

In Hippocratis Epidemiarum I¹

An Open Greek and Latin Edition

Galen

¹This work has been produced by the Open Greek and Latin project through the help of volunteers. See contributions for details.

Contents

Contributions	2
In Hippocratis Epidemiarum I	3
Book 1	3
Book 3	111
Book 6	222

Contributions

Published Original Versions Of The Electronic Texts

Mark Schiefsky, Harvard University
Gregory R. Crane, Universität Leipzig
Uwe Vagelpohl, University of Warwick

Keyboarding

Editor-In-Chief, Perseus Digital Library

Gregory R. Crane

Project Manager (University Of Leipzig)

Matt Munson

Project Assistant (University Of Leipzig)

Annette Geßner

Lead Developer (University Of Leipzig)

Thibault Clérice

Technical Advisor

Bruce Robertson

Markdown and PDF Production

This version was produced by TEItoCEX written by Thomas Koentges.

In Hippocratis Epidemiarum I

Book 1

Chapter 1.1

Section 1.1.pr

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ Α. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Α.

Γαληνοῦ Προοίμιον. Οὐκ ἐν τούτῳ μὲν βιβλίῳ Ἱπποκράτης Κῶος περὶ τῶν νόσων ἐκάστη τῇ χώρᾳ οἰκείων ἄγειν καθέστηκε, καθάπερ δὴ ἄλλοτε ποτε· ὅτι ὁ καθόλου αὐτοῦ λόγος ἢ περὶ νόσων τῶν ἐπιδημιῶν καλουμένων, τουτέστι τῶν κατὰ δῆμους κατασκηπτόντων, αἱ ἀπὸ τῶν ἐπιδημιῶν οὕτω διαφέρουσαι, ὅτι αἱ μὲν κατὰ τινὰ

χρόνον τινὰ χώραν διαβαίνουσιν· αἱ δὲ τοῖς οἰκήτορσιν ὥσπερ συγγενεῖς διὰ παντὸς ἔπωνται. ἐν τῷ γοῦν βιβλίῳ περὶ ἀέρων καὶ τόπων καὶ ὑδάτων ἔδημα τὰ νοσήματα διδάσκει τὰ διὰ τῶν οἰκημάτων ἐκάστων προσγινόμενα. ἐν τούτῳ δὲ τὰ νοσήματα ἐπιδήμια τὰ κατὰ τινὰ χρόνον πανδημεῖ τὰς πόλεις ἢ τὰς γενετὰς ἀπάσας ἐπιχειροῦντα. ταῦτα δὲ ἄμφω τῶν νοσημάτων γένη πάγκοινά τε καὶ πάνδημα ὀνομάζειν εἴωθεν· λοιπὰ δὲ πάντα σποραδικὰ, τὰ δὴ πού μὴ κοινῶς πολλοὺς, ἀλλ' ἕκαστον ἰδίᾳ καταλαμβάνει. πολλάκις γὰρ οἱ Ἕλληνες τὸ σπεῖρειν ἀντὶ τοῦ διασπεῖρειν καὶ ὑπ' ἀλλήλων διαχωρίζειν ἔλαβον, καὶ κατὰ τοῦτον τρόπον Θεουκυδίδης περὶ τῶν νεανίσκων· ἦρος δὲ ἄλλοι ἐν τῷ ἄλλῳ τῆς πόλεως μέρει σποραδικοὶ ἀπολώλασι· τούτων δὲ νοσημάτων ὡς ἡ γένεσις, οὕτω καὶ αἰτία κοινὴ ἐστὶ. ὅταν δὲ τρεῖς ὦσιν αἰτίαι ἀφ' ὧν τὰ νοσήματα γίνεται, μία μὲν τοῖς προσφερομένοις ἔνεστι, δευτέρα δὲ τοῖς πραττομένοις, τρίτη δὲ τοῖς ἔξωθεν ἐμπίπτουσι. ἀπὸ τοῦ μὲν ἐκάστου κοινὰ τὰ νοσήματα γίνεσθαι εἴωθεν καὶ μάλιστα ἀπὸ τῆς

ἀέρος ἡμᾶς περιέχοντος καταστάσεως. οὐ γὰρ τὰ πλεῖστα συμβαίνει ἐκ τῶν προσενηχθέντων σιτίων τὸ κοινὸν νόσημα τὴν πόλεα ἢ χώραν

ἢ στρατὸν διαβαίνειν, ὥσπερ μήτ' ἐκ τῶν κοινῶν πραγμάτων τε καὶ πονημάτων περιεχόμενος ἡμᾶς ἄῃρ, εἰ ἀμετρότερον θερμαίνεται ἢ καταψύχεται ἢ ὑγραίνεται ἢ ξηραίνεται τὴν σωμάτων συμμετρίαν τὴν οὖσαν ὑγίειαν διαταράττει καὶ στρέβλει καὶ ἀνατρέπει. ταῖς γὰρ ἄλλαις αἰτίαις μήθ' ὁμοῦ πάντες ἀντιάζομεν μήθ' ἡμέραν ὀλόκληρον ὑποκείμεθα, ἀλλὰ μόνος ἄῃρ ἅπαντας περιέχει καὶ ἀπὸ πάντων εἰσπνεῖται. γίνεσθαι γὰρ ἀδύνατον ὅτι μὴ τὰς τῶν ζώων σωμάτων εὐκρασίας μετὰ τῆς αὐτοῦ μεταβολῆς διατίθεσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι. καὶ διὰ ταῦτα καθάπερ αὐτὸς διδάσκει ὁ Ἱπποκράτης. ἥρος μὲν τῆς ὥρας εὐκρατοτάτης οὖσης αἷμα τῶν χυμῶν εὐκρατότατος ὢν εὐπορεῖ καὶ αὐξάνεται. χειμῶνος δὲ τῆς ψυχροτάτης ὥρας οὖσης τὸ φλέγμα ψυχρότατος ὁ χυμὸς ὢν, ὥσπερ καὶ τοῦ θέρους τῆς ὥρας θερμότητος χυμὸς θερμότητος ἢ χολῇ ξανθῇ· τοῦ δὲ φθινοπώρου τῆς ὥρας ξηροτάτης μέλαινα χολῇ ἢ πλείστη

τε καὶ ἰσχυροτάτη ἐστὶ, κατωπτηθέντων ἐν τῷ θέρει δυοῖν χυμοῖν τοῦ αἵματος καὶ τῆς χολῆς ξανθῆς καὶ τῆς ὠχρᾶς καλουμένης. οὕτω τὸ λοιπὸν καὶ τὰ νοσήματα κατὰ τὴν τῆς ἐκάστης ὥρας ἀναλογίαν προσγίνεται, ἃ μετὰ τῆς πλεονάζοντος χυμοῦ φύσεως τὴν ὁμοιότητα διαλαγχάνει. εἰ δὲ κατὰ τὰς εἰρημένων ὥρῶν προσηγορίας εἰρημένοι χυμοὶ γεννῶνται, μήποτε δῆπου γίνηται ὡς ἀπὸ τῆς σφετέρας εὐκρασίας ποτὲ νοθευόμενοι τοὺς ἄλλους διεργάζοντας. διότι δὲ ἐκάστη ὥρα κατὰ λόγον τῆς σφετέρας εὐκρασίας, ἀλλὰ μὴ ὀνόματος ἔνεκα τοὺς προειρημένους χυμοὺς αὖξει, ὅταν ἡ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος εὐκρασία μεταλαμβάνεται, τοὺς δὲ χυμοὺς μεταλαμβάνεσθαι ἐπάναγκές ἐστιν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς αὐτὸς ἔλεγε. ἐν τῇσιν ὥρῃσιν ὅταν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὅτε μὲν θάλπος, ὅτε δὲ ψυχὸς γίγνηται, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρῆ. ὥσπερ οὖν καθ' ἐκάστας ὥρας ἰδίαν εὐκρασίαν φυλάττουσας κατὰ τὸν σφετερῶν φύσεων λόγον ἐκτίζετο τὰ νοσήματα, οὕτως εἰ παρὰ φύσιν αὐταὶ μεταλαμβάνονται, εἰς τὸν καταστάσεως ζῆλον τὰ νοσήματα γενήσεται. διὰ τί

γοῦν καθ' ἐκάστην ὥραν μὴ πάντες οὐχ ὑπὸ τῆς μιᾶς καὶ αὐτῆς νόσου ἐπιλαμβάνονται; διότι μὴ ὀλίγον διαφέρουσι καὶ ταῖς οἰκείαις φύσεσι καὶ ταῖς ἡλικίαις καὶ τοῖς διαιτήμασι. τοιγαροῦν ὁ μὲν ῥαδίως τῇ τῆς συστάσεως παρούσης ὥρας κακουργίου ὑπερχωρήσει, ὁ δὲ σφόδρα προσπαλαίσει, ἄλλος δὲ μηδαμῶς πάντη βλαφθήσεται, ἄλλος ὅλως πονηροῦ τοῦ διαιτήματος ἔνεκα πρότερον ἢ τὴν τῆς ὥρας βλάβην αἰσθάνηται ὑπὸ τῆς νόσου καταλήψεται. ὥσπερ γὰρ ὅταν ἀπὸ τοῦ περιέχοντος ἐβλάπτετο ὑπὸ τοιοῦτου νοσήματος διετίθετο ὁ τῇ ἐκείνου κράσει ἀναλογῇ, οὕτω γενήσεται ὡς ἀμαρτήματος ἔνεκα νοσῆναι τοῦ ἐν τῇ διαιτητικῇ παρανομομένου. ταῦτα γοῦν πᾶς τις ἔγνω, μὴ μόνον προγνώσεται τὰς γινομένας νόσους ἐκάστη τῶν καταστάσεων, ἀλλὰ καὶ κωλύσει γενέσθαι ταῖς τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀμέτροις καταστάσεσι τὴν ἐναντίαν ἐπιτεχνώμενος δίαταν. εὐδελον γὰρ ὡς εἶπερ εὐκρασία τῶν πρώτων ἐστὶν ἡ ὑγεία, διαφθαρήσεται μὲν ὑπὸ τῆς τοῦ περιέχοντος δυσκρασίας, φυλαχθήσεται δ' ὑπὸ τῆς κατὰ

τὴν δίαιταν ἐναντιώσεως. κακῶς οὖν ὁ Κόϊντος ἐξηγεῖται καὶ ταῦτα τὰ βιβλία καὶ τὰ τῶν ἀφορισμῶν, ἐν οἷς ὧδέ πως ἔγραψε. περὶ δὲ τῶν ὥρέων, ἦν μὲν ὁ χειμῶν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἐπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τοῦ θέρους πυρετοὺς ὀξεῖς καὶ ὀφθαλμίας καὶ δυσεντερίας γίνεσθαι. τῇ πείρᾳ γὰρ μόνῃ τοῦτο ἐγνώσθαι φησιν ὁ Κόϊντος ἄνευ τοῦ κατὰ τὴν αἰτίαν λογισμοῦ. πρῶτον μὲν αὐτὸ τοῦθ' ἁμαρτάνων, ὅτι τὰς αἰτίας ὧν εἶπε κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς τούτους ὁ Ἱπποκράτης, αὐτὸς αὐθις ἐν τῷ περὶ ὑδάτων καὶ ἀέρων καὶ τόπων ἔγραψεν· εἶθ' ὅτι τὸ χρήσιμον μέρος τῆς διδασκαλίας ὑπερέβαινεν. ἀρεταὶ μὲν γὰρ εἰσιν ἐξηγητῶν δύο αὗται, τὸ τε τὴν γνώμην φυλάττειν τοῦ συγγράμματος καὶ τὸ τὰ χρήσιμα διδάσκειν τοὺς ἀναγνώσασθαι αὐτοῦ τὰ ὑπομνήματα, διέφθειρε δὲ ἀμφοτέρας ὁ Κόϊντος ἐν τῷ μὴ συνάπτειν τῇ καταστάσει τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος τὰ πλεονάσαντα νοσήματα, συνάπτεσθαι μὲν αὐτὰ βουλομένου τοῦ Ἱπποκράτους αὐτοῦ, προγνῶναι δ' ἐσόμενα καὶ κωλύσαι συνιστάμενα καὶ ἰᾶσθαι γενόμενα μὴ δυνησομένων ἡμῶν, ἄνευ τοῦ γνῶναι τὴν γενομένην ἐν τῷ σώματι ἡμῶν διάθεσιν

ἐκ τῆς δυσκρασίας τοῦ περιέχοντος. οὕτως γὰρ καὶ τῶν ἄλλων ἀπασῶν καταστάσεων παραλείμμενων τὰς δυνάμεις αὐτοὶ ἐξευρίσκειν δυνησόμεθα. ὅστις οὖν βούλεται μεγάλως εἰς τὴν τέχνην ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἐπιδημιῶν ὠφελῆσθαι, προαναγνῶναι τοῦτον βέλτιον ἐστὶ τὸ περὶ φύσεως ἀνθρώπου καὶ τὸ περὶ ὑδάτων καὶ ἀέρων καὶ τόπων, ἔτι τῶν ἀφορισμῶν ἐκείνους, ἐν οἷς περὶ τῶν ὥρῶν διέρχεται καὶ τὰς δυνάμεις διδάσκει τῶν ψυχρῶν καὶ θερμῶν καὶ ξηρῶν καὶ ὑγρῶν καταστάσεων. ἀναγκαῖον δὲ ἐστὶ πρὸς τοῖς εἰρημένοις αὐτὸ τὸ προγνωστικὸν ἀνεγνωκέναι. οἷς γὰρ ἐδίδαξεν ἐν οἷς εἴρηκα βιβλίοις ἀκολουθεῖ τὰ κατὰ τῶν ἐπιδημιῶν γεγραμμένα, πρῶτον μὲν ὅτι θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ συμμετρία τίς ἐστὶ τῶν πρώτων σωμάτων ἢ ὑγεία· δεύτερον δὲ, ὅτι τὸ μὲν ἔαρ εὐκρατότατόν ἐστιν, ὅταν γε τὴν οἰκίαν κρᾶσιν φυλάττῃ καὶ διὰ τοῦτ' ἐν αὐτῷ πλεονάζει τὸ αἶμα, καθάπερ γε καὶ τὸ θέρους θερμότερον καὶ ξηρότερον τοῦ προσήκοντος, ὁ χειμῶν ὑγρότερος καὶ ψυχρότερος· ἀνώμαλον δὲ

τῇ κράσει τὸ φθινόπωρον, ἐπικρατούμενον ὑπὸ τοῦ ξηροῦ τε καὶ ψυχροῦ καὶ ὅτι πλεονάζει καθ' ἕκαστον αὐτῶν εἷς τις χυμὸς, ὡς ὀλίγον ἐμπροσθεν εἶπον. ἐπὶ τούτοις τρίτον τε καὶ τέταρτον ἐν ἐκείνοις τοῖς βιβλίοις ἐδιδάχθη, κατὰ μὲν τὸ περὶ φύσεως ἀνθρώπου, τῶν ἐπιδημιῶν νοσημάτων αἴτιον εἶναι τὸ περιέχον, ἐν δὲ τῷ προγνωστικῷ τῶν σημείων, δι' ὧν αἱ προγνώσεις γίνονται, ἥτις ἐκάστου δυνάμεις ἐστὶ κατὰ τε ποιότητα καὶ μέγεθος. ἀξιώ δὲ σε τὸν ἀναγνώσασθαι τὴν προκειμένην πραγματείαν ὧν διήλθον ἀπάντων πρόχειρον ἔχειν τὴν μνήμην, ἵνα τοῖς ὑφ' ἡμῶν λεχθησομένοις, ἀκολουθῇς ἐτοιμότερον. ἀπάντων δὲ μάλιστα τὸ περὶ ὑδάτων καὶ ἀέρων καὶ τόπων ἀνεγνωκέναι σε βούλομαι, ὅπως ἴδῃς ἐν οἷς Ἱπποκράτης αὐτὸς ἔγραψε καὶ πιστώσωμαι τὰ γένη τῶν νοσημάτων ὧν δεῖλθον Ἱπποκράτει διηρημένων οὕτως, αἰτίον γε τὸν ἀέρα ἐπιδημιῶν

νοσημάτων ἀποφαινομένων. κατὰ μὲν γὰρ τὸ περὶ φύσεως ἀνθρώπου ταυτὶ γράφει· αἱ δὲ νοῦσοι γίνονται αἱ μὲν ἀπὸ διαιτημάτων, αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ πνεύματος, ὃ ἐσαγόμενοι ζῶμεν. τὴν δὲ διάγνωσιν

ἐκατέρων ὥδε χρὴ ποιέεσθαι. ὁκόταν μὲν ὑπὸ ἐνὸς νοσήματος πολλοὶ ἄνθρωποι ἀλίσκωνται κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, τὴν αἰτίην χρὴ ἀνατιθέναι τουτέω, ὃ τι ἂν κοινότατόν ἐστι καὶ μάλιστα αὐτέω πάντες χρεόμεθα. ἔστι δὲ τοῦτο ὃ ἀναπνέομεν. φανερόν γὰρ δὴ ὅτι τὰ διαιτήματα ἐκάστου ἡμέων οὐκ αἰτία ἐστὶν ὧν τότε ἅπτεται ἢ νοῦσος πάντων ἐξῆς καὶ τῶν νεωτέρων καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν ὁμοίως καὶ τῶν θωρησσομένων καὶ τῶν ὑδροποτεόντων καὶ τῶν μᾶζαν ἐσθιόντων καὶ τῶν ἄρτον σιτεόντων καὶ τῶν ὀλίγα ταιλιπωρεόντων καὶ τῶν πολλὰ καμνόντων, οὐκ ἂν οὖν τὰ διαιτήματα αἰτία εἴη γε, ὁκόταν διαιτῶμενοι πάντας τρόπους οἱ ἄνθρωποι ἀλίσκονται ὑπὸ τῆς αὐτέης νούσου. ὁκόταν δὲ αἱ νοῦσοι γίνονται παντοδαπαὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, δηλονότι τὰ διαιτήματα αἰτία ἐστὶν ἕκαστα ἐκάστοισιν. ἐν ταύτῃ τῇ ῥήσει πάντων τῶν ἐπιδημιῶν εἶναί φησι τὴν κατάστασιν, ἀλλὰ οὐ τὴν δίαιταν αἰτίαν. δύναται δὲ ἂν ποτε καὶ ὕδατος μοχθηροῦ πόσις ἐργάσασθαι πάγκοινον νόσημα. καὶ ἱστορεῖται καὶ

τοῦτο γεγονός ἐπὶ στρατοπέδου, ὥσπερ γε καὶ διὰ τὴν τοῦ χωρίου φύσιν ἐνθα πάντες ἐν ἐνὶ χωρίῳ στρατοπεδεύομενοι διετέλεσαν. ἐνίστε δὲ ἐκ βαράθρων τῶν καλουμένων χαρυνείων πνευμάτων πλεονάζοντων. ταῦτα μὲν οὖν τῷ βλάπτειν τὸν ἀέρα καὶ τὰς νόσους ἐργάζεται καὶ εἴη ἂν ἐν τῷ προγεγραμμένῳ λόγῳ περιεχόμενα. τὰ δὲ ἀπὸ τῶν ἐδεσμάτων καὶ πομάτων σπάνιά τέ ἐστι καὶ γνωσθῆναι ῥᾶστα. ἐν μὲν οὖν τῷ περὶ φύσεως ἀνθρώπου βιβλίῳ τὸ αἶτιον τοῦ κοινοῦ πολλοῖς νοσήμασιν ὠνόμασι κοινότατον. ἐν δὲ τῷ περὶ ἀέρων καὶ ὑδάτων καὶ τόπων τὰ οὕτω γινόμενα νοσήματα πάγκοινα προσηγόρευσεν ὥδε πως εἰπών· περὶ ἐκάστου δὲ χρόνου προϊόντος καὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ, λέγοι ἂν ὁκόσα νοσήματα μέντοι πάγκοινα τὴν πόλιν κατασχῆσιν ἢ θέρεος ἢ χειμῶνος καὶ πάλιν οὐ μετὰ πολλά. ταῦτα μὲν τὰ νοσήματα ἐπιχώρια αὐτέοισιν ἐστὶ καὶ ἦν τι πάγκοινον κατάσχοι νόσημα ἐκ μεταβολῆς τῶν ὠρέων καὶ οὕτοι μετέχουσι. καὶ πάλιν μετ' ὀλίγα· τοῖσι μὲν ἀνδράσι ταῦτα τὰ νοσήματα

ἐπιχώριά ἐστι καὶ χωρὶς, ἣν τι πάγκοινον κατάσχοι ἐκ μεταβολῆς τῶν ὠρέων. καὶ κατωτέρω πάλιν· τοῦτο μὲν τὸ νόσημα αὐτέοισι σύντροφόν ἐστι καὶ θέρεος καὶ χειμῶνος. ἀλλὰ μηδὲ τοῦτο σε παρέλθῃ, ἐν ταῖς προγεγραμμέναις ῥήσεσιν εἰρημένον ἐν ἄλλοις τέ τισι τῶν Ἱπποκράτους. ὅσα πλεονάζει διὰ παντὸς ἐν τινὶ χώρῃ, ἅπερ δὴ καὶ ἐνδημα προσαγορεύεται, τῶν κοινῶν πολλοῖς ὄντα καὶ αὐτὰ, καθάπερ καὶ ὁ λοιμός. ἔστι γὰρ καὶ οὕτως ἐκ τῶν κοινῶν νοσημάτων, ὡς αὐτὸς αὖ καὶ περὶ τοῦδε σαφῶς ἐδήλωσεν ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων ὥδε πως εἰπών. ὅταν γὰρ μὴ λοιμώδεος νούσου τρόπος τις κοινὸς ἐπιδημήσῃ, ἀλλὰ σποράδες ὧσιν αἱ νοῦσοι καὶ μὴ παραπλήσiai αὐτέοισιν, ὑπὸ τούτων τῶν νοσημάτων οἱ πλείους ἀπόλλυνται ἢ ὑπὸ τῶν ἄλλων τῶν

συμπάντων. δῆλον οὖν ὡς ἐκ τοῦ γένους τῶν ἐπιδημίων νοσημάτων ὅσα κακοηθέστατα γίνονται καὶ λοιμώδη καλεῖται. τὸ δὲ τῶν ἐπιδημίων ἐκ τοῦ τῶν πανδήμων τε καὶ παγκοίνων γένους ἐστίν, ὃ ταῖς σποράσι νόσοις ἀντιδιαίρεται. ταῦτα μὲν οὕτως αὐτὸς ὠνόμασε. τοὺς λοιμοὺς

δὲ πάντες ἄνθρωποι καλοῦσιν τε καὶ γινώσκουσιν ὄντας ὀλέθρια νοσήματα καὶ πέμπουσι δὲ πολλάκις εἰς θεοὺς, περὶ τῆς ἰάσεως αὐτῶν πυνθανόμενοι. οὐ μόνον δὲ ἐνταῦθα τὸ ἐπιδημήσειν γέγραφεν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ προγνωστικόν, ἐν ᾧ φησι· χρὴ δὲ τὰς φορὰς τῶν νοσημάτων τῶν αἰεὶ ἐπιδημεόντων ταχέως ἐνθυμέεσθαι καὶ μὴ λανθάνειν τῆς τε ὥρης τὴν κατάστασιν. ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς τῶν ἐπιδημίων ποτὲ μὲν ἐστὶν ἀκοῦσαι λέγοντος αὐτοῦ, ἐπεδήμησαν δὲ δυσεντερίαι κατὰ θέρος πολλαί, ποτὲ δὲ καὶ ἄλλαι πυρετῶν ἐπεδήμησαν ἰδέαι. καὶ γὰρ ἄλλοις τὸ νόσημα ἐπιδήμιον ἦν. γέγραπται δὲ τοῦτο τοῦνομα τὸ ἐπιδήμιον ἐν τισὶ μὲν τῶν ἀντιγράφων διὰ δ' συλλαβῶν, τῆς τελευτῆς ἐκ τοῦ μ' καὶ ο' καὶ ν' συνεστηκυίας, ἐν τισὶ δὲ διὰ ε', διὰ τε τοῦ μ' καὶ ι'. κἄπειτα καθ' ἑτέραν συλλαβὴν τὴν τελευτὴν τοῦ ο' καὶ ν'. μεμνησθαι χρὴ τούτων εἰς τὰ μέλλοντα λέγεσθαι γινώσκειν ὡς ἔνια μὲν τῶν νοσημάτων κοινῇ πολλοὺς καταλαμβάνει, ἃ δὲ λέγεται κοινὰ, ἔνια δ' ἕκαστον ἰδίᾳ. τὰ σποραδικὰ προσαγορευόμενα. τῶν δὲ κοινῶν τὰ μὲν ἐνδημὰ τέ εἰσι,

τὰ δὲ ἐπίδημὰ τε καὶ ἐπιδήμια, διὰ τῶν δ' ἢ ε' συλλαβῶν, ὡς εἴρηται, γραφόμενα καὶ λεγόμενα. τούτων δὲ τὰ χαλεπώτατα λοιμώδη καλεῖται, τὴν αἰτίαν ἐκ τῆς περὶ τὸν ἀέρα καταστάσεως ἔχοντα καὶ αὐτὰ, καθάπερ ὅλον τὸ γένος τῶν ἐπιδημίων νοσημάτων. γέγραφε δὲ καὶ λοιμώδεις τινὰς καταστάσεις, ὥσπερ καὶ τὰς ἐν τῷ γ', διότι καὶ τῷ γένει ὁ λοιμὸς ἐπιδήμιόν ἐστι νόσημα. ταῦτα μὲν οὖν ἄμεινόν ἐστι διωρίσθαι πρὸ τῆς μελλούσης ἔσεσθαι τῶν κατὰ μέρος ἐξηγήσεως. μετὰ ταῦτα δὲ εἰς ἐκείνην ἥδη τρέψομαι τοσοῦτον ἔτι προειπὼν, ὅπερ καὶ ἐν πολλοῖς τῶν ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένων βιβλίων εἰρησθαι φθάνει, προτρέποντός μου γυμνάζεσθαι τοὺς ἐκμαθεῖν θέλοντας τὴν ἱατρικὴν τέχνην, ἐν τοῖς κατὰ μέρος αἰσθητοῖς, ὡς διαγινώσκειν αὐτοὺς ἃ καθόλου προμεμαθήκασι. ταῦτα δὲ αὐτὰ τὰ κατὰ μέρος ἀρχὴν τῆς καθόλου συστάσεως οἱ ἐμπειρικοὶ φασιν εἶναι λέγοντες ἀληθῆ ἐκεῖνα τῶν θεωρημάτων, ὅσα τὴν σύστασιν ἐξ ἐμπειρίας ἔσχηκεν. ἡμῖν δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καὶ διὰ

λόγου δοκεῖ πολλά τῶν θεωρημάτων εὐρῆσθαι, κρίνεσθαι μέντοι καὶ τούτων τὴν ἀλήθειαν ὑπὸ τῆς πείρας βεβαιωμένην τε καὶ μαρτυρουμένην, οὕτως γοῦν καὶ τοῖς περὶ μεγεθῶν, ἀποστήματος ἡλίου καὶ σελήνης, τοῖς ἀποδεδειγμένοις μὴ πιστεύοντες, ὅταν ὑπὸ αἰσθητῶν τε πολλῶν ἄλλων ὅσα κατὰ γεωμετρικοὺς λόγους εὐρίσκεται καὶ τῶν κατὰ μέρος ἐκλείψεων μαρτυρεῖται, βεβαιότερον ἴσχομεν τὴν πίστιν. ὅπου τοίνυν τὰ διὰ γεωμετρίας ἀποδειχθέντα πιστότερα γίνονται μαρτυρούμενα πρὸς τῶν κατὰ μέρος ἀποβαινόντων καὶ πιστότερα γινόμενα βεβαιότεραν ἔχει. πολλῶν δὲ μᾶλλον ὅσα ἐπὶ τῆς ἱατρικῆς τὴν ἀλήθειαν, ἐξηύρηται βεβαιουῖσθαι δεῖ ἀναγόμενα ὑπὸ τὴν κατὰ μέρος πίστιν. ταῦτ' οὖν ἡμεῖς ἐπιδειξόμεθα ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημίων βιβλίοις γινόμενα.

Section 1.1.1

Ἐν Θάσῳ φθινοπώρου περὶ ἰσημερίην καὶ ὑπὸ πλειάδος ὕδατα πολλὰ
 ξυνεχέα, μαλθακὰ, ὥς ἐν νοτίοισι.

Ὅτι μὲν καὶ ἡ τοῦ χωρίου γνῶσις εἰς τὴν τῶν ἐπιδημιῶν νοσημάτων
 διδασκαλίαν ὠφέλιμός ἐστιν ὕστερον λέξω. νυνὶ δὲ τὴν λέξιν αὐτὴν
 πρότερον ἐξηγήσομαι, τοῦ συγγραφέως εἰπόντος περὶ ἰσημερίην καὶ ὑπὸ
 πλειάδος. δυοῖν γὰρ οὐσῶν ἰσημεριῶν καὶ δυοῖν πλειάδων ἐπισημασίων,
 οὗτος ἐδήλωσεν ὁποῖαν αὐτῶν λέγει, προσθεὶς τῷ λόγῳ τὸ φθινόπωρον.
 κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἔαρ ἡ ἐτέρα γίνεται καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἡμετέραν
 οἴκησιν ἐστὶν αὕτη, καθάπερ καὶ τελευτὴ πᾶσα ὑπὸ τῶν πλειάδων
 ἐπιτολήν. κατὰ δὲ τὸ φθινόπωρον ἡ ὑπόλοιπος ἰσημερία γίνεται καὶ ἡ
 τῶν πλειάδων δύσις. οὐδὲν δὲ διοίσει λέγειν ἥτοι κατὰ τὸν πληθυντικὸν
 ὀνομαζόμενον ἀριθμὸν τὰς πλειάδας ἢ κατὰ τὸν ἐνικὸν τὴν πλειάδα.
 γίνεται δὲ ἡ τῆς πλειάδος δύσις ὥς με-

τὰ πεντήκοντα ἡμέρας τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας, εἰδόντων ἡμῶν τὰς
 μὲν ἰσημερίας καὶ τροπὰς ἐνὶ καιρῷ γινομένης ἐν ἀπάσαις ταῖς οἰκίσεσιν,
 τὰς δὲ ἐπιτολάς καὶ δύσεις τῶν ἀστέρων ὑπαλλασσομένας, ὥς καθ’
 ἑκάστην οἴκησιν ἰδίαν εἶναι. μόνοις γὰρ τοῖς ὑπὸ τὸν αὐτὸν οἰκοῦσι
 πόλον κοινὰ τῶν ἄστρον αἶ τ’ ἐπιτολαὶ καὶ δύσεις γίνονται. καλοῦσι μὲν
 οἱ Ἕλληνες ὥς τὰ πολλὰ τὸ συγκεείμενον ἐκ πολλῶν ἀστέρων ἄστρον οἶον
 τὸν ταῦρον ὅλον, ἢ τι μέρος αὐτῶν, τὰς ὑάδας ἢ τὰς πλειάδας. ὅμως μὴν
 ἐστὶν ὅτε καὶ τῶν ἀστέρων ἕκαστον ὀνομάζουσιν ἄστρον, οὐ μὴν τὸν γε
 συγκεείμενον ἐκ πολλῶν ἀστέρα καλοῦσιν, ἀλλ’ ἄστρον ἀεὶ μόνως οὕτως.
 ἓνα δὲ ἕκαστον οὐκέτι ἀστέρα μόνον, ὥς εἶπον, ἀλλὰ καὶ ἄστρον, οἶον τὸν
 ἀρκτοῦρον, τὸν σείριον, τὸν ἑωσφόρον, τὸν ἑσπέριον. ἀναγκαιότατόν δὲ
 ἐστὶν εἰς ὅλην τὴν ἐνεστώσαν πραγματείαν ἐπίστασθαι τὰς καθ’ ἑκάστην
 χώραν, ἐν αἷς ἂν ἰατρεῦειν μέλλωμεν, ἑκάστου τῶν ἄστρον ἐπιτολάς τε
 καὶ δύσεις, ἐπειδὴ περιγράφουσιν αὗται τὰς ὥρας, αὐτίκα γέ τοι κατὰ τὸν
 τῆς Ἑλλησπόντου παράλληλον

ἀρχὴ μὲν τοῦ ἥρος ἐστὶν ἡ κατ’ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἰσημερία, τελευτὴ
 δὲ τῶν πλειάδων ἡ ἐπιτολή. αὕτη δὲ καὶ θέρους ἐστὶν ἀρχή, καθάπερ
 γε καὶ τελευτὴ μὲν τοῦ θέρους, ἀρχὴ δὲ τοῦ φθινοπώρου ἡ ἐπιτολή τοῦ
 ἀρκτούρου, προλαμβάνουσα τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν ἡμέραις ὥς
 δώδεκα. καὶ μὲν γε καὶ ἡ δύσις τῆς πλειάδος ἀρχὴ μὲν τοῦ χειμῶνός ἐστι,
 τελευτὴ δὲ τοῦ φθινοπώρου. θαυμάζειν δ’, οἶμαι, δεῖ καὶ ζητεῖν τὴν αἰτίαν
 τοῦ παραλελειφθαι κατὰ τὸν λόγον ἐπιτολὴν ἀστέρος τοῦ ἐπισημοτάτου,
 γινομένην ἐν θέρει τοῦ καλουμένου σειρίου· ὀνομάζουσι δὲ αὐτὸν ἐνιοὶ
 καὶ κύνα, καταχρώμενοι τῇ τοῦ παντός ἄστρου προσηγορίᾳ· κύων μὲν
 γὰρ τὸ σύμπαν ἄστρον, ὃ δ’ ἐπὶ τῆς γένους αὐτοῦ σείριος, ὃν ὀρθῶς ἂν
 τις ὀνομάζοι τὸν προκύνα, οὐ τὸν κύνα, καὶ ἀρχὴ γε τῆς καλουμένης
 ὀπώρας ἡ ἐπιτολή τούτου τοῦ ἀστέρος ἐστί. καὶ ὅσοι τὸν ἐνιαυτὸν εἰς
 ζ’ τέμνουσιν ὥρας, ἄχρι μὲν ἐπιτολῆς τοῦ κυνὸς ἐκτείνουσι τὸ θέρος,

έντεῦθεν δὲ μέχρις ἀρκτούρου τὴν ὁπώραν. οἱ δ' αὐτοὶ καὶ τὸν χειμῶνα τριχῇ τέμνουσι, μέσον μὲν

αὐτοῦ ποιοῦντες τὸν περὶ τὰς τροπὰς χρόνον, τοὺς δ' ἐκατέρωθεν τοῦδε σπορητὸν μὲν πρόσθεν, φυταλιὰν δὲ τὸν ἕτερον, αὐτοὶ γὰρ οὕτως ὀνομάζουσι. καὶ μέντοι κὰν τῷ περὶ ἐβδομάδων Ἱπποκράτους ἐπιγραφομένῳ βιβλίῳ διηρημένον ἔστιν εὐρεῖν τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ἑπτὰ, τοῦ μὲν φθινοπώρου καὶ τοῦ ἥρος ἀτμήτων πεφυλαγμένων, τετμημένων δὲ τοῦ μὲν χειμῶνος εἰς τρία μέρη, τοῦ δὲ θέρους εἰς δύο. χρησίμη μὲν οὖν ἔστι καὶ ἡ τοιαύτη διαίρεσις, ὡς προῖων ὁ λόγος δείξει, χρησίμη δὲ καὶ εἰς τέσσαρας ὥρας, ὡς καὶ τοῦτο δέδεικται πρότερον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους ἐν οἷς τὰς τε τῶν χυμῶν ἐπικρατείας διδάσκει καὶ τὰς τῶν νοσημάτων ιδέας καὶ τὰς ἀμφοτέρας τούτων ἡγουμένως κράσεις τοῦ περιέχοντος, τέτταρας ἐχούσας διαφοράς. εἰ γὰρ καὶ ὅτι μάλιστα δῖχα τις τέμνη τὸν μεταξὺ πλειάδων ἐπιτολῆς καὶ ἀρκτούρου χρόνον, ἀλλὰ τοι κοινόν ἔστιν αὐτὸ παντὶ, τῷ ξηροτέρῳ τοῦ συμμέτρου εἶναι, καθάπερ γε καὶ τῷ χειμῶνι, τῷ ψυχροτέρῳ τε καὶ ὑγροτέρῳ, κὰν τριχῇ τέμνηται. αἱ μὲν οὖν μεγάλαι διαφοραὶ τῆς κράσεως, ἃς καὶ γενικὰς ἂν τις εἴποι προσηκόντως, εἰς τέσσαρας διαιροῦσιν

ὥρας τὸν ἐνιαυτὸν, ἥτοι γ' ἑτερογενεῖς ἢ ἑτεροειδεῖς ἀλλήλων, ὡς ἂν ἐθέλῃ τις ὀνομάζειν. αἱ δὲ καθ' ἐκάστην τῶν διαφορῶν τούτων, εἰς τὸ μᾶλλον τε καὶ ἥττον τομαί, τὸ θέρος μὲν εἰς δύο, τὸν χειμῶνα δ' εἰς τρεῖς μοίρας τέμνουσιν. ἡ δὲ τῶν ὥρῶν τούτων τομὴ ἐκ τοῦ κατὰ ταύτας χρόνου, τεσσάρων γὰρ μηνῶν ὁ μεταξὺ πλειάδος τε καὶ ἀρκτούρου χρόνος ἔστί. πλειόνων δὴ καὶ τεσσάρων ὁ μεταξὺ πλειάδος δύσεως καὶ τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας. ὁ δὲ τοῦ ἥρος, οὐδ' ὅλων δύο μηνῶν, ὥστ' ἄτμητος εἰκότως ἐφυλάχθη. διὰ ταῦτα δὲ καὶ τοῦ φθινοπώρου μείζων μὲν ἦν ἢ παρὰ τὸ ἔαρ· ἐκτείνεται γὰρ εἰς δύο μῆνας, ἀπολειπόμενος δὲ τῷ μεγέθει πάμπολυ κατὰ τὸ θέρος τε καὶ τὸν χειμῶνα χρόνου. ταῦτα οὖν ὡς ἅπαξ μὲν εἰρήσθω μοι νῦν· εἰς δὲ τὸν ἐξῆς ἅπαντα λόγον μνημονεύεσθω πρὸς τὸ μετάγεσθαι ῥαδίως εἰς τοὺς ἐν ἐκάστῳ τῶν ἐθνῶν μῆνας, ἄλλους παρ' ἄλλοις ὄντας, ὡς εἰ πάντες εἶχον τοὺς αὐτοὺς, οὐκ ἂν ἀρκτούρου καὶ πλειάδος καὶ κυνὸς ἰσημεριῶν τε καὶ

τροπῶν ἐμνημόνευσεν ὁ Ἱπποκράτης, ἀλλ' ἤρκεσεν ἂν εἰπεῖν αὐτῷ κατὰ Μακεδόνας, εἰ οὕτως ἔτυχεν, ὀνομάζοντι τοῦ Δίου μηνὸς ἀρχομένου, τοιάνδε τινα γενέσθαι κατάστασιν ἐν τῇ τοῦ περιέχοντος κράσει. νυνὶ δ' ἐπειδὴ τὸ Δίον Μακεδόσι μὲν μόνοις σαφές, Ἀθηναίοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις οὐ σαφές, Ἱπποκράτης δ' ἐβούλετο τοὺς ἐξ ἁπάντων τῶν ἐθνῶν ὠφελεῖν, ἄμεινον ἦν αὐτῷ γράψαι μόνην τὴν ἰσημερίαν, ἄνευ τοῦ μνημονεῦσαι τινὸς μηνός. ἡ μὲν γὰρ ἰσημερία κοσμικόν ἔστι πρᾶγμα, οἱ δὲ μῆνες ἐπιχώριοι καθ' ἕκαστον ἔθνος, ὅστις γοῦν ἀστρονομίας ἀπείρως ἔχει μάλιστα μὲν ἔστω μὴ πειθόμενος Ἱπποκράτους, προτρέποντος πρὸς αὐτήν, ἔνεκα τῆς τῶν εἰρημένων χρήσεως. ἐπεὶ δὲ φιλόανθρωπον εἶναι δοκεῖ καὶ τοὺς τοιούτους ὠφελεῖν, ἐγὼ πειράσομαι τὴν ἐνδεχομένην ὑπογράψαι βοήθειαν, ἥ εἰ προσέχοιεν τὸν νοῦν, ἁπάντων ὧν Ἱπποκράτης

λέγει καρπώσονται τὴν χρῆσιν. τεμνομένου δὴ τοῦ παντός ἔτους ἐκ τεσσάρων καιρῶν κατ' ἰσημερίαν τε καὶ τροπὰς, ἅπαξ τις ἐρωτήσας ἀστρονομικὸν ἄνδρα, τὰ τέσσαρα μέρη

ταῦτα ἐν τίσι γίνονται μηνσίν, εἴτα εἰδὼς αὐτὰ δυνήσεται καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐπισημασιῶν τῶν καθ' ἕκαστον ἀστρων ἀκούων ἔπεσθαι. οἷον εἰ οὕτως ἔτυχεν, ἐὰν προμάθῃ τὸ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Δίου μηνὸς καὶ φθινοπώρου γίνεσθαι ἰσημερίαν, εἴσεται τὴν μὲν χειμερινὴν τροπὴν ὡς μετὰ τρεῖς μῆνας ἔσομένην ἐν ἀρχῇ τοῦ κατ' ἐνιαυτὸν πέρατος μηνός. τοῦτο γὰρ σημαίνει κατὰ Μακεδόνας, τὴν δὲ ἐαρινὴν ἰσημερίαν Ἀρτεμισίου, καθάπερ γε καὶ τὴν θερινὴν τοῦ Λώου. κατὰ γὰρ τὰς ἀρχὰς τῶν εἰρημένων μηνῶν αἱ τ' ἰσημερίαι καὶ αἱ τροπαὶ γίνονται κατὰ Μακεδόνας, ἀριθμοῦντων τε καὶ ὀνομαζόντων τοὺς μῆνας. ὁ τοίνυν ταῦτα μαθὼν εἰ προσεπιμάθῃ τὸν μὲν ἀρκτοῦρον ἐπιτέλλοντα πρὸ ἡμερῶν ὡς ιβ'. τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας, πλειάδας δὲ δύναι ὡς μετὰ ἡμέρας πεντήκοντα, γινώσεται πόση τοῦ καθ' ἕκαστον αὐτῶν μηνός ἐκάτερον τῶν ἀστρων ἐπιτέλλει, παραφυλάξῃ τε βουλόμενος ἀκολουθεῖν Ἱπποκράτει τὴν μεταβολὴν τῆς περὶ τὸν ἀέρα κράσεως ὅποια τις ἐγένετο. χρὴ δὲ δηλονότι τοὺς μῆνας οὐ πρὸς σελήνην ἀριθμεῖσθαι, καθάπερ ἐν ταῖς πλείσταις νῦν τῶν Ἑλληνίδων πόλεως, ἀλλὰ πρὸς ἥλιον καὶ

ἐν ἀπάσαις τε τῶν ἀρχαίων καὶ ἐν πολλοῖς τῶν ἐθνῶν ἀριθμεῖται καὶ παρὰ Ῥωμαίων ὁ σύμπας ἐνιαυτὸς εἰς ιβ' διαιρούμενος. ἐνὸς μὲν αὐτῶν ὀκτῶ καὶ εἴκοσιν ἡμερῶν ὄντος, ὃν δεῦτερον λέγουσι μετὰ τὰς τροπὰς χειμερινάς. αὐτοῦ δὲ τοῦ πρώτου μετὰ τὰς τροπὰς, ὃν καὶ πρῶτον ὅλου τοῦ ἔτους ἀριθμοῦσιν, μίαν ἐπὶ ταῖς λ' προσειληφότος, ὥσπερ γε καὶ τοῦ γ' μετὰ τὰς τροπὰς. καὶ γὰρ καὶ οὗτος αὐτός ἐστι μίᾳ καὶ λ' ἡμερῶν, ὁ δὲ τέταρτος τριακονθήμερος, ὁ δὲ πέμπτος μίαν ἐπὶ ταῖς λ' προσεῖληφεν, ὁ δ' ἕκτος τριακονθήμερος, μετὰ δὲ τὸν ἕκτον μῆνες δύο, μίᾳ καὶ τριάκοντα, ὁ δὲ μετὰ τούτους τριάκονθ' ἡμερῶν, ὁ δ' ἐφεξῆς τῷδε μίᾳ καὶ τριάκοντα, δέκατος ὢν τὸν ἀριθμὸν ὅλου τοῦ ἔτους. καὶ ὁ μὲν ια' τριάκονθ' ἡμερῶν, ὁ δὲ ιβ' μίᾳ ἐπὶ ταῖς λ'. συναριθμοῦντι δὲ σοι τὰς καθ' ἕκαστον τῶν μηνῶν γενομένης ἡμέρας αἱ πᾶσαι γίνονται ε' καὶ ξ' καὶ τ' καὶ τεσσάρων δ' οὕτως ἀριθμηθέντων τῶν ἐτῶν, ἐν δὲ τῷ δ' ἔτει τὸν τρίτον ἀπὸ τοῦ δ' ποιοῦσι δυοῖν καὶ

λ' ἡμερῶν, ἵν' ἕκαστος τῶν ἐνιαυτῶν γένηται τξε' ἡμερῶν καὶ ποσέτι τετάρτης, ἡμέρας μίᾳς. τοῖς δὲ κατὰ Παλαιστίνην ἀριθμοῦσιν οἱ δώδεκα μῆνες ἀριθμὸς ἡμερῶν γίνονται τνδ'. ἐπειδὴ γὰρ ὁ ἀπὸ συνόδου τῆς πρὸς ἥλιον αὐτῆς χρόνος ἄχρι πάσης ἄλλης συνόδου πρὸς τὰς θ' καὶ εἴκοσιν ἡμέρας ἔτι καὶ ἄλλο μέρος ἥμισυ προσλαμβάνει, διὰ τοῦτο τοὺς δύο μῆνας ἡμερῶν γινομένους θ' καὶ ν' τέμνουσιν εἰς ἄνισα μέρη, τὸν μὲν ἕτερον αὐτῶν λθ' ἡμερῶν ἐργαζόμενοι, τὸν δ' ἕτερον θ' καὶ κ'. ἀναγκάζονται τοιγαροῦν οἱ οὕτως ἄγοντες τοὺς μῆνας ἐμβόλιμόν τινα ποιεῖν, ὅταν πρῶτον ἀθροισθῇ τὸ τῶν ἔμπροσθεν ἐνιαυτῶν ἔλλειμα καὶ γίνηται χρόνος ἐνὸς μηνός. καὶ γέγραπται γε τῶν ἀστρονόμων καὶ ἄλλοις

τισι καὶ Ἰππάρχῳ ὀπηνίκα χρή τοὺς ἐμβολίμους μῆνας ἐμβάλλεσθαι. διόπερ, ὡς ἔφην, οὕτως ἐπὶ τούτων ἀριθμούντων τοὺς μῆνας οὐκ ἔστιν ὀρίσαι τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς αἱ ἰσημερίαι τε καὶ τροπαὶ καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀστρων αἱ ἐπιτολαὶ γίνονται. κατὰ δὲ τοὺς ἥλιον ἄγοντας,

ὀρίσαι δυνατόν, ὥσπερ ἔφην, ὑπὸ τε Ῥωμαίων καὶ Μακεδόνων Ἀσιανῶν τε τῶν ἡμετέρων καὶ πολλῶν ἄλλων ἐθνῶν. ὁπότ' οὖν εἴρηται μοι ταῦτα κοινὰ τῶν ἐφεξῆς λόγων ἀπάντων, πάλιν ἐπὶ τὴν προκειμένην ἀνάξω ῥῆσιν, ἐν ἣ τῆς γενομένης ἐν Θάσῳ καταστάσεως ἀρχόμενος ἔφη φθινοπώρου περὶ ἰσημερίην καὶ ὑπὸ πλειάδος πολὺν ὑετὸν γενέσθαι. ὄντος γὰρ τοῦ φθινοπώρου περὶ ἰσημερίην καὶ δυοῖν μηνῶν, οὐκ εὐθέως ἀπ' ἀρχῆς συνεισέβαλεν ἡ εἰρημένη κατάστασις, ἀλλὰ περὶ τὴν ἰσημερίαν ἤρξατο καὶ παρέτεινεν ἄχρι πλειάδος δύσεως ἡμέραις ὡς πεντήκοντα, ἐν Θάσῳ φθινοπώρου. κατὰ μὲν τὸν Κόϊντον οὐθ' ἡ χώρα συνενδείκνυται τι πρὸς τὴν τῶν νοσημάτων πρόγνωσιν οὐθ' ὅλως δυνατόν ἐστι τὰ γενησόμενα προγνῶναι, μόνον δὲ τὸ γεγενῆσθαι τινα νοσήματα, διεφθαρμένης τῆς κατὰ φύσιν ἐν ταῖς ὥραις κράσεως. ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν ἰδέαν αὐτῶν οὐκ ἐκ μεθόδου λογικῆς, ἀλλ' ἐκ πείρας μόνης φησὶν ἐγνώσθαι καὶ τὰς τε τῶν δυσκρασιῶν ἐπιπλοκάς, ἃς συνδρομὰς ὀνομάζουσιν οἱ ἐμπειρικοὶ τῶν ἱατρῶν, ἐξηγούμενοι, τοὺς ἀφορισμοὺς, ἐκ

πείρας ἔλεγον εὐρῆσθαι τῶνδε τινῶν νοσημάτων αἰτίας γινομένης, οἷον ὅταν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἐπομβρον καὶ νότιον, κατὰ τὸ θέρος ἔσονται πυρετοὶ ὀξεῖς καὶ ὀφθαλμῖαι καὶ δυσεντερίαι. καὶ πάλιν· εἰ μὲν ὁ χειμὼν ἐπομβρὸς καὶ νότιος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ χειμέριον, αἱ μὲν γυναῖκες ἦσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἔαρ ἐκ πάσης προφάσιος ἐκτιτρώσκουσι καὶ τᾶλλα ὅσα τούτων ἐφεξῆς κατέλεξε, τέσσαρας μόνας διαφορὰς καταστάσεων γράψας, καίτοι παμπόλλων οὐσῶν, ὅπερ ἔχρην ἐνθυμηθέντα τὸν Κόϊντον ἐπισκέψασθαι τε καὶ ζητῆσαι, πρῶτον μὲν αὐτὸ δὴ τοῦτο παρὰ φύσιν ἐκτρεπομένων τῶν ὥρων, εἴθ' εὐρόντα πλείους ζητῆσαι τὸν ἀριθμὸν ἀπασῶν, εἴτα σκέψασθαι διὰ τί τῶν τεττάρων ἐμνημόνευσε μόνων ὁ Ἱπποκράτης, ἐφ' οἷς ἅπασιν εὐρεθεῖσι ζητῆσαί τινα μέθοδον, ἣ χρώμενοι τὰς τῶν ἄλλων ἀπασῶν καταστάσεων γνωρισόμεθα δυνάμεις. μόνος γὰρ ἂν οὗτος ἱκανῶς προγινώσκειν γινόμενα καὶ τὰς μελλούσας ἐπιδημήσειν νόσους,

ἀλλὰ καὶ προφυλάσσεσθαι καθ' ὅσον οἷόν τε πρὸς τὸ μὴδ' ὅλως αὐταῖς περιπεσεῖν διὰ τῆς εἰρημένης ὁδοῦ προελθῶν, ἱκανῶς ἔσται μόνος, ἢ εἰ τοῦτ' ἀδύνατον εἴη, διὰ τὸ μέγεθος τῆς αἰτίας ὡς μετριωτάταις γοῦν ταύταις ἀλῶναι. ὅτι δὲ τὴν θεραπείαν τῶν νοσημάτων ὁ γυμνασθεὶς τὸν λογισμὸν οἷς εἶπον ἅπασιν ἄμεινον εὐρίσκει τῶν μὴδὲν προεσκεμμένων οὐδὲ τοὺς ἐπιτυχόντας ἀγνοεῖν ἠγοῦμαι, μήτοι γε τοὺς νομίμως πεπαιδευμένους. ὅτι μὲν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης οἶδε πλείους τῶν ἐν ἀφορισμοῖς γεγραμμένων τεσσάρων καταστάσεων ἐξ αὐτῶν τῶνδε τῶν βιβλίων, ἃ νῦν ἡμῖν ἐξηγεῖσθαι πρόκειται, γένοιτ' ἂν ἱκανῶς σαφές. ἐν

μὲν γὰρ τῷ πρώτῳ τῶνδε τὴν πρώτην ἔγραψε κατάστασιν, ὑπὲρ ἧς αὐτὸς εἶπεν ἐπὶ τῇ τελευτῇ· γενομένης δὲ τῆς ἀγωγῆς ὅλης ἐπὶ τὰ νότια καὶ μετὰ αὐχμῶν. δευτέραν δὲ, ἐν ᾗ πάλιν ἔφη· γενομένου δὲ τοῦ ἔτεος ὅλου ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ καὶ βορείου. τρίτην δὲ ἀνώμαλόν τε καὶ ποικίλην, ἀρξαμένην μὲν ὀλίγου πρὸ ἀρκτούρου, ψυχρὰν καὶ ὑγρὰν. ἐφεξῆς δὲ γενομένην ἀπὸ τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας ἄχρι πλειάδων

δύσεως, ἅπασιν νότιον ἄμ' ἀμετρίαις ὑγρότησιν. εἴτ' ἐφεξῆς ψυχρὰν καὶ ξηρὰν ἅμα πνεύμασι βορείοις μεγίστοις, ὅλῳ σχεδόν τι τῷ χειμῶνι· κᾶπειτα ψυχρὰν καὶ ξηρὰν ἄχρι κυνὸς ἐπιτολῆν, ἐντεῦθεν ἀθρόως καύματα μεγάλα μέχρις ἀρκτούρου, καθ' ὃν ὕδατα νότια μέχρι τῆς ἰσημερίας. ταύτης οὖν τῆς καταστάσεως ἀνωμάλου γενομένης ὁμῶς ἐπεκράτει τὸ ψυχρὸν καὶ ξηρόν. ἐν δὲ τῷ τρίτῳ τῶν βιβλίων τούτων ἔγραψε κατάστασιν, ἣν εἰς ἓν πάλιν ἀναγαγὼν κεφάλαιον ἔφησεν· ἔτος νότιον ἐπομβρον, ἄπνοια διὰ τέλεος. ἄλλην δ' ἐν τῷ δευτέρῳ κατάστασιν ἐν ἀρχῇ γράφων εἶπεν· ἄνθρακες ἐν Κρανῶνι θερινοὶ, ὕεν καύμασιν ὕδατι λάβρῳ διόλου, ἐγένοντο μᾶλλον νότῳ. ὥσπερ καὶ αὐτὴ θερμότης ἐστὶ καὶ μετρίως ὑγρὰ, ὡς κατὰ μίαν ὥραν γενομένη τὸ θέρος, ὥσπερ καὶ ἡ κατὰ τὸ τρίτον βιβλίον ἐν ὅλῳ τῷ ἔτει. γεγραμμέναι δ' εἰσὶ καὶ ἄλλαι καταστάσεις ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις, ἃς οὐκ εἶπ' ἐν ἀφορισμοῖς. ἀλλ' ὡς συνεχέστερόν τε τῶν ἄλλων γινομένης τὰς τέσσαρας, ἀκούσας τε παράδειγμα γίνεσθαι,

μετὰ τῆς ἐν τῷ περὶ ὑδάτων καὶ ἀέρων καὶ τόπων αἰτιολογίας ἠξίωσε τοῖς ἀφορισμοῖς γραφῆναι. ἀλλὰ καὶ εἰ μὴ παραλέλοιπε τελέως τὴν αἰτιολογίαν, ἡμεῖς ἂν αὐτὴν εὖρωμεν ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένων, ἱκανῶν ὄντων ἀνδρὶ λογικῷ πρὸς τὴν τῶν εἰρημένων εὐρεσιν. ἐπίστασθαι γὰρ σε χρὴ τοῦτο δεδειγμένον μὲν ὑφ' ἡμῶν ἤδη πολλάκις ἐν πολλοῖς αὐτάρκως, εἰρησόμενον δὲ καὶ νῦν εἰς ὅσον ἀναγκαῖόν ἐστιν αὐτοῦ μνημονεῖν, ὡς τὰς κατὰ μέρος ἐν ἀπάσαις τέχναις συμπλοκάς τῶν ἀπλῶν φαρμάκων ἀδύνατον εἶναι δι' ἐμπειρίας γνωσθῆναι, διὰ τὸ πλῆθος, ἀλλ' ἐπὶ πάσαις αὐταῖς ὁδὸς μία τῆς εὐρήσεως ἐστίν, ἡ διὰ τῶν οἰκείων στοιχείων, ὥσπερ καὶ ἐπὶ γραμματικῇ. τίνα τοίνυν οἰκεῖα στοιχεῖα τῶν καταστάσεων ἐστίν, ἴδωμεν ἀπὸ τοῦ πράγματος τῆς οὐσίας ὀρμηθέντες, ὡς ἐν τοῖς περὶ ἀποδείξεως ἐδιδάχθημεν. ἀναλαβὼν οὖν ἀπ' ἀρχῆς τὸν λόγον ἥδη σοι δίδειμι ἅπαντα κατὰ τὸ συνεχές, μηδὲν παραλιπών. αἰῶραι τοῦ ἔτους διαφέρουσιν ὑγρότητι καὶ θερμότητι καὶ ψυχρότητι καὶ ξηρότητι, τοῦ μὲν χειμῶνος ὑγρότητι καὶ ψυχρότητι τὰς ἄλλας ὑπερβάλλοντος, ὥσπερ γε τοῦ θέρους

θερμότητι καὶ ξηρότητι, τοῦ δ' ἡρος ἀκριβῶς ἀμφοῖν ὄντος ἐν τῷ μεταξὺ. κρατεῖ γὰρ οὐδέτερον ἐν αὐτῷ κατ' οὐδετέραν ἀντίθεσιν, οὔτε τοῦ ξηροῦ τὸ ὑγρὸν οὔτε τοῦ θερμοῦ τὸ ψυχρὸν, ἀλλ' οἷον ἰσομοιρία τις ἀμφοτέρων ἐστὶ τῶν ἀντιθέσεων, ὁμοιότης τε τῶν ὥρων ἀπασῶν ὅλης τῆς ἡμέρας, ὡς ἔγγιστα καὶ τῆς νυκτός, μηδεμιᾶς μεγάλης μεταλλαγῆς ἢ ὑπεροχῆς ἐν αὐτοῖς γινομένης, ὅποια κατὰ φθινόπωρον ὁρᾶται, κρύους μὲν ἔωθεν ὄντος, ἀμφὶ δὲ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας θάλους ἰσχυροῦ μεταπίπτοντος αὐ

πάλιν εἰς κρύος καὶ τοῦδε, δείλης ὀψίας. ἐπικρατεῖ δ' ὁμῶς αὐτῶν τὸ μὲν ξηρὸν τοῦ ὑγροῦ, τὸ δὲ ψυχρὸν τοῦ θερμοῦ. τοιαύτη μὲν ἡ κρᾶσις ἐστὶ τῶν ὥρων τοῦ ἔτους, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μεταβολῆς γινομένης κατὰ βραχὺ μὲν, ὡς μὴδ' αἰσθάνεσθαι τινα διὰ παντὸς τοῦ χρότου, κατὰ μείζονα δὲ αἰσθητῶς, οὐ μὴν ἀθρόως γε οὐδ' ἀμέτρως ἐν ταῖς τῶν ὑγρῶν ὥρων καὶ κατὰ φύσιν μεταβολαῖς. ἀρκτούρου γοῦν ἐπιτέλλοντος ὡς τὸ πολὺ σὺν ἀνέμοις ψυχροῖς ὑετὸς γίνεται. κᾶντεῦθεν ἤδη φθινόπωρον μὲν ἄρχεται, παύεται δὲ τὸ θέρος. εἴτ' ἐν τῷ μετὰ ταῦτα

χρόνῳ κατὰ βραχὺ καὶ ἀνεπαισθήτως γινομένης τῆς ἐπὶ τὸ ψυχρότερον μεταβολῆς ἡ τῆς πλειάδος δύσιν αἰσθητὴν ἐργάζεται τὴν τροπὴν. ἐντεῦθεν τε πᾶσιν ὁμοίως ἐπὶ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν ἀφικνεῖται, καὶ ποτὲ μὲν ὁμοία προσθήκη μέχρι πλειάδος ἐπιτολῆς γίνεται, πολλάκις δ' αἰσθητὴ μὲν τις ἐν τῷ περὶ τὴν ἰσημερίαν χρόνῳ, σύμμετρος δέ. καὶ μέντοι μετὰ τὴν πλειάδος ἐπιτολὴν αὐξάνεται τὸ θερμὸν καὶ τὸ ξηρὸν ἄχρι κυνὸς ἐπιτολῆς συμέτρως καὶ κατὰ βραχὺ, ἐλθόντος τε τούτου γενήσεται νότιον μὲν ὀλίγον, ἐπ' αὐτοῖς δ' ὑετοὶ ἐπίσης τοῖς ἐτησίοις πνεύμασιν ἄχρι τῆς κατὰ τὸν ἀρκτούρον ἐπιτολῆς. καὶ τοίνυν ἡ γε πείρα καὶ ὁ λόγος ἡμᾶς ἐδίδαξεν, ὅταν οὕτως αἱ ὥραι τοῦ ἔτους προέρχονται τε καὶ εἰς ἄλληλα μεταβάλλουσι, μήτε λοιμὸν τινα μήθ' ὅλως ἐπιδήμια νοσήματα γινόμενα, μόνας δὲ τὰς ὀνομαζόμενας ὑπ' αὐτοῦ σποράδας νόσους, τὰς κατὰ τὴν δίαίταν ἐπομένους. ἐπειδὴ καθ' ἐκάστην τῶν ὥρων ἴδιος μὲν ἐπικρατεῖ χυμὸς, ὡς αὐτὸς ἐδίδαξε τοῦ μὲν χειμῶνος τὸ φλέγμα, τοῦ δὲ ἥρος τὸ αἷμα, τοῦ δὲ θέρους χολή, φθινοπώρου δὲ ἡ ὀξεῖα· διὰ τοῦτο τοῖς κακῶς διαιτωμένοις οὐ

τὰ αὐτὰ πλεονάζουσι νοσήματα κατὰ πάσας τὰς ὥρας, ἀλλὰ ὡς αὐτὸς ἐδίδαξε, τοῦ μὲν ἥρος τὰ μελαγχολικά καὶ τὰ μανικά καὶ ἐπιληπτικά καὶ αἵματος ῥύσεις καὶ τᾶλλα ὅσα τούτων ἐφεξῆς καταλέγει. τοῦ δὲ θέρους ἔτους, ὁμοίως καὶ τοῦ φθινοπώρου, χειμῶνος δ' ἄλλα γινόμενα μὲν ἐκ τῶν κατὰ τὴν δίαίταν ἀμαρτημάτων, ὑπαλλασσόμενα δὲ ταῖς ιδέαις διὰ τε τὴν ὥραν τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ τὴν ἡλικίαν τε καὶ φύσιν. ἐπειδὴ γὰρ καὶ κατὰ τὰς φύσεις καὶ κατὰ τὰς ἡλικίας αἱ τε κράσεις τῶν σωμάτων ἕτεραι γίνονται καὶ αἱ τῶν χυμῶν ἐπικράτειαι διαφέρουσι, διὰ τοῦτο καὶ κατὰ ταύτας νῦν ὑπαλλάσσεται τῶν νοσημάτων ἡ ἰδέα. περὶ μὲν οὖν τῶν ἐν ταῖς ἡλικίαις διαφορῶν ὡδὶ πῶς ἔγραψεν· ἐν δὲ ταῖς ἡλικίαις συμβαίνει τοῖσι μὲν σμικροῖς καὶ νεογενέσι παιδίοισιν ἄφθαι, ἔμετοι καὶ τᾶλλα τὰ τούτων ἐφεξῆς γεγραμμένα κατὰ πᾶσαν ἡλικίαν. περὶ δὲ τῶν φύσεων ὡδὶ πῶς· τῶν φύσεων αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ καὶ κακῶς πεφύκασι. γίνεται τοίνυν καὶ ἴσον μὲν ἔχον λόγον τὸ σῶμα τοῦ κάμνοντος αἰτίου ποιητικὸν πρὸς τὸ

περιέχον. ἐξ ἀμφοῖν δὲ συνελθόντων ἡ ἐπικτήτος ἐπιτελεῖται κρᾶσις, ἐφ' ἣ τῶν ἐπιδημησάντων νοσημάτων ἡ γένεσις. ἐὰν οὖν ἴδωμεν οἷόν τι πέφυκεν εἰς τὸ σῶμα δρᾶν τῶν ἀνθρώπων ἡ τοῦ περιέχοντος θερμότης, ὁποῖον δὲ ἡ ψυχρότης τε καὶ ξηρότης καὶ ὑγρότης, ἴδωμεν δὲ καὶ τὴν

ὑλὴν αὐτὴν τὴν πάσχουσιν ὅποια τίς ἐστίν, οὐδὲν ἔτι χαλεπὸν εὐρεῖν καὶ προγνῶναι τὰ γενησόμενα νοσήματα. καὶ τούτων αὐτῶν ἔτι πρότερον εἰσόμεθα καλῶς εἰρημένον τὸ ἐν τοῖσι καθεστῶσι καιροῖσιν, ἣν αἱ ὥραι τὰ ὥραια ἀποδιδῶσι, εὐσταθέσταται καὶ εὐκρινέσταται αἱ νοῦσοι γίνονται, ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοις ἀκατάστατοι καὶ δύσκρατοι. τίνες οὖν αἱ δυνάμεις εἰσὶ τῶν εἰρημένων ποιότητων ὑγρότητος καὶ ξηρότητος, θερμότητος καὶ ψυχρότητος, ἀκούσωμεν αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους ἐν ἀφορισμοῖς λέγοντος· τῶν δὲ καταστάσεων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχοὶ τῶν ἐπομβρίων εἰσὶν ὑγιεινότεροι καὶ ἥσσον θανατώδεις, νοσήματα δ' ἐν ταῖς ἐπομβρίαις ὡς τὰ πολλὰ γίνονται, πυρετοὶ τε μακροὶ καὶ κοιλίης ῥύσιες καὶ σηπεδόνες, ἐπίληπτοι

καὶ ἀπόπληκτοι καὶ κυνάγχαι, ἐν δὲ τοῖς αὐχοῖσι φθινώδεις, ὀφθαλμῖαι, ἀρθρίτιδες, στραγγουρίαι. ταῦτα μὲν οὖν ἐν αὐτῷ λέλεκται περὶ τῶν εἰς πλείονα χρόνον ἐκτεταμένων καταστάσεων. ὥσπερ δὲ καὶ περὶ τῆς καθ' ὑγρότητα καὶ ξηρότητα διαφορᾶς ἐν τούτοις ἐδίδασκεν, οὕτως περὶ τῆς κατὰ θερμότητα καὶ ψυχρότητα δι' ὧν ἔγραψε περὶ τῶν βορείων τε καὶ νοτίων καταστάσεων. ἐπὶ γὰρ τῆς ἡμετέρας οἰκίσεως ὁ μὲν βορρᾶς ψυχρὸς, ὁ δὲ νότος θερμὸς ἐστίν, πλὴν ὁ που σπανίως ἐν ἀρχῇ τοῦ ἥρος ψυχρὸς, ἢ κατ' ἄλλην τινὰ ὥραν ἐπὶ βραχὺ πνεύσει τοιοῦτος, οὐδὲ τότε τοῦ βορρᾶ ψυχρότερος. ἀκουσον οὖν ἐξῆς καὶ ὡς περὶ τούτων ἐν ἀφορισμοῖς ἔγραψεν ἀρξάμενος ὧδε· νότοι βαρυήκοοι, ἀχλυώδεις, καρηβαρικοὶ, νωθοὶ, διαλυτικοί, ὅταν οὕτως δυναστεύῃ τοιαῦτα ἐν ταῖς ἀρρώστιαις πάσχουσιν, ἣν δὲ βόρειον ἦ, βῆχες φάρυγγος, κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι φρικώδεις, ὀδύνη πλευρέων, στηθέων. ὅταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀρρώστίησι προσδέχεσθαι. ταῦτα μὲν οὖν αὐτῷ λέλεκται περὶ τῶν ἰσχυρῶν νοτίων καὶ βορείων

καταστάσεων τῶν ἐπὶ πλεον ἐν χρόνῳ γινομένων. ἐνδείκνυται γὰρ διὰ τοῦ δυναστεύειν περὶ πνεύματος οὐκ ἂν ἐπὶ τοῦ ἥρος, οὔτε βραχεῖ χρόνῳ πνεύσαντος οὔτ' ἐπὶ πλείοσιν ἡμέραις, ἀλλ' ἀσθενοῦς, εἰπὼν τοῦτο τοῦνομα. περὶ δὲ τῶν ἐφημέρων νοτίων τε καὶ βορείων πνευμάτων ἀκουσον αὐθις ἃ λέγει· αἱ μὲν καθημεριναὶ καταστάσεις αἱ μὲν βόρειοι τὰ σώματα συνιστῶσι καὶ εὐτονα καὶ εὐκίνητα καὶ εὐδύνατα καὶ εὐχροα καὶ εὐηκοώτερα ποιέουσι καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι καὶ τὰ ὅμματα δάκνουσι καὶ περὶ τὸν θώρακα ἄλγημα, ἣν τι προὔπαρχει, μᾶλλον πονέουσι. αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι καὶ βαρυκοίτας καὶ καρηβαρίας καὶ ἰλίγγους ἐμποιέουσιν ἔτι τοῖς ὀφθαλμοῖσι καὶ ἐν τῷ σώματι δυσκίνησίαν, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσιν. εἴρηται δὲ ἐν ἀφορισμοῖς ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἄλλα γέ τινα περὶ τε φύσεως ὥρων καὶ τῆς ἀθρόας εἰς ἄλληλα μεταβολῆς, ὧν ἕκαστον κατὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν μνημονεύσομεν. ἐν τῷ παρόντι τοῦτο μόνον ἀρκεῖ, διδαχθέντας τὰς πρώτας στοιχεώδεις δυνάμεις τῶν καταστάσεων ὑπ' αὐτοῦ

τοῦ Ἱπποκράτους εἰρησθαι, καθ' ἧς χρή περὶ πασῶν τῶν ὁπωσοῦν καταστάσεων τῶν γενομένων ὁδῶ καὶ τάξει προϊόντας ἡμᾶς ἐξευρίσκειν, ὅποιά τέ τινα γενήσεται νοσήματα καὶ ὅπως αὐτὰ κωλυτέον ἐστὶν ἢ

συστάντα θεραπευτέον, οὗτος γὰρ μέγιστος καρπὸς τῆς ἐνεστώσης πραγματείας. ἐν δὲ τοῖς στοιχειώδεσι τούτων ἔστι καὶ ἡ χώρα συνενδεικνυμένη καὶ αὕτη τι πρὸς τὴν τῶν νοσημάτων πρόγνωσιν, ὥσπερ ἢ τε φύσις ἐκάστου καὶ ἡ ἡλικία καὶ τὸ ἐπιτήδευμα καὶ ἡ δίαιτα. δέδεικται δ' ὑπ' αὐτοῦ σαφῶς ἐν τῷ περὶ ὑδάτων καὶ ἀέρων καὶ τόπων ὅποια τὰ καθ' ἐκάστην χώραν πλεονάζει νοσήματα. δυνήσῃ τοιγαροῦν ὄθεν ἢ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς κατάστασις ἀμέτρως ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ γινομένη, κατὰ τὴν ἑαυτῆς φύσιν ἐργάζεσθαι μέλλει τὰ ὑπ' αὐτοῦ δεδειγμένα νοσήματα καὶ τὴν παρὰ τῆς οἰκῆσεως ἐνδειξιν λαβεῖν ὁμοίαν τῇ παρὰ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ τῆς ὅλης διαίτης. τὰ μὲν γὰρ ὑγρὰ καὶ ψυχρὰ τῆς φύσεώς τε καὶ κατὰ τὰς ἔξωθεν περιστάσεις ῥᾶον ἀλώσεται τοῖς ὑπὸ τῆς

ὑγρᾶς καὶ ψυχρᾶς καταστάσεως ἐσομένοις νοσήμασι, τὰ δὲ ἐναντία δυσχερέστερον. ἐὰν οὖν οἰκησις ὑγρὰ καὶ ψυχρὰ κατὰ τὸν ἑαυτοῦ λόγον καὶ τὴν κατάστασιν ἔχοι τοιαύτην, ἔτοιμον τῶν οἰκείων τῇ καταστάσει νοσημάτων ἢ γένησις ἔσται, συντελοῦσης τι καὶ τῆς οἰκῆσεως. ὥσπερ γε πᾶσα ἢ ἀμέτρως θερμὴ ποτε γένοιτο καὶ ὑγρὰ κατάστασις, οἷαν ἐν τῇ β' τῶν ἐπιδημιῶν ἔγραψεν ἐν ἀρχῇ λέγων, ὅτε ἐν καύμασιν ὕδατι λάβρῳ διόλου. συντελὲς δὲ τι πρὸς τὴν τῶν εἰρημένων σηπεδόνων νοσημάτων γένεσιν ἢ χώρα, μάλιστα μὲν εἰ κατ' ἄμφω δύσκρατος εἴη θερμότερα καὶ ὑγροτέρα καταστῶσα, συντελέσει δὲ καὶ κατὰ τὸ ἕτερον τούτων εἰ ἀμέτρως ἢ κεκραμένη, καθάπερ ἢ Κρανῶν ἐν κοίλῳ καὶ μεσημβρινῷ χωρίῳ κειμένη. καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα σηπεδονώδεσι νοσήμασι, τοῖς ἀνθραξιν ἀλοῦσα πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀτόποις, ἔτι καὶ διὰ τὸ τὰ βόρεια τῶν πνευμάτων ἀπεστράφθαι, πνεύσει καὶ ταῖς καλουμέναις νηνεμίαις κατεχομένη. Κρανῶν μὲν οὖν τοιαύτη, Θάσος δὲ τοῦμπαλιν. ἔστραπται γὰρ πρὸς τὰ βόρεια καὶ ψυχρὰ πνεύματα κατάντικρυ τῆς

Θράκης κειμένη. γενομένης οὖν τῆς καταστάσεως ὅλης ἐπὶ τὰ νότια καὶ μετ' αὐχμῶν οὐκ ἦν εὐάλωτον τὸ χωρίον, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ τῇ καταστάσει. εἰ γὰρ μεσημβρινὸν ἦν ἔτι καὶ κοῖλον, ἐσχάτως ἂν ἡ εἰρημένη κατάστασις ἐγεγόνει λοιμώδης αὕτη.

Section 1.1.2

“Υδατα πολλὰ, ξυνεχέα μαλθακῶς, ὥς ἐν νοτίοις.

Τρισσῶς ὕδατα γίνεται πολλὰ, ποτὲ μὲν διὰ τὸν ὑετὸν αὐτὸν ἀθρόον ἐκρηγνύμενον, ἐνίοτε δὲ τῷ μήκει τοῦ χρόνου, κἂν ψεκάδες ὥσι μόναι καθ' ἐκάστην ἡμέραν γινόμεναι, καὶ ποτ' ἀμφοῖν ἅμα συνελθόντων. ἔχεις δὲ αὐτῶν πάντων παραδείγματα γεγραμμένα, κατὰ τὰ τῶν ἐπιδημιῶν βιβλία, τοῦ μὲν πρώτου τρόπου τὴν κατάστασιν, ἣς ἄρχεται τὸνδε τὸν τρόπον· ἐν Θάσῳ πρὸ ἀρκτούρου ὕδατα πολλὰ. δηλοῖ γὰρ ταῦτα τὰ μεγάλα, πλῆθος ὕδατος ἀθρόου. τοῦ δὲ δευτέρου τρόπου παράδειγμα τὸ

νῦν εἰρημένον ἐστίν· ὕδατα

πολλὰ, ξυνεχέα μαλθακῶς. τὸ γὰρ πλῆθος αὐτῶν ἠθροίσθη, διὰ τὸ συνεχὲς ἐν χρόνῳ πλέονι γενέσθαι καὶ μὴ καθάπαξ λάβρως ἐν ἐνὶ καιρῷ. τοῦ δὲ τρίτου τρόπου παράδειγμά ἐστι τὸ κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν ἐν ἀρχῇ γεγραμμένον, ὅτε ἐν καύμασιν ὕδατι λάβρῳ διόλου. τὸ μὲν γὰρ λάβρον πρὸς τὸν προειρημένον τρόπον κοινόν ἐστι, τὸ δὲ διόλου πρὸς τὸν δεύτερον. περὶ μὲν οὖν ἐκείνων τῶν καταστάσεων αὐθις ἐροῦμεν κατὰ τὸν οἰκεῖον ἐκάτερον, ἣν προκείμενον ἦν ἐν τῷ λόγῳ μεταξὺ τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ χειμῶνος γενομένης ὕδατος καθ' ὅλην αὐτὴν ἔσχε μαλθακῶς, ὥς αὐτὸς ἔφην, ὅπερ ἀντίκειται τῷ ἀθρόως καὶ λάβρως καὶ σφοδρῶς.

Section 1.1.3

Χειμῶν νότιος.

Ὅτι φθινοπώρου πέρας οἶδε καὶ αὐτὸς τὴν τῆς πλειάδος δύσιν, ἣν διὰ συντόμου φωνῆς ὀνομάζει καὶ πλειάδα, σαφῶς

ἐδήλωσεν εἰπὼν, μετὰ τὸ προειπεῖν περὶ ἰσημερίην καὶ ὑπὸ πλειάδος, γράψας τε ἐφεξῆς, χειμῶν νότιος, ὥς οὐδενὸς ὄντος μεταξὺ χρόνου διηγήσεως ἰδίας δεομένου, συνάπτοντος δὲ χειμῶνος τῇ δύσει τῆς πλειάδος.

Section 1.1.4

Μικρὰ πνεύματα βόρεια.

Μικρά φησι πνεύματα γίνεσθαι τοῦ χειμῶνος. εἰ δέ γε κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ὁ χειμῶν ἐπεραίνεται, πάντως ἂν ἐγένετο μεγάλα. καὶ κατὰ διττὸν τρόπον ὑπῆρξεν ἂν αὐτοῖς τοῦτο, καθάπερ καὶ νῦν ἔοικε γεγονέναι σμικρὰ, κατὰ τε τὸ ἴδιον μέγεθος αὐτῶν καὶ κατὰ τὸ μῆκος τοῦ χρόνου. καὶ γὰρ ὀλίγαις ἡμέραις ἐγένετο βόρεια καὶ οὐκ ἰσχυρὰ, τοῦ χειμῶνος εἰθισμένου μέγαν ἔχειν βορρᾶν ἐν χρόνῳ πολλῷ.

Section 1.1.5

Αὐχμοί.

Τὴν ξηροτέραν τοῦ προσήκοντος κατάστασιν αὐχμὸν ὠνόμασεν οὐ πάνυ τι συνήθως. εἰώθαμεν γὰρ οὐ τὴν ἀπλῶς ξηροτέραν, ἀλλὰ τὴν ἄκρως ξηρὰν ὀνομάζειν οὕτως. ἀμήχανον δὲ ἐστὶ καὶ ἄπιστον εἰς τοσοῦτον γενέσθαι τὸν χειμῶνα ξηρὸν, ὥς αὐχμηρὰν ἀπεργάζεσθαι τὴν γῆν ὥσπερ ἐν θέρει. οὐ γὰρ ἐν ἡρὶ τοιαύτη γίνεται κατάστασις, ἥ νῦν ὅμοιον γεγονέναι φησὶ τὸν χειμῶνα τὸ σύνολον.

Section 1.1.6

Τὸ σύνολον εἷς γε χειμῶνα ὁκοῖον ἔαρ γίνεται.

Ξηρότερον μὲν ἑαυτοῦ φησὶ γεγονέναι τὸν χειμῶνα, οὐ μὴν ὡσαύτως τῷ θέρει ξηρόν, ὥστε καὶ τὸν αὐχμὸν ὃν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔφαμεν οὐ πάνυ τι κυρίως εἰρησθαι. δεκτέον

οὖν ἐστὶν οὐχ ἀπλῶς ὑπ' αὐτῶν εἰρησθαι νῦν, ἀλλ' ἐν τῇ πρὸς τι, καθάπερ μύρμηκα μέγαν ἢ ὄρος μικρόν. ὥς γὰρ ὁ χειμὼν ἐγένετο νῦν, οὐχ ἀπλῶς αὐχμηρὸς, ὥσπερ οὐδὲ μέγας μύρμηξ ἀπλῶς μέγας, ἀλλ' ὥς μέγας μύρμηξ, οὗτός τε οὖν τοῦ ὄρους τοῦ μικροῦ μικρότερός ἐστιν, ὃ τε χειμὼν ὁ αὐχμηρὸς ὑγρότερος τοῦ θέρους, ὥσπερ καὶ τὸν νῦν γεγεννημένον χειμῶνα παραβάλλων εἶπε, τὸ ζύνολον εἷς χειμῶνα ὁκοῖον ἔαρ γίνεται.

Section 1.1.7

Ἦρ δὲ νότιον, ψυχινὸν, μικρὰ ὕσματα.

Ἔοικεν οὖν εἰρηκέναι τὸ ἔαρ νότιον οὐχ ὡς οὐδ' ὅλως ἐν αὐτῷ γενομένων τῶν βορείων, ἀλλ' ὥς ὀλιγίστων ἐν ἀρχῇ καὶ οὕτως ὀλίγον ὥστε τὴν ὅλην κατάστασιν τῆς ὥρας ἐκείνης νότιον εἶπεῖν.

Section 1.1.8

Θέρος ὡς τοπολὺ ἐπινέφελον, ἀνυδρίαί, ἐτησίαι ὀλίγαι, σμικραὶ διεσπαρμένως ἔπνευσαν.

Εἴ τις ἅπαντα τὰ περὶ τοῦ θέρους εἰρημένα συνθείη, φαίη ἂν καὶ τοῦτο νότιόν τε καὶ αὐχμηρόν ἅμα γεγονέναι.

Section 1.1.9

Γενομένης δὲ τῆς ἀγωγῆς ὅλης ἐπὶ τὰ νότια καὶ μετὰ αὐχμῶν.

Οὐχ ὡς οὐδέποτε γενομένης ἐκδοχῆς ὑδάτων ἐν ὅλῳ τῷ ἔτει τὸ μετ' αὐχμῶν εἶπεν, ἀλλ' ὡς ὀλιγίστων παντάπασιν. πλήν γὰρ τοῦ πρώτου χρόνου τοῦ μετὰ τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν ἄχρι πλειάδος, πᾶς ὁ λοιπὸς ἐπικρατοῦσαν ἔσχηκεν ἱκανῶς τὴν ἀνυδρίαν. ἀγωγὴν δὲ δηλονότι τὴν κατάστασιν ὠνόμασε τοῦ περιέχοντος. εἶπερ οὖν ἀληθές ἐστὶν ὡσαύτως τῷ περιέχοντι συνεξαλλοιοῦσθαι τὰ τῶν

ζῶων σώματα, κατὰ μὲν τοὺς ὄμβρους ὑγρότερα γενήσονται, κατὰ δὲ τοὺς αὐχμοὺς ξηρότερα. καὶ κατὰ μὲν τὰς θερμότητος ἐπικρατούσας ἢ κεφαλὴ ῥωστική, κατὰ δὲ τὰς ψυχρότητας, αὐτὴ μὲν ἐστὶ κουφοτάτη, τὰ δὲ κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα μόρια πονέσει. τῇ τοίνυν εἰρημένῃ καταστάσει, περὶ ἧς πρόκειται σκοπεῖσθαι, μεταξὺ τὴν φύσιν ἐχούσῃ τῆς τε αἰθρίας

καὶ καθαρᾶς ἀκριβῶς καὶ τῆς μετ' ὀμβρῶν, ὁμοιούμενα τὰ σώματα μέσην ἔξει κατάστασιν κράσεως, ἣν ἐπίτρεψόν μοι καλέσαι νεφελώδη. τοιοῦτου γὰρ ὄντος τοῦ περιέχοντος, ὑποκειμένης δὲ καὶ τοῦ συναλλοιοῦσθαί τε καὶ συνεξομοιοῦσθαι τούτῳ τὰ σώματα, σαφηνείας ἔνεκεν οὐδὲν ἂν εἴη χειρόν ὠνομάσθαι τὴν ἐν αὐτοῖς γενομένην κατάστασιν οἶον νεφελώδη τινά. καθάπερ οὖν ὅταν ὁ χειμῶν φυλάττῃ τὴν οἰκίαν κρᾶσιν, ἀναγκαῖόν ἐστιν ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν χυμὸν γεγενῆσθαι τὸ φλέγμα, τοῦ θέρους δ' ἔμπαλιν τὸ θερμὸν καὶ ξηρὸν τὴν ὠχρὰν χολήν, οὕτως ὅποτε νεφελῶδές ἐστι τὸ περιέχον, ἐπικρατεῖ τις τῶν χυμῶν ἐν μὲν ταῖς φλεγματικαῖς φύσεσι ὀμιχλῶδές τε καὶ

νεφελῶδες, ὡς ἂν εἴποι τις, φλέγμα. κατὰ δὲ τὰς πικροχόλους αὖ πάλιν ἢ ὀμιχλώδης τε καὶ νεφελώδης χολή. διὰ παντὸς μὲν γὰρ ἀπορρεῖ τι τοῦ σώματος ἡμῶν ἀτμῶδες, ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς ξηραῖς καταστάσεσι πλεῖστον, ἐν δὲ ταῖς ὑγραῖς ὀλίγιστον. ἀθροιζόμενον οὖν ἔνδον τοῦτο παραπλήσιον ὀμίχλῃ καὶ ἀχλύϊ τὸ σύμφυτον ἡμῶν ἐργάζεται πνεῦμα· ὁμοιος γάρ ἐστιν ἐν τῷ περιέχοντι τὰ ζῶα πνεύματι ὁ ἀτμός, ὥστε κἀνταῦθα θαρσύνει ἂν τις εἴπῃ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει γίνεσθαι τὸ ἐν ἡμῖν πνεῦμα. καὶ μὴν ὅταν ὀμίχλῃ τις ἢ ἀχλὺς ἐν ἐνὶ χρόνῳ ἦ, πάσχουσα δύο ταυτὶ παθήματα, τὸ τ' ἀναφέρεσθαι καὶ τὸ πιλοῦσθαι, νεφέλῃ γίνεται λευκή. ἄνευ μὲν γὰρ ὑγρότητος βορείου τοῦ ἀέρος ἀκριβῶς ὄντος οὐκ ἂν ποτε γένοιτο νέφος. ἦτοι δὲ λαμπρὸν ἢ μέλαν ἀποτελεῖται τοῦτο δι' ἀραίωσιν ἢ πύλιν. ἀραιούμενον οὖν τὸ νέφος εἰς ἑαυτὸ καταδέχεται τὸ τοῦ ἡλίου φῶς καὶ κατὰ τοῦτο φαίνεται λαμπρὸν ὡς ἂν ἐκλαμπούσης αὐτῷ τῆς

ἡλιακῆς αὐγῆς ὥσπερ ἐν τοῖς διαφανέσι σώμασιν. πύληθέντος δὲ καὶ πυκνωθέντος τοῦ νέφους οὐ διεισέρχεται μὲν αὐτὸ τὸ ἡλιακὸν φῶς, μέλαν δὲ εἰκότως φαίνεται τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ αὐτὸς ὁ ἄηρ τῆς νυκτὸς, ἀπολιπόντος αὐτὸν τοῦ παρ' ἡλίου φωτός. καὶ φαίνεται σαφῶς ὀμίχλῃ πολλάκις μὲν ἐπὶ τὴν γῆν καταρρέουσα καὶ καλεῖται τὸ τοιοῦτον δρόσος, ἐνίοτε δὲ εἰς ὕψος αἰρομένη καὶ προφανῶς γινομένη νέφος, ἦτοι λευκὸν ἢ μέλαν, λευκὸν μὲν ὅταν, ὡς εἴπον, εἰς ὅλον αὐτὸν δέξηται τὴν ἡλιακὴν αὐγὴν, μέλαν δὲ ἐπειδὴν μὴδ' ὅλως ὑποδέχεται. τὰ δὲ ἄλλα τὰ μεταξὺ τούτων χρώματα κατὰ τὸ ποσὸν τῆς κεραννυμένης αὐγῆς τὰ νέφη λαμβάνει, καὶ σοι τάχα δόξει διαφέρεισθαι πρὸς ἑαυτὸν ὁ λόγος, ἀναφέρεσθαί τε λέγων εἰς ὕψος τὴν ὑγρότητα καὶ πιλοῦσθαι. τὸ μὲν γὰρ ἀναφέρεσθαι θερμότητος ἔργον ἐστὶ, τὸ δὲ πιλοῦσθαι ψυχρότητος. οὐ δυνατόν δὲ ἐστὶ ταῦτόν ἅμα θερμὸν εἶναι καὶ ψυχρὸν. ἀλλ' ἐὰν ἐννοήσῃς αὐτὴν μὲν τὴν ἀναφερομένην ἀτμίδα θερμὴν εἶναι καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὸ μετέωρον αἵρεσθαι, τὸν δὲ ὑποδεχόμενον αὐτὴν ἀέρα ψυχρὸν, οὐκέτι ἀπορήσεις ὅπως ἀναφέρεται τε ἅμα καὶ πιλεῖται. τὸ μὲν

γὰρ ἀναφέρεσθαι παρ' ἑαυτῆς ἔξει, τὸ δὲ συνάγεσθαι καὶ σφίγγεσθαι διὰ τὸν ὑποδεχόμενον ἀέρα, καὶ ὅσω δ' ἂν ἢ ψυχρότερος οὗτος, τοσοῦτον μᾶλλον πιλήσει τε καὶ συνάξει τὴν ἀναφερομένην ὀμίχλην. ὅταν οὖν ὁ ἄηρ μήτε θερμαίνει ἑναργῶς μήτε ψυκταλίδας ἔχῃ τοιαύτην, ἀναγκαῖόν

ἐστὶν ἐν αὐτῷ διαμένειν τὴν ὑψωθεῖσαν ὁμίχλην οἷα περ ἦν ἐξ ἀρχῆς καὶ γίνεσθαι λευκὸν μὲν ἀκριβῶς ἐξ αὐτῆς νέφος, ἐπειδὴν ὑπὸ τῆς ἡλιακῆς αὐγῆς κινηθῇ. μεταξὺ δὲ λευκοῦ τε καὶ μέλανος, ὅταν μὴ τελέως αὐτὴν ὁ ἥλιος καταλάβῃ. μὴ τοίνυν θαύμαζε διὰ τί τὰ σώματα τῶν ζώων ὁμοίαν ἴσχει ποτὲ τοιᾶδε καταστάσει τὴν ἐν αὐτοῖς διάθεσιν, ἀλλὰ πείθου λέγοντος Ἱπποκράτους, νότοι βαρυήκοι, ἀχλυώδεις, κερηβαρικοὶ, νωθοὶ, διαλυτικοί. διηγείται γὰρ ἐν τῷ λόγῳ τῷδε τὰ παθήματα τοῦ σώματος, ἃ πάσχει μὲν ἐν ταῖς νοτίοις καταστάσεσιν, ὥστε ὥσπερ τὸ βαρυήκοι καὶ διαλυτικοὶ καὶ νωθοὶ κατὰ τῶν ὑπὸ τοῦ νότου γινομένων ἐν τοῖς ἡμετέροις σώμασιν εἴρηται, προδήλως οὕτως ἡγεῖσθαι

χρὴ καὶ τὸ ἀχλυώδες λελέχθαι τῆς ἐν ἡμῖν ἀθροισμένης ἀχλὺς δι' αὐτὸν δηλωτικὸν ὄν, οὐ τοῦ περιέχοντος.

Section 1.1.10

Πρῶτ' μὲν τοῦ ἥρος ἐκ τῆς πρόσθεν καταστάσεως ὑπεναντίας καὶ βορείου γενομένης ὀλίγοις ἐγένοντο καῦσοι, καὶ τουτέοισι πάνυ εὐσταθεῖς, καὶ ὀλίγοις ἡμορράγησαν, οὐδ' ἀπέθνησκον ἐκ τουτέων.

Ὅτι μὲν ὀλιγοχρόνιος ἡ βόρειος κατάστασις ἐγένετο πρῶτ' τοῦ ἥρος εὐδηλὸν ἐστὶν ἐκ τοῦ τὴν ὅλην κρᾶσιν προειρηθῆναι πρὸς αὐτοῦ νότιον, οὐκ ἂν οὕτως εἰπόντος, εἰ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐπνευσεν ὁ βορρᾶς. ὅμως δὲ καὶ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας γινομένου βορείου τοῦ περιέχοντος, καυσώδη τινὰ νοσήματα συνέπεσεν ὀλίγοις, ἐπιεικῇ πάνυ καὶ ταχέως καθιστάμενα. φησὶ γὰρ καὶ τούτοις πάνυ εὐσταθεῖς. γράφουσι δ' ἔνιοι πάνυ εὐσταθεῖς, τινὲς δὲ εὐσταθέα, κατὰ τὴν Ἰωνικὴν γλῶτταν, ἐν ἴσῳ τῷ μέτρῳ καὶ οὐδὲν ὀλέθριον

ἔχοντα. καὶ μέντοι καὶ ὀλίγοις αἰμορράγησαί φησιν, ὅπερ ἦν ἴδιον τῶν σφοδρῶν καύσεων, ὥσπερ καὶ τὸ παραληρεῖν καὶ τὸ ἀποθνήσκειν, ἅπερ οὐδ' αὐτοῖς τοῖς τότε γενομένοις συνέπεσεν, ἀλλὰ μετριώτατοί τε καὶ ὀλιγίστοις ἐγένοντο, τοῦ σφοδροῦ καὶ ὡς ἂν εἴποι τις γνησίου καύσου τὴν γένναν ἐπὶ τῇ ξανθῇ χολῇ λαμβάνοντος, ἦν δὴ καὶ ὠχρὰν χολὴν ὀνομάζουσι. ταύτην δ', ὡς ἐδείκνυμεν, ἐν τῇ προκειμένῃ καταστάσει μόνον κατὰ τὸ προγεγονὸς θέρος ἔσχον οἱ φύσει χολώδεις οὐ πολλὴν, οὐκ ἐν τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ διὰ τὸ τὴν εἰρημένην κατάστασιν ὑγρὰν οὔσαν, ἔτι καὶ μᾶλλον ἀχλυώδη τε καὶ ὁμιχλώδη γίνεσθαι. εἰκότως οὖν ὀλίγοις τε συνέπεσεν ὁ καῦσος, οἱ πάνυ χολώδεις ἦσαν, καὶ τούτοις οὐκ ἀκριβῆς οὐδὲ σφοδρὸς, ἀλλ' ἐπιεικὴς καὶ λυθῆναι ῥαδίως. οἷς δ' οὖν συνέβη, διὰ τήνδε τὴν αἰτίαν ἐγένετο. προηγείται μὲν δὴ τὸ θέρος τοῦ φθινοπώρου κατὰ φύσιν ἔχον. ἄρχεται γὰρ ὁ Ἱπποκράτης τῆς τῶν καταστάσεων δηγήσεως, ὅταν πρῶτον εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκτραπῇ τὸ περιέχον

ἀναγκαῖον δ' ἦν ἐν τῷ κατὰ φύσιν θέρει τοῖς πάνυ χολώδεσιν ἡθροῖσθαι πλέονα τὸν χυμὸν τοῦτον. ἐφεξῆς οὖν ἡ γενομένη κατάσταση ἐν ἅπαντι τῷ χειμῶνι μέχρι τοῦ ἥρος, οὐτ' ἡὔξησέ τι τὸν χυμὸν τοῦτον.

οὐ γὰρ ἦν θερμὴ σφοδρῶς καὶ ξηρὰ καθάπερ τὸ θέρος· οὐτ' ἐμείωσε τι· τὸ γὰρ οὐχ ἱκανῶς ψυχρὰ, καθάπερ ὁ κατὰ φύσιν ἔχων χειμῶν, ἀλλ' οὐδὲ διεφόρησεν, οὐ γὰρ ἦν ἀκριβῶς ξηρὰ. λείπεται τοίνυν αὐτὸν διαφυλαχθῆναι προσλαβόντα τὴν οἶον ἀχλυώδη τε καὶ ὀμιχλώδη, διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ὀλίγην ὑγρότητά τε καὶ θερμότητα συντραφεῖσαν ἀτμίδι. πρῶτ' δὲ τοῦ ἥρος ἐξαίφνης ἀήθως γενομένου τοῦ βορρᾶ, πρὸς τὸ βάθος τοῦ σώματος ὠθουμένων ὑπ' αὐτοῦ τῶν χυμῶν, ὁ λεπτότατος πρῶτος ἐρρύει καὶ οὕτως εἰργάσατο τὸν καῦσον. οὐ γὰρ ἐν οἷς ἔτυχε μορίοις ἀθροιζόμενος τοῦ σώματος ὁ χυμὸς οὕτως ἐργάζεται καῦσον, ἀλλὰ περὶ τε τὴν γαστέρα καὶ ταύτης μάλιστα τὸ στόμα καὶ τοῦ ἥπατος τὰ σιμὰ καὶ ὁμοίως οὐχ ἡμορράγει, ἴδιον εἶπερ τι ἄλλο τῶν ἀκριβῶν

καύσων ἐστὶ τὸ δι' αἰμορραγίας κρίνεσθαι. καλεῖ δ' αἰμορραγίαν ὁ Ἱπποκράτης ἄνευ τοῦ προσθεῖναι τὸ μέρος ἐξ οὗ κενοῦται τὸ αἷμα, τὰς ἐκ τῶν μυκτῆρων ἀποτελουμένας. οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν ἀναστομοῦσθαι τε καὶ ἀναρρήγνυσθαι τὰς ἐνταῦθα φλέβας ὑπὸ τοῦ αἵματος ἐπὶ τὸ μετέωρον ἀναφερομένου διὰ τὴν θερμασίαν, ὑφ' ἧς ἀναγκαῖον ἐστὶν αὐτὸ καὶ πνευματοῦσθαι καὶ τότε τὰς φλέβας ἀναστομοῦσθαι τε καὶ ἀναρρήγνυσθαι, διὰ τὸ τοῦ πνεύματος πλῆθος, ὃ καὶ τοὺς ἀσκούς τε καὶ τοὺς πίθους ῥήγνυσιν ἀθροιζόμενον ἐν τῷ γλεύκει ζέοντι. τοῦτ' οὖν τὸ σύμπτωμα τοῖς τότε γενομένοις καύσοις οὐκ ἠκολούθησεν, οὐσί γε μετρίοις, ὥς προεῖρηται.

Section 1.1.11

Ἐπάρματα δὲ παρὰ τὰ ὥτα πολλοῖσιν ἐτερόρροπα ἦν καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τοῖσι πλείστοισιν, ἀπύροισιν ὀρθοστάδην, ἔστι δ' οἷς καὶ σμικρὰ ἐπεθερμαίνοντο, κατέσβη πᾶσιν ἀσινέως, οὐδ' ἐξεπύησεν οὐδενὶ ὥσπερ τὰ ἐξ

ἄλλων προφασίων. ἦν δ' ὁ τρόπος αὐτέων χαῦνα, μεγάλα, κεχυμένα, οὐ μετὰ φλεγμονῆς ἀνώδυνα, πᾶσιν ἀσήμως ἠφανίσθη.

Τὰ εἰρημένα πάντα διὰ τὴν πλεονεξίαν ἐγένετο τῆς ἀχλυώδους οὐσίας, ὑφ' ἧς τὰ μὲν ἅμα τῷ φλέγματι πέφυκε γίνεσθαι, τὰ δὲ ἅμα τῇ ξανθῇ χολῇ, τὰ ἐρυσιπελατώδη. ὅταν δ' ἅμα τῷ αἵματι, τὰ φλεγμονώδη. καθίσταται δὲ ἅπαντα ῥαδίως, διαφορουμένης τῆς τοιαύτης οὐσίας ἐτοίμως. ἔμπαλιν δ' αὐτῆς ὅσα διὰ παχὺν καὶ γλίσχρον γίνεται χυμὸν, δυσδιαφόρητα δεινῶς ὑπάρχει. τὰ δ' ἐν τῇ προκειμένῃ καταστάσει γεγεννημένα χαῦνά τε ἦν, τουτέστι μαλακὰ καὶ ὑπείκοντα τοῖς δακτύλοις καὶ κατὰ τὴν ἐπίθροισιν αὐτῶν βοθρούμενα καὶ μετὰ φλεγμονῆς, ὅπερ ἐστὶν οὐ μετὰ φλογώσεως, ἀνώδυνά τε διὰ τὸ μηδέτερον αὐτοῖς συνεῖναι τῶν τὰς ὁδύνας ἐργαζομένων· ἔστι δὲ ταῦτα τὰσις τῶν σωμάτων καὶ δυσκρασία σφοδρά. τὰσις μὲν οὖν γίνεται

διὰ τοὺς παχεῖς καὶ γλίσχρους χυμοὺς ἐμφρασσομένους δυσλύτως

τοῖς πάσχουσι μέρεσι· δυσκρασία δ' ἰσχυρά, διὰ τὸ θερμούς ἄγαν ἢ ψυχροὺς ὑπάρχειν αὐτοὺς, ὥστ' εἰκότως ἀνώδυνα τὰ χαῦνα καὶ χωρὶς ἐλκώσεώς ἐστιν οἰδήματα, διότι δὲ τοιαῦτ' ἦν καὶ ῥαδίως ἐλύετο, διὰ ταῦτ' οὐκ ἐξεπύησεν, ὥσπερ τὰ ἐπ' ἄλλαις προφάσεσιν. ὀνομάζει δὲ προφάσεις ὁ Ἱπποκράτης ἐνίοτε μὲν ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς πολλοῖς, ἐπὶ τῶν ψευδῶς λεγομένων αἰτίων φέρων τοῦνομα, πολλάκις δὲ τὰς φανεράς αἰτίας οὕτως καλεῖ, καὶ ποτε καὶ πάσας τὰς ἀπλῶς, ἀλλὰ νῦν γε τὰς ἐπὶ ἄλλαις προφάσεσιν ἐκπυήσεις εἴρηκεν, ὅσας ἐδίδαξεν αὐτὸς ἐν πυρετοῖς γινομένης, ἐν οἷς μὲν ἡθροισμένοι εἰσὶ χυμοὶ πολλοὶ παχεῖς καὶ ὡμοί, διὰ δὲ τὴν σφοδρότητα καὶ τὴν ὀξύτητα καὶ τὸ πλῆθος τῆς θερμασίας τῆς πυρετώδους ἀναφέρονται πρὸς τὴν κεφαλὴν, εἴτ' ἀποτιθεμένης αὐτοὺς τῆς φύσεως εἰς τοὺς ἐπὶ τοῖς ὥσιν ἀδένας αἱ καλούμεναι γίνονται παρωτίδες. οὕτ' οὖν τοιαύτη τις ἦν περιουσία χυμῶν εἰς τὴν νῦν γενομένην κατάστασιν καὶ φθάσαντα διεφορήθη τὰ συστάντα

παρὰ τοῖς ὥσιν οἰδήματα, διὰ τὸ πνευματώδες τῆς οὐσίας. εὐδηλον οὖν ὅτι τὰ μὲν καυσώδη κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἥρος ἐγένετο τῶν βορείων πνευσάντων, αἱ δ' εἰρημέναι παρωτίδες ἐν τῷ λοιπῷ παντί. μετριώταται δ' ἦσαν εἰκότως δι' ἃς εἶπον αἰτίας, ὥστε καὶ ὀρθοστάδην ὑπ' αὐτῶν ἐνοχλεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους, ὅπερ ἐστὶ φέρειν αὐτὰς ἀλύπως περιερχομένους καὶ πράσσοντας τὰ συνήθη καὶ μὴ καταναγκαζομένους κλινήρεις γίνεσθαι, καθάπερ ἐν τοῖς σφοδροτέροις νοσήμασι. τὰ τε γὰρ ἄλλα καὶ οὐδ' ἐπύρεσσον ἀξιολόγως, ἀλλ' εἰ καὶ πού τις ἐξ αὐτῶν ἐγένετο θερμότερος, ἐπὶ βραχὺ τοῦτ' ἐπάσχε, διὰ τὴν τοῦ πλεονάσοντος, ὡς εἴρηται, χυμοῦ φύσιν, ἀερώδους τοῦ πλέονος ὄντος καὶ ψυχροῦ.

Section 1.1.12

Ἐγένετο δὲ ταῦτα μεираκίοισι, νέοισιν, ἀκμάζουσι καὶ τουτέων τοῖσι περὶ παλαίστραν καὶ γυμνάσια πλείστοισι, γυναιξὶ δ' ὀλίγησιν ἐγένετο.

Κοινὸν τοῦτο αἷτιον ἐπὶ πάντων τῶν ἀποσκημμάτων ἐπίστασθαι χρὴ λελεγμένον ὑπ' αὐτοῦ δι' ἄλλων, ὡς οἱ μὲν θερμότεροι τῶν χυμῶν εἰς τὰ μετέωρα τοῦ σώματος ἀποσκήπτουσιν, οἱ δὲ ψυχρότεροι κάτω. ἐπεὶ τοίνυν ὁ πλεονάσας ἐν τῇ καταστάσει χυμὸς ὑπόψυχρός τε καὶ ἀερώδης ἦν ἐν τῷ μέσῳ τὴν φύσιν καθεστώς τῶν τ' ἄνω ῥαδίως φερομένων καὶ τῶν κάτω ῥεπόντων, διὰ τοῦτο μόνοις τοῖς θερμοτέροις τὴν κρᾶσιν ἢ διὰ τὴν ἡλικίαν ἢ διὰ τὸ ἐπιτήδευμα τὴν ὁρμὴν ἔσχε τὴν κεφαλὴν. ἴσμεν δ' ὅτι τὰ μεираκία διὰ τὴν ἡλικίαν, οὐ διὰ τὸ ἐπιτήδευμα θερμὰ, καθάπερ γε καὶ ἀκμάζοντες. οἱ δὲ περὶ παλαίστραν καὶ γυμνάσια διατρίβοντες ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων. εἰκότως γοῦν ὀλίγαις γυναιξὶν ἐγένετο, ταῖς δηλονότι νέαις τε καὶ φύσει θερμοτέραις καὶ μὴ πάνυ τι βίον ἀργὸν ἐζηκυαῖς.

Section 1.1.13

Πολλοῖσι δὲ βῆχες ξηραὶ, βήσσουσι καὶ οὐδὲν ἀνάγουσι, καὶ φωναὶ βραγχώδεις οὐ μετὰ πολὺ.

Τίνες μὲν αἱ ξηραὶ βῆχες εἰσιν αὐτὸς ἐδήλωσεν εἰπὼν, οὐδὲν ἀνάγουσι. γίνονται δ' αὗται ποτὲ μὲν τραχύτητος μόνης τῶν κατὰ τὴν φάρυγγα καὶ λάρυγγα μορίων οὐδεμιᾶς ἐν τῷ πνεύμονι περιουσίας ὑγρῶν οὐσης. οὗτοι μὲν οὖν οὐδὲν ἀναπτύουσι τῷ μηδ' ὅλως ἔχειν τι περισσὸν ἀναγωγῆς τε καὶ κενώσεως δεόμενον. ἕτεραι δὲ βῆχες γίνονται ξηραὶ διὰ δυσκρασίαν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἐφ' ὧν οὐδ' αὐτῶν ἐστὶ τι ἀναπτυσθῆναι δεόμενον, ἀλλὰ δ' αὖ γίνονται μὲν ὑγρῶν περιεχομένων αὐτοῖς ἐκκριθῆναι δεομένων, ἀλλ' οὐκ ἐκκρίνεται ταῦτα διὰ διττὴν αἰτίαν, ἢ τῷ γλίσχρα τ' εἶναι καὶ παχέα καὶ δυσσπολύτως ἐμπεπλάσθαι τοῖς κατὰ τὸν πνεύμονα βρόγχοις, ὅπερ ἐπὶ τῶν ἀπτύστων ὀνομαζομένων γίνεται πλευριτίδων, ἢ τῷ τὸ καταφερόμενον

ὑγρὸν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς λεπτὸν εἶναι κατὰ τὴν σύστασιν, οἷόν περ τὸ ὕδωρ. φθάνει γὰρ τὸ τοιοῦτον ἐν τῷ καταφερέσθαι διὰ τε τοῦ λάρυγγος καὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας ἐν τῷ πνεύμονι χεῖσθαι πρὶν ὑπὸ τοῦ κατὰ τὰς βῆχας ἀνενεχθῆναι πνεύματος, ὅπερ καὶ τότε τοῖς θασίοις ἔοικεν εἶναι, πεπληρωμένης μὲν ὑπὸ τῆς νοτίου καταστάσεως τῆς κεφαλῆς αὐτῶν, ἐπιπεμπούσης δὲ ῥεῦμα τοῖς κατὰ θώρακα πᾶσι χωρίοις. ὅτι δὲ τοιαύτη ἦν ἡ βῆξ μαρτυρεῖ καὶ τὸ συνεδρεῦον αὐτῇ σύμπτωμα. βραγχώδεις γὰρ, φησὶν, οὕτω βήσσοντες ἐγένοντο, διαβρεχομένων δηλονότι τῶν ὀργάνων τῶν φωνητικῶν πρὸς τῆς καταφερομένης ὑγρότητος, ὡς ἐν τοῖς περὶ φωνῆς ἐπιδέδεικται.

Section 1.1.14

Τοῖσι δὲ καὶ μετὰ χρόνον φλεγμοναὶ μετ' ὀδύνης εἰς ὄρχιν ἑτερόρροπον, τοῖσι δ' ἐς ἀμφοτέρους.

Τοῦ κατενεχθέντος ἐκ τῆς κεφαλῆς εἰς τὸν πνεύμονα μέρος τι κατὰ τὴν κοινωνίαν τῶν ὀργάνων εἰς τοὺς ὄρχεις ἀφίκετο. λέλεκται δ' αὐτῷ περὶ τῆς κοινωνίας τῶν γεννητικῶν μορίων πρὸς τὰ κατὰ θώρακα δι' ἐτέρων γραμμάτων. ἀλλὰ τοῦτό γε τὸ κατασκῆψαν εἰς τοὺς ὄρχεις κακοηθέστερον ἦν ἤδη, οὐκέθ' ὁμοῖον τῷ ἐξ ἀρχῆς, ὡς ἂν ἐν χρόνῳ πλείονι διασσεσηπὸς ἐν τοῖς κατὰ πνεύμονα χωρίοις. εἰκότως τοιγαροῦν αἱ κατὰ τοὺς ὄρχεις φλεγμοναὶ μετ' ὀδύνης ἐγίνοντο καὶ οὐχ ὥσπερ αἱ παρωτίδες ἀνώδυνοι. τοῦ δ' ἤτοι τὸν ἕτερον ὄρχιν ἢ ἀμφοτέρους δέξασθαι τὴν περιουσίαν τῶν ὑγρῶν αἴτιον ἦν τὸ ποσόν. ἐν αὐτοῖς γὰρ ὀλίγον ἀφίκετο, κατὰ τὸν ἕτερον ὄρχιν ἐστηρίζετο· οἷς δὲ πλεόν, κατ' ἀμφοτέρους.

Section 1.1.15

Πυρετοὶ τοῖσι μὲν, τοῖσι δ' οὐ.

Τοὺς πλεονάσαντας χυμοὺς ἔφαμεν οὔτε θερμοὺς

ἰσχυρῶς οὔτε ψυχροὺς ἄγαν εἶναι, μεταξὺ δ' ἀμφοῖν τῇ φύσει καὶ μέσους τῇ κράσει, ὥστε παρά τε τὰς ἡλικίας καὶ τὰς φυσικὰς κράσεις καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν νοσοῦντων, τοῖς ἐπὶ τὸ θερμότερον ἔρρεπε καὶ κατὰ τοῦτ' ἐπύρεξαν, ἔνιοι δὲ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐφύλαξαν κρᾶσιν, οὐχ ἱκανὴν οὔσαν ἐγεῖραι πυρετούς.

Section 1.1.16

Ἐπιπόνως ταῦτα τοῖσι πλείστοισι.

Κατὰ πάντων ὧν εἶπεν ἐπιτεφώνηκε τοῦτο. προειρήκει δὲ βῆχας τε καὶ φωνὰς βραγχώδεις καὶ ἀποστάσεις εἰς ὄρχιν καὶ τισιν αὐτῶν καὶ πυρετούς. ταῦτ' οὖν φησι τὰ συμπτώματα τοῖς πλείστοις τῶν καμνόντων ἐπιπόνως συμβῆναι, τουτέστιν οὐκ εὐφόρως, οὐδ' ὥστε ῥαδίως ἀνέχεσθαι περιόντας ὀρθοστάδην, ἀλλὰ τοὺς πλείστους αὐτῶν γενέσθαι κλινήρεις, ὥς ἂν αἰεὶ καὶ μᾶλλον ἐν χρόνῳ προϊόντι τῶν ἡθροισμένων περιττωμάτων δριμυτέρων τε καὶ κακοηθεστέρων γινομένων. αἱ γάρ τοι νότιοι καταστάσεις χρονίζουσαι

σηπεδόνας ἐργάζονται, καὶ μάλισθ' ὅταν ὧσιν ὑγραί. τῆς δὲ νῦν καταστάσεως οὐ γενομένης ὑγρᾶς μέχρι πλείστου μὲν οὐδὲν ἀνιαρὸν ἔπασχον τὰ σώματα, τῷ χρόνῳ δ' εἰς τὸ πάσχειν ἀφίκετο, καὶ τοιαῦτα συνέβη τισιν αὐτῶν ὕστερον, οἷα κατ' ἀρχὰς εὐθέως πᾶσιν ἦσαν, εἰ νότιος κατάστασις ὑγρὰ ἐγένετο.

Section 1.1.17

Τὰ δὲ ἄλλα, ὅκόσα κατ' ἰητρεῖον, ἀνόσως διηγόν.

Διχῶς ἐστὶν ἐν τοῖς ἀντιγράμμασιν εὐρεῖν τὴν κατ' ἰητρεῖον φωνήν· ἐν τισὶ μὲν, ὡς εἴρηται νῦν, τῆς ἐσχάτης συλλαβῆς διὰ τοῦ ο γραφομένης, ἐν τισὶ δὲ διὰ τοῦ η σημαίνουσής, τῆς μὲν προτέρας γραφῆς τὰ κατὰ τὸ ἰητρεῖον πραττόμενα, τῆς δὲ δευτέρας γραφῆς τὰ κατὰ τὴν ἰατρικὴν ὅλην, ὡς ἦτοι τῶν κατὰ τὸ ἰητρεῖον ἔργον ἐπὶ τοῖς κάμνουσι γινομένων ἔξω καθεστηκέναι τοὺς θασίους, ἢ τῶν καθ' ὅλην τὴν ἰατρικὴν τὰ προειρημένα

πασχόντων τῶν καμνόντων. καθ' ἑκατέραν δὲ τὴν τε γραφὴν καὶ τὴν διάνοιαν φαίνεται τὸ μετρίως ἐνοχληθῆναι τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ ἥρος, ὡς ἂν τῆς τὰς νόσους ἐργαζομένης αἰτίας οὐδέπω τι κακώθης ἐχούσης, ὃ προϊόντος ἔσχε τοῦ χρόνου.

Section 1.1.18

Πρωτὶ δὲ τοῦ θέρους ἀρξαμένου καὶ διὰ θέρους καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα, πολλοὶ τῶν ἤδη πολὺν, χρόνον ὑποφθειρομένων φθινωδῶς κατεκλίθησαν, ἐπεὶ καὶ τοῖσιν ἐνδοιαστῶς ἔχουσι πολλοῖσιν ἐβεβαίωσε τότε.

Οὓς ἔμπροσθεν εἶπον βήσσειν μὲν, ἀνάγειν δὲ οὐδὲν ἐν τῷ ἥρι, τούτους ἐν τῷ θέρει φησὶ καὶ τῷ μετὰ θέρους χρόνῳ φθινώδεις γίνεσθαι, συμφωνοῦν τι τοῦτο αἰετὶ τοῖς ὀρωμένοις διηγούμενος. ὅσα γὰρ ἀπὸ κεφαλῆς ρεύματα, βηχώδεις μὲν καὶ βραγχώδεις κατ' ἀρχὰς ἐργάζεται τοὺς ἀνθρώπους, ἐν δὲ τῷ χρόνῳ προϊόντι μὴ καθίσταται, ταῦτα

τὴν ἐτέραν διαφορὰν τῶν φθίσεων ἐργάζεται. δύο γὰρ αὐτῶν εἰσὶν αἱ μέγιστα διαφοραὶ, μία μὲν ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ρευμάτων συνισταμένη, ἑτέρα δὲ ἢ ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν τὸν πνεύμονα παθῶν ὀρμωμένη, τούτιπαι μὲν ἐπὶ ταῖς τοῦ αἵματος πτύσεσι, μάλισθ' ὅταν ἀγγεῖον ῥαγῇ, πολλάκις δὲ καὶ ρευματισθέντος τοῦ σπλάγχνου, διὰ τινα ἄλλην αἰτίαν ἐκ μορίων ἐτέρων, οὐκ ἐκ τῶν ἐκ τῆς κεφαλῆς. εἰ μὲν οὖν ἐπὶ τῷ ἥρι νοτίῳ γινομένῳ, τὸ θέρους εἰς βόρειον μετέπεσι κατάστασιν, οὐκ ἂν ἐξηλέγχθησαν οἱ φθινωδῶς ὑποφθειρόμενοι καὶ τελέως ἐγένοντο φθινώδεις. ἐπεὶ δ' οὐ μόνον οὐ μετέπεσεν ἡ νότιος κατάστασις ἐπὶ τὸ βόρειον, ἀλλὰ καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ θέρους ἐπινέφελον ἐγένετο, διὰ τοῦτο τὰ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ρεύματα παρέμενον, οἳ τ' ἐν τῷ ρεύματι χυμοὶ πάντες καὶ μάλιστα κατὰ τὸν πνεύμονα διεσάπησαν, ὥστε μηδὲν ἐλλείπειν εἰς ἀκριβοῦς φθίσεως γένεσιν.

Section 1.1.19

Ἔστι δ' οἷσιν ἤρξατο πρῶτον, τουτέοισιν ἔρρεπεν ἡ φύσις ἐπὶ τὸ φθινώδες.

Φθινώδεις ὀνομάζουσιν οἱ παλαιοὶ τῶν ἱατρῶν ὅσοι καὶ φθινώδη νόσον, ἣν καὶ φθόην τινὲς ὀνομάζουσιν, ἐπιτήδειοι παθεῖν. τοιοῦτοι δ' ὑπάρχουσι φανερώτατον, ὅταν ὁ θώραξ στενὸς καὶ ἀβαθὴς εἰς τοιοῦτον, ὡς τοὺς ὠμοπλάτας ἐξέχειν ὀπίσω δίκην πτερύγων, ἐντεῦθεν δὲ καὶ πτερυγώδεις ὀνομάζουσι τοὺς τοιοῦτους. ἀλλὰ καὶ ὅσοι τὴν κεφαλὴν εὐπλήρωτοί τε εἰσι καὶ ρεύματα πολλὰ τοῖς ἀναπνευστικοῖς μορίοις ἐπιπέμπουσιν ἔχουσι καὶ οὗτοι φθινώδεις ῥᾶστα γίνονται. συνελθόντων δ' εἰς ταυτὸν ἀμφοῖν, τῆς τε κατὰ τὸν θώρακα διαπλάσεως καὶ τῆς κατὰ τὴν κεφαλὴν ἀσθενείας, ἀκριβῶς αἱ τοιαῦται φύσεις φθινώδεις εἰσὶ κατ' ἀμφοτέρας τῆς φύσεως τὰς αἰτίας. καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς εἰς τὸν πνεύμονα ρευματιζόμενοι τῷ χρόνῳ φθινώδεις γίνονται καὶ ἀναρρήγνυτα πολλάκις αὐτοῖς ἀγγεῖον ἐν τῷ πνεύμονι διὰ τε τὴν στενότητα

τοῦ σπλάγχνου καὶ τὴν ἀσθένειαν. τοιοῦτοι μὲν τινες οἱ φθινώδεις. εἰρηκότος δὲ τοῦ Ἱπποκράτους, ἐπεὶ καὶ τοῖσιν ἐνδοιαστῶς ἔχουσι, πολλοῖσιν ἐβεβαίωσε τότε, τουτέστι κατὰ τὸ θέρους, εἴτ' ἐπιφέροντος, ἔστι

δ' οἷσιν ἤρξατο πρῶτον, τουτέοισιν ἔρρεπεν ἡ φύσις ἐπὶ τὸ φθινῶδες, ἢ μοι δοκεῖ τὸ εἰρημένον εὐλογον εἶναι. πολὺ γὰρ οὖν πιθανώτερον ἐν τῷ ἦρι τοὺς τοιοῦτους ἄρχεσθαι μᾶλλον ἢ κατὰ τὸ θέρος. οἱ γὰρ ἐπιτήδαιοι πάθουσιν ἀλίσκεσθαι τισιν ἐτοιμότερον τῶν ἀνεπιτηδείων αὐτοῖς περιπίπτουσιν. ἔοικεν οὖν ὥσπερ καὶ ἄλλα τινὰ κατὰ τῶν ἐπιδημιῶν τὰ βιβλία ταυτὶ τὴν τάξιν ἡλλαγμένην ἔχειν, τοῦ γράψαντος αὐτὰ πρῶτου σφαλέντος, εἴτα φυλαχθείσης τῆς ἀμαρτίας, οὕτως καὶ ταύτῃ τῇ ῥήσει συμβεβηκέναι καὶ εἶναι τὸ συνεχὲς τῇ λέξει τοιόνδε. ἐπεὶ καὶ τοῖσιν ἐνδοιαστῶς ἔχουσι πολλοῖσιν ἐβεβαίωσε τότε, οἷσιν ἔρρεπεν ἡ φύσις ἐπὶ τὸ φθινῶδες. εἴτ' ἐφεξῆς, ἔστι δ' οἷσιν ἤρξατο πρῶτον τότε. καὶ μετὰ τοῦτο ἐφεξῆς.

Section 1.1.20

Ἀπέθανον δὲ πολλοὶ καὶ πλεῖστοι τουτέων καὶ τῶν κατακλιθέντων, οὐκ οἶδα δ' εἴ τις καὶ μέτριον τοῦτο χρόνον διεγένετο.

Τῶν φθινωδῶν δηλονότι. τοῦτο γὰρ ἀκοῦσαι χρή, κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον τῆς ῥήσεως ὅλης γεγραμμένης· καὶ γὰρ αὖ καὶ μετὰ τοῦτο πάλιν ἐφεξῆς εἰρημένα πάντα φθινωδῶν ἐστι κοινά. μαθήσῃ δὲ προσέχων τὸν νοῦν ταῖς ῥήσεσιν, ὧν πρῶτον ἄρξομαι τῆς ἐφεξῆς γεγραμμένης.

Section 1.1.21

Ἀπέθανον δ' ὀξυτέρως ἢ ὡς εἴθισται διάγειν τὰ τοιαῦτα.

Τοὺς φθινώδεις φησὶ παρὰ τὸ εἰωθὸς ἀποθανεῖν ὀξύτερον. εἴθ' αὐτὸς ἐφεξῆς ἐρεῖ τὴν αἰτίαν, ἔνθα φησὶ, ἣν δὲ τοῖς πλείστοισιν αὐτῶν παθήματα τοιάδε. φρικώδεις

πυρετοὶ, ξυνεχές, ὀξέες. οὐ γὰρ εἰθισμένον τοῦτο συνυπάρχειν ταῖς φθίσεσι, ὃ φαίνεται τότε γεγεννημένον. αἰτία δὲ τοῦ συνελθεῖν εἰς ταῦτ' ἄμφω, τὴν τε φθίσιν καὶ τὸν τοιοῦτον πυρετὸν, ἢ τῆς γενομένης καταστάσεως πρὸς τὰ σώματα πάσχοντα σχέσις. ἐλέχθη γὰρ μοι καὶ μικρὸν ἔμπροσθεν ἐκείνους ἀλῶναι μάλιστα τοῖς ἀπὸ τῆς κεφαλῆς κατάρροις, ὅσοι θερμότεροι τὴν κρᾶσιν ἦσαν, οὗτοι γὰρ καὶ μάλιστα ἐπληρώθησαν τὴν κεφαλὴν ἐν τῇ τοῦ νότου καταστάσει. τοῖς αὐτοῖς δὲ τούτοις ἐπὶ πλέον ἐκταθείσης τῆς νεφελώδους διαθέσεως συνέβη σαπῆναι τοὺς ἐν τῷ σώματι χυμοὺς, κἀντεῦθεν συνέβη κακοήθεια τῶν πυρετῶν. οἷς δ' ἦττον ἦν ἡ κρᾶσις θερμὴ, τούτοις οὐχ ἡ τῶν χυμῶν σῆψις οὐθ' ἡ τῆς κεφαλῆς πλήρωσις ἐγένετο, πλὴν ὀλίγοις τισὶν αὐτῶν ἐπὶ προήκοντι τῷ χρόνῳ. ὃ γὰρ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πάσχουσιν αἱ παθεῖν ἐπιτήδαιοι φύσεις, τοῦτο ἐν πλείονι ταῖς ἄλλαις συμβαίνει. καὶ οὐδὲν ἦν θαυμαστὸν ἐπὶ νοτίῳ τῇ πρόσθεν καταστάσει τὸ θέρος οὐ νότιον μόνον, ἀλλὰ καὶ νεφελῶδες γενόμενον ἐργάσασθαι

τινα σῆψιν χυμῶν, οὐ μόνον ἐν τοῖς θερμότεροις, ἀλλὰ καὶ ἐν ψυχροτέροις σώμασιν.

Section 1.1.22

Ὡς τὰ γε ἄλλα καὶ μακρότερα καὶ ἐν πυρετοῖσιν ἔοντα εὐφόρως ἤνεγκαν καὶ οὐκ ἀπέθνησκον, περὶ ὧν γεγράφεται.

Ἄλλα φησὶ νοσήματα χωρὶς τοῦ φθινωδικῶν, ὑπὲρ ὧν ὁ λόγος ἦν αὐτῷ, καίτοι μακρότερα γενόμενα καὶ μετὰ πυρετῶν, ὅμως εὐφόρως ἠνέχθη, καὶ εἴρηται ἡ αἰτία μικρὸν ἔμπροσθεν ὑφ' ἡμῶν, ὅτι τούτοις ἦττον κακοήθης ὁ χυμὸς ἐκ τῆς σήψεως ἐγένετο.

Section 1.1.23

Μοῦνον γὰρ καὶ μέγιστον τῶν τότε γενομένων νοσημάτων τοὺς πολλοὺς τὸ φθινῶδες ἔκτεινε.

Εἴρηται τούτου μικρὸν ἔμπροσθεν ἡ αἰτία, τὴν κρᾶσιν τοῦ σώματος ἡμῶν αἰτιασαμένων, δι' ἧς τοῖς φθινώδεσιν ἐάλωσαν νοσήμασι καὶ τοῖς κακοήθεσι πυρετοῖς, ὑπὲρ ὧν ἐφεξῆς ἐρεῖ.

Section 1.1.24

Ἦν δὲ τοῖς πλείστοις αὐτέων τὰ παθήματα τοιάδε, φρικώδεις πυρετοὶ, συνεχέες ὀξέες, τὸ μὲν ὅλον οὐ διαλείποντες, ὁ δὲ τρόπος ἡμιτριταῖος, τὴν μὴν κουφοτέρην, τῇ δ' ἑτέρῃ ἐπιπαροξυνόμενοι καὶ τὸ ὅλον ἐπὶ τὸ ὀξύτερον ἐπιδιδόντες.

Τοῖς πλείστοις τῶν φθινωδῶν ὑπὲρ ὧν ἐποιεῖτο λόγον παθήματα γενέσθαι φησὶν ἃ κατέλεξεν αὐτὸς ἐφεξῆς, καλοῦσι δὲ παθήματα πάντες οἱ Ἕλληνες, ὅσα παρὰ φύσιν ἐν τοῖς σώμασιν γίνεται· μέμνηται δὲ πρῶτον μὲν αὐτῶν τοῦ φρικώδεις [φησὶν ἦσαν οἱ πυρετοὶ], σημαίνει δὲ τοῦτ' αὐτὸ

τὸ μέχρι πλείστου τῆς ἀναβάσεως τε καὶ ἐπιδόσεως καλουμένης τοῦ παροξυσμοῦ, τὰς φρίκας γενέσθαι τοῖς νοσοῦσιν. οὐ γὰρ δὴ τοὺς γε κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπισημασίας φρικώδεις γενομένους οὕτως ὠνόμασεν, ἀλλ' ἐφ' ὧν ἐπὶ πλεῖστον ὅλου τοῦ παροξυσμοῦ τὸ τῆς φρίκης ἐκτέταται σύμπτωμα. καὶ γίνεται διττῶς· ἐνίοτε μὲν ἀναδιπλώσεις ποιούσης τῆς ἐπιτάσεως, ἐνίοτε δ' αὐτὸ τοῦτο μόνον, ἀνώμαλον ἀνάβασιν. ἡ διαφορὰ δὲ ἐστὶν ἐν τῷ ποσῷ τοῦ χρόνου. βραχέσι μὲν γὰρ πάνυ διαλείμμασι διοριζομένων ἀπ' ἀλλήλων τῶν φρικωδῶν κινήσεων, ἀνώμαλός τε καὶ φρικώδης κίνησις λέγεται. μειζόνων δὲ τῶν διαλειμμάτων ὄντων ἀναδιπλώσεις γίνεται τε καὶ ὀνομάζεται τὸ τοιοῦτον σύμπτωμα. καὶ γίνεται μάλιστα αὕτη κατὰ τοὺς ἡμιτριταίους ὀνομαζομένους πυρετοὺς, διὸ καὶ τρεῖς ὥς τὸ πολὺ καὶ τέτταρες εἰσὶν. δέδεικται δὲ τοῦτο ἡμῖν ἐν

τοῖς περὶ πυρετῶν λογισμοῖς, ὁ ἡμιτριταῖος ἐπ' ἀνωμάλῳ συνιστάμενος χυμῷ τὸ μὲν τι πικρόχολον δριμύ, τὸ δέ τι φλεγματῶδες

σηπόμενον ἔχοντι. τοιοῦτους οὖν τότε συνεδρεῦσαί φησι τοὺς φρικώδεις πυρετοὺς διὰ τὴν γενομένην κατάστασιν, ὡς προεῖρηταί μοι. συνεχέας δ' αὐτοὺς ὠνόμασεν, ἐνδεικνύμενος τὸ μὴ λήγειν εἰς ἀπυρεξίαν, ὃ δὴ καὶ αὐτὸς ἐξηγούμενος ἐρεῖ, τὸ μὲν ὅλον οὐ διαλείποντες. διαλείποντας γὰρ ἐκείνους ὀνομάζουσιν ἰδίως πυρετοὺς, ὅσοι μετὰ τὴν ἀκμὴν ἀπυρεξίαν τινὰ φέρουσιν, ὅσοι δ' αἰσθητὴν μὲν ποιοῦνται παρακμὴν, ἀπυρεξίαν δὲ οὐδεμίαν ἔχουσιν, ὅξεῖς καὶ συνεχεῖς καλεῖ, τὴν μὲν ὅλην περίοδον ἔχοντας ὀκτῶ καὶ τεσσαράκοντα ὥρων τοῦπίπαν, ὅσων ὥσπερ καὶ ὁ ἡμιτριταῖος, ἀλλ' οὐτ' εἰς ἀπυρεξίαν λήγοντας ἐν τε τῇ ἐτέρᾳ τῶν ἡμερῶν τῇ κουφοτέρᾳ φέροντας πάλιν ἕτερον παροξυσμόν, μικρότερον μὲν θατέρου τοῦ τῆς ἄλλης περιόδου, οὐδὲ τὰς ἀναδιπλώσεις ἔχοντα, δυσεκθέρμαντον δὲ καὶ μόλις ἐπὶ τὴν ἀκμὴν ἀνιόντα. ἴδιον δ' αὐτοῦ καὶ τὸ τὰς ἐφεξῆς τῇ πρώτῃ περιόδους οὔτε ἀλλήλαις τῇ πρώτῃ ἴσας γίνεσθαι κατὰ τὴν ὀξύτητα, παραυξάνεσθαι δὲ αἰεὶ καὶ σφοδρύνεσθαι μέχρι τῆς τοῦ νοσήματος ἀκμῆς.

Section 1.1.25

Ἰδρωτες δ' αἰεὶ, οὐ διόλου, ψύξις ἀκρέων πολλή καὶ μόγις ἀναθερμαινόμενα.

Ὅτι ταῦτα τὰ συμπτώματα κακοήθων ἐστὶ πυρετῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ μεμαθήκαμεν.

Section 1.1.26

Κοιλίαι ταραχώδεις, χολώδεσιν, ὀλίγοισιν, ἀκρήτοισι, λεπτοῖσι, δακνώδεσι, πυκνὰ ἀνίσταντο.

Ἀκρήτους ἐκκρίσεις εἶωθεν ὀνομάζειν τὰς ἀκριβῶς χολώδεις, ὅταν δὲ μεθ' ὑγρότητος ὑδατώδους μιχθῇ καὶ ἐκκενοῦται, τὸν τοιοῦτον χυμὸν οὐκέτι ἄκρητον ὀνομάζει. ἐμάθομεν δὲ καὶ αὐτὸ τοῦτο περὶ τῶν ἀκράτων ἐκκρίσεων, ὧν εἶπε κακοήθειαν ἐν τῷ προγνωστικῷ καὶ περὶ τῶν λεπτῶν τὴν σύστασιν χυμῶν, ὅτι πάντες ἄπεπτοι καὶ δεόμενοι

ῥωμαλέας φύσεως εἰς τὸ πεφθῆναι. δακνώδεις δ' εἰκότως ἦσαν, εἴπερ γε καὶ χολώδεις καὶ ἄκρατοι. τοῦτο δ' αὖ πάλιν εἶπετο τῷ δακνώδες εἶναι, τὸ συνεχῶς ἐξανίστασθαι, ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο τὸ σύμπτωμα κάμνειν τῶν νοσοῦντων τὴν δύναμιν.

Section 1.1.27

Οὔρα δ' ἦν λεπτὰ καὶ ἄπεπτα καὶ ἄχροα καὶ ὀλίγα ἢ πάχος ἔχοντα καὶ σμικρὴν ὑπόστασιν, οὐ καλῶς καθιστάμενα, ἀλλ' ὡμῇ τινὶ καὶ ἀκαίρῳ

ὑποστάσει.

Καὶ περὶ τῶν οὖρων ἐμάθομεν ὅτι τὰ λεπτὰ καὶ ἄχροα καὶ ὀλίγα, ἢ πάχος ἔχοντα καὶ ὀλίγα, μοχθηρὰ, καθάπερ καὶ τὰ παχέα μὲν, ὑπόστασιν δ' οὐδ' ὅλως ἢ πάνυ σμικρὰν ἔχοντα. καὶ τοῦτο αὐτοῖς συμβαίνει, διὰ τὸ μὴ καλῶς καθίστασθαι. τοῦτο δ' αὐτοῖς πάλιν ἐκείνοις γίνεται τοῖς πυρετοῖς, ἐν οἷς θερμασία πολλή καὶ φλογώδης τῶν ὠμῶν

χυμῶν καὶ παχέων, ἐργάζεται τινα ζέσιν. εἰκότως οὖν ἐπ' αὐτῶν, ἢ οὐδ' ὅλως γίνεται, ἢ καὶ αὐτῇ, καθάπερ αὐτὸς εἶπεν, ὠμὴ καὶ ἄπεπτος. λέλεκται δ' αὐτῷ περὶ τῶν μοχθηρῶν ὑποστάσεων ἐν τῷ προγνωστικῷ.

Section 1.1.28

Ἐβηττον δὲ σμικρὰ καὶ πυκνὰ, κατ' ὀλίγον μόγις ἀνάγοντες. οἷσι δὲ τὰ βιαιότατα ξυμπίπτει, οὐδ' ἐπ' ὀλίγον πεπασμὸς ἦν, ἀλλὰ διετέλεον ὠμὰ πτύοντες.

Ταῖς μὲν κακοηθεστάταις φθίσεσι καὶ οἷς ἐγγὺς ἦν θάνατος, οὐδ' ἐπ' ὀλίγον πέττεται τὰ πτυόμενα. ταῖς δ' ἄλλαις, ὅσαι μετρίαι γε εἰς πλείονα χρόνον ἐκπίπτουσιν, δι' αὐτὸ τοῦτο πέττεται καλῶς ἢ περὶ τοῦ πνεύμονος περιουσία τῶν χυμῶν καὶ ἀποπτύεται ῥαδίως. ἀλλὰ τούτος γε τοῖς γεγεννημένοις φθινώδεσι οὐδὲν τούτων ὑπῆρχε. ἦτοι γὰρ παντάπασιν ἄπεπτον ἔπτυν, ἢ πεπεμμένον μὲν, μικρὸν δὲ

καὶ κατὰ βραχὺ μόγις ἀναφερόμενον. εἶρηκε δὲ καὶ περὶ τῆς τοιαύτης πτύσεως ἐν τῷ προγνωστικῷ.

Section 1.1.29

Φάρυγγες δὲ τοῖσι πλείστοις τούτων ἐξ ἀρχῆς καὶ διὰ τέλεος ἐπώδυνον εἶχον, ἔχοντες ἔρευθος μετὰ φλεγμονῆς, ρεύματα σμικρὰ, λεπτὰ, δριμέα, ταχὺ τηκόμενοι καὶ κακούμενοι.

Τὰ συμπτώματα προειπὼν, ὅσα τοῖς τότε φθινώδεσιν ἐφαίνετο περὶ τὴν φάρυγγα, τὴν αἰτίαν αὐτὸς προσέθηκεν ἐν τῷ φάναι, ρεύματα σμικρὰ, δριμέα. διὰ γὰρ τὴν τῶν ρευμάτων κακοήθειαν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς δηλονότι καταφερομένων αἱ φάρυγγες ἐπώδυνοι μὲν ἦσαν, τῷ δάκνεσθαι δὲ πρὸς αὐτῶν ἔρευθος καὶ φλεγμονὴν ἔσχεν, ὅτι καὶ αὐτὸ ρεῦμα θερμὸν ἦν, οὐδὲν ἦν θαυμαστὸν ἐν θάσῳ τῶν ἄλλων φθινωδῶν, εἰ οὕτως ἔχοντες εἰς ἐσχάτην ἰσχύνητα παρεγένοντο.

Section 1.1.30

Ἀπόσιτοι πάντων γευμάτων διετέλεον.

Ὅτι τοὺς ἀνορέκτους ἀσίτους ὀνομάζουσιν οἱ Ἕλληνες, τοὺς μὴ προσενηνεγμένους σιτία, τοὺς δ' ἀπεστραμμένους προσίεσθαι καλοῦσιν

ἀποσίτους. πρόδηλον δ' ὅ τι καὶ τουτὶ τὸ τῆς ἀνορεξίας σύμπτωμα τοῖς φθινώδεσιν ἐγένετο τοῦ τὴν φάρυγγα καὶ τὸν πνεύμονα κακοῦντος ρεύματος, μέρους τινὸς εἰς γαστέρα καταρρέοντος.

Section 1.1.31

Ἄδιψοι.

Οὐ κατὰ τὴν κακοήθειαν τοῦ ρεύματος, ἅπερ αὐτὸς ὠνόμαζε δριμέα, τουτὶ τὸ σύμπτωμα τοῖς φθινώδεσι συνέπεσε. διό μοι δοκεῖ καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἐπισημαινόμενος αὐτῶν τὸ παράλογον αὐτὸς προσγράψαι τὸ ἄδιψοι. κακοηθείας

γάρ ἐστι μεγίστης σημεῖον, ὅταν ἦτοι θερμοῦ καὶ διακαοῦς ὄντος τοῦ πυρετοῦ μὴ διψῶσιν ἢ ρεύματος εἰς γαστέρα καταφερομένου δριμέος. καὶ δηλοῦται πρὸς τοῦ συμπτώματος ἡ αἰσθητικὴ τοῦ μορίου δύναμις ἀπολωλέναι καὶ νενεκρῶσθαι, εἴ γε τῆς κατὰ μέρος διαθέσεως οὐκ αἰσθάνεται.

Section 1.1.32

Καὶ παράληροι πολλοὶ περὶ θάνατον. περὶ μὲν τὰ φθινώδεα ταῦτα.

Οὐδὲ τοῦτο τοῖς ἄλλοις φθίνουσιν εἴωθε συμπίπτειν, ἀλλὰ διὰ τὴν κακοήθειαν τῶν τότε γενομένων πυρετῶν ἠκολούθησε τοῖς ἐν τῇ προκειμένη καταστάσει νοσήμασι.

Section 1.1.33

Κατὰ δὲ θέρος ἤδη καὶ φθινόπωρον πυρετοὶ πολλοὶ,

ξυνεχέες, οὐ βίαιοι, μακρὰ δὲ νοσέουσιν, οὐδὲ περὶ τὰ ἄλλα δυσφόρως ἔχουσιν ἐγένετο.

Εἰρήκει δὲ καὶ πρόσθεν ὥς τὸ φθινῶδες μόνον ὀλέθριον ἐγένετο καὶ ἡμεῖς τὴν αἰτίαν προσπαρεθήκαμεν. ἀκόλουθα τοίνυν ἐστὶν ἐκείνοις τὰ τε κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν εἰρημένα καὶ τὰ τούτων ἐφεξῆς, ἐν οἷς φησίν·

Section 1.1.34

Κοιλίαι ταραχώδεις τοῖσι πάνυ εὐφόρως καὶ οὐδὲν ἄξιον λόγου προσέβλαπτον, οὗρά τε τοῖσι πλείστοισιν εὐχρῶα μὲν καὶ καθάρᾳ, λεπτὰ δὲ καὶ μετὰ χρόνον περὶ κρίσιν πεπαινόμενα.

Καὶ τᾶλλα ἃ περὶ τῶν οὕρων εἶπε, ὥσπερ γὰρ τὰ πρόσθεν ὅσα περὶ τῶν φθινωδῶν κατέλεξεν ἦν κακοήθη, οὕτω καὶ τὰ νῦν λεγόμενα πάνυ ἐστὶ μέτρια.

Section 1.1.35

Βηχώδεις οὐ λίην, οὐδὲ τὰ βησσόμενα δυσκόλως, οὐδὲ ἀπόσιτοι, ἀλλὰ καὶ διδόναι πάνυ ἐνεδέχετο.

Οἱ πλείστοι τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον ἐπὶ τοὺς φθινώδεις αὐτὸν ἐν τῇδε τῇ ῥήσει μεταβεβηκέναι φασίν. ἐγὼ δὲ ἡγοῦμαι ἔτι περὶ τῶν ἄλλων πυρετῶν ὧν διηγεῖται κατὰ ταῦτό λέγεσθαι. πῶς γὰρ ἂν εἰρηκῶς ἔμπροσθεν ἐπὶ τῶν φθινωδῶν, ὡς ἀπόσιτοι πάντων γευμάτων διὰ τέλεος ἦσαν, ἐνταυθοῖ νῦν ἔλεγεν, οὐδ' ἀπόσιτοι, ἀλλὰ καὶ διδόναι πάνυ ἐνεδέχετο. τί δὴ ποτ' οὖν ἔγραψεν ἐν τῷδε τῷ λόγῳ, βηχώδεις οὐ λίην. τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ τὴν φαντασίαν παρασχὼν τοῦ λέγεσθαι ταῦτα περὶ τῶν φθινωδῶν αὐτῶν. ἐγὼ δὲ νομίζω περὶ τῶν ἄλλων ἔτι πυρετῶν τοῦ λόγου γιγνομένου προσγεγράφη. γίνονται γὰρ βηχώδεις συνεισβαλλούσης τῆς βηχὸς αὐτοῖς λόγῳ συμπτώματος, οὐ μὴν φθινώδεις γε πάντως εἰσὶν οὗτοι. θαυμαστὸν οὖν οὐδὲν ἅμα πυρέσσειν ἄρξασθαι τινὰς τῶν θασιῶν ἐπὶ τῇ προγεγραμμένῃ καταστάσει καὶ πληρωθείσης

αὐτῆς τότε τῆς κεφαλῆς, συνελθόντος τοῦ πυρετοῦ τῇ καταστάσει βηχώδεις γενέσθαι. ἄλλ' οὔτε λίαν αὐτοῖς ἐνώχλει τὸ σύμπτωμα, οὔτε τὰ βησσόμενα δυσχέρειαν εἶχεν, οὐ γὰρ ἦσαν οὗτοι φθινώδεις.

Section 1.1.36

Τὸ μὲν οὖν ὅλον ὑπενόσεων οἱ φθινώδεις τρόπον, πυρετοῖσι φρικώδεσι, σμικρὰ ἐφιδροῦντες, ἄλλοτε ἄλλοι ὡς παροξυνόμενοι πεπλανημένως, τὸ μὲν ὅλον οὐκ ἐκλείποντες, παροξυνόμενοι δὲ τριταιοφυέα τρόπον.

Αὕτη πᾶσα ἡ ῥῆσις ἐπαγομένη τῇ προειρημένη τὴν φαντασίαν βεβαιωτέραν εἰργάσατο τοῖς πλείστοις τῶν ἐξηγητῶν, ὑπὲρ τοῦ καὶ τὴν ἔμπροσθεν ῥῆσιν ὑπὲρ τῶν φθινωδῶν αὐτῶν λελέχθαι. ἀλλ' ὅτι μὲν ἐκείνην ἀδύνατον ἐστὶν ἐπ' αὐτῶν εἰρῆσθαι, δέδεικται μοι, δι' ὧν ἀπεδείκνυν, ἀποσίτους μὲν ὠνομάσθαι πρὸς αὐτοῦ τοὺς φθινώδεις, οὐκ

ἀποσίτους δὲ τούτους. ἡ δ' ἐφεξῆς ῥῆσις ἡ νῦν προκειμένη κατὰ διττὸν ἂν τρόπον ἐξηγήσεως τύχη, καθ' ἓνα μὲν ὧδέ πως ἡμῶν λεγόντων. ἀναλήψομαι δὲ τὴν προγεγραμμένην ῥῆσιν, εἴτα συνάψω τῇ νῦν, παρενθὲς αὐτῇ μίαν συλλαβὴν ἔνεκα σαφηνείας, βηχώδεις οὐ λίην, οὐδὲ τὰ βησσόμενα δυσκόλως, οὐδ' ἀπόσιτοι, ἀλλὰ καὶ διδόναι πάνυ ἐνεδέχετο. τὸ μὲν γὰρ ὅλον ὑπενόσεων οἱ φθίνοντες, οὐ τὸν φθινώδεα τρόπον. ἐνδέχεται δι' αὐτὸν οὕτως εἰρηκέναι περὶ τῶν ἄλλως πυρεσσόντων, γράφοντα κοινὸν σύμπτωμα τῶν νόσων ἐχόντων τὰ βηχώδη συμπτώματα, μὴ μέντοι καὶ αὐτῶν φθινόντων. ἐπαναλαβεῖν γὰρ αὐθις εἰκὸς ἐστὶ τὸν περὶ τῶν φθινωδῶν λόγον, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ διαφέρειν τοὺς ἀρρώστους τοῦσδε, περὶ ὧν νῦν διέρχεται τῶν ἔμπροσθεν τῶν φθινωδῶν. καὶ γάρ τοι καὶ τὰ συμπτώματα πάλιν εἶπε τὰ αὐτὰ τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις. μία μὲν αὕτη παραμυθία τῆς κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν ἐπαναλήψεως τοῦ περὶ τῶν φθινωδῶν λόγου, ἑτέρα δ' ἦν ἴσμεν πολλάκις γιγνομένην

ἐπὶ πολλῶν συγγραμμάτων. ἐνίστε γὰρ ὑπὲρ ἐνὸς πράγματος διττῶς ἡμῶν γραψάντων, εἴτα τῆς μὲν ἐτέρας γραφῆς κατὰ τὸ ὕψος οὕσης, τῆς δ' ἐτέρας ἐπὶ θάτερα τῶν μετώπων, ὅπως κρίνωμεν αὐτῶν τὴν ἐτέραν, ἐπὶ σχολῆς δοκιμάσαντες, ὁ πρῶτος μεταγράφων τὸ βιβλίον ἀμφότερα ἔγραψεν, εἴτα μὴ παρασχόντων ἡμῶν τὸ γεγονός, μηδ' ἐπανορθωσαμένων τὸ σφάλμα, διαδοθέν εἰς πολλοὺς τὸ βιβλίον ἀνεπανόρθωτον ἔμεινεν.

Section 1.1.37

Ἐκρίνετο δὲ τουτέων, οἷσι τὰ βραχύτατα γίγνοιτο, περὶ εἰκοστὴν ἡμέρην τοῖσι δὲ πλείστοισι περὶ τεσσαρακοστὴν, πολλοῖσι δὲ περὶ τὴν ὀγδοηκοστήν. ἔστι δ' οἷον οὐδ' οὕτως, ἀλλὰ πεπλανημένως τε καὶ ἀκρίτως ἐξέλιπον. τουτέων δὲ τοῖσι πλείστοισι, πλὴν οὐ διαλείποντες χρόνον, ὑπέστρεψαν οἱ πυρετοὶ πάλιν. ἐκ δὲ τῶν ὑποστροφῶν ἐν τῇσιν αὐτῇσι περιόδοις ἐκρίνοντο. πολλοὶ δὲ αὐτέων ἀνήγαγον, ὥστε καὶ ὑπὸ χειμῶνα νοσεῖν.

Τίνων δὲ τούτων κριθῆναί φησι τὸ νόσημα περὶ τὴν κ' ἡμέραν; ὅτι περὶ ὧν ἐποιεῖτο τὸν λόγον, ὡς ἐγὼ φημι, τῶν ἄλλων νοσησάντων, οὐχὶ τῶν φθινόντων. ὁμολογεῖ δὲ τούτῳ καὶ τὰ ἐφεξῆς ἅπαντα. καὶ γὰρ ἄχρι τῆς ὀγδοηκοστῆς ἡμέρας ἐκταθῆναί φησι τὸ νόσημα τισὶν αὐτῶν, ἄλλοις δὲ πεπλανημένως τε καὶ ἀκρίτως ἐκλείπειν, καὶ τούτων τοῖς πλείστοις ὑποστρέψαι πάλιν. τοὺς δ' ἐκ τῶν ὑποστροφῶν πυρετοὺς ἐν ταῖς αὐταῖς περιόδοις πάλιν κριθῆναι καὶ πολλοῖς αὐτῶν καὶ μέχρι τοῦ χειμῶνος ἐκταθῆναι τὸ νόσημα. ταῦτα δὲ πάντα τοῖς ἀνωτέρω εἰρημένοις ὁμολογεῖν σαφῶς ἐστίν, ἐν οἷς ἔλεγε· κατὰ δὲ θέρος ἤδη καὶ περὶ φθινόπωρον, πυρετοὶ πολλοί, ξυνεχεῖς, οὐ βιαίως, μακρὰ δὲ νοσέουσιν, οὐδὲ περὶ τὰ ἄλλα δυσφόρως διάγουσιν, ἐγένετο. ταῦτα μὲν ὁμολογεῖ τοῖς κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν εἰρημένοις ὑπ' αὐτοῦ συμπτώμασιν· ὅσα δὲ περὶ τῶν φθινωδῶν εἶπεν οὐχ ὁμολογεῖ, μάθοις δ' ἂν, εἰ ἀναμνησθεῖς βραχέος μορίου τῆς ὑπὲρ αὐτῶν διηγήσεως, ἐνθα φησὶν· ἀπέθνησκον δ' ὀξυτέρως ἢ ὡς εἴθισται τὰ τοιαῦτα διάγειν. τοῦτο μὲν

γὰρ αὐτῷ περὶ τῶν φθινωδῶν εἴρηται, καὶ φησιν αὐτοὺς ὀξυτέρως ἀποθανεῖν. περὶ δὲ τῶν ἄλλως νοσησάντων ἐφεξῆς ἔγραψε τούτοις ὥδέ πως τὰ τ' ἄλλα καὶ μακρότερα ἐν πυρετοῖσιν ἐόντα εὐφόρως ἤνεγκαν καὶ οὐκ ἀπέθνησκον, περὶ ὧν γεγράφεται. ταῦτ' οὖν ὁμολογεῖ τοῖς κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν τὴν τῶν πυρεξάντων διὰ τοῦ φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος. ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ προειπεῖν μὲν αὐτὸν περὶ ὧν γεγράφεται, μηδεμίαν δ' ἄλλην ἡμᾶς ἔχειν δεῖξαι γραφὴν, ὅτι μὴ τὴν νῦν προκειμένην ἐπ' αὐτοῖς γενομένην, ἀναγκαῖόν ἐστι περὶ τῶν ἄλλως νοσησάντων, οὐ φθινωδῶς ἅπαντα τοῦτον αὐτῷ τὸν λόγον εἰρησθαι.

Section 1.1.38

Ἐκ πάντων δὲ τῶν ὑπογεγραμμένων ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ μόνοισι τοῖσι φθινώδεσι θανατώδεα ξυνέπεσεν. ἐπὶ τοῖσι γε ἄλλοισι εὐφόρως πᾶσι καὶ θανατώδεις ἐν τοῖσιν ἄλλοισι πυρετοῖσιν οὐκ ἐγένοντο.

Ἐσχάτη ῥῆσις ἐστὶν αὕτη τῶν εἰρημένων αὐτῷ περὶ τῆς πρώτης καταστάσεως, οὐδὲν μὲν πλέον διδάσκουσα, ἀνακεφαλαίωσιν δέ τινα ἔχουσα τῶν προειρημένων, ὅπερ εἴωθεν ὁ ἀνὴρ πολλάκις ποιεῖν.

Chapter 1.2**Section 1.2.pr**

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ Α. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Β.

Γαληνοῦ Προοίμιον. Ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ λέλεκται περὶ τῆς τῶν ὥρων εἰς ἄλληλα μεταβολῆς, εἴρηται δὲ καὶ ἡ κατὰ φύσιν ἐκάστης κρᾶσις, αἱ τε προθεσμίαι τῆς ἀρχῆς αὐτῶν καὶ τῆς τελευτῆς. ὥς ἂν οὖν ἐκείνων μεμνημένων ἡμῶν, ὅσα τῶν νῦν λεγομένων ἐξηγήσεως δεῖται, προσθήσω, στοχαζόμενος οὔτε μόνον ἐσχάτως

ἀμαθῶν, οὔτε μόνων τῶν ἱκανῆν ἐχόντων τὴν παρασκευήν. πρὸς ἅπαντας γὰρ ὁ τοιοῦτος λόγος ἔξει μετρίως, τῶν δ' ἄλλων ὁ μὲν τοῖς ἐσχάτως ἀμαθέσιν οἰκεῖος ἀνιάσει τοὺς ἐν ἔξει διὰ τὸ μῆκος. ὁ δὲ τούτοις ἐπιτήδειος ἀσαφὴς ἔσται τοῖς ἀμαθέσιν. ἀλλ' οὐδὲ χρὴ τοῖς τοιοῦτοις ὑπομνήμασιν ἐντυγχάνειν ἀγαπῶντας, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἄλλο καὶ παρ' ἄλλου ἀκούσαντες πλατύτερον πολλάκις ταῦτα καὶ ἄλλως πολλάκις ταῦτα δυνηθεῖεν ἄνευ παρακοῆς ἐκμανθάνειν τι χρηστόν.

Chapter 1.2**Section 1.2.1**

Ἐν Θάσῳ πρῶτ' τοῦ φθινοπώρου χειμῶνες οὐ κατὰ καιρὸν, ἀλλ' ἐξαίφνης ἐν βορείοισι καὶ νοτίοις γε πολλοῖσιν, ὑγροὶ καὶ προεκρηγνύμενοι.

Τὸ φθινοπῶρον εἶπον ἄρχεσθαι τῇ τοῦ ἀρκτούρου ἐπιτολῇ, γινομένην πρὸ τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας. τηνικαῦτα

οὖν ἔφη γενέσθαι χειμῶνας μεγάλους πρὸ τοῦ δέοντος. τοῦτο γὰρ αὐτῷ τὸ οὐ κατὰ καιρὸν καὶ τὸ προεκρηγνύμενοι σημαίνει. τὸ μὲν οὖν οὐ κατὰ καιρὸν τοῦ προφθάσαι μόνον δηλωτικὸν ὑπάρχει, τὸ δὲ προεκρηγνύμενοι καὶ τὸ μεθ' ὑετῶν ἀθρόως αὐτοὺς γενέσθαι.

Chapter 1.2

Section 1.2.2

Ταῦτα δὴ ἐγίνετο τοιαῦτα μέχρι πληϊάδος δύσεως καὶ ὑπὸ πληϊάδος.

Ὅτι τῆς πλειάδος ἡ δύσις ὀρίζει φθινόπωρον εἴρηται πρόσθεν· ἀλλὰ καὶ ὅτι δύο μῆνές εἰσιν ἀπ' ἀρκτούρου μέχρι πλειάδος, ὅτι τε μία ἐπισημασία κατὰ τὸ περιέχον ἀπ' ἀρκτούρου γίνεται, δύο δ' ἐπὶ πλειάδι, μία μὲν ὅποτε συνάπτει τῷ φθινοπώρῳ χειμῶν ἐπὶ τέλος οὔσα, ἑτέρα δὲ ὅποτε ἔαρ τῷ θέρει. τοῦ δ' ἀρκτούρου τῆς ἐπιτολῆς μόνης οὐδὲ μνημονεύειν εἴωθεν Ἱπποκράτης, ἐπειδὴ κατ' αὐτὸν ἀρχὴ μὲν γίνεται τοῦ φθινοπώρου, τελευτὴ δὲ τοῦ θέρους. εἴρηται δ' ἔμπροσθεν ἤδη περὶ τε τῆς εἰς τὰς δ' ὥρας διαιρέσεως ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ περὶ τῆς εἰς ἑπτὰ,

καὶ ὅτι θέρος μὲν ὀρίζουσιν ἐπιτολῇ πλειάδος καὶ ἀρκτούρου καὶ ὥς ἐστὶν αὕτη μῶριόν τι τῆς εἰς ἑπτὰ διαιρέσεως ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ, διχῇ μὲν τοῦ θέρους τεμνομένου, τριχῇ δὲ τοῦ χειμῶνος. εἴρηται δὲ καὶ ὥς οὐδὲν διαφέρει πλειάδα λέγειν ἐνικῶς ἢ πληθυντικῶς πλειάδας.

Chapter 1.2

Section 1.2.3

Χειμῶν δὲ βόρειος.

Ἐφεξῆς τῇ πλειάδι χειμῶνος μνημονεύει, σαφῶς ἐνδεικνύμενος ὅρον εἶναι τοῦ φθινοπώρου τὴν πλειάδα. προσέχομεν οὖν αὐτῷ διηγουμένῳ περὶ τοῦ τότε γενομένου χειμῶνος.

Chapter 1.2

Section 1.2.4

Ὑδατα πολλὰ, λαῦρα, μεγάλα, χιόνες, μιχαίθρια τὰ πλεῖστα. ταῦτα δ' ἐγένετο μὲν πάντα, οὐ λίην δ' ἀκαίρως τὰ τῶν

ψύξεων. ἤδη δὲ μεθ' ἡλίου τροπὰς χειμερινὰς καὶ ἡνίκα ζέφυρος πνέειν ἄρχεται, ὀπισθοχείμωνες μεγάλοι, βόρεια πολλὰ, χιὼν καὶ ὕδατα πολλὰ συνεχέως καὶ οὐρανὸς λαιλαπώδης καὶ ἐπινέφελος. ταῦτα δὲ ξυνέτεινε καὶ οὐκ ἀνίει μέχρις ἰσημερίας. ἔαρ δὲ ψυχρὸν, βόρειον, ὕδατῶδες, ἐπινέφελον. θέρος οὐ λίην καυματῶδες ἐγένετο. ἐτησίαι ξυνεχῶς ἐπέπνευσαν. ταχὺ δὲ περὶ ἀρκτούρον, ἐν βορέοισι πολλὰ πάνυ ὕδατα.

Πολλὰ λέγομεν ὕδατα γίνεσθαι κατὰ τινὰ καιρὸν, διὰ τὸ τοῦ χρόνου μῆκος, εἰ καὶ μὴ λάβρον ἐν αὐτῷ καταρρήσσοιτο. λέγομεν δὲ πολλὰ, κἂν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ὑπέλθοι λάβρα. δύναται δὲ ταῦτα καὶ μεγάλα καλεῖσθαι, ἀλλ' ὅταν γ' ἐφεξῆς ἀλλήλων εἴποι τις ὕδατα λάβρα καὶ μεγάλα γεγονέναι, καθάπερ Ἱπποκράτης συνέγραψεν, ἀκουσώμεθα λάβρα μὲν τὰ ἐξαίφνιδια,

σφοδρά τε καὶ ὀλιγοχρόνια, μεγάλα δὲ τὰ μήτ' ἐξαιφνίδια μήτ' ὀλιγοχρόνια παντάπασι,

ὥσπερ γε μηδὲ πολυχρόνια. σαφηνείας δ' ἔνεκεν οὐδὲν κωλύσει καὶ μακροτέρα βραχεῖ χρήσασθαι διηγήσει. γιγνέσθω τοίνυν ἐξαίφνης ὑετὸς πάμπολυς ὥραις τρισὶν ἢ τέτρασιν, εἴτ' εὐθέως παυέσθω, λάβρον τοῦτον ὀνομάσομεν. ἄλλος δὲ τις κατὰ βραχὺ μὲν ἀρξάσθω, κατὰ βραχὺ δ' αὐξηθήτω καὶ τοῦτο ταθήτω δι' ὅλης ἡμέρας καὶ νυκτὸς, εἴτ' ἀκμάσας πάλιν ἀφαιρείτω τοῦ πλήθους κατὰ βραχὺ δι' ὅλης τῆς ὑστέρας ἡμέρας, εἴτα παυσάσθω, τὸν τοιοῦτον ὑετὸν οὐκ ἐροῦμεν λάβρον, ἀλλὰ μέγαν. ὁ τοίνυν χειμῶν ὃν διηγείται ποτὲ μὲν λάβρους ἔσχεν ὑετοὺς, ποτὲ δὲ μεγάλους ἐκ διαλειμάτων, καθαροῦ δηλονότι γινομένου πολλάκις ἐν τῷ μεταξύ τοῦ περιέχοντος. τοῦτ' οὖν ὁμολογεῖ καὶ τὸ γεγραμμένον ὑπ' αὐτοῦ, μιχαίθρια τὰ πλείστα. καὶ χίονας δὲ φησι γεγενῆσθαι ἐν τῷ χειμῶνι, μὴ προσθεῖς αὐτὰς πολλὰς ἢ ὀλίγας, ὥς ἂν οὐδέτερον ἱκανῶς ἐσχηκυίας, ἀλλὰ κατὰ τῆς πόλεως ἔθος μᾶλλον γενομένης. διὸ καὶ προσέθηκεν αὐτὸς, οὐ λίην δ' ἀκαίρως τὰ τῶν

ψύξεων. καὶ τᾶλλα δὲ τούτων ἐφεξῆς πάντα τὸν χειμῶνα ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν γεγονέναι δηλοῖ, κατὰ φύσιν μόνον αὐτὸν γινόμενον τοιοῦτον, μᾶλλον δὲ τοῦ προσήκοντος ὑγρὸν τηνικαῦτα συμβάντα. καὶ μέντοι καὶ τὸ ἔαρ ὑδατῶδες, ψυχρὸν τε καὶ βόρειον ἔφη γεγονέναι, πρὸς δὲ τούτῳ καὶ ἐπινέφελον, εἴτα τὸ θέρος μέτριόν πως, ἐφ' οἷς πᾶσιν ἐν βορείοις τισί, περὶ ἀρκτοῦρον ὕδατα γενέσθαι πολλά. καὶ μετὰ ταῦτα τὸ κεφάλαιον ὅλης τῆς καταστάσεως ἐρεῖ κατὰ τὴν λέξιν· γενομένου δὲ τοῦ ἔτεος ὅλου ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ καὶ βορείου, οὐρανὸς λαιλαπώδης καὶ ἐπινέφελος. οὐρανὸν εἶρηκε κατὰ τὸ τῶν ιδιωτῶν ἔθος τὸν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀέρα μέχρι τῆς χώρας τῶν νεφελῶν. ὁ δ' ὑπὸ τῶν ἀστρονόμων τε καὶ φιλοσόφων οὐρανὸς ὀνομαζόμενος ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν σελήνην ἄρχεται τόπων. λαίλαπας δὲ τοὺς ἐξαιφνιδίους καὶ σφοδροὺς ἀνέμους οἱ Ἕλληνες ὀνομάζουσι, καὶ μάλισθ' ὅταν ὑετὸς ἅμα ἐν αὐτοῖς γίγνηται λάβρος.

Chapter 1.2

Section 1.2.5

Γενομένου δὲ τοῦ ἔτεος ὅλου ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ καὶ βορείου, κατὰ χειμῶνα μὲν ὑγιερῶς εἶχον τὰ πλείστα, πρῶτ' δὲ τοῦ ἥρος πολλοὶ τινες καὶ οἱ πλείστοι διῆγον ἐπιπόνως.

Δέδεικται διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἡμῖν ὅτι εἴωθεν ὁ Ἱπποκράτης τῆς διηγήσεως τῶν γενομένων περὶ τὸν ἀέρα καταστάσεων ἄρχεσθαι κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ὅταν πρῶτον ἐκτραπῇ τῆς κατὰ φύσιν κράσεως, καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ λόγου ἐστὶ τοῦτο πράττειν τῷ μέλλοντι συνάψειν τῇ τοῦ περιέχοντος ἀέρος δυσκρασίᾳ τὰς τῶν ἐπιδημούντων νοσημάτων ιδέας. ἐπεὶ τοίνυν ἀπὸ φθινοπώρου τὴν ἀρχὴν ἐποιήσατο, δηλὸν ὅτι τὸ πρὸ αὐτοῦ θέρος ἐστὶ καὶ ἔπεται τῷ πρὸ αὐτοῦ. καὶ τοίνυν ὅσον ἐπὶ ταῖς ὥραις, κατὰ

φύσιν ἔχοντα τὰ σώματα παραλαβὸν τὸ φθινόπωρον ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν γενόμενον οὐδὲν εἰργάσατο φαῦλον, ἀλλ' ἴσως ἓνια

σώματα καὶ προσωφέλησεν, ὅσα θερμότερα καὶ ξηρότερα ταῖς κράσεσιν ὄντα κατὰ τὸ θέρος εἴωθεν εἰς ἀμετρίαν ἀφικνεῖσθαι. τούτων οὖν ὥσπερ ἱαμά τι τὸ φθινόπωρον ἐγένετο, ψυχρὰν καὶ ὑγρὰν ἔσχον τὴν κατάστασιν. οὐ μὴν οὐδὲ κατὰ τὸν χειμῶνα νόσος ἐπιδήμιος ἐγεννήθη διηγήσεως ἀξία. τοιοῦτον γὰρ ἐπισημαίνει λέγων, κατὰ χειμῶνα μὲν ὑγιερῶς εἶχον τὰ πλεῖστα· καὶ γὰρ ὁ χειμῶν ὑγρότερος μὲν ἐγένετο, ψυχρότερος δ' οὐκ ἐπὶ πλέον ἢ κατὰ φύσιν αὐτῷ συμβέβηκεν εἶναι ψυχρῷ. διὸ δὴ καὶ διηγούμενος ὑπὲρ τῆς ἐν αὐτῷ καταστάσεως εἶπεν, οὐ λίην δὲ ἀκαίρως τὰ τῶν ψύξεων. πρῶτον δὲ εὐλογον ἦν ἄρξασθαι νόσους ἐκ τῆς τοῦ περιέχοντος ἐπὶ πλέον ἐξαλλαγῆς, ἥνικα φησὶν αὐτός· ἔαρ δὲ ψυχρὸν, βόρειον, ὑδατῶδες, ἐπινέφελον. ἔαρ γὰρ εὐκρατον εἶναι χρή, οὐ ψυχρὸν, ὥσπερ οὐδ' ἐπινέφελον, οὐδ' ὑδατῶδες. ὅτι δ' ἀπὸ τῆς ἰσημερίας ἀρχεται τῆς μετὰ τὸν χειμῶνα τὸ ἔαρ ἐρρέθη ἡμῖν κατὰ τὸ πρόσθεν ὑπόμνημα, καὶ αὐτὸς δὲ σαφῶς ὁ Ἱπποκράτης ἐνεδείξατο κατὰ τὴν προκειμένην διήγησιν. εἰπὼν γὰρ ὅτι ὀπισθοχείμων,

κάπειτα προσθεῖς, ταῦτα δὲ συνέτεινε καὶ οὐκ ἀνίει μέχρι ἰσημερίας, ἐφεξῆς προσέγραψεν, ἔαρ δὲ ψυχρὸν, βόρειον, ὑδατῶδες, ἐπινέφελον. ἴδωμεν οὖν ὁποῖα τῇ καταστάσει τοῦ περιέχοντος ἠκολούθησε νοσήματα.

Chapter 1.2

Section 1.2.6

Ἦρξαντο μὲν οὖν τὸ πρῶτον ὀφθαλμῖαι ῥοώδεις, ὀδυνώδεις, ὑγραί, ἄπεπτοι, λημῖαι σμικραὶ καὶ δυσκόλως πολλοῖσιν ἐκρηγνύμεναι, τοῖσι πλείστοισιν ὑπέστρεφον, ἀπέλιπον ὅψε πρὸς τὸ φθινόπωρον.

Καὶ διὰ τί μὲν ἐν ἡρι τῶν ἐπιδημίων νοσημάτων ἡ γένεσις ἦρξατο προεῖρηται· διὰ τί δ' ὀφθαλμῖαι μᾶλλον τῶν ἄλλων παθῶν ἐγένοντο μάθοις ἂν εἰ τῆς ἐν αὐτῷ καταστάσεως ἀναμνησθῆις. ψυχρότερον γὰρ ἔφη καὶ βόρειον καὶ ὑδατῶδες καὶ ἐπινέφελον γεγενῆσθαι αὐτό. εἰ μὲν οὖν ὑπὸ τῶν ἀνέμων μόνον ἐπλήγησαν οἱ ὀφθαλμοί, χωρὶς

ρεύματος ἂν αἱ ὀφθαλμῖαι συνέπεσον αὐτοῖς. ἐπεὶ δὲ μεθ' ὑγρότητος πολλῆς ἐγένετο τὰ βόρεια πνεύματα, εἰκότως ῥοώδεις ἔφη τὰς ὀφθαλμίας γεγενῆσθαι, τουτέστιν ὑγρὰς, ὡς ἀπὸ καταστάσεως ὑγρᾶς γεννηθείσας. ὀδυνώδεις δ' ἐκατέρως ἦσαν καὶ μετὰ ρεύματος συνιστάμεναι καὶ χωρὶς τούτου, τῷ διαμένειν τὴν ψύξιν. ἱκανὴ γὰρ καὶ αὕτη τοὺς ὀφθαλμοὺς ὀδυνώδεις ἐργάσασθαι. νυνὶ δ' εἰκὸς αὐξηθῆναι τὰς ὀδύνας, τῆς ψύξεως τῶν ὀφθαλμῶν ἅμα τῷ κατ' αὐτοὺς ρεύματι συνελθούσης. ἄπεπτοι δὲ γίνονται καὶ χρόνῳ πολλῷ παρέμενον διὰ τε τὴν ὑγρότητα καὶ τὴν ψύξιν. τὸ γὰρ τοι πέττεσθαι τοῖς ρεύμασι γίνεται κρατουμένοις ὑπὸ τῆς ἐμφύτου θερμασίας. κρατεῖται δὲ ῥᾶον, ὅταν ὀλίγον τε ἦ τὸ ὑγρὸν καὶ μὴ πάνυ ψυχρὸν, ὅταν δὲ πολὺ καὶ ψυχρὸν, δυσκόλως πέττεται. καὶ μὲν δὴ καὶ ἡ

κατὰ φύσιν ἐν τοῖς ζώοις θερμότης ἰσχυρὰ μὲν οὖσα θάττον ἐκπέττει τὰς ἐν αὐτοῖς ὑγρότητας· εἰ δ' ἀσθενής, μόγις ἐν χρόνῳ πλείονι περιγίνεται καὶ κρατεῖν δύναται τῶν ὑγρῶν. διὸ καὶ εἴ

τινες ἐθεραπεύθησαν, ὑπέστρεφον αὖθις. ἡσθενηκότας γὰρ ἐν ταῖς ὀφθαλμίαις τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸ περιέχον ψυχρὸν καὶ βόρειον ὑδατῶδες καὶ ἐπινέφελον γενόμενον εἰκότως ἐβλαπτε. εἶωθε δὲ ταῖς τοιαύταις ὀφθαλμίαις λημῖα γίνεσθαι μικρὰ, μόγις ἐκπίπτουσα διὰ τὴν πύκνωσιν τῶν χιτῶνων, ἣν ἐκ τῆς τοῦ περιέχοντος ψυχρότητος ἔσχον. ὅλῳ μὲν οὖν τῷ ἥρι χεῖρους ἀναγκαῖον ἦν ἐν αὐτῷ γίνεσθαι τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐν δὲ τῷ θέρει τὴν γενομένην ἐν αὐτοῖς σκιρρώδη διάθεσιν ἐς πέψιν ἀχθῆναι κατὰ βραχύ. τὰ γὰρ ἐν χρόνῳ κατασκευασθέντα νοσήματα, καὶ μάλιστα ὑπὸ ψυχρῶν τε καὶ ὑγρῶν, οὐκ ἐνδέχεται λυθῆναι ταχέως. εἰκότως οὖν ἔφη τελέως παύεσθαι τὰ κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς πάθη κατὰ τὸ φθινόπωρον.

Chapter 1.2

Section 1.2.7

Κατὰ δὲ θέρος ἤδη καὶ τὸ φθινόπωρον λειεντεριώδεις καὶ δυσεντεριώδεις καὶ τεινεσμοὶ καὶ διάρροιαὶ χολώδεσι, λεπτοῖσι, πολλοῖσι, ὠμοῖσι καὶ δακνώδεσιν, ἔστι δ' οἷσι καὶ ὑδατῶδεσι.

πολλοῖσι δὲ καὶ περίρροιαὶ μετὰ πόνου χολώδεις, ὑδατῶδεις, ζυσματῶδεις, πυώδεις καὶ στραγγουριώδεις.

Οὐ ταῦτα μόνον ἐγένετο νοσήματά τε καὶ συμπτώματα τοῖς θασίοις, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τινὰ περὶ ὧν ἐφεξῆς ἐρεῖ. ποικιλώτατα γὰρ ἐνόησαν, ἑτερογενέσι περιπεσόντες νοσήμασι. τὸν κοινὸν δ' οὖν λόγον, ὃς καὶ πρὸς τὸ μὴ νοσεῖσθαι πάντας τοὺς ἐν τοιαύτῃ καταστάσει γενομένους ἔστι χρήσιμος, ἐρῶ πρότερον, εἴθ' ἐξῆς ἐπὶ τὰ κατὰ μέρος ἀφίξομαι νοσήματα. σκοπεῖσθαι δεῖ ἐν πάσαις ταῖς καταστάσεσι τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν φύσιν ἐκάστου τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἔχει σχέσεως πρὸς τὴν κατάστασιν. ἦτοι γὰρ εὐάλωτον ἢ δυσάλωτον ἢ μετρίως ἔχοντα πρὸς αὐτὴν εὐρήσεις αὐτά. εἴθ' ἐξῆς ἀρμόσεις τὰ τ' ἐπιτηδεύματα καὶ σύμπασαν τὴν ὑγιεινὴν διαίταν ὑπεναντίον τῇ καταστάσει. τὸ μὲν οὐκ εὐάλωτόν τε καὶ δυσάλωτον εἶναι τὸ σῶμα τοῖς ἐξωθεν αἰτίοις εἴρηται πολλάκις ἡμῖν, διὰ τε τῶν ὁμοιότητα

καὶ τὴν ἀνομοιότητα τῆς κράσεως γενέσθαι. τῆς γὰρ ὑγείας ἐκ συμμετρίας γινομένης τῶν τεττάρων στοιχείων, εἴτε ποιότητων εἴτε δυνάμεων θέλεις ὀνομάζειν, ὑγρότητος καὶ ξηρότητος καὶ θερμότητος καὶ ψυχρότητος, ἔνια τῶν σωμάτων καὶ φύσεων καὶ ἡλικιῶν ἔστι δύσκρατα. τούτοις οὖν αἱ μὲν ὁμοίαι καταστάσεις νοσώδεις εἰσιν, αἱ δ' ἐναντίαι συμφέρουσιν αὐτοῖς. τοῖς δ' εὐκράτοις σώμασιν αἱ μὲν εὐκρατοὶ καταστάσεις ὑγιεῖναι, βλαβεραὶ δ' αἱ δύσκρατοι. ἀλλ' ὥσπερ οὐδεμία τῶν δυσκράτων καταστάσεων ἀγαθὴ τοῖς εὐκράτοις ἐστίν, οὕτως οὐδὲ μεγάλως βλαβερά, καθάπερ τοῖς δυσκράτοις. αἱ μὲν γὰρ ἰσχυρῶς ὑγραὶ καταστάσεις ἐσχάτως βλάπτουσι τὰ δύσκρατα σώματα καθ' ὑγρότητα καὶ ψυχρότητα,

καθάπερ γε καὶ αἱ ὑγραὶ καὶ αἱ θερμαὶ καταστάσεις τὰς ὑγρὰς καὶ θερμὰς τῶν κράσεων βλάπτουσι. καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον αἱ θερμαὶ καὶ ξηραὶ τὰς ὁμοίας. ὅσα γὰρ ἐγγὺς ἤδη τοῦ νοσεῖν ἐστὶ σώματα, νόσον τοιάνδε διὰ τὴν οἰκείαν δυσκρασίαν ἐξελέγχεται. τὰ δ' ἐναντίως

κεκραμένα τῷ περιέχοντι πρὸς τῷ μηδὲν ἀδικεῖσθαι γίνεται βελτίω τῇ ἀμετρίᾳ κολαζόμενα. τὰ γὰρ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἰάματα. ταῖς οὖν θερμαῖς καὶ ξηραῖς κράσεσιν ἢ ὑγρὰ καὶ ψυχρὰ κατάστασις ὠφέλειαν μᾶλλον ἢ βλάβην παρέχει, διὰ τῆς εἰς τὸ ὑναντίον ἀγωγῆς μεσότητα κράσεως ἐργαζομένη. καὶ τοῦτ' ἦν αἰτία τοῦ μὴ νοσεῖν ἅπαντας ἐν ταῖς δυσκράτοις καταστάσεσιν. ἐὰν οὖν τις τοῦτο γινώσκῃ, τὴν ὑγείαν φυλάξει, τοῖς σώμασι τὰναντία διαιτήματα προσάγων. ἂν γὰρ ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν τὸ περιέχον ἡμᾶς ἐστὶ, δεήσει θερμαίνειν τὰ σώματα, καὶ μάλιστα ὅσα ψυχρότερα τέ ἐστὶ καὶ ὑγρότερα. γυμνάσιά τε οὖν πλείω τοῖς τοιοῦτοις ὠφέλιμα καὶ οἶνος ὀλίγος θερμότερος φύσει ὢν καὶ ὕδωρ προσλαβὼν, ἐδέσματά τε θερμαίνοντα. καὶ μέντοι καὶ τὸ καθ' ἕκαστον αὐτῶν ποσὸν ἔκ τε τῆς τοῦ σώματος κράσεως εἰσόμεθα καὶ τῆς τοῦ περιέχοντος, ἐφ' ὅσον ἐκάτερον ἐκτέτραπται τῆς εὐκρασίας ἐπισκοπούμενοι. κατὰ γὰρ τὸ μέγεθος τῆς ἐκτροπῆς καὶ τὸ ποσὸν τῆς διαιτῆς ὑπαλλακτέον, οἷον εἴ τί ἐστὶ σῶμα τῆς εὐκρασίας

ἐπὶ πλεῖστον ἀποκεχωρηκὸς πρὸς ὑγρότητα τε καὶ ψυχρότητα, τοῦτο κατὰ τὴν προκειμένην κατάστασιν ἐπὶ πλεόν αὐτοῖς ξηρανοῦμέν τε καὶ θερμανοῦμεν. εἰ δὲ μετρίως εἰς τοιοῦτον, ἄλογον ἂν εἶη ἐσχάτως αὐτῷ τοῦτο ποιεῖν, ἀναλόγως ἂν. πολὺ δὲ δὴ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ξηρῶν καὶ θερμῶν σωμάτων οὐ χρὴ τὰ διαιτήματα σφοδρῶς εἶναι θερμὰ καὶ ξηρὰ, παρ' ἑαυτῶν γὰρ ἔχει τοῦτο. σκοπεῖσθαι δὲ μόνον, ὅποσον τὸ περιέχον ἐκτέτραπται τῆς προσηκούσης εὐκρασίας. εἰ μὲν γὰρ ὀλίγον, οὐδ' ὅλως ὑπανάξομεν τὴν μέσην δίαιταν ἐπὶ τῶν θερμῶν καὶ ξηρῶν σωμάτων· εἰ δ' ἐπὶ πλεόν, ἀρκέσει τὸ μετρίως ὑπαλλάξαι. ταῦτ' οὖν ὅστις ἐστὶν ἐπιστάμενος τὰς αἰτίας τῆς ἐκάστου τῶν νοσημάτων γινέσεως, ἐν ἐκάστη κατάστασει φυλάξει. Κόϊντος δὲ τοῖς ἐμπειρικοῖς ὁμοίως ἀρνούμενος ἐπίστασθαι τῶν οὕτω γινομένων παθῶν τὰς αἰτίας, ἀναφέρων δ' εἰς πεῖραν μόνην αὐτάς, τῶν προσήκόντων βοηθημάτων τῆς εὐρέσεως ἠπόρει, καίτοι δι' αὐτὸ τοῦτο χρησίμης οὔσης ἀνεγνώσθαι τῆς γενέσεως τῶν ἐπιδημιῶν νοσημάτων. ἐπισκεψώμεθα οὖν ἡμεῖς

τὴν προκειμένην κατάστασιν, ἀναλαβόντες ἐξ ἀρχῆς. ἐγένετο δὲ, καθάπερ ὁ Ἱπποκράτης ἐδήλωσεν, ὑγρὰ καὶ ψυχρὰ, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ φθινοπώρου ποιησαμένη. διὰ τοῦτ' οὖν ἐν μὲν αὐτῷ τῷ φθινοπώρῳ καὶ τῷ μετ' αὐτὸν χειμῶνι μετρίως διῆγον οἱ θάσιοι. κατὰ δὲ τὸ ἔαρ ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ ψυχρὸν τε καὶ ὑγρὸν ἐγένετο, πρῶτοι πάντων ἐνόησαν οἱ ὀφθαλμοί, διότι μὴ μόνον ὑγρὸν ἦν καὶ ψυχρὸν τὸ περιέχον, ἀλλὰ καὶ λαίλαπῶδες ἔμπροσθεν ἐγεγόνει. πληττομένους οὖν ὑπὸ ψυχρῶν ἀνέμων τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰκὸς ἦν πρῶτους τῶν ἄλλων μερῶν νοσῆσαι τοῦ σώματος, κατὰ τὴν τοῦ δρῶντος αἰτίου φύσιν, ὥστ' οὐκ ἄλλως αὐτοῖς ὑγρὰ καὶ ψυχρὰ ρεύματα συνέπεσεν. ἐπειδὴ δ' οὐκ ἤχθη εἰς ἐσχάτην ἢ κατάστασις

ὕγρότητα, διὰ τοῦτο τῶν ἄλλων παθημάτων οὐδὲν ἠκολούθησεν, ὅσα πλεονεκτοῦσης ἐν τῷ περιέχοντι τοιαύτης κράσεως εἴωθε γίνεσθαι. λέγω δὲ ἀποπληξίας καὶ σπασμούς καὶ παλμούς καὶ τετάνους, περιπνευμονίας τε καὶ πλευρίτιδας. ἀλλ' ὕστερόν γε νοσήματα πληθωρικά μετὰ διαφορᾶς ἐγένετο, σηπομένων ἤδη τῶν χυμῶν διὰ τὴν πολυχρόνιον ἔνδον μονήν. καὶ γὰρ τὰ ψυχρὰ τῶν αἰτίων πυκνοῦντα τὸ δέρμα κωλύει

διαφορεῖσθαι τοὺς χυμούς, ἢ θ' ὑγρότης ἢ ἐκ τοῦ περιέχοντος οὐ μόνον οὐδὲν ἀπάγει τοῦ σώματος, ἀλλὰ προσδίδωσιν. ἀμφοτέρων οὖν ὁμοῦ γενομένων ἐν τῇ προκειμένη καταστάσει, πλῆθος ἠθροίσθη κατὰ τὰ σώματα τῶν νοσησάντων οὐχ ὅμοιον ἅπασιν. οἷς μὲν γὰρ ἦν ἐν τῷ σώματι χολῶδες περίττωμά τι, οὐ διαφορηθὲν τοῦτο χολῶδες τὸ πάθος ἐποίησεν, οἷς δὲ φλεγματικὸν ἢ μελαγχολικὸν ἢ αἱματικὸν, αὐτίκα καὶ τὸ πάθος ἦν ὅμοιον τῷ μὴ κενωθέντι. διαφθεῖρεσθαι δὲ πεφυκίας ἐν τῷ σώματι καὶ σήπεσθαι τῆς τοιαύτης περιουσίας εὐλογον ἦν ἄλλους ἄλλοις ἀλῶναι νοσήμασιν, πρὸς τῷ καὶ τὰ μέρη τοῦ σώματος οὐχ ὁμοίως διακεῖμενα ἅπαντας ἔχειν, ἀλλὰ τῷ μὲν ἥπαρ ἀσθενέστερον εἶναι, τῷ δὲ σπλῆνα, τῷ δὲ γαστέρα, τῷ δὲ ἔντερον, τῷ δὲ ἄλλο τι. δεχομένων οὖν αἰ τῶν ἀσθενεστέρων μορίων τὴν ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων περιουσίαν ἀκόλουθον ἦν καὶ παρὰ τὴν τῶν τόπων φύσιν ἄλλον ἄλλο παθεῖν τῶν θασίων. αἱ μὲν οὖν δυσεντερίαι καὶ οἱ τεινεσμοὶ καὶ αἱ διάρροιαὶ καὶ λιεντερίαι ῥυέντων εἰς

ἔντερα τῶν περιττῶν ἐγένοντο, δυσουρίαι δ' εἰς τὴν κύστιν τρεπομένων, ἔμετοι δ' ἐπὶ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἀφικομένων. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔσωθεν τοῦ σώματος ὥρμησε διὰ τὴν ἐκ τοῦ περιέχοντος ψύξιν. ἐν δὲ τῷ θέρει ταῖς θερμότεραις κράσεσι τῶν σωματῶν ἰσχυρά τε τὰ ἔνδον ἐχούσαις, εἰκὸς ἦν ἰδρώτας γενέσθαι, καὶ τισὶ μὲν αὐτῶν ἄνευ πυρετῶν τοῦτο συμβῆναι μηδέπω σῆψιν ἱκανὴν ἐσχηκυίας τῆς περιουσίας, ἐνίοις δὲ καὶ μετὰ τοῦ πυρέττειν. ἐν δὲ τῷ χρόνῳ προήκοντι καὶ πυρετοὺς γενέσθαι ποικίλους, ἄλλον ἄλλης ιδέας, ἐπειδὴ καὶ οἱ σηπόμενοι χυμοὶ διαφέροντες ἦσαν. οὐ γὰρ ἐγεννήθησαν ὑπὸ τοῦ περιέχοντος, ἀλλ' ἠθροίσθησαν, ἅτε τῆς καταστάσεως ψυχρᾶς, οὐ θερμῆς γενομένης, ἵνα κατὰ τὸ ἑαυτῆς λόγον ἐκθερμαίνει τὸ σῶμα καὶ ἢ μετὰ κυνὸς ἐπιτολή, αἰ γίνεσθαι πεφύκασιν πυρετοὶ διακαεῖς. ἀλλὰ νῦν γε οὐχ ὑπ' αὐτῆς πρώτως ἐγένετο τῆς καταστάσεως, ἀλλὰ διὰ μέσης τῆς πυκνώσεως τοῦ δέρματος. ἢ μὲν οὖν σύνοψις τῶν ἐπιδημησάντων τότε παθημάτων

εἴρηται μοι· πρὸς δὲ τὸ μετὰ μέρος ἤδη τρέψομαι, μετὰ τοῦ καὶ τὴν λέξιν, εἴ ποῦ τι φαίνοιτο μὴ σαφές ἔχειν, ἐξηγεῖσθαι.

Chapter 1.2

Section 1.2.8

Οὐ νεφριτικά, ἀλλὰ τουτέοισιν ἄλλα ἀντ' ἄλλων.

Καὶ διὰ τῆς ἔδρας ἐκκρίσεις γίνονται μοχθηραὶ πολλάκις, ἀπαθῶν μὲν

τῶν κατὰ τὴν γαστέρα μενόντων, ἐκκαθαίρομένου δὲ δι' αὐτῶν ὅλου τοῦ σώματος ἢ ἀποστάσεως οὔσης κατ' αὐτὴν, κατ' ἔκρουν τινα, κατ' αὐτὸν τὸν Ἱπποκράτην βουλόμενον οὐ μόνον κατ' ἀπόθεσιν, ἀλλὰ καὶ κατ' ἔκρουν ἀπόστασιν γίνεσθαι. οὕτως οὖν καὶ διὰ νεφρῶν καὶ κύστεως ἐστὶν ὅτε πᾶν ἐκκαθαίρεται τὸ σῶμα μηδὲν αὐτῶν τῶν ὀργάνων ἴδιον ἐχόντων πάθος, ὥσπερ ἐπὶ τῆς προκειμένης καταστάσεως ἐγένετο, διότι καὶ προελθὼν αὐτὸς ἐρεῖ κατὰ λέξιν· μοῦνον δὲ χρηστὸν καὶ μέγιστον τῶν γινομένων σημείων καὶ πλείστους ἐρρύσατο τῶν ὄντων

ἐπὶ τοῖς μεγίστοις κινδύνοις, οἷσιν ἐπὶ τὸ στραγγουριῶδες ἐτράπετο καὶ εἰς τοῦτο ἀποστάσεις ἐγένοντο. τουτ' οὖν ἐστὶ τὸ καὶ νῦν εἰρημένον, οὐ νεφριτικά, ἀλλὰ τούτοις ἄλλα ἀντ' ἄλλων. καὶ γὰρ τῶν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι περιττῶν ῥυέντων ἐπὶ νεφροῦς καὶ κύστιν, ἐκκρίσεις ἐπεγίνοντο παραπλήσια ταῖς νεφριτικαῖς.

Chapter 1.2

Section 1.2.9

Ἔμετοι φλεγματώδεις, χολώδεις καὶ σιτίων ἀπέπτων ἀναγωγαί.

Τῆς ἔσω ῥεπούσης περιουσίας τῶν χυμῶν, ὅσον ἐπὶ τὴν ἔδραν ἐρρύη, διαρροίας τε καὶ τεινεσμοῦς καὶ δυσεντερίας καὶ λιεντερίας εἰργάσατο. διὰ νεφρῶν δὲ καὶ κύστεως ἄλλο τὴν ἐκκρίσιν ἔσχεν. οὕτως οὖν ἐρρύη τὸ περιττὸν εἰς τὴν ἄνω γαστέρα καὶ δι' ἐμέτων ἐπιπολάσαν, ἐξεβλήθη, τοῖς μὲν φλεγματώδεσι φύσει φλεγματωδῶν ἐμέτων γινομένων, τοῖς δὲ χολώδεσι χολωδῶν. εἴρηται γὰρ ὅτι διὰ μὲν τὴν κατάστασιν

ἡθροίσθη τὰ περιττὰ, διέφερον δ' ἀλλήλων ταῦτα ταῖς ποιότησι κατὰ τὰς φύσεις τῶν σωμάτων. θαυμαστὸν δ' οὐδὲν εἰ καὶ σιτίων ἀπέπτων ἀναγωγαί τούτοις ἐγένοντο, φλεγματωδῶν καὶ χολωδῶν χυμῶν εἰς τὴν γαστέρα συρρέοντων.

Chapter 1.2

Section 1.2.10

Ἰδρῶτες.

Ὅσοις φαμέν διὰ τοῦ δέρματος ἀπόρροιαί πλείους ἐγίνοντο, κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἴσχυσεν ἡ φύσις ἀπώσασθαι τὸ περιττὸν ἐνταῦθα καὶ οὕτως τούτοις ἰδρῶτας γενέσθαι.

Chapter 1.2

Section 1.2.11

Πᾶσι πάντοθεν πολὺς ὁ πλάδος.

Τὴν περιττὴν ὑγρότητα πλάδον εἴωθεν ὀνομάζειν.

ἐπεὶ τοίνυν ἄλλοις ἄλλως, τισὶ δὲ καὶ πολυειδῶς ἐξεκενοῦντο τὰ συνειλεγμένα χρόνῳ τῶν ὑγρῶν, διὰ τοῦτο εἰκότως ἔφη, πᾶσι πάντοθεν πλάδος.

Chapter 1.2

Section 1.2.12

Ἐγίνοντο δὲ ταῦτα πολλοῖσιν ὀρθοστάδην ἀπύροισι, πολλοῖσι δὲ πυρέττουσι, περὶ ὧν γεγράφεται.

Ὅσοις μὲν ἔφθασε τὸ ἡθροισμένον πλῆθος, ἢ τι χολῶδες ὑπάρχον, ὅλως εὐδιάφθατον, εἰς σηπεδόνα πυρετώδη μεταβαλεῖν, ἐπύρεξαν οὗτοι παραχρῆμα. τινὲς δ' ὀρθοστάδην ἢ οὐ πρότερον εἰς τοὺς πυρετοὺς ἠνέχθησαν.

Chapter 1.2

Section 1.2.13

Ἐν οἷσι δὲ ἐπεφαίνετο πάντα τὰ ὑπογεγραμμένα μετὰ πόνου, φθινώδεις μὲν, ἤδη δὲ φθινοπώρου καὶ ὑπὸ χειμῶνα.

Περὶ δὲ τοῦ δευτέρου φθινοπώρου δηλονότι λέγει καὶ τοῦ δευτέρου χειμῶνος, ἐπεὶ περὶ γε τοῦ προτέρου προείρηκεν οὕτως, κατὰ χειμῶνα μὲν ὑγιεινῶς ἔχον τὰ πλεῖστα. πρὸ δὲ τοῦ ἥρος πολλοὶ τινες καὶ οἱ πλεῖστοι διηγῶν ἐπιπόνως. εἴτα περὶ τῶν ἐν τῷ ἥρι γενομένων διελθὼν, ἐφεξῆς τοῦ θέρους ἐμνημόνευσε καὶ μετὰ τοῦτο τοῦ δευτέρου φθινοπώρου, περὶ οὗ κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς ὅλης καταστάσεως εἰρήκει. ταχὺ περὶ ἄρκτοῦρον ἐν βορείοισι, πολλὰ πάνυ ὕδατα. φθινώδεις δὲ τίνας εἴρηκεν οὐ πάνυ σαφές ἐστίν, εἴωθε γὰρ τοὺς ὁπωσδήποτε ἰσχνουμένους τὸ σῶμα καὶ φθίνοντας οὕτως ὀνομάζειν, οὐ μόνον τοὺς διὰ τὴν τοῦ πνεύμονος ἔλκωσιν ὅλον τὸ σῶμα τηκομένους. εἰκὸς δὲ καὶ νῦν ἐπ' αὐτοῦ λελέχθαι φθινώδεις τοὺς ὁπωσδήποτε τὸ σῶμα λεπτυνομένους, μηδενός γε προειρημένου περὶ τῶν κατὰ τὸν πνεύμονα νοσημάτων. οὔτε γὰρ αἷματος ἀναγωγὴν ἐξ αὐτῶν γεγονέναι προειπὼν οὔτε περιπνευμονίαν οὔτε ῥεῦμα κατασκήψαι τῷ σπλάγχνῳ τούτῳ, πῶς ἂν εἰκότως δόξαις φθινώδεις λέγειν γεγονέναι τοὺς τότε κάμνοντας ἐπὶ τῇ

κακώσει τοῦ πνεύμονος; οὐ μὴν ἀδύνατόν γε, καθάπερ ἐπὶ γαστέρα καὶ νεφροὺς ἤκέ τι τῆς καθ' ὅλον τὸ σῶμα περιουσίας, οὕτως καὶ τοῖς πνευματικοῖς κατασκήψαι.

Chapter 1.2

Section 1.2.14

Πυρετοὶ ξυνεχές.

Τὸ ὑπὸ χειμῶνα μεταξὺ λεγόμενον τῆς τε προγεγραμμένης λέξεως καὶ ταύτης οἱ μὲν ἐκείνη προσένειμαν, οἱ δὲ ταύτη. ἐμοὶ δὲ σύμπας ὁ λόγος φαίνεται τοιόσδε. καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον ἤδη τινὲς ἐγένοντο φθινώδεις, ὡσαύτως δὲ καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα, καὶ μέντοι καὶ πυρετοὶ συνεχεῖς καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον ἐγένοντο καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα. πρόδηλον δ' ὅτι τοῦ δευτέρου χειμῶνος οὐκ ἔγραψε τὴν κατάστασιν ὡς φυλάξαντος τὴν οἰκίαν χειμῶνος κρᾶσιν. ἐμάθομεν οὖν ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου νοσήματα γίνεσθαι κατ' ἐνίας τῶν ὥρων οὐδὲν αὐτὰς πεπονθυίας, ἀλλὰ τὰ τῶν πρόσθεν ἀμαρτήματα διαδεξαμένης.

Chapter 1.2

Section 1.2.15

Καὶ τίσιν αὐτέων ὀλίγοις καυσώδεις.

Οὐ κατὰ τὸν ἴδιον λόγον τῆς καταστάσεως οἱ καυσώδεις ἐγίνοντο πυρετοὶ, κατὰ τι δὲ συμβεβηκός, καθάπερ πρόσθεν εἵπομεν τὰ συμβεβηκότα. ἐπισχεθείσης γὰρ τῆς καθ' ὅλον τὸ σῶμα διαπνοῆς τὰ περιτετεῦειν ἐκάστη τῶν φύσεων εἰθισμένα κωλυθέντα τῆς κενώσεως οἰκείας ἑαυτοῖς ἐγέννησαν νόσους, ὡς ὅσοι σφοδρῶς ἦσαν χολώδεις, τούτοις φύσει εἰθισμένως συνέβη τὸν καῦσον γενέσθαι, διὸ καὶ περὶ αὐτῶν ἐφεξῆς ἐρεῖ· οἱ μὲν οὖν καῦσοι ἐλαχίστοις ἐγένοντο καὶ ἥκιστα τῶν καμνόντων οὗτοι ἐπόνησαν. οὐ γὰρ θερμὴ καὶ διακαὴς καὶ αὐχμηρὰ κατάστασις ἐγέννησεν αὐτούς, πολλοὶ γὰρ ἂν ἐγένοντο καὶ πολλοῖσι καὶ μετὰ πόνων ἰσχυρῶν.

Chapter 1.2

Section 1.2.16

Ἡμερινοὶ, νυκτερινοὶ, ἡμιτριταῖοι, τριταῖοι ἀκριβεῖς, τεταρταῖοι, πλάνητες ἕκαστοι δὲ τῶν ὑπογεγραμμένων

πυρετῶν πολλοῖς ἐγίνοντο· οἱ μὲν καῦσοι ἐλαχίστοις τε ἐγένοντο καὶ ἥκιστα τῶν καμνόντων οὗτοι ἐπόνησαν.

Διὰ τί πᾶν μὲν εἶδος ἐν τῇ προγεγραμμένῃ καταστάσει συνέβη γενέσθαι πρόσθεν εἴρηται. τὸ δ' ἀκριβὲς μεταξὺ κείμενον, τοῦτο τριταίου καὶ τεταρταίου προσνέμειν ἑκατέροις χωρεῖ.

Chapter 1.2

Section 1.2.17

Οὔτε γὰρ ἡμορράγησεν, εἰ μὴ πάνυ τι σμικρὰ καὶ ὀλίγοισιν, οὐθ' οἱ παράληροι, τὰ τ' ἄλλα πάντα εὐφόρως.

Ἵδιον Ἱπποκράτους ἐστὶ τὸ διδάσκειν ἐν παρέργῳ θεωρήματα χρήσιμα. τὰ γὰρ τῶν οἰκεῖα νοσημάτων συμπτώματα μὴ γενόμενα τότε κατὰ τοῦτον εἶωθε τὸν τρόπον ἐρμηνεύειν, ἐκ τοῦ μὴ γενέσθαι τότε, γενέσθαι πολλάκις αὐτὰ διδάσκων. ἐν μὲν οὖν τοῖς γνησίοις, ὥς ἂν εἴπη τις, καύσοις διὰ τὸ πλῆθος τῆς θερμασίας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναφερομένων τῶν χυμῶν αἱμορράγαια τε καὶ παράληροι γίνονται. νυνὶ δέ, οὐ καὶ ἦν γνήσιος ὁ καῦσος, εἰκότως οὐδὲ τὰ συμπτώματα ἔσχε τὰ καύσων ἴδια.

Chapter 1.2

Section 1.2.18

Ἐκρίνετο δὲ τουτέοισι πάνυ εὐτάκτως, τοῖσι πλείστοις ξὺν τῇσι διαλειπούσῃσιν ἐν ἑπτακαίδεκα ἡμέρησιν.

Καὶ τοῦτο τῶν τότε γινομένων καύσων ἴδιον, οὐ κοινὸν πρὸς τοὺς ἄλλους οὓς γνησίους ὠνόμασεν. ἐκεῖνοι γὰρ ὥσπερ σφοδροὶ τοῖς πυρετοῖς, οὕτω καὶ τῇ δίψῃ καὶ τῇ ἀγρυπνίᾳ καὶ τῇ δυσφορίᾳ καὶ πού καὶ τῇ παραφορᾷ τῆς διανοίας ἐνοχλοῦσι. διὰ δὲ τὴν τοιαύτην ὀξύτητα καὶ τὴν κρίσιν ἔχουσιν ἐν τάχει γινομένην. ἐν δὲ τῷ νῦν ἐπιδημήσαντι καύσῳ, καθάπερ τὸ ὀξύτητος ἦν μέτριον καὶ τῶν ἐπιπόνων συμπτωμάτων οὐδὲν, οὕτως οὐδ' ἡ

κρίσις ἐγένετο βέβαιος, ἀλλ' οἷον ἡμίρροπός τις, ὥς ἐξ ὑποστροφῆς αὐθις κρίνεσθαι τὸ δεύτερον. ἐν γὰρ τῷ φάναι, σὺν τῇσι διαλειπούσῃσι τὸ προκεκρίσθαι μὲν ἐνδεῶς, ἐξ ὑποστροφῆς δὲ κριθῆναι τὸ δεύτερον ἐνεδείξατο.

Chapter 1.2

Section 1.2.19

Οὐδ' ἀποθανόντα οὐδένα οἶδα τότε ἐν καύσῳ, οὐδὲ φρενιτικὰ τότε γενόμενα.

Οὐδεὶς μὲν ἀπέθανε ἐν τῷ τότε καύσῳ ὅτι μέτριος ἐγένετο. καὶ λέλεκται πρόσθεν ἡ αἰτία τούτου. τὰ φρενιτικὰ δ' οὐκ ἐγένετο, διότι μὴ ἐπληροῦτο τούτοις ἡ κεφαλὴ τῆς καταστάσεως ὅλης ψυχρᾶς οὔσης. ἐδείχθη δ' ὅτι φρενίτιδες ὑπὸ θερμαινομένων τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον χωρίων γίνονται.

Chapter 1.2

Section 1.2.20

Οἱ δὲ τριταῖοι πλείους μὲν καύσων καὶ ἐπιπονώτεροι.

εὐτάκτως δὲ τούτοις παῖσιν ἀπὸ τῆς πρώτης λήψεως τέσσαρας περιόδους, ἐν ἑπτὰ δὲ τελέως ἐκρίνοντο, οὐδ' ὑπέστρεψαν οὐδενὶ τούτων.

Ἐν τε τοῖς περὶ διαφορᾶς πυρετῶν ὑπομνήμασι κὰν τοῖς περὶ κρίσεων ἐπιδέδεικται τά τ' ἄλλα καὶ ὅτι διὰ πλεονεξίαν χολῆς ξανθῆς οἱ τε καῦσοι καὶ οἱ τριταῖοι γίνονται καὶ τοῦτο ἔχοντες κοινὸν διαφέρουσι τοῖς τόποις ἐν οἷς ὁ πλεονάζων ἀθροίζεται χυμός. ἐν μὲν γὰρ τοῖς καύσοις κατὰ τὰς φλέβας πλεονάζει καὶ μάλιστα τὰς καθ' ἥπαρ καὶ γαστέρα. τριταῖοι δὲ πυρετοὶ γίνονται κατὰ τὰς ἐν ὄλῳ τῷ σώματι σάρκας ἐπικρατούσης τῆς ξανθῆς χολῆς. ἐπισχεθείσης οὖν τῆς διαπνοῆς τοῖς φύσει χολώδεσιν, ὅσον ἐν τῷ σαρκώδει γένει τῆς χολῆς ἀθροιζόμενον ἐκενοῦτο πρότερον, οὐ κενωθὲν ἐν τῇ νῦν καταστάσει, τοὺς τριταίους ἐγέννησε πλείους τῶν καύσων. ἐκεῖνοι γὰρ οὐ πάνυ τι τὴν γένεσιν ἐξ ἐπισχέσεως ἔχουσι χολωδῶν περιττωμάτων, ἀλλὰ

τῆς ἐν τοῖς ἀγγείοις τε καὶ σπλάγχνοις θερμασίας ἀπεκταθείσης, ἐκφλογωθείσης τῆς καταστάσεως τῆς θερμῆς ἰσχυρῶς, ὡς γίνεται τοῖς γυμνασάμενοις ἐπὶ πλεον ἢ φροντίσασιν ἰσχυρῶς ἢ διατρίψασιν ἐπὶ πλεον ἐν ἡλίῳ ἢ ἐδέσμασι καυσώδεσι χρησάμενοις δαψιλῶς ἢ καὶ τὰ πλεῖστα τούτων ἢ καὶ τὰ πάντα πράξασί τε καὶ παθοῦσιν. ἀλλ' οὐχ ἡ νῦν κατάστασις ἰσχυρῶς θερμῇ, διόπερ οὐδ' οἱ καῦσοι πολλοῖς ἐγίνοντο, μᾶλλον δὲ τοῖς λίαν χολώδεσι, καὶ τούτοις μετριώτατοι. τοῖς δ' αὐτοῖς τούτοις εἰκότως μᾶλλον οἱ τριταῖοι συνέβησαν ἐκ τοῦ τὰς εἰθισμένας ἀπορροίας τῶν χολωδῶν περιττωμάτων ἐπισχεθῆναι. κατὰ λόγον οὖν τούτοις ἐπιπονώτεροί τε τῶν καύσων ἐγίνοντο, διότι καὶ γνησιώτεροι καὶ τὰς κρίσεις οἰκείας ἔσχον.

Chapter 1.2

Section 1.2.21

Οἱ δὲ τεταρταῖοι πολλοῖσι μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐν τάξει τεταρταίου ἤρξαντο. ἔστι δ' οἷσιν οὐκ ὀλίγοις ἐξ ἄλλων πυρετῶν καὶ νοσημάτων ἀποστάσεις ἐς τεταρταίους ἐγίνοντο.

μακρὰ δὲ, ὡς εἴθισται, τουτέοις καὶ ἔτι μακρότερα ζυνέπιπτον.

Οὐδ' οὗτοι διὰ τὴν κατάστασιν ἐγένοντο πρώτως, ἀλλ' ἐκ τοῦ μὴ κενοῦσθαι ταῖς μελαγχολικαῖς φύσεσι τὴν περιουσίαν τῆς μελαίνης χολῆς ἀλῶναι τοῖς τοιούτοις νοσήμασι συνέβη. χρονίσαι δ' αὐτοὺς ἐγένετο τῆς καταστάσεως οὔσης ὑγρᾶς καὶ ψυχρᾶς, ἐν ᾗ πάντα τὰ αἷτια μέχρι πλείστου κατὰ τὸ σῶμα μένει, μήτε πεττόμενα μήτε διαπνεόμενα. μέμνητο δὲ πάλιν ἐνταῦθα τῆς περὶ τοῦνομα χρήσεως, τοῦ Ἱπποκράτους

εἰπόντος ἀποστάσεις ἐς τεταρταίους γεγονέναι. φαίνεται οὐ μόνον κατ' ἔκρουν ἀποστάσεις τινὰς ὀνομάζων, ἀλλὰ καὶ κατὰ μετάστασιν ἐξ ἑτέρου νοσήματος εἰς ἕτερον.

Chapter 1.2

Section 1.2.22

Ἀμφημερινοὶ δὲ καὶ νυκτερινοὶ καὶ πλάνητες πολλοὶ πολλοῖσι καὶ πολὺν χρόνον παρέμενον, ὀρθοστάδην τε καὶ κατακειμένοισιν.

Οὐ μόνον οὗτοι τῷ λόγῳ τοῦ πλήθους, ἀλλὰ καὶ τῇ τῆς καταστάσεως κράσει τὴν γένεσιν ἔχοντες εἰκότως ἐγένοντο πολλοὶ τε καὶ πολλοῖσιν. ἢ γὰρ ὑγρὰ τε καὶ ψυχρὰ κατάστασις, ὥσπερ ὁ χειμῶν, φλεγματώδη γεννᾷ χυμὸν, ἐφ' ᾧ τοὺς ἀμφημερινοὺς ἐδείξαμεν γίνεσθαι πυρετοὺς. οἱ πλάνητες δὲ ποικιλωτέρων χυμῶν ἐδείχθησαν ἔκγονοι. θαυμαστὸν δ' οὐδὲν, εἰ πολλῷ χρόνῳ περιέμενον οἱ τοιοῦτοι πυρετοὶ, τῆς καταστάσεως ὑγρᾶς καὶ ψυχρᾶς ὑπαρχούσης καὶ διὰ τοῦτο μήτε πέπτεσθαι τοὺς χυμοὺς ἐπιτρεπούσης, ἢ ἄλλως χρονίοις τε καὶ δυσπέπτοις διὰ τὴν ψύξιν.

Chapter 1.2

Section 1.2.23

Τοῖσι πλείστοισι τουτέων ὑπὸ πληϊάδα καὶ μέχρι χειμῶνος οἱ πυρετοὶ παρείποντο.

Πρόδηλον δ' ὅτι τῆς πλειάδος οὐ τῆς ἐν τῇ νῦν καταστάσει οὔσης ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ τῆς μετὰ τὴν ἄλλην κατάστασιν ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει, καθότι καὶ πρόσθεν ἐλέγομεν ἐπὶ τέλει γὰρ ἐκείνης τῆς καταστάσεως ἔγραψε· ταχὺ δὲ περὶ ἀρκτοῦρον ἐν βορέοισι πολλὰ πάνυ ὕδατα καὶ μετὰ τοῦτο δ' εἶπεν, ὡς ἐπὶ τὸ κατὰ φύσιν ἤδη τῆς τῶν ὥρων τάξεως ἀφигμένης καὶ τοῦ λοιποῦ παντὸς τοῦ μετὰ τὴν ἀρκτοῦρον, ὥσπερ γε καὶ τοῦ μετὰ τὸν χειμῶνα. εἰκότως οὖν ὅσα τῆς πρώτης καταστάσεως ἦν λείψανα, κατὰ τὸ φθινόπωρον ἐπέφθη καὶ τοῦ χειμῶνος οὐδεμίαν οὐκέτι νόσον ἐπιδεόμενοι οἱ θάσιοι.

Chapter 1.2

Section 1.2.24

Πολλοῖσι δὲ σπασμοὶ, μᾶλλον δὲ παιδίοισιν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπύρεσσαν καὶ ἐπὶ πυρετοῖσιν ἐγίνοντο σπασμοὶ, χρόνια μὲν τοῖσι πλείστοισι τουτέων, ἀβλαβέα δὲ, εἰ μὴ ἐπὶ τοῖσι καὶ ἐκ τῶν ἄλλων πάντων ὀλεθρίως ἔχουσιν.

Οἱ σπασμοὶ ἐγίνοντο τῆς καταστάσεως ὑγρᾶς καὶ

ψυχρᾶς γενομένης. ἐπιτηδειότατα δὲ τὰ παιδιά σπασμοῖς ἀλίσκεσθαι διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ νευρώδους γένους. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ῥαδίως ἐπὶ σμικραῖς προφάσεσι γίνεται τὸ πάθος αὐτοῖς καὶ ἥσσον κινδυνῶδές ἐστι. φησὶ δὲ τοὺς σπασμοὺς ἐνίοις μὲν ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς γίνεσθαι, τισὶ δὲ πυρετοῦ προγενομένου, παρὰ τὴν ἐπιτηδειότητα δηλονότι τὴν πρὸς ἑκάτερον ὑπάρχουσιν τοῖς ἀλίσκομένοις τοῖς σπασμοῖς καὶ τῷ πυρετῷ. πρὸς ὃ γὰρ ἐπιτηδειότερον εἶπεν ἕκαστος, ἐκεῖνο πρότερον ἐγίνετο, μετ' αὐτὸ δὲ ἠκολούθει τὸ δεύτερον. ἐχρόνιζον δ' εἰκότως οἱ σπασμοὶ τοῦ δευτέρου φθινοπώρου πάλιν, περὶ οὗ κατὰ τὸ τέλος ἔγραψε τῆς ὅλης καταστάσεως, ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ καὶ βορείου γενομένου.

Chapter 1.2

Section 1.2.25

Οἱ δὲ δὴ ξυνεχές μὲν τὸ ὅλον καὶ οὐδὲν ἐκλείποντες, παροξυνόμενοι δὲ πᾶσι τριταιοφυέα τρόπον, μίαν μὲν ὑποκουφίζοντες καὶ μίαν ἐπιπαροξυνόμενοι, πάντων βιαιότατοι

τῶν τότε γενομένων καὶ μακρότατοι καὶ μετὰ πόνων μεγίστων γενομένοι, πρῆεως ἀρχόμενοι καὶ τὸ ὅλον ἐπιιδόντες ἀεὶ καὶ παροξυνόμενοι ἐν κρισίμοις καὶ ἀνάγοντες ἐπὶ τὸ κάκιον, σμικρὰ διακουφίζοντες καὶ ταχὺ πάλιν ἐξ ἐπισχέσεως βιαιότερως παροξυνόμενοι, ἐν κρισίμοισιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κακοῦμενοι. ῥίγεα δὲ πᾶσιν ἀτάκτως καὶ πεπλανημένως ἐγίνοντο. ἐλάχιστα δὲ καὶ ἥκιστα τουτέοισιν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἄλλων πυρετῶν μεῖζω.

Εἰ μὴ προσέγραφεν αὐτὸς ὅπως οἱ τότε γενομένοι τεταγμένους πυρετοὶ τοὺς παροξυσμοὺς ἐποιοῦντο, μεγάλην ἂν ἡμῖν ἀπορίαν ὑπέλιπεν ζητοῦσιν εὐρεῖν τίνας ὀνομάζει τριταιοφυεῖς. ἐπεὶ δ' αὐτὸς εἶπε, τὸν τρόπον τῶν τριταιοφυέων, οὐκέτι περὶ πράγματός ἐστιν ἡ ζήτησις, ἀλλ' ὥσπερ σημαινόμενου τοῦ τριταιοφυοῦς ὀνόματος. ἐπισυνάπτεται δὲ τοῦτω καὶ τὸ περὶ τοῦ τριταίου τε καὶ ἡμιτριταίου

καὶ τῆς ἐκατέρων διαφορᾶς ἀκριβοῦς τριταίου καὶ οὐκ ἀκριβοῦς, ἀλλ' ὅτι βραχὺ τι παραυξηθέντος ἢ πλέον ἢ ἐπὶ πλεῖστον, ἄχρι τε πόσου τούτων ἕκαστος ἐκτείνεται καὶ τίς μὲν ὁ μέγας ἡμιτριταῖός ἐστι, τίς δ' ὁ μέσος, τίς δ' ὁ μικρός. Ἀγαθὶνὼ γοῦν ὅλον βιβλίον γέγραπται πρῶτον περὶ ἡμιτριταίων, τὸ σημαινόμενον ὑπὸ τῆς προσηγορίας ταύτης ἐπεξηγουμένῳ. ἐὰν δὲ καὶ τὰ τοῖς μεθοδικοῖς γεγραμμένα περὶ αὐτοῦ διέρχωμαι νῦν ἢ τὰ μετὰ ταῦτα ὑπ' Ἀρχιγένους οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πλεονάκις ἐν πλείοσι πραγματείαις εἰρημένα, μετὰ τοῦ καὶ διακρίνειν ὅσα καλῶς ἢ μὴ καλῶς εἰρήκασιν, τρία μοι νομίζω βιβλία πληρωθήσεσθαι. τό γε μὴν εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα χρήσιμον εἴρηται μὲν ἤδη κἀν τοῖς περὶ τῶν πυρετῶν διαφορᾶς· εἰς δὲ τὰ παρόντα βέλτιόν ἐστι συγγράψαι τὸ λεγόμενον εἶδος τοῦ πυρετοῦ τῇ καταστάσει. φησὶν οὖν αὐτὸς τῇ μὲν ἑτέρᾳ τῶν ἡμερῶν παροξύνεσθαι, τῇ δὲ ἑτέρᾳ ὑποκουφίζεσθαι. μετὰ γὰρ τῆς ὑπὸ προθέσεως γράψαντος αὐτοῦ τὸ ῥῆμα καὶ ἡμᾶς ἀκούειν προσῆκον ἕτερόν

τι σημαινόμενον ἐκ τῆς συνθέτου φωνῆς.

παρὰ τὴν ἀπλὴν. τὸ μὲν γὰρ κουφίζεσθαι δύναται ἂν τις ἀκούειν τὴν ἀξιόλογον ἔνδοσιν σημαίνειν τοῦ πυρετοῦ, τὸ δ' ὑποκουφίζεσθαι μετριωτέραν. οὐ μὴν διωρισμένως τε καὶ σαφῶς ἐδήλωσεν εἴτε παροξύνονται τῇ ἐτέρᾳ τῶν ἡμερῶν οἱ οὕτω πυρέξαντες ἕτερον παροξυσμὸν ἐλάττονα τοῦ κατὰ τὴν προτεραίαν, εἴτε καὶ διαμένων ἐκεῖνος ἐκουφίζετο κατὰ τὴν δευτέραν. δοκεῖ γέ μοι οὖν μᾶλλον ἐμφαίνειν ἢ λέξις ἓνα γίνεσθαι τὸν διὰ τρίτης παροξυσμὸν, ὑποκουφίζοντα κατὰ τὴν ὑστεραίαν. λέγει δὲ καὶ ῥίγη γίνεσθαι τούτοις πεπλανημένως, ὅπερ σημαίνει τὸ μὴ καθ' ἕκαστον παροξυσμὸν, ἀλλ' ἐνίοτε, καὶ ταῦτα σμικρά. οὕτως δὲ καὶ ἰδρῶτας ὀλίγους, ἀλλὰ καὶ ψύξιν ἀκρέων δυσεκθερμάντων, ἐξ ὧν ἀπάντων δῆλόν ἐστιν ὡμῶν καὶ φλεγματικῶν χυμῶν σηπομένων γίνεσθαι τὸν τοιοῦτον πυρετὸν, ἐπιμεμιγμένης αὐτοῖς ξανθῆς χολῆς. ὁ μὲν οὖν ἐπὶ μόνη τῇ τοιαύτῃ χολῇ συνιστάμενος ὀνομάζεται τριταῖος, ὁ δὲ καὶ τὸν ὡμὸν χυμὸν ἰσοσθενῇ προσλαβὼν, ἀκριβῆς ἡμιτριταῖος γίνεται, πλεῖστον ἐν Ῥώμῃ γινόμενος, ὡς ἂν τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἀνθρώπων

οἰκειότατος ὧν. αὐτὸς μὲν οὖν φρικώδης τ' ἐστὶ καὶ μετὰ τῶν καλουμένων ἀναδιπλώσεων γίνεται, παροξύνων οὐ μόνον τῇ προτέρᾳ τῶν ἡμερῶν, ἀλλὰ καὶ τῇ μετὰ ταύτην, ἐλάσσονά τε τῶν προγεγενημένων παροξυσμὸν, ἥττον τε φρικώδη καὶ τὴν ἐπανάληψιν ἥτοι γ' ἥττον ἢ οὐδ' ὅλως ἔχοντα. νυνὶ δὲ περὶ τοῦ διὰ τρίτης μὲν γινομένου, κουφίζοντος δὲ κατὰ ταῦτα τὴν ἐτέραν ἡμέραν ὁ λόγος ἐστίν, ὃς δόξη εἶναι ἐγγυτέρω τῆς τοῦ ἐπιπαροξυνόμενου τριταίου φύσεως, πλεον ἀποκεχωρηκῶς τοῦ ἡμιτριταίου. μεγάλη γὰρ ἀπόστασις τό τε μὴ παροξύνεσθαι τῇ ἐτέρᾳ τῶν ἡμερῶν καὶ τὸ χωρὶς ἀναδιπλώσεως γίνεσθαι. καὶ τό γε μὴν σμικρὸν ῥίγος ἐγγύς ἐστι τῇ φρίκῃ. καίτοι οὐδὲ τοῦτο συνεισβάλλειν εἰσαεὶ τοῖς παροξυσμοῖς εἴπεν, ἀλλὰ πεπλανημένως, εἰ μὴ τι ἄρα τὸ πεπλανημένως ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων πυρετῶν εἴπεν, ἐπὶ δὲ τῶν τριταιοφυῶν οὐκ εἴπεν. ἐλάχιστα δὲ καὶ ἥκιστα ῥίγη γίνεσθαι τούτοις εἰπὼν τὴν φρίκην μὲν ἐδήλωσεν, οὐκ ἀφείλετο δὲ τελέως αὐτὰ τῶν παροξυσμῶν. ὅπως δ' ἂν σοι ἦ περὶ τούτων πρόδηλον,

τοῦτό γε τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι οὗτος ὁ πυρετὸς εἰκότως εἴρηται τριταιοφυῆς. οὕτε γὰρ ἡμιτριταῖός ἐστιν ὡς ἂν μήτε τῇ δευτέρᾳ παροξυνόμενος, ἀναδιπλώσεις τε μὴ ποιούμενος, οὕτε παρεκτεταμένος, εἴ γε μηδ' ὅλως εἰς ἀπυρεξίαν τελευτᾷ. δίκαιον οὖν ἦν αὐτῷ τινὰ προσηγορίαν παρακειμένην ταῖς προειρημέναις προσεῖπεν. ἦν δ' ὁ λόγος εἰπεῖν οὐκέτ' οὐδεμίαν παρὰ τὴν τοῦ τριταιοφυοῦς· τό γε μὴν ἐν κρίσιμοις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κακοῦσθαι τριταιοφυῶν ἴδιον, οὐ κοινὸν ἀπάντων ἐστίν. ἐμάθομεν δ' ἐν τοῖς περὶ κρίσιμων τοῖς κακοήθεσι νοσήμασι τοῦτο γινόμενον, σμικρὰ κουφίζοντες καὶ ταχὺ πάλιν ἐξ ἐπισχέσεως βιαιοτέρως παροξυνόμενοι τῷ μεμνημένῳ τῶν εἰρημένων ἐν τοῖς περὶ κρίσεων τε καὶ κρίσιμων καὶ τοῖς περὶ διαφορᾶς πυρετῶν, οὐδὲν ἔτι δευτέρας ἀναμνήσεως δεῖται. δέδεικται γὰρ ἐν ἐκείνοις ὑπὲρ ἀπάντων τῶν τοιούτων ὁποῖον καὶ τὸ νῦν

εἰρημένον ἐστὶ, τὸ διακουφίζοντες. οἱ γοῦν τοιοῦτοι πυρετοὶ τὴν γένεσιν ἔχουσιν οὐκ ἐξ ἑνὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ πλεόνων χυμῶν, ὧν ὁ μὲν θερμότερος ἀνάπτει τὸν ὄξυν πυρετὸν ἐν τάχει τε παύεται.

τούτου δὲ κατελιγφότος τὸ σῶμα συμβαίνει διαφθείρεσθαί τε καὶ σήπεσθαι τοῖς ψυχροτέροις, εἴθ' οὕτως ἀνάπτεσθαι πάλιν ἐκ τῆς γινομένης ἐπισχέσεως, ὅπερ ἐστὶν οἶον ἀναπαύσεως καὶ μειώσεως τοῦ πυρετοῦ. χείρων δὲ τοῦ πρόσθεν ὁ τοιοῦτος γίνεται πυρετὸς, ὡς ἂν προκεκμηκυῖαν ἤδη τὴν δύναμιν ἐκ τῶν ὀχληρῶν εὐρών. εὐδηλον γὰρ ὅτι κἂν ἴσος ᾗ τῷ μεγέθει, πολὺ γοῦν μειζόνως ἂν ὀχλεῖ τὰς μὲν ἰσχυροτέρας δυνάμεις, μᾶλλον δὲ τῶν τὰς ἀσθενεστέρας.

Chapter 1.2

Section 1.2.26

Ἰδρῶτες πολλοί.

Δηλονότι τοῖς ἄλλοις πυρετοῖς ἐφάνησαν ἰδρῶτες πολλοί, δυνατὸν δὲ καὶ τοῖς ἄνευ πυρετοῦ πάθουσιν, οἶον τοῖς σπασμοῖς ἰδρῶτας ἐπιφανῆναι πολλοὺς ἐκ τῆς ἠθροισμένης ἐν τῷ σώματι πολλῆς ὑγρότητος ψυχρᾶς διὰ τὴν κατάστασιν, ὑπὸ δὲ τῆς τοῦ σπασμοῦ βίας ἐκκρινομένης· ἀλλὰ καὶ

οἷς γέ τισιν ἔφη γενέσθαι, τούτοις οὖν αὐτοῖς καὶ εἰκὸς ἐστίν, ἰδρῶτες πολλοί.

Chapter 1.2

Section 1.2.27

Τουτέοισιν ἐλάχιστα κουφίζοντες οὐδὲν, ἀλλ' ὑπεναντίως βλάβας φέροντες.

Τούτοις φησὶ τοῖς πυρετοῖς, ὑπὲρ ὧν ὁ λόγος ἐστὶ, τοῖς τριταιοφύεσιν ἰδρῶτες συνήδρευον οὐδὲν ὠφελούντες. ἢ δ' αἰτία πρόδηλος, ἀποδεδωκότων ἡμῶν ἀπέπτοις νοσήμασιν, οὗτ' ὠφελεῖν τοὺς ἰδρῶτας οὗτ' ἀγαθὸν εἶναι σημεῖον ἢ γὰρ πλεονεξίαν ὑγρῶν· ἢ ἀρρώστιαν δυνάμεως ἐνδείκνυται.

Chapter 1.2

Section 1.2.28

Ψύξις πολλὴ τουτέοισι τῶν ἀκρέων, καὶ μόλις ἀναθερμαινόμενα.

Καὶ διὰ φλεγμονὴν μὲν ἀξιόλογον σπλάγχνων ἐν τοῖς παροξυσμοῖς δυσεκθέρμαντα γίνονται τὰ ἄκρα καὶ διὰ πλῆθος δὲ ψυχρῶν χυμῶν, ὡς ἀπεδείξαμεν ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἐν ταῖς προειρημέναις πραγματείαις.

Chapter 1.2

Section 1.2.29

Οὐδὲ ἄγρυπνοι τὸ σύνολον, μάλιστα δ' οὗτοι καὶ πάλιν κωματώδεις.

Καὶ πάλιν ἀγρύπνους μὲν αὐτοὺς φησι γεγονέναι μᾶλλον ἐν μέρει, οὐ μὴν τὸ σύνολόν γε ἐπὶ τούτοις, οὐδ' ἐναντίωσις σφοδρά. φησὶ γὰρ αὐτοῖς ἐν μέρει καὶ τὸ κωματώδες σύμπτωμα γεγονέναι. τοῦτο δ' ἐστὶν ὅταν καταφέρωνται, μὴ δυνάμενοι τὰ τῶν ἐγρηγορότων πράττειν, ὡς ἀπεδείξαμεν.

Chapter 1.2

Section 1.2.30

Κοιλία δὲ πᾶσι ταραχώδεις καὶ κακαί, πολὺ δὲ τουτέοισι κάκιστα.

Τῆς περιουσίας τῶν χυμῶν εἰς τὴν γαστέρα ρεοῦσης, ὡς ἔμπροσθεν εἶπον, εἰκὸς ἦν ταραχώδεις γίνεσθαι αὐτάς. τούτοις οὖν τοῖς τριταιοφυέσιν, ὑπὲρ ὧν ποιεῖται τὸν λόγον, ὡς ἂν κακοηθεστέροις τῶν ἄλλων νοσημάτων, ἀναγκαῖον ἦν καὶ κατὰ τὴν γαστέρα χεῖρους γίνεσθαι.

Chapter 1.2

Section 1.2.31

Οὖρα δὲ τοῖσι πλείστοις τουτέων ἢ λεπτὰ καὶ ὠμὰ καὶ ἄχροα καὶ κατὰ χρόνον σμικρὰ πεπαινόμενα κρισίμως, ἢ πάχος μὲν ἔχοντα, θολερὰ δὲ καὶ οὐδὲ καθιστάμενα, οὐδὲ ὑφιστάμενα, οὐδὲ πεπαινόμενα, ἢ σμικρὰ καὶ ὠμὰ καὶ κακὰ, τὰ δὲ ὑφιστάμενα καὶ κάκιστα ταῦτα πάντα.

Ταῦτα πάντα τὰ καθόλου διὰ τοῦ προγνωστικοῦ γράμματος ἐδίδαξε, ταῦτα καὶ νῦν ὡς ἐπὶ παραδειγμάτων διὰ τῶν κατὰ μέρος πιστοῦται· προεξηγησάμενοι δὲ κατὰ τὸ προγνωστικὸν οὐδὲν ἔτι δεόμεθα περὶ τῆς συμφωνίας

τούτων πρὸς ἐκεῖνα λέγειν, ἐναργῶς φαινομένης, ἐδείχθη γὰρ ἡμῖν ἐν ἐκείνοις ὠμῶν καὶ ἀπέπτων χυμῶν σημεῖα τὰ τοιαῦτα.

Chapter 1.2

Section 1.2.32

Βῆχες μὲν παρείποντο τοῖς πυρετοῖσι, γράψαι δὲ οὐκ ἔχω βλάβην οὐδ' ὠφελείην γινομένην διὰ βηχὸς τότε.

Τῆς πλεονεξίας τῶν χυμῶν ἐκκαθαυρομένης εἰώθασιν αἱ βῆχες ἐπιφέρειν.

Chapter 1.2

Section 1.2.33

Χρόνια μὲν οὖν καὶ δυσχερέα καὶ πάνυ ἀτάκτως καὶ πεπλανημένως καὶ ἀκρίτως τὰ πλεῖστα τουτέων διετέλει γινόμενα καὶ τοῖσι πάνυ ὀλεθρίως ἔχουσι καὶ τοῖσι μὴ. εἰ γάρ τινες αὐτέων διαλείποιεν μικρά, ταχὺ πάλιν ὑπέστρεφον. ἔστι δ' οἷσιν ἔκρινεν αὐτῶν ὀλίγοισιν, οἷσι τὰ βραχύτατα γίγνοιτο περὶ ὀγδοηκοστὴν ἐοῦσι καὶ τούτων

ἐνίοις ὑπέστρεψαν, ὥστε κατὰ χειμῶνα τοὺς πλείστους αὐτέων ἔτι νοσεῖν, τοῖσι δὲ πλείστοισιν ἀκρίτως ἐξέλειπον.

Εὐδηλον δ' ὅτι τοῦ δευτέρου χειμῶνος μέμνηται νῦν οὗτος, οὐ τοῦ προτέρου, κατὰ τὴν προτέραν αὐτῷ λελεγμένου τῆς ὅλης καταστάσεως. ἅπαντα γὰρ ταῦτα τὰ νοσήματα περὶ ὧν ὁ λόγος αὐτῷ νῦν ἐστίν, ἤκμασε μάλιστα καὶ κατὰ τὸ δεύτερον φθινόπωρον, εἴτα τινὰ μὲν αὐτῶν ἐπαύσατο χειμῶνος ἀρχομένου, τινὰ δὲ μέχρι πλείονος ἐπετάθη. τὸ δ' ἄτακτον αὐτῶν καὶ ὑποστροφῶδες ἐπὶ τῇ ψυχρότητι δηλονότι καὶ τῷ πλήθει τῶν ἐργαζομένων τὰ νοσήματα χυμῶν εἰκότως ἀπήντησε, διὸ καὶ συμπεσεῖν ὁμοίως αὐτὰ τοῖς περιγενομένοις.

Chapter 1.2

Section 1.2.34

Ὅμοίως δὲ ταῦτα ξυνέπιπτε τοῖσι περιγενομένοις καὶ τοῖσι οὐ. πολλῆς δὲ τινος γενομένης ἀκρισίης καὶ ποικίλης

ἐπὶ τῶν νοσημάτων καὶ μεγίστου μὲν σημείου καὶ κακίστου διὰ τέλεος παρεπομένου, τοῖσι πλείστοισιν ἀποσίτους εἶναι πάντων γευμάτων, μάλιστα δὲ τουτέων οἷσι καὶ τὰ ἄλλα ὀλεθρίως ἔχοι. διψώδεες δὲ οὐ λίην ἀκαίρως ἦσαν ἐπὶ τοῖσι πυρετοῖσι τούτοις.

Ὅτι τὸ ἐρρῶσθαι τὴν διάνοιαν καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς ἀγαθὸν μέγιστον ἐτέρωθι πρὸς αὐτοῦ λέλεκται καὶ καθόλου καὶ νῦν καὶ διὰ τινος τοῦ κατὰ μέρος παραδείγματος ἐπιστώθη. τὸ δὲ μὴ λίαν αὐτοὺς διψώδεις εἶναι τῇ ποιότητι τῶν πλεοναζόντων χυμῶν εἰκότως ἠκολούθησε.

Chapter 1.2

Section 1.2.35

Γιγνομένων δὲ χρόνων μακρῶν καὶ πόνων πολλῶν καὶ κακῆς συντήξεως, ἐπὶ τουτέων ἀποστάσεις ἐγίγνοντο ἢ μείζους ὥστε ὑποφέρειν μὴ δύνασθαι ἢ μείους ὥστε μηδὲν ὠφελέειν,

ἀλλὰ ταχὺ παλινδρομεῖν καὶ ξυνεπείγειν ἐπὶ τὸ κάκιον.

Ὅταν τὸ πλῆθος ἢ πολὺ χυμῶν ἀπέπτων, αἱ ἀποστάσεις γίνονται· εἰ μὲν μικραὶ εἶεν αἱ ἀποστάσεις, οὐδὲν ὠφελοῦσιν, εἰ δὲ μεγάλαι, φέρειν αὐτὰς ἢ δύναμις οὐ δύναται. ὅτι δὲ καὶ νῦν τὰς κατ' ἔκρου κενώσεις ἀποστάσεις ὀνομάζει διὰ τῆς ἐπιφερομένης ῥήσεως σαφῶς ἐδήλωσε.

Chapter 1.2

Section 1.2.36

Ἦν δὲ τουτέοισι τὰ γενόμενα δυσεντεριώδεα καὶ τεινεσμοὶ καὶ λειεντερίαι καὶ ῥοώδεις, ἔστι δ' οἷσι καὶ ὕδρωπες, μετὰ τούτων καὶ ἄνευ τούτων ἄσαι.

Ἄς διὰ τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως ἐν τῷ καθόλου γεγονέναι φησὶν ἀποστάσεις, ταύτας νῦν διεξέρχεται κατὰ μέρος. προεῖρηται δ' ἡμῖν ἐν τοῖς πρόσθεν εἰκότως γενέσθαι τὰ τοιαῦτα νοσήματα τῶν περιττωμάτων εἰς τὴν

γαστέρα συρρέοντων, τὰς μὲν δυσεντερίας δηλονότι μετὰ τῶν αἱματωδῶν διαχωρημάτων καθ' ὅντινα οὖν τρόπον γενομένας, τοὺς δὲ τεινεσμοὺς τάσεις ὄντας σφοδρὰς ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ ἀπευθυσμένον ἐλκώσεως, τὰς δὲ λειεντερίας ταχείας διεξόδους ἀμεταβλήτων σιτίων οὖσας. ῥοώδεις δὲ λέγει τοὺς χωρὶς τούτων τῶν εἰρημένων παθημάτων διαχωροῦντας, αἷι τε καὶ συνεχῶς ὑγρὰ διαχωρήματα. τοὺς δὲ καὶ εἰς ὑδέρους ὀξεῖς φησι κατασκήψαι διὰ τὴν πλεονεξίαν τῶν ψυχρῶν καὶ ὑγρῶν χυμῶν, ἐνίοις μὲν μετὰ τῶν προειρημένων συμπτωμάτων, ἐνίοις δὲ ἄνευ τούτων.

Chapter 1.2

Section 1.2.37

Ὅτι δὲ παραγένοιτο τούτων βιαίως, ταχὺ ξυνήρει ἢ πάλιν, ἐπὶ τὸ μηδὲν ὠφελέειν.

Τὰ διὰ δυσπεψίαν καὶ πλῆθος τῶν ὠμῶν χυμῶν γινόμενα νοσήματα πρὸς τῶν ἐκκρίσεων οὐδὲν ὠφελεῖται. ἔφη

γὰρ τὰς μὲν πολλὰς βιαίους ταχὺ καθαιρεῖν τὴν δύναμιν, τὰς δὲ μὴ τοιαύτας οὐδὲν ὀνινάναι. οὖσῶν δὲ καὶ τούτων διττῶν, οὐδὲν ὠφελήσουσιν αἱ χωρὶς τοῦ πεφθῆναι, ἅτε καὶ τούτων ἔτι πολλῶν οὐδὲν ὠφελήσει τι χωρὶς τοῦ πεφθῆναι.

Chapter 1.2

Section 1.2.38

Ἐξανθήματα μικρὰ καὶ οὐκ ἀξίως τῆς ἐκκρίσεως τῶν νοσημάτων καὶ ταχὺ πάλιν ἀφανιζόμενα ἢ παρὰ τὰ ὥτα οἰδήματα μὴ λυόμενα καὶ οὐδὲν ἀποσημαίνοντα.

Κεφάλαιον ἀπάντων τῶν γενομένων παθημάτων ἢ τῶν χυμῶν ἦν ἀπεψία. εἰ δὲ καὶ που βιασαμένη τινὰς αὐτῶν ἢ φύσις ἐκκρίνειν ἐπεχείρησεν, οὐδὲν ἤνυσεν, ἀλλ' ἡττηθεῖσα πρὸς αὐτῶν ἢ ἐπέτρεψεν αὐτίκα παλινδρομῆσαι πρὸς τὸ βάθος, ἢ δι' ὀλιγότητα τῶν γενομένων ἐκκρίσεων εἰς ἀπόστασιν ὥρμησε.

Chapter 1.2

Section 1.2.39

Ἔστι δ' οἷσιν ἐς ἄρθρα μάλιστα δὲ κατὰ τὸ ἰσχίον, ὀλίγοισι κρισίμως ἀπολιπόντα καὶ ταχὺ πάλιν ἐπικρατούμενα ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἔξιν.

Ὅτι μὲν οὖν ἢ κατ' ἀπόθεσιν ἀπόστασις ἐν τοῖς χρονίοις μάλιστα νοσήμασι γίνεταί καὶ ὅτι μάλιστα παρ' αὐτοῦ μεμαθηκότες ἐκ τοῦ καθόλου καὶ νῦν ἐκ τοῦ κατὰ μέρος τούτου μαρτυρούμενον ἔχομεν. διὰ δὲ πολλὴν εἶναι τὴν περιουσίαν τῶν ὠμῶν καὶ ψυχρῶν χυμῶν καὶ ἀπέπτων εἰς τὸ μέγιστον τῶν ἁρθρῶν πολλοῖς ἀπέσκηψεν, ἀλλ' οὐκ ἐκκρίνοντο, διὰ τὸ δύσπεπτον τῶν χυμῶν. εἰ δέ τινα τοῦτο ἔδοξε λωφῆσαι, ταχὺ πάλιν ὑπέστρεφε, τοῦτο γάρ ἐστι τὸ δηλούμενον, ἀπολιπόντα τὰ οἰδήματα, τῆς ἄνω φορᾶς γεγонуίας, ὑποστρέφοντα δὲ πάλιν ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἔξιν ἀνέσκηψε. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο δηλοῦται πρὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ

φάναι καὶ ταχὺ πάλιν ἐπικρατούμενα ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἔξιν.

Chapter 1.2

Section 1.2.40

Ἐθνησκον δὲ ἐκ πάντων μὲν, πλεῖστοι δὲ ἐκ τουτέων, παιδιά, ὅσα ἀπὸ γάλακτος ἤδη καὶ πρεσβύτερα, ὀκταέτεα καὶ δεκαέτεα καὶ ὅσα πρὸ ἥβης ἦσαν. ἐγίνετο δὲ τούτοις ταῦτα οὐκ ἄνευ τῶν πρώτων γεγραμμένων. τὰ δὲ πρῶτα πολλοῖσιν ἄνευ τουτέων.

Τῆς καταστάσεως ἐπικρατοῦν ἐσχηκυίας μάλιστα τὸ ὑγρὸν, ἐπὶ πλεῖστον γὰρ τοῦτο τοῦ κατὰ φύσιν ἐξετράπετο τῆς καθ' ὑγρότητα καὶ ψυχρότητα μοχθηρίας, ἐπ' ὀλίγον ὄντες ψυχροὶ καὶ ξηροί. δέδεικται γὰρ ἡμῖν ἐτοιμότερον πάσχειν τὰ σώματα πρὸς ἐκείνων τῶν αἰτίων, ὅσα συγγενῇ ταῖς δυσκρασίαις αὐτῶν ἐστίν.

Chapter 1.2

Section 1.2.41

Ἐν μόνον δὲ χρηστὸν καὶ μέγιστον τῶν γενομένων σημείων καὶ πλείστους ἐρρύσατο τῶν ὄντων ἐπὶ τοῖς μεγίστοις κινδύνοις, οἷσιν ἐπὶ τὸ στραγγουριῶδες ἐτράπετο καὶ ἐς τοῦτο καὶ ἀποστάσεις

ἐγίνοντο. ξυνέπιπτε δὲ καὶ ἐν τοῖσι πλείστοις τὸ στραγγουριῶδες τῇσι ἡλικίῃσιν ταύτησι γίνεσθαι μάλιστα. ἐγίνετο δὲ καὶ τῶν ἄλλων πολλοῖσιν ὀρθοστάδην καὶ ἐπὶ τῶν νοσημάτων, ταχὺ δὲ καὶ μεγάλη τις ἢ μεταβολὴ τούτοις πάντων ἐγίνετο· κοιλίαι τε γὰρ εἰ καὶ τύχοιεν ἐφυγραινόμεναι, κακοήθεα τρόπον ταχὺ ξυνίσταντο, γεύμασί τε πᾶσιν ἡδέως εἶχον, οἳ τε πυρετοὶ πρῆες μετὰ ταῦτα. χρόνια δὲ τουτέοις τὰ περὶ τὴν στραγγουρίαν καὶ ἐπίπονα ἦν.

Εἰρήκει καὶ πρόσθεν στραγγουριῶδη καὶ ἀνεφριτικά τούτοις γενέσθαι συμπτώματα καίπερ ἔχοντά τινα κοινωνίαν, ἀλλ' ἄλλα ἀντ' ἄλλων. καὶ ἡμεῖς ἔφαμεν ἐκκαθαίρομένου

τοῦ σώματος ὅλου τὰ περιττώματα διὰ τῶν νεφρῶν τὴν στραγγουρίαν αὐτοῖς γίνεσθαι μὲν καὶ ἄλλως, μάλιστα δὲ διὰ δριμύτητα τῶν συρρέόντων οὕρων, ἐφ' ἣ καὶ νῦν αἰτία συνέστη. μεμνησθαι δὲ χρὴ πάλιν ὅτι καὶ νῦν ἀποστάσεις ἐπὶ στραγγουρίαν ἔφη γεγονέναι καίτοι κατ' ἔκρουν, οὐ κατ' ἀπόθεσιν τῶν λυπούντων χυμῶν ἀποχωρησάντων ὅλου τοῦ σώματος. ὥσπερ γὰρ διὰ γαστρὸς πολλάκις ἐκκαθαίρεται τὸ σύμπαν σῶμα, οὕτω καὶ διὰ νεφρῶν καὶ κύστεως. χρόνια τούτοις τὰ κατὰ τὴν στραγγουρίαν καὶ ἐπιπόνως ἐκκαθαίροντες ὅλον τὸ σῶμα διὰ τῆς στραγγουρίας. ταῦτα δ' ἀναγκαῖον ἦν πάσχειν τὰ μόρια, δι' ὧν ἡ ἔκκρισις ἐγίνετο τῶν δριμέων οὕρων, δηλονότι δακνόμενα καὶ τῷ συνεχεῖ τῆς ἀποκρίσεως ἐνοχλούμενα, διόπερ καὶ ἐπιπόνως εἶχον ἐν αὐτῇ τῇ διόδῳ τῶν οὕρων. χρόνῳ δ' αὐτοῖς πλείονι τὰ τοιαῦτα συμπτώματα ἐγίνετο, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐκκαθαίρομένων περιττωμάτων.

Chapter 1.2

Section 1.2.42

Οὔρα δὲ τουτέοισιν εἶη πολλὰ, παχέα, ποικίλα καὶ ἐρυθρὰ, μιξόπυα μετ' ὀδύνης.

Ταῦτα πάντα τοῦ παντὸς σώματος ἀποτιθεμένου τὴν περιουσίαν τῶν μοχθηρῶν χυμῶν ἐγίνετο, διὸ καὶ πάντες ἐσώθησαν. ποικίλης δ' οὕσης αὐτῆς, ὡς ἐμπροσθεν ἔφαμεν, ἄλλο γὰρ ἄλλῳ τὸ πλεονάζον ἦν, εἰκότως κὰν τοῖς οὖροις γενέσθαι ποικιλίαν, οὐχ ἅπασιν ὁμοίων γιγνομένων αὐτῶν, ἀλλὰ τοῖς μὲν τοίως, τοῖς δὲ τοίως.

Chapter 1.2

Section 1.2.43

Περιεγένοντο δὲ πάντες οὗτοι καὶ οὐδένα τούτων οἶδα ἀποθανόντα. ὅσα δ' ἀκινδύνως,

Διὰ τί μὲν περιεγένοντο προείρηται, ἐξηνέχθησαν δὲ διὰ τῶν οὕρων. τὸ δ' ὅσα ἀκινδύνως ἔστιν ἔνιοι τῆς ἐχομένης

λέξεως προτάττουσιν, ἔνθα καὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ ποιησόμεθα μετὰ τὴν δευτέραν κατάστασιν.

Chapter 1.2

Section 1.2.44

Πεπασμούς τῶν ἀπιόντων πάντας πάντοθεν ἐπικαίρους ἢ καλὰς καὶ κρισίμους ἀποστάσις σκοπέεσθαι.

Ἦνιοι δὲ τὸ πέρας τῆς προγεγραμμένης καταστάσεως ἀρχὴν ἐποιήσαντο τῆς νῦν προκειμένης ἐξηγήσεως, ὡς ἔχειν αὐτὴν οὕτως· ὅσα δ' ἀκινδύνως πεπασμούς τῶν ἀπιόντων πάντας πάντοθεν ἐπικαίρους ἢ καλὰς καὶ κρισίμους ἀποστάσις σκοπεῖσθαι, ἵνα ἡ διάνοια τοῦ λόγου τοιαύτη τις εἴη. ὅσα δ' ἀκινδύνως προέρχεται πάθη, σκεπτέον ἐπ' αὐτῶν ἐστὶ τοὺς πεπασμούς. ἐγχωρεῖ γε μὴν καὶ αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ἀναγινώσκειν τὴν προκειμένην ῥῆσιν, ἵν' ὁ λόγος ἥ περὶ πάντων ἀπλῶς νοσημάτων αὐτῷ καθόλου λεγόμενος τῶν χωρὶς πεπασμοῦ. πέψις γάρ τις ἐστὶ τῶν παρὰ φύσιν

ὁ πεπασμός τοῦ νοσήματος, αὕτη δὲ ἡ πέψις εἰς τὴν τοῦ πέττοντος οὐσίαν ἀγωγὴ τις ἐστὶ τοῦ πεττομένου. κατὰ φύσιν μὲν οὖν ἔχοντος τοῦ σώματος, ὅταν καὶ τὸ πεττόμενον οἰκείαν ἔχη φύσιν τῷ πέττοντι, μεταβολὴ καὶ ἀλλοιώσις ἀπάσης τῆς πεττομένης οὐσίας ἢ τοῦ πλείστου μέρους αὐτῆς γίνεται, βραχυτάτου περιττεύοντος ἡμῖν ἡμιπέπτου. παρὰ φύσιν δὲ διακειμένων, ὅπερ ἐστὶν ἀλλοτρίων ὑπαρχόντων τῇ τοῦ μεταβάλλοντός τε καὶ ἀλλοιοῦντος φύσει, τὸ μὲν ἐξομοιούμενον ὀλίγον γίνεται, τὸ δ' ἡμίπεπτον περίττωμα πολὺ. καθάπερ δ' ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν ἐχόντων σωμάτων τὰ περιττώματα τὴν πέψιν ἐνεδείκνυτο, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῶν νοσοῦντων σωμάτων ἐνδείζεται. τῶν μὲν οὖν τὴν γαστέρα τὰ περιττώματα κάτω διαχωρούμενα τὴν ἀπεψίαν τε καὶ πέψιν ἐκ τῆς ἑαυτῶν ιδέας ἐνδείκνυται, τῶν δὲ κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα τὰ κατὰ βηχὸς ἀναγόμενα, τῶν δὲ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον τὰ διὰ τῆς ῥινὸς ἐκκρινόμενα, τὰ δὲ κατὰ τὰς φλέβας τὰ κατὰ τῶν οὖρων ἀπερχόμενα. δέδεικται δὲ περὶ τούτων ἐν τε τοῖς περὶ φυσικῶν

δυνάμεων ὑπομνήμασι καὶ ἐν τοῖς περὶ κρίσεων λόγοις, οὐχ ἥκιστα δὲ κὰν τοῖς περὶ τῶν ἐν νόσοις καιρῶν, οἷς γέγραπται τῶν πεττομένων νοσημάτων τὰ γνωρίσματα. καὶ νῦν οὖν ὁ Ἱπποκράτης αὐτὸ τοῦτο γε κελεύει πράττειν ἐπισκοποῦντας τοὺς πεπασμούς τῶν νοσημάτων ἐκ τῶν ἐκκρινόμενων περιττωμάτων. Ἦνιοι δὲ κατὰ τὸ πέρας τῆς ῥήσεως ἀντὶ τοῦ σκοπεῖσθαι γράφουσι ποιέεσθαι, πρακτικὸν τινα καὶ θεραπευτικὸν καὶ συμβουλευτικὸν εἶναι βουλόμενοι τὸν λόγον, οὐ διαγνωρισμός. εἰ μὲν γὰρ σκοπεῖσθαι τοὺς πεπασμούς κελεύει, διαγνωστικός τε καὶ προγνωστικός ὁ λόγος ἐστίν· εἰ δ' αὖ ποιεῖσθαι, θεραπευτικός ἐστίν. εὐδὴλον δ' ὅτι πεπασμούς ἐργάζεται τὰ συμμέτρως θερμαίνοντα πάντα, τοῦτο μὲν ἐδέσματα, τοῦτο δὲ καταντλήματα καὶ καταπλάσματα, καὶ τρίψις δὲ

μετρία καὶ λουτρόν ἐκ τούτου τοῦ γένους εἰσίν. εἴρηται δ' αὐτῶν πάντων ἢ κατὰ μέρος χρήσις ἐν τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου γράμμασιν. οὐ μόνον δὲ πεπασμούς τῶν νοσημάτων σκοπεῖσθαι προσήκειν ἢ ποιεῖν αὐτόν, ἐκάτερον γὰρ ἀληθές, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀποστάσεις τὰς κατ' ἑκρουν, ὅπερ καὶ μάλιστα χρὴ σπουδάζειν,

ἤτοι τὰς κατ' ἀπόθεσιν εἰς ἀκυρώτερα μέρη· δεύτερος γὰρ οὗτος σκοπὸς ἀποτυγχανομένου τοῦ κατ' ἑκρουν. εἰ μὲν οὖν ἐπὶ γαστέρα ῥέποι τὰ περιττώματα, ταῦτα συνεργεῖν προσήκει, κλύσμασί τε χρώμενον ἐπισπᾶσθαι δυναμένοις ἐνταῦθα καὶ τοῖς κατὰ τὴν δίαιταν πᾶσαν εἰς τοῦτο συντελοῦσιν. εἰ δ' ἐπὶ νεφροῦς, τοῖς οὐρητικοῖς, εἰ δὲ ἐπὶ κῶλον, ἐκεῖνο θερμαίνοντα διὰ τῶν δριμυτέρων φαρμάκων.

Chapter 1.2

Section 1.2.45

Πεπασμοὶ ταχύτητα κρίσεως καὶ ἀσφάλειαν ὑγιεινὴν σημαίνουσι.

Ἐπὶ τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως ἔφην ἐνίους μὲν σκοπεῖσθαι τοὺς πεπασμούς ἀξιοῦν, ἐνίους δὲ καὶ ποιεῖσθαι καὶ γράφειν ἐκατέρους τὸ τέλος τῆς ῥήσεως διττῶς ἐξηγουμένους, τοὺς μὲν ἐτέρους σκοπεῖσθαι τοῖς ἰατροῖς, τοὺς δὲ ἐτέρους ποιεῖσθαι. χρησίμως δ' ἔφην ἐκάτερον

ἀσκεῖσθαι τοῖς ἰατροῖς, ὥστε καὶ σκοπεῖσθαι γεγραμμένον, εἰ πάντως ἀκολουθεῖ αὐτῷ καὶ τὸ ποιεῖσθαι. μιμητὴν γὰρ ἅμα καὶ ὑπὲρ τὴν ὁ Ἱπποκράτης ἀξιοῖ τὸν ἰατρὸν εἶναι τῆς φύσεως. ὅτι μέντοι βέλτιόν ἐστι γράφειν ἐπὶ τῆς προτέρας ῥήσεως τὸ σκοπεῖσθαι δῆλον ἐποίησε κατ' αὐτὴν εἰπὼν τοὺς πεπασμούς σημαίνειν ταχύτητα κρίσεως καὶ ἀσφάλειαν ὑγιεινὴν. οὐδὲ γὰρ ἂν ἔφησε σημαίνουσιν, ἀλλὰ ποιέουσιν, εἰ συνεβούλευσε τοῖς ἰατροῖς αὐτοῦ ἐργάζεσθαι τοὺς πεπασμούς. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐν οἷς θεραπεύει τὰ νοσήματα συμβουλεύει. νῦν δὲ κατὰ τὴν τῶν ἐπιδημιῶν πραγματείαν εἰς διαγνώσεις αὐτοὺς καὶ προγνώσεις ἐπανατείνει, συνεμφαινόμενης μὲν ἐν τῇ καθόλου καὶ τῆς θεραπευτικῆς ὁδοῦ, μὴ μέντοι λεγομένης. ὅτι δὲ συνεμφαίνεται δῆλον. εἰ γὰρ ἀξιοῖ τὰ καλῶς ὑπὸ τῆς φύσεως γινόμενα μιμεῖσθαι τὸν ἰατρὸν, εἰ πεπασμοὶ δὲ ἔργον αὐτῆς ἐστίν, εὐδηλον ὅτι καὶ τάχος κρίσεως καὶ ἀσφάλειαν καὶ ὑγίαν δηλώσουσι, καὶ ἡμεῖς δὲ συνεργοῦντες αὐτοῖς ἐργασόμεθα πεπασμούς.

Chapter 1.2

Section 1.2.46

Ὡμὰ δὲ καὶ ἄπεπτα καὶ ἐς κακὰς ἀποστάσεις τρεπόμενα ἢ ἀκρισίας ἢ πόνους ἢ χρόνους ἢ θανάτους ἢ τῶν αὐτῶν ὑποσττροφάς.

Ὡςπερ οἱ πεπασμοὶ γίνονται τῆς φύσεως κρατούσης τῶν νοσωδῶν αἰτίων, οὕτω καὶ μὴ κρατούσης τὰ ἐναντία. τῷ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν πεπασμῶν εἰρημένῳ, ταχύτητα κρίσεως, ἐναντίον ἐστὶ τὸ χρονίζειν τὰ νοσήματα, τῷ δ' ἐπ' ἐκείνοις ἀσφάλειαν ἀντίκειται τό τε τῆς ἀκρισίας καὶ τὸ τοῦ θανάτου καὶ τὸ τῶν αὐτῶν ὑποστροφάς. τῷ δ' ἐπ' ἐκείνοις ὑγιεινὴν κοινῇ μὲν πάντα τὰ νῦν εἰρημένα καὶ κατὰ μέρος δὲ οἱ πόνοι. τὰ γὰρ ὑγιαίνοντα σώματα τὴν εἴτ' ἀπονίαν εἴτ' ἀνωδυνίαν εἴτ' ἀσκλησίαν ἐθέλοις ὀνομάζειν, ἴδιον ἀχώριστον ἔχει. τὸ δὲ τῆς ἀκρισίας ὄνομα μέμνημαι δήπου λεγόμενον ὑπ' αὐτοῦ διττῶς, ὡς ἦτοι μὴδ' ὅλως ἐσομένης κρίσεως ἢ μοχθηρῶς ἐσομένης, κατ' ἄμφω τε ταῦτα τὰ σημαινόμενα ταῖς ἀπεψίαις τῶν νοσημάτων ἀκολουθοῦσιν αἱ

ἀκρισίαι. μέμνησθε δὲ, ὡς ἡ ὅλη πέψις τοῦ νοσήματος ἐν τῇ τῶν χυμῶν ἀλλοιώσει γίνεται. διὰ τε γὰρ τῶν στερεῶν σωμάτων ἡ φύσις διατέταται, δύναμις ἐκείνων οὔσα, καὶ τὸ πέττεσθαι τοῖς χυμοῖς ὑπὸ τῶν στερεῶν ὑγιαίνοντων γίνεται, ὡς ὅταν γε καὶ αὐτὰ ταῦτα νοσεῖ, καθ' ἓξιν μὲν ἤδη τὸ νόσημα τοῦτο καὶ κίνδυνον ἔσχατόν ἐστιν οἷς ἐπάγει. θεραπευθῆναι δ' οὐ δύναται πρὶν αὐτὰ τὰ στερεὰ σώματα τὴν οἰκείαν ἀνακτήσασθαι δύναμιν, ἥτις ἐν συμμετρίᾳ κεῖται θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ. διὸ καὶ τῆς ὑγείας αὐτῆς τῶν στερεῶν σωμάτων ἐν τῇ τούτων συμμετρίᾳ τὴν ὑπαρξιν ὑπάρχειν, ὡς μὴδὲν διαφέρειν ἢ εὐκρασίαν ὁμοιομερῶν φάναιτ' ἂν εἶναι τὴν ὑγείαν ἢ συμμετρίαν τῶν στοιχείων ἐξ ὧν γεγόναμεν. ὅπως δὲ χρή τὰς αὐτῶν τῶν στερεῶν σωμάτων νόσους ἰάσασθαι, λέλεκται διὰ τῶν τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου βιβλίων. ἅπαντα δ' ἐν πᾶσιν οὐκ ἐγχωρεῖ λέγειν· ἀρκεῖ γὰρ μόνον ἐνταῦθα τῶν περιπιπτόντων θεραπευτικῶν λογισμῶν ἐπισημαίνεσθαι τὰ κεφάλαια, καθάπερ ἐν τοῖς θεραπευτικοῖς τῶν διαγνωστικῶν.

τὸ μὲν γὰρ ἴδιον ἐκάστης πραγματείας, χρή τελέως διεξέρχεσθαι, τὸ δὲ παραπίπτον, ἐπισημαίνεσθαι διὰ κεφαλαίων.

Chapter 1.2

Section 1.2.47

Ὅτι δὲ τουτέων ἔσται μάλιστα, σκεπτέον ἐξ ἄλλων.

Ὡν ἀναμνηστικῶς τῆς προγνωστικῆς τέχνης καὶ ὧν ἐδίδαξεν ἐν τῷ προγνωστικῷ συγγράμματι. τῶν γὰρ προειρημένων ἕκαστον ἐκ τῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ γεγραμμένων καὶ ἡμεῖς ἐξηγησάμεθα διὰ τῶν τριῶν ὑπομνημάτων. καὶ κατὰ γε τὸ τέλος δέδεικται τὰ τῶν ἐπιδημιῶν ἐπόμενα τῷ προγνωστικῷ. καὶ πρὸς τούτοις δὲ, τοῦ γραφῆναι τὰ εἰς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ὑπομνήματα, διὰ τῶν περὶ κρίσεων, εἰρηντο προγνώσεις ὀλεθρίου καὶ ἐπιεικοῦς νοσήματος. αἵτινες δὲ προθεσμίας τῶν κρίσεων εἰσιν ἐφ' ἐκάστῳ καὶ τίνες μὲν ἀγαθαὶ κρίσεις, τίνες δὲ σφαλεραί, βίαιοί τε καὶ οὐ βίαιοι.

περὶ τε τῶν ἄλλων ἀπάντων καὶ ὅσης ταύτης ἔχεται τῆς θεωρίας.

Chapter 1.2

Section 1.2.48

Λέγειν τὰ προγινόμενα, γινώσκειν τὰ παρεόντα, προλέγειν τὰ ἐσόμενα.

Καὶ τῷ προγνωστικῷ συγγράμματι κατ' ἀρχὰς εὐθὺς εἶπε, προγινώσκων γὰρ καὶ προλέγων, τὰ τε παρεόντα καὶ τὰ προγενόμενα καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, ὡς περὶ τοὺς τρεῖς χρόνους καταγινομένης τῆς προγνώσεως, καὶ ὅπως χρή τοῦτο διαπράττεσθαι, διὰ τῶν εἰς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ὑπομνημάτων εἴρηται.

Chapter 1.2

Section 1.2.49

Μελετᾶν ταῦτα.

Ἐνταῦθα νῦν τὸ μελετᾶν ἀντὶ τοῦ ἀσκεῖν εἶπεν, ἐν ἄλλοις δὲ πολλάκις τὴν ἐπιμέλειαν ὀνομάζει μελέτην.

Chapter 1.2

Section 1.2.50

Ἀσκεῖν περὶ τοῦ τὰ νοσήματα δύο ὠφελέειν ἢ μὴ βλάπτειν.

Ἐγὼ τοῦτο μικρὸν ῥῆμα τότε καὶ οὐκ ἄξιον Ἱπποκράτους. ἅπασι γὰρ ἀνθρώποις ὑπάρχειν πρόδηλον ἐνόμιζον, χρή τὸν ἰατρὸν στοχάζεσθαι μὲν μάλιστα τῆς ὠφελείας τῶν καμνόντων, εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ τοῦ μὴ βλάπτειν αὐτοὺς. ἐπεὶ δὲ πολλοὺς τῶν ἐνδόξων ἰατρῶν ἐθεασάμην ἐγκληθέντας δικαίως ἐφ' οἷς ἔπραξαν ἢ φλεβοτομήσαντες ἢ λούσαντες ἢ φάρμακον διδόντες ἢ οἶνον ἢ ὕδωρ ψυχρὸν, ἐνενόησα τάχα μὲν τι καὶ αὐτῷ τῷ Ἱπποκράτει συμβῆναι τὸ τοιοῦτον, ἐξ ἀνάγκης δ' οὖν, πολλοῖς καὶ ἄλλοις τῶν κατ' αὐτὸν ἰατρῶν, ἐξ ἐκείνου τε, περὶ παντὸς ἐποίησάμην, εἴ ποτέ τι τῷ κάμνοντι μέγα προσφέροιμι βοήθημα, προδιασκέπτεσθαι

παρ' ἑαυτῷ, μὴ μόνον ὅσον ὠφελήσω τοῦ σκοποῦ τυχών, ἀλλὰ καὶ ὅσον βλάψω ἀποτυχών. οὐδὲν οὖν οὐδεπώποτ' ἔπραξα μὴ πειράσας αὐτὸς πρότερον, ἐὰν ἀποτύχω τοῦ σκοποῦ, μὴδὲν βλάψαι τὸν νοσοῦντα. τινὲς δὲ τῶν ἰατρῶν ὁμοίως τοῖς τοὺς κύβους ἀναρρίπτουσιν εἰώθασιν ἐπὶ τῶν καμνόντων βοηθήματα προσφέρειν, ὧν ἡ ἀποτυχία μεγίστην ἐπιφέρει βλάβην τοῖς νοσοῦσι. τοῖς μὲν οὖν μανθάνουσι τὴν τέχνην οἶδ' ὅτι δόξει καθάπερ μοί ποτε τὸ ὠφελέειν ἢ μὴ βλάπτειν οὐκ ἄξιον πρὸς Ἱπποκράτους γεγράφθαι πρώτου, τοῖς δ' ἰατρεύουσιν ἤδη σαφῶς οἶδα τὴν δύναμιν αὐτοῦ φανησομένην. ἐὰν δὲ καὶ διὰ προπετῇ χρῆσιν ἐνίοτε βοηθήματος ἰσχυροῦ συμβῇ τὸν κάμνοντα διαφθαρῆναι, μάλιστα νοήσουσιν οὐ νῦν ὁ Ἱπποκράτης παρήνεσε τὴν δύναμιν.

Chapter 1.2

Section 1.2.51

Ἡ τέχνη διὰ τριῶν, τὸ νόσημα, ὁ νοσέων

καὶ ὁ ἰατρὸς ὑπηρετῆς τῆς τέχνης. ἐναντιοῦσθαι τῷ νοσήματι τὸν νοσέοντα μετὰ ἱατροῦ χρή.

Τρία πάντ' εἶναι φησι, περὶ ὧν καὶ δι' ὧν θεραπεία περαίνεται, πρῶτον μὲν τὸ νόσημα, εἰθ' ὁ ἱατρὸς, ἀνταγωνιζομένων ἀλλήλοις καὶ ὡς ἂν τις εἴποι, διαμαχομένων τε καὶ πολεμούντων, τοῦ τε ἱατροῦ καὶ τοῦ νοσήματος. ὁ μὲν γὰρ ἱατρὸς ἀνελεῖν ἐπιχειρεῖ τὸ νόσημα, τῷ δὲ μὴ νικηθῆναι πρόκειται. τρίτος δ' ἐπ' αὐτοῖς ὁ κάμνων ἐστίν, ἐάν μὲν πείθεται τῷ ἱατρῷ καὶ τὰ προσταττόμενα πράττει, συναγωνιστῆς γενόμενος αὐτῷ καὶ πολεμῶν τῷ νοσήματι, ἐάν δ' ἀποστὰς αὐτοῦ τὰ κελεύόμενα πρὸς τοῦ νοσήματος ποιῇ, κατὰ διττὸν τρόπον ἀδικεῖ τὸν ἱατρὸν, ἓνα μὲν ὅτι τε μόνον εἴασεν, ἕτερον δὲ ὅτι δεύτερον ἐποίησεν, ὄντα πρότερον ἓνα. ἰσχυροτέρους δ' ἀναγκαῖον εἶναι τοὺς δύο τοῦ ἑνός. δῆλον δὲ ὅτι τὰ κελεύόμενα τῆς νόσου ὁ κάμνων πράττει, καταλιπὼν τὸν ἱατρὸν, ὅταν ὁ μὲν ἱατρὸς αὐτὸν κελεύῃ ἀπέχεσθαι ψυχροῦ πόσεως, ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ διακαιόμενος

ἀναπεῖθεται πρὸς αὐτοῦ πίνειν. οὕτως δ' εἰ καὶ λούοιτο καὶ προσφέροιτο οἶνον καὶ τι τοιοῦτον ἕτερον, ὧν ὁ ἱατρὸς ἀπαγορεύῃ μὴ ποιεῖν, αὐξήσει δηλονότι τὸ νόσημα, πράττων ἅ φίλον ἐκείνῳ, προδώσει δὲ τὸν ἱατρὸν, ἅ μὴ βούλεται ποιῶν. ἐν πολλοῖς μὲν οὖν τῶν ἀντιγράφων γέγραπται ὁ ἱατρὸς ὑπηρετῆς τῆς τέχνης, ἐν τισι δ' οὐ τῆς τέχνης, ἀλλὰ τῆς φύσεως γέγραπται. διαφέρει δ' οὐδὲν πρὸς τὴν ὅλην τοῦ λόγου διάνοιαν.

Chapter 1.2

Section 1.2.52

Τὰ περὶ κεφαλῆν καὶ τράχηλον ἀλγήματα καὶ βάρη σὺν πυρετοῖς καὶ ἄνευ πυρετῶν.

Τοῦτο προγράμματος ἔχει δύναμιν ἐπαγγελλομένου τοῦ Ἱπποκράτους, πῇ τελευτᾷ εἴωθε τὰ περὶ κεφαλῆν καὶ τράχηλον ἀλγήματα καὶ βάρη καὶ ἄστινας ἔχει διαφορὰς ἐπαγγελλομένου

ἐξῆς ἐρεῖν. καὶ τοίνυν προσέχωμεν αὐτῷ τοῦτο ποιοῦντι διὰ τῶν εἰρημένων.

Chapter 1.2

Section 1.2.53

Φρενιτικοῖσι μὲν σπασμοί.

Σπασμοί, φησι, γίνονται τοῖς φρενιτικοῖς, τῶν περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν τράχηλον ἀλγημάτων παραμενόντων καὶ βαρῶν.

Chapter 1.2

Section 1.2.54

Ἀλλὰ καὶ ἰώδη ἐμέουσι καὶ ἔνιοι ταχυθάνατοι τουτέων.

Ἐδείχθη δὲ ἡμῖν τὰ τοιαῦτα πάντα διαχωρήματά τε καὶ ἐμέσματα, τῆς ξανθῆς χολῆς κατοπτωμένης γινόμενα, διὸ καὶ τούτοις ἐφεξῆς ἐρεῖ ὅτι ταχυθάνατοι ἔνιοι γίνονται, τουτέστιν, εὐθέως ἐπὶ τοῖς ἐμεθεῖσιν ἀποθνήσκουσιν, ὥς ἂν ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἐγκέφαλόν τε καὶ τὰς μήνιγγας

χωρίοις τῆς φρενίτιδος συνισταμένης ἐπὶ τῇ ξανθῇ χολῇ. θαυμαστὸν οὖν οὐδὲν ὑπερξηρανθέντων τῶν μορίων τούτων γίνεσθαι τοὺς σπασμούς. ἔνιοι μὲν οὖν ἅμα τῷ σπασθῆναί τε καὶ ἰώδη ἐμέσαι παραχρῆμα ἀποθνήσκουσιν, ἔνιοι δὲ διὰ ῥώμην δυνάμεως ἐπέζησαν ἡμέραν ἢ δύο ἢ τρεῖς, ἔστιν ὅτε πέντε.

Chapter 1.2

Section 1.2.55

Ἐν καύσοισι δὲ καὶ τοῖσιν ἄλλοισι πυρετοῖσιν, οἷσι μὲν τραχήλου πόνος καὶ κροτάφων βάρος καὶ σκοτώδεα περὶ τὰς ὀψιας ἢ καὶ ὑποχονδρίου ξύντασις, οὐ μετ' ὁδύνης ἐγγίγνηται, τουτέοισιν αἰμορράγει διὰ ῥινός.

Εἴρηται μοι κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ προγνωστικοῦ περὶ τῶν οὕτω γινομένων αἰμορράγιων, ἐκείνην ἐξηγουμένῳ τὴν ῥῆσιν ἧς ἡ ἀρχή, οἷσι δὲ καὶ ἐν τοιοῦτοτρόπῳ πυρετῷ κεφαλὴν ἀλγέουσιν ἀντὶ μὲν τοῦ ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι ἀμβλυωγμός γίνεται ἢ μαρμαρυγαὶ προφαίνονται,

ἀντὶ μὲν τοῦ καρδιώσσειν ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ ἢ ἐπὶ δεξιᾷ ἢ ἐπ' ἀριστερὰ ξυντείνεται τι μήτε μετ' ὁδύνης μήτε σὺν φλεγμονῇ, αἷμα διὰ ῥινῶν ῥυῆναι τούτοις προσδόκιμον ἀντὶ τοῦ ἐμέτου. καὶ ὅτι τελεώτερον ἐκεῖ περὶ τούτων ἔγραψεν, εἰ παραβάλλοις ἀλλήλαις τὰς ῥήσεις, ἐναργῶς μαθήσῃ. τοσοῦτον οὖν μοι μόνον ἐνταῦθα προσθεῖναι δεήσει διὰ τοὺς περὶ τὸν Καπίωνα γράψαντας ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει καὶ ὑποχονδρίου ξύντασις μετ' ὁδύνης. οὐκ ὀρθῶς γὰρ ἀφεῖλον τὴν ἀπόφασιν, τὴν οὐ, διὰ τε τὸ ἀληθές αὐτὸ καὶ ὅτι κατὰ τὸ προγνωστικὸν Ἱπποκράτους εἴρηται, ὅταν ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ ἐπὶ δεξιᾷ ἢ ἀριστερὰ συντείνεται τι μήτε σὺν ὁδύνη μήτε σὺν φλεγμονῇ, αἷμα διὰ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι τούτοις προσδόκιμόν ἐστι. τῆς γὰρ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ῥοπῆς τῶν χυμῶν σημεῖόν ἐστιν ἢ τοῦ ὑποχονδρίου σύντασις χωρὶς ὁδύνης γινομένη. ὥς εἴ γε μετ' ὁδύνης ἤ, τῇ τῶν σπλάγχνων ἀκολουθεῖ φλεγμονῇ, ὅταν δὲ τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν θερμασίας ἐλκούσης ἄνω τὸ αἷμα καὶ τοῦ ἥπατος

ώθοῦντος ἢ σύστασις γίγνηται, τὴν αἰμορραγίαν προσδέχεσθαι χρή.

Chapter 1.2

Section 1.2.56

Οἷσι δὲ βάρεια μὲν ὅλης τῆς κεφαλῆς, καρδιωγμοὶ δὲ καὶ ἀσώδεές εἰσιν, ἐπανεμέουσι χολώδεα καὶ φλεγματώδεα.

Ὅτι τοῦτον τὸν λόγον ἐν τῷ προγνωστικῷ διὰ τῆσδε τῆς ῥήσεως ἐδίδαξεν, ὅστις δ' ἂν ἐν πυρετῷ μὴ θανατώδει φησὶ κεφαλὴν ἀλγῆ ἢ καὶ ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν γίγνηται ἢ καρδιωγμὸς τουτέω προσγένηται, χολώδης ἔμετος παρέσται. ἦν δὲ καὶ ῥίγος ἐκλάβη καὶ τὰ κάτω μέρη τοῦ ὑποχονδρίου ψυχρὰ ἦ, ταχύτερον ὁ ἔμετος παρέσται. ἦν δὲ τι καὶ πῖη καὶ φάγη ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον, κάρτα ταχέως ἐμέεται. τούτων δὲ οἷσιν ἂν ἄρξηται ὁ πόνος, τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τεταρταῖοι πιεζοῦνται μᾶλλον ἢ πεμπταῖοι, ἐς δὲ τὴν ἑβδόμην ἀπαλλάσσονται. οἱ μὲντοι πλεῖστοι αὐτῶν ἄρχονται μὲν πονέεσθαι τεταρταῖοι, πιέζονται δὲ πεμπταῖοι μάλιστα, ἀπαλλάσσονται δ' ἐνναταῖοι

ἢ ἐνδεκαταῖοι. οἱ δ' ἂν ἄρξωνται πεμπταῖοι πονέεσθαι καὶ τὰ ἄλλα κατὰ λόγον αὐτοῖσι τῶν πρόσθεν γίγνηται, ἐς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην ἀπαλλάσσονται. γίνεται δὲ ταῦτα τοῖσι μὲν ἀνδράσι καὶ τῆσι γυναιξίν ἐν τοῖς τριταίοις μάλιστα, τοῖσι δὲ νεωτέροις γίνονται μὲν καὶ ἐν τούτοις, μᾶλλον δὲ τοῖς συνεχεστέροις πυρετοῖς καὶ τοῖς γνησίοις τριταίοις. αὕτη περὶ τῶν αὐτῶν, ὧν νῦν διέρχεται ῥῆσις ἐν τῷ προγνωστικῷ γέγραπται καὶ αὐτὴν ἐξηγησάμεθα κατὰ τὸ γ' τῶν εἰς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ἡμῖν γεγραμμένων, ὥστ' οὐδὲν δεῖ πάλιν περὶ τῶν αὐτῶν ἐνταῦθα λέγειν, ὀρώντας ἀκριβέστερον ἐν τῷ προγνωστικῷ γεγραμμένον ὅλον τὸν λόγον. εἰ δὲ τι περιττότερον ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ πρόσκειται, τοῦτο διὰ τῶν ἐξῆς ῥήσεων ἐξηγήσομαι, μεμνημένων ἡμῶν ὅτι τὸ μὲν κυρίως ὀνομαζόμενον ἐξηγεῖσθαι κατὰ τὰς ἀσαφεῖς γίνεται λέξεις· ἤδη δὲ διὰ τὸ τῶν ἐξηγητῶν ἔθος καταχρώμενοι καὶ τὰς ἀντιλογίας τῶν ἀσαφῶς εἰρημένων ἐξηγήσεις ὀνομάζομεν, ὅπερ καὶ νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν

ἐπόμενοι τῇ κρατούσῃ συνηθείᾳ. τὴν γὰρ λέξιν αὐτὴν οὕσαν σαφῆ καὶ μηδεμιᾶς ἐξηγήσεως δεομένην προσφερόμενοι τῷ ὑπ' αὐτῆς δηλουμένῳ, σαφῶς τὰς αἰτίας ἐπιχειροῦμεν λέγειν.

Chapter 1.2

Section 1.2.57

Ὡς τὸ πολὺ δὲ παιδίοισιν ἐν τοῖσι τοιούτοις οἱ σπασμοὶ μάλιστα.

Τὰ παιδιά διὰ τὴν ἀσθένειάν τε ἅμα καὶ μαλακότητα τοῦ νευρώδους γένους ἐτοιμότατα πρὸς τοὺς σπασμούς ἐστιν.

Chapter 1.2

Section 1.2.58

Γυναιξὶ δὲ καὶ ταῦτα καὶ ἀπὸ ὑστερέων πόνοι.

Καὶ τὰ προειρημένα πάντα γίνεται ταῖς γυναιξίν, ὥς καὶ τοῖς ἄρρεσι, καθόσον ἄνθρωποι τέ εἰσι καὶ πάντα ἔχουσι

τοιαῦτα τοῖς ἄρρεσι μόρια. καθόσον δ' αὐταῖς ἐξαίρετον ὑπάρχει μόριον ἢ μήτρα, κατὰ τοῦτο καὶ τοῖς ἐκείνων ἀλίσκεται νοσήμασι καὶ μάλιστ' ἐφ' ὧν τῷ στομάχῳ συμπάσχει.

Chapter 1.2

Section 1.2.59

Πρεσβυτέροισι δὲ καὶ ὅσοισιν ἤδη τὸ θερμὸν κρατέεται καὶ παραπληκτικὰ ἢ μανικὰ ἢ στερήσεις ὀφθαλμῶν.

Ὁ λόγος ἦν αὐτῷ περὶ τῶν βαρυνομένων τε ἅμα τὴν κεφαλὴν καὶ καρδιωσσόντων καὶ ἀσσωμένων, οὓς ἐπανεμεῖν ἔφη χολώδη καὶ φλεγματώδη καὶ μάλιστα εἰ παιδιά εἶεν, ἐν οἷς καὶ σπασμοὺς γίνεσθαι μᾶλλον ἢ τοῖς τελείοις. ἀλλὰ καὶ γυναιξίν ἔφη καὶ ταῦτα καὶ ἀπὸ ὑστερῶν πόνους συμβαίνειν. ἐφεξῆς οὖν φησὶ τοῖς πρεσβυτέροις παραπληξίας τε γίνεσθαι καὶ μανίας καὶ στερήσεις ὀφθαλμῶν, προσέθηκε δὲ τῷ λόγῳ τὸ οἷσιν ἤδη τὸ θερμὸν κρατέεται, τὴν αἰτίαν ἐνδεικνύμενος δι' ἣν ταῦτα γίνεται. παραπληξίας μὲν καλεῖ

τὰς ἐξ ἀποπληξίας εἷς τι μόριον κατασκηπτούσας παραλύσεις, μανίας δὲ τὰς ἄνευ πυρετοῦ παραφροσύνας. εἶωθε δὲ ταῦτα γίνεσθαι τοῖς πρεσβυτέροις διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως, ἀδυνατούσης ἐκκρίναι δι' ἐμέτων ἢ αἱμορραγίας τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν ἠθροισμένον πλῆθος, ἐφ' ᾧ καὶ στερήσεις ὀφθαλμῶν ἐνίοτε γίνονται κατασκήπτοντος τούτοις.

Chapter 1.2

Section 1.2.60

Ἐν θάσῳ πρὸ ἀρκτούρου ὀλίγον καὶ ἐπ' ἀρκτούρῳ ὕδατα πολλὰ ἐν βορέοισι μεγάλα, περὶ δὲ ἰσημερίην καὶ μέχρι πληϊάδος νότια ὕδατα σμικρὰ, ὀλίγα, χειμῶν βόρειος, αὐχμοὶ, ψύχεια, πνεύματα, μεγάλαι χιόνες, περὶ δ' ἰσημερίην χειμῶνες μέγιστοι, ἔαρ βόρειον, αὐχμοὶ, ὕσματα ὀλίγα, ψύχεια. περὶ δὲ ἡλίου τροπὰς θερινὰς, ὕδατα ὀλίγα, μεγάλα ψύχεια μέχρι κυνός. μετὰ δὲ κύνα μέχρις ἀρκτούρου θέρος θερμὸν, καύματα μεγάλα καὶ οὐκ ἐκ τῆς προσαγωγῆς, ἀλλὰ συνεχέα καὶ βίαια. ὕδωρ

οὐκ ἐγένετο, ἐτησίαι ἐπέπνευσαν. περὶ δὲ ἀρκτούρου ὕσματα νότια μέχρι ἰσημερίης ἥρος. ἐν δὲ τῇ καταστάσει ταύτῃ κατὰ χειμῶνα μὲν ἥρξαντο

παραπληγίαι καὶ πολλοῖσιν ἐγίγνοντο, καὶ τινες αὐτῶν ἔθνησκον διὰ ταχέων, καὶ γὰρ ἅλις τὸ νόσημα ἐπιδήμιον ἦν, τὰ δ' ἄλλα διετέλεον ἄνοσοι.

Ψυχρὰ καὶ ξηρὰ κατάστασις ἐστὶν ἣν διηγεῖται καὶ τι καὶ ἀνώμαλον ἔχουσα. κατὰ πάντ' οὖν ταῦτα φθινοπώρῳ παραπλησία οὖσα καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα ἔσχεν, οἷα μάλιστα πλεονάζειν εἶωθε φθινοπώρῳ. ὅτι μὲν οὖν ἀνώματος ἐγένετο, δῆλον ἐκ τῶνδε. περὶ γὰρ ἀρκτούρου εἰσβολὴν, μετὰ βορείων πνευμάτων, ὑετοὺς μεγάλους γενέσθαι φησὶν. ἀκολουθεῖν δὲ τὸ φθινόπωρον ὅλον ἐναντίον τῇδε τῇ καταστάσει, ἀντὶ μὲν βορείου νότιον γενόμενον, ἀντὶ δὲ ἐπομβρίου βραχέα ἔχον ὕδατα. πάλιν δὲ τὸν χειμῶνα βόρειόν τε καὶ ξηρόν εἶναι, εἴτα καὶ τὸ ἕαρ ὅλον ἄχρι κυνὸς ἐπιτολῆς,

ὥστε πρόδηλον μὲν ἐστὶν ἱκανῶς ἐπικρατῆσαι ἐν τῇ καταστάσει τὸ ξηρόν καὶ τὸ ψυχρόν. ἐδείχθη δὲ καὶ ἀνώματα τὰ πρῶτα αὐτῆς μέχρι χειμῶνος, εἴτα μετὰ κύνα πάλιν ἐκ τῶν βορείων καὶ ψυχρῶν ἐξαίφνης γενέσθαι φησὶ καὶ κύματα μεγάλα καὶ βόρεια καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ὕδατα νότια. δῆλον οὖν ὅτι καὶ τὸ τέλος τῆς ὅλης καταστάσεως τὸ μετὰ κύνα σφοδρῶς ἀνώμαλον ἐγένετο. ἐξηγεῖται τοιγαροῦν ἐφεξῆς τὰ γενόμενα νοσήματα σαφῶς ἅπαντα μηδεμιᾶς λέξεως ἀσαφοῦς περιεχομένης, ὅτι μὴ σπανίως. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τὰς αἰτίας τῶν γενομένων νοσημάτων προεθέμεθα λέγειν, ἐκείνας δεῆσι προστιθέναι ταῖς ῥήσεσιν αὐτοῦ, τὰς λέξεις δὲ αὐτὰς διὰ κεφαλαίων συντέμνειν, αἷς ἀκολουθήσουσιν οἱ προμεμνημένοι τῶν τε κατὰ τὸ πρῶτον βιβλίον εἰρημένων καὶ τῶν ἔμπροσθεν ἐν τούτῳ. παραπληγίας μὲν οὖν ἐν τῷ χειμῶνι γενέσθαι τῆς κεφαλῆς δηλονότι πληγείσης ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ γενομένων ψυχρῶν πνευμάτων καὶ μάλιστα ὅτι τὸ φθινόπωρον ὅλον νότιον γενόμενον ἐθέρμηνέ τε καὶ ἡραίωσεν αὐτὴν ἅμα τῷ πληρῶσαι. ἢ γὰρ οὕτως

προσδιακειμένη πλεῖστα πάσχει κατὰ τὰ ψυχρὰ βόρεια πνεύματα, οὐ μὴν ἄλλο γέ τι νόσημα τὸν χειμῶνα παρελύπει, διότι ξηρὸς ἦν. εἴρηται δὲ καὶ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς τοὺς αὐχοὺς τῶν ἐπομβρίων ὑγιεινοτέρους εἶναι. κατὰ μέντοι τὰς παραπληγίας ἀπέθνησκον, αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους εἰπόντος. καὶ γὰρ ἅλις τὸ νόσημα ἐπιδήμιον ἦν ἐν ἱσῶ τῶν ξενιζόντων, διὰ τὴν παρὰ τὸ σύννηθες γενομένην παραπληγίαν. ἢ γὰρ τοι συνήθως γινομένη κατασκήπτει μὲν εἰς μέρους παράλυσιν, οὐ μὴν ἀναιρεῖ γε τὸν ἄνθρωπον. ἀλλ' ἢ κατὰ τὴν προκειμένην κατάστασιν ἐπιδημήσασα παραπληγία θανατώδης ἦν, ἅτε κατεψυγμένης ἱκανῶς τῆς κεφαλῆς.

Chapter 1.2

Section 1.2.61

Πρωῖ δὲ τοῦ ἥρος ἤρξαντο καῦσοι καῦσοι καὶ διετέλεον ἀπ' ἰσημερίας ἄχρι πρὸς τὸ θέρος. ὅσοι μὲν οὖν ἥρος

καὶ θέρεος ἀρχομένου αὐτίκα νοσεῖν ἤρξαντο, οἱ πλείστοι διεσώζοντο, ὀλίγοι δὲ τινες ἔθνησκον.

Δηλόν ἐστιν ὡς οὐκ αὐτῶν ἕκαστον τῶν ἀρξαμένων καύσων πρῶτ' τοῦ ἥρος ἄχρι θέρους ἐκταθῆναί φησιν, ἀλλὰ τὴν ἐπιδημίαν αὐτῶν τῆς γενέσεως ἐν ἅπαντι χρόνῳ συμβαίνειν, ποτὲ μὲν ἄλλῳ δηλονότι χρόνῳ, ποτὲ δ' ἄλλῳ τῶν θασίων ἀλISCOμένων τῷ τοιούτῳ πυρετῷ. γέγραπται δ' οὐχ ὡσαύτως ἐν ἅπασιν τοῖς ἀντιγράφοις ἢ ῥῆσιν, ἀλλ' ἐγωγε τὴν ἀρίστην γραφὴν εἰλόμην κατὰ μὲν τὴν ἐξῆς ῥῆσιν, ὅτι καὶ διὰ τοῦ θέρους ὅλου παρέμενεν, ἢ γένεσις τῶν καύσων δηλώσειε καὶ ὡς ἐν ἅπαντι μὲν καιρῷ τούτῳ μέτριοι καὶ οὐ θανατώδεις ἦσαν, ἐν ἀρχῇ δὲ τοῦ φθινοπώρου πολλοὶ τῶν ἀλISCOμένων αὐτοῖς ἀπώλοντο. τὸ μὲν οὖν ἄχρι πολλοῦ τοὺς καύσους ἐπιεικεῖς γενέσθαι λόγον ἔχειν εἰκότως φαίνεται, μέτριοι γὰρ ἐγίνοντο, καθάπερ οἱ ἐν τῇ πρὸ ταύτης καταστάσει, καὶ οὐκ ἀκριβεῖς, ὡς ἂν οὐδ' ὑπὸ

θερμῆς ἀκριβῶς καὶ ξηρᾶς καταστάσεως ἀποτελεσθέντες, οὔτε μὴν πάσαις ἐπισυμβάντες κράσεσιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς τὸ χολώδες ἠθροικέναι φθανούσαις. τὸ δ' ὅλως γίνεσθαι καύσους τηνικαῦτα τὴν τῆς αἰτίας εὗρεσιν οὐκ ἔχει σαφῆ διὰ τὸ μὴδ' ὅλως μνημονεύεσθαι τὸν Ἱπποκράτην τοῦ προηγησαμένου θέρους, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ φθινοπώρου τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξηγήσεως ποιήσασθαι καὶ πολὺ χαλεπωτέραν, ὅτι πιθανὸν ἦν τὸ θέρος ἐκεῖνο τὴν κατὰ φύσιν ἐαυτοῦ φυλάξαι κρᾶσιν ἢ εἰ πάντως ἂν ἐξετράπετο κατὰ τι, διηγῆσαι τ' ὁ Ἱπποκράτης αὐτοῦ τὴν κατάστασιν. ἴσως οὖν θερμότερον ἐγένετο καὶ οὐ πάνυ πολλῷ τοῦ κατὰ φύσιν ἐξηλλαγμένου, ὅθεν οὐδὲ ἡξίωσεν αὐτὸ γράφειν ὡς ἤδη παρὰ φύσιν ἔχον. ἀλλ' ὁμως ἐπειδὴ καὶ τὸ θέρος, εἰ κατὰ φύσιν ἔχον σταῖη, τὸν πικρόχολον χυμὸν ἀνάγκη πλείονα γίνεσθαι, διὰ τοῦτο καὶ τότε πλείων ὢν οὕτως, οὐ μόνον τοῦ εἰωθότος, ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον ἐν ἐκείνῳ τῷ θέρει γιγνόμενος, ὑπὸ τοῦ μετὰ ταῦτα ἐπιγενομένου κρύους ἔνδον ἐφυλάχθη μὴ διαπνευσθεὶς μὴδὲ διαφορηθεὶς, ἐπὶ πλείον δ'

ἐμφωλεύσας τῷ χρόνῳ καὶ διασαπείς τοὺς καύσους ἤνεγκεν.

Chapter 1.2

Section 1.2.62

Ἦδη δὲ τοῦ φθινοπώρου καὶ τῶν ὑσμάτων γινομένων θανατώδεις ἦσαν καὶ πλείους ἀπώλλοντο.

Ἀναμνησθῶμεν ὡς κατὰ τὸ τέλος τῆς ὅλης διηγήσεως, ἣν ἐποιήσατο περὶ τῆς καταστάσεως, ἔγραφεν, ὕδατα νότια μέχρι ἰσημερίας ἥρος. εἰρήκει δὲ καὶ περὶ τοῦ μετὰ κυνὸς ἐπιτολὴν χρόνου μέχρις ἀρκτούρου κατὰ λέξιν οὕτως, θέρος θερμὸν, καύματα μεγάλα καὶ οὐκ ἐκ προσαγωγῆς, ἀλλὰ συνεχέα καὶ βίαια, ὕδωρ οὐκ ἐγένετο. πρόδηλον οὖν ὅτι χολοποιὸς ἢ τοιαύτη κατάστασις ἐγένετο, ὥστ' εἰκότως ὑδάτων νοτίων διαδεξαμένων αὐτὴν οἱ καῦσοι πλείους τε καὶ θανατώδεις ἐγίνοντο, τοῦ νότου

πεφυκότης διαλύειν τε τὰ σώματα καὶ χεῖν τοὺς χυμοὺς καὶ μέντοι καὶ σήπειν ἅμα, ὅταν ἅμα πλείοσιν ὑετοῖς γένηται.

Chapter 1.2

Section 1.2.63

Ἦν δὲ τῶν καύσων τὰ παθήματα οἷσι μὲν καλῶς καὶ δαψιλέως διὰ ῥινῶν ἡμορράγησαν καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα σώζεσθαι, καὶ οὐδένα οἶδα εἰ καλῶς αἰμορράγησειεν ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ ἀποθανόντα. ἐν Φιλίσκῳ γὰρ καὶ Ἐπαμίνοντι καὶ Σιλήνῳ, τεταρταίῳ καὶ πεμπταίῳ, σμικρὸν ἀπὸ ῥινῶν ἔσταξε καὶ ἀπέθανον.

Καὶ ἄλλως μὲν ἰδιὸν ἐστὶ καύσων πυρετῶν αἰμορράγαις ταῖς ἐκ ῥινῶν ὡς τὰ πολλὰ κρίνεσθαι καὶ τότε πλείους αἰμορρῆσαι φησι. καὶ μέντοι καὶ τὰ ἐφεξῆς αὐτῷ γεγραμμένα πάντα τῶν κατὰ μέρος γεγραμμένων ἐκάστοισιν ἐν ἔχει τοῦτο κεφάλαιον. ὅσοις μὲν αἰμορράγαι τελέως ἐγίνοντο, σωθῆναι τούτους, οἷς δ' ἐλλιπῶς ἢ οὐδ' ὅλως ἦν στάσις αἵματος ἐκ ῥινῶν, μόνους διαφθαρεῖναι τούτους. ἐν ἄλλοις

δὲ τισι φυσικῶν ἄλλων ἐκκρίσεων ἦτοι διὰ γαστρὸς ἢ δι' οὖρων γενομένων σωθῆναι.

Chapter 1.2

Section 1.2.64

Οἱ μὲν οὖν πλείστοι τῶν νοσοῦντων περὶ κρίσιν ἐρρίγουν καὶ μάλιστα οἷσι μὴ αἰμορράγαι, ἐπερρίγουν δ' οἱ αὐτοὶ καὶ ἐξίδρουν.

Ἐν τοῖς περὶ ῥίγους λόγοις ἐδείχθη διὰ τὸν πικρόχολον ὁρμὴν ἔχοντα φέρεσθαι διὰ τῶν αἰσθητικῶν καὶ σαρκωδῶν σωμάτων ἐπὶ τὴν ἐκκρίσιν ἔπεσθαι τὸ ῥίγος. ἐδείχθη δὲ ὅτι καὶ τῇ κινήσει ταύτῃ κατὰ λόγον ἐστὶν ἀκολουθεῖν ἰδρῶτας, ἐνίοτε δὲ καὶ χολώδεις ἐμέτους καὶ διαχωρήσεις.

Chapter 1.2

Section 1.2.65

Ἔστι δ' οἷσιν ἵκτεροι ἐκταίοισιν, ἀλλὰ τούτοις ἢ κατὰ κύστιν κάθαρσις ἢ κοιλίῃ ἐκταραχθεῖσα ὠφέλησεν

ἢ δαψιλῆς αἰμορράγι οἷον Ἡρακλείδης, ὃς κατέκειτο παρὰ Ἀριστοκλείδῃ, καίτοι τούτῳ καὶ ἐκ ῥινῶν ἡμορράγησε καὶ ἡ κοιλία ἐπεταράχθη καὶ τὰ κατὰ κύστιν ἐκαθήρατο. ἐκρίθη δὲ εἰκοσταῖος, οὐχ οἶαν ὁ Φαναγορέων οἰκέτης, ὃ οὐδὲν τούτων ἐγένετο, ἀπέθανεν.

Οἷς οὐκ ἡδυνήθη τὴν χολὴν ἢ φύσις ἐκκρίναι, τούτοις ἀθροισθεῖσα κατὰ τὸ δέρμα τοὺς ἰκτέρους εἰργάσατο. μοχθηρὸν δὲ τὸ πρὸ τῆς ἐβδόμης αὐτοὺς γενέσθαι, καθότι κὰν τοῖς ἀφορισμοῖς εἴρηται. καὶ τούτων δ' αὐτῶν ἐκεῖνοι μόνοι ἐσώθησαν, οἷς ἂν ἢ φύσις ἡδυνήθη δι' ἑτέρου τρόπου τὴν περιουσίαν ἐκκρίναι. τριῶν δὲ τούτων ἐμνημόνευσεν, ἐκκρίσεων οὖρων, γαστρὸς ἐκταράξεως καὶ αἱμορραγίας. ἐνίοις δὲ καὶ ταῦτα πάντα γίνεσθαι φησιν, ὥσπερ τῷ Ἡρακλείδῃ, καὶ κριθῆναι τοῦτον εἰκοσταῖον.

Chapter 1.2

Section 1.2.66

Αἱμορραγαίαι δὲ τοῖσι πλείστοισι, μάλιστα δὲ τοῖσι μαιρακίοισι καὶ ἀκμάζουσι καὶ ἐθνησκον πλείστοι τούτων οἷσι μὴ αἱμορράγει. πρεσβυτέροις δὲ ἐς ἰκτέρους ἢ κοιλίαι ταραχώδεις ἢ δυσεντεριώδεις, οἷον Βίωνι τῷ παρὰ Σιλήνῳ κατακειμένῳ. ἐπεδήμησαν δὲ καὶ δυσεντερίαι κατὰ θέρος καὶ τισι διανοησάντων, οἷσι καὶ αἱμορραγαίαι ἐγένοντο, ἐς δυσεντεριώδεα ἐτελεύτησαν, οἷον τῷ Ἐράτῳ τῷ παιδί καὶ Μύλῳ, πολλῆς αἱμορραγίης γενομένης ἐς δυσεντεριώδεα κατάστασιν περιεγένοντο.

Μαιρακίοις μὲν ὅτι κατὰ λόγον ἡμορράγει πρόδηλον, ἐφεξῆς δ' αὐτῶν καὶ τοῖς ἀκμάζουσι. τοῖς δὲ τούτων πρεσβυτέροις ἀσθενεστέρας τε τῆς δυνάμεως οὐσης καὶ τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἐλάττονος εἰς ἰκτέρους μᾶλλον ἢ ἀπόθεσις ἐγένετο τῆς πλεοναζούσης χολῆς. ἐγένετο δ' ἐνίοις καὶ διὰ γαστρὸς ἔκκρισις ταραχώδης ἢ δυσεντεριώδης, οἷς ἐντεῦθεν

ἔρρευσεν τὸ περιττὸν τῆς κοιλίας. ἐκ τούτων οὖν τῶν προειρημένων καὶ μέντοι καὶ τῶν ἐξῆς εἰρησομένων οὐκ ἄδηλον ἔσται σοι τὰς ἐν τοῖς καύσοις αἱμορραγίας γίνεσθαι διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ξανθὴν χολήν, ἥτις μεμιγμένη τῷ αἵματι, διακαίουσά τε τοῦτο καὶ σὺν αὐτῷ πολλὴν θερμασίαν ἀναφέρουσα πρὸς τὴν κεφαλὴν, ὅταν ῥήξῃ τὰς ἐν τῇ ῥίνι φλέβας, αἱμορραγίας ἐργάζεται.

Chapter 1.2

Section 1.2.67

Πολὺς μὲν οὖν καὶ μάλιστα ὁ χυμὸς οὗτος ἐπεπόλασεν. ἐπεὶ καὶ οἷσι περὶ κρίσιν οὐχ ἡμορράγησεν, ἀλλὰ παρὰ τὰ ὦτα ἐπαναστάντα ἠφάνισθη. τούτων δὲ ἀφανισθέντων παρὰ τὸν κενεῶνα βάρος τὸν ἀριστερὸν καὶ εἰς ἄκρον ἰσχίον. ἀλγημάτων δὲ μετὰ κρίσιν γενομένων καὶ οὖρων λεπτῶν διεξιόντων αἱμορραγέειν σμικρὰ ἤρξαντο. περὶ δὲ τετάρτην καὶ εἰκοστὴν ἐγένοντο εἰς αἱμορραγίαν ἀποστάσεως Ἀντιφῶντι τῷ Κριτοβούλῳ, ἀπεπαύσατο καὶ ἐκρίθη τελέως περὶ τεσσαρακοστήν.

Διὰ κίνδυνον δηλονότι καὶ δεῖ ἀγῶν ὅσους μικροῦ τοῦ σωθῆναι τούτους

ὑπῆρξε, μόγις ἀπὸ τῆς τετάρτης καὶ εἰκοστῆς καὶ τῆς τεσσαρακοστῆς δι' αἰμορράγιας ὠφεληθεῖσε.

Chapter 1.2

Section 1.2.68

Γυναῖκες δ' ἐνόσησαν μὲν πολλαί, ἐλάσσους δ' ἢ ἄνδρες καὶ ἔθνησκον ἥσους. ἐδυστόκεον δὲ πλείσται καὶ μετὰ τοὺς τόκους ἐπενόσεον καὶ ἔθνησκον αὗται μάλιστα, οἷον Τελεσβούλου θυγάτηρ ἀπέθανεν ἐκταίῃ ἐκ τόκου. τῇσι μὲν οὖν πλείστησιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι γυναικεῖα ἐπεφαίνετο. ἔστι δ' οἷσιν ἐκ ῥινῶν ἡμορράγησε καὶ παρθένοισι πολλῇσι τότε πρῶτον ἐγένετο. ἔστι δ' οἷσι καὶ ἐκ ῥινῶν καὶ τὰ γυναικεῖα τισιν ἐπεφαίνετο, οἷον τῇ Δαιθαρσέως θυγατρὶ παρθένῳ τότε ἐπεφαίνετο πρῶτον καὶ ἐκ ῥινῶν λάβρον ἐρρύη καὶ οὐδεμίην οἶδα ἀποθανοῦσαν, ἥσι τούτων τι καλῶς γένοιτο, ἥσι δὲ συνεκύρησεν ἐν γαστρὶ ἐχούσῃσι νοσῆσαι, πᾶσαι ἀπέφθειραν, ἃς καὶ ἐγὼ οἶδα.

Εἰκότως ἦν τὰς γυναικας ἥσσον τῶν ἀνδρῶν νοσῆσαι καὶ διακινδυνεῦσαι, ὥς δι' αἰμορράγιας τὰς κρίσεις ἐργασαμέναις, ὥς ἂν ἐχούσαις σύμφυτον βοήθημα τὴν ἐμμηνον κένωσιν. ἐδυστόκησαν δὲ διὰ τὴν κατάστασιν ψυχρὰν οὔσαν. ἀλλὰ καὶ ἐν αἷς ἐφάνη τι νόσημα, καὶ αὗται διέφθειραν τὰ ἐμβρυα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

Chapter 1.2

Section 1.2.69

Οὔρα δὲ τοῖς πλείστοισιν εὐχροα μὲν, λεπτὰ δὲ καὶ ὑποστάσεις ὀλίγας ἔχοντα διαχωρήμασι λεπτοῖσι καὶ χολώδεσιν, πολλοῖσι δὲ τῶν ἄλλων κεκριμένων ἐς δυσεντερίας τελευτᾷ, οἷον Ξενοφάνει καὶ Κριτίᾳ.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι λεπτὰ οὔρα, τουτέστιν ὑδατώδη φησὶ καὶ μέντοι καὶ κατ' ὀλίγα πάλιν ἔγραψεν.

Chapter 1.2

Section 1.2.70

Οὔρα δὲ ὑδατώδεα πολλὰ, καθαρὰ, λεπτὰ μετὰ κρίσιν καὶ ὑποστάσιος πολλῆς γενομένης καὶ τῶν ἄλλων καλῶς κεκριμένων. ἀναμνήσομαι οἷσιν ἐγένετο, Βίωνι, ὃς κατέκειτο παρὰ Σιληνὸν, Κρατὶ τῇ παρὰ Ξενοφάνους, Ἀρέτωνος παιδί, Μνησιστράτου γυναικί.

Διελθὼν τὰ ὀνόματα τῶν οὐρησάντων τοιαῦτα ἐφεξῆς φησί.

Chapter 1.2

Section 1.2.71

Μετὰ δὲ ταῦτα δυσεντεριώδεις ἐγένοντο οὗτοι πάντες, ἡράγε οὐρα ὅτι οὕρησαν ὑδατώδεα σκεπτέον.

Εἰκὸς γὰρ ἦν καὶ διότι τοῖς οὖροις οὐκ ἐξεκαθάρθη τὸ χολῶδες, ἐπὶ γαστέρα ῥυέν, τὰς δυσεντερίας ἐργάσασθαι. εἰκὸς δὲ καὶ διὰ πολλὰς πλεονεξίας τοῦ χυμοῦ τούτου γεγονέναι

καὶ εἰ μὴ χολῶδη τοῖς οὖροις ἐξεκενώθησαν, ἐκ τοῦ περιττεύοντος ἔτι κατὰ τὸ σῶμα, τὴν δυσεντερίαν αὐτοῖς γενέσθαι.

Chapter 1.2

Section 1.2.72

Περὶ δ' ἄρκτοῦρον ἐνδεκαταίοισι πολλοῖς ἔκρινε καὶ τουτέοισιν οὐ κατὰ λόγον γινόμεναι ὑποστροφὰι ὑπέστρεφον. ἦσαν δὲ καὶ κωματώδεις περὶ χρόνον τοῦτον. πλείω δὲ παιδιά, καὶ ἔθνησκον ἥκιστα οὗτοι πάντων.

Εὐδηλον ὅτι τῆς κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος ἐπιτολῆς ἐκ τούτου μέμνηται, γεγραμμένης ἐπὶ τέλει τῆς διηγήσεως. αὕτη τοίνυν ἐγένετο νότιος, τοὺς ὑετοὺς ἔχουσα μέχρι τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας. ἐν τούτῳ δὴ τῷ χρόνῳ φησὶν ἐνδεκαταίους πολλοὺς ἀσφαλῶς κριθῆναι γενομένους ἅμα κωματώδεις, διὰ τὴν νότιον δηλονότι κατάστασιν. διὰ δὲ τὴν αὐτὴν καὶ αἱ κρίσεις αὐτοῖς ἐγίνοντο βεβαιότεραι

τῶν κατὰ τὸν ἄλλον χρόνον, ἡνίκα ἐπεκράτει τοῦ περιέχοντος ἡ ψυχρὰ κρᾶσις, ἐν ἣ χρονίας ἔφη γενέσθαι τὰς κρίσεις. τοῦ μέντοι μεταξὺ κυνὸς καὶ ἄρκτούρου, θερμὴν καὶ ξηρὰν ἔχοντος κατάστασιν, οὐκ ἐμνημόνευσεν, ἐν ἣ μᾶλλον εἰκὸς ἦν ὀξέως κριθῆναι πολλοὺς, ὥς μηδὲ τὴν ἐβδόμην ὑπερβῆναι. μή τι οὖν τοῦτο μὲν ὥς οἰκεῖον τοῦ καιροῦ παρέλιπε, τὰ δ' ἐπιδημήσαντα μόνον διέρχεται.

Chapter 1.2

Section 1.2.73

Περὶ δ' ἰσημερίην καὶ μέχρι πληϊάδος καὶ ὑπὸ χειμῶνα παρείποντο μὲν καὶ οἱ καῦσοι, ἀτὰρ καὶ φρενιτικοὶ τηνικαῦτα πλεῖστοι ἐγίνοντο καὶ ἔθνησκον τούτων πλεῖστοι.

Τοὺς καύσους καὶ τὰς φρενίτιδας ὁ μὲν αὐτὸς ἐργάζεται χυμὸς, οὗ τὸν αὐτὸν δὲ τόπον ἔχων. ἐν μὲν γὰρ ταῖς εὐρυχωρίαις τῶν ἀγγείων περιεχομένης τῆς ξανθῆς χολῆς

ἄμα τῷ αἵματι, συμβαίνει καθ' ὃν ἂν τρόπον ἐκπυρωθῇ, τοὺς καύσους γίνεσθαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἐν ταῖς κατὰ γαστέρα καὶ ἥπαρ ἢ κατὰ πνεύμονα φλεψὶν ἢ ζέσις γένηται τῆς χολῆς. ὅταν δ' εἰς τὰ στερεὰ μόρια τοῦ σώματος ἀφικνῆται καὶ δι' αὐτῶν φέροιτο, ῥίγος ἐργάζεται. κατὰ δὲ τὸν ἐγκέφαλόν τε καὶ τὰς μήνιγγας στηριχθεῖσα τὰς φρενίτιδας ἐργάζεται. πρὶν δὲ στηριχθῆναι, διαρρέουσα κατὰ τὰς ἐν αὐτοῖς φλέβας, οὐ φρενίτιδας, ἀλλὰ τὰς ἐν ταῖς ἀκμαῖς τῶν πυρετῶν ἐπιφέρει παραφροσύνας. ἢ τοίνυν ἔμπροσθεν ἐν ταῖς κάτω φλεψὶ τὸν καῦσον ἐργαζομένη χολή, κατὰ τὴν ἀπ' ἀρκτούρου μέχρι τῆς ἰσημερίας νότιον κατάστασιν, εἰς τὴν κεφαλὴν ἀναληφθεῖσα καὶ στηριχθεῖσα κατὰ τὸν ἐγκέφαλόν τε καὶ τὰς μήνιγγας ἐγέννησε τὰς φρενίτιδας.

Chapter 1.2

Section 1.2.74

Ἐγένοντο δὲ καὶ κατὰ θέρος ὀλίγοι.

Ὅλίγους φησὶ γεγονέναι φρενιτικούς. τὸ μὲν γὰρ ἄχρι κυνὸς αὐτοῦ μέρος ψυχρὸν ἦν, τὸ δὲ μέχρι ἀρκτούρου θερμὸν καὶ ξηρὸν, ὥστ' οὐ δυνατόν ἦν πληρῶσαι τοῦτο μεταξὺ τὴν κεφαλὴν ὥσπερ οὐδ' ὁ περὶ τὸν ἀρκτούρον ἄχρι τῆς ἰσημερίας γενομένης νότος. οὔτε γὰρ ὑγρὸν ἦν οὔτε νότιον οὔτε πολυχρόνιον τὸ μεταξὺ κυνὸς τε καὶ ἀρκτούρου. ἐρρέθη ὅτι χολῆς πολλῆς ἐνεχθείσης ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον χωρίοις καὶ φρενίτιδες ἐγένοντο.

Chapter 1.2

Section 1.2.75

Τοῖσι μὲν οὖν καυσώδεσιν ἀρχομένοισιν ἐπεσήμαινεν, οἷσι τὰ ὀλέθρια συνέπιπτεν, αὐτίκα γὰρ ἀρχομένοισι πυρετὸς ὀξὺς, σμικρὰ ἐπερρίγουν, ἄγρυπνοι, ἀδήμονες, διψώδεις, ἀσώδεις, σμικρὰ ἐφιδροῦντες περὶ τὸ μέτωπον καὶ κληῖδας, αὔθις οὐδεις διόλου, πολλὰ παρέλεγον, φόβοι, δυσθυμῖαι, ἄκρεα ὑπόψυχρα, πόδες ἄκροι, μᾶλλον δὲ τὰ περὶ χεῖρας, οἱ παροξυσμοὶ ἐν ἀρτίησι. τοῖς δὲ πλείστοις

τεταρταίοισιν οἱ πόνοι μέγιστοι καὶ ἰδρωῖτες ἐπὶ πλείστον ὑπόψυχροι καὶ ἄκρεα οὐκέτ' ἀναθερμαινόμενα, ἀλλὰ ἦσαν πελιδνὰ, ὑπόψυχρα, οὐδ' ἐδίψων. ἔτι τούτοις οὐρα μέλανα, λεπτά, ὀλίγα καὶ κοιλία. ἐφίσταντο οὐδ' ἡμορράγησαν ἐκ ῥινῶν, οὐδὲ τοῖσιν οἷσι ταῦτα συμπίπτει, ἀλλὰ σμικρὰ ἔσταξεν. οὐδ' ἐς ὑποστροφὴν οὐδενὶ τούτων ἦλθεν, ἀλλ' ἐκταῖοι ἀπέθνησκον σὺν ἰδρωτί.

Ὡςπερ ἅπαντα τὰ κατὰ τοῦτο τὸ σύγγραμμα τῶν καθόλου λεγομένων αὐτῷ δι' ἐτέρων βιβλίων παραδείγματ' ἐστὶ τὴν ἐξέτασιν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα λαμβάνοντι δι' αὐτοψίας, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ταῦτα τὰ νῦν λεγόμενα. τοῖς γὰρ ὀλεθρίοις καύσοις γενέσθαι συμπτώματα φησὶ,

κατ' ἀρχὰς ἐπιρρίγοῦντες καὶ ἀγρυπνοῦντες καὶ ἀσώδεις, ἐφιδροῦντες μικρὰ περὶ μέτωπον καὶ κλεῖδα. τὸ μὲν γὰρ ὁξύν τε τὸν πυρετὸν αὐτοῖς εἶναι καὶ δίψος παρῆναι τῆς τοῦ πάθους φύσεως ἴδια, καὶ ταῦτα τῆς κακοηθείας ἴδια, τὸ τε ῥίγοῦν εὐθέως ἐν ἀρχῇ. καὶ γὰρ κρίνειν εἴωθε

τοὺς καυσώδεις πυρετοὺς τὸ ῥίγος, οὐ μὴν αὐτίκα γ' ἐπιφαίνεσθαι χρή κρίσιμα. τὸ δὲ τῆς ἀγρυπνίας καὶ τῆς ἀδημονίας σύμπτωμα διὰ παντός ἐστι μοχθηρὸν, οὐ κατὰ μόνην τὴν ἀρχὴν, ὥσπερ γε καὶ τὸ ἐφιδροῦν. τὸ δὲ παραλέγειν, ὅπερ ἐστὶ παρὰ τὰ κατὰ φύσιν λέγειν, τουτέστι παραφρονεῖν, βεβλαμμένον δηλοῖ τὸν ἐγκέφαλον. οἱ γε μὴν φόβοι δριμείας ἱκανῶς καὶ κατωπτημένης τῆς ξανθῆς χολῆς εἰσι συμπτώματα. συγγενεῖς δὲ τοῖς φόβοις εἰσι καὶ αἱ δυσθυμίαι. ἡ δὲ τῶν ἄκρων περίψυξις ὀλεθριώτατον καύσοις ἐστὶ σύμπτωμά τε καὶ σημεῖον, ὥσπερ γε καὶ τὸ παρανοῆσαι, διὰ τὴν τοῦ πυρετοῦ θερμασίαν ἐκπυρουμένης τῆς κεφαλῆς. ἴδιον δ' ἐστὶ καὶ οἰκεῖον ὁξέων πυρετῶν καὶ τὸ διακαίεσθαι τοῖς ἄκροις τοῦ σώματος μέρεσιν. ἐάν ποτ' οὖν καταψύχῃται ταῦτα, διακαιομένων τῶν περὶ τὰ σπλάγχνα χωρίων, ἐν μὲν τοῖς μέσοις τοῦ σώματος ἡθροῖσθαι δηλοῦται τὸ αἷμα, τὰ δ' ἄκρα λειφαιμεῖν τε καὶ καταψύχεσθαι καὶ νεκροῦσθαι τελέως, ἀπολιπούσης ἤδη τῆς φύσεως αὐτά. καὶ μὴν καὶ οἱ παροξυσμοὶ κατὰ τὰς ἀρτίας

ἡμέρας γιγνόμενοι κατ' ἀρχὴν εὐθέως ἐνίστε μὲν ἐκταίαν προδηλοῦσιν ἔσεσθαι κακίστην κρίσιν, ἐνίστε δὲ εἰς μῆκος ἐκταθήσεται τὸ νόσημα. καὶ ὅταν γε σφοδρῶς κινῆται, τῆς τετάρτης μοχθηρὸν παροξυσμὸν ἐχούσης, ἀποθνήσκουσιν ἐκταῖοι, καθάπερ καὶ οὗτοι περὶ ὧν ὁ λόγος ἐστὶ. τεταρταίοις οὖν αὐτοῖς φησὶ τοὺς τε πόνους μεγίστους γίνεσθαι, τουτέστιν ἅπαντα τὰ ὀδυνώδη συμπτώματα, καὶ ἰδρώτας ὑποψύχρους ἐπὶ πλεῖστον. τούτοις μὲν οὖν καὶ ὅτι καὶ ἡ ἔκτη τὸν θάνατον οἶσει μεθ' ἰδρώτων πρόδηλον. τὸ δὲ καὶ τὰ ἄκρα πελιδνὰ γενέσθαι καὶ μηκέτ' ἀναθερμαινόμενα νεκρώσεως τε σημείον ἐστὶ καὶ βέβαιον γνῶρισμα τοῦ μὴ δύνασθαι τῆς ἔκτης ἡμέρας ἐξωτέρῳ τὴν δύναμιν ἐξαρκέσαι. ἐκ περιουσίας δὲ τι καὶ ἄλλο σημεῖον αὐτοῖς ὀλέθριον προσεγένετο, τὸ μηκέτι διψῆν, καίτοι πρότερον ἐκαυσοῦντο. δυοῖν δὲ δήπου τούτοις ἀναγκαῖον ἐστὶ τὸ ἕτερον εἶναι, τὸ τοὺς διακαιομένους ἔμπροσθεν ὑπὸ δίψης ὕστερον ἀδίψους γενέσθαι, ἥτοι λύσιν τοῦ νοσήματος ἢ νέκρωσιν τῆς δυνάμεως, ὡς μηκέτ' αἰσθάνεσθαι τῶν παρόντων

κακῶν. ἀλλ' οὐκ ἐγένετο τούτοις λύσις, ὀλεθρίων ὄντων συμπτωμάτων, ὥστ' ἀναισθησίας ἦν σημεῖον αὐτοῖς τὸ μὴ διψῆν. ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα τὰ εἰρημένα συμπτώματα κακοήθη τε πάντα ἐστὶ δεινῶς καὶ ὀλέθρια, σὺν αὐτοῖς δ' οὐχ ἥκιστα καὶ τὰ οὔρα μέλανα τε καὶ λεπτά ὀλίγα γιγνόμενα· μέλανα μὲν, ὡς ἂν ἤδη κατωπτημένου τοῦ χολώδους χυμοῦ, ὀλίγα δὲ διὰ τὸ ἐκπεφρῦχθαι τὴν ἱκμάδα πᾶσαν ἐκ τοῦ αἵματος ὑπὸ τε τοῦ καυσώδους πυρετοῦ καὶ τῶν οὐρητικῶν ὀργάνων ἤδη νενεκρωμένων. διὰ δὲ τὰς αὐτὰς αἰτίας καὶ κοιλία ἐφίστανται. καὶ μὲν δὴ καὶ τὰς ἐκ ῥινῶν στάξεις ὀλέθριον οὖσας σημεῖον καὶ ἄλλοις μὲν, ἐν καύσοις δὲ μάλιστα γενέσθαι φησὶν αὐτός. ὅτι ὀλεθριώτατον τοῦτο τοῖς καύσοις, δῆλον, εἶγε μάλιστα

οἰκεῖόν ἐστιν αἱμορράγια.

Chapter 1.2

Section 1.2.76

Τοῖοι δὲ φρενιτικοῖσι ξυνέπιπτε μὲν καὶ τὰ ὑπογεγραμμένα

ἅπαντα, ἐκρίνετο δὲ τούτοισιν ὥς τὸ πολὺ ἐνδεκαταίοισιν, ἔστι δ' οἷσι καὶ εἰκοσταίοισι.

Τοῖς ἄνευ τοῦ καυσωθῆναι φρενιτικοῖς γιγνομένοις τὰ εἰρημένα οὐ συνέπεσεν, ἐπεὶ τοῖς γε μετὰ τοῦ καυσωθῆναι περὶ τὴν ἑκτην ἡμέραν ὁ θάνατος ἐγένετο, διπλασιασθέντος αὐτοῦ τοῦ κακοῦ, φρενίτις ἐγένετο. περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην ἡμέραν ἀκολουθησαί φησι τὴν κρίσιν, ἐνίοις δὲ κατὰ τὴν εἰκοστήν.

Chapter 1.2

Section 1.2.77

Οἷσιν εὐθὺς οὐκ ἐξ ἀρχῆς ἢ φρενίτις ἤρξατο περὶ τρίτην ἢ τετάρτην ἡμέραν, ἀλλὰ μετρίως ἔχουσιν ἐν τῷ πρώτῳ χρόνῳ, περὶ τὴν ἐβδόμην εἰς ὀξύτητα τὸ μέτωπον μετέπεσεν.

Οἷς μὲν περὶ τὴν γ' ἢ τετάρτην ἡμέραν ἤρξατο, διεκόπη δὲ μεταξὺ, κρίσεως ἡμιόρου γινομένης. τὸ δὲ

σφοδρῶς ὅξυ τῆς φρενίτιδος οὐκ ἔσχον οἱ νοσοῦντες. ἐθεασάμεθα γὰρ ἥδη καὶ τοιαύτας φρενίτιδας.

Chapter 1.2

Section 1.2.78

Πλῆθος μὲν οὖν τῶν νοσημάτων ἐγένετο. ἐκ δὲ τῶν καμνόντων ἀπέθνησκον μάλιστα μειράκια, νέοι, ἀκμάζοντες, λεῖοι, ὑπολευκόχρωτες, ἰθύτριχες, μελανότριχες καὶ μελανόφθαλμοι, ἡσυχῇ καὶ ἐπὶ τὸ ῥάθυμον βεβιωκότες, ὑπόφωνοι, ἰσχνόφωνοι, τρηχύφωνοι, τραυλοὶ, ὀργίλοι, καὶ γυναῖκες πλεῖσται ἐκ τούτου τοῦ εἶδος ἀπέθνησκον.

Ὡς περ ἔμπροσθεν ἔφην αὐτὰ μὲν τὰ γινόμενα ἀσαφῆ αὐτὸν διηγείσθαι, προστίθεσθαι δ' ὑφ' ἡμῶν τὰς αἰτίας, οὕτω νῦν φημὶ καὶ αὐτὴν τὴν διάνοιαν τοῦ λόγου οὐκ εἶναι σαφῆ. πότερον γὰρ ἐπὶ φρενιτίδων μόνον ἀκούειν χρὴ τῶν εἰρημένων ἢ ἐπὶ πάντων τῶν νοσημάτων ὧν προεῖρηκεν, ἄδηλον. καὶ γὰρ οὖν αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τοῦ προκειμένου λόγου

διαφερόντως γράφουσιν, ἐνιοὶ μὲν ὡδί πως, πλῆθος δὲ τῶν νοσημάτων ἐγένετο, περὶ τῶν φρενιτικῶν αὐτῶν μόνων οἷς ἐπενήνεγκται ταῦτα

βουλόμενοι τὸν λόγον εἶναι. τινὲς δὲ ὥδι. πλῆθος μὲν οὖν ἐγένετο τῶν νοσημάτων, περὶ πάντων αὖ καὶ οὗτοι τῶν εἰρημένων ἀξιούντες εἶναι τὸν λόγον. εἰ μὲν ἐπὶ πάντων ἀκούοιμεν ἄνευ τοῦ διορίσασθαι κατὰ τίνα μὲν τὰ τε μειράκια καὶ νέοι καὶ ἀκμάζοντες ἀπόλλυνται, κατὰ τίνα δ' οἱ λεῖοι καὶ ὑπολευκόχρωτες, κατὰ τίνα δ' οἱ ἰθύτριχες καὶ μελανότριχες καὶ μελανόφθαλμοι, κατὰ ποῖα δὲ ἡσυχῇ καὶ ἐπὶ τὸ ῥάθυμον βεβιωκότες, ἢ πάλιν ἐν τίσιν οἱ ἰσχνόφωνοι, ἐν τίσι γ' οἱ τραυλοὶ, ὥσπερ καὶ ὀργίλοι μὲν ἐν τίσι, γυναῖκες δ' ἐν τίσι, εἰ μὴ πάντα ταῦτα διορισθεῖν, πλεον οὐδὲν ἡμῖν οὔτε εἰς πρόγνωσιν οὔτ' εἰς θεραπείαν ἐκ τῶν εἰρημένων ὑπάρξει. εἰ δὲ μὴ περὶ πάντων τῶν νοσημάτων, ἀλλὰ περὶ ὧν τὸν λόγον ἐποιεῖτο μόνων τῶν φρενιτικῶν, ἀκούοιμεν εἰρησθαι ταῦτα, χαλεπώτατόν ἐστι καὶ οὕτως εὐρεῖν τὰς αἰτίας, δι' ἃς ἀπόλιντο οἱ πλείστοι

τῶν εἰρημένων. μετὰ καὶ αὐτὸ τὸ, τοὺς πλείστους ἀπόλλυσθαι, διττὸν εἶναι· τὸ μὲν ἕτερον, ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν τοιούτων ἐάλωσαν τῷ φρενιτικῷ νοσήματι θανατώδη ἔχοντι τὴν τότε ἐπιδημίαν, διὰ τοῦτο εἰρησθαι πολλοὺς αὐτῶν διαφθαῖναι, τὸ δ' ἕτερον εἶναι, τῶν ἀλόντων τῇ φρενίτιδι τοὺς πλείστους ἀπολωλότας ἠκούσαμεν. ὥστε καὶ τὴν αἰτιολογίαν γίνεσθαι διττὴν, ὥστε καὶ πάντας οὓς εἶπεν ἐπιτηδεῖους ἀλῶναι τῷ φρενιτικῷ πάθει, κατὰ τὴν ὑποκειμένην κατάστασιν, ἐπιδεικνύντων ἡμῶν τῶν φρενιτισάντων τοὺς τοιούτους μάλιστα ἀποθανεῖν. ἢ μὲν οὖν ἀσάφεια τοῦ λόγου τοιαύτη ἐστὶ καὶ τοιαύτη, προηγείται δ' αὐτῇ εὐρεῖν τὴν κρᾶσιν ἐκάστου τῶν εἰρημένων. οὐ γὰρ οἶόν τε συνῆθαι τῇ καταστάσει τὸν λόγον ἄνευ τούτου. φαίνεται δ' ἐν οἷς εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης ἡλικιῶν μὲν θερμοτάτων μνημονεύων, μειράκια γὰρ, φησί, καὶ νέοι καὶ ἀκμάζοντες, φύσεών τε δυσδιαπνεύστων· καὶ γὰρ οἱ λεῖοι καὶ οἱ ὑπολευκόχρωτες, ἰθύτριχὲς τε, οἱ μελανότριχες καὶ οἱ μελανόφθαλμοι καὶ οἱ οἴκοι καὶ ἡσυχῇ καὶ ἐπὶ τὸ ῥάθυμον βεβιωκότες

ἐδείχθησαν ἡμῖν ἐν ἄλλοις τέ τισιν ὑπομνήμασι καὶ ἐν τοῖς περὶ κράσεων ἥττον διαπνεόμενοι, διότι καὶ ψυχρότεροι ταῖς κράσεσιν εἰσι. καὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ γυναῖκες, ἃς διὰ τὴν ἔμμηνον κάθαρσιν ἥσσον ἡδίκησεν ἢ κατάστασις, ὡς ἔμπροσθεν εἶπον, αἱ δ' ἀποθανοῦσαι ἐκ τούτου τοῦ εἶδους ἦσαν. λοιπὸν οὖν ἐστὶν ἐπισκέψασθαι περὶ τῶν ἰσχυοφώνων καὶ τραχυφώνων καὶ τραυλῶν καὶ ὀργίλων καὶ πρῶτον γεγραμμένων τῶν ἰσχυοφώνων. εἰ μὲν οὖν οὕτως εἴη γεγραμμένον τοὺς ἰσχυοὺς τὴν φωνὴν· ἰσχυοφῶνοι γὰρ ἔτι καὶ νῦν λέγονται τινες, ὥσπερ γε καὶ λεπτόφῶνοι, ταῦτ' οὖν ἑκατέρου ὀνόματος σημαίνοντος, διαφέρουσιν οὗτοι τῶν ἰσχυοφώνων, ὡς ἐν τοῖς περὶ φωνῆς εἴρηται, καὶ δέδεικται γίνεσθαι διὰ τὴν στενότητα τῆς τραχείας ἀρτηρίας τοῦ λάρυγγος. οἱ δὲ ἰσχυοφῶνοι τὴν φωνὴν διὰ τὴν φυσικὴν μοχθηρίαν τῶν κινούντων τὸν λάρυγγα μυῶν, ἐκότεροι δὲ δι' ἀρρώστιαν τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἀποτελοῦνται τοιοῦτοι, κατὰ τὴν πρῶτην διάπλασιν. ὥσπερ

δ' ἐν τοῖς τὸν λάρυγγα κινουῖσι μυσὶ φαυλότερον ἔξ ἀρχῆς οἱ ἰσχυοφῶνοι διεπλάσθησαν, οὕτως τοῖς τῆς γλώττης οἱ τραυλοὶ τραχύφῶνοι γίνονται διὰ τὴν τραχύτητα τῶν φωνητικῶν ὀργάνων. ὀνομάζω δ' ὄργανα

φωνητικά δι' ὧν ἐκπεμπόμενον τὸ πνεῦμα φωνή γίνεται. ταῦτα δ' ἐστὶν ἡ τραχεῖα ἀρτηρία καὶ ὁ λάρυγξ καὶ ἡ φάρυγξ, οἷον πληκτρον τοῦ φερομένου δι' αὐτοῦ πνεύματος, ἐδείχθη γὰρ οὗτος ὄργανον φωνῆς, ὡς διαλέξεως γλῶττα. βραχὺ δὲ πρὸς γένεσιν καὶ ἡ φάρυγξ συντελεῖ, δασεῖαν αὐτὴν ἐργαζομένη. ταῦτ' οὖν τὰ ὄργανα λεῖα μὲν ὄντα λεῖαν ἐδείχθη καὶ τὴν φωνὴν ἐργαζόμενα, τραχεὰ δὲ τραχεῖαν. ἡ δὲ τραχύτης αὕτη ἐδείχθη διὰ ξηρότητα γινομένη. τὰ μὲν οὖν ἄλλα πάντα μετὰ τὰς ἡλικίας ἄχρι δεῦρο λελεγμένα ψυχρᾶς ἐστὶ κράσεως σημεῖα. μόνη δ' ἡ ξηρότης ἀμφοτέραις ταῖς κράσεσι συνέρχεται, τῇ τε ψυχρᾷ καὶ τῇ θερμῇ. τοῖς μὲν οὖν ἅμα τῷ ξηρῷ τῆς κράσεως ψυχροῖς οὔσι δυσδιαπνεύστοις εἶναι συμβήσεται, καθάπερ καὶ τοῖς προειρημένοις. ὅσοι δὲ θερμότεροι τούτων ὑπάρχουσιν, οὐκ

εὐθὺς ὑπάρχει τοῦτο, διότι τοὺς μὲν ἐξέλωμεν τοῦ λόγου, τοὺς δ' ἄλλους φῶμεν, οἷς ἐφαρμόττει ὁ λόγος. ἦν δὲ προκείμενον ἀποθανεῖν πολλούς, ἐξ ὧν κατέλεξεν ἡλικιῶν τε καὶ φύσεων. ἔλεγον δὲ ἡλικίας εἶναι θερμᾶς, ἐν αἷς ὁ πικρόχολος πλεονάζει χυμός· τὰς φύσεις δὲ δυσδιαφορήτους, ὥστ' ἄχρι μὲν τοῦδε τὴν ἀρχὴν ὧν εἰρήκαμεν, ἐτι λείπεται περὶ τῶν ὀξύθυμων εἰπεῖν, οὓς ἐναντιωτάτους φησὶ τοῖς θυμώδεσιν ὄντας. ἀνδρεῖοι μὲν γὰρ εἰσιν οἱ θυμώδεις καὶ καταφρονικοὶ τῶν μικρῶν πραγμάτων. μικρόψυχοι δ' εἰσιν οἱ ὀξύθυμοι, διότι τὸ γενναῖον τῆς τῶν ἀνδρῶν ψυχῆς οὐκ ἔχουσιν, ὥστε καὶ οἱ ὀξύθυμοι ψυχρότεροί τε ταῖς κράσεσι καὶ δυσδιαφόρητοι γενήσονται. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς ῥήσεως εἰρημένον, καὶ γυναῖκες πλείσται ἐκ τούτου τοὺς εἶδους ἀπέθνησκον, οὐ δῆλόν ἐστιν εἴτε πρὸς τὸ τέλος ἀναφέρειν χρὴ μόνον εἴτε πρὸς αὐτὰ τὰ προειρημένα. τελευταῖοι δ' αὐτῶν εἰσιν οἱ ὀξύθυμοι καὶ αὐτῶν τῶν γυναικῶν τὰς συγγενεῖς τοὺς εἶδους τούτου πλείστας ἀποθνήσκειν

ἐπενήνεκται. δύναταί γε μὴν ἀληθῆς ὁ λόγος εἶναι κατ' ἄμφω καὶ πρὸς πάντα τὰ προειρημένα τὴν ἀναφορὰν ποιουμένου τοῦ Ἱπποκράτους καὶ πρὸς μόνον τὸ τελευταῖον. εἰ δὲ τὸ πρὸς πάντα ἀναφέρειν ἀληθές ἐστιν, ἄμεινον οὕτως ἀκούειν. ἐν μὲν γὰρ τοῖσι παισὶ καὶ τὸ τελευταῖον εἰρημένον περιέχεται, κατὰ τοῦτο δ' οὐκέτι τὰ πάντα λέλεκται. τὰς μέντοι γυναῖκας τὸ εἶδους ἀποθανεῖν τούτου λέγειν αὐτὸν, αὐτοῖς ἀνδράσι παραβάλλοντα, προείρηται γὰρ ἀνωτέρω, γυναῖκες δ' ἐνόσησαν μὲν πάμπολλαι, ἐλάσσους δ' ἡ ἄνδρες, καὶ ἔθνησκον ἥσσον. ἀλλ' ὁ νῦν λόγος αὐτῷ τοιοῦτός τις ἐστὶ. τῶν γυναικῶν ὅσαι τοῖς εἰρημένοις πάθεσιν ἐάλωσαν ἀπέθνησκον μᾶλλον, ὅσαι τῆς προειρημένης ιδέας ἦσαν.

Chapter 1.2

Section 1.2.79

Ἐν δὲ τῇ καταστάσει ταύτῃ ἐπὶ σημείων μάλιστα τεσσάρων διεσώζοντο. οἷσι γὰρ ἢ διὰ ῥινῶν καλῶς ἡμορράγησαν ἢ κατὰ κύστιν οὔρα πολλὰ καὶ πολλὴν ὑπόστασιν καὶ

καλὴν ἔχοντα ἔλθοι, ἢ κατὰ κοιλίην ταραχώδεα χολώδεα ἐπικαίρως ἢ δυσεντερικοὶ γένοιτο. πολλοῖς δὲ ξυνέπιπτε μὴ ὑφ' ἐνὸς κρίνεσθαι τῶν ὑπογεγραμμένων σημείων, ἀλλὰ διεξιέναι διὰ πάντων τοῖς πλείστοις καὶ δοκέειν μὲν ἔχειν ὀχληροτέρως, διεσώζοντο δὲ πάντες οἷσι ταῦτα συμπίπτει· γυναιξὶ δὲ παρθένοισι συνέπιπτε μὲν καὶ τὰ ὑπογεγραμμένα σημεῖα πάντα. ἦσι δὲ ἢ τούτων τι καλῶς γένοιτο ἢ τὰ γυναικεῖα δαψιλέως ἐπιφανείη, διὰ τούτων ἐσώζοντο, καὶ ἔκρινε καὶ οὐδεμίαν οἶδα ἀπολουμένην ἦσι τούτων τι καλῶς γένοιτο. Φίλωνος γὰρ τῇ θυγατρὶ ἐκ ῥινῶν λαῦρον ἐρρύη, ἐβδομαίῃ δὲ ἐοῦσα ἐδείπνησεν ἀκαιροτέρως, ἀπέθανεν.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος σαφὴς καὶ ὁ ἐφεξῆς, ἔνθα περὶ τῶν γυναικῶν διαλέγεται. κεφάλαιον γάρ ἐστιν ὃ διδάσκει, τοὺς μὲν δι' αἱμορραγίας, τοὺς δὲ δι' οὔρων ἢ διαχωρημάτων,

ἐνίους δὲ καὶ εἰς δυσεντερίαν ἀποσκηψάντων τῶν αἰτίων δυνηθῆναι σωθῆναι.

Chapter 1.2

Section 1.2.80

Οἷσι ἐν πυρετοῖσιν ὀξέσι μᾶλλον καυσώδεσιν ἀεκούσια δάκρυα ἀπορρέει, τούτοις ἀπὸ ῥινῶν αἱμορραγίαν προσδέχεσθαι, ἣν καὶ τὰ ἄλλα ὀλεθρίως μὴ ἔχωσιν, ἐπεὶ τοῖσι γε φλαύρως ἔχουσιν οὐχ αἱμορραγίην, ἀλλὰ θάνατον σημαίνει.

Ἐν τι καὶ τοῦτο τῶν αἱμορραγικῶν σημείων παραλειμμένων αὐτῷ διὰ τῶν ἔμπροσθεν εἴρηται νῦν, ἔστι δ' ἱκανῶς ὁ λόγος σαφὴς τοῖς μεμνημένοις ὧν ἔμπροσθεν εἶπε καὶ κατὰ τοῦτο βιβλίον ὧν τε ἐν τῷ προγνωστικῷ. καὶ μοι λέλεκται ταῦτα πάντα μετὰ τῶν οἰκείων διορισμῶν ἐν τοῖς κατὰ τὸ προγνωστικὸν ὑπομνήμασι καὶ ἐν τοῖς περὶ κρίσεων.

Chapter 1.2

Section 1.2.81

Τὰ περὶ τὰ ὧτα ἐν πυρετοῖσιν ἐπαιρόμενα μετ' ὀδύνης ἔστιν οἷσιν ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ κρισίμως οὔτε καθίσταται οὔτ' ἐξεπύει, τουτέοις διάρροια χολωδέων ἢ δυσεντερική ἢ παχέων οὔρων ὑπόστασις γενομένη ἔλυσε, οἷον Ἑρμίπῳ τῷ Κλαζομενίῳ.

Χρησιμώτατόν ἐστι κατὰ τῶν εἰρημένων ἀρτίως προμνησθέντων πρὸς τὸ μὴ διὰ παντὸς ἡγεῖσθαι τὰς παρωτίδας ἀνεκπυήτους μενούσας μοχθηρὸν εἶναι σημεῖον· ἐν γὰρ τῇ προκειμένη καταστάσει τοὺς μὲν πυρετούς φησι παύσασθαι κρισίμως ἐνίοις, ὅπερ ἐστὶν ἐν ἡμέρᾳ κρισίμῳ καὶ μεθ' ἰδρώτος ἢ τινος ἄλλου τῶν οὕτω κρινόντων, ἔτι διαμένειν τὰς παρωτίδας, εἴτα ἐν

τῷ χρόνῳ προϊόντι καταστῆναι δι' ὧν εἶπεν οὖρων καὶ διαχωρημάτων καὶ δυσεντερίας, ἐκκαθαρθέντων τῶν τὴν νόσον ἐργαζομένων αἰτίων.

Chapter 1.2

Section 1.2.82

Τὰ δὲ περὶ τὰς κρίσιαις ἐξ ὧν καὶ διαγινώσκομεν ἢ ὅμοια ἢ ἀνόμοια.

Ὅσα περὶ κρίσεων ἢ κρίσιμων ἡμερῶν αὐτῷ λέλεκται, πάντα κατὰ δύο πραγματείας ἠθροισμένα ἔχεις πρὸς ἡμῶν, τῇ τε περὶ τῶν κρίσιμων καὶ κρίσεων. ἀλλὰ καὶ νῦν διὰ βραχίων εἰρήσεται τὸ κεφάλαιον τοῦ λόγου. τὰ περὶ κρίσιαις, φησὶ, κατὰ τὶ μὲν ὅμοια, κατὰ τὶ δὲ ἀνόμοια γενέσθαι. κᾶπειτα παρατίθεται πολλοὺς ἐξ ὑποστροφῆς καὶ αὐτοὺς κατὰ τὰς αὐτὰς προθεσμίας ἐπτακαιδεκαταίους κριθῆναι τὸ σύμπαν, εἴτ' ἄλλους εἰκοσταίους ἐξ ὑποστροφῶν καὶ αὐτοὺς οὐχ ὁμοίως γενομένους. παραδείγματος δὲ χάριν μέμνηται πρῶτον ἀδελφῶν δυοῖν ἐν τῇδε τῇ ῥήσει.

Chapter 1.2

Section 1.2.83

Οἶον οἱ δύο ἀδελφοὶ καὶ ἥρξαντο ὁμοῦ τὴν αὐτὴν

ῥωρην· κατέκειντο παρὰ τὸ θέατρον Ἐπιγένης ἀδελφοὶ, τουτέων τῷ πρεσβυτέρῳ ἔκρινεν ἐκταίῳ, τῷ δὲ νεωτέρῳ ἐβδομαίῳ. ὑπέστρεψεν ἀμφοτέροισιν ὁμοῦ τὴν αὐτὴν ῥωρην καὶ διέλιπεν ἡμέρας πέντε. ἐκ δὲ τῆς ὑποστροφῆς ἐκρίθη ἀμφοτέροισιν ὁμοῦ τὸ σύμπαν ἐπτακαιδεκαταίοισιν, ἔκρινε δὲ τοῖσι πλείστοισι πεμπταίοις, διέλιπεν ἐβδομαίοις. ἐκ δὲ τῆς ὑποστροφῆς ἔκρινε πεμπταίοισι, οἷσι δ' ἔκρινεν ἐβδομαίοισι, διέλιπεν. ἐβδομαίοισιν, ἐκ δὲ τῆς ὑποστροφῆς ἔκρινε τριταίοισιν. οἷσι δὲ ἔκρινεν ἐβδομαίοισι, διαλιπόντας τὴν τρίτην ἔκρινεν ἐβδομαίοισι, οἷσι δ' ἔλειπεν ἐκταίοισι, διαλιπόντας ἔκτην, ἐλάμβανε τριταίους. οἷσι δὲ ἔλειπε πρώτη ἐλάμβανε καὶ ἔκρινε πρώτη, οἶον Εὐάγοντι τῷ Δαϊφάρσους. οἷσι δ' ἔκρινε ἐκταίοισι, διέλιπεν ἐβδομαίοισιν. ἐκ δὲ τῆς ὑποστροφῆς ἔκρινε τεταρταίοισιν, οἶον τῇ Ἀγλαΐδου θυγατρὶ. οἱ μὲν οὖν πλείστοι τῶν νοσησάντων ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ τούτῳ τῷ τρόπῳ διενόσησαν καὶ οὐδένα οἶδα τῶν περιγενομένων ὄντινα οὐχ ὑπέστρεψαν κατὰ λόγον αἱ

ὑποστροφῆς γενόμεναι καὶ διεσώζοντο πάντες οὓς ἐγὼ οἶδα, οἷσιν αἱ ὑποστροφῆς διὰ τοῦ εἶδος τούτου γενοίετο. οὐδὲ τῶν διανοσησάντων διὰ τούτου τοῦ τρόπου, οὐδενὶ οἶδα ὑποστροφὴν γενομένην πάλιν. ἔθνησκον δὲ ἐν τοῖσι νοσήμασι τούτοις οἱ πλείστοι ἐκταῖοι, οἷον Ἐπαμινώνδας καὶ Σιληνὸς καὶ Φιλίσκος ὁ Ἀνταγόρεω.

Τὸ μὲν χρήσιμον τοῦ λόγου πρόδηλον ἐπὶ τῶν εἰρημένων ἐστὶ, τὸ δ' ἄχρηστον ἄδηλον, ὥστ' οὐ ζητεῖν αὐτὸ προσήκεν, ἀλλ' οἱ μὲν τὰ

χρήσιμα σπουδάζοντες ἑαυτοῖς πράγματα παρέχουσι, ζητοῦντες πῶς εἰπὼν ὁ Ἱπποκράτης τῷ μὲν πρεσβυτέρῳ τὴν κρίσιν ἐκταίαν γενέσθαι, τῷ δὲ νεωτέρῳ ἑβδομαίαν. καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν εἰπὼν, ἐπέστρεψεν ἀμφοτέροις ὁμοῦ τὴν αὐτὴν ὥρην, ἐπήνεγκε, διέλιπον ἡμέρας πέντε. οὐ γὰρ ἀμφοτέροις δυνατόν ἐστι τὰς πέντε διαλιπεῖν, ἀλλὰ τῷ ἐτέρῳ μόνῳ, καίτοι γε καὶ δυνατόν ἐστιν αὐτὸ τοῦθ' ὃ λέγουσιν, ἀκοῦσαι περὶ μόνου τοῦ ἐνός, τοῦ δευτέρου κατὰ τὴν διήγησιν εἰρημένου, τοῦ

κριθέντος ἑβδομαίου τὴν πρώτην κρίσιν. καὶ εἰ δὴ τούτῳ διέλιπε ἡμέρας πέντε, πρόδηλον ὅτι τῷ κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν κριθέντι [κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν κριθέντος] διέλιπε ἕξ. ἐγχωρεῖ δὲ κατ' ἀρχὴν εὐθύς ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου τὴν λέξιν ἀμαρτηθεῖσαν φυλαχθῆναι, καθάπερ καὶ ἄλλαι πολλαὶ τοῦτο πεπόνθασιν, παρά τε τῷ Ἱπποκράτει καὶ ἄλλοις οὐκ ὀλίγοις. ὁ δὲ λέγω σφάλμα τοῦ βιβλιογράφου γενέσθαι, τοιόνδε ἐστίν. ἐνεδέχτο γεγράφθαι μὲν ὡδί πως τὴν λέξιν, διέλιπε ἡμέρας ἕξ μὲν τῷ πρεσβυτέρῳ, τῷ δ' ἐτέρῳ πέντε. τὸ γράψαι δὲ τὸν ἀμαρτάνοντα, διέλιπε πέντε, καὶ πιθανώτερον ἐπὶ τῷ πρεσβυτέρῳ, τὰς ἕξ διαλιπεῖν, τῷ δὲ νεωτέρῳ τὰς πέντε, τῆς δ' ὑποστροφῆς ἅμα ἀμφοτέροις γενομένης κατὰ τὴν δωδεκάτην ἡμέραν. ἐφεξῆς γοῦν φησὶ, ἔκρινε δὲ τοῖσι πλείστοις ἐκταίοις, διέλιπε πεμπταίοις, ὥστ' εἰκάσαι τοὺς ἀδελφοὺς τῶν τοῖς πλείστοις γενομένων κρίσεων καὶ αὐτοὺς εἶναι παράδειγμα. μετὰ γε μὴν τὴν τούτων διήγησιν καὶ ἄλλας κρίσεις ἔγραψε πολυειδεῖς ἀπάσας τῇ ἑπτακαιδεκάτῃ περιγραφομένας ἡμέρα,

τοιαύτην δ' οὐδεμίαν, οἷαν ἐπὶ τῶν δύο ἀδελφῶν ἐγὼ φημι δεῖν ἀκοῦειν, ὥσθ' ὑποστρέψαι κατὰ τὴν δωδεκάτην ἡμέραν αὐτοὺς ἀμφοτέρους καὶ νεωτέρου διαλείποντος τὰς πέντε. πιθανὸν μὲν οὕτως ἐν αὐτοῖς ἐρρέθη, ἵνα τὸ τε πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁμοιον αὐτοῖς διασώζηται, τὸ ἕξ ὑποστροφῆς ἑπτακαιδεκαταίους κριθῆναι καὶ τὸ ἴδιον, ὅτι περὶ τὴν δωδεκάτην ὑπέστρεψαν. καὶ καλὸν δ', ὥς ἔφην, μὴ ζητεῖν ἔχοντα χρήσιμα. καὶ τοίνυν ἤδη καταλείπωμεν ἅπαντα τὰ περὶ κρίσεις ἐφεξῆς αὐτῷ λελεγμένα, κεφάλαια ἔχοντες κατὰ τὴν ὁμοίαν αὐτὰς γενέσθαι, κατὰ τὴν δ' ἀνομοίας. τῶν γὰρ τοι πρώτων κρίσεων ἦτοι κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν ἀναιρουντων τοὺς νοσοῦντας ἢ ἀπίστων γινομένων ὥς ὑποστρέφειν αὐθις ἐπὶ τὴν ὑστάτην τε καὶ τελείαν κρίσιν, ἐπὶ τῆς ἑπτακαιδεκάτης ἡμέρας λαμβανουσῶν, ἐν τούτῳ τὸ ὁμοιον καὶ τὸ ἀνόμοιον ἐγίνετο. μετὰ δὲ ταῦτα κρίσεων ἄλλων μνημονεύει καὶ ὑποστροφῶν γινομένων εἰς τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν, ὥστ' ἐν ταύτῃ τελείως κριθῆναι. κατέκειντο παρὰ τὸ θέατρον. γράφουσί τινες οὐ θέατρον, ἀλλὰ θέρετρον, ἵν'

ἔχωσιν ἐξηγεῖσθαι χωρίον τι εἶναι παρὰ τὸ θέρεσθαι κεκλημένον οὕτως. διαφέρει δ' οὐδὲν εἰς τὴν προκειμένην θεωρίαν ὅπως ἂν τις γράφει τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων. καὶ γὰρ εἴτε Περιγένους εἴτε Δίωνος ἢ Θέωνος ἦσαν ἀδελφοὶ διήνεγκεν οὐδὲν, ἀλλ' οἱ μὴ δυνάμενοι τὰ κατὰ τὴν ἱατρικὴν τέχνην ἐξηγεῖσθαι καλῶς, ἐπὶ τὰς τοιαύτας ἐκτρέπονται περιεργίας.

Chapter 1.2

Section 1.2.84

Οἷσι δὲ τὰ παρὰ τὰ ὦτα γενοίαιτο, ἔκρινε μὲν εἰκοσταίοισι. κατέσβη δὲ πᾶσιν οἷς οὐκ ἐξεπύησεν, ἀλλ' ἐπὶ κύστιν ἐτράπετο. Κρατιστονάκτη τῷ παρὰ Ἡρακλῖω ὥκει καὶ Σκύμνου τοῦ γναφέως θεραπαίνῃ ἐξεπύησεν, ἀπέθανεν. οἷσι δὲ ἔκρινεν ἐβδόμη, διέλιπεν, ἐνάτῃ ὑπέστρεφεν, ἔκρινεν ἐκ τῆς ὑποστροφῆς. ἔκρινεν ἐβδόμη Φανοκρίτῳ, ὃς κατέκειτο παρὰ Γνάθωνι τῷ γραφεῖ.

Ὅ καὶ πρόσθεν εἶπον ἄξιον εἶναι μνήμης, ἀναμνήσω καὶ νῦν, ὅτι παραδοξότερόν τε καὶ σπανιώτερον ἐκείνου. τὸ γὰρ χωρὶς τοῦ διαπυῆσαι τὰς παρωτίδας ὑπὸ μόνων τῶν κάτω γενομένων ἐκκρίσεων θεραπευθῆναι, μὴ πάνυ σύνηθες γενόμενον. ἐπέτεινεν ἐν τῷ νῦν λόγῳ γράφας Κρατιστονάκτη καὶ τὴν τοῦ γραφέως θεραπαίναν ἀποθανεῖν ἐκπυησάντων τῶν περὶ τὰ ὦτα. μάχεσθαι γὰρ δόξει τὸ, πεπασμοὶ ταχυτῆτα κρίσεως καὶ ἀσφάλειαν ὑγιεινὴν σημαίνουσιν. ἀλλὰ νῦν γε τὰ μὲν κατὰ τὰς φλέβας αἰτία τῶν πυρετῶν οὐκ ἔφθασε πεφθῆναι τῷ Κρατιστονάκτη καὶ τῇ θεραπαίνῃ τοῦ γραφέως, ἢ οὐκ ἂν ἀπέθανεν. αἱ μέντοι παρωτίδες ἐπέφθησαν, ὅπερ ἔφην σπάνιον εἶναι καὶ δεῖν αὐτοῦ μνημονεύειν, ὥς ἐνδεχόμενον μερικὴν γενέσθαι πέψιν ἐν μορίῳ τινί, καίτοι τῆς ὅλης νόσου μὴ πεφθείσης. τὰ δ' ἄλλα πάντα τὰ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον εἰρημένα περὶ τῶν κρίσεων ἐξεργασάμεθα τελέως ἐν τοῖς περὶ κρίσεων καὶ κρίσιμων ἡμερῶν γεγραμμένοις ἡμῖν ὑπομνήμασιν.

Chapter 1.2

Section 1.2.85

Ὑπὸ δὲ χειμῶνα περὶ ἡλίου τροπὰς χειμερινὰς καὶ μέχρι ἰσημερίας παρέμενον μὲν καὶ οἱ καῦσοι καὶ τὰ φρενιτικά καὶ ἔθνησκον πολλοί. αἱ μέντοι κρίσεις μετέπεσον καὶ ἔκρινε τὸ τοῖς πλείστοισιν ἐξ ἀρχῆς πεμπταίοισι, διελίπετο τεταρταίοισι, ὑπέστρεφεν. ἐκ δὲ τῆς ὑποστροφῆς ἔκρινε πεμπταίοισιν. τὸ δὲ σύμπαν τεσσαρεσκαideκαταίοισι. ἔκρινε δὲ παιδίοισιν οὕτω τοῖς πλείστοισιν, ἀτὰρ καὶ πρεσβυτέροισιν. ἔστι δ' οἷσιν ἔκρινεν ἐνδεκάτῃ, ὑπέστρεφε τεσσαρεσκαideκάτῃ, ἔκρινε τελείως εἰκοστῇ. εἰ δὲ τινες ἐπερρίγουν περὶ τὴν εἰκοστὴν, τουτέοισιν ἔκρινεν τεσσαρακοστῇ ἐπερρίγουν δὲ οἱ πλείστοι περὶ κρίσιν τὴν ἐξ ἀρχῆς. οἱ δὲ ἐπιρρίγώσαντες ἐξ ἀρχῆς περὶ κρίσιν καὶ ἐν τῇσιν ὑποστροφῇσιν ἅμα κρίσει.

Χειμῶνος νῦν μνημονεύει κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος, οὐχὶ κατὰ τὸ πρότερον, ὃν ἐν τῇ καταστάσει διηγῆσατο καὶ λέλεκται μοι

πρόσθεν ἡ αἰτία, δι' ἣν αἱ φρενίτιδες ὕστερον ἐπλεόνασαν, οὐκ οὔσαι κατ' ἀρχὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν κρίσεων προθεσμίας μεταπεσεῖν φησὶ καὶ διηγεῖται αὖ καὶ τὴν τούτων ποικιλίαν, κοινὸν ἔχουσιν πρὸς τὰς

ἐμπροσθεν εἰρημένας τὸ μεθ' ὑποστροφῶν γίνεσθαι. παιδίοις μὲν οὖν καὶ τοῖς τούτων ἔτι πρεσβυτέροις τεσσαρεσκαίδεκαταίᾳς τὸ σύμπαν γενέσθαι φησὶ τὰς κρίσεις. καὶ γὰρ διαφορεῖται τάχιστ' αὐτοῖς τὰ τῶν νόσων αἷτια καὶ πέττεται. τοῖς δ' ἄλλοις οὐ μόνον εἰς τὴν εἰκοστὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τεσσαρακοστὴν ἀφικνεῖσθαι φησιν ἐξ ὑποστροφῆς τὴν ὑστάτην κρίσιν, καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ἀξιολόγους γενέσθαι διαφορὰς τῶν κρίσεων ἐπὶ τῇ ποικιλίᾳ τῶν νοσημάτων.

Chapter 1.2

Section 1.2.86

Ἐπερρίγουν δ' ἐλάχιστοι μὲν τοῦ ἥρος, θέρεος δὲ πλείους, φθινοπώρου δ' ἔτι πλείους, ὑπὸ δὲ χειμῶνα πολλῶ πλείστοι, αἱ δ' αἰμορράγαι ὑπέλειπον.

Ἦρος μέμνηται νῦν τοῦ κατὰ τὴν πρώτην κατάστασιν ὑπ' αὐτοῦ ῥηθέντος, οὐ κατὰ τὸ δευτέρον ἔτος. οὐ γὰρ ἐξέτεινεν ἐπὶ τοσούτῳ γε τὴν διήγησιν τῶν γιγνομένων νοσημάτων, ἀλλὰ μέχρι καὶ τοῦ δευτέρου χειμῶνος ἀφίκετο. διὰ τί δὲ τὸ τοῦ χρόνου προϊόντος ἀεὶ καὶ μᾶλλον ὁ τῶν ἐπιρρίγούτων ἀριθμὸς ἠϋξάνετο πρόσθεν ἤδη μοι δυνάμει λέλεκται κατ' ἐκείνον τὸν λόγον, ἥνικα μὲν ἀνεμίμνησκον, ἐπιδέδεικται μοι τὸ ῥίγος γινόμενον, διὰ τῶν στερεῶν σωμάτων διερχομένης τῆς ξανθῆς χολῆς, οὐκ ἐν ταῖς κοιλότησι τῶν ἀγγείων περιεχομένης. ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν ἐν κινήσει οὔσα τοὺς καύσους ἐγέννησε, μεταλαμβάνομένη δ' ὕστερον εἰς τὰ σαρκώδη μόρια καὶ δι' αὐτῶν ἐπὶ τάκτὸς φερομένη τὸ ῥίγος εἰργάσατο. κατ' ὀλίγον δ' ἀποπαύεσθαι τὰς αἰμορράγας, μηκέτ' ἐν ταῖς φλεψὶν οὔσης, ἀλλὰ διασκεδαννυμένης εἰς ὅλον τὸ σῶμα.

Chapter 1.3

Section 1.3.1

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ Α. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Γ.

Τὰ δὲ περὶ τὰ νοσήματα ἐξ ὧν διαγινώσκωμεν μαθόντες ἐκ τῆς κοινῆς φύσεως πάντων καὶ τῆς ἰδίας ἐκάστου, ἐκ τοῦ νοσήματος, ἐκ τοῦ νοσέοντος, ἐκ τῶν προσφερομένων, ἐκ τοῦ προσφέροντος. ἐπὶ τὸ ῥᾶον γὰρ καὶ χαλεπώτερον ἐκ τούτων, ἐκ τῆς καταστάσεως ὅλης καὶ κατὰ

μέρεα τῶν οὐρανίων καὶ χώρης ἐκάστης καὶ ἑαυτοῦ ἔθεος ἐκ τῆς διαίτης, ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ἐκ τῆς ἡλικίας ἐκάστου, λόγοισι, σιγῇ, διανοήμασιν, ὕπνοις, οὐχ ὕπνοις, ἐνυπνίοισι τις καὶ ὅτε, τιλμοῖσι, κνησμοῖσι, δακρύοις, ἐκ τῶν παροξυσμῶν, διαχωρήμασιν, οὔροις, πτύσμασιν, ἐμέτοις. καὶ ὅσαι ἐξ οἷων εἰς οἷα διαδοχαὶ νοσημάτων καὶ ἀποστάσεις ἐπὶ τὸ ὀλέθριον καὶ κρίσιμοι. ἰδρῶς, ῥίγος, ψύξης, βῆξι, πταρμοῖ, λυγμοῖ, πνεύματα, ἐρεύξεις, φῦσαι σιγώδεις, ψοφώδεις

[ήχώδεις], αιμορραγίαι, αιμορροΐδες, ἐκ τούτων δὲ καὶ ὅσα διὰ τούτων, σκεπτέον.

Ἔνιοι ταῦτα παραγεγράφθαι νομίσουσιν ὁμοίαν ἔχοντα τὴν ἐρμηνείαν καὶ τὴν διάνοιαν τοῖς ἐν τῷ περὶ χυμῶν γεγραμμένοις, ἃ προεξηγήμαι δι' ἐτέρων ὑπομνημάτων. ἔστι δὲ δηλονότι προγνωστικὰ καὶ τὰ θεωρήματα διδάσκοντος αὐτοῦ καθόλους σκοποὺς, ἀφ' ὧν χρή τὰς προγνώσεις

ποιεῖσθαι. κοινὴν μὲν οὖν φύσιν ὀνομάζει τὴν ἀπάντων ἀνθρώπων, ἰδίαν δὲ τὴν καθ' ἕκαστον ἡμῶν. ὅτι μὲν ἐξ ἀμφοτέρων δεῖ ποιεῖσθαι τὰς διαγνώσεις καὶ προγνώσεις, ἀσφαλεστέρα δ' ἐστὶν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως γιγνομένη, μεμάθηκας ἐν τῷ προγνωστικῷ, κὰν τῷ περὶ ἀγμῶν τε καὶ περὶ ἄρθρων, ἐπὶ τε τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τραυμάτων, ἃ καὶ αὐτὰ προεξηγησάμεθα. κελεύων οὖν αἰεὶ παραβάλλειν τὸ πεπονθὸς μόριον τῷ κατὰ φύσιν περιέχοντι, προσέθηκε τῷ λόγῳ, ὅτι μὴ τὰ ἀλλότρια καθορᾶν. οὕτως δὲ κἀπειδὴν φησιν· σκέπτεσθαι δὲ χρή ὥδε ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν, πρῶτον μὲν τὸ πρόσωπον τοῦ νοσούντος, εἰ ὁμοίον ἐστὶ τοῖσι τῶν ὑγαινόντων, μάλιστα δ' εἰ αὐτὸ ἑαυτῷ (οὕτω γὰρ ἂν εἴη ἀριστον) καὶ ἔστ' ἂν γε τὸ ἴδιον ἐκάστου τῶν νοσοῦντων ἐπιστάμεθα χρῶμα καὶ μέγεθος, οὐδὲν τοῦ κοινοῦ δεόμεθα. διὰ δὲ τὸ μὴ προγινώσκειν ἡμᾶς ἅπαντας ἀνθρώπους ὅπως εἶχον φύσεως, ἀλλ' ἐξαίφνης πολλάκις ἐπὶ τοὺς ἀγνώστους καλεῖσθαι, τὴν ἀρχὴν τῆς τε διαγνώσεως ἀπὸ τῶν παθῶν καὶ τῆς ἐσομένης προγνώσεως ἀπὸ τῶν κοινῶν ποιούμεθα. οἷς γὰρ μήτε ῥὶς ὀξεῖα μήτ'

ὀφθαλμοὶ κοῖλοι μήτε κρόταφοι ξυμπεπτωκότες εἶεν, οὐδὲν ἐρωτῶμεν οὐδένα περὶ τοῦ νοσοῦντος. εἰ δὲ ῥὶς μὲν ὀξεῖα, ὀφθαλμοὶ δὲ κοῖλοι, κρόταφοί τε ξυμπεπτωκότες φαίνονται, τηνικαῦτα ἐρωτῶμεν ὅπως διέκειτο κατὰ φύσιν ἔχων. οὕτω δὲ κὰκ τοῦ νοσήματος αἱ προγνώσεις γίνονται τῶν μελλόντων ἔσεσθαι. δέδεικται γὰρ σοι διὰ πλειόνων ἐν τε τοῖς περὶ κρίσεων καὶ τοῖς εἰς ἀφορισμοὺς ὑπομνήμασι τριταῖος μὲν ἀκριβὲς ταχυκρίσιμος εἶναι, τεταρταῖος δὲ, χρόνιος, ἀμφότεροι δ' ἀκίνδυνοι. φρενίτις δὲ καὶ λήθαργος, ἄμφω κινδυνώδη καὶ ὀξέα. σκίρρος δὲ σπληνὸς ὀλέθριόν τε καὶ χρόνιον. ἐκ δὲ τοῦ νοσοῦντος αὐτοῦ πρόγνωσις γίνεται τῶν ἐσομένων κατὰ διττὸν τρόπον. ἔστι δ' αὐτῶν ὁ μὲν ἕτερος τοιοῦτος· ἐκ κοσμίου, φησί, θρασεῖα ἀπόκρισις κακόν· ἔμπαλιν δὲ θορυβώδης ἄνθρωπος νοσῶν οὐ μόνον εἰ φθέγγεται θρασέως, ἀλλ' οὐδ' εἰ παραφρονήσῃ ἐν διακαεῖ πυρετῷ κινδυνεύσειεν. ὁ δ' ἕτερος τρόπος τοιόσδ' ἐστίν, εἰ πάντα τὰ προσήκοντα ποιῶν ὁ κάμνων καὶ κατακοῦων τῷ ἱατρῷ οὐδὲν ὀνίναται, χαλεπῶς νοσεῖ. τούναντίον δ'

ἅπαν, εἰ μηδὲν τῶν δεόντων πράττων νοσῶν, μετρίως διάκειται. οὕτως δὲ κὰκ τῶν προσφερομένων ἢ πρόγνωσις ἔσται. μοχθηρῶν γὰρ ὄντων αὐτῶν, ἐπειδὴν μὴ χεῖρω γίγνοιτο μετρίως νοσεῖ, προσηκόντως δ' ἀπάντων γιγνομένων, εἰ πρὸς τῷ μηδὲν ὀνίνασθαι, σφοδρύνειτο, μοχθηρόν. ἐγὼ δ' ὅτι μὴ μόνον τοὺς τρόπους τῶν νοσημάτων, ἀλλὰ καὶ τὰς ιδέας ἐνίοτε διέγων ἐκ τῶν προσφερομένων, ἐθεάσασθε πολλάκις. ἀλλ', ὡς ἔφην, ἐπὶ πλέον ἐν ἐτέροις ὑπὲρ ἀπάντων τούτων διήλθον. ὅταν

δὲ καὶ τοῦ προσφέροντος λέγει προγινώσκεισθαι ῥᾶον ἢ χαλεπώτερον, ἐν ταῖς νόσοις ἀκούειν χρή. τοιόνδε τι θεώμενοι πολλάκις, ἤτοι διάθεσις χρονία ἢ καὶ πυρετώδη νοσήματα χρονία, προστίθεμέν τι τῇ διαγνώσει, καὶ τοῦ γινῶναι τίς ὁ θεραπεύων ἦν ἰατρός, εἰ μὲν γὰρ ἀξιόλογος, ὀλίγας ἐλπίδας ἔχομεν τῆς ἰάσεως, εὐδηλον γὰρ ὅτι κακοήθης ἐστὶν ἡ νόσος, εἰ πάντων ὀρθῶς γιγνομένων οὐδὲν ὀνίνανται. φαύλου δ' ὄντος εἰκὸς εἶναι νομίζομεν, εἰ καλῶς ἅπανταπραχθεῖη, σωθήσεσθαι τὸν ἄνθρωπον. ἀλλὰ καὶ τῆς καταστάσεως

ἔφη, τουτέστι τῆς ἰδίας τοῦ περιέχοντος κράσεως ἔσεσθαι τὰς προγνώσεις. τὸ δ' ὅλης καὶ κατὰ μέρεα τῶν οὐρανίων ἐστὶν, εἰ μεμνήμεθα τῶν ἐν ταῖς προγεγραμμέναις τρισὶ καταστάσεσιν εἰρημένων, ἐφ' ὧν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης τὰ ἐν τῷ περιέχοντι γιγνόμενα κατὰ θερμότητα καὶ ψυχρότητα διερχόμενος, ἐπὶ τῆς τελευτῆς αὐτῶν ἀπεφάνητο τὴν ἐπικρατήσαν κρᾶσιν, οἷον ὅταν εἴπῃ, γενομένης δὲ τῆς ἀγωγῆς ὅλης ἐπὶ τὰ νότια καὶ μετ' αὐχμῶν, καίτοι οὔτε δι' ὅλου τοῦ ἔτους οὔτε νότος ἔπνευσεν οὔτ' αὐχμὸς ἐγένετο. πάλιν δὲ, ὅταν εἴπῃ, γενομένου δὲ τοῦ ἔτεος ὅλου ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ καὶ βορείου, κατὰ πλεονάζον ἀποφαίνεται. τὸ γὰρ μηδεμίαν ἡμέραν ἐν ὅλῳ τῷ ἔτει μήτε θερμὴν γενέσθαι μήτε ξηρὰν μήτε νότιον ἀδύνατον ἦν. οὕτως δὲ καὶ τὰς τῶν νοσημάτων ιδέας πολὺ μὲν ἐνεδέχετο γενέσθαι τοίαις, οὐ μὴν ἄνευ τοῦ παρεμπεσεῖν ἐτέρας. ἀμέλει συντελέσας τῆς πρώτης καταστάσεως τὴν διήγησιν, ἐπὶ τῇ ταύτῃ τελευτῇ κατὰ λέξιν οὕτως ἔγραψεν. ἐκ πάντων δὲ τῶν ὑπογεγραμμένων

ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ μόνοις τοῖσι φθινώδεσι θανατώδεα συνέπεσεν· ἐπεὶ τοῖσι γ' ἄλλοις εὐφύρως πᾶσι καὶ θανατώδεις ἐν τοῖς ἄλλοις πυρετοῖς οὐκ ἐγένετο, οὔτε ἐν εἶδος ἐπεδήμησε νοσημάτων οὔτε μία κατάστασις ἐν ὅλῳ τῷ ἔτει διὰ παντὸς ἐγένετο. κατὰ δὲ τὸ ἐπικρατοῦν τῆς κράσεως ἦτοι ψυχρὰν καὶ ὑγρὰν ἢ τινα τῶν ἄλλων κράσεων ἡμεῖς λέγομεν. ὁ δ' Ἱπποκράτης ἔγραψεν· ἥρος μὲν γὰρ ἄλλα νοσήματα, θέρους δ' ἄλλα, καὶ φθινοπώρου μὲν ἄλλα, χειμῶνος δ' ἄλλα συνέβη γενέσθαι καθ' ἐκάστην ὧν ἔγραψε καταστάσεων. ἐπικρατεῖν δ' ὅμως ἐν ὅλῳ τῷ ἔτει κατὰ μὲν τὴνδε τὴν κατάστασιν τουτὶ τὸ νόσημα, καθ' ἐτέραν δὲ τουτὶ. τουτ' οὖν ἐστὶ τὸ λεγόμενον, ἐκ τῆς καταστάσεως ὅλης καὶ κατὰ μέρεα τῶν οὐρανίων, προσέθηκε καὶ τῷ λόγῳ, τῶν οὐρανίων, ἐπειδὴ ψιλῶς λεχθὲν ἄνευ τῆς προσθήκης τὸ τῆς καταστάσεως ὄνομα καὶ τὴν τῆς χώρας ιδέαν δηλοῦν δύναται καὶ παντὸς ἄλλου πράγματος. ἀμέλει καὶ συνάπτων ἐρεῖ, ἐκ τῆς καταστάσεως ὅλης τε καὶ κατὰ μέρεα τῶν οὐρανίων, καὶ χώρας ἐκάστης καὶ τοῦ ἔθεος. ὅτι δὲ καὶ ἡ τῆς χώρας ιδέα μεγάλα συντελεῖ πρὸς τὴν τῶν

ἐσομένων πρόγνωσιν ἐπιδέδεικται πολλάκις. ἀρκεῖ δὲ νῦν ἀναπέμψαι πρὸς τὸ περὶ ἀέρων καὶ ὑδάτων καὶ τόπων βιβλίον, ἐν ᾧ διδάσκει τίνα καθ' ἐκάστην ὥραν πλεονάζει νοσήματα· τουτῶν γὰρ ἢ τε γενέσεις τοῖς ἐπιχωρίοις σύντροφος ὁ τ' ἀπ' αὐτῶν κίνδυνος ἦττων, ὡς ἂν οἰκείων ὄντων. ἀλλὰ καὶ τοῦ ἔθους εἰς πρόγνωσιν ὠφελεῖσθαι σε διδάσκει. ἐν γοῦν τῷ προγνωστικῷ προστιθεῖς αὐτοὺς τοὺς ἐκ τῆς συνηθείας

διορισμούς ἐνίοτε μὲν οὕτως φησίν· ἐπὶ γαστέρα δὲ κατακεῖσθαι ὥ μὴ σύννηθές ἐστι καὶ ὑγιαίνοντι οὕτω κοιμᾶσθαι, παραφροσύνην σημαίνει ἢ ὀδύνην τῶν περὶ τὴν κοιλίην. ἐνίοτε δὲ οὕτως· ὀδόντας πρίειν ἐν πυρετοῖσιν, ὁκόσοισι μὴ σύννηθες ἐστὶν ἀπὸ παίδων μανικὸν καὶ θανατῶδες. ἀλλὰ κακὰ τῆς διαίτης τοῦ κάμνοντος ἢ διητήθη δύνατόν ἐστι στοχάσασθαι τεχνικῶς ὁποῖοί τε εἰσι καὶ ὁπόσοι οἱ πλεονάζοντες χυμοί. τούτων δὲ γνωσθέντων ἢ τε παροῦσα τοῦ σώματος διάθεσις εὐγνωστοτέρα καὶ ἢ πρόγνωσις τῶν ἀποβησομένων ἐτοιμοτέρα γίγνεται. ἀλλὰ κακὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀξιοῖ τὰς προγνώσεις ποιεῖσθαι. καλοῦσι δ' ἐπιτηδεύματα

πάντα ὅσα πράττουσιν οἱ ἄνθρωποι διὰ χρείαν ἢ ἀνάγκην, εἴτε ναυτιλλόμενοι εἴτε γεωργοῦντες, ἢ οἰκοδομοῦντές τε καὶ τεκταινόμενοι, κυνηγετοῦντες ἢ φιλογυμναστοῦντες, ὡς λούεσθαι πολλάκις ἐν ὕδασι θερμοῖς ἢ ψυχροῖς. ἐνεστὶν οὖν ἐφ' ὧν ἐπιτηδεύουσι τεκμήρασθαι περὶ τῆς κατὰ τὴν νόσον διαθέσεως. ὁ μὲν γὰρ ἐν ἀγρῷ διητημένος ὥρα θέρους ἐν ἡλίῳ ὑπαίθριος καὶ πόνοις καὶ λεπτῇ διαίτῃ τὸν πικρόχολον χυμὸν μᾶλλον ἢ τὸν φλεγματικὸν ὅσον ἐπὶ τούτῳ ἡθροικέναι δύναται. ὅστις δ' ἐμπαλιν τῷδε κατὰ πόλιν, ἐν σκιᾷ λουόμενος δις τῆς ἡμέρας, ἀργῶς δ' ἐμπιπλάμενος διατελεῖ, τὸν φλεγματικὸν μᾶλλον, ἐπὶ τε δ' ἄλλων ἀνάλογον. ὅτι δὲ κακὰ τῆς ἡλικίας εἰς τε τὴν τῶν παρόντων διάγνωσιν καὶ τὴν τῶν ἐσομένων πρόγνωσιν οὐ σμικρὰν ὠφέλειαν ἔχομεν ἔκ τε τῶν ἀφορισμῶν μαθήσει, καθ' οὓς περὶ τῶν ἡλικιῶν διελέγετο, προεξηγησάμεθα δ' ἤδη τὸ βιβλίον. ἀλλὰ κακὰ τῶν λόγων ὧν ὁ κάμνων λέγει δυνατόν ἐστι πρὸς τὴν τῶν παρόντων διάγνωσιν

καὶ πρὸς τὴν τῶν μελλόντων πρόγνωσιν ὠφελεῖσθαι. συνῆπται δ' ἡ σημειώσεις αὕτη καὶ κοινωνεῖ τῇ κατὰ τὸ ἥθος. ἐὰν μὲν γὰρ κατὰ τὸ ἥθος ὁ πρόσθεν ἐτύγχανεν ἔχων ἐν τῷ ὑγιαίνειν ὁ κάμνων οἱ λόγοι φαίνονται γιγνώμενοι, χαλεπὸν οὐδὲν ἔσεσθαι προσδοκῆσομεν, εἰ δ' ἐναντίους τῶν ἐθῶν ὁ κάμνων λόγους λέγει, μοχθηρὸν τὸ σημεῖον. ὑπόνοια γὰρ τις ἡμῖν ἔκ τούτου γίγνεται βεβλάφθαι τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, τὸ δὲ τρόποισιν ἐφεξῆς εἰρημένων ἴδωμεν τί σημαίνει. χρῶνται γὰρ οἱ παλαιοὶ τῇ φωνῇ ταύτῃ κατὰ δυοῖν σημαινομένων, ἐνίοτε μὲν ἐπὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἥθος αὐτὸ φέροντες, ἐνίοτε δ' ἐπὶ τὰς διαφορὰς ἢ τὰς ιδέας τοῦ προκειμένου κατὰ τὸν λόγον πράγματος, οἷον εἰ περὶ διαίτης ὁ λόγος. τρόπους διαίτης εἰπὼν ὁ συγγραφεὺς τὰς διαφορὰς αὐτὰς ἢ τὰς ιδέας δηλοῖ, καθάπερ γε καὶ εἰ πυρετῶν εἴποι τρόπους εἶναι πολλοὺς τὰς διαφορὰς τούτων ἢ τὰ εἶδη σημαίνει. καὶ τοίνυν ἤτοι τὰ τῆς ψυχῆς ἥθη δηλοῖ διὰ τοῦ φάναι τρόποισιν, ἢ τὰς τῶν λόγων διαφορὰς, ἐπειδὴ περὶ λόγων προεῖρηκεν,

ὡς εἰ καὶ οὕτως εἶπε, λόγοισι καὶ ταῖς τῶν αὐτῶν ἢ διαφοραῖς. διαφορὰς γὰρ ἢ ιδέας ἢ εἶδη κατὰ τὸ παρὸν οὐ διοίσει λέγειν, ἀπάντων τούτων γιγνομένων ἐν τῇ τομῇ τῶν γενικῶς νοουμένων. ὥσπερ δ' οἱ λόγοι διδάσκουσι τι περὶ τῆς διαθέσεως τοῦ νοσοῦντος, οὕτω καὶ ἡ σιγὴ παρὰ φύσιν ἢ κατὰ φύσιν οὕσα τῷ κάμνοντι. τῷ μὲν γὰρ φύσει σιωπηλῷ κατὰ φύσιν ἐστὶ, τῷ δ' ἐναντίῳ παρὰ φύσιν. ὥστε τούτῳ μὲν ἤτοι

νωθρότης τίς ἐστι καταφορική, δι' ἣν σιωπᾶ παρὰ φύσιν, ἢ μελαγχολίας ἀρχή, τῷ δὲ σιωπηλῷ τὸ μὴ σιωπᾶν, ἀλλὰ πλείω φθέγγεσθαι τῶν εἰωθότων παρακρουστικόν. ἐξῆς δ' εἰπὼν διανοήματα οὐκ αἰσθητὸν οὐδὲ φαινόμενον ἐδήλωσεν, ἀλλ' ἐκ τεκμηρίων εὐρισκόμενον πρᾶγμα. τεκμήριον δὲ ἐστὶν ὃ ἀποφθέγγονται τε καὶ πράττουσιν οἱ κάμνοντες. παραγενόμενος γοῦν τις ἡμῶν ἔωθεν, ὡς ἔθος, ἐπὶ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ δι' ὅλης ἔφη τῆς νυκτὸς ἡγρυπνηκέναι, σκοπούμενος, εἰ δόξειε τῷ Ἀτλαντι κάμνοντι μηκέτι βαστάζειν τὸν οὐρανόν, ὃ τί ποτ'

ἂν συμβαίῃ. τοῦτο εἰπόντος αὐτοῦ συνήκαμεν ἀρχὴν τινα μελαγχολίας εἶναι. παραπλησίως δὲ καὶ διὰ τῶν ἔργων ὧν πράττουσιν οἱ κάμνοντες ἐνδείκνυται τὸ τῆς ψυχῆς ἥθος. ἐξῆς δὲ τούτων ὁ συγγραφεὺς φησιν, ὕπνοισιν οὐχ ὕπνοισι, περὶ ὧν οὐδὲν ἐνταῦθα θέλω λέγειν, ἐν τε τοῖς ἀφορισμοῖς κὰν τῷ προγνωστικῷ καὶ τοὺς ὕπνους τε καὶ ἀγρυπνίας προεξηγημένος. ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἐνυπνίων προεξηγημαί, τῶν τ' ἄλλων καὶ ὅσα διάθεσιν τινα τοῦ σώματος ἐνδείκνυται, καθάπερ κὰν τῷ περὶ διαίτης ὑγιεινῶν γέγραπται. πυρκαϊᾶς μὲν γάρ τις ὁρῶν ὄναρ ὑπὸ τῆς ξανθῆς ὀχλεῖται χολῆς, καπνοὺς δὲ ἢ γνόφους ἢ βαθέα σκότον ὑπὸ τῆς μελαίνης χολῆς, ὄμβρους δὲ ψυχρὰν ὑγρότητα πλεονάζειν ἐνδείκνυται, καθάπερ γε καὶ εἰ χιόνα καὶ κρύσταλλον καὶ χάλαζαν, φλέγμα ψυχρόν· ἐν χωρίῳ δὲ δοκῶν εἶναι δυσώδει σηπεδόνα χυμῶν, λόφους δ' ἀλεκτρυόνων ἢ τινα πυρρὰ αἷμα πλεονάζειν. ζοφώδη δὲ τινα ὁρᾶν ἢ ἐν ζοφώδεσι τόποις ἴστασθαι πνεύματα δηλοῖ. διὸ καὶ προσέθηκε τῷ

ἐνυπνίοις τίσι καὶ ὅτε, τὸ μὲν τίσι τὰς διαφορὰς αὐτῶν ἐνδείκνυμενον καὶ μὴ προσθέντος αὐτοῦ πρόδηλον ἦν, τὸ δ' ὅτε τὸν καιρὸν ἐν ᾧ γίνεται τὰ ἐνύπνια, τουτέστιν εἴτε κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν παροξυσμῶν εἴτε κατὰ τὴν ἀκμὴν εἴτ' ἐν ἄλλῳ τινὶ καιρῷ. καὶ εἰ μετὰ τροφὴν καὶ τοιάνδε τινα τροφὴν εὐθέως ἢ χωρὶς τροφῆς, γίνεται γάρ τις ἐνδειξις ἐκ τούτων. ὁ γοῦν χιονίζεσθαι δοκῶν, εἰ ἐν εἰσβολῇ παροξυσμοῦ μετὰ ρίγους ἢ φρίκης ἢ καταψύξεως γιγνομένου τοῦτο φαντασθῇ, τῷ καιρῷ τὸ πλεον, οὐ τῇ διαθέσει τοῦ σώματος ἀναφέρειν χρή. κατὰ μέντοι τὴν παρακμὴν τοιοῦτον ὄναρ θεασάμενος βεβαιότεραν ἡμῖν ἐνδειξιν ἐργάζεται τῆς τῶν ἐπικρατούντων χυμῶν ψυχρότητος. ἔτι δὲ μᾶλλον, ἐὰν μὴ ἐδηδοκῶς ἢ τῶν φλεγματικῶν ἐδεσμάτων ὧν ἐν τῇ γαστρὶ περιεχομένων, ἐνδέχεται τινὶ τοιαύτην γίνεσθαι φαντασίαν, καίτοι τῆς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι διαθέσεως οὐκ οὕσης ὁμοίας· τὸ δὲ τιλμοῖσιν, ὅπερ ἐφεξῆς εἴρηται προεξηγημαί κὰν τοῖς περὶ χυμῶν ὑπομνήμασιν, ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν νῦν εἰρημένων, ἐπὶ τε τῶν κροκυδιζόντων

καὶ καρφολογούντων εἰρῆσθαι δυνάμενα καὶ τῶν ὀτιοῦν μέρος αὐτῶν τιλλόντων, ἐν ᾧ διάθεσις τίς ἐστὶν ὀδυνώδης ἐν βάθει. πολλάκις δὲ καὶ πύου περιεχομένου κατὰ τὸ μόριον ἢ τινος ἄλλου δριμέος χυμοῦ τίλλουσι τὸ μέρος, ὥσπερ γε καὶ λόγῳ παραφροσύνης ἔστιν ὅτε. τὸ δὲ κνησμοῖσι μετὰ τοῦτο γεγραμμένον ἐνδείκνυται χυμοὺς ὀδαξέοντας εἶναι κατὰ τὸ δέρμα, δι' οὓς κνῶνται. περὶ δακρύων ἐμάθομεν ἤδη τῶν ἐκουσίων τε καὶ ἀκουσίων, ὁποῖόν τι σημαίνειν ἐκάτερον πέφυκεν. ὥσπερ γε

καὶ περὶ τῆς ιδέας τῶν παροξυσμῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ διαχωρημάτων καὶ οὖρων καὶ πτυέλων καὶ τῶν ἐμουμένων αὐταρκέστατα διὰ τοῦ προγνωστικοῦ δεδήλωται, μετὰ τοῦ καὶ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς εἰρησθαι πολλάκις καὶ κατὰ τὸ προρρήτικόν. ἐφεξῆς δὲ λέγοντος αὐτοῦ καὶ ὅσαι ἐξ οἴων εἰς οἷα διαδοχαὶ νοσημάτων καὶ ἀποστάσεις ἐπὶ τὸ ὀλέθριον καὶ κρίσιμον, ἀναμινήσκεσθαι χρὴ κἀνταῦθα τῶν προδιδαχθέντων, ἐν οἷς προεξηγήμεθα. διαδοχαὶ γοῦν ὀλέθριοι τε καὶ κρίσιμοι

γίνονται νοσημάτων, κατὰ τε τὴν τῶν νόσων αὐτῶν διαφορὰν καὶ τοὺς πάσχοντας τόπους. ἡ μὲν γὰρ εἰς ἐπιεικέστερα νοσήματα καὶ τόπους ἀκυρωτέρους διαδοχὴ σωτήριος· εἰ δ' εἰς χαλεπώτερα τε νοσήματα καὶ τόπους κυριωτέρους, ὀλέθριος. οὕτω δὲ καὶ ἀποστάσεις αἱ μὲν κατ' ἔκρουν, ἀμείνους, αἱ δὲ κατ' ἀπόθεσιν ἦττον ὠφέλιμοι. τούτων δ' αὐτῶν αἱ μὲν πορρώτέρω τε τοῦ κάμνοντος τόπου καὶ εἰς ἄκυρα μόρια πάσχοντος ἀγαθαί, αἱ δ' ἐναντίαι τούτων μοχθηραί. καὶ μὴν καὶ τὰ τούτων ἐφεξῆς εἰρημένα κατὰ τὸ σύγγραμμα πᾶν ἐπὶ πλεῖστον ἐξεργασάμεθα δι' ὧν προεξηγήηται βιβλίων. ἐν τε γὰρ ἀφορισμοῖς καὶ προγνωστικῶν περὶ τε τοῦ ῥίγους καὶ τῶν ἰδρώτων καὶ βηχὸς καὶ πταρμοῦ καὶ λυγμοῦ, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις πραγματείαις ἃς ἐποιησάμεθα καὶ περὶ τούτων μὲν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ὅσα χρήσιμα πρὸς τε τὰς διαγνώσεις καὶ προγνώσεις ἐστίν. ἐφεξῆς δὲ πάλιν ψύξεως αὐτοῦ μνημονεύσαντος ἐπισκεπτέον, ἄρα γε τοῦ παντὸς σώματος ψύξις, ὡς διακαίεσθαι τὸ βάθος ἢ τῶν ἀκρωτηρίων ἀκούειν προσῆκεν ἢ περὶ πάντων

τούτων λέγειν αὐτὸν ἄμεινόν ἐστιν ὑπολαβεῖν. ἄλλο μὲν γάρ τι σημαίνει ψύξις ἐν ἀρχῇ παροξυσμοῦ, ἄλλο δ' ἐν παρακμῇ γενομένη, καθάπερ γε καὶ εἰ διὰ παντὸς τοῦ παροξυσμοῦ παραμένονι καὶ αὐτῇ, σημείον ἐστίν οὐκ ἀγαθόν, ὥσπερ γε καὶ εἰ τοιαύτης οὔσης αὐτῆς αἰεὶ διακαίοιτο τὸ βάθος, ὑπὲρ ὧν ἀπάντων οἷς ἐξηγησάμεθα καὶ κατὰ τὴν περὶ κρίσεως πραγματείαν εἴρηται. πνεύματα δ' ὅταν εἴπῃ, τὰς περὶ τῆς ἀναπνοῆς διαφορὰς ἀκουστέον. ἐπειδὴ δὲ τῶν φυσῶν ἐφεξῆς ἐμνημόνευσε καὶ αὐταὶ τοῦ γένους εἰσὶ τῶν πνευμάτων. εἴρηται δὲ περὶ τούτων ἐν τοῖς εἰς τὸ προγνωστικὸν καὶ τῇ περὶ δυσπνοίας πραγματείᾳ καὶ τῇ περὶ τῆς κατὰ ἀναπνοὴν πνευμάτων διαφορὰς, ὥσπερ γε καὶ περὶ φυσῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ. καὶ ἐρυγαὶ δὲ τοῦ γένους μὲν εἰσὶ τῶν πνευμάτων καὶ κατὰ τοῦτο κοινωνοῦσιν πᾶσι τῆς κατὰ τὴν ἀναπνοὴν, ἐν εἴδει δὲ φυσῶδων πνευμάτων ὑπάρχουσιν πάλιν κατὰ τοῦτο κοινωνοῦσιν ταῖς φύσεσιν, ὥστε καὶ αὐταὶ δηλοῦσιν φυσῶδες ἐν τῇ κοιλίᾳ τῇ ἄνω γεννᾶσθαι πνεῦμα.

καὶ τὸ κατὰ τὴν τελευτὴν τῆς ῥήσεως εἰρημένον εὐδηλον. αἰμορράγαι τε γὰρ καὶ αἰμορροίδες ὅπως αἱ μὲν ἐπ' ὠφελείᾳ γίνεσθαι πεφύκασιν, αἱ δ' ἐπὶ βλάβῃ μεμαθήκαμεν.

Chapter 1.3

Section 1.3.2

Πυρετοὶ οἱ μὲν συνεχέες, οἱ δὲ ἡμέρην ἔχουσι, νύκτα διαλείπουσι, νύκτα ἔχουσιν, ἡμέραν διαλείπουσιν. ἡμιτριταῖοι τε καὶ τεταρταῖοι, πεμπταῖοι, ἑβδομαῖοι καὶ ἑναταῖοι.

Καὶ τῷ τοῦ συνεχοῦς ὀνόματι καὶ τῷ τοῦ διαλείποντος οἱ παλαιοὶ διττῶς φαίνονται χρώμενοι. συνεχεῖς γοῦν ὀνομάζουσι πυρετοὺς ἐνίοτε μὲν ἅπαντας ὅσοι μὴ λήγουσιν εἰς ἀπυρεξίαν, ἐνίοτε δ' οὐχ ἅπαντας τοὺς μὴ λήγοντας εἰς ἀπυρεξίαν, ἀλλ' ἐκείνους μόνους ἐξαιρέτως, ὅσοι μηδεμίαν ἴσχουσι μεταβολὴν ἄχρι κρίσεως. οὕτω δὲ καὶ διαλείποντας,

ἐνίοτε μὲν ἐκείνους μόνους ὀνομάζουσι τοὺς εἰς ἀπυρεξίαν παυομένους, ἐνίοτε δὲ τοὺς μὴ παυομένους εἰς ἀπυρεξίαν, ἀξιολόγους δὲ μεταβολὰς ποιουμένους τῶν κατὰ μέρος παροξυσμῶν, εἰς ἀρχὴν τε καὶ ἀνάβασιν, ἀκμὴν τε καὶ παρακμὴν. ἔνιοι δὲ τῶν νεωτέρων ἰατρῶν τοὺς μηδεμίαν ἀξιόλογον ἴσχοντας μεταβολὴν οὐ συνεχεῖς, ἀλλὰ συνόχους ὀνομάζουσι, συνεχεῖς δὲ μόνους ἐκείνους, ὅσοι μετ' εἰς ἀπυρεξίαν λήγουσι καὶ διαλυμάνουσι τοῖς κατὰ μέρος παροξυσμοῖς. τούτους οἱ παλαιοὶ ποτὲ μὲν συνεχεῖς, ὀνομάζουσι, ποτὲ δὲ διαλείποντας. εἰσὶ γὰρ ὄντως ἐν τῷ μέσῳ τῶν συνεχῶν καὶ τῶν εἰς ἀπυρεξίαν παυομένων. εἰκότως οὖν ὅταν μὲν τοῖς συνέχοις παραβάλλωνται, διαλείποντες καλοῦνται, ὅταν δὲ τοῖς εἰς ἀπυρεξίαν λήγουσι, συνεχεῖς. ἐν δὲ τῇ προκειμένῃ ῥήσει πυρετῶν διαφορὰν γράφων ὁ Ἱπποκράτης ἐνίους μὲν αὐτῶν φησὶν εἶναι συνεχεῖς, εἰσὶ γὰρ ὄντως πολλοὶ συνεχεῖς κατὰ ἀμφότερα τὰ σημαινόμενα τοῦ συνεχοῦς, ἐνίους δ' ἦτοι

τὴν νύκτα διαλυτεῖν ἢ τὴν ἡμέραν, ὧν τοὺς μὲν εἰς ἀπυρεξίαν μὴ λήγοντας ἔνιοι τῶν νεωτέρων ἰατρῶν μεθημερινοὺς ἢ καθημερινοὺς ὀνομάζουσι, τοὺς δὲ λήγοντας ἀμφημερινοὺς, τῆς τοιαύτης λεπτολογίας τῶν ὀνομάτων οὐκ οὔσης παρὰ τοῖς παλαιότεροις. τοῦ γὰρ διαλείπειν διχῶς νοουμένου τε καὶ λεγομένου, καθότι προεῖρηται, τοὺς καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἢ νύκτα παροξυνομένους διαλείποντας ἐροῦμεν, ἐάν τ' εἰς ἀπυρεξίαν, ἐάν τ' εἰς καλουμένην ἔνδοσιν ἤκωσιν, εἴθ' ἐξῆς καταλέγει διαφορὰς πυρετῶν ἐτέρας τῶν προειρημένων, ἡμιτριταίων, τριταίων, τεταρταίων, πεμπταίων, ἑβδομαίων καὶ ἑναταίων μνημονεύων. τριταῖοι μὲν καὶ τεταρταῖοι σαφῶς εἰς ἀπυρεξίαν λήγουσι, τῶν δ' ἡμιτριταίων ἔνιοι μὲν ἀμφοτέραις ἄγουσι ταῖς διαγωγαῖς, ἔνιοι δὲ κατὰ τὴν ἐτέραν μόνην τῶν μὴ ληγόντων εἰς ἀπυρεξίαν. ἐὰν δ' ἐννοήσῃς ὅτι καθάπερ ἐπὶ τῶν καθ' ἐκάστην ἡμέραν παροξυνομένων ἐνίους μὲν εἰς ἀπυρεξίαν ἔφη λήγειν, ἐνίους δ' εἰς ἔνδοσιν, οὕτω καὶ τῶν διὰ τρίτης ἢ διὰ τετάρτης τίς ἐστι διαφορὰ, γνώση σαφῶς οὐ περὶ πράγματος εἶναι τὴν

ζήτησιν, ἀλλὰ σημαινόμενου πρὸς τῆς ἡμιτριταίου φωνῆς. τοὺς γε μὴν διὰ τετάρτης παροξυνομένους ἴσμεν εἰς ἀπυρεξίαν λήγοντας, ὡς τὸ πολὺ καὶ σπανιώτατά τις ὥφθη τῶν διὰ τετάρτης παροξυνομένων, μὴ λήγων

εἰς ἀπυρεξίαν. οὐ μὴν ἐπὶ γε τῶν διὰ τρίτης ὁμοίως ἔχει, πάμπολλαι γάρ εἰσι διαφοραί. ἐν τούτοις μὲν οὖν, ὡς ἔφην, οὐ περὶ πράγματος, ἀλλὰ περὶ σημαινομένου καὶ ὀνόματός ἐστιν ἡ ζήτησις, οὓς τῶν προειρημένων πυρετῶν ὀνομάζειν προσήκει τριταίους, ἡμιτριταίους καὶ τριταιοφυεῖς. οὕτω δὲ καὶ οὕτε πεμπταίους ἢ ἑβδομαίους ἢ ἐναταίους λέγει τινὰς εἶναι πυρετούς, οὐ περὶ ὀνόματός ἐστι σημαινομένου ζήτησις, ἀλλὰ περὶ πράγματος. ἔνιοι μὲν γὰρ τῶν ἰατρῶν οὐδέποτε φασιν ἑορακέναι τῆς τετάρτης ἡμέρας ἐξωτέρῳ προῖοῦσαν οὐδεμίαν περίοδον, ἔνιοι δὲ φασιν, ὥσπερ καὶ Ἱπποκράτης. ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὸς ἐκ μαιράκιου μέχρι δεῦρο παραφυλάττων, ἑβδομαίαν ἢ ἐνάτην οὐδ' ὅλως εἶδον οὕτε σαφῶς οὐτ' ἀμφιβόλως. πεμπταίας δὲ περιόδους ἔθεασάμεθα ἀμφιβόλως.

οὐ μὴν ἀκριβῶς τε καὶ σαφῶς, ὡς ἀμφημερινὰς καὶ τριταίας καὶ τεταρταίας. οὐ μὴν οὐδὲ λογικῆς ἀποδείξεως ἡγοῦμαι δεῖσθαι τὸ πρᾶγμα τὴν κρίσιν ἐκ πείρας λαμβάνον. εἰ μὲν γὰρ ἀκριβῶς ἑορακὲ τις πολλάκις, ἦτοι δι' ἑβδόμης ἢ ἐνάτης ἡμέρας τοὺς παροξυσμοὺς γινομένους, οὐ γὰρ δις ἢ τρίς εἴη ἂν οὗτος πεπεισμένος εἶναι τινὰς καὶ τοιαύτας περιόδους. εἰ δ' οὐχ ἑορακεν ἐκ νεότητος εἰς γῆρας ἐπεσκεμμένος ἀρρώστους οὕτω πυρεταίνοντας παμπόλλους, εὐδηλον αὐτῷ τοῦτο πάλιν, ὡς οὐ γίνονται περίοδοι τοιαῦται. πρὸς δ' οὖν τὸν Ἱπποκράτην τάχα καὶ λογικὴν ἂν τις ἀποδείξιν εἴποι, καθάπερ ὁ Διοκλῆς. ἐπὶ τίσι γὰρ ἔρεῖς τοῖσι σημείοισιν ἢ χυμοῖσι τὴν πεμπταίαν ἢ ἑβδομαίαν ἢ ἐναταίαν γίνεσθαι περίοδον οὐχ ἔξεις. οὐ μὴν οὐδ' ἔγραψέ τινα ἡμῖν ἀρρώστον οὕτω νοσήσαντα, καίτοι γ' ἔχρην, ὥσπερ ἄλλων πολλῶν καθολικῶν θεωρημάτων παραδείγματα διὰ τῶν κατὰ μέρος ἐδίδαξεν, οὕτω καὶ τούτων ποιῆσαι. γινώσκειν μέντοι

χρὴ τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως ἐν πολλοῖς τῶν ἀντιγράφων κατὰ τὸ καλούμενον ἀσύνδετον εἶδος τῆς ἐρμηνείας γεγραμμένον ὡδὶ πως, πυρετοὶ συνεχέες, ἡμέρην ἔχουσι, νύκτα διαλείπουσι, νύκτα ἔχουσι, ἡμέραν διαλείπουσιν. εἰπὼν δ' ἀσύνδετον ὀνομάζεσθαι τὸ τοιοῦτον εἶδος ἐδήλωσα καὶ τὴν ἐξηγήσιν αὐτοῦ. χρὴ γὰρ ὡς ἐν καταλόγῳ τῶν εἰρημένων ἀκούειν ἡμᾶς, προστιθέντας τοὺς παραλείμμενους ἐν ταῖς λέξεσι συνδέσμους.

Chapter 1.3

Section 1.3.3

Εἰσὶ δ' ὀξύταται μὲν καὶ μέγιστα καὶ χαλεπώταται νοῦσοι καὶ θανατωδέσταται ἐν τῷ συνεχεῖ πυρετῷ.

Ἡ μὲν ἀκριβεστάτη τούτων ἀπάντων διδασκαλία λέλεκται κατὰ τὰ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν ὑπομνήματα, καὶ νῦν, ὡς εἶπον ἤδη πολλάκις, οὐκ ἀποδεικνύναι μοι

πρόκειται τάληθες, οὐδὲ διδάσκειν ἅπαντα τὰ κατὰ μέρος, ὡς μηδὲν παραλιπεῖν, ἀλλὰ τὴν λέξιν ἐξηγεῖσθαι τοῦ παλαιοῦ. τὰ δ' οὖν κεφάλαια τῆς ἐμπιπτούσης ἐκάστου θεωρίας οὐ παρήσω. λέγει τοίνυν ὀξύτατας

καὶ χαλεπωτάτας νόσους εἶναι κατὰ τὸν συνεχῆ πυρετόν. ὀξύτατας μὲν λέγων τὰς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὰς κρίσεις λαμβανούσας, μεγίστας δὲ τὰς ἰσχυροτάτας, χαλεπωτάτας δὲ τὰς κίνδυνον ἐπιφερούσας, ὅπερ ἐξηγούμενος αὐτὸς ἐπήνεγκε, θανατωδεστάτας εἰπὼν αὐτάς. ὅπως δ' ἂν ἀκούης εἰρησθαι τὸν συνεχῆ πυρετόν, ἀληθὴς ἐστὶν ὁ λόγος. ὀξύταται γὰρ νόσοι καὶ μέγισται καὶ χαλεπώταται κατὰ τε τοὺς ἰδίως λεγομένους συνόχους γίνονται πυρετοὺς καὶ κατὰ τοὺς ἄλλους οὐδὲν ἥττον, ὅσοι διὰ τῶν κατὰ μέρος προέρχονται παροξυσμῶν ἀρχὰς καὶ ἀναβάσεις, ἀκμὰς καὶ παρακμὰς ποιούμενοι σαφεῖς, ἄνευ τοῦ λήγειν εἰς ἀπυρεξίαν, ὑπὲρ ὧν ἄμεινον ἀκούειν νῦν, ἐπειδὴ καὶ τοὺς συνόχους ἐν τούτοις περιέχεσθαι συμβέβηκεν, οὐ μὴν ἐν τοῖς συνόχοις δὲ τούτους. ἐὰν οὖν ἀκούσῃ τις περὶ μόνων τῶν συνόχων εἰρησθαι τὸν

λόγον, ἐξαιρεῖσθαι δόξει τοὺς ἄλλους συνεχεῖς, ὡς οὐ κινδυνώδεις ὄντας οὔτε σφοδροὺς οὔτ' ὀξεῖς.

Chapter 1.3

Section 1.3.4

Ἀσφαλέστατος δ' ἀπάντων καὶ ῥῆϊστος καὶ μακρότατος ὁ τεταρταῖος. οὗτος γὰρ οὐ μόνον αὐτὸς ἐφ' ἑωυτοῦ τοιοῦτός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ νοσημάτων ἐτέρων μεγάλων ρύεται.

Ῥῆϊστον εἶπε τὸν τεταρταῖον ἐν ἴσῳ τῷ εὐφορον. οἱ γάρ τοι συνεχεῖς τῶν πυρετῶν μηδεμίαν ἔχοντες τῶν ὀχληρῶν ἀνάπαυλαν ἄχρι κρίσεως, ἀλλὰ καὶ διηνεκῶς βαρύνοντες, εἰκότως δύσφοροι λέγονται τε καὶ εἰσιν. ἐν δὲ τῷ τεταρταίῳ καὶ μάλισθ' ὅταν ἦ μέτριος, ἔνεστι καὶ προῖέναι ταῖς μέσαις τῶν παροξυσμῶν ἡμέραις καὶ τι καὶ πράττειν ἐνίοτε τῶν συνήθων. χρή δὲ γινώσκειν σε καὶ τὸ τῶν παλαιῶν ἔθος, ὅταν ἀκούσης αὐτῶν περὶ πυρετῶν διαλεγόμενων.

ἐὰν γοῦν ἥπατος ἢ πλευρᾶς ἢ πνεύμονος ἢ ἄλλου τινὸς μορίου φλεγμονῇ πυρετὸς ἐπηται, πλευρίτιν ἢ περιπνευμονίαν ἢ ἥπατίτιν ὀνομάζουσι τὴν νόσον, οὐ πυρετώδη. τὸν δ' ἄνευ φλεγμονῆς πυρέττοντα πυρετόν φασι νοσεῖν, καὶ νῦν δ' ἄκουε περὶ ὧν διαλέγεται πυρετῶν οὕτως εἰρησθαι τὸν λόγον, ἐπεὶ τοι πολλάκις εἶδομεν ἐπὶ σπληνὶ μεγάλως πυρέττοντας ἀνθρώπους τεταρταῖον, κἄπειτα ἐν χρόνῳ παρεγχύσεως ὑδερικῆς γενομένης ἀποθανόντας. ἀλλ' αὐτὸς τε καθ' ἑαυτὸν ὁ τεταρταῖος ἀκίνδυνός ἐστιν, ὅς γε καὶ ἄλλων νοσημάτων ρύεται. παυσάμενας γοῦν ἐπιληψίας ἴσμεν ἐπὶ τεταρταίῳ χρονίῳ ἐνοχλήσαντι, καὶ μεμάθηκας ἤδη περὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ κατὰ τε τὰ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν ὑπομνήματα καὶ τὰ περὶ κρίσεων.

Chapter 1.3

Section 1.3.5

Ἐν δὲ τῷ ἡμιτριταίῳ καλεομένῳ ξυμπίπτει μὲν καὶ ὀξέα νοσήματα γίγνεσθαι καὶ ἐστὶ τῶν λοιπῶν οὗτος θανατωδέστατος.

ἀτὰρ φθινώδεις καὶ ὅσα ἄλλα μακρὰ νοσήματα νοσέουσιν, ἐπὶ τούτῳ μάλιστα νοσέουσιν.

Οὐ δύναμαι πεῖσαι τοὺς πολλοὺς τῶν ἱατρῶν διακρίναι τὴν τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἐπίσκεψιν τῆς περὶ τῶν ὀνομάτων τε καὶ σημαινομένων καὶ συγγινώσκειν αὐτοῖς δίκαιον. ὅπου γὰρ Ἀγαθῖνος, ἵνα τοὺς ἄλλους παραλείπω, βιβλίον ὅλον ἔγραψε τὸ πρῶτον περὶ ἡμιτριταίου, τὸ σημαινόμενον ἐκ τῆς προσηγορίας ζητῶν ἐν αὐτῷ, πῶς οὐκ ἂν τις καὶ τούτοις συγγνώη; καίτοι γε ῥᾶστον ἦν ἰδίαν μὲν τῶν ὀρωμένων ποιήσασθαι διδασκαλίαν ἐν τῇ περιοδίᾳ, ἰδίαν δὲ τῶν ἐπ' αὐτοῖς ὀνομάτων, ὥσπερ ἐγὼ νῦν ποιήσομαι. τῶν γὰρ διὰ τρίτης παροξυνομένων πυρετῶν οἱ μὲν εἰς ἀπυρεξίαν λήγουσιν, οἱ δὲ οὐ. καὶ πάλιν ἐκατέρου τούτων ἡ διαφορὰ τοιάδ' ἐστὶ. τῶν εἰς ἀπυρεξίαν ληγόντων ἔνιοι μὲν ἐντὸς ὥρων δώδεκα τὸν παροξυσμὸν ἔχουσι περιγραφόμενον, ἔνιοι δ' ἐπὶ πλεον ἔκτεινόμενον. τῶν δὲ μὴ ληγόντων εἰς ἀπυρεξίαν ἔνιοι μὲν φρικώδεις ὄντες, ὅταν

ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς ἐπὶ τὴν καλουμένην ἀνάβασιν ἔρχονται, κἂν δοκῶσιν ἤδη μετρίως προεληλυθέναι, πάλιν ἑτέραν φρίκην μετὰ συστολῆς ποιοῦνται καὶ μετὰ ταύτην αὖθις ἑτέραν ἀνάβασιν, εἴτα ἐπ' ἐκείνης ἄλλην συστολήν τε καὶ φρίκην. δις γὰρ καὶ τρίς οὗτοι ὑποστρέφουσι. κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἕτερον ἴσχουσι παροξυσμὸν ἐλάττονα τοῦ προτέρου, χωρὶς τῶν προτέρων ἐπαναλήψεως καὶ τοῦτο ἐφεξῆς αὐτοῖς ἀεὶ κυκλεῖται, δυοῖν παροξυσμοῖν οἷον εἴρηκα γιγνομένοι ἐν ἡμέραις δύο. καὶ μὴν καὶ ἄλλοι τινὲς διὰ τρίτην παροξυνόμενοι χωρὶς τῶν εἰρημένων φρικωδῶν εἰσβολῶν τε καὶ ἐπαναλήψεων ἓνα παροξυσμὸν ἴσχουσι διὰ τρίτης, οὐ παροξυνόμενοι τῇ δευτέρᾳ. μίαν οὗτοι καὶ συνεχῇ καὶ ὁμαλῇ τὴν ἐπὶ τὴν ἀκμὴν ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς ἀνάβασιν ἔχουσιν. αὕτη μὲν σοι τῶν διὰ τρίτης παροξυνομένων πυρετῶν ἡ διαφορὰ, φαινομένη συνεχῶς ἐπὶ τῶν καμνόντων. ἐδείχθη δ' ὑφ' ἡμῶν ὁ μὲν φρικώδης πυρετὸς

ἐπὶ χολώδει καὶ φλεγματώδει χυμῷ συνιστάμενος. ὁ δὲ χωρὶς φρίκης ἐπὶ τῷ χολώδει μὲν, ἀλλὰ δυσκίνητοτέρῳ τε καὶ δυσπεπτοτέρῳ, φέρουσι δ' αὐτὸν καὶ φλεγμοναὶ κυρίων μορίων. τῶν δὲ μετὰ ῥίγους μὲν εἰσβαλλόντων, εἰς ἀπυρεξίαν δὲ ληγόντων ἅμα χολώδεσιν ἐμέτοις ἢ διαχωρήσεσιν ἢ ἰδρῶσιν ἢ ξανθὴ χολὴ κινουμένη δι' ὅλου τοῦ σώματος αἰτία. τούτων μὲν οὖν οὕτως ἐχόντων, ὡς εἴρηται, τὸ μὲν ἦτοι τὴν αἰτίαν ἐκάστου ζητεῖν ἢ τὴν θεραπείαν, ἱατρικόν τε καὶ χρήσιμόν ἐστι πρᾶγμα· τὸ δὲ τί καλέσει τις ἕκαστον τῶν εἰρημένων ὀρθῶς οὐκέτι τῆς ἱατρικῆς ἴδιον, ἀναγκαίως γε μὴν γινόμενον, ὅταν βούληταί τις ἐτέρους διδάσκειν,

ἀναγινώσκειν. τὰς γὰρ ἐπὶ τῶν καμνόντων γιγνομένης ἡμῖν διαγνώσεις τε τῶν παθῶν καὶ προγνώσεις τῶν ἐσομένων καὶ θεραπείας, ὁρῶμεν οὐδὲν δεομένης τῆς ἐν τοῖς ὀνόμασιν ἀκριβείας. οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τούτων οἱ ἰδιῶται κρίνουσι τοὺς ἰατροὺς, ἀλλ' ὅταν ἐπὶ φλεβοτομία τὸν κάμνοντα ῥαστωνήσαντα θεάσωνται καὶ τροφήν ἐν καιρῷ

λαμβάνοντα· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο κρίνειν ἰδιώτης δύναται θεασάμενος. εἴτα οὐκ εὐθέως ἐπὶ τῇ τροφῇ τὴν ἀρχὴν τοῦ παροξυσμοῦ γενομένην, ἀλλὰ μετὰ χρόνον πλείονα, τὸν ἰατρὸν ἐπαινεῖ, καὶ εἰ ψυχροῦ δεῖ τότε δόντα καὶ λούσαντα τὸν ἄρρωστον ἀπύρετον ἴδη πεποιηκότα, παραχρῆμα θαυμάζει, καθάπερ γε καὶ εἰ προείπη τι τῶν ἐσομένων. ἀπὸ τούτων μὲν οὖν ὁ ἰατρὸς ἀκριβῶς τε καὶ ἀληθῶς εὐδοκιμεῖ, σοφιστὴς δὲ κατατρίβει τὸν χρόνον ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν μαθητῶν, ὑπὲρ ὀνομάτων τε καὶ σημαινομένων ἐρίζων. ἐπεὶ δὲ τὸ προκείμενον ἡμῖν νῦν ἐστίν, οὐκ αὐτὰ τὰ πράγματα διδάξαι τῆς τέχνης, ἐν ἑτέροις γὰρ τοῦτο ἐπράξαμεν αὐτάρκως, ἀλλὰ τὴν Ἱπποκράτους γνῶμην ἐπισκέψασθαι διὰ συντόμων καὶ τοῦτο δυνατόν ὥδε ποιῆσαι. λέλεκται μὲν γὰρ αὐτῷ καὶ πρόσθεν· ἦν δ' αὐτοῖσι τὰ παθήματα φρικώδεις πυρετοὶ, συνεχῆς, ὀξείας, τὸ μὲν ὅλον οὐ διαλείποντες. ὁ δὲ τρόπος ἡμιτριταῖος, μίαν κουφότεροι, τῇ δ' ἐτέρῃ ἐπιπαροξυνόμενοι. καὶ νῦν δὴ πάλιν ἡ ῥῆσις αὕτη φησὶν, ἐν δὲ τῷ ἡμιτριταίῳ,

συμπίπτει μὲν καὶ ὀξέα νοσήματα καὶ ἐστὶ τῶν ἄλλων οὗτος θανατωδέστατος. ὅτι μὲν οὖν θανατώδης ἐστὶν ὁ ἡμιτριταῖος ἀντικρυς εἴρηκεν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης. ὅτι δὲ τῶν εἰς ἀπυρεξίαν ληγόντων οὐδεὶς ἐστὶ θανατώδης ἀντικρυς ἐν ἀφορισμοῖς ἐδήλωσεν εἰπών. πυρετοὶ ὀκόσοι μὴ διαλείποντες, διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, ἐπικίνδυνοι. ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ διαλείπουσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι. πῶς οὖν ἐκ τῶν εἰς ἀπυρεξίαν ληγόντων εἴπη τὸν ἡμιτριταῖον, ἐπόμενος Ἱπποκράτει ; καὶ μὴν οἱ λέγοντες, ἂν τις ὥραις τέτρασι καὶ εἴκοσι ἀπύρετος γίγνηται, τὸν μέσον ἔχειν αὐτὸν ἡμιτριταῖον, ἐκ τῶν διαλειπόντων ποιῶσι τοῦτον τὸν πυρετὸν τοιοῦτον. οὕτως δὲ καὶ τὸν μέσον καὶ τὸν μικρὸν ὥρων ἀριθμῷ διαφέρειν τοῦ μεγάλου φάσκοντες, εἰς ἀπυρεξίαν περιάγειν ἀμφοτέρους βουλόμενοι, τῆς Ἱπποκράτους ἀποχωρήσουσι γνῶμης, ἐν τοῖς διαλείπουσι πυρετοῖς τὸν ἡμιτριταῖον ἄγοντες. ἀκίνδυνος γὰρ οὗτος ἐστὶ, καίτοι θανατώδης ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενος. ἀμεινον οὖν ἐστὶ τῶν

μὲν ὀνομάτων, ὡς εἴρηται, καταφρονεῖν, ἀσκοῦντα θεραπείας τε καὶ διαγνώσεις καὶ προγνώσεις ἐκάστου τῶν πυρετῶν. ἐπεὶ δὲ σαφεστέρα τε καὶ συντομωτέρα διὰ τῶν ὀνομάτων ἢ διδασκαλία γίνεται, προδιηγησάμενοι λόγῳ τῶν διὰ τρίτης παροξυνομένων πυρετῶν, ἐφεξῆς τὸν ἐντὸς τῶν δώδεκα ὥρων παυόμενον, ἀκριβῆς τριταῖον ὀνομάσομεν ἔνεκα συντόμου διδασκαλίας. ὅστις δ' ἂν ἔχη πολυχρονιώτερον τούτου τὸν παροξυσμὸν, ὅμως μὲν ἐτι μακροτέραν αὐτοῦ τὴν ἄνεσιν, ἐκεῖνον ἀπλῶς τριταῖον ὀνομάσομεν. ὅστις δ' ἂν ἐπὶ πλεῖστον μὲν ἐκτεταμένον τὸν παροξυσμὸν, ὀλίγον δὲ τὸ διάλειμμα, τοῦτον πάλιν ὀνομάσομεν ἐκτεταμένον τριταῖον. ὅστις δ' ἂν μὴ παυσάμενος εἰς ἀπυρεξίαν

φρικώδεις μὲν τῇ προτέρᾳ τῶν ἡμερῶν ἐπαναλήψεις ποιῆται, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἀπλοῦν ἓνα παροξυσμὸν, τοῦτον ἡμιτριταῖον ὀνομάσομεν· εἰ δ' ἀπλῶς διὰ τρίτης παροξύνοιτο, τριταιοφυῆ. πάντ' ἔχεις ἐν. τούτῳ τῷ λόγῳ διωρισμένα, τὰ τ'

ἄχρηστα καὶ χρήσιμα. τούτων οὖν ἐστὶ διὰ παντὸς μεμνησθαι καὶ πρόχειρον ἔχειν τὴν γνῶσιν αὐτῶν. οὕτως γὰρ καταγνώσεις τῆς τῶν νεωτέρων ἰατρῶν φλυαρίας, ἣν περὶ τῶν εἰρημένων ὀνομάτων ἐποίησαντο, περὶ τῶν πραγμάτων οἰόμενοι διαλέγεσθαι. ἀλλ' ὅτι μὲν οὐδένα τῶν νῦν εἰς ἀπυρεξίαν ἀφικνουμένων πυρετῶν ὁ Ἱπποκράτης ἡμιτριταῖον ὀνομάζει δέδεικται. πότερον δ' ἐκεῖνον μόνον ὃν ἐγὼ ἰδίως καλεῖν εἴωθα τὸν τὰς φρικώδεις ἐπαναλήψεις ποιούμενον ἢ καὶ τὸν ἄνευ τούτων γινόμενον, ἄξιόν ἐστι σκέψεως. εἰ γὰρ καὶ τοῖς φθινύδεσι καὶ ἄλλως χρονίως νοσοῦσιν ὁ πυρετὸς οὗτος εἴωθε συμπίπτειν, ἴσως, εἰ καὶ χωρὶς φρίκης γίγνοιτο, καλέσομεν αὐτὸν ἡμιτριταῖον, ἐὰν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν ἐπιπαροξύνηται. ἀλλ' ὅπερ ἔφην, ὑπὲρ ὀνόματος οὔσης τῆς ζητήσεως οὐδὲν ἄτοπὸν ἐστὶ, κἄν μὴ γνῶμεν ἀκριβῶς ἐπὶ τίνος πυρετοῦ μάλιστα τὴν ἡμιτριταίου ἐπιφέρει φωνὴν ὁ Ἱπποκράτης. ὁπότεν γὰρ αὐτοῦ τὴν περὶ τοὺς πυρετοὺς τέχνην ἐκμαθόντες ἔξομεν ὧν δεόμεθα πρὸς τὰ τῆς τέχνης ἔργα, χωρὶς τῶν ἐπ' αὐτῆς ὀνομάτων. τάχα δ' ἂν εἶναι

δόξειεν οἰκεῖον ἐξῆς σκέψασθαι διὰ τί προσέθηκεν ὁ Ἱπποκράτης τὸ καλούμενον καὶ οὐχ ἀπλῶς εἶπεν, ἐν δὲ τῷ ἡμιτριταίῳ συμπίπτει μὲν καὶ ὀξέα νοσήματα. δοκεῖ δέ μοι μέμφεσθαι τὴν προσηγορίαν ὡς ἄκυρον. ἐπὶ γὰρ τῶν ἐνδεεστέρως ἐχόντων κατὰ τὰ τέλεια, τὴν τοῦ ἡμίσεος προσθήκην ποιούμεθα φάσκοντες ἡμιθνήτα καὶ ἡμίθνητον καὶ ἡμίθεον καὶ ἡμίφωνον, ἡμίονόν τε καὶ τὸ ἡμίοπτον, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα λέγοντες. ὁ δ' ἡμιτριταῖος οὐ μόνον οὐκ ἔστιν ἡμισυς τῷ πλήθει τῶν συμπτωμάτων ἢ τῇ δυνάμει, καὶ τούτων τῆς ὅλης διαθέσεως, ἀλλὰ καὶ πολὺ χείρων τοῦ τριταίου, ὡς ἄμεινον εἶναι δοκεῖν ἐκεῖνον τούτου λέγειν ἡμισυν, οὐκ ἐκείνου τοῦτον. οὐκοῦν οὐκ οἶδα τί δόξαν αὐτοῖς οὕτως μᾶλλον ὠνόμασαν οἱ πρῶτως θέμενοι τὴν προσηγορίαν ἢ ἄλλως. ἐνδέχεται γὰρ αὐτοὺς διότι τοῦ τριταίου πυρετοῦ τὸ διὰ τρίτης τε παροξύνειν καὶ τὸ εἰς ἀπυρεξίαν λήγειν ἔχοντος, ὁ ἡμιτριταῖος ἐν μὲν ἔχει τούτων, ἐν δ' οὐκ ἔχει ταύτην θέσθαι τὴν προσηγορίαν. τὸ μὲν γὰρ διὰ τρίτην παροξύνειν ἔχει,

τὸ δ' εἰς ἀπυρεξίαν λήγειν οὐκ ἔχει. ἐνδέχεται γὰρ καὶ διότι καὶ μετὰ ῥίγους εἰσβάλλειν οὐκ ἔχει, καὶ πρὸς τούτοις γ' ἔτι τὸ μετ' ἐκκρίσεως παύεσθαι, καὶ μέντοι καὶ ὅτι τὴν δευτέραν ἡμέραν οὐκ ἔχει καθαρὰν. ἐνδέχεται δὲ καὶ ἄλλο τι τοιοῦτον εἰπεῖν, τοῖς μὲν ἄχρηστον σοφίαν ἀσκοῦσι, τὰ δ' ὄντως χρήσιμα τῆς τέχνης παραλείπουσι.

Chapter 1.3

Section 1.3.6

Νυκτερινὸς οὐ λίην θανατώδης, μακρὸς δὲ ἡμερινὸς μακρότερος. ἔστι δ' οἷσι ῥέπει καὶ ἐπὶ τὸ φθινῶδες.

Τῶν μὲν ἐν ἀρχῇ πυρετῶν τὸν κατάλογον ἔγραψεν ἀπλῶς, τούτων δ' ἐξῆς τὰ ἤθη διδάσκει. προειρηκὼς οὖν ἐν τῷ καταλόγῳ, πυρετοὶ οἱ μὲν συνεχέες, οἱ δὲ ἡμέρην ἔχουσι, νύκτα διαλείπουσιν, νύκτα ἔχουσιν, ἡμέρην διαλείπουσιν. εἴτα περὶ τῶν συνεχῶν διελθὼν ὁποῖοί τινές εἰσι καὶ προσθεῖς αὐτοῖς ἐφεξῆς τὴν περὶ τοῦ τεταρταίου

τε καὶ ἡμιτριταίου διδασκαλίαν, ἐπὶ τοὺς τῇ μὲν ἡμέρᾳ παροξυνομένους, τῇ δὲ νυκτὶ διαλείποντας, ἢ τῇ μὲν νυκτὶ παροξυνομένους, τῇ δ' ἡμέρᾳ διαλείποντας ἀφίκετο, καλέσας αὐτῶν τὸν μὲν ἕτερον νυκτερινόν, τὸν δ' ἕτερον ἡμερινόν· νυκτερινὸν μὲν τὸν ἐν νυκτὶ παροξυνομένον, ἡμερινὸν δὲ τὸν ἐν ἡμέρᾳ. δι' ὧν δ' ἐπαινεῖν ἔδοξε τὸν νυκτερινόν, οὐδὲν ἥττον ἔψεξε διὰ τῶν αὐτῶν, οὐχ ἀπλῶς εἰπὼν, νυκτερινὸς οὐ θανατώδης, ἀλλὰ τὸ οὐ λίην προσθεῖς. εἰ γὰρ λίην θανατώδης, εὐδηλον ὅτι θανατώδης μετρίως, τὸν δ' ἡμερινόν οὐ μόνον μακρότερον εἶπεν εἶναι τοῦ νυκτερινοῦ, ἀλλὰ καὶ ἔτι πρὸς τὸ φθινῶδες ἐνίοτε ῥέπειν, ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο μοχθηρότερον εἶναι. τοῦτο μὲν γὰρ ἐν ᾧ χρόνῳ διαφορεῖσθαι καὶ ἀραιοῦσθαι μᾶλλον εἴωθε, εἰ συστέλλεται καὶ πυκνοῦται τὸ σῶμα, παροξυνόμενος εἰκότως κακοηθέστερος εἶναι δοκεῖ· τοῦτο δὲ καὶ τὸν καιρὸν τῆς προνοίας ἔχων ἀήθη. καθ' ὃν γὰρ χρόνον ἐχρῆν κοιμᾶσθαι, κατὰ τοῦτον ἀναγκαῖόν ἐστι τῆς ἱατρικῆς προνοίας τυγχάνειν

τὸν κάμνοντα καὶ διὰ τοῦτο καταφθείρονται τῷ χρόνῳ καὶ φθίνουσι δυοῖν θάτερον. εἰ μὲν δὴ κοιμῶνται τῆς ἡμέρας, ἐνδεῶς ἀπολαβόντες ὕπνου, εἰ δ' οὐ κοιμῶνται, νυκτερίδος βίον, οὐκ ἀνθρώπων, βιοῦντες.

Chapter 1.3

Section 1.3.7

Ἑβδομαῖος μακρὸς οὐ θανατώδης. ἑναταῖος ἔτι μακρότερος οὐ θανατώδης.

Οὐθ' Ἱπποκράτει καλὸν ἀπιστεῖν, ἐμφαίνει γὰρ ὡς ἐορακῶς ταῦτ' ἔγραψε, οὔτε ψεύδεσθαι προσήκει λέγοντα καὶ αὐτὸν ἐορακέναι. παραφυλάττειν οὖν ἡμᾶς φιλοπόνως προσήκει καὶ τῇ πείρᾳ κρίνειν τὸ ἀληθές, ἀλλ' ὅπως μὴ πάθῃτε τοῖς πολλοῖς ὁμοίως, οἱ θεασάμενοι κατὰ τινὰ τύχην δι' ἐβδόμης ἡμέρας πυρέξαντα τὸ δεύτερόν τε καὶ τρίτον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὑπέλαβον ἐβδόμη εἶναι τινὰ περίοδον. ἐνδέχεται γὰρ ποτε τοῦτο καὶ κατὰ συντυχίαν ἀπαντῆσαι,

καὶ μέντοι καὶ κατὰ τὸ τῆς διαίτης ὁμοειδές. ὅσοις γὰρ τῶν νοσοῦντων οὐκ ἀκριβῶς ἢ νοσώδης ἐπαύσατο διάθεσις, ἀλλ' ἔμεινεν αὐτοῖς τι

σπέρμα, τούτοις ἀμελέστερον διαιτηθεῖσι συμβαίνει πολλάκις μὲν ἔκτη μετὰ τὴν πρώτην ἡμέραν πυρέξαι, πολλάκις δ' ἐβδόμη, πολλάκις δ' ὀγδόη, πολλάκις δ' ἄλλη τινὶ καὶ τοῦ πυρετοῦ παυσαμένου, δόξασιν ἀκριβῶς ἀπηλλάχθαι, πάντα ὁμοίως διαιτηθεῖσιν, ἐπὶ τῷ καταλειφθέντι τῆς νόσου σπέρματι δι' ἴσων ἡμερῶν εἰς τὴν αὐτὴν ἀφικομένων διάθεσιν, ὡσαύτως πυρέξαι. καὶ δυνατόν γίνεσθαι τοῦτο πολλάκις, ὅταν ἴσον μὲν ᾗ τὸ καταλειπόμενον τῆς διαθέσεως, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ κάμνοντες διαιτῶνται. τοῦτ' οὖν ὄντως περίοδος ἐστὶ νοσώδης, ὅταν ἀκριβῶς διαιτηθέντων αὐτῶν κατὰ τὴν αὐτὴν ἀφικνῇται προθεσμίαν ὁ πυρετὸς, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ τεταρταίου φαίνεται γιγνόμενος.

Chapter 1.3

Section 1.3.8

Τριταῖος ἀκριβῆς ταχυκρίσιμος καὶ οὐ θανατώδης.

Εἴρηται μικρῷ πρόσθεν ὡς τύπῳ φάναι, τὸν ὀλιγοχρόνιον ἔχοντα παροξυσμὸν ἀκριβῆ τριταῖον εἶναι. τὰ δ' ὡς τὸ πολὺ τοῦτῳ συνυπάρχοντα πάντα εἴρηται κατὰ τε τὰ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν καὶ τὰ περὶ κρίσεως ὑπομνήματα.

Chapter 1.3

Section 1.3.9

Ὁ δὲ γε πεμπταῖος πάντων κάκιστος καὶ γὰρ πρὸ φθίσιος καὶ ἤδη φθίνουσιν ἐπιγενόμενος κτείνει.

Οἱ φθίνοντες ἐκτικὸν πυρέττουσι πυρετὸν οὐδέποτε παυόμενον, οὗ τὴν φύσιν ἅπασαν, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων, ἔμαθες ἐν τοῖς περὶ διαφορᾶς πυρετῶν. ἤδη δὲ τισιν, αὐτῷ ἐπιπεπλεγμένον τινὰ τῶν περιοδικῶν, ἥτοι τῶν διὰ τρίτης ἢ καὶ τῶν καθ' ἐκάστην ἡμέραν παροξυνομένων, ὡς δ' Ἱπποκράτης φησὶ, καὶ τὸν διὰ πέμπτης, ὑπὲρ οὗ καὶ αὐτοῦ

νόμιζέ σοι τὰ αὐτὰ λελέχθαι πρὸς ἡμῶν, ἃ καὶ περὶ τῶν ἐβδομαίων τε καὶ ἐναταίων ὀλίγον ἔμπροσθεν ἤκουσας.

Chapter 1.3

Section 1.3.10

Εἰσὶ δὲ πρόποι καὶ καταστάσεις καὶ παροξυσμοὶ τουτέων ἐκάστου τῶν πυρετῶν, ὁμοίως ξυνεχέων καὶ διαλειπόντων. αὐτίκα γὰρ ξυνεχῆς ἐστὶν οἷσιν ἀρχόμενος ἀνθεὶ καὶ ἀκμάζει μάλιστα καὶ ἀνάγει ἐπὶ τὸ χαλεπώτερον. περὶ δὲ κρίσιν καὶ ἅμα κρίσει ἀπολεπτύνεται. ἔστι δ' οἷσιν ἄρχεται μαλακῶς καὶ ὑποβρύχιος, ἐπαναδιδοῖ δὲ καὶ παροξύνεται καθ'

ἡμέρην ἐκάστην, περὶ δὲ κρίσιν καὶ ἅμα κρίσει ἄλις ἐξέλαμψεν. ἔστι δ' οἷσιν ἀρχόμενος πρηέως ἐπιδιδοῖ καὶ παροξύνεται καὶ μέχρι τινὸς ἀκμάσας, πάλιν ὑφίησι μέχρι κρίσεως καὶ περὶ κρίσιν. συμπίπτει δὲ ταῦτα καὶ γίνεται ἐπὶ παντὸς πυρετοῦ καὶ ἐπὶ παντὸς νοσήματος.

Τρόπους πυρετῶν ἐνίστε μὲν τὰ ἔθη καλοῦσιν, ἐνίστε δὲ τὰς διαφορὰς καὶ τὰς οὐσίας. τὰ εἶδη δὲ νῦν αὐτῶν δηλόν ἐστιν ἐκάστου τῶν προειρημένων πυρετῶν γράψαι. τὸ γοῦν συνεχῇ φησιν ἄρχεσθαι μὲν ἐνίοις σφοδρότατον, κατὰ βραχὺ δὲ ἀπολεπτύνεσθαι μέχρι κρίσεως, ἐνίστε δὲ μετρίως ἀρξάμενον αὐξάνεσθαι κατὰ βραχὺ μέχρι κρίσεως, ἐν ἧ φησιν ἐκλάμπειν αὐτόν. οὗτοι μὲν οὖν ἐναντία ἀλλήλοις ἔχουσι τὴν κρίσιν. ἄλλον δὲ τρόπον ἐπ' αὐτοῖς τρίτον εἶναι φησι σύνθετον ἐξ ἀμφοῖν, ὅταν ἄρχεται μὲν πρῶως, αὐξηθεὶς δὲ κατὰ βραχὺ καὶ τὸ τέλος ἀπολαβὼν μέγεθος ὑφίησιν ἄχρι λύσεως παντελοῦς. τούτους τοὺς τρεῖς τρόπους οἶονταί τινες αὐτὸν λέγειν ἐπὶ τῶν συνεχῶν πυρετῶν, οὐκ ἀκούοντες ὦν ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ῥήσεως ἔγραψε. συμπίπτει δὲ ταῦτα γίνεσθαι ἐπὶ παντὸς πυρετοῦ καὶ νοσήματος, ὥστ' οὐκέτι τῶν συνεχῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἄλλων πυρετῶν, ὅσοι τε συνεχεῖς καὶ πολυχρόνιοι, καὶ μέντοι καὶ παντὸς ἄλλου νοσήματος, ὅξενος δὲ δηλονότι

καὶ χρονίου, τοὺς αὐτοὺς τρόπους φησὶ γίνεσθαι τρεῖς, καὶ τὰ συμπτώματα δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον κρίνεται τὰ πάντα. φέρε γὰρ ἐπ' ἀλγήματος ἡμᾶς σκοπεῖσθαι τοῦτο, πολλάκις μὲν εἰσβάλλον σφοδρότατον, ἀπομαραινεται κατὰ βραχὺ μέχρι παντελοῦς λύσεως, ἐνίστε δ' ἀρξάμενον πρῶτον, ἐπὶ τὸ σφοδρότατον αὐξηθὲν κατὰ βραχὺ ταχεῖαν ἔχει τὴν λύσιν. αὐθις δὲ ποτε μετὰ τὴν τελείαν ἀκμὴν ἀνάλογον τῆς αὐξήσεως ἐν ἴσῳ χρόνῳ τὴν παρακμὴν ἔλαβεν.

Chapter 1.3

Section 1.3.11

Δεῖ δὲ τὰ διαιτήματα σκοπεύμενον ἐκ τούτων προσφέρειν.

Προγνωστικὸν εἶναι δὲ βούλεται τῆς κινήσεως τῶν νοσημάτων, ὅπως ἀρμόττουσαν αὐτοῖς τὴν διαίταν προσφέρειν. δεῖ γὰρ ὡς πρὸς τὴν ἐσομένην αὐτοῖς ἀκμὴν τοῦ νοσήματος ἀποβλέποντας ἡμᾶς τὴν διαίταν ποιεῖσθαι, κατὰ

δὲ τὸ περὶ διαίτης ὁξέων καὶ τοὺς ἀφορισμοὺς, ὅπως χρὴ προγινώσκειν τοὺς προειρημένους τρόπους τῶν νοσημάτων, ἐκ τε τῶν εἰς τὸ προγνωστικὸν ὑπομνημάτων καὶ ἐκ τῶν περὶ κρίσεων μαθήσῃ διὰ κεφαλαίων αὐτὰ κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον ἔγραψα, διὰ τῆς πρώτης ἐν τῷδε τῷ ὑπομνήματι γεγραμμένης ῥήσεως.

Chapter 1.3

Section 1.3.12

Πολλά δὲ καὶ ἄλλα ἐπικάιρα σημεῖα τούτοις ἐστὶν ἠδελφισμένα, περὶ ὧν τὰ μὲν που γέγραπται, τὰ δὲ γεγράφεται, πρὸς ὃ διαλογιζόμενον δοκιμάζειν καὶ σκοπεῖσθαι τίνι τούτων ὅξυ καὶ θανατῶδες ἢ περιεστηκὸς καὶ τίνι προσαρτέον ἢ οὐ, καὶ πότε καὶ πόσον καὶ τίνι τὸ προσφερόμενον ἔσται.

Καίτοι πολλὰ προειρηκώς, ἀφ' ὧν χρή τὰς προγνώσεις ποιεῖσθαι, ὅμως φησὶν εἶναι καὶ ἄλλα, τὰ μὲν ἤδη γεγραμμένα κατὰ τὸ προγνωστικὸν δηλονότι, τὰ δὲ καὶ γραφησόμενα.

Chapter 1.3

Section 1.3.13

Τὰ δὲ παροξυνόμενα ἐν ἀρτίησι κρίνεται ἐν ἀρτίησι. ὧν δ' οἱ παροξυμοὶ ἐν περιττῇσι, κρίνονται ἐν περιττῇσιν.

Εἴρηται πολλάκις ἡμῖν ἐν τοῖς παροξυσμοῖς γίνεσθαι τὰς κρίσεις, διὰ τε τὸ κινεῖσθαι σφοδρῶς ἐν αὐτοῖς τοὺς χυμοὺς καὶ ὥσπερ ζέοντας ἐκρήγνυσθαι δι' αἰμορραγίας ἢ δι' ἰδρώτων ἢ ἐμέτων ἢ διαχωρημάτων ἢ αἱμορροΐδων ἢ καταμηνίων ταῖς γυναιξί. διὰ τε τὸ κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τὴν φύσιν ἐπείγεσθαι πρὸς τὴν ἔκκρισιν αὐτῶν, ἅμα μὲν ὅτι βαρυνομένη καὶ κακοπαθοῦσα παροξύνεται πρὸς τὴν ἔκκρισιν, ἅμα δὲ ὅτι κεχυμένων μᾶλλον αὐτῶν ἢ τε διάκρισις ἐτοιμοτέρα τῶν μοχθηρῶν ἢ τε κρίσις γίνεταί ῥᾶον.

Chapter 1.3

Section 1.3.14

Ἔστι δ' ἡ πρώτη κρίσιμος τῶν περιόδων ἐν ταῖς ἀρτίησι

κρινόντων δ' . ς' . η' . ι' . ιδ' . κη' . λ' . μη' . ξ' . π' καὶ ρ' . ἐκ τῶν δὲ ἐν τῇσι περιττῇσι κρινόντων περιόδων πρώτη γ' . ε' . ζ' . θ' . ια' . ιζ' . κα' . κζ' καὶ λα' .

Οὐ κυρίως μοι δοκεῖ χρῆσθαι νῦν τῇ προηγορίᾳ τῆς περιόδου. τὰς γὰρ ἡμέρας αὐτὰς ἐν αἷς αἱ κρίσεις γίνονται πάσας ἐφεξῆς ἔγραψεν, ἐν τε τῷ προγνωστικῷ τὰς κατὰ τετράδα γινομένης περιόδους ἀκριβῶς διηλθεν, ὥστε ταῦτ' ἔοικεν ἐπιζητεῖν τὴν θεωρίαν τῶν κρισίμων ἡμερῶν. πρώτην μὲν οὖν φησὶ κρίσιμον ἡμέραν εἶναι τῶν ἀρτίων τὴν τετάρτην, ἐφεξῆς δ' αὐτῇ τὴν ς' . εἴτα τοῖς πλείστοις μὲν τῶν ἀντιγράφων τῇ η' καὶ ι' γέγραπται. κατὰ τινα δὲ τῇ ιδ' μετὰ τὴν ς' . κ' . καὶ μετὰ ταύτην ἐν τισὶ μὲν δ' καὶ κ' . ἐν τισὶ δ' αὐτῶν γέγραπται δ' . καὶ λ' . καὶ μετὰ ταύτην μ' . μεθ' ἣν ἢ ξ' καὶ π' καὶ ἑκατοστή. τῶν δ' ἐν ταῖς περιτταῖς κρινομένων

νοσημάτων πρώτην φησὶν εἶναι περίοδον. ἄμεινον δ' ἦν, ὡς ἔφαμεν, εἰπεῖν οὐ περὶ ἀρχῆς τρίτην, εἴτα πέμπτην, εἴθ' ἐβδόμην, εἴτα ἐνάτην, εἴτα ἐνδεκάτην, εἴτα ἐπτακαίδεκάτην, εἴτα πρώτην καὶ εἰκοστήν καὶ μετὰ ταύτην ζ' καὶ κ'. ἐφ' ἧ α' καὶ λ'. ἐδείχθησαν δὲ ἡμῖν ἐν τῇ περὶ τῶν κρισίμων ἡμερῶν πραγματεία πασῶν τῶν κρινουσῶν ἰσχυρόταται μὲν αἱ κατὰ τὴν τετραδικὴν τε καὶ ἐβδοματικὴν περίοδον γινόμεναι, μετριώτεραι δ' αὐτῶν αἱ παρεμπίπτουσαι, περὶ ὧν τῆς εὐλόγου γενέσεως ἔνεκεν εἵλωμεν. αἱ μὲν οὖν περιτταὶ πᾶσαι καλῶς εἴρηγται· τῶν δ' ἀρτίων οὐκ ὀρθῶς εἰρήκασιν κη' καὶ ι'. οὐδαμῶς γάρ εἰσιν αὗται κρίσιμοι.

Chapter 1.3

Section 1.3.15

Εἰδέναι δὲ χρὴ ὅτι, ἦν ἄλλως κριθῇ, ἔξω τῶν προγεγραμμένων, ἐσομένας ὑποστροφὰς σημαίνοιτο καὶ γένοιτο ἂν ὀλέθρια.

Ὅτι μὴ καλῶς καὶ βεβαίως κρίνουσιν αἱ εἰρημέναι νῦν ἡμέραι καὶ τὰ κριθέντα δὲ νοσήματα πάντως μὲν ἐστὶ βέβαια. γένοιτο δ' ἂν ποτε καὶ ὀλέθρια, δέδεικται δι' ἐκείνων τῶν ὑπομνημάτων.

Chapter 1.3

Section 1.3.16

Δεῖ δὲ προσέχειν τὸν νοῦν καὶ εἰδέναι ἐν τοῖσι χρόνοισι τούτοις κρίσις ἐσομένας ἐπὶ σωτηρίῃν ἢ ὀλεθρον ἢ ῥοπὰς ἐπὶ τὸ ἄμεινον ἢ χεῖρον.

Ἐν ταύτῃ τῇ ῥήσει τὸ σημανόμενον ἐκ τοῦ τῆς κρίσεως ὀνόματος ἐδίδαξεν, ὃ διὰ συντόμων ἂν τις εἴπῃ ὀξύρροπον εἶναι μεταβολὴν νοσήματος. ὅτι δὲ τετραχῶς ἢ μεταβολὴ γίνεται σαφῶς αὐτὸς εἶπεν. ἐπὶ γὰρ σωτηρίαν ἢ ὀλεθρον ἢ ῥοπήν ἐπὶ τὸ ἄμεινον ἢ χεῖρον, ἀξιόλογον δηλονότι. παρέλιπε δ' αὐτὸς εἰπεῖν τὸ ἀξιόλογον, ὡς ἐν τῷ κοινῷ σημειομένῳ τοῦ τῆς κρίσεως ὀνόματος περιεχόμενον.

Chapter 1.3

Section 1.3.17

Πλανῆτες δὲ πυρετοὶ καὶ τεταρταῖοι καὶ πεμπταῖοι καὶ ἐβδομαῖοι καὶ ἐναταῖοι, ἐν ἧσι περίοδοις κρίνονται σκεπτέον.

Οὐδὲ περὶ τούτων ἐπιζητεῖ κατὰ προγνωστικόν. καὶ γὰρ οἱ πλανῆτες τοὺς κατὰ μέρος παροξυσμοὺς ἀτάκτους ἔχουσιν, ἀλλὰ διὰ τε τῶν κατὰ τὰς κρισίμους ἡμέρας φαινομένων σημείων ἢ κρίσις αὐτῶν προγινώσκειται. περὶ δὲ τῶν εἰς ἀπυρεξίαν ληγόντων περιόδων, οἷαίπερ αἱ τῶν τριταίων εἰσὶ καὶ τῶν τεταρταίων, ἐδείχθη τοῖς πολλοῖς τῶν ἱατρῶν θεώρημα

ἀγνοούμενον, οὗ διὰ παντός ἐπειράθημεν ἐπὶ τῶν ἀρρώστων. οὐ γὰρ ταῖς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἡμέραις προσέχειν χρὴ τὸν νοῦν, οὐδὲ ταύτας ἀριθμεῖν ἀπλῶς ἐφεξῆς, ἀλλὰ τοὺς παροξυσμοὺς, ὥσπερ ἐπὶ τριταίου ἀκριβοῦς αὐτὸς εἶπε κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς· τριταῖος ἀκριβῆς ἐν ἑπτὰ περιόδοις κρίνεται τὸ μακρότατον. ὥς γὰρ οὗτος

ἐν ἑπτὰ περιόδοις κρίνεται, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἄλλος μὲν ἐν ἐννέα περιόδοις, ἄλλος δ' ἐν ἑνδεκα καὶ οὕτως ἐφεξῆς κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν κρινουσῶν ἡμερῶν. καὶ περὶ τῶν τεταρταίων ὁ αὐτὸς λόγος. ἐν γοῦν τῷ προγνωστικῷ φησί· γίνεται δὲ καὶ τῶν τεταρταίων ἡ κατάστασις ἐκ τούτου τοῦ κόσμου. ἐμοῦ δὲ καὶ ταύτην τὴν θεωρίαν προειπόντος ἐπ' Εὐδήμου τοῦ φιλοσόφου, τρεῖς τεταρταίους ἔχοντος, ἓνα μὲν ἐξ αὐτῶν πρῶτον παύεσθαι τὸν ἐν ταῖςδε ταῖς ἡμέραις παροξυνόμενον καὶ μετὰ τοσάσδε περιόδους. ἐπεὶ δ' οὗτος ἐπαύσατο, δεύτερον ἄλλον ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ, κἄπειτα καὶ τὸν τρίτον ὁμοίως προειπόντος, ἐκ μαντικῆς ἔφασαν λέγεσθαι ταῦτα καὶ οὐκ ἐξ ἱατρικῆς θεωρίας, καίτοι τοὺς μάντις οὐδέποτε ἄληθῶς ὀρῶντας ἐπ' ἀρρώστου προειπόντας ἐν Ῥώμῃ. τῶν γὰρ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν οὐ πεπείραμαι, σὺν θεῷ δ' εἶπεῖν, ἡμεῖς οὐδέποτε ἀπετύχομεν ἐν οὐδεμιᾷ προῤῥήσει. καὶ σὺ τοίνυν, ἐὰν ἀσκήσης σαυτὸν ἐν τοῖς εἰρημένοις περὶ κρίσεως, Ἱπποκράτους τε καὶ τῆς τέχνης ἄξιός ἐσσι. ταῦτα μὲν εἰρήσθω μοι κατὰ τὸ πάρεργον, ἐπὶ δὲ τὴν προκειμένην

ἐξήγησιν αὐθις ἴωμεν. ὥσπερ γὰρ ἅπαντα τὸν περὶ τῶν κρισίμων ἡμερῶν λόγον ἀκριβῶς διωρίσατο κατὰ τὸ προγνωστικόν, οὕτω καὶ τὸν τῶν περιόδων. οὐδαμῶθεν γοῦν ἐμνημόνευσε πεμπταίας ἢ ἑβδομαίας ἢ ἐναταίας οὐ μόνον κατὰ τὸ προγνωστικόν τι εἰπών, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς, καίτοι κατὰ τὸ προγνωστικόν εἰπών· γίνεται δὲ καὶ τῶν τεταρταίων ἡ κατάστασις ἐκ τούτου τοῦ κόσμου. κατὰ δὲ τοὺς ἀφορισμοὺς τριταῖον ἀκριβῆς κρίνεσθαι περιόδοις ἐν ἑπτὰ, δυνατόν ἦν αὐτῷ καὶ περὶ πεμπταίου καὶ ἑβδομαίου καὶ ἐναταίου τὴν αὐτὴν ἀπόφασιν ποιήσασθαι, τὴν λέξιν ὡς γράψαντι· γίγνεται δὲ καὶ τῶν τεταρταίων ἡ κατάστασις κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πεμπταίων καὶ ἑβδομαίων καὶ ἐναταίων ἐκ τουτέου κόσμου.

Πρὸ τῆς τῶν κατὰ μέρος ἀρρώστων ἐξηγήσεως ἄμεινον εἶναί μοι δοκεῖ σαφηνείας τε καὶ συντομίας ἕνεκα κοινόν τινα περὶ πάντων αὐτῶν λόγον εἶπεῖν. ἐδείχθη μοι καὶ κατ' ἄλλας μὲν πραγματείας, ἀλλὰ κὰν τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου ὡς διττὴ ἡ τῶν ζητουμένων εὕρεσίς ἐστι,

μία μὲν ἢ διὰ τοῦ λόγου πρὸς τὴν γνῶσιν ἀφικουμένη τοῦ καθόλου τε καὶ κοινοῦ παντός τῶν κατὰ μέρος εἰδους, ἄλλη δὲ διὰ τῶν κατὰ μέρος ἐπὶ τὸ κοινόν τε καὶ καθόλου παραγινομένη. καὶ τὰ μὲν συμπληροῦντα εἶναι καθόλου, τὰς δὲ πράξεις τῶν τεχνιτῶν ἐπὶ τῶν ἀτόμων εἰδῶν γίγνεσθαι. δεῖσθαι δὲ τῆς ἐπ' αὐτῶν γυμνασίας καὶ καθόλου πρότερον εὐρόντα καὶ μέντοι καὶ πρὸς βεβαίωσιν αὐτῶν τῶν ἡύρημένων καθόλου χρήσιμα γίγνεσθαι τὰ κατὰ μέρος. ἔστι δὲ καὶ πρὸς τὴν τῶν μανθανόντων γνῶσιν οἷον παραδείγματα ταῦτα τῶν ἐπιτεταγμένων αὐτοῖς καθόλου θεωρημάτων. διὰ τοῦτο κἀγὼ κατὰ τὰς πραγματείας, ἃς ἐποίησάμην, οὐ

τὰ καθόλου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ μέρος διήλθον ἐκ τῶν Ἱπποκράτους βιβλίων καὶ μάλιστα τῶν ἐπιδημιῶν παραγράψας ῥήσεις, ἐν αἷς διηγῆσατο ἅπαντα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τὰ συμβαίνοντα τοῖς ἀρρώστοις. ἐν μὲν οὖν ταῖς δυσπνοιαῖς ἅπαντας τοὺς δυσπνοήσαντας ἐν ταῖς τῶν ἐπιδημιῶν συγγραφαῖς διήλθον, ἐν δὲ τοῖς τῶν κρισίμων ἡμερῶν τοὺς κριθέντας, ἐπὶ τε τῶν ἄλλων ὡσαύτως. ὅθεν

οὐδ' ἐξηγήσεως ἦν περιττοτέρας χρεία τοῖς βουλομένοις ἐπὶ τὰ τῆς τέχνης ἔργα σπεύδειν. ἀλλ' ἐπειδὴ παρέγκεινται τινες ἀσαφεῖς λέξεις, δι' ἐκεῖνας ἔδοξεν ἄμεινον εἶναι καὶ τὰ τοιαῦτα ὑπομνήματα ποιήσασθαι δῆλα. εἰ μὲν οὖν ἀπάντων τῶν συμπτωμάτων ὅσα γεγονέναι φησὶν ἐκάστω τῶν νοσημάτων εἴτ' οὖν τὴν ὅλην φύσιν ἢ τὰς αἰτίας τῆς γενέσεως εἴποιμι, τὰς γενομένας μοι πραγματείας ἐνταῦθα μεταφέρειν ἀναγκασθήσομαι πάσας, κινδυνεύσω τε καθ' ἕκαστον ἀρρώστον ἐν γράψαι βιβλίον· εἰ δὲ τῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ γεγραμμένων ἐν τῷ καθόλου τὰ παραδείγματα μόνον νῦν ἐπισημαιοίμην, ἀναπέμπων τὸ σύμπαν τῆς διδασκαλίας εἰς τὰς γεγραμμένας μοι πραγματείας, ἐλπίζω σύντομον ἔσεσθαι τὸν λόγον.

Chapter 1.3

Section 1.3.case1

Φιλίσκος ὥκει παρὰ τὸ τεῖχος καὶ κατεκλίθη. ἐν τῇ πρώτῃ πυρετὸς ὀξὺς, ἰδρωσεν ἕς νύκτα ἐπιτόνως. δευτέρῃ πάντα παρωξύνθη. ὅψε δ' ἀπὸ κλυσματίου καλῶς διήλθε, νύκτα δι' ἡσυχίης. τρίτῃ πρωΐ καὶ μέχρι

μέσου ἡμέρης ἔδοξε γενέσθαι ἀπύρετος. πρὸς δείλῃν δὲ πυρετὸς ὀξὺς μεθ' ἰδρώτος, διψώδης, γλῶσσα δὲ ἐπεξηραίνετο, μέλαν οὖρησε, νύκτα δύσφορος, οὐκ ἐκοιμήθη, πάντα παρέκρουσε. τετάρτῃ πάντα παρωξύνθη, οὔρα μέλανα, νύκτα εὐφορωτέρεν, οὔρα εὐχρύτερα. πέμπτῃ περὶ μέσον ἡμέρης, μικρὸν ἀπὸ ῥινῶν ἔσταξεν, ἄκρητον. οὔρα δὲ ποικίλα ἔχοντα ἐναιωρήματα στρογγύλα, γονοειδέα, διεσπαρμένα, οὐχ ἰδρυτο. προσθεμένῳ δὲ βάλανον, φυσώδεα σμικρὰ διήλθε, νύκτα ἐπιτόνως, ὕπνοι σμικροί, λόγοι, λῆρος, ἄκρεα πάντοθεν ψυχρὰ καὶ οὐκέτ' ἀναθερμαινόμενα, οὖρησε δὲ μέλανα, ἐκοιμήθη σμικρὰ, πρὸς ἡμέρην ἄφωνος, ἰδρωσε ψυχρὰ, ἄκρεα πελιδνὰ, περὶ δὲ μέσον ἡμέρης ἐκταῖος ἀπέθανεν. τουτέῳ τὸ πνεῦμα διὰ τέλεος ὥσπερ ἀνακαλουμένῳ ἀραιὸν καὶ μέγα. σπλὴν ἐπλήρθη περιφερεῖ κυρτώματι, ἰδρώτες ψυχροὶ διὰ τέλεος, οἱ παροξυσμοὶ ἐν ἀρτίῃσιν.

Ἐπὶ τούτου τοῦ ἀρρώστου κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ὁ μέλλων ἔσεσθαι θάνατος ἦν φανερός ἤδη τῷ μεμνημένῳ τῶν καθόλου θεωρημάτων. ἐν γὰρ τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ὀξέος πυρετοῦ γενομένου καὶ μετὰ τοῦτο ἰδρώτος ἐπιφανέντος οὐκ ἔλυσε τὸν πυρετὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα χαλεπὴν ἤνεγκεν. ἡ δευτέρα πάλιν ἅπαντα παρωξύνεν, εἴθ' ἢ τρίτῃ μελάνων οὖρων ἔσχεν ἔκκρισιν. ἦν μὲν οὖν καὶ τὸ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν γενόμενον εὐθέως μοχθηρόν. τὰ γὰρ κρίσιμα μὴ κρίνοντα, τὰ μὲν θανατώδεα, τὰ

δὲ δύσκριτα, θανατώδη μὲν, ἂν τι τῶν ἐπ' αὐτοῖς θανατωδῶν γένηται συμπτωμάτων ἢ σημείων, δύσκριτα δὲ, ἐὰν ἄνευ τούτων διαμένη τὰ σημεία τῆς τῶν χυμῶν ἀπεψίας. ἀλλ' ἐπὶ γε τοῦ Φιλίσκου θανατώδεις ἐγένετο σημείον, ἐπὶ, τῷ μὴ λύσαντι τὸν πυρετὸν ἰδρῶτι, κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, τὰ μέλανα τῶν οὖρων, μετὰ τοῦ καὶ διψώδη γενέσθαι καὶ τὴν γλῶσσαν ἐπιξηρανθῆναι καὶ δυσφορῆσαι δι' ὅλης νυκτός, ἀγρυπνῆσαι τε καὶ παρακροῦσαι. καὶ τούτων οὕτως γενομένων ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἡμερῶν πάντα τε παροξυνθῆναι

φησι καὶ οὖρα πάλιν γενέσθαι μέλανα. μέμνησο τοιγαροῦν ὅτι τῆς τετάρτης ὁμοίως τῇ τρίτῃ χαλεπὰ συμπτώματα καὶ σημεία ἐχούσης ἐν ὀξεί νοσήματι τὴν κρίσιν ἐχρῆν ἐσομένην προσδοκᾶν διὰ ταχέων, εἰ μὲν ἐν ἀρτίαις παρωξύνετο, μᾶλλον ἐν ταῖς ἀρτίαις, εἰ δ' ἐν ταῖς περιτταῖς, ἐν ἐκείναις. ἐνθα δ' ἡ κρίσις, ἐνταῦθα δηλονότι καὶ ὁ θάνατος, ἐπὶ γε τῶν ὀλεθρίων νοσημάτων. καὶ τοίνυν ἀπέθανεν ἐκταῖος ὁ Φιλίσκος, διότι καὶ οἱ παροξυσμοὶ κατὰ τὰς ἀρτίας ἦσαν αὐτῷ. τοῦτο γὰρ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐνεδείξατο κατὰ τὸ τέλος τῆς ὅλης ἐξηγήσεως γράψας ὡδί· τούτῳ τὸ πνεῦμα διὰ τέλεος ὥσπερ ἀνακαλουμένῳ ἀραιὸν, μέγα, σπλὴν ἐπήρθη περιφερεῖ κυρτώματι, ἰδρῶτες ψυχροὶ διὰ τέλεος, οἱ παροξυσμοὶ ἐν ἀρτίῃσιν. ἄλλος δ' ἂν τις ἄρρωστος ἴσος ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς συμπτώμασί τε καὶ σημείοις οὐ κατὰ τὴν ἕκτην, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἀπέθανε τῆς τε δυνάμεως ἰσχυροτέρας οὖσης ἢ ὡς ἔτυχεν ὁ Φιλίσκος ἔχειν, τῶν τε συμπτωμάτων καὶ τῶν σημείων ἥττον ὀλεθρίων. ἐπὶ γὰρ

τούτῳ κατὰ τε τὴν τρίτην ἡμερῶν καὶ τὴν τετάρτην οὖρα μέλανα γενόμενα σαφῶς ἐδήλωσε τὸ μέγεθος τῆς κακοηθείας τοῦ νοσήματος, ἰδρῶτές τε ψυχροὶ γενόμενοι καὶ ἡ τοῦ αἵματος δὲ στάσις ἐν τῇ ε' τῶν ἡμερῶν ἐπεκύρωσε τὸν προσδοκώμενον ὀλεθρον σύντομον. ἔτι δὲ μᾶλλον ὅτι προσέγραψε τῇ στάξει τὸ ἄκρητον ὥδὲ πως εἰπὼν, τῇ πέμπτῃ περὶ μέσον ἡμέρας μικρὸν ἐπέσταξεν ἀπὸ ῥινῶν ἄκρητον. ὅταν μὲν οὖν ἦτοι διαχώρησιν ἢ ἔμετον ἄκρητον εἴποι, τὸ ἄμικτον λέγει, διαχωρούσης ἢ ἐμουμένης ἦτοι τῆς ξανθῆς ἀμίκτου χολῆς ἢ τῆς μελαίνης ἢ τῆς ἰώδους· περὶ δὲ τῆς στάξεως ἐὰν ἀκούσωμεν ἄμικτον αἷμα τὸ ἐρυθρὸν, αὕτη γὰρ ἴδιος αὐτοῦ χροιά, ψευδὸς τι νοήσομεν. οὐδέποτε γὰρ ἐρυθροῦ στάσις ἀπὸ ῥινῶν ὀλεθρίῳ νοσήματι ἐφέληεν, ἀλλ' αἰεὶ μέλανος· εἰκὸς οὖν ἐστὶν αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ μέλαν ἄκρητον εἰπεῖν, βουληθέντος αὐτοῦ τὸ πάνυ τοιοῦτον. ἐν μὲν δὴ τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν ἐφαίνετο σαφῶς ἤδη τὸ τοῦ νοσήματος ὀλέθριον, οὐ μὴν ὁπότε τεθνήξεται δῆλον ἦν. ἐν δὲ τῇ τετάρτῃ τῶν ἡμερῶν τῶν μελάνων οὖρων διαμεινάντων καὶ τῶν παροξυσμῶν ἐν ταῖς ἀρτίαις

γιγνομένων, εἰ μὲν τῇ ἡλικίᾳ καὶ τῇ ῥώμῃ τῶν δυνάμεων ἀντεῖχεν, εἰκὸς ἦν ἄχρι τῆς ὀγδῆς ἐξαρκέσαι τὸν ἄρρωστον· εἰ δὲ μὴ, κατὰ τὴν πέμπτῃν τεθνήξεται. τῆς πέμπτῃς δ' ἐπὶ τοῖς εἰρημένους αἵματός τε στάξιν ἀκράτου ἐχούσης καὶ δηλονότι τοὺς ψυχροὺς ἰδρῶτας, οὓς διὰ παντὸς τοῦ νοσήματος ἔφη γενέσθαι, προσεδόκησεν ἂν τις εὐλόγως μὴ δυνηθήσεσθαι τὸν κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν ἐσόμενον παροξυσμὸν

ὑπομεῖναι τὸν κάμνοντα. ταῦτά τε οὖν ἀκόλουθα φαίνεται τοῖς καθόλου περὶ κρισίμων ἡμερῶν καὶ οὖρων καὶ ἰδρώτων εἰρημένοις, ἐπὶ τε τῶν κρισίμων συγγραμμάτων καὶ πρὸς αὐτοῖς τῶν περὶ δυσπνοίας τε καὶ παραφροσύνης. εἰρηκῶς γὰρ ἐν προγνωστικῷ, πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὼν πόνον σημαίνει ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοις, μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παραφροσύνην δηλοῖ· εἴτα νῦν ὅτι μὲν παρεφρόνησεν ὁ Φιλίσκος εἰρηκῶς, οὐδὲν δ' ἐν ὅλῃ τῇ διηγήσει περὶ δυσπνοίας γεγραφώς, εἰκότως ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ λόγου προσέθηκεν, τοῦτ' ὅτι τὸ πνεῦμα διὰ τέλεος ὥσπερ ἀνακαλουμένου, ἀραιὸν,

μέγα. πρόδηλον δ' ὅτι ταῦτόν ἐστιν ἀραιὸν τε φάναι καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου. τὸ δ' ὥσπερ ἀνακαλουμένῳ οἷον ἀναμιμνησκομένῳ σημαίνει. δέδεικται γὰρ ἐν τοῖς περὶ δυσπνοίας ἀραιὸν καὶ μέγα γίνεσθαι τὸ πνεῦμα διὰ τὴν βλάβην τῆς διανοίας, ὥσπερ ἐπιλανθανομένου τῶν ἐνεργειῶν τοῦ κάμνοντος, ὡς μὴθ' ὅτε καταπαῦσαι προσῆκεν αὐταῖς ἐπίστασθαι μὴθ' ὅτε ἄρξασθαι.

Chapter 1.3

Section 1.3.case2

Σιληνὸς ᾧκει ἐπὶ τοῦ Πλαταμῶνος πλησίον τῶν Εὐαλκίδεος, ἐκ κόπων καὶ πότων καὶ γυμνασίων ἀκαίρων πῦρ ἔλαβεν. ἥρξατο δὲ πονεῖν καὶ ὀσφὺν καὶ κεφαλὴν εἶχε βάρος καὶ τραχήλου ἦν ξύντασις. ἀπὸ δὲ κοιλίης τῇ πρώτῃ χολώδεα, ἄκρητα, ἔπαφρα, κατακορέα, πολλὰ διήλθεν, οὔρα μέλανα, μέλαιναν ὑπόστασιν ἔχοντα, διψώδης γλῶσσα ἐπίξηρος, νυκτὸς οὐδὲν ἐκοιμήθη. δευτέρῃ πυρετὸς ὀξύς, διαχωρήματα πλείω, λεπτότερα, ἔπαφρα,

οὔρα μέλανα, νύκτα δυσφύρως, μικρὰ παρέκρουσε. τρίτῃ πάντα παρῶξυνθη, ὑποχονδρίου ξύντασις ἐξ ἀμφοτέρων παραμῆκης, πρὸς ὀμφαλὸν ὑπολάπαρος, διαχωρήματα λεπτά, ὑπομέλανα, οὔρα θολερά, μέλανα, νυκτὸς οὐδὲν ἐκοιμήθη, λόγοι πολλοὶ, γέλως, ὥδῃ, κατέχειν οὐκ ἡδύνατο. τετάρτῃ διὰ τῶν αὐτῶν. πέμπτῃ διαχωρήματα ἄκρητα, χολώδεα, λεῖα, λίαν λιπαρά, οὔρα λεπτά, διαφανέα, μικρὰ, κατενόει. ἕκτῃ περὶ κεφαλὴν μικρὰ ἐφίδρωσεν, ἄκρεα ψυχρά, πελιδνά, πολὺς βληστρισμὸς, ἀπὸ κοιλίης οὐδὲν διήλθεν, οὔρα ἐπέστη, πυρετὸς ὀξύς, ἐβδόμῃ ἄφωνος, ἄκρεα οὐκέτι ἀνεθερμαίνετο, οὔρησεν οὐδέν. ὀγδόῃ ἰδρωσε διόλου ψυχρὸν, ἐξανθήματα μεθ' ἰδρώτος ἐρυθρά, στρογγύλα, σμικρὰ, οἷον ἰονθοὶ παρέμενον, οὐκ ἀφίσταντο. ἀπὸ δὲ κοιλίας ἐρεθισμῷ σμικρῷ, κόπρανα λεπτά, οἷα ἄπεπτα. πολλὰ διήει μετὰ πόνου, οὔρει μετ' ὀδύνης δακνώδεα, ἄκρεα σμικρὰ ἀνεθερμαίνετο. ὕπνοι

λεπτοὶ, κωματώδεις, ἄφωνος, οὔρα λεπτά, διαφανέα. ἐνάτῃ διὰ τῶν αὐτῶν, δεκάτῃ ποτὰ οὐκ ἐδέχετο, κωματώδης, οἱ δ' ὕπνοι λεπτοὶ, ἀπὸ δὲ κοιλίης ὅμοια, οὔρησεν ἀθρόον ὑπόπαχυ κείμενον, ὑπόστασις κριμνώδης λευκή, ἄκρεα πάλιν ψυχρά. ἐνδεκάτῃ ἀπέθανεν. ἐξ ἀρχῆς τουτέῳ καὶ διὰ

τέλεος πνεῦμα μέγα, ἀραιὸν, ὑποχονδρίου παλμὸς συνεχῆς, ἡλικίη ὡς περὶ ἕτεα εἴκοσι.

Ἐπὶ τούτου προσέθηκε τὴν ἡλικίαν μὴ προσθεῖς ἐπὶ τοῦ πρώτου. ἐκεῖνος μὲν γὰρ εὐλόγως ἐκταῖος ἀπέθανεν ἐν ὀξεί νοσήματι κατὰ τὸ συνεχές, ὀλέθρια ἔχων ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τὰ τε σημεῖα καὶ τὰ συμπτώματα. οὗτος δὲ παραπλησίως ἐκείνῳ διακείμενος ἀπ' ἀρχῆς, ὅμως εἰς τὴν ια' ἡμέραν προῆλθε διὰ ῥώμην δυνάμεως, ἣν εἰκὸς, μὲν ἦν καὶ ἄλλως ὑπάρχειν αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦ προσθεῖναι δὲ τὴν ἡλικίαν ἐνεδείξατο, μὴ προσθεῖς ἐπὶ τοῦ Φιλίσκου, ἐξ αὐτοῦ τοῦ μὴ προσθεῖναι δηλώσας ὅτι πλειόνων ἐτῶν ἦν,

ὥστε τὴν μὲν δύναμιν μὴ ἰσχυρὰν εἶναι. ἕτερος δ' ἂν ἄρρωστος ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀπ' ἀρχῆς σημείοις τε καὶ συμπτώμασιν, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ἦν τὴν δύναμιν, ἐβδομαῖος ἀπέθανε, καὶ οὕτως γε πλησίον ἦκε τοῦ θανάτου κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ ἔγραψεν ἐπ' αὐτοῦ· ἐβδόμη ἄφωνος, ἄκρεα οὐκέτ' ἀνεθερμαίνεται, οὕρησεν οὐδέν. εὐδηλον οὖν ἐκ τούτων ὅτι πλησίον ἀφίκετο θανάτου. τῆς δυνάμεως δ' ἰσχυρᾶς οὕσης ἴσχυσεν ἐξαρκέσαι πρὸς τὴν ἐφεξῆς ἡμέραν κρίσιμον οὔσαν ἐνδεκάτην, ἐπεὶ τοι κατὰ τὴν τρίτην ἢ τετάρτην ἡμέραν ἐν κακίστοις αὐτοῦ γενομένου σημείοις τε καὶ συμπτώμασιν, ἐπὶ τῆς ἐβδόμης ἐχρῆν ἀποθανεῖν, ὄντων γε τῶν παροξυσμῶν ἐν ταῖς περιτταῖς μᾶλλον, ὅπερ ἐδήλωσεν εἰπὼν, τρίτῃ παρωξύνθη πάντα, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν τετάρτῃ διὰ τῶν αὐτῶν. δυνηθεῖς οὖν ὑπερβῆναι, ὡς ἔφην, τὴν ζ' ἡμέραν διὰ ῥώμην δυνάμεως, ἐπὶ τῆς ὀγδόης ἡμέρας ἐξανθήματα μεθ' ἰδρώτος ἔσχεν ἐρυθρὰ, στρογγύλα, σμικρὰ, τῆς φύσεως αὐτοῦ διαμαχομένης ἐπὶ τῷ νοσήματι

καὶ πρὸς τὸ δέρμα τὴν περιουσίαν τῶν μοχθηρῶν χυμῶν ὠθοῦσης καὶ διὰ τοῦτο γε οὐκ ἐπὶ τῆς ἐνάτης ἡμέρας ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐνδεκάτης. ὡς εἴ γε κατὰ τὴν ὀγδόην μὴδὲν ἐγγέγονει τοιοῦτον, ἀκόλουθον ἦν ἀποθανεῖν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἐνάτης, γεγονυίας γε τῆς ἐβδόμης οἷαν εἶπεν. ἐπεὶ δὲ καὶ παρεφρόνησεν οὗτος ὁ ἄρρωστος ἐν τῇ νόσῳ, διὰ τοῦτο προσέθηκεν ἐπὶ τελευτῇ τῆς διηγήσεως, πνεῦμα σχεῖν αὐτὸν ἀραιὸν καὶ μέγα δι' ὅλου τοῦ νοσήματος. ἀλλὰ καὶ ὑποχονδρίου παλμὸν συνεχῆ γεγονέναι φησὶν αὐτῷ. θόρυβον δὲ καὶ τοῦτο ἢ παραφροσύνην ἐλέγετο δηλοῦν ἐν προγνωστικῷ. ἔοικεν ἐν τῷ διαφράγματι φλεγμονὴ γεγονέναι τις τῷ ἀνθρώπῳ, δι' ἣν κατὰ τῆς τρίτης ἡμέρας διήγησιν ἔγραψε, ὑποχονδρίου ζύντασις ἐξ ἀμφοτέρων παραμήκης πρὸς ὀμφαλόν, ὑπολάπαρος. τὸ γὰρ ὑπολάπαρος ὑπόκενός ἐστι, τουτέστιν ὄγκου χωρὶς, ὅς γίνεται τῶν καθ' ὑποχόνδρια μορίων φλεγμαινόντων. ὅταν μέντοι τῇ φλεγμονῇ τοῦ διαφράγματος κατὰ τὸ συνεχές ἀνέλκηται τὸ ὑποχόνδριον, συντείνεται χωρὶς ὄγκου. καὶ κατ' ἀρχὴν γε τῆς

ὅλης διηγήσεως ἔφη πονεῖν αὐτὸν ὁσφὺν καὶ κεφαλῆς ἔχειν βάρος καὶ τραχήλου σύντασιν, ἅπερ καὶ αὐτὰ πρὸς τὸ χεῖρον ὄντος τοῦ νοσήματος παρακρουστικά σημεῖα γίνεται καὶ εἴ γε μετ' ἀγρυπνίας ἄνευ βάρους ἐγγέγονει ταῦτα, φρενιτικὸς ἂν ἀπετελέσθη. νυνὶ δὲ τὸ βάρος τῆς κεφαλῆς πληθὸς ἐνδεικνύμενον ἐν αὐτῇ περιέχεσθαι χυμῶν, οὐ πάνυ τι θερμῶν ἢ χολωδῶν ἢ πάντως ἀγρυπνος ἂν ἦν, ἐδήλωσε κωματώδη γενέσθαι τὸν

κάμνοντα. λεχθήσεται δ' ἐπὶ πλέον περὶ τῶν τοιούτων διαθέσεων, ἐν αἷς ἅμα κωματώδεις εἰσὶ καὶ παραφρονοῦσιν, ὅταν ἐξηγησώμεθα τὴν πρώτην ῥῆσιν τοῦ προῤῥητικοῦ. προσθεῖναι δὲ χρή τῷ παρόντι λόγῳ καὶ ταῦτα, ὡς ἐστὶ βέλτιον ἅπερ εἴρηται καὶ δι' ἄλλων ἡμῖν πολλάκις ὅτι τῶν ἐπὶ προφανέσιν αἰτίαις ἀρξαμένων πυρέττειν, εἰ μηδεμίαν τῶν κατὰ τὸ σῶμα περιέχοιτο παρασκευὴν νοσήματος, ἐφήμερος ὁ πυρετὸς γίνεται. καίτοι γε τῷ Σιληνῷ πάντως ἂν ἐγγένοιτο τοιοῦτον ἐκ κόπων καὶ πότων καὶ γυμνασίων ἀκαίρων πυρέξαντι μὴ πρόϋπαρ χούσης ἐν τῷ σώματι τῆς νοσώδους παρασκευῆς, ἣν διαγνώσῃ τοῖς γιγνομένοις εὐθέως περὶ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν ἡμέραν συμπτώμασί τε καὶ σημείοις.

πρῶτον μὲν οὖν, ἔφη, πῦρ ἔλαβεν, οὕτως δ' ὀνομάζειν εἰωθὼς τὸν πυρετὸν, ὅταν ἦ σφοδρότατος. εἴτ' ἐφεξῆς, ἀπὸ δὲ κοιλίης τῇ πρώτῃ χολώδεα, ἄκρητα, ἐπαφρα, κατακορέα, πολλὰ διήλθε τοῦτω. εἴτ' ἐφεξῆς· οὖρα μέλανα, μέλαιναν ὑπόστασιν ἔχοντα· καὶ πάλιν ἐφεξῆς· διψώδης γλῶσσα, ἐπίξηρος, νυκτὸς οὐδὲν ἐκοιμήθη, πλῆθος οὐ σμικρὸν ὀλεθρίων τε συμπτωμάτων καὶ σημείων ἐγένετο τῷ Σιληνῷ κατὰ τὴν πρώτην εὐθὺς ἡμέραν, ὡς νοῆσαι τινα δύνασθαι σαφῶς, τοὺς κόπους καὶ πότους καὶ γυμνάσια, προφάσεις γεγονέναι τοῦ νοσήματος, κυριώτατα γὰρ ἂν τις φαίη προφάσεις, τὰ φανερά τῶν αἰτίων. ὅταν δὲ τινα καὶ ἄλλα μέλλοντα νοσεῖν ἄνθρωπον ἐξελέγξῃ προσγενόμενα, χρόνῳ μέντοι πλείονι προηγησάμενα, κυρίως ἂν τι γένοιτο τηνικαῦτα, δυνατόν εἶναι καὶ τὸν Σιληνὸν τοῦτον ἐν χρόνῳ πολλῷ διητηθέντα τὸν τρόπον τὸν εἰρημένον, ἐξ αὐτοῦ αὐτῷ ἐσκευάσθαι τὸ νόσημα. ἐὰν μὲν γὰρ πονῇ τις, πολλὰ ταλαιπωρούμενος ἐν ταῖς ἐνεργείαις ἄχρι κόπου, πίνῃ δὲ δαψιλῶς καὶ ἀκαίρως

τε γυμνάζοιτο, τοῦτο δὲ ἐστίν, ἥτοι γ' ἐπὶ σιτίοις ἢ βραδυπεψίας γενομένης, πρὶν καλῶς εἰς αἷμα μεταβληθῆναι τὴν τροφήν, οὗτος ἐν αὐτῷ, τὸ μέντοι χολῶδες ἄθροίσειε διὰ τὰς ταλαιπωρίας, τὸ δ' ὦμόν καὶ ἄπεπτον διὰ τε τοὺς πότους καὶ τὰ ἄκαιρα γυμνάσια. χαλεπώτατα δὲ εἰσι ταῦτα μάλιστα τῶν νόσων, ἐν αἷς ἀμφοτέρων ἀξιόλογον ἀθροίζεται πλῆθος.

Chapter 1.3

Section 1.3.case3

Ἦροφῶντι πυρετὸς ὀξύς, ἀπὸ κοιλίης ὀλίγα, τεινεσμώνδεα κατ' ἀρχάς, μετὰ δὲ ταῦτα λεπτὰ διήει, χολώδεα, ὑπόσυχνα, ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν οὖρα μέλανα, λεπτά. πέμπτη πρωΐ, κώφωσις, παρωξύνθη πάντα, σπλὴν ἐπήρθη, ὑποχονδρίου ξύντασις, ἀπὸ κοιλίης ὀλίγα μέλανα διήλθεν, παρεφρόνησεν. ἔκτη ἐλήρει, ἐς νύκτα ἰδρῶς, ψύξις, παράληρος παρέμενεν. ἐβδόμη περιέψυκτο, διψώδης, παρέκρυσσε, ἐς νύκτα κατενόει, κατεκοιμήθη. ὀγδόη ἐπύρεξε σπλὴν ἐμειοῦτο, κατενόει πάντα, ἤλγησε, κατὰ βουβῶνα ἔπαρμα, τὸ

πρῶτον σπληνὸς κατ' ἴξιν, ἔπειτα οἱ πόνοι ἐς ἀμφοτέρας κνήμας, ἐς νύκτα εὐφόρως, οὖρα εὐχραιοτέρα, ὑπόστασιν εἶχε μικρὴν. ἐνάτη ἰδρωσε, ἐκρίθη, διέλιπε. πέμπτη ὑπέστρεψεν, αὐτίκα δὲ σπλὴν ἐπήρθη πυρετὸς ὀξύς, κώφωσις πάλιν. μετὰ δὲ τὴν ὑποστροφὴν τρίτη σπλὴν ἐμειοῦτο, κώφωσις ἦσσαν, σκέλεα ἐπώδυνα, νύκτα ἰδρωσεν, ἐκρίθη περὶ τὴν ἑπτακαιδεκάτην οὐδὲ παρέκρυσεν ἐν τῇ ὑποστροφῇ.

Οὗτος ἐκ παραδόξου διεσώθη. κατὰ γὰρ τὰς πάντας ἡμέρας εἰκότως ἂν τις αὐτὸν ὑπενόησε τεθνήξεσθαι. καὶ γὰρ οὖρησε μέλανα καὶ διαχωρουμένων χολωδῶν συμπαυσαμένων ἠκολούθηκε κώφωσις, ὥς ἂν εἰς τὴν κεφαλὴν ἀνελθόντων αὐτῶν. ἀλλ' ἐπὶ τούτοις μὲν εἰκότως παρεφρόνησεν, ἐπὶ δὲ τοῖς μέλασιν οὖροις, κακοῖς οὖσιν, οὐδὲν ἀντίρροπον ἀγαθὸν ἐγένετο, πλὴν ὅτι σπλὴν ἐπήρθη πεμπταίῳ, δεξάμενός τι τῆς κακοχυμίας, εἴτα κατὰ τὴν ὀγδόην

ἡμέραν ἐκ τοῦ σπληνὸς, εἰς τὰ σκέλη μεθισταμένων αὐτῶν, ὁ μὲν ἐμειοῦτο, κατὰ δὲ τὴν ἐπὶ σκέλη φορὰν τῶν μεθισταμένων, ἤλγησε μὲν τὰ πρῶτα κατὰ βουβῶνα τὸν ἀριστερόν, οὗτος γὰρ ἐστὶ κατ' ἴξιν σπληνὸς, ἔπειτα εἰς τὰς κνήμας ἀμφοτέρας, ἐφ' οἷς δὴ συμπτώμασι διὰ τῆς νυκτὸς εὐφόρως ἔσχε καὶ οὖρησεν εὐχραιοτέρα καὶ λευκὴν ὑπόστασιν ἔχοντα μικράν. εἴτα κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, ἥτις ἦν ἐνάτη, μεθ' ἰδρώτος ἐκρίθη. τοσοῦτον ἄρα ἢ τε κάτω μετὰστασις ἴσχυσε τῶν λυπούντων ἢ τε τῶν οὖρων πέψις. ἀλλὰ γὰρ οὐδ' οὕτως ἦν ἱκανὰ ταῦτα τελέως ἀπαλλάξαι τῆς νόσου τὸν κάμνοντα ἰδρώσαντα κατὰ τὴν θ' ἡμέραν. ὑπελείφθη τοιγαροῦν αὐτῷ μόνον τι τῆς κακοχυμίας ὁ κατὰ τὴν ιδ' ἡμέραν ὑποστροφὴν ἤνεγκεν, ἐφ' ἣ τὸ σύμπαν ἑπτακαιδεκαταῖος ἐκρίθη, φυλαττομένης καὶ κατὰ τοῦτον τὸν ἄρρωστον τῆς ἐπὶ τῶν κρισίμων ἡμερῶν τηρήσεως.

Chapter 1.3

Section 1.3.case4

Ἐν Θάσῳ Φιλίνου γυναῖκα θυγατέρα τεκοῦσαν καὶ κατὰ φύσιν καθάρσεως γινομένης καὶ τὰ ἄλλα κούφως διάγουσαν, τεσσαρεσκαδεκάτην ἐοῦσαν, μετὰ τόκον πῦρ ἔλαβε μετὰ ῥίγους. ἤλγει δὲ ἀρχομένη καρδίην καὶ ὑποχόνδριον δεξιὸν γυναικείων πόνοι, κάθαρσις ἐπαύσατο. προσθεμένη δὲ ταῦτα μὲν ἐκουφίσθη, κεφαλῆς δὲ καὶ τραχήλου καὶ ὀσφύος πόνοι παρέμενον. ὕπνοι οὐκ ἐνήσαν, ἄκρεα ψυχρά, διψώδης κοιλίη ξυνεκαύθη μικρὰ διήει, οὖρα λεπτὰ ἄχροα κατ' ἀρχάς. ἐκταίη ἐς νύκτα παρέκρυσεν πολλὰ καὶ πάλιν κατενόει. ἐβδόμη διψώδης, διαχωρήματα χολώδεα, κατακορέα. ὀγδόη ἐπερρίγωσε, πυρετὸς ὀξύς, σπασμοὶ πολλοὶ μετὰ πόνου, πολλὰ παρέλεγεν, ἐξάνιστατο. βάλανον προσθεμένη πολλὰ διήλθε μετὰ περιρρόου χολώδεος, ὕπνοι οὐκ ἐνήσαν. ἐνάτη σπασμοὶ, δεκάτη πάντα σμικρὰ κατενόει. ἐνδεκάτη πάντως ἐκοιμήθη, ἀνεμνήσθη, ταχὺ δὲ πάλιν παρέκρυσεν. οὖρει δὲ μετὰ σπασμῶν ἀθρόον πολὺ, ὀλιγάκις ἀναμιμνησκόντων, παχὺ, λευκόν, οἷον γίνεται ἐκ τῶν

καθισταμένων, ὅταν ἀναταραχθῇ κείμενον, πολὺν χρόνον οὐ καθίστατο χρώμα καὶ πάχος εἴκελον οἷον γίνεται ὑποζυγίων, τοιαῦτα οὖρει οἷα κᾶγῶ εἶδον. περὶ δὲ τεσσαρεσκαίδεκάτην ἐοῦση πόνοι δι' ὅλου τοῦ σώματος, λόγοι πολλοὶ, σμικρὰ κατενόει, διὰ ταχέων δὲ πάλιν παρέκρουσε· περὶ δὲ ἑπτακαίδεκάτην ἐοῦσα ἦν ἄφωνος, εἰκοστῇ ἀπέθανεν.

Δύο ἦν ἐκ ταύτης τῆς διηγήσεως ὧν ἐν κοινὸν μὲν καὶ πρὸς τοὺς ἔμπροσθεν καὶ μετὰ ταῦτα γεγραμμένους ἀρρώστους τὸ τῶν κρισίμων ἡμερῶν, ἕτερον δὲ τὸ ἴδιον. ἐπισχεθείσης γὰρ τῇ γυναικὶ ταύτῃ τῆς μετὰ τόκον καθάρσεως ἢ τε νόσος ἐγένετο καὶ ὁ θάνατος. ἀπέθανε δὲ κατὰ τὴν κ', τῆς ιδ' καὶ ιζ' χειρόνων παρὰ τὰς ἄλλας γενομένων. τὸ δὲ προσθεμένη μετὰ μὲν τοῦ βάλανος ὅταν τύχη γεγραμμένον, εὐδελον ἔχει τὸ σημαινόμενον, ἄνευ δὲ τῆς προσθήκης

ἦτοι ὑπακοῦσαι χρή τὸν βάλανον, ὥς τινες βούλονται, ἢ πεσσὸν παρηγορικὸν δηλονότι καὶ ἀφλέγμαντον. ἐκεῖνό γε μὴν ἐπὶ πασῶν γυναικῶν, ὧν ἐπεσχέθη μετὰ τόκον ἢ καθαρσις, ἐπίστασθαί τε καὶ μεμνησθαι προσῆκεν, ὥς τινες μὲν ἐσχάτως κινδυνεύουσιν ἀποθανεῖν. ὀλίγαι δὲ πάνυ μετρίως ἐνωχλήθησαν, ἐπεὶ ταῖς πλείσταις μὲν ἢ μήτρα φλεγμαίνει, τισὶ δὲ καὶ τὸ παρ' αὐτῷ τῷ τόκῳ ῥυέν αἷμα κενωθὲν διάφορόν ἐστι κατὰ τὴν ποιότητα, ταῖς μὲν πικρόχολον ἢ μελαγχολικόν, ταῖς δὲ ἰώδες ἢ φλεγματικὸν ἢ μετρίως χρηστὸν, ἄμεμπτον δὲ τελέως οὐδέποτε. δεδαπάνηται γὰρ ἐξ αὐτοῦ τὸ κάλλιστον εἰς τροφήν τοῦ κυηθέντος. ἐνδείκνυται δ' αὐτοῦ τὴν φύσιν καὶ τὰ γενόμενα συμπτώματα κατὰ τὴν ἐπίσχεσιν τῆς λοχίου καθάρσεως, ὥσπερ καὶ νῦν ἐπὶ τῆς προκειμένης ἐν τῷ λόγῳ, τὸ μὲν ῥίγος καὶ ὁ πυρετὸς ὀξύς, ἢ τε δίψα καὶ ὁ χολώδης ἐπίρρους καὶ ἡ παραφροσύνη καὶ ἡ ἀγρυπνία χολώδους ἐστὶ πλεονάζοντος χυμοῦ γνωρίσματα· σπασμοὶ δὲ καὶ παλμοὶ καὶ τὸ οἷον τῶν

ὑποζυγίων ἑοικὸς οὔρον ὥμοῦ καὶ παχέος αὐτὰ εἶδη εἰσίν. οὕτως κάκισται τῶν νόσων ἐν αἷς ἀμφοτέροι πλεονάζουσιν οἱ εἰρημένοι χυμοὶ καὶ τὸν ἡμιτριταῖον ἐπὶ γε τούτοις ἐδείκνυμεν ἐπιγενέσθαι. τοῦ μὲν οὖν ἐπισφαλῶς νοσήσαι τὴν γυναῖκα τοῦτο ἦν αἴτιον. πότερον δὲ διαφεύξεται τὴν νόσον ἢ τεθνήξεται τὰ τε συμπτώματα καὶ τὰ σημεῖα κατ' ἀρχὰς εὐθέως ἐξηγεῖσθαι δύναται. προσέχωμεν οὖν αὐτοῖς ἔνεκα γυμνασίας. τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν, ἣτις ἦν ιδ', μετὰ τόκον, πῦρ, φησὶν, ἔλαβε τὴν ἀνθρωπον μετὰ ῥίγους. ἴσμεν δ' ὅτι πῦρ ὀνομάζει τὸν πυρωδέστατον πυρετὸν, ἀλλ' οὕπω τοῦτό γε πάντως ὀλέθριον, ὥσπερ οὐδὲ τὸ καρδιαλγέειν, ὅπερ ἐστὶ τὸ στόμα τῆς κοιλίας ὀδυνᾶσθαι, ὡσαύτως δ' οὔτε τὰ γυναικεῖα μόρια, καθάπερ οὐδ' ὅτι τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον, ἀλλὰ καὶ ὕπνοι, φησὶν, οὐκ ἐνήσαν. αὕξεται μὲν οὖν ἡ διάγνωσις ἐκ τούτων ἀπάντων τῆς τοῦ νοσήματος κακίας, οὐ μὴν ὅτι γε πάντως ἐπ' αὐτοῖς τεθνήξεται δῆλον ἡμῖν, καθάπερ οὐδ' ὅτι διψώδης οὐδ' ὅτι τὰ οὔρα λεπτὰ καὶ ἄχροα. χρόνου μὲν γὰρ εἰς πέψιν δεῖται τὰ τοιαῦτα τῶν οὔρων, οὐ μὴν ὀλέθριά γε πάντως ἐστίν. ἀλλὰ

καὶ ἄκρεα, φησὶ, ψυχρά. τοῦτο μὲν ἤδη τῶν ἐσχάτως ὀλεθρίων ἐστὶν ἐν ἀρχῇ νοσήματος ἅμα σφοδροτάτῳ πυρετῷ γινόμενον. εἰ μὲν οὖν

ἡπιστάμην ὅπως εἶχε ῥώμης ἢ γυνή καὶ περὶ τοῦ χρόνου τῆς νόσου, δυνατόν ἦν ἂν μοι λέγειν ἐπὶ τοῖς προειρημένοις συμπτώμασι καὶ εἰ ἐκ παραδόξου τινὰ ἀμυδρὰν ἐλπίδα σωτηρίας εἶχεν. ἐπειδὴ δ' ἄδηλον τοῦτο, μεμνησθαί γ' ὑμᾶς χρή προστιθέναι τοῖς ὀλεθρίοις συμπτώμασι κατὰ τὰς ἐπισκέψεις τῶν νοσοῦντων τὸν ἀπὸ τῆς δυνάμεως διορισμόν· οὕτως γὰρ ἀποφῆνασθαι βεβαίως δυνήσεσθε. ταύτη γοῦν τῇ γυναικὶ περὶ τὴν ἰδ' ἡμέραν οἱ τε πόνοι δι' ὅλου τοῦ σώματος γενόμενοι καὶ παραφροσύνῃ τὸν ἐσόμενον θάνατον ἐδήλωσεν, ἥτοι κατὰ τὴν ιζ' ἢ τὴν κ' ἐκ τῆς τῶν κρισίμων ἡμερῶν φύσεως. καὶ τοίνυν ἀμφότερα ἐγένετο κατὰ μὲν τὴν ιζ' ἀφωνία καταληφθείσης αὐτῆς, εἰκοσταίας δ' ἀποθανούσης.

Chapter 1.3

Section 1.3.case5

Ἐπικράτεος γυναικα, ἣ κατέκειτο παρὰ Ἀρχηγέτην, περὶ τόκον ἤδη ἐοῦσαν, ῥίγος ἔλαβεν ἰσχυρῶς, οὐκ ἐθερμάνθη, ὥς ἔλεγον, καὶ τῇ ὑστεραίῃ τὰ αὐτὰ, τρίτῃ δ' ἔτεκε θυγατέρα καὶ τὰ ἄλλα πάντα κατὰ λόγον ἦλθε. δευτέρῃ μετὰ τὸν τόκον ἔλαβε πυρετὸς ὀξύς, καρδίας πόνος καὶ γυναικείων, ὕπνοι οὐκ ἐνήσαν. προσθεμένη δὲ ταῦτα μὲν ἐκουφίσθη, κεφαλῆς δὲ καὶ τραχήλου καὶ ὀσφύος πόνος. ἀπὸ δὲ κοιλῆς ὀλίγα χολώδεα λεπτὰ διήει, ἄκρητα, οὔρα λεπτὰ ὑπομέλανα. ἀφ' ἧς δ' ἔλαβε πυρετὸς ἐς νύκτα ἐκταίῃ παρέκρουσε. ἐβδόμῃ ἅπαντα παρωξύνθη, ἀγρυπνος παρέκρουσε, διψώδης, διαχωρήματα πάντα χολώδεα κατακορέα. ὀγδόῃ ἐπερρίγωσεν, ἐκοιμήθη πλείω. ἐνάτῃ διὰ τῶν αὐτῶν. δεκάτῃ σκέλεα ἐπιπόνως ἤλγει, καρδίας πάλιν ὀδύνη, καρηβαρὶς, οὐ παρέκρουσεν, ἐκοιμᾶτο μάλλον, κοιλίῃ ἐπέστη. ἐνδεκάτῃ ἰδρωσεν, οὔρησεν εὐχρόωτερα συχνὴν ὑπόστασιν ἔχοντα, διῆγε κουφότερον. τεσσαρεσκαίδεκάτῃ

ἐπερρίγωσε, πυρετὸς ὀξύς. πεντεκαίδεκάτῃ ἤμεσε χολώδεα ψυχρὰ ὑπόσυχνα, ἰδρωσεν ἀπύρετος, ἐς νύκτα δὲ πυρετὸς ὀξύς, οὔρα πάχος ἔχοντα, ὑπόστασις λευκή. ἑξκαιδεκάτῃ παρωξύνθη νύκτα καὶ δυσφόρως οὐχ ὕπνωσε, παρέκρουσε. ὀκτωκαιδεκάτῃ διψώδης γλῶσσα ἐξεκαύθη, οὐχ ὕπνωσε, παρέκρουσε πολλὰ, σκέλεα ἐπωδύνως εἶχε. περὶ δὲ εἰκοστήν πρῶτ' μικρὰ ἐπερρίγωσε, κωματώδης, δι' ἡσυχίας ὕπνωσε, ἤμεσε χολώδεα, ὀλίγα, μέλανα, ἐς νύκτα κώφωσις. περὶ δὲ εἰκοστήν πρώτην πλευροῦ ἀριστεροῦ βάρος δι' ὅλου μετ' ὀδύνης, σμικρὰ ἐπέβησεν, οὔρα δὲ πάχος ἔχοντα θολερὰ ὑπέρυθρα, κείμενα οὐ καθίστατο, τὰ δ' ἄλλα κουφοτέρως, οὐκ ἄπυρος. αὐθις ἐξ ἀρχῆς φάρυγγα ἐπώδυνος, ἔρευθος, κιὼν ἀνεσπασμένος, ῥεῦμα δριμύ, δακνῶδες, ἀλμυρῶδες διὰ τέλεος παρέμεινε. περὶ δὲ εἰκοστήν ἐβδόμην ἄπυρος, οὔροισιν ὑπόστασις, πλευρὸν ὑπῆλγε. περὶ δὲ πρώτην καὶ τριακοστήν ἤμεσε

τῇ τεσσαρακοστῇ ὀλίγα, χολώδεα, ἐκρίθη τελέως ἄπυρος τῇ ὀγδοηκοστῇ.

Πλησίον οὔσαν τὴν γυναῖκα τήνδε τῆς προσθεσμίας τοῦ τόκου ῥιγῶσαί φησι χωρὶς τοῦ πυρέξαι. πρόκειται δὲ τῇ λέξει τὸ ὥς ἔλεγον, ἐπὶ τῷ

παραδόξω τοῦ πράγματος. ὦντο γὰρ οἱ παλαιοὶ σχεδὸν ἅπαντες ἐπιγίγνεσθαι τοῖς αὐτομάτοις ῥίγεσι πυρετὸν ἐξ ἀνάγκης. αὐτόματα δὲ δηλονότι καλεῖται τὰ χωρὶς τῆς ἐξωθεν αἰτίας. ἐν γοῦν τῷ προοιμίῳ τοῦ καλῶς ἐπιγεγραμμένου πρώτου περὶ νούσων, ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐπομένου τῷ ῥίγει τοῦ πυρετοῦ γέγραπται. δέδεικται δ' ἡμῖν τὸ τοιοῦτον ῥίγος, ὃ πυρετὸς οὐκ ἀκολουθεῖ, ψυχρῶν καὶ ὠμῶν χυμῶν ἔκγονον εἶναι καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον νῦν ἢ πάλαι γενέσθαι. τὸ γὰρ ταλαίπωρον τῆς ὅλης διαίτης, ἅμα τοῖς ἐπὶ τροφῇ λουτροῖς ἀθροίζειν εἶωθε τὸ τοιοῦτον πλῆθος. ἔοικε καὶ ἡ τοῦ Ἐπικράτους γυνὴ τοῦτο ἔχειν τὸ πλῆθος. ἐν γοῦν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν

ῥιγῶσαί φησιν αὐτήν, χωρὶς τοῦ θερμανθῆναι, τουτέστι χωρὶς τοῦ πυρέξει καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς ὑστεραίας ὡσαύτως, εἴτα τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν ἀποκυῆσαι, τάχα καὶ πρὸ τῆς ἀκριβοῦς προθεσμίας συμβάντος τοῦ τόκου διὰ τὴν σφοδρότητα τοῦ ῥίγους. μετὰ γοῦν τὸν ἡμέρᾳ β' τὴν καρδίαν τουτέστι τὸ στόμα τῆς κοιλίας ἀλγῆσαί φησιν αὐτήν καὶ τὰ γυναικεῖα, προσυπακοῦσαι αὐτῷ χρὴ μόρια, καθάπερ καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς, εἴτα φησι προσθεμένην αὐτὴν κουφισθῆναι. προεῖρηται δ' ὅτι καὶ βάλανον καὶ πεσσὸν ἐπὶ τῷ προσθεμένῳ δύνατόν ἐστι προσυπακούειν. εἴθ' ἔξης καταλέγει συμπτώματα νοσημάτων ὀξέων, κεφαλῆς μὲν καὶ τραχήλου καὶ ὀσφύος πόνον, ἀγρυπνίαν δὲ καὶ διαχωρήσεις ἀκράτως χολώδεις, ὃ καὶ δῆλον ὡς οὐκ ὠμὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ χολώδης ἐπλεόναζε χυμός. ὄντων δὲ τῶν οὖρων λεπτῶν, ἀναγκαῖον ἦν χρονίσαι τὴν νόσον. ἐπεὶ δὲ καὶ ὑπομέλανά φησι ταῦτα γενέσθαι, τοῦτο δὴ τὸ σὺν ἀγῶνι καὶ ταραχῇ δηλοῖ καὶ μέχρι γε τῆς ἐνδεκάτης ἡμέρας ἄδηλον ἦν εἰ σωθήσεται

τὸ γύναιον, οὐδενὸς ἐν τῷ μεταξὺ γενομένου σημείου σαφοῦς, ἐφ' ᾧ τις ἢ σωτηρίαν ἢ θάνατον ἐλπίζει. κατὰ δὲ τὴν ια' ἐπεφάνη τι σωτηρίας σημεῖον, ἐνθα φησὶν, ια' οὖρησεν εὐχρώτερα συχνὴν ὑπόστασιν ἔχοντα, διῆγε κουφότερον. ἐπ' αὐτῆς οὖν ὁψὲ τῆς πέψεως τῶν χυμῶν ἀρξαμένης ἀναγκαῖον ἦν χρονίσαι τὸ νόσημα καὶ διὰ τοῦτο τεσσαρεσκαίδεκαταῖον μὲν ἐκρίθη τὸ πρῶτον ὡς ἀκινδύνως ἔχειν ἤδη. μεταξὺ δὲ ἄχρι τῆς τεσσαρακοστῆς ἐνοσηλεύετο, τελέως δὲ κατὰ τὴν π' ἀπηλλάγη. μέμνησο τοιγαροῦν ὡς ἡ πεῖρα μαρτυρεῖ ὅτι ἡ τεσσαρακοστὴ καὶ ὀγδοηκοστὴ κρίσιμοι εἰσι, ψευδοῦς ὄντος καὶ μὴ φαινομένου διὰ τῆς ἐμπειρίας τοῦ κατὰ τελείας ἐβδομάδας συναριθμεῖσθαι τὰς κρίσιμους ἡμέρας. οὕτω γὰρ ἂν ἡ μβ' καὶ γ' καὶ ξ' καὶ δ' καὶ π' τὰς κρίσεις ἔφερον, οὐ μ' καὶ ξ' καὶ π'.

Chapter 1.3

Section 1.3.case6

Κλεανακτίδην, ὃς κατέκειτο ἐπάνω τοῦ Ἡρακλείου, πῦρ ἔλαβε πεπλανημένως. ἤλγει δὲ καὶ κεφαλὴν ἐξ ἀρχῆς καὶ πλευρὸν ἀριστερὸν καὶ τῶν ἄλλων πόνοι κοπῳδέα τρόπον, οἱ πυρετοὶ παροξυνόμενοι, ἄλλοτε ἄλλοίως ἀτάκτως. ἰδρῶτες ὅτε μὲν, ὅτε δ' οὐ. τὰ μὲν πλεῖστα ἀπεσήμαινον

οἱ παροξυσμοὶ ἐν κρισίμοισι μᾶλλον. περὶ δὲ εἰκοστὴν τετάρτην καὶ χεῖρας ἄκρας ἐψύχετο, ἤμεσε ξανθὰ, χολώδεα, ὑπόσυχνα, μετ' ὀλίγον δὲ ἰώδεα, πάντων ἐκουφίσθη, περὶ δὲ τριακοστῇ ἐόντι ἤρξατο ἀπὸ ῥινῶν αἱμορράγειν ἐξ ἀμφοτέρων καὶ ταῦτα πεπλανημένως κατ' ὀλίγον, μέχρι κρίσεως, οὐκ ἀπόσιτος δὲ οὐδὲ διψώδης παρὰ πάντα τὸν χρόνον οὐδὲ ἄγρυπνος, οὔρα δὲ λεπτά, οὐκ ἄχροα. περὶ δὲ τεσσαρακοστὴν ἑὼν οὔρησεν ὑπέρυθρα, ὑπόστασιν πολλὴν λίην ἐρυθρὴν ἔχοντα ἐκουφίσθη. μετὰ δὲ ταῦτα ποικίλως τὰ τῶν οὔρων, ὅτε μὲν ὑπόστασιν εἶχεν, ὅτε δ' οὐ. ἐξηκοστῇ οὔροις ὑπόστασις πολλή

καὶ λευκή καὶ λείη ξυνέδωκε πάντα, πυρετοὶ διέλιπον, οὔρα δὲ πάλιν λεπτά μὲν, εὐχροα δέ. ἑβδομηκοστῇ ἀπύρετος διέλιπεν ἡμέρας δέκα. ὀγδοηκοστῇ ἐρρίγωσε, πυρετὸς ὄξυς ἔλαβεν, ἰδρωσε πολλῶ, οὔροις ὑπόστασις ἐρυθρή, λείη, τελείως ἐκρίθη.

Κλεονάκτην, φησὶ, πῦρ ἔλαβε, τουτέστι πυρετὸς σφοδρὸς κατέσχευεν· εἴτ' ἐπιφέρει πεπλανημένως, ὅπερ ἐστὶν ἄνευ τῆς κατὰ περίοδον τάξεως, ὡς ποτὲ μὲν, εἰ οὕτως ἔτυχεν, διὰ τρίτης ἢ τετάρτης ἡμέρας πυρέξαι, ποτὲ δὲ διὰ πέμπτης ἢ ἑκτης. παρακολουθεῖσαι δ' αὐτῷ διὰ παντὸς ἀγαθὰ σημεῖα τὰ περὶ τὴν ὁρεξίν τῶν σιτίων καὶ ὑπνῶν, ἀδιψόν τ' εἶναι καὶ οὔρειν οὐκ ἄχροα. ταῦτα γὰρ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης κατὰ τὴν λέξιν ἔγραψεν ὡδί· οὐκ ἀπόσιτος οὐδὲ διψώδης παρὰ πάντα τὸν χρόνον οὐδὲ ἄγρυπνος. ἅμα δὲ τὸ μὴ χολώδη καὶ θερμὸν εἶναι τὸν πλεονάζοντα χυμὸν ἐξ

αὐτῶν ἐδήλοῦτο. διψώδεις γὰρ ὑπ' ἐκείνου καὶ ἄγρυπνοι γίνονται καὶ μᾶλλον ἀπόσιτοι, τουτέστιν οὐκ ὁρεκτοί. εἰ μὲν οὖν ὥσπερ εὐχροα τὰ οὔρα διὰ παντὸς ἦν, οὕτως καὶ τῆς συστάσεως εἶχε μετρίως, οὐκ ἂν εἰς χρόνου μῆκος ἢ νόσος παρήλθε. ἀλλ' ἴσως μὲν ἐκρίθη περὶ μ', ὥσπερ εἰ καὶ νεφέλην εἶχε χρηστὴν, θάττον ἂν ἐπαύσατο. νυνὶ δ' ἐπεὶ λεπτά διὰ παντὸς ἦν τὰ οὔρα, χρόνου συχνοῦ πρὸς πέψιν ἐδεῖτο. περὶ δ' οὖν τὴν μ' ἡμέραν οὔρησαί φησιν αὐτὸν ὑπέρυθρα, ὑπόστασιν πολλὴν ἐρυθρὰν ἔχοντα. τὸ δὲ τοιοῦτον οὔρον ἐν τῷ προγνωστικῷ πολυχρονιώτερον μὲν εἶναί φησι τοῦ τὴν λευκὴν ὑπόστασιν ἔχοντος, σωτήριον δὲ κάρτα. μετὰ δὲ τὴν μ' ἔγραψε ποικίλως τὰ τῶν οὔρων αὐτῷ γενέσθαι ποτὲ μὲν ὑπόστασιν ἔχοντα, ποτὲ δ' οὐ, σύμφωνον τοῦτο τῶν πεπλανημένων παροξυσμῶν· ἐκεῖνοί τε γὰρ ποικιλία τῶν τὰς νόσους ἐργαζομένων γίνονται χυμῶν, ἢ τε τῶν οὔρων ἀπεψία καὶ πέψις ἐναλλάξ φαινομένη τινὰς

μὲν αὐτῶν ἐδήλου πέττεσθαι, τινὰς δ' ἀπέπτους διαμένειν. καὶ γοῦν τὴν ξ' ἡμέραν πολλὴν καὶ λείαν καὶ λευκὴν ὑπόστασιν γενέσθαι φησὶ καὶ διὰ τοῦτο ἐπιφέρει, ξυνέδωκε πάντα, διέλιπον οἱ πυρετοί. ἀλλ' ἐφεξῆς γε τούτων ὡδί γράφας, οὔρα δὲ πάλιν λεπτά μὲν, εὐχροα δὲ καταλείφθαι τινὰς ἀπέπτους ἐνδείκνυται χυμοὺς ὧν κατὰ βραχὺ πεφθέντων ἢ ὀγδοηκοστῇ τελείαν τὴν κρίσιν ἤνεγκε, περὶ ἧς ἔγραψε κατὰ λέξιν οὕτως. ὀγδοηκοστῇ ἐρρίγωσε, πυρετὸς ὄξυς ἔλαβε, ἰδρωσε πολλῶ, οὔρησεν ὑπόστασιν ἐρυθρὴν, λείαν, τελείως ἐκρίθη. μέμνησο δὲ πάλιν ἐνταῦθα τῆς ιδέας ὑποστάσεως μέγιστον δυναμένης, ἐν οὔροις

μὲν τὴν λευκὴν, παχεῖαν δὲ καὶ τοῖς ἀποθανοῦσι γεγονέναι φησί. ἐπὶ γοῦν Σιληνοῦ δευτέρου γεγραμμένου τῶν κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον οὕτως εἶπεν, οὕρησεν ἄθρόον ὑπόπαχυ κείμενον ὑπόστασις κριμνώδης λευκῆ, καίτοι κατὰ τὴν ὑστεραίαν ἀπέθανεν ὁ Σιληνὸς οὗτος ἐπὶ τῆς ἐνδεκάτης ἡμέρας τῇ ι´ τὸ εἰρημένον οὔρον ἀποκρίνας. ἀλλὰ καὶ τῶν κρισίμων ἡμερῶν τῆς περιόδου μέμνησο, τῆς μὲν ἐξηκοστῆς προκρινάσης, οὐ

τῆς ξγ´. ἐπ' αὐτῇ δὲ τῆς π´. οὐ τῆς ὀγδοηκοστῆς τετάρτης ὡς τῶν τριῶν ἐβδομάδων οὐκ εἰς τὴν κα´ ἡμέραν διερχομένων, ἀλλ' ἐν τῇ κ´ περιγραφομένων.

Chapter 1.3

Section 1.3.case7

Μέτωνα πῦρ ἔλαβεν, ὁσφύος βάρος ἐπώδυνον. δευτέρῃ ὕδωρ πίνουντι ὑπόσυχνον, ἀπὸ κοιλίας καλῶς διήλθε. τρίτῃ κεφαλῆς βάρος, διαχωρήματα λεπτά, χολώδεα, ὑπέρυθρα. τετάρτῃ πάντα παρωξύνθη, ἐρρύη ἀπὸ δεξιοῦ μυκτῆρος αἷμα δις κατ' ὀλίγον νύκτα δυσφύως, διαχωρήματα ὅμοια τῇ τρίτῃ, οὔρα ὑπομέλανα εἶχεν, ἐναιώρημα ὑπόμελαν ἐὼν διεσπασμένον, οὐχ ἰδρωῦτο. τῇ πέμπτῃ ἐρρύη λαῦρον ἐξ ἀριστεροῦ, ἄκρητον, ἰδρωσεν, ἐκρίθη. μετὰ δὲ κρίσιν ἄγρυπνος παρέλεγεν, οὔρα λεπτά ὑπομέλανα. λουτροῖσιν ἐχρήσατο κατὰ κεφαλῆς, ἐκοιμήθη, κατενόει. τούτῳ οὐχ ὑπέστρεψεν, ἀλλ' ἡμορράγει πολλάκις καὶ μετὰ κρίσιν.

Οὗτος ὁ ἄρρωστος μαρτυρεῖ τῷ καθόλου λόγῳ τῷδε, αἰμορράγίαι λάβροι ἐκ ῥινῶν ῥύονται τὰ πολλά. φαίνεται γοῦν ὑπὸ μόνῃς αἰμορράγιας κριθεῖς τε καὶ σωθεῖς, καίτοι γ' οὐκ ἀκίνδυνα ἔχων σημεῖα. κατὰ γοῦν τὴν δ' ἡμέραν γενέσθαι φησὶν αὐτῷ οὔρα ὑπομέλανα. εἴτ' ἐπιφέρει, εἶχεν ἐναιώρημα ὑπόμελαν ὃν διεσπασμένον, οὐχ ἰδρωσε· καὶ μέντοι κατὰ τὴν ε' ἡμέραν αἰμορράγησαντα αὐτὸν καὶ ἰδρώσαντα καὶ κριθέντα ἐπὶ τούτοις· ὅμως ἐπὶ τούτοις οὔρα φησι λεπτά, ὑπομέλανα, κᾶπειτ' ἡγρύπνει καὶ παρέλεγεν, ὅπερ ἐστὶ παρελάλει. μέγιστον τούτου σε βοήθημα ἐδίδαξε τὸ κατὰ κεφαλῆς λουτρὸν, εἰρηκῶς ἐν τῷ περὶ διαίτης ὁξέων φυλάσσεσθαι δεῖν τὸ λουτρὸν ἐπὶ τῶν αἰμορράγούντων, εἰ μὴ ἔλαττον τοῦ καιροῦ ῥέοι. νυνὶ δὲ ἔλαττον ἦν τοῦ προσήκοντος, εἴ γε μὲν ἄγρυπνος διέμεινε· καὶ παρέλεγεν, ἀλλὰ καὶ ἃ δεῖ ἄγειν, ὅπῃ ἂν μάλιστα ῥέπῃ, ταύτῃ ἄγειν διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων ὀρθῶς ἐν τῷ καθόλου λελεγμένον ὑπὸ τοῦ νῦν γενομένου μαρτυρεῖται. καὶ μέντοι καὶ τοῦδε μέμνησο τοῦ

κατὰ τὴν τῆς τρίτης ἡμέρας διήγησιν εἰρησθαι βάρος κεφαλῆς ὡς τοῦ πλήθους ἐπ' αὐτὴν φαινομένου. μέμνησο δὲ καὶ ὅτι κατὰ τὴν δ' κρίσιμον οὔσαν αἰμορράγειν ἤρξατο. τῇ δὲ ε' τελέως αἰμορράγησας καὶ ἰδρώσας ἐκρίθη. ταῦτα δ' ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς περὶ κρισίμων ἡμερῶν ἔξεις ἐξεργασμένα. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς ὅλης διηγήσεως γεγραμμένον ὑπ' αὐτοῦ, τοῦτο οὐχ ὑπέστρεψεν, ἀλλ' ἡμορράγει πολλάκις καὶ μετὰ κρίσιν εἴρηται διότι χωρὶς πέψεως τῶν οὔρων ἐκρίθη. μεμαθήκαμεν δὲ παρ'

αὐτοῦ κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον ὅτι πεπασμοὶ ταχυτῆτα κρίσεως, ἀσφάλειαν ὑγιεινὴν σημαίνουσιν, ὡμὰ δὲ καὶ ἄπεπτα, ἐς κακὰς ἀποστάσεις τρεπόμενα ἢ ἀκρισίας ἢ πόνους ἢ θανάτους ἢ χρόνους ἢ τῶν αὐτῶν ὑποστροφάς. ἀλλ' ὡμὰ μὲν ἦν ἔτι καὶ ἄπεπτα, οὐ μὴν ἐς κακὰς ἀποστάσεις ἐτράπεπτο. τῶν γοῦν ἀποστάσεων αὐτὸς ἐδίδαξεν ἀρίστας μὲν εἶναι τὰς κατ' ἔκρουν, δευτέρας αὐτῶν τὰς πορρώτάτω τῶν πεπονθότων μορίων καὶ κάτω τοῦ σώματος.

Chapter 1.3

Section 1.3.case8

Ἐρασινὸν, ὃς ᾧκει παρὰ τῇ τοῦ Βοώτου χαράδρῃ, πῦρ ἔλαβε μετὰ δεῖπνον, νύκτα ταραχώδης, ἡμέραν τὴν πρώτην δι' ἡσυχίας, νύκτα ἐπιπόνως, δευτέρῃ πάντα παρωξύνθη, ἐς νύκτα παρέκρυσσε, τρίτῃ ἐπιπόνως, παρέκρυσσε πολλά. τετάρτῃ δυσφορώτατα, εἰς δὲ τὴν νύκτα οὐδὲν ἐκοιμήθη ἐνύπνια καὶ λογισμοί. ἔπειτα χεῖρω καὶ μεγάλα καὶ ἐπίκαιρα, φόβος, δυσφορίη. πέμπτῃ πρωὶ κατήρητο καὶ κατενόει πάντα. πολὺ δὲ πρὸς μέσον ἡμέρης, ἐξεμάνη, κατέχειν οὐκ ἠδύνατο, ἄκρεα ψυχρά, ὑποπέλια, οὖρα ἄπεπτα, ἀπέθανε περὶ ἡλίου δυσμάς. τούτῳ οἱ πυρετοὶ διὰ τέλεος σὺν ἰδρώτι. ὑποχόνδρια μετέωρα, ζύντασις μετ' ὀδύνης. οὖρα δὲ μέλανα ἔχοντα ἐναιωρήματα στρογγύλα, οὐκ ἴδρυτο, ἀπὸ κοιλίης δὲ κόπρانا διήει, δίψα διὰ τέλεος οὐ λίην σπασμοὶ πολλοὶ σὺν ἰδρώτι, περὶ θάνατον δὲ διὰ τέλεως.

Τῷ Ἐρασίνῳ τούτῳ διὰ τέλεος, τουτέστι δι' ὅλου τοῦ νοσήματος, ἰδρῶς ἦν ἄκριτος, ὑποχόνδρια μοχθηρῶς ἔχοντα καὶ οὖρα μέλανα. τίς ἐλπὶς οὖν σωτηρίας αὐτῷ; ὥστε κἂν εὐλόγως δόξῃ τις μάτην γεγράφθαι τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον τόνδε διὰ τὸ πᾶσι πρόδηλον εἶναι τὸ ἐσόμενον ἐπ' αὐτοῦ. ἀλλ' ἴσως αὐτοῦ τοῦ κατὰ τὸν θάνατον τάχους παράδειγμα τὸν ἀρρώστουντα ἔγραψεν. ἐν γοῦν τῷ προγνωστικῷ προειπὼν· οἱ δὲ πυρετοὶ κρίνονται ἐν τῇσιν ἡμέρησι τὸν ἀριθμὸν, ἐξ ὧν τε προγίνονται οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐξ ὧν ἀπόλλυνται. κἄπειτα τοὺς πάντας εὐήθη σχόντας σημεῖα εἰπὼν, τεταρταίους παύεσθαι ἢ πρόσθεν. ἐφεξῆς εἶπεν, οἱ τε κακοηθέστατοι καὶ ἐπὶ σημείων δεινοτάτων γιγνόμενοι τεταρταῖοι κτείνουσιν ἢ πρόσθεν. ὁ τοίνυν Ἐρασίνος, καίτοι πάντ' ἔχων δεινὰ, μέχρι τῆς ε' ἡμέρας προέβη ὅτι κατὰ τὴν πρώτην εἶχε μετρίως. ἔγραψε γοῦν ἐπ' αὐτοῦ κατὰ λέξιν οὕτως· ἡμέρην τὴν α' δι' ἡσυχίας. ἢ ε' τοίνυν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καθ' ἣν ἀπέθανε τετάρτη γένεται μὴ συναριθμουμένης τῆς πρώτης.

Chapter 1.3

Section 1.3.case9

Κρίτῳ ἐν Θάσῳ ποδὸς ὀδύνη ἥρξατο ἰσχυρῶς ἀπὸ δακτύλου τοῦ μεγάλου ὀρθοστάδην περιόντι, κατεκλίθη αὐθημερόν, φρικώδης, ἀσώδης, μικρὰ

ὑποθερμαινόμενος, ἐς νύκτα παρεφρόνησε. δευτέρῃ οἰδημα δι' ὅλου τοῦ ποδὸς καὶ περὶ σφυρὸν ὑπέρυθρον καὶ μετὰ ξυντάσιος φλυκταινίδια μέλανα, πυρετὸς ὀξύς, ἐξεμάνη. ἀπὸ δὲ κοιλίης ἄκρητα, χολώδεα, ὑπόσυχνα διήλθεν. ἀπέθανον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς δευτεραῖος.

Οὗτος ὁ ἄρρώστος ἄξιός ἐστι μνημονεύσθαι διὰ τὸ τάχιον τῆς ἀπωλείας. εἰ δὲ προεγγράπτο καὶ ὁ τρόπος τοῦ θανάτου τότε ἂν ἡμᾶς ὁ λόγος ὠφέλησε τελέως. νυνὶ μὲν ἐξ ὧν ἔγραψεν, ὅτι πλῆθος ἦν πάμπολυ φαίνεται καὶ ὡς ὥρμησεν ἡ φύσις ἀπὸ τῶν κυρίων μερῶν, αὐτὰ πρὸς τὸ σκέλος ἀποθέσθαι, μὴ δυναμένου δὲ τοῦ μορίου δέξασθαι τὸ πᾶν ὅσον ὑπέλειπε, τὸ περιττὸν παλινδρομήσαν, εἰς, τὴν κεφαλὴν

ἀνήχθη, κακοήθους δ' ὄντος αὐτοῦ παραφροσύνη μανιώδης ἐγένετο. τεκμήριον δὲ τῆς κακοηθείας τοῦ περιττοῦ τὸ παραχρήμα φλυκταινίδια μέλανα γενέσθαι περὶ τὸν σφυρὸν. ἄξιον οὖν ἐστὶ θαυμάσαι διὰ τί τὸν ἄνθρωπον τοῦτον οὐκ ἐφλεβοτόμησεν εὐθέως ἀρχόμενον τοῦ νοσεῖν. ἀλλ' ἴσμεν ὡς ἐπὶ τοὺς πλείστους ὧν ἔγραψε ἀρρώστων εἰσήχθη προηκούσης ἤδη τῆς νόσου.

Chapter 1.3

Section 1.3.case10

Τὸν Κλαζομένιον, ὃς κατέκειτο παρὰ τὸ Φρινιχίδεω φρέαρ, πῦρ ἔλαβε, ἤλγει δὲ κεφαλὴν καὶ τράχηλον καὶ ὀσφὺν ἐξ ἀρχῆς. αὐτίκα δὲ κώφωσις, ὕπνοι οὐκ ἐνήσαν, πυρετὸς ὀξύς ἔλαβεν, ὑποχόνδριον ἐπῆρτο μετ' ὄγκου, σύντασις ὀλίγη γλώσσα ξηρὴ, τετάρτη ἐς νύκτα παρεφρόνησεν. πέμπτη ἐπιπόνως καὶ πάντα παρωξύνθη. περὶ δὲ ἐνδεκάτην σμικρὰ ξυνέδωκεν. ἀπὸ δὲ κοιλίης ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι τεσσαρεσκαideκάτην πολλὰ, λεπτά, ὑδατόχροα διήει.

εὐφόρως τὰ περὶ διαχώρησιν διήγεν, ἔπειτα κοιλίη ἐπέστη. οὔρα διὰ τέλεος λεπτά μὲν, εὐχροα δὲ, καὶ πολὺ εἶχεν ἐναιώρημα ὑποδιεσπασμένον, οὐχ ἰδρυτο. περὶ δὲ τὴν ἐκκαideκάτην οὔρησεν ὀλίγῳ, παχύτερον, εἶχε σμικρὴν ὑπόστασιν, ἐκούφισεν ὀλίγῳ, κατενόει μᾶλλον. ἐπτακαideκάτῃ πάλιν λεπτά. παρὰ δὲ τὰ ὦτα ἀμφοτέρω ἐπῆρθη ξὺν ὀδύνῃ, ὕπνοι οὐκ ἐνήσαν, παρελήρει, περὶ δὲ τὰ σκέλεα ἐπωδύνως εἶχε. εἰκοστῇ ἄπυρος ἐκρίθη, οὐχ ἰδρωσε, πάντα κατενόει. περὶ δὲ εἰκοστὴν ἐβδόμην ἰσχύου ὀδύνῃ ἰσχυρῶς δεξιῷ διὰ ταχέων ἐπαύσατο. τὰ δὲ παρὰ τὰ ὦτα οὔτε καθίστατο οὔτ' ἐξεπύει. ἤλγει δὲ περὶ τριακοστὴν καὶ πρώτην διάρροια πολλοῖσιν ὑδατώδεσι μετὰ δυσεντεριωδέων, οὔρα παχέα οὔρησεν, κατέστη τὰ παρὰ τὰ ὦτα. περὶ δὲ τὴν τεσσαρακοστὴν ὀφθαλμὸν δεξιὸν ἤλγεεν, ἀμβλύτερον ἑώρα, κατέστη.

Οὗτος ὁ ἄνθρωπος καὶ μαρτύριον ἢ καὶ παράδειγμά ἐστιν οὐκ ὀλίγων τῶν καθόλου θεωρημάτων. ἀρξώμεθα δὲ ἀπὸ τῶν οὔρων ἐφ' ὧν ἔγραψε κατὰ τὴν ια' ἡμέραν, οὔρα διὰ τέλεος λεπτά μὲν, εὐχροα δὲ καὶ πολὺ ἔσχεν ἐναιώρημα ὑποδιεσπασμένον, οὐχ ἰδρυτο. ὡς γὰρ ἐξ ἀρχῆς αὐτῶν

τοιούτων γεγονότων καὶ παραμεινάντων γε μέχρι τῆς ις´. ὁμοίως, οὕτως φαίνεται πεποιῆσθαι τὴν διήγησιν. ἐπὶ τῆς ιστ´ ἡμέρας ἐδήλωσε τὴν μεταβολὴν αὐτῶν, ὥς ποτε πρῶτον γενομένην οὕτως εἰπὼν, περὶ ιστ´ ἡμέρας οὖρησεν ὀλίγῳ παχύτερον, εἶχε σμικρὴν ὑπόστασιν. εὐδὴλον οὖν ὅτι λεπτὰ μὲν, εὐχροα δὲ οὖρα διὰ μὲν τὴν εὐχροίαν ἐνδείκνυνται σωθήσεσθαι, ὅτι δὲ λεπτὰ χρόνου δεῖσθαι πρὸς τὴν πέψιν. ἦν δὲ οὐδὲ τῶν λυπούντων ἐν εἶδος. μετὰ γὰρ τὸ προειπεῖν ἐπὶ τῆς ιστ´ ἡμέρας τὴν μεταβολὴν τῶν οὖρων ἐφεξῆς φησι, τῇ ιζ´ πάλιν λεπτὰ. κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν φησὶ παρὰ τὰ ὥτα ἐπαρθῆναι αὐτῷ καὶ εἰ γε σὺν οὖροις παχέσιν ἐγγόνει, κατὰ τὴν εἰκοστήν

ἂν ἔσχε τελέως καλῶς οὕσης τῆς ιζ´ ἐπιδήλου τῆς κ´. ἐκρίθη μὲν οὖν ὑπ' αὐτῆς τὸ τέλεον, οὐ μὴν ἔσχε τὸ βέβαιον ἢ κρίσις. ἀλλὰ καὶ παρὰ τὰ ὥτα οὔτε καθίστατο οὐτ' ἐξεπύη. ἤλγει μέντοι καὶ διαρροίας ἀρξαμένης μετὰ δυσεντεριωδῶν, τουτέστι μετὰ ξυσματωδῶν διαχωρημάτων, ἅπερ ἦν τῆς δριμύτητος τῶν ἐκκρινόμενων χυμῶν γνωρίσματα καὶ σὺν αὐτοῖς οὖρων παχέων γενομένων κατέστη τὰ παρὰ τὰ ὥτα. καὶ τούτων οὖν προϊόντων ἢ τελεῖα τοῦ νοσήματος ἀπαλλαγὴ κατὰ τὴν μ´ ἡμέραν ἐγένετο. μέμνησο τοίνυν ἐπὶ τῶν τοιούτων κρίσεων μὴ μόνον τῆς ὑστάτης κατὰ τὴν περίοδον τῶν κρίσιμων ἡμερῶν γενομένης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν τῷ μεταξὺ. καὶ γὰρ αἱ κρίσεις ἐπὶ πάντων τῶν ἀρρώστων, οὐκ ἐπὶ τούτοις μόνοις ἐν ταῖς κρίσιμοις ἡμέραις φαίνονται γεγонуῖαι κατὰ τὰς κρίσιμους ἡμέρας, τὰ κατ' ὥτα ἐπιφανέντα. κατὰ μὲν γε τὴν ιζ´ αἱ παρωτίδες ὠφθῆσαν. ἐν τῇ κζ´ ἰσχύου ὀδύνη δεξιοῦ ἐπεσήμανεν, ὠθούσης μὲν κάτω τὴν περιουσίαν τῆς φύσεως, οὕτω δὲ τὴν διὰ τῆς γαστρὸς

ἐκκρῖσιν ἐργάσασθαι δυναμένης, ἦν ἐπὶ τῆς ἐξῆς τετράδος ἐκίνησεν. ὅτι δὲ καὶ κ´ κρίσιν ἔσχεν ἐλλιπῇ προακηκόαμεν. ὥστε μαρτυροῦνται τῶν κρίσιμων ἡμερῶν αἱ περίοδοι πρὸς τῶν ἐναργῶς φαινομένων ἐπὶ τῶν νοσοῦντων.

Chapter 1.3

Section 1.3.case11

Τὴν Δρομεάδεω γυναῖκα θυγατέρα τεκοῦσαν καὶ τῶν ἄλλων γενομένων πάντων κατὰ λόγον δευτεραίην ἐοῦσαν ῥίγος ἔλαβε, πυρετὸς ὀξύς. ἥρξατο δὲ πονεῖν τῇ πρώτῃ περὶ ὑποχόνδριον, ἀσώδης, φρικώδης, ἀλύουσα, καὶ τὰς ἐχομένας οὐχ ὑπνώσε, πνεῦμα ἀραιόν, μέγα ὑποχόνδριον αὐτίκα ἀνεσπασμένον. δευτέρῃ ἀφ' ἧς ἐρρίγωσεν ἀπὸ κοιλίης καλῶς κόπρانا διήλθεν, οὖρα παχέα, λευκά, θολερὰ οἷα γίνεται ἐκ τῶν καθισταμένων, ὅταν ἀναταραχθῇ κείμενα χρόνον πολὺν, οὐ καθίστατο, νύκτα οὐκ ἐκοιμήθη τρίτῃ περὶ μέσον ἡμέρης ἐπερρίγωσε, πυρετὸς ὀξύς, οὖρα ὅμοια, ὑποχονδρίου πόνος, ἀσώδης, νύκτα δυσφόρως, οὐκ ἐκοιμήθη, ἴδρωσε διόλου ψυχρῶς. ταχὺ δὲ πάλιν ἀνεθερμάνθη,

τετάρτῃ περὶ μὲν ὑποχόνδριον σμικρὸν ἐκουφίσθη, κεφαλῆς δὲ βάρος μετ'

ὁδύνης ὑπεκαρώθη, σμικρὰ ἀπὸ ῥινῶν ἔσταξε, γλῶσσα ἐπίξηρος, διψώδης, οὖρα σμικρὰ, λεπτὰ, ἐλαιώδεα, σμικρὰ ἐκοιμήθη, πέμπτη διψώδης, ἀσώδης, οὖρα ὅμοια, ἀπὸ κοιλῆς οὐδέν, περὶ μέσης ἡμέρας, πολλὰ παρέκρυσσε καὶ πάλιν ταχὺ σμικρὰ κατενόει ἀνισταμένη, ἐπεκαρώθη, ψύξις μικρὰ, νυκτὸς ἐκοιμήθη, παρέκρυσσε. ἕκτη πρωτὶ ἐπερρίγωσε, ταχὺ δὲ διεθερμάνθη, ἴδρωσε διόλου, ἄκρεα ψυχρὰ, παρέκρυσσε, πνεῦμα μέγα, ἀραιὸν, μετ' ὀλίγον σπασμοὶ ἀπὸ κεφαλῆς ἤρξαντο, ταχὺ ἀπέθανεν.

Αὕτη κατὰ μὲν τὴν α' ἡμέραν εὐθέως ἀπεφαίνετο νοσεῖν ὀξέως. ἔστι δὲ τῆς β' ἡμέρας οἷς εἰρήκει συμπτώμασι τῶν ἐν τοῖς οὖροις σημείων προγενομένων, εἰκότως

ἂν τις αὐτὴν προσεδόκησε τεθνήξεσθαι διὰ ταχέων. μοχθηρὰ γὰρ ἱκανῶς ἀνατεταραγμένα μὲν οὖρα, καθιστάμενα δὲ μὴδ' ὅλως. ἀλλὰ καὶ τῇ γ' τῶν ἡμερῶν τὰ οὖρα καὶ τὰ συμπτώματα πάντα διέμεινε τὴν προσδοκίαν βεβαιοῦντα τοῦ θανάτου. τετάρτη δὲ στάξεως ἐκ ῥινῶν προγενομένης καὶ τῶν οὖρων ἐλαιωδῶν φανέντων, εὐλόγως ἐπέθανεν ἐκταίᾳ. πάλιν δὲ κἀπὶ ταύτης πνεῦμα μέγα καὶ ἀραιὸν εἶπε γενέσθαι παραφρονῆσαι φησὶν αὐτήν.

Chapter 1.3

Section 1.3.case12

Ἄνθρωπος θερμαινόμενος ἐδείπνησε καὶ ἔπιε πλέον, ἤμεσε πάντα, νύκτα πυρετὸς ὀξύς, ὑποχονδρίου δεξιοῦ πόνος, φλεγμονή, ὑπολάπαρος ἐκ τοῦ ἔσω μέρους, νύκτα δυσφόρος. οὖρα δὲ κατ' ἀρχὰς ἐρυθρὰ, πάχος ἔχοντα, κείμενα οὐ καθίστατο, γλῶσσα ἐπίξηρος, οὐ λίαν διψώδης. τετάρτη πυρετὸς ὀξύς, πόννοι πάντων. πέμπτη οὖρησε λεῖον, ἐλαιώδες, πολὺ πυρετὸς ὀξύς. ἕκτη δειλῆς πολλὰ παρέκρυσσε, οὐδὲ ἐς νύκτα ἐκοιμήθη. ἐβδόμη πάντα παρωξύνθη, οὖρα

ὅμοια, λόγοι πολλοὶ, κατέχειν οὐκ ἐδύνατο. ἀπὸ δὲ κοιλῆς ἐρεθισμῶ ὕγρὰ, ταραχώδεα διήλθε μετὰ ἐλμίνθων, νύκτα ὁμοίως ἐπιπόνως, πρωτὶ δὲ ἐρρίγωσε, πυρετὸς ὀξύς, ἴδρωσε πολλῶ καὶ θερμῶ, ἄπυρος ἔδοξε γενέσθαι, οὐ πολὺ ἐκοιμήθη, ἐξ ὕπνου ψύξις, πτυαλισμὸς, δειλῆς πολλὰ παρέκρυσσε, μετ' ὀλίγον δ' ἤμεσε μέλανα, ὀλίγα, χολώδεα. ἐνάτη ψύξις, παρελήρει πολλὰ, οὐχ ὕπνωσε. δεκάτη σκέλεα ἐπωδύνως, πάντα παρωξύνθη, παρελήρει. ἐνδεκάτη ἀπέθανεν.

Ἡ διήγησις αὕτη πρῶτον μὲν ἡμᾶς ἐδίδαξε δεῖν τὸν νοῦν προσέχειν εὐθέως ἐξ ἀρχῆς εἰσβαλλόντων τῶν νοσημάτων καὶ μὴ καταφρονούντας ἀφυλάκτως διαιτᾶσθαι, κἂν μικρὰ φαίνεται τὰ νοσήματα. νῦν γοῦν δειπνήσας ἀκαίρως ὁ ἄνθρωπος ἐν ἀρχῇ τοῦ πυρετοῦ μικροῦ δοκοῦντος ὑπάρχειν, ἐνεδείξατο γὰρ τοῦτο διὰ τοῦ θερμαινόμενος ὀνόματος, ἐβλάβη δηλονότι κἄξ αὐτοῦ τοῦ ἀκαίρως προενέγκασθαι

τροφῆς. ἀλλὰ καὶ ἔπιε, φησὶ, πλέον, οὐκ εἰδὼς ἀρχὴν εἶναι μεγάλου

νοσήματος. εἰκότως οὖν ἡμεσε μὲν ταῦτα, ὁ πυρετὸς δὲ ὄξυς ἅμα συμπτώμασιν οὐκ εὐκαταφρονήτοις ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ ἀφορήτοις καὶ οὖρα παχέα, μὴ καθιστάμενα. κατὰ δὲ ε' ἐφάνη σαφῶς ὅτι τεθνήσκειται τῶν ἐλαιωδῶν οὖρων ἐκκριθέντων ἐπὶ τοῖς προειρημένοις συμπτώμασιν, ἃ καὶ κατὰ τὴν ζ' ἡμέραν ὁμοίως οὖρηθῆναί φησιν. ἀπέθανε δὲ καὶ οὗτος ἐν ἡμέρᾳ κρισίμῳ τῇ ια'.

Chapter 1.3

Section 1.3.case13

Γυναῖκα ἣ κατέκειτο ἐν ἀκτῇ τρίμηνον πρὸς ἐωυτὴν ἔχουσα, πῦρ ἔλαβεν, αὐτίκα δ' ἤρξατο πονέειν ὁσφύν. τρίτῃ πόνος τραχήλου καὶ κεφαλῆς, κατὰ κληῖδα, χεῖρα δεξιάν, διὰ ταχέων δὲ γλώσσα ἠφώνει, δεξιὴ χεὶρ παρέθη μετὰ σπασμοῦ παραπληκτικὸν τρόπον, παρελήρει πάντα, νύκτα δυσφόρως, οὐκ ἐκοιμήθη, κοιλίῃ ἐπεταράχθη χολώδεσιν, ὀλίγοισιν, ἀκρήτοισιν. τετάρτῃ γλώσσα φωνῆς ἐλύθη,

σπασμὸς τῶν αὐτῶν, πόνοι πάντων παρέμενον, καθ' ὑποχόνδριον ἐσπασμένα σὺν ὁδύνῃ, οὐκ ἐκοιμᾶτο, παρέκρουσε πάντα, κοιλίῃ ταραχώδης, οὖρα λεπτά οὐκ εὐχρῶα. πέμπτῃ πυρετὸς ὄξυς, ὑποχονδρίου πόνος, παρέκρουσε πάντα, διαχωρήματα χολώδεα, ἐς νύκτα ἴδρωσεν, ἄπυρος. ἕκτῃ κατενόει, πάντων ἐκουφίσθη, περὶ δὲ κληῖδα ἀριστερὴν πόνος παρέμενε, διψώδης, οὖρα λεπτά, οὐκ ἐκοιμήθη. ἑβδόμῃ τρόμος, ὑπεκαρώθη, μικρὰ παρέκρουσεν, ἀλγήματα κατὰ κληῖδα καὶ βραχίονα ἀριστερὸν παρέμενε. τὰ δ' ἄλλα διεκουφίσθη, πάντα κατενόει, τρις δὲ διέμενεν ἄπυρος. ἑνδεκάτῃ ὑπέστρεψεν, ἐπερρίγωσε, πῦρ ἔλαβε. περὶ δὲ τεσσαρεσκαδεκάτῃ ἡμεσε χολώδεα, ξανθὰ, ὑπόσυχνα, ἴδρωσεν, ἄπυρος, ἐκρίθη οὐκ ἀνάληγτος ἐκ τῶν αὐτῶν παθημάτων.

Ἔσωθη μὲν ἡ αὐτή, εἰ καὶ ἰσχυρὰ εἴρηκεν ἅπαντα νοσήματα, εἴ τε σφαλερώτερα· καὶ θαυμάζω γ' ὅπως οὐδὲν ἔγραψε περὶ τῆς ἡλικίας αὐτῆς. καὶ μὴν μεμνησθαι προσήκει τῶν εἰρημένων ἔνεκα τοῦ γινώσκειν ἐν τῷ σπανίῳ διασωζομένης τινὰς ἐγκύμονας, ἐκ τοιούτων νοσημάτων, ἄνευ διαφθορᾶς τῶν ἐμβρύων. ἔτι δὲ κἀκείνου μεμνησθαι προσήκει τοῦ τριῶν καὶ τεσσάρων μηνῶν δυσπαθέστατον τῶν ἄλλων εἶναι· καὶ τοῦτο γινώσκων αὐτὸς ἐν ἀφορισμοῖς εἶπε, τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἣν ὀργᾶ, τετράμηνα καὶ ἄχρις ἐπτὰ μηνῶν, ἦσσαν δὲ ταύτας. τὰ δὲ νήπια καὶ τὰ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι δεῖ. τοῖς μὲν οὖν παιδίοις οἳ τε δεσμοὶ καθ' οὓς τῇ μήτρᾳ συμπεφύκασιν ἀσθενεῖς εἰσι καὶ τὸ σύμπαν σῶμα μαλακόν· τοῖς δὲ τῆς ἀποκυσσεως ἐγγὺς μεγάλοις οὔσι πολλῆς δεῖται τροφῆς, ἥς ἀποροῦντα πολλάκις ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασι διαφθείρεται. διὸ καὶ χαλεπώτατόν ἐστι καλῶς διαιτηθῆναι νοσοῦσαν ὀξέως, εἰ μετὰ τοῦ ἐμβρύου ἤ. εἰ μὲν γὰρ ὡς τὰς ἀκύμονας ἐνδεῶς τρέφεις,

διαφθείρεται τὸ κυούμενον. εἰ δ' ἐκείνου στοχαζόμενος ἐκτενέστερον προσφέρεις αὐτήν, κίνδυνος ἀποβάλλεσθαι τῇ κυούσῃ. διὰ ταῦτα μὲν

τὰ τρίμηνα καὶ τετράμηνα μᾶλλον διασώζονται τῶν ἄλλων. τῇ δ' οὖν νῦν προκειμένη κατὰ τὸν λόγον γυναικὶ καὶ τῶν οὖρων λευκῶν καὶ οὐκ ἀχρόων ὄντων ὅμως ἐγένετο σωθῆναι διὰ ῥώμην φύσεως, ἥτις ἐν νυκτὶ δι' ἰδρώτων ἔπαυσε τὸν πυρετόν. οὐ μὴν βέβαιόν γε δυνατόν ἦν γενέσθαι νόσημα κατὰ τὰς ἐξῆς ἡμέρας ἄχρι τῆς ια'. ἐν ἧ ἄλιν μετὰ ῥίγους ὑποστρέψασα δι' ἐμέτου καὶ ἰδρώτος ἐκρίθη τελέως. ἐν γὰρ ταῖς ἀπὸ τῆς ε' ἄχρι τῆς ια' τὰ γενόμενα συμπτώματα τοῦ νευρώδους ἦν γένους, οὐ τοῦ φλεβώδους ἢ ἀρτηριώδους. ἐν γοῦν τῇ ζ', φησὶ, τρόμος, ὑπεκαρώθη, σμικρὰ παρέκρουσε, τὰ δέ γε κατὰ τὰς φλέβας ἐπὶ τὸ βέλτιον ἦν πεττόμενα μετὰ τὴν ἐν τῇ ε' κρίσιν. ἐπὶ γοῦν τῆς στ' ἔγραψεν οὖρα λεπτὰ καὶ προσθεῖς τὰ οὐκ εὐχροα. καὶ τούτων μὲν μεμνησθαι χρήσιμον καὶ τὸ τῆς ε' ἡμέρας, ὅπως ἀγωνιστικὰς κρίσεις ἐπιφέρει.

καὶ γὰρ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἄλλον ἄρρωστον ἔκρινε δι' αἰμορραγίας καὶ νῦν δι' ἰδρώτος τὴν προκειμένην ἐν τῷ λόγῳ γυναικί, καίτοι τοῦ νοσήματος ἀμφοτέροις ἀπέπτου κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὄντος, διὸ μηδὲ τελέαν ἐποιήσατο τὴν κρίσιν.

Chapter 1.3

Section 1.3.case14

Μελιδίη, ἣ κατέκειτο παρὰ τὸ τῆς Ἥρης ἱερὸν, ἤρξατο κεφαλῆς καὶ τραχήλου καὶ στήθεος πόνος ἰσχυρὸς, αὐτίκα δὲ πυρετὸς ὀξὺς ἔλαβε, γυναικεῖα δὲ σμικρὰ ἐπεφαίνετο, πόνοι τούτων ἀπάντων ξυνεχέες ἔκτη κωματώδης, ἀσώδης, φρικώδης, ἐρύθημα ἐπὶ γνάθων, σμικρὰ παρέκρουσε. ἐβδόμη ἰδρωσε, πυρετὸς διέλιπεν, οἱ πόνοι παρέμενον, ὑπέστρεψεν, ὕπνοι σμικροὶ, οὖρα διὰ τέλεος εὐχροα μὲν, λεπτὰ δὲ διαχωρήματα, χολώδη, δακνώδεα, κάρτα λεπτὰ, ὀλίγα, μέλανα, δυσώδεα διήλθεν.

οὖροισιν ὑπόστασις λευκὴ, λείη, ἰδρωσεν, ἐκρίθη τελέως ἐνδεκαταίῃ.

Καὶ περὶ ταύτης ἐν ἀρχῇ μὲν ἔγραψε τὴν ιδέαν τῶν οὖρων. ἐπὶ δὲ τῷ τέλει τῆς διηγήσεως ἔφη, οὖρα διὰ τέλεος εὐχροα μὲν, λεπτὰ δέ. τὰ μὲν γὰρ ἀκριβῶς λεπτὰ τὴν κατὰ φύσιν ἔχειν εὐχροίαν οὐ δύναται. μετρίως μὲν γὰρ ἔστιν ὡχρὰ τὰ εὐχροα, λευκὰ δὲ τὰ τελείως λεπτὰ. καθ' ὅσον δὲ ἐγγωρεῖ συνελθεῖν εὐχροίαν οὖρων λεπτότητι, κατὰ τοσοῦτον χρὴ ἀκούειν λέγοντα αὐτὸν, οὖρα διὰ τέλεος εὐχροα μὲν γενέσθαι, λεπτὰ δέ. φαίνεται δὲ καὶ αὕτη ἡ γυνὴ διὰ τὴν ἰσχὺν τῆς φύσεως σωθῆναι.

Book 3

Chapter 3.1

Section 3.1.1

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ Γ. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Α.

Πυθίων, ὃς ᾧκει παρὰ Γῆς ἱερὸν.

Ἀπογεγράφθαι νοήσας αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ Πυθίων ὃς ᾧκει παρὰ Γῆς ἱερὸν, ἐπ' ἄλλης ἀρχῆς τῶν γινομένων αὐτῷ τὴν διήγησιν ἀναγίνωσκε. βέλτιον γὰρ οὕτως ἡγεῖσθαι γεγράφθαι τὴν ῥῆσιν ἢ τὸ σχῆμα σόλοικον ἐξεπίτηδες

εὐθέως ἐν ἀρχῇ πεποιῆσθαι τὸν Ἱπποκράτην, μὴδὲν ἄλλο τοιοῦτον σχῆμα καθ' ὅλον τὸ βιβλίον γράψαντα, μὴτ' ἐν τῇ τῶν ἀρρώστων μῆτ' ἐν τῇ τοῦ λοιμοῦ διηγῇ. τινὲς μέντοι κατὰ δοτικὴν πτῶσιν ἔγραψαν, Πυθίωνι ὃς ᾧκει παρὰ Γῆς ἱερὸν, ἐκφεύγειν τὴν περὶ τοῦ σολοικισμοῦ ζήτησιν βουλόμενοι.

Section 3.1.2

Ἦρξατο τρόμος ἀπὸ χειρῶν τῇ πρώτῃ, πυρετὸς ὀξὺς, λῆρος.

Τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν εὐθὺς ἅμα τῷ πυρέττειν ὀξέως δύο συμπτώματα γίνεσθαι φησι τῷ Πυθίωνι, τρόμον τῶν χειρῶν παραφροσύνην τέ τινα βραχεῖαν. εἶωθε γὰρ αὐτὸς ἄλλοτε ἄλλοις ὀνόμασιν ἐνδείκνυσθαι τὸ ποσὸν τῆς παραφροσύνης, ληρῆσαι καὶ παραληρῆσαι καὶ παραφρονῆσαι καὶ παρενεχθῆναι λέγων ἢ πάλιν παρακόψαι καὶ ἐκστῆναι, μανῆναι τε καὶ ἐκμανῆναι. εἴπερ οὖν ἐλήρησεν ὁ Πυθίων, εὐδηλον ὅτι μετρίως

παρεφρόνησεν. ἐμάθομεν δὲ τοῦ μὲν τρόμου τὴν αἰτίαν ἀρρώστιαν εἶναι τῆς κατὰ τοὺς μῦς δυνάμεως. παραφροσύνην δὲ γίνεσθαι, βλαβέντος ἐγκεφάλου κατὰ φλεγμονὴν ἢ πλεονεξίαν χολώδους χυμοῦ. τὸν δ' ὀξὺν πυρετὸν ἔπεσθαι σηπεδόσι χυμῶν. εἰ μὲν οὖν καὶ τὰ προηγησάμενα τῆς νόσου καθάπερ ἐπ' ἄλλων ἔγραψεν, οὕτω καὶ τοῦ Πυθίωνος ἐγεγράφει, τάχα ἂν ἐξ ἐκείνων ἂν ἡμῖν ἐνδειξίς τις ἐγένετο τῆς κατασκευῆς τοῦ νοσήματος. ἐπεὶ δ' οὐ προσέθηκεν ἐξ ὧν προσέγραψε μόνων καὶ ἡμεῖς πειρασόμεθα τὴν εὕρεσιν αὐτῆς ποιήσασθαι, σὺν τῷ κᾶξ αὐτοῦ τοῦ μὴδὲν γράψαι περὶ τῶν προηγησαμένων τῆς νόσου, γίνεσθαι τὴν ἐνδειξιν τῆς ἐν τῷ σώματι διαθέσεως. εἴτε γὰρ ἐκ γυμνασίων ἀκαίρων ἢ πότων ἢ ἀφροδισίων, ὥς εἶωθε γράφειν, εἴτ' ἐξ ἄλλου τινὸς ἐξηλλαγμένου πολὺ τῆς συνήθους διαίτης, ἤρξατο πυρέττειν ὁ Πυθίων, οὐκ ἂν εἰπεῖν αὐτὸ παρέλιπεν. εὐδηλον οὖν ὅτι κατὰ πολὺν χρόνον λεληθότως ἢ κατασκευῇ τοῦ νοσήματος ἐγένετο. τῶν τοίνυν τρόμων τὴν μὲν ὥς ἂν εἴποι τις, αἰτίαν ἐχόντων συνεκτικὴν

ἀρρώστιαν τῆς δυνάμεως, ἀρρώστουσης δ' αὐτῆς, ἥτοι κατὰ τὸν ἴδιον λόγον. ἢ διὰ πλῆθος βαρῦνον, ὁ μὲν τῇ βλάβῃ τῆς δυνάμεως ἐπόμενος

τρόμος οὐδέποτ' ἐν ἀρχῇ νόσου χωρὶς ἰσχυρᾶς νοσήσεως ἢ λιμοῦ καὶ κόπων, ἀγρυπνιῶν τε καὶ φροντίδων, ἔτι τε πρὸς τούτοις ἀφροδισίων ἀμέτρων, ὧν εἴπερ ἐγένετό τι, πάντως ἂν ὁ Ἱπποκράτης ἐμνημόνευσεν αὐτοῦ, κατὰ τὴν γραφὴν, ὡς εἶωθε. ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲν ἔγραψε τοιοῦτον, διὰ πλῆθος ὑπολαβεῖν εὐλογόν ἐστι βαρύνεσθαι τὴν δύναμιν. ἐπεὶ δ' οἱ τε τρόμοι περὶ τὰς χεῖρας ἐγένοντο, τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων ἐκ τοῦ κατὰ τὸν τράχηλον ἐχούσας νωτιαίου, ἐκ τε τοῦ ληρῆσαι τὸν ἄνθρωπον, ἔνδειξις ἐστὶ τοῦ καὶ τὸν ἐγκέφαλον αὐτὸν ἤδη τινὰ δέχεσθαι μοχθηρὸν χυμὸν. ἐχρῆν οὖν ἐννοήσαντα τὸν Ἱπποκράτην κινδυνωδῶς ἔχειν τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ φλεβοτομίαν ἐλθεῖν, ἥτοι κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, εἰ μὴδὲν ἄπεπτον ἐν τῇ γαστρὶ περιείχετο σιτίον, ἢ πάντως γε κατὰ τὴν δευτέραν, ἔτι δὲ μᾶλλον, ὅτι μετὰ τὴν τῆς πρώτης ἡμέρας διήγησιν αὐτὸς ἔγραψε.

Section 3.1.3

Δευτέρῃ πάντα παρωξύνθη.

Φαίνεται γὰρ αὐξανόμενον, ὡς οὐ σμικρὸν οὐδ' ἐπὶ τῇ τυχούσῃ διαθέσει τὸ νόσημα γεγονὸς, ἀλλ' αὐτό τε μέγα καὶ τὴν αἰτίαν οὐκ εὐκαταφρόνητον ἔχον. ἐπεὶ δ' οὐκ ἐπὶ Πυθίωνος μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων ἀρρώστων φαινομένων δεῖσθαι φλεβοτομίας, ἔξ ὧν αὐτὸς ἔγραψε τεκμαιρομένοις ἡμῖν οὐχ εὐρίσκεται προσγράφων αὐτὴν, ἀναγκαῖόν ἐστι δυοῖν θάτερον ὑπονοεῖν, ἢ μὴ φλεβοτομηθῆναι τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους ἢ παραλελεῖσθαι τὴν διήγησιν τοῦ βοηθήματος. τὸ μὲν οὖν μὴδὲνα τῶν δεηθέντων αὐτοῦ φλεβοτομηθῆναι τῶν ἀπιθάνων ἐστίν, ὡς στέργοντος ἀνδρὸς τὸ βοήθημα τοῦτο, καθάπερ ἐν τοῖς γνησιωτάτοις ἐδήλωσε βιβλίοις, ἀφορισμοῖς τε καὶ περὶ διαίτης ὁξέων καὶ τῷ περὶ ἄρθρων, ἐν αὐτῷ τε τούτῳ τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐπὶ τινος ἀρρώστου γράψας· ὁγδόῃ ἀγκῶνα ἔτεμον, ἐρρύη πολὺ

ὡς ἔδει. ὅπου γὰρ ὁγδοαῖον αὐτὸν ἐφλεβοτόμησε, πολὺ δὴ που μᾶλλον ἐν ταῖς προειρημέναις ἡμέραις εὐδηλὸς ἐστὶ χρώμενος τῷ βοηθήματι. τὸ δὲ μὴ γράψαι καθ' ἕκαστον ἀρρώστον ἐφ' ὧν προσήχθη τὸ βοήθημα, τῶν σμικροτέρων αὐτοῦ μνημονεύοντα, μέχρι καὶ βαλάνου προθέσεως ἀπιθάνόν ἐστιν. εἰ τοίνυν ἀτόπου τοῦ λόγου καθ' ἑκάτερον ὄντος ἐλέσθαι χρὴ τὸ ἥττον ἄτοπον, ἡγοῦμαι παραλελεῖσθαι μὲν καὶ ἐπὶ πολλῶν τὸ βοήθημα, παραλελεῖσθαι δ' ὡς σαφές ἐν τῇ διηγῆσει. καὶ με προσάγει τοῦτο μάλιστα τὸ προγεγραμμένον ἐπὶ τοὺς φλεβοτομηθέντας ὁγδοαίους. φαίνεται γὰρ ὡς σπάνιον μὲν τοῦτο γράψας, ὡς σύνηθες δὲ τὸ πρὸ τῆς ὁγδοῆς παραλιπών. εἰ γὰρ ἐν γε τοῖς γνησίοις συγγράμμασιν ἐπὶ τῶν μεγάλων νοσημάτων ἀεὶ χρῆται τῇ φλεβοτομίᾳ, συνεπιβλέπων αὐτῇ, δύο ταῦτα μόνα, τὴν θ' ἡλικίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ κάμνοντος, ἐν τε τούτοις αὐτοῖς τῶν ἐπιδημιῶν ὁγδοαῖόν τινα φλεβοτομηθῆναί φησι, οὐδὲν ἄλλο δυνατόν ἐπινοεῖν ἐστὶν ἢ ὅτι παρελήφθη

μὲν ἐπὶ τῶν καμνόντων τὸ βοήθημα, παρελείφθη δ' ὡς σαφές ἐν τῇ διηγήσει. περὶ μὲν δὴ τῆς φλεβοτομίας, ἐπεὶ κοινὸς ὁ λόγος πάντων τῶν ἀρρώστων ἐστίν, ἅπαξ ἀρκέσει λελέχθαι, καθάπερ καὶ τᾶλλα ὅσα κοινά. περὶ δὲ τῶν ιδίων καθ' ἕκαστον ἢ ἐξήγησις ἐσται, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ Πυθίωνος, ὡς ἐνεστησάμεθα, ποιησαμένοις ἡμῖν.

Section 3.1.4

Τρίτη τὰ αὐτά. τετάρτη ἀπὸ κοιλίης ὀλίγα ἄκρητα, χολώδεα διήλθε. πέμπτη πέμπτη πάντα παρωξύνθη, τρόμοι παρέμενον, ὕπνοι λεπτοί, κοιλίη ἔστη. ἕκτη πτύελα ποικίλα, ὑπέρυθρα. ἐβδόμη στόμα παρειρύσθη. ὀγδόη πάντα παρωξύνθη, τρόμοι καὶ πάλιν παρέμενον, οὔρα δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν καὶ μέχρι τῆς ὀγδῆς λεπτά, ἄχροα, ἔχοντα ἐναιώρημα ἐπινέφελον. δεκάτη ἰδρώσε, πτύελα ὑποπέποντα, ὑπεκρίθη, οὔρα ὑπόλεπτα περὶ κρίσιν. μετὰ δὲ κρίσιν

τεσσαρακοστῇ ἡμέρῃ ὕστερον, ἐμπύημα περὶ ἔδρην καὶ στραγγουριώδης ἐγένετο ἀπόστασις.

Τὰ μὲν ἄλλα τῆς ῥήσεως συμπτωμάτων ἔχει διήγησιν καὶ τῇ λέξει καὶ τῇ διανοίᾳ σαφῇ. πολλάκις γὰρ εἴωθε γενέσθαι τοῖς ὀξέως νοσοῦσι καὶ μεμαθήκαμεν αὐτῶν τὰς δυνάμεις κατὰ τὸ προγνωστικὸν καὶ τὸ πρῶτον αὐτῶν τούτων τῶν ἐπιδημιῶν. εἴρηται δ' οὐκ ὀλίγα κὰν τῷ δευτέρῳ χρῆσιμα πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν ἀρρώστων ἐξήγησιν. ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν διηγήσεως εἰπὼν πτύελα ποικίλα ὑπέρυθρα, μὴ προσθεῖς δὲ μήτε πλευριτικὸν τὸν Πυθίωνα μήτε περιπνευμονικὸν γεγονέναι, ζήτησιν ἡμῖν ὑπελείπετο, πότερον καὶ ἄλλως δύναται γενέσθαι τοιαῦτα πτύσματα τοῖς νοσοῦσιν ὀξέως ἢ μόνοις τοῖς περιπνευμονικοῖς καὶ πλευριτικοῖς. φαίνεται καὶ ἄλλως ἡγεῖσθαι γίνεσθαι τοιαῦτα, ῥυέντων μὲν εἰς τὸν πνεῦμονα χυμῶν μοχθηρῶν, ἀλλ' ὀλίγων παντάπασιν, ὡς μὴ φλεγμῆναι τὸ σπλάγχνον. ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἦν οὔτε πλευριτικὸς οὔτε περιπνευμονικὸς εὐδηλόν

ἐστὶν ἐκ τοῦ μὴ μνημονεῦσαι τὸν Ἱπποκράτην, μήτ' ὀνομαστὶ τῶν παθῶν τούτων, ἀλλὰ μὴδ' ἀπὸ τινος ἀχωρίστου συμπτώματος. εἰρήκει γὰρ ἂν ἢ πλευρᾶς ὀδύνην ἢ δύσπνοιαν. οὐ μὴν οὐδ' ἀπὸ κεφαλῆς πεπονθυίας ὥφθη ποτὲ τοιαῦτα πτυσθέντα. μετὰ μέντοι βηχὸς καὶ δυσπνοίας καὶ πλευρᾶς ἀλγήματος ὁρᾶται ποτε τοιαῦτα πτύσματα. καὶ τινες δύο καὶ χωρὶς πυρετοῦ τοιούτων πτυσθέντων χρώματα εἶδον, ὡχρῶν μετὰ βηχὸς ὄντων. ἀλλὰ τῷ μὲν ἐτέρῳ κατὰ βραχὺ πυρετῶν μικρῶν γενομένων εἰς χρόνον ἢ διάθεσις ἐκταθεῖσα, παραμεινάντων τῶν πυρετῶν, φθινώδη τὸν ἄνθρωπον ἀπέδειξε, τῷ δ' ἐτέρῳ χωρὶς πυρετοῦ τοιούτων πτυσθέντων ἡμέραις ἐφεξῆς ὀλίγαις οὐδὲν ἄτοπον ἠκολούθησε. εἰκὸς οὖν ἐστὶ κατὰ τὰ πρῶτα μέρη τοῦ θώρακος, καθ' ἃ συνάπτει τοῖς ἐσχάτοις τοῦ τραχήλου σπονδύλοις, γεγονέναι τινὰ περιουσίαν οὐ πολλήν, ἐφ' ἣ μὴδὲ δύσπνοιαν ἀπαντῆσαι, διὰ τὸ μὴ συντελεῖν τι σαφές εἰς τὴν τῆς ἀναπνοῆς ἐνέργειαν τὸ πρῶτον μεσοπλεύριον, ἐν αὐταῖς

δὲ ταῖς ρίζαις τῶν ἐπὶ τὰς χεῖρας ἀφικνουμένων νεύρων τῆς διαθέσεως γενομένης, βαρυνομένων τῶν νεύρων, τρομώδεις ἐργάσασθαι τὰς χεῖρας. ἐκ γὰρ τοῦ πρώτου μεσοπλευρίου καὶ τῶν ὑπερκειμένων δὲ σπονδύλων τὰ τοὺς μῦς τῶν χειρῶν κινουῦντα φύεται νεῦρα. μαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ τὸ παραμεῖναι τοὺς τρόμους σὺν τοῖς πτύσμασι τοῖς ἐπιγενομένοις. ἥνικα δ' ἐν ἐκείνοις ἐφάνη τι πέψεως σημεῖον, οὔτε τοὺς τρόμους ἔτι γίνεσθαι καὶ παύσασθαι τὸ νόσημα, κρίσεως τῆς δι' ἰδρώτων ἐπιγενομένης. καίτοι γε ἀπέπτων ὄντων τῶν οὔρων ὅμως ἡ πέψις ἔκρινε τῶν ἀναπτυομένων καὶ ἠνεγκε τὴν κρίσιν ὡς ἐκάτερον τῶν σημείων ὃ ἐπέφυκε δηλοῦν μὴ διαψεύσασθαι. διττῆς γὰρ διαθέσεως τῷ νοσοῦντι γινομένης, μῖα μὲν τῆς πυρετώδους ἐπὶ τοῖς ἐν ταῖς φλεψὶ χυμοῖς, ἐτέρας δὲ τῆς εἰρημένης ἄρτι κατὰ τὸν θώρακα, τὴν μὲν προτέραν συνέβη μὴ παύσασθαι τελῶς ἰδρῶσιν, ὡς ἂν ἔτ' ἀπεπτον οὔσαν, παύσασθαι δὲ τὴν ἐτέραν, τῷ μηδὲν δ' ὅλως ὑπολειφθῆναι τοῖς περὶ τὸν θώρακα. γράφει γοῦν αὐτὸς οὕτως· δεκάτη ἰδρωσε, πτύελα

ὑποπέποντα, ἐκρίθη, οὔρα ὑπόλεπτα περὶ κρίσιν· ἐνδεικνύμενος ἃ κατὰ τὸ προγνωστικὸν ἔγραψε περὶ τῶν λεπτῶν οὔρων ὄντων διττῶν, πρῶτα μὲν τάδε· ἔς τ' ἂν πυρρόν τε ἢ τὸ οὔρον καὶ λεπτὸν, ἀπεπτον εἶη τὸ νόσημα. δευτέρα δὲ τάδε· ὅσοι δ' ἂν οὔρα λεπτά καὶ ὠμαλὰ οὐρέωσι πολὺν χρόνον, ἦν καὶ τὰ ἄλλα ὡς περιεσομένοισιν ἢ σημεία, τούτοις ἀπόστασιν δεῖ προσδέχεσθαι εἰς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία. διὰ τοῦτο οὖν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῶν συμβάντων τῷ Πυθίῳ κατὰ λέξιν οὕτως ἔγραψε· μετὰ δὲ κρίσιν τεσσαρακοστῇ ἡμέρῃ ὕστερον ἐμπύημα περὶ ἔδρην καὶ στραγγουριώδης ἐγένετο ἀπόστασις. ἐπεὶ δὲ καὶ τρόμου χειρῶν καὶ λήρου κατὰ τὴν πρώτην εὐθέως ἡμέραν ἐμνημόνευσε καὶ κατὰ τὰς ἐξῆς ἔγραψε, πάντα παρωξύνθη, κατὰ δὲ τὴν ζ' ἡμέραν, προσέθηκε, στόμα παρειρύσθη, διορίσασθαι χρὴ πότερον αὐξανομένης τῆς περὶ τὸν ἐγκέφαλον κακώσεως ἢ μεθισταμένης κάτω τὸ στόμα κατεσπᾶσθαι. φαίνεται δ' ἐκ τῶν ἐφεξῆς εἰρημένων μετὰστασις εἰς τὰ κάτω χωρία μᾶλλον, οὐ συμπάθεια πρὸς τὸν ἐγκέφαλον

αὐτοῖς γεγονέναι, τάχα μὲν φλεβοτομηθέντος ἀνθρώπου καὶ διὰ τοῦτο μεγάλως ὠφεληθέντος. ἀλλὰ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας οὐδέπω τῶν πτυσμάτων οὐδὲ μικρὸν ἐφαίνετο τῆς ἐν τῇ πλευρᾷ διαθέσεως, οὐ διὰ τὴν κακοήθειαν αὐτῆς· ἴσμεν γὰρ ὅτι χαλεπώταται περιπνευμονίαι τε καὶ πλευρίτιδες εἰσὶν αἱ ἄπτυστοι, καθότι καὶ αὐτὸς Ἱπποκράτης ἐδίδαξεν. ἀλλὰ νῦν οὐ διὰ χαλεπότητα νομιστέον ἐν ταῖς πρώταις ἡμέραις πτυσθῆναι μηδὲν, ἀλλὰ διότι περὶ τὸ πρῶτον μεσοπλεύριον μόνον ἡ διάθεσις ἦν. εἰ δὲ καὶ χαλεπὴ καὶ κατὰ τοῦτο μόνον ἐγεγόνει, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν ἐπτύετο. τῷ γοῦν τῆς φλεβοτομίας βοηθήματι δυνατόν ἐστιν ἀντισπασθέντων ἐνταῦθα πλεονεκτούντων χυμῶν ἀρχὴν πέψεως γεγονέναι τῇ διαθέσει κατὰ τὴν ἑκτὴν ἡμέραν, ἐν ἣ πρώτον ἐμνημόνευσε τῶν πτυσμάτων. ὃ δὲ περὶ τῆς δεκάτης ἡμέρας ἀνεβαλλόμεν ἔρεῖν, ἐστὶ τοιοῦτον, οὔτ' ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν τούτοις βιβλίοις ἐκρίθη τις βεβαίως δεκαταῖος οὔτ' αὐτὸς ἀπεφῆνατό που τὴν δεκάτην ἡμέραν

εἶναι κρίσιμον, ὥσπερ τὴν ἐνδεκάτην εἶρηκεν οὐκ ὀλιγάκις. ἔχεις δὲ τὰς ῥήσεις αὐτοῦ πάσας ἠθροισμένας ἐν τοῖς περὶ τῶν κρίσιμων ἡμερῶν ὑπομνήμασιν, ἔνθα καὶ τεσσαρακοστὴ δεικνύται κρίνουσα τὰς νόσους, οὐχ ἢ τεσσαρακοστὴ δευτέρα, καθάπερ ὥήθησαν ἔνιοι τῶν ὀλοκλήροις ἐβδομάσι τὰς περιόδους γίνεσθαι τῶν κρίσιμων ἡμερῶν ὑπολαβόντων. εἰ δὲ διὰ μόνον τοῦτό τις ἡγεῖται τὸ νόσημα μὴ τελέως κριθῆναι, διότι δεκαταῖον ἰδρῶσεν, οὐχ ἐνδεκαταῖος ὁ ὁ Πυθίων, οὐκ ὀρθῶς γινώσκει. τὸ γὰρ ἔλλιπές τῆς κρίσεως ἐκ τοῦ μηδέπω πεπέφθαι τὴν νόσον ἀναγκαῖον γίνεσθαι. πολλοὺς γοῦν καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψε καὶ ἡμεῖς ἐθεασάμεθα κριθέντας ἐν κρίσιμοις ἡμέραις ἔλλιπῶς, διὰ μόνην τὴν τῶν οὔρων ἀπεψίαν. ἀμφοτέρων δ' ἀλλήλοις συνελθόντων, τοῦ τε κατὰ μὲν δεκάτην ἡμέραν ἀσθενοῦς καὶ τῆς τῶν οὔρων ἀπεψίας, ἐχρῆν ἴσως μηδὲ κεκρίσθαι τὸν ἄνθρωπον ἢ μὴ ἐπὶ καλῶ τε καὶ κρίσιμῳ. τάχ' οὖν ἐνδεκάτη γεγραμμένον, οὐ δεκάτη, κατ' ἀρχὰς εὐθέως ἡμαρτήθη, καθάπερ καὶ ἄλλα πολλὰ φαίνεται τινα διὰ τοὺς

πρώτως ταῦτα γράψαντας ἀμεληθέντα, διαμένει μέχρι παντός. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς δεκάτης ἡμέρας ἱκανὰ καὶ ταῦτα. σκέψασθαι δ' ἄμεινόν ἐστι μὴ κατὰ τὸ πάρεργον ὁποῖόν τι τὸ ἐπινέφελον ἐναιώρημα νομιστέον ὑπάρχειν. ἐν μὲν γὰρ τῷ προγνωστικῷ γέγραπται· νεφέλαι δ' ἐμφερόμεναι ἐν τοῖσιν οὔροις λευκαὶ μὲν ἀγαθαί, μέλαιναι δὲ φαῦλαι. οὐτ' οὖν οὔρον ἐπινέφελον οὐτ' ἐναιώρημα κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἶρηται. καίτοι γ' ἀκριβῶς ἅπασαν ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ διδάξαντος αὐτοῦ τὴν ἀπὸ τῶν οὔρων πρόγνωσιν ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν. οὐ μὴν οὐδὲ τῶν ἐξηγησαμένων τὸ προκείμενον βιβλίον ἐξηγήσατό τις ὁποῖον εἶναι βούλεται τὸ ἐπινέφελον οὔρον ὁ Ἱπποκράτης. ἐγὼ τοίνυν ἃ ἐμοὶ δοκεῖ ζητήσαντι περὶ αὐτοῦ λέγειν οὐκ ὀκνήσω. τὸ τῆς νεφέλης ὄνομα κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἐπὶ τῶν οὔρων εἰώθασιν οἱ ἱατροὶ λέγειν, εἴθ' Ἱπποκράτους πρώτου τὴν προσηγορίαν τήνδε κατὰ τινος ἰδέας ἐναιωρημάτων ἢ οὔρων, εἴτε καὶ ἄλλου τινὸς αὐτοῖς θεμένου. ὥσπερ οὖν ἐν τῷ περιέχοντι ποτὲ μὲν ζοφώδης γίνεται

κατάστασις, πεπυκνωμένου νεφέλαις μελαίναις αὐτοῦ, ποτὲ δὲ ἀκριβῆς καὶ ἀνέφελος φαίνεται καὶ διεσπασμέναι τινὲς ὀρώνται κατ' αὐτὸ νεφέλαι καὶ λέγεται τηνικαῦτα τὸ περιέχον ἐπινέφελον, ἐν ᾧ καιρῷ κατὰ τὴν χροάν τῶν νεφελῶν οὔτε μέλαιναι ἀκριβῶς οὔτε λαμπρὰν ὀρώμεν, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ τούτων, οὕτω μοι δοκεῖ καὶ οὔρον καὶ ἐναιώρημα καλεῖν ἐπινέφελον ὁ Ἱπποκράτης, ὃ μήτε λευκὸν ἐστὶ τὴν χροάν μήτ' ἤδη μέλαν ἀκριβῶς, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ. καὶ τοίνυν ὑπὸ τοῦ Πυθίωνος ὑπολαβεῖν χρὴ τοιοῦτον ἐναιώρημα γεγονέναι. λευκὸν μὲν γὰρ εἶπερ ἦν, οὐκ ἂν ἔλλιπῇ τὴν κρίσιν εἰργάσατο, καθάπερ γ' εἰ καὶ μέλαν, οὐκ ἂν ἀγαθὴν. ἐπεὶ δ' οὖν ἦν μέσον λευκοῦ τε καὶ μέλανος, ἀγαθὴ μὲν ἐγένετο κρίσις, ἀλλ' ἔλλιπής. τὸ δὲ ὑπόλοιπον κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν εἰς ἀπόστασιν ἦκε διττὴν, ἣν αὐτὴν οὐχ ἡγοῦνται ὀρθὴν, μᾶλλον δὲ οὐδ' αὐτὴν ἐξηγοῦνται ὀρθὴν κατὰ συμπάθειαν τῆς εἰς τὴν ἔδραν ἀποστάσεως οἰόμενοι γεγονέναι τῷ Πυθίῳ τὴν στραγγουρίαν,

Ἱπποκράτους αὐτοῦ ποτὲ μὲν ἀπλῶς γράφοντος γενέσθαι τὴν στραγγουρίαν, ἐνίστε δ' οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ προστιθέντος αὐτῇ τὸ τῆς ἀποστάσεως ὄνομα, καθάπερ κὰν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ καταστάσει. γράφει γοῦν ὧδε· μόνον δὲ χρηστὸν καὶ μέγιστον τῶν γινομένων σημείων καὶ πλείστους εἰρύσατο τῶν ὄντων ἐν τοῖσι μεγίστοισι κινδύνοισιν, οἷσιν ἐπὶ τὸ στραγγουριῶδες ἐτρέπετο καὶ ἐς τοῦτο ἀπόστασις ἐγένετο. προσαγορεύοντος γὰρ ἀποστάσεις αὐτοῦ καὶ τὰς κατ' ἑκκρίσιν τῶν λυπούντων χυμῶν γινομένας, οὐ μόνον τὰς κατὰ ἀπόθεσιν, εἰκότως. ὥσπερ εἰς δυσεντερίαν ἐν ἐτέροις, οὕτως νῦν εἰς στραγγουρίαν ἀποστάσεις εἶρηκε γεγονέναι, καθαιρομένης τῆς ἐν ταῖς φλεψὶ κακοχυμίας δι' ἀμφοτέρων τῶν ἐκκρίσεων. τοῦτο γοῦν ἐν αὐτῇ τῇ δευτέρᾳ καταστάσει τῶν οὖρων ὀλίγον ἔμπροσθεν ἥς ἄρτι παρεθέμην ῥήσεως αὐτὸς ἔγραψεν ὧδί. στραγγουριῶδες οὐ νεφριτικά, ἀλλὰ τοῦτοις ἀντ' ἄλλων ἄλλα· τουτέστιν ἀντὶ τῆς ἐν ταῖς φλεψὶ κακοχυμίας καὶ τῶν ταύτῃ πυρετῶν ἀκολουθούντων

αἱ καθάρσεις ἐγένοντο, τῶν μοχθηρῶν χυμῶν ἐκκρινόμενων διὰ τῆς κύστεως, ὥσπερ ἐνίστε διὰ τῶν ἐντέρων. ἡ τοίνυν δῆξις ἢ ἀπὸ τῶν ἐκκρινόμενων δριμέων ὄντων εἰργάζετο τὴν στραγγουρίαν. ἐδείχθη γὰρ ἡ κύστις ἐπὶ τὴν ἀπόκρισιν ὁρμῶσα τῶν οὖρων ἐν ταῖς στραγγουρίαις, πρὶν ἀξιολόγως ὑπ' αὐτῶν πληρωθῆναι, διὰ διττὴν αἰτίαν, ἥτοι τὸ μὴ φέρειν αὐτῶν τὴν ποιότητα καὶ δακνωδῶν γενομένων ἢ τὸ δι' ἄρρωστίαν βαρύνεσθαι πρὶν ἀθροισθῆναι, κὰν ὀλίγον παντάπασιν ᾗ. τοιαύτην οὖν ἔφη τινὰ καὶ τῷ Πυθίῳ τὴν ἀπόστασιν ἤδη γενέσθαι, μὴ γράψας ἀπλῶς οὕτως ὅτι στραγγουριῶδες ἐγένετο. ἔχει γὰρ ἡ ῥῆσις ὧδί· ἐμπύημα περὶ ἔδραν καὶ στραγγουριῶδες ἐγένετο ἀπόστασις, ἀλλὰ προσθεὶς τὸ ἀπόστασιν ἔχειν. ἀλλὰ τὰ μὲν τοιαῦτα δυσὶν θάτερον, ἢ παρατρέχουσιν ἢ κακῶς ἐξηγοῦνται πολλοὶ τῶν ἐξηγητῶν, χρονίζουσι δ' οὐκ ἀναγκαίως, ὑπὲρ ὧν ἅπαξ ἐν τῷδε διαλεχθῆναι βούλομαι. ἐγὼ μὲν ὥμην ἄμεινον εἶναι τὰ πολλῶ χρόνῳ ζητηθέντα μοι καὶ μετὰ κρίσεως ἀσφαλῶς εὐρεθέντα μόνον γράφειν, ἀνευ τῶν εἰς τοὺς κακῶς ἐξηγησαμένους ἐλέγχων.

ἐπεὶ δ' ἐνιοὶ μὲν διὰ τοῦ μηδ' ὅλως πεπαιδεῦσθαι κατὰ μηδὲν τῶν ὄντων παιδίῳ, ἀναγινώσκοντες ἐνίστε παρά τισι τῶν γραψάντων ἐξηγήσεις ξένας, αὐτῷ τούτῳ μόνῳ τῷ ξένῳ συναρπασθέντες ἐπαινοῦσι, διὰ τοῦτ' ὥθηται ἄμεινον εἶναι κὰν ἅπαξ αὐτῶν που μνημονεῦσαι τῶν οὕτως ἐξηγουμένων, εἰρηκότος γε καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους. τὸ γὰρ ξενοπρεπὲς οὕπῃ ξυιέντες μᾶλλον ἐπαινεοῦσι ἢ τὸ σύνηθες, ὃ ἤδη οἶδασιν ὅτι χρηστὸν καὶ τὸ ἀλλόκοτον μᾶλλον ἢ εὐδηλον. ὅπως οὖν προειδότες οἱ τοῖς ἡμετέροις ὑπομνήμασιν ἐντυγχάνοντες ὅποιοι τινες οἱ τρόποι τῶν μοχθηρῶν ἐξηγήσεων εἰσὶν γνωρίζειν αὐτοὺς δύναται, μακρότερον ἐνταῦθα περὶ πασῶν αὐτῶν ἔγνω γράψαι. καὶ μοι μηδεὶς ἀχθέσθω τῷ μήκει τοῦ λόγου, μέλλων ἔχειν αὐτὸν ἀεὶ βοηθὸν εἰς τὴν τῶν φαύλων ἐξηγήσεων διάγνωσιν. ἐν μὲν οὖν εἰδὸς ἐστὶν αὐτῶν ὁποῖόν τι καὶ κατὰ τὸν προκείμενον ἄρρωστον ἐποιήσαντό τινες, ὧν ἐνὸς παραγράφῳ

τὴν ῥῆσιν αὐτοῖς ὀνόμασιν, ἵνα μή τις οἰηθῇ με καταψεύδεσθαι τάνδρος.
τὸ μέντοι τῆς Γῆς ἱερὸν μή ποτε ὑπὲρ

τοῦ δεῖξαι τὴν αἰτίαν ἀφ' ἧς τρόμος τῶν χειρῶν καὶ τὸ νοσεῖν αὐτῷ ἐγένετο, ὡς τῇ διὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐπιμηνίων γινομένην, ὡς εἰκὸς, διὰ τὴν τοῦ μορίου ἀργίαν. καὶ πάλιν ἐν τῷ ἔκτῳ ἱστορεῖ, ἀνδρὸς ἀποδήμου γινομένου, ἀργευσαμένην τῷ μορίῳ τὴν γυναῖκα ἀναληφθέντων τῶν ἐπιμηνίων εἰς τὸ στόμα πῦσαι πώγωνα. καὶ τί γὰρ ἄλλο ἢ ἀνδρωθῆναι τὴν γυναῖκα; οὕτως οὖν καὶ Πυθίων ἀποσχόμενος συνουσίας διὰ τὴν πρὸς μόνον ἐπιμέλειαν τὸ ἱερὸν νόσον ὑπομένει. αὕτη μὲν ἐνὸς τῶν ἐξηγητῶν ἐστὶ ῥῆσις, ἑαυτὸν καταβάλλοντος ἐκ τοῦ πολλάκις μὲν ὀνομαστί μνημονεῦσαί τινων οἰκήσεων τὸν Ἱπποκράτην, μὴ πασῶν δ' αὐτῶν, ἀλλ' ὀλιγίστων παντάπασιν ἐξήγησιν γράψαι. εἰ γὰρ οὐκ ἀργῶς αἱ οἰκήσεις τῶν νοσησάντων ἐγράφησαν, ἀλλὰ συνδείκνυται τι τῶν εἰς τὴν τέχνην χρησίμων, οὐκ ὀρθῶς ἐποίησεν, ἐπ' ὀλίγων μὲν ἀρρώστων ἐξηγησάμενος αὐτῶν τὴν δύναμιν, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων, καίτοι παμπόλλων ὄντων παραλιπὼν, οἷον εὐθέως ἐπὶ τοῦ πρώτου γραφέντος κατὰ τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν. Φιλίσκος γάρ, φησὶν, ὥκει παρά τὸ τεῖχος. εἴθ' ἐξῆς πάλιν, Ἐπικράτεος γυναῖκα, ἣ

κατέκειτο παρὰ Ἀρχηγέτην. καὶ πάλιν, Ἐρασῖνος, ὃς ὥκει παρὰ Βοώτου χαράδρῃ. εἴθ' ἐξῆς, τὸν Κλαζομένιον, ὃς κατέκειτο παρὰ τὸ Φρυνηχίδεω φρέαρ. εἴτ' αὖθις ἐπὶ τινος γυναικὸς, τὴν Δρομεάδεω, φησὶ, γυναικὸς θυγατέρα τεκοῦσαν. εἴτ' ἐπ' ἄλλης πάλιν γυναικὸς ἣ κατέκειτο ἐν ἀκτῇ. ἐν αὐτῷ τε τούτῳ τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐτέρους πολλοὺς ἂν εὖροις γεγραμμένους ἀρρώστους μετὰ τῶν οἰκήσεων ἐν αἷς ὥκουν, ἃς οὐδ' ὅλως ἐξηγοῦνται. Χαιρίων οὖν, φησὶν, ὃς κατέκειτο παρὰ Δημινέτω· μετ' αὐτὸν ἐξῆς, τὴν Εὐρυάνακτος θυγατέρα παρθένον πῦρ ἔλαβεν· εἴθ' ἐξῆς, ἣ κυναγική παρὰ Ταβίωνι. καὶ μετ' αὐτὴν πάλιν, τὸ μειράκιον, ὃ κατέκειτο ἐπὶ ψευδέων ἀγορῇ. καὶ τί δεῖ πολλὰ παραγράφειν, ὅλου σχεδὸν τοῦ βιβλίου πεπληρωμένου τῆς τοιαύτης γραφῆς; ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἰτέον, παμπόλλων γὰρ ἀρρώστων οὕτω γεγραμμένων περὶ πάντων πεποιῆσθαι τὴν ἀπὸ τῶν οἰκήσεων ἐξήγησιν ἢ μὴδ' ἐφ' ἐνός. ἀλλ' ἔνιοι γε τῶν ἐξηγουμένων τὰ βιβλία κατεγνώκασιν εἰς τοσοῦτον τῶν ἀκροατῶν, ὡς ἐγὼ ποτε ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τοιαύτης ἐξηγήσεως

ἤκουσα περὶ τινος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἀρρώστου γεγραμμένου κατὰ τὴν ῥῆσιν, ἧς ἡ ἀρχή· Σιληνὸς, ὃς ὥκει ἐπὶ τοῦ Πλαταμῶνος. ἐν γὰρ τῷ διηγεῖσθαι τὰ συμβάντα τούτῳ καὶ τοιαύτην τινὰ ῥῆσιν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης. νυκτὸς οὐδὲν ἐκοιμήθη, λόγοι πολλοί. τούτοις οὖν ἐπεφώνησεν ὁ ἐξηγούμενος τὸ σύγγραμμα, Σιληνὸς γὰρ ἦν. οἱ μαθηταὶ δ' ἀναπηδήσαντες ἐκεκράγεσαν ὑπερθαυμάζοντες. ἔνιοι δὲ τῶν ἐξηγουμένων εἰς τοσοῦτον ἤκουσι περιεργείας ὥστε ζητοῦσι πότερον ἐπὶ τοῦ Πλαταμῶνος ὁ Σιληνὸς ὥκει. τινὲς μὲν διὰ τοῦ μ Πλαταμῶνος, ἔνιοι δὲ διὰ τοῦ ν Πλατανῶνος. ὡσαύτως δὲ ζητοῦσιν οἱ τοιοῦτοι τῶν ἐξηγητῶν, ὅταν Ἱπποκράτης εἴπῃ, κατέκειτο κατὰ τὸ θέατρον, ἅρα γε

θέητρον ἄμεινον γράφειν ἢ θέατρον. ἀλλὰ τῶν μὲν εἰς τὰ τοιαῦτα τὸν χρόνον ἀναλίσκόντων κατεγνώκασιν, τοὺς δὲ διὰ τῶν ἑν τε τῷ προῤῥητικῷ καὶ ταῖς Κωακαῖς προγνώσεσι γεγραμμένων ἐξηγουμένους τὰ κατὰ τοὺς νοσοῦντας ἐν τοῖς βιβλίοις εἰρημένα πολλοὶ θαυμάζουσιν. ἐδείχθη δ' ἐπὶ πλείστον ἢ μοχθηρία

τῶν ἐν τῷ προῤῥητικῷ γεγραμμένων ἐν τισιν ὑπομνήμασιν, ἃ ἐποίησάμην εἰς αὐτό. φαίνεται γὰρ ὁ γράψας ἐκεῖνο τὸ βιβλίον πολλάκις ἐξ ἑνὸς ἢ δυοῖν τῶν κατὰ μέρος ὀφθέντων αὐτῷ καθολικὰς ἀποφάσεις ποιούμενος. ἐδείχθη γὰρ καὶ συνδρομὰς γράφων πολλὰς ἐξ ἀνομογενῶν σημείων ἡθροισμένας. ἐπεδείχθη δὲ καὶ ὡς ἡ τοιαύτη διδασκαλία τοσοῦτον πλῆθος ἔχει συνδρομῶν, ὡς μὴδ' ἀριθμηθῆναι δύνασθαι. καὶ πρὸς τούτοις γ' ἔτι καὶ τοῦτ' ἐδείχθη κατὰ ἐξήγησιν, ὧν ἔγραψεν ὁ τὸ προῤῥητικὸν συνθεῖς, ὡς οὐκ ἐνδέχεται διδασκαλίαν ἐτέραν ἁμείνονα γενέσθαι τῆς κατὰ τὸ προγνωστικὸν ὑφ' Ἱπποκράτους γεγνημένης, ἑνὸς ἐκάστου τῆν δύναμιν σημείου αὐτοῦ διδάξαντος ἰδίᾳ. μὴδὲ γὰρ ἄλλως δύνασθαι πολλῶν ἅμα συνελθόντων προγνωσθῆναί τι. τοῖς μὲν οὖν ἀνεγνωκόσιν ἀμφοτέρω τὰ βιβλία, τὸ τε προγνωστικὸν καὶ τὸ προῤῥητικὸν, οἶδ' ὅτι σαφῆς τὰ νῦν εἰρημένα πάντ' ἐστίν. εἰ δὲ καὶ τοῖς ἡμετέροις ὑπομνήμασιν εἰς αὐτὰ προεντετυχηκώς τις εἴη καὶ χωρὶς τῶν νῦν εἰρημένων ὑπ' ἐμοῦ γινώσκων δύναται τὸ μοχθηρὸν τῆς τοιαύτης ἐξηγήσεως. τοὺς δ' οὐκ ἀνεγνωκότας ἐπ' ἐκεῖνα μὲν

ἀφικέσθαι πρότερον ἀξιῶ, μετὰ ταῦτα δὲ πάλιν ἐνταῦθα παραγενομένου ἀκοῦσαι τε καὶ κρῖναι τὰ πρὸς ἐμοῦ εἰρημένα. λαβὼν γὰρ ἑναγχὸς τι τῶν εἰς τὸ προκειμένον βιβλίον ὑπὸ Λύκου τοῦ Μακεδόνοιο ὑπομνημάτων γεγονότων, εὖρον ἐν τῇ τοῦ Πυθίωνος ἐξηγήσει τρεῖς ῥήσεις ἐκ τοῦ προῤῥητικοῦ γεγραμμένας, ὅς ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης κατὰ λέξιν οὕτως ἔλεγεν. αἱ τρομώδεις, ἀσαφές, ψηλαφώδεις παρακρούσεις πάνυ φρενιτικαί, ὡς καὶ Διδυμάρχῳ ἐν Κῶ. ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας ὥδε· τὰ τρομώδεα γενόμενα ἐφ' ἰδρῶσι φυλοπόστροφα. καὶ ἡ τρίτη δὲ κατὰ λέξιν τήνδε ἐγγράφη. τὰ δ' ἐπὶ ταραχώδεσιν ἀγρύπνοις οὖρα ἄχροα, μέλασιν ἐναιωρεύμενα, παρακρουστικά. αὗται μὲν αἱ ἐκ τοῦ προῤῥητικοῦ ῥήσεις ὑπὸ τοῦ Λύκου προσεγράφησαν, ὡς εἰρηκτότος οὕτω Κοῖντου κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ προκειμένου Πυθίωνος. ἐμοὶ, ἐπειδὴ περ ἡναγκάσθη τὰ κακῶς εἰρημένα διελέγχειν, καίτοι διὰ τῶν ἔμπροσθεν ὑπομνημάτων πεφυλαγμένος αὐτὸ πρᾶξαι, βέλτιον εἶναι δοκεῖ τῶν τοιούτων

ἐξηγήσεων μοχθηρίαν δηλῶσαι. πρῶτον μὲν οὖν οὐδ' ἐφαρμόττει τοῖς νῦν εἰρημένοις ἐπὶ τοῦ Πυθίωνος ἢ τοῦ προῤῥητικοῦ ῥήσις. οὔτε γὰρ μετὰ σιγῆς ἐφρενίσεν οὔτε πάνυ φρενιτικὸς ἐγένετο. δέδεικται δ' ἡμῖν ἐξηγουμένοις τὸ προῤῥητικὸν ὁποῖαί τέ τινες εἰσὶν αἱ μετὰ σιγῆς παραφροσύνη καὶ διὰ τί πάνυ φρενιτικὰς εἶπεν αὐτάς, ὧν οὐδέτερον ἐπὶ τοῦ Πυθίωνος ἐγένετο· καὶ γὰρ οὗτ' ἄνευ σιγῆς ἐλήρει καὶ μετρίως ἐφρενίσεν. ἡ δὲ δευτέρα ῥήσις, καθ' ἣν λέγει, τὰ τρομώδεα γινόμενα ἐφ' ἰδρῶσι φυλοπόστροφα, τούναντίον δείκνυται τοῦ συμβάντος τῷ Πυθίωνι, μὴ γινομένων, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς μὲν συνεισβαλλόντων, ὕστερον δὲ

κατὰ τὴν δεκάτην ἡμέραν ἰδρώσαντος αὐτοῦ, ὥστ' οὐκ ἐπὶ τοῖς ἰδρώσιν οἱ τρόμοι φαίνονται γεγονότες, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς τρόμοις οἱ ἰδρώτες. ἡ λοιπὴ δὲ καὶ τρίτη ῥῆσις, ἐν ἣ φησί, τὰ ἐπὶ ταραχώδεσιν ἀγρύπνοις οὔρα, μέλασιν ἐναιωρεύμενα, παρακρουστικά, προσηκόντως ἂν ὑπὸ τοῦ Λύκου παρείληπτο, τοῦ Πυθίωνος ἀγρυπνήσαντος μὲν πρῶτον οὐκ ἄνευ ταραχῆς, οὐρήσαντος δ' οὔρον ἔχον ἐναιώρημα

μέλαν, εἴθ' οὕτως παραφρονήσαντος ὕστερον. ἐπεὶ δ' οὕτ' οὔρησε τοιαῦτα, τὸ γὰρ ἐπινέφελον ἐναιώρημα πάμπολυ διαφέρει τοῦ μέλανος, οὕτ' ἐπ' ἀγρυπνίαις ταραχώδεσιν ἐφρενίτισεν, ἀλλ' εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐλήρησεν, οὐκ ὀρθῶς παρείληπται. τί γὰρ ἐκώλυεν αὐτὸν εἰπεῖν ἐναιώρημα μέλαν, εἴτα τὴν ἀγρυπνίαν μὲν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἢ τῇ δευτέρᾳ, μετὰ δὲ ταύτας ἐν τῇ πρώτῃ πάλιν, εἴτ' ἐφεξῆς τὴν παραφροσύνην; ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Λύκος ἐξηγούμενος τὴν ἐπινέφελον φωνὴν οὐκ ἐτόλμησεν εἰπεῖν δηλοῦσθαι πρὸς αὐτῆς τὸ μέλαν. ἐκ περιττοῦ τε οὖν ταῦτα προσέθηκεν, εἰ χρή λέγειν ἐκ περιττοῦ τὰ μὴ μόνον ἄχρηστα πρὸς τὸ προκείμενον, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ψευδῆ, παρέλιπέ τε τὰ κυριώτατα τῶν ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένων ἐπισκέπτεσθαι, τίς μὲν ἢ τῶν τρόμων ἐστὶ διάθεσις, ὅστις δ' ὁ πεπονθὼς τόπος ἐπὶ ταῖς τρομώδεσι χερσίν, ἢ πόθεν τὰ ποικίλα πτύσματα τὰ πολλὰ τούτοις ἐπόμενα, περὶ ὧν ἐγὼ διήλθον. ὅλως γὰρ οὐδὲν τούτων ἐπισκεψάμενος ἑαυτῷ προὔβαλεν ὡς ζήτημα τὸ μὴδ' ὅλως

ὃν ζήτημα κατὰ λέξιν οὕτως. τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρῃ τὸ στόμα παρειρύσθη. καὶ δοκεῖ ἡ ἱστορία αὕτη μαχομένη εἶναι τῇ ἀποφάσει τῇ οὕτως ἐν ἀφορισμοῖς ἐχούσῃ· ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος ἢ ρίς ἢ ὀφθαλμός ἢ ὀφρὺς διαστραφῇ, ἢ μὴ βλέπῃ, ἢ μὴ ἀκούῃ, ἀσθενέος ἐόντος ἢ ὃ τι ἂν τούτων γίνηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος. αὕτη τοῦ Λύκου ῥῆσις ἑαυτῷ προβάλλοντος ὡς ζήτημα τὸ μὴδ' ὅλως ἔχον ἀμφιβολίαν. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἀφορισμοῖς εἴρηκεν, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος, ὁ Πυθίων δ' οὐκ ὦν ἀσθενής, παρειρύσθη τὸ στόμα. καὶ μέντοι καὶ λύων ὁ προὔβαλλεν αὐτὸς ὁ Λύκος, οὐδὲν ἄλλο εἶπεν εἰς τὴν λύσιν αὐτοῦ τοῦδε τοῦ νῦν λελεγμένου. τὸ μὲν οὖν πρόδηλον ὃν ὡς ζήτημα προὔβαλεν, οὐδὲν δὲ τῶν ἄλλων ἃ χρήσιμα τῆς τέχνης ἐζήτησεν, οὔτε τίς ἢ διάθεσις ἦν τῷ Πυθίῳ, δι' ἣν ἐγένετο τὰ προγεγραμμένα συμπτώματα, τίς τε τόπος ἢ τίνες ἐπεπόνθεσαν. ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῆς φλεβοτομίας ὡς παραλελειμμένης ἐπεσημήνατο, χυμῶν τε καὶ κράσεων οὐ μόνον νῦν, ἀλλ' οὐδὲ κατ' ἄλλην τινὰ διήγησιν ἀρρώστων ἢ καταστάσεως ἐμνημόνευσεν,

ἃ μάλιστα ἐχρῆν ἐπισκοπεῖσθαι τὸν ἐξηγούμενον Ἱπποκράτειον βιβλίον, ὥσπερ εἰ Ἀσκληπιάδειον ἐξηγεῖτο, πόρους καὶ ὄγκους ἀναρμὰ τε στοιχεῖα καὶ τὴν πρὸς τὸ λεπτομερές φορὰν ἔστιν αὐτῷ ῥητέον· εἰς ταύτας γὰρ τὰς ἀρχὰς ἐκεῖνος ἀνάγει πάντα. θερμὸν δὲ καὶ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν καὶ ξηρὸν Ἱπποκράτης αἰτιᾶται, καθάπερ τὸ περιέχον ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν. οὕτω δὲ καὶ τέτταρας χυμοὺς ἀλλήλων τὴν κρᾶσιν διαφέροντας αἰτίους φησὶ τῆς θ' ὑγείας καὶ τῶν νοσημάτων· τῆς μὲν ὑγείας, ὅταν συμμέτρως

ἔχωσι πρὸς ἀλλήλους, τῶν νοσημάτων δ', ὅταν πλεονάζωσιν ἢ ἐλλείπωσιν ἢ μεταστῶσιν ἐξ οἰκείας χώρας εἰς ἀλλοτρίαν. εἰς ταύτας γοῦν τὰς ἀρχὰς καὶ οἱ πρὸ Λύκου καὶ Κοΐντου τῶν Ἱπποκράτους ἐξηγησάμενοί τι βιβλίον ἐμπειρικοὶ πάντως ἄγειν πειρῶνται, καθάπερ ἐν δράματι φυλάττοντες ἔνιοι τὴν οἰκείαν ὑπόκρισιν τοῦ περικειμένου προσώπου· ὡς γὰρ Ἑρασίστρατον ἐξηγούμενός τις ὀρθῶς ἂν ἀπέχοιτο τοῦ περὶ χυμῶν λέγειν ἢ κράσεων, οὕτως ὁ

λέγειν ἐπιχειρῶν ὅτιοῦν εἰς Ἱπποκράτειον σύνταγμα τὴν ἐκείνου φωνὴν ὀρθῶς ἂν ποιοίη σκοπὸν τῆς ἐξηγήσεως. ἴσως οὖν ἄμεινόν ἐστι Λύκῳ μὲν συγγινώσκειν ὡς νόθῳ τῆς Ἱπποκράτους αἰρέσεως ἐν οἷς ἂν ἀμαρτήνων φαίνεται, πλὴν εἴ τις αὐτὸ τοῦτο μέμφοιτο τὸ γράφειν ἐξηγήσεις μὴ δυνάμενον, ὑποκρίνεσθαι τὸ δρᾶμα. παραπλήσιον γὰρ τοῦτο τῷ κωμῳδίαν ἐπιχειρεῖν ὑποκρίνασθαι μὴ δυνάμενον. ἐπὶ δὲ τοὺς Ἱπποκρατεῖους ἑαυτοὺς ὀνομάσαντας ἐλθὼν τις οὐκ ἂν εἰκότως αὐτοῖς συγγνοίῃ, παραπλήσια τοῖς ξένοις τε καὶ νόθους τῆς αἰρέσεως ἐσφαλμένοις. ὅταν δὲ καὶ τὰ σφάλματα αὐτῶν οὐ μόνον ἀποχωρῇ τῆς Ἱπποκράτους γνώμης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν τοῖς πράγμασιν ἀληθείας, διπλασίως ἂν τις αὐτοῖς μέμψαιτο. κάλλιστον μὲν γὰρ ἐστὶν ἀμφοτέρως ἔχεσθαι τῶν σκοπῶν τῶνδε τὸν ἀκόλουθον ἐξηγητὴν, ἀκόλουθά τε λέγοντα τῷ συγγραφεῖ καὶ ἀληθῆ, θάτερον δὲ μόνον φυλάττοντι μεμπτέον ὡς τοῦ ὅλου τὸ ἥμισυ διεφθαρκότι τὸν δὲ μὴτ' ἀληθῆ λέγοντα μὴτ' ἀκόλουθα τῷ γεγραφότι τὸ βιβλίον ἐξηγητὴν ἐσχάτως ἂν τι ἀμαρτάνειν ὑποληπτέον. οἱ τοίνυν περὶ τὸν Σαβῖνον καὶ

τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Μητροδωρον ἀκριβέστεροι δόξαντες εἶναι τῶν ἐμπροσθεν Ἱπποκρατείων, ὅμως καὶ αὐτοὶ φαίνονται μοχθηρῶς ἐξηγούμενοι πολλάκις τῶν Ἱπποκράτους· αὐτίκα γέ τοι κατὰ τὸν προκειμένον ἄρρωστών φασιν αὐτοῖς ὀνόμασιν. ὡς γὰρ ὁ σπασμὸς γίνεται καὶ ἀπὸ κενώσεως καὶ ἀπὸ πληρώσεως, οὕτω καὶ ὁ τρόμος μικρὸς ὢν σπασμὸς ἀπὸ τῶν ἐναντίων ἀποτελεῖται. περὶ μὲν οὖν τῆς αἰτίας ὑφ' ἧς γίνεται τὰ τοιαῦτα παθήματα δογματικῶν ἀνδρῶν ἐστίν, οὐκ ἐμπειρικῶν ἐπισκέψασθαι· τὸ μέντοι γνωρίζειν αὐτὰ καὶ διακρίνειν ἀπ' ἀλλήλων ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ τοῖς ἐμπειρικοῖς ἐγνώσθαι. φαίνονται δ' ἐν αὐτῷ τούτῳ πρῶτον οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον ἐσφαλμένοι, μικρὸν σπασμὸν εἰπόντες εἶναι τὸν τρόμον. ὅλῳ γὰρ τῷ γένει διενήνοχεν ἀλλήλων τὰ πάθη. οὐδὲν διαφέρει καλεῖν ἢ συμπτώματα τὰς βλάβας τῶν ἐνεργειῶν πάθη δέ. οὐ γὰρ διαθέσεις γέ τινες ἐν τοῖς στερεοῖς τοῦ ζώου μορίοις εἰσὶν, ὡς οἴδημα καὶ φλεγμονὴ καὶ σκίρρος, ἀλλ' ὥσπερ αἱ ἐνέργειαι κατὰ τὸ γίνεσθαι λαμβάνουσι τὴν ὑπαρξιν, οὐ κατὰ τὸ μονίμως καθ' ἑξιν ὑπάρχειν, οὕτω καὶ τὰ παθήματα αὐτῶν. ἀπάσης γὰρ κινήσεως ἐν τῷ γίνεσθαι τὸ εἶναι

κτωμένης καὶ οὔσης γέ τινος ἐν τοῖς ζώοις προαιρετικῆς κινήσεως, ὥσπερ ἐτέρας ἀπροαιρέτου καὶ φυσικῆς, αἱ βλάβαι τῆς προαιρετικῆς ἐν ταῖς τῶν μυῶν γίνονται κινήσεσιν, ὑφ' ὧν καὶ τὰς κατὰ φύσιν ἴσμεν ἀποτελουμένας. ἀλλὰ τὸ μὲν κατὰ φύσιν ἐν αὐταῖς ἐν ἀπλοῦν ἐστι, τὸ δὲ παρὰ φύσιν ἐν πρώταις μὲν δύο γίνεται διαφοραῖς, ἥτοι χωρὶς

προαιρέσεως ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἔστι μὲν οὐ κατὰ φύσιν, διαφέρει δ' οὐδὲν ἤτοι καθ' ὁρμὴν εἰπεῖν ἢ κατὰ προαίρεσιν εἰς γε τὸ παρόν. αὐτῶν δὲ τῶν ἄνευ προαιρέσεως γινομένων κινήσεων ἐν τοῖς προαιρετικοῖς πεφυκόσι κινεῖσθαι τὸ μὲν τι σπασμὸς ὀνομάζεται, τὸ δὲ παλμὸς, τὸ δὲ ῥίγος, ἀλλήλων διαφέροντα. καθόλου δὲ περὶ τούτων λέλεκται δι' ἐνὸς ὅλου βιβλίου· τῆς δὲ κατὰ προαίρεσιν μὲν, οὐ κατὰ φύσιν δὲ κινήσεως γινομένης ἐν εἰδός ἐστιν, ὃ καλεῖται τρόμος, ὑπὲρ οὗ νῦν ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰπεῖν, ἐπεὶ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔνεκα τούτου λέλεκται τι. γίνεται τοῖνυν ὁ τρόμος οὐ μόνον ἐπὶ μυσὶ νοσοῦσί τε καὶ νεύροις,

ἀλλὰ καὶ κατὰ φύσιν ἔχουσιν, ὅταν ὑπὲρ τὴν δυνάμιν τις ἐπιχειρήσῃ βάρος ὅτιοῦν ἢ ταῖς χερσὶ βαστάζων ἢ τοῖς ὤμοις ἀναθέμενος. ὁρῶνται γοῦν ἔνιοι τῶν ἰσχυροτάτων νεανίσκων ἐν τῷ βαστάζειν ὑπέρβαρυν τι τρομώδεις τοῖς σκέλεσι γινόμενοι, καὶ μάλισθ' ὅταν ἀναβαίνειν ἐπιχειρήσῃσι κλίμακας. ὅπερ δ' ἐκείνοις ἐπὶ μεγίστοις ἄχθεσι, τοῦτο γέρουσί τε καὶ τοῖς ἄλλως ἀσθενέσιν ἐπὶ τοῖς ἐλάττοσι γίνεται. βαρέα γὰρ ἤδη καὶ ταῦτα τοῖς ἀσθενέσι. καὶ τοῖνυν καὶ πάθη τινὰ ψυχικὰ τρομώδεις ἐργάζεται. λέλεκται γοῦν κἀν τῷ περὶ χυμῶν καὶ παρὰ κρημνὸν παριόντι τὰ σκέλεα τρέμειν, διὰ τὸν φόβον δηλονότι τὸν καταλύοντα τὴν δυνάμιν, ὥσπερ εἰ καὶ ἄλλος τις ἔδεισεν ἐπερχόμενον ἰδὼν θηρίον ἢ ληστὰς ἢ πολεμίους. εἰκότως οὖν ἡμῖν ἀποδέδεικται κατὰ τὸ περὶ τρόμου καὶ σπασμοῦ καὶ παλμοῦ καὶ ῥίγους ὑπόμνημα δι' ἀρρώστιαν δυνάμεως ἀεὶ γίνεσθαι τρόμον. ἐπεὶ δ' ἐνίοτε μὲν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἐστὶν ἀρρώστος, ἐνίοτε δὲ διὰ πάθος ψυχικόν, ἢ καὶ μὴδ' ὅλως πεπονθυῖα, κατὰ τὸν ἴδιον λόγον ὑπὸ βαρέος φορτίου τοῦτο πάσχει. τρεῖς αὐτοῦ

ἔφαμεν εἶναι διαφορὰς τῶν αἰτίων, δυσκρασίαν τῶν προαιρετικῶν ὀργάνων, πάθος ψυχικόν, βαρὺν φορτίον. ὅτε οὖν μήτε δεῖσαντι μήτε βαστάζοντι φορτίον ὁ τρόμος γένηται, δυοῖν θάτερον, ἢ δυσκρασία τῶν ὀργάνων ἐστίν, ἢ τι βάρος ἐν αὐτῷ τῷ σώματι περὶ τοὺς μῦς ἢ τὰ νεῦρα. παράκειται δὲ τις ἀπάτη τῷ λόγῳ, περὶ ἧς εἴρηται κατὰ τὸ περὶ τρόμου καὶ σπασμοῦ καὶ παλμοῦ καὶ ῥίγους ὑπόμνημα. φαίνονται γὰρ τινες καὶ ταῖς χερσὶ καὶ τῇ κεφαλῇ τρομώδεις ἄνευ τοῦ προελέσθαι κινεῖν τὰ μόρια καὶ δοκεῖ κατὰ τοῦτο ψευδῶς εἰρησθαι προελομένοις ἐνεργεῖν τι γίνεσθαι. ἀλλ' ἐὰν ἐννοήσῃ ὡς ἐπὶ προσκεφαλαίου καταθέμενός τις τὸν αὐχένα, παύεται τρέμων τὴν κεφαλὴν, ἀποθέμενός τε τὰς χεῖρας οὐκέτ' οὐδὲ ταύτας τρέμει, πιστεύσεις ὀρθῶς εἰρησθαι τοῖς ἀργοῦσι παντάπασιν ὅτιοῦν, οὐ γίνεσθαι τρόμον ἐν αὐτῷ. ἐὰν δ' ἐξαίρῃσιν ἢ φυλάττωσιν ἐξηρημένον αὐτὸ, τηνικαῦτα γίνεσθαι τὸ σύμπτωμα. τοσούτου γὰρ δέουσιν ἡσυχάζειν τοῖς μυσὶν οἱ οὕτως ἐνεργοῦντες,

ὥστε τοὺς ἀντιτεταγμένους ἀλλήλοις ἅμα κινουῖσιν. οἷον ἐπὶ χειρὸς, ὅσοι τ' ἐξαίρουν καὶ ὅσοι κατασπῶσι τὸ μόριον, ἐκτείνουσιν τε καὶ κάμπτουσιν, καὶ ῥωμαλεωτέρας τῆς δυνάμεως ἐστὶ χρεῖα τοῖς ἐπηρμένῃν ἐγγώνιον τὴν χεῖρα φυλάττωσιν, τῶν ἐκτεινόντων ἢ καμπτόντων αὐτήν. ὡς μὲν γὰρ ἐκτείνοντες ἐνὶ γένει τῶν μυῶν ἐνεργοῦσι τῷ τοῦτο πεφυκότι

δρᾶν, ἀργούντων τηνικαῦτα τῶν καμπτόντων αὐτήν· οἱ δὲ κάμπτοντες ἐνεργοῦσι μὲν τοῖς κάμπτεσθαι πεφυκόσι, ἀργοῦσι δὲ τοῖς ἐκτείνειν δυναμένοις. ἐὰν δ' ἐπάρας τις ἐγγώνιον ὑψηλὴν ἔχη τὴν χεῖρα, μήτε κάμπτων μήτε ἐκτείνων, ἰσοσθενῶς ἀμφοτέροις τοῖς μυσίν ἐνεργεῖ, καθάπερ ἐν τοῖς καλουμένοις τετάνοις. οὐκοῦν ἐλάττονός ἐστιν ἰσχύος χρεια τοῖς ἐπὶ ταύτῳ σχήματος ἢ τὸ σκέλος ἢ τὸν τράχηλον ἢ τὴν χεῖρα φυλάττουσιν, ἄνευ τοῦ κατὰ τινος ἐρηρεῖσθαι στερεοῦ σώματος, ὁχοῦντός τε καὶ βαστάζοντος τὸ κῶλον. ἀλλ' ὅταν μὲν ὑπερέχη πολλῶ τοῦ βάρους τῶν βασταζομένων μορίων ἢ κινουῖσα δύναμις αὐτὰ, ῥαδίως μὲν ἐξαίρει, ῥαδίως δ' ἐξηρμένα φυλάττει. ὅταν

δὲ ὑπερέχηται πολλῶ, καθάπερ ἐστὶ τῶν παραλελυμένων, οὐδ' ὅλως ἐξᾶραι δύναται. ὅταν δ' ἰσοσθενὴς πῶς ὑπάρχη, νικᾶται κατὰ μέρος. νικῶσα μὲν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχήματος φυλάττει τὴν ἀνατεταμένην χεῖρα, νικωμένη δὲ ὑπορρεῖν ἐᾷ κάτω. νόησον δέ μοι τοῦτο γίνεσθαι συνεχῶς οὕτως, ὥς ἅμα μὲν τῷ νικῆσαι ταύτην ἀναφέρειν τὸ κῶλον, εὐθέως νικηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βάρους τῶν ἀναφερομένων, ἐπιτρέπειν αὐτὴν ἀναφέρεσθαι κάτω, ἅμα δ' αὖ πάλιν τῷ νικᾶν ἐκεῖνα, τὴν δύναμιν ἀντιλαμβανομένην αὐτῶν, αὐθις ἀναφέρειν ἐπιχειρεῖν. εἴτ' ἐλαχίστη ῥοπή τῆς ἀμοιβῆς ταύτης γινομένης καὶ τῆς μὲν ἐπὶ τῷ κάτω κειμένης ἀντισπωμένης εὐθέως ἄνω, τῆς δ' ὑψούσης τὸ κῶλον ἀνθελκομένης κάτω παραχρῆμα, μήτ' ἀκριβῶς ἀκλονόν τε καὶ ἀρρεπὲς φυλάττεσθαι τὸ κῶλον, ἀλλὰ μὴδ' ἀξιολόγους ἔχειν ἐφ' ἑκάτερα τὰς κινήσεις, ἐν βραχέσι διαστήμασι καὶ χρόνων καὶ τόπων φυλαττομένης. ὁ μὲν δὴ τρόμος τοιαύτη τίς ἐστι κινήσις, ὥς ἐν ὀλίγῳ περιλαβεῖν, ἃ διὰ μακροτέρων εἴρηται κατὰ τὸ προδεδηλωμένον, ὁ δ' ἐν τῷ νοσῶδει ῥίγῃ γινόμενος

κλόνος τῶν μορίων, ἄνευ τε προαιρέσεως ἀποτελεῖται καὶ κατὰ μεγάλα διαστήματα τῶν ἐναντίων κινήσεων ἀλλήλων διαδεχομένων ἅμα ψύξεως αἰσθήσει. παραπλήσιον δ' ἐστὶ πῶς τοῦτω πάθει ἄλλο μυὼν τε καὶ νεύρων, ὃ καλεῖται σπασμὸς, ὁμοίας μὲν κατὰ πάντα καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὀργάνων γινομένης ἐν αὐτοῖς τῆς κινήσεως, ἢ κὰν τῷ καθ' ὁρμὴν αὐτὰ κινεῖσθαι γίνεται, διαφερούσης δὲ μόνῳ τῷ μὴ καθ' ὁρμὴν, ὅποτε σπᾶται, κινεῖσθαι. περὶ δὲ παλμοῦ ἐστὶ μοι περιττὸν λέγειν ἐνταῦθα, μὴ πῶς ἀναγκασθῶ καὶ περὶ σφυγμοῦ λέγειν, τινὰ κοινωνίαν ἔχειν φαινομένου πρὸς παλμόν. ἱκανῶς γὰρ ἤδη μοι καὶ τὰ περὶ τοῦ τρόμου μεμήκυνται παρὰ τὴν ἐμὴν προαίρεσιν ἐν ἐξηγητικῷ βιβλίῳ. τῷ βουλομένῳ δ' ἀκριβῶς ὑπὲρ ἀπάντων τῶν εἰρημένων συμπτωμάτων ἐκμαθεῖν τῆς τε διαγνώσεως καὶ τῆς γενέσεως ἔξεστιν ἀναγινώσκειν τὸ βιβλίον, ἐν ᾧ τελέως ὑπὲρ ἀπάντων διηλθον, ἐπεὶ τοι καὶ περὶ λάρυγγος καὶ περὶ βηχὸς καὶ πταρμοῦ καὶ τινων ἐτέρων τοιούτων κινήσεων ἐμοὶ μὲν ἐν ταῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίαις διώρισται, τὰς τε διαγνώσεις

καὶ τὰς διαφορὰς τῶν κινήσεων καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν ὑφ' ὧν γίνονται διελθόντι. τοῖς δὲ περὶ τὸν Σαβῖνον ἐν ἅπασιν τοῖς τοιούτοις ἢ μεῖζον ἢ μεῖον τι παρῶπται, ὥστε πάλιν ἐτέρῳ τρόπῳ τοὺς περὶ Κόϊντον

καὶ Λύκον ὡς φρονιμωτέρους ἐκείνου ἀποδεκτέον ἐστίν, ὅτι μὴδ' ἐπεχείρησαν εἰπεῖν τι περὶ τῶν τοιούτων, ἀλλ' ὡς ἐμπειρικὰς τὰς ἐξηγήσεις ἐποιήσαντο. καίτοι τῶν ἐμπειρικῶν ἔνιοι, καθάπερ ἔφην, ὡς ἐν δράματι τὸ παρακείμενον ὑποκρίνονται πρόσωπον, Ἱπποκράτειον μὲν ἐξηγούμενοι βιβλίον ὡς Ἱπποκράτειοι, τῶν δ' Ἐρασιστράτου τε καὶ Ἡροφίλου καὶ Ἀσκληπιάδου καὶ τῶν ἄλλων ἐπ' ἐκείνων ἐκάστου τῆς αἰρέσεως ὄντες. ὅπερ οὖν αἰεὶ λέγων καὶ νῦν εἰπὼν ἐπ' ἄλλο τι μεταβήσομαι, τὴν ὑπὲρ ἐκάστου διδασκαλίαν ὣν ἐπίστασθαι χρή τὸν ἱατρὸν ἰδίᾳ ποιησάμενον, οὕτως ἐπὶ τὰς ἐξηγήσεις ἔρχεσθαι προσήκει τῶν Ἱπποκράτους βιβλίων, τὰ μὲν συμπεράσματα ἀποδείξαι καθ' ἕκαστον αὐτῶν ἀναμιμνήσκοντι, τῶν δ' ἀποδείξεων αὐτῶν μὴ καταμνημονεύοντι. τοῦτ' οὖν ἡμεῖς μὲν ἐποιήσαμεν, ἄλλος δ' οὐδεὶς τῶν γεγραφότων

ἐξηγήσεις τῶν Ἱπποκράτους συγγραμμάτων, ἀλλ' ἡμαρτον ἐν τούτοις ἅπαντες. ἄλλη μὲν γὰρ ἐστὶν ἡ διδάσκουσα τὰ πράγματα διδασκαλία κατὰ διέξοδον ἀκριβῶς γινομένη, διαφέρουσα δ' αὐτῆς ἡ κατὰ τὰς ἐξηγήσεις τῶν συγγραμμάτων, οὐ ταῦτόν ἐκατέρα τὸ προκείμενον ἔχουσα. τῆς μὲν γὰρ κατὰ διέξοδον σκοπὸς ἐστὶν ἀληθείας εὗρεσις, ἐν δὲ ταῖς ἐξηγήσεσι πρόκειται γινῶναι τὴν δόξαν τοῦ παλαιοῦ. προμεμαθηκότα γοῦν ἀκριβῶς ἕκαστα μετὰ ταῦτα χρή πρὸς τὰς ἐξηγήσεις ἔρχεσθαι τῶν παλαιῶν συγγραμμάτων, τὸ μὲν πρῶτον ἔχοντα εὗρεῖν τὴν γνώμην τοῦ παλαιοῦ, δεύτερον δ' ἐπ' αὐτῇ πότερον ὀρθῶς ἢ οὐκ ὀρθῶς εἴρηται τὰ γεγραμμένα, καὶ τοῦτο ποιεῖν ἀναμιμνήσκοντα τῶν ἀποδεδειγμένων ἐν ταῖς πραγματείαις ὑπὲρ ἐκάστου τῶν κατὰ τὴν ἱατρικὴν θεωρημάτων. ὅσοι δὲ τῶν ἐξηγουμένων ἀπόδειξιν οἷς λέγουσιν ἐπιφέρειν οὐ δύνανται, περιλαλήσαντες τοὺς ἀκροατὰς ὑποστέλλουσι τῇ δόξῃ τοῦ συγγραφέως, ἀξιοῦντες ἂν λέγουσι δι' ἐκείνων πεστευέσθαι. καὶ διὰ τοῦτο μεταβαίνουσιν ἀπὸ ῥήσεων ἐπὶ ῥήσεις, οὐδ' οὖν οὐδὲ ταῦτα

τι συντελούσας τοῖς προκειμένοις. ὅτι δ' ἀδύνατόν ἐστι τὰς ἀποδείξεις τῶν ἐπιστημονικῶν λόγων ἐν ταῖς ἐξηγήσεσι γράφειν κἄν αὐτῶν τῶν νῦν εἰρημένων ἐστὶ δῆλον. οὐ μόνον γὰρ ἐπὶ Πυθίωνος, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἀρρώστων Ἱπποκράτους μεμνημένου τῶν εἰρημένων συμπτωμάτων, εἰ μὲν ἐπὶ πάντων τις ἀναποδείκτως ἀποφαίνοιτο τὰ δόξαντα, διδασκαλίαν οὐδεμίαν ἐπιστημονικὴν ἐνθήσει ταῖς ψυχαῖς τῶν μαθητῶν, εἰ δὲ ἐπὶ τινῶν μὲν ἀρρώστων ἔρεῖ τὰς ἀποδείξεις, ἐπὶ τινῶν δὲ σιγήσει, κατὰ μὲν τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν, εἰ οὕτως ἔτυχεν, εἰπὼν αὐτὰς ἀπάσας, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἀναπέμψας εἰς ἐκείνας, τὸ πρὸς ἡμῶν εἰρημένων ἐργάζεται, καθ' ἓν μὲν τι βιβλίον εἰπὼν τὸν τελεώτατον ἅμα ταῖς ἀποδείξεσι λόγον, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ γράψας. ἄτοπον δ' αὐτὸ τοῦτο καθ' ἕκατερον ἔσται τρόπον· εἰς μὲν γὰρ τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν, ἐὰν τοῦτό τις ἐξηγῇται, πρῶτον ἀναγκαῖον ἔσται πεντήκονθ' ἡμῖν ὑπομνήματα γράψαι, δύο δ' ἢ ἐν εἰς ἕκαστον τῶν ἄλλων· ὥστε κἄν προγνωστικόν τις ἢ ἀφορισμὸς ἀναγνῶναι

βούληται, πρότερον ἀναγκαῖον αὐτῷ γίνεσθαι τὰς πεντήκοντα βίβλους ἀναγινώσκειν ἐξηγητικὰς τοῦ πρώτου τῶν ἐπιδημιῶν. οὕτως γοῦν κἄν

ἀπ' ἄλλου τινὸς ἄρξηται τις ὑπομνήματα γράφειν, εἰς ἐκεῖνο μὲν γράψαι τὰ πεντήκοντα, τῷ δ' ἀναγνῶναι τι τῶν ἄλλων βουληθέντι πρότερον ἀναγκαῖον ἔσται τὰ πεντήκοντα ἐκεῖνα βιβλία προαναγνῶναι. καὶ μὴν μικρῷ βέλτιον ἕκαστον τῶν προβλημάτων ἢ θεωρημάτων ἢ ὅπως ἂν τις ἐθέλῃ καλεῖν ἰδίᾳ γεγραμμένον ἔχοντα πρὸς ἐκεῖνο παραγίνεσθαι μόνον, ὅταν βουληθῇ τις ἐπιστημονικῶς διδαχθῆναι περὶ τῶν ἐν αὐτῷ γεγραμμένων. διὰ τοῦτ' οὖν καὶ ἡμεῖς ὡς περὶ τρόμου καὶ σπασμοῦ καὶ παλμοῦ καὶ ῥίγους, οὕτως καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἰδίᾳ πραγματευσάμενοι τοῖς συμπεράσμασι τῶν ἀποδειχθέντων χρώμεθα κατὰ τὰς ἐξηγήσεις. ἀλλ' οἱ γε περὶ τὸν Σαβῖνον οὐτ' ἤδη ἀποδείξαντες ὅπῃ διαφέρει τὰ τέτταρα ταῦτα πάθη, τρόμος καὶ παλμός καὶ σπασμός καὶ ῥίγος, οὐτ' ἐνταῦθ' αἰτιολόγον, εἰ καὶ μὴ βεβαίως ἀληθῆ, μηδ' ἀποδεικτικόν, ἀλλὰ πιθανόν εἰπόντες, ἐν ἀρχῇ μὲν ἀπεφῆναντο,

μικρὸν εἶναι σπασμὸν τὸν τρόμον, ὀλίγον δὲ παρελθόντες εἶδος σπασμοῦ τὸν τρόμον ἔφασαν ὑπάρχειν. ἀλλὰ γὰρ ἕνεκα τοῦ θᾶττον ἀπαλλαγῆναι τῶν παρὰ γνῶμην ἐλέγχων εἰς τοὺς μοχθηρῶς ἐξηγησαμένους ὑποκείσθω τὸν τρόμον εἶναι σπασμὸν ἢ εἶδος σπασμοῦ. πῶς οὖν ἐπὶ τοῦ Πυθίωνος ἐγένετο παρ' αὐτῶν μάθωμεν· ὁ στόμαχος, φησὶν, ἐπεπόνθει ἀνθρώπῳ, κᾶξ ἐκεῖνου κατὰ συμπάθειαν αἱ χεῖρες ἔτρεμον. οὐτε δ' ὅτι πάθος ἦν τι περὶ τὸν στόμαχον αὐτῷ τις δεῖξαι δύναται, μηδενός γε συμπτώματος εἰρημένου κατὰ τὴν διήγησιν τῶν συμβάντων τῷ Πυθίῳ, δυναμένου τὴν ἐνδειξιν ἡμῖν ποιήσασθαι τοῦ περὶ τὸν στόμαχον πάθους, οὐθ' ὅτι κοινωνία τις ἐστὶ τῷ στομάχῳ πρὸς τὰς χεῖρας ἐδειξαν. αὐτοὶ γὰρ λέγουσι τὰς κοινωνίας γίνεσθαι τριχῶς, ἢ διὰ γειτνίαςιν, ἢ διὰ τὴν κατὰ γένος ἢ ἔργον οἰκειότητα· κατὰ γένος μὲν, ὅταν τὸ νευρώδες τῷ νευρώδει καὶ τὸ φλεβώδες τῷ φλεβώδει καὶ τὸ ἀρτηριώδες τῷ ἀρτηριώδει συμπάσχη, κατ' ἔργον δ', ὅταν οἱ τιτθοῖ τε καὶ ὁ θώραξ τοῖς γεννητικοῖς μορίοις. ἀλλ' οὐδὲ κατὰ μίαν

τούτων τῶν κοινωνιῶν αἱ χεῖρες τῷ στομάχῳ δύνανται συμπάσχειν. οὐτε γὰρ ἔργον τι κοινὸν αὐτῶν ἐστὶν οὐτε κατὰ νεῦρα κοινωνία, δι' ἣν τὸ νευρώδες ἐν ταῖς χερσὶ γένος εἰς συμπάθειαν ἀφίξεται στομάχῳ παθόντι. τῷ μὲν γὰρ στομάχῳ παρὰ τῆς ἑκτῆς τῶν ἀπ' ἐγκεφάλου συζυγίῳ παραγίνεται νεῦρα, ταῖς δὲ χερσὶν ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν ἕκτον καὶ ἑβδομον καὶ ὀγδοὺν σπόνδυλον χώρας τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. εὐλογον οὖν ὅσα παρὰ τῆς ἑκτῆς συζυγίας νενεύρωται μόρια συμπάσχειν τῷ στομάχῳ, μὴ τὰς χεῖρας. περὶ μὲν δὴ τοῦ τρόμου τοιαῦτα ληροῦσιν οἱ διὰ τὴν τῶν ἀφροδισίων ἀποχὴν ἀθροῖσαι πλῆθος ἡγούμενοι τὸν Πυθίωνα. καίτοι τὰ μὲν ἀφροδίσια, κᾶν εἰ τῷ κενοῦν οὐκ ἔῃ πληθώραν ὑποτρέφεσθαι, δῶμεν γὰρ αὐτοῖς τοῦτο, τὸν γοῦν στόμαχον ἱκανῶς ἐκλύει, τῆς ἀποχῆς τῶν ἀφροδισίων εὐρωστότατον ἀπεργαζομένης αὐτόν, εἰ καὶ πλῆθος. ἀθροίζοιτο μοχθηρόν δ' ἱκανῶς ἐστὶ καὶ τὸ νομίζειν, εἴ τις ἐγκρατῶς διαιτᾶται, πλῆθος ἀθροίζειν αὐτόν· οὐ γὰρ τούτοις, ἀλλὰ τοῖς ἀργοῦσιν ἐργάζεται πλῆθος. εἰ δ' ἀπέχοντο τις ἀφροδισίων,

γυμναζόμενος οὕτως ὥσπερ οἱ τ' ἀθληταὶ καὶ οἱ σκάπτοντες καὶ θερίζοντες ἢ τινα χειρωνακτικὴν τέχνην μετιόντες, οὐκ ἀθροίζουσι πλῆθος. ἀλλ' ἐκ τοῦ μηδὲν ὦν ἴσασι δύνασθαι σιγῆσαι συμβαίνει τοῖς ὀψιμαθέσιν ἐναντιώτατα λέγειν ἀκαίρως φλυαροῦσι. τίς γάρ ἦν ἀνάγκη γράφειν Δημόκριτον μὲν εἰρηκέναι μικρὰν ἐπιληψίαν εἶναι τὴν συνουσίαν, Ἐπικούρου δὲ μηδέποτε μὲν ὠφελεῖν ἀφροδισίων κρίσιν, ἀγαπητὸν δ' εἰ μὴ βλάψειεν; ἐπὶ γὰρ τῶν ἐξ ἀφροδισίων ἀμέτρων νοσησάντων ἔχρην εἰρησθαι τοὺς λόγους, οὐκ ἐπὶ τῶν ἐναντίως αὐτοῖς διαιτηθέντων. ἀλλ' ὅμως καὶ ταῦτ' ἔγραψαν οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον, οὐκ αἰσθανόμενοι τῆς ἐναντιολογίας. ἀτοπώτατον δὲ καὶ τὸ παραφρονῆσαι διὰ τὴν τῆς συνουσίας ἀποχὴν τὸν Πυθίωνα· φασὶ γὰρ ὅτι ἀθροισθὲν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τὸ σπέρμα τῷ πλήθει βαρύνον αὐτὸν εἰργάσατο τὸ τῆς παραφροσύνης σύμπτωμα, καθάπερ ὅστουν εἴωθε θλίβον ἐπὶ τῶν καταγμάτων τῆς κεφαλῆς ἢ θ' ἡμετέρα χεὶρ ἐργάζεσθαι παραφροσύνην· ἐν ᾧ πάλιν δείκνυνται μὴδ' ἀνατετρημένῳ τινὶ παραγεγονότες.

ὅταν δὲ ἢ τοῖς δακτύλοις ἐπιθλίψῃ τις ἅμα ταῖς μὲνιγξι τὸν ἐγκέφαλον ἢ διὰ τῶν καλουμένων μνηνιγοφυλάκων ἢ καὶ πρὸ τῆς ἀνατρήσεως ὅστουν ἐμπιεσθὲν θλίβῃ τὰ μόρια ταῦτα, παραφροσύνη μὲν οὐ γίνονται, καταφοραὶ δὲ βαθεῖαι καὶ ἀναισθησίαι συμβαίνουσι, κακουμένων ἰσχυρῶς ἐνίοτε τῶν οὕτω πασχόντων, ὥσπερ ἐν ταῖς ἰσχυραῖς ἀποπληξίαις. ὅταν δὲ καὶ τὰ ποικίλα πτύσματα διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ σπέρματος γεγενῆσθαι, κάλλιστόν ἐστι μὴδ' ἀντιλέγειν αὐτοῖς. ὑβρίζει γὰρ ἑαυτὸν ἐστὶν ἐλέγχοντα μετὰ σπουδῆς μηδεμιᾶς σπουδῆς ἄξια. λέλεκται δ' οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ γε ὁμοίως αὐτοῖς, ὦν ἐν καὶ τοῦτ' ἐστὶ, τὴν εἰς ἔδραν ἀπόστασιν φασὶ γενέσθαι τῷ Πυθίῳ διὰ τὴν γειτνίασιν τοῦ χωρίου, καθ' ὃ τοῦ σπέρματος ἢ ἀπόκρισις γίνεται, διὰ δὲ τὴν εἰς ἔδραν ἀπόστασιν ἀκολουθήσαι τὴν στραγγουρίαν. καὶ μέντοι καὶ ἄλλα τινὰ λέγουσιν, ἐξ ὧν ἐγκράτειαν ἀφροδισίων ὑποπτεύσειεν ἂν τις οὐτ' ὀλίγων οὔτε μικρῶν νοσημάτων αἰτίας γίνεσθαι. καὶ ταῦτα γράφουσιν αὐτοὶ μνημονεύσαντες ἐν

τῇ τῶν προκειμένων ἐξηγήσει Δημοκρίτου τε καὶ Ἐπικούρου, μηδέπω μὴδὲν ἀγαθὸν ἐξ ἀφροδισίων γίνεσθαι φασκόντων. τὸ δὲ δὴ πάντων σοφώτατον, ὥσπερ ὁ σπασμὸς, φασὶν, ἐπὶ πληρώσει καὶ κενώσει γίνεται, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἔπεσθαι ταῖς λαγνείαις καὶ ταῖς ἐγκρατείαις κοινὰ συμπτώματα, λογισμοῦ τε καὶ νεύρων πασχόντων. ἐξ αὐτῆς οὖν τῆς σοφίας αὐτῶν ὀρμηθέντες ἡμεῖς καὶ πιστεύσαντες ἀληθῆ λέγειν οὐδὲ τοῖς ἀθληταῖς ἐπιτρέψομεν ἀπέχεσθαι συνουσίας, μὴ πως ἐκ τοῦτο σπασθῶσιν ἢ παραφρονήσωσι· καὶ ταῦτά γε πάντα καὶ πρὸς τοῦτοις ἐτι τᾶλλα ὅσα κατὰ τὴν διήγησιν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης γενέσθαι τῷ Πυθίῳ φασιν, ὡς ἀκριβῶς πεπεισμένοι τὴν τῶν ἀφροδισίων ἀποχὴν αὐτῷ προηγήσασθαι τὴν νόσον, καίτοι κατ' ἀρχὴν εἰπόντες εἰκὸς εἶναι ταῦτα τῷ Πυθίῳ γεγενῆσθαι διὰ τὴν ἀποχὴν τῆς συνουσίας. αὐτοὶ γὰρ ἀποχὴν αὐτὴν ὀνομάζουσιν, ἀλλ' ὕστερον ἐπιλαθόμενοι τὸ μετρίως ἐν ἀρχῇ λελεγμένον ὑφ' ἑαυτῶν εἰκὸς καὶ πάντως τούτου γεγεννημένου τὸν λόγον ποιοῦνται καίτοι γ' εἰ παρὰ Γῆς

ἱερὸν ὁ Πυθίων ᾧκει, τίς ἀνάγκη τῆς ἀποχῆς αὐτῷ τῶν ἀφροδισίων, μήθ' ἱερεῖ μήτε προπόλῳ τῆς θεᾶς ὄντι; πάντως γὰρ ἂν ἐπ' αὐτοῦ τοιοῦτόν τι μᾶλλον ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψεν ἢ ὅτι παρὰ Γῆς ἱερὸν ᾧκει. ἀλλ' εἰ καὶ προπόλος ἢ ἱερεὺς ὑπῆρχεν, οὐκ ἦν ἀναγκαῖον αὐτῷ διὰ παντὸς ἀπέχεσθαι τῶν ἀφροδισίων, ὥσπερ εἰ Ἀρτέμιδος ἢ Ἀθῆνας ἦν ἱερεὺς. ἀλλ' ὅπερ ἔφην ἀρτίως, ἐλέγχειν σπουδῇ τὰ μὴ σπουδῆς ἄξια, τῶν ἀτόπων ἐστί. καὶ τοῖνυν ἤδη παυσάμενος τῶν εἰς Πυθίωνα κακῶς εἰρημένων τοῖς ἐξηγηταῖς ἐπὶ τὸν ἐξῆς ἄρρωστον Ἑρμοκράτην μεταβάς κατὰ τὸ συνηθέστερον ἐμαυτῷ τὰς ἐξηγήσεις ποιήσομαι, μὴ πάνυ φροντίζων ὧν ἔνιοι γεγράφασιν οὐκ ὀρθῶς, εἰ μὴ μεγάλη τις ἀνάγκη γένοιτο. πρότερον δὲ περὶ τῶν χαρακτήρων ἐρῶ τι.

Οὐκ οἶδ' ὅπως ἐδυστύχησε καὶ τοῦτο τὸ βιβλίον ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν Ἱπποκράτους, τὰ μὲν ἄλλως διεσκευασμένα,

τὰ δὲ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένοις παρακείμενόν τι ἔχοντα. βέλτιον δ' ἦν ἴσως φάναι μὴ τὸ βιβλίον ἐν δυστυχίᾳ γεγονέναι, τοὺς δ' ἀναγινώσκοντας ἡμᾶς αὐτῷ χρόνον ἀπολλύντας εἰς ἄχρηστον πρᾶγμα. προσγέγραπται γοῦν ἐπὶ τῷ τέλει τῆς διηγήσεως τῶν συμβαινόντων τῷ Πυθίῳ. πρῶτον μὲν ὁ τοῦ π γράμματος χαρακτήρ ἔχων ὀρθίαν μέσην γραμμὴν, ὡς ἔνιοι γράφουσι τῶν ἐννεακοσίων χαρακτήρα. μετὰ ταῦτα δ' ἐφεξῆς γέγραπται τοῦ π γράμματος ὁ χαρακτήρ οὐδὲν ἔχων ἐν μέσῳ. καὶ μετὰ τοῦτον τοῦ ου καὶ μετ' ἐκεῖνον τοῦ μ, ὑστάτου δὲ τοῦ υ. ζητεῖν οὖν ἠναγκάσθημεν ὁ τί ποτε σημαίνουσιν χαρακτήρες οὗτοι, κατὰ τοῦ μηδὲ γινώσκειν ἡμᾶς εἶθ' Ἱπποκράτους ἦν ἢ τις ἄλλος ὁ γράψας τὰ τοιαῦτα καθ' ἕκαστον τῶν ἀρρώστων. ἀλλὰ καὶ τοῦτο αὐτὸ ζητεῖν ἀναγκασθέντες ἐνοήσαμεν, εἰ μὲν ὥσπερ ἐν τούτῳ βιβλίῳ τοὺς τοιοῦτους χαρακτήρας εὐρήκαμεν, οὕτω καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν τῶν ἐπιδημιῶν ἐφαίνοντο προσγεγραμμένοι τῇ διηγῆσει τῶν συμβάντων τοῖς ἀρρώστοις, ἴσως ἂν ἦν εὐλογον ὑφ' Ἱπποκράτους αὐτοὺς προσγεγράφθαι φάναι, μήτε δ' ἐν τοῖς ἄλλοις βιβλίοις

αὐτῶν εὐρισκομένων, ἀλλὰ μηδ' ἐν αὐτῷ τῷ τρίτῳ διὰ πάντων ὁμαλῶς τῶν ἀντιγράφων, ὑποψία τις εὐλογος εἰσηλθεν οὐχ ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρὸ ἡμῶν ὑπὸ τινος αὐτοὺς προγεγράφθαι, τάχα μὲν ἐπιτρίβοντος τοῖς μαθηταῖς, ἴν' ἔχη σαφηνίζειν ὡς τι μέγα τὸ καθ' ἕκαστον αὐτῶν δηλούμενον, ἴσως δὲ τινος αὐτῷ μόνῳ πεποιημένου τῆς καθ' ἕκαστον ἀρρώστον ὠφελείας ἐπιτομῆν. εὐθὺς γοῦν ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ προγεγραμμένῳ Πυθίῳ τὸ μὲν τὴν διὰ μέσου γραμμὴν ἔχον π δοκεῖ σημαίνειν πιθανόν, τὸ δ' ἐξῆς αὐτῷ π πληθός, ᾧ πάλιν τὸ ου γεγραμμένον ἐφεξῆς οὖρον δοκεῖ σημαίνειν, ὡς ἐξ ἀμφοτέρων δηλοῦσθαι πληθός οὖρων. εἴτ' ἐφεξῆς τὸ μὲν μ τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέρας ἀναμυμνήσκειν ἡμᾶς, τὸ δὲ υ τῆς ὑγείας. ἐξ ἀμφοῖν δὲ τούτων δηλοῦσθαι κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ὑγιασθῆναι· τὴν δ' ἐξ ἀπάντων τῶν χαρακτήρων ἀθροιζομένην διάνοιαν γίνεσθαι τοιαύτην, πιθανὸν εἶναι διὰ τὸ πληθός τῶν ἐκκριθέντων οὖρων αὐτὸ λυθῆναι τὸ νόσημα καὶ ὑγιῇ γενέσθαι τὸν

ἄνθρωπον ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ τῶν

ἡμερῶν. ὅτι μὲν οὐκ ἐν ἅπασιν τοῖς ἀντιγράφοις εὐρίσκεται τὰ προσγεγραμμένα κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον εἴρηται καὶ πρόσθεν. ἀλλὰ νῦν φημί μὴδ' ἐν οἷς εὐρίσκεται, μὴδ' ἐν τούτοις ἅπασιν τὸν πρῶτον ἀρρώστον ἔχειν τινὰ τοιοῦτον χαρακτῆρα. τὸ δ' οὖν ἔχον τῶν ἀντιγράφων αὐτοῦς τοὺς ἐπὶ τῷ τέλει τῆς διηγήσεως τῆς κατὰ τὸν Πυθίωνα χαρακτῆρας ὡδὶ πως ἔχει γεγραμμένους, π ι π ο υ μ υ. ὅτι δ' εὐλογόν ἐστιν ἕκαστον τῶν χαρακτήρων σημαίνειν ὃ διήλθον ἄρτι μαρτυροῦσιν οἱ τοῖς ἄλλοις ἀρρώστοις προσγεγραμμένοι. πανταχόθεν μὲν γὰρ πρόκειται τὸ π τὴν διαμένουσαν γραμμὴν ἔχον. ἐπὶ δὲ τῇ τελευτῇ τοῖς μὲν σωθεῖσιν υ προσγέγραπται, τὴν ὑγίαν σημαίνον, τοῖς δ' ἀποθανοῦσι τὸ θ, καὶ τοῦτο δηλονότι τὸν θάνατον ἐνδεικνύμενον. ἐν ἀρχῇ οὖν τῶν μὲν τοιούτων σημαίνειν φαινομένων τὰ λεγόμενα, τῶν δ' ἐν τῷ μεταξὺ πιθανῶν ὄντων ὡς ἐφαρμόζεσθαι δυναμένων τοῖς ἐπὶ τῶν ἀρρώστων ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένοις, ἡμῖν μὲν ὁ μάταιος ἄθλος ἐπὶ τοῦ Πυθίωνος ἥνυσται καὶ κατὰ τοὺς ἄλλους ἀνυσθήσεται, τὸν χρόνον εἰκῇ κατατρίβουσιν. οἱ σοφισταὶ δὲ καὶ διὰ καὶ τὴν τοιαύτην

ἐξήγησιν ὡς προφῆταί τινες ὑπὸ τῶν μαθητῶν θαυμάζονται.

Section 3.1.5

Ἑρμοκράτης, ὃς κατέκειτο παρὰ τὸ καινὸν τεῖχος, πῦρ ἔλαβεν. ἥρξατο δ' ἀλγέειν κεφαλὴν, ὀσφύν, ὑποχονδρίου ἔντασις λαπαρῶς, γλῶσσα δ' ἀρχομένῳ ἀπεκαύθη, κώφωσις αὐτίκα, ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν, διψώδης οὐ λίγη, οὖρει παχέα, ἐρυθρὰ κείμενα οὐ καθίστατο. ἀπὸ δὲ κοιλῆς συγκεκαυμένα οὐκ ὀλίγα διήει. πέμπτη οὖρησε λεπτά, εἶχεν ἐναιώρημα, οὐχ ἰδρυτο, ἐς νύκτα παρέκρυσσε. ἕκτη ἰκτηριώδης, πάντα παρωξύνθη, οὐ κατενόει.

Οὐδὲν ἐνταῦθα ληρεῖν ἀπέσχοντό τινες τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον, ἀλλὰ διὰ τοῦτό φασι γεγράφθαι παρὰ τὸ καινὸν, τεῖχος ὅτι νεοκονίατον ὃν ἐβλαψε τὸν ἄνθρωπον.

ἕτεροι δὲ τούτοις ἀντιλέγοντες σπουδῇ πειρῶνται δεικνύειν, οὐ διὰ τὴν τίτανον ἐμνημονεύκεναι τοῦ καινοῦ τείχους αὐτὸν, ἀλλὰ διότι παρὰ τὸ ἔθος ἀποφραχθέντων τῶν ἀνέμων καὶ τῆς εὐπνοίας τῶν οἰκημάτων ἐν οἷς Ἑρμοκράτης ὤκει διαφθαρείσης, ἡ νόσος ἐγένετο τῷ ἀνθρώπῳ. περὶ μὲν οὖν τοῦ χωρίου καὶ ταῦθ' ἱκανά, μᾶλλον δ' ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι περιττά. περὶ δὲ τῶν συμβάντων αὐτῷ σκεπτέον ἐφεξῆς ἀναμιμνησκομένους τῶν ἐν ἐτέροις ἀποδεδειγμένων, ὧν καὶ τόδ' ἐστὶ, τρία γένη τὰ πρῶτα τῶν πυρετῶν εἶναι, τὸ μὲν τι τῶν ἐφημέρων ὀνομαζομένων, τὸ δὲ τι τῶν ἐκτικῶν, τὸ δὲ τρίτον οὐς ὀνομάζουσιν ὀξεῖς, ἐπὶ χυμοῖς σηπομένοις γινομένους. ὅτι μὲν ἐκ τοῦ τρίτου γένους τούτων ὁ πυρετὸς ἐγένετο τῷ Ἑρμοκράτει δῆλον εὐθέως ἐκ τοῦ φάναι τὸν Ἱπποκράτην κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς διηγήσεως ἐπ' αὐτοῦ τὸ, πῦρ ἔλαβεν. ὥσπερ γὰρ ἐφ' ἐτέρας διηγήσεως

ἔγραψεν, ἄνθρωπος θερμαινόμενος ἐδείπνησεν, ἐνδείξασθαι βουλόμενος διὰ τοῦ θερμαινόμενος ὀνόματος τὴν μετριότητα τοῦ γενομένου τῷ δειπνήσαντι πυρετοῦ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον

νῦν ὠνόμασε πῦρ τὸν ἰσχυρὸν πυρετόν. ἀλλὰ καὶ κεφαλὴν ἀλγέειν ἤρξατο μετὰ κωφώσεως. εὐδηλον οὖν ἐκ τούτων ἐστὶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀνηνέχθαι πλῆθος χυμῶν. ἐδείχθη δ' ὅτι τοῖς μὲν ψυχροτέροις καὶ φλεγματικωτέροις ὕπνοι τε καρῶδεις ἔπονται καὶ τὰ ληθαργικὰ πάθη, τοῖς δὲ θερμοτέροις ἢ ὅλως δακνώδεσιν ἀγρυπνίαι τε καὶ παραφροσύναι. γενομένης οὖν ἀγρυπνίας αὐτῷ μετὰ τε κωφώσεως καὶ κεφαλῆς ἀλγήματος καὶ ὁσφύος ὑποπεύειν εὐλογον ἦν τοὺς πληρώσαντας τὴν κεφαλὴν χυμοὺς δακνωδεστέρους εἶναι. συμβαίνει δ' ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ὅταν ἅμα πυρετῷ θερμῷ καὶ διακαεῖ βλαβῶσι τὴν κεφαλὴν, ἔπεσθαι παραφροσύνας, ὡς ἔμαθες. ὅταν δὲ καὶ παραμένη μέχρι δύο ἢ τριῶν ἢ τεττάρων ἡμερῶν τὰ συμπτώματα, βεβαιότερον ἔτι προγνώσῃ τὴν παραφροσύνην, ὥσπερ ἀμέλει καὶ νῦν ἐπὶ τοῦ Ἑρμοκράτους ἐγένετο. κατὰ γὰρ τὴν τῆς πέμπτης ἡμέρας διήγησιν ἔγραψε παραφρονῆσαι τὸν ἄνθρωπον. ὅτι δ' ὁ πυρετὸς οἷος εἴρηται ἦν δηλοῖ καὶ τὸ γλώσσης σύμπτωμα. τί γὰρ φησι; γλώσσα δ' ἀρχομένῳ ἐπεκαύθη. σημαίνει δὲ τοῦνομα τοῦτο, ξηρὰν μὲν αὐτὴν

γεγονέναι πάντως, ἐγχωρεῖ δὲ καὶ μέλαιναν· ἐπὶ δὲ τοιαύτῃ γλώττῃ καὶ τοιούτῳ πυρετῷ τὸ μὴ σφοδρῶς διψῆν ἐνδείκνυται δυοῖν θάτερον, ἢ τὴν διάνοιαν βεβλάφθαι τοῦ κάμνοντος ἢ τὴν ἐν τῇ γαστρὶ δύναμιν φυσικὴν, ἢ πολλαχόσε τῶν σιτίων ὀρεγόμεθα, νεκροῦσθαι. προσκειμένης δὲ τῇ ἐξηγήσει καὶ τοιαύτῃ λέξεως, ὑποχονδρίου ἐντασις λαπαρῶς, ὑποληπτέον ἐν ἥπατι γεγονέναι τὴν ἀρχὴν τῆς πυρετικῆς διαθέσεως. ἐκ μὲν γὰρ τοῦ κατὰ τὸν ἐνικὸν ὀνομαζόμενον ἀριθμὸν εἰπεῖν ὑποχονδρίου δηλὸν ὡς θατέρου μόνου καὶ οὐκ ἀμφοτέρων αὐτῶν ἐντασις ἦν. ἐπεὶ δ' ἀναγκαῖον ἢ τὸ δεξιὸν ἢ τὸ λαίον ὑποχόνδριον ἡμᾶς ἀκούειν, εὐλογώτερόν ἐστι τὸ δεξιὸν ἡγεῖσθαι τετάσθαι διὰ τὴν ὑπεροχὴν, ἣν ὑπερέχει θατέρου. τὰ γὰρ τοιαῦτα χωρὶς προσθήκης τε καὶ διορισμῶν λέγουσι. καὶ μέντοι καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ πυρετοῦ καὶ τῆς γλώττης αὐτῆς ἢ ἐπίκαισις ἱκανὴ τὴν καθ' ἥπαρ ἐνδείξασθαι διάθεσιν. ἢ δὲ λαπαρῶς εἰρημένη γεγονέναι κατὰ τὸ ὑποχόνδριον ἐντασις δηλὸν μὲν

ὅτι τὸ οἶον κενὴ δηλοῖ. τὸ γὰρ κενὸν ἐκ τοῦ λαπαροῦ σημαίνεται, τῷ δ' ἀντίκειται τὸ μετ' ὄγκου, καθάπερ τὸ τεταμένον τῷ χαλαρῷ, ὡς εἰ καὶ οὕτω εἶπε, δεξιὸν ὑποχονδρίου ἐντασις, ὄγκος δ' οὐ. ἢ τῷ μὴ γεγονέναι μεγάλην τὴν φλεγμονὴν τοῦ ἥπατος ἢ τῷ κατὰ τὰ σιμὰ μόνον, οἷς περιλαμβάνει τὴν γαστέρα, τῶν κυρτῶν οὐδέπω συνεξηρμένων αὐτοῖς. ἀλλὰ καὶ τὸ τὴν κοιλίαν συγκεκαυμένα διαχωρεῖν ἐνδεικτικόν ἐστι τῆς κατὰ τὸ σπλάγχνον τοῦτο πυρώσεως. εἰ μὲν οὖν ἐπὶ τούτοις οὕρα θανατώδη συνέβη γενέσθαι, τάχιστ' ἂν ὁ ἄνθρωπος ἀπέθανεν· ἐπεὶ δ' ὡς τοῖς τοιούτοις ἦν μετρία, δυνατόν ἂν τις ἐλπίσειεν ἔσεσθαι χρονίσειν αὐτόν. ἀγαθὰ μὲν γὰρ οὕρα κατὰ τὴν εἰρημένην διάθεσιν οὐκ ἂν γένοιτο, τὰ δ' ἐρυθρὰ χρόνῳ μὲν πολλῷ νοσῆσαι τὸν ἄνθρωπον

ένδεικνυται πάντως, οὐκ ἐξ ἅπαντος δὲ τεθνήξεσθαι, καθότι κἂν τοῖς εἰς τὸ προγνωστικὸν καὶ προρρήτικὸν ὑπομνήμασι κἂν τοῖς περὶ κρίσεων ἐδείχθη, μεμψαμένοις τὸν γράψαντα τὸ βιβλίον ἐκεῖνο. τὰ γὰρ δι' ἕτερόν τι συμβάντα τοῖς νοσοῦσιν εἰς ἕτερον ἀναφέρων ἀμαρτάνει. λέλεκται δ' ἡμῖν ἐπὶ πλεόν ἔν ἐκείνοις τοῖς ὑπομνήμασι καὶ τὰ τῆς φρενίτιδος ἴδια σημεῖα καὶ ὥς ἐν

τοῖς ὁμολογουμένοις Ἱπποκράτους εἶναι γνησίοις, ὧν ἐστὶ καὶ τὸ προγνωστικόν, ἐκάστου τῶν σημείων ἢ δύνάμεις ἀκριβῶς εἴρηται κατὰ μόνας αὐτῶ. περὶ μὲν οὖν ἐρυθρῶν ἢ ἐξερύθρων οὖρων οὐδὲν εἶπεν, ὑπερύθρου δὲ μνημονεύσας οὖρου καὶ τῶν ἐξερύθρων τὴν δύναμιν ἐνεδείξατο. γράφει δὲ περὶ τῶν ὑπερύθρων οὖρων ἐν τοῖς ὀνόμασιν ὥδι· εἰ δ' ἐστὶ τὸ οὖρον ὑπέρυθρον καὶ ἡ ὑπόστασις ὑπέρυθρος εἴη, πολυχρονιώτερον μὲν τοῦτο τοῦ προτέρου γίνεται, σωτήριον δὲ κάρτα. τοῦ τοίνυν ὑπερύθρου σωτηρίου μὲν ὄντος ἐν τοῖς μάλιστα, πολὺ χρονιώτερον δὲ τῶν προειρημένων, ἃ διὰ ταχέων εἴρηκε τὴν λύσιν ἔχειν τὰ λίαν ἐρυθρὰ, μακρότερον μὲν ἐνδείξεται χρόνον, οὔτε δὲ θάνατον, ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς, οὔτε παραφροσύνην, εἴ γε διὰ ξανθὴν χολὴν ἐν ἐγκεφάλῳ πλεονάζουσιν αἱ παραφροσύναι γίνονται, καθάπερ γε καὶ κατοπτηθείσης αὐτῆς, ὡς εἰς μέλαιναν ἤδη μεταπίπτειν, αἱ μανιώδεις. αἷμα δὲ πλεονάζειν ἀπεπτότερον καὶ ὀρώδεστερον ἐνδείκνυται τὸ ἐρυθρὸν οὖρον, ἐν ταῖς φλεψὶ δηλονότι περιεχόμενον, ὅσαι καθ' ἡπάρ τ' εἰσὶ καὶ

τὰ μέσα τοῦ σώματος, ὥσπερ καὶ ξανθὴν χολὴν τὰ πυρρὰ καὶ μέλανα. πόθεν οὖν ἐπῆλθεν ἄλλοις τισὶ καὶ τοῖς περὶ Λύκον ἀποδέξασθαι τὸν γράψαντα ἐν προρρήτικῷ· κώφωσις καὶ οὖρα ἐξερύθρα ἀκατάστατα, ἐναιωρηθέντα, παρακρουστικόν, τοῖς τοιούτοις ἰκτεροῦσθαι καλόν. ἔοικε μὲν γὰρ ἐκ τῶν ἐνταῦθα γεγραμμένων ἐφ' Ἑρμοκράτους ὁ γράψας τὸ βιβλίον ἐκεῖνο καθολικόν τι συνθεῖναι θεώρημα· πάμπολυ δ' ἐσφαλταὶ καὶ τῆς τοῦ πράγματος αὐτοῦ φύσεως καὶ τῆς Ἱπποκράτους γνώμης καὶ τῶν ἐπὶ τοῖς ἀρρώστοις ὀρωμένων. ἢ μὲν γὰρ τοῦ πράγματος φύσις ἐνδείκνυται τοὺς ξηροὺς τῇ κράσει καὶ δακνώδεις τῇ ποιότητι χυμοὺς εἰς ἐγκέφαλον ἀνενεχθέντας, αἰτίους ἀγρυπνίας τε καὶ φρενίτιδος γίνεσθαι, καθότι κἂν τοῖς περὶ τῶν πεπονθότων τόπων ὑπομνήμασιν ἐδείκνυον. Ἱπποκράτης δὲ τοιούτους μὲν οἶδε χυμοὺς, τὴν τε τῆς ξανθῆς καὶ μελαίνης χολῆς, ὑγρὸν δὲ καὶ ψυχρὸν τὸν τοῦ φλέγματος, ἀδηκτότατον δὲ καὶ μάλιστα οἰκεῖον ἡμῖν τὸ αἷμα. καὶ μέντοι καὶ ὥς ὀρός

ἐστὶ τῶν κατὰ τὰς φλέβας χυμῶν τὸ οὖρον αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξεν, ὡς εὐλογόν ἐστὶν ὅταν αἷμα πλεόν ἡμίπεπτον ἦ, καθαιρόμενον δι' οὖρων, ἐρυθρὰ ταῦτ' ἐργάζεσθαι καὶ διὰ τοῦτο χρόνιον μὲν ἔσεσθαι τὸ νόσημα, δεομένου γε τοῦ αἵματος εἰς πέψιν χρόνου πλείονος, εἶπερ ἐκ τῶν χρόνων οἱ πεπασμοί, μήτε δ' ὀλεθρίου ποτὲ τοιούτου νοσήματος ὅσον ἐπὶ τοῖσδε τοῖς οὖροις ἔσομένου μήτε φρενιτικοῦ. ἀλλ' οὐ χρὴ μηκύνειν ἐνταῦθα, φθανόντων ἡμῶν τὴν ἀτοπίαν τῶν τοιούτων λόγων ἐν τοῖς εἰς

τὸ προρρήτικὸν ὑπομνήμασιν ἐπιδεδειχέναι. ἐπεὶ δὲ καὶ παχέα δηλοῖ γεγονέναι τὰ οὖρα καὶ μὴ καθιστάμενα, πάντως μὲν δὴ πού τὰ τοιαῦτα τῶν ἀνατεταραγμένων τε καὶ θολερῶν ἐστίν, ὡς οὗτος εἶωθεν ὀνομάζειν, ἔστι δ' αἰεὶ τὰ τοιαῦτα ταραχῆς ἀπέπτου δηλωτικὰ, πολὺ τὸ φυσῶδες ἐχούσης πνεῦμα, καθάπερ τὸ γλεῦκος. διὰ τοῦτό γε καὶ κεφαλαλγίαι συμπίπτουσι τοῖς τὰ τοιαῦτα οὐροῦσιν, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναφερομένου πνεύματος ἅμα τοῖς θερμότεροις χυμοῖς, ὅφ' ὧν εἰκὸς ἐστὶ καὶ τὴν ἀγρυπνίαν αὐξηθῆναι καὶ κίνδυνον ἔσεσθαι παραφροσύνης, ἐὰν οἱ χυμοὶ δριμύτητά τινα σχῶσι. ταῦτ' εὐθέως ἐν ἀρχῇ

πάντα τὰ συμπτώματά τε καὶ σημεῖα γεγονέναι τῷ Ἑρμοκράτει διελθὼν ὁ Ἱπποκράτης, εἴτα μὴδὲν γράψας περὶ τῶν ἐξῆς ἡμερῶν, ἄχρι τῆς πέμπτης ἐνδείκνυται διαμεμενηκέναι ταῦτα πάντα καὶ τότε πρῶτον αὐτὸς ἄρξασθαι τῆς τῶν ἄλλων διηγήσεως, ὅποτε μεταβολὴ τις ἐν αὐτοῖς ἐγένετο· κατὰ τὴν πέμπτην γοῦν ἡμέραν φησὶν οὐρῆσαι πολλὰ λεπτά. καὶ τοίνυν μεταβῶμεν ἤδη πρὸς τὴν ἐκείνης διήγησιν. πέμπτῃ οὐρῆσε λεπτά, εἶχεν ἐναιώρημα, οὐχ ἴδρυτο, εἰς νύκτα παρέκρυσεν. ὅποτε πρῶτον, ἢ τε τῶν οὐρῶν ἐξ ἀρχῆς ἐγένετο μεταβολὴ καὶ παρεφρόνησεν ὁ ἄνθρωπος, ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης, κατὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν, ὑπερβὰς, ὡς εἴρηται, τὴν τῆς δευτέρας καὶ τρίτης καὶ τετάρτης διήγησιν, ὡς τῶν αὐτῶν ἐν αὐταῖς συμπτωμάτων μεινάντων, ἀναμνησθῶμεν οὖν περὶ τῶν λεπτῶν οὐρῶν ὧν εἶπεν ἐν προγνωστικῷ κατὰ τὴνδε τὴν λέξιν. ὁκόσοι δ' ἂν οὖρα λεπτά καὶ ὡμὰ οὐρέουσι πολὺν χρόνον, ἢν τᾶλλα ὡς περιεσομένοισιν ἦ, τοῦτοισιν ἀπόστασιν δεῖ προσδέχεσθαι ἐς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία, ὥστε καθ' ἕτερον τρόπον ἀπεπτον

εἶναι σημαίνεται τὸ νόσημα διὰ τῶν λεπτῶν οὐρῶν, ὥσπερ καὶ διὰ τῶν παχέων, ὅποτε μὴ καθίσταται. τὰ γὰρ ἀνατεταραγμένα μὲν, ἀλλ' ἐν τῷ κεῖσθαι καθιστάμενα, πέψεώς τινος ἀρχὴν ἐνδείκνυται, καὶ μάλισθ' ὅταν ἐν τάχει καθίστηται. τὰ δὲ μὴ καθιστάμενα πρὸς τῇ φυσῶδει ταραχῇ πάχος εἶναι σημαίνει χυμῶν ἀπέπτων. ἐκ μὲν δὴ τούτων ἤδη δηλόν ἐστι χρονίζειν τὸ νόσημα καὶ μέντοι καὶ κινδυνῶδες εἶναι, διὰ τε τὴν κακίαν τοῦ πυρετοῦ καὶ τοῦ παρακροῦσαι τὸν ἄνθρωπον εἰς νύκτα. τὰ δ' ἐφεξῆς ἴδωμεν εἰ τούτοις ἀκόλουθον φαίνεται. ἰκτερώδης, πάντα παρωξύνθη, οὐ κατενόει. διορισμὸς ἐντεῦθεν σοι γινέσθω τῆς κατὰ τὸ ὑποχόνδριον ἐντάσεως ἐφ' ἥπατι συμβάσης. γίνεται μὲν γὰρ ποτε χολῆς ὥχρᾶς ἀνάχυσις ὅλον τὸ σῶμα, λόγῳ κρίσεως, ὡς κἂν τοῖς εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς ὑπομνήμασιν εἴρηται, κατ' ἐκεῖνο τοῦ βιβλίου τὸ χωρίον, ἐνθα φησὶν· ἴκτερος πρὸ ἐβδόμης κακόν. ἀναμνήσθητι δὲ καὶ ὡς πρὶν πεφθῆναι τὸ νόσημα, πολλάκις ἤκουσας οὐτ' ἄλλην τινὰ ἀπόστασιν γίνεσθαι χρηστῶς οὔτε τὴν ἰκτερώδη.

σημαίνει γὰρ ἡ τοιαύτη κωλύεσθαι τὴν χολὴν ἐκκαθαίρεσθαι τοῦ σπλάγχνου καὶ κενοῦσθαι διὰ τῆς γαστρὸς, ἥτοι δι' ἐμφραξιν ἢ διὰ φλεγμονὴν αὐτοῦ. πεπεμμένου δὲ τοῦ νοσήματος ἐνίοτε κριτικῶς εἰς τὰ κατὰ τὸ δέρμα μόρια τοῦ σώματος ἀποτίθεται τὸ περιττεῦον ἢ φύσις, ἄλλων τέ τινων χυμῶν καὶ τῆς ξανθῆς χολῆς· οὐδὲν γὰρ ἐν τῷ

παρόντι διαφέρει ξανθήν ἢ ὠχράν ὀνομάζειν. ὅτι δὲ τῆς κατὰ τὸ ἥπαρ διαθέσεως αὐξανομένης ἢ ἰκτερώδης διάθεσις ἐγένετο δηλοῖ καὶ τὸ πάντα παροξυνθῆναι κατὰ τὴν ἑκτὴν ἡμέραν, ἅμα τῷ μὴ κατανοεῖν τὸν ἄνθρωπον, ὅπερ ἐστὶ καταφρονεῖν.

Section 3.1.6

Ἐβδόμη δυσφόρως, οὖρα λεπτά, ὅμοια, ταῖς ἐπομέναις παραπλησίως. περὶ δὲ ἑνδεκάτην ἐόντι πάντα ἔδοξε κουφισθῆναι.

Ἐν τῇ πέμπτῃ τῶν ἡμερῶν ἀρξάμενα χεῖρω γίνεσθαι τὰ οὖρα παρέμενε φυλάττοντα τὴν κακίαν, ἕως πολλῶν

ἡμερῶν. οὐ γὰρ μόνον ἐπὶ τῆς ἐβδόμης, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὰς ἐπομένας ἄχρι τῆς ἑνδεκάτης ἐν τοῖς αὐτοῖς γενέσθαι συμπτώμασί τε καὶ σημείοις τὸν Ἑρμοκράτην φησί· περὶ ἑνδεκάτην ἐόντι ἔδοξε πάντα κουφισθῆναι. καλῶς εἶπεν ἔδοξεν. οὐ γὰρ οἷόν τ' ἐστὶν ἐπὶ κινδυνωδεστάτοις σημείοις εὐθέως αὐτὸν ἐν ἀμείνονι καταστάσει γενέσθαι, τῆς αὐτῆς ἀπεψίας διαμενούσης τῶν χυμῶν, μετὰ τοῦ μηδὲ κρίσιμον ἐπιφανῆναι τι κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν, ὃ πολλάκις εἶωθεν ἐπιφαίνεσθαι, τῆς φύσεως ἥτοι δι' αἵματος ἐκκρίσεως ἢ γαστρὸς ἢ ἐμέτων ἢ ἰδρώτων ἢ παρωτίδος ἢ τινὸς ἀποσκήματος ἐκ τοῦ κινδύνου ῥυσαμένης τὸν ἄνθρωπον. ἐπισκεψώμεθα γοῦν ἐφεξῆς τὰ κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν.

Section 3.1.7

Κῶμα ἤρξατο, οὖρα παχέα ὑπέρυθρα, κάτω λεπτά, οὐ καθίστατο, ἡσυχῇ κατενόει.

Ἐν ὅλον γέγονε βιβλίον ἐξηγουμένοις τὸ σημαινόμενον ἐκ τῆς κῶμα φωνῆς, ἐν ᾧ δεικνύται τὴν εἰς ὕπνον καταφορὰν οὕτως ὀνομάζων Ἱπποκράτης. εἰς ὕπνον δὲ λέγω καταφορὰν, ὅταν ἐγρηγορέναι μὲν ἀδυνατῶσιν οἱ κάμνοντες, οὐκ ἀναπεπταμένους ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς, μύσαντες δ' αὐτοὺς ἥτοι βαθέσιν ὕπνοις ἢ λεπτοῖς ἢ ἀγρυπνίαις συνέχωνται. διὸ καὶ διορισμοῦ δεῖται καὶ πολλῆς συνέσεως τε καὶ τριβῆς, ἵνα γινῶναι ἐπὶ τίνι διαθέσει κωματώδης ὁ νοσῶν ἐγένετο. πολλάκις μὲν γὰρ ὑγρότητι πολλῇ τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ μορίου, καθ' ὃ καὶ τὸν ὕπνον ὀρθῶς Ἀριστοτέλης ἔδειξε γινόμενον, ἔπεται κῶμα, καθάπερ ἐνίοις τῶν μεθυσθέντων γίνεται, πολλάκις δὲ διὰ μόνην ψύξιν, ἔστι δ' ὅτε καὶ δι' ἄμφω ταῦτα συμπίπτει βαθὺς καὶ κωματώδης ὕπνος, ἀλλὰ καὶ δι' ἀρρώστιαν δυνάμεως ἢ τοιαύτη γίνεται διάθεσις, οὕτως ἥδη νεκρουμένης αὐτῆς, ὥς ἐπηρμένα τὰ βλέφαρα φυλάττειν μὴ δύνασθαι. καὶ συμβαίνει τοὺς οὕτως ἔχοντας ἐπειδὴν μύωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἢ μηδ' ὅλως ἢ βραχύ τι κοιμηθέντας, ἀγρυπνεῖ, οὐδὲ τότε διαίρειν

τὰ βλέφαρα δυνάμενους, ἥντινα διάθεσιν ἀπὸ τῆς γινομένης δι' ὑγρότητα καὶ ψύξιν οἱ σφυγμοὶ μάλιστα διορίζουσιν, ἀμυδρότατοί τε καὶ βραδεῖς καὶ

ἀραιοὶ καὶ σμικροὶ γινόμενοι. καὶ εἴπερ ταύτην τὴν θεωρίαν Ἱπποκράτης ἐξηγησάμενος παραπλησίως ταῖς ἄλλαις ἐγγράφει τὸ τῶν σφυγμῶν εἶδος ἐπὶ τῶν καμνόντων, ἀκριβέστερον οὕτω καὶ ἡμεῖς τῶν συμβαινόντων αὐτοῖς διαθέσεων εἶχομεν τὴν γνῶσιν· ἐπεὶ δὲ παρέλιπεν αὐτὴν, ὥσπερ ἔνιοι τὴν τῶν οὖρων, ἐξ ὧν ἔγραψεν, ἐκ τούτων χρή τεκμαίρεσθαι περὶ τῶν ἀρρώστων. φλεγματώδη μὲν οὖν χυμὸν ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον ἀφικέσθαι κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ἡμέραν οὐκ εὐλογον ἐν νοσήματι ξηρῷ καὶ θερμῷ καὶ τὴν ἀρχὴν εὐθέως εἰσβάλλοντι. καὶ γὰρ ἡ τῆς γλώττης ἔγκαυσις ἢ τ' ἀγρυπνία καὶ ὁ πυρετὸς ἰσχυρὸς ὧν, ἢ τε κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν ἱκτερώδης ἀνάχυσις, τὰ τε διαχωρήματα συγκεκαυμένα πυρώδη τὴν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι διάθεσιν εἶναι δηλοῖ. σὺν τῷ καὶ εἴ τι πλῆθος ἡθροιστο χυμοῦ ἐν ἥπατι μόνῳ καὶ κατὰ τὰς ἐνταῦθα φλέβας, οὐ καθ' ὅλον τὸ σῶμα περιέχεσθαι τοῦτο,

δηλωθὲν εὐθέως ἐν ἀρχῇ διὰ τοῦ τῶν οὖρων πάχους. ὑπολείπεται τοίνυν ἥτοι ψύξις σφοδρὰ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον, ἢ ἀρρώστια δυνάμεως αἰτία τοῦ κώματος τῷ Ἑρμοκράτει γεγονέναι κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ἡμέραν· ὁπότερον δ' ἂν ἢ τούτων, ἐσχάτως ἐστὶν ὀλέθριον. ἀνίατοι γὰρ ἐδείχθησαν αἱ τοιαῦται ψύξεις, ὅταν ἀκολουθήσωσι θερμοῖς καὶ ξηροῖς νοσήμασιν. εἰκότως οὖν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης, ἔδοξε πάντα κουφισθῆναι. χαλεπωτάτου γὰρ σημείου τοῦ κατὰ τὸ κῶμα λαβόντος ἀρχὴν ἐπὶ τῆς ἐνδεκάτης ἡμέρας, ἀδύνατον ἦν ἀναλαμβάνειν τὸ σῶμα τηνικαῦτα τὴν ὑγιεινὴν ἔξιν. οὐ μὴν οὐδὲ μέση τις ἐστὶν ἐν τοῖς τοιοῦτοις διαθέσεις, ἀλλ' ἐὰν ἐκπέσῃ τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως ἡ τοιαύτη τοῦ πυρετοῦ ἰδέα, πρὸς τὴν ἐναντίαν ἀφικνεῖται τὴν ὀλεθρίαν, ἐν ἣ σβέννυται τὸ ἔμφυτον θερμόν. τοῦ τοίνυν κώματος οὕτως ὀλεθρίου συμπτώματος ἐπὶ τῆς ἐνδεκάτης ἡμέρας γενομένου προσχῶμεν τοῖς οὔροις· εἰ μὲν γὰρ ὀλέθρια καὶ αὐτὰ φαίνοιτο, διὰ ταχέων δηλώσει τεθνήξεσθαι τὸν ἄνθρωπον, εἰ δὲ μέτρια, εἰς χρόνον ἐκταθήσεσθαι πλέονα. τὰ μὲν γὰρ ἄριστα τῶν οὖρων ἐν τῇ τοιαύτῃ διαθέσει

ἀδύνατον γενέσθαι. τίνα δὲ λέγει περὶ αὐτῶν ἀκούσωμεν. οὔρα; φησὶ, παχύτερα· συνάπτουσι δ' ἐνταῦθα τινες μετὰ τὸ κῶμα τὸ ἔμπροσθεν εἰρημένον, ἥρξατο, τοῖς οὔροις προστιθέντες· ἐν γὰρ τῷ μεταξὺ τεταγμένον αὐτὸ τοῦ τε κώματος καὶ τῶν οὖρων ἐνεστὶν ὁποτέρῳ τις βούλεται προσνέμειν, ὥς γενέσθαι τὴν ἀνάγνωσιν διττὴν, μίαν μὲν τοιαύτην, κῶμα ἥρξατο, μίαν δ' ἄλλην τοιάνδε, ἥρξατο δ' οὔρεϊν παχύτερα. καὶ γὰρ προστιθέασι τῷ οὔρει ῥήματι κατὰ τὴν ὀριστικὴν καλουμένην ἔγκλισιν εἰρημένῳ τὸ ν γράμμα καὶ γράφουσιν οὔρεϊν μετὰ τοῦ ν κατὰ τὴν ἀπαρέμφατον καλουμένην, ἵνα τῷ ἥρξατο σύμφωνος ἡ γραφὴ γένηται. πιθανώτερον δ' ἐστὶ τῷ κῶμα ῥήματι τὸ ἥρξατο προσκεῖσθαι, νῦν αὐτοῦ πρώτου ἀρξαμένου· τὰ δ' οὔρα παχέα κατ' ἀρχὰς εὐθύς ἦν, ἐν γὰρ τῇ τῶν πρώτων ἡμερῶν διηγήσει γέγραπται κατὰ τήνδε τὴν λέξιν. οὔρει παχέα ἐρυθρὰ κείμενα οὐ καθίστατο, ὥς οὐκ ἐνδέχεται λέγειν αὐτὸν, τὰ οὔρα γενέσθαι παχέα μέχρι τῆς πέμπτης ἡμέρας ἀπ' ἀρχῆς τοιαῦτα γεγονότα· κατὰ γὰρ τὴν πέμπτην

μεταπεσόντα λεπτά φησιν αὐτὰ γεγονέναι, κᾶπειτα καὶ κατὰ τὴν ἐβδόμην, ὥς τοιούτων ὄντων αὐτῶν, ἐμνημόνευσε. κατὰ τὴν ἐνδεκάτην οὖν εἰκότως εἶπεν, οὖρει παχύτατα, παραβαλὼν αὐτὰ τοῖς ἀπὸ τῆς πέμπτης ἡμέρας ἕως ταύτης γινομένοις λεπτοῖς, ἀλλὰ καὶ ὑπέρυθρά φησιν αὐτὰ γενέσθαι καὶ κάτω μικρὰ σχεῖν ὑφιστάμενα. μέσα τοίνυν φαίνεται τὰ οὖρα γεγονέναι τῶν τ' ἀγαθῶν καὶ τῶν ὀλεθρίων. τὸ δ' ἐπὶ τελευτῇ λεγόμενον αὐτῷ διττῶς ἀναγινώσκουσιν· ἔνιοι μὲν οὕτως, οὐ καθίσταντο ἡσυχῇ, προστιθέντες τὸ ἡσυχῇ τοῖς μὴ καθισταμένοις οὖροις, ἔνιοι δ' οὕτως, καθίσταντο· καὶ πάλιν ἀφ' ἑτέρας ἀρχῆς, ἡσυχῇ κατενόει, καὶ φαίνεται τοῦτο μᾶλλον ἔχειν διάνοιαν. τὸ γὰρ ἡσυχῇ καὶ προειρημένου μὲν τοῦ καθίστασθαι τὰ οὖρα συνήθως οὕτω λέγουσιν οἱ Ἑλληνες· ἐπὶ δὲ τῶν μὴ καθισταμένων οὐ πάνυ τι προστιθέασι τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν ἐνδεκάτην γινόμενα σημεῖα καὶ συμπτώματα ταῦτ' ἐστίν. ἴδωμεν δ' ἐφεξῆς ἃ περὶ τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἔγραψε.

Section 3.1.8

Τεσσαρεσκαίδεκάτη ἀπύρετος, οὐχ ἰδρωσεν, ἐκοιμήθη, κατενόει πάντα, οὖρα παραπλήσια.

Μάτην δόξει κεῖσθαι τὸ οὐχ ἰδρωσεν, ὅμοιον τῷ οὐχ ἡμορράγησεν, οὐκ ἤμεσεν, οὐ παρωτίδας ἔσχεν. ἀλλ' ὥσπερ ὀλίγῳ πρόσθεν ἔφη, περὶ δὲ ἐνδεκάτην ἐόντι πάντα ἔδοξε κουφισθῆναι, δυνάμενος μὲν εἰπεῖν ἀπλῶς ἐκουφίσθη πάντα, προσθεὶς δὲ τὸ ἔδοξεν ἔνεκα τοῦ τῶν ἐν ἑτέροις αὐτῷ γεγραμμένων ἀναμιμνήσκειν, ἐν τοῖς μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν οὐ δεῖ πιστεῦειν, οὕτω καὶ νῦν οὐκ ὤκνησεν ἐκ περιττοῦ προσθεῖναι τὸ οὐχ ἰδρωσεν, ἀναμνήσεως ἔνεκεν τοῦ κατὰ τὴν ῥαστώνην ἀπίστου. τὸ γὰρ ἐνδεχόμενον ἐν τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τῶν ἡμερῶν εἶπερ ἐγένετο, ἔσωσεν ἂν τὸν ἄνθρωπον. ἐκ γοῦν τοῦ μὴ γενέσθαι τῆς κακοηθείας τοῦ νοσήματος ἀνέμνησεν ἡμᾶς. ἀγνοοῦνται δὲ πολλοῖς τῶν ἰατρῶν αἱ τοιαῦται διαθέσεις, καὶ χαίρουσιν ἐπὶ τοῖς ἄμεινον ἔχειν δόξασιν, κἂν ἐπ' ὀλεθρίοις τοῖς ἐμπροσθεν σημείοις τε

καὶ συμπτώμασι τοῦτο γενέσθαι συμβῇ, μὴ γινώσκοντες ὡς νεκρουμένης τῆς φύσεως καὶ σβεννυμένου τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ τὰς τοιαύτας διαθέσεις συμβαίνει γίνεσθαι, παραπλησίως τοῖς εἰς ὄγκον αἰρομένοις μορίοις ἐκ κακοήθους ρεύματος, ὅταν ἡ φύσις ἀρρώστοῦσα μὴδ' ὅλως ἐπιχειρῇ τῇ πέψει τοῦ τὸν ὄγκον ἐργασαμένου χυμοῦ. περὶ γὰρ τὰς γενέσεις τοῦ πυροῦ, φησὶν, οἳ τε πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ γίνονται, μεταβαλλομένων ὑπὸ τῆς ἐμφύτου θερμασίας τῶν τὸν ὄγκον ἐργασαμένων χυμῶν ὅταν οὖν αὕτη μηκέτ' ἐγχειρῇ τῇ πέψει δι' ἀρρώστιαν, οὔτε πονοῦσιν οὔτε πυρέττουσιν, εἰ μὴ πάνυ μικρόν. ἐπὶ μὲν οὖν τοῖς ἐκπυήσασιν ἐκκριθέντος τοῦ πυροῦ σῶον φυλάττεται τὸ μόριον εἰς ὃ τὸ ρεῦμα κατέσκηψεν· ἐφ' ὧν δ' οὐτ' ἐκπύησις οὐτ' ὀδύνη τις ἀξιόλογος οὔτε πυρετὸς γίνεται, σήπεται τὸ μόριον, ὡς ἀναγκαῖον ἡμῖν γενέσθαι παντελῶς ἐκκόψαι ποτ' αὐτό. παραπλήσιόν τι συμβαίνει τούτῳ κάπιν τῶν ἀσήμως τε καὶ ἀλόγως

ἀπυρέτων γενομένων ἐπὶ θανατώδεσι σημείοις. ὅτι δὲ τοιαύτη διάθεσις ἦν τῷ Ἑρμοκράτει καὶ τὰ τοῦ γενομένου

κώματος ἐπὶ τῆς ἐνδεκάτης ἡμέρας ἐδήλου. τὸ γὰρ ἅμα πυρετῷ διακαεῖ καὶ χυμὸν ἔχοντι δηλονότι δακνώδη καὶ δριμὺν ἐξαίφνης σύμπτωμα σχεῖν, ὑγροῖς καὶ ψυχροῖς καὶ ἀδήκτοις ἐπόμενον χυμοῖς, ἐνδεικτικόν ἐστιν οὐ τοῦ πεπαῦσθαι τὴν ἔμπροσθεν διάθεσιν, οὐδενός γε κρισίμου γεγονότος, ἀλλὰ τοῦ νεκροῦσθαι τε καὶ σβέννυσθαι τὴν ἔμφυτον θερμασίαν. εἴρηται μὲν οὖν ἐπὶ πλεόν περὶ τούτων ἐν ἑτέροις, ἀλλὰ καὶ νῦν ἐν κεφαλαίοις ἅπαξ ἀρκείτω λελέχθαι περὶ τῶν ἀλόγως ἐπὶ χαλεποῖς νοσήμασιν ἀπυρέτων γενομένων. ὅσῳ γὰρ ἂν ὀλεθριωτέρων προηγησαμένων σημείων ἄμεινον ἔχειν δόξωσι, τοσούτῳ τὴν νόσον ὀλεθριωτέραν ἔχουσιν. εἰ δ', ὥς οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον εἰρήκασιν, λοχοῦντος τοῦ νοσήματος, ὥσπερ θηρίου τινὸς ἢ ἀνθρώπου πονηροῦ, διάνοιαν γὰρ ἔχοντός ἐστι ζώου τὸ λοχεῖν, ἐξαίφνης ἐπιθῆται λάθρα, μὴ προσδοκῶσι τοῖς ἐνεδρευομένοις ὑπ' αὐτοῦ. ἀλλὰ τὰ μὲν οὕτως εἰρημένα προσηκόντως ἂν τις ὀνομάσαι περιιέλῃσιν. οὐδὲν γὰρ εἰπόντες ἐπιστημονικόν, ἀλλὰ περιιελήσαντες μόνον, οἶονται τὸ προκείμενον ἀποδεδειχέναι,

διὰ παραδείγματος οὐδὲν οὐδὲ τοῖς παραβαλλομένοις ὅμοιον ἔχοντός τι. καταλιπόντες οὖν αὐτοὺς αὐτοὶ συμπληρώσωμεν ἤδη τὰ προκείμενα. καί μοι πρόσεχε τὸν νοῦν ἀκριβῶς ἐνταῦθα καὶ μὴ θαύμαζε πῶς ἐγὼ πολλάκις ὀλεθρίως εἰπὼν ἔχειν τινὰ μεταξὺ καλῶς αὐτοῦ σχόντος ἐξαίφνης, ὥς καὶ λούσασθαι, καταγελῶμενος οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰατρῶν, ἐμμείνας τῇ προρρήσει, μετὰ ταῦτ' ὑποστρέψαντος εἰς τὸ νόσημα τοῦ δόξαντος ἐσχηκέναι καλῶς, εἴτ' ἀποθανόντος, ἐκ μαντικῆς ἐνομίσθη, οὐκ ἰατρικῆς θεωρίας, προειρηκέναι, καὶ ταῦτα τῶν θαυμαστῶν τούτων ἰατρῶν οὐδαμῶθι γεγράφθαι λεγόντων αὐτά. πόθεν οὖν ὅτι κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ἡμέραν ἢ τεθνήξεσθαι τινὰς ἢ κριθήσεσθαι προεῖπον ἔστι μοι κἂν τοῖς περὶ κρισίμων αὐτάρκως γεγραμμένα τὰ περὶ τῶν τοιούτων προρρήσεων, ἔστι δὲ κἂν τοῖς περὶ κρισίμων· καὶ πάντων αὐτῶν ἡγεμὼν ἐστὶν ὁ θαυμάσιος Ἱπποκράτης. ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλλα διὰ τε τῶν εἰρημένων ἄρτι βιβλίων ἐξείργασμαι καὶ τινων ἑτέρων. ἐν δὲ τῷ παρόντι τοῖς ἀνεγνωκόσιν

ἐκεῖνα σαφῇ τὸν περὶ τῶν ἐνεστώτων ἀπεργάσομαι λόγον. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς ἐνδεκάτης ἡμέρας ἔδοξεν ὁ Ἑρμοκράτης κεκουφίσθαι, τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ ἀπηλλάχθαι τελέως· ὠρισμένου δ' ἤδη καὶ προεγνωσμένου τοῦ πάντως ὑποστρέψαι τε καὶ τεθνήξεσθαι τὴν ἑπτακαιδεκάτην ἡμέραν ἀκόλουθον ἦν τοῖς κατὰ τὴν ἐνδεκάτην καὶ τεσσαρεσκαίδεκάτην γενομένοις ἐνεγκεῖν τὴν ὑποστροφὴν, ὥς ἂν κατὰ κρισίμους ἡμέρας τῆς τοῦ νοσήματος μεταβολῆς γενομένης. ἐμάθομεν γὰρ ἐν τε τῷ προγνωστικῷ καὶ τοῖς ἀφορισμοῖς τὰς κατὰ τετράδα περιόδους τῶν ἡμερῶν εἰς τὴν εἰκοστήν, οὐ τὴν εἰκοστήν πρῶτην ἀφικνεῖσθαι, καὶ διὰ τοῦτο τὴν μὲν ια' τῆς ιδ' ἐπίδηλον εἶναι, τὴν δὲ ιζ' τῆς κ. ὑποστρέψαι μὲν οὖν τῷ Ἑρμοκράτει εὐλογώτατον τὸ νόσημα κατὰ τὴν ιζ' ἡμέραν, ἀκολουθῆσαι δὲ κατὰ τὴν κ' ἑτέραν μεταβολήν.

οὐ μὴν ἤδη γέ πω δῆλον ἡμῖν τοῖς ἀναγινώσκουσι τὰ γεγραμμένα πρὸς Ἱπποκράτους ὅποια τις ἢ κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν ἔσοιτο μεταβολή, διὰ τὸ μήτε τὴν δύναμιν ὅπως εἶχε τοῦ κάμνοντος ἐπίστασθαι μήτε τὸ βεβαιότατον

αὐτῆς σημεῖον ὑπ' αὐτοῦ γεγράφθαι. σὺν μὲν γὰρ τῇ τούτων γνώσει ῥᾶστον ἦν εἰπεῖν, εἴτε κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν ὁ κάμνων ἔξει τὴν τελευτὴν εἴτε καὶ εἰς πλείονας ἐκταθήσεται τὸ νόσημα. μὴ γινωσκομένων δ' ἐκείνων ἄδηλον. ἀκούσωμεν οὖν ὧν περὶ τῆς ἑπτακαιδεκάτης καὶ ὧν περὶ τῆς εἰκοστῆς εἶπεν αὐτός.

Section 3.1.9

Περὶ δὲ ἑπτακαιδεκάτην ἐόντι ὑπέστρεψεν, ἐθερμάνθη τὰς ἐπομένας, πυρετὸς ὄξύς, οὖρα λεπτά.

Τὰ μὲν ἄλλα τῆς ὑποστροφῆς ἐστὶ συμπτώματα, τὰ δ' οὖρα τὰ λεπτά δηλοῖ τὴν νόσον ἄπεπτον ὑπάρχειν, ὥστ' οὐτ' εἰ καὶ μὴ μεγάλως ἦν τὰ φανέντα σημεῖα ὀλέθρια, σωθήσεσθαι τὸν ἄνθρωπον εἶπεν ἂν τις ἐπὶ τῆς ἑπτακαιδεκάτης ἡμέρας, ὁρῶν τὴν ἀπεψίαν τῶν οὕρων. αὐτὸς γὰρ

εἶπεν ἐν τοῖς τοιούτοις κίνδυνον εἶναι, μὴ οὐ δυνήσεται τῷ χρόνῳ τοῦ νοσήματος ὁ κάμνων ἐξαρκέσαι.

Section 3.1.10

Πάλιν δ' εἰκοστῇ ἐκρίθη ἀπύρετος, οὐχ ἰδρωσεν.

Ἐν ἣ κατὰ λόγον ἦν ἡμέρα παροξυνθῆναι τὸν πυρετὸν, εἶπερ ὅλως ἡ φύσις ἐνεχείρησε τῇ πέψει τῶν χυμῶν ἢ μόνον ὥς ἐδήλουν τὰ οὖρα διαμένοντα λεπτά, κατὰ ταύτην ἐπαύσατο τελέως ὁ πυρετός. οὐδὲ γὰρ κατὰ τὴν ἑπτακαιδεκάτην ἐγγόνει τῷ λόγῳ τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ἀλλὰ μόνῳ τῷ τῆς σήψεως, ἐκθερμανθέντων πυρετωδῶς τῶν χυμῶν. τὸ τοίνυν ζέσαν αὐτῶν διαπνευσθὲν ἀπύρετον ἂν εἰργάσατο τὸν ἄνθρωπον. ἀλλὰ μενόντων τῶν ὀλεθρίων συμπτωμάτων, ὥς ἐφεξῆς ἐρεῖ, σαφὲς ἦν ἀπολεῖσθαι τὸν Ἑρμοκράτην. ὥσπερ δ' ἐπὶ τεσσαρεσκαίδεκάτης ἡμέρας ἔγραψεν, οὐκ ἰδρωσεν οὕτως, καὶ κατὰ τὴν εἰκοστὴν αὐτὸ προσέθηκεν, ἀναμινήσκων τῆς ἀσήμεως γενομένης ῥαστώνης.

ὅτι δὲ διέμεινε τὰ συμπτώματα τοῦ νεκροῦσθαι τὴν φύσιν τοῦ κάμνοντος εὐδηλὸν ἐστὶν ἐξ ὧν ἐφεξῆς ἔγραψε τοῖς κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν εἰρημένοις, οἷς ἤδη πρόσεχε τὸ νοῦν.

Section 3.1.11

Ἀπόσιτος παρὰ πάντα χρόνον, κατενόει, διαλέγεσθαι οὐκ ἡδύνατο, γλῶσσα ἐπίξηρος, οὐκ ἐδίψη, κατεκοιμᾶτο κωματώδης.

Πάντα τὰ εἰρημένα νεκρουμένης ἐστὶν ἤδη τῆς ζωτικῆς δυνάμεως γνωρίσματα, οἷον εὐθέως ἡ ἀποσιτία τὴν ἀνορεξίαν δηλοῦσα, ποτὲ μὲν διὰ τὸ στόμα τῆς κοιλίας γίνεται, κεκακωμένον ὑπὸ τινος ἀλλοτρίας ποιότητος χυμῶν, ἔστι δ' ὅτε διὰ τῆς δυνάμεως αὐτῆς νέκρωσιν, ἥς, ὅθ' ὑγίαιnen, ἦν ἔργα τὸ τε τῆς ἐνεργείας αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ τῶν ἰσομένων αὐτὴν ὀρέγεσθαι. τῆς δ' αὐτῆς ταύτης ἔργον

καὶ ἡ τῆς ὑγρᾶς οὐσίας ἔνδειά τε καὶ ἀναπλήρωσις· ὅπως οὖν εἶχε καὶ περὶ ταῦτα σαφῶς ἐδήλωσεν ὁ Ἱπποκράτης εἰπὼν, οὐκ ἐδίψη. καὶ τῷ μὲν ἀπόσιτος ἅπαντα τὸν χρόνον, ἐφεξῆς ἔγραψε κατενόει· τῷ δὲ γλῶσσα ἐπίξηρος, τὸ οὐκ ἐδίψη· τὸ μὲν κατενόει πρὸς τὸν κοινὸν ἀμφοτέρων διορισμὸν παραλαβὼν, τὸ δ' οὐκ ἐδίψη πρὸς τὸν ἕτερον. ὁ μὲν οὖν κοινὸς διορισμὸς τοῦτο φησιν· οὐκ ἡσθάνετο τῆς ἐνδείας οὔτε τῆς κατὰ τὸ ξηρὸν οὐσίας οὔτε τῆς κατὰ τὸ ὑγρὸν, οὐ διὰ τὸ μὴ παρακολουθεῖν, ἀλλὰ διὰ τοῦ νεκροῦσθαι τὴν δύναμιν αὐτοῦ. τῷ δ' οὐκ ἐδίψη προσέθηκε τὸ γλῶσσα ἐπίξηρος, εἰς διορισμὸν τοῦ μὴ δι' ὑγρότητα τὸν ἄνθρωπον ἄδιψον γεγενῆσθαι, καθάπερ ἔνιοι τῶν ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν ἡθροϊκῶν χυμῶν, ἀλλὰ καίτοι διαθέσεως οὔσης διψωδεστάτης ἡ δύναμις οὐκ ἡσθάνετο νεκρουμένη. μή τι δὲ καὶ τὸ διαλέγεσθαι μὴ δύνασθαι κατὰ τὴν ταύτης ἐγένετο κάκωσιν. εἴπερ οὖν τὰ συμπτώματα ταῦτα καὶ κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν ὑπῆρχεν αὐτῷ καὶ σχεδὸν ἐν ὅλῃ τῇ νόσῳ, δῆλον ὅτι σβεννυμένης τῆς

ἐμφύτου θερμασίας ὁ πυρετὸς ἐπαύσατο κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν. ὁμολογεῖ δὲ τούτοις καὶ τὸ κατεκοιμᾶτο σμικρὰ, κωματώδης. οὐ γὰρ ὡς οἱ κατὰ φύσιν ἔχοντες ἐκάθευδεν, ἀλλὰ δι' ἀρρώστιαν τῆς δυνάμεως ἐκὼν ἔμυεν, ὡς μὴ δύνασθαι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνεωγότας ἔχειν, ἐκλινέ τε αὐτοὺς καὶ σμικρὰ κατεκοιμᾶτο. προσέθηκε γὰρ τῷ κατεκοιμᾶτο τὸ σμικρὰ, διότι καὶ τοῦτο γνώρισμα τῆς κατὰ τὴν δύναμιν ἀρρώστιας ἦν, οὐ τῶν κατὰ φύσιν ὑπνῶν, τινὰ λέγεσθαι τῷ κάμνοντι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, ἢ δι' ὑγρότητα τῆς αἰσθητικῆς ἀρχῆς ὑπνῶδες ἦν τὸ κῶμα. θαυμάσαι τοίνυν ἐστὶν οὐ διὰ τί τέθνηκεν ὁ Ἑρμοκράτης, ἀλλὰ διότι μέχρι τῆς ἐβδόμης καὶ εἰκοστῆς ἡμέρας ἐξήρκεσιν· εὐλογον γὰρ ἦν οὐ μετὰ πολὺ τῆς εἰκοστῆς ἀκολουθεῖν τὸν θάνατον αὐτῷ. δῆλον οὖν ὅτι νέος τις ἦν εὐρωστός τε φύσει καὶ διὰ τοῦτ' ἀντέσχετο, κατὰ βραχὺ μαραινόμενος. ἔνεστι γὰρ ἐξ ἀπάντων τῶν συμβάντων αὐτῷ τεκμήρασθαι τὸν καλούμενον ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἰατρῶν μαρασμὸν περιφρυγῇ γεγενῆσθαι. διέφθειρε δὲ αὐτὸν ἐπὶ τῆς εἰκοστῆς ἐβδόμης ὁ διὰ τὴν

τῶν χυμῶν σηπεδόνα γενόμενος πυρετὸς, ἐπὶ τῆς εἰκοστῆς τετάρτης, ὃν διὰ τῆς ἐχομένης ῥήσεως ἐδήλωσεν. ἄξιον δ' ἐπισημῆνασθαι διὰ τί κατὰ τὴν προκειμένην λέξιν ἔγραψε κατενόει πάντα. φαίνεται γὰρ οὐ πάντα κατανοήσας, αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους ἐν τῇ τῆς πέμπτης ἡμέρας διηγήσει

γράψαντος αὐτὸν παρακροῦσαι, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἐπὶ τῆς ἑκτῆς προσθέντος, οὐ κατενόει, καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς ἑπτακαιδεκάτης παρέκρουσε. δυοῖν τοίνυν θάτερον, ἢ ὅτι μόναις ταύταις ταῖς ἡμέραις παρέκρουσε, τῷ δ' ἄλλῳ χρόνῳ κατενόει, δηλῶσαι βουλόμενος ἔγραψε κατενόει πάντα, ἢ ὅτι κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν, ἧς ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει τὴν διήγησιν ἔγραψε, κατενόει πάντα, τουτέστιν οὐδὲ μικρὸν παρεφέρετο. διὰ τί δὲ τοῦτο προσέθηκεν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἶπον. ἀδίψων γὰρ καὶ ἀνορέκτων γινομένων τινῶν ἐν νόσοις, ἢ διὰ τὸ παραφρονεῖν ἀναισθητῶς ἐχόντων ὧν πάσχουσιν ἢ διὰ νέκρωσιν τῆς ἐν τῇ κοιλίᾳ δυνάμεως φυσικῆς. ἐπειδὴ οὕτω πάσχουσιν ἄνευ τοῦ παραφρονεῖν, ἀπολείπεται νεκρῶσαι τὴν φυσικὴν δύναμιν αὐτῶν.

Section 3.1.12

Περὶ δὲ εἰκοστὴν καὶ τετάρτην ἐπεθερμάνθη, κοιλίῃ ὑγρῇ, λεπτοῖσι πολλοῖσι ῥέουσα καὶ τὰς ἐπομένας, πυρετὸς ὀξύς, γλῶσσα συνεκαύθη, ἐβδόμη καὶ εἰκοστῇ ἀπέθανε.

Τούτῳ τῷ ἀρρώστῳ ἡ τετάρτη καὶ εἰκοστὴ τῶν κατὰ περίοδον οὔσα κρισίμων, ὡς ἐδείχθη, καὶ ἡ ἐβδόμη καὶ εἰκοστὴ πολὺ μᾶλλον ἐπὶ ταύτης ἐξ ἀναλογίας ἤνεγκαν τινὰς νεωτερισμούς. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῆς ἑπτακαιδεκάτης ἡμέρας ὑποστρέψας κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἔδοξεν ἔχειν ἄμεινον, οὐ σῶν οὕτως κατὰ γὰρ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ φαντασίαν τοῖς πολλοῖς ποιήσας, σβεννυμένης τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ἀπύρετος ἐγίνετο, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῆς εἰκοστῆς τετάρτης ἀρξάμενος πυρέττειν, ἐκ σηπεδόνης τῶν ὑπολοίπων χυμῶν, ἐξῆς καὶ διεχώρησε κάτω πολλὰ καὶ λεπτὰ καὶ κακοήθη, κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἐβδόμην ἀπέθανεν,

ὀξέος αὐτοῦ γενομένου καὶ ξηροῦ τοῦ πυρετοῦ, δι' ὧν καὶ ἡ γλῶσσα συνεκαύθη.

Section 3.1.13

Τούτῳ κώφωσις διὰ τέλεος παρέμενεν. οὔρα ἢ παχέα καὶ ἐρυθρὰ, οὐ καθιστάμενα ἢ λεπτὰ καὶ ἄχροα ἐναιωρήματα ἔχοντα, γενέσθαι οὐκ ἠδύνατο.

Καὶ μετὰ τὴν τῆς εἰκοστῆς ἡμέρας διήγησιν ἐφεξῆς ἐγεγράφει τὸ μὲν νῦν εἰρημένον, τὸ γενέσθαι οὐκ ἠδύνατο, ταῦτ' ὁ σημαῖνον τῇ ἀπόσιτος φωνῇ. οὔρα δ' ἀπὸ τῆς ἑπτακαιδεκάτης ἄχρι τῆς εἰκοστῆς ἔφη γεγενῆσθαι λεπτὰ, προειρήκει δ' , εἴ τι μεμνήμεθα, καὶ περὶ τῶν ἐρυθρῶν καὶ ἀκατάστατον ἐχόντων ἐναιώρημα. νῦν οὖν ἐπαναλαβὼν ἅμα περὶ πάντων ὧν ἀπεφάνητο, δυνάμει τοῦτο λέγει, ὡς οὔρησεν ἄλλοτ' ἄλλοιᾳ, χρηστὸν δ' ἀκριβῶς οὐδέποτ' οὐδέν. ἀλλὰ καὶ ὅτι διὰ παντὸς αὐτῷ τοῦ νοσήματος ἡ κώφωσις παρέμεινεν, οὐκ εἰρημένον ἔμπροσθεν, εἰκότως νῦν προσέθηκεν.

οὐκ οἶδα δ' ὅπως οὐκέτι οὐδὲν εἶπε περὶ τῆς ἰκτερώδους ἀναχύσεως. ἀκόλουθον γὰρ ἦν καὶ ταύτης μνημονεῦσαι. τάχ' οὖν ὥς πρόδηλον ὅτι παρέμεινεν ἐσιώπησεν, οὐπὼ γὰρ οὐδ' ἰδρῶς ἐγένετο τῷ Ἑρμοκράτει οὔτε διὰ γαστρὸς ἢ οὖρων ἢ ἐμέτων ἠκολούθησε κένωσις χολωδῶν, ἀδύνατον ἦν παύσασθαι τὸν ἰκτερον. ἐκ πάντων οὖν τῶν εἰρημένων φαίνεται παθεῖν αὐτῷ τὸ ἥπαρ ἰσχυρῶς, ἀρχὴ τῆς φυτικῆς τε καὶ φυσικῆς ὀνομαζομένης ψυχῆς ὑπάρχον, ἥς ἐδείχθησαν εἶναι τέτταρες δυνάμεις, ἐλκτική τε καὶ καθεκτική καὶ ἀλλοιωτική καὶ ἀποκριτική, καθ' ἃς καὶ τρέφεσθαι καὶ αὐξάνεσθαι τοῖς σώμασιν ὑπάρχει καὶ παθούσης ταύτης ἀνορεξίαι δειναὶ καταλαμβάνουσιν, ὥς τεθνάναι μᾶλλον ἐθέλγειν ἢ γεύσασθαι τινος.

Τὰ μὲν παλαιότερα τῶν ἀντιγράφων τὴν ἀρχὴν τῶν προκειμένων χαρακτήρων τοῖς ἀρρώστοις εἶχεν

ἀπὸ τῆς περὶ Βίτωνος κυναγικῆς, ἐβδόμης ἀπὸ τῆς ἀρχῆς γεγραμμένης. ἀμέλει καὶ οἱ ἐξηγησάμενοι τοὺς προσγεγραμμένους τῷ βιβλίῳ τούτῳ χαρακτήρας ἀπ' ἐκείνης ἥρξαντο πάντες, τοῖς πρώτοις ἀρρώστοις λέγοντες αὐτοὺς μὴ προσκεῖσθαι. κατ' ἓνα μὲντοι τῶν νῦν εἰς χεῖρας ἠκόντων ἡμῖν εὐρίσκονται καὶ τοῖς πρώτοις ἀρρώστοις προσκειμένοι χαρακτήρες, ὥστε καὶ ἡ κατὰ Διοσκορίδην ἔκδοσις προσκειμένους αὐτοὺς ἔχει. καὶ τούτῳ γε τῷ Ἑρμοκράτει πρῶτον μὲν ὑπογέγραπται τὸ π ἐν μέσῳ γραμμὴν ἔχον, ἀπάντων τῶν χαρακτήρων, ὧν ἐπὶ πάντων ἀρρώστων ἔφαμεν εὐρίσκεσθαι, προσγεγραμμένων. ἐφεξῆς δὲ τὸ ε γέγραπται καὶ μετ' αὐτὸ τὸ δ κάτωθεν ὀρθὴν γραμμὴν ἀπεστιγμένην ἔχον, οἷόν περ τὸ υ προγραφέν. εἶτα μετ' αὐτὸ τὸ κ καὶ ξ καὶ μετὰ ταῦτα τὸ θ, κατὰ τόνδε τὸν τρόπον π. ε. δ. κ. ζ. θ. ὁ μὲν οὖν πρῶτος χαρακτήρ, ὥς καὶ πρόσθεν, σημαίνει τὸ πιθανόν, ὥσπερ γε καὶ τὸ ὕστατον γράμμα ποτὲ μὲν υ, ποτὲ δὲ θ γεγραμμένον, ὑγείας μὲν τὸ υ, θανάτου δὲ τὸ θ σημειῖόν ἐστι. τὸ δὲ πρὸ τούτου τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν,

ἐν αἷς ἦτοι ἀπέθανεν ὁ ἄνθρωπος ἢ τελέως ὑγιάσθῃ, σημαίνει· τὰ δὲ μετὰ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἦτοι σωθῆναι τὸν ἄνθρωπον ἢ ἀπολέσθαι συνέβη. καὶ νῦν οὖν ὁ τὸ ε μετὰ τοῦ κάτωθεν ἀπεστιγμένου δέλτα γράψας, ἐπισχεθέντων τῶν διαχωρημάτων, πιθανὸν εἶναι φησι κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἐβδόμην ἡμέραν ἀποθανεῖν τὸν Ἑρμοκράτην. τινὲς δὲ τῶν ἐξηγητῶν διὰ τὸ ῥυῆναι κατὰ τὴν εἰκοστὴν καὶ τετάρτην ἡμέραν τὴν γαστέρα, τὸν θάνατον αὐτῷ γεγονέναι φασί, παρατιθέμενοι τὸ ἐκ τοῦ προρρήτικοῦ κατὰ λέξιν οὕτως ἔχον· κώφωσις καὶ οὔρα ἐξέρυθρα, ἀκατάστατα, ἐναιωρηθέντα παρακρουστικόν. τοῖς τοιούτοις ἰκτεροῦσθαι κακόν· κακὴ δὲ καὶ ἡ ἐπὶ ἰκτέρῳ μώρωσις. τούτους ἀφώνους μὲν, αἰσθανομένους δὲ συμβαίνει γίνεσθαι. οἷμαι δὲ καὶ κοιλίαι καταρρήγνυνται τουτέοισι οἷον ἐγένετο Ἑρμίπῳ καὶ ἀπέθανεν. αὕτη μὲν ἡ ἐκ τοῦ προρρήτικοῦ λέξις, καὶ εἴρηται περὶ αὐτῆς ὁπότ' ἐξηγούμεθα τὸ βιβλίον ἐκεῖνο. νυνὶ δὲ τοσοῦτον εἰπεῖν ἐξαρκέσει πάλιν ἀναμνήσεως ἕνεκεν ὧν τ' ἐν ἐκείνοις ἐξηγησάμεθα καὶ ὧν ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ μέχρι δεῦρο. συνέβη γὰρ τὸν

Ἑρμοκράτην μήτε δι' ἐπίσχεσιν

γαστρός μήτε δι' ἔκκρισιν ἀποθανεῖν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπιφανῆσαι συμπτώματα τῆς διαθέσεως, ὥσπερ καὶ ὁπότε πρόσθεν ἀπέκρινε συγκεκαυμένα, ταῖς καὶ κατὰ τὸ ἥπαρ διαθέσει ἀμφοτέρων ἐπομένων, ὡς ἐδείξαμεν ἐν ἄλλοις τέ τισι κὰν τοῖς περὶ τῶν πεπονθότων τόπων ὑπομνήμασι. φαίνεται δὲ καὶ ὁ θάνατος αὐτῷ γεγονέναι μάλιστα μὲν διὰ τὸ ἥπαρ, ἥδη δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν κεφαλὴν οὐκ ἔχειν κατὰ φύσιν. ἔτι δ' ἀλογώτερον ἐξηγοῦνται τὸν ἄρρωστον οἱ φάσκοντες διὰ τοῦτο γεγράφθαι μόνον, ἵνα τὴν τῶν κρισίμων ἡμερῶν δύναμιν ἐξετάσωμεν, ὥσπερ οὐκ ἐπὶ πάντων μὲν τῶν νοσοῦντων κοινῶς τοῦτου παρατηρουμένου, τὰ δὲ καθ' ἕκαστον ἴδια κατὰ τὰς συμβάσας αὐτοῖς διαθέσεις.

Section 3.1.14

Ὁ κατακείμενος ἐν τῷ Δεάλκους κήπῳ.

Κάνταῦθα πάλιν οἱ περὶ τὸν Σαβῖνόν φασι τὸν κήπον προσκεῖσθαι, συναίτιον τῆς νόσου γενόμενον τάνθρωπῳ, καὶ γράφουσιν γε κατὰ λέξιν οὕτως. διὰ τοῦτο γὰρ μήποτε καὶ τὸν κήπον παρέθετο, κάντεῦθεν τὴν ἀφορμὴν τῷ πυρετῷ γεγονέναι ὑπεμφαίνων. οὐ γὰρ ἐστὶ ποηφάγον ζῶον ὁ ἄνθρωπος, ὥστε τῇ ἀλλοκότῳ διαίτῃ καὶ ὡς νεωτερισμὸν ὑπέμεινεν. ἐνταῦθα μὲν ἐκεῖνοι ταῦτα γεγράφασιν, ἐπεὶ δ' ἐν τούτῳ ὑπομνήματι παρὰ τὴν ἐμαυτοῦ προαίρεσιν εἰς ἔλεγχον ἐξηγήσεων ἀλλοκότων ἐπέισθην τοῖς ἐταίροις γράψαι τινὰ, καὶ νῦν ὀλίγα προσθήσω, ταυτὸν εἶδος ἔχοντα. πρῶτον μὲν οὖν οὐτε διὰ παντὸς οἰκεῖν ἔφη τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ Δεάλκους κήπῳ, κατακεῖσθαι δὲ μόνον ἔγραψεν, ἐνδεχόμενον ἔμπροσθεν μὲν ὅθ' ὑγίαιεν, οἰκεῖν αὐτὸν ἐτέρωθι, νοσήσαντα δὲ καταγωγῆς ἐπιτηδειοτέρας δεηθέντα τοιαύτην ἔχειν ἐν τῷ Δεάλκους κήπῳ. δευτέρον οὐκ ἀναγκαῖον ἐστὶ τὸν ἐν κήπῳ καταγωγὴν ἔχοντα λάχανα σιτεῖσθαι διὰ παντὸς ὡς ποηφάγον ζῶον, ὥσπερ οὐδ' εἰ πλησίον εἷη τῶν αἶγεια κρέα πιπρασκόντων ἢ προβάτεια, ταῦτ'

ἐσθίειν ὁσημέραι, καθάπερ οἱ λέγοντες. οὐδὲ γὰρ εἰ γείτων εἷη τῶν τὰ κρέα πιπρασκόντων, ἀναγκαῖον αὐτῷ πλεῖστα προσφέρεισθαι ταῦτα, καθάπερ ἀθλητῇ. τρίτον ἐπὶ τούτοις ὅτι πολλὴν ἀφθονίαν ἔχοντες λόγων εἰς τὸ διαβάλλειν τὸν ἐπὶ τοῖς κήποις ἀέρα, τοῦτο μὲν ὅλον τὸ μέρος ἐξέλιπον, ἐξετράποντο δ' ἐπὶ τὰ λάχανα, δυνάμενοι καὶ τῶν ὀχετῶν μνημονεύειν, ὡς τὰ πολλὰ τοὺς ἀποπάτους ἐκκαθαίροντων εἰς τοὺς κήπους, ἅπασάν τε τὴν τοιαύτην δυσωδίαν ἔτι τε τὴν ἀπὸ τῶν λαχάνων καὶ δένδρων καὶ θάμνων ἀναθυμίασιν, ὥσπερ ἀπὸ τε κράμβης καὶ καρῆς καὶ πύξου. φανερώς γὰρ ὁ πέριξ ἡὲρ μοχθηρὸς ἀπὸ τῆς τούτων ὁμιλίας γίνεται· ἀλλὰ γὰρ ἄλλος ἤδη μοι καὶ τῶν περὶ τὰς τοιαύτας ἐξηγήσεις ἀντιλογιῶν. ἐπὶ δὲ τὰ χρήσιμα μεταβάς ἀκολουθήσω ταῖς Ἱπποκράτους λέξεσιν.

Section 3.1.15

Κεφαλῆς βάρος καὶ κρόταφον δεξιὸν ἐπωδύνως εἶχε χρόνον πολύν. μετὰ δὲ προφάσιος πῦρ ἔλαβε, κατεκλίθη.

Πῦρ μὲν ὁ Ἱπποκράτης τὸν πυρετὸν ὀνομάζει, καθότι δέδεικται μοι πολλάκις ἤδη· καὶ μέντοι καὶ ὅτι κυριώτερον ὥσπερ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἔθος ἐστὶ τὰ μικρὰ τῶν αἰτίων προφάσεις καλεῖν, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐνίοτε προσαγορεύει, καὶ τοῦτο δέδεικται. τινὰ μὲν γὰρ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ νόσον οὐχ οἶα τέ ἐστὶν ἐργάσασθαι, προϋπαρχούσῃ δὲ νοσῶδει παρασκευῇ πλησιάσαντα τῆς ὅλης νόσου τὴν αἰτίαν ἔχειν ἐδοξάσθη, καθάπερ ἐπὶ τοῦδε τοῦ νῦν προκειμένου ἁρρώστου. τὸ γὰρ πολλῶν βαρύνεσθαι τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν κρόταφον ἀλγεῖν, ἐνεδείκνυτο διάθεσιν τινα νοσώδη γεννᾶσθαι τῷ ἀνθρώπῳ. καὶ δῆλον ὅτι καλῶς ἂν ἐπεποιήκει, πρὶν νοσήσαι διὰ τινα βραχεῖαν ἐξωθεν αἰτίαν, ἐξελέγξασαν αὐτοῦ τὸ ἐπίκαιρον τῆς διαθέσεως, ἑαυτὸν ἐγχειρήσας ἰατρῷ προφυλάξασθαι δυναμένῳ τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι νόσον.

Section 3.1.16

Δευτέρῃ ἐξ ἀριστεροῦ ὀλίγον ἄκρατον ἐρρύη αἷμα.

Περὶ οὗ προεῖπεν ὡς ὀδυνωμένου ρυῆναι φησιν ὀλίγον ἄκρατον ἐξ ἀριστεροῦ. τὸ δ' ἄκρατον, ὅταν μὲν ἐπὶ ξανθῆς ἢ μελαίνης χολῆς ἢ ἰώδους λέγεται, πρόδηλον ἴσχει τὸ σημαινόμενον, ὡς πολλάκις ἤδη λέλεκται· τὴν γὰρ οἰκείαν χροῖαν καὶ σύστασιν ὅτε ἕκαστος τῶν χυμῶν εἰλικρινῇ διαφυλάττει, τῆνικαῦτα κενοῦσθαι λέγομεν ἄκρατον αὐτόν. ἐπὶ δὲ τοῦ αἵματος ἴσως ἐξ ὑπεναντίου χρή νοεῖν ὑπ' αὐτοῦ λέγεσθαι τὸ ἄκρατον, ἐν ἴσῳ τῷ κακόκρατον. εὐδελον δ' ὅτι τὸ μὲν τοῦ κατὰ φύσιν αἵματος χρῶμα τὸ ἐρυθρόν ἐστι, τὸ δ' οὐ τοιοῦτον, ἀλλ' ἤτοι μελάντερον ἢ πυρρότερον ἐπισημῶς· καὶ τὸ πολὺ δὲ μᾶλλον εἰθίσμεθα λέγειν ἄκρατον αἷμα τὸ μέλαν, ὅπερ εὐθέως καὶ παχὺ κατὰ τὴν σύστασιν ἐστίν. ὅτι μὲν οὖν ἔδει τὸν προκειμένον ἁρρώστον, εἴπερ ἦν ἰσχυρὸς τὴν δύναμιν, φλεβοτομηθῆναι πρόδηλον. ὅτι δ' οὐκ ἔγραψε περὶ τοῦ βοηθήματος ὁ Ἱπποκράτης οὐδὲν ἢ αὐτὴ ζήτησις ἔσται σοι τῇ κατὰ τὸν πρῶτον ἁρρώστον γεγραμμένη.

Section 3.1.17

Ἀπὸ δὲ κοιλίης κόπρانا καλῶς διῆλθε.

Τοῦτο μόνον αὐτὸ φαίνεται μέτριον ἐν ἀρχῇ τῆς νόσου γεγονέναι. τὰ δ' ἄλλα πάντα μοχθηρὰ τὰ κατὰ τὴν ἐξῆς λέξιν γεγραμμένα.

Section 3.1.18

Οὔρα λεπτὰ, ποικίλα ἐναιωρήματα ἔχοντα, κατὰ σμικρὰ, οἷον κρίμνα γονοειδέα. τρίτῃ πυρετὸς ὀξύς, διαχωρήματα μέλανα, λεπτὰ, ἔπαφρα,

ὑπόστασις πελὶ διαχωρήμασιν, ὑπεκαροῦτο, ἐδυσφόρει περὶ τὰς ἀναστάσις, οὖροισιν ὑπόστασις πελὶ, ὑπόγλισχρος.

Ὅτι πάντα τὰ εἰρημένα συμπτώματά τε καὶ σημεῖα μοχθηρὰ γέγονεν ἐν αὐτῷ, τοῖς μεμνημένοις τῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ γεγραμμένων εὐδηλὸν ἐστίν, εἴρηται δ' οὐκ

ὀλίγα κὰν τοῖς εἰς τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν ὑπομνήμασιν.

Section 3.1.19

Τετάρτη ἤμεσε χολώδεα, ξανθὰ, ὀλίγα, διαλιπὼν ὀλίγον ἰώδεα, ἐξ ἀριστεροῦ ὀλίγον ἄκρητον ἐρρύη, διαχωρήματα ὅμοια, οὔρα ὅμοια, ἐφίδρωσε περὶ κεφαλὴν καὶ κληῖδα, σπλὴν ἐπήρθη, μηροῦ ὀδύνη κατ' ἴξιν, ὑποχονδρίου δεξιῷ ξύντασις ὑπολάπαρος, νυκτὸς οὐκ ἐκοιμήθη, παρέκρυσσε σμικρά.

Καὶ ταῦτα πάντα τὰ εἰρημένα συμπτώματα μοχθηρὰ, πλὴν τὴν εἰς σπλὴνὰ τε καὶ ἀριστερόν μηρόν ὑποφαινόμενος ἀποστάσεως.

Section 3.1.20

Πέμπτη διαχωρήματα πλείω, μέλανα, ἔπαφρα, ὑπόστασις μέλανα διαχωρήμασι, νυκτὸς οὐχ ὕπνωσε, παρέκρυσσε.

Ἔτι ταῦτα πάντα μοχθηρὰ. προσχῶμεν οὖν τοῖς ἐφεξῆς.

Section 3.1.21

Ἑκτὴ διαχωρήματα μέλανα, λιπαρὰ, ἔπαφρα, γλίσχρα, δυσώδεα· ὕπνωσε· κατενόει μᾶλλον.

Τὰ μὲν ὕπνωσε, κατενόει μᾶλλον, ἐπιεικῆ, τὰ δ' ἄλλα μοχθηρὰ.

Section 3.1.22

Ἑβδόμη γλῶσσα ἐπίξηρος, διψώδης, οὐκ ἐκοιμήθη, παρέκρυσσεν, οὔρα λεπτὰ, οὐκ εὐχροα. ὀγδόη διαχωρήματα μέλανα, ὀλίγα, συνεστηκότα, ὕπνωσε, κατενόει, διψώδης οὐ λίαν.

Μέχρι δεῦρο φαίνεται πάντ' αὐτῷ τὰ συμπτώματα σφαλερά.

Section 3.1.23

Ἐνάτη ἐπερρίγωσε, πυρετὸς ὀξύς, ἰδρωσε, ψύξις, παρέκρυσσε, δεξιῷ ἕλαινε, γλῶσσα ἐπίξηρος, διψώδης, ἄγρυπνος· δεκάτῃ ταῦτα· ἐνδεκάτῃ κατενόει δι' ὅλου πάντα, ἄπυρος, ἰδρωσεν, οὔρα λεπτὰ ἐπὶ κρίσιν.

Ἔοικεν ἰσχυρός τις ἄνθρωπος οὗτος γεγονέναι τὴν δύναμιν, ὥς μεγίστῳ νοσήματι διαπαλαίουσαν αὐτὴν ἀντισχεῖν. οὐδενὸς γοῦν ἀγαθοῦ μέχρι δεῦρο γεγονότος αὐτῷ, φαίνεται κατὰ τὴν ἐνάτην ἡμέραν ῥίγους κριτικοῦ γενομένου καὶ μετ’ αὐτὸ, καθάπερ εἴωθεν, ὀξέος πυρετοῦ καὶ μετὰ τὸν πυρετὸν ἰδρῶτος, οὐκ εὐθέως μὲν ἀπύρετος γεγονέναι διὰ τὸ μέγεθος τοῦ νοσήματος. ὅμως δ’ οὖν ἐπιμενόντων τῶν αὐτῶν. ἔφη γὰρ δεκάτῃ τὰ αὐτὰ, κατὰ τὴν ἐνδεκάτην εὐθέως ἀπύρετος γενέσθαι. τὸ δ’ ἐν τῇ κρίσει παρακροῦσαί τε καὶ ἐν τῷ δεξιῷ ὀφθαλμῷ ἰλλῆναι τῶν γινομένων ἐστὶν ἐν κρίσει. καὶ γὰρ οὐδ’ ἄθρόα τις αὐτῷ ἔοικε συμβῆναι κατὰ

τὴν ἐνάτην ἡμέραν ἢ κρίσις, ἀλλὰ μέχρι τῆς ἐνδεκάτης ἐκταθῆναι, καθ’ ἣν ἥδη, φησὶ, κατενόει πάντα. προσέθηκε δὲ τὰ οὖρα λεπτὰ περὶ κρίσιν, ἵνα μὴ πιστεύωμεν αὐτῇ, μηδὲ βεβαίαν εἶναι νομίσωμεν, ἀλλ’ ὑποστρέφειν ἐν τάχει τὸ νόσημα προσδοκῶμεν. τὰ τε γὰρ ἄλλα καὶ διὰ τὸ μέγεθος αὐτοῦ τὴν τοιαύτην προσδοκίαν εὐλογον ἦν ἔχειν.

Section 3.1.24

Δύο διέλιπεν ἄπυρος, ὑπέστρεψε τεσσαρεσκαίδεκάτῃ, αὐτίκα δὲ τὴν νύκτα οὐκ ἐκοιμήθη, πάντα παρέκρουσε.

Συμπληρωθείσης τῆς ἡμιμέρας τε καὶ ἀπίστου κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ἡμέραν δύο διαλιπεῖν αὐτόν φησι, τουτέστι, τὴν τε δωδεκάτην καὶ τὴν τρισκαίδεκάτην, εἴτα πάλιν ὑποστρέψαι κατὰ τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην καὶ πάλιν ἐν παραπλησίοις γενέσθαι συμπτώμασιν.

Section 3.1.25

Πεντεκαίδεκάτῃ οὖρον θολερὸν, ὥς ἐκ τῶν κατεστηκότων γίνεται, ὅταν ἀναταραχθῇ, πυρετὸς ὀξύς, πάντα· παρέκρουσεν, οὐκ ἐκοιμήθη γόνατα καὶ κνήμας ἐπωδύνως εἶχεν, ἀπὸ δὲ κοιλίης βαλάνων προστιθεμένων μέλανα κόπρανα ἦλθεν.

Εἰς ὀξύτητα πάλιν ὑποστρέψας ἀφίκετο διὰ τε τὸ μέγεθος τοῦ νοσήματος, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἔσχε, καὶ διότι κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ἡμέραν, ἡνίχ’ ἢ πρώτη κρίσις ἐγένετο, μηδέπω τὰ τῆς πέψεως ὑπῆρχε σημεῖα τοῖς οὔροις. τὰ μέντοι κατὰ γόνατα καὶ κνήμας ἀλγήματα τῆς κάτω ροπῆς τῶν τὴν νόσον ἐργαζομένων χυμῶν ὄντα σημεῖα τῶν ἀγαθῶν ἐστὶ δηλονότι. τὸ δὲ βαλάνων αὐτῷ προσθεμένων μέλανα διαχωρήματα κοπρώδη μοχθηρὸν διὰ τὴν χροιάν.

Section 3.1.26

Ἐξκαίδεκάτῃ οὖρα λεπτὰ, ἔχοντα ἐναιώρημα ἐπινέφελον, παρέκρουσε.

Καὶ ταῦτα τῆς καταλαβούσης αὐτὸν ἐκ δευτέρου πάλιν ὀξύτητος σημεῖά τε καὶ συμπτώματά ἐστιν, εἴ τι μεμνήμεθα τῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ δεδειγμένων καὶ κατὰ τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν. ἐμὲ γὰρ οὐ δεῖ μυριάκις λέγειν τὰ αὐτά.

Section 3.1.27

Ἑπτακαιδεκάτῃ πρωῒ ἄκρεα ψυχρά, περιεστέλλετο, πυρετὸς ὀξύς, ἵδρωσε διόλου, ἐκουφίσθη, κατενόει μᾶλλον, οὐκ ἄπυρος, διψώδης, ἔμεσεν χολώδεα, ξανθὰ, ὀλίγα. ἀπὸ δὲ κοιλίης κόπρانا διῆλθε, μετ' ὀλίγον δὲ μέλανα, ὀλίγα, λεπτά, οὔρα λεπτά, οὐκ εὐχροα.

Φαίνεται πάλιν ἑπτακαιδεκάτῃ τῶν ἡμερῶν ἰδρώτά τινα ποιησαμένη μὴ δυνηθέντα λῦσαι τὸ νόσημα διὰ τὴν τῶν χυμῶν ἀπεψίαν, ἐφ' οἷς φαίνεται νοσήσας ὁ ἄνθρωπος.

Section 3.1.28

Ὀκτωκαιδεκάτῃ οὐ κατενόει, κωματώδης, ἐννεακαιδεκάτῃ διὰ τῶν αὐτῶν.

Οὐδὲν ὅλως ἀξιόλογον ἔοικεν ἡ ἑπτακαιδεκάτῃ τῶν ἡμερῶν βοηθῆσαι τῷ ἀνθρώπῳ, ὅμως γε μὴν φαίνεται διαμαχομένη πρὸς τὴν νόσον ἡ φυσικὴ δύναμις αὐτοῦ καὶ τάχα που καὶ νικῶσα.

Section 3.1.29

Εἰκοστῇ ὑπνωσε, κατενόει πάντα, ἵδρωσεν, ἄπυρος· οὐκ ἐδίψη. εἰκοστῇ πρώτη σμικρὰ παρέκρυσεν, ὑπεδίψη, ὑποχονδρίου πόνος καὶ περὶ ὀμφαλὸν παλμὸς διὰ τέλεος. εἰκοστῇ τετάρτῃ οὔροις ὑπόστασις κατενόει πάντα. εἰκοστῇ ἑβδόμῃ ἰσχίου δεξιῷ ὀδύνη, οὔρα λεπτά καὶ εἶχον ὑπόστασιν. τὰ δὲ ἄλλα εἶχεν ἐπιεικέστατα. περὶ δὲ εἰκοστὴν ἐνάτην ὀφθαλμοῦ δεξιῷ ὀδύνη, οὔρα λεπτά. τεσσαρακοστῇ

διεχώρησε φλεγματώδεα, λευκὰ, ὑπόσυχνα, ἵδρωσε πολλῷ διόλου, τελέως ἐκρίθη.

Τρίτῃ μὲν αὕτῃ κρίσις ἐπιχειρησάσης καὶ νῦν τῆς φύσεως λῦσαι τὸ νόσημα διὰ τῆς τῶν ἰδρώτων ἐκκρίσεως ἐν ἡμέρᾳ κρισίμῳ, καθάπερ κἂν ταῖς ἔμπροσθεν, ἦσαν γὰρ κἀκεῖναι κρίσιμοι. προσέθηκα δὲ τὸ οὐ δι' ἄλλο τι ἢ ἐπὶ τῷ τῶν οὐκ ὀρθῶς ἐν προρρήτικῷ γεγραμμένων ἀμαρτάνειν, πάμπολυ δὲ καὶ τῆς Ἱπποκράτους γνώμης καὶ τῆς ἐπὶ τῶν καμνόντων προγνώσεως· καὶ διὰ τοῦτο λογίατροι μὲν εἰσιν· οὕτως γὰρ ὀνομάζουσιν οἱ πολλοὶ τῶν εἰδότην ἀσχημονοῦντας ἐπὶ τῶν ἔργων, ἰατροὶ δ' οὐκ εἰσιν οἱ πιστεύοντες τοῖς ἐν προρρήτικοῖς καὶ Κωακαῖς προγνώσεσι γεγραμμένοις ἀρρώστοις, εἰς ἑτέραν ἀναφέρουσι μαρτυρίαν τῶν δοκούντων αὐτοῖς, παρατιθέμενοι τὰ κακῶς εἰρημένα κατὰ τὸ προρρήτικὸν ἢ τὰς Κωακὰς προγνώσεις,

έασαντες δὲ τὰ κατὰ τὸ προγνωστικὸν καὶ τοὺς ἀφορισμοὺς καὶ τὰ κατὰ τῶν ἐπιδημιῶν εἰρημένα καθολικὰ θεωρήματα,

καὶ ὅσα γε κατὰ τὸ προρρήτικὸν καὶ τὰς Κωακὰς προγνώσεις ἀληθῆ γέγραπται, ταῦτα μετενηνεγμένα παρὰ τῶν τὰ βιβλία ταῦτα γραψάντων ἐξ ἀφορισμῶν καὶ προγνωστικῶν καὶ τῶν ἐπιδημιῶν εἰς αὐτὰ, καθότι δέδεικται μοι κὰν τοῖς εἰς τὸ προρρήτικὸν ὑπομνήμασιν. Λύκος δ' οὐκ οἶδ' ὅπως καὶ αὐτὸς ἀναπλησθεὶς τῆς τοιαύτης μοχθηρίας εἰς Κόϊντον αὐτὴν ἀναφέρει, καίτοι Κοῖντῳ μὲν αὐτὸς οὐδ' ἐνιαυτὸν ὅλον συνεγένετο. Σάτυρος δὲ καὶ Φικιανὸς ἐπὶ πλείστον αὐτῷ συνδιατρίψαντες οὐδεμίαν τοιαύτην ἐξήγησιν εἰς Κόϊντον ἀνέφερον. οὐκ ἀκριβῶς γὰρ ἐπίσταμαι τοῦτ' ἐγώ, ἀμφοτέροις διδασκάλοις χρησάμενος.

Chapter 3.2

Section 3.2.pr

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ Γ. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Β.

Ἔμοι μὲν οὗτ' ἄλλο τι βιβλίον ἐγράφη χωρὶς τοῦ δεηθῆναί τινας ἐταίρους καὶ μάλιστα τοὺς εἰς ἀποδημίαν μακροτέραν στελλομένους, ἀξιώσαντας ἔχειν ὑπόμνημα τῶν ὑπ' ἐμοῦ ρηθέντων αὐτοῖς ἢ δειχθέντων ἐν ταῖς τῶν ζώων ἀνατομαῖς κἀπὶ τῶν νοσοῦντων. ἐπεὶ δ' ἐκπεσόντα τινὰ καὶ ἄλλοις ἔδοξεν ἄξια σπουδῆς εἶναι, προτρεψάμενοις με καὶ αὐτοῖς ἅπαντα τῆς ἱατρικῆς τέχνης τὰ μέρη συμπληρῶσαι, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς ἡδη τισὶν ἔδωκα

καὶ τοῦτ' ἔπραξα. γινώσκων δ' ἑμαυτὸν ἐν ἅπασιν αἷς ἐγεγράφειν ἐξηγησάμενον αἰετὴν Ἱπποκράτους γνώμην, ἅμα τῷ καὶ τὰς ἐπικαιροτάτας αὐτοῦ τῶν ῥήσεων παρατεθεῖσθαι, περιττὸν ἡγούμην εἶναι γράφειν ἐξηγήσεις ἐν ὑπομνήμασι καθ' ἐκάστην λέξιν ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους ἀπάντων αὐτοῦ τῶν βιβλίων. ἐπεὶ δὲ καὶ ταύτας ἐδεήθησαν ἔνιοι τῶν ἐταίρων ἔχειν, ἀπὸ τῶν γνησιωτάτων καὶ χρησιμωτάτων Ἱπποκράτους βιβλίων ἠρξάμην, τὸν αὐτὸν φυλάττων σκοπὸν τοῖς συγγράμμασι ὃν κὰν τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεποιήμην. ἔστι δ' οὗτος ὅσα δηνεκῶς ἢ πλειστάκις ἐπὶ τῶν ἀρρώστων ὁρᾶται, ταῦτα μόνον γράφειν ἄνευ τοῦ διελέγχειν τοὺς ἥτοι τὰ σπάνια γράψαντας ἢ τὰ μὴδ' ὁλως ὁρώμενα καὶ ψευδῆ παντάπασιν ὄντα. καὶ τοι τά τε εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν καὶ περὶ ἄρθρων ὑπομνήματα, καὶ πρὸς τοῦτοις εἷς τε τὸ περὶ ἐλκῶν καὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τραυμάτων, ἀφορισμοὺς τε καὶ προγνωστικὸν οὕτως ἐγένετο. μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς ἐταίροις παρακαλέσασιν πεισθεὶς ἐξηγήσεις ἐν ὑπομνήμασιν ἔγραψα τοῦ περὶ διαίτης ὁξέων, προτέρου

μὲν ἄχρι τῆς τῶν βαλανείων χρήσεως μέρους τοῦ βιβλίου, ὃ καὶ γνησιώτατον εἶναι πεπίστευται, δευτέρου δὲ μετ' αὐτὸ, καὶ γὰρ καὶ τοῦτο φαίνεται πολλὰ κατὰ τὴν Ἱπποκράτους γνώμην ἔχειν ἐν ἑαυτῷ θεωρήματα. μετὰ δὲ τοῦτο τοῦ περὶ χυμῶν ἐξήγησιν ἐποίησάμην διὰ ταχέων ἐν ἡμέραις ὀλίγαις, ἐπειγομένου πρὸς ἀποδημίαν τοῦ

παρακαλέσαντος αὐτὸ γραφῆναι. δοξάντων δὲ καὶ τούτων ἔχειν καλῶς, ἐξέπεσε γὰρ εἰς πολλοὺς, ἐκ τούτου συνέβη μὴ μόνον τοὺς ἐταίρους, ἀλλὰ καὶ ἄλλους πολλοὺς τῶν φίλων ἰατρῶν προτρέψαι πάντων τῶν Ἱπποκράτους βιβλίων ἐξηγήσεις ποιήσασθαι. καὶ τοίνυν ἐποίησάμην ἤδη τοῦ τε κατ' ἰατρεῖον καὶ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου τῶν ἐπιδημιῶν, ἐφ' οἷς μέλλοντος ἄρξασθαι μου τῶν εἰς τὸ τρίτον ἐξηγητικῶν συνέβη παρακληθῆναι πάνυ λιπαρῶς ὑπὸ τινων εἰς τὸ προρρήτικόν ἤδη ποιῆσαι. ἐγένετο δ' ἡ παράκλησις αὕτη λόγου ποτέ ἐμπεσόντος ἡμῖν ἐν περιοδείᾳ περὶ τῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ καὶ τοῖς ἀφορισμοῖς εἰρημένων. ἐδείκνυον μὲν γὰρ ἅπαντα ταῦτα μεγάλην ἔχειν ἐπὶ τῶν νοσοῦντων δύναμιν· ἐὰν δ'

ὥς καθολικοῖς τις προσχῇ τοῖς ἐν τῷ προρρήτικῷ γεγραμμένοις ἅπασι, πάμπολυ σφαλῆσόμενον. τοιαῦτα δ' εἶναι καὶ τὰ πλεῖστα τῶν κατὰ τὰς Κωακὰς προγνώσεις ἐδείκνυον, ἀναμειγμένα τισὶ μὲν τῶν ἐν ἀφορισμοῖς εἰρημένων ἢ προγνωστικῷ, τισὶ δὲ τῶν ἐν τοῖς ἐπιδημίοις, ἃ καὶ μόνα τῶν ἐν ἐκείνοις τοῖς βιβλίοις γεγραμμένων ἐστὶν ἀληθῆ. τὰ δ' ἄλλα πάντα μοχθηρῶς ἔχει κατὰ τὸ προρρήτικόν καὶ τὰς Κωακὰς προγνώσεις. παρέγκειται μὲν οὖν τινὰ κἂν τῷ δευτέρῳ καὶ ἔκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ὥσπερ καὶ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἐπὶ τῆς τελευτῆς. ἀλλὰ τᾶλλα πάντα καὶ κατὰ τὸ δεύτερον καὶ ἕκτον Ἱπποκράτους ἐστὶν, οὐκ ὀλίγα μὲν ἐν ὑπομνήμασιν εὐρεθέντα, τινὰ δὲ καὶ τοῦ συνάγοντος αὐτὰ προσθέντος. ἦν δ' οὗτος ὁ τῶν Ἱπποκράτους υἱέων εὐδοκιμώτατος, ὄνομα Θεσσαλὸς, ἀκριβῶς ἀκολουθήσας τῇ γνώμῃ τοῦ πατρός. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ καὶ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἢ οὐδὲν ἢ βραχέα παντελῶς ὑποπτεύσειεν ἂν τις ἐγγεγράφθαι. καθόλου δ' ἐν τοῖς βιβλίοις τούτοις θεωρήματα παντάπασιν ὀλίγα γέγραπται, διηγήσεως

οὔσης ἐν αὐτοῖς ψιλῆς τῶν συμβάντων, ἥτοι κοινῇ πολλοῖς ἐν καταστάσεσιν ἐπιδήμοις ἢ καθ' ἕκαστον ἰδίᾳ. συμπεληρωμένων οὖν ἤδη τῶν ἐς τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν ὑπομνημάτων, ἐν τῷ μεταξὺ τρία συνέβη γραφῆναι διὰ τοὺς παρακαλέσαντας, ὥς ἔφην, εἰς τὸ προρρήτικόν ὑπομνήματα, δι' ὧν ἐδείκνυον ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ τὰ πλεῖστα μοχθηρῶς εἰρησθαι, πολλὰ μὲν ὥς καθόλου, καίτοι σπάνια ὄντα, πολλὰ δ' ἀόριστα διορισμῶν δεόμενα. σαφηνείας δ' ἔνεκα ἀναμνησκῶ τινὸς ἐξ αὐτῶν τῶν μοχθηρῶς γεγεννημένων τισίν, ἐν τε τοῖς εἰς τὸ προρρήτικόν ὑπομνήμασι κἂν τοῖς εἰς τοὺς ἐν ταῖς ἐπιδημίαις ἀρρώστους. γεγραμμένης τοίνυν ἐν τῷ προρρήτικῷ τοιαύτης τινὸς λέξεως οἱ ἐξ ὑποχονδρίων πυρετοὶ κακοήθειες. ἐνιοὶ τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον ἀναμνησκουσιν ἡμᾶς τῶν ἐν τοῖς ἐπιδημίοις ἀρρώστων ἐκείνους προχειριζόμενοι μόνους, ἐφ' ὧν ἀποθανόντων ἥτοι σύντασιν ὑποχονδρίων ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης γεγονέναι κατὰ τὸν τῆς νόσου καιρὸν ἢ ὁδύνην ἢ παλμόν, ἢ τι τοιοῦτον σιωπῶντες τοὺς σωθέντας ἐξ αὐτῶν. Ἱπποκράτης

δ' ὥσπερ τᾶλλ' ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων χρήσιμα κατὰ τὸ προγνωστικόν ἔγραψεν, οὕτω καὶ τὰ περὶ τῶν ὑποχονδρίων ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει τοῦ συγγράμματος, οὗ κατὰ τόνδε τὸν τρόπον ἄρχεται. ὑποχόνδριον ἄριστόν ἐστιν ἀνώδυνόν τε ἐὸν καὶ μαλθακὸν καὶ ὁμαλὸν καὶ ἐπὶ δεξιὰ καὶ ἐπ'

ἀριστερά· αὕτη μὲν ἡ ἀρχὴ τῆς ὅλης ῥήσεώς ἐστιν οὔσης μακρᾶς, ἐν ἣ διδάσκει περὶ τῶν ὑποχονδρίων ὁ Ἱπποκράτης. ὁ δ' ἀποφηνάμενος ἀπλῶς τοὺς ὑποχονδρίων πυρετοὺς κακοήθεις ἄνευ τῶν προσηκόντων διορισμῶν, οὓς ἔγραψεν Ἱπποκράτης ἐν τῷ προγνωστικῷ προφανῶς ψεύδεται· πολὺ γὰρ ἦν ἀληθέστερον εἰπεῖν, οἱ ἐπ' ἐγκεφάλῳ πάσχοντι πυρετοὶ κακοήθεις· οἱ ἐπὶ μῆνιγξί πασχούσαις πυρετοὶ κακοήθεις. οἱ ἐπὶ πνεύμονι πάσχοντι πυρετοὶ κακοήθεις· ἐτι δὲ μᾶλλον τούτων οἱ ἐπὶ καρδίᾳ πασχούσῃ πυρετοὶ κακοήθεις ἢ οἱ ἐξ ὑποχονδρίων πυρετοί. κυρίως μὲν ἀκουόντων τῆς προσηγορίας τῶν ὑποχονδρίων ἐπιεικέστατοι πάντων εἰσὶ τῶν ὀξέων πυρετῶν, οὐ κυρίως δ', ἀλλὰ συμπεριλαμβανόντων τῇ προσηγορίᾳ καὶ τὴν γαστέρα καὶ τὸ ἥπαρ καὶ τὸν

σπλῆνα καὶ τὰς φρένας, ἔνιοι μὲν αὐτῶν κακοήθεις, ἔνιοι δ' ἐπιεικεῖς, ὡς ἐν τοῖς περὶ τῶν πεπονθότων τόπων ὑπομνήμασι διώρισταί. τουτὶ μὲν ἐν σοι παράδειγμα ἔστω τῶν τ' ἐν τῷ προρρήτικῷ γεγραμμένων οὐκ ὀρθῶς καὶ τῶν ἐξηγησαμένων, ὡς εἶπον ἄρτι, δι' ἀλλήλων τὰ βιβλία. κατὰ μὲν τὸ προρρήτικὸν οὕτως ἐξηγοῦνται· καλῶς εἶπεν οἱ ἐξ ὑποχονδρίων πυρετοὶ κακοήθεις. ἐν γοῦν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν ὅδε καὶ ὅδε φαίνονται τεθνεῶτες ὑποχόνδριον πάσχοντες· ἐν δ' αὐτοῖς τῶν ἐπιδημιῶν, ὅταν ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς ἔλθωσιν, ὀρθῶς τόνδε τὸν ἄρρωστον φασὶν ἀποθανεῖν. εἰρησθαι γὰρ ἐν τῷ καθόλου κατὰ τὸ προρρήτικόν, οἱ ἐξ ὑποχονδρίων πυρετοὶ κακοήθεις. εἰ δ' οὕτως ἐξηγεῖσθαι χρὴ, πρῶτον μὲν ἐστὶν ἀπόφασιν ἐναντίαν τῇ κατὰ τὸ προρρήτικόν εἰπεῖν, οἱ ἐξ ὑποχονδρίων πυρετοὶ μέτριοι. δεῦτερον δ' ἐπ' αὐτῇ δεικνύει τοὺς ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν σωθέντας, ὑποχονδρίων πεπονθότων. ἐν μὲν δὴ τοῦτ' ἔστι παράδειγμα, ὡς ἔφην, μοχθηρῶν ἐξηγήσεων. ἕτερον δὲ τὸ τῶν ἐπιπεπλεγμένων ἀλλήλαις διαθέσεων, ὧ καὶ

αὐτῷ πολλῷ φαίνεται κεχρημένος ὁ γράψας τὸ προρρήτικόν, ὡς ἐν τοῖς εἰς αὐτὸ γεγονόσιν ὑπομνήμασιν ἐδείκνυον. ἐπιπεπλεγμένους δὲ λέγω διαθέσεις ἐν αἷς πλείω τὰ πεπονθότα μόρια· δύναται γὰρ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος οὐ κατὰ θώρακα πεπονθῆναι μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν πνεῦμονα καὶ τὴν κεφαλὴν, ἐγχωρεῖ δ' αὐτοῖς προσθεῖναι καὶ κατὰ γαστέρα καὶ ἥπαρ. ἐὰν οὖν γράφῃ ποτὲ σύμπτωμα φρενίτιδος ἐσομένης δηλωτικόν· ἐξῆς δ' αὐτῷ προσθῇ καὶ ἄλλο περιπνευμονίας ἴδιον καὶ φλεγμονῆς ἥπατος ἢ γαστρὸς ἢ τινος τῶν ἄλλων, εἴτα χαλεπωτέραν εἶναι φάσκει τὴν διάθεσιν ἐκείνοις τῶν ἀνθρώπων, οἷς δύο ἢ πλείω μόρια πάσχει, μοχθηρὰν ποιήσεται διδασκαλίαν. ἔσεται γὰρ ὁ τρόπος τῶν λόγων τοιόσδε· οἱ κωματώδεις ἐν ἀρχῇσι γινόμενοι μετὰ κεφαλῆς, ὁσφύος, ὑποχονδρίου, τραχήλου ὀδύνης ἀγρυπνέοντες, ἄρα γε ἀγρυπνέοντες, ἄρα γε φρενιτικοὶ εἰσι; μυκτῆρ ἐν τούτοις ἀποστάζων ὀλέθριον, ἄλλως τε καὶ ἦν τεταρταίοισιν ἀρχομένοισι, κοιλίης περίπλυσις ἐξέρυθρος. ἥπατικόν ἐστὶ σύμπτωμα δυνάμενον μὲν καὶ σὺν τοῖς προειρημένοις

γενέσθαι, καθάπερ καὶ πλευρίτις ἢ περιπνευμονία τοῖς κωματώδεσιν ἐκείνοις συνέπεσε, οὐ μέντοι τῆς αὐτῆς διαθέσεως σημεῖον ὑπάρχον. εἰ δὲ τις ἐθέλοι τὰ τ' ἐν τῷ προρρήτικῷ κακῶς εἰρημένα καὶ τοῖς δι' ἀλλήλων ἐξηγουμένοις τὰ τ' ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ γεγραμμένα καὶ

τούς ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν ἀρρώστοις ἐλέγχειν, ἀναγνώτω τὰ εἰς τὸ προρρήτικὸν ὑπομνήματα. ἐγὼ μὲν οὖν τοὺς ἐν τῷ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ βιβλίῳ γεγραμμένους ἀρρώστους ἐξηγησάμην ἐμπροσθεν ἄνευ τῶν εἰς τοὺς μοχθηρῶς ἐξηγουμένους ἐλέγχων. ἐπεὶ δὲ πολλοὶ τῶν ἐταίρων ἠξίωσάν με ἐπ' ὀλίγων ἀρρώστων ἐπισημῆνασθαι περὶ τῶν οὐκ ὁρθῶς ἐξηγουμένων, ἠναγκάσθην εἰς τρεῖς ἀρρώστους μόνους ἐν ἐξηγητικὸν βιβλίον ποιήσασθαι τὸ πρὸ τούτου. νῦν δ' ἡγοῦμαι πάλιν ἁμεινον εἶναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξηγεῖσθαι τοὺς ὑπολοίπους, ὄνπερ καὶ ἐμπροσθεν ἤδη τοὺς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐξηγησάμην. κινδυνεύω γὰρ εἰς ἕτερον ἐμπεσεῖν ἐγκλημα τῶν μισούντων μέγεθός τε καὶ μῆκος ὑπομνημάτων.

Chapter 3.2

Section 3.2.1

Ἐν Θάσῳ Φιλίστης κεφαλὴν ἐπόνει χρόνον πολὺν καὶ ποτε καὶ ὑποκαρῳθεὶς κατεκλίθη. ἐκ δὲ πότων, πυρετῶν συνεχῶν γενομένων ὁ πόνος παρωξύνθη νυκτὸς, ἐπεθερμάνθη τὸ πρῶτον. τῇ πρώτῃ ἡμερᾷ χολώδεα ὀλίγα, ξανθὰ πρῶτα, μετὰ δὲ ταῦτα ἰώδεα πλείω, ἀπὸ δὲ κοιλῆς κόπρανα διήλθε, νύκτα δυσφύως. δευτέρῃ κώφωσις, πυρετὸς ὀξύς, ὑποχόνδριον δεξιὸν συνετάθη, ἔρρεπεν εἰς τὰ ἔσω, οὖρα λεπτὰ διαφανέα, εἶχεν ἐναιώρημα γονοειδὲς μικρὸν, ἐξεμάνη περὶ μέσον ἡμέρης, τρίτῃ δυσφύως, τετάρτῃ σπασμοί, παρωξύνθη πάντα, πέμπτῃ πρωτὶ ἀπέθανεν.

Ὡς μεμνημένοις ὧν εἷς τε τὸ προγνωστικὸν ἐξηγησάμην καὶ τοὺς ἀφορισμοὺς καὶ τὸ προρρήτικόν, ἔτι τε τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν, οὕτω ποιήσομαι τὸν λόγον, ὑπὲρ τοῦ μὴ μακρολογεῖν. ὀρθοστάδην οὗτος ὁ

ἄνθρωπος ἐνόσει κεφαλὴν ἀλγῶν, ὥσπερ καὶ ὁ πρὸ αὐτοῦ γεγραμμένος. ἀλλ' ἐπὶ τούτου μὲν οὐ σμικρὸν προσέθηκε σύμπτωμα τὸ καρῳθῆναι ποτ' αὐτὸν, ἐπ' ἐκείνου δὲ προσέθηκε καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς νόσου τούτῳ μὲν ἐξ ἀμαρτήματος μεγάλου φησὶ γεγονέναι. πεπονθυίας γὰρ ἰσχυρῶς κεφαλῆς μέγιστόν ἐστι κακὸν οἴνου πόσις δαψιλῆς. ἐπ' ἐκείνου δὲ ἐκ προφάσεως φησιν ἄρξασθαι τὴν νόσον, ὥστ' ἐπ' ἐκείνου μὲν οὐδέπω τὸν ἐγκέφαλον ἡγεῖται πεπονθέναι, μόνης δὲ τῆς ἐν τῇ κεφαλῇ πλεονεξίας τῶν χυμῶν εἶναι τὰ συμπτώματα. τῷ Φιλίστῃ δὲ τούτῳ καὶ αὐτὸν ἐν τῷ χρόνῳ τὸν ἐγκέφαλον ἐν διαθέσει γεγονέναι μοχθηρᾷ. προσγενομένης δὲ τῆς ἐν τῷ πτότῳ βλάβης οὕτως μέγα καὶ ἰσχυρὸν ἀπειργάσατο πάθος, ὥς ἀποκτεῖναι πεμπταῖον αὐτόν. ὅσα δὲ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψε γενέσθαι συμπτώματα τῷ Φιλίστῃ, τὰ μὲν τῆς κατὰ τὴν νόσον ὀξύτητος ἐστίν, ὥς εἰ καὶ μηδὲν ἐγκέφαλος ἐβέβλαπτο, τὰ δὲ αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου. τῆς μὲν οὖν κατὰ τὴν νόσον ὀξύτητος τά τε κατὰ τοὺς ἐμέτους ἐστὶ συμπτώματα καὶ τῶν

οὕρων ἢ ποιότης· αὐτοῦ δὲ τοῦ ἐγκεφάλου ἢ τε κώφωσις καὶ ὁ σπασμὸς καὶ

τὸ ἐκμανῆναι. τὸ δ' οὕτως εἰρημένον ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ὑποχόνδριον δεξιὸν συνετάθη, ἔρρεπεν εἰς τὸ εἶσω· γίνεται μὲν ὅταν ὑπὸ τοῦ διαφράγματος ἔλκηται τὰ κατ' αὐτό. τὸ διάφραγμα δ' αὐτὸ τείνεται ποτὲ μὲν πλευρίτιδι διὰ τὸ μέγεθος τῆς φλεγμονῆς τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότος ὑμένος, ποτὲ δὲ διὰ τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων ἀνασπῶσαν ἐφ' ἑαυτὴν τὰ καθήκοντα πρὸς τὸ διάφραγμα νεῦρα, διὰ φλεγμονὴν ἰδίαν. ἀλλὰ νῦν γε τῶν εἰρημένων τριῶν εὐλογώτερόν ἐστι διὰ τὴν τῶν νεύρων τάσιν ἀνασπώμενον αὐτὸ ἀνεσπακέναι τὸ ὑποχόνδριον· ὡς τὰ πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄμφω τὰ ὑποχόνδρια κατὰ τὰς τοιαύτας διαθέσεις ἔσω γίνεται. συμβαίνει δ' ἐνίοις καὶ τὸ ἕτερον μόνον, ὅταν καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων, τὸ μὲν ἕτερον μέρος ἰσχυρῶς ἢ πεπονθὸς, τὸ δ' ἕτερον ἢ μὴδ' ὅλως ἢ μετρίως.

Chapter 3.2

Section 3.2.2

Χαιρίωνα, ὃς κατέκειτο παρὰ Δημαινέτῳ, ἐκ ποτοῦ πῦρ ἔλαβεν αὐτίκα δὲ κεφαλῆς βάρος ἐπώδυνον, οὐκ ἐκοιμάτο, κοιλίη ταραχώδης ἐπὶ λεπτοῖσιν ὑποχολώδεσι. τρίτη πυρετὸς ὄξυς, κεφαλῆς τρόμος, μάλιστα δὲ χεῖλος τοῦ κάτω, μετ' ὀλίγον δὲ ῥίγος, σπασμοί, πάντα παρέκρουσε, νύκτα δυσφόρως. τετάρτη δι' ἡσυχίης μικρὰ ἐκοιμήθη, παρέλεγε· πέμπτη ἐπιπόνως, πάντα παρωξύνθη ληρὸς· νύκτα δυσφόρως, οὐκ ἐκοιμήθη· ἕκτη διὰ τῶν αὐτῶν· ἐβδόμη ἐπερρίγωσε, πυρετὸς ὄξυς, ἵδρωσε διόλου, ἐκρίθη, τούτῳ διὰ τέλεος ἀπὸ κοιλίης διαχωρήματα χολώδεα ὀλίγα, ἄκρητα, οὔρα λεπτά, εὐχροα, ἐναιώρημα ἐπινέφελον ἔχοντα· περὶ δ' ὀγδόην οὔρησεν εὐχρότερα, ἔχοντα ὑπόστασιν λευκὴν, ὀλίγην, κατενόει, ἄπυρος διέλιπεν· ἐνάτη ὑπέστρεψε· περὶ δὲ τεσσαρεσκαίδεκάτην πυρετὸς ὄξυς. ἐξκαιδεκάτη ἤμεσε χολώδεα, ξανθὰ ὑπόσυχνα. ἑπτακαιδεκάτη ἐπερρίγωσε, πυρετὸς ὄξυς,

ἵδρωσεν, ἄπυρος ἐκρίθη, οὔρα μετ' ὑποστροφὴν καὶ κρίσιν εὐχροα, ὑπόστασιν ἔχοντα, οὐδὲ παρέκρουσεν ἐν τῇ ὑποστροφῇ. ὀκτωκαιδεκάτη ἐθερμαίνετο σμικρὰ, ἐπεδίψα, οὔρα λεπτά ἐναιώρημα ἐπινέφελον, σμικρὰ παρέκρουσε. περὶ δὲ ἐννεακαιδεκάτην ἄπυρος, τράχηλον ἐπωδύνως εἶχεν, οὔροις ὑπόστασις, τελείως ἐκρίθη εἰκοστῇ.

Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἐκ πλήθους φαίνεται καὶ μάλιστα χολωδῶν νοσήσας. ἐξετάζων δ' ἐπ' αὐτοῦ τά τε κατὰ τὰς κρισίμους ἡμέρας δεδειγμένα καὶ τὰ περὶ τῶν οὔρων, εὐρήσεις συμφωνοῦντα κατὰ λόγον αὐτὸν ἐπὶ τῆς εἰκοστῆς ἡμέρας ἀπαλλαγέντα τελείως. ἔνια μέντοι τῶν ἀντιγράφων οὐκ ἔχει προσγεγραμμένον τῷ τέλει τῆς διηγήσεως τὸ εἰκοστῇ, καίτοι τῶν δοκιμωτάτων οὕτως εἰδόντων γεγραμμένην τὴν ῥῆσιν.

Chapter 3.2

Section 3.2.3

Τὴν Εὐρύανακτος θυγατέρα παρθένον πῦρ ἔλαβεν, ἣν δ' ἄδιψος διὰ τέλεος, γεύματα οὐ προσεδέχετο. ἀπὸ δὲ κοιλίης σμικρὰ διήει. οὐρα ὀλίγα λεπτὰ, οὐκ εὐχροα. ἀρχομένου δὲ τοῦ πυρετοῦ περὶ ἔδρην ἐπόνει. ἐκταίῃ δὲ ἐοῦσα ἄπυρος οὐκ ἰδρωσεν, ἐκρίθη. τὸ δὲ περὶ τὴν ἔδρην σμικρὰ ἐξεπύησεν, ἐρράγη ἅμα κρίσει. μετὰ κρίσιν ἐβδομαίῃ ἐοῦσα ἐρρίγωσε σμικρὰ, ἐπεθερμάνθη, ἰδρωσε. μετὰ δὲ κρίσιν ὀγδαίος ἐοῦσα ἐρρίγωσεν οὐ πολλὰ, ὕστερον δὲ ἄκρεα ψυχρὰ ἀεί. περὶ δὲ δεκάτην κατὰ τὸν ἰδρῶτα τὸν γενόμενον παρέκρουσε καὶ πάλιν ταχὺ κατενόει. ἔλεγον δὲ γευσάμενην βότρυος ταῦτα παθεῖν. διαλιποῦσα δὲ δωδεκάτην πάλιν πολλὰ παρελήρει, κοιλίῃ ἐπεταράχθη χολώδεσιν ὀλίγοισιν, ἀκρήτοις, λεπτοῖσι, δακνώδεσι, πυκνὰ ἀνίστατο. ἀφ' ἧς δὲ παρέκρουσε τοῦ ὕστερον, ἀπέθανεν ἐβδόμῃ. αὕτη ἀρχομένου τοῦ νοσήματος ἡλγει φάρυγγα καὶ διὰ τέλεος ἔρευθος εἶχε, καὶ γαργαρεὼν ἀνεσπασμένος, ρεύματα πολλὰ σμικρὰ, λεπτὰ,

δριμέα, ἔβησσε πέποινα, οὐδὲν ἀνῆγεν, ἀπόσιτος πάντων, παρὰ πάντα τὸν χρόνον οὐδ' ἐπεθύμησεν οὐδενὸς, ἄδιψος, οὐδ' ἔπινεν, οὐδὲν ἄξιον λόγου, σιγῶσα, οὐδὲν διελέγετο, δυσθυμίῃ ἀνελπίστως ἐωϋτῆς εἶχεν. ἣν δέ τι καὶ συγγενικὸν φθινῶδες.

Μετὰ τὸ διηγῆσθαι τὰ γενόμενα ταύτῃ νοσοῦσῃ μέχρι θανάτου, προσέθηκεν αὐτὸς ὅλης τῆς νόσου τὴν ὑπόθεσιν, ἐφ' ἣ προσηκόντως ἀπέθανεν. ἀπὸ κεφαλῆς γὰρ αὐτῇ φησὶν εἰς πνεύμονα γενέσθαι κακὰ ρεύματα, φάρυγγι καὶ γαργαρεῶνι λυμαινόμενα. προσέθηκε δὲ τῷ λόγῳ καὶ τὸ, ἣν δέ τι καὶ συγγενικὸν φθινῶδες, οὗ μεμνησθαι χρή καὶ μὴ πείθεσθαι τοῖς λέγουσι σοφισταῖς οὐδὲν εἶναι πάθος συγγενικόν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μόνον οὐκ ἂν οὕτω ταχέως ἀπέκτεινεν αὐτήν, ἢ δ' ἐπιπλακεῖσα τῷ παθήματι τούτῳ νέφρωσις τῆς φυσικῆς δυνάμεως αἰτία τοῦ θάττον ἀποθανεῖν ἐγένετο. δεδήλωται δ'

αὕτη διὰ τῆσδε τῆς λέξεως, ἣν δ' ἄδιψος διὰ τέλεος, γεύματα οὐ προσεδέχετο. προεῖρηται δέ μοι περὶ τῆς τούτων τῶν συμπτωμάτων κακοηθείας ἐν τῷ πρὸ τούτου γράμματι. καὶ αὐτὸς δ' ὁ Ἱπποκράτης ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς διηγήσεως πάλιν ἐπισημαινόμενος, ὥσπερ εἶωθε, τὰ τε τοῦ θανάτου καὶ τῆς σωτηρίας αἰτία τοῖς ἀρρώστοις γινόμενα προσέγραψε. ἀπόσιτος πάντων παρὰ πάντα τὸν χρόνον, οὐδ' ἐπεθύμησεν οὐδενὸς, ἄδιψος, ἔσχατόν τι μῖσος αὐτῇ γεγονέναι σιτίων ἐνδεικνύμενος, ὥς μὴδ' εἰς ἐπιθυμίαν ἀφικνεῖσθαι τινος, οἷαν ἴσχουσιν ἔνιοι τῶν ἀνορεκτούντων ἐξ ἀναμνήσεως, ἐφ' οἷς ἔμπροσθεν ποτε διετέθησαν ἡδέως. ὁρῶμεν γὰρ ὁσημέραι τῶν ἀνορεκτούντων ἐν νόσοις τινὰς ἅμα τὸ γεύσασθαι τινων ἀποστρεφόμενους αὐτῶν, τινὰς δ' οὐδὲ γεύσασθαι τολμῶντας. ἀλλ' ὅμως καὶ τούτων οἱ πλεῖστοι τοῖς πυνθανομένοις αὐτῶν, εἴ τινος ἐπιθυμοῖεν, ἀποκρίνονται τινα βρώματα, κατὰ μνήμην τῶν ἔμπροσθεν ἡσάντων αὐτοὺς τοῦτο ποιοῦντες. καὶ μέγιστόν γέ τοι σημεῖον ἔστω τῆς ὀρεκτῆς

τῶν σιτίων δυνάμεως ἐν νεκρώσει παντελεῖ

γινομένης, ἐὰν παρασκευασθέντων ὧν ἐπιθυμεῖν φασὶν ἅμα τὸ γεύσασθαι μέμψωνται τε καὶ μηκέτι προσενέγκωνται. κάκιστα δ' ἐχόντων καὶ τούτων, ἔτι μοχθηρότερον αὐτῶν οἱ μὴδ' ἐπιθυμήσαντές τινων διάκεινται, νέκρωσιν ἐσχάτην ἐνδεικνύμενοι τῆς φυσικῆς δυνάμεως, ἣ σιτίων τε καὶ πομάτων ὀρεγόμεθα. διὰ ταῦτα τοῖνυν ἀποθανούσης τῆς γυναικὸς οὐδὲν ἔτι δεόμεθα τὴν διαφορὰν τῶν ἀντιγράφων ἐπισκοπεῖσθαι καὶ ἀνακρίνειν ἐν τῇ τῶν ἡμερῶν ἐξετάσει. μηδεμίαν γὰρ αὐτῶν ἐχουσῶν τάξιν, ἐπειδὴ τὸ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥεῦμα καὶ τὸ συγγενικὸν φθινῶδες αἷτιον ἐγένετο τοῦ θανάτου, διὰ τοῦτο καὶ τὴν τῶν ἀντιγράφων διαφωνίαν δύσκριτόν τε ἅμα καὶ περιττὴν ἡγησάμενος ἀπέλιπον.

Chapter 3.2

Section 3.2.4

Ἦ κυναγχικὴ ἢ παρὰ τὰ Βίτωνος, ἢ πρῶτον ἀπὸ γλώσσης ἤρξατο, ἀσαφὴς ἢ φωνὴ, γλῶσσα ἐρυθρὴ, ἐπεξηράνθη. τῇ πρώτῃ φρικώδης, ἐπεθερμάνθη, ῥίγος, πυρετὸς ὄξύς,

οἴδημα ὑπέρυθρον, σκληρόν, τραχήλου καὶ ἐπὶ στήθος ἐξ ἀμφοτέρων, ἄκρα ψυχρά, πελιά, πνεῦμα μετέωρον, ποτὸν διὰ ῥινῶν ἐχεῖτο, καταπίνειν οὐκ ἡδύνατο, διαχωρήματα καὶ οὔρα ἐπέστη. τετάρτη πάντα παρωξύνθη, πέμπτη ἀπέθανε, κυναγχικὴ. π. ε. ε. εθ.

Οὔτε ἐν ἅπασιν τῶν ἀντιγράφων οὕτως εὐρίσκεται γεγραμμένον τὸ τέλος τῆς ῥήσεως οὐτ' ὑπὸ τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον ἀπάντων φαίνεται γινωσκόμενον. ἀλλὰ καὶ τούτων ἔνιοι μὲν ἀντὶ τοῦ πέμπτη ἐβδόμη γράφουσιν, ἔνιοι δ' ὀγδόη. Καπίτων δ' οὐκ οἶδα τί δόξαν αὐτῷ καὶ τὸ τῆς ἡμέρας ἀφείλετο καὶ τὸ κυναγχικὴ. καὶ πρὸ τούτων δ' ἔτι τὸ τετάρτη πάντα παρωξύνθη χωρὶς τοῦ τετάρτη γράφει, τὸ τέλος ὅλης τῆς ῥήσεως τοιοῦτον ποιήσας, διαχωρήματα καὶ οὔρα ἐπέστη, πάντα παρωξύνθη ἀπέθανε. περὶ μὲν οὖν τῆς βελτίονος γραφῆς ὕστερον ἐπισκεψόμεθα· πρότερον δὲ τῶν εἰρημένων ἐπ' αὐτῆς ἐξηγησόμεθα τὰ μὴ

σαφῆ, τοῦτο γάρ ἐστι τὸ μάλιστα προκείμενόν μοι ἐν τοῖς ἐξηγητικοῖς βιβλίοις. φαίνεται δὴ τὸ πνεῦμα μετέωρον οὐκ εἶναι σαφές, ἀμέλει Σαβῖνος ὑπὲρ αὐτοῦ κατὰ τήνδε τὴν λέξιν ἔγραψε. μετέωρος δ' ἦν ἢ ἀναπνοή, τουτέστιν. ἄκρα τῇ ῥινὶ ἀνέπνει, διὰ φλεγμονὴν τῆς ἀρτηρίας, κλειομένης τῆς εὐρυχωρίας καὶ μηκέτι δυναμένης τῆς ὀλκῆς τοῦ πνεύματος εἰς τὸν πνεύμονα γενέσθαι. ἀσαφὴς δ' ἐστὶ καὶ ἡ αὐτοῦ τοῦ Σαβίνου ῥῆσις, ὡς ἐξηγητοῦ πάλιν ἑτέρου δεῖσθαι. δοκεῖ δέ μοι βούλεσθαι δηλοῦν ἐκείνους ἀναπνεῖν ἄκρα τῇ ῥινὶ τοὺς κινουῦντας αὐτῆς ἐν ταῖς ἀναπνοαῖς τὰ περυγία. πολλοὺς γὰρ τῶν νοσοῦντων οὕτως εἶδομεν ἀναπνέοντας, ὡς ἐν μὲν ταῖς εἰσπνοαῖς προστέλλειν, ἐν δὲ ταῖς ἐκπνοαῖς διαστέλλειν αὐτὰ, καὶ συμβαίνει γε τοῦτο τοῖς τε πνιγομένοις ὑπὸ κυνάγχης ἢ περιπνευμονίας ἢ ἐμπυήματος, ἔτι τε τοῖς ἀρρώστοις τὴν

δύναμιν. ὅπως μὲν οὖν ἐπὶ τῶν ἀρρώστων γίνεται νῦν οὐκ ἀνάγκη λέγειν· ὅπως δ' ἐπὶ τῶν διὰ τὴν στενοχωρίαν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, νῦν ἐροῦμεν εὐθύς καὶ διὰ τί μετέωρον ὠνόμασεν ὁ Ἱπποκράτης τὸ

τοιοῦτον πνεῦμα, συνεξηγησόμενοι. φαίνεται γὰρ τοῖς οὕτω διακειμένοις τὰ τοῦ θώρακος ὑψηλὰ μέχρι τῶν ὠμοπλατῶν κινούμενα, καὶ τοῦτ' εὖλογον εἰρησθαι νῦν ὑπ' αὐτοῦ μετέωρον πνεῦμα γινόμενον, οὐ μόνον ἐν τοῖς κυναγχοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς περιπνευμονικοῖς καὶ τοῖς ἐμπυηκοῖς ὀνομαζομένοις πάθεσι. γίνεται δὲ καὶ χωρὶς πυρετῶν ἐπὶ τῶν ἰδίως ὀνομαζομένων ὀρθοπνοϊκῶν τε καὶ ἀσθματικῶν. ἀπὸ γὰρ τοιούτων συμβεβηκότων ἐκότερον τῶν ὀνομάτων τῷ πάθει τοῦτω τέθεται, τὸ μὲν ἄσθμα διὰ τὴν ὑπείγμενην ἀναπνοήν, ἣ καὶ τοῖς δραμοῦσιν ὀξέως γίνεται· τὴν δ' ὀρθόπνοιαν ἐπειδὴ διὰ τὸ πνίγεσθαι κατακειμένους σχηματίζουν ἐαυτοὺς ὀρθίους· ἔνιοι δὲ καὶ ἀναγκάζονται καὶ τελέως ἐξανίστασθαι. γέγραπται δὲ καὶ προγνωστικῶς κατὰ λέξιν οὕτως λεγομένην· αἱ δὲ κυνάγχαι δεινόταται μὲν εἰσι καὶ τάχιστ' ἀναιροῦσαι, ὅσαι μὴτ' ἐν τῇ φάρυγγι ἐκδηλον μηδὲν ποιέουσι μὴτ' ἐν τῷ αὐχένι· πλείστον δὲ πόνον παρέχουσι καὶ ὀρθόπνοιαν. ἡ αὕτη τοίνυν αἰτία τὴν τ' ὀρθόπνοιαν ἐργάζεται τοῖς πνιγώδεσι πάθεσι καὶ τὸ προσαγορευόμενον

ἀρτίως μετέωρον πνεῦμα. κατὰ φύσιν μὲν γὰρ ἔχοντες, ὅταν ἐν ἡσυχίᾳ πάντων τῶν κατὰ προαίρεσιν ὦμεν ἐνεργειῶν, μόνοις τοῖς κατὰ τοῦ θώρακος μέρεσι τοῖς κατὰ τὰς φρένας ἀναπνέομεν, ὥς ἐν τοῖς περὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰτίων ἐδείχθη. πλείονος δ' εἰσπνοῆς δεόμενον καὶ τὰ συνεχῇ τοῖς κάτω συγκινούμεν. ἐπειδὴ δὲ πλείστης δεώμεθα, καὶ τὰ κατὰ τὰς ὠμοπλατάς μόρια κινούμεν, ἅπαντι τῷ θώρακι βιαίως ἐνεργοῦντες. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἡμῖν ὑγιαίνουσι γίνεται δραμοῦσιν ὀξέως ἢ ὅπως οὖν σφοδρῶς κινηθεῖσι, διὰ τὸ πλείονος εἰσπνοῆς δεῖσθαι. κατὰ δὲ τὰς περιπνευμονίας καὶ τὰ τῶν ἐμπύων παθήματα ἥτοι πάθη καὶ τὰς ἐπὶ τῶν πυρετῶν ὀρθοπνοίας, διὰ τὴν στενοχωρίαν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, οὐ δυναμένων καταδέξασθαι τοσαύτην οὐσίαν ἀέρος, ὅσης χρῆζει τὸ ζῶον. ἀπλήρωτος οὖν ἡ χρεία τῆς ἀναπνοῆς γινομένη κίνδυνον ἐπάγει πνιγός, καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκάζονται συνεχῶς τε καὶ παντὶ τῷ θώρακι ποιεῖσθαι τὴν ἀναπνοήν· ἐπὶ δὲ τῆς συνάγχης αἱ μὲν κατὰ τὸν πνεῦμονα κοιλίαι τοῦ πνεύματος, ἐν αἷς ἀναπνέομεν,

πνέομεν, ἄφρακτοὶ εἰσι καὶ καθαραί. φλεγμαινόντων δὲ τῶν ἐν τῷ λάρυγγι μυῶν στενοχωρία γίνεται κατὰ τὴν εἴσοδον τὴν πρώτην τοῦ ἔξωθεν ἀέρος, ὃν διὰ τῆς εἰσπνοῆς ἔλκομεν, ὥστε καὶ νῦν καθ' ἑτέραν μὲν αἰτίαν, ὡσαύτως δ' ἀπλήρωτος ἡ χρεία γίνεται τῆς ἀναπνοῆς, ὥς ἐπ' ἀσθματικῶν, ἐμπύων τε καὶ περιπνευμονικῶν ἐνεγίνετο. διὰ τοῦτο ἐξορμῶσιν οἱ πνιγόμενοι διανίστασθαι τε καὶ παντὶ τῷ θώρακι βιαίως ἐπισπᾶσθαι τὸν ἔξωθεν ἀέρα. κατὰ τοῦτο μὲν δὴ τοῖς κυναγχοῖς τὸ μετέωρον ὠνόμασθαι πνεῦμα λογίσαιτ' ἂν τις. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ διὰ τὸ μετεωρίζειν ἐαυτοὺς ἐθέλιν οὕτως εἰρησθαι, ταυτὸν σημαίνοντος τοῦ μετεώρου πνεύματος τῇ κατὰ τὸ προγνωστικὸν ὀρθοπνοίᾳ. γέγραπται δ' ἐν τῇ διηγήσει τῆς προκειμένης ἐν τῷ λόγῳ κυνάγχης, ὥς καὶ τὸ ποτὸν

εἰς τὰς ῥίνας ἀνεκόπτετο. γίνεται δὲ τοῦτο τοῖς μὴ καταπίνειν αὐτὸ δυναμένοις, ἤτοι διὰ στενοχωρίαν τοῦ πόρου τοῦ κατὰ τὸν στόμαχον ἢ διὰ νέκρωσιν αὐτοῦ καὶ παράλυσιν, ὀλέθριον ἐσχάτως ἐκότερον ὄν, ὥσπερ καὶ τὸ προγεγραμμένον οὕτως ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν,

ἄκρεα ψυχρὰ, πελιά. προειρηκώς γάρ, τῇ τρίτῃ ῥίγος, πυρετὸς ὁξὺς ἐπὶ ἡνέγκεν, ἄκρεα ψυχρὰ, πελιά. νεκρώσεως δ' ἐστὶ καὶ σβέσεως τῆς ἐμφύτου θερμασίας σημεῖον ἢ τῶν ἄκρων ψύξις τε καὶ πελίωσις ἐν ὁξέσι πυρετοῖς γινομένη. οὕτως οὖν συνέβη τῇ νοσοῦσῃ καὶ ἡ τῶν διαχωρημάτων καὶ ἡ τῶν οὖρων ἐπίσχεσις, ὥς ἂν ἤδη νεκρουμένων ἀπασῶν τῶν ἐνεργειῶν, διὸ καὶ πιθανὸν ἐστὶ μήτε κατὰ τὴν ζ', ἡμέραν ἀποθανεῖν τὸν ἄνθρωπον μήτε κατὰ τὴν η'. οὐδὲ γὰρ ἐξαρκέσαι δυνατόν ἦν τοσοῦτον χρόνον τὴν δύναμιν, ἤδη κατὰ τὴν γ', ἡμέραν συμπτώματά τε καὶ σημεῖα ἔχουσιν ἀπὸ ψυχομένης τῆς φύσεως. ὁ Ἱπποκράτης τε ἐν τοῖς οὕτως ὁξέσι νοσήμασιν εἰώθως τὰ καθ' ἐκάστην ἡμέραν γινόμενα γράφειν οὐκ ἂν παρέλιπεν εἰπεῖν τι καὶ περὶ τῆς ε' ἡμέρας καὶ τῆς ς'. ἐπεὶ τοίνυν ἐπὶ συμπληρωθείσῃ τῇ τῆς τρίτης ἡμέρας διηγήσει, τῆς δ' ὁμόνης ἐμνημόνευσε, πάντ' ἐν αὐτῇ παροξυνθῆναι λέγων, ἔτι καὶ μᾶλλον ἐστὶ δῆλον ὥς ἀδύνατον ἦν ἄχρι τῆς ζ' ἢ η' ἡμέρας ζῆσαι τὴν γυναῖκα. παραδόξους μὲν γὰρ μεταβολὰς ἐν τῷ σπανίῳ

γινομένης διὰ ῥωμὴν φύσεως ἡμεῖς τε πολλάκις ἐθεασάμεθα καὶ ὁ Ἱπποκράτης αὐτὸς ἐν τῇ διηγήσει τῶν ἀρρώστων ἔγραψε, μετὰ τοῦ συνεπισημαίνεσθαι τοῦτο αὐτὸ καὶ δηλοῦν ἄμεινον ἐσχηκέναι τὸν ἀρρώστον· ἀλλὰ νῦν γε κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν σὺν ὁξεί πυρετῷ τῶν ἄκρων ψυχρῶν τε καὶ πελιῶν γενομένων, ἐπισχεθέντων τε καὶ τῶν οὐρουμένων, εἰ καὶ μὴ προσεγεγράφει, τετάρτῃ πάντα παρωξύνθη, πάντως ἂν ἐτεθνήκει περὶ τὴν πέμπτην ἡμέραν. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο προσέγραψεν, ἔτι καὶ μᾶλλον ἂν τις ἀποφαίνοιτο θαρρόντως οὕτως ἔχουσιν μὴ εἰς τὴν ἕκτην ἡμέραν ἀφικέσθαι ζῶσαν. καὶ πολὺ γε μᾶλλον εἰς τὴν ἑβδόμην ἔτ' ἀδυνατώτερον ἢ εἰς τὴν ὀγδόην. ἄξιον οὖν θαυμάσαι πῶς ὑπέγραψεν, ὁ πρῶτος ὑπογράφας τοὺς χαρακτήρας, οὕτως ὥς δηλοῦσθαι κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν τεθνηκυῖαν αὐτήν· καὶ τούτου μᾶλλον ἔτι πῶς καὶ Ζήνων Ἡροφίλειος, οὐχ ὁ τυχὼν ἀνὴρ, ἐξηγουμένος τοὺς προγεγραμμένους χαρακτήρας ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ὀγδοῇ τῶν ἡμερῶν ἀποθανεῖν φησι τὴν κυναγχικὴν καὶ τοῦτο δηλοῦσθαι διὰ τῶν τοιούτων χαρακτήρων

π, δ, ε, κ, θ. τούτων τῶν χαρακτήρων ὁ μὲν πρῶτος τὸ πιθανὸν δηλοῖ, διὰ τοῦ π γράμματος γραφόμενος, μέσην ὀρθὴν ἔχοντος γραμμὴν, ἐκατέρᾳ τῶν ἄλλων παραλλήλων, οἷον ἔνιοι γράφουσι τὸ σημαῖνον τὸν τῶν ἐννεακοσίων ἀριθμὸν. καὶ διὰ παντός γε κατὰ πάντας τοὺς ἀρρώστους τοῦτο σημαίνει προγεγραμμένος ἀπάντων τῶν ἐφεξῆς χαρακτήρων· ὁ δ' ἐπὶ τῆς τελευτῆς αὐτῶν ἐνταῦθα μὲν τὸν θάνατον δηλοῖ, τοῦ θ γράμματος σημαίνον, ἐπ' ἄλλων δ' ἀρρώστων τὴν υἰείαν ὑπὸ τοῦ υ γράμματος δηλούμενον. ὁ δὲ πρὸ τοῦ τελευταίου χαρακτήρος γεγραμμένος ἀεὶ σημαίνει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν, ἐν ὅσῃς ἐνόσησεν ὁ προκείμενος

ἐκάστοτε κατὰ τὸν λόγον ἄρρωστος. οἱ δ' ἐν τῷ μεταξύ τούτου τε καὶ τοῦ πρώτου πάντων τὴν αἰτίαν δηλοῦσι τοῦ σωθῆναι τὸν ἄνθρωπον ἢ ἀπολέσθαι, καθάπερ ἐπὶ τῆς κυναγικῆς ταύτης οἱ δύο χαρακτηρῆς εἰσιν, ὁ μὲν ἐπόμενος τῷ πρώτῳ πάντων, ἐν ᾧ τὸ διὰ μέσου γραμμὴν ὀρθὴν ἔχον ἐγγράπτο π. τούτῳ δ' ἐφεξῆς ἄλλος τε καὶ ἄλλος. ὁ μὲν οὖν ἐπόμενος τῷ πρώτῳ πάντων, ἐν ᾧ τὸ διὰ μέσου τὸ δ

στοιχεῖόν ἐστιν ἔχον ἀπὸ μέσης τῆς κάτω γραμμῆς ἑαυτοῦ γραμμὴν ἐτέραν ὀρθὴν εἰς τὰ κάτω μέρη ἡγμένην, ὥσπερ τὸ ι γράφομεν. ὁ δ' ἐφεξῆς ἐστιν ὁ τοῦ ε γράμματος, ἐκ τούτων δ' ἐφεξῆς ὁ Ζήνων δηλοῦσθαί φησι τῶν διαχωρούντων τὴν ἐπίσχεσιν, τοῦ μὲν ἀπεστιγμένου κάτω δ καθ' ὄντινον τρόπον διαχωρούμενα δηλοῦντος, καὶ γὰρ ἰδρώτος αὐτό φησι σημεῖον, οὐκ οὖρων μόνον ἢ διαχωρημάτων εἶναι, τοῦ δὲ ε τὴν ἐποχὴν ἢ ἐπίσχεσιν αὐτῶν, ὁποτέρως ἂν ὀνομάζειν ἐθέλοις, ὡς εἶναι τὴν ὅλην διάνοιαν τῶν σημείων τοιάνδε, πιθανόν ἐστι τῶν διαχωρουμένων ἐπισχεθέντων ὀγδοαίαν ἀποθανεῖν τὴν κυναγικὴν. θαυμάζω τοῖσιν, ὅπερ ἔφην, τῶν ἀκριβέστερον ἀντιγράφων ἔχόντων τὴν ε ἡμέραν, ὁμολογοῦντος τῇ γραφῇ τῇδε καὶ αὐτοῦ τοῦ ε, ὡς ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐδείκνυσεν, αὐτόν τε τὸν Ζήωνα τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἐπίστασθαι γεγραμμένην, ἀντιλέγοντάς τέ τινας αὐτῷ περὶ μὲν τούτου μηδὲν εἰρηκέναι, περὶ δὲ τῶν χαρακτηρῶν ἐλέγχειν αὐτόν, ὡς μεταγράψαντα τὸ δεύτερον γράμμα καὶ ποιήσαντα τὸ ἀπεστιγμένον δ, μὴ οὕτως ἐχούσης τῆς κατὰ

τὸ τρίτον τῶν ἐπιδημιῶν γραφῆς. ἀλλὰ μετὰ τὸν πρῶτον χαρακτηρὰ τὸ ρ γεγραμμένον, καθάπερ ἐκεῖνοί φασι. παρεισέρχεται δ' ἐνταῦθα λοιπὸν ἤδη μακρὸς τις λόγων ἔσμός. οἰήσεται γὰρ τις ὄντως ὑφ' Ἱπποκράτους προσκεῖσθαι τοὺς χαρακτηρὰς τοῖς ἀρρώστοις, εἴπερ οἱ ἀντιλέγοντες τῷ Ζήνωνι τὸ ρ φασὶν οὐ τὸ κάτωθεν ἀπεστιγμένον δ γεγράφθαι. ἀλλ' ἐὰν ἀναγνῶ τις τὰ τῶν ἀντειπόντων τῷ Ζήνωνι βιβλία, μήθ' Ἱπποκράτους εἶναι λεγόντων τοὺς χαρακτηρὰς, εὐρεθῆναι τε βιβλίον τι τῶν Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου κληθέντος, ἔχον αὐτοὺς διεσκευασμένους ὑπὸ τινος ἱατροῦ Παμφίλου, τὸ γένος ἐκ πόλεως Ἰνδικῆς, Κλεοφαντίου δὲ τὴν αἴρεσιν. ἀκούσῃ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐνέγραψε τῷ βιβλίῳ τοὺς χαρακτηρὰς τούτους ὁ Μνήμων, οὓς δόξειαν αὐτοῖς διαφέρεισθαι πρὸς ἑαυτοὺς οἱ ἀντειπόντες τῷ Ζήνωνι, μήθ' Ἱπποκράτους εἶναι μήθ' οὕτως γεγράφθαι τοὺς χαρακτηρὰς, ὡς ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ καὶ τὰ μέχρι νῦν εἰρημένα περιττά τ' εἶναι καὶ μηδὲν ὄνιναι τοὺς ἀναγνωσομένους εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα,

πρὸς ἃ σπεύδειν δεῖ τὸν ἀσκούμενον ἐν αὐτῇ. ἀλλ' ἐπειδὴ γραφομένων αὐτῶν ἔδοξε τοῖς φίλοις, οἷς πεισθεὶς κατὰ τὸ πρῶτον βιβλίον ἐλέγχους τινὰς ἔγραψα τῶν μοχθηρῶς ἐξηγησαμένων τὰ κατὰ τοὺς ἀρρώστους, εἰπεῖν τί με καὶ περὶ τῶν χαρακτηρῶν τούτων ἅπαξ ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ, καὶ τοῦθ' ὑπέμεινα πρᾶξαι γινώσκων, ὅπερ ἀεὶ λέγω, τὰ ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἱατρῶν ἐν ὑπομνήμασι γεγραμμένα, ἀπολλύντα μὲν ἡμῶν τὸν χρόνον, ἱατρικὸν δ' οὐδὲν διδάσκοντα, δι' οὓς καὶ γὰρ τὰς μὲν ἱατρικὰς

πραγματείας ἰδίᾳ καθ' ἑαυτὰς ἐποιησάμην, τὰς δὲ πρὸς τοὺς σοφιστὰς, ἐπειδὴ καὶ τούτων ὁρῶ δεομένους τοὺς νέους, ὅσοι διαστρέφονται πρὸς αὐτῶν, αὐτὰς καθ' ἑαυτὰς πάλιν καὶ ταύτας, ἵν' εἴ τις ἔχη χρόνον ἐκ περιουσίας ἐντυγχάνειν αὐταῖς, ὥς πρὸς πολεμίους εἶη παρεσκευασμένος τοὺς σοφιστὰς. οὕτως οὖν καὶ νῦν ἄχρηστον πρᾶγμα πρὸς τὸ καλῶς ἰᾶσθαι τὸ κατὰ τοὺς χαρακτῆρας τούτους ὑπάρχον, ὅμως οὐκ ὀκνήσω διελθεῖν ἅπαν, ἐπειδὴ τοῖς φίλοις οὕτως ἔδοξεν. ἥσυχνάμην δ' ἂν εἰς τοιαύτην φλυαρίαν ἐκτρεπόμενος, εἰ μὴ πρότερον ἐν πολλαῖς

πραγματεῖαις ἅπαντα τῆς ἱατρικῆς τέχνης τὰ χρήσιμα διελθὼν οὕτως ἦκον ἐπὶ τὰς τῶν Ἱπποκρατείων βιβλίων ἐξηγήσεις, ἐν αἷς ἐπιμαθεῖν μὲν οὐδὲν ἔχουσιν οἱ μανθάνοντες τὴν τέχνην, ἔξωθεν ὦν ἐν ταῖς ἱατρικαῖς πραγματεῖαις ἔγραψα κατὰ διέξοδον σαφῶς, ὥς καὶ τοὺς ἀμβλεῖς τὴν διάνοιαν ἐπεσθαι τοῖς λεγομένοις. ἱστορίας δὲ γνῶσιν ἔξουσιν, ἀφ' ἧς οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων θαυμάζουσιν ἐνίοτε τῶν τὰς τέχνας μεταχειριζομένων τινάς, οἰόμενοι τοὺς πολυῖστορας καὶ πολυμνήμονας ἀνθρώπους, εὐθύς καὶ τὰ τῆς τέχνης διαγινώσκειν θεωρήματα. καὶ νῦν οὖν ἐρῶ τὴν περὶ τῶν χαρακτήρων ἱστορίαν ἅπασαν, ἐπεὶ δὲ τοῦτο δοκεῖ τοῖς τε φίλοις καὶ τοῖς ἐταίροις ἅπασι ἐνθάδε γενέσθαι βέλτιον εἶναι. λέλεκται μὲν οὖν ἃ μέλλω λέγειν ὑπὸ Ζεῦξιδος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν εἰς τὸ προκείμενον βιβλίον ὑπομνημάτων, καὶ ἦν ἴσως ἄμεινον, ὥσπερ εἶωθα ποιεῖν ἐν τοῖς τοιούτοις, ἀναπέμψαι τοὺς βουλομένους τὴν ἱστορίαν ταύτην γνῶναι πρὸς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ τοῦ Ζεῦξιδος ὑπομνήματα μηκέτι σπουδαζόμενα σπανίζει, διὰ τοῦτ' ἤξιωσαν

ἐμὲ διελθεῖν αὐτὰ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ Μνήμονος ποιησάμενον αὐτῆς. ἐνιοὶ μὲν γὰρ φασιν αὐτὸν λαβόντα τὸν τρίτον τῶν ἐπιδημιῶν ἐκ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μεγάλης βιβλιοθήκης ὡς ἀναγνωσόμενον ἀποδοῦναι, παρεγγράψαντα ἐν αὐτῷ καὶ μέλανι καὶ γράμμασι παραπλησίους τοὺς χαρακτῆρας τούτους. ἐνιοὶ δὲ καὶ αὐτὸν ἐκ Παμφυλίας κεκομικέναι καὶ φιλότιμον περὶ βιβλία τὸν τε βασιλέα τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖον οὕτω γενέσθαι φασίν, ὥς καὶ τῶν καταπλεόντων ἀπάντων τὰ βιβλία κελεῦσαι πρὸς αὐτὸν κομίζεσθαι καὶ ταῦτα εἰς καινοὺς χάρτας γράφοντα διδόναι μὲν τὰ γραφέντα τοῖς δεσπόταις, ὦν καταπλευσάντων ἐκομίσθησαν αἱ βίβλοι πρὸς αὐτὸν, εἰς δὲ τὰς βιβλιοθήκας ἀποτίθεσθαι τὰ κομισθέντα καὶ εἶναι τὰς ἐπιγραφὰς αὐτοῖς τῶν ἐκ πλοίων. ἐν δὲ τι τοιοῦτόν φασιν εὐρεθῆναι καὶ τὸ τρίτον τῶν ἐπιδημιῶν ἐπιγεγραμμένον, τῶν ἐκ πλοίων κατὰ διορθωτὴν Μνήμονα Σιδίτην, ἐνιοὶ δ' οὐ κατὰ διορθωτὴν ἐπιγεγράφθαι φασίν, ἀλλ' ἀπλῶς τοῦνομα τοῦ Μνήμονος, ἐπειδὴ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων τῶν καταπλευσάντων ἅμα βίβλοις ἐπέγραφον

οἱ τοῦ βασιλέως ὑπηρετᾷ τὸ ὄνομα τοῖς ἀποτιθεμένοις εἰς τὰς ἀποθήκας, οὐ γὰρ εὐθέως εἰς τὰς βιβλιοθήκας αὐτὰ φέρειν, ἀλλὰ πρότερον ἐν οἴκοις τισὶ κατατίθεσθαι σωρηδόν. ὅτι δ' οὕτως ἐσπούδαζε περὶ τὴν τῶν παλαιῶν βιβλίων κτῆσιν ὁ Πτολεμαῖος ἐκεῖνος οὐ μικρὸν εἶναι μαρτύριόν φασιν ὁ πρὸς Ἀθηναίους ἔπραξε. δοὺς γὰρ αὐτοῖς ἐνέχυρα πεντεκαίδεκα τάλαντα ἀργυρίου καὶ λαβὼν τὰ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου καὶ Αἰσχύλου

βιβλία χάριν τοῦ γράψαι μόνον ἐξ αὐτῶν, εἴτ' εὐθέως ἀποδοῦναι σῶα, κατασκευάσας πολυτελῶς ἐν χάρταις καλλίστοις, ἃ μὲν ἔλαβε παρὰ Ἀθηναίων κατέσχευεν, ἃ δ' αὐτὸς κατασκεύασεν ἔπεμψεν αὐτοῖς παρακαλῶν ἔχειν τε τὰ πεντεκαίδεκα τάλαντα καὶ λαβεῖν ἄνθ' ὧν ἔδοσαν βιβλίων παλαιῶν τὰ καινὰ. τοῖς μὲν οὖν Ἀθηναίοις, εἰ καὶ μὴ καινὰς ἐπεπόμφει βίβλους, ἀλλὰ κατεσχέκει τὰς παλαιὰς, οὐδὲν ἦν ἄλλο ποιεῖν, εἰληφόσι γε τὸ ἀργύριον ἐπὶ συνθήκαις τοιαύταις, ὡς αὐτοὺς κατασχεῖν, εἰ κἀκεῖνος κατάσχοι τὰ βιβλία, καὶ διὰ τοῦτ' ἔλαβόν τε τὰ καινὰ καὶ κατέσχεον καὶ τὸ

ἀργύριον. ὁ δ' οὖν Μνήμων, εἴτ' αὐτὸς ἐκόμισε τὸ βιβλίον εἴτε λαβὼν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης παρέγραψε, φαίνεται πράξας ἔνεκα σχηματισμοῦ τοῦτο. μόνον γὰρ ἐπίστασθαι λέγων ἑαυτὸν ἃ δηλοῦσιν αἱ χαρακτηῖρες, μισθὸν τῆς ἐξηγήσεως αὐτῶν εἰσεπράττετο καὶ εἵπερ τοῦθ' οὕτως ἔχει, πιθανώτερόν ἐστὶ τὸ κατὰ τὴν βιβλιοθήκην ἀποκείμενον ὑπ' αὐτοῦ διεσκευασθαι. πολὺ γὰρ ἀξιοπιστότερον ἐμελλεν αὐτῷ τὸ τῆς ἐξηγήσεως ἔσεσθαι, τῆς βασιλικῆς βιβλιοθήκης ἐχούσης τοὺς χαρακτηῖρας. ὑποπτος δ' ἂν ἦν, εἰ αὐτὸς ἐκεμομίκει τὸ βιβλίον οἰκοθεν· οὐκ ὀκνοῖν δ' ἂν οὐδὲ τὰς ὑφ' Ἡρακλείου τοῦ Ταραντίνου τε καὶ τοῦ Ἐρυθραίου γεγραμμένας ἀποδείξεις τοῦ παρεγγεγράφθαι τοὺς χαρακτηῖρας εἰπεῖν, εἰ μὴ γε τοῖς νῦν ἔχουσι πρόδηλον ἐνόμιζον εἶναι τοῦτο καὶ θάττον ἔσπευδον ἀπαλλαγῆναι τῆς τοιαύτης πολυλογίας. ἐπάνειμι τοίνυν ἐπὶ τὸ χρήσιμον, οὐπερ ἔνεκα καὶ τὴν τῶν ἀρρώστων τούτων ἱστορίαν ἀναλεγόμεθα. γελοῖον γὰρ ἐστὶ διὰ τοῦτ' ἀποθανεῖν νομίσαι τὸν ἄνθρωπον, ὅτι τῶν διαχωρημάτων ἐπίσχεσις ἐγένετο. οὐ γὰρ δὴ διὰ

τὴν ἐπίσχεσιν ἀπέθανεν, ἀλλ' ὅτι συνέβαινεν αὐτῇ διὰ τοῦτ' ἐπέχεσθαι τὰ διαχωρούμενα, νεκρουμένων τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν. οὐ γὰρ διότι ψυχρὰ καὶ πελιδνὰ τὰ ἄκρεα κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ἐγένετο, διὰ τοῦτ' ἀπέθανεν, ἀλλὰ διότι ἀπέθνησκειν ἐνεκροῦτο καὶ ταῦτα. καὶ αὐτὸς δ' ὁ Ἱπποκράτης ὥπερ μαντευσάμενος ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς διηγήσεως προσέγραψεν, ἀπέθανε κυναγχική. καίτοι προειρηκώς εὐθὺς ἐν ἀρχῇ, ἢ κυναγχική παρὰ Βίτωνος. ἀλλ' ἢ κατὰ τὸ τέλος προσθήκη τοιαύτην τινὰ ἔχει τὴν ἐνδειξιν, ἀπέθανεν ἢ ἄνθρωπος αὕτη διὰ τὴν κυναγχικήν. οὕτως γοῦν ἔγραψε κὰν τῷ προγινώσκοντι περὶ τῶν ὀλεθρίων κυναγχῶν. αὐτὸν γὰρ καὶ αὐθημερὸν ἀποπνίγουσι καὶ δευτεραῖον καὶ τριταῖον. εἰκὸς οὖν καὶ τὴν προκειμένην ἐν τῷ λόγῳ γυναῖκα διὰ τοῦτο ἀποθανεῖν τριταίαν, ἥνικα καὶ τὰ ἄκρεα πελιδνὰ καὶ ψυχρὰ καὶ τῶν διαχωρημάτων ἐπίσχεσις ἐγένετο, ὥστ' εἰκάζειν χρὴ τὴν δύναμιν αὐτῆς ἰσχυρὰν οὔσαν ἐξαρκέσαι μέχρι τῆς ε' ἡμέρας. τὸ δ' ἄχρι τῆς ὀγδόης ἀδύνατον· ἀλλὰ μέχρι μὲν τούτων ἅλις, ἐννοήσας

δὲ τις ὥς, εἴθ' Ἱπποκράτης αὐτὸς ἐνεκεχειρίστο τὴν θεραπείαν τῆς γυναικὸς ταύτης εἴτε συνεπισκέπτετο τῷ θεραπεύοντι, πάντως ἂν εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, καταπλασμάτιον γοῦν ἐπέθηκεν ἢ διακλυσμάτιον ἔδωκεν αὐτῇ. πεισθήσεται γοῦν παραλελειφθαι κατὰ τὴν διήγησιν τὰ τ' ἄλλα βοηθήματα προσαχθέντα ἐν τῇ νοσοῦσῃ καὶ τὴν φλεβοτομίαν, μόνον δὲ κλυστήρα καὶ βαλάνου πρόσθεσιν οὐ προηγουμένως, ἀλλὰ κατὰ τὸ

πάρεργον γεγράφθαι. διηγούμενος γὰρ τὰ τ' οὐρούμενα καὶ ἐμούμενα καὶ τὰ διαχωρούμενα κατὰ γαστέρα, προσγράφων δὲ καὶ τὴν ἐπίσχεσιν αὐτὴν, ἐφ' ὧν οὐδὲν ἀπέκρινεν αὐτομάτως ὁ κάμνων, ἐπὶ τούτων ἐν παρέργῳ προσέγραψε μετὰ τῆς ποιότητος τῶν ἐκκριθέντων τό τ' ἀπὸ βαλάνου καὶ ἀπὸ κλυσματίου.

Ἐγὼ μὲν ἀπηλλάχθαι τελέως ἡβουλόμεν ἤδη τῆς περὶ τοὺς χαρακτηῖρας ἀδολεσχίας. ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν ἐταίρων πολλοὶ συντελεσθῆναι τὸν λόγον ἅπαντα ποθοῦσιν, ἐμοὶ τε πολὺ μέρος τῆς φλυαρίας ἤδη ταύτης διήνυσται,

προσθεῖναι τὸ κατάλοιπον οὐκ ὀκνήσω. προηγούμεν μὲν οὖν, ὥσπερ εἴωθα, τοὺς μηδὲν συντελοῦντας εἰς τὴν τέχνην λόγους ἰδίᾳ γράφειν, οὕτω καὶ τούτῳ βιβλίῳ ἐν ἀναθεῖναι κατὰ μόνας γεγραμμένον, ἵν' ἔχοιεν οἱ καὶ τοιαῦτα περιεργάζεσθαι βουλόμενοι σχολάζειν ἀχρήστοις φλυαρίαις· ἐπεὶ δ' ὁρῶ προεληλυθῶς ἤδη τὸ δεύτερον ὑπόμνημα τοῦτο καὶ μῆκος ἀξιόλογον εἰληφώς, ὥς μὴ δύνασθαι μηκέτι κατ' αὐτὸ τοὺς θ' ὑπολοίπους ἀρρώστους ἐξηγήσασθαι καὶ προσθεῖναι τὴν λοιμώδη κατάστασιν ἐφεξῆς γεγραμμένην αὐτῶν, οὐ μὴν οὐδὲ διασπάσαι βούλομαι τὴν τῆς καταστάσεως ἐξήγησιν, ὥς μέρος μὲν αὐτῆς κατὰ τοῦτο γεγράφθαι τὸ ὑπόμνημα. τὸ δ' ὑπόλοιπον ἐν τῷ μετ' αὐτό· διὰ τοῦτο καὶ τὸν περὶ χαρακτηῖρων λόγον ἐν τῷδε συμπληρώσω, περιελών καὶ τούτων τὸν πολὺν λῆρον. εἰ γὰρ ὅσα λέλεκται τοῖς γράψαι περὶ τῶν χαρακτηῖρων τούτων εἰς ἐξέτασιν ἄγων καὶ διακρίνων, τὰ τ' ὁρθῶς εἰρημένα καὶ τὰ μὴ τοιοῦτως, οὐχ ἐνὸς εἰς τοῦτο δεήσομαι βιβλίου. ἡγεῖται μὲν οὖν, ὥς ἔφην, ἁπάντων τὸ τὴν διάμετρον γραμμὴν ἔχον πι, σημαῖνον

ἀεὶ τὸ πιθανόν. τελευταῖον δ' ἦτοι τὸ υ γράμμα φαίνεται γεγραμμένον ἢ τὸ θ. τὸ μὲν ὑγείαν, τὸ δὲ θάνατον σημαῖνον, ἐμπροσθεν δ' αὐτῶν ὁ τῶν ἡμερῶν ἀριθμὸς, ἐν αἷς ἐνόσησεν ἢ ἀπέθανεν ὁ κάμνων. οἱ δ' ἐν τῷ μεταξύ τούτων χαρακτηῖρες ἅπαντες μὲν εἰσι διὰ τῶν γραμμάτων ἃ σημαίνει τὰ στοιχεῖα τῆς φωνῆς, πλὴν τοῦ κάτωθεν ἀπεστιγμένου δέλτα, τίνα δὲ διάνοιαν ἕκαστος αὐτῶν ἔχει δηλώσω. μεμνημένων οὖν ἡμῶν ὅτι τὰ πρὸ τοῦ τελευταίου τῶν χαρακτηῖρων, ὑφ' οὗ θάνατον ἢ ὑγείαν ἔφαμεν δηλοῦσθαι γεγραμμένα, τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν σημαίνει, περὶ τῶν ἄλλων ὅσα μεταξύ τούτων τε καὶ τῆς ἀρχῆς γέγραπται ποιήσομαι τὸν λόγον· τὸ μὲν α δηλοῖ ἀποφθορὰν, ἀπώλειαν, τὸ δὲ γ γονοειδὲς οὔρον. τὸ δ ἀπεστιγμένον, οἷα περ ἐστὶν ἃ κάτωθεν ἔχη τρόπῳ τοιῷδε γεγραμμένον δ. διαχωρούμενα δι' ἰδρώτων καὶ διάρροιαν καὶ διαφόρησιν καὶ συνελόντι φάναι κένωσιν ἡντιναοῦν σημαίνει βούλονται. τὸ δὲ ε ἐποχὴν, ἔδραν. τὸ δὲ ζ ζήτημα, τὸ δὲ θ θάνατον, ὥς προεῖρηται.

τὸ δὲ ι ἰδρώτα, τὸ δὲ κ κρίσιν ἢ κοιλιακὴν διάθεσιν. τὸ δὲ μ μανίαν ἢ μήτραν, τὸ δὲ ν νεότητα καὶ νέκρωσιν, τὸ δὲ ξ ξανθὴν χολὴν καὶ ξένον τι καὶ σπάνιον καὶ ξυσμὸν καὶ ξηρότητα. τὸ δὲ ο ὀδύνας ἢ οὔρον, ἐνίοι δὲ φασιν ὅταν ἐπικείμενον ἄνωθεν ἔχη τὸ υ, τότε σημαίνει τὸ οὔρον αὐτὸ, γραφόμενον ὥς εἴωθας τὸ οὕτως γράφειν. τὸ δὲ π πλῆθος ἢ πτύελον ἢ πυρὸν ἢ πυρετὸν ἢ πνεύμονος πάθος. τὸ πι δ' ἐν αὐτῷ μέσον ἔχον τὸ ι, καθότι προεῖρηται, τὸ πιθανόν δηλοῖ τὸ δὲ ρ ῥύσιν ἢ ῥίγος, τὸ δὲ φ

φρενίτιν ἢ φθίσιν, τὸ δὲ σ σπασμόν ἢ στομάχου κάκωσιν ἢ στόματος, τὸ δὲ τ τόκον, τὸ δὲ υ ὑγείαν ἢ ὑποχόνδριον τὸ δὲ χ χολήν ἢ χολῶδες, τὸ δὲ ψ ψύξιν, τὸ δὲ ω ὠμότητα.

Chapter 3.2

Section 3.2.5

Τὸ μειράκιον ὃ κατέκειτο ἐπὶ ψευδέων ἀγορῇ, πῦρ ἔλαβεν ἐκ κόπων καὶ πόνων καὶ δρόμων παρὰ τὸ ἔθος. τῇ πρώτῃ κοιλία ταραχώδης, χολῶδεσι πολλοῖσι λεπτοῖσι, οὔρα λεπτά, ὑπομέλανα, οὐχ ὑπνωσε, διψώδης. δευτέρῃ πάντα παρωξύνθη, διαχωρήματα πλείω, ἀκαιρότερα, οὐχ ὑπνωσε, τὰ τῆς γνώμης ταραχώδεα, σμικρὰ ἐφίδρωσε. τρίτῃ δυσφόρως, διψώδης, ἀσώδης, πολὺς βληστρισμός, ἀπορίη, παρέκρουσεν, ἄκρεα πελιά καὶ ψυχρὰ ὑποχονδρίου ἔντασις, ὑπολάπαρος ἐξ ἀμφοτέρων. τετάρτῃ οὐχ ὑπνωσεν ἐπὶ τὸ χεῖρον. ἐβδόμη ἀπέθανεν, ἡλικίῃ περὶ ἕτεα πι, ζ, θ.

Ἀρξασθαι μὲν τὴν νόσον αὐτῷ φασὶν ἐκ κόπων ἐπ' ἀήθεσι γυμνασίοις γενομένων. ἴσμεν γάρ ὅτι πόνους ὀνομάζει τὰ γυμνάσια, καθάπερ καὶ ὅτι κόπους τὴν διάθεσιν τοῦ σώματος, ἐφ' ἧς εἰ καὶ βραχὺ τις κινεῖτο, τονώδης αἴσθησις ἢ ἐλκώδης αὐτῷ γίνεται. προσθεῖς δὲ τοῖς πόνοις

τοὺς δρόμους ἐκ περιττοῦ δοκεῖ προσγεγραφέναι τοὺς πόνους, περιέχονται γὰρ ὡς γένος ἐν εἶδει τοῖς δρόμοις· διό τινες ἀντὶ τοῦ πόνων πότων ἔγραψαν, ὑπαλλάξαντες τὸ πρῶτον ν τῆς δευτέρας συλλαβῆς εἰς τὸ τ. ἢ δ' ἐφεξῆς πᾶσα διήγησις τῶν συμβάντων τῷ μειρακίῳ παράδειγμα ἐστὶν ὀξέος νοσήματος ἐν ἡλικίαις καὶ μάλιστα τῶν νέων γινομένου. τὰ μὲν οὖν ἄλλα συμπτώματα τῆς κατὰ τὴν νόσον ὀξυτητός ἐστιν, ἐξ ὧν δ' ἂν τις προγνῶ κίνδυνον ἢ θάνατον ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν εἴρηται, τὰ ὑπομέλανα οὔρα, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν τὸ σμικρὰ ἐφίδρου, κατὰ δὲ τὴν τρίτην ὁ πολὺς βληστρισμός. ἐν ἀπάσαις δὲ ταῖς ἡμέραις τὸ μὴδ' ὅλως ὑπνώσαι. ταυτὶ μὲν οὖν κινδυνώδη. τὰ δ' ἄκρεα πελιά ψυχρὰ γενόμενα, τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν ἐν ὀξεῖ πυρετῷ θανατώδες καὶ μᾶλλον ἔτι κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην. γίνεται γὰρ ἥτοι διὰ μέγεθος ὑπερβάλλον τῆς ἐν τοῖς σπλάγχνοις φλεγμονῆς ἢ σβεννυμένης τῆς ἐμφύτου θερμασίας. περὶ δὲ τῆς καθ' ὑποχόνδρια ἐντάσεως ὑπολαπάρου φθάνομεν εἰρηκότες ὅτι τὴν χωρὶς ὄγκου

τάσιν ὁ Ἱπποκράτης δηλοῖ διὰ τῆς εἰρημένης λέξεως. ἐνδείκνυται δ' ἢ τοιαύτη τάσις τῶν μὲν ἔξω σωμάτων, ἅπερ οἱ κατ' ἐπιγαστριὸν εἰσι μύες, οὐδὲν φλεγμαῖνον, ἥτοι δὲ τὰς φρένας ἢ τὸ ἥπαρ ἢ τὸν σπλῆνα. κινδυνώδη δὲ ταῦτα σὺν τοῖς ἄλλοις. τοῦ δὲ θανάτου σημεῖον ἱκανὸν ἢ πελίωσις τε καὶ ψύξις τῶν ἄκρων ἐν τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν, ἐν ὀξεῖ πυρετῷ κατὰ τὴν εἰκοσαετῇ ἡλικίαν γεγόμενα. διὰ τούτου δὲ καὶ μέχρι τῆς ἐβδόμης ἡμέρας ἐξήρκεσιν ὁ νεανίας, ἴσως καὶ ἄλλως ἰσχυρὸς ὧν φύσει τὴν δύναμιν, οὐ μόνον διὰ τὴν ἡλικίαν. ἃ μὲν οὖν ἂν τις ἐκ τῆς περὶ τὸν

ἄρρώστον τοῦτον ἱστορίας λάβοι χρήσιμα ταῦτ' ἐστί. τὸ δὲ ζητεῖν ἐν ποίᾳ πόλει καλεῖται τι χωρίον ψευδές, καθάπερ Ἀθήνησιν ἢ τῶν Κερκώπων οὕτως ὠνόμασται, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα καθ' ἕκαστον τῶν ἀρρώστων ἔνιοι τῶν ἐξηγητῶν ἔγραψαν, οὐκ ἂν ὑπερέβαινον εἰ τι χρήσιμον ἐν αὐτοῖς ἐώρων εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα. ὅξυ, τοῦτο γέγραπται μεταξὺ τοῦ προγεγραμμένου καὶ τοῦ μέλλοντος γραφήσεσθαι, δυνάμενον ἐκατέρω προσνέμεσθαι, φαινομένων γ' ἀμφοτέρων

ὁξέως νενοσηκέναι. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ κατὰ τὴν προγεγραμμένην ἄρρώστον τὴν κυναγικήν, ἐπὶ τῷ τέλει πρόσκειται τὸ καὶ τισιν ἄλλοις ἀρρώστοις ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς διηγήσεως προγέγραπται τι τοιοῦτον, δι' οὗ τὸ χρήσιμον ἐμφαίνεται τῆς ἱστορίας, εὐλογώτερόν ἐστι τῷ προτέρῳ τῶν ἀρρώστων προσγεγράφθαι τὸ ὅξυ. τάχα δ' ὁ τοὺς χαρακτηῖρας προσγράψας καὶ τοῦτο προσέγραψε καὶ μικρόν ὕστερον ἐπὶ τοῦ δεκάτου κατὰ τὴν τάξιν ἀρρώστου περὶ τῶν οὕτω προγεγραμμένων εἰρήσεται τελέως.

Ἐπεὶ δὲ βέλτιον οἶμαι τὴν λοιμώδη κατάστασιν εἰς τὸ τρίτον ὑπόμνημα φυλάξαι, προσθήσω τοῖς προειρημένοις ἔνια τῶν ἡμφισβητημένων τοῖς ἰατροῖς περὶ τῶν προσγεγραμμένων σημείων τῇ διηγήσει τοῦδε τοῦ μειρακίου κατὰ τὴν ζ' ἡμέραν ἀποθανόντος. ὁ μὲν γὰρ Ζήνων ἔγραψε τοῦσδε τοὺς χαρακτηῖρας. πρῶτον μὲν ἀπάντων τὸ π, τὴν διὰ μέσου γραμμὴν εὐθείαν ὀρθὴν ἔχον, ὃ τοῦ πιθανοῦ διὰ παντὸς εἶναι σημεῖον γέγραπται. δεῦτερον δὲ ξ καὶ τρίτον ἐπ' αὐτῷ

ζ καὶ τέταρτον τὸ θ. π, ξ, ζ, θ, τὸ μὲν οὖν ζ τὴν ἐβδόμην ἡμέραν φασὶ δηλοῦν, τὸ δὲ θ τὸν θάνατον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπὶ πάντων κοινά. τὸ δὲ ξ ξένον σημεῖον εἶναι βούλεται. ξένον δὲ τὸ γεγονέναι φησὶ τῷ μειρακίῳ ἐν ἀρχῇ τῆς διηγήσεως ἐκ κόπων καὶ δρόμων παρὰ τὸ ἔθος εἰς τὴν νόσον ἐμπεσεῖν αὐτό. τὰ μὲν οὖν ἀντειρημένα τῷ Ζήνωνι περὶ τοῦ πρώτου σημείου τοῦ τὸ πιθανὸν δηλοῦντος, ἐπειδὴ κοινὰ πάντων ἐστί τῶν ἀρρώστων, ὀλίγον ὕστερον ἂν δόξω, πρότερον δὲ τὰ κατὰ τὸν προκειμένον ἄρρώστον ἰδίως ἐζητημένα σκεψόμεθα, διότι περὶ πράγματος ἱατρικοῦ δοκεῖ τὴν ἀμφισβήτησιν εἰρηκέναι. γράψαντος γὰρ, ὡς καὶ πρόσθεν ἔφην, οὐ μικρὸν βιβλίον τοῦ Ζήνωνος περὶ τῶν χαρακτηῖρων, εἴθ' ἕτερον αὐτοῦ μεῖζον, Ἀπολλωνίου τοῦ ἐμπειρικοῦ πρὸς αὐτὸν ἀντιγράψαντος, εἴθ' ὕστερον πάλιν ἐκείνῳ τοῦ Ζήνωνος ἀντειπόντος, Ἀπολλωνίου ὁ Βιβλᾶς ἐπικληθεὶς ἔγραψε μετὰ ταῦτα καὶ αὐτὸς ἤδη, τεθνεῶτος τοῦ Ζήνωνος, βιβλίον ὑπὲρ τῶν χαρακτηῖρων, οὐ μόνον διεσκευασμένους ἐλέγχων, ἀλλὰ καὶ τὸν καλούμενον παρεξέλεγχον ἐπ' αὐτοῖς τὸν Ζήωνα ποιησάμενος. ὡς

γὰρ μὴδ' ἐρμηνεῦσαι δυνηθέντος αὐτοῦ καλῶς τὰ διεσκευασμένα πρὸς τοῦ Μνήμονος, ἀλλ' ἐν οἷς ἠπόρει πιθανολογίας, ὑπαλλάττοντος τοὺς χαρακτηῖρας εἰς εὐπορίαν ἐξηγήσεως, οὕτω πεποιήται τὴν ἀντιλογίαν, οὔτε τὸ κατὰ τὴν βασιλικὴν βιβλιοθήκην εὐρεθὲν οὔτε τὸ ἐκ τῶν πλοίων οὔτε τὸ κατὰ τὴν ὑπὸ Βακχείου γενομένην ἔκδοσιν ἔχειν φάσκων οὕτω τοὺς χαρακτηῖρας, ὡς ὁ Ζήνων ἔγραψεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου κατὰ τὸν λόγον μειρακίου. εἰς ταύτην δ' οὐκ οἶδ' ὅπως τὴν ἀδολεσχίαν

ὁ Ταραντῖνος Ἡρακλείδης ὑπεσύρη, καίτοι πειρώμενος ἀεὶ πρὸς τὸ χρήσιμον ἀγαγεῖν τὰς ἐξηγήσεις. ἀλλὰ νῦν γε φαίνεται φιλονεικεῖν τῷ Ζήνωνι μᾶλλον ἢ τοῦ χρησίμου στοχάζεσθαι. ποιεῖται γοῦν τὴν τῶν χαρακτήρων ἐξηγήσιν ὥς διὰ τί ζ' πρὸ τοῦ τελευταίου θ' γέγραπται. τὸ δ' ἕτερον ὁ τούτου προτέτακται δηλοῦν φησὶ τὸ ζητητέον εἶναι διὰ τί κατὰ τὴν ζ' ἡμέραν ἀπέθανε τῶν παροξυσμῶν αὐτῷ κατὰ τὰς ἀρτίους γεγονότων. εὐλογον γὰρ ἦν, ὥς αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης λέγει, τὴν κρίσιν τοῦ νοσήματος ἐν ταῖς παρεξοτικαῖς ἡμέραις γεγονέναι.

ὦν γὰρ οἱ παροξυσμοὶ, φησὶν, ἐν ἀρτίαις, τούτων καὶ αἱ κρίσεις ἐν ἀρτίαις, ὦν δ' ἐν περιτταῖς, καὶ τούτων πάλιν ἐν περιτταῖς ἡμέραις γίνεσθαι τὴν κρίσιν. ὑποπέπτωκε δὲ τῷ γενικῷ σημαινομένῳ τῆς κρίσεως καὶ ὁ θάνατος. οὕτως μὲν Ταραντῖνος ἀπεφώνησε περὶ τῶν χαρακτήρων. ἐπισκεψώμεθα δὲ εἴ τις λέγει σοφόν· ὅτι μὲν γὰρ ἀποθνήσκειν ὥς τὰ πολλὰ κατὰ τὰς τῶν παροξυσμῶν ἡμέρας συμβαίνει καὶ σπάνιόν ἐστὶ τούναντίον ὁμολογητέον τ' ἐστὶ καὶ συγχωρητέον ἀληθεύειν τῷ Ταραντίνῳ, οὐ μὴν γε οὗτος ἐν ταῖς ἀρτίαις φαίνεται τοὺς παροξυσμοὺς ἐσχηκώς. ἐπὶ μὲν γὰρ πρώτης ἡμέρας ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψε τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος γενόμενα. ταύτη δ' ἐφεξῆς φησὶ, πάντα παρωξύνθη, διὰ τὴν ἀνάβασιν τοῦ νοσήματος ὁξέως κινουμένου, κατὰ γοῦν τὴν τρίτην μᾶλλον αὐξηθῆναι δηλοῦν τὸ νόσημα. προειρηκώς γὰρ ἐπὶ τῆς δευτέρας τό τ' οὐχ ὑπνώσει καὶ τὸ τὰ τῆς γνώμης ταραχώδεα κατὰ τὴν τῆς τρίτης διήγησιν ἔγραψε. πρῶτον μὲν τὸ δυσφύρως, ὃ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν οὐκ ἐγεγράφη. τούτῳ δ' ἐφεξῆς τὸ

διψώδης, εἴτα τὸ ἀσώδης, εἴτα τὸ πολὺς βληστροσμὸς, εἴτα τὸ ἀπορίη· καὶ τούτων ἐν ἥρκει καὶ ἐν τῇ τρίτῃ προσγενόμενον ἡμέρα, χεῖρονα τῆς δευτέρας αὐτὴν ἐνδείξασθαι. τὸ μὲν γὰρ οὐχ ὑπνώσει κατὰ μίαν νύκτα καὶ τὰ τῆς γνώμης ἔχειν ταραχώδη συνεχῶς φαίνεται γινόμενα κατὰ τὰς ὁξείας νόσους, ἀνευ μεγάλου κινδύνου, τὰ δ' ἐν τῇ τρίτῃ γεγραμμένα γέγονε πάντα κινδυνώδη. πλὴν διὰ τοῦτ' ὀνομάζει τῆς δευτέρας χεῖρονα τὴν τρίτην εἶναι, διότι κατὰ μὲν τὴν δευτέραν ἔγραψε τὰ τῆς γνώμης ταραχώδεα, κατὰ δὲ τὴν τρίτην ἄλλα τέ τινα συμπτώματα τὰ μικρὸν ἔμπροσθεν εἰρημένα διηγήσατο γεγονέναι καὶ τὰ κατὰ τὴν γνώμην οὐχ ἀπλῶς ταραχώδεα. μικρὸν γὰρ τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ παρακροῦσαι φησὶ. φαίνεται γὰρ δὴ καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ σύμπτωμα χείρων ἢ τρίτῃ τῆς δευτέρας γεγονέναι, οὐ μὴν οὐθ' ὅτι προσέθηκεν ἐν αὐτῇ ὑπολάπαρον ὑποχόνδριον, ἔντασιν οὐκ οὔσαν ἔμπροσθεν, ὑπονοήσειεν ἂν τις ἐκ τούτου, τὴν δευτέραν ἡμέραν αὐτῷ γεγονέναι μετριωτέραν. ὃ τι γὰρ ἂν ἔμπροσθεν ἀπαθὲς ὃν σπλάγχνον ἄρξῃται πάσχειν

ἐν τινὶ ἡμέρᾳ, ἐκείνην ἐνδείκνυται τῶν ἔμπροσθεν χείρονα. ἐν πᾶσι δὲ τοῖς εἰρημένοις ὀλεθριώτατα φαίνεται κατὰ ταύτην γεγονέναι συμπτώματα κατάψυξις καὶ πελίδνωσις τῶν ἄκρων. ὥσθ' ὅπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔφην, θαυμάσαι χρή ὅπως οὐκ ἀπέθανε κατὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν τὸ μειράκιον. ἀλλὰ νῆ Δία, φησὶ τις ἴσως βοηθῶν τῷ Ταραντίνῳ, τοῖς εἰρημένοις ἐφεξῆς γέγραπται τετάρτη οὐχ ὑπνώσεν, ἐπὶ τὸ χεῖρον

διάθεσις. τοῦτον αὐτὸν μνήμονα ποιήσω ἱατρικοῦ τοῦ θεωρήματος, ὅτι δήπου τετάρτη τῆς ἐβδόμης ἐπίδηλος ὑπ' αὐτοῦ Ἱπποκράτους εἴρηται, διότι τῶν ἐν αὐτῇ γενομένων ἀγαθῶν ἢ κακῶν ἢ ἐκβασίς οὐχ ἦττον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπὶ τῆς ζ' ἢ τῆς στ' ἡμέρας γίνεται. πῶς οὖν, ὁ Ταραντῖνός φησιν, εὐλογώτερον ἦν τεθνάναι τὸ μεираκίον τοῦτο κατὰ τὴν στ' ἡμέραν, ἐπειδὴ τοὺς παροξυσμοὺς ἐν αὐταῖς ἀρτίαις ἔσχεν. ἐν γὰρ τῇ τρίτῃ τῶν εἰρημένων φαίνεται τὰ πλεῖστ' αὐτῷ γεγονέναι συμπτώματα, κατὰ δὲ τὴν τετάρτην ἠϋξῆσθαι, διαρκεσαι δὲ καὶ ἀντισχεῖν ἄχρι τῆς ζ' ἡμέρας, ἴσως μὲν καὶ ὅτι τὴν δύναμιν

φύσει ἔσχεν ἰσχυρὰν, οὐ μὴν ἀλλὰ διὰ τὴν ἡλικίαν. ὥς εἴ γε μὴ ταῦθ' ὑπῆρχεν αὐτῷ, κατὰ τὴν ε' ἂν ἐτεθνήκει. φαίνεται δὲ μοι φιλοτιμούμενος πρὸς τὸν Ζήνωνα μᾶλλον ἢ ἀκριβῶς ἐξετάζων τὸ πρᾶγμα ταῦθ' ὁ Ταραντῖνος ἐσχέκεναι. ταῦτό δὲ τοῦτ' ἔπαθε καὶ ὁ Ἀπολλώνιος, ἐξηγούμενος καὶ αὐτὸς φιλοπόνως τὸ ζ γράμμα τὸ δεῦτερον ἐν τοῖς χαρακτηρησι γεγραμμένον. ἠκολούθησαν δ' αὐτῷ καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ μάλιστα' ὅτι πρῶτον μὲν ἱατρικόν τι θεώρημα λέγει χρήσιμον ἐξηγεῖσθαι χωρὶς χαρακτηρῶν, εἶθ' ὅτι καὶ ἀληθὲς αὐτοῖς ἔδοξεν εἶναι τὸ ῥηθέν. διὰ τοῦτο γὰρ ἀποθανεῖν φησὶ τὸ μεираκίον, ὅτι παρὰ τὸ ἔθος ἐν κόποις καὶ πόνοις καὶ δρόμοις ἐγένετο. ἐγὼ δὲ τοὺς μὲν πόνους καὶ δρόμους, εἵπερ ἐκ τῆς προσηγορίας ταύτης δηλοῦται τὰ πλείω γυμνάσια, διατεινόμενος εἵπομαι χωρὶς τῆς ἐν τῷ σώματι προὑπαρχούσης νοσώδους κατασκευῆς μηδέποτ' ἂν αἰτίους γενέσθαι θανάτου. περὶ τῶν κατ' ἐνίους ποτῶν, ἔφην γὰρ οὕτως μεταγράφειν τινὰς, οὐδὲν ἔχω σαφές

εἰπεῖν ἐπὶ γε τοῦ μεираκίου τούτου, διότι μήτε τὴν ποιότητα τῶν γινόμενων ποτῶν γινώσκω, καίτοι πολλῆς οὔσης ἐν αὐτοῖς διαφορᾶς. καὶ γὰρ ἐν τῷ χρόνῳ διαφέρουσιν οἱ ποτοί. τινὲς μὲν ἐν ἡμέραις δυσὶ καὶ τρισίν, ἔνιοι δὲ πολλαπλασίους τούτων γινόμενοι καὶ τὸ πινόμενον ἐκάστης ἡμέρας πληθος οὐ μικρὰν ἔχει τὴν διαφοράν. ἔτι πρὸς τούτοις ἡ ποιότης τοῦ πόματος, ἔνιοι μὲν γὰρ ἀκρατέστερον, ἔνιοι δ' ὑδαρέστερον, ἔνιοι δ' εὐκρατον πίνουσι. καὶ τινὲς μὲν ψυχρὸν, ἔνιοι δὲ θερμὸν καὶ τούτων γ' ἐκάτερον, ἦτοι γ' ἐξ ἔθους ἢ παρὰ τὸ ἔθος ἐπιόν ποτε. προσέρχεται δὲ καὶ ἡ τῶν οἴνων οὐ μικρὰ διαφορὰ κατὰ τε τὸ γένος καὶ τὸν χρόνον· οὐ γὰρ τὴν αὐτὴν ἐργάζεται διάθεσιν ὁ νέος οἶνος καὶ ὁ παλαιός, οὐδ' ὁ παχὺς καὶ λεπτὸς, οὐδ' ὁ λευκὸς καὶ μέλας, οὐδ' ὁ εὐώδης καὶ δυσώδης, ὥσπερ οὐδ' ὁ αὐστηρὸς καὶ γλυκύς, ὥστ' εἰκότως ἔφην οὐκ ἔχειν ἀποφύνασθαι βέβαιον οὐδὲν ὑπὲρ τῆς ἐξ οἴνου βλάβης γενομένης τῷ μεираκίῳ. τό γε μὴν ὡς τὸ πολὺ κοινὸν ἀπάντων οἴνων ἀμετροτέρας πόσεως ἐστὶν ὅτι καὶ τῶν νεύρων ἄπτονται καὶ

τῆς γνώμης, οὐ μὴν ἡ τούτων τριπλὴ ἐπεκράτησε βλάβη, κατὰ τὴν τοῦ μεираκίου νόσον· οὔτε γὰρ σπασμῶδες οὔτε τρομῶδες, ἀλλ' οὐδὲ φρενιτικὸν ἐγένετο καὶ διὰ τοῦτ' οἶμαι καὶ τὴν τῶν ποτῶν γραφὴν ἀλογώτεραν ὑπάρχειν. εὐλογώτερον γὰρ ἐστὶν ἀπεψίας προηγῆσθαι τῷ μεираκίῳ, τάχα μὲν καὶ κατὰ τὴν κοιλίαν, εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ κατὰ γε τὰς φλέβας πάντως, ἐφ' αἷς οὐκ ὀλίγων ὠμῶν χυμῶν ἠθροίσθη πληθος, ὡς

ένδεικνυται τὰ οὔρα καὶ τὰ διαχωρήματα, λεπτὰ μὲν, οὐ μὴν χολώδη γενόμενα. φαίνεται μέντοι καὶ χολώδης τις αὐτῷ χυμὸς ἐν ὅλῃ τῇ τοῦ σώματος ἔξει περιέχεσθαι, διὰ τοὺς γενομένους πόνους, ἐφ' οἷς εὐλογόν ἐστι καὶ παραφροσύνην τινὰ γενέσθαι καὶ πυρετόν.

Chapter 3.2

Section 3.2.6

Παρὰ Τισαμένῳ γυνὴ κατέκειτο, ἥ τὰ εἰλεώδεα δυσφόρως ὥρμησαν, ἔμετοι πολλοί, ποτόν κατέχειν οὐκ ἡδύνατο, πόνοι περὶ τὰ ὑποχόνδρια καὶ ἐν τοῖσι κάτω

κατὰ κοιλίην, πόνοι, στρόφοι συνεχέες, ἐπεθερμαίνετο· ἄκρεα ψυχρὰ διὰ τέλεος, ἀσώδης, ἄγρυπνος· οὔρα ὀλίγα, λεπτὰ, διαχωρήματα ὠμά, λεπτὰ, ὀλίγα, ὠφελέειν οὐκέτι δύνατο, ἀπέθανε.

Κακῶς ἔνιοι γράφουσιν ἐπὶ τῆς γυναικὸς ταύτης ὑλεώδεα διὰ τοῦ υ, δέον ἰλεώδεα διὰ τοῦ ι γράφειν. ἰλεὸς γὰρ ὀνομάζεται τὸ πάθος, οὐ τὰ συμπτώματα γενέσθαι γράφει τῇ γυναικί, πολλοὺς μὲν ἐμέτους καὶ ποτόν κατέχειν μὴ δύνασθαι. πόνους δ' εἶναι περὶ τὰ ὑποχόνδρια καὶ στρόφους μετὰ πόνων ἐν τοῖς κατὰ τὴν κοιλίαν, ἅπερ ἅπαντα συνεδρεῦει τοῖς εἰλεώδεσιν. ὁ δ' ἐφεξῆς ἔγραψεν, οὐ τῶν συνεδρευσόντων ἐστὶν αὐτοῖς, ἀλλὰ τῶν ἐπιγινομένων κακοηθευομένῳ τῷ πάθει, μάλιστα τὸ διὰ τέλους εἶναι ψυχρὰ τὰ ἄκρα. μοχθηρὸν δὲ καὶ τὸ ἀσώδες. ἀλλὰ καὶ τὰ οὔρα προσέγραψε, καίτοι γ' οὐκ οὔσης ἐν ταῖς φλεψὶ καὶ τοῖς χυμοῖς τῆς διαθέσεως, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐντέροις. ὅταν γὰρ ἐν

τούτοις ἄρξηται μεγάλη φλεγμονή, τὰ προειρημένα συμπτώματα φιλεῖ γίνεσθαι, καλεῖται δὲ τὸ πάθος εἰλεός. μικρὰ μὲν οὖν ἐκ τῶν οὔρων, ὅταν ἡ χρηστὰ, πρὸς τὸ σωθῆναι τοὺς οὕτως ἔχοντας ἐλπίς, οὐ μικρὰ δ' εἰς ὄλεθρον ῥοπή μοχθηρῶν γενομένων. κινδυνευόντων γὰρ τῶν οὕτως νοσοῦντων διὰ φλεγμονὴν τῶν ἐντέρων, εἰ καὶ ἄλλη τις ἐν τῷ σώματι φαίνεται διάθεσις εἶναι μοχθηρὰ, συνεπαύξεται τῷ κάμνοντι τὸ κακόν. οὕτως οὖν εἴωθεν ὁ Ἱπποκράτης, ὅταν περὶ τι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἡ διάθεσις, ἐπιβλέπειν τὰ οὔρα. κατὰ φύσιν μὲν γὰρ ἐχόντων αὐτῶν, ἐκ μόνων τῶν ἀναπνευστικῶν ὁ κίνδυνος· εἰ δὲ καὶ ταῦτα μοχθηρὰ φανείη, κακῶς ἔχειν ἐνδείκνυται καὶ τότε τὸ τῆς τροφῆς ὄργανον καθάπερ καὶ νῦν. καίτοι τῶν κατὰ γαστέρα πεπονθότων καὶ τῆς διαθέσεως αὐτῶν ἐκ τῶν διαχωρημάτων γνωριζομένης, ὅμως καὶ τῶν οὔρων ἐμνημόνευσεν, ὡς λεπτῶν ὄντων, ἅπερ ἀπεψίαν σημαίνει τῶν ἐν ταῖς φλεψὶ χυμῶν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν οὔρων ἀεὶ μέμνησο, συνεπισκοπούμενος αὐτὰ καὶ τοῖς κατὰ γαστέρα καὶ θώρακα

καὶ πνεύμονα καὶ νεῦρα πάθεισιν, οἷς μὲν ἀγαθὰ φανείη, μεγάλην παρεχόντων τὴν ῥοπὴν εἰς σωτηρίαν, εἰ δὲ μοχθηρὰ, συνεπισχουσῶν καὶ αὐτῶν τι πρὸς τοῦ κάμνοντος κίνδυνον. ὄντος δὲ παντὸς ἰλεοῦ κινδυνώδους οἱ κατὰ τὰ μετέωρα τῶν ἐντέρων συνιστάμενοι τῶν ἐν

τοῖς παχέσι χεῖρους εἰσὶν, εἰς συμπάθειαν ἄγοντες ἥπαρ τε καὶ σπλῆνα. διαγνώσῃ δ' αὐτοὺς ἔκ τε τῆς τῶν ἐμέτων συνεχείας τε καὶ σφοδρότητος καὶ τοῦ μηδὲ τὸ ποτὸν δύνασθαι κατέχειν, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐκ τοῦ μὴ διαχωρεῖν τι κάτω. καὶ οἱ στρόφοι δὲ καὶ αἱ ὁδύναι συνενδείκνυνται, ὅταν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς μέρεσι γίνωνται. εἰ δὲ καὶ κόπρον ἐμέουσιν, ὁρᾶται γὰρ τοῦτο γινόμενον, ἐναργέστατον ἔστω σοι γνῶρισμα τοῦ πεπονθέναι τὰ λεπτὰ τῶν ἐντέρων. ἔστι δ' ὁξύτατον τὸ πάθος καὶ διὰ τοῦτο νῦν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης αὐτὸ μετὰ τοῦ προσγράψαι, ὠφελεῖν οὐδὲν ἡδύνατο. μέμνησο δὴ μοι καὶ τούτου πρὸς τὸν περὶ τῆς φλεβοτομίας λόγον. οὐ γὰρ ἄλλο τι τῶν βοηθημάτων ἔγραψεν ἐπὶ τῶν ἐν τούτοις τοῖς βιβλίοις ἀρρώστων, οὐτ' ἐκείνην, οὐ δὴπου τῶν

καμνόντων ἀβοηθήτων ἐρρίμμένων, ἀλλ' ὥς οὐ χρήζων γράφειν τὰ βοηθήματα καθ' ἕκαστον, εἰ μὴ τί που τῶν σπανίως εἶη γεγονότων, ὥς ἐπὶ τοῦ φλεβοτομηθέντος ὀγδοαίου. τὴν γε μὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀπέθανεν ἡ ἀρρώστος αὕτη παρέλιπεν εἰπεῖν, ὥς ἂν αὐτῆς τεθνεώσης εὐθέως κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἢ τὸ πλεῖστον τὴν τρίτην διὰ τὴν ὁξύτητα τοῦ πάθους, ἣν ἐδήλωσεν αὐτὸς ἐν τῇ διηγήσει.

Chapter 3.2

Section 3.2.7

Γυναῖκα ἐξ ἀποφθορῆς νηπίου, τῶν περὶ Παντιμίδην, τῇ πρώτη πῦρ ἔλαβεν· ἡ γλῶσσα ἐπίξηρος, διψώδης, ἀσώδης, ἄγρυπνος· κοιλία ταραχώδεις πολλοῖσι λεπτοῖσιν ὠμοῖσι· δευτέρῃ ἐπερρίγωσε, πυρετὸς ὁξύς, ἀπὸ κοιλίης πολλὰ, οὐχ ὑπνώσε, τρίτῃ μείζους οἱ πόνοι, τετάρτῃ παρέκρουσεν, ἐβδόμῃ ἀπέθανεν, κοιλίῃ διὰ παντὸς ὑγρὴ διαχωρήμασι πολλοῖσιν, λεπτοῖσιν, ὠμοῖσιν. οὖρα ὀλίγα, λεπτὰ, πυρετὸς καῦσος.

Εἰ διὰ τι τῶν ἔξωθεν ἀποφθεῖραι τὴν γυναῖκα συνέβη ταύτην, αὐτὸς ἂν ὁ Ἱπποκράτης ἀπεσημήνατο. δῆλον οὖν ἔστιν ὥς διὰ τὸ νόσημα συνέβη τὴν ἀποφθορὰν γενέσθαι τῇ γυναικί, μοχθηροὺς ἡθροικυῖα χυμούς. πρόκειται δὲ τῷ ἐξ ἀποφθορᾶς τὸ νηπίου, δηλοῦντος, ὥς οἶμαι, τῇ προσθήκῃ ταύτῃ μικρὸν εἶναι τὸ ἀμβλωθέν. ὀνομάζουσι γὰρ οἱ ἄνθρωποι νήπια παιδία τὰ μετὰ τὴν ἀποκύησιν, οὐ πολλοῦ χρόνου. κατὰ μεταφορὰν οὖν εἰκὸς ἔστι τὸν Ἱπποκράτην τὰ πάνυ μικρὰ τῶν κυουμένων παιδίων οὕτως ὠνομακέναι. καὶ γὰρ καὶ μάλιστα διαφθείρεται ταῦτα, τὴν μὲν ὁξύτητα καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πυρετοῦ διὰ αὐτοῦ τε τοῦ φάναι, πῦρ ἔλαβεν, ἐδήλωσε κακὰ τοῦ προσθεῖναι, γλῶσσα ἐπίξηρος, διψώδης. τὸ δ' ἀσώδης τῆς κακοηθείας γενομένου πυρετοῦ σημεῖόν ἐστι. πρόσχες τὸν νοῦν ἐπιμελῶς τῇ τῶν διαχωρουμένων ιδέα. γράψαντος γὰρ αὐτοῦ κοιλίῃ ταραχώδης, λεπτοῖσι, πολλοῖσιν, ὠμοῖσι, καίτοι γ' αὐτὸς εἰπὼν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς διηγήσεως καῦσον αὐτῇ γεγονέναι. ὀνομάσας δὲ καὶ τὸν πυρετὸν, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν

ἀρξάμενον, παροξυνθέντα δ' ἐν τῇ δευτέρᾳ, προσθεὶς δ' ὅτι καὶ ἡ γλῶσσα

ἐπίξηρος καὶ οὐχ ὑπνωσε καὶ διψώδης ἦν, ὅμως ὡμὰ φησιν εἶναι τὰ διαχωρούμενα. καῦσον δὲ πυρετὸν ἐπὶ χολώδεσι χυμοῖσι γινόμενον ἴσμεν. εἰκὸς οὖν τῇ γυναικὶ ταύτῃ κατὰ μὲν ὅλον τὸν ὄγκον τοῦ σώματος ἠθροῖσθαι τὸν χολώδη χυμὸν, ἐν δὲ ταῖς πρώταις φλεψὶ ταῖς κατὰ τὸ μεσάραιόν τε καὶ τὰ σιμὰ τοῦ ἥπατος ὡμὰ περιέχεσθαι. καὶ μὴν καὶ τὰ οὐρά φησιν αὐτῇ γεγονέναι λεπτὰ παραπλησίως τοῖς ὡμοῖς διαχωρήμασιν, οὐ μόνον ἐν ταῖς πρώταις φλεψίν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ κυρτὰ τοῦ ἥπατος ὡμῶν πλεοναζόντων χυμῶν. ὁ δὲ καῦσος ἐπὶ τέλει τῆς ἀρρώστου ταύτης ἐν πολλοῖς τῶν ἀντιγράφων προσγέγραπται καῦσος, ἔνια δ' οὐ τοῦτο μόνον ἔχει γεγραμμένον, ἀλλὰ καὶ τὸ α προκείμενον, ὡς ἤτοι πρῶτην νοεῖσθαι τὴν ἀρρώστον ταύτην ἐν καύσῳ γεγονυῖαν ἢ πρῶτον εἶδος εἶναι τούτου τοῦ καύσου. τὸ δ' ἐφεξῆς αὐτῷ γεγραμμένον, δεύτερον ἐπὶ τῆς γυναικὸς, ἥς οὕτως ἀρχεται, ἐτέρην ἐξ ἀποφθορῆς. ἐγὼ κατὰ τὸν ὄγδοον ἀρρώστον, οὗ ἡ ἀρχή, τὸ

μειράκιον ὃ κατέκειτο ἐπὶ ψευδέων ἀγορῇ, τελεώτερον ἔφην ποιήσασθαι τὸν περὶ τῶν οὕτως προσγεγραμμένων λόγων, ὅταν ἐξηγῶμαι τὸν δέκατον ἀρρώστον, ἀποδώσω τε νῦν αὐτὸν, ἐκ δυοῖν τούτοις ὑποπτεύων προσγεγράφθαι τὸ καῦσος ἀφ' ἐτέρου τινὸς, οὐκ αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως· ὅτι πρῶτον μὲν ἂν οὐχ ἐνὶ ἡ δυοῖν τῶν ἀρρώστων ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς διηγῆσεως τὴν ιδέαν τῆς νόσου προσέγραψε, ἀλλὰ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις, εἵπερ ὅλως ἐβούλετο καὶ ταύτας ἡμᾶς διδάσκειν, ὡς ἔνιοι τῶν μετ' αὐτὸν ἐποίησαν. ὁ δὲ ὡς εἰδόσι διαγινώσκειν τὰ νοσήματα τὴν διήγησιν ἐποίησατο τῶν συμβάντων τοῖς ἀρρώστοις. φαίνονται δὲ καὶ οἱ ἄλλοι παλαιοὶ μὴ στοχαζόμενοι κατὰ τὰ συγγράμματα τῶν ἄρτι προσιόντων ταῖς βίβλοις, ἀλλὰ τῶν ἤδη κατ' αὐτὰς ἐχόντων ἔξιν. βεβαιοὶ δέ μου τὴν ὑπόληψιν ἐπὶ τῷ προειρημένῳ δεύτερον τοῦτο, τὸ τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν μόνῳ προσγεγράφθαι. πᾶσιν οὖν τοῦτο τοῖς ἐξηγησαμένοις τὸ βιβλίον· ἔδοξεν ὑφ' ἐτέρου τινὸς τοῦ τοὺς διεσκευασμένους τὸ νῦν ἐκείνους χαρακτηρᾶς προσγράψαντος καὶ ταῦτ' εἰκὸς

προσγεγράφθαι. κατὰ μὲν γὰρ τὴν κυναγχικὴν εἰκότως ἂν τις συγχωρήσειεν ὑφ' Ἱπποκράτους αὐτοῦ προσγεγράφθαι τὸ ἀπέθανε κυναγχικῇ, διὰ τὴν κυνάγχην αὐτὴν βουλομένου τεθνάναι τὴν γυναῖκα· κατὰ δὲ τὴν ἐν τῷ νῦν τεθνάναι λεγομένην οὐχ οὕτως ἀκοῦσαι δυνατόν. εἰπὼν γὰρ ἐβδόμη ἀπέθανεν, ἐπήνεγκε, κοιλίῃ διὰ παντὸς ὑγρὴ διαχωρήμασι πολλοῖσι, λεπτοῖσιν, ὡμοῖσιν, οὔρα ὀλίγα λεπτά. καὶ μετὰ ταῦτ' ἐφεξῆς γέγραπται καῦσος. ἐνίοις δὲ καὶ τὸ α πρόσκειται, κατὰ τινα δ' ἀντ' αὐτοῦ γέγραπται πρῶτος, ἐν ἄλλοις δὲ πρῶτη. παντοίως γὰρ ἐλυμήναντο τῷ βιβλίῳ τούτῳ κατὰ τὰ προσγραφόμενα πολλοὶ τῶν νεωτέρων ἱατρῶν. εὐδηλον οὖν ὅτι μὴ ὡς ἐπὶ τῆς κυναγχικῆς ἐπὶ τέλει προσέγραψε τὸ ἀπέθανε κυναγχικῇ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐγχωρεῖ καὶ νῦν προσγεγράφθαι τὸ καῦσος. οὐ γὰρ εἶπεν ἀπέθανε καυσουμένη, καθάπερ ἐπὶ τῆς κυναγχικῆς, ἀπέθανε κυναγχικῇ, ἀλλὰ τό τε καῦσος ὄνομα κατὰ τὴν εὐθεῖαν πτώσιν εὐρίσκεται γεγραμμένον, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτου τε καὶ τοῦ ἀπέθανε τό τε κοιλίῃ διὰ παντὸς

ὕγρῃ καὶ τὰ τούτῳ συνεχῇ. ἐπεὶ τοίνυν οὕτ' ἀπέθανε καυσουμένη, ἀλλ' οὐδὲ ἐφεξῆς ὅλως ἀλλήλων ταῦτα γέγραπται, δῆλον ὅτι παρεγγέγραπται τοῦτο πρὸς τινος, οὐχ ὑφ' Ἱπποκράτους αὐτοῦ γέγραπται. τάχα δέ τις καὶ προσέγραψεν ἕνεκεν ἑαυτοῦ, καθάπερ εἰώθαμεν ὑπόμνησιν ἐν τοῖς μετωπίοις τὰ τοιαῦτα προσγράφειν. εἴτ' αὖ τις τῶν μεταγραφόντων βιβλίον ὡς αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως ὄν εἰς τὸ ὕψος αὐτὸ μετέθηκεν.

Chapter 3.2

Section 3.2.8

Ἐτέρην ἐξ ἀποφθορῆς περὶ πεντάμηνον Οἰκέτεω γυναῖκα πῦρ ἔλαβεν. ἀρχομένη δὲ κωματώδης καὶ πάλιν ἄγρυπνος, ὀσφύος ὀδύνῃ, κεφαλῆς βάρος. δευτέρῃ κοιλίῃ ἐπεταράχθη, ὀλίγοις, λεπτοῖσι ἀκρήτοις τὸ πρῶτον· τρίτῃ πλείω καὶ χεῖρῳ, νυκτὸς οὐδὲ ἐκοιμήθη. τετάρτῃ παρέκρουσε, φόβοι, δυσθυμίας δεξιῷ ἱλλαινεν, ἰδρου περὶ κεφαλὴν ὀλίγῳ ψυχρῷ, ἄκρεα ψυχρά. πέμπτῃ πάντα παρωξύνθη,

πολλὰ παρέλεγε, καὶ πάλιν, ταχὺ κατενόει, δίψος, ἄγρυπνος, κοιλίῃ πολλοῖσιν ἀκαίροις διὰ τέλεος, οὔρα ὀλίγα, λεπτά, ὑπομέλανα, ἄκρεα ψυχρά, ὑποπέλια. ἕκτῃ διὰ τῶν αὐτῶν. ἐβδόμῃ ἀπέθανε φρενιτιαία.

Ἡ μὲν πρὸ ταύτης γεγραμμένη νήπιον ἔτι τὸ ἔμβρυον ἀπέφθιρε καὶ χρὴ νήπιον τὸ ἔμβρυον, ὡς ἔφην, ἀκούειν ἢ ἐνὸς ἢ δυοῖν μηνῶν ἢ τὸ μακρότατον τριῶν. ἢ δὲ νῦν οὐδὲ κατὰ τὸν ἐνεστώτα λόγον, πεντάμηνον ἔμβρυον ἐξέτρωσεν, οὐδ' αὐτὴ διὰ τι τῶν ἐξωθεν αἰτίων, ἀλλ' ἐκ τῆς κατὰ τὸ σῶμα διαθέσεως. ἐνίοτε μὲν γὰρ πηδήσασαι σφοδρότερον ἢ δεῖσασαί τι τῶν ὀφθέντων αὐταῖς φοβερῶν, αἰφνίδιον ἐκτιτρώσκουσιν αἱ γυναῖκες, ἐνίοτε δὲ καὶ δι' ὀδύνῃν ἢ ἀπεψίαν σφοδρὰν ἢ φαρμακώδους τινὸς ἐδωδὴν ἢ ἄντικρυς φαρμάκου πόσιν ἢ διὰ τὸ προσέσθαι τι τῶν ἀμβλωθριδίων, ἀλλὰ καὶ διὰ φλεβοτομίαν καὶ δι' αἱμορραγίαν ἐκ τραύματος

ἢ ἐξ αἱμορροΐδος ἀμέτρου ἐξέτρωσαν ἔναι. οἶδα δὲ τινὰς καὶ αὐτοῦ τραχήλου τῆς μήτρας αἱμορραγησάσας ἐγκύμονας ἐπὶ πλέον, εἴθ' ἐξῆς ἐκβαλούσας τὸ ἔμβρυον, ὥν ὅτι μηδὲν ἐγένετο ταῖς κατὰ τὸνδε τὸν λόγον ἐφ' Ἱπποκράτους γεγραμμέναις γυναιξί, δῆλον ἐξ αὐτοῦ τοῦ μὴ προσγεγράφθαι κατὰ τὴν διήγησιν αὐτῶν, καίτοι γ' εἰωθότος αὐτοῦ μὴ παραλείπειν τὰ τοιαῦτα. πυρέξαι τοίνυν αὐταῖς οὐ διὰ τὴν τῶν ἐμβρύων ἐγένετο φθορὰν, ἀλλ' ἔμπαλιν ἀπεφθίρετο κύημα διὰ τὸν πυρετόν. ἔοικε δὲ κατ' αὐτῆς γυναικὸς ὁρμηθεῖς ὁ γράψας τὸ προρρήτικὸν οὕτως εἰπεῖν. οἱ κωματώδεις ἐν ἀρχῇσι μετὰ κεφαλῆς, ὀσφύος, ὑποχονδρίου, τραχήλου ὀδύνῃς, ἀγρυπνέοντες, ἅρα γε φρενιτικοί; δύναται δὲ καὶ αὐτὸς ἑτέραν ἢ ἕτερον οὕτως ἔχοντα θεάσασθαι. τὴν δ' οὖν προκειμένην ἐν τῷ λόγῳ γυναῖκα κωματώδη τε καὶ πάλιν ἄγρυπνον ἔφη γενέσθαι, κεφαλῆς τε βάρος ἔχειν καὶ τῆς ὀσφύος ὀδύνῃν, οὐ μὴν περὶ τραχήλου προσέθετό τι. φησὶ δὲ καὶ τὴν κοιλίαν ἐπιταραχθῆναι λεπτοῖς καὶ ἀκράτοις, οὐδὲν ἐνταῦθα προσθεῖς

ἔτι περὶ τῆς χροᾶς αὐτῶν. ἐγχωρεῖ γὰρ ἄκρατα, ὠχρὰ καὶ ξανθὰ καὶ πυρρὰ καὶ ἐρυθρὰ καὶ ἰώδη καὶ μέλανα διαχωρεῖσθαι, γινωσκόντων ἄκρατα καλεῖν αὐτόν ὅσα τὴν οἰκείαν χροάν ἄμικτον ἔχει πρὸς ἕτερον χυμὸν, ὡς δ' ἂν τις εἰκάσειε, χολώδη διεχώρησεν ἄκρατα, τουτέστιν ἦτοι ξανθὰ κατὰ τὴν χροάν ἢ πυρρὰ. τὰ γὰρ ἰώδη καὶ μέλανα μετὰ τοῦ προσθεῖναι τὴν χροάν ἔθος ἐστὶ καὶ τούτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἰατροῖς. καὶ ἡμεῖς εἰώθαμεν ἄνευ προσθήκης χολώδη διαχωρῆσαι τινα λέγειν ἐπὶ τῇ χολῇ ξανθῇ τοιαύτη λέξει χρώμενοι. τὰ δὲ τῆς ἰώδους ἢ μελαίνης ἢ τινος ἑτέρας χολῆς οὐ λέγομεν ἀπλῶς χολώδη, τίθεμεν δ' αὐτοῖς τὴν ἀπὸ τῆς χροᾶς διάκρισιν αὐτοῖς. καὶ τοῦτό γ' ἐν ἅπασιν τὸ ἔθος ὑπῆρξε, διὰ τὸ συνεχῶς μὲν ἐμεῖσθαι τε καὶ διαχωρεῖσθαι τὴν ὠχράν τε καὶ ξανθὴν χολήν, οὐ μόνους τοῖς νοσοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑγιαίνουσι, σπανίως δὲ τὰς ἄλλας καὶ μόνον ἐπὶ τῶν νοσώδη διάθεσιν ἐχόντων. κατὰ γοῦν τὴν τῆς τρίτης ἡμέρας διήγησιν εἰπών, νυκτὸς οὐδὲν ἐκοιμήθη, τοῦ κώματος δ' οὐκ ἔτι μνημονεύσας, ἐνδειξιν παρέσχεν

ἡμῖν τοῦ μέλλειν ὅσον οὕτω παραφρονήσιν. εἰκότως γοῦν ἐφεξῆς ἐρεῖ, τετάρτη παρέκρουσε, φόβος, δυσθυμία, πρὸς δὲ καὶ τῷ δεξιῷ ἴλαινε. ἔτι τε τὸ ἴδρου περὶ κεφαλὴν ὀλίγῳ ψυχρῷ φρενιτικὴν τε ἤδη τὴν ἄνθρωπον ἐδήλωσεν εἶναι καὶ πρὸς τούτῳ μοχθηρῶς ἔχειν πάνυ. προστιθέντων δὲ τοῖς εἰρημένοις σημείοις τε καὶ συμπτώμασι, τῶν ψυχρῶν ἀκρέων ἔτι μᾶλλον ἂν τις αὐτὴν προσεδόκησε τεθνήξεσθαι. καὶ τοίνυν ἀπέθανε ἀκόλουθον τοῖς εἰρημένοις συμπτώμασιν ἔχουσα τὰ κατὰ τὴν πέμπτην καὶ τὴν ἕκτην. τὰ δ' ὡς μαρτυροῦντα τούτοις ἐν προρρήτικῷ γεγραμμένα φθάνω δείξας ἐν τοῖς εἰς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον, ὅπως ἐστὶ μοχθηρὰ. μνημονεύσωμεν τοίνυν καὶ αὐτῶν ἀναμνήσεως ἔνεκα, καίτοι παρητημένοι τὰ τοιαῦτα γράφειν. εἰρημένου τοίνυν ἐν προρρήτικῷ, ἐξ ὁσφύος ἀναδρομῆς ὀφθαλμῶν ἴλλωσις, διὰ τοῦτο τῆς γυναικὸς ταύτης ἀναμιμνήσκουσιν, ἐν τε τῷ περὶ ταύτης λόγῳ τῆς ἐν τῷ προρρήτικῷ λέξεως. ἔστι δ', ὡς ἐδείχθη, τὰ τοιαῦτα πάντα μοχθηρὰ, γινωσκόντων ἡμῶν ἐν τῷ καθόλου τὴν διαστροφὴν τῶν

ὀφθαλμῶν οὐκ ἀγαθὸν εἶναι σημεῖον, ἐάν τ' ἐξ ὁσφύος ἀναδρομῆς ἐάν θ' ὀπωσοῦν γένηται, μετὰ τοῦ κακόζηλον εἶναι τὴν ἐρμηνείαν καὶ πόρῳ τῆς Ἱπποκράτους λέξεως. οὐ γὰρ ἂν εἶπεν ἐξ ὁσφύος ἀναδρομῆς, ἀλλ' ὡς ἐν τῷ προγνωστικῷ κατὰ τὴνδε τὴν λέξιν. αἱ δὲ σὺν πυρετῷ ὀδύναι γινόμεναι περὶ τὴν ὁσφύν καὶ τὰ κάτω χωρία, ἣν τῶν φρενῶν ἅπτωνται, τὰ κάτω ἐκλείπουσαι ὀλέθριον κάρτα. οὐ μὴν οὐδ' ἔχει τις ἐπὶ τῆς προκειμένης ἀρρώστου δείξαι γεγονυῖαν εἰς τὴν κεφαλὴν ἀναδόν τῶν κατὰ τὴν ὁσφύν πλεοναζόντων χυμῶν· ὥσπερ καὶ ταῦτα μάτην εἰπόν τινες τῶν ἐξηγητῶν, οὕτω καὶ τὴνδε τὴν ῥῆσιν κακῶς ἐκ τοῦ προρρήτικοῦ ἐπιφέρουσι τοῖς νῦν εἰρημένοις εἰς ἐξήγησιν τῆς προκειμένης ἀρρώστου, καθ' ἣν φησι, κοιλίης περίπλυσιν ἐξέρυθρος, κακὸν μὲν ἐν πάσιν, οὐχ ἥκιστα δὲ τοῖς προκειμένοις, οὐκ εἰρηκότος Ἱπποκράτους ἐξέρυθρον τῇ γυναικὶ ταύτῃ γεγονέναι περίπλυσιν κοιλίης. ἔτι δὲ μᾶλλον ἀτόπως μνημονεύουσι καὶ τῆσδε τῆς ῥήσεως, ἐν πυρετοῖς καυσώδεσιν, ὑποπεριψύχουσι καὶ διαχωρήμασιν ὕδατοχόλοις

συχνοῖς, ὀφθαλμοῖσι λῆμαι σημεῖον κακόν, ἄλλως τε καὶ ἢν κάτοχοι γένωνται. διαφέρειν δ' οὐδέν φασιν ἢ κάτοχον εἰπεῖν ἢ κῶμα, μὴ γινώσκοντας ὡς αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης διορίζει τὸ βαθὺ κῶμα τοῦ μετ' ἀγρυπνίας. τὸ μὲν οὖν βαθὺ κῶμα κοινωνίαν ἔχει τινὰ πρὸς τὴν καλουμένην κατοχὴν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀρχιγένην τε καὶ Φίλιππον. οὐ μὴν ὅτι τὸ ἀγρυπνον, ὃ ταύτῃ τῇ γυναικὶ γενέσθαι φασὶν ἐν ἀρχῇ τοῦ νοσήματος, οὐ καθ' ὃν χρόνον ὁ ὀφθαλμὸς παρεσπάρσθη. θαυμάσαι δ' ἐστὶ καὶ τοῦτο τῶν ἀμφοτέρων τὰς ῥήσεις γραψάντων ἐν ἐξηγήσει τῆς προκειμένης ἀρρώστου καθ' ἣν φησι, κοιλίης περίπλυσις ἐξέρυθρος καὶ τὸ διαχωρήμασιν ὕδατοχόλοισιν. οὐδετέραν μὲν γὰρ αὐτῶν ἔγραψεν ἐπὶ τῆς γυναικὸς ταύτης ὁ Ἱπποκράτης, οὐδὲ ὡς ἀμφοτέρων γράψαντος ἐξηγοῦνται, πρὸς τῷ μηδὲ δύνασθαι τὴν αὐτὴν διαχώρησιν ἐξέρυθρόν τε καὶ ὕδατόχολον εἶναι. παρατίθενται δὲ καὶ ἄλλας πολλὰς ῥήσεις, δι' ἀλλήλων ἐξηγούμενοί τε τὸ προρρήτικόν καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἐπιδημίαις ἀρρώστους. ἀλλὰ πάντ' ἐξελέγχειν ὅσα κακῶς ἔγραψαν

οὐ καιρὸς, εἰρημένης γε σαφῶς τε ἅμα καὶ τελέως ἡμῖν ἐν τοῖς εἰς τὸ προρρήτικόν ὑπομνήμασι τῆς μοχθηρίας τῶν τοιούτων ἐξηγήσεων. φρενίτις, καὶ τοῦτο τῶν προσγεγραμμένων ἐστίν, ὥσπερ ὁ καὺσος ἐμπροσθεν, οὐκ ἐν ἅπασιν ὦν τοῖς ἀντιγράφοις. οὔτε γὰρ ἐπ' ἄλλου τινὸς ἀρρώστου τοιοῦτόν τι προσέγραψεν, οὔτε προύκειτο νῦν αὐτῷ διαγνώσεις γράφειν νοσημάτων, ὡς ἐν τοῖς περὶ νούσων ἐπιγεγραμμένοις ἐστὶν εὐρεῖν.

Chapter 3.2

Section 3.2.9

Γυναῖκα ἣ κατέκειτο ἐπὶ ψευδέων ἀγορῇ, τεκοῦσάν γε τὸ πρῶτον ἐπιπόνως ἄρρεν, πῦρ ἔλαβεν, αὐτίκα ἀρχομένη διψώδης, ἀσώδης, καρδίαν ὑπὴλγεε, γλῶσσα ἐπίξηρος, κοιλίη ἐπεταράχθη, λεπτοῖσιν, ὀλίγοισιν, οὐχ ὕπνωσεν. δευτέρῃ μικρὰ ἐπερρίγωσε, πυρετὸς ὀξὺς, μικρὰ περὶ κεφαλὴν ἵδρωσε ψυχρῷ. τρίτῃ ἐπιπόνως ἀπὸ κοιλίης ὤμα,

πολλὰ, λεπτὰ διήει. τετάρτῃ ἐπερρίγωσε, πάντα παρωξύνθη, αὔπνος. πέμπτῃ ἐπιπόνως. ἕκτῃ διὰ τῶν αὐτῶν, ἀπὸ κοιλίης ἦλθεν ὕγρα πολλὰ. ἐβδόμῃ ἐπερρίγωσε, πυρετὸς ὀξὺς, δίψα πολλή, βληστρισμὸς περὶ δειλὴν ἵδρωσε δι' ὅλου ψυχρῷ, ψύξις ἀκρέων καὶ οὐκέτ' ἀνεθερμαίνετο καὶ πάλιν εἰς νύκτα ἐπερρίγωσε, ἄκρεα οὐκ ἀνεθερμαίνετο, οὐχ ὕπνωσε, μικρὰ παρέκρουσε καὶ πάλιν ταχὺ κατενόει. ὀγδόῃ περὶ μέσον ἡμέρης ἀνεθερμάνθη, διψώδης, κωματώδης, ἀσώδης, ἤμεσε χολώδεα, μικρὰ, ξανθὰ, νύκτα δυσφώρας, οὐκ ἐκοιμήθη, οὔρησε πολὺ, ἀθρόον, οὐκ εἰδυῖα. ἐνάτῃ ξυνέδωκε πάντα, κωματώδης πρὸς δειλὴν, μικρὰ, ἐπερρίγωσε, ἤμεσε πικρὰ, χολώδεα. δεκάτῃ ῥίγος, πυρετὸς παρωξύνθη, οὐχ ὕπνωσεν οὐδέν, πρῶτ' οὔρησε πολὺ, ὑπόστασιν οὐκ ἔχον ἄκρεα ἀνεθερμάνθη. ἐνδεκάτῃ ἤμεσεν ἰώδεα, χολώδεα, ἐρρίγωσεν οὐ μετὰ πολὺ, καὶ πάλιν

ἄκρεα ψυχρά. εἰς δέϊλιν ῥίγος, ἰδρώς, ἤμεσε πολλά, νύκτα ἐπιπόνως. δωδεκάτῃ ἤμεσε πολλά

μέλανα, δυσώδεα, λυγμός πολὺς, δίψος ἐπιπόνως. τρισκαιδεκάτῃ μέλανα, δυσώδεα, πολλά ἤμεσεν, ῥίγος, περὶ δὲ μέσον ἡμέρης ἄφωνος. τεσσαρεσκαιδεκάτῃ αἷμα διὰ ῥινῶν, ἀπέθανε· ταύτῃ διὰ τέλεος κοιλὴ ὑγρὴ, φρικώδης, ἡλικίῃ περὶ ἕτεα ιζ´.

Εἴτ' Ἀθήνησιν ἐν τῇ τῶν Κερκώπων ἀγορᾷ κατέκειτο τοῦτο τὸ γύναιον εἴτ' ἄλλῃ πόλει ζητεῖν ἑτέροις παρέντες σκεψώμεθα τὰ συμβάντα δι' ὅλου τοῦ νοσήματος, ἐφ' οἷς ἀδύνατον ἦν αὐτῇ ζῆσαι. πάντα γὰρ ἀπ' ἀρχῆς ἦν θανάσιμα. καὶ μᾶλλον ἂν τις θαυμάσειε πῶς ἐξήρκεσεν ἄχρι τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἡμέρας. ἀλλὰ μοι δοκεῖ διὰ τοῦτο ἐπὶ τῷ τέλει τῶν κατ' αὐτὴν προσθεῖναι τὸ ἡλικίῃ περὶ ἕτεα ιζ´. δῆλον δ' ἐστὶ πρὸς τῷ τῆς ἡλικίας ἰσχυρῶ καὶ αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν οὐκ ἀσθενῇ τὴν φύσιν εἶναι, ἢ οὐκ ἂν ἐξήρκεσεν. ὅπου γὰρ οὐτ' ἄλλο τι τῶν γενομένων αὐτῇ χρηστὸν

ἦν, εὐθέως τὰ κατὰ τὴν δευτέραν ἐπιρρίγωσασα μικρὰ καὶ ὀξέως πυρέξασα περὶ τὴν κεφαλὴν ἰδρωσεν ὀλίγον ψυχρὸν, εἶτα πάλιν ἐν τῇ τετάρτῃ πάντα παρωξύνθη καὶ κατὰ τὴν ζ' αὐτὴς ἐπερρίγωσε, γλῶσσά τε ξηρὰ καὶ ὀξέως πυρέξασα, πρὸς τῷ ἰσχεῖν ἄκρεα ψυχρά καὶ τὸ μηκέτ' ἀναθερμαίνεσθαι ταῦτα προσέλαβεν. πῶς οὐκ ἐχρῆν αὐτὴν ἀποθανεῖν μὲν πάντως ἥτοι κατὰ τὴν ἐνάτην ἢ κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ἡμέραν; ἐπεμέτρησεν οὖν ἄχρι τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἡμέρας, διὰ τε τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἰσχὺν τῆς φύσεως, ἥτις τὴν αὐτὴν ῥωμὴν ἐνεδείξατο καὶ τῷ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ ποιῆσαι τὴν αἱμορραγίαν. ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐμελλεν ἰάσασθαι τὴν νόσον οὖσαν μεγίστην ἢ κένωσις τοῦ αἵματος. ἐνεδείξατο δὲ τὸ μέγεθος αὐτῆς πρὸς τοῖς ἄλλοις συμπτώμασι καὶ ἡ δυσωδία τῶν ἐμεθέντων μελάνων, ἀεὶ γὰρ ὀλέθρια τὰ δυσώδη, καθότι καὶ αὐτὸς ἐν προγνωστικῷ φησι. πᾶσαι τε αἱ ὑπόσαπροι καὶ δυσώδεες ὁδμαὶ κακαὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐμουμενοῖσι. τὸ δ' ἐπὶ

τῷ τέλει προσγεγραμμένον, καῦσος, ὁμοίαν ἀτοπίαν ἔχει τῷ κατὰ τὴν πρὸ ταύτης ἄρρωστον ἐπὶ τέλει γεγραμμένῳ, φρενίτις.

Chapter 3.3

Section 3.3.pr

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ Γ. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Γ.

Λοιμώδη κατάστασιν ἐνταῦθα γράφοντος Ἱπποκράτους, ὅσα πρὸς τὴν ἐξήγησιν ὧν ἐρεῖν μέλλει χρήσιμά ἐστιν, ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ὑφ' ἡμῶν ἐξεργασμένα, διὰ κεφαλαίων ὑπομνήσας, οὕτως ἐπὶ τὰς ῥήσεις αὐτοῦ παραγενήσομαι. πρῶτον μὲν ὅτι κατάστασιν οὐ μόνην τὴν παρὰ φύσιν ἐν τῷ περιέχοντι κρᾶσιν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἰδέαν ἅπαντος πράγματος οὕτως εἶωθεν ὀνομάζειν ἀναμνησθῶμεν· ἔπειτα δὲ ὅτι τις ἦ κατὰ φύσιν ἐκάστη τοῦ ἐνιαυτοῦ

ώρα κρᾶσις· εἴθ' ὅτι διὰ τὴν εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκτροπὴν αὐτῶν ἐν τοῖς σώμασιν ἡμῶν γίνεται τὰ νοσήματα· σὺν τούτοις δὲ ἀναμνησθῶμεν ὧν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ἔγραψεν αὐτὸς, λέγων ὧδε· τῶν δὲ καταστάσεων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχοὶ τῶν ἐπομβρίων ὑγιεινότεροι καὶ ἥσσον θανατώδεις. νοσήματα δὲ ἐν τῇσιν ἐπομβρίησιν ὡς τὰ πολλὰ γίνεται, πυρετοὶ τε μακροὶ καὶ κοιλίης ῥύσιες καὶ σηπεδόνες. ἀναμνησθῶμεν γε καὶ ὧν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου τῶν ἐπιδημιῶν ἐξηγούμενος ἔγραψα. μεμνημένος δὲ τις ὧν εἶπον ἀναγνοὺς ἐπιμελῶς αὐτὰ πρὸς τὴν τῶν νῦν προκειμένων ἐξήγησιν ἀφικνεῖσθω.

Chapter 3.3

Section 3.3.1

Ἔτος νότιον, ἐπομβρον, ἄπνοια διὰ τέλεος.

Ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν καταστάσεις ἔγραψε τρεῖς, ἐνταῦθά γε μίαν ταύτην ἡμῖν ἐξηγεῖσθαι πρόκειται. καὶ μέντοι κἂν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν εἰσὶ τινες

ἄλλαι γεγραμμέναι. ἀλλ' οὐ δοκεῖ πρὸς ἑκδοσιν ἐκεῖνο καθάπερ τὸ πρῶτόν τε καὶ τὸ τρίτον αὐτῷ πεποιῆσθαι. οὐ μὴν οὐδὲ προγέγραπται τῆς διηγήσεως τῶν γενομένων εὐθέως ἐν ἀρχῇ τὸ κατάστασις ἐν ἐκείνοις τοῖς βιβλίοις, ἀλλ' ἀντικρὺς διηγήσεως ἀρχεται τῶν ιστορισμάτων αὐτὸ, κατὰ τε τὰ γενόμενα νοσήματα καὶ τὴν τοῦ περιέχοντος κρᾶσιν. ἐν θάσῳ γοῦν, φησὶ, φθινοπώρου, περὶ ἰσημερίην καὶ ὑπὸ Πληϊάδας ὕδατα πολλὰ, ξυνεχέα μαλθακῶς ἐν νοτίοισιν, ἀνάλογόν γε καὶ τῶν ἐξῆς δυοῖν καταστάσεων ἤρξατο. κατὰ δὲ τὴν νῦν προκειμένην αὐτὸ μὲν τὸ τῆς καταστάσεως ὄνομα σχεδὸν ἐν ἅπασιν τοῖς ἀντιγράφοις, οὐ μὴν ἐν τινὶ γε χώρα ταῦτ' ἐγένετο δηλοῦται. κοινού γάρ τινος ἔθνεσι πολλοῖς γενομένου λοιμοῦ τὴν διήγησιν ἐν τῷδε ποιεῖται. ἐν μὲν τοῖς κατὰ Διοσκορίδην ἀντιγράφοις οὐ μόνον οὕτως ἀπλῶς γέγραπται κατάστασις, ἀλλὰ πρόσκειται τὸ θερμὴ καὶ ὑγρὰ κατὰ τὸ μέσον τῆς σελίδος ὅλου τοῦ γεγραμμένου, καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀντιγράφοις μόνου τοῦ κατάστασις.

εὗροις δ' ἂν τινα μὴδ' ἐν τῷ μέσῳ τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἔχοντα, καθάπερ ἐν τισὶ μὴδ' ὅλως, ἐξ ὧν ὑπονοήσειεν ἂν τις οὐκ αὐτὸν Ἱπποκράτην προγεγραφέναι τὸ κατάστασις, ἀλλ' ἴσως ἐκείνους, ὅσοι καὶ τοὺς χαρακτηῖρας ἐπὶ τῷ τέλει τῶν κατὰ τοὺς ἀρρώστους διηγήσεως ἔγραψαν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅπως ἂν ἔχη, βλάβην ἢ ὠφέλειαν οὐδεμίαν εἰς πρόγνωσιν ἢ θεραπείαν φέρει. τρεπώμεθα δ' ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν ἐκείνων, ἐν οἷς ὠφέλειά τις ἐστίν. ἔτος νότιον, ἐπομβρον, ἄπνοια διὰ τέλεος. ὁμοία τῇδε τῇ καταστάσει καὶ ἡ ἐν ἀρχῇ τοῦ δευτέρου τῶν ἐπιδημιῶν ἐστίν, κατὰ τήνδε τὴν τάξιν εἰρημένη. ἀνθρακες ἐν Κρανῶνι θερινοί, ὕεν ἐν καύμασιν ὕδατι λάβρῳ διόλου, ἐγένετο μᾶλλον νότῳ. διαφέρουσι δ' ἀλλήλων αἱ καταστάσεις, ὅτι τε δι' ὅλου τοῦ ἔτους ἐνταῦθά φησι γεγονέναι τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος κρᾶσιν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ κατὰ τὸ θέρος μόνον·

ὅτι τε προσέγραψε νῦν, ἄπνοια διὰ τέλεος, ὅπερ οὐ προσέγραψεν ἐκεῖ. λογίσαιτο δ' ἂν τις ἐκ τοῦ προσγράψαι κατ'

ἐκεῖνο τὸ βιβλίον, ἐγίνοντο μᾶλλον νότω, τοιοῦτόν τι δηλοῦσθαι. καὶ γὰρ οὖν κἀνταῦθα νότιόν τε ἅμα καὶ ἄπνουν ἔφη γεγονέναι ὅλον τὸ ἔτος, ὥς δυνατόν ἐστιν ἄπνουν τε ἅμα καὶ βόρειον εἶναί τε καὶ λέγεσθαι τὸ ὅλον ἔτος, οὕτως ἡμῶν ἀκουόντων, διορισθήσεται γὰρ ὀλίγον ὕστερον τοῦτο. ἀναμνησθῶμεν δ' ὅτι πολλὰς ἐν τῷ περιέχοντι κράσεις ἐοράκαμεν ἡρεμίαν καὶ νηνεμίαν ἐχούσας, οὐ μὴν ὁμοίως ἀλλήλαις, ἀλλὰ τὴν μὲν τινα μαλακὴν τε καὶ ὑγρὰν, τὴν δὲ ξηρὰν τε καὶ τι κρύους ἔχουσας. αὕτη μὲν οὖν ἀκριβῶς αἰθριὸς ἐστίν, ἡ μαλακὴ δ' ὁμιχλώδης τε ἔχει καὶ θολερὰν κατάστασιν καὶ νότιον, ἔσθ' ὅτε καὶ νεφελῶν οὖσαν πλήρη, ἡ δ' ἐναντία αὐτῇ βόρειος καὶ ὅτι μάλιστα μηδεμία φαίνοιτο κατὰ τὸν ἀέρα κίνησις, ἀλλ' ἀκριβῶς εἴη τὸ καλούμενον νήνεμον. τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον ἔοικεν ἔχειν τὰ κατὰ τὸν ἀέρα τοῖς κατὰ θάλατταν. ὥς οὖν ἐν ἐκείνῃ διὰ παντὸς μὲν ἐστὶ ῥεῦμα κατὰ τὸ βάθος μεῖζον ἢ μείον, οὐ φαίνεται δ' ἐνίοτε σαφῶς διὰ σμικρότητα, πλὴν εἰ στενὸν εἴη

τὸ δεχόμενον αὐτὴν χωρίον, ὥς ἐν Χαλκίδι τε τῆς Εὐβοίας καὶ Μεσσήνῃ τῆς Σικελίας φαίνεται, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐν τῷ περιέχοντι παντελὴς μὲν ἀκίνησία καὶ στάσις ἔοικεν οὐδέποτε γίνεσθαι, λανθάνει δ' ἐνίοτε διὰ σμικρότητα. καὶ νέφη δ' ὀρώμεν ἐν ταῖς τοιαύταις ἀπνοίαις πολλάκις ἐστάναι μὲν δοκοῦντα, κινούμενα δὲ κατ' ἀλήθειαν. ὁρᾶται οὖν ὀλίγον ὕστερον ἐν ἑτέρῃ χώρᾳ τοῦ περιέχοντος, ὅπερ οὐκ ἂν αὐτοῖς ἐγένετο μὴδ' ὅλως κινουμένοις. τοιαύτην οὖν τινα καὶ νῦν ἡγεῖσθαι χρὴ κατάστασιν ἐν ὅλῳ τῷ ἔτει γεγονέναι, τοσοῦτ' διαφέρουσας τῆς ἐν Κρανῶνι κατὰ τὸ δεῦτερον βιβλίον εἰρημένης, ὅσῳ καὶ χρονιωτέρα. τὸ γε μὴν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς καταστάσεσι κοινὸν πάθος σηπεδῶν ἐστὶ, κοινὴν ἔχουσα καὶ τὴν αἰτίαν, ὑγρότητα σὺν ἀπνοίᾳ. φαίνεται δὲ ἐξ ὕλης μὲν ὑγρᾶς πᾶσα γίνεσθαι σηπεδῶν, αἰτίας δὲ δραστηκῆς, ἀλλοτρίου τε καὶ παρὰ φύσιν θερμοῦ, συνεπαύξεσθαι δ' ὑπὸ τῆς ἀκίνησίας. ὅτι μὲν οὖν οὐδὲν τῶν ἀκριβῶς ξηρῶν σήπεται πάντες ἐναργῶς ὀρώμεν. οὐδὲ γὰρ λίθος, οὔτε κέραμος, οὔτε χρυσός, οὔτ' ἄργυρος, οὔτε

χαλκός, οὔτ' ἄλλο τι τοιοῦτον φαίνεται σηπόμενον. ὅτι δὲ καὶ τὰ φύσιν ἔχοντα σήπεσθαι διαμένοντα μέχρι πλείστου φαίνεται κατὰ τὰς ψυχρὰς κράσεις, οὐδὲ τοῦτ' ἀγνοεῖ τις, ἔτι δὲ μᾶλλον ὅταν ῥιπίζεται τοιούτοις ἀνέμοις. ἀμέλει καὶ τὴν ἐσθῆτα συνεχῶς τινάσσουσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ μάλιστα ὅταν ὑγρὸν καὶ θερμὸν ᾖ τὸ περιέχον ὥς τῆς ἀκίνησίας σηπούσης αὐτήν. οὕτως δὲ καὶ ἡ τῶν ἀρτηριῶν κίνησις ἐν τοῖς ζώοις ἄλλα τέ τινα χρηστὰ καὶ τὴν τοιαύτην ὠφέλειαν παρέχεται. λέγει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς, ὥς ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἔφην, ἐν ταῖς ἐπομβρίαις γίνεσθαι σηπεδόνας. ὅτι μὲν οὖν ἀναγκαῖον ἦν σαπῆναι τὰς ἐν τοῖς σώμασιν ὑγρότητας ἐκ τούτων δῆλον. ἴδωμεν δ' ἐφεξῆς ἕκαστον τῶν κατὰ μέρος ἀκολουθήσαντες αὐτοῦ ταῖς ῥήσεσιν.

Chapter 3.3

Section 3.3.2

Αὐχμῶν δὲ γενομένων τοὺς ὑπόπροσθεν χρόνους ἐπ' ἐνιαυτὸν ἐν νοτίοισι περὶ ἄρκτουρον ὕδατα πολλά.

Ἐμαθες ἤδη κατὰ τὰς ἐν τῷ πρώτῳ γεγραμμένας καταστάσεις ὡς ἡ τοῦ περιέχοντος ὑψηλάχθη κρᾶσις ἐκ τῆς ὑγιεινῆς τε καὶ κατὰ φύσιν αὐτῷ τάξεως. ἔμαθες δὲ καὶ ὅποια τίς ἐστὶν ἡ κατάστασις ἥδε καὶ ὡς τέτταρες μὲν αὐτῆς εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἀπλαῖ, τέτταρες δ' ἄλλαι σύνθετοι γίνονται μεταβολαί· ἀπλαῖ μὲν αἱ κατὰ θερμασίαν μόνην καὶ ψύξιν, ὑγρότητά τε καὶ ξηρότητα, σύνθετοι δ' αἱ τε κατὰ θερμότητα καὶ ὑγρότητα, καὶ ψυχρότητα καὶ ξηρότητα, ψυχρότητα καὶ ὑγρότητα, θερμότητα καὶ ξηρότητα. νῦν οὖν ἀναμνησθεὶς ὧν ἔμαθες ἀκολουθεῖ τῇ διηγήσει τῆς γενομένης καταστάσεως, εἰπόντος τοῦ Ἱπποκράτους, αὐχμῶν δὲ γενομένων τοὺς ὑπόπροσθεν χρόνους, εἴθ' ἐξῆς τούτου μνησθέντος, ἐν νοτίοισι περὶ ἄρκτουρον ὕδατα πολλά. φαίνεται μὲν γὰρ ἤδη τῷ πρόσθεν ἐνιαυτῷ μὴ φυλαχθῆναι τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος ἀκριβῆς ἢ κατὰ φύσιν κρᾶσις, οὐ μὲν ἐν ἐκείνῳ γε τῷ χρόνῳ γενέσθαι τι νόσημα τῶν ἐπιδημιῶν ὀνομαζομένων. καὶ γὰρ καὶ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἔμαθες αὐτοῦ γράψαντος ὧδε. τῶν δὲ καταστάσεων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον

οἱ αὐχοὶ τῶν ἐπομβρίων εἰσὶν ὑγιεινότεροι καὶ ἥσσον θανατώδεις, ἔτι δὲ μᾶλλον οὐδὲν ἐγένετο νόσημα τοιοῦτον, διότι κατὰ τὸ ξηρὸν μόνον ἐπεκράτησεν ἡ ἐκτροπὴ τῆς κράσεως, οὐδεμίαν τῆς ἐτέρας ἀντιθέσεως μεταβολὴν λαβούσης, ὡς ἤτοι θερμὸν ἢ ἄγαν ψυχρὸν ἀπεργασθῆναι τὸ περιέχον. ἀλλ' ἢ γ' ἐπὶ τούναντίον ἀθρόα μεταβολὴ περὶ τὴν ἐπιτολὴν τοῦ ἄρκτουρου φαίνεται γεγονυῖα. προηγεῖται δ' αὕτη βραχὺ τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας. ὅποιον δέ τι μετ' αὐτὴν ἐγένετο τὸ φθινόπωρον, εἴτα ὁ χειμῶν καὶ μετ' ἐκεῖνον αἱ ἐφεξῆς ὥραι, ταῖς ῥήσεσιν ἀκολουθήσαντες αὐτοῦ μαθησόμεθα.

Chapter 3.3

Section 3.3.3

Φθινόπωρον σκιῶδες, ἐπινέφελον, ὑδάτων πλήθρα, χειμῶν νότιος, ὑγρὸς, μαλακός.

Σκιῶδες εἶπεν ἐν ἴσῳ τῷ ζοφῶδες, ὅπερ σημαίνει τὸ μὴ λαμπρὸν, μηδὲ καθαρὸν μηδ' ἀκριβῶς αἶθριον.

εἰώθασιν γὰρ ἔτι καὶ νῦν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἕλληνες ὀνομάζειν σκιῶδη τε καὶ σκιαρὰ πάντα τὰ πρὸς τὸ μέλαν ἐκτρεπόμενα. τοῖς τοιοῦτοις δὲ καὶ τὸ ζοφῶδες ἐπιφέρουσιν ὄνομα καὶ τὸ φαιδὸν ἐγγὺς τοῦ μέλανος ὄν. εὐδηλον δ' ὅτι τοιοῦτος ὁ ἀὴρ οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς τοῦ νέφη πολλὰ καὶ ταῦτ' ἔχειν μὴ λαμπρά. περιείχετο μὲν οὖν δυνάμει κατὰ τὸ σκιῶδες καὶ

τὸ ἐπινέφελον. ἀλλ' ἔμαθες οὐ μόνον Ἱπποκράτει τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τῆς ἐρμηνείας χρησθαι οἰκεῖον εἶναι, ἀλλὰ καὶ πλείστοις τῶν ἄλλων. ἐπιφέρει δὲ χειμῶν νότιος ὑγρὸς μαλακός. ἐνιοὶ τὸν νότον οἶονται διὰ παντὸς ὑγρὸν εἶναι, τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει. φαίνεται γὰρ ἐνίστε ξηρὸς γινόμενος ὃν προσαγορεύουσιν οἱ ἰδιῶται λευκόνοτον καὶ ὁ ποιητὴς λέγει·

αὐτὰρ ἐγὼ ζεφύροιο καὶ ἀργέσταο νότοιο.

τὸν γὰρ καθαρὸν νότον, ὃν χωρὶς ὄμβρων ἴσμεν γινόμενον, οὕτως ὠνόμασεν. ἀλλὰ κἄν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ὁ Ἱπποκράτης

ἐπὶ τῆς πρώτης καταστάσεως ἔφη· γινομένης δὲ τῆς ἀγωγῆς ὅλης ἐπὶ τὰ νότια καὶ μετ' αὐχμῶν. ὁ μὲν οὖν τοιοῦτος νότος ἐνίστε μὲν καὶ σφοδρὸς γίνεται, σαφὴ δ' οὖν αἰετὴν κίνησιν ἔχει. μαλθακὸς δ' ἄλλος ἐστὶ νότος, ὃς ἀναίσθητον ἔχει τὴν κίνησιν ἐν τῷ περιέχοντι καὶ κατὰ τὰ νέφη. καὶ τοίνυν θερμὸς μὲν οὗτός ἐστι διὰ παντὸς, ὁ δὲ λευκόνοτος ἐνίστε φαίνεται ψυχρός.

Chapter 3.3

Section 3.3.4

Μετὰ δὲ ἡλίου τροπᾶς ὕστερον πολλῶ πλησίον ἰσημερίας, ὀπισθοχειμῶνες καὶ ἤδη περὶ ἰσημερίην βόρεια χιονώδεα χρόνον οὐ πολὺν.

Τῆς ἐναντίας καταστάσεως μέρος τι τοῦτο παρενέπεσεν, ὥς αὐτὸς εἶπεν οὐκ ἐπὶ πολὺν χρόνον.

Chapter 3.3

Section 3.3.5

Ἦρ πάλιν νότιον, ἄπνουν, ὕδατα πολλὰ διὰ τέλεος ἄχρι κυνός.

Ἐδήλωσέ σοι χειμῶνα τὸ ἀπλοῦν ἐν τῷ γράφει νῦν, ἔαρ πάλιν νότιον ἄπνουν. τὸ γὰρ πάλιν ἐνδειξιν ἔχει τῆς μεταξὺ παρεμπεσούσης ἐναντίας καταστάσεως αὐθις ἐπὶ τὴν αὐτὴν κρᾶσιν ἐπανελθεῖν τὴν περὶ ἀέρα κατάστασιν.

Chapter 3.3

Section 3.3.6

Θέρος αἶθριον, θερμὸν, πνίγεα μεγάλα, ἐτησίαι μικραὶ διεσπασμένως ἔπνευσαν.

Τὸ μαλθακὸν τοῦ χειμῶνος καὶ τὸ ἄπνουν τοῦ ἥρος ἐκ ταύτου γένους ἐστὶ τοῦ θέρους πνιγώδους. φύσει γὰρ οὖσης αἰετὴς τῆς θερινῆς ὥρας θερμῆς, ὅταν ἄπνοια προσγένηται, πνιξ ἐξ ἀνάγκης ἔπεται. γίνεται δὲ τοῦτο μήτε

τῶν προδρόμων καλουμένων πνευσάντων μήτε τῶν ἐπομένων αὐτοῖς, οὓς καλοῦσιν ἐτησίας. διορίζει δ' αὐτοὺς καὶ ἡ τοῦ κυνὸς ἐπιτολή. καὶ αὐτὸς δ' ὁ Ἱπποκράτης προσέγραψεν, ἐτησῖαι σμικραὶ διεσπασμένως ἔπνευσαν.

Chapter 3.3

Section 3.3.7

Πάλιν δὲ περὶ ἀρκτοῦρον ἐν βορείοις ὕδατα πολλά.

Τὸ πάλιν ἐπὶ τὸ πλῆθος τῶν ὑδάτων, οὐκ ἐπὶ τὰ βόρεια τὴν ἀναφορὰν ἔχει. πλῆθος μὲν γὰρ ὑδάτων ἐγένετο κατὰ τὴν ἐμπροσθεν ἐπιτολὴν ἀρκτοῦρου καὶ πολλάκις ἐν τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ, βόρεια δ' ὀλιγάκις.

Chapter 3.3

Section 3.3.8

Γενομένου δὲ τοῦ ἔτεος νοτίου καὶ ὑγροῦ καὶ μαλθακοῦ κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα διηγὼν ὑγιεινῶς, πλὴν τῶν φθινωδῶν, περὶ ὧν γεγράφεται.

Διὰ δὲ τὸ βραχέα παντελῶς γεγενῆσθαι τοιαῦτα βόρεια, τὴν ὅλην κατάστασιν ἀπὸ τῶν κρατησάντων ἐν αὐτῇ, προσηγόρευσεν ὑγρὰν καὶ νότιον, ὅτι δὲ τὴν ἄπνουν καὶ θερμὴν ὀνομάζει μαλθακὴν, ἔμπροσθεν ἔμαθες. ἀλλ' ἢ γε τοιαύτη κατάστασις οὐδὲν οὐδέπω μέγα τοὺς ἀνθρώπους ἔβλαψε, καίτοι γ' ἐξαιφνίδιος γινομένη, διὰ τὴν τοῦ προγεγονότος ἔτους αὐχμηροῦ κρᾶσιν. ἤρξαντο μὲντοι τισὶ διαθέσεις φθινώδεις, ὅσοι δηλονότι παθεῖν ἦσαν ἐπιτήδαιοι τὸ πάθος τοῦτο, καὶ γράψαι γε αὐτὸς τὰ κατ' αὐτοὺς ἐπαγγέλλεται ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

Chapter 3.3

Section 3.3.9

Πρὸ δὲ τοῦ ἥρος ἅμα τοῖσι γενομένοισι ψύχεσιν, ἐρυσσιπέλατα πολλά, τοῖσι μὲν μετὰ προφάσιος, τοῖσι δ' οὐ. κακοήθεια πολλοὺς ἔκτεινε.

Ὑπὸ χολώδους ρεύματος ἔμαθες γίνεσθαι τὸ ἐρυσίπελας, οὐ μὴν αἰεὶ γε μοχθηροῦ καὶ σηπεδονώδους ὄντος αὐτοῦ. τούναντίον γὰρ ἅπαν ὅταν ἐπιεικὲς ᾖ τὸ ρεῦμα τὴν κατὰ φύσιν ἐν ἡμῖν γενομένην ἔχον ὥχρὰν χολήν, ἐρυσσιπέλατα μὲν εἴωθεν ἐργάζεσθαι, βλάβην δ' οὐδεμίαν ἐπιφέρειν ἐξ αὐτῶν, ὅταν γ' ὀρθῶς τις αὐτὰ μεταχειρίζεται. οὐ μὴν νῦν γε τοιοῦτος ᾗν ὁ γεννήσας χυμὸς τὸ ἐρυσίπελας, ἀλλὰ

καὶ κακοήθης καὶ διαβρωτικὸς καὶ σηπτικὸς, ἐπὶ τῇ πλεονεξίᾳ τῆς ὑγρᾶς ἀπνοίας γεννηθεὶς ἐκείνοις μάλιστα τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι φύσει τε χολωδέστεροι τῶν ἄλλων ἦσαν ἢ τε δίαιτα χολώδης μᾶλλον αὐτοῖς

ἤθροιζε χυμόν. αἱ γάρ τοι διαφοραὶ τῶν νοσημάτων ἐπὶ μὲν τῇ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος κράσει γίνονται, διὰ τὴν ἐκάστου φύσιν τε καὶ δίαιταν, ἣν ὑγιαίνων διαιτᾶται. λέγω δὲ δίαιταν οὐ τὴν ἐν τοῖς ἐσθιομένοις τε καὶ πινομένοις μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις, οἷον ἀργίαις, γυμνασίοις, λουτροῖς, ἀφροδισίοις, ὕπνοις, ἀγρυπνίαις, ἅπασί τε τοῖς ὅπως οὖν γινομένοις κατὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα.

Chapter 3.3

Section 3.3.10

Πολλοὶ φάρυγγας ἐπόνεσαν, φωναὶ κακούμεναι.

Οἷς εὐπλήρωτος ἦν ἡ κεφαλὴ φύσει, τούτοις νῦν ἐμπλησθεῖσα περιουσίας χυμῶν, ἤρξατο καταπέμπειν εἰς πνεύμονά τε καὶ γαστέρα ρεύματα διὰ τῆς φάρυγγος. εἰκότως

δὲ καὶ τὰς φωνὰς ἔφη κακοῦσθαι τοῖς τοιούτοις. ὁρᾶται γὰρ καὶ τοῦτο συνεχῶς γινόμενον ἐπὶ κατάρροις, ὅταν ἱκανῶς διαβρέξωσι τὰ περὶ τὴν φάρυγγα καὶ τὸν λάρυγγα χωρία.

Chapter 3.3

Section 3.3.11

Καῦσοι φρενιτικοί.

Καῦσοι μὲν ἐγένοντο τῆς χολώδους περιουσίας κατασκηπτούσης εἰς ἡπάρ τε καὶ γαστέρα· φρενιτικοὶ δ' ἐπὶ κεφαλὴν ἀναφερομένης.

Chapter 3.3

Section 3.3.12

Στόματα ἀφθώδεα, αἰδοίοις φύματα, ὀφθαλμίαι, ἄνθρακες.

Τούτων ἕκαστον τῶν παθῶν γίνεται μὲν καὶ συνήθως ἄνευ κακοηθείας, ὥς ἐπὶ τῶν ἐρυσιπελάτων ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηται. γίνεται δὲ καὶ κακοήθως ὥσπερ νῦν,

ἐπεὶ σηπεδονώδης ἦν ὁ πλεονάζων χυμός. ἐπὶ πάντων οὖν ὧν καταλέγει νοσημάτων, αἰ τοῦτου μοι μέμνησο καὶ μήτ' ἀφθας ἄκουε γεγονέναι τοῖς πάσχουσι μήτ' ἄλλο τι πάθημα κατὰ τὸν συνήθη τρόπον, ἀλλὰ μετὰ τοῦ σήπεσθαι τὰ μόρια. μέμνησο δὲ καὶ τοῦ κοινοῦ λόγου τοῦδε, τὸν σηπεδονώδη χυμόν ὑπὸ τῆς αὐτῆς καταστάσεως ἅπασι γεννηθέντα καταλαμβάνειν οὐ τὰ αὐτὰ μόρια, διὰ τὸ μηδὲ φύσει πᾶσιν ὡσαύτως ἔχειν ἐν τῇ τοιαύτῃ διαθέσει τὸ πᾶν, ἀλλ' ἄλλων ἄλλο ἀσθενέστερον. αἱ μὲν οὖν ἀφθαὶ κατὰ τὸ στόμα γίνονται συνεχῶς τοῖς παιδίοις, ἔλκωσις ἐπιπολῆς

οὔσαι, διότι τε μαλακώτατα τὰ μόρια πάντ' ἐστὶν αὐτῶν καὶ οἶον βρυώδη καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὸ στόμα παντάπασιν ἄηθες ὁμιλίας ἐδεσμάτων τε καὶ πομάτων ὅταν οὖν τὸ γάλα τῆς τιτθῆς ἔχη τινὰ δριμύτητα, τὰς ἄφθας ἐργάζεται παυομένας ῥαδίως, ἐὰν μετρίως στύφη τις τὸ στόμα τοῦ βρέφους. ὅταν δέ τις ἐπιρρύη μοχθηρὸς χυμὸς, αἰεὶ κακοήθεις ἄφθαι συνίστανται. τὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων πάθος αἰεὶ κινδυνῶδες ἐστίν, ὥς ἂν ὑπὸ μοχθηρῶν γινόμενον χυμῶν,

ὥστε καὶ νῦν εὐλογον ἦν ὀλεθριώτατον αὐτὸ γενέσθαι, προσλαβὼν τῇ συμφύτῳ κακοηθείᾳ τὴν ἐκ τῆς καταστάσεως. εἴρηται δ' ἱκανῶς περὶ τῆς τοῦδε τοῦ πάθους γενέσεως, ἥνίκ' ἐξηγούμην τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου τῶν ἐπιδημιῶν. τὰ δ' ἄλλα τῆς ῥήσεως δῆλα.

Chapter 3.3

Section 3.3.13

Κοιλίαι ταραχώδεις, ἀπόσιτοι.

Τοῦ καταρρύνεντος ἐκ τῆς κεφαλῆς εἰς τὴν φάρυγγα μοχθηροῦ χυμοῦ, τὸ μὲν εἰς τὸν πνεύμονα χωρῆσαν τὰς φθινώδεις ἐργάσατο διαθέσεις, τὸ δ' εἰς τὴν κοιλίην ἐνεχθὲν ὑπὸν κάτω μετὰ δῆξεως ἐκτάραξιν αὐτῆς ἐποιεῖτο. ὅπερ ἐδήλωσε, κοιλίαι ταραχώδεις. ἐν δὲ τῇ διόδῳ τὴν ὀρεκτικὴν τῶν σιτίων δύναμιν ἐκάκωσε τῆς γαστροῦς κἀντεῦθεν ἀποσιταί.

Chapter 3.3

Section 3.3.14

Διψώδεις οἱ μὲν, οἱ δ' οὔ.

Διὰ πλείους αἰτίας εἰκὸς ἦν οὗτ' ἀδίψους ἅπαντας οὔτε διψώδεις γενέσθαι. φαίνεται μὲν γὰρ ὑγρότης ἡθροισμένη σηπεδονώδης ἅπασιν, οὐ μὴν ἴση γε τὸ πλῆθος ἢ ὁμοίως μοχθηρά. τινὰς μὲν οὖν ἀδίψους εἶναι δυνατόν, ὥσπερ καὶ τοὺς ἀποσίτους ἐπὶ τῇ βλάβῃ τῆς ὀρεκτικῆς τῶν πομάτων δυνάμεως. εὐδήλον δ' ὅτι κακίστην οὔτοι διάθεσιν ἴσχον, μήτε κακοήθη αὐτοῖς συρρεῖν ὑγρότητα, ὥς μετρίως διψῇν. ἄλλους δὲ διψώδεις εἶναι, συρρέουσιν εἰς τὴν γαστέρα τῆς κακοχυμίας, μηδέπω τὸ στόμα αὐτῆς βεβλαφυίας ἄχρι τοσούτου, ὥς διεφθάρθαι τὴν ὀρεκτικὴν τῶν πομάτων δύναμιν.

Chapter 3.3

Section 3.3.15

Οὔρα ταραχώδεα, πολλὰ, κακά.

Τὰ μὲν οὖρα ταραχώδη γεγονέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἄκουε καθ' ὃν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἤκουες αὐτοῦ κοιλίαι ταραχώδεις εἰπόντος. ὅσοις γὰρ ἔρρεψεν ἐπὶ νεφροὺς ἢ κακοχυμία, τούτοις ἀναγκαῖον ἦν οὖρα ταραχώδεα γίνεσθαι, τουτέστι μετὰ δήξεως καὶ πόνων διεξόντα. τὸ δ' ἐφεξῆς αὐτῷ γεγραμμένον, πολλὰ, κακὰ, δυνατόν μὲν ἐστὶ καὶ περὶ τῶν οὖρων εἰρησθαι, δυνατόν δὲ καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, δι' ἐνὸς λόγου τοῦδε, πληθὸς τι συμπτωμάτων μοχθηρῶν ἐνδεικνυμένου γενέσθαι τοῖς τότε νοσοῦσι.

Chapter 3.3

Section 3.3.16

Κωματώδεις ἐπὶ πολὺ καὶ πάλιν ἄγρυπνοι.

Τὸ μὲν ἄμικτον ἄγρυπνία κῶμα δι' ὑγρότητα καὶ ψύξιν ἔμαθες ἐγκεφάλου γίνεσθαι· τὴν δ' ἄμικτον ἄγρυπνίαν κώματι διὰ ξηρότητα καὶ θερμότητα. νῦν οὖν αὐξηθέντων τῶν χυμῶν, ὑγρότητα μὲν ἐπιπολοῦσαν ἐχόντων, οὐ μὲν δὴ γε δριμεῖαν ἅπασαν. ἢ μὲν ὑγρότης τὴν κωματώδη

διάθεσιν, ἢ δ' ἐκ τοῦ σήπεσθαι δριμύτης τὴν ἄγρυπνίαν εἰργάσατο, τῶν ἐναντίων συμπτωμάτων ἐπ' ἐναντίοις αἰτίοις εὐλόγως γινομένων.

Chapter 3.3

Section 3.3.17

Ἀκρισίαι πολλαί· τὰ δὲ δύσκριτα.

Διὰ τὴν κακοχυμίαν ἔνια μὲν τῶν νοσημάτων οὐδ' ὅλως ἐκρίνετο, τινὰ δὲ μοχθηρῶς.

Chapter 3.3

Section 3.3.18

Ὑδρωπες.

Καὶ τοῦτο τὸ πάθημα γίνεσθαι φησιν ἐνίοις ἐκ τῆς περιουσίας τῶν μοχθηρῶν ὑγρῶν. ἅπαν γὰρ αὕτη νόσημα δύναται γεννᾶν ἄλλο κατ' ἄλλο σῶμα, παρά τε τὰς φυσικὰς αὐτῶν διαφορὰς καὶ τὴν τῆς διαίτης ἀνομοιότητα, καθάπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηται.

Chapter 3.3

Section 3.3.19

Φθινώδεις πολλοί.

Λέλεκταί μοι καὶ πρόσθεν ὥς τὸ καταρρύεν ἐκ τῆς κεφαλῆς εἰς τὴν φάρυγγα διὰ τοῦ λάρυγγος εἰς τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν καὶ τὸν πνεῦμονα ἀφικόμενον τὰς τοιαύτας διαθέσεις εἰργάσατο.

Chapter 3.3

Section 3.3.20

Τὰ μὲν ἐπιδημήσαντα νοσήματα ταῦτα.

Τῶν ἐπιδημιῶν νοσημάτων ἐν τι καὶ τὸ λοιμῶδες ἐστίν, ὡς κὰν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων ἐλέγετο. ὅταν γὰρ μὴ λοιμῶδους νόσου τρόπος τις κοινὸς ἐπιδημήσῃ, ἀλλὰ σποράδες ἔωσιν αἱ νοῦσοι. οὐ γὰρ δὴ νοσήματός γέ τινος ὀνομά ἐστιν ἐπίδημον ἢ λοιμῶδες, ἀλλ' ὅ τί περ ἂν πολλοῖς ἐν ἐνὶ γένηται χωρίῳ, τοῦτο ἐπίδημον ὀνομάζεται. προσελθόντος δ' αὐτῷ τοῦ πολλοῦς ἀναιρεῖν, λοιμὸς γίνεται.

Chapter 3.3

Section 3.3.21

Ἐκάστου δὲ τῶν ὑπογεγραμμένων ἰδεῶν ἦσαν οἱ κάμνοντες καὶ θνήσκοντες πολλοὶ, συνέπιπτε δ' ἐφ' ἐκάστοις τούτων ὥδε.

Ἐκ μὲν τοῦ φάναι καὶ ἔθνησκον πολλοὶ, λοιμῶδη τὰ ἐπιδημήσαντα νοσήματα γεγονέναι δηλοῖ, πολυειδῶν δὲ αὐτῶν γενομένων, ὑπὲρ ἐκάστου κατὰ μόνας εἰπεῖν ἐπαγγέλλεται διὰ τῶν ἐφεξῆς.

Chapter 3.3

Section 3.3.22

Πολλοῖς μὲν τὸ ἐρυσίπελας μετὰ προφάσιος ἐπὶ τοῖσι τυχοῦσι καὶ πάνυ ἐπὶ σμικροῖσι τραυματίοισιν ἐφ' ὅλῳ τῷ σώματι, μάλιστα δὲ τοῖς περὶ ἐξήκοντα ἔτεα περὶ κεφαλὴν, εἰ καὶ σμικρὸν ἀμεληθεῖη. πολλοῖσι δὲ καὶ ἐν θεραπείαις ἐοῦσι μεγάλοι φλεγμοναὶ ἐγίνοντο καὶ τὸ ἐρυσίπελας πολὺ ταχὺ πάντοθεν ἐπενέμετο.

Οὗ πρώτου πάντως ἐμνημόνευσε πάθους, εἰκότως καὶ νῦν πρώτου γράφει τὰς κατὰ μέρος διαφοράς. ἐνίοις μὲν αὐτὸ γίνεσθαι λέγων ἐπὶ μικραῖς ἀφορμαῖς, ἃς προφάσεις ὠνόμασεν, ἐνίοις δ' ἐν θεραπείαις οὔσι μέγας τε φλεγμονὰς ἀκολουθεῖν, ὡς νενόμενον ἐπὶ πολὺ τὸ ἐρυσίπελας. τοῖς πλείοσι δὲ περὶ τὴν κεφαλὴν τοῦτο συμβῆναι, διὰ τὸ πληρωθῆναι μάλιστα ταύτην ἐν ταῖς νοτίοις τε καὶ θερμαῖς ἀπνοίαις. τὸ δὲ τοῖς ἐξηκονταετέσιν αὐτὸ γενέσθαι μᾶλλον αἰτίαν ἔχει τήνδε. τὸ περιϊστάμενον ἔξωθεν παρὰ φύσιν θερμὸν αἷτιον ἐγένετο τοῦ σαπῆναι τοὺς ἐν τῷ σώματι χυμοὺς, ὡς τό γ' ἐν ἡμῖν θερμὸν, ὅταν ἀκριβῶς φυλάττη τὴν κατὰ φύσιν ἑαυτοῦ κρᾶσιν,

αἷμα τῶν ἄλλων χυμῶν ἐργάζεται πλέον, ὅταν δ' ἐπὶ τὸ πυρωδέστερον ἐκτραπῇ, τὴν ὥχράν τε καὶ ξανθὴν χολήν. τὸ δ' ἔξωθεν θερμὸν αἰτιὸν ἐστὶ σηπεδόνοσ χυμῶν. ὕλη μὲν γάρ ἐστὶν ἡ ὑγρότης, αἰτία δὲ δραστικὴ τὸ παρὰ φύσιν θερμόν. οἱ τοίνυν γέροντες ὑγρότητας μὲν ἀθροίζοντες ἀεὶ περιττὰς, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως, προσλαμβάνοντες δὲ καὶ τὴν ἐκ τοῦ περιέχοντος

θερμότητα, διὰ τὴν γενομένην τότε κατάστασιν εὐαλωτότεροι τῶν νέων ἐγένοντο τῇ σηπεδονῶδει φθορᾷ τῶν χυμῶν.

Chapter 3.3

Section 3.3.23

Τοῖσι μὲν οὖν πλείστοισιν αὐτέων ἀποστάσεις ἐς ἐμπυήματα ξυνέπιπτον, σαρκῶν τε καὶ ὀστέων καὶ νεύρων ἐκπτώματα μεγάλα.

Τὴν κακοήθειαν τοῦ πλεονάσαντος χυμοῦ διὰ τοῦ μεγέθους τῆς σήψεως συνέστηκε καὶ τοῖς εἰρημένοις ἐφεξῆς συνάπτων ἐρεῖ·

Chapter 3.3

Section 3.3.24

Ἦν δὲ καὶ τὸ ρεῦμα συνιστάμενον, οὐ πύω ἵκελον, ἀλλὰ σηπεδῶν τις ἄλλη καὶ ρεῦμα πολὺ καὶ ποικίλον.

Αὐτὸς ἐδήλωσέ σοι σαφῶς, ὅπερ ἤδη πολλάκις ἡμεῖς ἔμπροσθεν εἵπομεν, ὡς οἱ ἐν τῷ σώματι χυμοὶ διὰ τὴν

ὑγρότητά τε καὶ ἄπνοιαν τοῦ περιέχοντος ἐσήποντο, καὶ διὰ τοῦτο πῦον μὲν οὐκ ἐγεννᾶτο, διεσήπετο δ' ὑπὸ τῶν μοχθηρῶν χυμῶν ὑγρῶν τὰ στερεά. ποικίλον δ' εἶναι τὸ ρεῦμα διὰ τὴν τῶν σηπομένων διαφθορὰν εὐλογον. ὑπὸ γὰρ κοινῆς αἰτίας τῆς σηπεδόνοσ ἕκαστον τῶν σηπομένων ἴδιον εἶδος ἴσχει τῆς διαφθορᾶς.

Chapter 3.3

Section 3.3.25

Οἷσι μὲν οὖν περὶ τὴν κεφαλὴν τούτων τι ξυμπίπτει γίνεσθαι, μάδισις τε ὅλης τῆς κεφαλῆς ἐγίνετο καὶ τοῦ γενείου καὶ ὀστέων ψιλώματα καὶ κοπώματα καὶ πολλὰ ρεύματα. ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα καὶ ἄνευ πυρετῶν· ἦν δὲ ταῦτα φοβερώτερα ἢ κακίω. οἷσι γὰρ εἰς ἐμπύημα ὁ τῶν τοιούτων ἀφίκοιτο πεπασμὸς, οἱ πλείστοι τούτων ἐσώζοντο. οἷσι δ' ἡ μὲν φλεγμονὴ καὶ τὸ ἐρυσίπελας ἀπέλθοι, τοιαύτην δ' ἀπόστασιν μηδεμίαν ποιήσαιτο, τούτων ἀπώλλυντο πουλοί. ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλη τοῦ σώματος πλανηθῇ, ξυνέπιπτε ταῦτα. πολλοῖσι μὲν γὰρ

βραχίων καὶ πῆχυν ὅλος περιεῖρύη, οἷσι δὲ τὰ πλευρὰ ταῦτ' ἐκακοῦτο ἢ τῶν ἔμπροσθέν τι ἢ τῶν ὀπισθεν, οἷσι δ' ὅλος μηρὸς ἢ τὰ περὶ κνήμην ἀπεψιλοῦτο καὶ ποὺς ὅλος.

Ἡ σηπεδῶν τῶν ὑγρῶν ἔργον ἔχουσα κοινὸν ἐκεῖνα τῶν σωμάτων φθείρειν, εἰς ἅπερ ἂν κατασκήψῃ, φοβερωτέραν εἶχε φαντασίαν ἐν τοῖς περὶ κεφαλὴν μορίοις, διὰ τὸ κῶν βραχὺ τὴν παρὰ φύσιν ἐνταῦθα παραλλαχθεῖν, πλεόν γίνεσθαι τὸ αἶσχος ἢ κατὰ τὰ ἄλλα μόρια μεγάλην ἐκτροπὴν εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἔχοντα. μηροῦ μὲν γὰρ ἢ βραχίονος ἢ κνήμης ἢ πῆχεως ἀπορρύεν δέρμα μικροτέραν ἔχει φαντασίαν, εἰ δὲ τῆς κεφαλῆς συναποπέσοιεν αἱ τρίχες τῷ δέρματι καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ τοῦ γενείου σὺν αὐταῖς, ἢ μὲν φαντασία τοῦ πάθους γίνεται μεγάλη, ὁ κίνδυνος δ' ἦττον ἢ εἰ περὶ αἰδοῖα συμβαίῃ τὸ τοιοῦτον πάθος ἢ λάρυγγα καὶ θώρακα καὶ τι τῶν κυρίων. οὐ μόνον δὲ τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν οὕτως γινόμενα φοβερὰ μᾶλλον ἦν

ἢ κακίω, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅτι οὖν ἄλλο μέρος οὕτως ἐκπίπτοντα. κακίω γὰρ ἦν ἐφ' ὧν ἀπέστησεν εἰς τὸ βάθος ὁ τὸ ἐρυσίπελας ἐργαζόμενος χυμὸς, ἐπειδὴ πρὸς τὰ σπλάγχνα καὶ πρὸς τὰ κύρια μέρη χωρῶν ἅμα τοῖς ἄλλοις συμπτώμασι καὶ πυρετοῦς ὀξεῖς ἐγέννα. τινὲς μέντοι τῶν ἐπιπολῆς ἔχόντων τὴν τοιαύτην σηπεδῶνα καὶ χωρὶς πυρετῶν διεφθάρησαν τὰ μόρια καὶ τινες αὐτῶν διὰ τοῦτ' ἐσώθησαν, ἐκκριθείσης τῆς κακοχυμίας διὰ τῶν μορίων ὧν αὕτη διέσηψεν. ἐπλανᾶτο γὰρ, ὡς αὐτὸς ὠνόμασε, δι' ὅλου τοῦ σώματος τὸ ρεῦμα, τουτέστιν ἀλόγως καὶ ἀτάκτως καὶ ὡς ἔτυχεν ἐφέρετο, μηδὲ προγνῶναί τινος ἱατροῦ δυναμένου τεχνικῶς ἐς ὃ τι κατασκήψειεν.

Chapter 3.3

Section 3.3.26

Ἦν δὲ πάντων χαλεπώτατον τοιούτων ὅτε περὶ ἥβην καὶ αἰδοῖα γένοιτο.

Καὶ χωρὶς λοιμώδους καταστάσεως, ὅταν ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις ἦτοι φλεγμονὴ τις ἢ ἐρυσίπελας γένηται, ῥᾶστα τε σήπεται καὶ συμπαθείας ἐργάζεται τῶν ὑπερκειμένων μορίων. διὸ καὶ πολλάκις ἀναγκαζόμεθα μετὰ τὸ περικόψαι τὰ σεσηπότα τὴν χώραν ἐκκαίειν. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν, τοιαύτης καταστάσεως γινομένης ὡς καὶ βραχίονα καὶ πῆχυν καὶ μηρὸν καὶ κνήμην πλευράν τε καὶ κεφαλὴν διασήπειν, ἐπὶ πλεῖστον ἢ κτεῖν κακώσεως τὰ περὶ αἰδοῖα.

Chapter 3.3

Section 3.3.27

Τὰ μὲν περὶ ἔλκεα καὶ μετὰ προφάσιος τοιαῦτα.

Ἄχρι τοῦ νῦν ὁ λόγος αὐτῷ γέγονε περὶ τῶν ἐρυσιπελάτων, ὅσα δ' ἔλκωσιν ἢ τι μικρὸν οὕτως ἄλλο τῶν ἔξωθεν αἰτίων συνέστη. ἐφεξῆς δὲ περὶ τῶν ἄνευ τοιαύτης αἰτίας γενομένων ποιήσεται τὸν λόγον.

Chapter 3.3

Section 3.3.28

Πολλοῖσι δ' ἐν πυρετοῖσι καὶ πρὸ πυρετοῦ καὶ ἐπὶ πυρετῷ συνέπιπτεν.

Οὐδὲ δι' ἔλκος τούτοις, ἦτοι τῶν ἔξωθεν αἰτίων τῶν προφανῶν, ἀλλ' ὥς εἰώθαμεν λέγειν, αὐτόματος ἢ γένεσις ἀπήντησε τῶν ἐρυσιπελάτων, ἐνίοις μὲν ἅμα πυρετοῖς εἰσβάλλων, ἐνίοις δ' ἀκολουθησάντων πυρετῶν ἢ προγενομένων αὐτῶν.

Chapter 3.3

Section 3.3.29

Ἦν δὲ καὶ τούτων ὅσα μὲν ἀπόστασιν ποιήσαιτο διὰ τοῦ ἐμπυήματος ἢ κατὰ κοιλίην ταραχὴ τις ἐπικαιρος ἢ χρηστῶν οὖρων διάδοσις γένοιτο, διὰ τούτων λελύσθαι. οἷσι δὲ μηδὲν τούτων συμπίπτει, ἀσήμεως δ' ἀφανιζομένων θανατώδεα γίνεσθαι.

Ἐρρέθη καὶ μικρὸν ἔμπροσθεν ἡ αἰτία τοῦ σώζεσθαι

μᾶλλον οἷσιν ἢ κακοχυμία διὰ τινος μορίου σαπέντος ἅμ' ἐκείνῳ συνέπεσε τοῦ σώματος. εὐδηλον δ' ὅτι καὶ διὰ γαστρός καὶ οὖρων ἐκκαθαρθεῖσα δυσχέρειαν μὲν εἰργάζετο καὶ τὰς ἀποκρίσεις, ὧφέλει δὲ τὸ σύμπαν σῶμα.

Chapter 3.3

Section 3.3.30

Πολὺ μὲν οὖν τοῖσι πλείστοισι συνέπιπτε τὰ περὶ τὸ ἐρυσιπέλας τοῦ ἥρος, παρείπετο δὲ καὶ διὰ θέρεος καὶ ὑπὸ φθινόπωρον.

Ἐγέννησε μὲν, ὡς ἔφην, τὴν κακοχυμίαν ἢ δυσδιάπνευστος κατάστασις ὑγρὰ καὶ θερμὴ καὶ ἄπνους γενομένη. κατέσχον δ' αὐτὴν ἐν τῷ σώματι τὰ ψύχη. καθάπερ εἴρηται κἂν τῇ πρώτῃ καταστάσει τοῦ πρώτου τῶν ἐπιδημιῶν. εἰκότως οὖν ἥρξατο ποικίλα νοσήματα τὰ μικρὸν ἔμπροσθεν εἰρημένα, νυνὶ δ' ὁ λόγος αὐτῷ περὶ τῶν ἐρυσιπελάτων ἐστί. ταῦτα γὰρ πάντων πρῶτα γενόμενα πρῶτα καὶ κατὰ τὴν διήγησιν ἔγραψε. τούτων οὖν, φησὶ, τῶν ἐρυσιπελάτων

ἐν ἀρχῇ τοῦ ἥρος γενομένων ἔνια παρέμεινε διὰ θέρους καὶ φθινοπώρου. δυνατὸν δ' ὄν ἀκοῦσαι ἐκατέρως, τοῦ παρείπετο δὲ καὶ διὰ θέρεος καὶ ὑπὸ φθινόπωρον ἐπὶ τῶν γενομένων ἐρυσιπελάτων, ἐπὶ τε τῶν αὐτόθεν

γενομένων, τὴν ὑπαρξιν παραμείνασαν ἐνίοις ἄχρι τοῦ φθινοπώρου νοήσομεν τῶν τε γενομένων τὴν γένεσιν, ὡς ἄλλων μὲν τινων ἐν ἡρι γενομένων καὶ παυσαμένων, ἄλλων δ' ἐν θέρει γενομένων. ὡσαύτως δὲ καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον ἄμεινον ἀκοῦσαι κατὰ τὸ δεύτερον τοῦτο σημαινόμενον. οὐ γὰρ εὐλογον ἐν ἀρχῇ τοῦ ἡρος συστὰν ἐρυσίπελας ἄχρι φθινοπώρου παραμείναι. πάντως γὰρ ἂν ἀνεῖλεν ἐν τῷ μεταξύ τὸν ἄνθρωπον, εἰ πάνυ κακὴ ἦν, ἢ δι' αὐτῶν τῶν σηπομένων μορίων ἐκκαθαρθείσης τῆς σηπεδόνης ἐπαύσατο.

Chapter 3.3

Section 3.3.31

Πολλοὶ ταραχὴν τισὶ καὶ τὰ περὶ φάρυγγα φύματα καὶ φλεγμοναὶ γλώσσης καὶ τὰ παρ' ὀδόντας ἀποστήματα.

Τὰ παθήματα τῶν μορίων διεξέρχεται κατὰ τόνδε τὸν λόγον, ὧν ἔμπροσθεν οὐκ ἐμνημόνευσε.

Chapter 3.3

Section 3.3.32

Φωναὶ τε πολλοῖς ἐπεσήμαινον κακούμεναι καὶ κατειλοῦσαι. πρῶτον μὲν τοῖσι φθινώδεσιν ἀρχομένοισιν, ἀτὰρ καὶ τοῖσι καυσώδεσι καὶ τοῖσι φρενιτικοῖσιν.

Ἐγὼ μὲν καὶ τὸ γεγραμμένον ἔμπροσθεν ἐπὶ τοῦ δωδεκάτου κατὰ τὴν τάξιν ἀρρώστου, καθ' ὃν οὕτως ἔφη, δεξιῶ ἱλαίνειν, ὑπόπτειον ὡς παρεγγεγραμμένον. ὁ γὰρ τοι τοῦ Ἡρακλείδου υἱὸς Ἱπποκράτης, οὗ καὶ τοὺς ἀφορισμοὺς καὶ τὸ προγνωστικὸν εἶναί φασι, φαίνεται συνηθεστάτοις τε καὶ διὰ τοῦτο σαφέσι τοῖς ὀνόμασι κεχρημένος, ὃ καλεῖν ἔθος ἐστὶ τοῖς ῥητορικοῖς πολιτικά. τὸ δ' ἱλαίνειν οὐ τοιοῦτον καὶ πολὺ γε μᾶλλον αὐτοῦ τὸ κατιλλαίνειν ἢ κατιλλαίνουσαι καὶ μάλιστα γε ἐπὶ τῶν φωνῶν, οὐκ ἐπὶ τῶν βλεφάρων λεγόμενον, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι διὰ τὸν χαρακτήρα

τῆς λέξεως, ἐνεργητικὸν οὐ παθητικὸν ὄντα. βέλτιον γὰρ ἦν, εἴπερ ὅλως ἐπὶ τῆς φωνῆς ἐβούλετο χρῆσασθαι τοιαύτῃ προσηγορίᾳ, κατειλούμεναι γράφειν, οὐ κατειλοῦσαι, καὶ πολὺ γε βέλτιον τούτου τὸ κατιλλαινόμεναι. περὶ γὰρ τὸ ἱλαίνειν ἢ μετοχή κατὰ τοιοῦτον εἰρήσεται τύπον. ὀνομάζω δὲ νῦν δηλονότι μετοχή κατὰ τὸ τῶν γραμματικῶν ἔθος, ἀδιανόητον δὲ ἐστὶν ἐπὶ τῶν φωνῶν λεγόμενον τὸ κατειλοῦσαι, καθάπερ ἔνιοι τῶν ἐξηγητῶν ἀκοῦσαι ἡμᾶς ἐθέλησαν, ὡς ἐγκειμένου τοῦ ἱλαίνειν ὀνόματος ὡς τὸ διαστρέφειν. τὸ γὰρ κατειλοῦσαι τὸ διαστρέφουσαι, τὸ δὲ κατειλούμεναι τὸ διαστρέφόμεναι. πολλὰ τοίνυν ἁμαρτήματα φαίνεται κατὰ μίαν λέξιν γεγονότα βουλομένων ἡμῶν ἀκοῦειν τοῦ κατειλοῦσαι,

καθότι πολλοῖς τῶν ἐξηγητῶν ἔδοξεν, ὥς ἀπὸ τοῦ ἱλαίνειν γεγονότος τοῦ ὀνόματος. τὸ μὲν γὰρ ἐνεργητικὸν ἱλαίνουσαι, τὸ δὲ παθητικὸν ἱλαινόμεναι καὶ μετὰ τῆς προθέσεως κατιλλαίνουσαι. τὸ δ' εἰλοῦσαι καὶ κατελοῦσαι παρὰ τὸ ἱλαίνειν οὐ φαίνεται γεγονὸς, ὥσπερ γε οὐδὲ τὸ εἰλούμεναι καὶ κατελούμεναι. σπανίως

δὲ πάνυ παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐρίσκεται τὰ τοιαῦτα ῥήματά τε καὶ ὀνόματα, λέγω δὲ τὸ ἱλαίνειν καὶ τὸ ἱλλὸς ἀφ' οὗ καὶ ὁ Σώφρων δοκεῖ πεποιηκέναι τὸ συγκριτικὸν ὀνομαζόμενον παρὰ τῶν γραμματικῶν, ἱλλότερον τάνκύονα. ἄμεινον δ' οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, εἴπερ τις ἐθέλοι καὶ περὶ τῶν τοιούτων ἀδολεσχεῖν, οὐκ ἀπὸ τῆς ἱλλώσεως γεγονέναι τὸ κατελοῦσαι νομίζειν, ἀλλ' ἐφ' ἐτέρου τινός, ὃ καὶ Πλάτων φαίνεται καὶ Ἀντιφῶν κεχρημένος, ὁ μὲν Πλάτων ὡδί πως εἰπὼν ἐν Τιμαίῳ. τοῦτο δὴ πᾶν τὸ δέρμα κύκλῳ κατέκαιε πυρὶ τὸ θεῖον, τρωθέντος δὲ καὶ τῆς ἱκμάδος ἄξω δι' αὐτοῦ φερομένης, τὸ μὲν ὑγρὸν καὶ θερμὸν ὅσον εἰλικρινὲς ἀπῆει, τὸ δὲ μικτόν, ἐξ ὧν καὶ τὸ δέρμα ἦν, αἰρόμενον μὲν ὑπὸ τῆς φθορᾶς ἔξω, μακρὸν ἐγένετο λεπτὴν τάσιν ἔχων τῷ κατακεντήματι. διὰ δὲ βραδύτητα ἀπωθούμενον ὑπὸ τοῦ περιεστώτος κρύους πάλιν ἐντὸς ὑπὸ τὸ δέρμα εἰλούμενον κατεβρίζουτο. φαίνεται γὰρ ἀντὶ τοῦ κατακλειόμενον ἢ ἀπωθούμενον εἰς τὸ βάθος ἐνειλούμενον ἐνταῦθα κεχρησθαι τῷ εἰλούμενον ὀνόματι, καθ' ὃ σημαινόμενον δοκεῖ

καὶ ἡ λέξις ὑπ' αὐτοῦ γεγράφθαι. γῆν δὲ τροφὸν μὲν ἡμετέραν εἰλουμένην τε περὶ τὸν διὰ παντὸς λόγον τεταγμένον. οὕτω δὲ καὶ παρ' Ἀντιφῶντι κατὰ τὸ δεῦτερον τῆς ἀληθείας ἔστιν εὐρεῖν γεγραμμένην τὴν προσηγορίαν ἐν τῇδε τῇ ῥήσει. ὅταν οὖν γένωνται ἐν τῷ ἄερι ὄμβροι τε καὶ πνεύματα ὑπεναντία ἀλλήλοις, τότε συστρέφεται τὸ ὕδωρ καὶ πυκνοῦται κατὰ πολλὰ. ὅτι δ' ἂν τῶν ζυμπιπτόντων κρατήσῃ, τοῦτ' ἐπυκνώθῃ καὶ συνεστράφῃ ὑπὸ τε τοῦ πνεύματος εἰλούμενον καὶ ὑπὸ τῆς βίας· καὶ γὰρ καὶ οὗτος τὸ κατακλειόμενον ἢ συνειλούμενον εἰς ἑαυτὸ φαίνεται δηλῶν διὰ τῆς εἰλούμενον φωνῆς. ἄρ' οὖν καὶ κατὰ τὸ προκείμενον ἡμῖν εἰς τὴν ἐξήγησιν βιβλίον, ὃ περὶ τῶν φωνῶν γράψας κατελοῦσαι, τοιοῦτόν τι σημαινόμενον ἐνδείκνυται τὰς οἷον κατακλειόμενας ἢ ἐνειλουμένας ἐμφαίνων, ὥς νοεῖν ἡμᾶς ἐπὶ τῶν ἐξίνων μὴ δυναμένων φωνῶν λελέχθαι τὴν λέξιν, ὥς ἐπὶ τῶν ἰσχυρόφωνων φαίνεται γινόμενον, ἢ καὶ τοῦτο πάνυ μοχθηρόν; ἐνῆν γὰρ ἰσχυόμενας ἢ ἐπεχομένας ἢ βραδυνούσας ἢ τι τοιοῦτον γεγραφέναι, δηλώσαι γε βουλόμενον,

οὕτως ἐμπεποδίσθαι τὴν φωνὴν τὸν ἄνθρωπον, ὥς μόλις φθέγγεσθαι· καὶ μὴν καὶ παρὰ τὸν δεσμὸν, τὴν οἷον δεδεμένην ἐστὶ νοεῖν εἰρησθαι φωνὴν ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει, τοῦ ποιητοῦ γε δηλοῦντος εἰρηκέναι σαφῶς ἐπὶ τῶν δεσμών,

Τλάσιν οὐκ ἐθέλοντα βίη δῆσαντες ἄγουσιν.

δηλον δ' ὅτι κἀνταῦθα κατελούμεναι βέλτιον ἦν, οὐ κατελοῦσαι γεγράφθαι. τοῦτο μὲν δὴ κοινὸν ἀπάσης ἐξηγήσεως ἀμάρτημα. πᾶν γὰρ

ὃ ἂν ὑπόθηται τις ἐκ τῆς κατειλοῦσαι λέξεως δηλοῦσθαι, τὴν ἐνεργητικὴν διάθεσιν, οὐ παθητικὴν ἐνδείκνυται καὶ κατὰ τοῦτο μάλιστ' ἂν τις ὑποπτεύσειε τὴν φωνὴν ὡς οὐκ οὔσαν Ἱπποκράτους. οὐ γὰρ οὕτως ἦν ἀμαθὴς ἐρμηνείας Ἑλληνικῆς, ὡς ἀμαρτάνειν ἐν αὐτῇ παισὶν ἄρτι μανθάνειν ἀρχομένοις, ἀμαρτήματα παραπλήσια. φαίνεται μὲν γὰρ πάθος τι φωνῆς δηλοῦσθαι τοῦ κατειλούμεναι γεγραμμένου, πρὸς τῷ κἂν εἰ κατειλούμεναι γράψαιμεν, οὐ κατὰ τὴν Ἱπποκράτους εἶναι συνήθειαν,

ἀήθεσι καὶ σπανίοις ὀνόμασι χρῆσθαι. τοῖς δὲ τὸ διεσταμμένον δηλοῦσθαι νομίζουσιν, ὅτι καὶ τοῦτο μάχεται, κατὰ τὸ προγνωστικόν, αὐτὸς ἐρμηνεῦσαι τὸ διάστροφον βουλευθεὶς οὕτως ἔγραψεν. ἦν δὲ καὶ καμπύλον γένηται βλέφαρον ἢ χεῖλος ἢ ῥίς, ἀλλ' ἐπὶ γε τῶν φωνῶν οὔτε τὸ καμπύλον οὐτ' ἄλλο τι τῶν εἰρημένων οἰκείως ἂν λέγοιτο. διὸ καὶ τινες τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον ἀπάντων τῶν εἰρημένων καταγνόντες ἀντὶ τοῦ φωναὶ γλῶσσαι γράφουσιν, ἀξιοῦντες ἀκούειν κατειλούσας γλῶσσας τὰς οἷον καταδεδεμένας καὶ δυσκινήτους. ἐχρῆν δ' αὐτοὺς ὥσπερ τὸ φωναὶ μετέγραψαν εἰς τὸ γλῶσσαι, οὕτως καὶ τὸ κατειλοῦσαι μᾶλλον τοῦ φωναὶ μεταγράψαι εἰς τὸ κατειλούμεναι. ἀλλὰ γὰρ ἄλις ἤδη μοι καὶ τοῦ κατειλοῦσαι, μηδὲν ἡμᾶς μέγα, μηδ' ἂν εὐρεθείη, μέλλοντος ὠφελεῖν. ἀρκεῖ γὰρ εἰδέναι μόνον ἐν τούτῳ γενικῶς λεγόμενόν τε καὶ νοούμενον ὡς γὰρ διὰ τὸ γενόμενον αὐτοῖς ἐκ τῆς κεφαλῆς ῥεῦμα βλαβέντες τὰ φωνητικὰ μόρια καὶ τὰς φωνὰς ἐκακώθησαν. ὅτι γὰρ ἐπὶ ταῖς ὑγραῖς καταστάσεσι καὶ θερμαῖς ἢ κεφαλῇ

πληρωθεῖσα ῥεύματος τοῖς κατὰ γαστέρα καὶ θώρακα μέρεσιν ἐπιπέμπει χρήσιμον ἐπίστασθαι, πρῶτον μὲν αὐτοῦ τοῦ διακρίνειν ἔνεκα πότερον ἄλλη τις αἰτία τὸ τοιοῦτον πάθος εἰργάσατο τοῖς κάμνουσιν ἢ τῶν ἐπιδημιῶν ἐστὶ νοσημάτων, ἔπειτα δὲ καὶ τοῦτο φυλάττεσθαι, μηδὲν παθεῖν τοιοῦτον. τὰς γὰρ ἐκ τοῦ περιέχοντος βλάβας ὁ προειδὼς ὅπη τε καὶ ὅπως γίνονται φυλάττεσθαι δυνήσεται, τὴν ὅλην δίαίταν ἐξ ὑπεναντίου τῇ κρατούσῃ καταστάσει ποιοῦμενος, ἀλλ' εἰ καὶ προλέγειν ἐθέλεις τὰ γενησόμενα, καὶ γὰρ καὶ τοῦτο χρήσιμον ἡμῖν ἐστίν, ὡς ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ προγνωστικοῦ δέδεικται, καὶ κατὰ τοῦτ' ἀσκητέον σοι τὰς γινομένας ἐν τῷ σώματι διαθέσεις, ἐπὶ ταῖς τοῦ περιέχοντος καταστάσεσιν ἀπάσαις ἐπίστασθαι. ἀρκεσθέντες οὖν, ὡς ἔφην, τῷ βεβλάφθαι τὰς φωνὰς, ὑπερβάντες δὲ τὸ κατειλοῦσαι τὸ συνεχὲς αὐτῷ θεασώμεθα. πρῶτον μὲν γὰρ φησι τοῖς φθινώδεσιν ἀρχομένοισι γενέσθαι τοιοῦτον σύμπτωμα, μετ' αὐτοὺς δὲ καὶ τοῖς καυσώδεσι καὶ τοῖς φρενιτικοῖς. ἡγητέον οὖν τοῖς μὲν φθινώδεσι κατὰ τὸν τοῦ πάθους

λόγον αὐτὸ γεγονέναι, πολλαῖς μὲν καὶ ἄλλαις αἰτίαις τε καὶ διαθέσεσιν ἐσομένης τῆς φθίσεως, οὐχ ἥττον δ' ἐκείνων καὶ διὰ τὸν ἐκ τῆς κεφαλῆς κατάρρουν, ὧ μάλιστα ἢ κάκωσις ἔπεται τῆς φωνῆς. καύσοις δὲ καὶ φρενίτισι κατὰ μὲν τὸν ἴδιον λόγον οὐχ ἔπεται τοιαύτη κάκωσις φωνῆς, οἷα τοῖς φθινώδεσιν ἀρχομένοις. ἐπεὶ δ' ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ θερμῇ καὶ ὑγρᾷ καὶ ἄπνῳ διηνεκῶς γενομένη συνέβη παθεῖν τὴν κεφαλὴν, ἠκολούθησε καὶ τοῖς φρενιτικοῖς καὶ τοῖς καυσώδεσι τοιοῦτον σύμπτωμα

διὰ τὴν κοινὴν αἰτίαν, οὐ διὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ πάθους ἰδίαν κατασκευήν. ξηραίνεται γὰρ μᾶλλον ἐν αὐτοῖς, οὐ διαβρέχεται τὰ φωνητικά μόρια, καθάπερ ἐν τῇ νῦν καταστάσει. καὶ τοίνυν καὶ ἡ φωνὴ κλαγγώδης μὲν καὶ ὀξεῖα διὰ τὴν ξηρότητα τῶν φωνητικῶν ὀργάνων γίνεται, βραγχώδης δὲ διὰ τὴν ὑγρότητα.

Chapter 3.3

Section 3.3.33

Ἦρξαντο μὲν οὖν καὶ οἱ καῦσοι καὶ τὰ φρενιτικά πρὸ τοῦ ἥρος, μετὰ τὰ γενόμενα ψύχρα καὶ πλεῖστοι τῆνικαῦτα

διενόσησαν, ὀξέα δὲ τούτοις καὶ θανατώδεα ξυνέπιπτε.

Τὴν γεγεννημένην ἔμπροσθεν ἐκ τῆς τοῦ περιέχοντος κράσεως σηπεδόνα τῶν χυμῶν εὐλογον ἦν ὑπὸ τοῦ γενομένου κρύους ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ βάθος ὥσθειςαν ἐργάζεσθαι νοσήματα παραπλήσια τοῖς ἐρυσίπελασιν. ἄλλε τε οὖν τινὰ τούτου γενόμενα τοῦ γένους διηγῆσεται καὶ ταῦτα τῇ τάξει πρῶτα μετὰ τὸ ἐρυσίπελας ἤδη γράφει. ταῦτα δ' ἦν καυσώδη τε καὶ φρενιτικά, κοινὴν μὲν ἔχοντα τὴν αἰτίαν, διαφέροντα δὲ τοῖς πάσχουσι τόποις. οἷς μὲν γὰρ εἰς τὰ περὶ τὸ ἥπαρ τε καὶ τὴν γαστέρα χωρία καὶ μάλιστ' αὐτῆς τὸ στόμα κατέσκηψεν ἡ κακοχυμία', τούτοις τὰ καυσώδη νοσήματα συνέπεσεν, οἷς δ' ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον ἦνέχθη, τὰ φρενιτικά.

Chapter 3.3

Section 3.3.34

Ἦν δ' ἡ κατάστασις τῶν γενομένων καύσων ἦδε. ἀρχόμενοι

κωματώδεις, ἀσώδεις, φρικώδεις, πυρετὸς ὀξύς, οὐδὲ διψώδεις λίην, οὐδὲ παράληροι.

Ὅσα τοῖς καύσοις ἐγένετο συμπτώματα διὰ τὴν κατάστασιν, κατὰ τὸν ἴδιον τοῦ πάθους λόγον, ταῦτ' ἐπισημαίνεται, διὸ κακῶς ἀντὶ τοῦ κωματώδεις ἔγραψαν ἔνιοι καυματώδεις. ἴδιον γὰρ τοῦτο τῶν καύσων, οἷς καὶ τὸ διψῆν ἀπαύστως καὶ σχεδὸν οὐδ' ἂν ἄλλο τις ἐξαίρετον εἴπη γνώρισμα καύσων πυρετῶν, ἀλλ' ἐκ δυοῖν τούτων αὐτάρκως συμπληροῦσθαι φαίη, δίψους ἀπαύστου καὶ θερμασίας διακαιούσης αἰσθανομένων τῶν καμνόντων. ἀλλ' ἡ τότε κατάστασις ὑγρότητος πολλῆς πληρώσασα τὴν κεφαλὴν τὸ κωματώδες ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις τῶν ὁπωσοῦν νοσησάντων ἤνεγκε σύμπτωμα κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ νοσήματος, οὕτω τῆς κακοχυμίας εἰς τοσοῦτον δριμύτητος ἡκούσης, ὥς ἀγρυπνίας τε σφοδρὰς καὶ παραφροσύνας καὶ φρενίτιδας ἐργάζεσθαι. τὸ μὲν οὖν καῦμα σπανίως πάνυ γίνεται τοῖς

καύσοις πυρετοῖς, τὸ δ' ἀσᾶσθαι πάνυ πολλάκις. οὐ μὴν ἀχώριστόν γ' ἐστίν, ὥς τὰ προειρημένα δύο, τὸ τε ἄπαυστον τοῦ δίψους καὶ τὸ τῆς θερμασίας διακαές. φρικώδεις γε μὴν πολλάκις οἱ καυσούμενοι γίνονται, διὸ καὶ τοῦτ' ἐπεσημήνατο. τὸ δ' ἐφεξῆς γεγραμμένον, πυρετὸς οὐκ ὄξυς, ἔνιοι μὲν ἀπλῶς γράφουσι χωρὶς τῆς ἀποφάσεως πυρετὸς ὄξυς, τινὲς δὲ μετὰ τῆς ἀποφάσεως οὕτως, πυρετὸς οὐκ ὄξυς, ἀπὸ τινος ἐκάτεροι λόγου πιθανοῦ τὴν διαφέρουσιν ἔχοντες γραφήν· οἱ μὲν χωρὶς τῆς ἀποφάσεως, ὅτι τῶν ἀχωρίστων ἐπὶ καυσώδους νοσήματος ὄξυς πυρετὸς, ὥσπερ καὶ δίψος· οἱ δὲ καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο γεγράφθαι λέγοντες ἅμα τῇ ἀποφάσει, διότι σπάνιόν τι καὶ παράδοξον αὐτοῖς συνέβη καθάπερ τὸ τοῦ κώματος οὕτω καὶ τὸ τοῦ πυρετοῦ. καὶ γὰρ οὖν καὶ τούτοις ἐφεξῆς αὐτὸν γράψαι φασίν, οὐδὲ διψώδης λίην. καίτοι καὶ τοῦτο τὸ σύμπτωμα καύσων πυρετῶν ἐστὶν ἰδιαίτατον· εἰκὸς οὖν, ὥσπερ οὐ λίην διψώδεις ἦσαν, οὕτως αὐτοὺς οὐ λίην ὄξυς πυρέξαι. τάχα δὲ καὶ γεγραμμένον ὑφ' Ἱπποκράτους τὸ πυρετὸς οὐ λίην ὄξυς, ὑπὸ τοῦ πρώτου

ἐκγραψαμένου σφαλέντος, ἔμεινεν ἡμαρτημένον· ἀναφύεται δὲ μικρὸν ζήτημα περὶ πάντων τῶν παθognωμονικῶν σημείων, εἰ γὰρ ἐγγχωρεῖ ποτὲ μὴ παρόντων αὐτῶν ὁμως φυλάττεσθαι τὸ τοῦ πάθους εἶδος, ἔτερα τῶν παθognωμονικῶν ἡμῖν ἔσται πιστότερα πρὸς τὴν τῶν παθῶν διάγνωσιν, ἀλλ' εἴπερ τοῦθ' ὑποθοίμεθα, προσηκόντως τις ἀξιώσει μὲν ἐκεῖνα παθognωμονικά καλεῖν, ἃ δ' ἐμπροσθεν ἐκαλεῖτο παθognωμονικά, συνεδρεύοντα· ὧν τὰ μὲν ἀχώριστ' ἐστὶ καὶ ὥς ἂν τις φαίη τῆς τοῦ πάθους οὐσίας αὐτῆς συνθετικά. τὰ δὲ συνεδρεύοντα τῶν ὥς τὸ πολὺ γινομένων αὐτοῖς ἐστίν. εἰ οὖν ὁ κάμνων μὴ διψώδης μήτε λίαν ὀξέως πυρέττων ἦ, ἐκ τίνος ἔτι γνωρίσματος ἐροῦμεν εἶναι τὸ νόσημα καῦσον; εἰ γὰρ καὶ πάνυ πολλοῖς τῶν καυσόμενων ἀσώδεις εἶναι συμβέβηκεν, ἀλλ' οὐκ ἰδιὸν γε τοῦ πάθους τοῦτο· πολλοὶ γὰρ καὶ ἄλλοι τῶν ὑπωσοῦν νοσησάντων ἀσώδεις γίνονται. οὐδὲν γοῦν ὅπερ ἐνίοις ἔδοξε τὰς τοιαύτας ἀπορίας οἰηθεῖσιν ἀποδράσασθαι καὶ ἡμῖν ἔσται ῥητέον, ἐκ τῶν διαχωρουμένων μάλιστα γνωρίζεσθαι τὸν

καῦσον εἰποῦσιν. οὔτε γὰρ ἄκρατα χολώδη μόνοις καύσοις ἐκκρίνουσιν αἱ γαστέρες οὔτε σύντηξις μόνοις τούτοις, ἀλλ' ἐστὶ μὲν καὶ ταῦτα συμπτώματα κακοήθη τε καὶ διακαῶν πυρετῶν. ἐκκρίναντες δ' ὁμως αὐτὰ πολλοὶ καὶ διψῶσι μετρίως καὶ τὰς τοῦ πυρετοῦ θερμασίας ἀνέχονται· κατὰ δὲ τὴν προκειμένην κατάστασιν οὐδὲ τοιαῦτ' ἐγένετο διαχωρήματα· κοιλίαι γὰρ, φησί, ταραχώδεις τοῖσι πλείστοις τούτων, διαχωρήμασιν ὡμοῖσι, λεπτοῖσιν. ἔοικεν οὖν Ἱπποκράτης τὸν καῦσον γνωρίζειν τῷ διηνεκεῖ τοῦ δίψους τε καὶ τῆς διακαοῦς θερμασίας, ὥσπερ τὴν φρενίτιν τῷ διηνεκεῖ τῆς παραφροσύνης. οὕτω γὰρ εἰ καὶ μὴ πάνυ διψώδεις εἶεν οἱ κάμνοντες ἢ μὴ πάνυ σφόδρα διακαιόμενοι, δι' ὅλης δὲ τῆς νόσου τὰ λελεγμένα εἶεν δύο συμπτώματα, καῦσος εἶναι τὸ νόσημα λεχθήσεται καὶ γενήσεται μὲν τις αὐτοῦ θερμότερος πυρετὸς, ὥς καὶ συντήκειν τὸ σῶμα καὶ διαχωρήσεις ἐργάζεσθαι χολώδεις καὶ συντηκτικάς· οὐ λεχθήσεται δὲ καῦσος, ἂν μὴ διαμένοντα δι' ὅλης ἔχῃ τῆς νόσου τὰ εἰρημένα δύο μικρὸν ἐμπροσθεν, ἄπαυστόν τε τὸ δίψος, ὅπόσον

ἂν τύχῃσι πίνοντες, ἀηδὴ τε καὶ καυσώδη καὶ ἀσώδη τὴν θερμασίαν. ὥς τὸ πολὺ μὲν οὖν καὶ δίψος σφοδρότατον αὐτοῖς ὑπάρχει καὶ πυρετὸς διακαέστατος· ἐν δὲ τῷ σπανίῳ καθάπερ νῦν ὃ τε πυρετὸς οὐκ ἀκριβῶς ὀξύς ἐγένετο καὶ διψώδεις οὐ λίαν οἱ κάμνοντες ἦσαν, ἅπερ ἐπεσημήνατο δι' αὐτὸ τοῦτο, καθάπερ καὶ τὸ μηδ' ὅλως αὐτοὺς γενέσθαι παραλήρους, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο συμπίπτει τοῖς καύσοις. ὅτι δὲ μικρὰς παραφροσύνης ἐστὶν ὄνομα τὸ παράληροι, πρόσθεν εἴρηται.

Chapter 3.3

Section 3.3.35

Ἀπὸ ῥινῶν μικρὰ ἔσταξε.

Τῶν ἐπιγενομένων τοῦτο τοῖς κακοήθεσι καύσοις, ὥσπερ αἱμορραγίαι τοῖς ἐπιεικέσιν. ἀλλὰ καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, ἅπαντα στάσις ἀπὸ ῥινῶν μοχθηρόν ἐστι σημεῖον, ὡς ἐμάθομεν.

Chapter 3.3

Section 3.3.36

Οἱ παροξυσμοὶ τοῖσι πλείστοισιν ἐν ἀρτίῃσι.

Τῶν σπανίων καὶ τοῦτ' ἐστὶ, φαίνονται γὰρ οἱ τε καῦσοι καὶ πάνθ' ὁμοίως αὐτοῖς τὰ λίαν ὀξέα νοσήματα τοὺς παροξυσμοὺς ἐν περισσαῖς ἔχοντα.

Chapter 3.3

Section 3.3.37

Περὶ δὲ τοὺς παροξυσμοὺς λήθη καὶ ἄφεςις καὶ ἀφωνία.

Καὶ ἡ λήθη σαφὴς ἐστὶ καὶ δέδεικται πολλάκις ἐκ τῶν ὀλεθρίων οὔσα. τὴν ἄφεσιν δὲ τὴν οἷον ἔκλυσιν τε καὶ πάρεσιν ἀπάντων τῶν μορίων τοῦ σώματος εἰκὸς ἐστὶ λέγειν αὐτόν, ὅταν ὁμοίως τοῖς παραλελυμένοις ἐρρίμμενα φαίνηται. ὅτι δ' ὀλέθριον καὶ τοῦτ' ἐστὶ μεμάθηκας. ὥσπερ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων συμπτωμάτων, ὅσα γέγραπται κατὰ τὸ βιβλίον, ὡς ἐξηγεῖσθαι μόνον ἐν αὐτῷ χρὴ τὰ δοκοῦντα.

μὴ σαφῶς εἰρησθαι, τῶν ἀποδεδειγμένων ἐν ἑτέροις ἀναμιμνήσκοντα μόνον, οὐ κατὰ διέξοδον διδασκαλίας αὐτῶν ποιούμενον.

Chapter 3.3

Section 3.3.38

Ἄκρεα αἰεὶ τοῦτοισί τε μὲν ψυχρότερα ποδῶν καὶ χειρῶν. πολὺ δὲ περὶ τοὺς παροξυσμοὺς μάλιστα, πάλιν τε βραδέως καὶ οὐ καλῶς ἀνεθερμαίνοντο καὶ πάλιν κατενόουν καὶ διελέγοντο.

Τὴν ποικιλίαν τῶν γενομένων συμπτωμάτων τοῖς τότε νοσήμασι διηγέεται, μοχθηρῶν ἀπάντων ὄντων.

Chapter 3.3

Section 3.3.39

Κατεῖχε δὲ ἢ τὸ κῶμα συνεχῶς, οὐχ ὑπνῶδες, ἢ κατὰ πόνων ἄγρυπνοι.

Σαφὲς καὶ τοῦτ' ἐστὶ τῷ μεμνημένῳ τῶν γεγραμμένων ἔν τε τῷ περὶ τοῦ κώματος γράμματι καὶ τοῖς ἔμπροσθεν ὑπομνήμασι. ὅταν γὰρ ἐγρηγορέναι μὲν ἀνεωγόσι τοῖς ὀφθαλμοῖς οἱ κάμνοντες μὴ δύνωνται, μύσαντες δ' αὐτοὺς ἐλπίδι τοῦ κοιμηθῆναι διαμένωσιν ἐγρηγορότες, τὸ τοιοῦτον καλοῦμεν οὐχ ὑπνῶδες κῶμα. εἰ δὲ καὶ πόνος τις αὐτοῖς παρείη, προδήλως ἀγρυπνήσουσι μᾶλλον οἱ οὕτως ἔχοντες, ὥς μὴδ' εἰς φαντασίαν ὕπνου τε ἀφικέσθαι λεπτοῦ. γίνεται γάρ τι καὶ τοιοῦτον τοῖς οὕτω κωματώδεσιν, ὥς ἐν μεθορίῳ καθίστασθαι τῶν τ' ἀκριβῶς ἐγρηγορότων καὶ τῶν κοιμωμένων.

Chapter 3.3

Section 3.3.40

Κοιλίαι ταραχώδεις τοῖσι πλείστοισι τούτων, διαχωρήμασιν ὠμοῖσι, πολλοῖσι, λεπτοῖσι.

Εὐδηλον μὲν καὶ τούτων ἐστὶν ὥς οὐ προσέχει τῇ τῶν διαχωρημάτων ιδέα κατὰ τὴν τῶν καυσωδῶν νοσημάτων

διάγνωσιν. ὠμὰ γοῦν ἔφη καὶ λεπτὰ καὶ διαχωρούμενα τοῖς τότε καυσουμένοις γίνεσθαι, μήτε χολωδῶν ἀκράτων μήτε συντήξεων μνημονεύσας, ἃ τινες οἶονται μέγιστα γνωρίσματα καύσων εἶναι πυρετῶν.

Chapter 3.3

Section 3.3.41

Οὐρα τὰ πολλὰ λεπτὰ, κρίσιμον οὐδὲ χρηστὸν οὐδὲν ἔχοντα.

Ἐν ταῖς περὶ τῶν οὐρῶν διηγήσεσιν εἶωθε τὰ συμβεβηκότα γράψας αὐτοῖς μηκέτι προστιθέναι πότερον ἀγαθοῦ τινός ἐστιν ἢ κακοῦ σημεία,

μεμνησθαι νομίζων ἡμᾶς ὧν ἐμάθομεν ἐν προγνωστικῷ καθόλου, περὶ κακίας τε καὶ ἀρετῆς οὕρων. ἐνταῦθ' οὖν μοι δοκεῖ προστεθεικέναι, καίτοι προειρηκώς αὐτὰ λεπτὰ, διότι προσέγραψεν αὐτοῖς τὰ πολλά. μεμνημένος γὰρ ὅτι καὶ δι' οὕρων πλήθους αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξε γίνεσθαι ποτε κρίσιν, ἐπεσημήνατο νῦν ὅτι καὶ πολλῶν ὄντων αὐτῶν ὅμως οὐδὲν ἦν κρίσιμον οὐδὲ χρηστόν· οὐ γὰρ ἐκκαθαίρουσα τὸ σῶμα καὶ κινουῖσα τὰ λυποῦντα φαίνεται νῦν ἡ φύσις ἐργαζομένη τὸ πλῆθος τῶν οὕρων, ἀλλ' ὥσπερ ἐμάθες ἰδρῶτάς τε καὶ διαχωρήματα ποτὲ μὲν ὡς συμπτώματα τῆς κατὰ τὸ σῶμα περιουσίας τῶν μοχθηρῶν χυμῶν ἐκκρίνεσθαι, ποτὲ δὲ ἐκκαθαίρουσας αὐτὰ τῆς φύσεως, οὕτω καὶ νῦν τὰ οὖρα πλεοναζούσης ὑγρότητος ὀρρώδους ἐν τῷ σώματι συμπτῶματ' ἐστί. διὰ τοῦτ' οὖν αὐτοῖς προσέθηκε τὸ κρίσιμον οὐδὲν οὐδὲ χρηστόν. ἐξεκρίνετο γὰρ ἤτοι διὰ πλῆθος ἄμετρον, οὐ δυναμένων αὐτὰ τῶν περιεχόντων μορίων στέγειν, ἢ διὰ δῆξιν ἰσχυρὰν ἀνιωμένων τε καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἀπόκρισιν ἐξορμώντων. τοιαῦτα δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν ταύτην κατάστασιν ἐγένετο καὶ διὰ τῆς γαστρὸς ἐκκρινόμενα, καθότι προεῖρηται· καὶ δηλονότι καὶ οἱ ἰδρῶτες ἀνάλογον αὐτοῖς ἦσαν.

Chapter 3.3

Section 3.3.42

Οὐδ' ἄλλο κρίσιμον οὐδὲν τοῖσιν οὕτως ἔχουσιν ἐπεφαίνετο, οὔτε γὰρ ἡμορράγει καλῶς οὔτε τις ἄλλη τῶν εἰθισμένων ἀπόστασις ἐγένετο κρίσιμος, ἔθνησκόν τε

ἕκαστος, εἰ τύχη, πεπλανημένως, τὰ πολλά περὶ τὰς κρίσεις, ἐκ πολλοῦ δέ τινες, ἄφωνοι, ἰδρῶντες πολλοί. τοῖσι γοῦν ὀλεθρίως ἔχουσι συμβαίνει ταῦτα.

Τῶν μὲν οὖν ὀλεθρίως ἐχόντων ξυνέπιπτε ταῦτα, ἃ κατέλεξεν ἐνταῦθά σοι, τὰ τῶν ὀλεθρίως ἐχόντων καυσωδῶν συμπτώματα. προακήκοας δὲ πολλάκις ἤδη διὰ τί τῶν εἰρημένων ἕκαστον ὀλέθριόν ἐστι· τοῖσι μὲν ὀλεθρίως ἔχουσι ξυνέπιπτε ταῦτα.

Chapter 3.3

Section 3.3.43

Παραπλήσια δὲ καὶ τοῖσι φρενιτικοῖσι.

Συμπληρώσας τὸν περὶ τῶν καύσων λόγον ἐπὶ τὰ συμβάντα τοῖς φρενιτικοῖς μεταβαίνει· προσχῶμεν οὖν κἀνταῦθα ταῖς ῥήσεσιν αὐτοῦ.

Chapter 3.3

Section 3.3.44

Ἄδιψοι δὲ πάνυ ἦσαν οὗτοι.

Περὶ τῶν φρενιτικῶν ὁ λόγος· ἀδίψους δ' αὐτοὺς γεγονέναι φησὶν οὐχ οὕτως διὰ τὸ πολλὴν ὑγρότητα πλεονάζουσιν ἔχειν ἐν τῷ στόματι τῆς γαστρὸς, ὥς διὰ τὸ μὴ παρακολουθεῖν οἷς ἔπασχον καὶ νενεκρῶσθαι τὴν ὀρεκτικὴν τοῦ στομάχου αὐτοῖς δύναμιν.

Chapter 3.3

Section 3.3.45

Οὐδ' ἐξεμάνη τῶν φρενιτικῶν οὐδείς ὥσπερ ἐπ' ἄλλοισιν, ἀλλ' ἄλλη τινὶ καταφορῇ κακῇ, νωθρῇ, βαρέως ἀπώλλυντο.

Εἰ χωρὶς τοῦ προειπεῖν οὐδ' ἐξεμάνη τῶν φρενιτικῶν οὐδείς, ἀπλῶς εἰρήκει τοὺς τότε φρενιτικοὺς ἀπόλλυσθαι καταφορῇ νοθρῇ, πιθανὸν ἦν ἀκοῦσαι μεταπτώσεως εἰς λήθαργον αὐτοῖς γενομένης, οὕτω διαφθείρεσθαι. προειρημένου

δὲ τοῦ, οὐδ' ἐξεμάνη οὐδείς, εὐλογώτερόν ἐστι μετὰ καταφορᾶς αὐτοὺς ἀπόλλυσθαι μένοντας φρενιτικοὺς, ὅπερ ἐστὶ παραφρονοῦντας, ἐν τούτῳ γὰρ μόνῳ διηνεκῶς ὑπάρχοντι μετὰ πυρετοῦ τὴν φρενίτιν νοοῦμεν, οὐδενὶ διαφέρουσιν ἄλλῳ τῆς μανίας πλὴν τῷ πυρετῷ. φρενῶν μὲν γὰρ ἄμφω βλάβαι. τὸ δὲ χωρὶς πυρετοῦ τῶν μαινομένων ἴδιον, ὥσπερ τὸ σὺν πυρετῷ τῶν φρενιτικῶν. θαυμαστὸν οὖν οὐδὲν ἡθροισμένων ἐν τῷ σώματι χυμῶν ὥμων, ὥς τὰ γε διαχωρούμενα τὴν ἔνδειξιν ἐποιήσατο, κωματώδεις τε ἅμα καὶ παραφρονοῦντας γενέσθαι, κωματώδεις μὲν διὰ τε τὸ πλῆθος καὶ τὴν ψυχρότητα τῶν ὥμων χυμῶν, παραφρονοῦντας δὲ, διότι σηπόμενοι δριμύτητά τε καὶ θερμασίαν ἐγέννων.

Chapter 3.3

Section 3.3.46

Ἦσαν δὲ καὶ ἄλλοι πυρετοὶ, περὶ ὧν γεγράφεται.

Ἀναμνησθῶμεν δ' ὅτι προειπὼν, ἦν κατάστασις τῶν

γενομένων καυσώδης, ἣν δὴ καὶ διηγησάμενος ἐφεξῆς πάντ' αὐτοῖς τὰ συμβάντα καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν εἰπὼν, παραπλήσια δὲ καὶ τοῖσι φρενιτικοῖσιν. εἴτα καὶ τὸν περὶ τούτων λόγον ἅπαντα πληρώσας ἐξῆς ἐπήνεγκεν· ἦσαν δὲ καὶ ἄλλοι πυρετοὶ περὶ ὧν γεγράφεται. δηλοῖ γὰρ ἐκ ταύτης τῆς λέξεως πυρετῶν εἶδη τὸν καῦσον εἶναι καὶ τὴν φρενίτιν, καῦσον μὲν, ὅς ἂν διηνεκὲς ἔχη δίψος μετὰ διηνεκοῦς πυρώσεως πολλῆς, φρενίτιν δὲ, ὥς ἂν συνεχῆς ὦν, ἅμα καὶ παραφροσύνη γίνεται διηνεκεῖ.

Chapter 3.3

Section 3.3.47

Στόματα πολλοῖσιν ἀφθώδεα, ἐλκώδεα, ῥεύματα περὶ αἰδοῖα πολλά, ἐλκώματα, φύματα ἔξωθεν, εἴσωθεν τὰ παρὰ βουβῶνας.

Εἰρήκει μὲν ἔμπροσθεν καὶ περὶ τούτων. ἀλλ' ἐν τῷ κατὰ μέρος ὑπὲρ ἐκάστου λέγει, μέχρι τοῦ φθινοπώρου τὰς τῶν ἐρυσιπελάτων γενέσεις εἰπὼν προελθεῖν, εὐδηλός

ἐστὶ καὶ περὶ τῶν νῦν ἐφεξῆς αὐτοῖς γραφομένων ἀπάντων ἐνδεικνύμενος ταῦτό. κατὰ τοῦτ' οὖν αὖθις ἐμνημόνευσε τῶν αὐτῶν.

Chapter 3.3

Section 3.3.48

Ὁφθαλμῖαι ὑγραὶ, μακრაὶ, χρόνιαι μετὰ πόνων, ἐπιφύσεις βλεφάρων ἔξωθεν, ἔσωθεν, πολλῶν φθείροντες τὰς ὀψίας, ἃς σῦκα ἐπονομάζουσιν.

Ἡ τοῦ πλεονάσαντος χυμοῦ περιουσία διττὸν ἔοικεν ἔχειν εἶδος ἐν τῇ κατὰ πάχος καὶ λεπτότητα διαφορᾷ, καθάπερ εἶωθεν ἀεὶ σχεδὸν ἐφ' ὑγραῖς καὶ νηνέμοις γίνεσθαι καταστάσεις. εἰ μὴ γὰρ οἰκείοις τις τοῖς γυμνασίοις χρώμενος ῥιπίζει τε ἅμα καὶ διακαθαίρει καὶ κινεῖ τὸ σῶμα, πληθὸς ἀθροίζει χυμῶν καὶ παχέων καὶ λεπτῶν· παχέων μὲν διὰ τὴν ἀργίαν, λεπτῶν δὲ καὶ ὑδατωδῶν, διὰ τὸ μὴ κεκενῶσθαι. τῆς μὲν οὖν λεπτότητος αὐτῶν τεκμήρια τὰ τε κατὰ τὴν γαστέρα διερχόμενα λεπτὰ καὶ τὰ οὐρὰ γε

τοιαῦτα γινόμενα· τοῦ δὲ πάχους τὸ τε χρονίσαι πᾶν καὶ τὸ συνεδρεῦον τοῖς πλείστοις κῶμα. καὶ τούτων οὖν εἰκότως οἷς ἐπ' ὀφθαλμοὺς ἔρρεψε τὸ πληθὸς, ὑγρᾶς μὲν ὀφθαλμίας εἰργάσατο διὰ τὴν λεπτότητα, τὰς δὲ τῶν βλεφάρων ἐπιφύσεις διὰ τὸ πάχος. τοῦ γὰρ ἐπιρρέοντος τοῖς ὀφθαλμοῖς χυμοῦ τὸ μὲν ἐκκρινόμενον ὑγρὸν ἐργάζεται τὰς ὀφθαλμίας, τουτέστι μετὰ ῥεύματος ὑγροῦ καὶ ὑδατώδους, τὸ δὲ παχύτερον ἐμπλαττόμενον τοῖς πάσχουσι μορίοις τὰς ὀχθώδεις ἐπαναστάσεις. ὅσον δὲ ἐν τῷ βάθει τῶν ὀφθαλμῶν ἐγένετο τοῦ παχέος χυμοῦ τὰς ὀδύνας εἰργάζετο.

Chapter 3.3

Section 3.3.49

Ἐφύετο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐλκῶν πολλά καὶ ἐν αἰδοίοις.

Τὰ διὰ τὸ πάχος τῆς ὕλης ἐπιφύομενα τοῖς βλεφάροις οὐκ ἐνταῦθα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν αἰδοίων ἔφη γενέσθαι, καὶ εἰ ποῦ τι μόνον ἄλλο συνέτυχεν ἐλκωθῆναι, τοῦ πάχους

τῶν χυμῶν, ὡς εἴρηται, τὰς τοιαύτας ἐπιφύσεις ἐργαζομένου· καλοῦσι δ' αὐτὰς οἱ πολλοὶ μύκητας.

Chapter 3.3

Section 3.3.50

Ἄνθρακες πολλοὶ κατὰ θέρος καὶ ἄλλα, ἃ σῆψις καλέεται.

Καὶ διὰ τὸ χρονίζειν μὲν ἐν τῷ σώματι τὴν κακοχυμίαν ἢ σηπεδῶν ηὔξανετο, τοῦ θέρους δ' ἐπιλαβόντος, οὐδ' αὐτοῦ τοὺς ἐτησίας ἔχοντος, ἔτι καὶ μᾶλλον εἰς ἄκρον ἀφίκετο καὶ διὰ τοῦτο θερμὰ νοσήματα πλείω τε καὶ κακοηθέστερα τῶν ἐμπροσθεν ἐγένετο. δέδεικται γὰρ ὅτι καὶ ὁ ἄνθραξ ἐκ θερμῆς μέντοι πυρρότητος, παχείας δὲ κατὰ τὴν σύστασιν ὕλης ἔχει τὴν γένεσιν.

Chapter 3.3

Section 3.3.51

Ἐκθύματά τε μεγάλα.

Πρόδηλον μὲν ὅτι παρὰ τὸ ἐκθύειν, ὅπερ ἐστὶν ἐξορμᾶν.

ἢ προσηγορία τοῖς ἐκθύμασι γέγονεν, ἐπὶ τῶν αὐτομάτως ἐξανθούντων κατὰ τὸ δέρμα. γένεσις δ' αὐτοῖς ἐκ τῶν περιττῶν δηλονότι χυμῶν, ἀλλὰ καὶ τῇ ποιότητι προσηκόντως ἔπεται, τῶν μὲν χυμῶν λεπτῶν ἐλκώσεις ἐργαζομένων μᾶλλον ἢ ὄγκους, τῶν δὲ παχέων εἰς ὄγκον ἐξαιρόντων τὸ δέρμα. πρόδηλον δ' ὅτι ταῦτοῦ γένους ἐστὶ τοῖς προειρημένοις ἐπιφύεσθαι κατὰ τὰ βλέφαρα καὶ τὰ ἔλκη καὶ τὰ νῦν ἐν τῷ δέρματι τὴν γένεσιν αὐτόματον ἔχοντα.

Chapter 3.3

Section 3.3.52

Ἑρπητες πολλοῖσι μεγάλοι.

Μεγάλους ἦτοι διὰ τὸ πολὺν ἐπιλαμβάνων τόπον ἢ διὰ τὸ μετ' ἀναβρώσεως κακοήθους γίνεσθαι κέκληκεν. ἑκάτερον δ' ἀκολουθεῖ τῇ κατὰ τοὺς χυμοὺς εἰρημένη διαθέσει.

Chapter 3.3

Section 3.3.53

Τὰ δὲ κατὰ κοιλίην πολλοῖσι πολλὰ καὶ βλαβερὰ συνέβαινε.

πρῶτον μὲν τεινεσμοὶ πολλοῖσιν ἐπιπόνως, πλείστοισι δὲ παιδίοισι καὶ παῖσιν ὅσα πρὸ ἡβῆς καὶ ἀπώλλυντο τὰ πλείστα τούτων, λειεντερικοὶ πολλοί.

Καὶ διὰ τὴν ὑγρότητα τῆς ἡλικίας καὶ διότι πλείω προσφερόμενα τὰ παιδία διαφθείρει τὰς τροφὰς πολλάκις εἰκότως ἡλίσκετο τεινεσμοῖς. ἔστι μὲν οὖν καὶ ἄλλως ὀδυνηρόν τε καὶ ὀχληρόν τὸ πάθος, ὀδυνηρόν μὲν διὰ τὴν τάσιν, ὀχληρόν δὲ διὰ τὸ συνεχὲς τῆς ἐξαναστάσεως. ἐν δὲ τῇ νῦν καταστάσει πληθωρικῇ τε ἅμα καὶ κακοχυμία λεγομένη πολλοὶ μᾶλλον λειεντερικοί. ἀρρώστουσης γὰρ τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως ἔμαθες γινομένης τὰς λειεντερίας. εἰκὸς δὲ οὖν ὥσπερ ἡ θρεπτικὴ δύναμις τῆς γαστρὸς ἐνεκρώθη, δι' ἣν ἀποσίτους ἐσχάτως αὐτοὺς γενέσθαι φασὶν ὀλίγον ὕστερον, οὕτως καὶ τὴν καθεκτικὴν βλαβῆναι.

Chapter 3.3

Section 3.3.54

Δυσεντεριώδεις, οὐδ' οὗτοι λίην ἐπιπόνως.

Ἀκόλουθον ἦν ἐπιφέρεισθαι τοῖς προειρημένοις τισὶν οὐκ ἐπιπόνως νοσήσασι, προεῖρηται δ' οὐδεις οὗτος, ἀλλὰ τούναντίον μᾶλλον οἱ τ' ἔμπροσθεν ἅπαντες οἱ τε πρὸ τῶν λειεντερικῶν εἰρημένοι τεινεσμώνδεις ἐπιπόνως ἐνόησαν. μήτ' οὖν ἡ λέξις ἡμάρτηται, καθάπερ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν ἁμαρτημάτων ἐν πολλοῖς τῶν βιβλίων ἐφυλάχθη, τοῦ πρώτου γραφέως ἁμαρτόντος· ἄμεινον γὰρ ἦν γεγράφθαι, οὗτοί τε λίην ἐπιπόνως. ἐνιοι μὲντοι φασὶν εἰρησθαι τὸ οὐδ' οὗτοι λίην ἐπιπόνως ἐν ἴσῳ τῷ πολλοῖς δυσεντεριώδεις οὐκ ἐγένοντο, δηλοῦν βουλομένου τάνδρὸς ἐκ τοῦ ἐπιπόνως τὴν γένεσιν τοῦ νοσήματος, οὐ τὸν τρόπον. ἐνιοι δ' ὅτι τοῖς δυσεντερικοῖς ἀνωδύνως ἐνοχλουμένοις ἐφεξῆς εἴρηται, διὰ τοῦτό φασι τὸ οὐδ' οὗτοι λίην ἐπιπόνως ὑπ' αὐτοῦ προστεθεῖσθαι, νοσοῦντων ἡμῶν τοὺς λειεντερικοὺς ἐξ ἀνάγκης ἀνωδύνους εἶναι.

Chapter 3.3

Section 3.3.55

Τὰ δὲ χολώδεα καὶ λιπαρὰ καὶ λεπτὰ καὶ ὑδατώδεα, πολλοῖσι μὲν αὐτὸ τὸ νοῦσημα εἰς τοιοῦτον κατέσκηψεν, ἄνευ τε αὐτῶν πυρετῶν καὶ ἐν πυρετοῖς, μετὰ πόνων στρόφοι καὶ ἀνελίσεις κακοήθεις, τῶν πολλῶν ἐνόντων τε καὶ ἐπισχόντων διέξοδοι, τὰ δ' ἐξίόντα πόνους οὐ λύοντα καὶ πάμπολλα μόρια τοῦ σώματος ἔπαθον.

Ἐν τῷ προκειμένῳ λόγῳ καὶ πᾶν εἶδος ἐν αὐτῷ συνέστηκε νοσήματος, ἐπεὶ δὴ φύσει διαφέρουσιν ἀλλήλων οἱ ἄνθρωποι καὶ ἡλικίαις καὶ διαίταις. ἄλλος οὖν ἄλλον ἔχων πλεονάζοντα χυμὸν ὑπὸ τῆς καταστάσεως ἠϋξῆσε τοῦτον, ὥς ἐδείξαμεν, εἴτα τῆς σηπεδόνης ἐπιγενομένης κατὰ τὰς

διαφορὰς τῶν ἡθροισμένων χυμῶν ἢ σῆψις ὑπερλάττετο· καὶ μέντοι καὶ φερομένης αὐτῆς εἰς τὸν ἐκάστω τῶν πασχόντων τόπον ἀσθενέστατον φύσει πολλοῖς οὕτω συνέβη παθεῖν μορίοις, ὥς ἂν καὶ τῶν ἀνθρώπων ἱκανῶς πολλῶν γενομένων. εὐλογον οὖν ἦν τοῖς φύσει χολώδεσι καὶ κατὰ τὴν ἀκμαστικὴν ἡλικίαν οὖσι καὶ φροντισταῖς καὶ ταλαιπωρουμένοις ἐν ἔργοις τε καὶ πράξεσι ταῦτα πλεονάσαι. τὰ δὲ λιπαρὰ συντήξεως αὐτὸς ἐδίδαξεν εἶναι σημεῖα. τὰ δ' ὑδατώδη λεπτῆς καὶ ὀρρώδους ὑγρότητος. πολλοῖς δὲ φησιν αὐτὸ τοῦτο γενέσθαι τὸ νόσημα, τουτέστι τὸ διαχωρεῖν τὰ τοιαῦτα· καὶ γὰρ χωρὶς πυρετῶν ἐνίοις τοῦτο γενέσθαι φησί. τὰς δὲ διεξόδους, τουτέστι τὰς κενώσεις αὐτοῖς συμβῆναι, πολλῶν ἐνόντων καὶ ἐπισχόντων, ὅπερ ἴσως σημαίνει πολλῶν ἔτι καὶ κατὰ τὸ σῶμα τῶν ἐνόντων οὐδὲν ἥττον τὰς διεξόδους γενέσθαι πολλὰς καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ τοὺς πόνους λύειν τὰ διεξιόντα. πῶς γὰρ οἷόν τε λύειν αὐτὰ, πολλῶν ἔτι τῶν ἐπεχομένων ὄντων.

Chapter 3.3

Section 3.3.56

Τοῖσί τε προσφερομένοισι δυσκόλους ὑπακούοντα. καὶ γὰρ αἱ καθάρσεις τοὺς πλείστους προσέβλαπτον. τῶν δὲ οὕτως ἐχόντων πολλοὶ μὲν ὀξέως ἀπώλλυντο, πολλοῖσι δὲ καὶ μακρότερα διήγεν.

Προσφερόμενα δύναται λέγειν καὶ κοινῶς ἅπαντα τὰ βοηθήματα καὶ ἰδίως τὰ ἐσθιόμενα καὶ πινόμενα. τὰς δὲ καθάρσεις ὧν ἐμνημόνευσεν ἐν ἐκατέροις τάξει δυνατόν. ὅτι δ' οὐκ ὠφελεῖ τὰ βοηθήματα τοὺς οὕτως ἔχοντας εὐδηλὸν ἐστίν, εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς εἰρήκει. πολλῶν γὰρ ἀποθνησκόντων, ἀνωφελῆ δηλονότι πᾶσιν αὐτοῖς τὰ βοηθήματα.

Chapter 3.3

Section 3.3.57

Ὡς δ' ἐν κεφαλαίῳ εἰρησθαι, πάντες καὶ οἱ τὰ μακρὰ νοσέοντες καὶ τὰ ὀξέα, ἐκ τῶν κατὰ κοιλίην ἀπέθνησκον μάλιστα, πάντας γὰρ κοιλίην συναπήνεγκεν.

Καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς γενόμενος οὗτος ὁ μακρότατος λοιμὸς ἐκ τῶν διὰ τῆς κοιλίας κενουμένων σχεδὸν ἅπαντας ἀνεῖλεν. ἦν δὲ σύντηξις τὰ κενούμενα καὶ τοῦτ' ἔοικεν ἀχώριστον εἶναι σύμπτωμα τοῦ καλουμένου λοιμώδους ἰδίως πυρετοῦ, καταλαμβάνοντος τοὺς ἀνθρώπους καὶ χωρὶς λοιμοῦ.

Chapter 3.3

Section 3.3.58

Ἀπόσιτοι δὲ πάντες μὲν ἐγένοντο καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖσι προγεγραμμένοισιν, οἷς ἐγὼ οὐδὲ πώποτε ἐνέτυχον. πολλοὶ δὲ μάλιστα οὗτοι καὶ οἱ ἐκ τούτων καὶ ἐκ τῶν ἄλλων δ' οἱ ὀλεθρίως ἔχοντες.

Καὶ τοῦτο τὸ σύμπτωμα πάντας κατέλαβε τοὺς ἐν τῷ νῦν γενομένῳ λοιμῷ τῷ μακρῷ καὶ δι' αὐτό γε τοῖς πλείστοις ἀποθανεῖν συνέβη. ὅσοι γοῦν ἀνδρειότεροι, βιαζόμενοι σφᾶς αὐτοὺς προσεφέροντο τὰ διδόμενα σιτία σχεδὸν ἅπαντες ἐσώθησαν. οἱ πλεῖστοι δ' ἀποθανεῖν εἵλοντο μᾶλλον ἢ προσενέγκασθαι τι. ταῦτ' οὖν ἔοικε συμβῆναι καὶ τοῖς τότε νοσήμασι τὰ κατὰ γαστέρα μάλιστα· καὶ γὰρ καὶ ταύτης ἔργον ἐστὶν ὄρεξις σιτίων.

Chapter 3.3

Section 3.3.59

Διψώδεις οἱ μὲν, οἱ δ' οὐ.

Περὶ τῶν ἄνευ πυρετῶν διὰ γαστρός ταραχὴν, ὡς αὐτὸς ὠνόμασεν, ἐνοχλουμένων ὁ λόγος αὐτῷ νῦν εἴρηται. δῆλον δ' ἐξ ὧν ἐπιφέρων εἶπε, τῶν δ' ἐν πυρετοῖσι καὶ τοῖς ἄλλοις οὐδεις ἀκαίρως, φανερόν δ' ἐξ ὧν εἰρήκαμεν ἀνωτέρω καὶ διὰ τί μήτε διψώδεις ἅπαντες ἦσαν μήτ' ἄδιψοι. πάχος τε γὰρ χυμῶν καὶ λεπτότης ὑδατώδης ἡθροίσθη, ψυχρὰ μὲν ἄμφω κατὰ τὴν ἐαυτῶν φύσιν, ἐπίκτητον δὲ θερμασίαν ἐκ σηπεδόνος λαμβάνοντα. καὶ τοίνυν ἐφ' ὧν μὲν ἤδη τὸ σηπεδονῶδες θερμὸν ἐπεκράτει, διψώδεις ἦσαν, ἐφ' ὧν δ' οὐδέπω, καὶ οὗτοι πάλιν εὐλόγως ἦσαν ἄδιψοι.

Chapter 3.3

Section 3.3.60

Τῶν δὲ ἐν πυρετοῖσι καὶ τοῖς ἄλλοις οὐδεις ἀκαίρως, ἀλλ' ἦν κατὰ ποτὸν δαιτᾶν, ὡς ἠθέλες.

Εἰρηκῶς ἐν τῇ πρόσθεν ῥήσει περὶ τῶν κατὰ κοιλίαν ἐνοχληθέντων ὅτι διψώδεις ἦσαν οἱ μὲν, οἱ δ' οὐ, νῦν ἤδη καὶ περὶ τῶν ἅμα πυρετοῖς νοσοῦντων ἔφη μηδένα διψώδη γενέσθαι πάνυ σφόδρα, μηδ' ὥστε τοῖς ἰατροῖς ἀπειθεῖν. ἐγένετο δὲ τοῦτο διὰ τὸ μὴ συρρεῖν αὐτοῖς εἰς τὴν γαστέρα τῶν σηπεδονωδῶν ἰχώρων τοσοῦτον ὅσον ἐπὶ τῶν προειρημένων.

Chapter 3.3

Section 3.3.61

Οὔρα δὲ πολλὰ μὲν, τὰ δ' ἐξιόντα ἦν οὐκ ἐκ τῶν προσφερομένων ποτῶν, ἀλλὰ πολλὸν ὑπερβάλλοντα. πολλὴ δὲ τις καὶ τῶν οὔρων κακότης ἦν τῶν ἀπιόντων. οὔτε γὰρ πάχος οὔτε πεπασμὸς οὔτε καθάρσις χρηστὴ εἶχε. ἐπὶ πολλοῖσι γὰρ αἱ κατὰ κύστιν καθάρσιες χρησταὶ γινόμεναι, ἀγαθὸν ἐσόμενον· τοῖσι δὲ πλείστοις συντηξιν καὶ ταραχὴν καὶ πόνους καὶ χρόνους καὶ ἀκρισίας.

Σαφὴ πάντ' ἐστὶ τὰ εἰρημένα καὶ δεῖται μνήμης, οὐκ ἐξηγήσεως. αὐτὸς γὰρ ἐνεδείξατο σαφῶς κατὰ τὸν ἔμπροσθεν λόγον ὃν ἐγὼ διήλθον, ὡς ἐνίοτε λόγω συμπτώματος κενοῦται τὰ οὔρα, καθάπερ ἰδρῶτές τε καὶ ἔμετοι καὶ τὰ διὰ γαστρὸς ἀπιόντα.

Chapter 3.3

Section 3.3.62

Κωματώδεές τε μάλιστα μὲν οἱ φρενιτικοὶ καὶ οἱ καυσώδεες ἦσαν. ἀτὰρ καὶ ἐπὶ τοῖσιν ἄλλοις νοσήμασι πᾶσι τοῖσι μεγίστοις, ὅτι μετὰ πυρετοῦ γίνοντο.

Πάχος τῆς ὕλης ἐργάζετο τὸ κῶμα καὶ μάλιστ' ἐκείνοις ἐφ' ὧν ἔπαθεν ἡ κεφαλὴ. πάσχει δὲ τοῖς μὲν φρενιτικοῖς κατὰ πρῶτον λόγον, καύσοις δὲ κατὰ τι συμβεβηκός. ἡ γὰρ θερμασία τοῦ πυρετοῦ πρὸς τὴν κεφαλὴν ἀναφέρει τοὺς μοχθηροὺς χυμούς, ἐπλεόναζον δὲ νῦν οἱ ὦμοι καὶ ψυχροί.

Chapter 3.3

Section 3.3.63

Διὰ παντὸς δὲ τοῖσι πλείστοις ἢ βαρὺ κῶμα παρείπετο ἢ λεπτοὺς καὶ μικροὺς ὕπνους κοιμᾶσθαι.

Βαρὺ κῶμα τὸ δυσδιέγερτον ἀκουστέον ἐστὶ, τό τε μικροὺς καὶ λεπτοὺς ὕπνους ἔχον ἐναντίον ἐστίν. ἐγίνετο δὲ τὸ μὲν πρῶτον, οἷς ἐπεκράτει τὸ πάχος καὶ τὸ πλῆθος τῆς ψυχρᾶς ὕλης, τὸ δὲ δεύτερον οἷς ἡ λεπτότης διασηπομένη.

Chapter 3.3

Section 3.3.64

Πολλὰ καὶ ἄλλα πυρετῶν ἐπεδήμησεν εἶδεα, τριταίων, τεταρταίων, νυκτερινῶν, συνεχῶν, μακρῶν, πεπλανημένων, ἀσωδέων, ἀκαταστάτων.

Διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν λυπούντων χυμῶν τὰ τ' ἄλλα νοσήματα καὶ τὰ τῶν πυρετῶν ἤδη πλείω συνέπεσε. ἐμνημόνευσε

δὲ τῶν μὲν διαλειπόντων ἀπάντων τριῶν ὄντων, ἀμφημερινῶν, τριταίων καὶ τεταρταίων· τριταίων μὲν καὶ τεταρταίων ὀνομαστὶ πρῶτον, ἀμφημερινοῦ δ' ἐν τῷ φάναι νυκτερινῶν. διττῆς γὰρ οὕσης αὐτοῦ διαφορᾶς, καθόσον οἱ μὲν ἐν ἡμέρᾳ παροξύνουσιν, οἱ δ' ἐν νυκτὶ καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰς προσηγορίας ἐντεῦθεν ἐπεκτήσαντο διαφορούς. ὁ Ἱπποκράτης τῶν τότε πλεονασάντων ἐμνημόνευσε νυκτερινῶν ὄντων. ἀναμνησθῶμεν οὖν ἔτι καὶ κατὰ τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν καὶ κατὰ τὸ δεῦτερον, ἀρώστων τε πολλῶν μνημονεύσας ἰδίᾳ καὶ καταστάσεις ὅλας διηγησάμενος, οὐδαμόθι πεμπταῖον ἢ ἐβδομαῖον ἢ ἄλλον τινὰ πολυήμερον ἔγραψε πυρετὸν, ὥσπερ οὐδ' ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν οὐτ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν οὐτ' ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἄχρι τέλους. ἐκ τούτων ὑπέρχεται μοι περὶ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν εἰρημένων ὑποπτεῦν ὥσπερ προγεγραμμένων, ἐν οἷς βούλεται καὶ ἄλλους τινὰς εἶναι πολυημερωτέρους τοῦ τεταρταίου πυρετοῦ. ἐν δὲ τῇ προειρημένῃ ῥήσει τὸ τῆς οἰκείας προσηγορίας, ὥσπερ τὸ

τῶν συνεχῶν, τὰ δ' εἶδη πάντα διελθὼν αὐτοῦ, μετὰ ταῦτα κοινῇ προσηγορίᾳ τοὺς συνεχεῖς ἐδήλωσεν ὧν προειρήκει καύσους τε καὶ φρενίτιδας· ἐφεξῆς δὲ τὴν τε τῶν μακρῶν καὶ τὴν τῶν πεπλανημένων ἔγραψε προσηγορίαν, ἔνθα μοι καὶ τοῦ κατ' ἀρχὰς εἰρημένου τῆς προκειμένης ῥήσεως μέμνησο τοῦ πυρετῶν εἶδη καλεῖν αὐτῶν ἅπαντα τὰ κατελεγμένα.

Chapter 3.3

Section 3.3.65

Ἄπαντες δ' οὗτοι μετὰ πολλῆς ταραχῆς ἐγίνοντο, κοιλία τε γὰρ τοῖσι πλείστοις ταραχώδεις, φρικώδεις, ἰδρώτες οὐ κρίσιμοι καὶ τὰ τῶν οὔρων ὡς ὑπογέγραπται. μακρὰ δὲ τοῖσι πλείστοις τουτέων. οὐδὲ γὰρ αἱ γινόμεναι τουτέοισιν ἀποστάσεις ἔκρινον, ὥσπερ ἐπὶ τοῖσιν ἄλλοις· δύσκριτα μὲν πᾶσι πάντα ἐγίνετο καὶ ἀκρισίαι καὶ χρόνια, πολὺ δὲ μάλιστα τουτέοισιν· ἔκρινε δὲ τουτέων ὀλίγοις περὶ ὀγδοήκοντα, τοῖσι δὲ πλείστοις, ὡς ἔτυχεν, ἐξέλιπεν, ἔθνησκον δὲ τουτέων ὀλίγοι ὑπὸ ὕδρωπος ὀρθοστάδην·

πολλοῖσι δὲ καὶ ἐπὶ τοῖσιν ἄλλοις νοσήμασιν οἰδήματα παρώχλει, πολὺ δὲ μάλιστα τοῖσι φθινώδεσιν.

Τοὺς προειρημένους ἅπαντας πυρετοὺς μετὰ πολλῆς φησι γενέσθαι ταραχῆς, εἴθ' ἐξῆς αὐτὸς ἐξηγεῖται τί ἦν ἡ ταραχή, τὰ συμπτώματα γράφων αὐτῶν. καὶ τᾶλλα δὲ τὰ ἐφεξῆς εἰρημένα πρόδηλα τοῖς μεμνημένοις τῶν ἔμπροσθεν.

Chapter 3.3

Section 3.3.66

Μέγιστον δὲ καὶ χαλεπώτατον καὶ πλείστους ἔκτεινε τὸ φθινῶδες. πολλοὶ γάρ τινες ἀρξάμενοι κατὰ χειμῶνα, πολλοὶ μὲν κατεκλίθησαν, οἱ δ' αὐτῶν ὀρθοστάδην ὑπεφέροντο, πρωῒ δὲ τοῦ ἥρος ἔθνησκον οἱ πλείστοι τῶν κατακλιθέντων· τῶν δ' ἄλλων ἐξέλιπον μὲν αἱ βῆχες οὐδενί, ὑφίεσαν δὲ κατὰ θέρος. ὑπὸ δὲ τὸ φθινόπωρον κατεκλίθησαν πάντες καὶ πολλοὶ ἔθνησκον, μακρὰ δὲ τούτων

οἱ πλείστοι διενόσεον. ἤρξατο μὲν οὖν τοῖς πλείστοις τούτων ἐξαίφνης ἐκ τούτων κακοῦσθαι, φρικώδεα δὲ πυκνὰ, πολλάκις πυρετοὶ ξυνεχές, ὀξέες, ἰδρῶτες ἄκαιροι, ψυχροὶ, πολλοὶ διὰ τέλεος. πολλή δὲ ψύξις καὶ πάλιν μόλις ἀναθερμαινόμενοι, κοιλία ποικίλως ἐφιστάμεναι καὶ πάλιν ταχὺ καθυγραινόμεναι καὶ τῶν περὶ πνεῦμονα πάντων διάδοσις κάτω, πλήθος οὖρων οὐ χρηστῶν, ξυντήξεις κακαί. αἱ δὲ βῆχες ἐνῆσαν μὲν διὰ τέλεος πολλαὶ καὶ πολλὰ ἀνάγουσι πέποντα καὶ ὑγρὰ, μετὰ πόνων δὲ, οὐ λίην, ἀλλ' εἰ καὶ ὑπεπόνεον, αὐθις πρηέως πᾶσιν ἢ κάθαρσις τῶν ἀπὸ πνεύμονος ἐγίνετο. φάρυγγες οὐ λίην δακνώδεις, οὐδ' ἄλμυρίδες, οὐδὲν ἠνώχλεον. τὰ μέντοι γλίσχρα καὶ λευκὰ καὶ ὑγρὰ καὶ ἀφρώδεα πολλὰ ἀπὸ κεφαλῆς ἦσαν κατήει. πολὺ δὲ μέγιστον κακὸν παρείπετο καὶ τούτοις καὶ τοῖσιν ἄλλοις, τὰ περὶ τὴν ἀποσιτίην, καθάπερ ὑπογέγραπται. οὐδὲ γὰρ πότων μετὰ τροφῆς ἡδέως εἶχον, ἀλλὰ πάνυ διῆγον ἀδίψως.

Προεῖρηται μοι καὶ πρόσθεν ὅτι πληρωθείσης ἐν τῇ θερμῇ καὶ ὑγρᾷ καὶ ἄπνῳ καταστάσει τῆς κεφαλῆς ἢ φθινώδης ἐγίνετο διάθεσις ἐκ τοῦ καταφερομένου ρεύματος εἰς τὸν πνεῦμονα. μέρος δ' αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ στομάχου καταρρύεν ἐἰς τὴν γαστέρα, τὰς κατ' αὐτὴν ἤρξατο ταραχάς. ἃ δ' ἐφεξῆς εἴρηται περὶ τῶν φθινωδῶν, δῆλα τοῖς μεμνημένοις τῶν προειρημένων ἐστίν. ὅμως δ' οὖν κἀγὼ περὶ ὧν ἂν ἐπισημῆνασθαι δόξη κάλλιον εἶναι, πράξω τοῦτο. πρῶτον δ' ἐν αὐτοῖς ἐστὶ τοὺς πλείστους τῶν φθινωδῶν ἀποθανεῖν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἥρος, ἐπὶ τῇ μεταβολῇ τοῦ ἀέρος. αὐτὸς γὰρ εἶπεν ὀπισθοχειμῶνας γενέσθαι καὶ ἤδη περὶ ἰσημερίην βόρεια χιονώδεα. χαλεπώταται δὲ αἱ τοιαῦται μεταβολαὶ τοῖς φθινώδεσι καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ φθινόπωρον ὀλέθριον. αὐτὸς γοῦν ἐν ἀφορισμοῖς ἔφη τοῖσι φθίνουσι κακὸν εἶναι. καὶ ἄλλως μὲν τὰ βόρεια τῶν κατὰ θώρακα μορίων ἀπάντων εἰσὶ κακωτικά. φησὶ γοῦν αὐτὸς ἐν ἀφορισμοῖς βῆχας τε καὶ φάρυγγας, ὁδύνας τε πλευρῶν καὶ στηθέων γίνεσθαι κατὰ τὰ βόρεια, πολὺ δὲ μᾶλλον οἷς

ἤδη πέπονθε ταῦτα καὶ ἡ κεφαλὴ πεπληρωμένη καταπέμπει τὸ ρεῦμα, διὸ καὶ τοῦ θέρους ὑπεῖναί φησι, τουτέστιν ἐνδοῦναι καὶ μετριάσαι τὰς βῆχας. ἐγένετο γὰρ, ὥς αὐτὸς ἔγραψε, τὸ θέρος ὑγρὸν καὶ θερμὸν, ὥσπερ αὖ πάλιν ἢ ἀρχὴ τοῦ μετ' αὐτὸ φθινοπώρου βλαβερωτάτη τοῖς φθινώδεσι. αὐτὸς γὰρ ἔφη, πάλιν δὲ περὶ ἀρκτοῦρον ἐν βορείοις ὕδατα πολλὰ. τοῦ δὲ εἰς πολὺν χρόνον ἐκπεσεῖν οὐ τὰς φθίσεις μόνον, ἀλλὰ καὶ τᾶλλα νοσήματα, τὸ πάχος τῆς ὕλης αἰτιατέον τῆς οὐδὲν ἐχούσης, ὅσον ἐφ'

ἐαυτῇ, δριμύ καὶ θερμόν, ἀλλ' ἐν τῷ χρόνῳ λαμβανούσης ἐκ τοῦ σήπεσθαι. σαφέστατα δ' αὐτὸς ἐδήλωσε τοῦτο διὰ τῆσδε λέξεως, φάρυγγες οὐ λίην διακνώδεις, οὐδ' ἀλμυρῶδες οὐδὲν ἠνώχλει, τὰ μέντοι γλίσχρα καὶ λευκά καὶ ὑγρὰ καὶ ἀφρώδεα ἀπὸ κεφαλῆς εἶη. τὰ γε μὴν ἄλλα πάντα τὰ κατὰ τὴν ῥῆσιν δῆλα τοῖς μεμνημένοις τῶν ἔμπροσθεν.

Chapter 3.3

Section 3.3.67

Βάρος σώματος, κωματώδεις.

Εἴρηται πολλάκις ὡς νεκρουμένης βασταζούσης καὶ κινούσης τὰ σώματα δυνάμει βαρέα φαίνεται τὰ πρόσθεν ὑπ' αὐτῆς, ὡς κοῦφα, βασταζόμενά τε καὶ κυνούμενα.

Chapter 3.3

Section 3.3.68

Τοῖσι πλείστοισιν αὐτῶν οἰδήματα καὶ εἰς ὕδρωπα περιίσταντο.

Θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ διὰ τὴν τῶν ἀπέπτων ὑγρῶν περιουσίαν εἰς τοῦτο τὸ πάθος ὑπηνέχθησάν τινες.

Chapter 3.3

Section 3.3.69

Φρικώδεις, παράληροι περὶ θάνατον.

Τῆς ἐκ τοῦ διασήπεσθαι κακοχυμίας ἀξανομένης ἢ τε φρίκη καὶ ὁ λῆρος αὐτοῖς ἐγένετο, προσελθόντος τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἤδη καὶ ἀπέθνησκον.

Chapter 3.3

Section 3.3.70

Εἶδος δὲ τῶν φθινωδέων ἦν τὸ λεῖον, τὸ ὑπόλευκον, τὸ φλεγματώδες, τὸ φακῶδες, τὸ ὑπέρυθρον, τὸ χαροπὸν, λευκοφλεγματῖαι, πτερυγώδεις καὶ γυναιῖκες· οὕτω τὸ μελαγχολικόν τε καὶ ὕφαιμον· οἱ καῦσοι καὶ τὰ φρενιτικά καὶ τὰ δυσεντεριώδεα τούτων ἦπτετο. τεινέσμοι νέοισι φλεγματώδεσι, μακρὰι διάρροιαι καὶ τὰ δριμύα διαχωρήματα καὶ λιπαρὰ πικροχόλοισι.

Τὰς ιδέας τοῦ σώματος τῶν ἀλόντων τοῖς φθινωδικοῖς νοσήμασι διηγέεται. τὸ μὲν οὖν λεῖον, ὅπερ ἐστὶν ἄτριχον, ἐνδείκνυται ψυχροτέραν εἶναι τοῦ συμμέτρου τὴν κρᾶσιν, οὐκ ἐπὶ παιδίων, δηλονότι τοῦ λόγου γιγνομένου.

ταῦτα γὰρ αἰεὶ θερμὰ διὰ τὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν τελείων, ὡς ἐν τοῖς περὶ κράσεως ἐνδείκνυμεν. οὕτως δὲ καὶ ἡ λευκὴ χροῖα, καὶ θαυμάζω διὰ τί προσέθηκε τὴν ὑπὸ πρόθεσιν, ὑπόλευκον εἰπὼν. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ ἐρυθροῦ καλῶς εἴρηται τὸ ὑπέρυθρον. ἔμαθες γὰρ ὅτι τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα θερμὴν κράσιν

ἐνδείκνυται. τὸ δ' ὑπέρυθρον οὐχ ὁμοίως μὲν τῷ λευκῷ τὴν ψυχράν, οὐδέπω δ' οὐδ' αὐτὸ τὴν θερμὴν. οἱ δὲ λευκοφλεγματῖαι πρόδηλοι δὴ που ψυχρᾶς κράσεως ὄντες, εἴ τι ἐπιμενήμεθα τῶν ἐν τοῖς περὶ κράσεως εἰρημένων. ἔστι δ' αὐτοῖς μαλακὴ καὶ ὑποδόξ πῶς ἡ σὰρξ ἐγγὺς τῇ τῶν ἐαλωκότων ὑδέρῳ τῷ λευκῷ φλεγματῖα καλουμένῳ. οὕτω μὲν οὖν ἅπαντες προδήλως εἰσὶ ψυχρᾶς κράσεως, οἱ φλεγματώδεις δ', ὡς ἔμαθες, κακοχύμου. καὶ μὴν καὶ περὶ τῶν χαροπῶν καὶ ὅλως περὶ τῶν κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς χρωμάτων ἔμαθες ἐν τοῖς περὶ κράσεως ὡς οὐχ ἀπλῶς εἶη λαβεῖν ἐκ τοιοῦτου σημείου βέβαιον τεκμήριον κράσεως ὅλου τοῦ σώματος, ὅτι μὴ μόνων τῶν ὀφθαλμῶν, οὐδὲ τούτων ἐναργῶς ἐπὶ τῶν προειρημένων· πρῶτον μὲν γὰρ τοὺς χαροποὺς λεγομένους ὀφθαλμοὺς ὅποιοι τινὲς εἰσιν ἐννοῆσαι χρὴ τῶν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ γεγραμμένων ἀναμνησθέντας, ἐνθα φησὶν·

Ἄρκτοι τ' ἀγρότεροί τε σύες, χαροποί τε λέοντες.

εἴτα θεασάμενον πολλοὺς λέοντας οὕτω παραθέσθαι τῇ μνήμῃ τὸ χρῶμα τῶν ὀφθαλμῶν, ὡς ἐπ' ἀνθρώπων ἰδόντα, δύνασθαι ῥαδίως γνωρίσαι· κῶπειδαν φαίνωνται τοιοῦτοι καὶ τὴν κρᾶσιν, ὅσον ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, θερμὴν καὶ ξηρὰν εἶναι φάναι· μάχεται δὲ τούτῳ κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν οὐκ ὀλίγα. πρῶτον μὲν γὰρ ἅμα τῇ ψυχροτέρᾳ κράσει ἔταξε τὸ χαροπὸν, εἴθ' ἔξῃς ὠνόμασε τοὺς πικροχόλους ὡς ἐτέρους τούτων ὄντας, καίτοι φανερώς οὗτοι θερμῆς καὶ ξηρᾶς κράσεως εἰσὶ. ἀλλὰ καὶ μέντοι καὶ τὰ γεγραμμένα πάθη μεθ' ὧν εἶπεν εἰδὼν τοῦ σώματος ἐνδείκνυται καὶ αὐτὰ τοὺς μὲν πρῶτους εἰρημένους ἅπαντας εἶναι ψυχροτέρους, τοὺς δ' ἐρυθροὺς θερμοτέρους, τοὺς δὲ πικροχόλους ἱκανῶς θερμοὺς· φαίνεται γὰρ ἡ κατάστασις ἀθροίσασά τε πλῆθος ἐν τῷ σώματι καὶ πληρώσασα τὴν κεφαλὴν. καὶ τοῦτο μὲν κοινὸν ἁπάντων γενέσθαι τῶν νοσημάτων, Ἄρκτοι τ' ἀγρότεροί τε σύες, χαροποί τε λέοντες.

ἀλῶναι δὲ καθέκαστον ἰδίῳ νοσήματι κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, ἄλλον ἄλλω, διαῤῥοίαις τε καὶ δριμέσι διαχωρήμασι καὶ λιπαροῖς, τοὺς πικροχόλους. αὐτὸς γὰρ εἶπεν ἐν προγνωστικῷ καὶ τὰς λιπαρότητάς τε τὰς ἄνω ἐφισταμένας ἀραχνοειδέας, μέμφεσθαι, συντήξεως γὰρ σημείον. οἱ μὲν οὖν πικρόχολοι συντηκτικοῖς πυρετοῖς εἰκότως ἐάλωσαν, ἡνωχλοῦντό τε τοῖς κατὰ τὴν γαστέρα διαχωρήμασιν· οἱ δ' ἐρυθροὶ καὶ πρὸς μελαγχολίαν ἐπιτήδαιοι παχὺ καὶ θερμὸν ἔχοντες αἷμα τοῖς φρενιτικοῖς τε καὶ καυσώδεσιν εἰκότως ἐάλωσαν νοσήμασι καὶ δυσεντερίαις ταῖς αἱματηραῖς ὡς εἰκὸς μάλιστα. μεμαθήκαμεν γὰρ ὅτι διτταὶ τινὲς εἰσιν, ἐξ ἐλκώσεως μὲν ἀναβρωθέντων τῶν ἐντέρων, ἐτέρα διαφορὰ, πολλοῦ δ' αἵματος ἐκκενουμένου διὰ τῶν εἰς ἔντερα καθηκουσῶν φλεβῶν ἡ λοιπή. ὅσαι δὲ τῶν φύσεων ἤτοι θερμότεραι μόνον ἢ ψυχρότεραι τε ἅμα καὶ

ὕγρότεραι, ταύτας εἰκὸς ἦν, ὥς ἂν μήτε πυρετοῖς ἀλωτοὺς οὖσας μήτε χολώδεσι παθήμασι, μόνοις τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς ἀλῶναι ρεύμασι καὶ διὰ τοῦτο φθινωδῶς νοσήσαι. γεγραφότος δὲ τοῦ Ἱπποκράτους,

εἶδος δὲ τῶν φθινωδέων ἦν τὸ λεῖον, τὸ ὑπόλευκον, τὸ φλεγματῶδες, τὸ ὑπέρυθρον, ἀναμίζαντος δὲ τῷ λόγῳ καὶ τοὺς χαροποὺς, ἄξιον ἔδοξέ μοι ζητήσεως εἶναι τὸ λελεγμένον. εὐλογον ἦν οὐ χαροποὺς, ἀλλὰ γλαυκοὺς μᾶλλον εἰρησθαι, δοκοῦντας εἶναι τοὺς μὲν ψυχρᾶς, τοὺς δὲ ὑγρᾶς, τοὺς δ' ἅμα τε ψυχρᾶς τε καὶ ὑγρᾶς κράσεως, ὧν οὐδὲν ἐναντιοῦται τῷ προκειμένῳ λόγῳ. παρατιθέντες γοῦν τὰ τε βρέφη καὶ Σκύθας καὶ Κελτοὺς καὶ Γερμανοὺς ὑγροτέρους μὲν ὄντας ὁμολογουμένως τῇ κράσει, ψυχροτέρους δ' οὐκέθ' ὁμολογουμένως. ἐμοὶ μὲν οὖν διὰ ταῦτ' ἔδοξεν ἄξιον ζητήσεως τὸ περὶ τῆς χαροπῶν ὀφθαλμῶν χροιάς. τῶν δ' ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον οἱ μὲν ἐμπειρικοὶ καὶ σὺν αὐτοῖς δὲ ὁ Λύκος ὥσπερ ἄλλα πολλὰ καὶ τοῦτο χωρὶς τοῦ ζητῆσαι τὴν αἰτίαν παριέσι. οἱ δ' Ἱπποκράτειοι τινὲς μὲν θερμῆς κράσεως εἰπόντες εἶναι γνώρισμα τὸ χαροπὸν, οἱ δὲ ξηρᾶς, εἰσὶ δ' οἱ καὶ ἀμφοτέρων, οὐδὲν ἔτι προστιθέασιν. ἦρκεσε γοῦν εἰπεῖν Σαβίνῳ τοῦτο μόνον, τὸ δὲ χαροπὸν πάνυ ξηρὸν ὃν ἔχει ἐπικλινίαν πρὸς φθίσιν, οὔτε τὸν λογισμὸν

εἰπόντι δι' ὃν τοῦτο ἔγραψεν, οὐθ' ὅτι τᾶλλα μεθ' ὧν γέγραπται τοῦτο, πάντ' ἐστὶ ψυχροτέρας τε καὶ ὑγροτέρας κράσεως γνωρίσματα. μὴ τι οὖν ἀντὶ τοῦ γλαυκοῦ τὸ χαροπὸν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης παρενεχθεὶς ἐν τῇ προσηγορίᾳ; τί γάρ ἂν ἄλλο τις εἴποι; τοῦτο μὲν οὖν ἐν κοινῷ προκείσθω σκοπεῖν. ἐπὶ δὲ τὰ κατάλοιπα τῆς ῥήσεως ἴωμεν. ἐν μὲν γὰρ τοῖς φθινώδεσι νοσήμασιν ἅμα τοῖς προειρημένοις καὶ τοὺς πτερυγώδεις ἔγραψεν, οὐ διὰ τὴν κρᾶσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν μοχθηρὰν διάθεσιν τοῦ θώρακος. ἐπιτηδεῖως ἔχοντας εἰς φθίσιν ἐμπεσεῖν. ἔπεσθαι δ' εἰκὸς ἐστὶ καὶ τὴν διάπλασιν αὐτοῦ τῇ συμφύτου θερμότητι. κατὰ δὲ τὴν τελευτὴν τοῦ περὶ τῶν φθινωδῶν λόγου προσθέντος τοῦ Ἱπποκράτους ἐπισκέψασθαι καὶ γυναῖκες οὕτως ἄξιον πότερον οὕτως πῶς εἶπεν, ὥς εἰ καὶ τις ἔφη καὶ τὰς γυναῖκας ἀλῶναι τοῖς φθινώδεσι πάθεσιν ὁμοίως τοῖς ἀνδράσιν, ὅσαι τῶν αὐτῶν ἦσαν εἰδῶν ἢ καὶ χωρὶς τοῦ ταῦτ' ἔχειν τὰ γνωρίσματα πλεονάσαι φησὶ τὸ πάθος ταῖς γυναῖξιν, ὥς ἂν ὑγροτέραις τε καὶ ψυχροτέραις οὖσαις, ὥσθ'

ὅπερ ἐνίοις τῶν ἀνδρῶν διὰ τὴν ἰδίαν ἐκάστου κρᾶσιν ἐγένετο, τοῦτο πάνυ πολλαῖς τῶν γυναικῶν διὰ κοινήν. ἐμοὶ δ' οὖν ἐκάτερον δοκεῖ λόγον ἔχειν, πιθανὸν γάρ ἐστὶ πλείους τῶν ἀνδρῶν ἀλῶναι τὰς γυναῖκας τῷ φθινώδει πάθει, διὰ τὴν κοινήν αὐτῶν κρᾶσιν, ἐξαιρέτως τε παθεῖν αὐτὰς ὅσαι τοιαῦται τὸ εἶδος ἦσαν, οἷους κατέλεξε τοὺς ἀνδρας, ἐφεξῆς δ' εἰρηκότος αὐτοῦ τὸν μελαγχολικὸν καὶ ὑφαιμον εἶδος ἀλῶναι μάλιστα καύσοις τε καὶ φρενίτισιν. ἀναμνησθῶμεν ὧν ἐμάθομεν, ὥς ἐν τοῖς αἶμα πολὺ καὶ θερμὸν γεννῶσιν ἔτοιμόν ἐστιν εἰς μελαγχολικὴν ἀφικέσθαι κακοχυμῖαν. ἀκουε τοίνυν οὐ τῶν ἤδη τὴν μέλαιναν ἡθροικότων πολλήν, ἀλλὰ τῶν ἐπιτηδεῖως ἐχόντων πρὸς τὴν γένεσιν αὐτῆς, εἰκότως δὲ τούτους θερμοὺς ἀλῶναι συνέβη νοσήμασιν, ὥς ἂν καὶ φύσει θερμοτέρους

ὄντας. ἔμπροσθεν δ' εἰρηκῶς τοῖς φθινώδεσιν ἀλῶναι νοσήμασι τοὺς φλεγματώδεις, νῦν προσθεῖς τὸ τῆς ἡλικίας αὐτοῖς ἔφη, τεινεσμοὶ νέοισι φλεγματώδεσιν, ὥς οὐ μόνης τῆς φυσικῆς κράσεως γενομένης ἐπιτηδείου πρὸς τὸ ἐργάσασθαι τὸ τοῦ τεινεσμοῦ πάθος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἡλικίας θερμῆς οὕσης, ἵνα διὰ δριμύ καὶ σηπεδονῶδες φλέγμα τὸν τεινεσμόν γεγονέναι νοήσωμεν. τῇ γὰρ πρὸς τὸ ἀπευθυσμένον ἔντερον διεξόδῳ τὸ τοιοῦτον φλέγμα βλάβην ἐλκῶδη τοῦ μέρους ἐργαζόμενον, ἐπὶ τὴν ἀπόκρισιν ἠρέθιζε συνεχῶς τοὺς κάμνοντας. τάσεις δὲ καὶ προθυμίας ἀποκρίσεως σφοδροτέρας τῶν δυσεντερικῶν οἱ τεινεσμῶδεις ἴσχουσι διὰ τὸ δυσέκκριτον τοῦ φλέγματος, ἐμπλάττεται γὰρ τοῖς σώμασι παχὺ καὶ γλίσχρον ὄν, οὐχ ὥσπερ ξανθὴ χολὴ ταχέως διεξέρχεται. περὶ δὲ τῶν πικροχόλων φύσεων ἔμπροσθεν ἔλεγον εὐλόγως αὐταῖς δριμέα μὲν εἶναι τὰ διαχωρούμενα διὰ τὴν ὠχράν τε καὶ ξανθὴν καὶ πικράν ὀνομαζομένην χολήν, λιπαράν δὲ σύντηξιν, ἐφ' οἷς διαχωρήμασι μακρὰς διαρροίας γενέσθαι, διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἀθροισθείσης κακοχυμίας.

Chapter 3.3

Section 3.3.71

Ἦν δὲ πᾶσι τοῖς ὑπογεγραμμένοις χαλεπώτατον μὲν τὸ ἔαρ καὶ πλείστους ἀπέκτεινε, τὸ δὲ θέρος ῥήϊστον καὶ ἐλάχιστοι

ἀπώλλυντο, τοῦ δὲ φθινοπώρου καὶ ὑπὸ πληϊάδα πάλιν ἔθνησκον οἱ πολλοὶ τεταρταῖοι.

Τῆς ἡθροισμένης κακοχυμίας εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος ἀπωσθείσης, ὑπὸ τῆς τοῦ περιέχοντος ψυχρότητος, ἦν ἔν τε τοῖς ὑστάτοις τοῖ χειμῶνος καὶ τοῖς πρώτοις τοῦ ἡρος ἔσχεν, εἰκότως μάλιστα μὲν τοῖς φθινώδεσιν, ὥς ἔμπροσθεν εἶπεν, ἤδη δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις συνέβη κατὰ τὸ ἔαρ ἀπόλλυσθαι, τοῦ δὲ θέρους αἰθρίου γενομένου καὶ ξηροῦ πάντας κουφισθῆναι, πάλιν δὲ περὶ ἀρκτοῦρον εἰς ὑγρότητα μεταβάλλοντος τοῦ περιέχοντος εὐλόγως ἐν ὅλῳ τῷ φθινοπώρῳ μέχρι δύσεως πλειάδος ἀπέθνησκον πολλοὶ τεταρταῖοι, ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς προκειμένης καταστάσεως. ἔνια μὲν τῶν ἀντιγράφων προσγεγραμμένα τὸ τετάρτη, τινὰ δὲ τὸ τεταρταῖοι, τὰ δὲ τούτων ἔτι παλαιότερα τὸ Δ γράμμα, ὃ μεῖζον τῶν ἄλλων γραμμάτων ἐστίν, ἔνια δ' οὐδ' ὅλως οὐδὲν ἔχει προσγεγραμμένον. ὅσοι μὲν οὖν μετὰ τοῦ ι' γράφουσι τὸ τετάρτη συνεμφαίνοντες αὐτὸ κατὰ δοτικὴν πτῶσιν εἰρῆσθαι,

τοιαύτην τινὰ ποιοῦνται τὴν ἐξήγησιν, ἀπέθνησκον πολλοὶ τῇ δ' τῶν ἡμερῶν, ὅσοι δὲ ἄνευ τοῦ ι' προσγραφῆναι αὐτῷ, βούλονται παραπλησίαν εἶναι ταῖς ἔμπροσθεν εἰρημέναις ἐν τῷ α' τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίῳ καὶ δ' ὑπάρχειν τὴν κατάστασιν ταύτην, συναριθμουμένων αὐτῇ δηλονότι τῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ τριῶν καταστάσεων. ἐν οἷς δ' ἀντιγράφοις ἀντὶ τοῦ τετάρτη δ' μόνον προσγέγραπται, ταῦτό μὲν σημαίνεται τῷ τετάρτη, παραπλησίως δὲ τοῖς γραφεῖσιν ὑπὸ τοῦ

Παμφίλου τοῦ Μνήμονος χαρακτηῖται καὶ αὐτὸ φαίνεται συμβολικῶς ἐπιτηδεύεσθαι καὶ ταύτην γε μόνην τὴν γραφὴν ἴσασι οἱ παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν. ἔνιοι δὲ φυγεῖν ταῦτα βουλόμενοι μεταγράψαντες ἐποίησαν τεταρταῖοι, τὴν λέξιν ὅλην οὕτως ἔχειν βουλόμενοι καὶ ὑπὸ πλειάδα πάλιν ἔθνησκον πολλοὶ τεταρταῖοι. καὶ ὁ γε Καπίτων ταύτην μόνην ἐν τοῖς ἰδίους ἀντιγράφοις ἐποίησατο τὴν γραφὴν. ἔοικε δὲ ψευδὸς τι δηλοῦν, ἂν τ' ἐπὶ τῶν νοσοῦντων, ἂν τ' ἐπὶ τῶν πυρετῶν ἀκούῃ τις τὸ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν νοσοῦντων ἀντικρυς ἀπίθανον. οὐ γὰρ εἰκὸς ἦν ἐπὶ τῇ προκειμένῃ διαθέσει τοῦ χυμοῦ οὕτως ὀξείας

γενέσθαι τὰς νόσους, ὡς τεταρταίους ἀποθνήσκειν τοὺς νοσοῦντας. τὸ δ' ἐπὶ τῶν πυρετῶν πιθανόν, ὅτι τε πολλῷ χρόνῳ κατωπτημένης τῆς παχείας ὕλης εἰκὸς ἦν εἰς μελαγχολικὸν περίττωμα μετάπτωσιν γενέσθαι καὶ ὅτι τοῦ ἔτους ἢ ὥρα φθινόπωρον ἦν. ἀλλ' οὐκ ἂν ἀπέθνησκον πολλοὶ τεταρταίων πυρετῶν πλεονασάντων· καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀκίνδυνον ἴσμεν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ τὸν πυρετὸν τοῦτον, ὡς ὁ Ἱπποκράτης ἀπεφώνησε περὶ αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν λοιμώδη κατάστασιν ἀρρώστων ἐστὶν ἐκκαίδέκα διήγησις ἄχρι τοῦ τέλους τῆς βίβλου. κἄπειτα προσγέγραπται τινα περὶ ὧν ὀρθῶς μοι δοκεῖ γινώσκειν ὁ Διοσκορίδης, ἀξιῶν αὐτὰ μετὰ τὴν κατάστασιν εὐθέως γεγράφθαι· καὶ κατὰ γε τὴν ἰδίαν ἐκδοσιν ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ τοῦ συγγράμματος ἔταξεν αὐτὰ καὶ ἡμεῖς οὖν ἐνταῦθα τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν ποιησόμεθα, τοσοῦτον προειπόντες ὡς φαίνεται μοι καὶ ταῦτα προγεγραφέναι τις ἕτερος, οὐκ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης γεγραφέναι· δοκεῖ δέ μοι κατὰ λόγον προσωφελῆσαι

τὸ γενόμενον θέρος. τὰς γὰρ θερινὰς νόσους χειμῶν ἐπιστὰς λύει καὶ τὰς χειμερινὰς θέρος ἐπιγινόμενον. θέρος δὲ οὐκ εὐσταθῶς ἐγένετο. καὶ γὰρ ἐξαίφνης θερμὸν καὶ νότιον καὶ ἄπνουν, ἀλλ' ὅμως πρὸς τὴν ἄλλην κατάστασιν ἀναλλάξαν ὠφελῆσαι. ἀναμνησθῶμεν δὲ ἃ περὶ τοῦ θέρους ἐν τῇ τῆς καταστάσεως διηγῆσαι γέγραπται κατὰ λέξιν ὧδε. θέρος αἴθριον, θερμὸν, πνίγεα μεγάλα, ἐτήσια μικρὰ διεσπασμένως ἔπνευσαν. εἰκότως οὖν ἐμετρίασεν ἐν τῷ θέρει τὰ νοσήματα κατὰ πλεονεξίαν τῶν, ὡς εἴρηται, γεγονότων χυμῶν, συστάντα δ' ἐν ἀρχῇ μάλιστα τοῦ ἥρος, ἐπεὶ ψυχρὸν γενόμενον ἀπέστρεψεν εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος τοὺς χυμούς. αὐχμηρὸν γὰρ καὶ θερμὸν τὸ θέρος ἐπιγενόμενον εἴλκυσε τε ἅμα πρὸς τὸ δέρμα τὴν κακοχυμίαν, καίτοι καὶ διεφόρησεν αὐτῆς οὐκ ὀλίγον. εἰ δὲ καὶ τοὺς ἐτησίους ἐσχέκει πνέοντας, ἀκριβῶς ἂν ἡ νοσώδης ἐν τῷ σώματι τῶν τότε ἀνθρώπων διάθεσις ἐξεκέκοπτο. παραμένοντος δ' αὐτῆς μέρους τινός, εἴτα περὶ ἀρκτοῦρον ἐν βορείοις πολλῶν ὑδάτων γενομένων, ἐπεσχέθησάν τε πάλιν οἱ

λίαν διαπνεόμενοι χυμοὶ καὶ πρὸς τὸ βάθος τοῦ σώματος ἀπεώσθησαν, ἐκ τούτου δὲ νοσεῖν αὐθις ἤρξαντο καὶ ἀποθνήσκειν πολλοί. διὰ τοῦτ' οὖν τὸ θέρος ὠφέλησέ τι τοὺς τότε πάσχοντας, οὐχ ὅτι τὰς ἐν χειμῶνι νόσους ἀρξάμενας εἰκὸς ἐστι παύεσθαι θέρους. ἀληθὲς μὲν γὰρ, ὥσπερ γε καὶ τὰς θερινὰς χειμῶνι γενομένας ἐν θέρει λύεσθαι, τὰς δ' ἐν θέρει γεννηθείσας ἐν χειμῶνι. θερινὰς γὰρ καὶ χειμερινὰς νόσους ἀκούειν σε χρή τὰς ἐν τῷ

κατὰ φύσιν ἔχοντι θέρει καὶ χειμῶνι μᾶλλον τῶν ἄλλων γιγνομένης· οὕτως γὰρ εἶπεν αὐτὸς ἐν ἀφορισμοῖς, νοσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρησι καὶ γίγνεται καὶ παροξύνεται, μᾶλλον δὲ ἐνια κατ' ἐνίας αὐτῶν καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται. κᾶπειθ' ἐξῆς τίνα μὲν ἦρι πλεονάζει νοσήματα, τίνα δ' ἐν θέρει καὶ φθινοπώρῳ καὶ χειμῶνι διήλθεν, ὅταν δηλονότι μὴ νεωτεροποιηθῇ τι κατὰ τὴν τοῦ περιέχοντος κρᾶσιν· ὡς ἐάν γε τοῦ ἥρος τῆς αὐτῆς ἡμέρης ὅτε μὲν θάλπος, ὅτε δὲ ψυχὸς ποιέη, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι φησιν· οὐ γὰρ αἱ προσηγορίαι τῶν

ὥρων, ἀλλ' αἱ κράσεις αἰτίαι τῆς ιδέας τῶν νοσημάτων εἰσίν. ὅταν οὖν ὑπαλλαχθῶσιν αὐταὶ καὶ τὰς νόσους αὐταῖς συµμεταβάλλειν ἀναγκαῖόν ἐστιν. ἡ δὲ γε προκειμένη ῥῆσις ἀξιοῖ τὰς ἐν χειμῶνι γεγνουῖας νόσους ἐν θέρει παύεσθαι, κᾶν μοχθηρὸν τῇ κράσει γένηται τὸ θέρος. οἷον ἐν Κρανῶνι γενόμενόν ποτε εὐθέως ἄνθρακας ἐγέννησεν. εἰ δὲ γε καὶ νῦν ἐγεγόνει τοιοῦτο, πλείστους ἂν διεφθάρκει τὸ πλῆθος τῶν μοχθηρῶν τε καὶ διασηπομένων χυμῶν, αὐξήσάν τε καὶ προδιασῆψαν, ὥστε καὶ ψεῦδος εἶναι φαίνεται καὶ παρὰ τὴν Ἱπποκράτους γνώμην τὸ τὰς ἐν χειμῶνι γενομένης νόσους ἐν θέρει παύεσθαι πάντως, τοῦ προσγράφοντος αὐτὸ, τίνας Ἱπποκράτης ἡγεῖται τῶν ὥρων ἐκάστης οἰκείας νόσους νοσήσαντας. οὐ μὴν οὐδὲ τὰ τούτων ἐφεξῆς γεγραμμένα τῶν ἀναγκαίων ἐστὶν ἐνταυθοῖ λελέχθαι δι' ἄλλων αὐτῷ καθόλου παρηγγελμένα, διὸ καὶ παραλείψω τελέως αὐτά. καὶ γὰρ σαφῆς πάντα ἐστὶ καὶ δι' ὧν προεξηγήμαι βιβλίων αὐτάρκως εἴρηται περὶ αὐτῶν.

Ἐκκαίδεκα μετὰ τὴν κατάστασιν ἀρρώστους ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης, ὡς μὲν τινες οἰόνται τῶν ἐν αὐτῇ νοσησάντων, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶπεν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς διηγήσεως τῶν κατ' αὐτὴν γενομένων οὕτως. ἦν δὲ πᾶσι τοῖς ὑπογεγραμμένοις χαλεπώτατον μὲν τὸ ἔαρ. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν προγεγραμμένων εἰρήσθαι τὸ ὑπογεγραμμένον, οὕσης γε τοιαύτης χρήσεως παρὰ τοῖς πολλοῖς. ἐν γὰρ τοῖς ἰε' τούτοις ἀρρώστοις ἕτερον εἶδος ἐστὶ νόσων παρὰ τὰς εἰρημένας ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν λοιμώδη κατάστασιν. ἐξηγήσεως δ' οὐκ ἔτι δεῖται μακρᾶς τὰ περὶ τῶν ἀρρώστων τούτων γεγραμμένα τοῖς μεμνημένοις ὧν προεξηγησάμεθα. σχεδὸν γὰρ ἀπάντων ἥδη τῶν συμπτωμάτων τε καὶ σημείων ὧν ἐμνημόνευσεν ὁ Ἱπποκράτης οὐδὲν ὑπολείπεται κατὰ τοὺς λεχθησομένους ἀρρώστους ὃ μὴ καὶ προτεθὲν εἴρηται. διὰ κεφαλαίων οὖν οἷον ἐπιδρομήν τινα ποιούμεθα τῶν κατ' αὐτοὺς γεγραμμένων, εἴ ποῦ τι παρεμπίπτει τῶν ἔμπροσθεν οὐκ εἰρημένων, ἐκεῖνο μόνον ἐξεργασόμενοι.

Chapter 3.3

Section 3.3.72

Ἐν Θάσῳ τὸν τοῦ Παρίωνος, ὃς κατέκειτο ὑπὲρ Ἀρτεμισίου, πυρετὸς ἔλαβεν ὀξύς, κατ' ἀρχὰς συνεχῆς, καυσώδης, διψώδης, ἀρχόμενος κωματώδης καὶ αὐθις ἀγρυπνος, κοιλίη ταραχώδης ἐν ἀρχῇσιν, οὖρα λευκά. ἕκτη οὖρησεν, ἐλαιῶδες, παρέκρυσεν. ἐβδόμη παρωξύνθη

πάντα, οὐδὲν ἐκοιμήθη, ἀλλ' οὐρά τε ὅμοια καὶ τὰ τῆς γνώμης ταραχώδεα, ἀπὸ δὲ κοιλίης χολώδεα, λιπαρά διήλθεν. εἴτα τῇ ὀγδόῃ σμικρὸν ἀπὸ ῥινῶν ἔσταξεν, ἤμεσεν ἰώδεα, ὀλίγα, σμικρὰ ἐκοιμήθη. ἐνάτῃ διὰ τῶν αὐτῶν. δεκάτῃ πάντα ξυνέδωκεν, ἐνδεκάτῃ ἰδρωσεν οὐ διόλου. περιέψυξε μὲν, ταχὺ δὲ πάλιν ἀνεθερμάνθη. δωδεκάτῃ πυρετὸς ὀξὺς, διαχωρήματα χολώδεα, λεπτά, πολλὰ, οὖροις ἐναιώρημα, παρέκρουσεν. ἐπτακαίδεκάτῃ ἐπιπόνως, οὔτε γὰρ ὕπνοι οἱ τε πυρετὸς ἐπέτεινεν. εἰκοστῇ ἰδρωσε διόλου, ἄγρυπνος. διαχωρήματα χολώδεα, ἀπόσιτος, κωματώδης. εἰκοστῇ τετάρτῃ ὑπέστρεψεν.

τριακοστῇ τετάρτῃ ἄπυρος, κοιλίη οὐ ξυνίστατο καὶ πάλιν ἀνεθερμάνθη, τεσσαρακοστῇ ἄπυρος, κοιλίη ξυνέστη χρόνον οὐ συχνόν, ἀπόσιτος, σμικρὰ πάλιν ἐπύρεξε καὶ διὰ παντὸς πεπλανημένως, ἄπυρος τὰ μὲν, τὰ δὲ οὐ, εἰ γὰρ τοι διαλείποι καὶ διακουφίσαιεν, πάλιν ὑπέστρεφε, σιταρίοισι τε πολλοῖσι καὶ φαύλοισι προσεχρήτο. ὕπνοι κακοὶ περὶ τὰς ὑποστροφάς, παρέκρουσεν, οὐρα πάχος μὲν ἔχοντα, οὔρει τηνικαῦτα ταραχώδεα δὲ καὶ πονηρά. καὶ κατὰ κοιλίην συνιστάμενα καὶ πάλιν διαλυόμενά, πυρέτια ξυνεχέα, διαχωρήματα πολλὰ, λεπτά. ἐν μὲν τῇ ἑκατοστῇ εἰκοστῇ ἡμέρῃ ἀπέθανεν. τουτέω κοιλίη συνεχέως ἀπὸ τῆς πρώτης, ὕγρῃ χολώδεσιν, ὕγροισι, πολλοῖσιν ἦν. ἡ ξυνισταμένη ἐν ζέουσι καὶ ἀπέπτοισιν, οὐρα διὰ τέλεος κακὰ, κωματώδῃ τὰ πλείστα μετὰ πόνων, ἄγρυπνος, ἀπόσιτος, συνεχέως καῦσος.

Περιέργως κἀνταῦθα πάλιν τῶν ἐξηγητῶν ἔνιοι τὴν πατρίδα τοῦ κατακειμένου φασὶν οὐκ ἀργῶς προσκεῖσθαι

καὶ γὰρ ὑπ' Ἀσκληπιάδου λελέχθαι τοὺς ἐν Παρίῳ μάλισθ' ὑπὸ φλεβοτομίας ὀνίνασθαι. ἄτοπον δ' ἐστὶ μηδὲν εἰρηκότα Ἱπποκράτην ἐνταῦθα περὶ φλεβοτομίας, διὰ τοῦθ' ἡγεῖσθαι προσγεγράφθαι τῷ κάμνοντι τὸ τῆς πατρίδος ὄνομα. πολὺ δ' ἀτοπώτερον οἱ οὕτως ἐξηγούμενοι ποιοῦσιν, ὅτι μηδ' ἐζήτησάν ποτε διὰ τί φλεβοτομίας ἅπαξ ὁ Ἱπποκράτης ἐμνημόνευσεν ἐν τοσούτοις ἀρρώστοις, ὅπερ ἡμεῖς ἐσκεψάμεθα. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα παραλείψομεν, ἃ δ' ὠφέλειαν παρέξει τοῖς νέοις ἀκουσθέντα, ταῦτ' ἐροῦμεν. ὥσπερ ἀμέλει τὸ περὶ τοῦ ἐλαιώδους οὔρου γεγραμμένον κατὰ τὸν προκείμενον ἀρρώστον ἐν τῇ ἕκτῃ τῶν ἡμερῶν. ἔνιοι μὲν γὰρ ἡγοῦνται τὸ λιπαρὸν οὕτως ὑπ' αὐτοῦ λελέχθαι, τηκομένης πιμελῆς γιγνόμενον ἐν πυρώδει καὶ διακαεῖ νοσήματι, τινὲς δὲ τὸ καὶ τῇ χροιά καὶ τῇ συστάσει παραπλησίον ἐλαίῳ. πολλάκις δὲ τοιοῦτον οὔρον ἐθεασάμην οὐρηθὲν ἐπ' οὐδενὶ κακῷ τοῦ κάμνοντος, ἀλλ' ἔσθ' ὅτε γε τούναντίον ἅπαν, ἐπὶ πέψει τοῦ νοσήματος, οὐ μὴν οὐδ' ὥφθη ποτ' οὔρον ὅλον οὕτω λιπαρὸν ὡς ἐλαιον. ὁ γὰρ ἄρτι

διήλθεν, οὔρον ἐοικὸς ἐλαίῳ κατὰ χροιάν καὶ σύστασιν, ἥκιστα λιπαρὸν φαίνεται, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἱπποκράτης ἐν προγνωστικῷ φησι, καὶ τὰς λιπαρότητας δὲ τὰς ἄνω ἐφισταμένας ἀραχνοειδέας ἐπισκέπτεσθαι, συντήξεως γὰρ σημεῖον. ἄνωθεν μὲν οὖν ἐφισταμένας λιπαρότητας εἶδομεν πολλάκις. οὔτε δ' ὅλον οὐρηθὲν ποτε τοιοῦτον οὔρον οὔτε κατὰ τὸ μέσον αὐτὸ λιπαρότητας ἐμφερομένας, πολὺ δὲ τι μᾶλλον οὐδ'

ὑποχωρούσας κάτω. φύσιν γὰρ ἔχει τὸ λιπαρὸν ἅπαν ἐποχεῖσθαι τοῖς ἄλλοις ὑγροῖς. οὐ μὴν οὐδ' ἐγγραφέ τι περὶ τοιούτων οὔρων ὁ Ἱπποκράτης ἐν προγνωστικῷ, καίτοι πάντα διελθὼν ἀκριβῶς τε καὶ σαφῶς τὰ συνεπίπτοντα τοῖς ὀξέσι νοσήμασι. καὶ μέντοι καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὴν στ' ἔφη διαχωρήματα γενέσθαι τῷ προκειμένῳ κατὰ λόγον ἀρρώστῳ, χολώδεα λιπαρά. ταῦτα μὲν οὖν ἀντικρυς φαίνεται τηκομένης ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ τῆς πιμελῆς γίνεσθαι καὶ δόξει μαρτυρεῖν τοῖς λιπαρὰ νομίζουσιν εἶναι τὰ ἐλαιώδη οὔρα. δύναται δὲ καὶ πρὸς τοῦναντίον ἄγεσθαι. καὶ γὰρ τὰ οὔρα λιπαρὰ πάντως ἂν ὁ Ἱπποκράτης

εἶπεν, εἴπερ ἦν καὶ ταῦτα ἐλαίῳ παραπλήσια. διαφόροις δὲ τοῖς ὀνόμασι χρῆσάμενος ἐπὶ τε τῶν οὔρων καὶ τῶν διαχωρημάτων ἐπιδείκνυσθαι δόξει καὶ τὸ σημαινόμενον αὐτῶν ἴδιον ἐκατέρου πεποιῆσθαι. ἐμοὶ μὲν οὖν εὐλογώτερον εἶναι δοκεῖ τὰ παραπλήσια κατὰ χροάν τε καὶ σύστασιν ἐλαίῳ λελέχθαι νῦν ἐλαιώδη. τὴν δ' ἐξηγήσιν ἐκατέρως ποιήσομαι. εἰ γὰρ καὶ λιπαρότητά τινα εἶχε τὰ οὔρα, καθάπερ καὶ τὰ διαχωρήματα, μοχθηρὰ μὲν αὐτὰ νομιστέον, οὐ μὴν ὀλέθριά γε πάντως, ὅτι μὴ ταυτὸν ἐστὶ σάρκα τε καὶ πιμελὴν συντήκεσθαι, πυρωδεστάτης μὲν οὔσης θερμασίας τῆς τὰς σάρκας συντηκούσης, μετριοτέρας δὲ τῆς τὴν πιμελὴν, ἀμέλει καὶ τὰς διὰ τῆς γαστρὸς ἐκκρινόμενας συντήξεις ἅπαντες οἱ ἰατροὶ διαφέρειν ἡγοῦνται τῶν λιπαρῶν διαχωρημάτων. κατὰ γε τὸν ἐφ' ἡμῶν γενόμενον μακρότατον λοιμὸν ἅπαντες σχεδὸν τι συντήξεις ἐξέκριναν, ἔνιοι μὲν ἀκριβῶς πυρρὰς, ἔνιοι δὲ μετρίως, ἅπαντες δὲ δυσώδεις. ἀλλ' αἱ γε τοιαῦτα διαχωρήσεις θανατώδεις εἰσὶ καὶ χρόνον οὐκ ἀναμένουσιν. ὁ δὲ πάριος οὗτος κ' ἐπὶ ταῖς

ἐκατὸν ἡμέραις ἐνόσησε μετὰ τοῦ διαιτᾶσθαι κακῶς. αὐτὸς γὰρ ὁ Ἱπποκράτης ἐγγραφεν ἐπ' αὐτοῦ, σιταρίοισι τε πολλοῖσι καὶ φαύλοισι προσεχρήτο, ὥστε καὶ λιπαρὸν οὐρήσαι κατὰ τὴν στ' ἡμέραν καὶ τὰς ἐφεξῆς· οὐκ ἀναγκαῖον οὖν ἀποθανεῖν αὐτὸν ἐν τάχει. εἰ δ' οὐ λιπαρὸν ἦν τὸ οὔρον, ἀλλὰ κατὰ τε χροάν καὶ πάχος ἐλαίῳ παραπλήσιον, ἔτι καὶ μᾶλλον οὐτ' ἀποθανεῖν αὐτὸν ὅλως εὐλογον ὅσον ἐπὶ τοῖσδε τοῖς οὔροις. ὁ γε μὴν ἐπὶ τοῖς οὕτως οὔρουμένοις παρεφύλαξα χρησιμώτατον ὃν ἥδη φράσω. καθάπερ γὰρ αὐτὸ τὸ ἐλαιον οὐκ ἀκριβῶς μίαν οὔτε σύστασιν οὔτε χροάν ἔχει, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον οὔτε τὸ ἐλαιώδες οὔρον· ὡχρὸν μὲν ἦν πάντως, ἀλλ' ἥτοι μᾶλλον ἢ ἥττον. ὅσον μὲν οὖν αὐτοῦ πρὸς τὸ λευκότερον ῥέπει χρώμα τῆς ὡχρᾶς χροᾶς ἐκκελυμένης ὡμότητα χυμῶν ἐνδείκνυται, τὸ δ' ἐπιτεταμένον ὡχρὸν ὡς ἐγγὺς εἶναι τοῦ ξανθοῦ χολώδη θερμασίαν. καὶ τοίνυν ὁ κίνδυνος ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οὔροις οὐ διὰ κακοήθειαν, ἀλλὰ διὰ σφοδρότητα γίνεται τοῦ πυρετοῦ. καὶ τινες αὐτῶν ὅταν ἐκ τῶν ἄλλων ἀπάντων

ἔχωσι σωτηρίως, ἐν τάχει κρίνονται. θαυμαστὸν οὖν οὐδὲν, εἰ ταῦτά τις οὐρήσας εἰς χρόνου μῆκος ἐξέπεσεν, ὁποτέρως ἂν ἀκούσωμεν τῶν ἐλαιωδῶν. ἐστὶ μὲν γὰρ οὐκ ἀγαθὰ τὰ τοιαῦτα τῶν οὔρων, οὐ μὴν ὀλέθρια ὀξέως, ἐξ ὧν δ' ἐπὶ τῷ τέλει τῆς διηγήσεως ἐγγραφε, κακοχυμία τέ τις ἦν τῷ Παρίῳ χολώδης, ἢ τε κατὰ γαστέρα καὶ ἢ καθ' ἥπαρ ἐνεκροῦτο δύναμις.

αὐτὸς γὰρ ἔγραψεν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς ὅλης διηγήσεως τῶν συμβαινόντων αὐτῷ, συνεχῶς μὲν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τὴν κοιλίαν ἐκταραχθῆναι, χολώδεσί τε καὶ ὑγροτέροις διαχωρήμασι, συνίστασθαι δ' ἐνίοτε ζέοντα καὶ ἄπεπτα διαχωροῦσαν. ἐκ τούτων μὲν οὖν ἐνδειξίς σοι τῆς κακοχυμίας τοῦ νοσήματος, ὥσπερ γε κἄκ τοῦ καυματώδη τε καὶ ἄγρυπνον αὐτὸν γενέσθαι κατὰ πλείστα τῆς νόσου. τοῦ δὲ νεκροῦσθαι τὴν φυσικὴν δύναμιν αὐτοῦ σημεῖον ἴδιον ἢ τοῦ νοσήματος ἀνορεξία γενομένη. μεμάθηκα γὰρ ὡς ἀποσίτους καὶ κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἀνορέκτους φησί. φαίνεται γὰρ μὴν ἄρρωστον ἐσχηκέναι τὴν φύσιν, ἐγχειρίσασαν μὲν τῇ κρίσει,

πολλάκις δὲ οὐδὲν ἀνύσασαν, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ νοσήματος νικηθεῖσαν, ἅμα καὶ τῷ κακῶς διαιτᾶσθαι τὸν ἄνθρωπον. οὐδὲν γὰρ οὐδὲ τοῦτο μικρὸν εἰς ὀλεθρον· ὁ δὲ τῶν κρισίμων ἡμερῶν λόγος ἀκριβῶς κἀνταῦθα φαίνεται πεφυλαγμένος, ἀπασῶν τῶν κριτικῶν κινήσεων ἐπὶ τε τῶν ὑποστροφῶν ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις τῷ κάμνοντι γενομένων. ἰα' γὰρ ἐμνημόνευσε καὶ ιδ' καὶ μετὰ ταύτην ιζ' καὶ κ', ἐφ' ἣ δ' καὶ κ' καὶ λ' καὶ μ', ὑστάτης δὲ ἀπασῶν ρ' καὶ κ', ἐν ἣ φησὶν ἀποθανεῖν τὸν ἄνθρωπον. ὅπερ δ' ἐν τοῖς πρόσθεν εἶπον ἐρῶ καὶ νῦν, εἴ τις ἐλέγχοι τὰ εἰρημένα κακῶς τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον, ὡς μακρολόγως ψεχθήσεται. διὸ καθάπερ ἐπ' ἐκείνων ἔνεκα παραδείγματος μνημονεύειν τινῶν ἠναγκάσθην, οὕτω κἀνταῦθα ποιήσω. Σαβίνος τοίνυν περὶ τῆς πατρίδος τοῦ κάμνοντος εἴ τι εἶπεν, ἔμπροσθεν ἐπεσημανάμην ἃ δὲ περὶ ἐλαιώδους οὔρου, νῦν ἐρῶ. διαφέρει γὰρ οὐκ εἰς μικρὸν ἢ περὶ τούτου θεωρία, γράφει δὲ περὶ αὐτῶν κατὰ λέξιν ὧδε. τὸ οὖν ἐλαιῶδες τινὲς χολὴν λέγουσιν, ἀλλ' οὐκ ἔστι χολή, ἐπεὶ οὐδ' ἂν πάνυ ἥν

ὀλέθριον, πολλάκις γὰρ ἀπαλλάσσεται χολή καὶ οὐδὲν παραλυπεῖ. ἕτεροι δὲ λέγουσι νεύρων καὶ ὀστέων καὶ χόνδρων εἶναι τηκεδόνα, ἅπαντα γὰρ ταῦτα τούτου εἶναι τοῦ χρώματος. πεπλανημένοι δ' εἰσὶν οὗτοι οἱ τὸ χρῶμα τὸ ἐλαιῶδες ὁμοῖον ὅστοις καὶ χόνδροις καὶ νεύροις φάσκοντες εἶναι. οὔτε γὰρ τοσαύτη γε παράτασις ἐγίνετο τῆς ζωῆς τῶν στερεῶν ἀναλυομένων, ἑκατοστῇ γὰρ καὶ κ' ἀπέθανε, οὔτε ἀπέθανε τις τοιοῦτον οὐρήσας. καὶ μὴ ποτε διὰ τοῦτο ἀνεγράφῃ ὁ ἄρρωστος, ἵνα δείξῃ διὰ τοῦτο ὅτι οὐ χρὴ προσδοκᾶν θάνατον ἐλαιώδους ἀπορηθέντος, ἀλλὰ δυνατόν τὴν ὀξύτητα καὶ χρόνον τινὰ διαρκέσαι, ἔπειτα τελευτῆσαι, ὥστε οὐδεὶς ἦν ἐλπίς σωθήσεσθαι ὑπερβεβηκότα τὴν ὀξύτητα. ταῦτα προειπὼν ὁ Σαβίνος ἐφεξῆς γράφει· τί οὖν ἔστι τὸ ἐλαιῶδες; ὥσπερ τῷ ἔξω πυρὶ τροφή ἔστι τὸ ἔλαιον, οὕτω καὶ τῇ ἡμετέρᾳ φύσει πυρὶ ὁμοιουμένη τὸ στέαρ τῶν λαμβανομένων πεσσομένων ἔστι τροφή. τὸ οὖν ἐλαιῶδες οὔρον ἢ τροφή ἔστι τῆς φύσεως καὶ δηλοῖ ἀσιτεῖν τὴν φύσιν καὶ διὰ τοῦτ' ἄρ' ἀποθανεῖν, ὅτι μὴ τρέφεται ἢ φύσις. ἐχρόνισε

δ' οὕτως εἰκότως διὰ τὸ μοῖραν καὶ μὴ πᾶσαν φέρεσθαι τῆς φύσεως τροφήν. αὕτη μὲν οὖν ἢ τοῦ Σαβίνου ῥῆσις, ἀξιοῦντος ὥσπερ τὸ ἐκτὸς τοῦτο πῦρ ἀπὸ τοῦ ἐλαίου τρέφεται, οὕτω καὶ τὸ ἐν ἡμῖν θερμόν, ὥστ' ἔλαιον ἔστι ποτε τοῖς βουλομένοις ἑαυτοὺς ἀνατρέψαι, πρὸς τὸ καὶ κατὰ

χρόαν μὲν καὶ σύστασιν εἰκέναι τὸ ἐλαιῶδες οὖρον τῷ ἐλαίῳ, μήτε δὲ κατὰ τὴν λιπαρότητα μήτε κατὰ τὴν ὁσμὴν ἢ τὴν γεῦσιν. ἄξιον οὖν θαυμάσαι τῶν τὰ ἀλλότρια μὲν κακῶς ἐξελεγχόντων, ἀπερισκέπτως δὲ τὰ δόξαντα ἑαυτοῖς γραφόντων.

Chapter 3.3

Section 3.3.73

Ἐν Θάσῳ τὴν κατακειμένην περὶ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ ἐκ τόκου θυγατέρα τεκοῦσαν, καθάρσεως οὐ γενομένης, πυρετὸς ὄξυς, φρικώδης τριταίην ἔλαβε. ἐκ χρόνου δὲ πολλοῦ πρὸ τοῦ τόκου πυρετώδης ἦν, κατακλινῆς, ἀπόσιτος. μετὰ δὲ τὸ γενόμενον ῥίγος ξυνεχές, ὄξεις, φρικώδεις οἱ πυρετοὶ. ὀγδοὴ πολλά παρέκρουσε καὶ τὰς ἐχομένας

καὶ ταχὺ πάλιν κατενόει, κοιλίη ταραχώδης πολλοῖσι λεπτοῖσιν, ὕδατοχόλοις, ἄδιψος. ἑνδεκάτῃ κατενόει, κωματώδης δὲ ἦν, οὔρα πολλὰ, λεπτὰ καὶ μέλανα, ἄγρυπνος. εἰκοστῇ περιέψυξε καὶ ταχὺ πάλιν ἀνεθερμάνθη. μικρὰ παρέλεγεν, ἄγρυπνος τὰ κάτω κοιλίης ἐπὶ τῶν αὐτῶν, οὔρα ὕδατώδεα, πολλὰ, εἰκοστῇ ἐβδόμῃ ἄπυρος, κοιλίη ξυνέστη. οὐ πολλῷ δὲ χρόνῳ ὕστερον ἰσχίου δεξιῷ ὀδύνη ἰσχυρὴ, χρόνον πολὺν, πυρετοὶ πάλιν παρείποντο καὶ οὔρα ὕδατώδεα. τεσσαρακοστῇ τὰ μὲν περὶ τὸ ἰσχίον ἐπεκούφισεν. βῆχες δὲ ξυνεχές, ὕγραι, πολλαί, κοιλίη ξυνέστη, ἀπόσιτος, οὔρα ἐπὶ τῶν αὐτῶν. οἱ δὲ πυρετοὶ τὸ μὲν ὅλον οὐκ ἐλλείποντες, πεπλανημένως δὲ παροξυνόμενοι, τὰ μὲν, τὰ δὲ οὐ. ἐξηκοστῇ αἱ μὲν βῆχες ἀσήμως ἐξέλιπον. οὔτε γάρ τις πτυάλων πεπασμὸς ἐγένετο οὔτε ἄλλη τῶν εἰθισμένων ἀπόστασις. σιαγὼν δὲ ἡ ἐκ τῶν ἐπὶ δεξιᾷ, κατεσπάσθη, κωματώδης, παρέλεγε πάλιν καὶ ταχὺ κατενόει. πρὸς δὲ τὰ γεύματα ἀπονενοημένως

εἶχεν. ὁ σιαγὼν μὲν ἐπανῆκεν, ἡ κοιλίη δὲ χολώδεα σμικρὰ διέδωκεν, ἐπύρεσεν ὀξυτέρως, φρικώδης καὶ τὰς ἐχομένας ἄφωνος. καὶ πάλιν κατενόει καὶ διελέγετο καὶ ὀγδοηκοστῇ ἀπέθανε. ταύτῃ τὰ τῶν οὔρων διὰ τέλεος ἦν μέλανα καὶ λεπτὰ καὶ ὕδατώδη καὶ καῦμα παρείπετο, ἄσιτος, ἄθυμος, ἄγρυπνος, ὀργαί, δυσφορίαι, τὰ περὶ τὴν γνώμην μελαγχολικά.

Ἄξιον ἐπισημῆνασθαι πῶς οὐδὲν εἶπον οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον περὶ τοῦ παρὰ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ, ἐνὸν αὐτοῖς εἰπεῖν ὅτι διὰ τοῦτο καταψυγέντι τῷ γυναικίῳ νοσῆσαι συνέβη. πολλῷ γὰρ ἦν τοῦτο πιθανώτερον τῶν εἰρημένων εἰς τε τὸν Πάριον καὶ τὸν ἐν τῷ κήπῳ κατακείμενον παρὰ τῷ Ἀρτεμισίῳ καὶ τὸν παρὰ τῷ τείχει κατοικοῦντα. φαίνεται δ' οὖν ἐπισχεθείσης τῆς κατὰ τὸν τόκον καθάρσεως γενέσθαι τῇ γυναικὶ καὶ ἡ νόσος. νοσώδης μὲν γὰρ καὶ ἡ τῶν καταμνηνίων ἐπίσχεσις. ἀλλ' οὐχ ὁμοίως βλαβερὰ τῇ μετὰ τὸν τόκον, ὅτι μὴ μόνον αὕτη πληθός,

ἀλλὰ καὶ κακοχυμίαν ἱκανὴν ἐργάζεται. τὸ μὲν γὰρ χρηστότερον αἷμα τὸ ἔμβρυον ἔλκον εἰς ἑαυτὸ τροφῆς ἕνεκα, καταλείπον δὲ τὸ φαυλότερον, αἷτιον γίγνεται τῆς κακοχυμίας ταῖς κυούσαις, ἦν μετὰ τὸν τόκον ἡ φύσις

ἐκκενοῖ. καὶ τοῦτ' ἐννοήσαντες οἱ παλαιοὶ, λοχίων κένωσιν τὴν γινομένην μετὰ τὸν τόκον ἐκκρισιν τοῦ αἵματος προσηγόρευσαν. ἔστι μὲν οὖν καὶ ἡ κατὰ μῆνα κένωσις οὐ μόνον κένωσις, ἀλλὰ καὶ κάθαρσις, οὐ μὴν οὐτ' ἴσον τὸ πλῆθος τῆς κακοχυμίας οὐτ' ἐν ἴσῳ χρόνῳ ταῖς μηνιαίαις ἀθροίζεται περιόδοις, ὅσον ἐν τῷ τῆς κυήσεως χρόνῳ. καὶ τοῦπίπαν δὲ μελαγχολικὸν αἷμα φαίνεται τὸ κενούμενον αὐταῖς εἶναι μετὰ τὸν τόκον, ὥστε καὶ τὰ οὖρα πάσαις ὁρᾶται κεχρωσμένα, καθάπερ ἀσβόλης τινὸς ἐμπεπτωκυίας αὐτῆς, ὅπερ ἀμέλει κἀπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης, ἐπὶ τῆς ια' ἡμέρας, εἰπὼν, οὖρα πολλὰ, λεπτά, μέλανα. καὶ οἶδά γέ τινα διὰ τοιούτων οὖρων πολλῶν ἐκκενωθέντων ὠφεληθεῖσαν, ἄλλοτε δὲ ταύτης οὐκ ἐξεκενώθη τὸ τοιοῦτον, μετέπεσε γὰρ ἂν αὐτοῖς εἰς τὸ ὑδατώδες τὰ οὖρα

πολλὰ, λεπτά, μέλανα. γέγραπται οὖν ἐν τῇ τῆς κ' ἡμέρας διηγήσει, οὖρα ὑδατώδεα, πολλὰ, κακά. εἶτα πάλιν ἐν τῇ μ' οὖρα ἐπὶ τῶν αὐτῶν. οὐ μὴν οὐδὲ ἄλλη τις αὐτῇ κένωσις ἢ ἀπόστασις ἐγένετο καὶ διὰ τοῦτο χρόνῳ πολλῷ νοσήσασα κατὰ τὴν ὀγδοηκοστὴν ἡμέραν ἀπέθανεν. αὐτὸς γοῦν ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψεν οὕτω. οὐτε γὰρ πτυέλων τις πεπασμὸς ἐγένετο οὐτ' ἄλλη τις τῶν εἰθισμένων ἀπόστασις, καίτοι πειραθείσης τῆς φύσεως εὐθέως τὸ περιττὸν ἀποθέσθαι περὶ τὸ ἰσχίον, ἀλλ' ἔοικε παλινδρομῆσαι. καὶ ταῦτά φησι γοῦν τεσσαρακοστῇ. τὰ μὲν περὶ τὸ ἰσχίον ἐκούφισε, βῆχες δὲ συνεχέες ὑγραί. πολλάκις δὲ ἀκηκόαμεν ἤδη περὶ τῆς κοινῆς τοῦ θώρακος πρὸς τὰ γεννητικὰ μόρια. τὰ μὲν οὖν κεφάλαια τῶν συμβάντων αὐτῇ ταῦτ' ἐστί. τῶν δὲ κατὰ μέρος ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει γεγραμμένων τὰ μὲν ὑδατόχροα διαχωρήματα τινὲς μὲν διὰ τοῦ χ καὶ λ γράφουσιν, ἔνιοι δὲ διὰ τοῦ χ καὶ ο καὶ λ. καὶ λεπτά μὲν ὑπάρχειν αὐτά, καθάπερ καὶ τὸ ὑδωρ ἐστὶ λεπτὸν, ἐνδεικνυμένων

ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων, ὑπερλαβόμενα δὲ κατὰ τὴν χροάν, τὰ μὲν ὑδατόχροα τῆς χλόης ἐμφαίνειν αὐτά, τὰ δ' ὑδατόχολα τῆς χολῆς. καὶ τρίτη δ' αὖ τις γραφὴ διὰ τοῦ χ καὶ ρ. ἡ ὑδατος χροά, μήτ' ἐν τοῖς παλαιοῖς μήτε ὅλως ἐν τοῖς ἀκριβέσιν ἀντιγράφοις εὐρισκομένη, φανερώς τε οὕσα μοχθηρά. τὰ γὰρ ὑδατώδη τῶν οὖρων ἐν αὐτῷ τῷ τοιαῦτα λεχθῆναι καὶ τὴν σύστασιν ἐμφαίνει λευκὴν καὶ τὴν χροάν λευκὴν. ἐχρήσατο δ' ἐν τῇ διηγήσει τῆς ἀρρώστου τῇδε κακοζήλῳ τινὶ λέξει ὁ Ἱπποκράτης, καίτοι ἅπαντα κατὰ τὸ βιβλίον ἡρμηνευκώς. γέγραπται δ' οὖν ἡ λέξις οὕτως. πρὸς δὲ τὰ γεύματα ἀπονενωμένως εἶχεν, ὑπερβολὴν ἀνορεξίας καὶ τὸ πρὸς αὐτὰ μῖσος ἐνδεικνυμένης τῆς φωνῆς, ὅπερ, ὅτι τῶν μοχθηρῶν ἐστὶ σημείων, εἴρηται πολλάκις. ἄξιον θαυμάσαι καὶ πῶς οὐδὲν εἶπον οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον εἰς τοὺς προκειμένους χαρακτῆρας ἐκάστῳ τῶν ἀρρώστων, ὑπὲρ ὧν ἐγὼ μὲν ἱκανῶς ἐν τῷ β' τῶν ὑπομνημάτων διελθὼν οὐκέτι δέομαι μνημονεύειν αὐτῶν. ὁ γε μὴν ἐφ' ἐκάστου τῶν ἀρρώστων προχειριζόμενος

ἐξελέγγχειν πειρᾶται τὴν μοχθηρίαν τῶν ἐξηγησαμένων αὐτοῦς.

Chapter 3.3

Section 3.3.74

Ἐν Θάσῳ Πυθίωνα, ὃς κατέκειτο τοῦ Ἡρακλείου, ἐκ πότων καὶ κόπων καὶ διαίτης γενομένης ἀμελέος, ῥίγος μέγα καὶ πυρετὸς ὄξυς ἔλαβε. γλῶσσα ἐπίξηρος, διψώδης, χολώδης, οὐχ ὑπνωσεν, οὔρα ὑπομέλανα, ἐναιώρημα μετέωρον, οὐχ ἰδρυτο. δευτέρῃ περὶ μέσον ἡμέρης ψύξις ἀκρέων. τὰ περὶ χεῖρας καὶ κεφαλὴν μᾶλλον. ἀναυδος, ἄφωνος, βραχύπνοος ἐπὶ χρόνον πολὺν, ἀνεθερμάνθη, δίψαι, νύκτα δι' ἡσυχίης, ἰδρωσε τὴν κεφαλὴν σμικρά. τρίτῃ ἡμέρῃ δι' ἡσυχίας. ὅψε δὲ περὶ ἡλίου δυσμὰς, ὑπεψύχθη σμικρά, ταραχὴ νυκτὸς ἐπιπόνως, οὐδὲν ὑπνωσεν. ἀπὸ δὲ κοιλίης ψυχρὰ, ξυνεσθηκὸτα κόπρανα διήλθε. τετάρτῃ πρωτὶ δι' ἡσυχίης. περὶ δὲ μέσον ἡμέρης πάντα παρωξύνθη, ψύξις, ἀναυδος, ἄφωνος, ἐπὶ

τὸ χεῖρον ἀνεθερμάνθη. μετὰ χρόνον οὔρησε μέλανα, ἐναιώρημα ἔχοντα, νύκτα δι' ἡσυχίης ἐκοιμήθη. πέμπτῃ ἔδοξε κουφισθῆναι, κατὰ δὲ κοιλίην βάρος μετὰ πόνου, διψώδης, νύκτα ἐπιπόνως. ἕκτῃ πρωτὶ μὲν δι' ἡσυχίης, δειλῆς δὲ οἱ πόνοι μείζους παρωξύνθη. ἀπὸ δὲ κοιλίης ὅψε κλυσματίῳ καλῶς διήλθε, νυκτὸς ἐκοιμήθη. ἑβδόμῃ ἡμέρῃ ἀσώδης, ὑπεδυσφόρει, οὔρησεν ἐλαῖωδες, νυκτὸς ταραχὴ πολλή, παρέλεγεν, οὐδὲν ἐκοιμάτο. ὀγδόῃ πρωτὶ μὲν ἐκοιμήθη σμικρά, ταχὺ δὲ ψύξις καὶ ἀφωνίη, λεπτὸν πνεῦμα καὶ μινυθῶδες ὅψε δὲ πάλιν ἀνεθερμάνθη, παρέκρουσεν. ἤδη δὲ πρὸς ἡμέρην σμικρὰ ἐκουφίσθη, διαχωρήματα ἄκρητα σμικρὰ, χολώδεα, ἐνάτῃ κωματώδης, ὅτε διεγείροιτο, οὐ λίην διψώδης. περὶ δὲ ἡλίου δυσμὰς ἐδυσφόρει, παρέλεγε, νύκτα κακὴν. δεκάτῃ πρωτὶ ἄφωνος, πολλή ψύξις, πυρετὸς ὄξυς, πολὺς ἰδρῶς, ἔθανεν. ἐν ἀρτίησιν οἱ πόνοι τούτῳ.

Καὶ τούτου πάνθ' εὐρήσεις ἀπ' ἀρχῆς τὰ τε συμπτώματα καὶ τὰ σημεῖα θανατώδη γινόμενα καὶ τοὺς παροξυσμοὺς ἐν ἀρτίαις, ὡς αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐπεσημήνατο, προσθεὶς τῇ τῆς ιβ' ἡμέρας διηγήσει, καθ' ἣν ἀποθανεῖν αὐτὸν ἔφη, ἐν ἀρτίησιν οἱ πόνοι τούτῳ. καὶ γὰρ ὁ θάνατος ὑποπέπτωκε τῷ γενικῷ σηματομένῳ τῆς κρίσεως, ὡς ἐδείχθη. πεφύλακται δὲ κάπὶ τούτου τοῦ ἀρρώστου τὸ τὰς κρίσεις γενέσθαι τοῦπίπαν, ἐν αἷς οἱ πόνοι μείζους. ἐν ἀρτίαις γὰρ αὐτῶν γενομένων ἠκολούθησε καὶ ὁ θάνατος ἐν ἀρτίᾳ. γέγραπται δ' ἐν τῇ διηγήσει τῶν συμβαινόντων αὐτῷ δύο ταῦτα, δεόμενα ἐξηγήσεως. ἔστι δ' αὐτῶν τὸ μὲν ἕτερον ἐπὶ τῆς ἀναπνοῆς, βραχύπνους μὲν ἐν τῇ τῆς β' ἡμέρας διηγήσει γέγραπται. λεπτὸν δὲ πνεῦμα καὶ μινυθῶδες ἔσχεν ἐν τῇ η', ἔμαθες δ' ἐν τε τῷ α' περὶ δυσπνοίας κἂν τῷ β' τῶν εἰς τὸ προγνωστικὸν ὑπομνημάτων, ἔνθα τὴν ῥῆσιν ἐξηγούμην τήνδε· πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὼν πόνον σημαίνει ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισιν, ὡς ἐστὶ τι σμικρὸν ἅμα καὶ

ἀραιὸν πνεῦμα ψυχομένης καὶ νεκρουμένης ἤδη τῆς ζωτικῆς δυνάμεως γινόμενον, ὃ διὰ τινος τῶν χωριστῶν συμπτωμάτων ἐδήλωσεν εἰπὼν, ψυχρὸν δ' ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίγνεται τοῦτο γοῦν ἡγητέον αὐτὸν καὶ νῦν εἰρηκέναι, κατὰ μὲν

τὴν β' ἡμέραν βραχὺ, κατὰ δὲ τὴν η' λεπτὸν καὶ μινυθῶδες. ἔστι μὲν γάρ τι καὶ ἄλλο πνεῦμα βραχὺ τε ἅμα καὶ πυκνόν, ὁδύνην σημαῖνον, ὡς ἐδείκνυμεν, ἥτοι γε ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς μορίοις ἢ τοῖς παρεγκειμένοις αὐτοῖς. ἀλλ' ἐὰν ἀμφότερα παραβάλλῃς ἀλλήλοις, βραχύτερον πολὺ τὸν ἔξωθεν εἶσω ἐλκόμενον ἀέρα κατὰ τὸ ἕτερον εὐρήσεις, ὃν σμικρὸν ἅμα καὶ ἀραιὸν ἔφη γίνεσθαι. τὸ γὰρ πρὸς τὸ βραχὺ πυκνὸν ἀναπληροῖ τῇ συνεχείᾳ τὸ καθ' ἐκάστην εἰσπνοὴν ἐνδεές, ὡς οἱ συνεχῶς πίνοντες βραχὺ. καὶ γὰρ τούτων βραχυπότους ἐρεῖς ὅσοι καὶ βραχὺ καὶ διὰ πολλοῦ πίνουσιν. εἰ δέ τις βραχὺ μὲν, ἀλλὰ συνεχῶς πίνει, τοῦτον ἀπλῶς οὐκ ἂν εἴποις βραχύποτον, ἀλλὰ μετὰ βραχὺ πίνοντα. κατὰ τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον ὁ κυρίως ὀνομαζόμενος βραχύπνους,

καθ' ἐκάστην εἰσπνοὴν οὐ βραχὺ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου τὸν ἔξωθεν ἀέρα διὰ τοῦ λάρυγγος ἐπισπᾶται. τάχ' οὖν ζητήσεις κατὰ τί προειρηκῶς ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῇ α' τῶν ἡμερῶν πυρετὸν ὅξυν γεγενέσθαι, τῇ β' βραχύπνουν ἔφη τὸν ἄνθρωπον εἶναι. δέδεικται γὰρ ἡμῖν ἐν τοῖς σφοδροῖς πυρετοῖς πνεῦμα μέγα καὶ πυκνὸν γενόμενον. φήσομεν ὅτι ἐν μὲν τῇ α' τῶν ἡμερῶν τὸ διὰ τοὺς σηπομένους χυμοὺς ἀναφθὲν πυρετῶδες θερμὸν αὐτὸ μὲν διεφορήθη, κατελείφθη δὲ τὸ ἐμφυτον μόνον ἀσθενές ὑπάρχον, ὡς ἤδη σβέννυσθαι, πρὶν αὐθις ἀναφθῆναι τὸ πυρετῶδες θερμὸν, οἷον ζεσάντων τῶν σηπομένων χυμῶν. ἡ β' τῶν ἡμερῶν ἤνεγκε τὸ τῆς ψύξεως σημεῖον. ἀπόδειξις δὲ τούτου μεγίστη. τηνικαῦτα γὰρ βραχύπνουν αὐτὸν γεγενέσθαι φησὶ καὶ κατεψύχθαι. γράφει γοῦν ἐπὶ τῆς δευτέρας ἡμέρας ὧδε. δευτέρῃ περὶ μέσον ἡμέρης ψύξις ἀκρέων τὰ περὶ χεῖρας καὶ κεφαλὴν μᾶλλον, ἄναυδος, ἄφωνος, βραχύπνοος ἐπὶ χρόνον πολὺν. ἐπὶ δὲ τῆς η' πάλιν τάδε γράφει, η'

πρωτὶ μὲν ἐκοιμήθη μικρὰ, ταχὺ δὲ ψύξις, ἀφωνία, λεπτὸν πνεῦμα καὶ μινυθῶδες. ἔνθα μοι καὶ τούτῳ πρόσχες τὸν νοῦν, ὀπηνίκα κατεψύχθη μετὰ τῆς κακοπνοίας καὶ τὴν ἀφωνίαν αὐτῷ γεγενέσθαι φησὶ καὶ αὐτὴν εἰωθυῖαν πολλάκις ἐπὶ νεκρώσει τῆς φύσεως γίνεσθαι. κατὰ τὴν δ' ἡμέραν ἡνίκα γράφει, ψύξις, ἄναυδος, ἄφωνος ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἐμφαίνει διὰ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον προσθήκης καὶ τὸ βραχύπνουν αὐτὸν γεγενέσθαι. καταλείπεται τοίνυν ἐπὶ τούτου ἡμῖν ἐξηγήσασθαι διὰ τί προειπὼν ἄναυδος ἐπήνεγκεν ἄφωνος. ἔστι δὲ καὶ τούτου λόγος τοιοῦτος. τὴν αὐδὴν οὐτε πᾶν τὸ τῆς ἀκοῆς ἴδιον αἰσθητὸν οἱ παλαιοὶ φαίνονται καλοῦντες, οὐτ' ἐκεῖνο τὸ εἶδος αὐτοῦ μόνον, ὅσον ἐκπέμπεται κατὰ προαίρεσιν τοῦ ζώου διὰ τοῦ στόματος, ἐν ᾧ περιέχεται καὶ τὸ κλαῖειν καὶ τὸ συρίττειν, οἰμῶζειν τε καὶ βήττειν καὶ ὅσα τᾶλλα τοιαῦτα, μόνην δὲ τὴν ἀνθρώπου φωνὴν, καθ' ἣν διαλεγόμεθα πρὸς ἀλλήλους, αὐδὴν ὀνομάζουσιν. οὕτω γοῦν καὶ ὁ ποιητὴς ἡνίκα ἐποίησε τοῖς ἰδίους ἵπποις διαλεγόμενον τὸν Ἀχιλλεῖα, τηνικαῦτα

φησὶ τὸν ἕτερον αὐτῶν ἀμείψασθαι λόγοις χρησάμενον ἀνθρωπίνῃ διαλέκτῳ.

Αὐδῆντα, γὰρ φησιν, ἔθηκε θεὰ λευκώλενος Ἥρη.

οὐκ ὡς ἄφωνον ὄντα πρότερον, οὐχ ὡς οὐκ ἔχοντα τὴν κοινὴν τῶν ἵππων φωνήν, ἀλλ' ὡς οὐκ ὀνομαζομένην αὐδὴν ἐκείνην. οὕτως οὖν καὶ θεὸν αὐδήεσαν εἶρηκε τὴν ἀνθρωπίνην διαλέκτῳ χρωμένην, ὅτι καὶ αὐτὴν ἀνθρωποειδῆ φασιν εἶναι μὴ πάντων τῶν θεῶν τοιούτων ὑπαρχόντων. ἐναργῶς γοῦν ἥλιος καὶ σελήνη καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἄστρον ἀποκεχώρηκε πάμπλου τῆς τῶν ἀνθρώπων ιδέας. καὶ ὁ Ἱπποκράτης οὖν ἀναυδον μὲν εἶπεν ἐπὶ τοῦ μὴ δυναμένου διαλέγεσθαι, τὸν δ' ἄφωνον ἐπὶ τοῦ μηδ' οἰμῶξαι μηδὲ βοῆσαι δυναμένου. δῆλον δέ ἐστι τὸ τοιοῦτον μοχθηρότερον εἶναι τῆς ὡς ἂν εἴποι τις ἀναυδίας. οἷς οὖν ἡ γλῶττα μόνη παραλέλυται, φωνεῖν μὲν μέγιστον ἐνίοτε δύνανται, διαλέγεσθαι δ' οὐ δύνανται. εἰ δὲ μηδὲ ἐκφωνεῖν οἰοί τε

εἶεν, ἐσχάτης νεκρώσεως ἐστὶ τὸ τοιοῦτον γνῶρισμα τῶν οὕτως ἐχόντων, μὴ οἰμωζόντων μήτε στεναζόντων μήθ' ὅλως φθέγγεσθαι δυναμένων. Σαβῖνος δὲ καὶ ταῦτα τοῖς ἄλλοις τὸν μὲν οὐδ' ὅλως ἔχοντα φωνὴν οὐδεμίαν ἀναυδον εἰρησθαι νομίζει, τὸν δ' ἄφωνον ἐν ἴσῳ τῷ ἀπόπληκτον ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους γεγράφθαι φησὶν, ὥσπερ οὐ δυναμένου καλέσαι τὸν οὕτω διακείμενον ἀπόπληκτον. οὐ μὴν οὐδὲ τᾶλλα τὰ κατὰ διάθεσιν εἰρημένα συνάδει τῷ γεγονέναι τὸν προκείμενον ἄρρωστον ἀπόπληκτον.

Chapter 3.3

Section 3.3.75

Ὁ φρενιτικὸς τῇ πρώτῃ κατακλιθεὶς ἤμεσε ἰώδεα, πολλὰ, λεπτὰ, πυρετὸς φρικώδης, πολὺς ἰδρώς, ξυνεχὴς διόλου, κεφαλῆς καὶ τραχήλου βάρος μετὰ ὀδύνης, οὖρα λεπτὰ, ἐναιωρήματα σμικρὰ, διεσπασμένα, οὐχ ἰδρωσεν. ἀπὸ δὲ κοιλίης ἐξεκόπρισεν ἄθρόα, πολλὰ παρέκρυσεν, οὐδὲν ὑπνωσεν. δευτέρῃ πρωΐ ἄφωνος, πυρετὸς ὀξύς, ἰδρωσεν,

οὐ διέλιπεν, παλμοὶ δι' ὅλου τοῦ σώματος, νυκτὸς σπασμοί. τρίτῃ παρωξύνθη πάντα, τετάρτῃ ἀπέθανεν.

Οὗτος ὁ ἄρρωστος ὀξυτάτης φρενιτίδος ἐστὶ παράδειγμα κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν εὐθέως συνεισβαλλούσης τῷ πυρετῷ καὶ πάντα γε ἐθεασάμην ἐντὸς τῆς ζ' ἡμέρας, ἀποθανόντας τοὺς οὕτω φρενιτίσαντας. ὀλίγοι δὲ πάνυ καὶ σπάνιοι ταύτην ὑπερέβαλον. ἄξιον δὲ θαυμάσαι τὴν τῶν τοιούτων νοσημάτων γένεσιν, ὅπως ἐξαίφνης ἐπιτίθεται τοῖς ἀμέμπτως ὑγιαίνουσιν. οὐ γὰρ δὴ ὥσπερ ἐξαιφνίδιος ἡ γένεσις αὐτῶν ἐστίν, οὕτω καὶ ἡ τῆς γενέσεως αἰτία, καθάπερ εἰ καὶ φάρμακον ἔλαβε θανάσιμον ὁ ἄνθρωπος, ἢ τι τῶν χαλεπωτάτων θηρίων ἔδακεν αὐτόν, ἀλλὰ κατὰ βραχύ πως ἠϋξήσαν ἐν τῷ σώματι τὴν τὰ τοιαῦτα πάθη δυναμένην αἰτίαν ἐργάσασθαι, καθάπερ ἐπὶ τῶν λυσοδοήκτων συμβαίνει. πρόδηλον γὰρ ὅτι κἀκείνοις οὐκ ἀργῶν οὐδ' ἡσυχάζων ὁ τοῦ κυνὸς ἰὸς, οὐδὲν ἑαυτῷ γνῶρισμα παρέχει πολλῶν ἐφεξῆς ἐνίοτε μηνῶν. ἐξαίφνης δ' αὐτοῖς

συμβαίνει θεασαμένοις ὕδωρ φοβηθῆναι, κἀντεῦθεν ἤδη διὰ ταχέως ἀπόλλυσθαι. πολλῷ μὲν αὐξανομένης χρόνῳ τῆς τὴν λύτταν ἐργαζομένης

αίτιας, ὅταν ἅπαξ εἰς τοῦτ' ἀφίκεται ταχὺν ἐπιφερούσης τὸν θάνατον. σχεδὸν οὖν κἀπὶ τῆς νῦν εἰρημένης φρενίτιδος ἡθροίζετό τις ἐν τῷ σώματι μοχθηρὸς χυμὸς ἰὼ δηλητηρίῳ παραπλησίως, ἐναργῶν μὲν τι κατὰ βραχὺ ἐπὶ τοῖς σώμασιν, οἷς ὁμιλῶν ἐτύγχανεν. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνα προδιετίθετό πως, ὃ τε χυμὸς αὐτὸς ἐπὶ πλεῖστον ἠϋξήθη κακοηθείας, ἐξαιφνίδιον ἐφάνη θανατῶδες σύμπτωμα. καὶ γάρ τοι καὶ τῷ φρενιτικῷ οὕτω κατὰ τὴν ἀρχὴν εὐθέως ἔμετος ἰωδῶν ἐγένετο, πυρετοῖς ἐπομένοις ὡς τὸ πολὺ διακαέσιν. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῶν θανασίμων φαρμάκων ἀποθνήσκουσιν ἔνιοι δευτεραῖοι καὶ τριταῖοι, τῆς ποιότητος αὐτῶν, οὐ τοῦ πλήθους ἐργαζομένης τὸν θάνατον, οὕτω καὶ τὸν ἄρρωστον τοῦτον εὐθέως ἀποθανεῖν ἡγητέον τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν ὑπὸ τῆς ποιότητος τῶν ἰωδῶν χυμῶν, οὐχ ὑπὸ τῆς φρενίτιδος διαφθαρέντα, παρακολουθῆσαι δὲ αὐτῷ. τὴν φρενίτιν ὥσπερ τι σύμπτωμα. τεταρταίους μὲν

οὖν καὶ πεμπταίους εἶδον ἀπολλυμένους ἐξ ἀρχῆς εὐθέως ἀλόντας, ὀξεία φρενίτιδι, τριταῖον δ' οὐκ εἶδον, ὥσπερ οὐδὲ μέχρι τῆς κ' ἐκταθέντα. φαίνεται τοίνυν ὁ Ἱπποκράτης τοῦτον μὲν ὡς ὀξύτατα διαφθαρέντα δηλώσας ἡμῖν. ἕτερον δ' ὀλίγον ὕστερον ὡς παραλογώτατον χρονίσαντα, περὶ οὗ κατὰ τὸν οἰκεῖον λόγον ἐπισημανοῦμεν.

Chapter 3.3

Section 3.3.76

Ἐν Λαρίσση φαλακρὸς μῆρὸν δεξιὸν ἐπόνεσε ἐξαίφνης, τῶν δὲ προσφερομένων οὐδὲν ὠφέλει. τῇ πρώτῃ πυρετὸς ὀξύς, καυσώδης, ἀτρεμέως εἶχεν, οἱ δὲ πόνοι παρείποντο. δευτέρα τοῦ μηροῦ μὲν ὑφίεσαν οἱ πόνοι, ὁ δὲ πυρετὸς ἐπέτεινεν, ὑπεδυσφόρει, οὐκ ἐκοιμᾶτο, ἄκρεα ψυχρά, οὖρων πλῆθος διήει οὐ χρηστῶν. τρίτῃ τοῦ μηροῦ μὲν ὁ πόνος ἐπαύσατο, παρακοπή δὲ τῆς γνώμης καὶ ταραχὴ καὶ πολὺς βληστρισμός. τετάρτῃ περὶ μέσην ἡμέρην ἔθανεν ὀξύτατως.

Τοῦτόν τις τὸν ἄρρωστον ἀναγνοῦς, ἐὰν μὴ προσέχη τὸν νοῦν ἀκριβῶς τοῖς εἰρημένοις, δῆλος ἔσται πρὸς ἅπαν ἄλγημα προσχῶν οὔτε προπετῶς δειλὸς οὔτε θαρράλεος ἀλογίστως. ἀλλ' ὅταν γε ὅτιοῦν μέρος ἀλγῆσαι τύχη, πρῶτον μὲν ἐπίσκεψαι μή τι τῶν ἔξωθεν αἰτίων ἐγένετο. καὶ γὰρ ἐν κινήσεσιν γέ τισι λεληθότως ἐβλάβησαν ἔνιοι καὶ καθ' ὕπνον οὐκ ἐπιτηδεῖως ἐσχηματισμένον τι μόριον ἔχοντες, ἐν τε περιαγωγαῖς τισι καὶ περιστροφαῖς ἐξαιφνιδίους τὰ μόρια ἐρρίγνῳτα καὶ προκατεψυγμένα, σπάσμασί τε καὶ τίλμασιν ἀλίσκόμενα, μεγίστας ὀδύνas φέρει, καθάπερ γε καὶ τὰ ῥήγματα πολλοῖς ἐπώδυνα γίνεται καὶ μᾶλλον ὅσοι ξηροὶ τὴν κρᾶσιν εἰσὶ. καὶ τούτων ἔτι μᾶλλον, ἐὰν παρηβῶντες ἢ γέροντες ᾧσιν. ὅταν οὖν μηδὲν τοιοῦτον φαίνεται τῆς ὀδύνης αἴτιον, ἐξῆς ἐπίσκεψαι τὴν προηγησαμένην δίαιταν, εἰ ἀργότερα παρὰ τὸ ἔθος ἐστίν, ἢ σιτίοις ἐχρήσατο πλείοσιν ὁ ἄνθρωπος πολυτρόφοις, εἰ συνήθων ἐκκρίσεων ἐπίσχεσις αὐτῷ γέγονεν. εἰ γάρ τι τοιούτων ἢ καὶ παντάπασιν φαίνεται πλῆθος αἴτιον τῆς ὀδύνης ἡγησάμενον,

ὅτι τάχιστα κένωσον τὸν ἄνθρωπον. οὕτω γὰρ ἐξέσται σοι μετὰ πάσης ἀσφαλείας τοῖς ἀποκρουομένοις τὰ ρεύματα κατὰ τῶν ὀδυνωμένων χρήσασθαι μερῶν. εἰ δὲ πρὸ τοῦ κενῶσαι τι τούτων πράξεις ἀποστρέψεις εἰς τὰ κυριώτατα μέρη τὸ πλῆθος. οὐ μὴν οὐδὲ θερμαίνειν τε καὶ παρηγορεῖν ἐστὶ θαρρῆναι τὰ πονούμενα μόρια πρὶν κενῶσαι τὸ σῶμα. πολλάκις γὰρ εἰς ἅπαν ἐστὶ τὸ πεπονθὸς ἐκ τῶν τοιούτων βοηθημάτων ἔλκον τὸ πλῆθος, ὡς καθ' ἕτερον τρόπον ἐν κινδύνῳ γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἀμέτρως φλεγμῆναντος τοῦ μέρους. εἶρηκε δὲ καὶ αὐτός, ὡς ἔμαθες, ἤδη περὶ τῶν τοιούτων ἀποστάσεων, ἃς ἤτοι μὴ δύνηται δέξασθαι τὸ μέρος ἢ δεξάμενον μὴ φέρειν. ἐὰν μέντοι ἐκ τῆς προηγησαμένης διαίτης ἐμφαίνεται μηδὲν εἶναι πλῆθος ἐν τῷ σώματι, τοῖς πρὸς τὰς ὀδύνας βοηθήμασιν ἀκίνδυνον χρῆσθαι πυρίαις τέ τισι καὶ φαρμάκοις ὑγροῖς καὶ θερμοῖς τὴν δύναμιν, ὧν τὴν ὕλην ἐν τοῖς περὶ τῶν φαρμάκων ὑπομνήμασιν ἔμαθες. εἰ δὲ πρὸς τοῦτο μὴ παύηται, κενωτέον ἐστὶν ὅλον τὸ σῶμα. πολλάκις γὰρ ἡθροισταί τι πλῆθος ἐν αὐτῷ

κατὰ βραχὺ σωρευθὲν, οὐ παρακολουθήσαντος ἑαυτῷ ἀνθρώπου τῇ τε ποσότητι καὶ ποιότητι τῶν ἐδεσμάτων. ἐνίοτε δὲ καὶ πυκνότερον ἑαυτοῦ τὸ δέρμα γενόμενον ἐκ τινων αἰτίων λαθόντων, τῶν ιδρώτων ἐπισχὼν τὰς διαπνοίας, αἷτιον ἐγένετο πληθωρικῆς διαθέσεως. διὰ τοῦτο οὖν ἐὰν ἡ ὀδύνη μὴ παύηται πρὸ τῶν βοηθημάτων, κενωτέον ἐστὶν ὅτι τάχιστα τὸν κάμνοντα. τὸ τοίνυν ἐπὶ τοῦ φαλακροῦ οὐκ ἔχω συμβαλεῖν εἰτ' ἐφλεβοτόμησέ τις αὐτὸν εἴτε μή. ὅσον γὰρ ἐπὶ τῷ φάναι τὸν Ἱπποκράτην, τῶν δὲ προσφερομένων οὐδὲν ὠφελεῖ, δύναται λέγειν, ὁ μὲν τις ὡς ἐν τοῖς προσφερομένοις καὶ τῆς φλεβοτομίας ἐμνημόνευσεν, ὁ δὲ τις ὡς οὐκ εἶη τῶν προσφερομένων αὐτῷ βοηθημάτων. ὅσον δὲ ἐπὶ τῷ παρακόψαι τε καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἀποθανεῖν, ὅτι παρελείφθη τὰ βοηθήματα. προσγέγραπται δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ κατὰ τὰ διεσκευασμένα τῶν ἀντιγράφων καὶ τούτῳ τῷ ἄρρώστῳ καὶ τῷ μετ' αὐτὸν πρότερον μὲν τὸ ὄξύ, μετ' αὐτὸ δὲ οἱ χαρακτηῖρες, ὑπὲρ ὧν, ὡς ἔφην, οἱ μὲν περὶ τὸν Σαβῖνον ὀρθῶς φρονοῦντες οὐδὲν εἶπον, ὁ δὲ

Ζεῦξις διελέγχει καθ' ἕκαστον ἄρρώστον τοὺς ἐξηγησαμένους μοχθηρῶς. ἀλλ' ἡμῖν ἔδοξε πάντα τὰ οὕτω προσγεγραμμένα παραλιπεῖν ἐν τῷ νῦν ἐνεστῶτι λόγῳ. γενήσεται γὰρ, ἐὰν δόξη, βιβλίον ἰδίᾳ ὅλον τοῖς καὶ τὰ τοιαῦτα πολυπραγμονοῦσιν ἡδέως, ἐν ᾧ περὶ τῶν ἐν ἅπασιν τοῖς ἄρρώστοις προσγεγραμμένων χαρακτήρων ὁ λόγος ἐσται. νῦν δ' οὐ προσήκει τοῖς χρησίμοις ἀναμινύναι τὰ ἄχρηστα.

Chapter 3.3

Section 3.3.77

Ἐν Ἀβδήροισι Περικλέα πυρετὸς ἔλαβεν ὄξύς, συνεχῆς μετὰ πόνου, δίψα πολλή, ἄση, ποτὸν κατέχειν οὐκ ἡδύνατο, ἦν δὲ ὑπόσπληνός τε καὶ καρηβαρικός. τῇ πρώτῃ ἡμορράγησεν ἐξ ἀριστεροῦ. πολὺς μέντοι ὁ πυρετὸς ἐπέτεινεν, οὕρησε πολὺ, θολερὸν, λευκὸν, κείμενον οὐ

καθίστατο. δευτέρα πάντα παρωξύνθη, τι μέντοι οὔρα παχέα μὲν ἦν, ἰδρυμένα δὲ μᾶλλον. καὶ τὰ περὶ τὴν ἄσιν ἐκούφισεν, ἐκοιμήθη. τρίτη πυρετὸς ἐμαλάχθη, οὔρων πλῆθος, πέποννα, πολλὴν ὑπόστασιν ἔχοντα,

νύκτα δι' ἡσυχίης. τετάρτη περὶ μέσον ἡμέρης ἴδρωσε πολλῶ θερμῶ διόλου, ἄπυρος. ἐκρίθη, οὐδ' ὑπέστρεψεν ὄξύ.

Οὗτος ὁ ἄρρώστος παράδειγμά ἐστι νοσήματος ὀξυτάτου, φοβεροῦ μὲν τοῖς μὴ τεχνίταις, ἐν τάχει δὲ κριθησομένου τοῖς ἐπιστήμοσιν. ὅπου γὰρ ὑπόσπληνος ὢν εὐθύς μὲν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἡμορράγησεν ἐξ ἀριστεροῦ μυκτῆρος πολὺ, τὰ δ' οὔρα παχέα μὲν ἦν καὶ ἀκατάστατα, λευκὰ δὲ κατὰ τὴν χροάν, ἐν δὲ τῇ β' τῶν ἡμερῶν ἰδρύετο, μᾶλλον ἐλπίς ἦν ἀγαθὴ περὶ τὸν κάμνοντα, παυσαμένης δὲ καὶ τῆς ἄσης αὐτῶ κατὰ τὴν β' τῶν ἡμερῶν καὶ ὕπνων γενομένων, ἔτι καὶ μᾶλλον ἐλπίσαι βεβαιότερον ἐν τάχει σωθήσεσθαι τὸν ἄνθρωπον. ἐπὶ δὲ τῆς γ' ἡμέρας καλλίστων τε ἅμα καὶ πλείστων οὔρων γενομένων ἐναργές ἦν ἥδη τὸ κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν τοῦ νοσήματος ἀπαλλαγῆσεσθαι τῆς νόσου τὸν ἄνθρωπον.

Chapter 3.3

Section 3.3.78

Ἐν Ἀβδήροισι τὴν παρθένον, ἣ κατέκειτο ἐπὶ τῆς εἰσόδου, πυρετὸς ὄξύς καὶ καυσώδης ἔλαβε. ἦν δὲ διψώδης καὶ ἄγρυπνος, κατέβη δὲ τὰ γυναικεῖα πρῶτον αὐτῇ. ἔκτῃ ἄσῃ πολλή, ἐρευθος, φοινικώδης, ἀλύουσα. ἐβδόμη διὰ τῶν αὐτῶν, οὔρα λεπτά μὲν, εὐχροα δὲ, τὰ περὶ τὴν κοιλίαν οὐκ ἐνώχλει. ὀγδόῃ κώφωσις, πυρετὸς ὄξύς, ἄγρυπνος, ἀσώδης, φρικώδης, κατενόει, οὔρα ὅμοια. ἐνάτῃ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ τὰς ἐπομένας, οὕτως ἢ κώφωσις παρέμεινε. τεσσαρεσκαδεκάτῃ τὰ τῆς γνώμης ταραχώδεα, ὁ πυρετὸς ξυνέδωκεν. ἐπτακαδεκάτῃ διὰ τῶν ῥινῶν ἐρρύη πολὺ, ἢ κώφωσις σμικρὰ ξυνέδωκε καὶ καθ' ἡμέρας τὰς ἐπομένας ἄσῃ, κωφότης ἐνῆν καὶ παράληρος. εἰκοστῇ ποδῶν ὀδύνη, κωφότης, παράληρος, ἀπέλιπεν, ἡμορράγησε σμικρὰ διὰ ῥινῶν, ἴδρωσεν, ἄπυρος. εἰκοστῇ τετάρτῃ ὁ πυρετὸς ὑπέστρεψεν, κώφωσις πάλιν, ποδῶν ὀδύνη παρέμεινε, παρακοπή. εἰκοστῇ ἐβδόμη

ἴδρωσε πολλὰ ἄπυρος, ἢ κώφωσις παρέλιπεν, ἢ τῶν ποδῶν ὑπέμεινεν ὀδύνη. τὰ δ' ἄλλα τελέως ἐκρίθη.

Αὕτη φαίνεται πληθωρικῶς νοσήσαι καὶ ὅσον γε ἐπὶ τοῖς ἀπ' ἀρχῆς αὐτῇ προσπεσοῦσι καὶ ἔδεισέ τις ὥσπερ τεθνηζομένης. ἢ δὲ τῶν οὔρων εὐχροα μέγιστον σημεῖον ἐπὶ τοῖς πληθωρικῶς νοσοῦσι. ἐπεὶ δ' οὐκ ἦν παχέα, χρονιωτέραν ἐδήλου τὴν νόσον ἔσεσθαι. φαίνονται δὲ ὥσπερ ἐπὶ πάντων τῶν ἀρρώστων οὕτως καὶ ἀνταῦθα τῶν κρισίμων ἡμερῶν περίοδοι σώζεσθαι, καὶ μέντοι καὶ ἡ φύσις ἐν αὐτῇ φαίνεται, κρίσιμα σημειῖα τε καὶ συμπτώματα προδεικνύουσα.

Chapter 3.3

Section 3.3.79

Ἐν Ἀβδήροισιν Ἀναξίωνα, ὃς κατέκειτο παρὰ τὰς Θρηικίας πύλας, πυρετὸς ὁξὺς ἔλαβε, πλευροῦ δεξιοῦ ὀδύνη ξυνεχῆς, ἔβησσε ξηρὴ, οὐδ' ἔπτυε τὰς πρῶτας, διψώδης, ἄγρυπνος, οὖρα εὐχροα, πολλὰ, λεπτά. ἔκτεη παράληρος,

πρὸς δὲ τὰ θερμάσματα οὐδὲν ἐνεδίδου, ἐβδόμη ἐπίπονος, ὁ γὰρ πυρετὸς ἐπέτεινεν, οἱ τε πόνοι οὐ ξυνεδίδοσαν, αἱ τε βῆχες ξυνώχλουν, δύσπνοός τε ἦν. ὀγδοὴ ἀγκῶνα ἔτεμον, ἐρρύη πολλὸν οἶον δεῖ, ξυνέδωκαν μὲν οἱ πόνοι, αἱ μέντοι βῆχες ξηραὶ παρείποντο. ἐνδεκάτῃ ξυνέδωκαν οἱ πυρετοὶ, σμικρὰ περὶ κεφαλὴν ἰδρωσεν, ἔτι βῆχες καὶ τὰ ἀπὸ πνεύμονος ὑγρότερα. ἐπτακαιδεκάτῃ ἤρξατο σμικρὰ, πέποννα πτύειν, ἐκουφίσθη, διψώδης ἦν καὶ τῶν ἀπὸ πνεύμονος οὐ χρησταὶ αἱ καθάρσεις. εἰκοστῇ ἰδρωσεν ἄπυρος, μετὰ δὲ κρίσιν ἐκουφίσθη. εἰκοστῇ ἐβδόμη ὁ πυρετὸς ὑπέστρεφεν, ἔβησεν, ἀνῆγε πέποννα πολλὰ, οὖροισιν ὑπόστασις πολλή, λευκή, ἄδιψος ἐγένετο, ὕπνοι. τριακοστῇ τετάρτῃ ἰδρωσε διόλου, ἄπυρος, ἐκρίθη πάντα.

Ἐπὶ τούτου μόνου τοῦ ἀρρώστου ἐν τῷ α' τε καὶ τῷ γ' βιβλίῳ τῶν γεγραμμένων ἀρρώστων ἐμνημόνευσε φλεβοτομίας

ὁ Ἱπποκράτης, οὐχ ὥς μόνου φλεβοτομηθέντος, ἀλλ' ὥς κατὰ τὴν ἡμέραν μόνου. καὶ τῶν ἰατρῶν ὥσπερ ἐκ νόμου τινὸς οὐκέτι μετὰ τὴν δ' ἡμέραν φλεβοτομοῦντων. ὅπου τοίνυν οὗτος ὀγδοαῖος ἐφλεβοτομήθη, πολὺ δὴ πού ἄλλους ἡγητέον δεομένους φλεβοτομίας περὶ β' καὶ γ' καὶ δ' κεχρηῆσθαι τῷ βοηθήματι. παρέλιπε δὲ ὁ Ἱπποκράτης ὥσπερ τῶν ἄλλων ἀπάντων βοηθημάτων, ἐφ' ὧν ἀναγκασθεὶς ἐνίστε γράφειν μηδὲν αὐτοὺς ὑπὸ τῶν προσφερομένων ὠφελεῖσθαι χάριν τοῦ τὴν κακοήθειαν ἐνδείξασθαι τοῦ νοσήματος. οὐ γὰρ θεραπευτικὴν αὐτῷ προύκειτο ταύτην γράψαι πραγματείαν, ἀλλὰ προγνωστικὴν. ἐπὶ τινων δ' οὐδ' ἀπ' ἀρχῆς φαίνεται παραγεγονώς τοῖς ἀρρώστοις. ἐνίστε γοῦν προσγράφει τοῦτο διὰ τέλεος, ἐξ οὗ κἀγὼ οἶδα, τὸ δὲ τι καὶ τότε συνέπεσε τελέως. τοῖς δὲ ἀγνοοῦσι καὶ ἡ τούτων τῶν ἀρρώστων ὠφέλεια δέδεικται μοι διὰ τοῦ α' περὶ κρίσεων, ἐνθα πῶς μὲν ἂν τις γνωρίσειε τὸ τελέως ἄπεπτον νόσημα, πῶς δὲ τὸ πέττεσθαι νυνὶ πρῶτον ἀρχόμενον, ὅπως δὲ τὸ προῆκον ἐν τῇ πέψει καὶ πῶς τὸ πλησίον

ἤδη τῆς τελείας πέψεως ἐπειράθην ἐπιδείξαι σαφῶς. ὁ γ' οὖν Ἀναξίων οὗτος μέχρι μὲν οὖν βήττων ἦν, οὐδὲν δ' ἀπέπτυνεν ὅλως, ἀπεπτοτάτην εἶχε τὴν πλευρῖτιν. ἰα' δ' ἡμέρα πτύειν ἀρξάμενος ἐδήλωσε πέττεσθαι τὴν νόσον, ἔπειτα κατὰ βραχὺ τῷ χρόνῳ προϊόντι οὕτως ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης, κατὰ τὴν κζ' ἀνῆγε πέποννα πολλὰ, οὖροισιν ὑπόστασις λευκή καὶ διὰ τοῦτο τελέως ἐκρίθη τῇ λ' καὶ δ'.

Chapter 3.3

Section 3.3.80

Ἐν Ἀβδήροις Ἡρόπυτος κεφαλὴν ἐπιπόνως εἶχεν ὀρθοστάδην, οὐ πολλῶ δὲ χρόνῳ ὕστερον κατεκλίθη, ᾧκει πλησίον τῆς ἄνω ἀγωγῆς, πυρετὸς ἔλαβε καυσώδης, ὁξὺς, ἔμετοι τὸ κατ' ἀρχὰς πολλῶν χολωδέων, διψώδης, πολλὴ δυσφορίη, οὔρα λεπτά, μέλανα, ἐναιώρημα μετέωρον, ὅτε μὲν, ὅτε δ' οὐ. νύκτα ἐπιπόνως, πυρετὸς ἄλλοτε ἁλλοίως παροξυνόμενος, τὰ πλεῖστα ἀτάκτως, περὶ δὲ

τεσσαρεσκαίδεκάτην κώφωσις, οἱ πυρετοὶ ἐξέτεινον, οὔρα διὰ τῶν αὐτῶν. εἰκοστῇ πολλὰ παρέκρουσε καὶ τὰς ἐπομένας. τεσσαρακοστῇ διὰ ῥινῶν ἡμορράγησε πολὺ καὶ κατενόει. μᾶλλον ἢ κώφωσις ἐνῆν μὲν, ἥσσον δὲ οἱ πυρετοὶ ξυνέδωκαν, ἡμορράγει τὰς ἐπομένας πυκνὰ καὶ κατ' ὀλίγον. περὶ δὲ τὴν ἐξηκοστὴν αἱ μὲν αἱμορράγιαί ἀπεπαύσαντο. ἰσχίου δὲ δεξιῷ ὀδύνη ἰσχυρὴ καὶ οἱ πυρετοὶ ἐνέτεινον, οὐ πολλῶ δὲ χρόνῳ ὕστερον πόνοι τῶν κάτω πάντων. ξυνέπιπτε δὲ ἡ τοὺς πυρετοὺς εἶναι μείζους καὶ τὴν κώφωσιν πολλήν, ἡ ταῦτα μὲν ὑφίεναι καὶ κουφίζειν, τῶν δὲ κάτω περὶ ἰσχία μείζους εἶναι τοὺς πόνους. ἤδη δὲ περὶ τὴν ὀγδοηκοστὴν ξυνέδωκε μὲν πάντα, ξυνέλιπε δὲ οὐδέν. οὔρα τε γὰρ εὐχρῶ καὶ πλείους ὑποστάσις ἔχοντα κατέβαινε, οἱ παράληροί τε μείους ἦσαν. περὶ δὲ ἑκατοστὴν ἡ κοιλίη πολλοῖσι χολώδεσιν ἐπεταράχθη καὶ εἷη χρόνον οὐκ ὀλίγον πολλὰ τοιαῦτα. καὶ πάλιν δυσεντεριώδεα μετὰ πόνου. τῶν δὲ ἄλλων

ῥαστῶν. τὸ δὲ ξύνολον οἱ πυρετοὶ ἐξέλειπον καὶ ἡ κώφωσις ἐπαύσατο. ἐν ἑκατοστῇ τελέως ἐκρίθη καῦσος.

Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἄξιος μνήμης ἐξαρκέσας νοσήματι χαλεπῷ διὰ τὴν εὐρωστίαν τῆς δυνάμεως. ἀδύνατον γὰρ ἄλλως ἀντισχεῖν ἰσχυρῷ πάθει. καὶ πάντως ἦν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αὐτοῦ ῥώμη τε ἅμα καὶ πάντα τᾶλλα τὰ κατὰ τὴν φύσιν σωζόμενα. καὶ μοι λέλεκται καὶ ἄλλοτε παραλελεῖσθαι τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐπὶ τῶν πυρεττόντων προγνώσεως τῷ Ἱπποκράτει. φαίνεται δ' οὖν τῷ κάμνοντι καὶ τὰ περὶ τὴν ἀναπνοὴν τε καὶ τὴν ὄρεξιν ἄμεμπτα γεγονέναι, μεγάλην ἔχοντα δύναμιν εἰς σωτηρίαν, ὥς αὐτὸς ἐδίδαξεν. ὁ πυρετὸς δ' ἐν ἀρχῇ μὲν ὁξὺς εἰσέβαλεν, ἐξελύθη δ' αὐτοῦ κατὰ τὸν ἐξῆς χρόνον ἢ ὁξύτης. ἔγραψε δ' ἐπ' αὐτοῦ, πυρετοὶ ἄλλοτε ἁλλοίως, παροξυνόμενοι τὰ πλεῖστα ἀτάκτως. ἐν δὲ μόνον ἐγένετο χαλεπὸν τῷ κάμνοντι σημεῖον, ἡ τῶν οὔρων λεπτότης τε καὶ μελανότης. διὸ καὶ πολλῶ χρόνῳ μόγις ἡ φύσις ἐκράτησε τοῦ νοσήματος, αἱμορράγιαν

τε κινήσασα κατὰ τὴν μ' ἡμέραν ἐκ κρισίμων οὔσαν, ἰσχίου τε ὀδύνην καὶ τῶν κάτω πάντων ἐργασομένη μετὰ ταῦτα. δεῖται γὰρ τὰ μεγάλα τῶν νοσημάτων καὶ τῶν κρινόντων αὐτὰ γενναίων, ἀλλ' οὐδ' ἐπὶ τούτῳ ἐπαύσατο τελέως ἡ νόσος. περὶ δὲ τὴν κ' ἡμέραν ἐφάνη σημεῖα πεττομένης αὐτῆς διὰ τῶν οὔρων, ἐφ' οἷς μετὰ βραχὺ μέχρι τῆς ρ' πεφθεῖσα τὴν παντελεῖ λύσιν ἐποιήσατο.

Chapter 3.3

Section 3.3.81

Ἐν Ἀβδήροισι Νικόδημον ἐξ ἀφροδισίων καὶ πότων πυρετὸς ἔλαβε. ἀρχόμενος δὲ ἦν ἀσώδης καὶ καρδιαλγικός, διψώδης, γλώσση ἐπεκαύθη, οὖρα λεπτά, μέλανα. δευτέρᾳ ὁ πυρετὸς παρωξύνθη, φρικώδης, ἀσώδης, οὐκ ἐκοιμήθη, ἤμεσε χολώδεα, ξανθὰ, οὖρα ὅμοια, νύκτα δι' ἡσυχίης, ὕπνωσε. τρίτῃ ὑφῆκε πάντα, ραστώνῃ δὲ ἦν περὶ ἡλίου δυσμᾶς, πάλιν ὑπεδυσφόρει, νύκτα ἐπιπόνως. τετάρτῃ ῥίγος, πυρετὸς πολὺς, πόνοι πάντων, οὖρα λεπτά, ἐναιώρημα, παρέκρουσε πολλά. ἐβδόμῃ ραστώνῃ,

ὀγδόῃ τὰ ἄλλα ξυνέδωκε πάντα. δεκάτῃ καὶ τὰς ἐπομένας ἐνήσαν μὲν οἱ πόνοι, ἦσαν δὲ πάντες. οἱ δὲ παροξυσμοὶ καὶ οἱ πόνοι τουτέω διὰ τέλεος ἐν ἀρτίῃσιν ἦσαν μᾶλλον. εἰκοστῇ οὖρησε λευκὸν, πάχος εἶχε, κείμενον οὐ καθίστατο, ἴδρωσε πολλά, ἔδοξε ἄπυρος γενέσθαι. δειλῆς δὲ πάλιν ἐθερμάνθη καὶ οἱ αὐτοὶ πόνοι, φρίκη, δίψα, σμικρὰ παρέκρουσεν. εἰκοστῇ τετάρτῃ οὖρησε πολὺ λευκὸν, πολλὴν ὑπόστασιν ἔχον, ἴδρωσε πολλῷ θερμῷ διόλου, ἀπύρετος ἐκρίθη.

Καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐπεσημήνατο λέγων, οἱ παροξυσμοὶ καὶ οἱ πόνοι ἐν ἀρτίῃσι. διὰ τοῦτο γοῦν ἐκρίθη μετὰ τὴν κ' ἡμέραν ἰδρῶτι. τὰ δὲ κατὰ μέρος ὁ μεμνημένος ἀπάντων, ὡς ἔμπροσθεν ἐξηγησάμην ἐν τε τούτῳ τῷ βιβλίῳ καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ δυσι καὶ πρὸ τούτων τῷ προγνωστικῷ τε καὶ προρρήτικῷ, δυνατὸς ἂν εἴη πάντ' ἐξευρίσκειν αὐτός.

Chapter 3.3

Section 3.3.82

Ἐν Θάσῳ γυνὴ δυσάνιος, ἐκ λύπης μετὰ προφάσιος ὀρθοστάδην, ἐγένετο ἄγρυπνός τε καὶ ἄσιτος καὶ διψώδης ἦν καὶ ἀσώδης, ὥκει δὲ πλησίον τῶν Πυλάδου ἐπὶ τοῦ λείου. τῇ πρώτῃ ἀρχομένης νυκτὸς φόβοι, λόγοι πολλοί, δυσθυμία, πυρέτιον λεπτόν, πρῶτ' σπασμοὶ πολλοί, ὅτε δὲ διαλίποιν οἱ σπασμοὶ οἱ πολλοί, παρέλεγεν, ἰσχυρομύθει, πολλοὶ πόνοι, μεγάλοι, ξυνεχές. δευτέρᾳ διὰ τῶν αὐτῶν οὐδὲν ἐκοιμᾶτο, πυρετὸς ὀξύτερος. τρίτῃ οἱ μὲν σπασμοὶ ἀπέλιπον, κῶμα δὲ καὶ καταφορὴ καὶ πάλιν ἔγερσις ἀνίησε, κατέχειν οὐκ ἠδύνατο, παρέλεγε πολλά, πυρετὸς ὀξύς. ἐς νύκτα δὲ ταύτην ἴδρωσε πολλῷ θερμῷ διόλου, ἄπυρος ὕπνωσε, πάντα κατενόει, ἐκρίθη περὶ τὴν γ' ἡμέρην, οὖρα μέλανα, λεπτά, ἐναιώρημα δὲ ἐπὶ πολὺ στοργγύλον, οὐχ ἴδρυτο. περὶ δὲ κρίσιν γυναικεῖα πολλά κατέβη.

Τί ἡ δυσάνιος φωνὴ σημαίνει Κριτίας ἐδήλωσε γράψας ὧδε· δυσάνιος ἐστὶν ὅστις ἐπὶ τοῖς μικροῖς ἀνιᾶται καὶ ἐπὶ τοῖς μεγάλοις μᾶλλον ἢ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ πλείω χρόνον εἴη ἀνιαρὸς ἢ σκυθρωπός, νῦν ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένη δυσάνιος, παραμεινάσης αὐτῇ τῆς λύπης ἐπὶ πλείονα χρόνον, ὅπερ πάλιν μετ' ὀλίγον ἐπὶ τῆς ἐν Κυζίκῳ τὰς διδύμους θυγατέρας τεκούσης ἔφη· σιγῶσα δὲ καὶ σκυθρωπὴ καὶ οὐ πειθομένη.

θαυμάζω γε μὴν πῶς οὐ προσέγραψεν ἐπὶ τῆς γυναικὸς ταύτης ἥτοι γε ἐπεσχῆσθαι τὰ καταμήνια παντάπασιν ἢ μὴ τελέως γεγονέναι. φαίνεται γὰρ ὁξέως τε ἅμα καὶ πληθωρικῶς νοσῆσαι καὶ τῇ γ' τῶν ἡμερῶν εἰς νύκτα δι' ἰδρώτων τε κριθῆναι καὶ καταμηνίων ἐκκρίσεως. ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κρίσιν ἐκκενωθέντα πολλὰ βεβαίαν εἰργάσατο τὴν γενομένην ἀπαλλαγὴν τοῦ νοσήματος. ἡ δὲ τῶν οὖρων χροά, καίτοι μέλαινα γενομένη χαλεπὸν οὐδὲν εἰργάσατο, διότι καταμηνίων ἐπίσχεσις ἦν μελαγχολικωτέρων, ἐφ' οἷς εἰκότως ἡ γυνὴ δυσάνιος ἐγένετο καὶ φοβερά καὶ παρέκρουσεν ἐν μέρει ποτὲ καὶ κωματώδης γενομένη.

Chapter 3.3

Section 3.3.83

Ἐν Λαρίσση τὴν παρθένον πυρετὸς ἔλαβε καυσώδης, ὁξὺς, ἄγρυπνος, διψώδης, γλῶσσα λιγνυώδης, ξηρὴ, οὔρα εὐχροα μὲν, λεπτά δέ. δευτέρα ἐπιπόνως, οὐχ ὕπνωσε. τρίτη πολλὰ διήλθεν ἀπὸ κοιλίης ὑδατόχροα καὶ τὰς ἐπομένας διήει τοιαῦτα εὐφόρως. τετάρτη οὖρησε λεπτὸν, ὀλίγον, εἶχεν ἐναιώρημα μετέωρον, οὐχ ἰδρυτο, παρέκρουσεν ἐς νύκτα, ἔκτη διὰ ῥινῶν λαῦρον ἐρρύη πολὺ, φρίξασα, ἰδρωσε πολλῶ θερμῷ διόλου, ἄπυρος ἐκρίθη. ἐν δὲ τοῖσι πυρετοῖσι καὶ ἤδη κεκριμένων γυναικεῖα κατέβη πρῶτον τότε, παρθένος γὰρ ἦν. ἦν δὲ διὰ παντὸς ἀσώδης, φρικώδης, ἔρευθος προσώπου, ὁμμάτων ὁδύνη, καρηβαρική. ταύτη οὐχ ὑπέστρεψεν, ἀλλ' ἐκρίθη, οἱ πόνοι ἀρτίησιν.

Ὅτι μὲν ὥραν εἶχεν ἡ παρθένος καταμηνίων δῆλόν ἐστιν· ἐξ ὧν αὐτὸς ἔγραψεν εἰπὼν ὧδεν γυναικεῖα κατέβη. τότε πρῶτον φαίνεται καὶ ἡ νόσος αὐτῇ γεγονέναι πληθωρική καὶ κριθῆναι μὲν ἐπὶ τῆς στ' ἡμέρας, διότι καὶ τοὺς πόνους ἔσχεν ἀρτίαις, ὡς αὐτὸς ἔγραψε. παράδοξον δὲ τὸ μὴδ' ὑποστρέψαι, καίτοι τῆς στ' ἡμέρας μὴδέποτε πιστῶς κρινούσης. ξένον οὖν τοῦτο καὶ πάνυ σπάνιον ἐπ' αὐτῆς γενόμενον ἐπεσημήνατο γράφας, ταύτη οὐχ ὑπέστρεψεν, ἀλλ' ἐκρίθη ὡς δέον ὑποστρέψαι. ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν ἔγραψε τοῦ μὴ ὑποστρέψαι, προσθεὶς ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καὶ ἤδη κεκριμένων, γυναικεῖα κατέβη. τὸ γὰρ ἐπιμεῖναι τὴν κένωσιν αὐτῇ ταῖς μετὰ τὴν κρίσιν ἡμέραις ἱκανὸν ἐγένετο βεβαίαν φυλάξαι τὴν προηγησαμένην κρίσιν ἐν τῇ στ' ἡμέρᾳ δι' αἰμορραγίας τε καὶ ἰδρώτων καὶ μάλιστα ὅτι μῆτε φλεγμονὴ τις ἐγένετο κυρίου μορίου μῆτε κακότηες ἦν τὸ πλῆθος. αὐτὸς γὰρ ἐπεσημήνατο πληθωρικὴν εἶναι τὴν διάθεσιν ἐν τῷ φάναι διὰ παντὸς ἐσχηκέναι προσώπου μὲν ἔρευθος, ὁμμάτων δὲ ὁδύνην καὶ καρηβαρίαν. εὐδηλον οὖν

ἦν ὅτι κενώσεως ἐδεῖτο μόνης. καὶ ταύτην ἡ φύσις ἤρξατο μὲν ἐργάζεσθαι τῇ γ' τῶν ἡμερῶν, συνεπλήρωσε δὲ κατὰ τὴν ς'. ὅτι δὲ τῷ λόγῳ τῆς φύσεως οὐχ ὡς σύμπτωμα τῆς νόσου διὰ τῆς γαστροῦς ἢ κένωσις ἐγένετο σαφῶς ἐδήλωσεν αὐτὸς γράφας, τῇ τρίτῃ δὲ πολλὰ διήλθεν ἀπὸ κοιλίης ὑδατόχροα καὶ τὰς ἐπομένας ἦν τοιαῦτα εὐφόρως. τοῦτο προσκείμενον ἐνδείκνυται τῶν λυπούντων γίγνεσθαι τὴν ἐκκρίσιν. ἐπισημήνασθαι

δὲ τῶν κατὰ τὴν διήγησιν αὐτῆς εἰρημένων ἄξιόν ἐστι καὶ ταῦτα τὰ β' πρὸς τοῖς εἰρημένοις, ἐν μὲν τὸ κατὰ τὴν ἀρχὴν γεγραμμένον, γλῶσσα λιγνυώδης, ξηρὴ, δεύτερον δὲ τὸ δ', οὐρῆσαι λεπτὸν, ὀλίγον, εἶχεν ἐναιώρημα μετέωρον, οὐχ ἴδρυτο, παρέκρυσσε. τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν πρότερον εἰρημένον χρήσιμόν ἐστιν εἰς τὸ μὴ παντελῶς ἡγεῖσθαι ὀλεθρίαν τὴν λιγνυώδη γλῶσσαν, ὀνομάζει δ' οὕτως τὴν ἐπικεχρωσμένην οἶον λιγνυῖ τινι, ξηρὰν οὖσαν ἐξ ἀναθυμιάσεως. τὸ δὲ β' ἐπειδὴ καὶ κατ' ἄλλους ἀρρώστους εἰπὼν ἐναιώρημα μετέωρον εὐθέως ἐπήνεγκεν αὐτῷ τὸ παρέκρυσσεν, ἐμφαίνων τοῖς τοιοῦτοις

ἐναιωρήμασιν ἔπεσθαι παραφροσύνην. καίτοι κατὰ γε τὸ προγνωστικὸν ἅπαντα τὰ περὶ τῶν οὖρων διελθὼν οὐδεμίαν ἐξ αὐτῶν εἰς παραφροσύνην ἐποίησατο πρόγνωσιν. εἰσὶν οὖν τὸ σημεῖον τοῦτο καθ' αὐτὸ μὲν οὐδέποτε σημαίνειν παραφροσύνην, συνενδείκνυσθαι δέ ποτε κατὰ συμβεβηκός, ἐπειδὴ πνευματωδέστερον εἶναι δηλοῖ τὸ ἐναιώρημα. κατὰ γὰρ τὸ παντελῶς ἄφυσον εἰς τὸ κάτω τῶν ἀγγείων φέρεται τὰ ἐναιωρήματα.

Chapter 3.3

Section 3.3.84

Ἀπολλώνιος ἐν Ἀβδήροις ὀρθοστάδην ὑπεφέρετο χρόνον πολὺν, ἦν δὲ μεγαλόσπλαγχνος καὶ περὶ ἥπαρ ξυνήθης ὀδύνη χρόνον πολὺν παρείπετο, καὶ δὴ τότε καὶ ἰκτερώδης ἐγένετο, φυσώδης, χροίης τῆς ὑπολεύκου, φαγὼν δὲ καὶ πιών ἀκαιροτέρως βόειον, ἐθερμάνθη μικρὰ τὸ πρῶτον, κατεκλίθη. γάλαξι δὲ χρησάμενος ἐφθοῖσι καὶ ὠμοῖσι, πολλοῖσιν ἀγγείοισι καὶ μηλείοισι καὶ διαίτη κακῇ, πάντων αἱ βλάβαι μεγάλαι. οἱ τε γὰρ πυρετοὶ παρωξύνθησαν,

κοιλίῃ τε τῶν προενεχθέντων οὐδὲν διέδωκεν ἄξιον λόγου, οὐρά τε λεπτὰ καὶ ὀλίγα διήει, ὕπνοι οὐκ ἐνήσαν, ἐμφύσημα κακὸν πολὺ δίψος, κωματώδης, ὑποχονδρίου δεξιοῦ ἔπαρμα ξὺν ὀδύνῃ, ἄκρεα πάντοθεν ὑπόψυχρα, σμικρὰ παρέλεγεν, λήθη πάντων ὅ τι λέγοι, παρεφέρετο. περὶ δὲ τεσσαρεσκαίδεκάτην, ἀφ' ἧς ῥιγώσας ἀπεθερμάνθη, κατεκλίθη καὶ ἐξεμάνη, βοή, ταραχή, λόγοι πολλοὶ καὶ πάλιν ἰδρωσις καὶ τὸ κῶμα τηνικαῦτα προσῆλθε. μετὰ δὲ ταῦτα κοιλίῃ ταραχώδης, πολλοῖσι χολώδεσιν, ἀκρήτοισιν, ὠμοῖσιν, οὖρα μέλανα, σμικρὰ, λεπτὰ, πολλὴ δυσφορίῃ, τὰ τῶν διαχωρημάτων ποικίλως. ἡ γὰρ μέλαινα καὶ σμικρὰ καὶ ἰώδεα, ἢ λιπαρὰ καὶ ὠμὰ καὶ δακνώδη. κατὰ δὲ χρόνους ἐδόκεε καὶ γαλακτώδεα διδόναι. περὶ δὲ εἰκοστὴν τετάρτην διὰ παρηγορίας, τὰ μὲν ἄλλα ἐπὶ τῶν αὐτῶν, σμικρὰ δὲ κατενόησεν. ἐξ οὗ δὲ κατεκλίθη, οὐδενὸς ἐμνήσθη. πάλιν δὲ ταχὺ παρενόει,

ῶρμητο πάντα ἐπὶ τὸ χεῖρον, περὶ δὲ τριακοστὴν πυρετὸς ὀξύς, διαχωρήματα πολλὰ, λεπτὰ, παράληρος, ἄκρεα ψυχρὰ, ἄφωνος, τριακοστῇ τετάρτῃ ἀπέθανε. τουτέω διὰ τέλεος, ἐξ οὗ καὶ ἐγὼ οἶδα,

κοιλίη ταραχώδης, οὔρα λεπτά, μέλανα, κωματώδης, ἄγρυπνος, ἄκρεα ψυχρά, παράληρος, διὰ τέλεος φρενιτικός.

Κἀπὶ τούτου πάλιν ὁ Ἱπποκράτης ὡς ἐπ' ἄλλων πολλῶν, αὐτὸς ἐπὶ τῷ τέλει τῆς διηγήσεως ἐν κεφαλαίοις βραχέσιν ἐδήλωσε τὰ γενόμενα συμπτώματά τε καὶ σημεία, δι' ὧν ἂν τις προγνῶ τὸν ἐσόμενον θάνατον. ἔχει δὲ ἡ ῥῆσις ὥδε· τούτῳ διὰ τέλεος ἐξ οὗ καὶ ἐγὼ οἶδα κοιλίη ταραχώδης, οὔρα λεπτά καὶ μέλανα, κωματώδης, ἄγρυπνος, ἄκρεα ψυχρά, παράληρος διὰ τέλεος. τῶν δὲ κατὰ μέρος οὐδὲν ἐστὶν ἀσαφές, εἴ τις τῶν προεξηγησαμένων ἡμῖν μνημονεύει.

Chapter 3.3

Section 3.3.85

Ἐν Κυζίκῳ γυναικὶ θυγατέρας διδύμους τεκούσῃ καὶ δυστοκησάσῃ καὶ οὐ πάνυ καθαρθείσῃ τῇ μὲν πρώτῃ ἐπῆλθε πυρετὸς φρικώδης, ὄξυς, κεφαλῆς καὶ τραχήλου βάρος μετὰ ὀδύνης, ἄγρυπνος ἐξ ἀρχῆς, σιγῶσα δὲ καὶ σκυθρωπὴ καὶ οὐ πειθομένη, οὔρα λεπτά καὶ ἄχροα, διψώδης, ἀσώδης τὸ πολὺ, κοιλίη πεπλανημένως ταραχώδης καὶ πάλιν ξυνισταμένη. ἔκτῃ εἰς νύκτα πολλὰ παρέλεγεν, οὐδὲν ἐκοιμήθη. περὶ δὲ ἐνδεκάτῃ ἐοῦσα ἐξεμάνῃ καὶ πάλιν κατενόει, οὔρα μέλανα, λεπτά καὶ πάλιν διαλείποντα, ἐλαιώδεα καὶ κοιλίη πολλοῖσι λεπτοῖσι, ταραχώδεσι. τεσσαρεσκαίδεκάτῃ σπασμοὶ πολλοὶ, ἄκρεα ψυχρά, οὐδὲν ἔτι κατενόει, οὔρα ἀπέστη, ἰστὶν ἄφωνος, ἰζὶν ἀπέθανε, φρενίτις.

Οὐ μόνον ὅτι μὴ καλῶς ἐκαθάρθη τὴν λόχειον κάθαρσιν, ὑπελείφθη τῇ γυναικὶ ταύτῃ μελαγχολικώτερον αἶμα,

διὸ κατὰ ἀρχὰς μὲν ἦν σιγῶσα καὶ σκυθρωπὴ καὶ οὐ πειθομένη. μετὰ δὲ ταῦτα παρεφρόνησε σφοδρῶς, ὡς ἐκμανῆναι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν δυστοκίαν φλεγμηνάσης τῆς μήτρας ὁ πυρετὸς ἠϋξήθη. δῆλον δ' ὅτι τῆς κακοχυμίας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀνενεχθείσης ἢ τε παραφροσύνη μανιώδης ἐγένετο καὶ οἱ σπασμοὶ συνηκολούθησαν. αἱ δὲ τῶν κρισίμων ἡμερῶν περίοδοι σώζονται κἀνταῦθα, καθάπερ ἐπὶ πάντων τῶν ἀρρώστων. εἰ δὲ πού τι φανείη σπανίως διαφθειρόμενον, ἐκεῖνο μόνον ἐπισημαίνομαι.

Chapter 3.3

Section 3.3.86

Ἐν Θάσῳ Δεάλκους γυναῖκα, ἣ κατέκειτο ἐπὶ τοῦ Λείου, πυρετὸς φρικώδης ὄξυς ἐκ λύπης ἔλαβεν. ἐξ ἀρχῆς δὲ περιστέλλετο καὶ διὰ τέλεος, αἰεὶ σιγῶσα ἐψηλάφα, ἔτιλλεν, ἔγλυφεν, ἐτριχολόγει, δάκρυα καὶ πάλιν γέλως, οὐκ ἐκοιμάτο, ἀπὸ κοιλίης ἐρεθισμὸς, οὐδὲν διήει, σμικρὰ ὑπομιμνησκόντων ἔπεινεν, οὔρα λεπτά, σμικρὰ, πυρετοὶ

πρὸς χεῖρα λεπτοί, ἀκρέων ψύξις. ἐνάτη πολλά παρέλεγε καὶ πάλιν ἰδρύνθη, σιγῶσα. τεσσαρεσκαίδεκάτη πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα διὰ χρόνου καὶ πάλιν βραχύπνοος. ἑπτακαίδεκάτη ἀπὸ κοιλίης ἐρεθισμός, ταραχώδεα, ἔπειτα τὰ ποτὰ οὐ διήει, οὐδὲν ξυνίστατο, ἀναισθήτως εἶχε πάντων, δέρματος περίτασις καρφαλέου. εἰκοστῇ λόγοι πολλοὶ καὶ πάλιν ἰδρύνθη, ἄφωνος, βραχύπνοος. εἰκοστῇ πρώτη ἀπέθανεν. ἦν ταύτη διὰ τέλεος πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, ἀναισθήτως πάντων εἶχεν, ἀεὶ περιστέλλετο ἢ λόγοι πολλοὶ ἢ σιγῶσα, διὰ τέλεος φρενίτις.

Ἐξ ἀρχῆς αὕτη φαίνεται φρενιτικὴ γενομένη. χαλεπώτατοι δ' εἰσὶν, ὥς καὶ πρῶτον εἶπον, αἱ τοιαῦται φρενίτιδες καὶ τάχιστα πάντας οἷς ἂν γένωνται διαφθεῖρουσιν. ἀλλὰ νῦν γε ὁξέως αὕτη ἄχρι τῆς κα' ἡμέρας ἐξήρκεσεν ἴσως, ὅτι μετρίως ἐπύρεξε. καὶ διὰ τοῦτο ἐπεσημήνατο κατὰ ταύτην τὴν ἄρρωστον μόνην γράψας πυρετοὶ

πρὸς χεῖρας λεπτοί. καὶ φαίνεται γε τὸ τῆς παραφροσύνης εἶδος αὐτῇ μικτὸν ἐκ μελαγχολίας καὶ φρενίτιδος γεγονέναι. τὸ γὰρ, οἱ λόγοι πολλοὶ ἢ σιγῶσα διὰ τέλεος ἐνδεικτικὸν ἐστὶ τῆς τοιαύτης μίξεως. οὐκ οἶδα δ' ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ τοῦ Ἱπποκράτους οὐδὲν ἔγραψαν περὶ τῆς λέξεως ἐν ἧ φησι· πνεῦμα ἀραιὸν, ὅπερ οὐχ ἕτερόν ἐστι τοῦ διὰ χρόνου καὶ φαίνεται δὲ ἐφεξῆς ταυτὸν εἰρηκῶς. μὴ τις οὖν ἦτοι τῆς ἀραιότητος ἐπίτασιν δηλῶσαι βουληθεὶς τὸ διὰ χρόνου προσέγραψεν, ὥς εἰ καὶ οὕτως εἰρήκει, διὰ πάνυ πολλοῦ χρόνου. καὶ γὰρ σύνηθές ἐστιν ἐνίοτε παραλιπεῖν τὸ πολλοῦ καὶ μόνῳ χρήσασθαι τῷ διὰ χρόνου ἢ μὴ συνεχῶς, ὥσπερ ἐπ' ἄλλων ἄλλα. μὴδ' ὥς τὸ ταχὺ τὴν ἄνθρωπον τοιοῦτον ἀναπεπνευκέναι δι' ὅλης τῆς νόσου δηλοῖ. ἐπιφέρων γοῦν ἐρεῖ καὶ πάλιν βραχύπνοος, ἐνδεικνύμενος κἄνταῦθα καθάπερ ἔμπροσθεν ἐκ καταψύξεως οὐ μόνον μικρὸν, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλοῦ τὴν ἄνθρωπον ἀναπνεῖν, ὅπερ ὄντως ἐστὶ βραχὺ πνεῦμα. τὸ γὰρ ἀραιὸν καὶ μέγα, καθόσον μὲν ἀραιὸν ἐστίν, ἦττον ὑπάρχει τοῦ πυκνοῦ τε ἅμα καὶ μεγάλου,

καθόσον δὲ μέγα, πλεον ἐστὶ ταύτη τοῦ μικροῦ καὶ ἀραιοῦ. κατ' ἄμφω τοίνυν μικρὸν ἔσται τὸ βραχὺ καὶ ἀραιόν. καὶ φαίνεται καὶ νῦν ὥσπερ καὶ σὺν καταψύξει τοιαύτη γεγονέναι τὸ γύναιον ἐν οἷα καὶ αὐτῇ ἀπνοίᾳ καταλαμβανόμεναι γίνονται. γράφει γοῦν ἐπ' αὐτῆς κ' λόγοι πολλοὶ καὶ πάλιν ἰδίως ἐρεῖ βραχύπνοος. ἢ δ' ἀφωνίᾳ τοῦπίπαν ἅμα βραχεῖ καὶ ἀραιῷ γίγνεται πνεύματι. ἀλλὰ τό γε διὰ χρόνου μετὰ τοῦ ἀραιοῦ γεγραμμένον ἀντὶ τοῦ διὰ πάνυ πολλοῦ ἐκδέξασθαι χρή. τὸ γὰρ ἐν ὀλίγῳ τῆς νόσου χρόνῳ σημαίνειν οὐ δύναται, κατὰ τὴν τελευτήν τῆς ῥήσεως προσγράψας, ταύτη διὰ τέλεος πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα. τὸ γὰρ διὰ τέλεος εἶωθε λέγειν ἀντὶ τοῦ δι' ὅλης τῆς νόσου μέχρι τῆς τελευτῆς. ὥσπερ δὲ τοῦτο τὸ διὰ τέλεος, οὕτω καὶ τόδε φησὶν, ἀεὶ περιστέλλετο ἢ λόγοι πολλοὶ ἢ σιγῶσα διὰ τέλεος. τὸ μὲν γὰρ λόγοι πολλοὶ φρενιτικόν, τὸ δὲ σιγῶσα μελαγχολικόν, τὸ δὲ περιστέλλετο κοινὸν ἀμφοῖν, εἰ μὴ που ἄρα καὶ διὰ τὴν κατάψυξιν ἐνίοτε περιστέλλετο.

Chapter 3.3

Section 3.3.87

Ἐν Μελιβοίῃ νεηνίσκος ἐκ πότων καὶ ἀφροδισίων πολλῶν πολὺν χρόνον θερμανθεὶς κατεκλίθη, φρικώδης δὲ καὶ ἀσώδης ἦν, ἄγρυπνος καὶ ἀδιψος. ἀπὸ δὲ κοιλῆς τῇ πρώτῃ πολλὰ κόπρα διήλθε σὺν περιρρόῳ πολλῷ καὶ τὰς ἐπομένας, ὑδατόχλοα, πολλὰ διήει, οὖρα λεπτά, ὀλίγα, ἄχρσα, πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα διὰ χρόνου, ὑποχονδρίου ἔντασις ὑπολάπαρος, παραμήκης ἐξ ἀμφοτέρων, καρδίας παλμός διὰ τέλεος, ξυνεχῆς, οὖρησεν ἐλαιώδεις. δεκάτῃ παρέκρουσεν ἀτρεμέως, κόσμιός τε καὶ ἥσυχος, δέρμα καρφαλέον καὶ περιτεταμένον, διαχωρήματα πολλὰ καὶ λεπτά ἢ χολώδεα, λιπαρά. ἰδ' πάντα παρεκρούσθη, πάντα παρωξύνθη, πολλὰ παρέλεγεν. ὀγδόῃ ἐξεμάνη, βληστρισμός, οὐδὲν οὖρει, μικρὰ ποτὰ κατείχετο. τῇ κδ' ἀπέθανε φρενίτις.

Οἱ μὲν πολλοὶ πότοι τά τε νεῦρα βλάπτουσι καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῶν τὸν ἐγκέφαλον. τὰ δ' ἀφροδίσια καὶ ταῦτα μὲν ἱκανῶς λυπεῖ καὶ τὴν δύναμιν καταλύει τε καὶ ἄρρωστον ἐργάζεται. μοχθηρὸν οὖν ἀθροίσας πλῆθος ὁ νεανίσκος οὗτος, εἰκότως ἤρξατο μὲν ἀπὸ πυρετῶν μετρίων, ἐπὶ προήκοντι δὲ τῷ χρόνῳ χείρων ἑαυτοῦ γενόμενος ὕστερον εἰς φρενίτιν ἀκριβῆ περιέστη. γίνεσθαι δ' αὐτὴν ἐδήλου τότε μέγα καὶ ἀραιὸν πνεῦμα καὶ τὸ κόσμιόν τε καὶ αἰσιπηλὸν εἶναι τὸν νοσοῦντα, παρακροῦσαι μέτρια. τοῖς μὲν γὰρ κούφοις καὶ ταραχώδεσιν ἀνθρώποις ἐπὶ σμικραῖς προφάσεσιν αἱ παραφροσύναι γίνονται, τοῖς δ' ἐναντίοις τὸ ἥθος ἐπὶ μεγάλαις αἰτίαις. διὰ τί δὲ τῷ ἀραιῷ πνεύματι τὸ διὰ τοῦ χρόνου προσέγραψε κατὰ τὸν ἔμπροσθεν ἄρρωστον ἐπεσκεψάμεθα. καὶ περὶ τῶν καθ' ὑποχόνδρια παλμῶν ἐν ἄλλοις τε καὶ τῷ προγνωστικῷ διήλθον, ὥστερ καὶ τῆς ὑπολαπάρου καθ' ὑποχόνδριον ἐντάσεως, ὅτι τὴν χωρὶς ὄγκου λέγει καὶ γίνεταί τῶν μὲν μυῶν ἀπαθῶν ὄντων, ἐν διαθέσει δέ τινι διαμενόντων τῶν ἐνδον τοῦ περιτοναίου μορίων.

Chapter 3.3

Section 3.3.88

Δοκέει δέ μοι προσωφελῆσαι κατὰ λόγον τὸ γενόμενον θέρος. τὰς γὰρ θερινὰς νόσους χειμῶν ἐπιγενόμενος λύει καὶ τὰς χειμερινὰς θέρος ἐπιγενόμενον μεθίστησι, καίτοι αὐτό γε ἐπὶ ἐωυτοῦ τὸ γενόμενον θέρος οὐκ εὐσταθὲς ἐγένετο, ἀλλὰ ἐξαίφνης θερμὸν καὶ νότιον καὶ ἄπνοον, ἀλλ' ὅμως πρὸς τὴν ἄλλην κατάστασιν μεταλλάξαν ὠφέλησεν. μέγα δὲ μέρος ἡγοῦμαι τῆς τέχνης εἶναι τὸ δύνασθαι σκοπεῖν καὶ περὶ τῶν γεγραμμένων ὀρθῶς. ὁ γὰρ γνοὺς καὶ χρώμενος τούτοις οὐκ ἂν μοι δοκέει μέγα σφάλεσθαι ἐν τῇ τέχνῃ. δεῖ δὲ καταμανθάνειν ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν τῶν ὥρέων ἐκάστην καὶ τὸ νόσημα ἀγαθὸν ὃ τι κοινὸν ἐν τῇ καταστάσει ἢ ἐν τῇ νούσῳ καὶ ὃ τι κοινὸν ἐν τῇ καταστάσει ἢ ἐν τῇ νούσῳ μακρόν. ὃ τι νόσημα καὶ θανάσιμον, μακρόν, ὃ τι καὶ περιεστηκός.

ὁξὺ ὃ τι θανάσιμον, ὁξὺ ὃ τι περιεστηκός, τάξιν τῶν κρισίμων ἐκ τούτων σκοπεῖσθαι καὶ προλέγειν ἐκ τούτων εὐπορεῖται. εἰδότες περὶ τούτων ἐστὶν εἰδέναι οὐς καὶ ὅτε καὶ ὥς δεῖ διαιτᾶν.

Book 6

Chapter 6.1

Section 6.1.pr

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΣΤ. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Α.

Γαληνοῦ προοίμιον. Εἰς τὸ ἕκτον τῶν ἐπιδημιῶν Ἱπποκράτους συγγραμμάτων ἐλυμήναντο πολλοὶ τῶν ἐξηγητῶν, ἄλλοι ἄλλως, ὥς ἕκαστος ἥλπισε πιθανῶς ἐξηγήσασθαι, τὴν κατὰ τοῦτον λέξιν ὑπαλλάττων, ὥστε ἠναγκάσθην ἐγὼ διὰ τοῦτο τὴν τε παλαιότητα τῶν ἀντιγράφων ἐπιζητῆσαι, τὰ τε ὑπομνήματα τῶν πρώτων ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον, ἐν οἷς καὶ Ζεῦξις ἐστίν

ὁ Ταραντῖνος καὶ ὁ Ἐρυθραῖος Ἡρακλείδης καὶ πρὸ αὐτῶν Βακχεῖός τε καὶ Γλαυκίας. εἰ μὲν οὖν μετὰ τὸ δηλῶσαι τὴν παλαιὰν γραφὴν ἔλεγον ἡμαρτῆσθαι τὴν λέξιν, εἰκὸς εἶη ἂν καὶ διὰ τοῦτο ἐπινοεῖν αὐτοὺς τὴν Ἱπποκράτους γραφὴν εἶναι τήνδε τινὰ, κἄν ἀπεδεξάμην αὐτοὺς, εἴ γε μετὰ τὴν ἐπανόρθωσιν ἐώρων διδάσκοντάς τι χρήσιμόν τε ἅμα καὶ τῆς γνώμης ἐχόμενον τοῦ παλαιοῦ. ἐπεὶ δὲ ἐνίστε καὶ κατ' ἅμφω σφάλλονται, πολὺ βέλτιον ἔδοξέ μοι φυλάττοντι τὴν ἀρχαίαν γραφὴν, αἰεὶ μὲν σπουδάζειν ἐκείνην ἐξηγεῖσθαι, μὴ δυνηθέντι δὲ ποτε τοῦτο πρᾶξαι, πιθανὴν τὴν ἐπανόρθωσιν αὐτῆς ποιεῖσθαι, καθάπερ ὁ Ἡρακλείδης ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐποιήσατο κατὰ τὴν λέξιν ἐκείνην ἐν ᾗ γέγραπται, πρὸς δὲ τὸ Ἀφροδίσιον αἱ οὐραὶ ἔβλεπον. ἐπειδὴ περ τοῖς ἐξηγησαμένοις τὴν οὐραὶ γραφὴν ἀπιθανῶς εἴρηται, τάχα, φησὶ, θύραι μὲν ἦν γεγραμμένον διὰ τοῦ θ, τῆς μέσης δὲ γραμμῆς ἐν αὐτῇ διαφθαρείσης ἔδοξεν ὁ βιβλιογράφος οὐραὶ γεγράφθαι. δυνατόν

γὰρ δὴ οὕτω καὶ λεπτιῆς ἰνὸς ἀπολωλυίας συναπόλλυσθαι τὴν γραμμὴν ταύτην καὶ μιᾶς αὐτὴν ἐκφυγείσης καὶ κατ' ἀρχὰς εὐθύς αὐτὴν ἀμυδρὰν γραφεῖσαν ἐξίτηλον αὐτὴν ὑπὸ τοῦ χρόνου γενέσθαι. πάντων δὲ τῶν ὑπαλλαξάντων τὰς παλαιὰς γραφὰς τολμηροτάτους τοὺς περὶ Καπίτων καὶ Διοσκορίδην εὐρίσκω πράξαντας τοῦτο. πότερον μὲν οὖν ἁμεινόν ἐστιν ἀπάντων αὐτῶν ἢ μόνων τῶν εὐλόγως μεταγραψάντων ἢ μηδενὸς ὅλως μεμνησθαι, σκοπούμενος εὖρον, εἰ μὲν τῷ μήκει τῶν ὑπομνημάτων οὐδεὶς ἐμελλεν ἀναγνωσομένων αὐτὰ δυσχεραίνειν, ἀπάντων μεμνησθαι κάλλιον εἶναι. μεμφομένων δὲ πολλῶν, οὐ τούτοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς συμμέτρως ἔχουσι καὶ μόνᾳ σπουδαζόντων τὰ χρήσιμα, μέσην τινα τούτων ἀμφοτέρων ποιήσασθαι τὴν ἐξήγησιν καὶ τοῦτο εὐθέως ἐν τῇ ἀρχῇ προεῖπον, ὅπως ἀπαλλάττωνται τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων οἱ μὴ

χαίροντες τούτοις. ἐγὼ μὲν γὰρ, ὥσπερ καὶ τὰλλα πάντα, πολλοῖς τῶν δεηθέντων ἐταίρων χαριζόμενος ἐποίησα

καὶ τὰς ἐξηγήσεις ταύτας ἐκείνων ἔνεκα συνέθηκα. θεωρῶν δ' εἰς πολλοὺς ἐκπίπτοντα τὰ γραφόμενα προοιμίων τοιούτων ἐδεήθην. ὥσπερ οὖν τοῦτο προεῖπον, οὕτω καὶ τόδε προειπεῖν ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὡς τὸ τῆς ἐρμηνείας εἶδος ἐν τῷ βιβλίῳ πάμπλου διαλλάττει τοῦ κατὰ τὸ πρῶτον καὶ τρίτον τῶν ἐπιδημιῶν, ἃ σχεδὸν ἅπαντες ἡγοῦνται γεγράφθαι πρὸς ἑκδοσιν ὑφ' Ἱπποκράτους μόνα. τῶν δ' ἄλλων πέντε τὸ μὲν πέμπτον τε καὶ ἑβδομον ἐναργῶς εἶναι νόθα, τὸ δ' ἕκτον τοῦτο καὶ πρὸ αὐτοῦ τὸ δεύτερον, ἐξ ὧν αὐτὸς Ἱπποκράτης ἐαυτῷ παρεσκευάσατο, φασὶν ὑπὸ Θεσσαλοῦ τοῦ υἱέος αὐτοῦ συντεθῆναι. καὶ τινὲς μὲν ἡγοῦνται καὶ αὐτόν τι παραγράψαι τὸν Θεσσαλὸν, τινὲς δὲ ἄλλους τῶν μετ' αὐτόν. ἐν μὲν οὖν τῷ πρώτῳ καὶ τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν καταστάσεις τέ τινες γράφει τοῦ περιέχοντος, ἐφ' αἷς τὰ ἐπιδημήσαντα νοσήματα διηγοῦνται. ταύτη γὰρ ἐπ' αὐτῶν αὐτὸς φαίνεται τῇ λέξει χρώμενος καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἐπίγραμμα τοῖς βιβλίοις τοῦτο ἐποίησατο, τῶν ἐπιδημιῶν

νοσημάτων διδασκαλίας αὐτοῖς γινομένης, οὐ τῶν αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους ἐπιδημιῶν ἃς ἐποιεῖτο κατὰ τὰς πόλεις, ἐνταυθοῖ δὲ τοῦτο μὲν ὀλίγον ἐστίν. τὸ δὲ πλεῖστον εἶδος τῆς διδασκαλίας ἀφορισμοὶ τινες εἶναι φαίνονται κατὰ περιγραφὴν ἕκαστος ἰδίαν γεγρονότες, ὥστε δι' ἀπορίαν οἰκείας ἐπιγραφῆς. καὶ ταῦτα τὰ δύο βιβλία συγχρήσασθαι φασὶ τῇ τῶν ἐπιδημιῶν, ὀλίγιστον ἔχοντα τὸ τῆς ἐπιγραφῆς οἰκεῖον. εἰκότως δὲ αὐτοῖς ὅσον ἐπὶ τῷ χαρακτῆρι τῆς λέξεως τὸ τέταρτον, ἀπολείπεται. πάμπλου τῷ χρησίμῳ τῆς θεωρίας. ὅσοι δὲ Θεσσάλου καταστάσεις ἐπέγραψαν τὸ προκείμενον βιβλίον τοῦτο, προδήλως ἤμαρτον. ἀρκεῖ γάρ μοι ταῦτα προειρηθῆναι, γεγραμμένων ἐνίοις τῶν ἐξηγητῶν καὶ ἄλλων οὐκ ὀλίγων, ἃ διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι μηκύνειν ἀκόλουθον ἦν παραλιπεῖν.

Section 6.1.1

Ὁκόσησιν ἐξ ἀποφθορῆς.

Ἄπαξ εἶπεῖν τινὰ κοινὸν λόγον ἐπὶ κοινῷ πράγματι διέγνωνκα. τῶν δὲ ἀναγνωσομένων ἐκάστῳ κατὰ τὴν οἰκείαν διάλεκτον, ὅπως ἂν ἐαυτὸν πείσει γράφειν ἐξέστω. τινὲς μὲν γὰρ ὅσησι διὰ τριῶν συλλαβῶν, ἐνιοὶ δ' ὁκόσησι διὰ τεσσάρων ἔγραψαν. ἐνιοὶ δ' οὐ διὰ τοῦ κ γράφουσιν ὁκόσησιν, ἀλλὰ διὰ τοῦ π τὴν δευτέραν συλλαβὴν, καθάπερ ὁ Καπίτων οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα. διαφέρει δ' οὐδὲν ὡς πρὸς τὰ τῆς τέχνης ἔργα γράφειν οὕτως ἢ ἐκείνως, ὥστ' ἄμεινον ἔδοξε μοι μόνας ἐκείνας τῶν γραφῶν προχειρίζεσθαι κατὰ τὸν λόγον, ὅσαι τὸ δηλούμενον ὑπαλλάττουσι, τὰς δὲ ἐν αὐτῇ μόνῃ τῇ λέξει διαφερομένας ἄνευ τοῦ καὶ τὰ πράγματα μετακινεῖν ἐπιτρέπειν ὡς ἂν ἐθέλῃ γράφειν καὶ λέγειν ἐκάστῳ. αὐθις οὖν ἀφ' ἐτέρας

ἀρχῆς ἀναλαβὼν τὴν προγεγραμμένην ῥῆσιν ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτῆς

τρέψομαι.

Section 6.1.2

Ὁκόσησι ἐξ ἀποφθορῆς περὶ ὑστέρην καὶ οἰδημάτων ἐς καρηβαρίην τρέπεται καὶ κατὰ τὸ βρέγμα αἱ ὀδύναι καὶ ὅσαι ἄλλαι ἀπὸ ὑστερέων, ταύτησιν ἐν ὀκτῶ ἢ δέκα μηνὶ εἰς ἰσχίον τελευτᾷ.

Ὁ καλοῦσιν ἄμβλωσιν οἱ Ἀττικοί, τοῦτο συνήθως Ἱπποκράτης ἀποφθορὰν ὀνομάζει καὶ τὰ ῥήματα δὲ τὰ περικείμενα τῇ προσηγορίᾳ τῇδε καὶ τὰς ὑπὸ τῶν γραμματικῶν ὀνομαζόμενας μετοχὰς ἀνάλογον αὐτῇ γράφει. τὸ δ' ἄμβλωσκειν, ἴσως γάρ τις ἀγνοεῖ καὶ τοῦτ' αὐτὸ, κατὰ τῆς ἀτελοῦς τῶν ἐμβρύων ἐκπτώσεως ἐπιφέρουσιν, ὅπως ἂν ἡ γεγонуῖα, καὶ τὰ φάρμακα δὲ τὰ τοῦτο ἐργαζόμενα καλοῦσιν ἄμβλωτικά. τὸ μὲν οὖν σημαινόμενον ὑπὸ τῆς λέξεως ἅπαξ

εἰρησθαι νῦν ἀρκέσει. τῶν δὲ χρησίμων ἀρκτέον ἤδη τοσοῦτον ἐπισημνημένους, ὥς ταύτην τὴν ῥῆσιν οἱ παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν ἐν τῇδε τῇ λέξει γράφουσιν. ὁκόσησιν ἀπὸ φθορῆς περὶ ὑστέρας καὶ οἰδημάτων εἰς καρηβαρίας τρέπεται, φθορὰν, οὐκ ἀποφθορὰν βουλόμενοι δηλονότι τὴν ἄμβλωσιν ὀνομάζειν. οἱ δὲ προστιθέντες τὴν ἐξ πρόθεσιν, ἀποφθορὰν δηλονότι αὐτὴν ἐβουλήθησαν καλεῖσθαι. καὶ φαίνεται μὲν οὖν οὕτω πολλάκις ὀνομάζειν Ἱπποκράτης. εἰ μέντοι καὶ νῦν ἄδηλον· ὥσπερ δ' ἐν τούτῳ, κἄν διαφερόντως γράφωσι, τὴν αὐτὴν τοῦ λόγου φυλάττουσι διάνοιαν, οὕτω κἄν τῷ περὶ ὑστέρας πληθυντικῶς ἢ ὑστέρην ἐνικῶς ἢ καρηβαρίην ἢ καρηβαρίας πληθυντικῶς, οὐχ ὑπαλλάττουσι τὴν τοῦ λόγου διάνοιαν. ὅθεν ἐγὼ Γαληνὸς παρητησάμην καὶ τοιαύτας ἐν τῇ λέξει διαφωνίας κρίνειν, ὅσαι τῶν δηλουμένων πραγμάτων οὐδὲν ὑπαλλάττουσι. τὸ γοῦν λεγόμενον ὑφ' Ἱπποκράτους τοιοῦτόν ἐστιν. αἷς ἂν γυναιξὶν ἐπὶ

διαφθορᾷ τῶν ἐμβρύων, οἰδήματα ἐχούσαις, ἐν τῇ μήτρᾳ κατὰ συμπάθειαν ἀκολουθήσῃ καρηβαρία, ταύταις κατὰ τὸ βρέγμα γίνεσθαι τὴν ὀδύνην. ὡσαύτως δὲ καὶ ἄλλας καρηβαρίας, ὅσαι διὰ τὰ τῆς μήτρας πάθη γίνονται, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐρειδούσας ἔχειν τὰς ὀδύνας εἰς τὸ βρέγμα. πρῶτον μὲν οὖν ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐπισκέψασθαι τί ποτε σημαίνει τὸ τοῦ οἰδήματος ὄνομα. φαίνεται γὰρ ὁ Ἱπποκράτης ἀεὶ, καθότι δέδεικται πολλάκις, ἅπαντας τοὺς παρὰ φύσιν ὄγκους οὕτως ὀνομάζειν, ἐάν τε ἀνώδυνοι καὶ σκληροὶ τυγχάνωσιν ὄντες, οὓς ὀνομάζουσιν ἰδίως σκίρρους, ἐάν τε ὀδύνην ἔχωσιν, οὓς ὀνομάζουσιν ἰδίως φλεγμονάς, ἐάν τε ἀνώδυνοί εἰσι καὶ χαῦνοι, καλοῦσι δὲ μόνους τούτους οἰδήματα, νυνὶ μέντοι φαίνεται τοιούτων οἰδημάτων μνημονεύειν, ὅσα τε χρονίῃσι δύναται καὶ καρηβαρίαν ἐργάσασθαι, τουτέστι τῆς κεφαλῆς. ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ ταῖς διαφθοραῖς τῶν ἐμβρύων εἰώθε γίνεσθαι τοῦτο, τὸ φαινόμενον αὐτὸ μαρτυρεῖ. τίς δ' ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ μᾶλλον τῶν ἄλλων τῆς κεφαλῆς μερῶν ὀδυνᾶσθαι τὸ βρέγμα πειρασθέντες

εὐρεῖν ἔνιοι τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον ἀλλήλοις διηνέχθησαν, ἔνιοι μὲν τὸ κατ' ἴξιν, ὅπερ ἐστὶ τὸ κατ' εὐθυωρίαν, αἰτιασάμενοι· τοῖς μὲν γὰρ κατ' ὁσφύν τε καὶ ὅλως τὴν ράχιν ἐν πάθει τινὶ γενομένοις μορίοις ἐπὶ τὸν ὀπίσθιον ἐγκέφαλον ἀνήκειν φασὶ τὴν εὐθυωρίαν· τινὲς δὲ καὶ τῆς μήτρας αὐτῆς τοῖς μὲν τὰ ὀπισθεν πάσχουσι τὰ κατὰ τὸ ἰνίον φασὶ συμπάσχειν, τοῖς δὲ τὰ πρόσω τὰ κατὰ τὸ βρέγμα· τινὲς δὲ ἀποχωρήσαντες ἀπὸ τοῦ κατ' εὐθυωρίαν, ὃ δὴ καὶ κατ' ἔξιν ὁ Ἱπποκράτης ὀνομάζει, συμπάσχειν φασὶ τῇ μήτρᾳ τὸν ἐγκέφαλον, ὥς ἂν νευρώδει μορίῳ νεύρων ἀρχὴν ὄντα αὐτὸν καὶ διὰ τοῦτο γίνεσθαι τὰς καρηβαρίας, ἅτε δὴ πλείστου κατὰ τὸ βρέγμα κειμένου τοῦ ἐγκεφάλου, κατὰ τοῦτο διασημαίνειν μάλιστα τὴν ὁδύνην. ἔνιοι δὲ ἀσθενέστατον εἶναι τοῦτο τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς εἰπόντες εἰκότως φασὶ μειζόνως τῶν ἄλλων αὐτὸ πάσχειν. ὅσοι μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ἐγκεφάλου τῶν κατὰ τὸ βρέγμα ἐπὶ τὰς μήτρας νεῦρα πεφυκέναι λέγουσι, τούτων οὐδὲ μεμνησθαι καλὸν, ὥσπερ ἴσως οὐδὲ τῶν φασκόντων

διότι νευρώδης ἡ μήτρα, διὰ τοῦτο αὐτῇ συμπάσχει τῶν νευρῶν ἡ ἀρχή. πῶς γὰρ οὐκ ἂν ἐγγὺς μᾶλλον ὢν τὸ περιτόναιον καὶ τὰ ἔντερα καὶ ἡ γαστήρ καὶ τὸ διάφραγμα συνεπάθησεν αὐτῇ, νευρώδη γε ὄντα καὶ αὐτά. τούτων δὲ ἔτι χεῖρους οἱ λέγοντες τοῖς ὄρχεσι τὸν ἐγκέφαλον συμπάσχειν, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσιν οὐσίαν ἐγκεφάλῳ καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῇ μήτρᾳ, καὶ γὰρ καὶ ταύτην ὄρχεις ἔχειν. ἐὰν δὲ καὶ τῶν ἔτι φαυλοτέρων ἢ κατὰ τούτους μνημονεύω, τάχ' ἂν τις ἐγκαλέσει μοι καὶ φήσῃ μηδ' ὦν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔγραψα μεμνησθαι με. κάλλιον οὖν ἦν παρητημένον τὰς φλυαρίας αὐτῶν ἅπαξ μηδ' ὅλως ἔτι μνημονεύειν ὦν εἰρήκασι. τῶν δὲ λεγόντων νευρώδη τὴν μήτραν εἶναι κατὰ μὲν τι σημαινόμενον ἀληθῆ τὸν λόγον ἡγητέον εἶναι, καθ' ἕτερον δὲ ψευδῆ. τρία γὰρ ἐστὶ γένη σωμάτων ὁμοιομερῶν ἐν τοῖς ζώοις ἀναιμά τε καὶ ἀκοίλια φαινόμενα, τὰ μὲν ἐξ ὀστέων, τὰ δ' ἐξ ἐγκεφάλου καὶ νωτιαίου,

τὰ δὲ ἐκ μυῶν φυόμενα. ὀνομάζεται δὲ ὑπὸ μὲν Ἱπποκράτους τοῦπίπαν τὸ μὲν πρῶτον αὐτῶν εἰρημένον σύνδεσμος, τὸ δὲ δεύτερον νεῦρόν τε καὶ τόνος, τὸ δὲ τρίτον τένων. ἔνιοι δὲ νεῦρα πάντα καλέσαντες δι' ἣν εἶπον ὁμοιότητα τὸ μὲν πρῶτον αὐτῶν γένος συνδετικὸν εἶναι φασι, τὸ δὲ δεύτερον αἰσθητικὸν τε καὶ προαιρετικὸν, τὸ δὲ τρίτον ἀπονεύρωσιν ὀνομάζουσιν. ἀλλ' οὐδ' ἐξ ἑνὸς τῶν τριῶν τούτων γενῶν ἡ μήτρα μετέχει νεύρων πολλῶν. ἐπεὶ δ' ἑκτασὶν τε καὶ συστολῇν ἄχρι πλείστου τὸ σῶμα αὐτῆς φαίνεται ποιούμενον, ὃ μήτε τοῖς σαρκώδεσι μήτε τοῖς πιμελώδεσι μορίοις ὑπάρχει, κατὰ τοσοῦτον νευρώδη προσαγορευόμενον αὐτὴν ἀπὸ τινος ὁμοιότητος, κἀνταῦθα παράγωγον ὄνομα τῶν νεύρων ποιησάμενοι, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὴν κύστιν οὕτω προσαγορεύειν εἰώθασι καὶ τᾶλλα πάντα τὰ λευκὰ καὶ ἀναιμα κατὰ τὴν οὐσίαν, ὅταν ἐκτείνεσθαι τε μέχρι πλείστου καὶ πάλιν εἰς ἑαυτὰ συνιζάνειν φαίνεται. κατὰ τοῦτο γοῦν αὐτὸ καὶ τὴν τοῦ καλουμένου καυλοῦ φύσιν

ἐν τοῖς τῶν ἀρρένων αἰδοίοις νευρώδη φασὶν εἶναι καὶ τῆς μήτρας τὸν τράχηλον. εἰσὶ δ' οἱ καὶ σηραγγῶδές τε νεῦρον ὀνομάζουσι τὸν καυλὸν

τοῦ αἰδοίου καὶ δι' ἐκείνον καὶ ὅλον αὐτὸ νευρῶδες καλοῦσι. κῶπεται ἐπιλαβόμενοι τῆς ὁμοιότητος οὐ κατὰ τὴν δύναμιν τῶν ὄντως νεύρων, ἀλλὰ κατὰ τὴν σωματικὴν οὐσίαν αὐτῆς οὕσης ζητοῦσι διὰ τί συμπαθείας οὐ φέρει μεγάλας ταῖς τῶν νεύρων ἀρχαῖς ὁ καυλός. ἀρχὰς δὲ δηλονότι νεύρων ἐγκέφαλόν τε καὶ νωτιαῖον λέγω, καὶ κατὰ τὴν μήτραν τοίνυν ἐμφύεται μὲν τινα νεῦρα πάντως, ἥ οὐκ ἂν ἦσθάνετο. μικρὰ δ' ἐστὶ πάνυ ταῦτα παραβαλλόμενα τῷ μεγέθει τοῦ μορίου καὶ διὰ τοῦτο ζητήσεως οὐ μικρᾶς ἐστὶν ἄξιον, ἐάν τις θέλῃ φυσιολογεῖν τὰ τοιαῦτα. τί δὴ ποτε ἔνιαι τῶν ὑστερικῶν ὀνομαζομένων γυναικῶν συνολκαῖς καὶ τάσεσι σπασμῷ παραπλησίαις ἀλίσκονται. ἀλλ' ἐπὶ τε φλεγμαινούσης μήτρας οὐ πάνυ τι φαίνεται τοῦτο γινόμενον, ὥσπερ οἱ πυρετοὶ πάνυ σφοδροὶ καὶ θερμοὶ, δι' οὓς ἡ γλῶσσα γίνεται λιγνυώδης,

ὥς αὐτὸς ἐξῆς ἐρεῖ κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον. ἐχρῆν οὖν καὶ ταῦτα ζητῆσαι πρῶτον, ὅσοι περὶ συμπαθείας τι τῆς κεφαλῆς ἦν πρὸς τὴν μήτραν ἴσχει λέγειν ἐπιχειροῦσιν· ὅτι μὲν γὰρ θερμοὺς καὶ σφοδροὺς ἐπιφέρει πυρετοὺς οἱ τοῖς ἔργοις ὁμιλήσαντες ἴσασιν, οὐχ ὡς οἱ γ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σοφιστεύσαντες, ὑφ' ὧν ἐπληρώθη μάλιστα μακρῶν καὶ ψευδῶν λόγων τὰ βιβλία, τοῖς ἐξ ἀγέλης ἤκουσι τοῦπίπαν ὁμιλοῦσι μειρακίοις, μήθ' ἐορακόσιν ἀβρόωστους μήτ' αὐτοὶ τετριμμένοι περὶ τοῦτο. πάνυ γὰρ ἡμέλῃται τοῖς ἐκεῖ πᾶσιν ἀνθρώποις τὰ κατὰ δίκαιαν. ὅσοι τοίνυν ἐοράκασιν ἐπὶ μήτρᾳ φλεγμαινούσῃ νοσοῦσας γυναῖκας, ἴσασιν ὅπως θερμοὶ καὶ σφοδροὶ πυρετοὶ καταλαμβάνοντες ὅλον τὸ σῶμα διακαίονται τὴν κεφαλὴν ὁμοίως τοῖς καὶ χωρὶς τοῦ παθεῖν τι τὴν μήτραν τοιοῦτοις γινομένοις. ἀλλὰ κἂν μὴ πυρέττον ἐπιδήλως, αἷς ἐπέσχηται τὰ καταμήνια, κίνδυνός ἐστιν ἐν τάχει πυρέξαι, καὶ ταύταις ἡ κεφαλὴ βαρεῖα καὶ πλήρης ἀτμῶν τε καὶ θερμῶν χυμῶν γίνεται καὶ διὰ τοῦτο

αὐτῶν ἔνιαι κωματώδεις εἰσὶν, εἴτε πυρέξουσιν εἴτε μή. ταῦτα μὲν οὕτω φαίνεται γινόμενα. τίς δ' ἐστὶν αἰτία δι' ἣν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι τῆς ὑστέρας ἡ κεφαλὴ πληροῦται μετὰ ταῦτα ἐχρῆν ζητεῖν, εὐχόμενον μὲν εὑρεῖν, εἰ δὲ μή, ἀλλὰ τό γε φαινόμενον ἐκ τῆς ἐμπειρίας φυλάττοντά τε καὶ μεμνημένον. ἐπιχειρήσομεν οὖν ἡμεῖς εἰπεῖν τινὰς περὶ τῶν οὕτως φαινομένων αἰτίας, ἐντεῦθεν ἀρξάμενοι. τῶν κατὰ τὸ σῶμα ἀπάντων μορίων πλείστας τε καὶ μεγίστας φλέβας ἔχουσιν αἱ μήτραι, καὶ ὅταν γε κακοπραγῶσιν ἐξ ἐπισχέσεως καταμηνίων ἢ λοχείων ἢ διὰ τινα φλεγμονὴν ὅπως οὖν γινομένην, ἀναγκαῖον αὐτὰς αἵματος ἐμπίπλασθαι, κἂν ἐπ' αὐτῷ σηπομένῳ πυρετὸς ἀνάπτηται, ἀπὸ τῆς ιδέας τῶν συνόχων ἀναγκαῖον αὐτὸν γενέσθαι. δέδεικται γὰρ ἐφ' αἵματι σηπομένῳ τοὺς τοιοῦτους ἀνάπτεσθαι πυρετοὺς, ἀτμῶν θερμῶν πλήθος οὐκ ὀλίγον ἀναπέμποντας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν. ὅτι δὲ ὑφ' ἧς

ἂν αἰτίας ἡ κεφαλὴ πληρωθῇ τοιούτων ἀτμῶν, αἱ καρηβαρίαι μάλιστα κατὰ τὸ βρέγμα φαίνονται, λυποῦσαι τὸν ἄνθρωπον, οἷς τῶν ἔργων τῆς τέχνης φροντὶς ἐγένετο, φθάνουσι γινώσκοντες πρὶν παρ' ἡμῶν ἀκοῦσαι. ἀλλὰ τίς ἡ αἰτία τοῦ συμβαίνοντος ἴσως ἀκοῦσαι ποθήσεις· ἐρῶ τοίνυν

γέ σοι τήν γέ μοι δοκοῦσαν εἶναι πιθανωτάτην καὶ ταύτην οὐ μίαν, ἀλλὰ πλείους. πρῶτον μὲν γάρ, ὅτι τοὺς εἰρημένους θερμοὺς ἀτμοὺς εὐλογόν ἐστι διὰ τῶν ἀρτηριῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναφέρεσθαι καὶ ταύτας ἐστὶν ἰδεῖν κατ' εὐθὺ τοῦ βρέγματος ἀνερχομένας ἐκ τοῦ τραχήλου τῆς καλουμένης χοάνης ἐκατέρωθεν. ἔπειτα δ' ὅτι καὶ διαπνεῖσθαι καθ' ὅλον τὸν τῆς ὑγείας χρόνον εἴθισται τὰ λεπτὰ καὶ ἀτμώδη τῶν τοῦ ἐγκεφάλου περιττωμάτων κατὰ τὸ βρέγμα μάλιστα· καὶ γὰρ κατὰ τοῦτο ἀραιόταταί εἰσιν αἱ ῥαφαὶ καὶ τὸ κράνιον αὐτὸ λεπτότατόν τε καὶ σηραγγωδέστατον, ἔτι τε πρὸς τούτοις αἰσθητικὰ σώματα κατὰ τὰς ῥαφάς ἐστι πλείω· καὶ γὰρ ὑμένες τινὲς συνάπτουσι τὴν παχεῖαν μήνιγγα τῷ περικρανίῳ καὶ πλῆθος ἀγγείων λεπτῶν

διεξέρχεται. τῶν δ' ἴσων κατὰ τὸ μέγεθος παθημάτων μᾶλλον αἰσθάνονται τὰ αἰσθητικώτερα φύσει, τὰ δὲ μᾶλλον αἰσθανόμενα μᾶλλον ὑπὸ τῶν ὀδυνηρῶν αἰτίων ἀνιᾶται. διὰ ταῦτα μὲν δὴ κατὰ τὸ βρέγμα εἰσὶν αἱ ὀδύναι. καταλείπεται δὲ τὴν αἰτίαν εὐρεῖν, δι' ἣν ἐν ὀκτῷ ἢ δέκα μηνσὶν ἐς ἰσχίον τελευτᾷ, τουτέστι κατασκήπτει τὸ νόσημα ταῖς οὕτως ἐχούσαις. ἐπεὶ δὲ ἀξιούσιν ἔνιοι οὐκ ἐν ὀκτῷ καὶ δέκα μηνσὶν, ἀλλ' ἐν ὀγδῶ ἢ δεκάτῳ, καὶ φασὶν ἐν πολλοῖς τῶν ἀντιγράφων εὐρίσκεσθαι καὶ μάλιστα τῶν παλαιοτάτων τὸ στοιχείον τὸ η' καὶ πάλιν τὸ ι' στοιχείον, ἡ' μὲν ἀντὶ τῶν ὀκτῶ γεγραμμένον, ι' δὲ ἀντὶ τῶν δέκα, προσεπισκέψωμεν καὶ τὴν ἐν τούτοις διαφοράν. ἐὰν μὲν γὰρ ἐν ὀκτῷ ἢ δέκα μηνσὶ λέγωμεν ἐς ἰσχίον τελευτᾶν, ἀπὸ τῆς ἀμβλώσεως, οὐκ ἀπὸ τῆς συλλήψεως ἀριθμήσομεν· ἐὰν δὲ ἐν ὀγδῶ ἢ δεκάτῳ μηνί, τὸν ἀπὸ τῆς συλλήψεως οὕτω χρόνον δηλοῦσθαι φήσομεν. ἐμοὶ δ' οὐκ ἀδύνατον τοῦτο φαίνεται καθ' ἑκατέραν τῶν λέξεων ἐκατέρως ἀκούειν καὶ χρὴ τοῦ λεγομένου τὴν κρίσιν ἐπὶ τῇ πείρᾳ τίθεσθαι,

καθάπερ ἐγὼ διὰ παντὸς ἐπὶ πάντων τε τῶν τοιούτων ἐποίησα καὶ τοῦδε τοῦ νῦν εἰρημένου. καὶ μοι παραφυλάττοντί ποτε ἐν μ' ἡμέραις, ἐνίστε δ' ἐν δύο μηνσὶν ἢ τέτταρσιν ἐφάνη τελευτῆσαν τὸ νόσημα, τισὶ δὲ καὶ μέχρι πλειόνων ἐξετάθη, καὶ τινες ὄντως ἐς ὀγδοὺς ἤλθον μῆνα καὶ ἄλλαι τινὲς ἐς δέκατον. ἐθεασάμην δὲ καὶ τὴν εἰς ἰσχίον ἐκ μήτρας ἀπόστασιν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολλῶν, καίτοι πολλὰς ἐφ' ὑστέραν κακοπραγούσῃ χρονίως πασχούσας εἶδον. ὀκνηρῶς οὖν εἶχον ζητεῖν τὴν αἰτίαν οὗ μήπω τὴν ὑπαρξιν εὖρον ἀληθευομένην. ὁ γὰρ Ἀριστοτέλης ἀξιοῖ προεγνωσμένου βεβαίως τοῦ ὅτι, ζητεῖσθαι χρὴν τὸ διότι. πρὶν δ' ὅτι γίνεται βεβαίως μαθεῖν, εἴ τις ζητοίη τὸ διότι, φανερός ἐστὶν ἀδολεσχεῖν τε καὶ ληρεῖν προηρημένος, οὐ τάληθές εὐρεῖν ὀρεγόμενος. οἱ γοῦν ἐπιχειρήσαντες εἰπεῖν καὶ τοῦδε τὴν αἰτίαν τοιαῦτα λέγουσιν. ὅσοι μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ τῆς ἀμβλώσεως χρόνου εἰς ὀκτῷ ἢ δέκα

μῆνας ἀριθμεῖν ἀξιούσι, τὴν ὑστέραν φασὶν εἰθίσθαι κακοπαθεῖν ἐν δυσὶ τούτοις χρόνοις, ὀγδῶ καὶ δεκάτῳ μηνί. κατὰ μὲν γὰρ τὸν ὀγδοὺ μῆνα στρέφεσθαι τὸ ἔμβρυον, ἀποκυίσκεσθαι δ' ἐν τῷ δεκάτῳ. καὶ νῦν οὖν ταῖς αὐταῖς προθεσμίαις τὴν τῶν λυπούντων ἀπόκρισιν ποιεῖσθαι δι' ἀποσκήμματα εἰς χωρίον πλησίον τε κείμενον καὶ δέξασθαι τὰ πεμπόμενα

δυνάμενον. ὅσοι δ' ἀπὸ τοῦ τῆς συλλήψεως χρόνου κελεύουσιν ἀριθμεῖν, εὐλογώτερον εἶναι φασιν, ὥς εἰ καὶ μηδεμία μεταξὺ φθορὰ περὶ τὸ ἔμβρυον ἐγγέγονει, νεωτέραν δ' ἂν τινα κίνησιν ἢ μήτρα περὶ αὐτὸ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἔσχεν ἢ στρεφόμενον ἢ ἐκκρινόμενον, οὕτω καὶ νῦν ἴσχειν. ἐκάτεροι δ' ἁμαρτάνουσι τὰς κινήσεις τοῦ ἐμβρύου ταῖς ὑστέραις ἀνατιθέντες. εἴτε γὰρ στρέφεται κατὰ τὸν ὄγδοον μῆνα, πάντως δήπου τὴν κίνησιν ταύτην ἔξ' αὐτοῦ ποιεῖται, τὴν τ' ἀποκύησιν, ὅταν κινούμενον ἰσχυρότερον ἀπορρήξῃ τινὰ τῶν περιεχόντων ὑμένων, λαμβάνει, τοῦτο γὰρ κἂν τῷ περὶ παιδίων φύσεως εἴρηται κατὰ τήνδε τὴν λέξιν· Ὄταν δὲ τῇ γυναικὶ ὁ τόκος

παραγίνεται, συμβαίνει τότε τῷ παιδίῳ κινουμένῳ καὶ ἀσκαρίζοντι καὶ χερσὶ καὶ ποσὶ ῥῆξαι τινα τῶν ὑμένων τῶν ἐσωτάτω. ῥαγέντος ἑνὸς οἱ λοιποὶ ἀκινδυνότερην δύναμιν ἔχουσι καὶ ῥήγνυται πρῶτος μὲν ὁ ἐκείνου ἐχόμενος, ἔπειτα ὁ ὑστατος. ὅταν οὖν μηκέτι ἐν τῇ μήτρᾳ περιέχεται τὸ παιδίον ἀμβλωθέν, οὐδὲ τὰς κινήσεις αὐτοῦ σώζεσθαι δυνατόν ἐστιν. ὁμοίως δὲ τούτοις εἰσὶν ἀπίθανοι καὶ ὅσοι φασὶ τὸν ἑβδομον μῆνα καὶ τὸν ἑνατον τὰς ἀποκυήσεις τῶν ἐμβρύων ἔχειν. τὸν δὲ ὄγδοον καὶ δέκατον τὰς παρὰ φύσιν ἀποστάσεις ὑστεριζούσας ἐνὶ μηνὶ τῶν κατὰ φύσιν, ὅπερ κατὰ τὸ δεῦτερον τῶν ἐπιδημιῶν εἰρησθῆναι φασι, κατ' ἐκείνην τὴν λέξιν, ἐν ἣ φησι, τῇ ὑστεραίῃ, ὥσανεὶ τῷ ὑστέρω χρόνῳ ἢ μηνί. προεξηγησάμεθα δὲ τοῦτο κατ' ἐκεῖνο τὸ βιβλίον, ἐγὼ δὲ εἰ λεγόμενον αὐτὸ πρότερον ἐοράκειν οὕτως ἔχον, ἐζήτουν ἂν αὐτοῦ φιλοπονώτερον τὴν αἰτίαν. ἐπεὶ δ' ἐν πολλαῖς χρόνων προθεσμίαις ἐθεασάμην τὰ τῆς ὑστέρας πάθη κρινόμενα καὶ συμφωνοῦντά γε ταῖς τῶν κρισίμων ἡμερῶν περιόδοις, ἃς αὐτὰς ἐδίδαξεν ἐν προγνωστικῷ,

καταλείπω τὴν ζήτησιν τῆς αἰτίας, οὔτε διὰ παντὸς ὁρῶν τὸ εἰρημένον οὕτως ἔχον οὔθ' ὥς πολὺ. τεθεαμένον δ' ἴσως κατὰ τύχην ἐπὶ δυοῖν ἢ τριῶν γυναικῶν τὸν ταῦτα γράψαντα συμβὰν οὕτως, εἴθ' ὁ Ἱπποκράτης αὐτὸς ἐστὶν εἴτε Θέσσαλος εἴτ' ἄλλος τις, ἀποφήνασθαι προπετέστερον ἡγοῦμαι καθολικὴν ἀπόφασιν ἐπὶ πράγματι μήτε διὰ παντὸς, ὥς ἔφην, μήτε πολλάκις γινομένῳ. ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν τέλος ἔχέτω. μνημονεύσωμεν δὲ τῶν προθέντων ἐν τῇ γραφῇ τὸν καὶ σύνδεσμον ἐν τῷ μεταξὺ τοῦτο, ἐς καρηβαρίην τρέπεται καὶ τοῦ κατὰ τὸ βρέγμα ὀδύναι καὶ ποιήσωμεν ὅλην τὴν γραφὴν τοιάνδε· ὁσησιν ἀπὸ φθορῆς περὶ ὑστέρεν καὶ οἰδημάτων ἐς καρηβαρίην τρέπεται καὶ κατὰ τὸ βρέγμα ὀδύναι καὶ ὅσαι ἄλλαι ἀπὸ ὑστερέων, ταύτησιν ἐν ὀκτῷ ἢ δέκα μηνσὶν ἐς ἰσχίον τελευτᾷ. ἱατρικὸν γάρ τινα διορισμὸν εἰς πρόγνωσιν χρήσιμον, οὐκ αἰτιολογικὸν ἐπεισάγουσι τῷ πρόσθεν λόγῳ τοιαύτην ἀξιοῦντες εἶναι τὴν διάνοιαν. ὅσαις γυναιξὶν οἰδημάτων

ἐν ταῖς μήτραις, ἐπ' ἀμβλώσει γινομένων, ἐς καρηβαρίαν τρέπεται καὶ κατὰ τὸ βρέγμα αὐταῖς ὀδύναι γίνονται ταύταις ἐν ὀκτῷ ἢ δέκα μηνσὶν ἐς ἰσχίον μετὰστασίς ἐστι τῶν τὰς μήτρας λυπούντων, ὥς οὔτε πάντων τῶν κατὰ τὰς ὑστέρας οἰδημάτων καὶ τὸ βρέγμα τὰς ὀδύνas ἐργαζομένων

οὔτε πάντων ἐς ἰσχίον κατασκηπτόντων, ἀλλ' ἐκείνων μόνον ὅσα κατὰ τὸ βρέγμα ποιεῖται τὰς ὀδύνας. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο παραφυλάξας εὖρον οὕτω γινόμενον, οὐ μὴν οὐδ' αὐτοὶ τινα λόγον αὐτοῦ λέγουσι. διὰ τί γὰρ ἐκεῖνα μόνον τῶν κατὰ τὰς μήτρας οἰδημάτων ἐς ἰσχίον ἀποσκήπτειν ἀξιοῦσιν ὅσα κατὰ τὸ βρέγμα τὰς ὀδύνας ἐποιήσατο, λέγειν οὐκ ἔχουσιν. οὐδ' ἡμεῖς οὖν αὐτοῖς πιστεύομεν, ὥς ἂν μήτε δι' ἐμπειρίας εἰληφότες τοῦ λόγου τὴν πίστιν μήτ' ἐκ τῆς τοῦ πράγματος φύσεως ἐνδεικτικῶς. εὐδελον δ' ὅτι καὶ τὴν λέξιν ἐκείνην, καθ' ἣν καὶ ἄλλαι ἀπὸ ὑστερέων ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψεν, ἐξηγοῦνται διττῶς. ἔνιοι μὲν ἐπὶ τὰς ἐν τῇ μήτρᾳ διαθέσεις ἀναφέροντες τὸν λόγον, ὥς οὐδὲν ἦττον, ἀπασῶν

αὐτῶν, τῆς προειρημένης τὰς καρηβαρίας τε καὶ κατὰ τὸ βρέγμα μάλιστα γινομένης ὀδύνας ἐπομένης ἔχουσιν. ἔνιοι δ' ἐπὶ τὰς τῆς κεφαλῆς διαθέσεις ἀναφέρουσι τὸν λόγον, ὥς εἰ καὶ οὕτως ἔγραψεν. ὅσαις ἀπὸ φθορῆς καὶ οἰδημάτων ἐς καρηβαρίαν τρέπεται, κατὰ τὸ βρέγμα εἰσὶν ὀδύνη καὶ ἄλλαι δὲ τῆς κεφαλῆς διαθέσεις αἱ ἀπὸ ὑστερῶν γινόμεναι κατὰ τὸ βρέγμα μάλιστα διασημαίνουσιν. ἄλλας διαθέσεις ἀκούσωμεν τὰς ἀναλόγους τῇ καρηβαρίᾳ, καλοῦσι δὲ τὰς μὲν τινὰς αὐτῶν κεφαλαίας, τὰς δὲ ἡμικρανίας, τὰς δὲ κεφαλαγίας ἀπλῶς.

Section 6.1.3

Οἱ φοβοὶ οἱ μὲν κρατεραύχενες ἰσχυροὶ καὶ τᾶλλα καὶ τοῖσιν ὀστέοισιν, οἱ δὲ κεφαλαγέες καὶ ὠτόρρυτοι, τουτέοισι ὑπερῶι κοῖλαι καὶ ὀδόντες παρηλλαγμένοι.

Κάνταυθα πάλιν οὐδὲν διαφέρει πότερα κρατεραύχενες ἐν πέντε συλλαβαῖς ἢ κρατραύχενες ἐν τέτρασί τις γράψειε. τοὺς γὰρ κρατεροὺς ἔχοντας τοὺς αὐχένας, ὅπερ ἐστὶν ἰσχυροὺς, ἐκατέρα τῶν φωνῶν σημαίνει. τὸ μέντοι μακραύχενες, ὅπερ ἔνιοι γράφουσι τὴν παλαιὰν ὑπαλλάττοντες γραφὴν, οὐ ταῦτόν δηλοῖ. κρατερός μὲν γὰρ αὐχὴν ὁ ἰσχυρὸς ὀνομάζεται, διὰ σκληρότητα καὶ μέγεθος ὁστῶν τοιοῦτος γινόμενος τούπιπαν. οὕτως δ' ἔχουσι καὶ οἱ περικείμενοι τοῖς ὀστέοις μῦες τε καὶ τένοντες καὶ σύνδεσμοι. μακροὶ δ' αὐχένες οὐχ ὅπως ἐν ἀρετῇ μέρει γίνονται, ἀλλὰ καὶ μοχθηροὶ τούπιπαν εἰσὶ, παραπλησίως τῷ στενῷ καὶ μακρῷ θώρακι. καὶ γὰρ καὶ τοῦτον εὐρὺν εἶναι προσῆκεν, οὐ πλατὺν μόνον ἢ μακρόν. εὐρὺς δ' ἐν τῇ κατὰ βάθος τε καὶ πλάτος διαστάσει καὶ θώραξ καὶ αὐχὴν καὶ πᾶν ὅτιοῦν ἄλλο γίνεται μόριον, ὅταν ἀνάλογον ἀλλήλοις αὐξηθῇ ταῦτα. πάντως δ' ἐπ' αὐτῶν ἐστὶ καὶ τὸ μῆκος, ἥτοι μείζον ἢ ἴσον γε τοῖς συμμέτρως ἔχουσιν. ὁ μὲν οὖν θώραξ τῶν ἐντυγχανόντων ἡμῖν ἀνθρώπων οὐ φαίνεται, πρὶν γυμνωθῆναι

τὸ σῶμα. τὴν δὲ κεφαλὴν εὐθέως ὀρῶμέν τε καὶ γνωρίζομεν ὃ τί περ ἂν ἔχη κατὰ τε τὴν διάπλασιν καὶ τὸ μέγεθος σφάλμα· κατὰ μὲν τὸ μέγεθος, εἴτε σμικροτέρα τοῦ προσήκοντος ἢ μείζων γεγонуῖα, κατὰ δὲ τὴν διάπλασιν ἢ ἀκριβῶς στρογγύλην, τὴν τε κατὰ μέτωπον ἐξοχὴν καὶ τὴν κατὰ τὸ ἰνίον ἀπολωλεκυῖα τελέως, ἢ φοξὴ προμηκεστέρας τοῦ

δέοντος ἔχουσα τὰς ἐξοχὰς, ἥτοι γ' ἀμφοτέρας ἢ τὴν ἐτέραν ἢ μίαν ἔχουσα μόνην, ἀπολωλεκυῖα δὲ τὴν ἐτέραν. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς μείζονός τε καὶ φοξῆς ἐπισκέπτεσθαι προσήκει τό τε ποσὸν τῆς ὑπεροχῆς καὶ τὴν τοῦ αὐχένος ὑπεροχὴν, εἰς τὸ διαγνῶναι πότερον ἄμεινον αὐτοῖς ἢ χειρόν ἢ κεφαλὴ κατεσκεύασται. δέδεικται γὰρ ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς ὑπομνήμασιν οὐ μικρὰ χρεῖα γινομένη τοῖς ἰατροῖς ἔκ τε τοιαύτης γνώσεως εἰς φυλακὴν τῆς τοῦ μέρους ὑγείας καὶ τὴν ἐσομένην ἐπανόρθωσιν, εἰ φθάσειέ ποτε μαθεῖν. ἐπὶ δὲ τῆς ἐναργῶς μικρᾶς ἐγνωκέναι μὲν χρὴ τὴν σμικρότητα, προσεπισκέπτεσθαι δὲ ἐκ περιουσίας καὶ τὰ κατὰ τὸν τράχηλον. ἐπειδὴ στελέχει παραπλησίως

ἢ ῥάχιν ὡς ἐκ ῥιζώσεως πέφυκε τῆς κεφαλῆς. ἔμαθες γὰρ ἐξ ἐγκεφάλου τῷ νωτιαίῳ μυελῷ τὴν τε τῆς γενέσεως ἀρχὴν εἶναι καὶ τὴν τῶν δυνάμεων χορηγίαν. περιέχουσι δὲ τοῦτον οἱ σπόνδυλοι λεπτὸν μὲν ὄντα μικροί, παχὺν δὲ γενόμενον εὐρεῖς. ὥσπερ οὖν ὁ μέγας μὲν θώραξ εὐρυχωρίαν τε μεγάλην ἔνδοθεν ἔχει, καθ' ἣν ἄθλιπτα καὶ μεγάλα δύο σπλάγχνα περιέχεται πνεύμων καὶ καρδία. ὁ δὲ σμικρὸς ἀνάλογον αὐτῷ καὶ ταῦτα ἔχει σμικρὰ τε καὶ στενοχωρούμενα. κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἢ κεφαλὴ καὶ ἢ ῥάχιν ἀνάλογον ἑαυταῖς ἔχουσιν ἐγκέφαλόν τε καὶ νωτιαῖον. ὅταν μὲν εἰς μέγεθος ἐπιδῶσιν, αὐτοὺς τε μεγάλους εὐρείας τε τὰς τοῦ πνεύματος χώρας ἐν αὐτοῖς ποιοῦσιν, αἱ δὲ σμικραὶ τάναντία. φαίνεται δὲ καὶ τὰ τῆς διανοίας βεβλαμμένα τοῖς ἐναργῶς ἔχουσιν, ἥτοι πάνυ μεγάλας ἢ πάνυ σμικρὰς τὰς κεφαλὰς. ἀλλ' αἱ μὲν σμικραὶ μοχθηραὶ διὰ παντός, αἱ δὲ μεγάλαί γένοιντ' ἂν ποτε κατὰ τὸ σπάνιον ἐπὶ ῥώμῃ

τε τῆς κατὰ ταῦτα δυνάμεως καὶ πλήθει τῆς ὕλης, ἐξ ἧς διεπλάσθησαν, ὅπερ ὑπάρξαι φασὶ καὶ Περικλεῖ τῷ Ἀθηναίῳ συνετωτάτῳ γενομένῳ. σκώπτεται γοῦν ὑπὸ τῶν κωμικῶν ἐπὶ μεγέθει κεφαλῆς. ἔτι δὲ μάλλον, ἂν καὶ τὸ κατὰ φύσιν σχῆμα φυλάττη καὶ τὸν αὐχένα κρατερόν ἔχη καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς δεδορκότας δριμύ, γνωστέον ἄριστα διακεῖσθαι τὴν τοιαύτην κεφαλὴν. αἱ δὲ φοξαί, καὶ γὰρ καὶ τούτων ἔφην τινὰς οὐκ εἶναι μεμπτάς, γίνονται μὲν ὑπαλλαττομένης κατὰ τι τῆς ἀρίστης διαπλάσεως, ἣτις ἔοικε προμήκει σφαῖρα τεθλιμμένη καθ' ἑκάτερον οὔσῃ· ἥτοι δὲ λείπουσαν ἔχουσι τὴν κατ' ἰνίον ἢ μέτωπον ἐξοχὴν ἢ περαιτέρω τοῦ προσήκοντος ἡϋξημένην. ὡς τὸ πολὺ μὲν οὖν, ἔφην, ὥσπερ τὴν μεγάλην, οὕτω καὶ ταύτας εὐρήσεις μεμπτάς. ἐν δὲ τῷ σπανίῳ γίνονται καὶ τούτων τινὲς ἀγαθαί, τῆς διαπλαττούσης δυνάμεως τὴν ὕλην, ἐξ ἧς ἐγενήθη κυούμενος ὁ ἄνθρωπος, ἰσχυρὰς ὑπαρχούσης, ὡς μὴ νικηθῆναι τῷ πλήθει τοῦ ῥυέντος ἐπὶ τὸ χωρίον αἵματος,

ἀλλ' ἐξαρκέσαι τε καὶ ἀντισχεῖν αὐτὸ καὶ διαπλάσαι καλῶς. ἐπεὶ τοίνυν ἥτοι διὰ τὴν ἔνδειαν ὁποτέρας τῶν ἐξοχῶν ἢ διὰ τὴν ἐπαύξησιν αἱ φοξαὶ γίνονται κεφαλαί, πρῶτον μὲν σε χρὴ προσέχειν τὸν νοῦν πότερον αὐξηθείσης ἢ μειωθείσης, οὐ μεμπτόν δ' αἰεὶ, τὸ προσαυξηθείσης. ἀλλὰ συνεπισκέπτεσθαι χρὴ τῆνικαῦτα πρῶτον μὲν τὴν εὐσχημοσύνην τῆς ἐπαυξήσεως· αἱ γὰρ ἀπρεπεῖς ἐπαυξήσεις εἰσι μοχθηραί· δεύτερον δὲ

πότερον ἢ κατ' ἰνίον ἐξοχή τῆς κεφαλῆς αὐτῆς γέγονε μείζων ἢ τὸ κατὰ πρόσωπον μέρος ἠϋξῆται, βέλτιον εἶναι νομίζοντα αὐξηθῆναι τὴν κατ' ἰνίον. αὐτίκα γὰρ ἢ τε κυριωτάτη τῶν κοιλιῶν ἐστὶ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ἡ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ ῥίζωσις. εἴτα καθεξῆς σκοπεῖν τὸν αὐχένα πότερον ἀσθενῆς ἢ κρατερός ἐστιν. ἐὰν γὰρ ἢ τ' ἐξοχή μὴτ' ἀσχήμων ἢ μὴθ' ὑπερβαλλόντως μεγάλη, γενναῖός τε αὐτὴν ἐκδέχεται τράχηλος, ἀποδέχου τὴν ὀξύτητα τῆς τοιαύτης κεφαλῆς. ἰσχυροὺς γὰρ εὐρήσεις τούτους τὰ τε ἄλλα κὰν τοῖς ὁστοῖς. ἐπίσκεψαι

δ' ἐνταῦθα τίνα λέγει τὰ ἄλλα, πότερα τὰ κατὰ θώρακα καὶ ἦπαρ, ὡς εἶναι τὰς τρεῖς ἀρχὰς τοῖς τοιούτοις γενναίας, οὐ μόνον τὴν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον· ἢ τᾶλλα μόνον λέγει διὰ τὰ τὴν πρώτην ἀρχὴν τε καὶ γένεσιν ἐκ τῆς κεφαλῆς ἔχοντα. ταῦτα δὲ ἐστὶ νωτιαῖος καὶ νεῦρα καὶ σὺν αὐτοῖς ἡ τῶν ὀστέων οὐσία καὶ ἡ τῶν μυῶν, ἅπερ ἐξ ἀνάγκης συναυξάνεται καὶ συγκρατύνεται τῇ κεφαλῇ. καὶ ταῦτα δὲ εὐρήσεις ὡς τὸ πολὺ συναυξανόμενα. τοῦ γὰρ αἵματος, ἐξ οὗ διεπλάσθησαν τὰ κατὰ τὴν κεφαλὴν, ὄντος πολλοῦ τε καὶ εὐχρήστου καὶ τὴν ζωτικὴν δύναμιν, ἣν ἐκ καρδίας ἐδείξαμεν ὀρμᾶσθαι καὶ τὴν φυσικὴν τε καὶ θρεπτικὴν ὀνομαζομένην, ἣν ἐξ ἥπατος ἔμαθες ἐπιρρεῖν ταῖς φλεψίν, εὐλογον ὑπάρχειν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἰσχυρᾶς. καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ ζῶν τὰ ὡς θεμέλια τοῦ παντὸς σώματος ἀναγκαῖον εἶναι γενναῖα. τῆς δ' ἐναντίως ἐχούσης κεφαλῆς, κατὰ τε τὸ μοχθηρὸν σχῆμα καὶ τὴν μικρότητα, προσεπισκέψασθαι τὰ τε καθ' ὑπερῶαν ἐν τῷ στόματι χωρία. καλεῖται δ' οὕτως τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ὑψηλῆς χώρας αὐτοῦ, ὅσον ὑπὲρ τὰς ἐκ τῆς

ρίνους εἰς αὐτὸ συντερήσεις ἐστὶ μετέωρον. εὐρήσεις γὰρ οὖν καὶ τοῦτο κοῖλον, ἐφ' ᾧ ἡ φοξότης ὀξεῖα τε καὶ ἀσχήμων ἐγένετο. καὶ γὰρ οὖν καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι τούτους μάλιστα φοξοὺς. ἐπὶ πολλῶν δὲ καὶ ὀδόντες παρηλλαγμένοι φαίνονται, τουτέστιν οὐ κατ' εὐθὺ τοῖς ἄνωθεν οἱ κάτωθεν οὐθ' οἱ τομεῖς τοῖς τομεῦσιν οὐθ' οἱ κυνόδοντες τοῖς κυνόδουσι οὐθ' αἱ μύλαι ταῖς μύλαις, ἀλλ' οἷον ἀνεσπασμένον τε ἅμα καὶ διεστραμμένον αὐτοῖς φαίνεται τὸ στόμα. τούτους οὖν εὐρήσεις κεφαλὴν τε συνεχῶς ἀλγοῦντας καὶ ρευματιζομένους τὰ ὦτα, ποτὲ μὲν ἰχώρι λεπτῷ καὶ ὑγρῷ, ποτὲ δὲ οἷον πυῶδει τε καὶ δυσῶδει, τῶν ἀσθενῶν μορίων εἰωθότων καὶ πολὺ καὶ μοχθηρὸν περίττωμα γεννᾶν. ὁπότ' οὖν σαφὴς ἐγένετο ἡ ῥῆσις, μικρὸν τι προσθεῖς ἐπ' ἄλλην μεταβήσομεν. τὸ δὲ μικρὸν τοῦτ' ἐστὶν ἀνάμνησις ἐνὸς τῶν εἰρημένων μοι κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦδε τοῦ λόγου. φαίνεται γὰρ ἤδη σαφῶς ὑπομνήματι μᾶλλον ἢ συγγράμματι τὸ προκείμενον εὐοικεῖναι βιβλίον,

ἐαυτῷ τινὰ γράφοντος εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Ἱπποκράτους, ὡς ἕκαστον ἔτυχεν ἥτοι θεασάμενος ἢ διὰ λογικῆς σκέψεως ἐξευρών. οὐδὲν γὰρ οὐδ' ἐγγὺς οἰκεῖόν ἐστι τῇ πρώτῃ ῥήσει πρὸς τὴν δευτέραν, καθάπερ οὐδὲ τῇ τρίτῃ πάλιν πρὸς ταύτας.

Section 6.1.4

Ὅσοισιν ὁστέον ἀπὸ ὑπερώης ἀπῆλθε, τουτέοισι μέση ἵζει ἡ ρίς. ὅσοισι δὲ, ὅθεν οἱ ὀδόντες, ἄκρη σιμοῦται.

Τὸ διαφράττον ὅστοῦν τοὺς δύο πόρους τῆς ῥινὸς ἐστήρικται κατ' ἄλλου τινὸς ὅστοῦ λεπτοῦ, τὴν μὲν ἀρχὴν ἔχοντος ἄνωθεν ἐκ τοῦ μεσοφρύου, τελευτῶντος δ' ἐπὶ τὸ πέρας τῆς ῥινὸς, ἔνθα τὰ πτερύγια. κατὰ τοῦτο μὲν οὖν τὸ μέρος ἐπικείται τὸ διάφραγμα τῆς ῥινὸς, ἐκείνοις τοῖς χωρίοις, εἰς ἃ τὰ πέρατα τῶν τομέων ὀδόντων ἀνήκει. τὸ

δ' ἄνωτέρω τούτων ὑπερώα μὲν ὀνομάζεται, στηρίζεται δ' ἐπ' αὐτῆς τὸ μέσον τοῦ διαφράγματος τῆς ῥινὸς. ἔνθα ἂν οὖν ἀπόληται τι τῶν στηριζόντων ὀστέων, καταπίπτον ἐνταῦθα τὸ διάφραγμα κοίλῃν ἐργάζεται κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τὴν ῥίνα, καὶ καλεῖται ταύτης τὸ σύμπτωμα σιμότης.

Section 6.1.5

Αἱ τῶν νηπίων ἐκλάμπεις ἅμα ἥβῃ ἐστὶν οἷσι μεταβολὰς ἴσχουσι καὶ ἄλλας καὶ ἐς νεφρὸν ὀδύνῃ βαρεῖα, ὅταν πληρῶνται σίτου.

Ταύτην τὴν γραφὴν ἀπάντων μὲν τῶν ἐξηγητῶν εἰδόντων, ἀπάντων δὲ τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων ἔχόντων, ἔνιοι τῶν νεωτέρων μεταγράφειν ἐπεχείρησαν ἄλλος ἄλλως, οἱ μὲν ἐπιλήψεις γράφοντες, οἱ δὲ καταλήψεις, οἱ δὲ ἐπιλάμπεις. ἡ δ' ἐξήγησις αὐτῶν ἐπιληψίαν αὐτῷ βούλεται δηλοῦσθαι, παυομένην ὡς τὰ πολλὰ τοῖς ἐκ νηπίου ἔχουσιν

αὐτὴν, ἐν τῇ τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἰς τὴν ἡβικὴν μεταβολῇ. καὶ γὰρ φαίνεται γινόμενον οὕτως, ἐὰν μή τις ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ πλημμελῶς διαιτώμενος αἷτιος αὐτῷ γένηται τοῦ διαμεῖναι τὸ νόσημα. γίνεται μὲν οὖν ὡς τὸ πολὺ διὰ ψυχρὰν ἐγκεφάλου κρᾶσιν, συνεζευγμένης ὑγρότητος αὐτῇ τὰ πολλὰ. σπάνιοι γὰρ αἱ ἐκ μορίου τινὸς ὀρμώμεναι, θεραπεύεται δ' ὅταν ἡβάσκωσιν, ἐὰν καὶ τᾶλλα τις ὡς προσήκει πράττη, διὰ τὴν ἐπὶ τὸ ξηρότερόν τε καὶ θερμότερον μεταβολὴν τῆς κράσεως ὅλου τοῦ σώματος. ὅπως γὰρ ὁ ἀκμάζων θερμότερός ἐστι τοῦ παιδὸς ἔμαθες ἐν τοῖς περὶ κράσεων, ἔνθεν καὶ ὅπως ὁ παῖς οὐκ ἀκμάζοντός ἐστι θερμότερος. ὁ μὲν ἀκμάζων ἀπλῶς θερμότερος, ὁ δὲ παῖς οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὅτι πλεον ἔχει τὸ ἐμφυτον θερμόν. ἐκλάμπεις οὖν τοῦ θερμοῦ βούλονται λέγειν αὐτὸν οἱ καλέσαντες ἑαυτοὺς Ἱπποκρατεῖους, ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τῆς ἐκτὸς φλογός, ἥτις ὅταν ἐπικρατήσῃ τῆς ὕλης, ὥστε ἑαυτῇ συνεξομοιωσάσθαι πᾶσαν, ἐξέλαμψε τε καὶ φανερά πᾶσιν ἐγένετο,

κατακεκρυμμένη πρόσθεν, ἡνίκα τὴν ὕλην ὑγρὰν οὔσαν ἐξήραινεν. ὁ δὲ γε Ζεῦξις, ὡσαύτως δ' αὐτῷ καὶ τῶν ἐμπειρικῶν τινες, οὐχ οὕτως ἀκούουσι τὴν ἐκλάμπιν, ἀλλ' ἐτέρῳ τινὶ τρόπῳ· μαθήσῃ δὲ τῆς τοῦ Ζεῦξιδος ῥήσεως παραγραφείσης ὧδε. νήπια λέγει ὁ Ἱπποκράτης τὰ μέχρι ἥβης, ταῦτα δὲ κατὰ τὸν τοῦ ἡβάσκειν χρόνον ἐκλάμπει, ἐμφατικῶς ἄγαν τῇ μεταφορᾷ χρησάμενος. καὶ γὰρ σαρκοῦται τὰ τηνικαῦτα μᾶλλον

καὶ εὐερνέστερα γίνεται καὶ τῷ χρώματι καὶ τῷ εἶδει χαριέστερα καὶ τῇ δυνάμει καὶ λογισμῷ βελτίονα. ἀθρόως δὲ γίνεται τοιαῦτα ὥστε καὶ τῶν εὐειδῶν φύσει τότε μᾶλλον ἐκλάμπει τὸ κάλλος. ὁ δ' αὐτὸς οὗτος Ζεῦξις νήπια φησιν εἰρῆσθαι πάντα τὰ παιδιά, καθότι καὶ Ἡρόφιλος ὠνόμασεν αὐτὰ οὕτως. καὶ γὰρ περὶ τούτου γράφει τόνδε τὸν τρόπον διὰ ταύτης τῆς λέξεως· φαίνεται νήπια λέγων ὁ Ἱπποκράτης τὰ ἕως ἡβῆς καὶ οὐχὶ τὰ νεογνὰ μέχρι τῶν πέντε ἢ ἕξ ἐτῶν, ὡς νῦν οἱ πλεῖστοι λέγουσιν. ἤρκει δὲ καὶ ὁ Ἡρόφιλος τὰ τηλικαῦτα λέγων νήπια, δι' ὧν φησι· τοῖς νηπίοις οὐ γίνεται σπέρματα

μεγάλα, καταμήνια, κύημα, φαλακρότης. οὐ γὰρ τοῖς μέχρι τῆς προειρημένης ἡλικίας παραγινόμενοις λέγει μὴ γίνεσθαι ταῦτα, τουτέστιν ἀπὸ τῆς πρώτης εὐθέως γενέσεως, ὅπερ τινὲς δεχόμενοι καταγελῶσιν αὐτοῦ, ὡς τὰ πᾶσι γινγνωσκόμενα διδάσκοντος, ὧν ἐστὶ καὶ ὁ Καλλίμαχος, ἀλλὰ τοῖς μέχρις ἡβῆς, ἐπειδὴ τινες ὑπέλαβον καὶ ἐν τούτοις ταῦτα γίνεσθαι. ταῦτα μὲν σοι καὶ τὰ τοῦ Ζεύξιδος· ἐμοὶ δ' ὅπως εἰρῆσθαι δοκεῖ τὰ νήπια καὶ πρόσθεν μὲν εἶπον, ἀναλήψομαι δὲ καὶ νῦν ἔτι σαφέστερον τὸν λόγον. τὸ τῆς ἐπιληψίας πάθος ἦτοι κατὰ φυσικὴν γίνεται δυσκρασίαν, ὅταν ὑγρὸς ὁ ἐγκέφαλος ἱκανῶς ἢ καὶ τηνικαυτὰ γε καὶ παιδίων ὀνομάζεται τὸ νόσημα, καθάπερ αὐτὸς ἐδήλωσεν ἐν τῷ περὶ ὑδάτων καὶ ἀέρων καὶ τόπων ὧδέ πως γράψας· τοῖς παιδίοις συμπίπτειν σπασμούς τε καὶ ἄσθματα, ἃ νομίζουσι τὸ παιδίον ποιεῖν καὶ νοῦσον εἶναι. κατὰ ταύτην τὴν ῥῆσιν εὐδελον ὅτι προσυπακοῦσαι δεῖ τὸ παιδίων πάθος, ὡς εἶναι τὴν λέξιν ταύτην· ἃ νομίζουσι τὸ παιδίων πάθος ποιεῖν καὶ ἱερὴν νοῦσον εἶναι. γίνεται δὲ καὶ δι' ἁμαρτήματα

τοῖς παιδίοις ταῦτ' οὗτο πάθος, ἱατρικῆς θεραπείας δεόμενον. ὅταν δὲ δι' ὑγρότητα γίνεται, νηπίοις οὖσιν εὐθὺς ἄρχεται καὶ παύεται μηδὲν ἡμῶν πραγματευομένων, ἐν τῇ τῆς ἡλικίας μεταβολῇ, ὡς οἷς ἂν ἄρξηται παιδίοις, μὴ κατὰ τὴν πρώτην εὐθὺς ἡλικίαν, βρέφεσεν οὖσιν, ἀλλ' ἐν τῷ προῖέναι, δηλὸν ἐστὶν ἐξ ἁμαρτημάτων, τούτοις τῶν κατὰ τὴν δίαιταν, ἢ τινος ἐξωθεν αἰτίας ἐτέρας, ἐσχηκὸς τὴν γένεσιν, ἐφ' ὧν οὐ χρὴ τὴν μεταβολὴν τῆς ἡλικίας ἀναμένειν, ἀλλὰ τὴν γεγонуῖαν τὴν διάθεσιν ἐν αὐτοῖς νοσώδη θεραπεύειν. ἐκεῖνό γε μὴν ἄξιον οὐ μικρᾶς ζητήσεως ἐστὶν, ἂν κατὰ τὴν παλαιὰν γραφὴν ἐκλάμψιαι ἀκούσωμεν, ὡς ὁ Ἱπποκράτης καὶ ὁ Ζεῦξις ἤκουσιν. ὁ γὰρ λόγος ἐστὶ τοιοῦτος. αἱ τῶν νηπίων, ὅταν ἡβάσκωσιν ἐκλάμψεις τοῦ θερμοῦ καὶ ἄλλας μὲν τινὰς ἐν αὐτοῖς ἴσχουσι μεταβολὰς καὶ μέντοι καὶ τὴν τῶν νεφρῶν πεῖσιν ἣν αὐτὸς ἐφεξῆς διηγείται. παραλειφθήσεται γὰρ ἐν τῷ τοιούτῳ λόγῳ τὸ τῆς ἐπιληψίας ὄνομα καὶ κατὰ τοῦτο

φαίνονται τινες οὐκ ἀλόγως ἐπιλήψεις γράψαντες, ὥσπερ ἔνιοι καταλήψεις. ἐχρῆν δ' αὐτοὺς ὡς οὐχ εὐρόντας οὕτω γεγραμμένον, ἀλλ' ὡς ἄμεινον οὕτω γράφειν, εἰπόντας, ἐπὶ τὴν εἰρημένην ἐξήγησιν ἀφικνεῖσθαι. προκειμένου δὲ τοῦ καὶ συνδέσμου τοῦτον πάλιν ἀφαιροῦσιν ἔνιοι, δύο βουλόμενοι λόγους εἶναι κατ' οὐδὲν ἀλλήλοις κοινωνοῦντας, ἓνα μὲν

ἐκ τῆσδε τῆς ῥήσεως αὐτάρκως δηλούμενον. αἱ τῶν νηπίων ἐκλάμψεις ἅμα ἤβη ἔστιν οἷσι μεταβολὰς ἴσχουσι καὶ ἄλλας. ἕτερον δὲ τοιόνδε, ἐς νεφρὸν ὁδύνη βαρεῖα, ὅταν πληρῶνται σίτου. καὶ τὰ τούτων συνεχῇ περὶ νεφρίτιδος αὐτοῦ διδάσκοντος, ἀφ' ἑτέρας ἀρχῆς, οὐχ ὡς τοῖς παιδίοις ὅταν ἡβάσκη εἰς τοῦτο τὸ νόσημα τῆς ἐπιληψίας μεθισταμένης. οὐ γὰρ φαίνεται κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην νεφρίτις γενομένη, καθάπερ ὁ κατὰ τὴν κύστιν λίθος. οὗτος μὲν γὰρ παιδίοις μᾶλλον, νεφρίτις δὲ τοῖς παρακμάζουσι γίνεται. παραγράψωμεν οὖν ἐφεξῆς τὰ περὶ νεφρίτιδος οὕτω λεγόμενα.

Section 6.1.6

Ἐς νεφρὸν ὁδύνη βαρεῖα, ὅταν πληρῶνται σίτου, ἐμέουσί τε φλέγμα. ὅταν δὲ πλεονάζωσιν αἱ ὁδύναι, ἰώδεα, καὶ ῥάους μὲν γίνονται, λύονται δὲ ὅταν σίτων κενωθῶσιν, ψάμμια τε πυρρὰ ὑφίσταται, αἱματῶδές τε οὐρέουσι· νάρκη μῆροῦ τοῦ κατ' ἴξιν. ἐλινύειν οὐ ξυμφέρει, ἀλλὰ γυμνάζεσθαι, μὴ ἐμπίπασθαι. τοὺς νέους ἐλλεβορίζειν, ἰγνύην τάμνειν, οὐρητικούς καθῆραι, λεπτῦναι καὶ ἀπαλῦναι.

Ὁδύνην βαρεῖαν ἦτοι τὴν ὡς βαρέος τινὸς ἐγκειμένου κατὰ τὸ χωρίον αἰσθησιν φέρουσιν ἢ τὴν χαλεπὴν ἀκούειν οἷόν τ' ἐστίν. ἀληθὲς γὰρ ἑκάτερόν ἐστι, κατὰ διαφέροντας χρόνους ἐν τοῖς νεφροῖς γινόμενον. ἐπειδὴ σφοδρότατα μὲν ὁδυνῶνται κατὰ τε τὰς γενέσεις καὶ διεξόδους τῶν λίθων, ἐν δὲ τῷ λοιπῷ χρόνῳ τὰς ὁδύνas ὡς βαρέος τινὸς ἐγκειμένου κατὰ τὸν τόπον ἔχουσιν. ὅσοι μὲν οὖν ἡγοῦνται

κατὰ τὴν κοιλίαν τῶν νεφρῶν συνίστασθαι τοὺς λίθους, ἐν τῇ διεξόδῳ μόνῃ τῇ κατὰ τοὺς οὐρητῆρας ὁδυνᾶσθαι φασὶ τοὺς πάσχοντας. ὅσοι δὲ ἐν αὐτῇ τῇ σαρκὶ τῶν νεφρῶν, οὐκ ἐν μόναις ταῖς διεξόδοις, ἀλλὰ καὶ καθ' ὃν γίνονται χρόνον ἐνταῦθα καὶ καθ' ὃν εἰς τὴν κοιλίαν τῶν νεφρῶν διεξέρχονται. τοῦ δ' ἐν ταῖς σαρκὶν αὐτῶν συνίστασθαι τοὺς λίθους ἀνάλογον τοῖς ἐπὶ τῶν ἀρθριτικῶν πώροις ἐπάγονται μάρτυρα τὴν ἐκ τοῦ περὶ φύσεως ἀνθρώπου καὶ διαίτης λέξιν ἔχουσιν οὕτω. ὁκόσοισι ψαμμοειδὲς ὑφίσταται, ἢ πῶροι ἐν τοῖσιν οὖροισι, τούτοις τὴν ἀρχὴν φύματα ἐγένετο πρὸς τῇ φλεβί τῇ παχείῃ καὶ διεπύησεν. ἔπειτα δὲ οὐ ταχέως ῥαγέντων τῶν φυμάτων πῶροι συνεστάθησαν ἐκ τοῦ πύου, οἷτινες ἔξω θλίβονται διὰ τῶν φλεβῶν σὺν τῷ οὖρῳ εἰς τὴν κύστιν. αὕτη μὲν οὖν ἡ Ἱπποκράτειός ἐστι ῥῆσις, οὐκ ἀδύνατον δὲ ἐκατέρως γίνεσθαι τοὺς ἐν τοῖς νεφροῖς λίθους κατὰ τε τὸν ἄρτι εἰρημένον τρόπον καὶ τὸν ὀλίγον ἔμπροσθεν, καθ' ὃν ἐν ταῖς κοιλίαις αὐτῶν ἔφαμεν, ἐξοπτώμενον ἐν τῷ χρόνῳ καὶ ξηραίνόμενον

παχὺν καὶ γλίσχρον χυμὸν, εἰς πωρώδη σύστασιν ἀφικνεῖσθαι. κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἐάν τ' ἔμφραξις ᾗ κατ' αὐτοὺς ἐάν τε μετρία φλεγμονή, βάρους μᾶλλον, οὐκ ὁδύνης αἰσθησις γίνεται, καθάπερ κἂν τῷ ἥπατι διὰ τὸ βραχυτάτων νεύρων, ὥσπερ τοὺς νεφροὺς, οὕτω καὶ τὸ ἥπαρ μετέχειν, τὰς δ' ὁδύνas ἐν τοῖς νεφροῖς μάλιστα γίνεσθαι φησι, καθ' ὃν

χρόνον πληροῦνται σίτου. δύο δὲ σημαινούσης τῆς σίτος φωνῆς παρ' αὐτῷ, καθ' ἑκάτερον τῶν σημαινομένων ἀληθὴς ὁ λόγος ἐστίν. ἐάν τε ἐπὶ τῶν ἐσθιομένων ἀκούηται σιτίων, ἐξ ὧν αἵματος ἀθροίζεται πλῆθος, ἂν τ' ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς ἐντέροις περιττωμάτων τῆς τροφῆς. ὀνομάζει γάρ ποτε καὶ ταῦτα σῖτα, ὡς ἐν τοῖς περὶ διαίτης ὁξέων. οἷσι γάρ, φησὶν, ἐγκατακέκλεισται σίτος τοῖς ἐντέροις, ἢν μὴ τις ὑποκενώσας τὴν γαστέρα τὸ ρόφημα δοίη, βλάψει μεγάλως. ἢ μὲν οὖν διὰ τὸ οὕτω λεγόμενον σίτον ὁδύνη γινομένη κατὰ τοὺς νεφροὺς, ἐπὶ τὸ θλίβεσθαι τε καὶ βαρύνεσθαι πρὸς τὸ πλῆθος τε καὶ βάρους τοῦ περιττωμάτων,

εὐθέως ἅμα τῷ διαχωρῆσαι κάτω ταῦτα, καθίσταται τε καὶ παύεται τελέως. ἢ δ' ἐκ τοῦ κατὰ τὰς φλέβας ἀθροισθέντος πλῆθους, ὅταν εἰς τοὺς νεφροὺς κατασκήψῃ, κἂν φλεβοτομηθῶσιν, οὐκ εὐθέως λύεται, διὰ τε τὸ πυκνὸν τῆς τῶν νεφρῶν οὐσίας καὶ ὅτι διὰ πολλῶν αὐτοῖς ἐπικειμένων σωμάτων, ἢ τῶν ἔξωθεν ἐπιτιθεμένων βοηθημάτων ἀφικνουμένη δύναμις ἐκλύεται. λυεῖ δὲ αὐτῆς τὰς ὁδύνας οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἢ διὰ τῆς ἄνω γαστρὸς ἔκκρισις, ἢ γίνεται κοινόν τι σύμπτωμα τοῖς κῶλον πάσχουσι καὶ νεφρόν. καὶ γάρ τοι καὶ συνεχῶς οἱ νεφροὶ τῷ κῶλῳ καὶ τὸ κῶλον τοῖς νεφροῖς συνάπτονται αὐτὰ τοῦ περιτοναίου, κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν οἱ ἔμετοι φλεγματώδεις γίνονται. τοιοῦτος γάρ ἐν τῇ γαστρὶ γεννᾶται χυμὸς ὡς τὸ πολὺ διὰ πλῆθος σίτου, καὶ μᾶλλον ἐάν παχέα ταῦτα καὶ φύσει φλεγματωδέστερα τύχῃ· ἐάν δὲ αὐξάνηται τε καὶ παραμένῃ τὰ πάθη, προσγίνεται τοῖς οὕτω πάσχουσι ἰώδης ἔμετος, ἐπὶ τε ταῖς ὁδύνασι καὶ ταῖς ἀγρυπνίαις διαφθειρομένου τοῦ αἵματος, καὶ μάλιστα ὅταν ἅμα τούτοις

πυρέξωσι καὶ ἀσιτήσωσι. καὶ ῥάους μὲν, φησὶν, ἐπὶ τοῖς ἐμέτοις γίνονται, παύονται δὲ τῶν παροξυσμῶν, οὐ γὰρ δὴ τῆς γε διαθέσεως, ὅταν σίτων κενωθῶσιν. ἐκατέρως δὲ καὶ νῦν ἐνεστι δέξασθαι τὸ τῶν σίτων ὄνομα καὶ μᾶλλον ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἔντερα. ψαμμία δὲ πυρρὰ, φησὶν, ὑφίσταται δηλονότι τοῖς οὖροις. καὶ γὰρ καὶ φαίνεται τοῦτο γινόμενον, ἐάν τὸ πυρρὸν ἀκούσης τοιοῦτον εἶναι τὴν χροάν ὁποῖα καὶ ἢ σανδαράχη καλουμένη· διὸ καὶ τινες μὲν τῶν ὁμιλησάντων ἐπιμελῶς τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης ὀροβοειδεῖς ὑποστάσεις γίνεσθαι φασιν αὐτοῖς, ἔνιοι δὲ σανδαραχώδεις, ἐστὶ δ' ὅτε καὶ ὄντως πυρρὰς. αἱ μὲν οὖν πρότεραι δύο καὶ τοῖς ἥπατικοῖς συνεδρεῦουσι πάθουσιν, ἢ τρίτη δὲ τοῖς κατὰ τοὺς νεφροὺς, ὥπερ κάπειδαν οἶμαι περ αἱ ψάμμοι κατὰ τὴν χροάν ὑποστάσεις γίνονται. ἀλλήλων μὲν γὰρ διαφέρει τὰ χρώματα τῶν ὑφισταμένων τοῖς οὖροις τῷ μᾶλλον καὶ ἥττον. γίνονται δ' ἐξ ὕλης παχείας μὲν καὶ γλίσχρας πάντως, ἥτοι δὲ τὸ παχὺ πλεόν ἢ τὸ

γλίσχρον ἐχούσης, ἰσάζον πάντως ἀλλήλοις. ἐάν μὲν οὖν ἐκ φλέγματος γλίσχρου μόνου καὶ παχέος ἢ σύστασις γένηται, τεφρώδης ἐστὶ χροά, παραπλησία τῇ τοῖς ἄλλοις ὑπαρχούσῃ πύροις, ὅσοι κατὰ τε τὰ θερμὰ φύσει τῶν ὑδάτων ἐν πολλοῖς χωρίοις ὀρῶνται τοῖς λίθοις ἐπιτρέφόμενοι καὶ ἄλλως ἐν ἀγγείοις ἔνθα θερμαίνεται τὸ ὕδωρ. γένοιτο δ' ἂν ποτε

κῶκ τῆς πυώδους ὑγρότητος ἢ μικτῆς ἐκ πυώδους καὶ φλεγματώδους ἐν σώματι ζώου τοιοῦτος πῶρος, ὥσπερ καὶ τοῖς ἀρθριτικοῖς. ὁ γὰρ αὐτὸς τρόπος τῆς γενέσεως πάντως ἐστὶ τούτοις καὶ τοῖς ἐν νεφροῖς συνισταμένοις λίθοις. ἐὰν μέντοι μιχθῇ τισιν ὀλίγον αἵματος, φλέγματι παχεῖ τε καὶ γλίσχρῳ, κατὰ τὴν ἐπικράτειαν ἢ χροῖα γίνεται τῶν ὑφισταμένων τοῖς οὔροις, ἐνίοτε μὲν οἶον ὠχρόλευκος ἢ ἐρυθρόλευκος ἢ ξανθόλευκος, ἔστι δ' ὅτε καὶ πυρρὰ, συντελοῦντος εἰς τὰς τῶν χρωμάτων διαφορὰς καὶ αὐτοῦ τοῦ κατὰ τὸ αἷμα χρώματος. οὐ γὰρ ἀκριβῶς ἐρυθρόν ἐστὶν αἰεὶ τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλ' ἐνίοτε μὲν ἐπὶ τὸ μελάντερον, ἐνίοτε δ' ἐπὶ τὸ ξανθότερόν τε καὶ πυρρότερον ῥέπον.

ἢ τοίνυν ἀπάσας ἃς εἶπον ἄρτι διαφορὰς τῶν χρωμάτων πλὴν τῆς τεφρώδους, ἡγητέον ὑπὸ τῆς τοῦ πυρρὸν δηλοῦσθαι φωνῆς, εἰπόντος αὐτοῦ, ψαμμία πυρρὰ ὑφίστασθαι, ἢ τὸ προκείμενον τὸ αἱματώδες ἀπὸ κοινοῦ δεκτέον εἰρησθαι. λέγω δὴ τό ποτε. ὥσπερ γὰρ αἱματώδες αὐτοῖς φαίνεται ποτε γινόμενον τὸ οὔρον, οὔτε διὰ παντὸς οὔτ' ἐπὶ πάντων τῶν νεφριτικῶν ὑπάρχον τοιοῦτον, παραπλησίως καὶ ψαμμία ποτὲ φαίνεται πυρρὰ τοῖς οὔροις ὑφιστάμενα. δέδεικται μὲν γὰρ ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν ἔλκων εἰς ἑαυτὸν ὁ νεφρὸς ὅσον ἐν ταῖς φλεψὶν ὀρρώδεις τε καὶ λεπτὸν ἀναμέμικται τῷ αἵματι. τῶν δὲ ἐς τὴν κοιλίαν αὐτοῦ διηθούντων τὸ τοιοῦτον πῶρον ἐπὶ πλέον ἀναστομωθέντων, συνδιηθεῖται τι καὶ τῶν παχυτέρων. ὅταν οὖν τοῦτο θερμαινόμενον ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ νεφροῦ πωροειδῇ λάβῃ σύστασιν, ἐὰν μὲν ἢ τῶν νεφρῶν ἀποκριτικὴ δύναμις διώσῃται πᾶν αὐτὸ σὺν τοῖς οὔροις, αἱ ψαμμώδεις ἐν αὐτοῖς ὑποστάσεις γίνονται. ἐὰν δὲ ἐμπεπιλημένον τε καὶ δυσάπολυτον ἢ τῇ κοιλίᾳ τοῦ νεφροῦ, δεχομένου

ἐαυτῷ τι παραπλήσιον ἕτερον ἐκ τῆς κοίλης φλεβὸς, ἐπὶ πλέον αὐξάνεται. περιπλάττεται γὰρ αἰεὶ τὸ ἐπὶ ῥέον τῷ προϋπάρχοντι, καὶ οὕτως ὁ πῶρος ἀξιόλογος τῷ μεγέθει συνίσταται. τινὲς δὲ εἰρήκασιν, διὰ τι αἷμα οὔρουσιν; ὅτι ἐπειδὴ ὁ λίθος ἐξιών, ὅταν γωνοειδῆς ἐστὶ, πλήττει τὰ παρακείμενα μόρια καὶ αἷμα ποιεῖ ἐκκρίνεσθαι. ἐὰν δὲ ἀραιωθῇ μὲν ἢ εἰς τὸν νεφρὸν ἐκ τῆς κοίλης φλεβὸς εἴσοδος, ὑγρὸν δ' ἢ τὸ αἷμα καὶ μήτε πολὺ μήτε γλίσχρον, αἱματώδες οὕτω τὸ οὔρον γίνεται. τὴν δ' εἰς τὸ σκέλος διήκουσαν ὁδὴν νερκώδη διὰ τὴν τῶν ἐπικειμένων ἀγγείων τῇ ῥάχει τῆς κοίλης φλεβὸς καὶ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας πρὸς τοὺς νεφροὺς καὶ τὰ σκέλη κοινωνίας ἡγητέον γίνεσθαι. μέγισται γὰρ ἐπ' αὐτοὺς τοὺς νεφροὺς ἀποπεφύκασιν, μεθ' ἃς οὐ μεγάλαί τινες ἐν ὁσφύϊ, κᾶπειθ' ἐκότερον τῶν ἀγγείων διχθῇ σχισθὲν εἰς ἐκότερον ἀφικνεῖται τῶν σκελῶν, εἰς ὅλον αὐτὸ διανεμόμενον. ὅσοι δὲ διὰ τῶν οὐρητήρων ἢ τινων ὑμένων ἢ νεύρων ἢ καὶ τοῦ περιτοναίου λέγουσι κοινωνίαν εἶναι τοῖς νεφροῖς πρὸς τὰ

σκέλη, παντάπασιν ἀπείρως ἔχουσιν ἀνατομεῖν. τὰ μὲν οὖν συμβαίνοντα τοῖς νεφριτικοῖς ἄχρι δεῦρο τοῦ λόγου διῆλθεν ὁ Ἱπποκράτης. ἐφεξῆς δὲ περὶ τῆς ἰάσεως αὐτῶν γράφει κατὰ τὴν ἐχομένην ῥῆσιν. ἐλιννύειν οὐ

συμφέρει, ἀλλὰ γυμνάσια, μὴ ἐμπίπλασθαι, τοὺς νέους ἐλλεβορίζειν, ἰγνύην τάμνειν, οὐρητηροῖσι καθαίρειν, λεπτῦναι καὶ ἀπαλῦναι. ὑποτύπωσιν ἑαυτῷ διὰ κεφαλαίων ἐν τῇδε τῇ ῥήσει πεποιήται τῆς τῶν νεφρῶν ἰάσεως. τὰ μὲν κοινὰ πάσης ἡλικίας τε καὶ σώματος ἕξεως γράψαι, τὰ δὲ ἴδια νέων τε καὶ ἰσχυρῶν. ἔστι δὲ κοινὰ τὰ μὲν πρῶτα γεγραμμένα, τό τ' ἐλιννύειν, ὅπερ ἡσυχίαν ἄγειν δηλοῖ καὶ φησιν αὐτοῖς ἀσύμφορον εἶναι, καὶ τὰ γυμνάσια. ταῦτα γὰρ ἡγεῖται συμφέρειν, ὡς ἂν δηλονότι καὶ τὸ πλῆθος κενοῦντα καὶ τὸ φλεγματώδες τε καὶ παχὺ καὶ ἄπεπτον ἅπαν εἰς πέψιν τε ἄγοντα καὶ λεπτύνοντα καὶ ῥωννύντα τὰ μόρια τοῦ σώματος ἅπαντα. νοῆσαι δὲ σε χρή νῦν αὐτὸν λέγειν, οὐ πάντως τὰ μεγάλα γυμνάσια, ὡς ἱπασίας ἢ ὀπλομαχίας ἢ τὸ παλαίειν

ἢ παγκρατιάζειν ἢ σκάπτειν ἢ τι τοιοῦτον πράττειν ἕτερον, ἀλλ' ἅπασαν ἀπλῶς κίνησιν ἣτις ἂν ἱκανὴ διαπονήσῃ τὸ σῶμα κατὰ ἀναλογίαν τῆς θ' ἡλικίας καὶ τῆς ἕξεως καὶ τῆς ῥώμης τοῦ νεφριτικοῦ. ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ ἐμπίπλασθαι κοινὸν ἀπάσης ἡλικίας καὶ σώματος ἕξεως ἔστι παράγγελα. τὰ δὲ ἐφεξῆς τοῦδε τοῖς νέοις, ὡς αὐτὸς εἶπεν, ἀρμόττοντα γράφει λέγων ὧδε· τοὺς νέους ἐλλεβορίζειν, ἰγνύην τάμνειν. ἐλλεβορίζειν μὲν ἔαν πάνυ χρόνιον ἢ τὸ πάθος καὶ ὡς ἂν εἴποι τις μοχλείας δεόμενον, εἰς ταῦτα γὰρ ἐλλεβόρῳ χρώμεθα. φλεβοτομίαν δὲ ἐπὶ τῶν αἷμα πλέον ἢ παχὺ κατὰ τὰς φλέβας ἡθροικότων. εἰ δὲ ἀμφοῖν αὐτὸς ἄνθρωπος δέοιτο τῶν βοηθημάτων, εὐδηλὸν ἔστιν ὡς ἀπὸ φλεβοτομίας ἀρκτέον ἔστί. ἐμαθες δ' ὅτι τὰ μὲν ἄνω τοῦ ἥπατος μόρια τῆς ἀπ' ἀγκῶνος δεῖται φλεβοτομίας, τὰ δὲ κάτω, ἀπὸ τῶν σκελῶν ἐν ταῖς ἰγνύαις τεμνόντων ἡμῶν τὰς φλέβας ἢ πάντως γε παρὰ τὰ σφυρά. τὸ δ' ἐφεξῆς εἰρημένον, οὐρητικοῖσι καθαίρειν, ἐπὶ πάντων ἔστί χρησίμων,

οὐχ ἀπλῶς δὲ εἶπεν οὐρητικοῖς χρῆσθαι δεῖν, ἀλλὰ προσθεῖς τὸ καθαίρειν ἐνεδείξατο τὸν τρόπον τῆς ἀπ' αὐτῶν γινομένης ὠφελείας, ἐκκαθαιρόντων οὐ μόνον τὰ κατὰ τοὺς νεφροὺς ἐμπεπλασμένα γλίσχρα καὶ παχέα, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τὰ κατὰ τὰς φλέβας ἐμπερόμενα τῷ αἵματι παρὰ φύσιν. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς ῥήσεως εἰρημένον, λεπτῦναι, χρήσιμόν ἐστιν ἅπασιν τοῖς νεφριτικοῖς, ὅσους τε παρασκευάζομεν εἰς ἐλλεβόρου λῆψιν, ὅσους τε χωρὶς τούτου καὶ διὰ φλεβοτομίας θεραπεύομεν ἢ καὶ μετὰ τὴν τούτου προσαγωγὴν. εἴρηται δὲ τὸ μὲν λεπτῦναι περὶ τῶν χυμῶν, τούτοις γὰρ προσήκει λεπτῦναι, τὸ δὲ ἀπαλῦναι περὶ τῶν στερεῶν. ἐκότερον γὰρ χρήσιμον ἐπὶ τῶν τὸν ἐλλέβορον ληψομένων εἰς τὸ τῆς καθάρσεως ἀκίνδυνον. ἔαν οὖν ἄνευ τοῦ προλεπτῦναι τοὺς χυμοὺς ἢ τὰ σώματα μαλακῦναι δι' ὧν ὁ ἔμετος καὶ πρὸς τὰς ἐντάσεις καὶ τοὺς σπαραγμοὺς εὐάγωγα παρασκευάσαι δῶμεν ἐλλέβορον, εἰς κίνδυνον ἄξομεν πνιγμοῦ, διὰ τὸ πάχος τῶν χυμῶν, ἣτοι δὲ σπασθήσεται διὰ τὸ σκληρὸν ἐν τοῖς σπαραγμοῖς ὁ καθαιρόμενος

ἢ ἀγγεῖόν τι ῥήξει. καὶ χωρὶς δὲ τοῦ διδόναι τὸν ἐλλέβορον ἄριστόν ἐστι τοὺς μὲν χυμοὺς λεπτοὺς εἶναι, μαλακὰ δὲ πρὸς τὴν διέξοδον αὐτῶν ἐπιτήδεια τὰ τῶν νεφρῶν σώματα. τὴν ἀρχὴν γὰρ οὐδὲ γεννηθήσεται ποτε λίθος ἐν αὐτοῖς, ἔαν ἀμφοτέρω τις αὐτὰ διαφυλάττῃ.

Section 6.1.7

Γυναικεῖα τῇσιν ὑδαταινούσησιν ἐπὶ πολὺ παραμένει. ὅταν δὲ μὴ ταχὺ ἦ, ἐποιδέει.

Ὑδαταινούσας ἔνιοι μὲν ἤκουσαν τὰς ἐχούσας ἐπιτηδεῖως ἀλῶναι τῷ κατὰ τὸν ὕδερρον πάθει, τινὲς δὲ τὰς φύσει λεπτὸν καὶ ὑδατῶδες ἐχούσας αἷμα. δυνατὸν δὲ ἐστὶν ἐπ’ ἀμφοτέρων ἀκοῦσαι τοῦ λελεγμένου καὶ μᾶλλον γε ἐφ’ ὧν φύσει τὸ αἷμα λεπτὸν ἐστὶ, μηδεμιᾶς νοσώδους διαθέσεως ἐτέρας ὑποτρεφομένης ἐν τῷ σώματι. ταύταις γὰρ ἡ ἔμμημος κάθαρσις, ἣν γυναικεῖα κέκληκεν, ἐπὶ πολὺ παραμένει.

διττὸν γάρ ἐστι καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐπὶ πολὺ δυνάμενον ἀκούεσθαι, τὸ μὲν ἕτερον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἐν αἷς αἱ τοιαῦται γυναικὲς καθαίρονται, τὸ δὲ ἕτερον ἐπὶ τῆς ἡλικίας αὐτῶν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἡμερῶν ἀκουόμενον, δηλώσει πλείοσιν ἐφεξῆς ἡμέραις καθαίρεσθαι ταύτας τῶν ἄλλων γυναικῶν, ἐπὶ δὲ τῆς ἡλικίας ἄχρι πλειόνων ἐτῶν. ὄντως γὰρ ἀθροίζεται ταύταις πολὺ καὶ λεπτὸν αἷμα, καθάπερ ταῖς ἐναντίως διακειμέναις ὀλίγον τε καὶ παχύ. λευκαὶ μὲν οὖν εἰσὶν αἱ πρότεραι καὶ μαλακαί, μέλαινα δὲ καὶ σκληραὶ καὶ λεπταὶ τοῦπίπαν αἱ τὸ μελαγχολικώτερον αἷμα γεννώσαι, καὶ πρόδηλον ὅτι ταῖς ἐξ ἀρχῆς κράσεσιν ἐναντίως ἔχουσιν. αἱ μὲν γὰρ ὑδαταίνουσαι νῦν ὑπ’ αὐτοῦ λεγόμεναι τῆς ὑγροτέρας τε καὶ ψυχροτέρας, αἱ δ’ ἐναντίαι τῆς ξηροτέρας τέ εἰσι καὶ θερμοτέρας κράσεως. ἐὰν δὲ κατὰ πάθος ὑδαταίνωσιν, οὐ πάσαις καταμήνια πλείοσιν ἡμέραις γίνεται. ἐνίοτε γὰρ αὐτὸ τὸ ἐπέχεσθαι τοῦ πάθους αὐταῖς αἴτιον γίνεται. πάλιν δὲ τὸ ἐπέχεσθαι δι’ ἔμφραξιν τε τῶν κατὰ τὴν μήτραν στομάτων γίνεται καὶ διὰ πάχος

τοῦ αἵματος. ὅθεν ἔνιοι τῶν ἀξιούντων ἐπὶ τῶν κατὰ πάθος ὑδαταινουσῶν τὸν λόγον εἶναι τῷ παραμένει ρήματι κατὰ τὴν τελευταίαν συλλαβὴν προσθέντες τὸ ν’ γράφουσι, γυναικεῖα τῇσιν ὑδαταινούσησιν ἐπὶ πολὺ παραμένειν, ὑπακοῦσαι κελεύοντες ἡμᾶς τὸ προσῆκον, ὥσει καὶ οὕτως εἰρήκει, γυναικεῖα τῇσιν ὑδαταινούσησιν ἐπὶ πολὺ χρή παραμένειν, ἵνα συμβουλευτικός τε καὶ θεραπευτικός ὁ λόγος ᾖ, τοῦ γινομένου μόνον ἐπ’ αὐτοῦ περιέχων διήγησιν. ὁμολογεῖν δὲ τούτῳ φασὶ καὶ τὸ κατὰ τὴν τελευταίαν εἰρημένον, ὅταν δὲ μὴ ταχὺ ἦ, ἐποιδέει, βούλεσθαι γὰρ αὐτὸν ὥσπερ ἐν πλείοσιν ἡμέραις, οὕτως καὶ δι’ ὀλίγου χρόνου καθαίρεσθαι τὰς τοιαύτας γυναικὰς, ἐπειδὴ βραδυνόντων τῶν καταμηνίων οἰδήματα γίνεται, καίτοι τοῦτο κᾶπὶ τῶν ὑδατῶδες ἐχουσῶν αἷμα φησι συμβαίνειν. καὶ γὰρ καὶ ταύταις αἱ σάρκες ὑδατωδέστεραι γίνονται, μὴ κατὰ προθεσμίαν ἀπαντώσης τῆς καθάρσεως.

Section 6.1.8

Ἐν Κρανῶνι αἱ παλαιαὶ ὀδύναι ψυχραὶ, αἱ δὲ νεαραὶ θερμαί. αἷματι δὲ αἱ πλεῖσται καὶ τὰ ἀπὸ ἰσχύου ψυχρά.

Καὶ ταῦτα ἑαυτῷ φαίνεται γεγραφῶς ὁ Ἱπποκράτης ἀναμνήσεως ἕνεκεν ἐν κεφαλαίῳ βραχεῖ, διὸ καὶ ἀσαφέστερος ὁ λόγος ἐστίν. ἄδηλον γὰρ εἴτε ὀδύνας μόνον ἐν Κρανῶνι γεγονέναι φησὶ καὶ ταύτας ἦτοι κατὰ τὴν κοιλίαν ἢ καὶ ἄλλο τι μέρος, εἴτε ὀδυνώδη πάθη. τὸ δ' οὖν τὰς μὲν παλαιὰς ὀδύνας ψυχρὰς γενέσθαι, τὰς δὲ νεαρὰς θερμὰς καίτοι δοκοῦν σαφῶς εἰρησθαι, περιέχει καὶ αὐτὸ τινα ἀσάφειαν· ἦτοι γὰρ παλαιὰς λέγει τὰς πάλαι γεγονυίας ἢ τὰς χρονιζούσας, ὥσπερ γε καὶ τὰς νεαρὰς ἦτοι τὰς νῦν συνισταμένας ἢ τὰς ταχέως παυομένας καὶ ψυχρὰς, ἦτοι τὰς ψύξεως αἰσθησιν φερούσας ἢ τὰς ἀπὸ τῶν θερμαινόντων παρηγορουμένας. ὡσαύτως δὲ καὶ θερμὰς ἦτοι τὰς θερμότητος αἰσθησιν ἐχούσας ἢ παρηγορουμένας ὑπὸ

τῶν ψυχόντων. ἔνιοι δὲ ψυχρὰς μὲν εἰρησθαὶ φασὶ τὰς βραχείας, θερμὰς δὲ τὰς μεγάλας, οὐ συνήθως τοῖς Ἑλλήσιν ἀκούοντες τῶν σημαινομένων. ἐν τίνι δὲ τοῦ ἔτους ὥρᾳ ὁ Ἱπποκράτης ταῦτα ἔγραψεν ἀγνοοῦντες ἡμεῖς οὐδὲ περὶ τοῦ πότε συνέστησαν ἢ πῶς ἢ μέχρι πόσου παρέμειναν αἱ ὀδύναι δυνάμεθα σαφῶς εὑρεῖν. τὸ δ' οὖν τὰς νεαρὰς μὲν αὐτῷ αἵματι γίνεσθαι τοῦπίπαν ἐν ἱσῷ, τοῦ ὑφ' αἵματος θερμοῦ τε δηλονότι καὶ πολλοῦ, ἐπὶ δὲ τῶν παλαιῶν μὴ προσθεῖναι τὸν χυμὸν, ἐνδεικτικὸν ἐστὶ τοῦ τὰς παλαιὰς ὑφ' ἑτέρου τινὸς χυμοῦ γίνεσθαι ψυχροῦ καὶ τὰ ἀπὸ ἰσχύου δὲ ψυχρὰ γεγονέναι φησὶν αὐτοῖς, ἦτοι πάθη λέγων ἢ ἀλγήματα, ψυχροῦ δηλονότι καὶ ταῦτα ἐργαζομένου χυμοῦ. θαυμάσαι δ' ἐστὶ πολλοὺς τῶν ἐξηγητῶν εἰς μὲν τὰς τοιαύτας ῥήσεις, ἐν αἷς οὐδὲν ἐστὶ βεβαίως εὑρεῖν, ἀναπόδεικτα γράφοντας πολλά. καθ' ἃς δ' ἀποδείξαι τι δυνατόν ἐστὶ καὶ χρησίμως εὑρεῖν, ἦτοι μὴδὲν ὅλως

γράφοντας ἢ βραχέα καὶ ἀναπόδεικτα, καθάπερ προστάγματα.

Section 6.1.9

Τὰ ἐς ρίγεια ἰσχυρὰ ἰόντα οὐ πάνυ τι πρηύνεται, ἀλλ' ἐγγὺς ἀκμῆς.

Οὕτως ἴσασιν γεγραμμένην τὴν ῥῆσιν οἱ παλαιότεροι τῶν ἐξηγητῶν. οἱ δὲ νεώτεροι πρὸς τὸ σαφέστερον ὑπαλλάξαντες αὐτὴν ὥδε πως γράφουσι· τὰ ρίγεια ἰσχυρὰ ἐόντα οὐ πάνυ τι πρηύνεται, ἀλλ' ἐγγὺς ἀκμῆς. καὶ βούλονται τὴν λέξιν τήνδε διδάσκειν ἡμᾶς, ὅσα τοῖς νοσοῦσιν ἰσχυρὰ γίνονται ρίγη, μὴ πάνυ τι ταῦτα πραῦνεσθαι κατ' ἄλλον τινὰ καιρὸν τῆς νόσου, ἀλλὰ μόνον ὅταν ἐγγὺς ᾖ τῆς ἀκμῆς, κατὰ δὲ τὴν προτέραν γραφὴν, τὰ ἐς ρίγεια ἰσχυρὰ ἰόντα τουτέστι ἀφικνούμενα πάθη, προσυπακοῦσαι γὰρ δεῖ τὸ πάθος, προσήκει αὐτὸν ἀκοῦσαι μὴ πραῦνεσθαι ταῦτα

πρὸ τῆς ἀκμῆς. ἔνιοι μὲν οὖν ἀκμῆς αὐτὸν μεμνησθαὶ φασὶ τοῦ ὅλου καιροῦ τοῦ νοσήματος, ἔνιοι δὲ τῆς τῶν κατὰ μέρος παροξυσμῶν. ὥς τὸ ῥῖγος, ὅταν ἰσχυρὸν ᾖ, μὴ παυόμενον πρὸ τοῦ πλησιάζει τὸν τῆς ἀκμῆς καιρὸν. φαίνεται μὲν οὖν τοῦτο γινόμενον ἐνίοις καὶ καλοῦμεν αὐτὸ ῥῖγος ἀνεκθέρμαντον, οὐκ ἰσχυρὸν. ἐγὼ φέρω δὲ καὶ κατὰ τὴν δύναμιν ἰσχυρὸν αὐτὸ φάναι, κακοηθέστερον γὰρ ἐστὶ πολὺ τοῦ σφοδροῦ μὲν

ὑπερβάλλοντος, ἐν τάχει δὲ παυομένου. τὴν δ' ὅλην τοῦ νοσήματος ἀκμὴν ἀκούοντί σοι, μάλιστα ἐπὶ τεταρταίων πυρετῶν ὁ λόγος ἐστὶ χρήσιμος. ἐάν τε γὰρ ἅμα ῥίγεσιν ἰσχυροῖς ἐμβάλλωσιν οἱ παροξυσμοί, μηδὲν ἐνδιδόντων αὐτῶν, ἀδύνατόν ἐστιν ἤδη τὴν ἀκμὴν ἀπειληφέναι τὸ νόσημα καὶ δηλονότι πολὺ μᾶλλον, οὐδὲ τὴν παρακμὴν ἐλπίζειν χρὴ τοῦ τοιοῦτου τεταρταίου γενήσεσθαι, πρὶν λωφῆσαι τὸ ῥίγος, ὥσθ' ὁ λόγος ἐστὶ προγνωστικός ἐπὶ τῶν εἰς ῥίγη σφοδρὰ πυρετῶν ἰόντων, ὧν οὐχ οἷόν τε λύσιν γενέσθαι πρὸ τοῦ πραϋνθῆναι τὸ ῥίγος, καὶ τοῦτο γίνεσθαι πλησίον τῆς ἀκμῆς. συμβαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα

ῥίγη διὰ ψυχρὸν πάνυ φλέγμα τὸ ὑαλῶδες ὀνομαζόμενον ἢ τὸν μελαγχολικὸν χυμόν. ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῷ ψυχρῷ φλέγματι τὸ δυσεκθέρμαντον, οὐ τὸ σφοδρὸν γίνεται ῥίγος. ἐπὶ δὲ τῷ μελαγχολικῷ ποτὲ μὲν ἀμφοτέρα, ποτὲ δὲ θάτερον. ἀλλ' ὁ μὲν τοιοῦτος χυμὸς διὰ τετάρτης φέρει τὸν παροξυσμόν, ὁ δ' ὑαλῶδης τὸν ἀμφημερινόν. οὐδὲν μὲν οἱ ἐξηγηταὶ τῶν τοιούτων διαιροῦσιν. ἀλλ' ἐν οἷς οὐδὲν ὠφελοῦσι τοὺς μαθητάς ἐπὶ πλεῖστον ἐκεῖνα διέρχονται. καὶ γὰρ οὖν καὶ κατὰ τὴν ἐξῆς ῥῆσιν ἱατρικωτάτην οὖσαν ἐλέγχονται τῶν ἀξιολογωτάτων θεωρημάτων οὐδὲν ἐπιστάμενοι.

Section 6.1.10

Πρὸ ῥίγεος αἱ ἐπισχέσεις τῶν οὔρων ἢν ἐκ χρηστῶν ἴωσι καὶ κοιλίῃ διέλθῃ καὶ ὕπνοι ἐνίωσιν, ἴσως δὲ καὶ ὁ τρόπος τοῦ πυρετοῦ, ἴσως δὲ καὶ τὰ ἐκ κόπων.

Οὐκ οἶδα ὃ τι εἶπω, νῆ τοὺς θεοὺς, ὅταν ὠφελιμώτατον θεώρημα μυριάκις ἐπὶ τῶν νοσοῦντων φαινόμενον ἀγνοῶσιν οἱ τὸ βιβλίον ἐξηγησάμενοι. τὸ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἦττον ἂν τις θαυμάσειε, τὸ δὲ Σαβίνου καὶ Ρούφου τοῦ Ἐφεσίου, τοῖς Ἱπποκράτους συγγράμμασιν ὠμιληκότων ἀνδρῶν οὐ παρέργως, ἄξιον ὄντως ἐστὶ θαύματος, εἰ μὴ πολλάκις ἐθεάσαντο ῥίγους κρίσιμου προηγησαμένην ἐπίσχεσιν οὔρου. περὶ ἧς νῦν ὁ Ἱπποκράτης γράφει, προγινώσκειν ἡμᾶς διδάσκων ἐσόμενον ἐν νόσῳ κρίσιμον ῥίγος. ἐὰν ἐν ὀξεῖ πυρετῷ τᾶλλα σοι σημεῖα σωτήρια φαίνηται καὶ κρίσιν ἐλπίζης ὑπόγειον ἔσεσθαι, γινώσκειν σε χρὴ τῶν οὔρων ἐπισχεθέντων ἐξ ἀνάγκης ἔσεσθαι τὸ κρίσιμον ῥίγος. ἐὰν δὲ καὶ ἡ νύξ προηγήσῃ δύσφορος, ἢ τε ἡμέρα κρίσιμος ἢ, βεβαιότερόν ἐστι προερεῖν ἔσεσθαι τὸ ῥίγος. ἐὰν δὲ τὸ διὰ σφυγμοῦ σημεῖον ὡς ἔμαθες ἐνδείξηται σοι ταυτόν, μὴ μόνον ἔσεσθαι τὸ ῥίγος, ἀλλὰ καὶ σφοδρὸν ἔσεσθαι βεβαίως ἔλπιζε. τὸ τοίνυν ἐκ χρηστῶν ἦτοι τῶν οὔρων μόνων ἢ καὶ τῶν ἄλλων ἅμα αὐτοῖς τῶν ἀγαθῶν σημείων ἀκούειν

σε χρὴ. τηλικαύτη μὲν ἡ δυνάμις ἐστὶ τῶν ἐν τοῖς οὔροις σημείων ἐν τοῖς ὀξέσι πυρετοῖς, ὥστε καὶ μόνῃ πιστεύειν αὐτῇ. προσερχομένων δὲ καὶ τῶν ἄλλων, πρόγνωσις ἔσται σοι βεβαιοτάτη καὶ ἀμετάπτωτος, ὡς τὸ

διηνεκές ἔχειν. αἱ μέντοι τῶν οὖρων ἐπισχέσεις γίνονται καὶ τῆς κοιλίας ἐκκρινούσης πολλά. δηλοῦται γὰρ ἐνταῦθα ῥέπειν ἢ ὀρόωδης ὑγρότης, ἥς ἔμαθες, ὅταν πλεονάζῃ, τρεῖς εἶναι κενώσεις, τὴν διὰ γαστρός, τὴν δι' οὖρων, τὴν δι' ἰδρώτων. ἐὰν μὲν οὖν ἡ κοιλία πλείω διαχωρήσῃ, τῇ τῶν οὖρων ἐπισχέσει θαρρύνει οὐ προσῆκεν εἰς τὴν τοῦ ῥίγους πρόγνωσιν. ἐὰν δὲ καὶ αὕτη μὴδ' ὅλως προχωρήσῃ προεγνωκότε σοι τὸ νόσημα πλησίον εἶναι κρίσεως, ἀναγκαῖόν ἐστι ῥιγῶσαι τε καὶ ἰδρῶσαι τὸν κάμνοντα. τί ποτε οὖν σημαίνει τὸ καὶ ὕπνοι ἐνέωσιν; εἰ μὲν γὰρ ὥς ἐν τι τῶν ἀγαθῶν σημείων εἴρηται, τὸ μέγιστον εἰς τὰ παρόντα συμφωνήσῃ· τὸ δὲ ἦν ἐκ χρηστῶν ἴωσιν, ὥσπερ τι παράδειγμα λελεγμένον. εἰ δ' ὥς καὶ τοῦτο τοῦ γενησομένου ῥίγους ὄν σημεῖον, οὐχ ἀπλῶς σε χρή γινώσκειν περὶ τοῦδε. πολλάκις μὲν γὰρ ἡ προηγησαμένη

τῆς κρίσεως νῦξ τοῦ τε ῥίγους καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ κρίσεως γίνεται δύσφορος, ὁπότε βεβαιοτάτην ἔξεις σὺν τοῖς εἰρημένοις τὴν τοῦ γενησομένου ῥίγους πρόγνωσιν. ἐνίοτε δὲ ἐν τῷ σπανίῳ μεθ' ὕπνων χρηστῶν εὐφορος γίνεται ἢ νῦξ καὶ φαίνεται τούτοις οὐχ ὁ τοῦ ῥίγους δηλωτικός σφυγμός, ἀλλ' ὁ τῆς ἐκκρίσεως. ἔμαθες δὲ περὶ τούτων ἱκανῶς ἐν τῇ τῶν σφυγμῶν πραγματείᾳ. προσεπισκοπεῖσθαι δὲ καὶ τὸν τρόπον τοῦ πυρετοῦ κελεύει σε, τουτέστι εἰ θερμὸς καὶ χολώδης καὶ καυσώδης ἢ τῶν ἄλλων τίς. ὅσα γὰρ ἐν τοῖς ὀξέσι πυρετοῖς καὶ μάλιστα τοῖς καυσώδεσι γίνεται ῥίγη κριτικά, ταῦτα ἔμαθες ἐπὶ τῇ ξανθῇ χολῇ διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων φερομένη πρὸς τὸ ἐκτός, ἀποτελεῖσθαι διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἐκ κόπων πυρετοὶ, χολωδέστατοι τὴν κρᾶσιν ὄντες, εἰς τὴν πρόγνωσιν σοι καὶ αὐτοὶ συντελοῦσιν. αὕτη μὲν οὖν ἢ ἀπὸ τῶν προκαταρκτικῶν αἰτίων εἰς τὴν πρόγνωσιν ὠφέλεια, λελεγμένη μὲν ὥς ἐπὶ παραδείγματος ἐνός, ἐσομένη δὲ σοι χρήσιμος, κἂπὶ τῶν ἄλλων αἰτίων τῶν προκαταρκτικῶν, ὅσα χολωδέστερον ἐργάζεται

τὸ σῶμα. ταῦτα δὲ ἐστὶν ἐγκαύσεις τε καὶ ἀγρυπνίαι καὶ φροντίδες καὶ λῦπαι καὶ θυμοὶ καὶ τροφῆς ἐνδεια καὶ τῶν χολωδῶν ἐδεσμάτων πλεονεξία. πρώτη μὲν σοι καὶ ἀσφαλεστάτη διάγνωσις εἰς τὸν τρόπον τῶν πυρετῶν ἀπὸ τῶν φαινομένων κατὰ τὸ σῶμα γενήσεται, καθάπερ ἔμαθες ἐν τοῖς περὶ διαφορᾶς τῶν πυρετῶν. ἐφεξῆς δὲ καὶ ἢ ἀπὸ τῶν προκαταρχόντων αἰτίων εἰς ἀσφαλεστέραν πίστιν, ὧν εὗρες, οὐ σμικρὰ συντελέσει. θαυμαστὸν οὖν ὅπως τοῦτο τὸ θεώρημα χρησιμώτατον ὄν ἐλάθη τοὺς ἐξηγητάς.

Section 6.1.11

Ἀποστάσεις οὐ μάλα οἷσι ῥίγεα.

Σπανίως ἀποστάσεις γίνονται τοῖς μετὰ ῥίγους πυρέττουσιν, ὥσπερ ἐν τεταρταίοις πυρετοῖς καὶ τριταίοις. αἱ γὰρ ἐν ταῖς παρακμαῖς τῶν τοιούτων παροξυσμῶν ἐκκρίσεις

κενοῦσι τὸ πλῆθος, ὥστε πάνυ χρή πολλὴν εἶναι τὴν περιουσίαν τῶν

λυπούντων χυμῶν, ἔν' ἡ φύσις ἀποστάσεως δεηθῇ.

Section 6.1.12

Αἱ τῶν σκελέων ἐκθηλύνσεις, οἷον ἢ πρὸ νόσου ὁδοιπορήσαντι ἢ ἐκ νόσου αὐτίκα, διότι ἴσως τὸ ἐκ κόπων εἰς ἄρθρα ἀπέστη, δι' ὃ αἱ τῶν σκελέων ἐκθηλύνσεις.

Οὐκ ἔστι γινῶναι σαφῶς πότερον τὰς ἀσθενείας μόνας ἐκθηλύνσεις εἴρηκεν ἢ τὰς σὺν ἀτροφία τῶν σκελῶν ὅλων γινομένας. ὅσον μὲν γὰρ ἐπὶ προτέρῳ τῶν προειρημένων παραδειγμάτων, ἐγχωρεῖ καὶ τὰς σὺν ἀτροφία νοεῖν. ὅσον δ' ἐπὶ τῷ δευτέρῳ, καθ' ὃ φησι, διότι ἴσως τὸ ἐκ κόπων εἰς ἄρθρα ἀπέστη, τὰς ἰσχνότητας οὐκ ἂν τις εὐλόγως ἀκούσειεν, ἀλλ' ἀπλῶς τὰ ἀσθενείας, αἱ τινες δύνανται καὶ χωρὶς ἰσχνότητος, ἥτοι ἐκλύτους τὰς ἐνεργείας ἐργάσασθαι

τῶν σκελῶν ἢ τὰς ἀποστάσεις ὑποδέχεσθαι. τὸ δὲ ἐπὶ τῷ τέλει προσκείμενον, δι' ὃ αἱ τῶν σκελῶν ἐκθηλύνσεις, εἴρηται καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ῥήσεως. ὅθεν ἐνιοὶ τῶν ἐφεξῆς γεγραμμένων ἠγοούμενον αὐτὸ ποιοῦσι. πρῶτον μὲν ἀφαιροῦντες τὸ διότι, συμμετακοσμοῦντες δὲ αὐτῷ τινὰ καὶ τῶν ἐκ τῆς ἐπομένης ῥήσεως. ὅπερ δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν εἶπον ἀναμνήσω καὶ νῦν, ἔστι δὲ τοῦτο τὸ πολυειδῶς γεγράφθαι τὰς ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ ῥήσεις, ὥσπερ καὶ τήνδε, μετὰ τοῦ διεσπᾶσθαι τινὰς οὐκ ὀρθῶς ἢ συνῆφθαι πάλιν οὐ προσηκόντως. ὣν εἰ μνημονεύσοιμι πάντων ἅμα τῷ διελέγχειν τοὺς ἀμαρτάνοντας, εἰς ἅπειρον ἐκταθήσεται μῆκος ὁ λόγος.

Section 6.1.13

Φύματα ἔξω ἐξοιδέοντα καὶ τὰ ἀπόρεια καὶ τὰ κορυφώδεα καὶ τὰ ὁμαλῶς ζυμπεπαινόμενα καὶ μὴ περισκλήρα καὶ

κατάρροπα καὶ τὰ μὴ δίκραια ἀμείνω. τὰ δ' ἐναντία κακὰ καὶ ὅσω πλείστως ἐναντία κάκιστα.

Ἀπὸ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων οἱ ἄνθρωποι φύματα κεκλήκασιν τοὺς παρὰ φύσιν ὄγκους ὅσοι τοῦπίπαν ἄνευ τῆς ἔξωθεν αἰτίας γίνονται, μάλιστα οὖν ὀνομάζουσιν οὕτω τὰ πρὸς τὸν ἐκτὸς τόπον ἐπειγόμενα. τῷ δ' οὐκ ἔχειν ἕτερον ὄνομα καὶ τὰ πλατέα καὶ βραχεῖ τοῦ κατὰ φύσιν ὑψηλότερα. καὶ ταῦθ' ὡσαύτως ἐνίοτε προσαγορεύουσιν, ὅπερ καὶ Ἱπποκράτης ἐποίησεν, ἀγαθὰ μὲν εἶναι λέγων τὰ ἐξοιδοῦντα, τουτέστιν ἐφ' ὧν ἀξιόλογος ἡ ἐξόγκωσις ἢ ὅσα τὴν αὔξησιν οὐκ ἐς τὴν ἔσω χώραν, ἀλλ' εἰς τὴν ἔξω ποιεῖται, καθάπερ ἐν προγνωστικῷ γράφῳ εἶπεν· Ὅσα μὲν ἔξω τρέπεται ἄριστα ἐστὶν ὡς μάλιστα ἐκκλίνοντα καὶ εἰς ὅζυν ἀποκορυφοῦντα. ὅσα δὲ, φησὶν, ἔσω ῥήγνυται, ἄριστα ἐστὶν ἃ τῶν ἔξω χωρίων μηδὲν ἐπικοινωνεῖ, κάλλιον μὲν γὰρ ἔξω ῥέπειν. εἰ δὲ ἔσω ῥέπει, βέλτιον πάλιν ἐν τούτοις ἐστὶν

ἅπασιν αὐτῶν τὴν ῥοπὴν ἐς τὴν ἔσω χώραν πεποιῆσθαι. τῶν μὲν οὖν φυμάτων ἢ γένεσις ἐν ἐπιγαστρὶ τέ ἐστιν ἢ καὶ κατὰ θώρακα. τούτοις γὰρ ὑπόκεινται χώραι κεναί, τὸν παρὰ φύσιν ὄγκον ἐκδεχόμεναι τῶν ἔσω ῥεψάντων φυμάτων. αὐτῶν δὲ τῶν ἐξογκουμένων ἔξω, τὰ ἀπόξεα καὶ κορυφώδη κρείττονα τῶν πλατέων ἐστίν, ὥς ἂν ὑπὸ θερμότερων τε καὶ λεπτοτέρων τῇ συστάσει γινόμενα χυμῶν καὶ διὰ τοῦτο ταχέως ἐκπυῖσκάμενα. τὰ γὰρ ὑπὸ παχέων καὶ γλίσχρων γινόμενα ὥς ἂν ψυχρῶν ἄντων, πλατέα τέ ἐστὶ καὶ δύσπεπτα καὶ σήπεται μᾶλλον, οὐ πέττεται χρόνῳ πλείονι, σὺν τούτοις δὲ ἐπαινεῖ καὶ τὰ ὁμαλῶς ἐκπυῖσκάμενα. τὰ γὰρ ἐκ μέρους μὲν τινος ἑαυτῶν ἐκπυήσαντα, τὸ λοιπὸν δὲ ἅπαν ἀνεκπύητον ἔχοντα, πρῶτον μὲν αὐτῷ τὰ χρονιώτερα τῶν ἄλλων ἐκπυησάντων εὐθέως εἶναι μοχθηρὰ, δεύτερον δὲ τῷ δυσχερεῖ τῆς θεραπείας. ἄλλων μὲν γὰρ δεῖται τὰ διαπυήσαντα τῶν ἱαμάτων, ἄλλων δὲ τὰ ἀνεκπύητα. καὶ τὰ μὴ περισκλήρα δὲ βελτίῳ τῶν περισκλήρων ἐστίν. ὀνομάζει δὲ περισκλήρα τὰ τὸ μέσον

ἑαυτῶν ἔχοντα μαλακὸν καὶ διαπυῖσκον, ὅσον δὲ ἐν κύκλῳ τούτου σκληρὸν καὶ δυσεκπύητον ἢ ὅλως ἀνεκπύητον. ἐπαινεῖ δὲ καὶ τὰ κατάρροπα φύματα. ταῦτα δὲ ἐστὶν ὅσα κατὰ τὴν κάτω χώραν τὴν κορυφὴν ἑαυτῶν ἴσχει τῆς ἐκπυήσεως. ἐνταῦθα γὰρ ἀναστομωθέντα τὰς ἀπορρύσεις εὐπετεῖς λαμβάνει, εἰ μὴ λάθοι γέ σε τῶν ἀνωμάτων ὄντα. καὶ τούτοις γὰρ τὸ μὲν τι χρηστὸν ὑπάρχει, τὸ δὲ τι μοχθηρόν. ὅσα δὲ τὴν ἐκπύησιν ὁμαλὴν ἔχοντα τὴν κορυφὴν ἐν τοῖς κάτω μέρεσι ποιεῖται, ταῦτα ἄριστα. καὶ τὰ μὴ δίκραια δὲ βελτίῳ τῶν δικραίων εἶναι φησιν. εὐρίσκεται γὰρ τῶν δικραίων τὸ μέσον οὐκ ἀπαθὲς μὲν, ἀνεκπύητον δὲ καὶ σκληρόν. εὐδηλον δ' ὅτι τῶν ἐναντίως ἀλλήλοις διακειμένων φυμάτων ὧν διήλθεν, ὅσα πλείστον ἀλλήλων διαφέρει ταῖς ιδέαις, ταῦτα καὶ ταῖς δυνάμεσι καὶ τοῖς ἡθεσι διαφέρει πάμπολυ. πλάτος γὰρ ἱκανὸν ἔχουσιν τῶν εἰρημένων διαφορῶν, ἀναγκαῖον εἶναι μὲν τι μέσον τῶν ἐναντίων. ἀποκεχωρηκέναι δὲ τοῦ μέσου τὸ μὲν μᾶλλον, τὸ δὲ ἥττον, οἷον ἐπὶ τῶν σκληρῶν καὶ μαλακῶν· ἐπὶ

μῖα γὰρ ἀντιθέσεως ὥς ἐπὶ παραδείγματος ἀρκέσει τὸν λόγον ποιήσασθαι. τὸ μὲν σκληρὸν τοῦ μαλακοῦ φαυλότερόν ἐστιν. αὐτοῦ δὲ τοῦ σκληροῦ τὸ μᾶλλον σκληρόν. εἰ δὲ ἐστὶ σκληρότερον, εἴη χαλεπώτατον, οὕτω δὲ καὶ τὸ μὲν μετρίως μαλακὸν, ἀγαθὸν μετρίως ἐστὶ, τὸ δὲ τελέως μαλακὸν, ἀγαθὸν καὶ τοῦτο τελέως. ἄσπερ οὖν ταύτης τῆς ἀντιθέσεως ἡκουσας, ἐπὶ τὰς εἰρημένους ἀπάσας γε μεταφέρεις.

Section 6.1.14

Τὸ θηριῶδες φθινοπώρου καὶ αἱ καρδιαλγίαι καὶ τὸ μελαγχολικόν.

Εἴτε τὰς ἀσκαρίδας, εἴτε τὰς ἔλμινθας λέγει τὸ θηριῶδες, εἴτε ἐλέφαντα καὶ καρκίνον, εἴτε φθίσιν ὥς τινες ἠκουσαν, εἴτε πᾶν τὸ κακόηδες. εἰκότως ἐν

φθινοπώρῳ τὰ τοιαῦτα γίνεται πάντα, διὰ τε τὴν κακοχυμίαν τῆς ὥρας καὶ τὴν τοῦ περιέχοντος ἀνώμαλον κρᾶσιν. οὐδὲν

οὖν θαυμαστὸν εἰ καὶ καρδιαλγίαι καὶ τὸ φρικῶδες καὶ τὸ μελαγχολικὸν ἐπικρατεῖ κατὰ τὴν φθινοπωρινὴν ὥραν. ἅπαντα γὰρ ἔπεται ταῦτα τοῖς προειρημένοις αἰτίοις. εἴρηται δὲ ἡμῖν ἐπὶ πλεον ἐν τῇ τοῦ δευτέρου τῶν ἐπιδημιῶν ἐξηγήσει περὶ τῶν κατὰ τὸ φθινόπωρον ἀπάντων.

Section 6.1.15

Πρὸς τὰς ἀρχὰς τοὺς παροξυσμοὺς ἐπισκέπτεσθαι καὶ ἐν ἀπάσῃ τῇ νούσῳ, ὡς τὸ ἐν δείλῃ παροξύνεσθαι καὶ ὁ ἐνιαυτὸς εἰς δείλῃν καὶ αἱ ἀσκαρίδες.

Κὰν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν οὕτως ἐγγράπτο πρὸς τὰς ἀρχὰς τῶν νούσων σκεπτέον εἰ αὐτίκα ἀνθεῖ. χρῆται γὰρ ἐνίοτε τῇ πρὸς τὰς ἀρχὰς φωνῇ ὁ Ἱπποκράτης, ὡσεὶ καὶ κατὰ τήνδε τὴν λέξιν εἶπε· πρὸς τὰς ἀρχὰς τῶν νούσων διαφέρει τὸ σκοπεῖσθαι εἰ αὐτίκα ἀνθεῖ, καθάπερ κὰν τῷ φάναι ὁ καὶ πρὸς τὸ θερμαίνειν καὶ ψύχειν καὶ

ξηραίνειν καὶ ὑγραίνειν, πολλὰ ἂν τις εὖροι τοιαῦτα. οὐ γὰρ ὡς ἐναντιούμενος, οὐδ' ὡς ἀντιλέγων, ἀλλ' ὡς συνεργοῦντα πρὸς τὸ θερμαίνειν καὶ ψύχειν καὶ ξηραίνειν καὶ ὑγραίνειν χρῆται, πολλὰ, φησὶν, ἂν τις εὖροι τοιαῦτα. δέδεικται δὲ καὶ τοῦθ' ἡμῖν, ἐν οἷς ἐξηγούμεθα τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν. εἰ δ' οὐχ οὕτως ἐθέλοι τις ἀκούειν τῆς λέξεως, ἀναγκαῖον ἐστὶ τὸ πρὸς τὰς ἀρχὰς ἀντὶ τοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς ἢ περὶ τὰς ἀρχὰς ἀκούειν. οὐ μὴν ἐν ταῖς ἀρχαῖς γε μόναις τοῦτο παραινεῖ σκοπεῖν, ἀλλ' ἐν ὅλαις ταῖς νόσοις, εἴτα παράδειγμα προσέθηκεν ὁ δυνατόν ἐστιν ἀναγνῶναι διττῶς, καθ' ἓνα μὲν τρόπον, τὸ ἐς δείλῃν παροξύνεσθαι καὶ ὁ ἐνιαυτὸς, εἴτ' ἀφ' ἐτέρας ἀρχῆς ἐς δείλῃν καὶ αἱ ἀσκαρίδες· καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, οἷον τὸ ἐς δείλῃν παροξύνεσθαι καὶ ὁ ἐνιαυτὸς ἐς δείλῃν. εἴτα ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς καὶ ἀσκαρίδες. ἀναλόγως γὰρ τινα ἔχειν ἡγεῖται τὴν ἡμέραν πρὸς ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν, ὡς τῷ μὲν ἐωθινῷ καιρῷ τὸ ἔαρ εὐοικένας, τῇ δὲ μεσημβρίᾳ τὸ θέρος, τῇ δὲ ἐσπέρᾳ τὸ φθινόπωρον, τῇ δὲ νυκτὶ τὸν χειμῶνα. λέλεκται δὲ καὶ

περὶ τούτων ἐπὶ πλεον ἐν οἷς ἐξηγούμεθα τὴν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν ῥῆσιν, ἥς ἀρχῇ, αἱ ἀσκαρίδες δείλης.

Section 6.1.16

Νηπίοισι βηχίον ξὺν γαστρὸς ταραχῇ καὶ πυρετῷ ξυνεχεῖ, σημαίνει μετὰ κρίσιν διμηναίῳ τὸ ξύμπαν εἰκοσταίῳ καὶ οἰδήματα ἐς ἄρθρα.

Ἄπαντες ὁμοίως πιστεύοντες τοῖς γεγραμμένοις οἱ ἐξηγησάμενοι, μετὰ τοῦ μηδὲ νοεῖν, ὧν ἐπαινοῦσιν, ἔνια. καίτοι τινὰ μὲν, εἰ καὶ κακοζηλότερον εἰπεῖν, οἷον νεῦρα τῆς τέχνης ἐστὶν, τινὰ δὲ πάνυ σμικρὰν ἔχει τὴν ὠφέλειαν, ἔνια δὲ οὐδὲ σμικρὰν, ὥσπερ καὶ τὸ κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν. ἐγὼ γὰρ ὅσα μὲν ἀεὶ φαίνεται γινόμενα κατὰ

τούς ἀρρώστους, ὡσαύτως ἀξιωμαζόμενα νομίζω, καὶ τούτων αὐτῶν μάλιστα τὰ μεγάλην ἔχοντα τὴν χρεῖαν, ὥσπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔλεγον, ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ ῥίγος

προγνώσεως. ἐν σφοδροτάτῳ γὰρ ἐνίοτε πυρετῷ μετ' ἀγρυπνίας καὶ ἄσης καὶ δίψους καὶ δυσφορίας, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ παραφροσύνης, ἀπάντων ταρτατομένων καὶ κλαιόντων τῶν οἰκείων τοῦ κάμνοντος, ἐνεστὶν ἐπιστημονικῶς προειπόντα ῥίγος τε καὶ ἰδρώτα καὶ λύσιν τοῦ νοσήματος, Ἀσκληπιὸν εἶναι δοκεῖν. ἐπὶ δὲ τοῦ νῦν λεγομένου, πρῶτον μὲν οὐ σαφές ἐστὶν ὃ λέγει. δεύτερον δὲ κἄν ἀπάσας αὐτοῦ τὰς πιθανὰς ἐκδοχὰς ὑπόθηται τις ἔχεισθαι τῆς τοῦ γράψαντος γνώμης, οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἐστὶ προειπεῖν ὑποκείσθω γάρ τι νήπιον βῆττον, ἅμα γαστρὸς ταραχῇ καὶ πυρετῷ συνεχεῖ, κἄπειτα κρινόμενον ὅπως οὖν ἐν ἡμέρᾳ βούληται τις, εἴτ' οὖν ὀγδοηκοστῇ μετὰ τὴν ἀποκύψιν, εἴθ' ἐξηκοστῇ, διττῶς γὰρ ἐξηγήσαντο τὴν λέξιν τήνδε, διμηνιαῖον τὸ σύμπαν εἰκοσταίῳ, τινὲς μὲν δὲ ἀπὸ γενετῆς διμηνιαῖον εἶναι βουλόμενοι, καθ' ἣν ἡμέραν κρίνεται τὸ παιδίον, εἰκοσταῖον δ' ἀφ' ἧς ἡμέρας ἤρξατο νοσεῖν, τινὲς δὲ διμηνιαῖον γινομένῳ τὴν νόσον ἀρξαμένην κριθῆναι μεθ' ἡμέρας εἴκοσι, καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων ἡμᾶς προλέγειν, ὅτι τούτῳ

τῷ παιδίῳ καὶ ἀπόστασις τις εἰς ἄρθρα γενήσεται μετὰ τὴν κρίσιν. καὶ μὴν οὔτε διὰ παντὸς οὐθ' ὥς τὸ πολὺ συμβήσεται τοῦτο. χρή δὲ τὰς προῤῥήσεις ἢ ἀμεταπτάιστους εἶναι διὰ παντὸς ἢ σπανιάκις σφάλλασθαι. τὸ δ' ὀλιγάκις μὲν ἐπιτυχάνειν, πλεονάκις δ' ἀποτυχάνειν, οὐ τεχνικόν.

Section 6.1.17

Ἦν μὲν κάτω τοῦ ὀμφαλοῦ καταστῆ ταῦτα ἄνω ἐν τοῖσι κάτω ἄρθροισιν, ἀγαθόν. ἦν δὲ ἄνω, οὐχ ὁμοίως λύει τὴν νοῦσον, ἦν μὴ ἐκπύσῃ.

Ὅτι μὲν ἔτι περὶ τῶν παιδίων λέγει ταῦτα, δηλόν ἐστὶ διὰ τῶν ἐφεξῆς εἰρησομένων. ὃ γε μὴν λόγος οὗτος οὐ τῶν ἐπὶ μέρους ἐστίν, ἀλλὰ τῶν καθόλου καὶ κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν καὶ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς καὶ κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἰρημένος, ἃ προεξηγησάμεθα. βούλεται γὰρ τὰς μὲν ἐκ τῶν ἄνω χωρίων, εἰς τὰ κάτω τοῦ ὀμφαλοῦ

γινομένας ἀποστάσεις, ἀγαθὰς εἶναι, τὰς δὲ μὴ τοιαύτας, οὐκ ἀγαθὰς. ἐκλύει δ' αὐτῶν τι τῆς κακίας, ἐὰν ἐκπύσῃ τὰ οἰδήματα. κέχρηται δὲ κἄνταῦθα τῇ προσηγορίᾳ τοῦ οἰδήματος, ἐπὶ τοῦ γενικοῦ σηματομένου τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων, ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται.

Section 6.1.18

Τὰ δ' ἐν ὥμοισιν ἐκπυέοντα τοῖσι τηλικούτοις γαλιάγκωνας ποιεῖ.

Ὅτι περὶ τῶν νηπίων ἔτι διαλέγεται, σαφές αὐτὸς ἐποίησεν εἰπὼν, τοῖσι

τηλικούτοισιν, ἀξιῶν ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἀναφέρειν τοῦ λόγου καὶ τὰ νῦν εἰρημένα. κατὰ τινὰ δὲ τρόπον γαλιάγκωνες οἱ τοιοῦτοι γίνωνται, μεμάθηκας ἔν τε τῷ περὶ ἄρθρων αὐτοῦ συγγράμματι καὶ τοῖς ἡμετέροις ὑπομνήμασιν εἰς αὐτό.

Section 6.1.19

Λύσειε δ' ἂν καὶ ἐλκυδρίων κάτω ἔκθυσιν, ἢν μὴ στρογγύλα καὶ βαθέα ᾗ· τὰ δὲ τοιαῦτα ὀλέθρια καὶ ἄλλως παιδίοισιν.

Παρὰ τὸ ἐκθύειν, ὅπερ ἐστὶν ἐξορμᾶν, τὴν ἔκθυσιν εἴρηκεν ἐκτεινομένης τῆς μέσης συλλαβῆς, ὥσει καὶ ἐξόρμησιν εἴρηκε. λύειν δ' αὐτὰ φησι τὰς ἀποσκήματος δεομένας διαθέσεις, ἢν μὴ στρογγύλα καὶ βαθέα ᾗ, τουτέστιν εἰ μὴ κακοήθη μάλιστα γένοιτο· καὶ γὰρ ἀνιαρὰ τοῖς βρέφεσιν, οὐ δυναμένοις φέρειν οὔτε τὰς ὀδύνας οὔτε τὴν θεραπείαν, καὶ ἄλλως δυσίατα τὰ τοιαῦτα.

Section 6.1.20

Λύσειε δ' ἂν καὶ αἷμα ῥυέν, μᾶλλον δὲ τοῖσι τελειότεροις ἐπιφαίνεται.

Ὅτι μὲν αἷμα ῥυέν πᾶσι τοῖς τοιούτοις ὠφέλιμόν ἐστι, πολλάκις ἤδη μεμαθήκαμεν. ἐπὶ δὲ τῶν νηπίων, ὑπὲρ ὧν διαλέγεται τὴν ἀρχὴν, οὐδὲ ἐπιφαίνεται τὸ αἷμα πλὴν εἴ που σπανίως. διὸ καὶ προσέθηκεν αὐτὸς, μᾶλλον δὲ τοῖσι τελειότεροις ἐπιφαίνεται, τουτέστι τοῖς ἐπὶ πλέον ἠϋξημένοις. τίνα δ' ἔτι πάθη τὰ δι' ὧν εἶπεν ἀποστάσεων τε καὶ αἱμορραγιῶν καὶ ἐλκυδρίων κρινόμενα τοῖς νηπίοις, οὐ πάνυ σαφῶς ἐδήλωσεν. ἢ γὰρ ἀρχὴ τῆς ῥήσεως ἦν, νηπίοις βηχίον σὺν γαστρὸς ταραχῇ καὶ πυρετῷ συνεχεῖ. δύναται δὲ καὶ τῶν κατὰ τὸ πλευρόν τε καὶ πνεύμονα καὶ τῶν καθ' ἥπάρ τε καὶ γαστέρα δι' ὧν εἶπε συμπτωμάτων δηλοῦσθαι.

Section 6.1.21

Δάκρυα ἐν τοῖσι ὀξέσι τῶν φλαύρως ἐχόντων ἐκόντων μὲν χρηστὸν, ἀκόντων δὲ παραρρέοντα κακόν.

Περὶ τῶν τοιούτων δακρύων εἴρηται μὲν κἂν τῷ προγνωστικῷ καὶ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς. ἀλλὰ τελεώτερον ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ἔνθα φησὶν, ὁκόσοισιν ἐν πυρετοῖς ὀξέσι, μᾶλλον δὲ καυσώδεσιν, ἀέκουσι δάκρυα παραρρεῖ, τούτοις ἀπὸ ῥινῶν αἱμορραγίην προσδέχεσθαι, ἢν μήτ' ἄλλο ὀλεθρίως ἔχωσιν. ἐπὶ τοῖσι δὲ φλαύρως ἔχουσιν οὐχ αἱμορραγίην, ἀλλὰ θάνατον σημαίνει. καὶ ἡμεῖς ἐξηγησάμεθα τὴν ῥῆσιν ἐν τοῖς εἰς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ὑπομνήμασιν.

Section 6.1.22

Οἷσι περιτείνεται βλέφαρον, κακόν.

Ἡ αὐτὴ διάθεσις ἐργάζεται τὸ τοιοῦτον βλέφαρον τῇ κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἰρημένῃ. δέρμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον σκληρὸν καὶ περιτεταμένον. ὅτι δὲ ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων λέλεκται καὶ τοῦτο καὶ τᾶλλα τὰ ἐφεξῆς αὐτοῦ, κατὰ τὸ προγνωστικὸν ὑπ' αὐτοῦ δεδήλωται καὶ κατὰ τήνδε

τὴν ῥῆσιν εἰπόντος, δάκρυον ἐν τοῖς ὀξέσι τῶν φλαύρως ἐχόντων ἐκόντων μὲν χρηστὸν, ἀκόντων δὲ παραρρέον κακόν.

Section 6.1.23

Κακὸν δὲ καὶ τὸ ἐπιξηραινόμενον οἶον ἄχνη.

Φαίνεται γινόμενον καὶ τοῦτο ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν, ὅταν ἐσχάτως ἦ ξηρὰ, σὺν ἀρρώστιά δυνάμεως, μικρῶν πάνυ λημυδρίων ἐκπιπτόντων κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἴτ' αὖθις ἐπιξηραιομένων.

Section 6.1.24

Καὶ τὸ ἀμαυρὸν κακόν.

Ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασι τὸ ἀμαυροῦσθαι τὰς ὀψεις, ἀρρώστίαν καὶ νέκρωσιν σημαίνει τῆς ὀπτικῆς δυνάμεως.

Section 6.1.25

Καὶ τὸ αὐχμηρὸν κακόν.

Ἦν μὲν καὶ τὸ οἶον ἄχνην ἔχον αὐχμηρὸν, ἀλλὰ νῦν, ὅτι καὶ χωρὶς ἄχνης ἦ, μοχθηρὸν ἐστὶν ἐδήλωσε.

Section 6.1.26

Καὶ οἱ ῥυτιδούμενοι ἔνδοθεν.

Ὅταν ὁ ἐπιπεφυκῶς ὑμὴν τοῖς κινουῖσι τὸν ὀφθαλμὸν μυσίν, ὁ μέχρι τῆς στεφάνης ἐκτεινόμενος, ἔκλυτος καὶ χαλαρὸς γένηται, ῥυτιδοῦσθαι συμβαίνει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔσωθεν. εἰ γὰρ ἔξωθεν ῥυτιδωθεῖεν, εἴη ἂν οὕτω γε τοῦ δέρματος τὸ πάθος. ὅτι δὲ ἀσθενείας καὶ καταψύξεώς ἐστι σημεῖον τὸ τοιοῦτον δηλοῖ καὶ τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν πάνυ γερόντων· ὁρῶνται γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ ῥυτιδούμενοι.

Section 6.1.27

Οἱ πεπηγότες καὶ οἱ μόγις στρεφόμενοι καὶ οἱ ἐνδεδινημένοι.

Περὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ταῦτα διήλθεν. οἱ μὲν γὰρ πεπηγότες, ὅπερ ἐστὶν ἀκίνητοι, τελειοτάτην ἐνδείκνυνται νέκρωσιν τῆς κατὰ τοὺς μῦς δυνάμεως, ὑφ' ἧς ἐκινουῦντο πρόσθεν ὅτ' εἶχον κατὰ φύσιν. οἱ δὲ μόγις στρεφόμενοι πλησίον ἤκουσι τῆς τοιαύτης διαθέσεως. οἱ δὲ ἐνδεδινημένοι παραφροσύνην ἢ τρόμον ἐνδείκνυνται τῶν τὸν ὀφθαλμὸν κινούντων μυῶν. γίνεται δὲ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐν ὀξέσι νοσήμασι κινδυνώδεσι διὰ τὴν τῆς ἀρχῆς κάκωσιν.

Section 6.1.28

Καὶ ὅσα ἄλλα παρεῖται.

Τίνα ταῦτ' ἐστὶν ἃ λέγει παρεῖσθαι τῶν συμβαινόντων τοῖς ὀφθαλμοῖς; ἢ δηλονότι τὰ κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἰρημένα

κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν. ἦν γὰρ τὴν αὐτὴν φεύγωσιν ἢ δακρύωσιν ἢ διαστρέφωσιν ἢ ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου ἐλάσσων γίνηται ἢ τὰ λευκὰ ἐρυθρὰ ἰσχωσιν ἢ πελιδνὰ ἢ μέλαινα φλεβία ἐν ἐωϋτοῖσιν ἢ λῆμαι περὶ τὰς ὄψεις ἢ ἐναιωρούμενοι φαίνωνται ἢ ἐξίσχοντες ἢ ἔγκοιλοι ἰσχυρῶς γινόμενοι. προεξηγησάμεθα δὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ σὺν τοῖς ἄλλοις ἅπασι καὶ ταῦτα.

Section 6.1.29

Πυρετοὶ οἱ μὲν δακνώδεις τῇ χειρὶ, οἱ δὲ πρηέες, οἱ δὲ οὐ δακνώδεις μὲν, ἐπαναδιδόντες δὲ, οἱ δὲ ὀξέες μὲν, ἡσώμενοι δὲ τῆς χειρὸς, οἱ δὲ περικαέες μὲν εὐθέως, οἱ δὲ διὰ παντὸς βληχροὶ, ξηροὶ, οἱ δὲ ἄλμυρώδεις, οἱ δὲ πεμφιγώδεις ἰδεῖν δεινοὶ, οἱ δὲ πρὸς τὴν χεῖρα νοτιώδεις, οἱ δὲ ἐξέρυθροι, οἱ δὲ ἔξωχροι, οἱ δὲ πελιοὶ καὶ τὰ ἄλλα τοιαῦτα τοιουτότροπα.

Κἀνταῦθα πάλιν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ λόγου προσέθηκε καὶ τὰ ἄλλα τοιαῦτα, διὰ τὸ μόνας αὐτῷ τὰς ἀξιολόγους

διαφορὰς τῶν πυρετῶν ὑποτετυπῶσθαι. πρῶτας μὲν οὖν ἔγραψε τὰς κατ' αὐτὴν τὴν οἰκείαν τῶν πυρετῶν οὐσίαν, οὐσία δὲ αὐτῶν ἐστὶν, οὐ καθ' Ἱπποκράτην μόνον καὶ τοὺς ἀρίστους ἰατροὺς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν κοινὴν πάντων ἀνθρώπων ἔννοιαν ἢ παρὰ φύσιν θερμασία, μάλιστα μὲν εἰς ὅλον ἐκτεταμένη τὸ ζῶον, εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ πάντως, ἥτοι γε ἐν τοῖς πλείστοις μορίοις ἢ ἐν τοῖς κυριωτάτοις ὑπάρχουσα· καὶ πολλάκις γε τὸ μὲν ἅπαν δέρμα θερμασίαν οὐδεμίαν σαφῆ ἔχειν φαίνεται παρὰ φύσιν, οὐθ' ἡμῖν τοῖς ἔξωθεν ἀπτομένοις οὔτε τοῖς κάμνουσιν, αἰσθάνονται δὲ αὐτῆς οἱ νοσοῦντες ἐν τῷ βάθει καὶ φασι διακαίεσθαι τὰ σπλάγχνα καὶ πρὸς τοῦτω γε ἔνιοι καὶ ἀσώδεις εἰσὶ καὶ διψώδεις, καὶ ἄγρυπνοι. νῦν οὖν ὁ Ἱπποκράτης τὰς διαφορὰς τῶν πυρετῶν γράφει, ὅσαι διαγινώσκονται

τοῖς ἰατροῖς, οὐκ ἐξ ὧν οἱ κάμνοντες λέγουσι, ἀλλ' ἐξ ὧν αὐτοὶ διὰ τε τῆς ἀφῆς καὶ τῆς ὀψεως ἐναργῶς αἰσθάνονται. πρῶται δὲ εἰσι καὶ κυριώταται καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν,

ὥς ἔφην, τῶν πυρετῶν, αἱ διὰ τῆς θερμασίας. οὐ γὰρ ἐν τῇ τῶν ἀρτηριῶν κινήσει ἢ τῶν πυρετῶν ἐστὶν οὐσία. τοῦτο γὰρ ὅπως ἡμάρτηται τοῖς περὶ τὸν Ἑρασίστρατον τε καὶ Χρύσιππον, ἤδη μεμάθηκας. ἢ τοίνυν πυρεκτικὴ θερμασία τοῖς ἀπτομένοις τῶν πυρεττόντων σωμάτων ἤτοι δριμεῖα καὶ δακνώδης ἐστὶν ἢ μετρίως ἀνιαρά. τὸ γὰρ ἡδὺ καὶ οἰκεῖον, ὅποῖον ὑπάρχει τῇ κατὰ φύσιν, οὐδέποτε ἔχει. καθάπερ οὖν καὶ ἄλλα πολλὰ κατὰ τὸ μᾶλλον τε καὶ τὸ ἥττον ἀλλήλων διαφέροντα τοῖς πέλας ἐρμηνεύομεν εὐφημότερον, οὐκ ἀληθέστερον, οὕτω καὶ περὶ τῆς βραχέως ἀνιαρᾶς θερμασίας ἐνίοτέ φαμεν ὥς οὐδὲν ὅλως ἀνιαρὸν ἔχει, προβάλλοντες αὐτὴν τῇ σφοδρῶν ἐχούσῃ τὸ λυπηρόν. ἐνίοτε μὲν οὖν ἢ θερμασία φαίνεται πλείστη τε ἅμα καὶ δριμυτάτη, πολλάκις δὲ ὀλίγη μὲν, οὐκ ἀπολειπομένη δὲ τῆς δριμυτάτης, ἢ πάλιν δριμυτάτη μὲν, οὐ μὴν πολλή γε. καὶ τούτων ἕκαστον ὧν εἶπον ἐνίοτε φαίνεται μετ' ὀλίγον χρόνον, οὐ κατὰ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν τῆς χειρός. ὥσπερ γε καὶ μειοῦσθαι τὰ κατὰ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν φανέντα

κατὰ μέγεθός τε καὶ δριμύτητα δόξει σοὶ ποτε μέχρι χρόνου πλείονος ἐπιβεβλημένης τῷ κάμνοντι τῆς χειρός. καὶ τοίνυν ἐνίοτε μὲν αὐχμηρὰ καὶ κατὰξηρος φαίνεται ἢ θερμασία, καθάπερ εἰ λίθου τινὸς ἡψάμεθα θερμοῦ. πολλάκις δὲ φαντασίᾳ τῇ νοτιῶδει καὶ ὑγρᾷ πάνυ ἀτμώδης, ὥστ' αἰσθάνεσθαι σαφῶς ἀναφερομένου τινὸς, ἐκ τοῦ τῶν καμνόντων σώματος ἀτμοῦ παμπόλλου καὶ τούτων πάλιν αὐτῶν ὥσπερ καὶ τῶν προειρημένων, ἔνια μὲν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς φανέντα διαμένει, τινὰ δ' ἤτοι προσαυξανομένην ἢ διαλυομένην ἔχει τὴν ἐξ ἀρχῆς φανεῖσαν διαφοράν. ἔνια δὲ καὶ γενομένην ἐτέραν οὐδ' ὅλως ἐξ ἀρχῆς πεφυκυῖαν καὶ διαφθειρομένην τελείως τῶν ἐξ ἀρχῆς ἑωραμένων. αἱ μὲν οὖν κατ' αὐτὴν τῶν πυρετῶν τὴν οὐσίαν διαφοραὶ τοιαῦταί τινές εἰσι. περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐφεξῆς ὁψόμεθα, πότερον γὰρ ὀρθῶς ἔχει τὰς εἰρημένας ἐφαρμόσαι τῇ λέξει τοῦ Ἱπποκράτους. ἐν τῷ μὲν τοίνυν φάναι, πυρετοὶ μὲν οἱ δακνώδεις τῇ χειρὶ, οἱ δὲ πρηεῖς, ἐνδείκνυταί σοι τὸν λόγον αὐτῷ γίνεσθαι περὶ τῶν διὰ παντός, ἤτοι δακνωδῶν ἢ

πρηέων φαινομένων. ἐπιφέρων γοῦν λέγει, οἱ δὲ οὐ δακνώδεις μὲν, ἐπαναδιδόντες δὲ, δηλῶν ἐνταῦθα τοὺς ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐ φανέντας δακνώδεις ἐπικειμένην τῇ χειρὶ μέχρι πλείονος αἰσθησιν ἐργαζομένους δακνώδη. τούτοις δ' ἔμπαλιν ἔχουσιν ἐφ' ὧν φησιν, οἱ δὲ ὀξέες μὲν, ἡσώμενοι δὲ τῆς χειρός. ἐν ἀρχῇ γὰρ φανέντες ὀξεῖς ἐκλύονται κατὰ βραχύ. τὸ δὲ ὀξέες ἐπὶ τῆς ταχέως ἀπαντώσης τῇ χειρὶ θερμασίας, ἐνδείκνυμένης τε τὴν ἐαυτῆς κίνησιν ὠκεῖαν, ἀκούειν σε χρή, καθάπερ ὀξεῖς τινὰς ὀνομάζομεν δριμεῖς, ἐν ἴσῳ τῷ ταχεῖς, ὀξέα τε νοσήματα λέγομεν, ὅσα ταχέως διεξέρχεται τοὺς ἰδίους καιροὺς ἄχρι τῆς τελευτῆς, εἴτε χερσὶν εἴτε χειρὶ λέγοις πρὸς τῷ τὰς εἰρημένας διαφορὰς γινώσκειν,

οὐδὲν διοίσει. δῆλον μὲν γὰρ ἦν τῷ γε νοῦν ἔχοντι τὰς τοιαύτας διαφορὰς οὐ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλὰ ταῖς χερσὶν αἰσθητὰς εἶναι. προστιθέασι δὲ ἅπαντες ἄνθρωποι καὶ τὰς τοιαύτας προσθήκας, ἐνίστε φύσει πρὸς τοῦτο ἀγόμενοι,

συναυξανούσας τὴν ἐνέργειαν τῶν λεγομένων καὶ μάλιστα ἐπ' ἐκείνων τῶν πραγμάτων, ἐφ' ὧν ἐστὶ διὰ τεκμηρίων τινῶν καὶ σημείων εὐρεῖν τὸ ζητούμενον, οὐκ αἰσθητὴν ποιήσασθαι τὴν διάγνωσιν. οὕτως οὖν καὶ ὁ Ἱπποκράτης οὐ μόνον ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου τῶν χειρῶν ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ καὶ τῷ φάναι, οἱ δὲ ὀξέες μὲν, ἡσώμενοι δὲ τῆς χειρός. ἐφεξῆς δὲ τὴν κατὰ μέγεθος αὐτῶν διαφορὰν ἐνδεικνύμενος ἔφη, οἱ δὲ περικαέες εὐθέως, οἱ δὲ διὰ παντὸς βληχροί. κατὰ τι μὲν οὖν ἡ τοιαύτη φαντασία γίνεται τοῖς ἀπτομένοις, ὡς ἤτοι πολλὴν εἶναι δοκεῖν ἢ ὀλίγην τὴν θερμασίαν, αὐθις ὀψόμεθα, νυνὶ δ' ὅτι φαίνεται μόνον εἰπεῖν ἀρκέσει. καθάπερ γὰρ ἐκτός, εἰ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τις ἐγκαλύψας ἄψαιτο φλογός, ἤτοι πολλῆς αἰσθάνεται τῆς κατ' αὐτὴν οὐσίας ἢ ὀλίγης, οὐδεμιὰς ἐν τῇ ποιότητι τῆς θερμασίας αἰσθανόμεθα διαφορὰς, οὕτως ἔχει καὶ τῶν πυρετῶν. ἐνίστε γὰρ ἡ μὲν κατὰ τὴν ποιότητα διάγνωσις τῆς θερμασίας ἡ αὐτὴ φαίνεται τῇ καθ' ἑτερόν τι σῶμα, διαφέρειν δ' ἀλλήλων δοκοῦσι ποσότητι. τῶν δ' ἐφεξῆς

εἰρημένων, τὸ μὲν ξηροὶ σαφὲς ἱκανῶς ἐστὶ, τὸ δ' ἄλμυρῶδες ἀσαφές. οὐ γὰρ ἀφῆς αἰσθητόν, ἀλλὰ τῆς γεύσεως μόνῃς τὸ ἄλμυρόν ἐστι. ἔστι δὲ μᾶλλον ἀσαφές τὸ ἐφεξῆς εἰρημένον, ἐνθα φησὶν, οἱ δὲ πεμφιγῶδες ἰδεῖν δεινοί. εὐρίσκομεν δὲ ἐνταῦθα διάφορον τὴν γραφήν. ἐν μὲν τοῖς πλείστοις τῶν ἀντιγράφων προκειμένου τοῦ ἰδεῖν τῷ πεμφιγῶδες, ἐν ὀλίγοις δὲ μετὰ τὸ. ἰδεῖν καὶ τὸ δεινοὶ προσγεγραμμένον. μόνον δὲ τῶν ἐξηγητῶν εὗρον οὕτως γεγραμμένον εἰδὸτα Σαβῖνον, ᾧ καὶ Μητροδωρος ἠκολούθησεν ὅσοι τ' ἀπ' αὐτῶν εἰσὶ μέχρι νῦν. καὶ μὴν κατ' ὀλίγιστα τῶν ἀντιγράφων εὗρον ἀπλῶς γεγραμμένον, οἱ δὲ πεμφιγῶδες, οὔτε τοῦ ἰδεῖν οὔτε τοῦ δεινοὶ προσγεγραμμένου. τοὺς μὲν οὖν ἄλμυρῶδες ἐπὶ τὴν ἀφῆν ἄγων τις ἔρεῖ τοὺς ὀδαξησμόν τινα ποιοῦντας εἶναι τοῖς ἀπτομένοις, ὥσπερ ὑφ' ἄλμης τε καὶ πάντων τῶν ἄλμυρῶν γίνεται σωμάτων. τοὺς δὲ πεμφιγῶδεις, τοὺς πνευματώδεις. αἰσθανόμεθα γὰρ πολλάκις ἀναφερομένης διὰ τοῦ τῶν πυρεττόντων

δέρματος ἀερώδους τινὸς ἀπορροῆς, ὡς εἴ γε μὴ τούτους, ἀλλὰ τοὺς μετὰ φλυκταινῶν λέγει, παραλελοιπῶς ἂν εἴη τῶν ἀναγκαίων τινὰ διαφορὰν, ἐκ τοῦ γένους τῶν προειρημένων, ὅσας ἔφη εἶναι κατ' αὐτὴν μάλιστα τὴν οὐσίαν τῶν πυρετῶν. ὡς γὰρ δακνώδες ἰσχυρῶς ἢ σφοδρὸν ἢ ξηρὸν ἢ αὐχμηρὸν εἶναι φαίνεται τὸ τῆς θερμασίας εἶδος ἐπὶ πολλῶν πυρετῶν, οὕτω καὶ πνευματώδες, αἰσθανομένης τῆς χειρός ἀναφερομένου τινὸς ἐπ' αὐτὴν πνεύματος, ἐνίστε μὲν ἀτμώδους, ἐνίστε δὲ ξηροῦ. πλείω δὲ σημαίνοντος τοῦ τε πέμφιγος ὀνόματος ἄλλος ἄλλων τῶν ἐξηγητῶν προχειρισάμενος, ὡς ἐν μόνον ἐκεῖνο σημαῖνον, ὅπερ αὐτὸς βούλεται, πιθανὸς εἶναι δοκεῖ τοῖς ἀκούουσιν. ἥρκει μὲν οὖν ἴσως εἰρησθαι

πεμφιγώδεις πυρετούς τοὺς πνευματώδεις, ὅτι τε τοῦ γένους ἐστὶ τῶν ἄχρι δεῦρο γεγραμμένων διαφορῶν, ὅτι τε παραλελοιπέναι δόξει ταύτην, εἰ μὴ τις ἀκούσαιεν οὕτως. ἀλλὰ καὶ τὸ προσκεῖσθαι κατὰ τὰ πλεῖστα τῶν ἀντιγράφων τὸ ἰδεῖν τῷ πεμφιγώδεες ἀναγκαῖον

ἡμῖν γίνεται καὶ γραμματικῆς ἀδολεσχίας ἐφάψασθαι, χρησίμης ἐνίοτε καὶ αὐτῆς εἰς τὰ τοιαῦτα γινομένης. ἀκριβέστερον μὲν οὖν περὶ τῶν ζητούμενων παρ' Ἱπποκράτει λέξεων, ἐτέρωθι πεπραγματεύμεθα, νυνὶ δ' ἀρκέσει τοῖς γραμματικοῖς ἀκολουθήσαντα κατὰ τὴν ἐκείνων διάταξιν εἰπεῖν τι περὶ τῶν κατὰ τὴν πέμφιγα σημαινομένων. δοκεῖ μὲν γὰρ αὐτὴν ἐπὶ τῆς πνοῆς Σοφοκλῆς ἐν Κόλχοις λέγειν,

Ἀπῆξε πέμφιξ Ἰονίου πέλας πόρου,

καὶ αὐτὸς ἐν Σαλμωνεῖ Σατύροις·

καὶ τάχ' ἂν Κεραῦνια πέμφιξι βροντῆς καὶ δυσσομίας βάλοι.

Αἰσχύλος δὲ ἐν Προμηθεῖ δεσμώτῃ·

εὐθεῖαν ἔρπε τήνδε. καὶ πρῶτιστα μὲν Βορεάδας ἥξεις πρὸς πνοᾶς, ἴν' εὐλαβοῦ

βρόμον καταγιγίζοντα μὴ σ' ἀναρπάσῃ δυσχειμέρῳ πέμφιγι συστρέψας ἄφνω.

ἐπὶ δὲ τῶν ἀκτίνων αὐτῶν δοκεῖ χρῆσθαι τῷ τῆς πέμφιγος ὀνόματι Σοφοκλῆς ἐν Κόλχοις κατὰ τὰδε τὰ ἔπη·

κάπεθαύμασα τηλέσκοπον πέμφιγα χρυσέαν ἰδών.

οὕτω καὶ Αἰσχύλος ἐν Ξαντρίαις·

ἄς οὔτε πέμφιξ ἡλίου προσδέρκεται οὔτ' ἄστερωπὸν ὄμμα Λητώας κόρης.

ἐπὶ δὲ τῆς ῥανίδος ὁ αὐτὸς φησιν ἐν Προμηθεῖ·

Ἐξευλαβοῦ δὲ μὴ σε προσβάλλῃ στόμα Πέμφιξ· πικρὰ γὰρ κού διὰ ζῆος ἀτμοί.

καὶ ἐν Πενθεῖ·

Μηδ' αἵματος πέμφιγα πρὸς πέδῳ βάλης.

ἐπὶ δὲ τοῦ νέφους δοκεῖ τετάχθαι κατὰ τόδε τὸ ἔπος ἐν Σαλμωνεῖ Σατύροις παρὰ Σοφοκλεῖ·

πέμφιγι πᾶσαν ὄψιν ἀγγέλω πυρὸς,

καὶ παρ' Ἰβύκῳ·

πυκινὰς πέμφιγας πιόμενοι.

λέλεκται δὲ οὗτος ὁ λόγος αὐτῷ κατὰ τινα παραβολὴν ἐπὶ χειμαζομένων εἰρημένην. διὸ καὶ τῶν προγνωστικῶν οἱ πλεῖστοι ἐπὶ τῶν κατὰ τοὺς ὄμβρους σταγόνων εἰρῆσθαι φασὶ τὰς πέμφιγας. ὁ δὲ Καλλίμαχος ᾧδε·

μη διὰ πεμφίγων ἐνάγουσιν ἕα.

ὁ δὲ Εὐφορίων οὕτως·

ἤπεδαναὶ πέμφιγες ἐπιτρύζουσι θανόντα.

τὰ μὲν οὖν ἐκ τοῦ πέμφιγος σημαινόμενα καὶ δὴ λέλεκται, προεῖρηται δὲ καὶ περὶ τῶν δύο σημαινομένων ἐξ αὐτῶν, ἐπειδὴ πάντες τῶν ἐξηγητῶν οἱ ἄριστοι καὶ κατὰ ταῦτα ἐδέξαντο τῇ λέξει κεχρηῆσθαι τὸν Ἱπποκράτην. νυνὶ δὲ τῶν εἰρημένων σημαινομένων ἐγχωρεῖ προσθεῖναι καὶ ἄλλο τρίτον, ἵνα πεμφιγώδεις ἀκούσωμεν εἰρηῆσθαι τοὺς οἶον σπινθήρων ἐξαλλομένων καὶ

ἀπαντῶντων τῇ χειρὶ φαντασίαν ἀποστέλλοντας· καὶ εἶεν ἂν οἱ τοιοῦτοι πυρετοὶ συνθετοὶ τινες ἐκ δυοῖν ἀπλῶν τῶν ἤδη προειρημένων, τοῦ τε πνευματώδους καὶ πυρώδους. ἐναντιωθήσεται δὲ τῇ ἐξηγήσει ταύτη μόνον ἓν γ', εἰ προσκείτο τῷ πεμφιγώδεες τὸ ἰδεῖν. εἰκότως οὖν ἀφηρήκασιν αὐτό τινες, οἱ δὲ οὐκ ἀφελόντες ἦτοι τοὺς μετὰ φλυκταινῶν ἤκουσαν ἢ τοὺς τῆς ψυχῆς ἀπτομένους. ἐπεὶ δὲ οἱ μετὰ φλυκταινῶν ἀπὸ συμπτώματος ὀνομάζονται, πιθανῶς ἂν ἀκούοιμεν ἀπὸ συμβεβηκότος οὕτως αὐτὸν ὀνομάζειν τοὺς λοιμώδεις πυρετούς. ἔτι γὰρ ἀμέλει καὶ τοῦθ' ἓν τι πυρετῶν εἶδος, ὅτι δ' ἐν αὐτῷ φλύκταιναι γίνονται καὶ ὁ Θουκυδίδης μαρτυρεῖ γράφων οὕτως· καὶ τὸ μὲν ἔξωθεν ἀπτομένῳ σῶμα οὔτε ἄγαν θερμὸν ἦν οὔτε χλωρὸν, ἀλλ' ὑπέρυθρον, πελιδνόν, φλυκταίναις μικραῖς καὶ ἔλκεσιν ἐξηνηθηκός. ὅσοι δὲ τοὺς τῆς ψυχῆς ἀπτομένους πυρετούς εἰρηῆσθαι φασὶ πεμφιγώδεις, πόρρω τῆς προκειμένης τῶν πυρετῶν διαφορᾶς ἀπεχώρησαν. ὠνόμαζον γὰρ

ἐνιοι τῶν παλαιῶν καὶ φρενιτικὸν τινα πυρετὸν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ληθαργικὸν καὶ πλευριτικὸν καὶ περιπνευμονικόν. ἀλλ' ὁ νῦν προκείμενος τῇ ῥήσει κατάλογος τῶν πυρετῶν ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν θερμασίαν διαφορᾶς ἐστὶ, ἐν ᾗ δύναται καὶ ὁ λοιμώδης περιέχεσθαι, σηπεδονώδεις ἔχων τὸ θερμὸν, ὁ φρενιτικός δὲ οὐ δύναται διὰ τε τὸ μὴ σύνηθες εἶναι, καθάπερ ἄλλοις, οὕτω καὶ τῷ Ἱπποκράτει πυρετοῦ ἰδέαν ὀνομάζειν τὴν φρενίτιν, οὔτε ἀπὸ συμπτώματος, ὥσπερ ὁ τὰς φλυκταίνας γεννῶν εἶη λελεγμένος, ἐν ταῖς εἰρημέναις διαφοραῖς αὐτὸν περιέχεσθαι, καθάπερ καὶ τοὺς ἄλλους ὧν ἀρτίως ἐμνημόνευσεν. εὐρίσκεται γὰρ ὁ τῶν φρενιτικῶν πυρετὸς τὴν θερμασίαν ἔχων δακνώδη διὰ παντὸς ὁμοτόνως ἐν παντὶ χρόνῳ τῆς ἐπιβαλλομένης ἀφῆς, ὥστ' εἰρηῆσθαι πρῶτον ἀπάντων αὐτῶν. οὐκοῦν οὐδ' ὅσοι τοὺς ἀλμυρώδεις πυρετούς εἰρηῆσθαι φασιν ἀπὸ τῆς αὐτοῖς τοῖς κάμνουσιν ἐν τῷ στόματι γινομένης αἰσθήσεως, ἀποδεξόμεθα τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν. φαίνεται γὰρ ὁ Ἱπποκράτης ἀπάσας ἐφεξῆς τὰς πρὸς χεῖρα διαγνώσεις εἰρηκέναι, κατὰ τὴν τῆς

θερμασίας διαφορὰν, ἐν ᾗ τὸ γένος ὅλον ἐστὶ καὶ ἡ οὐσία τῶν πυρετῶν. εἰ γὰρ καὶ τὸν λοιμώδη δεξαίμεθα λελέχθαι πεμφιγώδη, τὴν μὲν προσηγορίαν ἀπὸ συμβεβηκότος ἔξει, τὸ δ' εἶδος αὐτὸ κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν τῶν πυρετῶν. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον οὐδὲ οἱ τοὺς ἀλμυρώδεις

εἰρησθαι φάντες, ὅσοι πάνθ' ὅσων ἂν ὁ κάμνων γεύηται φαίνεσθαι ποιουῖσιν ἄλμυρά, τῶν προκειμένων ἐν τῇ νῦν διδασκαλίᾳ διαφορῶν τοῦ πυρετοῦ μνημονεύουσι, καὶ εἴπερ ἐν τῇ τῶν πυρετῶν διαφορᾷ καὶ τούτους ὁ Ἱπποκράτης ἐτίθετο, πάντως ἂν κἀκείνους ἅμ' αὐτοῖς εἶπεν, ἐφ' ὧν καὶ τὸ σίαλον αὐτὸ καὶ πάνθ' ὅσων ἂν γεύηται, πικρὰ φαίνεται. ταύτας μὲν οὖν τὰς διαφορὰς οὐκ ἐν ταῖς τῶν πυρετῶν, ἀλλ' ἐν ταῖς τῶν χυμῶν διαγνώσεσιν ἄμεινον τίθεσθαι, τοὺς δὲ πυρετοὺς ἐν τῇ τῆς θερμασίας. ὥσπερ γὰρ οἱ χυμοὶ τῆς γεύσεως εἰσὶν αἰσθητὰ, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον οἱ πυρετοὶ τῆς ἀφῆς. ὅτι δὲ τὸ δεινοὶ καλῶς προσέθηκαν οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον οὕτως γράψαντες τὴν λέξιν, οἱ δὲ πεμφιγῶδες ἰδεῖν δεινοὶ καὶ πρόσθεν μὲν εἶπον, ἀλλὰ καὶ νῦν ἀναμνήσω.

δεινοὺς γὰρ ἰδεῖν αὐτοὺς εἰρησθαι, πρὸς ἡμῶν μὲν, ἐὰν μετὰ φλυκταίνων καὶ ἐλκώσεων γίνωνται, κατ' αὐτοὺς δὲ, ὅταν παρακόπτωσι καὶ φοβερὸν ἐμβλέπωσι. περὶ δὲ τούτων ἀμφοτέρων ἦντινα χρή γνώμην ἔχειν, προειρήκαμεν. ὁμοίως δὲ ἡμαρτον καὶ οἱ πνευματώδεις μὲν αὐτοὺς εἰρησθαι λέγοντες, οὐ πρὸς τὴν ἀφὴν τὴν διάγνωσιν ἀναφέροντες, ἀλλ' ἐπὶ δυσπνοίας εἶδη, ἐν ἧ μέγα καὶ πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα. πιθανώτατον οὖν ἐστὶν ἢ πρὸς τὴν ἀφὴν πνευματώδη νομίζειν ἢ τὸν λοιμῶδη λελέχθαι πεμφιγῶδη. προστεθέντος δὲ κατὰ ῥῆσιν τῷ πεμφιγῶδες τοῦ δεινοὶ, ὁ λοιμῶδης μόνος ἐστὶ δηλούμενος, οὐ τὸ πρὸς ἄλλους διαφέρων ἐστὶ τὸ σηπεδονῶδες εἶναι τὸ θερμὸν, οἷόνπερ καὶ τῷ νῦν γινομένῳ πολυχρονιωτάτῳ λοιμῷ. διὰ τοῦτο οὖν οὐδὲ θερμοὶ καὶ διακαεῖς ἐνεφαίνοντο τοῖς ἀπτομένοις οἱ λοιμώττοντες, καίτοι τὰ γ' ἔνδον ἰσχυρῶς διακαίόμενοι, καθάπερ καὶ ὁ Θουκυδίδης ἔφη· καὶ τοῦ μὲν ἔξωθεν ἀπτομένῳ σῶμα οὗτ' ἄγαν θερμὸν ἦν οὔτε χλωρὸν ἦν, ἀλλ'

ὑπέρυθρον, πελιδνόν, φλυκταίναις σμικραῖς καὶ ἔλκεσιν ἐξηνηθικός. τὰ δὲ ἐντὸς οὕτως ἐκαίετο, ὥστε μὴδὲ τῶν πάνυ λεπτῶν ἱματίων καὶ σινδονίων τὰς ἐπιβολὰς, μήτ' ἄλλο τι ἢ γυμνοὶ ἀνέχεσθαι. εἰρηταί γε μὴν ἢ πέμφιξ κἂν ταῖς ἰδίαις γνώμας ἅς εἰς Εὐρυφῶντα τὸν καὶ ἱατρὸν ἀναφέρουσι κατὰ τήνδε τὴν λέξιν· οὐρέει ὀλίγον ἐκάστοτε καὶ κάει καὶ ἐφίσταται πέμφιξ οἷον ἐλαίου χλωρῆς ὥσπερ ἀράχνιον. εὐόκασι γοῦν οὗτοι πέμφιγα καλεῖν οὐχ ὅλην τὴν φλύκταιναν, ἀλλὰ μόνον τὸ περιγράφον αὐτὴν ἔξωθεν ἀραχνίῳ παραπλήσιον. συντελέσας δ' οὖν ὁ Ἱπποκράτης τὰς οἰκειοτάτας τε καὶ πρώτας διαφορὰς τῶν πυρετῶν, ἐξῆς ἐπὶ τὰς κατὰ χρόαν μεταβάς φησιν, οἱ δὲ ἐξέρυθροι οἱ δὲ ἔξωχροι, οἱ δὲ πελιοί. ἐξερύθρους μὲν εἶπεν οὐχ ἀπλῶς ἐρυθρούς καὶ μετὰ τούτους ἐξῆς πάλιν ἔξωχρους, οὐκ ὥχρους, πελιοὺς δ' ἀπλῶς οὐδὲν αὐτοῖς ἐπιτάσεως τοῦ δηλουμένου προσθεῖς, ὥς εἰ καὶ πελιδνοτάτους τούτους εἰρήκει. τοῦτο μὲν γὰρ αἰεὶ μοχθηρὸν τὸ χρώμα. τὸ δὲ τῶν ἐρυθρῶν τε

καὶ ὥχρῶν σύνηθες. οἱ δὲ ἐξέρυθροι, τουτέστιν οἱ σφοδρῶς ἐρυθροὶ, σφοδροτάτην μὲν ἐμφαίνουσι τὴν θερμασίαν, τὴν δ' ὕλην αἷμα, καθάπερ οἱ ἔξωχροι τὴν ὥχραν χολήν. ἐπισκέπτου δὲ ἐπ' αὐτῶν τὰ διαχωρούμενα, κἂν μὲν μετὰ χολῆς εὐρίσκῃς, ἐξ ἀναχύσεως αὐτῆς γίνωσκε τὴν κατὰ φύσιν χροιάν ὑπελλάχθαι, ἐὰν δὲ ἄνευ χολῆς, τὴν ἐν διαφορᾷ πυρὸς

τίθεσο τὴν χρόαν. οὗτοι μὲν οὖν οἱ πυρετοὶ μαρασμὸν ἐπιφέρουσιν, ἐὰν μὴ φθάσωσί ποτε μετὰ ῥίγους καὶ ἰδρώτος κριθῆναι, οἱ δὲ ἐξέρυθροι τῶν συνόχων εἰσὶν ὑπὸ φλεβοτομίας ὠφελούμενοι τῆς ἄχρι λειποψυχίας ἀγούσης. ὥς ἐν τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου πραγματεία μεμάθηκας, ἔνθα καὶ ἡ χρεία μεγάλη φαίνεται τῆς τῶν τοιούτων διαφορῶν γνώσεως, ἰδίαν ἐκάστης αὐτῶν ἐχούσης θεραπείαν. οἱ δὲ πελιοὶ τῶν πυρετῶν, ἀπὸ τῆς χρόας καὶ οὗτοι δηλονότι τὴν ἐπωνυμίαν εἰληφότες, ἐλλείπειν σημαίνουν τὸν αἱματικὸν χυμὸν. καὶ δηλονότι σὺν αὐτῷ καὶ τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ διὰ τοῦτο εἰσὶν ὀλέθριοι. ὧν ἔνιοι καὶ τὰς διὰ κενώσεως ἐπιφερομένας συγκοπὰς ἐπιφέρουσι,

περὶ ὧν ἔμαθες ἐν τῇ θεραπευτικῇ μεθόδῳ. τοὺς τοιούτους πυρετοὺς Εὐρυφῶν ὀνομάζει πελιάς γράφων ὥδε· πελιάς πυρετὸς ἴσχει καὶ βρεγμὸς ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε καὶ τὴν κεφαλὴν ἀλγέει καὶ τὰ σπλάγχνα ὀδύνη ἴσχει καὶ ἐμέει χολὴν καὶ ὅταν ὀδύνη ἔχῃ, ἐνορᾶν οὐ δύναται ὅτι βαρύνεται, καὶ ἡ γαστήρ ξηρὴ γίνεται καὶ ὁ χρῶς πελιὸς ἅπας καὶ τὰ χεῖλεα οἷάπερ μόρα τρώξαντι καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ λευκὰ πελιά καὶ ἐξορᾷ ὥσπερ ἀπαγχόμενος, ὅτε δὲ ἦσσαν τοῦτο πάσχει, καὶ μεταβάλλει πολλάκις. ἀλλὰ κἂν τῷ περὶ νούσων Ἱπποκράτει γεγραμμένῳ τῷ δοκοῦντι τοῖς περὶ τὸν Διοσκορίδην ὑφ' Ἱπποκράτους γεγράθῃ τοῦ Θεσσαλοῦ υἱοῦ εἰρηταί τις νόσος πελιή. τοῦ βιβλίου δὲ ἐστὶν ἡ ἀρχὴ ἥδε· οὐρέεται πολλήν, ὅταν ὑπερθερμανθῇ ἡ κεφαλὴ. περὶ δὲ τῆς πελιῆς νόσου κατὰ λέξιν οὕτω γράφει. πελιὴν πυρετὸς ἴσχει ξηρὸς καὶ φριξ ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε καὶ τὴν κεφαλὴν ἀλγέει καὶ τὰ σπλάγχνα ὀδύνη ἴσχει καὶ ἐμέει χολὴν, καὶ ὅταν ἡ ὀδύνη ἔχῃ, οὐ δύναται ἐνορᾶν, ἀλλὰ βαρύνεται, καὶ ἡ γαστήρ ξηρὰ γίνεται καὶ ἡ χρόα

πελιδνὴ καὶ τὰ χεῖλεα καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ λευκὰ πελιδνὰ καὶ ἐξορᾷ ὥς ἀγχόμενος. ἐνίοτε καὶ τὴν χρόαν μεταβάλλει, καὶ ἐκ πελιδνοῦ ὑπόχλωρος γίνεται. τινὲς δὲ πάλιν ἐνταῦθα μοχθηρῶς ἐξηγήσαντο πελιὸν πυρετὸν, ἐφ' οὗ τὰ διαχωρήματα πελιά φαίνεται. τούτοις γὰρ ἀκόλουθόν ἐστι καὶ μέλανα καλεῖν πυρετὸν, ἐφ' οὗ μελάνων ἔκκρισις γίνεται. καταλείπεται οὖν ἔτι τὸ τέλος τῆς ῥήσεως ἐξηγήσασθαι, γεγραφότος αὐτοῦ καὶ τὰ ἄλλα καὶ τὰ τοιαῦτα, τουτέστι τοῖς εἰρημένοις. εἰρήκει δ' ὑστέρας τὰς κατὰ τὴν χρόαν διαφορὰς, οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτὴν οὔσας τῶν πυρετῶν, ἐγγυτέρω γε μὴν τῶν ἄλλων τῶν ἀπὸ τινος συμβεβηκότος γινομένων, ὥσπερ ὅταν ἦτοι διαλείποντας ἢ συνεχεῖς λέγωμεν εἶναι τοὺς πυρετοὺς. καὶ τῶν διαλείπόντων τὸν μὲν τριταῖον, τὸν δὲ ἀμφημερινόν, τὸν δὲ τεταρταῖον, καὶ τῶν συνεχῶν τὸν μὲν ἡμιτριταῖον, τὸν δὲ καυσώδη, τὸν δὲ κρυμνώδη, τὸν δὲ τυφώδη, τὸν δὲ λοιμώδη, τὸν δὲ ἐλεώδη, τὸν δὲ ἡπίαλον. ὁ δὲ Πραξαγόρας καὶ φρενιτικούς καὶ ληθαργικούς

καὶ πρὸς γε τούτοις ἰκτερικούς τινὰς ὀνομάζει πυρετοὺς ἐν ταῖς διαφοραῖς τῶν ὀξέων. οἱ δὲ νεώτεροι καὶ συνοχὸν τινὰ καλοῦσι πυρετὸν οὐ μόνον συνεχῆ, καὶ διαφορὰς γε αὐτοῦ τίθενται τὸν τε ὁμότονον ἢ ἀκμαστικὸν ὀνομαζόμενον καὶ τὸν ἐπακμαστικὸν καὶ τὸν παρακμαστικόν. καθ'

ἐκατέραν δ' αὖ τομὴν κοινὴν καὶ πρὸς τὰς ἄλλας νόσους ἐνίους μὲν ὀξεῖς πυρετοὺς ὀνομάζομεν, ἐνίους δὲ χρονίους καὶ κατ' ἄλλην, εὐήθεις τε καὶ κακοήθεις. καὶ μέντοι καὶ τινες μὲν τεταγμένους ἢ ἀτάκτους, ἄλλους δ' αὖ πάλιν περιοδίζοντας καὶ πεπλανημένους. ἔνιοι δὲ τῶν παλαιῶν καὶ τοὺς ἀπὸ διαφερόντων μορίων ἀναπτομένους ἀπ' ἐκείνων ὠνόμαζον, πλευριτικὸν τινα πυρετὸν λέγοντες, ἥπατικὸν τε καὶ σπληνικὸν, ἐτέρους δ' ἀπὸ ζυμπτώματος κωματώδους, καταφορικὸν, ληθαργικὸν, φρενιτικὸν, ἱκτερικὸν. ὑπὲρ ὧν ἀπάντων ἐν ταῖς περὶ αὐτῶν πραγματείαις ἔμαθες. ἐν δὲ τῷ νῦν ἐνεστῶτι λόγῳ τὰ τῆς ἐξηγήσεως αὐτάρκως πεπέρανται. πρὸς γὰρ τῷ τὴν ἐμὴν γνώμην ἀποφῆνασθαι καὶ

τῶν ἐνδόξων ἐξηγητῶν ἐμνημόνευσα, τοὺς ἄλλους ἅπαντας παραλιπὼν ὅσοι περὶ διαφορᾶς πυρετῶν ἀπεφῆναντό τι χωρὶς ὑπομνημάτων ἐξηγητικῶν, ἐν οἷς ἐστὶ καὶ Ἀρχιγένης, ὧν ἐν ἐτέρᾳ πραγματείᾳ μνημονεύσω.

Section 6.1.30

Αἱ ξυντάσεις τοῦ σώματος καὶ οἱ σκληρυσμοὶ τῶν ἄρθρων κακὸν καὶ αὐτὸς διαλελυμένος καὶ αἱ κατακλάσεις τῶν ἄρθρων κακόν.

Τῷ μὲν οὖν συντεταμένῳ τὸ κεχαλασμένον ἐστὶν ἐναντίον, τῷ σκληρῷ τὸ μαλακόν. αὐτὸς γοῦν ἐν τοῖς ἐξῆς ἐρεῖ δέρματος σκληροῦ μάλαξις, συντεταμένου χάλασις. εἴτε δέρμα συντεταμένον εἴτε ἄρθρον εἴτε σῶμα λέγοιτο, πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἔχον αὐτὸ παραβάλλοντες οὕτως εἰρησθαι νοήσομεν. ὅπερ οὔτε συντεταμένον, οὔτε κεχαλασμένον, ἀλλὰ συμμέτρως ἔχον ἐστί. συντείνεται μὲν

οὖν τὰ συντεινόμενα ποτὲ μὲν δι' οἰκείαν διάθεσιν, ἔστι δ' ὅτε πρὸς τινων ἐτέρων ἐλκόμενα· διὰ μὲν τὴν οἰκείαν διάθεσιν, ὅταν ἦτοι παγῇ διὰ ψύξιν ἰσχυρὰν ἢ ξηρανθῇ διὰ τι τῶν ξηραίνοντων αἰτίων. ἔστι γὰρ ὡς ἔμαθες πλείω, τείνεται δὲ ὑπὸ τῶν συνεχῶν ἔνια ξηραίνοντων ἢ φλεγμαινόντων ἢ πηγνυμένων. ἔμπαλιν δὲ χαλαρὰ γίνεται τινα παρὰ τὸ κατὰ φύσιν ὑγρότητι πολλῇ διαβρεχόμενα χωρὶς ψύξεως. σκληρύνεται δὲ τὰ σκληρυνόμενα ξηραίνόμενα διὰ ψύξιν ἢ σκίρρον ἢ ξηρότητα. φλεγμονὴ γὰρ οὐ σκληρόν, ἀλλ' ἀντίτυπον ἐργάζεται τὸν ὄγκον, ὁμοίως τοῖς πεπληρωμένοις ἀσκοῖς ὑγρᾶς οὐσίας ἢ ἀέρος. ὥσπερ δὲ τῷ σκληρῷ παραπλήσιον φαινόμενον τὸ ἀντίτυπον ἀπὸ κοινοῦ συμβεβηκότος, ἐπειδὴ καὶ τὸ σκληρὸν ἀντίτυπὸν ἐστὶ, πάμπλου διαλλάττει κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, οὕτως καὶ τῷ μαλακῷ σώματι τὸ ἐκλυτον ὁμοιότητά τινα ἔχον ὡς πρὸς τὴν αἰσθητὴν φαντασίαν οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει διάθεσιν. ἀρρώστουσης γὰρ τῆς τοῦς μῦς κινούσης δυνάμεως ἐκλυτὰ τε καὶ πάρετα φαίνεται κείμενα τὰ τῶν ἀρρώστων σώματα. ταύτην

μὲν οὖν τὴν διάθεσιν ἐδήλωσεν εἰπὼν, καὶ αὐτὸς διαλελυμένος, ἐφεξῆς δὲ σαφῶς ἔφη, καὶ αἱ κατακλάσεις τῶν ἄρθρων. ἔνιοι δὲ τὴν τρίτην συλλαβὴν οὐ διὰ τοῦ α γράφουσι κατακλάσεις, ἀλλὰ διὰ τοῦ ι κατακλίσεις. ὅπως

δὲ ἄμεινόν ἐστι γράφειν εὐρήσομεν, ἀναμνησθέντες τῶν εἰρημένων ἐν τῷ προγνωστικῷ περὶ κατακλίσεως ἐν τῇδε τῇ ῥήσει. κεκλιμένον δὲ χρῆ καταλαμβάνεσθαι τὸν νοσέοντα ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ ἐπὶ τὸ πλευρὸν τὸ δεξιὸν ἢ τὸ ἀριστερὸν καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὰ σκέλεα ὀλίγον ἐπικεκαμμένα ἔχοντα. πρόσχες δὲ ἐνταῦθα τῷ τὰς χεῖρας καὶ τὰ σκέλεα ὀλίγον ἐπικεκαμμένα ἔχοντι. τὸ γὰρ ἦτοι μὴδ' ὅλως ἢ πλεον τοῦ προσήκοντος ἐπικεκάμφθαι μοχθηρὸν ἐκότερον. ὅτι μὴ κατὰ φύσιν, αὐτὸς γοῦν εἶπεν, οὕτως γὰρ καὶ οἱ πλείστοι τῶν ὑγιαίνοντων κατακλίνονται, διὰ τοῦτο ἐφεξῆς ἐρεῖ, ὕπτιον δὲ κεῖσθαι καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὰ σκέλεα ἐκτεταμένα ἔχοντα ἥσσον ἀγαθόν. ἐδείχθη δὲ σοι δυνάμεως ἀρρώστιαν ἢ τοιαύτη κατάκλισις ἐνδείκνυσθαι καὶ ταύτης ἔτι

μᾶλλον ἢ ἐφεξῆς εἰρημένη κατὰ τήνδε τὴν λέξιν· εἰ δὲ καὶ προπετιῆς γίνοιτο καὶ καταρρέοι ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπὶ τοὺς πόδας, δεινότερόν ἐστιν. ταύτας οὖν τὰς κατακλίσεις ἐν τῇ νῦν προκειμένη ῥήσει διὰ τῆσδε τῆς λέξεως ἐδήλωσε, καὶ αὐτὸς διαλελυμένος, εἰ γε τὸ τὰς χεῖρας καὶ τὰ σκέλη ὀλίγον ἐπικεκαμμένα ἔχειν ἐπαινεῖται, τὸ περαιτέρω τοῦδε μείζονα κόλασιν ἐμφαίνει τῶν ἄρθρων, οὕτως γὰρ αὐτὴν ὠνόμασεν. ἐν δὲ τῷ προγνωστικῷ κατὰ τήνδε τὴν λέξιν· θανατώδες δὲ τὸ κεχηγνόντα καθεύδειν καὶ τὰ σκέλεα ὑπτίου κειμένου συγκεκαμμένα εἶναι καὶ διαπεπλεγμένα, ὅπερ σημαίνει τὸ διεστῶτα μέχρι πλείονος. εἴτε δὲ συγκεκαμμένα εἴτε διαπεπλεγμένα γράφοι, καθ' ἐκότερον ἐμφαίνεται κεκλάσθαι τὰ ἄρθρα. καὶ διὰ τοῦτο ἄμεινόν ἐστι γράφειν ἐνταῦθα, κατακλάσεις τῶν ἄρθρων διὰ τοῦ α, τὸ γὰρ διὰ τοῦ ι κατακλίσεις οὐ πάνυ τι καλῶς ἐπὶ τῶν ἄρθρων λέγεται, τῷ παντὶ σώματι τὰς τοιαύτας προσηγορίας εἰθισμένου τοῦ Ἱπποκράτους, οὐ τοῖς ἄρθροις ἐπιφέρειν.

Section 6.1.31

Ὁμματος θράσος παρακρουστικὸν καὶ ῥίψεις καὶ κατακλάσεις κακόν.

Τὸ μὲν θράσος παρακρουστικόν ἐστι σημεῖον καὶ μάλιστα ὅταν ἀναιδημόνως γίνηται, καθότι λέλεκται πολλάκις. ἢ δὲ ῥίψεις τῶν ὀμμάτων ἐναντίον σύμπτωμά ἐστι τῷ θρασεῖ βλέμματι. δηλοῖ γὰρ τοὺς μὴ δυναμένους ἐπὶ πλεον ἀναπεπταμένους ἔχειν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπ' ἀρρώστιας τῆς διοικούσης τὰ βλέφαρα δυνάμεως. κατάκλασιν δὲ λέγει τῶν ὀφθαλμῶν, ὅταν διαστρέφηται τὰ βλέφαρα, καθάπερ ἐν τῷ προγνωστικῷ διήλθεν εἰπὼν, ἦν καὶ καμπύλον γένηται ἢ πελιὸν βλέφαρον ἢ χεῖλος ἢ ῥίς, κακόν.

Chapter 6.2

Section 6.2.1

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΣΤ. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Β.

Εὐρῦναι, στενυγρῶσαι, τὰ μὲν, καὶ τὰ δὲ μή.

Θεραπειῶν εἰσι καὶ οὗτοι τρόποι, τοῖς ἐναντίοις ἀρμόττοντες παθήμασιν. εὐρύναι μὲν γὰρ δεῖ τὰ πεπυκνωμένα, πυκνῶσαι δὲ τὰ πέρα τοῦ προσήκοντος εὐρυσμένα. διὸ καὶ τὴν δευτέραν συλλαβὴν τοῦ στενυγρῶσαι,

ψιλοῦντες οὐ δασύνοντες ἀναγνωστέον ἐστίν. οὐ γὰρ ἔγκειται τὸ ὑγρὸν ἐν τῇ λέξει, καθάπερ ἂν τις οἰηθείη, μὴ γινώσκων ὑπὸ τῶν Ἰώνων τὸ στενὸν ὀνομάζεσθαι στενυγρόν. ἀλλὰ τοῦτό γε μαρτύριόν ἐστιν αὐταρκές, τὸ παρὰ τῷ Σιμωνίδῃ γεγραμμένον ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσιν·

οὐκ ἂν τις οὕτω δασκίοις ἐν οὖρεσιν ἀνὴρ λέοντ' ἔδεισεν, οὐδὲ πάρδαλιν, μῦθος στενυγρῇ συμπεσὼν ἐν ἀτραπῷ.

ταύτῳ σημαίνει τῷ στενῇ. στενοῦνται δὲ καὶ ἀνευρύνονται παρὰ τὴν κατὰ φύσιν συμμετρίαν, ἐνίοτε μὲν ἀγγείων τινῶν ἢ μορίων αἰσθητὰ στόμια, πολλάκις δὲ λόγῳ θεωρητὰ, κατὰ τε τὸ δέρμα καὶ τῷ βάθει· καὶ χρὴ τὰ μὲν πεπυκνωμένα διοίγειν καὶ ἀραιοῦν, μετρίως ἐκθερμαίνοντα, τὰ δὲ ἀναπεπταμένα συνάγειν, στύφοντά τε καὶ ψύχοντα. τέλειον δὲ ἔχετε τὸν περὶ τούτων λόγον, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων θεραπευτικῶν λογισμῶν εἰρησόμενον ἐν τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου πραγματείᾳ.

Chapter 6.2

Section 6.2.2

Χυμοὺς τοὺς μὲν ἐξῶσαι, τοὺς δὲ ξηρᾶναι, τοὺς δὲ ἐνθεῖναι, καὶ τῇ τι μὲν, τῇ τι δὲ μή.

Καὶ τῷ περὶ χυμῶν ἐμάθετε περὶ τούτων τελεώτερον, ὥσπερ καὶ τοῖς ἡμετέροις θεραπευτικοῖς, ὥς ποτε μὲν αἰσθητῶς ἐκκενοῦν προσήκει τοὺς πλεονάζοντας χυμοὺς ἢ ἐμέτοις ἢ κλυστηρίσιν ἢ διὰ καθαιρόντων φαρμάκων ἢ δι' οὖρων ἢ δι' ἰδρώτων ἢ διὰ φλεβοτομίας ἢ δι' αἱμορροΐδος ἢ διὰ μήτρας ἢ ἀποσχάζοντας, ἐνίοτε δὲ διαφορεῖν τοῖς ἐξωθεν ἐπιτιθεμένοις φαρμάκοις, ὧν ὠνόμαζε τοῦτο μὲν ξηρᾶναι, τὸ πρότερον δὲ ἐξῶσαι. κοινού δὲ ἀμφοτέροις ὄντος τοῦ κενῶσαι, τὸ ἐναντίον τῷ τρίτῳ ἔγραψεν, ὀνομάσας ἐνθεῖναι, τουτέστι γεννηῖν τοὺς λείποντας χυμοὺς. εὐδηλον δ' ὅτι διὰ τῶν ἐσθιομένων καὶ πινομένων ἐντίθεμεν τούτους, ἐκλεγόμενοι τὰς τε προσηκούσας ποιότητας

αὐτῶν καὶ τὰς ποσότητας, καὶ φροντίζοντες ὅπως πεφθῇ τε καὶ ἀναδοθῇ καὶ προστεθῇ τοῖς σώμασι. τὸ δὲ καὶ τῇ τι μὲν, τῇ τι δὲ μή, καὶ εἰ μὴ ἐλέλεκτο, σαφὲς ἦν. ἐνίοτε μὲν γὰρ ἐφ' ἐνὸς ἀνθρώπου τινὰ μὲν εἰς ὄγκον ἡρμένα μόρια κενώσεως δεῖται, τινὰ δὲ ἀτροφοῦντα προσθέσεως.

Chapter 6.2

Section 6.2.3

Λεπτῦναι, παχῦναι, τεῦχος, δέρμα, σάρκας καὶ τᾶλλα, καὶ τὰ μὲν, τὰ δὲ μή.

Τεῦχος μὲν ἀκουστέον ἐστὶν ὅλον τὸ σῶμα· καὶ γὰρ λεπτῦναι πεπαχυσμένον ἀμέτρως αὐτὸ καὶ παχῦναι λελεπτυσμένον οὐκ ὀλιγάκις ἡμῖν πρόκειται. πολλάκις δ' οὐχ ὅλον, ἀλλ' ἤτοι σάρκας τινὰς ἢ τὸ δέρμα μόνον, ἐνίοτε δὲ τοὺς χυμοὺς, οὓς ἐδήλωσε προσθεῖς καὶ τὰ ἄλλα. τὸ δὲ καὶ

τὰ μὲν, τὰ δὲ μὴ, κατὰ τὸν αὐτὸν εἴρηται λόγον, ὥς ἐπὶ τῆς πρὸ ταύτης ῥήσεως ἐξηγησάμην.

Chapter 6.2

Section 6.2.4

Λειῖναι, τρηχῦναι, σκληρῦναι, μαλθάσαι, τὰ μὲν, τὰ δὲ μὴ.

Κοινὸν καὶ καθόλου σκοπὸν ἱαμάτων παρ' αὐτοῦ μεμαθηκῶς ἔπεσθαι δυνήσῃ τοῖς λεγομένοις ἐν μέρει πᾶσι θεραπευτικοῖς λογισμοῖς. εἰ γὰρ ἐστὶ τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἱάματα, λεῖναι μὲν δεήσει τὰ τετραχυσμένα παρὰ φύσιν, τραχῦναι δὲ τὰ λεῖα γεγονότα. τραχύνεται μὲν οὖν καὶ φάρυγξ πολλάκις αἰσθητῶς καὶ ἀρτηρία τραχεῖα καὶ στόμα καὶ ὅλον τὸ δέρμα κατὰ τε τὰς ψωρώδεις καὶ λεπρώδεις διαθέσεις, ἐξανθήμασί τέ τισι, τοῖς μὲν κεγχρώδεσιν, τοῖς δ' ἐλάττοσι τούτων ἢ μείζοσι. τραχύνεται δὲ καὶ τὰ κατὰ γαστέρα πολλάκις, ὅταν δι' αὐτῶν ἐκκρίνεται πλείων χολώδης χυμὸς ἄκρατος. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἐξ ἐδεσμάτων

δριμέων τε καὶ δακνωδῶν γίνεται τοῦτο. καὶ δηλονότι διὰ τῶν ἰωμένων τὰς τραχύτητας φαρμάκων τὴν θεραπείαν ποιεῖσθαι χρὴ τῶν τοιούτων, ὅπερ ὠνόμασε λεῖναι. τοῖς δὲ εἰρημένοις ἐναντίως διακείμενα τὰ τραχυνθῆναι δεόμενα, κατὰ μὲν τὸ δέρμα, περὶ τε τὰς τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ γενείου τρίχας γίνεται. περὶ μὲν τὰς τῆς κεφαλῆς ἐν ἄλωπεκίαις καὶ ὀφιάσεσι καὶ μυδριάσεσιν, ἐπὶ δὲ τοῦ γενείου τῶν βραδέως αὐτοῦ καὶ μόγις φυόντων, ἐφ' ὧν καὶ αὐτῶν ἐπειράθημεν ἀπάντων πρὸς ἄλωπεκίας ἀρμοζόντων φαρμάκων. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις μέρεσι τοῦ σώματος, ἐν τε τῷ χειλῶν καλῶν ἔλκη ἢ κόλπους ὅλους, ἐνιέντες φάρμακα ῥυπτικά τραχύνομεν τὰ μόρια. καὶ τὴν γαστέρα γλίσχρου φλέγματος ἐμπεπλησμένην ἐνίοτε τραχυντικοῖς φαρμάκοις διαρρύπτομεν, ἐν ταύτῳ δ' ἐστὶ τῷ γένει καὶ τῶν αἱμορροΐδων καθάρσεων προκλητικοὶ πεσσοί. καὶ μέντοι τὰς ἐν τοῖς βλεφάροις συκώσεις προτραχύνοντές τινι πρότερον οὕτως ἐπαλείφομεν τὰ καθαιρετικά φάρμακα, πράττοντες τοῦτο χάριν τοῦ παραδέξασθαι τὴν δύναμιν

αὐτῶν εἰς τὸ βάθος τὰς ἠλωμένας ἐξοχάς. ἴστε γοῦν ἐμὲ χρώμενον ἐπ' αὐτῶν δέρμασί τε θαλαττίων κητῶν τραχέσι καὶ σηπίας ὀστράκοις καὶ κισσήρει, καὶ τούτων μὴ παρόντων αὐτῷ τῷ κυαθίσκῳ τῆς μήλης, στενὸν ἐχούσης, οὐκ εὐρὺ τὸ πέρας. ἀλλὰ τὸ τοὺς ἀχῶρας καὶ τὰ κηρία καλούμενα καὶ τὰς μυρμηκίας, ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα φαρμάκοις ἐκτῆξαι βουλόμεθα, προτραχύνοντες ἤτοι διὰ τῶν ἡμετέρων ὀνύχων μετρίως ἢ δι' ὀθόνης σκληρᾶς ἢ διὰ τινος τῶν προειρημένων, οὕτως ἐπιτίθεμεν αὐτοῖς τὰ φάρμακα. σκληρῦναι, μαλθάσαι. καὶ τούτων ἡμῖν χρεῖα γίνεται,

πολλάκις μὲν ἐφ' ὅλου τοῦ σώματος, ἐνίοτε δὲ ἐφ' ἐνὸς μορίου. τοὺς μὲν γὰρ ὑποιδόν τε καὶ ὑδερικὴν ἔχοντας ὅλην τὴν ἕξιν τοῦ σώματος σκληρύνομεν διὰ τε σινδόνων προανατρίβοντες καὶ σκληρὰ τρίψει χρώμενοι καὶ γυμνάζοντες ἐν κόνει. τοὺς δ' οὐ φέροντας ταῦτα φαρμάκοις ξηραίνουσι προσπλαστοῖς, ἀλουσίᾳ τε καὶ ταῖς εἰρημέναις τρίψεσι, πρὸς δύναμιν δηλονότι καὶ κατὰ βραχὺ χρώμενοι ταῖς παραυξήσεσιν αὐτῶν. ἐν δὲ μορίον ἐνίοτε διακείμενον οὕτως ἀνάλογον

οἷς εἴρηκα θεραπεύομεν. ἐπὶ δὲ τῶν κώλων μάλιστα φαίνεται συνεχῶς τοῦτο γινόμενον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐλκῶν πάντων ὅταν σαρκωθῇ, τὴν ἐπούλωσιν οὕτω ποιούμεθα. σκληρυνομένη γὰρ ἡ σὰρξ δερματοῦται καὶ οὐλὴ γίνεται. πάλιν δὲ ἐκ τῶν ἐναντίων μαλθάσσει τὰ τε τετυλωμένα καὶ τῶν φλεγμονῶν αἱ σκιδρόμεναι, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ τοῦ σκιδρόμενου σπληνὸς ἴσσις γίνεται. καὶ τὸ παχυνόμενον δέρμα κατὰ τὸ πάθος, ὃ καλοῦμεν ἐλέφαντα, καὶ τῶν οὐλῶν δὲ καὶ τὰς σκληροτέρας τοῦ προσήκοντος μᾶλλον μαλάσσομεν, ὥσπερ τὰς πάνυ μαλακὰς σκληρύνομεν.

Chapter 6.2

Section 6.2.5

Ἐπεγεῖραι, ναρκῶσαι.

Τὸ μὲν ἐπεγεῖραι τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν κίνησιν τῶν ἐκτελυνόμενων ἐχόντων αὐτὰς εὐδελόν ἐστιν οὐ σμικρὰν χρεῖαν παρέχον τοῖς ἰατροῖς. τὸ δὲ ναρκῶσαι κατὰ μόναν

τὰς σφοδρὰς ὁδύνας γίνεται ποτε χρησίμων, ἡνίκα τὰ δι' ὀπίου καὶ μανδραγόρου καὶ ὑοσκυάμου φάρμακα προσφέρομεν. αὐτὸς γὰρ εἶπε, νάρκη δὲ μετρίῃ ὁδύνης λυτική. ἐὰν γοῦν τις σφοδροτέροις ἢ πλείοσι χρήσεται τοῖς ναρκωτικοῖς φαρμάκοις, καταψύχεται τε καὶ νεκροῦται τὰ σώματα.

Chapter 6.2

Section 6.2.6

Καὶ τὰ ἄλλα ὁκόσα τοιαῦτα.

Τὰ κατὰ τὴν ὁμοίαν τοῖς προειρημένοις γινόμενα ἐναντίωσιν λέγει, θερμαινόντων ἢ ψυχόντων ἢ ὑγραινόντων ἢ ξηραινόντων ἢ ἐμβαλλόντων τὸ ἐκπεπωκὸς ἢ ἐκτεμνόντων τὸ παρὰ φύσιν ὅλῳ τῷ γένει τοῦ σώματος ἢ ἀποτεμνόντων τῷ μεγέθει παρὰ φύσιν ἢ τὸ διεστραμμένον ἐξευθυνόντων ἢ ἐκφραττόντων τὸ ἐμπεφραγμένον ἢ τὰλλα ὅσα κατὰ θεραπευτικὴν εἴρηται πραγματείαν, ἅπαντα κοινὸν ἔχοντα σκοπὸν τὴν τῶν ἐναντίων τοῖς πάθεσι προσαγωγήν.

Chapter 6.2

Section 6.2.7

Παροχετεύειν.

Τρόπους θεραπειῶν ἐπὶ χυμοῖς ἐνταῦθα διδάσκειν ἄρχεται, γεγραμμένους τελειότερον ἐν τῷ περὶ τῶν χυμῶν, εἰρήσονται δὲ καὶ νῦν ἀναμνήσεως ἕνεκα. παροχετεύουσιν μὲν ὀνομάζειν εἴωθεν ὁ Ἱπποκράτης, ὅταν χυμὸς τις δεόμενος κενώσεως μὴ καθ' ὃ δεῖ χωρίον ὀρμήσει φέρεσθαι. καὶ μέντοι μὴδὲ πόρρω πάνυ τοῦ προσήκοντος, μὴδ' εἰς τὸν ἐναντιώτατον τόπον, ἀλλ' οἷον εἰ δι' οὖρων ὀρμήσει ἐκκενοῦσθαι, κεκακωμένης κύστεως ἢ νεφρῶν. παροχετεύειν γὰρ ἄμεινον ἐνταῦθα διὰ τῆς γαστρὸς, ὥσπερ εἰ καὶ διὰ γαστρὸς τὴν ὀρμὴν σχοίη φέρεσθαι, κεκακωμένων ἐντέρων. ἔμπαλιν γὰρ ἐπὶ τούτων εἰς οὔρα προτρέψομεν ἔρχεσθαι, τὸν χρήζοντα κενώσεως χυμόν. ἐπὶ δὲ γυναικῶν ἐνίοτε διὰ μήτρας ἢ κατὰ τὸνναντίον ἔστιν ὅτε τὸν διὰ μήτρας ῥοῦν γινόμενον ἐπ' οὔρα καὶ γαστέρα παροχετεύσομεν. εἰ δὲ ἐπὶ τινος τῶν τοιούτων κενώσεων ἐμέτους κινήσαιμεν, ἀντίσπασιν

ὀνομάζει τοῦτο, καθάπερ εἰ καὶ τοὺς ἐμέτους ἀντισπᾶσομεν, ἐρεθίζοντες ἐπὶ μήτραν ἢ κύστιν ἢ ἔδραν.

Chapter 6.2

Section 6.2.8

Παροχετεύειν, ὑπείξαντα ἀντισπᾶν αὐτίκα, ἀντιπίπτοντα ὑπεῖλαι.

Τῷ παροχετεύειν ἀκόλουθον ἦν ἐπενηγέχθαι τὸ ἀντισπᾶν, ἔπειθ' οὕτω διδάσκειν ὅπως ἂν τις ἄριστα ποιήσαιτο τὴν ἀντίσπασιν. ὁ δ' Ἱπποκράτης ὑπερβὰς τὸ ἀντισπᾶν εἰπεῖν εὐθέως ἤκεν ἐπὶ τὸ χρησιμώτατον ἐγνώσθαι τοῖς μέλλουσι καλῶς ἀντισπᾶν τοὺς κακῶς ἐπὶ τι μόνον ὀρμήσαντας χυμούς. οὐ γὰρ ἐπιμένειν χρή γε τοῖς ἀντισπᾶσι βοηθήμασι διὰ παντός, ἀλλὰ παρεντιθέσθαι τινὰ καιρὸν, ἀργὸν τῶν ἀντισπῶντων, ἵνα τὸν φθάσαντα χυμὸν ἐστηρίχθαι κατὰ τὸ πάσχον μόνον ἐάσωμεν ἐκκριθῆναι. διαμείνας γὰρ ἐν αὐτῷ διττῶς ἀνιάσῃ, τὸ μὲν τι τῷ πλήθει διατείνων, τὸ δὲ τι τῇ ποιότητι λυπῶν. ἐὰν δὲ ἐάσῃς

ἐκκριθῆναι τοὺς φθάσαντας ἐπὶ τὸ μόνον ἐνηγέχθαι χυμούς, ἐλευθερώσεις αὐτὸν τοῦ πόνου. ῥᾶόν τ' ἀνύσεις τι τοῖς ἀντισπαστικοῖς βοηθήμασιν, οὐκέτ' ἐφ' ἑαυτὸ διὰ τὸν πόνον ἐρεθίζοντος τοὺς χυμούς τοῦ μορίου πρὸς τὴν ῥοπὴν ἢν ἐξ ἀρχῆς οὐκ ὀρθῶς ἐπεποίητο.

Chapter 6.2

Section 6.2.9

Ἄλλον χυμὸν μὴ τὸν ἰόντα ἄγειν, τὸν δὲ ἰόντα συνεκχυμοῦν, ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον, οἷον ὀδύνη ὀδύνην παύει. τὰ ἀνόμοια ἦν ῥέπη ἄνωθεν ἀρθέντα, κάτωθεν λύειν καὶ τὰ ἐναντία ταῦτα, οἷον κεφαλῆς κάθαρσις, φλεβοτομία, ὅτε οὐκ εἰκῆ ἀφαιρέται.

Τὸ μὲν ἄλλον χυμὸν, μὴ τὸν ἰόντα ἄγειν, εὐδηλὸν ἐστὶν ἐξ ὧν ἐμάθομεν ἐν ἀφορισμοῖς τε καὶ ἐν τοῖς περὶ χυμῶν. ἐὰν μὲν γὰρ ὁ λυπῶν ἐκκρίνηται συμμέτρου τῆς κενώσεως οὕσης, δέχεσθαι χρή μὴδὲν αὐτὸν περιεργαζόμενον. ὥσπερ εἰ καὶ

μὴ συμμέτρως γένοιτο πράττειν αὐτόν τι, ποτὲ μὲν ἐπέχοντα τὸ πλῆθος, ποτὲ παροξύνοντα τὸ τῆς κενώσεως ἐλλίπες, ὅπερ ὠνόμασεν αὐτὸς τὸν ἰόντα συνεκχυμοῦν. ἐκχυμώσεις γὰρ εἴωθε τὰς ἐκ τῶν ἀγγείων ἐκχύσεις καὶ κενώσεις ὀνομάζειν, τὸ δὲ ἐργάσασθαι μεμάθηκας ἐπὶ τοῦ μεταλλάττειν ἢ μιγνύναι λεγόμενον. ἄδηλον οὖν εἴτε τῷ προειρημένῳ συντακτέον εἴτε τῷ ἐξῆς εἰρημένῳ αὐτὸ προσακτέον, ἐκατέρως γὰρ οὐκ οἰκείως φαίνεται λέγεσθαι. διὸ καὶ τινες μὲν ὡς ἐπόμενον αὐτὸ τοῖς προειρημένοις ἐκείνοις συνῆψαν, εἴτ' ἀφ' ἐτέρας ἀρχῆς, τὸ ὅμοιον οἷον ὀδύνην ἢ ὀδύνη παύει. τινὲς δὲ ἀρχὴν ἐποιήσαντο τῶν ἐφεξῆς τὸ ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον. ἐπεὶ δὲ, ὡς ἔφην, ἐκατέρως λεγόμενον οὐδετέρως ἐστὶ πιθανόν, ἐπὶ τοῦ μεταγράφειν αὐτὸ παρεγένοντο πολλοὶ, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα ὅσα καθ' ἐν ὄνομα τὴν ἀσάφειαν ἔχει. καὶ τινὲς μὲν τὴν δευτέραν συλλαβὴν διὰ τοῦ γ καὶ ι γράφουσιν, ὀργίσασθαι, τινὲς δὲ τὴν πρώτην διὰ τοῦ ε καὶ ρ, τὴν δὲ δευτέραν διὰ τοῦ γ

καὶ α, ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον. εἴτ' ἐφεξῆς φασιν ἐν παραδείγματος μοῖρα λελέχθαι τὸ οἷον ὀδύνη ὀδύνην παύει. γέγραπται μὲν οὖν τοῦτο κατὰ πολλὰ τῶν ἀντιγράφων, ὀρθῶς δὲ ἐν τοῖς κατὰ Διοσκορίδην οὐ γέγραπται. φαίνεται μὲν γὰρ ὡς ἐξηγήσει προσγραφὴν ὑπὸ τινος, αὐθις δὲ εἰς τοῦδαφος ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου μετατεθεῖσθαι. τό γε μὴν διὰ τοῦ γ καὶ ι γραφόμενον ὀργίσασθαι πάνυ κακόζηλόν ἐστι καὶ πόρρω τῆς Ἱπποκράτους ἐρμηνείας, ἐὰν τε ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐὰν τε ἐπὶ τῶν θεραπευομένων λέγεται μορίων ἐὰν τε ἐπὶ τῶν χυμῶν. τὸ γὰρ οἷον εἰς ὀργὴν αὐτὰ προτρέψαι καὶ ἐπεγεῖραι πρὸς τὴν ἐκκρισιν ἡγοῦνται δηλοῦσθαι διὰ τοῦ ὀργήσασθαι ῥήματος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν εὐκαταφρόνητα καὶ σμικρὰ, καθάπερ καὶ πάνθ' ὅσα περὶ τῆς λέξεως ἐξήγηται, τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας φυλαττομένης. ἐὰν δὲ κάκεῖνα κινῆται, φευκτέον ἡμῖν ἐστὶ τὰς τοιαύτας γραφὰς, ὥσπερ κἀνταῦθα, σχεδὸν ἀπάντων τῶν ἐξηγητῶν προσιεμένων, θεραπείας τινὰς ἐνίοτε διὰ τῶν ὁμοίων γίνεσθαι, καὶ μὴ διὰ παντὸς ὑπὸ τῶν ἐναντίων,

ὅπερ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ὑπονοήσας τινὰς οἰήσεσθαι δι' ἐνὸς παραδείγματος ἐνεδείξατο τὴν ἀπάτην αὐτῶν, ἐν ἀφορισμοῖς γράψας· ἐστὶν ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἔλκεος, νέω εὐσάρκῳ, θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ

κατάχυσιν ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται, θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται. ψυχρὸν γὰρ πάθος ὄντα τὸν τέτανον ὁμοίῳ βοηθήματι δόξει τις λύεσθαι, ψυχρὸν ὕδωρ καταχέων αὐτῷ. τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει, θερμασίας γὰρ ἐπανάκλησιν ποιησάμενον ὠφελεῖ, ὥς εἴ γε μὴ ποιήσαιο ταύτην, ἐσχάτως βλάψει. ὥσπερ δὲ τοῦτο δοκοῦν εἶναι βοήθημα ψυχρὸν τῷ θερμαίνειν ὠφελεῖ ποτὲ πάθος ψυχρὸν τὸν τέτανον, οὕτως ἕτερα θερμαίνοντα κατὰ συμβεβηκὸς ψύχει, διαφοροῦντα τὴν πυρώδη θερμασίαν. καὶ μοι περὶ τούτων ἐν ὅλῃ τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου πραγματεία γέγραπται, διὰ τῶν ἐναντίων βοηθημάτων τῷ πάθει τὴν θεραπείαν ἐπιδεικνύντι γίνεσθαι διὰ παντός. οἱ δὲ δι' ὁδύνης μείζονος ἡγούμενοι θεραπεύεσθαι τὴν ἐλάσσονα μέγιστόν τι παρορῶσιν. οὐ γὰρ ἡ ὁδύνη τὴν θεραπείαν ἐργάζεται τῆς ὁδύνης, ἀλλὰ τὸ σὺν τῇ ὁδύνῃ βοήθημα

τοῦ ποιοῦντος αὐτὴν πάθους. ἔμαθες γὰρ ὥς οὐδενὸς συμπτώματος ἡ θεραπεία γίνεται πρῶτως, ἀλλ' αἰεὶ τῆς ἐργαζομένης αὐτὸ διαθέσεως. εἰ δὲ τις οὐδέποτε μὲν πρῶτως, ἐνίοτε δὲ κατὰ συμβεβηκὸς φαίη τὰ ὅμοια τῶν ὁμοίων εἶναι θεραπευτικά, διὰ μέσων τῶν πρῶτως ἐναντίων, ἀληθῆς τέ φησι καὶ μεμάθηκας ἐπιστημονικῶς αὐτὸ διὰ τε τῆς θεραπευτικῆς πραγματείας καὶ προσέτι διὰ τῶν εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς ὑπομνημάτων. ὁ δὲ λέγουσί τινες ὡς καύσας τις ἰσχίον, ὡς ἐπὶ τῶν ἰσχιαδικῶν, δι' ὁδύνης ὁδύνῃν ἰάσατο, πρόδηλον ἔχει τὴν ἀτοπίαν. οὐ γὰρ διὰ τὴν ὁδύνῃν ἐθεραπεύθη τὸ πάθος, ἀλλὰ διὰ τὴν καῦσιν, ἣ συμβέβηκε κατὰ τύχην ὁδύνῃ. θλάσας γέ τοί τις ἡ τεμὼν ἢ ὅπως ἐτέρως εἰς ὁδύνῃν ἀγαγὼν τὸ μῦριον οὐκ ἂν ἰάσαιτο. καίτοι γ' εἶπερ ἦν ἡ ὁδύνη τῆς ὠφελείας αἰτία, διὰ παντός ἂν ἐθεράπευσε ἰσχιάδας. οὕτω δὲ καὶ τὸν ὁδυνώμενον ὁδόντα δι' ὁδοντάγρας κομισάμενός τις, ἀνῶδυνον εἰργάσατο τὸν ἄνθρωπον, οὐ διὰ τὴν γενομένην ὁδύνῃν διαιρουμένου

τοῦ ὁδόντος, ἀλλὰ διὰ τὴν διαίρεσιν ἣ συνυπῆρχεν ἡ ὁδύνη, ὡς εἴ γε καὶ χωρὶς ὁδύνης ἦν ἐξελεῖν αὐτὸν, ὁμοίως ἂν ὁ κάμνων ἀνῶδυνος ἐγένετο. καθάπερ γε καὶ χωρὶς ἐξαιρέσεως, ἐὰν θλίβων τις ἡ διακινῶν αὐτὸν ὁδυνήσῃ, τὸ μὲν ἄλγημα σφοδρότερον ἐποίησεν, οὐδὲν δὲ ὠφέλησεν. ἐκατέρωσε τοίνυν εὐδηλὸν ἐστὶν ἀνωφελῆ τοῖς ὁδυνωμένοις εἶναι τὴν ὁδύνῃν, ὅσον ἐφ' αὐτῇ. διὰ τε γὰρ τῶν ἀνωδύνων βοηθημάτων πολλὰ θεραπεύεται τῶν ὁδυνωμένων μορίων, ἐφ' ἐτέρων τε πολλάκις ὁδύναι μεγάλοι, διὰ τῶν προσφερομένων ἔξωθεν γινόμεναι, παῦλαν οὐδεμίαν τοῖς διὰ τι πάθος ὁδυνωμένοις ἐπιφέρουσιν. ἐν γὰρ μόνον ἐστὶ τὸ ἰώμενον, ὅπερ ἂν ἐκκόπτῃ τὴν διάθεσιν ὅπως οὖν, ἐὰν τε χωρὶς ὁδύνης, ἐὰν τε σὺν ταύτῃ· κατὰ δὲ τὸν αὐτῆς λόγον ὁδύνη παύειν ὁδύνῃν οὐ πέφυκεν, ἀλλὰ τούναντίον ἅπαν παροξύνειν. τοῦτο μὲν οὖν τὸ παράδειγμα φανερώς ἐστὶ κίβδηλον, ἐφ' ἕτερον δὲ τι μεταβάντες ὦν εἰρήκασιν καὶ τὴν κατ' ἐκείνον μοχθηρίαν θεασώμεθα. φασὶν οὖν ἔμετον ἐμέτῳ

θεραπεύεσθαι πολλάκις καὶ κλυστῇρι δριμεῖ διαχωρήματα δακνώδη. ἔστι δὲ κἀνταῦθα μία μὲν ἴασις ἐκκόψαι τὴν διάθεσιν, ὑφ' ἧς ἦτοι ναυτιώδεις εἰσὶν ἢ συνεχῶς ἐξίστανται δακνόμενοι. γίνεται δὲ τοῦτο διττῶς, ὡς ἔμαθες, καθ' ἓνα μὲν τρόπον ἐκκενωσάντων ἡμῶν τοὺς

χυμούς, ὅσοι τὴν τε ναυτίαν καὶ τὴν τῶν ἐντέρων δῆξιν εἰργάσαντο. καθ' ἕτερον δὲ, πεμψάντων τε καὶ μεταβαλλόντων εἰς ποιότητα χρηστὴν ἢ ἐπικερασάντων. ἐδείχθη δὲ κάπιν τούτων ἢ ἴασις ὑπὸ τῶν ἐναντίων γινομένη. τό τε γὰρ ὅλως ἐκκενῶσαι τὴν ἀλλότριόν τε καὶ παρὰ φύσιν χυμὸν ἐναντίον ἐστὶ τῷ ἴσχειν, ἢ τε κατὰ ποιότητα μεταβολὴ διὰ τῆς ἐναντίας γίνεται ποιότητος. ἀλλ' οὐ χρή ζητεῖν ἐνταῦθα, δεδειγμένου καθ' ὅλην τὴν θεραπευτικὴν μέθοδον, αἰεὶ διὰ τῶν ἐναντίων γίνεσθαι τὴν θεραπείαν. ἐπεὶ δὲ πολλάκις ἀπὸ τε τῶν ἐμπειρικῶν καὶ τῶν μεθοδικῶν λόγων ἀναγόμενοι διαβάλλειν ἐπιχειροῦσιν αὐτό, παραπλησίους λέγοντες λόγους, οὓς ἄρτι

διήλθον, ἴσως ἄμεινόν ἐστι μετὰ τὸ συμπληρῶσαι τὴν ἐξήγησιν τοῦ προκειμένου, ποιῆσαι τι βιβλίον, ἐν ᾧ δειχθήσεται τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα ὑπάρχοντα μόνα πρώτως τε καὶ καθ' ἑαυτά. κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ καὶ φαλακρὸς ἰατρὸς φαλακρὸν ἄρρωστον ὁμοῖος ὁμοῖον ἰᾶσθαι δύναται καὶ φοξὸς φοξὸν καὶ χωλὸς χωλόν. τὸ δὲ γεννησόμενον βιβλίον ἐπιγραφθήσεται περὶ τοῦ καλῶς ὑπὸ Ἱπποκράτους εἰρῆσθαι, τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ὑπάρχειν ἰάματα. νυνὶ δ' ἀφικόμεθα πάλιν ἐπὶ τὴν τῆς προκειμένης ῥήσεως ἐξήγησιν, ἐν ἣ διὰ τοῦ ε καὶ ρ τὴν πρώτην συλλαβὴν ἔφην ἐν τοῖς παλαιοῖς ἀντιγράφοις γεγράφθαι, μετὰ τοῦ καὶ τοὺς παλαιωτάτους ἐξηγητὰς ἐπίστασθαι ταύτην. ἐφυλάξαντο δὲ αὐτὴν καὶ οἱ περὶ τὸν Διοσκορίδην καίτοι πολλὰς τῶν ἀρχαίων γραφῶν ὑπαλλάττοντες. εἴη ἂν οὖν ὁ Ἱπποκράτης ὡς ἐν ὑπομνήματι γεγραφὼς ἑαυτῷ καθάπερ ἄλλας πολλὰς συμβολικῶς τε καὶ βραχέως, οὕτω καὶ τὸ ἐργάσασθαι τὸ ὁμοῖον προειρηκῶς ὡς ἐνίστε βέλτιόν ἐστι συμπράττειν τοῖς κρινομένοις, ἐπήνεγκεν ὁρμᾶσθαι τὸ ὁμοῖον,

τουτέστιν ἀναμίξαι τῷ κενουμένῳ καλῶς χυμῷ τὸ ὁμοῖον. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ τὸ ἐπιφερόμενον αὐτῷ, τὰ ἀνόμοια, κατὰ τὴν αὐτὴν διάνοιαν ἐξηγήσασθαι. καὶ γὰρ καὶ τοὺς ἀνομοίους χυμοὺς συνεκχυμοῦν προσήκει τοῖς καλῶς κενουμένοις. εἰ δὲ κάπιν τοῦ μεταβάλλειν καὶ ἀλλοιῶσαι καὶ πέψαι βούλοισι τις ἀκούειν τὸ ἐργάσασθαι, καὶ οὕτω ἂν ἔχοι νοῦν ἱατρικὸν ἢ λέξιν. ἐὰν γὰρ ἐκκρίνηται τις καλῶς χυμὸς, συνεκχυμῶσαι τούτῳ, τουτέστιν ἐξομοιωσαί τε καὶ συνεκκρίναι προσήκει τοὺς δεομένους κενώσεως, ἐὰν τε ὁμοιότητά τινα ἔχῃσι πρὸς αὐτόν, ἐὰν τε ἀνομοιότητα, δυνατόν ἐστι καὶ διελόντα τὴν λέξιν ὡς τελευτὴν ποιήσασθαι τῆς προτέρας ἐργάσασθαι τὸ ὁμοῖον, τῆς δὲ δευτέρας, ἐπ' αὐτὴν πάλιν ἀρχὴν ποιήσασθαι τήνδε, τὰ ἀνόμοια, εἰ ῥέποι ἄνω ἀρθέντα, κάτω λύνειν, ὡς εἶναι τὴν διάνοιαν τοιάνδε, τὰ ἀνόμοια ὑγρά τοῖς μορίοις εἰς ἅπαν, ἄνω μὲν ἀρθέντα, κάτω λύνειν, εἰ δὲ κάτω ῥέψειεν, ἀντισπᾶν ἄνω, νοούντων ἡμῶν ἀνόμοια λελέχθαι, τὰ τοῖς τόποις οὐκ οἰκεῖα. τὴν δ'

αὐτὴν ἐξήγησιν ποιησόμεθα καὶ κατὰ τὴν ἐτέραν γραφὴν, ἐφ' ἧς ἡ πρώτη συλλαβὴ διὰ τοῦ ο καὶ ρ γέγραπται. τὸ γὰρ ὀργίσασθαι τὸ ὁμοῖον ἐροῦμεν δηλοῦν ἕκαστον ἡμῶν ἐργάσασθαι χρῆναι ἐκχυμουμένους χυμοὺς, ὁμοίους τοῖς κενουμένοις, ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς ἀνομοίους ὁμοίους ποιητέον. δύναται δ' ἴσως, ὥσπερ ὤθησαν ἐνιοι, ὀργίσασθαι

ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τῶν ὀργώντων εἰρῆσθαι ζώων. καὶ γὰρ φαίνεται χρώμενος αὐτὸς οὕτως ὅταν εἴπῃ, φαρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἣν ὀργᾶ αὐθημερόν. ἐπὶ γὰρ τῶν ἐτοιμοτάτων εἰς ἔκκρισιν ἐπειγομένων τε πρὸς κένωσιν ὑγρῶν, ἐνταῦθ' αὖτε καὶ κατ' ἄλλους ἀφορισμοὺς φαίνεται χρώμενος τῇ ὀργᾷ φωνῇ. οὕτως οὖν καὶ νῦν εἰκὸς φασιν εἰρῆσθαι περὶ τῶν χυμῶν, ὀργίσασθαι, τὸ πρὸς ἔκκρισιν ἐτοιμοὺς αὐτοὺς παρασκευάσαι, πάλιν οὖν ἀφ' ἑτέρας ἀρχῆς εἰς τι χρήσιμον ἀγάγωμεν ὡς οἶόν τε τὸν λόγον. ἐπεὶ γὰρ ἔφη τὰ ἄνω ἀρθέντα, κάτω λύειν καὶ τὰ ἐναντία τὸ αὐτὸ, τὰ μὲν ἀρθέντα τὰ οἶον ὀρμήσαντα δηλοῦν ἡγητέον, ἵνα περὶ

τῆς πρώτης γενέσεως τοῦ πάθους ὁ λόγος αὐτῷ γένηται, κελεύοντι πρὸς τοὺς ἐναντίους τόπους ἀντισπᾶν αὐτίκα, κάτωθεν μὲν ἐπὶ τῶν ἄνωθεν ἐχόντων τὴν γένεσιν, ἄνωθεν δὲ ἐπὶ τῶν κάτωθεν, ὅπως τῷ μὲν αὐτῷ λογισμῷ χρώμενοι τὴν βοήθειαν ποιῶμεθα, πρὸς διαφέροντας δὲ ἄγωμεν τόπους. ἐὰν γοῦν αἰσθώμεθα κατασκήπτον εἰς πόδας καὶ σκέλη ῥεῦμα, διὰ τῶν κατ' ἀγκῶνα φλεβῶν ἀφαιρήσομεν αἵματος ἢ καθαίρωμεν ἐμέτοις, οὐχ ὥσπερ ἔνιοι νομίζουσι μηδέποτε ἀντισπᾶν ἄνω, κἄν εἰς τὰ κάτω χωρία τὴν ὀρμὴν τῶν χυμῶν ποιησαμένων μέγα τι μέλλῃ γενέσθαι πάθος ἐν αὐτοῖς. ἔστι δὲ καὶ τὸ ἄνωθεν ἀρθέντα νοεῖν εἰρῆσθαι κατὰ τῶν ὀρμησάντων χυμῶν ἄνω, ἵνα τὰ ἀρθέντα κυριώτερον ἢ λελεγμένον. ἢ μέντοι διάνοια ἢ αὐτὴ καὶ νῦν μένει. τοὺς μὲν γὰρ αἰρομένους ἄνω χυμοὺς, τουτέστι μετεωριζομένους, ἀντισπᾶν χρὴ κάτω μὴ καλῶς ὀρμώντας, τοὺς δ' ἔμπαλιν ἐναντίως, οἶον ἐπὶ κεφαλῆς κάθαρσιν διὰ ὑψηλάτου φαρμάκου, παραλαμβάνοντας καὶ φλεβοτομίαν ἀπ' ἀγκῶνος. ἀμφοτέρω γὰρ ἐκκενοῦσι καὶ ἀντισπῶσι κάτω.

πιθανὸν δὲ ἐστὶ καὶ τὰναντία λελέχθαι πρὸς αὐτοῦ κατὰ τοιαύτην τινὰ διάνοιαν. τὰ ἄνωθεν ἀρθέντα καὶ γεννηθέντα πάθη κάτω μὲν ἀντισπᾶν εὐθέως ἐν ἀρχῇ προσήκει. καὶ τὰναντία δὲ τούτων πράττειν ἐφεξῆς, ὅπερ ἐστὶ τοπικῶς κενοῦν, οἶον ἐπὶ κεφαλῆς. τῷ γοῦν ὀπισθεν κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ ἐν μετώπῳ ἢ ὀρθῇ φλέψι τμηθεῖσα ὠφελείη, τοπικὸν οὖσα βοήθημα.

Chapter 6.2

Section 6.2.10

Αἱ ἀποστάσεις, οἶον βουβῶνες, σημεῖον μὲν τῶν τὰ βλαστήματα ἐχόντων, ἀτὰρ καὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ περὶ τὰ σπλάγχνα. κακοήθειες δὲ οὗτοι.

Πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὸν ὀδύνην σημαίνει ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοις. μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παραφροσύνην σημαίνει, ψυχρὸς δὲ ἐκ τοῦ μυκτῆρός τε καὶ στόματος προερχόμενον ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίνεται.

Chapter 6.2

Section 6.2.11

Πνεύματα σμικρὰ πυκνὰ, μεγάλα ἀραιὰ, σμικρὰ ἀραιὰ, πυκνὰ μεγάλα. εἶσω μεγάλα, ἔξω σμικρά. τὸ μὲν ἐκτεῖνον, τὸ δὲ κατεπεῖγον. διπλῇ ἔσω ἐπανάκλισις οἷον ἐπιπνέουσι, θερμὸν, ψυχρόν.

Chapter 6.2

Section 6.2.12

Τητήριον χασμέων συνεχέων μακρόπνους.

Καὶ ταύτην τὴν ῥῆσιν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐξηγησάμεθα

Chapter 6.2

Section 6.2.13

Ἐν τοῖσιν ἀπότοισι καὶ μόγισ βραχύπνους.

Ὡσπερ ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν τὰ πλεῖστα τῶν ἀντιγράφων ἔχει τὴν ῥῆσιν οὕτω γεγραμμένην, ἐν τοῖσιν ἀπότοισι καὶ μόγισ μακρόπνους, οὕτως ἐνταῦθα,

βραχύπνους. εἴρηται δὲ αὐτάρκως ἡμῖν ὑπὲρ ἑκατέρας τῆς γραφῆς ἐν τοῖς εἰς τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν ὑπομνήμασι.

Chapter 6.2

Section 6.2.14

Κατ' ἴξιν καὶ πλευρέων ὀδύνη καὶ συντάσεις ὑποχονδρίων καὶ σπληνὸς ἐπάρσεις καὶ ἐκ ῥινῶν ῥήξεις καὶ ὤτα κατ' ἴξιν· τούτων τὰ πλεῖστα ταῦτα καὶ εἰς ὀφθαλμούς.

Ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ἀντιγράφων ἡ λέξις οὕτως ἔχει καθότι νῦν γέγραπται. σπανίως δ' ἂν εὗροις καὶ τήνδε κατ' ἴξιν καὶ πλευρέων ὀδύνη καὶ τῶν ὑποχονδρίων τάσιος καὶ σπληνὸς ἐπάρσιος καὶ ἐκ ῥινῶν ῥήξιος, ἣν τινα κἀγὼ προσίεμαι γραφὴν οὕσαν ἰατρικὴν τε καὶ σαφῇ. καὶ μέντοι δηλούμενον κἄκ τῆς ἐτέρας λέξεως ταυτόν ἐστι καὶ προεξηγησάμεθά τε κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν ταύτην τὴν ῥῆσιν. νυνὶ μέντοι περιττότερον πρόσκειται τὸ τῶν ὠτων καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ὥς καὶ τούτων τῶν μορίων ὑποπεπτωκότων τῷ κατ' ἴξιν, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα διττῶς.

ἐνίστε μὲν γὰρ ἐξ ἑαυτῶν εἰς ἑτέρα τινα μόρια τὰς ἀποθέσεις ποιεῖται κατ' εὐθυωρίαν, ἐνίστε δὲ ἐτέρων πασχόντων εἰς ὀφθαλμούς ἢ εἰς οὖς ταῦτα ἀποσκήπτει.

Chapter 6.2

Section 6.2.15

Πότερον μὴν ἄρα πάντων ἢ τὰ μὲν κάτωθεν ἄνω, οἷα τὰ παρὰ γνάθους ἢ καὶ ὀφθαλμὸν ἢ καὶ οὖς, τὰ δὲ ἄνωθεν κάτω οὐ κατ' ἴξιν. καίτοι καὶ τὰ συναγχικά ἐρυθήματα καὶ πλευρῶν ὀδυνήματα κατ' ἴξιν.

Ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν οὐκέθ' ἡ λέξις αὕτη πρόσκειται, καθ' ἣν ἀπορεῖ πότερον ἐκ μὲν τῶν κάτω τῆς ἀποστάσεως ἄνω γινομένης χρησίμως ἀεὶ φυλάττεται τὰ κατ' εὐθυωρίαν. ἐκ δὲ τῶν ἄνωθεν κάτω διαφθείρονται τε καὶ γίνονται τινες οὐ κατ' ἴξιν ἀποστάσεις. ἄδηλον οὖν ἐστὶν ὁπότερα γέγραπται πρότερον, τὰ κατὰ τὸ δεύτερον

τῶν ἐπιδημιῶν ἢ ταῦτα. οὐ γὰρ δήπου ἐκ τοῦ, δεύτερον μὲν ἐκεῖνο, τοῦτο δ' ἔκτον ἐπιγεγράφθαι, πρότερον τὰ κατ' ἐκεῖνο γεγράφθαι νομιστέον, ἐν μὲν τοῖς πρὸς ἔκδοσιν ὑπ' αὐτοῦ γεγονόσιν, εὐλόγως τῆς τοιαύτης λέξεως ἐμφαινομένης, ἐν δὲ τοῖς ὑπομνήμασιν οὐκ ἔτι. τὰ γὰρ ἐν διαφόροις ἢ χάρταις ἢ δέλτοις ὑφ' Ἱπποκράτους γεγραμμένα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεσσαλὸν ἀθροίσαντά φασι ταῦτι τὰ δύο βιβλία συνθεῖναι, τό τε δεύτερον καὶ τὸ ἔκτον, ἔνιοι δὲ καὶ τὸ τέταρτόν φασι. πρὸς ἔκδοσιν δ' ὁμολογεῖται γεγονέναι τὸ πρῶτόν τε καὶ τρίτον. διὸ καὶ τινες ἐπὶ προτέροις τοῖς κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν ὕστερα γέγραπται τὰ κατὰ τοῦτο τὸ ἔκτον, εἰκὸς ἐστὶ θεασάμενον ὕστερον αὐτόν ἀπόστασιν εἰς τὰ κάτω γενομένην ἐπ' ἀγαθῷ, μὴ κατ' ἴξιν, οὕτως γράψαι τὰ κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν. εἰ δ' ἀπορῶν μὲν ἐνταῦθα, κρίνας δὲ ὕστερον ὑπὲρ ὧν ἀπορεῖ βεβαίως ἀπεφῆνατο κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν, ἐκείνοις μᾶλλον ἐστὶ πιστευτέον. ἐν δ' οὖν τούτοις οἷς νῦν γράφει, καίτοι τὰ κυναγχικά ἐρυθήματα καὶ πλευρῶν

ὀδυνήματα, κατ' ἴξιν ἀκοῦσαι χρὴ περὶ μεταστάσεως οὐ τῆς ἐκ τῆς πλευρᾶς εἰς τὰς κυναγχικάς, ἀλλὰ τῆς ἐκ τῶν κυναγχικῶν εἰς τὰς πλευράς εἶναι τὸν λόγον. αὕτη γὰρ ἄνωθεν κάτω γίνεται, περὶ ἧς ἀπορῶν προειρήκει, τὰ δὲ ἄνωθεν κάτω οὐ κατ' ἴξιν. ταῦτ' οὖν ἀνθυπενέγκας ἑαυτῷ, μετὰ ταῦτα. ἐπιφέρει τὰ κατὰ τὴν ἐξῆς ῥῆσιν οὕτως ἔχοντα.

Chapter 6.2

Section 6.2.16

Ἦ καὶ τὰ κάτω τοῦ ἥπατος, ἄνωθεν διαδιδόντα, οἶον εἰς ὄρχιας καὶ κισσοῦς.

Τοῖς κυναγχικοῖς τὰς τῶν πλευρῶν ὀδύνας κατ' ἴξιν γίνεσθαι προειπὼν, ἐξῆς ζητεῖ πότερα καὶ περὶ τῶν εἰς τὰ κάτω τοῦ σώματος ἀποστάσεων ἀεὶ φυλάττεται τὸ κατ' ἴξιν ἢ οὐ, καθάπερ ἐν τῇ πρὸ ταύτης ῥήσει διηπόρησεν. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἔφη τὰς εἰς τὰ κάτω τοῦ ἥπατος, ὅρον ὡς ἔοικε τιθέμενος τὸ ἥπαρ τῶν ἄνω τε καὶ κάτω τοῦ σώματος

ἀπάντων μορίων. ἔξευκται γὰρ αὐτοῦ τὰ κυρτὰ τῷ διαφράγματι, καὶ διὰ τοῦθ' ὅσα τοῦ ἥπατός ἐστιν ἄνω, ταῦτα καὶ τοῦ διαφράγματος ἄνω τετύχηκεν ὄντα, τὰ κατὰ τὴν καρδίαν δηλονότι καὶ πνεύμονα καὶ τὸν ταῦτα περιέχοντα θώρακα καὶ πολὺ μᾶλλον ἔτι τὰ κατὰ τὸν τράχηλόν τε καὶ κεφαλὴν. τὰ δ' ἄλλα πάντα κάτω τοῦ σώματός ἐστι, πρὸς ἄλληλα μέντοι παραβαλλόμενα καὶ αὐτῶν τῶν ἄνω τὰ μὲν μᾶλλον ἐστιν ἄνω, τὰ δ' ἥττον. ἔθος δ' ἐστὶν ἡμῖν ἐν τοῖς οὕτω λεγομένοις πᾶσιν, ἐνίοτε τὸ μὲν ἥττον ἄνω κάτω λέγειν, ὡς πρὸς τὸ ὑπερκείμενον αὐτοῦ παραβάλλουσι. τὸ δ' ἥττον κάτω καὶ τοῦτ' ἄνω πρὸς τὰ κάτωθεν αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν ἀμέλειαν τῆς τοιαύτης ἐρμηνείας εἰς ἔθος οὐκ ὀλίγον ἐκτεταμένης, ὁμωνυμία τέ τις γίνεται καὶ ταραχὴ κατὰ τοὺς λόγους, ἥς δὴ μεμνημένοι, ὅταν ἀκούσωμεν λέγοντος αὐτοῦ τὰς εἰς τὰ κάτω, τῶν ἀποστάσεων ἀμείνους εἶναι, σκοπεῖσθαι χρὴ κατὰ τῖνα τρόπον χρήσεως εἴρηκε κάτω, μετὰ τοῦ καὶ προσδιορίζεσθαι τὰ τῶν μορίων ἀξιώματα.

διὰ τοῦτο γὰρ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ ἄνω τῶν ἀποστάσεων εἰσὶ χαλεπώτεροι, διότι κινδυνωδέστερα ταῦτά ἐστι τὰ πάσχοντα τὸ αὐτὸ πάθος τοῖς κάτωθεν. ἐάν τε γὰρ ἐγκέφαλος, ἐάν τε λάρυγξ ἢ στόμαχος ἢ πνεύμων ἢ θώραξ ἢ καρδία φλεγμῆνι, θανατωδὲς γίνεται τὸ νόσημα. τῶν δὲ κάτω τοῦ ἥπατος φλεγμηνάντων, ὀλίγοι πάνυ διαφθεύρονται καὶ μάλιστα ἐάν ὀρθῶς θεραπεύωνται· καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ ἥπατος τὰ κυρτὰ τῶν σιμῶν πολὺ κινδυνωδέστερα· καὶ τινες αὐτὰ τῶν ἄνω μερῶν τοῦ σώματος ὅλου τίθενται, καθάπερ καὶ τῆς γαστρὸς τὸ στόμα. ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν κατὰ τὸ πάρεργον εἰρήσθω, καίτοι γ' οὐκ ὄντα πάρεργα, τὸ δ' ὑπόλοιπον τῆς εἰς τὴν προκειμένην ῥῆσιν ἐξηγήσεως ἐφεξῆς ποιησόμεθα. ζητεῖν γὰρ ἔοικεν ὁ Ἱπποκράτης ἢ καὶ τὰ κάτω τοῦ ἥπατος ἐκ τῶν ἄνω διαδιδόντα, οἷον τὰ εἰς ὄρχεις καὶ κισσοὺς ἀμεινόν ἐστι γενέσθαι κατ' ἴξιν ἢ καὶ μὴ κατ' ἴξιν γένηται, δύναται βοηθεῖν αὐτοῖς ὁμοίως. ἐπὶ τινων μὲν οὐδὲ δυνατόν γινῶναι τὸ κατ' ἴξιν.

οἷον ὅτι κισσοὶ μανίαν ἰάσαντο, κατ' ἴξιν γενομένης τῆς ἀποστάσεως. οὐ γὰρ ἐστὶ διακρίναι πότερον ἐν τοῖς δεξιόις μέρεσι τοῦ ἐγκεφάλου τῆς διαθέσεως γενομένης ἐμάνησαν ἢ ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, ὥσπερ οὐδ' ἂν βηττόνων χρονίως ἀνευ πλευρᾶς ἀλγήματος ἀπόστασις εἰς ὄρχιν γένηται. καίτοι τάχα κάπὶ τούτων διαφυλάττεται τὸ κατ' ἴξιν, εἰ καὶ μὴ γινώσκωμεν ἡμεῖς βεβαίως ὁπότερον μέρος τοῦ πνεύμονος ἢ τοῦ ἐγκεφάλου πέπονθεν. ἀλλὰ καὶ μελαγχολίαν αἰμορροῖς ἰάσασθαι πολλάκις οὐδ' ἐνταῦθα γινωσκόντων ἡμῶν τὸ κατ' ἴξιν. ὅτι δὲ καὶ διὰ μήτρας αἵματος κένωσις δαψιλῆς πολλὰ τῶν νοσημάτων ἰᾶται πρόδηλον. ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθα δυνατόν γινῶναι πότερον διὰ τῶν τῆς δεξιᾶς μήτρας φλεβῶν ἢ ἐκκρισις ἢ διὰ τῶν τῆς ἀριστερᾶς ἢ δι' ἀμφοτέρων ἐγένετο. ταύτη μὲν οὖν δυσδιάγνωστον ἢ ἀγνωστον ἔχει τὸ κατ' ἴξιν. ἐφ' ᾧ δ' ἐστὶ διαγινῶναι τὸ κατ' ἴξιν κάπὶ τούτων ὡς ἔοικεν ὁ Ἱπποκράτης σκεπτέον εἶναι

φησιν ἢ διὰ παντός, ἐπὶ τῶν εἰς τὰ κάτω μόρια γινομένων ἀποστάσεων, ἀμείνους εἶναι αἱ κατ' ἴξιν.

Chapter 6.2

Section 6.2.17

Σκεπτέα ταῦτα, ὅπη καὶ ὅθεν καὶ διὰ τί.

Ἄδηλον εἶτε μόνοις τοῖς ὑστάτοις εἶτε πᾶσι τοῖς προειρημένοις ὑπὲρ τῶν κατ' ἴξιν τε καὶ οὐ κατ' ἴξιν ἀποστάσεων ἐπενήνεκται τοῦτο. τὸ δ' οὖν λεγόμενον αὐτὸ τοιόνδε ἐστίν. ἐπισκέπτεσθαί φησι χρῆναι τό τε χωρίον εἰς ὃ ἡ ἀπόστασις γίνεται. τοῦτο γὰρ ἐκ τοῦ ὅπη σημαίνεται, οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐξ οὗ. καὶ τοῦτο γὰρ ἐκ τοῦ ὅθεν δηλοῦται καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἀπόστασις γίνεται. τοῦτο γὰρ αὖ πάλιν ἐκ τοῦ διὰ τί σημαίνεται. χρῆ γὰρ εἰδέναι πότερον ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπὶ πέψει τοῦ νοσήματος ἢ μεταρρύνεντος ἀπέπτως τοῦ λυποῦντος, ἐξ ἑτέρου μέρους εἰς ἕτερον ἢ ἀπόστασις ἐγένετο. δύναται δέ τις καὶ χωρίζειν ἀπὸ τῶν προειρημένων τὴν

ῥῆσιν ταύτην, ἀρχὴν τῶν ἐφεξῆς εἰρημένων ποιεῖσθαι κατὰ τὸν προγεγραμμένον τρόπον.

Chapter 6.2

Section 6.2.18

Σκεπτέα ταῦτα ὅπη καὶ ὅθεν καὶ διὰ τί φλέβες κροτάφων, οὐχ ἰδρυμέναι, οὐδὲ χλώρασμα λαμπρόν.

Εἶπον ὅτι καὶ οὕτως δύναται τις διαιρεῖν τὴν ὅλην ῥῆσιν, ὥσπερ γε καὶ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον τόνδε. φλέβες κροτάφων οὐχ ἰδρυμέναι, οὐδὲ χλώρασμα λαμπρόν, ἦν πνεῦμα ἐγκαταλείπηται καὶ τὰ ἐφεξῆς. καὶ γὰρ εἰ μὴ τὸ χλώρασμα λαμπρόν ἐνέκειτο τῷ λόγῳ, δυνατόν ἦν πολυειδῶς διαιρεῖν ὡς ἂν ὑπομνήματος ὄντος, οὐ συγγράμματος, ἤκουσεν γὰρ ἤδη περὶ τούτου. παρεγκειμένου δὲ καὶ τοῦ, χλώρασμα λαμπρόν, ἔτι καὶ μᾶλλον ἀσαφὴς γίνεται ὁ λόγος. εἵπομεν γὰρ ἤδη ὅτι καὶ τὰς ἄλλας ῥήσεις ἐν αἷς τὸ χλωρόν ὄνομα γέγραπται, μὴ δύνασθαι γνωσθῆναι σαφῶς,

ὁποῖόν τι χρῶμα δηλοῦται δι' αὐτοῦ. καθάπερ οὐδ' εἰ χλόασμα εἶη γεγραμμένον, ὥσπερ ἔνιοι γράφουσιν. ὀρώμεν γὰρ καὶ νῦν ἔτι καθάπερ κατὰ τὴν Κῶ αὐτὴν τὴν Ἱπποκράτους πατρίδα καὶ πᾶσαν τὴν ἡμετέραν Ἀσίαν, χλωρὰ μὲν ὀνομαζόμενα καὶ λάχανα καὶ. δένδρα καὶ φυτὰ τὰ οἶον χλοερά. χλωράζειν τε τὰ κτήνη λέγομεν τὰ τὴν ἐαρινὴν βοτάνην ἐσθίοντα. λέγουσί γε μὴν καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐνίους χλωροὺς, οὐκ ἔχοντας ὁμοίαν τῇ χλόῃ τὴν χροάν, ἀλλὰ μᾶλλον ὠχράν. ἄδηλον οὖν ἐστὶ πότερον τὴν ὑπῶχρον χροάν ὃ Ἱπποκράτης ὀνομάζει χλωράν τε καὶ χλοεράν, ὅπερ ὀράται πάνυ πολλοῖς συμβαῖνον ἢ τὴν χλόῃ παραπλησίαν, ὃ πάνυ σπανίως φαίνεται γινόμενον. οὕσης οὖν ἀσαφοῦς καὶ αὐτῆς ταύτης λέξεως, ἔτι μᾶλλον ἀσάφεια γίνεται προσκειμένου τοῦ λαμπρόν. ἄπορον γὰρ εὐρεῖν ὃ τί ποτε βούλεται δηλοῦν ἐκ τοῦ γράψαι χλώρασμα λαμπρόν. καὶ διὰ

τοῦτ' ἄρα πᾶσαν τὴν τοιαύτην ἀσάφειαν θελήσαντές τινες φυγεῖν τῶν ἐξηγητῶν, ἔγραψαν, οὐ χρῶμα λαμπρὸν,

ἀκούειν τέ φασι δεῖν ἐπὶ τοῦ κατὰ φύσιν τοῦ κάμνοντος χρώματος τὸ λαμπρὸν. οὕτω δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον διηνέχθησαν.

Chapter 6.2

Section 6.2.19

Φλέβες κροτάφων οὐχ ἰδρυμέναι, οὐδὲ χλώρασμα λαμπρὸν, ἢν πνεῦμα ἐγκαταλείπεται ἢ βῆξ ξηρὴ, μὴ θηριώδης, εἰς ἄρθρα στηρίζειν προσδέχεσθαι δεῖ κατ' ἴξιν τῶν ἐντασίων τῶν κατὰ τὴν κοιλίην, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ.

Εἶπον ὅτι καὶ χωρὶς τοῦ πρώτου μέρους τῆς ῥήσεως ἀναγινώσκειν ἐστὶ δυνατόν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, ἢν πνεῦμα ἐγκαταλείπεται καὶ τὰ ἐφεξῆς αὐτῷ γεγραμμένα. πνεῦμα δὲ δηλονότι νῦν ἀκούσομεν τὸ πλέον τοῦ κατὰ φύσιν, ἴν' ὁ λόγος ἦ τοιοῦτος. ἐὰν ἐν νόσῳ ῥαστωνήσαντές τινες ἔχωσι τὰς τε τῶν κροτάφων φλέβας οὐχ ἰδρυμένας, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ πλέον διαστελλομένας, καὶ τὸ χρῶμα μὴ κατὰ φύσιν ἢ

τ' ἀναπνοὴ πλείων ἢ καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐφεξῆς εἰρημένα, τούτοις εἰς ἄρθρα τὴν ἀπόστασιν ἔσεσθαι προσδοκᾶν χρή. τὰ δὲ ἐφεξῆς εἰρημένα τάδε ἐστὶ. πρῶτον μὲν τὸ ξηρὴ βῆξ, δεύτερον δὲ τὸ μὴ θηριώδης. ἢ μὲν οὖν ξηρὰ βῆξ λέγεται συνήθως ἐφ' ἧς οὐδὲν ἀναπτύσσεται. τοῦτο δ' οὕτως ῥηθὲν ἐν μὲν συγγράμματι προφανῶς ἐνδείκνυται τὸν γράψαντα χαίρειν αἰνιγματῶδει λέξει· τὸν δ' αὐτῷ τινὰ ὑπογραφὴν ἐν ὑπομνήματι πεποιημένον οὐκ ἂν τις μέμψαιτο. πολλὰ γὰρ οὕτως εἰώθαμεν ἡμῖν αὐτοῖς ὑποτυποῦσθαι συμβολικῶς. ἴσως οὖν καὶ νῦν ἑαυτῷ ταῦτ' ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης, ἐπὶ πλείονων παθῶν ποιούμενος τὸν λόγον, ἐνταυθοῖ μὲν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς βηχὸς ἐν περιπνευμονίας καὶ πλευρίτισι· καὶ γὰρ καὶ τὸ πνεῦμα τούτοις ὁμολογεῖ· τὰ δ' ἔμπροσθεν ἡνίκα περὶ τῶν κατὰ τὸ πρόσωπον ἔγραψεν ἐπὶ πυρετῶν θερμῶν καὶ διακαῶν. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ περὶ τῶν κατὰ τὸν θώρακα καὶ πνεύμονα λελέχθαι κἀκεῖνα. γενήσεται τοιγαροῦν σύμψας λόγος τοιόσδε. ἐὰν ἐπὶ πλέον ἅμα τοῖς εἰρημένοις αἱ βῆχες

ῶσι ξηραὶ, προσδέχεσθαι τὴν ἀπόστασιν εἰς ἄρθρα. διορισμὸν δὲ τινα ταῖς βηξὶ προσγράψας ἀσαφῆ ζήτησιν ἐτέραν εἰργάσατο, τίνες εἰσὶν αἱ θηριώδεις βῆχες. ἐνιοὶ μὲν οὖν ἐπὶ ταῖς ἔλμινσιν, ὅταν ἐπὶ τὸ στόμα τῆς κοιλίας ἀνενεχθεῖσαι δάκνωσι, τὰς βῆχας φασὶ γίνεσθαι ξηρὰς, ὅπερ εἰ ὄντως ἐφαίνετο συμβαῖνον, οὐκ ἂν ἦν ζήτημα. νυνὶ δὲ μυριάκις εἶδομεν ἄνευ βηχῶν ἔλμινθας ἐνοχλούσας τὰ κατὰ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς καὶ διὰ τοῦθ' οἱ πλείους τῶν ἐξηγητῶν ἐπ' ἄλλας ἐξηγήσεις ἐτράποντο. τινὲς μὲν τὸ θηριώδες ἐπὶ τῶν φυσικῶν εἰρῆσθαι λέγοντες ἐπειδὴ γρυποῦνται τοὺς ὄνυχας ὥσπερ τὰ θηρία, τινὲς δὲ ἐπὶ κακοήθους. ἐν γὰρ ταῖς κρίσιμοις ἀποστάσεσιν ὥσπερ ἄπεπτον εἶναι χρή τὴν νόσον, οὕτω καὶ περιεστηκυῖαν. ἢ τε γὰρ πεττομένη χωρὶς ἀποστάσεως ἐπαγγέλλεται

τὴν λύσιν, ἢ τε ὀλέθριος, οὐδὲ γενήσεσθαι τινα κρίσιμον ἀπόστασιν. ἐὰν δὲ ἐπὶ πλέον ἄπεπτόν τε διαμένη τὸ νόσημα καὶ μὴ κακώηθες ἦ, προσδέχεσθαι χρὴ γενήσεσθαι τινα ἀπόστασιν, ὅτε δὲ ἄπεπτόν τε ἅμα καὶ περιεστηκὸς τὸ νόσημα, χρὴ διαμένειν

ἄχρι πλείονος, ἵν' ἐλπίσωμεν ἀπόστασιν ἔσεσθαι, σαφῶς αὐτὸς ἐδήλωσεν ἐν προγνωστικῷ γράψας οὕτως. ὅσοι δ' ἂν οὖρα λεπτά καὶ ὠμά οὐρέωσι πολὺν χρόνον, ἢν τᾶλλα ὡς περιεσομένοισι σημεία ἦ, τούτοις ἀπόστασιν δεῖ προσδέχεσθαι εἰς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία. γενήσεται τοιγαροῦν ὁ σύμπας λόγος τοιοῦτος. ἐὰν ἄπεπτον διαμένη τῶν κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα νοσημάτων τι καὶ μηδὲν ἔχη κακώηθες, ἀπόστασιν χρὴ προσδέχεσθαι. τοῦ δ' ἄπεπτον εἶναι σημεῖον ἡ ξηρὰ βήξ. ἐὰν γὰρ ἀναπτύωσιν τι πέψεως ἐστὶ γνῶρισμα. τοῦτο δ' αὖ τὸ ἀναπτύμενον, εἰ μὲν ὑγρὸν καὶ λεπτὸν εἴη, μετρίας, εἰ δὲ ταχὺ, τελείας. εἴρηται δὲ ἐπὶ πλέον περὶ τῶν τοιούτων ἐν τε τοῖς εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων ὑπομνήμασι καὶ τοῖς περὶ κρίσεων, οὐδὲν ἦττον καπὶ τῶν ἐν ταῖς νόσοις καιρῶν. ὁ δὲ ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ῥήσεως ἔγραψεν, ἐνθα φησὶ τῶν ἐντασίων τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν, οἱ πλεῖστοι μὲν τοῖς προειρημένοις, ἐνιοὶ δὲ καὶ καθ' ἑαυτὸ μόνον ἰδίαν ἔχειν φασὶ τὴν διάνοιαν. ἐὰν μὲν οὖν

συνάψαντες αὐτὸ τοῖς προειρημένοις ἀναγνῶμεν, ὁ λόγος ἔσται τοιοῦτος. ὅταν ἐπὶ τοῖς προειρημένοις, ἐλπίσης ἀπόστασιν ἔσεσθαι, τὰς κατὰ κοιλίαν ἐντάσεις προσεπίβλεπε. δυνήσῃ γὰρ ἐκ τούτων εὐρεῖν ἢ εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ σώματος ἢ εἰς τὸ λαίον ἢ ἀπόστασις ἔσται τοῦ νοσήματος· αἱ γὰρ ἐντάσεις αὗται κατ' ἴξιν ἑαυτῶν ἀγγέλλουσιν ἔσεσθαι τὰς ἀποστάσεις. ἐὰν δὲ πάλιν αὐτό τις ἀναγινώσκει τὸ κατ' ἴξιν τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν ἐντάσεων, ὁ λόγος ἔσται τοιοῦτος. ὥσπερ ὅταν ἐπὶ τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις πάσχουσιν, ἀπέπτως τε καὶ περιεστηκῶς ἀποστάσεις ὀρώμεν γινομένας, οὕτως καπὶ τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν εὐρήσεις συμβαῖνον. ἔσονται δὲ αὗται κατ' ἴξιν τῶν πεπονθότων μορίων.

Chapter 6.2

Section 6.2.20

Ἔχουσι δὲ οὗτοι οἱ πλεῖστοι καὶ ἐξέρυθρα καὶ τῇ φύσει τοῦ λευκοχρωτέρου τρόπου καὶ οὐχ αἰμορράγέουσι ῥίνες ἢ μικρὰ αἰμορράγέουσι.

Τὰ πρόσωπα δηλονότι προσυπακουστέον ἔχειν αὐτοὺς ἐξέρυθρα κατὰ τὰς νόσους, εἶναί τε φύσει τοῦ λευκοχρωτέρου τρόπου. ἐν γὰρ τοῖς πολλοῖς τῶν μελλόντων ἀποστάσιν τινα ἔξειν, ἐν νοσήμασι περιεστηκῶς χρονίζουσι, διαμένει τὸ πρόσωπον ἐρυθριῶν καὶ μάλισθ' ὅταν ἡ ἀπόσκηψις ἔσεσθαι μέλλοι πρὸς τὰ ὦτα. τίσι δὲ φαίνεται τῶν οὕτως ἐχόντων τὸ πρόσωπον ἐξέρυθρον, ἐδήλωσεν εἰπὼν εἶναι τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους τοῦ λευκοτέρου τρόπου. τοῖς γὰρ μελαντέροις φύσει, καὶ πλεονάσῃ ποτὲ αἷμα κατὰ τὸ πρόσωπον οὐ διασημαίνει σαφῶς. ἐν δὲ τοῖς λευκοῖς σώμασι καπὶ τῶν ἐκτὸς ὅταν βραχὺ τι παρεμπέσοι χροᾶς

έτερογενοῦς, εὐθέως εὐδηλον γίνεται. τοῦτο μὲν οὖν αὐτῷ παρέγκειται, τὸ δὲ λόγου συνεχὲς ἔστι τοιόνδε, τούτοις ἐξέρυθρον ἔχουσι τὸ πρόσωπον, ὅταν περιεσθηκὸς χρονίζῃ τὸ νόσημα, δι' ἀποστάσεων ἐλπίζετω κρίσιν γενέσθαι, πλὴν εἰ φθάσειεν αἰμορράγια διὰ ῥινῶν γενομένη, κενῶσαι τὸ μέλλον κατασκήψαι εἰς τι τῶν ἄρθρων περιττὸν αἷμα. ὅσοι δ' οὕτως ἔχοντες ὡς εἶπον ἢ οὐδὲν ὅλως αἰμορράγοῦσιν

ἢ σμικρὰ καὶ οὐκ ἄξια τῆς ὑπερβολῆς τοῦ νοσήματος οὕτως τὰς ἀποστάσεις ἴσχουσι.

Chapter 6.2

Section 6.2.21

Καὶ ἦν μὲν ῥυέντων ἐγκαταλείπεται, ἔτοιμον.

Ἦν χωρὶς τοῦ μὲν ἐγγράπτο συνδέσμου, σαφὴς ἡ λέξις ἦν. εἰρηκῶς γὰρ ὅτι τοῖς ἐξέρυθρον ἔχουσι τὸ πρόσωπον αἱ ὑποστάσεις γίνονται, μὴ ῥυέντος αἵματος ἐκ ῥινὸς ἢ σμικροῦ ῥυέντος, εἰκότως ἂν ἐπήνεγκεν, ἂν λείπηται τι ῥυέντος, ἔτοιμόν ἐστι τὸ νόσημα πρὸς ἀπόστασιν. ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν σύνδεσμος πρόσκειται, προσυπακοῦσαι προσῆκεν, ἦν μὴ ἐγκαταλείπεται, οὐκ ἔσται ἡ ἀπόστασις, οὐ μόνον δὲ ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν, ἄπερ ἀναγράφουσιν ἑαυτοῖς οἱ ἄνθρωποι, τοιαύτας ἐστὶ λέξεις εὐρεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐν συγγράμμασιν, ὡς τοῦ μὲν συνδέσμου προειρημένου, μηκέτ' ἀνταποδοθῆναι μηδὲν

αὐτῷ, καὶ τοῦτ' ἔγνω μάλιστα τοὺς περὶ τὸν Διοσκορίδην εἰδότας, ἐπειδὴ καὶ γραμματικώτεροι τῶν ἄλλων εἶναι προσποιοῦνται, φυλάξαι τὴν παλαιὰν γραφὴν, ἦν οἱ τ' ἐξηγηταὶ πάντες ἴσασι καὶ τὰ ἀντίγραφα πάντ' ἔχουσι, ἢ εἴπερ ἐδόκει περιττὸς ὁ μὲν σύνδεσμος εἶναι, περιελεῖν αὐτὸν τολμήσαν μᾶλλον, οὐ μεταγράφειν εἰς τὸ μῆ. τὸ γὰρ καὶ ἦν μὴ ῥυέντων ἐγκαταλείπεται, ἔτοιμον ἑαυτῷ μάχεται, τοῦ μὲν ἐγκαταλείπεται, τὰ μὴ τελέως, ἀλλ' ἐκ μέρους κενούμενα δηλοῦντος, τοῦ δὲ καὶ ἦν μὴ ῥυέντων, τούναντίον ἐμφαίνεται, ὥσπερ καὶ τοῦ δαψιλῶς ῥυῆναι. καθάπερ οὖν ἐπὶ τούτου, τὸ ἐγκαταλείπεται λέγειν οὐ προσῆκον, οὕτως οὐδ' ἐφ' οὗ μὴδ' ὅλως ἐρρύη. καὶ γὰρ εἰ μὴ ἐπὶ τοῦ λυποῦντος χυμοῦ δεξόμεθα, τὸ ἐγκαταλείπεσθαι λελέχθαι, καθάπερ ἔνιοι βούλονται, πρὸς τὸ νόσημα μεταδόντες τὸν λόγον ὡς ἐν ταῖς ἐλλιπέσιν αἰμορράγαις, ἐγκαταλείπεται νοῦν ἔξει. ῥυέντος γὰρ αἵματος, οὐ μὴν αὐτάρκως, ἐλλιπεῖς

αἱ κρίσεις γίνονται τῶν νόσων, ἐφ' ὧν προσήκει λέγεσθαι τὸ ἐγκαταλείπεσθαι.

Chapter 6.2

Section 6.2.22

Δίψα ἐγκαταλειφθεῖσα καὶ στόματος ἐπιξηρασίη καὶ ἀηδία καὶ ἀποσιτίη τοῦτον τὸν λόγον.

Ὅταν τοῦ πυρετοῦ παυσαμένου μείνη τινὰ τῶν συμπτωμάτων, ἐγκαταλείπεσθαί τι λέγεται τῆς νόσου λείψανον. ἐμνημόνευσεν· οὖν ὁ Ἱπποκράτης ὡς ἐν παραδείγματι τῶν κυριώτατα ὑπολειπομένων, δίψαν καὶ στόματος ξηρότητα καὶ ἀηδίαν καὶ ἀποσιτίαν, τουτέστιν ἀνορεξίαν, ὥστε ἐξήγησις αὕτη ἢ ῥῆσις ἐστὶ τοῦ προειρημένου κατὰ τὴν ἔμπροσθεν ῥῆσιν, ἐνθα φησὶ, καὶ ἣν μὲν ῥυέντων ἐγκαταλείπεται. διττῶς γὰρ ἀκούομεν τοῦ ἐγκαταλείπεσθαι, καθ' ἓνα μὲν τρόπον ἐπὶ τοῦ νοσοποιοῦντος χυμοῦ, καθ' ἕτερον δὲ ἐπὶ τῆς

νοσώδους διαθέσεως. ἐξηγεῖται οὖν τὰ γνωρίσματα τῆς ἐγκαταλειπομένης διαθέσεως νοσώδους.

Chapter 6.2

Section 6.2.23

Πυρετοὶ δὲ οὐκ ὀξεῖς οἱ τοιοῦτοι, ὑποστροφώδεις δέ.

Καὶ τοῦθ' ἐν ἐστί τῶν συντελούντων εἰς τὴν τῶν ἐσομένων ἀποσκημάτων πρόγνωσιν. οἱ γὰρ ὀξεῖς πυρετοὶ καὶ ταχέως κρίνονται καὶ δι' ἐκκρίσεων ἔχουσι τελέαν τὴν λύσιν. οἱ δ' οὐκ ὀξεῖς καλούμενοι ὑποστροφώδεις καὶ χρονίζουσι καὶ λύσεις ἐλλιπεῖν ποιησάμενοι, μετὰ ταῦτα πάλιν ὑποστρέφουσι καὶ δευτέραν ἐκκρίσιν ἐξ ἀποσκήματος ἔχουσι τελέαν τὴν λύσιν.

Chapter 6.2

Section 6.2.24

Τὰ ἐγκαταλειπόμενα μετὰ κρίσιν ὑποστροφώδεα.

Ἡ αὕτη ῥῆσις ἥδε κἂν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν γέγραπται καὶ μετὰ ταύτην ἄλλαι μέχρι τῆς, ὅσοι τριταιοφυεῖς, ἃς ὑπερβησόμεθα διὰ τὸ προεξηγήσασθαι.

Chapter 6.2

Section 6.2.25

Τὸ γοῦν πρῶτον σπληνῶν ἐπάρσεις ἦν μὴ ἐς ἄρθρα τελευτήση ἢ αἱμορραγίῃ γένηται ἢ δεξιῷ ὑποχονδρίου ἔντασις, ἦν μὴ ἐξοδεύῃ οὔρα. αὕτη γὰρ ἢ ἐγκατάληψις ἀμφοτέρων αἰ ὑποστροφῶν τουτέων εἰκότως, ἀπόστασιν οὖν ποιέεσθαι αὐτῶν μὴ γινομένης, τὰς δὲ ἐκκλίνειν γινομένης, τὰς δὲ ἀποδέχεσθαι ἦν ἴωσιν, οἷαι δεῖ καὶ ἡ δεῖ. ὁκόσαι δὲ μὴ σφόδρα ξυνδρᾶν, τὰς δὲ ἀποτρέπειν, ἦν πάντη ἀσύμφοροι ὦσι. μάλιστα δὲ ταύτας μελλούσας· εἰ δὲ μὴ, ἀρχομένης ἄρτι.

Chapter 6.2

Section 6.2.26

Ὅσοι τριταιοφυεῖς, τούτοισιν ἡ νύξ δύσφορος ἢ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ.

Τίνας ποτὲ λέγει τριταιοφυεῖς, ἐξηγήται, διότι καὶ περὶ τῶν ἡμιτριταίων τε καὶ τῶν παρεκτεταμένων τριταίων. ἐν γὰρ μόνον ὡμολόγηται τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς ἐν τῇ τῶν εἰρημένων ὀνομάτων ἐξηγήσει, τὸ κατὰ τῶν ἀκριβῶν τριταίων ὡς ἐντὸς τῶν δώδεκα ὥρων αὐτὸν περιγράφεσθαι, τὰς δὲ ὑπολοίπους ὥρας ἀπυρέτους εἶναι. τῆς γὰρ τῶν μεθοδικῶν ἀλλοκότου χρήσεως τοῦ τῶν ἡμιτριταίων ὀνόματος οὐδὲ μεμνησθαι καλόν. εἴπερ δὲ ὁ ἀκριβὴς τριταῖος ἐλάττονα τῶν δώδεκα ὥρων ἔχει τὸν παροξυσμόν, ὁ πέντε καὶ δέκα ὥρας παροξυνόμενος ἅπαντα τὸν ὑπόλοιπον ἔχων χρόνον ἀπύρετον, ὀνομασθήσεται τριταῖος ἀπλῶς ἄνευ προσθήκης. εἰ δὲ βούλοιτό τις ἀκριβολογεῖσθαι, τριταῖος οὐκ ἀκριβής. καὶ εἴπερ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης εἶπεν, πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται,

πάντες κακοί. ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνον. ἅπαντες οἱ διὰ τρίτης μὲν παροξυνόμενοι, παυόμενοι δὲ εἰς ἀπυρεξίαν, ἀκίνδυνοι γενήσονται. ἀλλ' εἴπερ ἀκινδύνους τούτους εἶναι φήσομεν ἐπόμενοι τῇ γνώμῃ τοῦ Ἱπποκράτους, οὐκ ἀκίνδυνον δὲ τὸ ἡμιτριταῖον αὐτὸς οἶδεν, οὐκ ἔσται τῶν διαλειπόντων ὁ πυρετὸς οὗτος. ἀλλ' οἱ μὲν οὐκ ἔλαττον τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὥρων ἔχοντες τὸ τοῦ διαλείμματος, ἅπαντες ἀπλῶς τριταῖοι λεχθήσονται. οἷς δὲ τὸ μὲν διάλειμμα τοῦ χρόνου τούτου βραχύτερον, οἱ δὲ παροξυσμοὶ μακρότεροι, οὗτοι παρεκτεταμένοι τριταῖοι. προσήκουσι δὲ τοῦπίπαν εἰς τὰ τρία διαστήματα, τεττάρων τῶν πάντων ὄντων κατὰ τὴν διὰ τρίτης ἡμέρας περίοδον. δύο μὲν γὰρ ἡμέραι, δύο δὲ νύκτες ἐν τῷ μεταξύ τῶν δύο παροξυσμῶν γίνονται πᾶσι τοῖς διὰ τρίτης παροξυνόμενοις. σπανίως δ' εὖροις τὸν ὑπὲρ τὰ τρία διαστήματα παροξυνόμενον εἰς ἀπυρεξίαν ἀφικνούμενον, ὃν οἱ περὶ τὸν Ἀγαθῖνον εἰώθασιν μέγαν ἡμιτριταῖον ὀνομάζειν. ὥσπερ

γε μέσον μὲν, ὧ χρόνος ἴσος γίνεται παροξυσμοῦ τε καὶ διαλείμματος, ὧ μείων ὁ τοῦ παροξυσμοῦ χρόνος. ὧ δ' ἐντὸς τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὥρων ὁ χρόνος περιγράφεται τοῦ παροξυσμοῦ, μικρὸν ἡμιτριταῖον ὀνομάζουσι τοῦτον, ὥστε οὔτε τριταῖον οὔτε παρεκτεταμένον ὀνομάζει ποτὲ τριταῖον. εἰ γὰρ ὁ μὲν ἀκριβὴς τριταῖος οὐχ ὑπερβάλλει τὰς δώδεκα ὥρας. ὁ δ' ὑπὲρ ταύτας εὐθύς ἐστὶ μικρὸς τριταῖος, οὐδεὶς ἔσται τριταῖος ἀπλῶς, ἔτι δὲ μᾶλλον οὐδ' ἐκτεταμένος τριταῖος· οὐχ ὑπαρχόντων δὲ τούτων, οὐδ' ἀκριβῆ τριταῖον ὀνομάζειν ἀναγκαῖον ἔσται. μηδενὸς γὰρ ἀκριβοῦς ὄντος, ἢ προσθήκη ματαία. πῶς οὖν ὁ Ἱπποκράτης ἀκριβῆ τριταῖον εἶωθε καλεῖν, ἐνὸν ἀπλῶς ὀνομάζειν τριταῖον, εἴπερ οὗτος μόνος ἐστὶ τριταῖος ὁ τῶν δώδεκα ὥρων ὀλιγοχρονιώτερον ἔχων τὸν παροξυσμόν. εὐδηλον οὖν ὅτι τοῦτον μὲν ἀκριβῆ καλεῖ καὶ μᾶλλον ἐστὶ τὸν καὶ τὰ ἄλλα ἔχοντα γνωρίσματα τὰ γεγραμμένα πρὸς ἡμῶν ἐν τοῖς περὶ κρίσεων ὑπομνήμασιν. ἀπλῶς δὲ τριταῖον τὸν ὑπὲρ τὰς

δώδεκα ὥρας ἐκτεταμένον ἔχοντα τὸν παροξυσμόν. ἐὰν δὲ τὰς εἴκοσι τέσσαρας ὑπερβάλλῃ, τριταῖον μακρὸν ἢ ἐκτεταμένον ὀνομάσομεν τοῦτον. ὅστις δ' ἂν ὑπὲρ τὰ τρία διαστήματα τὸν παροξυσμόν ἐκτείνῃ, τοῦτον ὀλιγάκις ἂν εὖροις εἰς τὴν καλουμένην εἰλικρίνειαν ἀφικνούμενον. οὐ μὴν οὐδ' ἡμιτριταῖον ἤδη καλέσομεν αὐτόν, ἐὰν μήτε τὰς ἐπαναλήψεις ποιῇται φρικώδεις, μήτε ἐν τῇ ἐτέρᾳ τῶν ἡμερῶν ἕτερον ἔχῃ παροξυσμόν ἐπαναλήψεως χωρίς. τοῦτον μὲν οὖν ἡμιτριταῖον ὀνομάσομεν. ἐὰν δὲ τις διὰ τρίτης παροξύνηται πυρετός, οὐδὲ βραχὺ διάλειμμα ποιούμενος ὡς δοκεῖν ἐν αὐτῷ πλησίον εἶναι τὸν κάμνοντα τῆς εἰλικρινοῦς ἀπυρεξίας, τοῦτον ὅζυν ὀνομάσομεν πυρετόν, αὐτὸ τοῦθ' ὅπερ ὑπάρχει περὶ αὐτοῦ λέγοντες, ὡς διὰ τρίτης παροξύνει. μόνος οὖν ἐτι τῶν διὰ τρίτης παροξυνομένων ὀνομασθήσεται τριταιοφυής, ὁ πλησίον ἀπυρεξίας ἀφικνούμενος. εἰ δὲ τις καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὅξεῖς πυρετοὺς, ὅσοι διὰ τρίτης παροξύνουσι, τριταιοφυεῖς ὀνομάζειν θέλει, δόξει

τάχα καὶ αὐτὸς οὐκ ἀλόγως ἐπὶ ταύτην ἀφῆχθαι τὴν δόξαν. οὐ μὴν τῶν γε εἰς ἀπυρεξίαν ληγόντων τινὰ πυρετῶν ὑφ' Ἱπποκράτους ἡμιτριταῖον ὀνομάζεσθαι συγχωρήσομεν. ἀκίνδυνοι μὲν γὰρ οὗτοι, κινδυνώδης δὲ ἡμιτριταῖος. ἐν τῷ μεταξὺ δ' αὐτῶν εἰσὶν αὐτοὶ παραφυεῖς, οὓς φησι δύσφορον ἔχειν τὴν πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ νύκτα. πάντως μὲν γὰρ ἐκείνοις ὑπάρχει τοῦτο, τοῖς δ' ἐκτεταμένοις τριταίοις οὐ πᾶσιν. ὅπως δὲ μὴ πράγματ' ἔχοιμι, πολλάκις ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὸν ἡμιτριταῖον σημαινομένου καὶ γράφων καὶ τοῖς πυνθανομένοις ἀποκρινόμενος, ἐν ἰδίᾳ περὶ τούτου ἔγραψα βιβλίον· ἐν μέντοι τοῖς ἀφορισμοῖς χωρὶς τῶν τριταιοφυῶν μνημονεῦσαί φησιν ἀπλῶς ὁ Ἱπποκράτης. ὅσοις δὲ κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἢ νῦξ δύσφορος ἢ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ. ἢ δὲ ἐπιούσα εὐφορωτέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. κρίσιν δ' οἱ μὲν ἤκουσαν, ὑφ' ἧς ὀξύρροπος γίνεται μεταβολή τις ἀξιόλογος, οἱ δ' ἀπλῶς τὸν παροξυσμόν. εἰώθει δὲ ὄντως ἢ νῦξ δύσφορος ἢ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ γίνεσθαι σχεδὸν ἅπασιν τοῖς διὰ τρίτης παροξυνομένης πυρετοῖς,

ἄνευ τῶν ἀκριβῶν τριταίων. εἰ δὲ ποτε καπὶ τούτων γένηται, κρίσιν ἔπεσθαι σημαίνει κατὰ τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν καὶ μάλιστ' εἰ καὶ τὰ ἄλλα σημεῖα τοῦ γενήσεσθαι τὴν κρίσιν ὁμολογεῖ.

Chapter 6.2

Section 6.2.27

Βῆχες ξηραὶ, βραχέα ἐρεθίζουσαι, ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσι, καὶ οὐ κατὰ λόγον διψώδεις, οὐδὲ γλῶσσαι καταπεφρυγμέναι, οὐ τῷ θηριώδει, ἀλλὰ τῷ πνεύματι. δῆλον δὲ ὅταν γὰρ διαλέγωνται ἢ χάσκωσι, τότε βήσουσιν. ὅταν δὲ μὴ, οὐ. τοῦτο δ' ἐν τοῖσι κοπιώδεσι πυρετοῖσι μάλιστα γίνεται.

Καὶ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἔγραψεν περὶ τῶν αὐτῶν ὧδέ πως. ὁκόσοισιν ἐπὶ πολὺ βῆχες ξηραὶ, βραχὺ ἐρεθίζουσιν ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ τι διψώδεες εἰσι. τὸ τοίνυν οὐ πάνυ τι διψώδεες ἴσον δύναται τῷ

οὐ κατὰ

λόγον διψώδεις. ἐν γὰρ τοῖς καυσώδεσι πυρετοῖς ἄνευ ξηρᾶς βηχὸς ἰσχυρῶς γίνονται διψώδεις. ἐὰν δὲ προσγένηται ξηρὰ βῆξ, ἄδιψοι μὲν οὐ δύνανται γενέσθαι. θραύεται δ' αὐτῶν τὸ σφοδρὸν τοῦ δίψους, ὥς διψῆν μὲν ἔτι, μὴ μέντοι κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ πυρετοῦ. τὸ δ' ἐρεθιζούσας βραχεὰ γίνεσθαι τὰς βῆχας οὐκ ἀργῶς πρόσκειται. σφοδραὶ γὰρ γινόμεναι διαθερμαίνουσι τὰ κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα μόρια. κακὸν τούτου τὸν τε πυρετὸν ἐπαύξουσιν καὶ τὴν βῆχα. μικραὶ δ' εὔπερ εἶεν αἱ βῆχες ἐκ διαλειμμάτων τε μακροτέρων γινόμεναι, μέχρι τοσούτου κινουσί τὰ μόρια, μέχρι τοῦ παραγενέσθαι τινὰ εἰς αὐτὰ ὑγρότητα. καὶ οὕτω συμβήσεται μήτε σπαράττειν αὐτὰς ἰσχυρῶς μήτε ἐξάπτειν τὸν πυρετὸν, ὑγρότητά τε παρέχειν τοῖς μορίοις πρὸς τὰ κινούμενα, κατὰ τὰς βῆχας ἀφικνουμένην μετρίαν, δι' ἣν οἱ κάμνοντες ἀδιψότεροι γενήσονται. γινομένων δὲ βηχῶν καὶ διὰ τινὰ κακοήθειαν τοῦ νοσήματος, ἣν ἐφεξῆς ὅποια τίς ἐστὶν ἐρῶ, ταύτης ἀφορίζων τὰς ἐν τῷ νῦν λόγῳ βῆχας, οὐ τῷ θηριώδει φησὶν αὐτάς, ἀλλὰ

τῷ πνίγεσθαι. τινὲς δ' οὐχ ἀπλῶς τὸ κακὴν ἄπαν ἡγοῦνται λέγειν αὐτὸν θηριώδες, ἀλλ' ἐνιοὶ μὲν τὴν φθίσιν, ἐπειδὴ γρυπουμένων τῶν ὀνύχων, θηρίοις κατὰ γε τοῦτο ἐοικότες φαίνονται. τινὲς δὲ θηρίωμα καλεῖσθαι φασὶν ἰδίως τὸ ἐν τῷ πνεύμονι ἔλκος. ἐνιοὶ δ' ὅταν ἐπὶ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἀνέλθωσιν ἔλμινθες, ἐρεθίζουσιν αὐτάς φασιν βῆχας, μήτε λόγῳ τοῦτο ἀποδείξαι δυνάμενοι, μήτε τῇ πείρᾳ. τὸ κακὴν οὖν ἄμεινον ἀκούειν θηριώδες, ἐὰν τε ἀπὸ κεφαλῆς καταφερομένου ῥεύματος βήττωσιν, ἐὰν τε ἐφ' ἔλκει τῶν κατὰ τι τῶν ἀναπνευστικῶν, ἢ τοῖς κατὰ ταῦτα γινομένοις ἀποστήμασιν, ἐὰν τε ἐπὶ τοῖς καλουμένοις ἐμπυήμασιν. ἕτεραι δὲ τούτων εἰσὶν αἱ κακὴν οὐκ ἔχουσιν διὰ δυσκρασίαν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἢ τραχύτητα τῆς φάρυγγος ἢ τῆς τραχείας ἀρτηρίας ἀποτελούμενα, ποτὲ μὲν ἐξ ἐδεσμάτων ἢ πομάτων τραχυνόντων, ἐνίοτε δὲ κακὸν τοῦ περιέχοντος ἀέρος. ἐν γοῦν ἀφορισμοῖς αὐτὸς ἔγραψεν· Ἦν δὲ βόρειον ἦ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι φρικώδεις, ὀδύνη πλευρῶν,

στηθέων. ὁ γὰρ εἰσπνεόμενος ἀήρ, ὅταν ἱκανῶς ἦ ψυχρὸς, ἐνίοτε μὲν τὰ κατὰ τὴν φάρυγγά τε καὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν μόρια τραχύνει τε καὶ καταψύχει, ποτὲ δὲ καὶ τῷ πνεύμονι παντὶ καὶ τῷ θώρακι δυσκρασίαν ἐργάζεται· πολλάκις δ' ἀμφοτέρω τὰ εἰρημένα συμπίπτει καὶ βήσσουσι μετρίως ἐπ' αὐτοῖς βῆχας ξηράς. σημεῖον δὲ τῶν οὕτως ἐχόντων ἐστὶ τὸ ἐρεθίζεσθαι κατὰ τὰς εἰσπνοάς, ὅταν ἀθρόως ἐμπίπτῃ διαλεγόμενοις τε καὶ χάσκουσι καὶ διὰ τοῦ στόματος εἰσπνέουσιν. ὅταν δὲ διὰ τῆς ῥινὸς εἰσπνέωσι καὶ θερμὸν τὸν ἐξωθεν ἀέρα κατὰ τὸν οἶκον αὐτῶν ἐργάσῃται τις ἢ παντάπασιν ἐλάχιστα βήσσουσιν ἢ οὐδ' ὅλως, διὸ καὶ πρὸ τῶν ῥινῶν ὀθόνιον ἐνιοὶ προστιθέντες οὕτως εἰσπνέουσιν, πεπειραμένοι παροξύνεσθαι τὰς βῆχας, ὅταν ἀθρόως ἦ ψυχρὸς ὁ ἐξωθεν ἀήρ ὁμιλῶν τοῖς προκατεψυγμένοις τε καὶ τετραχυσμένοις μορίοις. μάλιστα δὲ φησὶν ἐν τοῖς κοπιώδεσι πυρετοῖς τοῦτο γίνεσθαι. τίνας δὲ κοπιώδεις ὀνομάζει

πυρετούς, ἄδηλον. ἄρα γε τοὺς διὰ τὰς σφοδρὰς κινήσεις γινομένους, ἢ καὶ αὐτόματοι συστῶσι

τὴν κοπιώδη φέροντας αἰσθῆσιν. τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα σχεδὸν οὐδὲ παραφυλάττει τις ἰατρός, οὔτε τῶν νῦν ὄντων οὔτε τῶν ἔμπροσθεν γεγονότων, καίτοι παράδειγμα τὴν Ἱπποκράτους ἔχοντες ἀκρίβειαν, ἣν ἔχρην μιμεῖσθαι, τοὺς ἀληθείας ἀντιποιουμένους αὐτῆς δι' ἑαυτὴν, οὐ διὰ δόξαν ἢ χρηματισμόν. ἐγὼ δ' οὖν ἐνόησα ἄμεινον εἶναι τῇ πείρᾳ βασανίσαι τὸ λεγόμενον. τοῖς μὲν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν πόνων κοπιώδεσι πυρετοῖς εἶδον ἐπιγινόμενα τοιαῦτα βηχία, τοῖς δ' ἄλλοις οὐ πάντως τι, καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς διὰ τοὺς ἔξωθεν πόνους οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ τοῖς γε ἐν κρύει κάμνουσι καὶ τοῖς ἐν θάλπει σφοδρῶ καὶ μάλιστα δι' ὁδοῦ κόνιν ἐχούσης, ὥστε καὶ κατὰ συμβεβηκός τι μᾶλλον, οὐ διὰ τὴν κοπιώδη διάθεσιν ἐφαίνοντό μοι βήττειν. τῷ γὰρ τραχυνθῆναι τὰ περὶ τὴν φάρυγγα χωρία, διὰ κρύος ὡς ἔφην, ἢ κόνιν ἢ τὴν ἐκ τοῦ περιέχοντος αὐτοῖς ἐγγενομένην ἄμετρον ξηρότητα καὶ πρὸς τούτοις ἔτι διὰ τὴν δυσκρασίαν τῶν αὐτῶν ὀργάνων οὗτοι βήττουσιν. ἐμάθετε γὰρ ὅτι καὶ διὰ δυσκρασίαν γίνονται βῆχες.

Chapter 6.2

Section 6.2.28

Μηδὲν ὑπερορᾶν, μηδὲν εἰκῆ.

Τοῦτο μὲν καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ λεγόμενόν τε καὶ γραφόμενον οὐδὲν δεῖται πρὸς πίστιν ἢ νόησιν ἐτέρων, ἥτοι προειρημένων ἢ ἐπιφερομένων. ἐνταυθοὶ μέντοι καὶ πάντως προσηκόντως ἐπὶ τῷ προκειμένῳ τέτακται. τὰ γὰρ τοιαῦτα θεωρήματα σμικρὰ καὶ λεπτὰ καὶ οὐδενὸς ἄξια φαίνεται τοῖς πολλοῖς καὶ διὰ τοῦτο ὑπερορῶσιν αὐτῶν, ὥστε μὴ τῷ λόγῳ σκέπεσθαι, μήτε τῇ πείρᾳ περὶ φύσεως τοιούτων πραγμάτων. ὥσπερ δὲ τοῦ μηδὲν δεῖν ὑπερορᾶν παράδειγμά ἐστιν ὁ προειρημένος λόγος, οὕτω καὶ τοῦ μηδὲν προπετῶς, μηδὲ ἀπερισκέπτως συγκατατίθεσθαι, καθάπερ αὐτὸς ἐγὼ κατ' αὐτὴν τὴν πρὸ ταύτης ῥῆσιν ἔπραξα κἂν ταῖς ἄλλαις ἀπάσαις, οὐ γὰρ Ἱπποκράτους μόνον, ἀλλὰ κἂν τοῖς ἄλλοις παλαιοῖς, οὐχ ἀπλῶς οἷς ἂν εἴποι τις αὐτῶν πιστεῦω. βασανίζω δὲ καὶ αὐτὸς τῇ τε πείρᾳ καὶ τῷ λόγῳ, πότερον ἀληθές ἐστιν ἢ ψεῦδος ὁ

γεγράφασιν. ὅσοι δ' ἂν πρὸς ἐνὸς ἑαυτοῦς ἦτοι δούλους ἢ ἐξελευθέρους ἀπεφάναντο, εὐθέως ἅμα τὸ γεγραμμένον εὐρεῖν τε παρ' αὐτῷ, πιστεύουσιν ἀπερισκέπτως τε καὶ εἰκῆ. καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ μάλιστα καὶ τοῖς κοπιώδεσι ξηρὰς γίνεσθαι βῆχας οὔτε ὁποίοις κοπιώδεσιν εἶπεν ἐζήτησαν. ἄρα γε τοῖς ἀπὸ καμάτων τε καὶ τῆς ἔξωθεν ταλαιπωρίας ἢ καὶ τοῖς χωρὶς τούτων ἴσχουσι τὴν αὐτὴν διάθεσιν, οὔτε πότερον ἀπλῶς ἢ καὶ κατὰ συμβεβηκός ὁ κόπος αὐτοῖς ἐγένετο. ὅπερ δὲ ἐπὶ τούτων, τοῦτο καπὶ μυρίων ἄλλων ἴστε συμβαῖνον, αὐτοῖς τε τοῖς τὰ συγγράμματα γράψασιν καὶ τοῖς ἐξηγησαμένοις αὐτὰ καὶ πολὺ μᾶλλον ἔτι τούτου τοῖς

όσημέραι περιτρέχουσιν ἐν ταῖς πόλεσιν ἰατροῖς, ἀλόγῳ τριβῇ μόνη χρωμένοις. καὶ γὰρ ὑπερορῶσι πολλῶν ὡς μικρῶν, οὐκ εἰδότες ὅτι πολλῶν ἐνίοτε σμικρῶν συνερχομένων ἐν ἐξ αὐτῶν κεφάλαιον ἀξιόλογον ἀθροίζεται, προπετῶς τε συγκατατίθενται τοῖς γεγραμμένοις ὑπό τινος ἀνδρὸς, οὐπὲρ ἂν αὐτὸς ἑαυτὸν ἕκαστος ἀποφήνῃ δοῦλον. εἰ δὲ μὴ τοῦτό τις ποιήσειεν, ἀλλὰ κατ’

ἕτερόν γε τρόπον ἐνίοτε τῷ φανέντι πιθανῶ κατὰ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν τῆς φαντασίας συγκατατιθέμενος, ἄνευ τοῦ χρόνῳ πολλῶ σκέψασθαι, καθ’ ἑαυτὸν τε καὶ μετ’ ἄλλων ἀπεφήνατο προπετῶς ὑπὲρ τοῦ σπανίως ὀφθέντος, ὡς πολλάκις ἢ διηνεκῶς φαινομένου· καὶ τὰς γε ἐν ταῖς αἰρέσεσι διαφωνίας ἐντεῦθεν εἰκὸς μάλιστα γεγονέναι, δοξοσόφων τε καὶ φιλαύτων ἀνθρώπων τὰ πιθανὰ, χωρὶς τοῦ μετὰ πολλῶν πολλάκις ἀνασκέψασθαι, πιστευσάντων ὑπάρχειν ἀληθῆ. καθάπερ δὲ νῦν ἐπὶ σημειωτικοῦ θεωρήματος ὡς ἐπὶ παραδείγματος ἐποιήσαμεν τὸν λόγον, οὕτω κἀπὶ τῶν θεραπευτικῶν, οὐχ ὑπερορᾶν τινὸς χρή τῶν δοκούντων εἶναι μικρῶν, οὐτ’ εἰκῇ καὶ ἀβασανίστως πιστεῦειν ταῖς εἰρημέναις αὐτῶν δυνάμεσιν, ὡς ἐν τῇ θεραπευτικῇ πραγματείᾳ μεμαθήκαμεν.

Chapter 6.2

Section 6.2.29

Ἐκ προσαγωγῆς τάναντία προσάγειν καὶ διαναπαύειν.

Θεραπευτικὴν συμβουλὴν καλεῖν ἔξεστί σοι καὶ ὑγιεινὴν αὐτὴν ἐπιδεικνύειν, τό τε μὴδὲν ὑπερορᾶν καὶ τὸ μὴδὲν εἰκῇ, καθάπερ ἐπὶ παραδείγματος τινος τοῦτου τοῦ λόγου. τῶν γοῦν ἐθῶν, ὡς μικροῦ παραδείγματος ὑπερορῶσιν ἐνιοὶ τῶν ἰατρῶν, μηδεμίαν ἀπ’ αὐτῶν ἐνδειξίν εἰς διαφορὰν θεραπείας ἡγούμενοι γίνεσθαι, τινὲς δ’ οὐχ ὑπερορῶσι μὲν, ἀπὸ δὲ μοχθηρῶν ἐθῶν ἐνίους ἐπὶ τὰ ἐναντία μετάγειν ἐπιχειροῦντες ἀθρόως, οὐ σμικρὰ σφάλλονται. χρή δὲ οὐτε ὑπερορᾶν αὐτῶν οὐτ’ ἀθρόως μετάγειν, ἀλλὰ καὶ κατὰ βραχὺ καὶ μετὰ τοῦ διαναπαύειν αὐτούς. διττῶς δὲ ἐστὶ τοῦ διαναπαύειν ῥήματος ἀκοῦσαι. καθ’ ἓνα μὲν τρόπον, ἵνα μὴ μόνον τούναντίον ἕθος κατὰ βραχὺ μετάγωμέν τινας, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ διαναπαύωμεν ὅλην τὴν μεταβολὴν, οἷον ὅταν ἐξ ἀργίας ἄγωμεν εἰς τὰ γυμνάσια, πρῶτον μὲν ἀπὸ τῶν βραχυτάτων ἀρξόμεθα καὶ κατὰ βραχὺ ταῦτα παραυξήσομεν, εἴτα παραβαλοῦμέν ποτε μίαν ἢ καὶ δύο ἡμέρας ἀργίας. καθ’ ἕτερον δὲ τρόπον ἐστὶν ἀκοῦσαι τοῦ

διαναπαύειν, ὡς ἀντιδιηρημένου τῷ προσάγειν. ἵν’ ἐφ’ ὧν μὲν οὐκ ὄν ἔμπροσθεν ἕθος ἐμποιῆσαι βουλόμεθα, προσάγωμεν αὐτὸ κατ’ ὀλίγον, ἐφ’ ὧν δὲ τὸ πρότερον ὑπάρχον καταλῦσαι, κατὰ βραχὺ πάλιν ἐπὶ τούτων ἀναπαύωμεν.

Chapter 6.2

Section 6.2.30

Τῷ ὅπισθεν κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ ἢ ἐν μετώπῳ ὀρθή φλέψ τμηθεῖσα ὠφέλησεν.

Οἱ παλαιότεροι τῶν ἐξηγητῶν ὠφέλησεν ἐπὶ παρεληλυθότος χρόνου γεγραμμένον ἐπίστανται. καὶ φασὶ γε τὸ μὲν ὠφελεῖ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς γεγράφθαι, καθολικὴν ἀπόφασιν ἐν τούτοις ποιησαμένου τοῦ παλαιοῦ. τὸ δ' ὠφέλησεν ἐνταῦθα πρὸς ὑπόμνησιν αὐτῷ γεγραφότος ἐπὶ τινος ἐνός, ἵνα ὅταν ἐπὶ πολλῶν πειραθῇ τοῦ βοηθήματος, ἀποφύνασθαι τολμήσῃ καθόλου περὶ αὐτοῦ. δῆλον δ' ὅτι

καὶ τοπικόν ἐστι τὸ βοήθημα τοῦτο καὶ ἀντισπαστικὸν ἐπὶ τάναντία. τὴν δὲ ὀρθὴν ἐν μετώπῳ φλέβα καὶ πρὸ τῆς ἀνατομῆς ἐναργῶς ἐστὶν ἰδεῖν, ἢ δὲ ἀνατομὴ συρρέειν ταῖς ἐκατέρωθεν αὐτὴν ἐπιδείκνυσιν. οὐκ ὀρθῶς οὖν ἔνιοι περὶ τῆς τομῆς ὡήθησαν λελέχθαι τὸ ὀρθή. οὐ γὰρ διὰ τὸ σχῆμα τῆς τομῆς ἢ ὠφέλεια γίνεται τοῖς ὀδυνωμένοις, ἀλλὰ διὰ τὴν κένωσιν τοῦ αἵματος.

Chapter 6.2

Section 6.2.31

Αἱ διαδέξεις τῶν ὑποχονδρίων, ἐξ οἷων εἰς οἷα καὶ ἄλλαι καὶ τῶν σπλάγχνων τῶν φλεγμονῶν οἷα δύναται, εἴτ' ἐξ ἥπατος σπλῆν καὶ τάναντία καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Οὐ μόνον ἐξ οἷων καὶ ἄλλαι γεγραμμένον εὐρίσκομεν, ἀλλὰ καὶ ἐξ οἷων οἷα ἀλλοιοῦσι καὶ ἐξ οἷων οἷα ποιοῦσι· καὶ τὴν μὲν πρώτην γραφὴν οἱ τε παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν ἴσασι καὶ Προῦφος. τὴν δ' ἐξ οἷων οἷα ἀλλοιοῦσιν, οἱ περὶ Σαβῖνον καὶ Διοσκορίδην. τὸ δ' ἐξ οἷων οἷα ποιοῦσιν οἱ

περὶ τὸν Λύκον. ἔστι δὲ τῆς παλαιᾶς γραφῆς ἢ διάνοια καθολικόν τι διδάσκουσα, τῶν δ' ἄλλων, ἐν μέρει. περὶ γὰρ τῶν καθ' ὑποχόνδριον διαδοχῶν ἀποφαίνονται μόνον, οὐ περὶ πασῶν. ἄμεινον δὲ ἐν οἷς ἐγχωρεῖ καὶ ἀληθές ἐστι, τὸ καθόλου μᾶλλον ἡγεῖσθαι διδάσκειν αὐτὸν οὐ τὸ κατὰ μέρος. ὁ μὲν οὖν καθόλου λόγος ἐστὶ τοιοῦτος. τὰς δὲ διαδοχὰς ἐπισκέπτεσθαι προσήκει, τὰς τε καθ' ὑποχόνδριον καὶ τὰς ἄλλας ἀπάσας, ἐξ οἷων γίνονται παθῶν ἢ μερῶν εἰς οἷα μέρη τε καὶ πάθη, καθάπερ ἐφ' ἥπατός τε καὶ σπληνός. αὐτὸς γὰρ ἐμνημόνευσε τούτων ἕνεκα παραδείγματος, εἰδόντων ἡμῶν ἐπικινδύνους μὲν εἶναι τὰς εἰς ἥπαρ ἐκ σπληνός, ἀκινδύνους δὲ καὶ πρὸς ἀγαθοῦ μᾶλλον, ὅσαι διαδοχαὶ νοσημάτων ἀφ' ἥπατος εἰς σπλῆνα γίνονται. πάντα δὲ τὰ περὶ τῶν ἀποστάσεων ἃς τε ἡ φύσις εἴωθε μόνη ποιεῖσθαι καθ' ἑαυτὴν, ἃς θ' ἡμεῖς ἢ μετ' ἐκείνης ἢ μόνοι, κατὰ τε τὸ περὶ χυμῶν καὶ τὸ δεύτερον τῶν

ἐπιδημιῶν προεξηγήμαι. καὶ ἄλλαι δὲ τινὲς εἰσι γραφαὶ παρ' ἃς ἔγραψα, κατὰ τε τήνδε καὶ πολλὰς ἄλλας ῥήσεις.

ἀλλ' ἐγὼ κατ' ἀρχὰς εὐθέως ὀλίγων ἔφην μνημονεύειν ἐξηγήσεών τε καὶ γραφῶν, ὅπως μὴ πολλὰ γίνωνται τὰ τοῦ προκειμένου γράμματος ὑπομνήματα.

Chapter 6.2

Section 6.2.32

Ἀντισπᾶν, ἣν μὴ ἦ δεῖ ῥέπη, ἣν δὲ ὅπη δεῖ, τουτέοισι δεῖ στομοῦν, οἷως ἕκαστα ῥέπη.

Ἔμαθες ἤδη καὶ περὶ τούτων, ὡς ἀκτέα μὲν ἐστὶν ἣ ῥέπει τῶν συμπερόντων χωρίων, ἀποτρεπτέα δὲ καὶ ἀντισπαστέα τὰ μὴ καλῶς ῥέποντα. τὸ δὲ στομοῦν εἶρηκε νῦν οὐχ ὡς ἐπὶ τῶν ἀποσκημμάτων εἰώθαμεν λέγειν, ἀντὶ τοῦ διελθεῖν σμίλη, γενικώτερον δὲ τούτου, καθὼ καὶ τὸ ἀναστομοῦν περιέχεται καὶ φλέβας ἡμῶν ἀναστομοῦντων ἐν αἰμορροῖσι καὶ τὰς διὰ ῥινῶν ἢ μήτρας κενώσεις. καὶ τινὰς σύριγγας ἐκ χρόνου μὲν ἱκανοῦ συνήθεις, ἐστεγνωμένους δὲ κατὰ τινὰ καιρὸν. καὶ δι' ὧτων δὲ τινος ἐκκαθαίρομένου

συνήθως τὰ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον, ἐπισχεθείσης ἀθρόως τῆς κενώσεως ἰλίγγου καὶ σκοτώσεων ἐπιγενομένων, ἐρεθίσαντες ἐπ' ὧτα διὰ τῶν ἀναστομωτικῶν φαρμάκων, εἶδομεν εὐθέως ὠφεληθέντα τὸν ἄνθρωπον.

Chapter 6.2

Section 6.2.33

Τὰ πλατέα ἐξανθήματα οὐ πάνυ τι κνησμώνδεα, οἷα Σίμων εἶχε χειμῶνος, ὃς ὅτε πρὸς πῦρ ἀλείψαιτο ἢ θερμῷ λούσαιτο, ὠνίνατο, ἔμετοι οὐκ ὠφέλεον, οἴομαι, εἴ τις ἐξεπυρία, ὀνίνασθαι ἄν.

Ὡς ἐπὶ φυμάτων εἶπομεν ὅσα ὑπὸ θερμοῦ γίνονται χυμοῦ, ταχὺ κρίσιμά τε εἶναι καὶ ἥκιστα πλατέα, τὰ δὲ ὑπὸ ψυχροῦ πλατέα καὶ χρόνια. κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπίστασθαι χρή καὶ περὶ τῶν ἐξανθημάτων. οὐ γὰρ ὅλῳ τῷ γένει διαφέρει τῶν φυμάτων, ἀλλὰ τῇ ποιότητι τοῦ γεννώντος αὐτὰ χυμοῦ. γεννῶνται δὲ καθαιρούσης τὸ βάθος

τοῦ σώματος τῆς φύσεως, ὥσπερ ἐνίοτε δι' ἐκκρίσεως, οὕτω καὶ δι' ἀποθέσεως ἐπὶ τὸ δέρμα. τοὺς μὲν γὰρ λεπτοτέρους τε καὶ ὑδατωδεστέρους χυμοὺς διαφορεῖ λεπτύνουσα. τῶν δὲ παχυτέρων ἐμπλαττομένων τῷ δέρματι καὶ μᾶλλον κατὰ τὴν ἐπιδερμίδα πυκνὴν οὕσαν, ἐξανθήματα γίνονται. καὶ τοῦτο συμβαίνει μᾶλλον ἐκείνοις, ὅσοις πυκνότερόν τε καὶ σκληρότερόν ἐστι τὸ δέρμα. δυσχερὲς γὰρ ἢ δι' αὐτοῦ γίνεται τῶν παχυτέρων τε καὶ γλισχροτέρων χυμῶν διέξοδος. οὕτως οὖν

καὶ τῷ Σίμωνι τοῦ χειμῶνος ἐξανθήματα πλατέα γίνεσθαι, καθ' ὃν ἂν χρόνον ἀξιολόγως θερμανθῇ τὸ σῶμα, λουτροῖς χρησαμένῳ ἢ ἀλειψαμένῳ παρὰ πυρί. τῷ δ' ἄλλῳ χρόνῳ κατὰ τὸ βάθος ἔμειναν οἱ τῶν τοιούτων ἐξανθημάτων αἴτιοι χυμοί. εἴτα φησὶ μηδὲν αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἐμέτων ὀνίνασθαι. πότερον δ' αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἦν ὁ συμβουλευσας χρῆσθαι τοῖς ἐμέτοις ἢ ἄλλος τις, οὐκ ἐδήλωσεν, οὐ μὴν οὐδ' ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐπίστασθαι. μόνον γὰρ ἀρκεῖ τὸ γνῶναι τοὺς πρὸς τὸ δέρμα ῥέψαντας χυμοὺς δι' ἐκείνου χρῆναι κενοῦν. ἐπειδὴ πόρρω πάλιν

αὐτοῖς ἐστὶν ἢ εἰς τὸ βάθος ἀντίσπασις, ὡς διὰ γαστρὸς ἢ ἐμέτων ἐκκενοῦσθαι. ἴσως οὖν οἰήσῃ με λέγειν μηδέποτε καθάρσει χρῆσθαι τῇ διὰ γαστρὸς ἐπὶ τῶν τοιούτων· ἐγὼ δ' οὐ φημι τοῦτο, μεμάθηκας γὰρ ἐν τοῖς θεραπευτικοῖς ὠφελίμους εἶναι τὰς καθάρσεις ἐφ' ὧν ἡ περιουσία τῶν χυμῶν ἐστὶ παμπόλλη. πρὶν γὰρ οὕτω κενῶσαι, τὸ πλεονάζον αὐτῆς ἢ διὰ φλεβοτομίας ἢ διὰ καθάρσεως, ἐάν τις ἐκपुरιῶν μόνον, ὅπερ ἐστὶ τοῖς θερμαίνουσι χρώμενος, ἐπιχειρῇ διαφορεῖν, ἐπισπάσεται μᾶλλον ἢ κενώσει διὰ τοῦ δέρματος· ἀλλ' ἢ γε τῶν ἐμπεπλασμένων τῷ δέρματι πάντως θεραπεία ἐστὶ διὰ τῶν ἐκपुरιῶν τε καὶ θερμαίνόντων φαρμάκων, καὶ μάλιστα ὅταν ἡ πλατέα. δηλοῦται γὰρ ὁ γεννῶν αὐτὰ χυμὸς οὐ θερμὸς οὐδὲ λεπτὸς ὑπάρχων, ἀλλ' ἱκανὸς παχὺς ἢ ψυχρὸς. ἐμάθετε δ' ἤδη καὶ περὶ τῶν φυμάτων ἐμπροσθεν ὡς τὰ μὲν ἀποκορυφοῦντα εἰς ὄξυ καὶ οἶον ὀργῶντα θερμῶν χυμῶν ἐστὶν ἔγγονα, τὰ δὲ ἐναντία ψυχροτέρων. τὸ δ' ὀργᾶν αὐτὰ διὰ τε τῶν κνησμωδῶν καὶ τῆς ὀδύνης ἐνεσσι διαγινώσκειν. τὰ μὲν γὰρ

μετρίως θερμὰ κνησμοὺς μόνον ἐργάζεται, τὰ δ' ἐπὶ πλεόν ἤκοντα τοῦ θερμαίνειν εὐθέως δάκνει καὶ ἀνιά.

Chapter 6.2

Section 6.2.34

Ὅκοσα πεπαίνεσθαι δεῖ, ἐγκατακεκλεῖσθαι δεῖ, τάναντία δὲ ξηραίνειν καὶ ἀνεῶχθαι.

Καὶ περὶ τούτου πολλάκις ἀκηκόατε καὶ μάλιστα ἐν τοῖς περὶ τῶν ἐκपुरισκόντων φαρμάκων, ὡς οὐ χρὴ διαφορετικὴν αὐτῶν εἶναι τὴν δύναμιν, ἀλλὰ τὴν ὀνομαζομένην ἐμπλαστικήν. ταῦτα γὰρ ἀποστέγει καὶ συνέχει καὶ ἀποκλείει τὸ ἔμφυτον θερμὸν, οὐκ ἐῶντα διαπνεῖσθαι. πέττεται δὲ ὑπὸ τούτου τὰ περιττώματα. πάλιν δὲ κᾶνταῦθα μὴ παρακούσητε μηδ' οἰηθῇτε πάντα με λέγειν τὰ δύσπεπτα καὶ ἰσχόντα πῦον μηδ' ὅλως οὕτω θεραπεύεσθαι. σήπεται γὰρ ἐνία τῶν τοιούτων ὑπὸ ἐμπλαστικῶν φαρμάκων ἢ διὰ μοχθηρίαν τῶν ἐργασαμένων αὐτὰ χυμῶν ἢ δι' ἀσθένειαν

τοῦ πάσχοντος μορίου, τὴν ἔμφυτον θερμασίαν οὕτως ἔχοντος ὀλίγην τε καὶ ἄρρωστον, ὡς μηδ' ἐπιχειρεῖν τῇ πέψει τῶν κατασκηψάντων ἐπ' αὐτὸ χυμῶν. ἐπὶ τούτων οὖν ἀμυχαῖς τε βαθυτάταις ἀνοίγομεν τὸ δέρμα

καὶ πολλάκις γε καὶ διατέμνομεν ἄχρι βάθους, κατὰ πολλὰ μέρη τοῦ πεπονθότος μορίου, φαρμάκοις τε χρώμεθα ξηραντικωτάτοις. ἐφεδρεῦει γὰρ ταῖς τοιαύταις φλεγμοναῖς ἢ καλουμένη γάγγραινα, νενικημένης κατ' αὐτὰς ἤδη καὶ πλησίον ἡκούσης τοῦ τελέως ἀποσβεσθῆναι τῆς ἐμφύτου θερμασίας. ἐφ' ὧν οὖν φλεγμονῶν ἢ ὅλως ὄγκων ὠντινῶν οὐκ ἐν κινδύνῳ σβέσεώς ἐστι καὶ τελείας ἀπωλείας ἢ ἐμφυτος θερμασία, καὶ διὰ τοῦτο δύναται βοηθείας τυχοῦσα κρατῆσαι τῶν χυμῶν, ἐπὶ τούτων χρώμεθα τοῖς ἐμπλαστικοῖς φαρμάκοις, ἅπερ ἐν αὐτῷ τούτῳ σαφῶς ἐδήλωσεν εἰπὼν· ὅσα πεπαίνεσθαι δεῖ, τὰ δ' ἐγγὺς ὄντα τοῦ γαγγραινοῦσθαι καὶ τὰ ἤδη σηπόμενα, τὴν ἀρχὴν οὐδὲ δεῖται πεπαίνεσθαι. διὸ τὰ μὲν, ὡς ἔφη, κενώσεσιν τε διὰ μυχῶν καὶ

τομῶν καὶ φαρμάκοις ἰσχυροτάτοις θεραπεύομεν. τὰ δ' ἤδη σηπόμενα τέμνομεν τε καὶ καίομεν. καλῶς οὖν προσέθηκε, τὰ ἐναντία δὲ ξηραίνειν καὶ ἀνεῶχθαι, τουτέστι τὰ μὴ δεόμενα διαπύσκεσθαι. χρεια γὰρ ἐστὶν ἐπὶ τῶν διαπυησάντων, ἀνεῶχθαί τε τὰς ἐκροὰς ἀπάσας καὶ ξηραίνεσθαι τὰ πεπονθότα μόρια. δῆλον οὖν ἐκ τούτων οὐκ ὀρθῶς ὑπ' ἐνίων γεγράφθαι, ὅσα ξηραίνεσθαι, κατακεῖσθαι δεῖ, τουτέστιν ἡσύχαζεν κατακεῖμενα. πρὸς γὰρ τῷ σμικρὸν εἶναι τοῦτο καὶ πρόδηλον ὡς μὴ δεῖσθαι πεφροντισμένως ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν Ἱπποκράτην γράψαι καὶ ἢ ἀντίθεσις ἐδήλωσε μὴ πρὸς τὴν κατάκλεισιν, ἀλλὰ πρὸς τὸ κατακεκλεῖσθαι γεγонуῖαν. τοῖς γὰρ κατακεκλεισμένοις καὶ ἀποστεγομένοις ἐναντία τὰ διαφοροῦμένα τ' ἐστὶ καὶ τὰ ξηραίνόμενα. ταύτῃ τῇ ῥήσει τινὲς συνάπτουσι τὴν ἐφεξῆς, καὶ μάλισθ' ὅσοι βούλονται γεγράφθαι μετὰ ταύτην, τὸ οἶον ὡσθ' ὅλον τὸν λόγον εἶναι τοιοῦτον· ὅσα πεπαίνεσθαι δεῖ, ἐγκατακεκλεῖσθαι δεῖ. τὰναντία καὶ ξηραίνειν καὶ ἀνεῶχθαι.

Chapter 6.2

Section 6.2.35

Οἶον ὁμμάτων ῥωδέων, ἣν ἄλλως φαίνεται συμφέρειν, ἀντισπᾶν εἰς φάρυγγα.

Καίτοι γε οὐχ ὁμοίον ἐστὶ τὸ κατὰ τήνδε τὴν λέξιν διδασκόμενον τῷ προειρημένῳ. τὸ γὰρ ξηραίνειν καὶ ἀνεῶχθαι διαφέρει τοῦ ἀντισπᾶν. πῶς οὖν προειρηκώς τὰναντία δεῖ ξηραίνειν καὶ ἀνεῶχθαι, δύναται ἂν ὡς παράδειγμα λέγειν ἐπὶ τῶν ῥωδῶν ὁμμάτων ἀντισπᾶν εἰς φάρυγγα.

Chapter 6.2

Section 6.2.36

Καὶ ὅπη ἔρευξις λυσιτελεῖ καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα.

Ἐν τι τῶν κατ' εἶδος ἀντισπαστικῶν βοηθημάτων, τοῦτ' ἐστὶ συμβουλευόντος ἡμῖν αὐτοῦ τὰ χρόνια τῶν ὀφθαλμῶν ρεύματα μετὰγειν, ἀντισπῶντας ἐπὶ

φάρυγγα, διὰ φαρμάκων δηλονότι δριμέων, οἷς διαχρίειν τε δεήσει τὸν οὐρανίσκον, ἀνακογχυλίζεσθαι τε κελεύειν, ἐάν γε μηδὲν ἐκ

τούτου μέλλωμεν ἐργάσασθαι χεῖρον. ἐφ' ὧν γὰρ εὐλαβούμεθα μή πως εἰς τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν καὶ τὸν πνεῦμονα τραπῇ τὸ ρεῦμα, φυλαξόμεθα τὴν τοιαύτην ἀντίσπασιν. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τούτου συνεβούλευσεν, οὕτω κἀπὶ τῶν ἄλλων ἀξιοῖ σε προορᾶσθαι, μή τι τῶν μορίων, εἰς ᾧ τὴν ἀντίσπασιν ἐργάζη, κινδυνεύσῃ μεγάλως βλαβῆναι. τινὲς δ' ἐπὶ τῶν καλουμένην ροιάδα κατ' ὀφθαλμὸν ἔχόντων τὸν λόγον τοῦτον αὐτῷ γεγονέναι φασίν, ὥσπερ καὶ ὁ Λύκος, ὃς ἀποτείνας μακρὸν λόγον, ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν εἰς ὑπερώων φησὶ διήκειν πόρον, ἐκκενοῦντα ταύτῃ τὸ κατ' αὐτοὺς γεννώμενον περίττωμα. κεῖσθαι δὲ τὸν πόρον τοῦτον παρὰ τὸν μέσον κανθὸν καὶ γίνεσθαι ροιάδα κατὰ τρόπους τρεῖς, ἥτοι τοῦ πόρου μύρου μύσαντός πως ἢ φραχθέντος ἢ τοῦ περιττώματος πολλοῦ συλλεγομένου κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν, ὡς ὑπερχεῖσθαι τι, μὴ δεχομένου πᾶν αὐτὸ τοῦ πόρου διὰ φυσικὴν στενότητα. καὶ κατὰ τρόπον ἄλλον, ὅταν οὐλὴ κατὰ τὸν κανθὸν γενομένη τυφλώσῃ τὸν πόρον, ἢ καὶ μετὰ τὰς ἐκτομὰς τῶν ἀκανθίδων γίνεσθαι φησι καὶ ἄλλως, ἐλκωθέντος

τοῦ τόπου. ταύτην μὲν οὖν ἀνίατον εἶναι, τὰς δ' ἄλλας ἰασίμας, ἀντισπώντων ἡμῶν εἰς φάρυγγα. τὸ δὲ καὶ ὀπη ἔρευξις λυσιτελέει, προσκείμενον συμβολικῶς ἑαυτῷ γράψαντος τοῦ Ἱπποκράτους. ὅτι μὲν γὰρ ἔνθα λυσιτελὴς ἐστὶν ἔρευξις, ἐνταῦθα χρὴ κινεῖν ἐρυγὰς εὐδηλον. ἐπὶ τίνων δ' ἐστὶ λυσιτελὴς οὐκ εἶπε, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τοὺς ροιωδεῖς ὀφθαλμοὺς ὁμοίον ἐστὶ τούτῳ, διὸ καὶ παρεγκείμενον ἀτάκτως ἀσάφειαν εἰργάσατο. περὶ μὲν γὰρ τῶν ροιωδῶν ὀφθαλμῶν ἀντισπαστικὸν ἔγραψε βοήθημα. τὸ δ' ὀπη ἔρευξις λυσιτελέει, δυοῖν θάτερον, ἥτοι γ' ἐπὶ τῶν ροιωδῶν εἰρησθαι χρὴ καὶ φαίνεται μηδὲν ἐρυγὴ συντελοῦσα πρὸς τὴν ἴασιν αὐτῶν ἢ τινος ἀρχὴν ἑτέρου λόγου. διὸ καὶ τινες ἠναγκάσθησαν χωρίσαντες τὴν προειρημένων αὐτὸ ἑτέραν ῥῆσιν ποιήσασθαι τοιάνδε. καὶ ὅκου ἔρευξις λυσιτελεῖ καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα τὰς ἐφόδους ἀνεστομῶσθαι. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο πάλιν οἰκείως ἐπιφέρεισθαι δόξει, οἷον ῥίνες καὶ τὰ ἄλλα ὧν δεῖ καὶ τὰ ἐφεξῆς. ὅσοι τοίνυν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ

μόνον ὑποτετυπῶσθαι φασιν ἑαυτῷ τὸν Ἱπποκράτην. τὸ ὅκου ἔρευξις λυσιτελεῖ, νομίζουσιν αὐτὸν ἀξιοῦν ἐρυγὰς ἐνίστε συμβουλεύειν κινεῖν. καὶ ἀρμόττειν γε αὐτὰς φασιν ἐπὶ τῶν ἐμπνευματουμένων τὴν γαστέρα καὶ μάλιστα ἐφ' ὧν οὐ διέρχεται κάτω τὸ φυσῶδες πνεῦμα. καὶ μέντοι καὶ τὸν στόμαχον ἀτονοῦντά φασιν ῥώννυσθαι διὰ τῶν ἐρυγμῶν, ὡς δι' οἰκείου γυμνασίου, καὶ κινεῖν γε τὰς ἐρυγὰς συμβουλεύουσιν οὐ μόνον διὰ φαρμάκων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἐπιτηδεύοντα συνεχῶς ἐρυγγάνειν, κἂν ὀλίγου τινὸς αἰσθάνηται πνεύματος ἐν τῷ στομάχῳ. Σαβῖνος δὲ ἐκ βομβυλίου στενοστόμου πίνοντα κελεύει κινεῖν ἐρυγὰς. ἔνιοι δὲ καὶ τὰς κενώσεις τοῦ φυσῶδους πνεύματος, ὁπόθεν ἂν γίνωνται καὶ ὁπωσοῦν, ἔρευξιν αὐτὸν ὠνομακέναι φασί. καθ' οὓς καὶ βῆξ καὶ παρμὸς καὶ λὺγξ καὶ φῦσα δι' ἔδρας ἐκκρινόμενη καὶ αἱ καθ' ὅλον τοῦ σώματος διαπνοαὶ τοῦ πνεύματος, ἐρεύξεις κληθήσονται. τινὲς δὲ καὶ πᾶσαν ἐκκρισιν

ὠνομάσθαι φασὶν ἔρευξιν, οὐ μόνον ἐὰν πνεύματος, ἀλλὰ καὶ τινῶν

ὕγρων ἢ, τὴν τοῦ ποιητοῦ λέξιν ἐπαγόμενοι μαρτύριον, ἔνθα φησὶν·

Ἐρευγομένης ἀλὸς ἔξω,

μοχθηρὰν ὁδὸν ἐξηγήσεως ταύτην τεμνόμενοι. τὰ γὰρ ὑπὸ τῶν ποιητῶν σπανίως εἰρημένα κατὰ τινα τρόπον ποιητικόν, ἐὰν ὡς κυρίως λελεγμένα τις ἐξηγῇται, διαστρέφειν δυνήσεται καὶ τὰ σαφῶς εἰρημένα πάντα.

Chapter 6.2

Section 6.2.37

Τὰς ἐφόδους ἀνεστομῶσθαι, οἷον ῥίνας καὶ ἄλλα, ὧν δεῖ καὶ ὡς δεῖ καὶ οἷα καὶ ὅπῃ καὶ ὅτε καὶ ὅσα δεῖ, οἷον ἰδρώτας καὶ τᾶλλα δὴ πάντα.

Τοῦτο καθ' ἑαυτὸ μὲν ἄξιόν ἐστι μνημονεύεσθαι. συμφέρει γὰρ ἀνεστομῶσθαι τοὺς ἐκκριτικούς πάντας πόρους τῶν περιττωμάτων καὶ τῷ προειρημένῳ δὲ συνάπτεσθαι δύνатаι, διττὴν χρεῖαν παρεχόμενον· ἰδίαν μὲν ἐπὶ τῶν

ῥοιωδῶν ὁμμάτων, κοινὴν δὲ πάντων ἐφ' ὧν ἀντισπᾶν ἢ παροχετεύειν προσήκεν. ἐὰν γὰρ ἀντισπάσεως μὲν ἢ χρεῖα, φοβούμεθα δ' αὐτὴν ποιήσασθαι, παροχετεύειν τὸ αἷμα προσήκει καὶ κενὸν ὅλον ἐργάζεσθαι τὸ σῶμα. τὰ δὲ ἐφεξῆς γεγραμμένα πολλάκις ἤδη παρ' ἑαυτοῦ μεμαθήκαμεν ἐπὶ πάσης κενώσεως ὄντα χρήσιμα. δεῖ γὰρ οὐχ ἀπλῶς ὅταν χρεῖα κενώσεως, ἐπ' αὐτὴν παραγίνεσθαι, ἀλλὰ προδιορισάμενον ὅπως ταύτην ποιήσασθαι χρή, καὶ ὅποια προσήκεν εἶναι τὰ κενωθησόμενα καὶ καθ' ὅτι χωρίον, ἐν τίνι τε καιρῷ καὶ μέχρι πόσου. λεκτέον δὲ καὶ νῦν ἀναμνήσεως ἔνεκα περὶ ἐκάστου διὰ βραχέων. τὸ μὲν ὡς δεῖ, τοιόνδε τι σημαίνει, τὰς ἀφόδους ἀναστομώτεον, οὐ μὴν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ὡς δεῖ. τοῦτο δὲ σημαίνει τὸν τρόπον δι' οὗ ποιησόμεθα τὰς κενώσεις, οἷον ἐπὶ τῶν κατὰ γαστέρα διὰ κλυστήρος, διὰ βαλάνου, δι' ὑπηλάτου φαρμάκου καὶ καθ' ἕκαστον αὐτῶν δι' ὠντινῶν. καὶ γὰρ καὶ κλυστήρες πολυειδῶς συντίθενται καὶ βάλανοι καὶ τὰ κατωτερικά τε καὶ ὑπήλατα καλούμεθα φάρμακα. τὸ μὲν οὖν

ὡς δεῖ τοιοῦτόν τι σημαίνει. τὸ δὲ οἷα τὸ ποιὸν τῶν κενουμένων δηλοῖ, τουτέστιν ἄρα γε ὑδατώδη καὶ λεπτὰ κενοῦν ἐστὶ βέλτιον ἢ φλεγματώδη χυμὸν ἢ πικρόχολον ἢ μελαγχολικόν, ἢ τινα τούτων ἢ καὶ πάντας. τὸ δὲ ὅπῃ τὸ μέρος τοῦ σώματος ἐνδείκνυται δι' οὗ χρή κενοῦν. καὶ γὰρ ὅτι διὰ τῶν κάτω κενῶσαι προσήκει γινώμεν, ἀλλὰ δι' οὗ γε τῶν κάτω χωρίων, προδιορίσασθαι δεῖ, διὸ καὶ τινες ἀντὶ τοῦ ὅπῃ τὸ οὗ δεῖ γεγράψαι, ἐνδείκνυμενοι τὸ δι' οὗ, πότερα διὰ κύστεως ἢ διὰ γαστροῦ ἢ δι' ὑστέρας, καὶ ἄλλιν ἄνω, πότερα διὰ ῥινῶν ἢ διὰ στόματος. ἔστι δὲ τις καὶ δι' ὅλου τοῦ σώματος κένωσις, ἢ τε διὰ τῶν ἰδρώτων καὶ ἢ διὰ τῆς ἀδήλου καλουμένης διαπνοῆς. τό γε μὴν ὅτε σαφῶς τοῦ καιροῦ δηλωτικόν ἐστὶν ἐν ᾧ χρή κενοῦν, ἄρα γε κατ' ἀρχὰς πρὶν πεφθῆναι τὴν νόσον, ὅταν,

ὥς αὐτὸς ἔλεγεν, ὀργᾶ καὶ πρὸς τὴν ἔκκρισιν ἐπείγεται τῶν ὑγρῶν ἢ διήκουσα τὰ ζῶα φύσις ἢ μετὰ τὸ πεφθῆναι τοὺς λυποῦντας χυμούς. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο αὐτὸς ἐδίδαξεν, ὥσπερ

καὶ τὸ πρότερον ἐν ἀφορισμοῖς. τὸ δὲ ὅσα δεῖ, κατὰ τὴν τελευτὴν τῆς ῥήσεως εἰρημένον, ἐνδείκνυται τὴν ποσότητα τῶν κενουμένων ἢς αὐτῆς ἐστοχάσθαι δεῖ τὸν ἰατρόν. εἴτ' ἐν παραδείγματος μοῖρα πρόκειται τὸ οἶον ἰδρώτες. καίτοι γὰρ ὠφέλιμος εἶναι δοκῶν τοῖς νοσοῦσιν ὁ ἰδρῶς, ὅμως καὶ αὐτὸς συμμετρίας χρήζει. τὸ γοῦν ἄμετρον αὐτοῦ διαλύει τὴν δύναμιν. ὅπου δ' ἐπὶ τῶν ἰδρώτων, ἢ ὑπερβολὴ τοῦ πλήθους ἐστὶ βλαβερὰ. πολλοῦ δὴ τοι μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἐμουμένων ἢ διαχωρουμένων ἢ δι' αἰμορροΐδων ἢ διὰ μήτρας κενουμένων.

Chapter 6.2

Section 6.2.38

Ἐπὶ τοῖσι μεγάλοισι κακοῖσι πρόσωπον ἦν ἢ χρηστὸν, σημεῖον χρηστὸν· ἐπὶ δὲ τοῖσι μικροῖσι, τάναντία σημαῖνον τῇ εὐσημείᾳ, κακόν.

Καὶ ταύτης τῆς ῥήσεως τὸ δεύτερον μέρος ἄλλος ἄλλως γράφει τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον. εἰ δὲ προσθεῖη τις αὐτῇ τὸ τῇ ἄρθρον, οὐδὲν ἔξει ζήτημα τοιάδε γενομένη. ἐπὶ δὲ τοῖς μικροῖς τάναντία σημαῖνον τῇ εὐσημείᾳ, κακόν, ἵνα καὶ ὁ σύμπας λόγος ἢ τοιοῦτος· ἐπὶ τοῖς μεγάλοις κακοῖς, εἴτ' οὖν πάθουσιν ἢ συμπτώμασιν, ἐὰν ἢ τὸ πρόσωπον χρηστὸν, τουτέστιν ὁμοιον τῷ κατὰ φύσιν, ἀγαθὸν ἐστὶ σημεῖον. ἐπὶ δὲ τοῖς μικροῖς πάλιν οὖν κἀνταῦθα πάθουσιν ἢ συμπτώμασιν, ἐὰν τάναντία σημαῖνον γένηται τὸ πρόσωπον τῇ προειρημένῃ εὐσημείᾳ, κακόν τι δηλώσει. τινὲς μὲν οὖν ἄντικρυς ὡς ἐξ ἀρχῆς γενομένης τῆς λέξεως μετὰ τοῦ ἄρθρου, τὴν ἐξήγησιν ἐποίησαντο, μὴ δηλώσαντες ὅτι τὰ παλαιὰ τῶν ἀντιγράφων οὐκ ἔχει τὸ τῇ γεγραμμένον τῷ εὐσημείᾳ, τάχα τοῦ πρώτου γράψαντος τὸ βιβλίον ἀμαρτάνοντος. ἔνιοι οὐ μόνον ἐτέρως ἔγραψαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξήγησιν οὐ προσήκουσαν ἐποίησαντο. φυλαττόμενος δ' ἐγὼ καθάπερ ἐν ἀρχῇ προεῖπον, εἰς μῆκος ἐκτείνειν τὰ ὑπομνήματα, παραλιπεῖν ἔγνωκα τὰ πολλὰ τῶν οὐκ ὀρθῶς εἰρημένων.

ἱκανὸς γὰρ εἶναί μοι δοκεῖ σκοπὸς ἐξηγήσεως, ἐὰν ἀληθῆ τε διδάσκη τις ἐν αὐτῇ καὶ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ παλαιοῦ. καθάπερ καὶ νῦν ἐνεστί ποιησάμενον ἀπηλλάχθαι πολυλογίας, ἐὰν γὰρ μεγάλων ὄντων τῶν παθῶν, τὸ πρόσωπον, ἐὰν ἢ συμπεπτωκὸς ἀξίως τοῦ νοσήματος, χρηστὸν εἶναι σημεῖον. ἐπὶ δὲ τοῖς μικροῖς ἐξ ὑπεναντίου κακόν τι σημαίνει, ἔξεστιν οὖν καὶ τούτοις, εἴ τις ἀρέσκοιτο, χρῆσθαι. ἐγὼ δ' ἐπὶ τὴν παλαιὰν γραφὴν καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐξηγηταῖς ὁμολογουμένην μεταβήσομαι.

Chapter 6.2

Section 6.2.39

Παρά τὸ μέγα, οὗ ἡ γυνὴ ὀπισθεν τοῦ ἥρώου, ἰκτεριώδους ἐπιγενομένου.

Εἴτε τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως ἐστὶ τέλος τὸ παρὰ τὸ μέγα οὗ, τοῦτο λεξίδιον, εἴτε τόπου τινὸς δηλωτικόν, ἐάσω ζητεῖν τοῖς τὰ μὲν ἱατρικὰ παρατρέχουσιν, ὡς γραμματικοῖς δὲ μᾶλλον ἢ ὡς ἱατροῖς ἐξηγεῖσθαι προαιρουμένοις.

ἀρκεῖ γὰρ ἐπὶ μὲν τοῦ, παρὰ τὸ μέγα, τοσοῦτον εἰπεῖν, ὅσον οἱ παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν εἶπον, ὡς ἦτοι θέατρον ἢ ὠδεῖον ἢ γυμνάσιον ἥρώων ἢ οἴκημά τι δηλοῦται διὰ τῆς μέγα λέξεως ἢ ὅτι οὖν ἄλλο τι τοιοῦτον. μεταβάντα δ' ἐφεξῆς, εἴ τι πρὸς τὰ τῆς τέχνης ἔργα χρήσιμόν ἐστιν, ἐκεῖνο σκοπεῖν, ὅτι τοῦ ἥρώου ὀπισθεν ἢ ὅτι τοῦ Μενελάου, τινὲς οὕτω γράφουσιν, ὁ ἄρρωστος ἐκεῖνος κατέκειτο, χρήσιμον ἔχει τι, καθάπερ οὐδὲ τὸ τούτων ἐφεξῆς εἰρημένον, ἰκτεριώδους ἐπιγενομένου. εἰ καὶ ὅτι μάλιστα χρήσιμον ἦν αὐτῷ τῷ Ἱπποκράτει, πρὸς ἀνάμνησιν, ἴσως μὲν τῶν προειρημένων, ἴσως δὲ καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτό. πάθους γὰρ ἢ χρώματος ἰκτεριώδους ἐπιγενομένου τῇ γυναικὶ ἐπιμέμνηται κἀνταῦθα παρὰ τε τοῖς παλαιοῖς ἐξηγηταῖς καὶ τοῖς ἀντιγράφοις ἢ ῥήσις παραγέγραπται. κατ' ἄλλους δὲ τινὰς ἐξηγητὰς πρόσκειται τῷ ἰκτεριώδους ἐπιγενομένου τὸ παρέμενεν, ὥσπερ αὖ καθ' ἑτέρους μετὰ τῆς ἀποφάσεως τὸ οὐ παρέμενεν. ἔνιοι δὲ τὸ αὐτῇ προστιθέασιν. ἀλλὰ τοῦτο

μὲν τῇ λέξει τὴν διαφορὰν, οὐκ ἐν τῇ διανοίᾳ λαμβάνει. τὰ δὲ πρότερα τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὸναντίον ὑπαλλάττει, τὸ γὰρ ἰκτεριώδους πάθος ἢ χρῶμα τῆς ἐτέρας γραφῆς παραμεῖναι δηλούσης, ἢ ἐτέρα φησὶ μὴ παραμεῖναι. καθ' ἑαυτὴν οὖν γεγραμμένης τῆς προκειμένης ῥήσεως, οὐτ' εἰ παρέμενεν οὐτ' εἰ μὴ παρέμενεν, ἔχει τι χρήσιμον ἡμῖν τοῖς οὐκ εἰδόσιν ὅπως ἐνόσησεν ἢ τίνα διάθεσιν ἔσχεν. εἰ δὲ τοῖς ἐπιγεγραμμένοις συνάπτοιτο, περιττὸν ὅλως ἐστίν. ἀρκεῖ γὰρ εἰρῆσθαι μόνον τὸ, ἰκτεριώδους ἐπιγενομένου, παραδείγματος τούτου τοῦ περὶ τὸ πρόσωπον φανέντος, ὡς τῶν ἄλλων δοκούντων μικρῶν εἶναι μόνων, ἐδήλωσε τὸναντίον, ἐπειδὴ μεγάλως ἐξετράπη τοῦ κατὰ φύσιν. καὶ γὰρ τὸ ἐπιφερόμενον τοῦτό με διδάξει διαμαρτυρεῖν, ἐφ' ὃ μεταβαίνειν ἤδη καιρὸς ἐάσαντα τὰς ἄλλας ἐξηγήσεις τῆς προκειμένης ῥήσεως. ἴσως γὰρ καὶ τὰ νῦν εἰρημένα παρὰ τὴν ἑμαυτοῦ προαίρεσιν μηκύνει, παραλιπεῖν ἐγνωκότος ὅσα τοὺς ἀναγινώσκοντας αὐτὰ νέους οὐδὲν εἰς τὴν τέχνην

ὀνίνησιν. οὐ γὰρ σοφιστικὴν παρασκευὴν πρόκειται μοι παρασκευάζειν αὐτοὺς, ἦν ἐμίσησα διὰ παντὸς, ἀλλ' ἐπὶ τὰ τῆς τέχνης ἔργα κατὰ τε πρόγνωσιν καὶ θεραπείαν, ἃ κἀμοὶ διὰ παντὸς ἡσκήθη.

Chapter 6.2

Section 6.2.40

Ὁ παρὰ Τιμενέω ἀδελφιδῆ, οὗτος μελάγχρους.

Εἰ πρὸς τὰ τοῦ προσώπου λελεγμένα καὶ τοῦτ' ἀναφέροι τις, ἔξει τι χρήσιμον ὡς ἐν παραδείγματος μοίρᾳ λελεγμένον. εἰκὸς γὰρ καὶ τοῦτον ἐπὶ μικροῖς τοῖς ἄλλοις ἐκτροπὴν τοῦ σώματος εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐσχηκότα μεγάλην ἀποθανεῖν ἢ κινδυνεῦσαι διὰ τοῦτο μόνον. εἰ δὲ καὶ μελάγχλωρος εἴη γεγραμμένον ἀντὶ τοῦ μελάγχρους, ὡς ἐν ἐνίοις τῶν ἀντιγράφων εὔρομεν, ἔτι καὶ μᾶλλον δόξει κάκωσιν τινα μεγάλην ἐνδείκνυσθαι τοῦτο μόνον τὸ χρῶμα, καίτοι τῶν ἄλλων μικρῶν γενομένων τῷ κάμνοντι.

Chapter 6.2

Section 6.2.41

Ἐν Περίνθῳ τὸ γονοειδές, τὸ τοιοῦτον ὅτι κρίσιμον καὶ τῶν ἡτρων τὰ τοιαῦτα. ὅτι αἱ οὐρήσεις ῥύονται, ὅτι οὔτε φύσης πολλῆς οὔτε κόπρου πολλῆς γλίσχρης διελθούσης ἐλαπάσσετο. οὐ γὰρ δὴ μέγα ἦν τὸ ὑποχόνδριον. κράμβην ἐβδομαῖος ἔφαγεν, ἔτι δύσπνους ὦν, τὰ περὶ τὸ ἥτρον ἐλαπάσσετο, εὐθύπνους ἐγένετο, ἡ κοιλίη αὐτῷ ἐξετίναξεν.

Οὐκ ἀρχὴν τῆς προκειμένης ῥήσεως, ἀλλὰ τελευτὴν τῆς προτέρας οἱ περὶ Σαβῖνον ἡγοῦνται τὸ ἐν Περίνθῳ. καθόλου μὲν γὰρ φησι τὸν νῦν λόγον εἶναι, ἐν μέρει δ' ἐκεῖνον, εἰωθότα δὲ τοῖς ἐν μέρει λόγοις τὸν Ἱπποκράτην προσγράφειν ἥτοι τὰ τῶν χωρίων ἢ τὰ τῶν παθόντων ὀνόματα. καίτοι οὗτος ὁ νῦν λεγόμενος λόγος ὅτι τῶν ἐπὶ μέρους ἐστὶ δῆλον ἐξ ὧν ἐπιφέρων αὐτὸς εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι οὔτε πολλῆς φύσης οὔτε κόπρου πολλῆς γλίσχρης διελθούσης ἐλαπάσσετο· πολλὰ δ' ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν γέγραπται

μὲν ἐπὶ τινων ἐωραμένα κατὰ μέρος, ὑποπέπτωκε δὲ καθολικοῖς θεωρήμασιν, ἥτοι διηνεκέσιν ἢ ὡς τὸ πολὺ γενομένοις. οὕτως οὖν καὶ νῦν γονοειδές εἴτε οὔρον εἴτε διαχώρημα γενόμενον ἐν Περίνθῳ κρίσιμον ἐφάνη, πότερον ἢ ὀλίγοις ἢ πολλοῖς ἢ ἐνὶ τὸ τοιοῦτον συμβαίνει κατὰ τὴν λέξιν αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους οὐ διώριστα. πιθανώτερον δ' ἐστὶν ἐπὶ πολλῶν αὐτὸ πεφυκέναι κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐπιδημῆσαν, ἡνίκα ἔγραφεν ὁ Ἱπποκράτης ταῦτα. ὅταν μὲν γὰρ ἐφ' ἐνός τινος γενόμενόν τι γράφῃ, προστίθῃσιν ἥτοι τὸν τόπον τῆς πόλεως ᾧ τὸν ἄνθρωπον εἶδε κατακείμενον ἢ τὴν ἡλικίαν ἢ τοῦνομα. τῶν πόλεων δ' εἴθε μνημονεύειν ὀνομαστί κατ' ἐκείνας τὰς διηγήσεις ἐν αἷς πολλοὺς ἐθεάσαντο παθόντας ταῦτα. τοῦτο μὲν οὖν οὐ μεγάλην ἔχει διαφορὰν ὡς πρὸς τὰ τῆς τέχνης ἔργα καὶ συναπτέτω τις οἷον βούλεται τὸ ἐν Περίνθῳ. τὸ γονοειδές δὲ οὔρον ἢ καὶ διαχώρημα γένοιτ' ἂν ποτε κρίσιμον, ὅταν ὁ

καλούμενος ὑπὸ Πραξαγόρου χυμὸς ὑαλώδης ἐκκενοῦται. τὸ δὲ καὶ τῶν ἡτρων τὰ τοιαῦτα, δεῖται μὲν οὖν τὸ προειρημένον

ἀναφέρεσθαι, τὰ γὰρ τοιαῦτα πρὸς ἕτερον ἀναφέρεσθαι λέγεται. προεῖρηται δὲ οὐδὲν περὶ τῶν ἡτρων. ἴσως οὖν ἢ ἐν τῷ γράφεσθαι τὸ πρῶτον ἀντίγραφον ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τοῦ Ἱπποκράτους παρελείφθη τι τοιοῦτον γεγραμμένον, ἢ αὐτὸς ἑαυτῷ τοῦθ' ὑπεμνημονεύσατο πρὸς τὸν πρῶτον ἄρρωστον ἀναφερόμενον, ὑπὲρ οὗ προεῖπε τοῦτο μόνον, ὁ παρὰ Τιμενέω ἀδελφιδῆ, οὗτος μελάγχρους. ἔνιοι δὲ διὰ ταύτην τὴν ἀπορίαν ὧδὲ πως διπλὴν διῆλθον τὴν ῥῆσιν, ὅτι κρίσιμον καὶ τῶν ἡτρων, ὥσει καὶ οὕτως ἐγγέγραπτο. τὸ γονοειδὲς οὖρον ὅτι κρίσιμόν ἐστι καὶ τῶν κατὰ τὸ ἡτρον παθῶν ἐπισπᾶσθαι χρή, καὶ πάλιν ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς. τὰ τοιαῦτα ὅτι αἱ οὐρήσεις ῥύονται, ἴν' ἀκούσωμεν τὰ τοιαῦτα, τὰ κατὰ τὸ ἡτρον γινόμενα. καὶ τούτου γε μαρτύριον ἐφεξῆς ἐγραψεν ὅτι οὔτε ἢ φύσης πολλῆς οὔτε κόπρου πολλῆς γλίσχρης διελθούσης ἐλαπάσσετο, τουτέστιν οὐδενὸς ἄλλου γενομένου τὸν κατὰ τὸ ἡτρον ὄγκον λῦσαι δυναμένου, ἐπὶ μόνοις τοῖς γονοειδέσιν οὖροις ἐκρίθη τὸ νόσημα. τάχα γὰρ τοιοῦτόν τι τὸ ἡτρον ἦν ὁποῖον καὶ ἐν

τῷ προγνωστικῷ διῆλθεν αὐτὸς ἐν τῇδε τῇ λέξει. τοὺς δ' ἐκ τῶν ὑποχονδρίων πόνους τε καὶ κυρτώματα, ἦν νεαρά τε ἢ καὶ μὴ σὺν φλεγμονῇ, λυεῖ βορβορυγμὸς ἐγγενόμενος ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, καὶ μάλιστα μὲν διεξελθὼν σὺν κόπρῳ τε καὶ οὐρῳ, εἰ δὲ μὴ καὶ αὐτὸς διαπεραιωθῆς, ὠφελείη δὲ καὶ ὑποκαταβάς ἐς τὰ κάτω χωρία. οὐ γὰρ δὴ φλεγμονὴν ἢ τι ταύτης ἔτι δυσλυτώτερον ἐν ἡπατι συστάν ἢ ἐν ἐντέροις ἢ ἐν γαστρὶ, γονοειδὲς οὖρον ἔλυσεν ἂν μόνον γενόμενον. διὰ τοῦτ' οὖν ἐπὶ νενεκεν αὐτὸς· οὐ γὰρ δὴ μέγα ἦν τὸ ὑποχόνδριον, ὡς εἴ γε ἦν μέγα, μὴ ἂν λυθέντος αὐτοῦ, διὰ τῆς τοῦ γονοειδοῦς ἐκκρίσεως. ἐπεὶ δὲ τὸ ἐπιφερόμενον οὐ πάνυ τι φαίνεται συνάδειν τοῖς οὕτω προειρημένοις, διὰ τοῦτό τινες ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς ἀνέγνωσαν αὐτὸ, δασύνοντες κατὰ τὴν πρώτην συλλαβὴν τὴν οὐ καὶ ποιοῦντες ἄρθρον ἀρσενικὸν πτώσεως γενικῆς, ὥσει καὶ οὕτως εἶπεν· οὐ γὰρ δὴ ἀνθρώπου μέγα ἦν τὸ ὑποχόνδριον, κράμβην ἐβδομαῖος ἔφαγεν, ἔτι δύσπνους ἔων. ἐπεὶ δὲ τὸ

ἡτρον ἐλαπάχθη, εὐθύπνους ἐγένετο, τουτέστιν εὐπνους τε καὶ κατὰ φύσιν ἀναπνέων. οὐ μὴν ἐγραψε πότερον ὑπαγαγοῦσα τὴν κοιλίαν ἢ κράμβη τὴν ὠφέλειαν ἐποίησεν ἢ κατὰ τὸν τῆς ἀναλώσεως λόγον. ἔνιοι δὲ ὡς κληθέντος αὐτοῦ τὴν εὐθύπνους· λέξιν ἐξηγήσαντο, σημαίνεσθαι λέγοντες ἐξ αὐτῆς τὸν ὀρθοπνοϊκὸν καλούμενον τῆς δυσπνοίας τρόπον. ἐν γὰρ ταῖς αἰνιγματώδεσι ῥήσεσιν ὅ τι ἂν τις ἐθέλῃ δύναται λέγειν, οὐδὲν ἡμῶν ἀξιόλογον ὠφελουμένων ἐν αὐταῖς. ἐν αἷς οὐδὲ τὴν Ἱπποκράτους γνώμην ἔνεστι μαθεῖν ἀκριβῶς ἀλλὰ τὴν τῶν ἐξηγητῶν.

Chapter 6.2

Section 6.2.42

Περὶ τοῦ αἵματος τοῦ ἰχωροειδέος, ὅτι ἐν τοῖσι πτωώδεσι τὸ τοιοῦτον ἢ ἐν τοῖσιν ἡγρυπνηκόσιν, καὶ εἴτε φαῦλον εἴτε χρηστόν.

Οὐχ ἀπλῶς τὸ λεπτὸν καὶ ὑδατώδες αἷμα καλεῖν αὐτὸν ἰχωροειδὲς ὑποληπτέον ἐστίν, ἀλλὰ τὸ μετὰ

τινος ἰώδους καὶ κακοήθους δυνάμεως. ἐν γὰρ τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν αὐτὸς ἔγραψε καὶ ὑπὸ τῷ δέρματι ἰχώρες ἐγίνοντο, ἐγκαταλαμβανόμενοι δὲ ἐθερμαίνοντο καὶ κνησμὸν ἐνεποίουν, εἴτα φλυκταινίδες ὥσπερ πυρिकाύστου ἀνίσταντο καὶ ὑπὸ τὸ δέρμα καίεσθαι ἐδόκεον. εὐδὴλον οὖν ὅπως ὑπὸ τῶν ἰχώρων οὐ σμικρὰ συμπτώματα γίνεσθαι φησι. καὶ ὁ Πλάτων δὲ ἐν τῷ Τιμαίῳ τοιοῦτόν τι σημαίνει διὰ τῆς ἰχώρων προσηγορίας ὧδέ πως λέγων· ἰχώρ δὲ ὁ μὲν αἵματος ὀρρός πρᾶος, ὁ δὲ μελαίνης χολῆς, ὀξείας δὲ, ἄγριος. ἰχωροειδὲς οὖν αἷμα καλεῖται τὸ περιέχον ἐν ἑαυτῷ μοχθηρὰν ὑγρότητα λεπτήν, οὐχ ὑδατώδη καὶ ἄδηκτον, ἀλλὰ δακνώδη καὶ διαβρωτικήν. εἰπόντος δὲ τοῦ Πλάτωνος, ἰχώρ δὲ ὁ μὲν αἵματος ὀρρός πρᾶος, ὁ δὲ μελαίνης χολῆς, ὀξείας δὲ, ἄγριος, εὐδὴλον ἐγένετο ἡμῖν, καθάπερ ἐπὶ τοῦ γάλακτος ὀρρώδης τίς ἐστὶν ὑγρότης οἷον περιήθημα καὶ περίχυμα τοῦ παχυτέρου ἐν ἑαυτῷ, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ πάντων εἶναι χυλῶν τε καὶ χυμῶν, ὀρρώδη τινὰ καὶ λεπτήν ὑγρότητα. διοίσουσιν οὖν ἀλλήλων δηλονότι

κατὰ τὰς φύσεις τῶν χυμῶν ὧν εἰσὶν ὀρροὶ καὶ γενήσεται χαλεπώτατος μὲν ὁ τῆς μελαίνης χολῆς, ἥττον δὲ χαλεπὸς ὁ τῆς ξανθῆς, καὶ τούτου μᾶλλον ὁ τοῦ φλέγματος. ἐπιεικέστατος δὲ πάντων ὁ τοῦ αἵματος ὀρρός τε καὶ ἰχώρ. οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ παρόντι διοίσει λέγειν οὕτως ἢ ἐκεῖνος, ἀλλ' ἐπειδὴ διττῶς τὸ αἷμα λέγομεν, ἐνίοτε μὲν ἀντιδιαιρουμένως πρὸς τοὺς ἄρτι λεγομένους χυμοὺς, ἐνίοτε δὲ κατ' ἐπικράτειαν ὅλον τὸν ἐν τοῖς ἀγγείοις χυμὸν, ἰχωροειδὲς αἷμα νῦν ἀκουστέον ἐστὶ τὸ κατὰ τὸ δεύτερον σημαίνόμενον, ὥσπερ καὶ λέγειν ἐστὶ καὶ σύνηθες ἅπασιν τοῖς ἰατροῖς ἐν ταῖς φλεβοτομίαις, ἐνίοτε μὲν ὀρρώδες, ἐνίοτε δὲ μελαγχολικὸν ἢ φλεγματώδες ἢ χολώδες, ἔστι δ' ὅτε κατὰ φύσιν ἔχον ἐκκεκρίσθαι τὸ αἷμα. διὰ παντὸς μὲν ἐστὶ πτωώδεις, ὅπερ ἐστὶ τεταραγμένους μετὰ φόβου, ποιήσει τὸ ἰχωροειδὲς αἷμα καὶ ἀγρύπνους γε προσέτι. ἐὰν δὲ καὶ μοχθηροῦ χυμοῦ τινὸς, μὴ μόνον τοῦ αἵματος ὀρρός ἐν τοῖς αἱματικοῖς ἀγγείοις περιέχεται καὶ παραφροσύνας καὶ φρενίτιδας καὶ μανίας ἐργάσεται. ἀλλὰ νῦν γε τοῦ αἱματώδους ἔοικεν ὀρροῦ

μνημονεύειν, ἀνάμνησιν ἑαυτῷ τινὰ γράφων τήνδε. δειλίαν μὲν ἐργάζεσθαι τὸν φλεγματικὸν ὀρρόν εἰκὸς ἐστίν, οὐ μὴν ἀγρυπνίαν ἢ ταραχήν ἢ κίνησιν ψυχῆς πτωώδη. τὸ νωθρὸν γὰρ αὐτῷ καὶ ψυχρὸν ὑπάρχει μόνον, οὐ τὸ δακνώδές τε καὶ κακόηθες, εἰ μὴ ποτ' ἄρα καὶ τοῦτο διαφθαρὲν ὅξυ ἢ ἀλμυρὸν τε γένοιτο. ἀλλ' ἐκεῖνό γε ζητήσεως ἄξιόν ἐστιν ὅπερ ἔφη καὶ εἴτε φαῦλον εἴτε χρηστόν. εἰ μὲν γὰρ ἀπλῶς τι ἀποφαίνοιτο

φαῦλον εἶναι τὸ ἰχωροειδὲς αἷμα, καλῶς δόξει λέγειν. τὸ γὰρ οὕτω λεγόμενον πᾶν πρὸς τὸ κατὰ φύσιν παραβάλλεται· εἰ δέ τις τῶν ἄλλων χυμῶν ἰχώρσιν ἀντιπαραβάλλων τὸν τοῦ αἵματος ἰχώρα, μὴ πονηρὸν ἢ ἀγαθὸν εἶναι λέγοι καὶ οὕτως ἀληθεύειν ὀρθῶς νομισθεῖη. πολλάκις δ' εἰώθασιν καὶ οἱ νῦν ἄνθρωποι καὶ οἱ παλαιοὶ τὸ ἥττον μοχθηρὸν ὀνομάζειν ἀγαθὸν ἢ χρηστὸν ἢ ἐπαινετὸν ἢ τι τοιοῦτον, καὶ μάλισθ' ὅταν ἡ μεγάλη τις ὑπεροχὴ τοῦ πάνυ μοχθηροῦ πρὸς τὸ μετρίως ἀποκεχωρηκὸς τοῦ κατὰ φύσιν, ὥστε καὶ τὸ ἰχωροειδὲς αἷμα ζητοῦντος τοῦ Ἱπποκράτους, εἴτε φαῦλον εἴτε χρηστὸν ἐστὶ, δυνάμεθα

ἂν ἡμεῖς ἀποφήνασθαι, τῷ μὲν ἀρίστῳ προβαλλόμενον αἵματι φαῦλον ὑπάρχειν αὐτὸ, τοῖς δ' ἄλλοις ἅπασιν, οἷσιν ἰχώρ ἐτέρου τινὸς ἀναμείκται χυμοῦ μοχθηροῦ, πολλῷ βέλτιόν τε καὶ αἰρετώτερον καὶ διὰ τοῦτο χρηστὸν.

Chapter 6.2

Section 6.2.43

Οἷσι σπλὴν κατάρροπος, πόδες καὶ χεῖρες καὶ γούνατα θερμὰ, ρίς καὶ ὦτα ψυχρὰ αἰεῖ. ἦρα διὰ τοῦτο ὅτι λεπτὸν τὸ αἷμα, ἦρα καὶ φύσει τὸ τοιοῦτον οὗτοι ἔχουσιν.

Ὅτι μὲν κατάρροπος σπλὴν ὁ κάτω τὴν ῥοπὴν ἔχων λέγεται καὶ δι' αὐτῆς τῆς φωνῆς ἐστὶ μαθεῖν. εἴτε δ' ἐπὶ τῶν κατ' αὐτὸν ὄγκων ἐν τοῖς κάτω μέρεσι συνισταμένων εἴθ' ὅταν εἰς αὐτὰ τὰ κάτω μόρια τοῦ σώματος ὡθεῖ τοὺς ἐν αὐτῷ μοχθηροὺς χυμοὺς, ὠνόμασε κατάρροπον σπλὴνα, τοῦτο οὐκέθ' οἷον τε πρὸς τῆς φωνῆς διδαχθῆναι δυνατόν γε μὴν ἐστὶν ὅσον ἐπὶ τῇ τῶν πραγμάτων φύσει, κατ' ἄμφω τὰ εἰρημένα δέξασθαι κατάρροπον ὑπ' αὐτοῦ λελέχθαι τὸν

σπλὴνα. πόδες γὰρ φησι καὶ χεῖρες καὶ γόνατα θερμὰ, ρίς δὲ καὶ ὦτα ψυχρὰ. τὰ μὲν οὖν γόνατα καὶ τοὺς πόδας ἐν κατάρρόπῳ σπλὴνι θερμὰ φαίνεσθαι λόγον ἔχει, καθάπερ καὶ τὰς ῥίνας καὶ τὰ ὦτα ψυχρὰ· τὰς δὲ χεῖρας οὐκ ἔστιν εὐλογον θερμὰς ὑπάρχειν ἐν κατάρρόπῳ νοσήματι. μᾶλλον μὲν γὰρ ἂν τις αὐτὰς τῶν ἄνω θεῖη μορίων, εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' οὐ τῶν κάτω. τοῦ δ' οὖν ὦτα μὲν καὶ ῥίνας εἶναι ψυχρὰ, τὰ κάτω δὲ θερμὰ, σκοπῶν τὴν αἰτίαν ὁ Ἱπποκράτης ἔφη, ἅρα γε διὰ τοῦτο ὅτι τε λεπτὸν ἔχουσι τὸ αἷμα ἢ ὅταν σπλὴνες γένωνται κατάρροποι, τινὲς δ' οὐ τοῖς σπλησὶν ἀντιδιδαιρεῖσθαι φασὶ τὸ ἅρα καὶ φύσει τὸ τοιοῦτον οὗτοι ἔχουσιν; ἀλλὰ τῷ μετ' αὐτὸν γεγραμμένῳ καὶ ποιοῦσιν ὅλην τὴν λέξιν τοιαύτην. ἅρα καὶ φύσει τὸ τοιοῦτον οὗτοι ἔχουσιν ἢ τοῖς ἐμπυήμασιν; ἐπισκεπτέον οὖν ἐφεξῆς ἀκριβέστερον ὑπὲρ αὐτοῦ ἢ τοῖς ἐμπυήμασι, τούτοις προειρημένοις συνάπτουσιν οἱ οὕτω γράφοντες. ὅσοι δ' ἀρχὴν αὐτὸ βούλονται τῶν ἐφεξῆς γεγραμμένων τὸ ἢ ἀφαιροῦσι καὶ τοιάνδε τινὰ ποιοῦσι τὴν λέξιν· τοῖς ἐμπυήμασιν

ὁρος, τοῖσι μέλλουσιν ἐκπύσκειν, αἱ κοιλίαι ἐκταράσσονται. γνώρισμα

τῶν μελλόντων ἐκπυῖσκειν τιθέμενοι τὴν ταραχὴν τῆς γαστρὸς. εἴη δ' ἂν οὐ πάντων τῶν ἐκπυῖσκόντων, ἀλλὰ μόνων ὅσα ῥήγνυνται τῇ διὰ τῶν ἐντέρων ἐκκρίσει, τὸ σημεῖον τοῦτο γράφων ὁ Ἱπποκράτης. εἰ δ' ἄνευ τοῦ διορίσασθαι περὶ ποίων λέγει τὴν ἐρμηνείαν ἐποιήσατο, θαυμαστὸν οὐδέν, ἐὰν τοῦ κατ' ἀρχὰς εἰρημένου μεμνήμεθα τοῦ γράφειν ἑαυτῷ ταῦτα παρασκευάς τινας εἰς συγγράμματα. μόνον γὰρ ἥκει πρὸς ἀνάμνησιν ὧν βούλεται δηλοῦν ἑαυτῷ, προκείμενον ἐν γραφῇ τὸ, κοιλία ἐκταράσσονται, λέγοντος αὐτοῦ κοιλίας ἐπιταράσσεσθαι τοῖς τοιοῦτοις ἐμπυήμασιν, ὧν μελλόντων ῥήγνυσθαι προδιῖδροῦται τις ἰχώρ λεπτὸς ἐκ τοῦ πύου, δι' ὧν δακνόμενα τὰ ἔντερα ταραχὴν τινα τῆς γαστρὸς ἐργάζεται, τουτέστι δῆξεις τε καὶ προθυμίας συνεχεῖς ἐπ' ἀποκρίσεις· ἔνιοι δὲ καὶ τοιάνδε τινὰ γραφὴν ἴσασι.

Chapter 6.2

Section 6.2.44

Τοῖσιν ἐμπυήμασιν ὀμφαλὸς ὄρος, οἷσι μέλλουσιν ἐκπυῖσκειν, κοιλία ταράσσονται.

Βουλόμενος δηλοῦσθαι συντόμως τὸ διὰ τοῦ προγνωστικοῦ σαφῶς εἰρημένον, ἥκιστα δὲ τὰ ὑποκάτω τοῦ ὀμφαλοῦ εἰς διαπύησιν τρέπεται. οἷς μέντοι μέλλει διαρρήγνυσθαι τὸ ἐμπύημα, κοιλία προεπιταράσσονται. πολυειδῶς δὲ καὶ ἄλλως γράφουσι καὶ διαιροῦσιν οὐ ταύτην μόνον τὴν ῥῆσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τὰς πλείστας, ἐξηγησάμενοι τοῦτο τὸ βιβλίον, ὥς ἀπορρέῦσαι τινα τῶν ἐπὶ τὰ τῆς τέχνης ἔργα σπευδόντων. φαίνονται τινες ποιεῖν ὅπερ ὁ Τίμων εἶπεν·

εἰκάζων τί θέλεις, ὀλίγον κρέας, ὅστέα πολλά.

τινὲς δὲ καὶ τὴν ἐξῆς ῥῆσιν ἥς ἀρχή, σπλὴν σκληρὸς οὐ τὰ ἄνω, ταύτη συνάπτουσιν, ἵνα ἐπὶ τῶν κατὰ σπλῆνα διαφορῶν ὁ λόγος ἧ γινόμενος αὐτῷ· μεταβάντες οὖν ἐπ' ἐκείνην ἴδωμεν τὰς διαφοράς, ἔχουσι γὰρ τι χρήσιμον.

Chapter 6.2

Section 6.2.45

Σπλὴν σκληρὸς οὐ τὰ ἄνω, κάτω στρογγύλος, πλατὺς, παχὺς, μακρὸς, λεπτός.

Τῶν ἐν σπληνὶ παρὰ φύσιν ὄγκων ἐν ταύτῃ τῇ ῥήσει διαφορὰς ἔγραψεν, ὑποτυπούμενος ἑαυτῷ τάχα, διότι καταρρόπου σπληνὸς ἐμνημόνευσεν. ἢ γοῦν πρώτη διαφορὰ μία τῶν τοιοῦτου σπληνός ἐστιν, ὁπότεν μὲν σκληρὸς ἦ, μὴ μέντοι τὰ ἄνω, πρόδηλον ὅτι τὸ κάτω σκληρὸς ἐστιν. ἢ δευτέρα δὲ ὧν εἶπεν ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει διαφορὰ τῶν καταρρόπων σπληνῶν αὐτῶν πάλιν ἐστὶν ἰδίᾳ. τούτων γὰρ τῶν καταρρόπων σπληνῶν

κοινῶς ἐχόντων τὰ μὲν ἄνω μέρη μὴ ἔχειν σκληρὰ, τὰ κάτω δ' ἔχειν, ὁ μὲν τίς ἐστὶ στρογγύλος, ὁ δὲ πλατὺς, ὁ δ' ἐπὶ μῆκος ἠϋξημένος, ἥτοι σὺν ὄγκῳ παρὰ φύσιν ἢ χωρὶς τούτου μόνην ἐσχηκῶς τὴν κατὰ τὸ μῆκος ἐπίδοσι. ἐδήλωσε δὲ τὴν μὲν προτέραν ἐν τῷ φάναι, παχὺς, μακρὸς· τὴν δὲ δευτέραν ἐν τῷ μακρὸς, λεπτὸς. δις γὰρ τοῦ μακρὸς ὑφ' Ἱπποκράτους γεγραμμένου

καθάπερ ἂν τις εἰκάσειε, τὸ ἕτερον ἀφεῖλον οἱ ἐγγραφόμενοι καὶ τοιαύτην ἐποίησαν τὴν ῥῆσιν, οἷαν ἄρτι προέγραψα. κατὰ λόγον δ' ἐστὶ πρώτης μὲν αὐτῶν μεμνημονευκέναι διαφορᾶς, καθ' ἣν ἔφη, σπλὴν σκληρὸς οὐ τὰ ἄνω, τουτέστι τὰ κάτω σκληρὸς, ὥσπερ καὶ κατάρροπος ἐστίν. εἴτα πάλιν αὐτοῦ διαφορᾶς τέσσαρας εἴρηκε· μίαν μὲν ἐν ἣ στρογγύλος ἐστὶ, δευτέρα δὲ ἐν ἣ πλατὺς, ἀμφοτέρων τούτων ἐχουσῶν κοινὸν τὸ μὴ προσηυξησθαι κατὰ μῆκος τὸν σπλῆνα. δύο δ' ἄλλας διαφορὰς τὴν μὲν ἐτέραν καθ' ἣν μακρὸς καὶ παχὺς γίνεται, τὴν δ' ὑπόλοιπον καθ' ἣν μακρὸς καὶ λεπτὸς. δις γὰρ, ὡς ἔφη, γεγραμμένου τοῦ μακρὸς, εἰκὸς ἐστὶν ὡς περιττὸν παρελθεῖν τὸν ἀντιγραφόμενον ἐκ τῶν ἀρχαίων ὑπομνημάτων. ἡ μὲν οὖν παλαιὰ γραφὴ τοιαύτη τίς ἐστίν, ἐν ἣ τὸ μακρὸς ἐγὼ φημι δις ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένον ἅπαξ γραφῆναι πρὸς τοῦ βιβλιογράφου. δυνατόν δ' ἴσως ἐστὶ καὶ ἅπαξ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους ἢ γεγραμμένον ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ τε παχὺς καὶ λεπτὸς ἀπὸ κοινοῦ δέξασθαι, συνῆφθαι τῷ τε προειρημένῳ καὶ τῷ μετ'

αὐτὸ λεγομένῳ. πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα τοιαῦτα τοῖς παλαιοῖς εὕρισκεται. τοὺς δ' ἐξηγητὰς ἐθαύμασα πολυειδῶς μεταγράψαντας τὴν ῥῆσιν, ἄλλον ἄλλως. εἵπερ γὰρ ὅλως ἀποχωρεῖν τις τολμᾷ παλαιᾶς γραφῆς, κατὰ τι πιθανὸν χρή τοῦτον πράττειν ὥσπερ ἔφη ἐγὼ νῦν εὐλογον εἶναι, ἐφ' ᾧ δις γεγραμμένου τοῦ μακρὸς παραλελείφθαι τὸ ἕτερον. ὅτι δ' οὕτως ἔχουσιν τὴν γραφὴν ἐπίστανται πάντες οἱ παλαιοὶ ἐξηγηταὶ μαρτυρία καὶ περὶ τοῦ Ζεύξιδος ἂν εἴη ἀρίστη. οὗτος γὰρ ὡς κακῶς ἐξηγησαμένου τοῦ Γλαυκίου τὴν προκειμένην ῥῆσιν οὐδὲν μὲν ἐγκαλεῖ περὶ τῆς γραφῆς, καίτοι γ' ἀπόρου καὶ ταύτης τῆς λέξεως φαινομένης αὐτῷ, ὅτι δὲ προσέθηκεν ἀποφάσεις τοῖς εἰρημένοις μέμφεται. φησὶ γὰρ ἀπορούμενον αὐτὸν καὶ μὴ δυνάμενον ἐξηγήσασθαι τὴν προκειμένην ῥῆσιν ἅπασιν τοῖς προειρημένοις ἀποφάσεις προστεθεικέναι, ὡς εἰ καὶ οὕτως ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης· κάτω στρογγύλος, οὐ πλατὺς, οὐ μακρὸς, οὐ λεπτὸς. ἡγεῖτο γὰρ Γλαυκίας ἀδύνατον εἶναι τὸν σπλῆνα ταῦτα τὰ πάθη δέξασθαι, μὴ δυνάμενα συνυπάρχειν, ὥσπερ ἀναγκαῖον ὃν ἐφ'

ἐνὸς ἀνθρώπου πάντων ἀκούειν αὐτῶν. ἀλλ' οὐ διαφορὰς ἐφεξῆς αὐτῶν γράψαι τὸν Ἱπποκράτην πρὸς ἀνάμνησιν ὡς ἔμπροσθεν ἔγραψε δυσπνοίας τε καὶ πυρετῶν, οὕτω νῦν τῶν ἐν τοῖς κατάρροποις σπλησὶ παρὰ φύσιν ὄγκων. εἰ δ' ἔξεστι προστιθέναι τοῖς καταφατικοῖς εἰρημένοις ἀποφάσεις, ἅπαν οὕτω τις διαφθείρει δόγμα καὶ γνώμην οὐδεμίαν φυλάξει τῶν παλαιῶν βεβαίαν.

Chapter 6.2

Section 6.2.46

Ἦσσον τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσιν.

Οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν νοεῖν ἢ ὅτι τὰ εἰρημένα τῷ σπληνὶ συμβαίνειν ἦττον γίνεται τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσι. αἰτίαν δὲ τούτου καὶ Ροῦφός φησι καὶ Σαβῖνος, διότι τὸ αἷμα καθαίρεται τῇ κορυζῇ. διὰ τοῦτο γὰρ οἴονται τὸ μηδὲν ἡκεῖν ἐπὶ τὸν σπλῆνα. βέλτιον δ' εἰς καθολικὸν ἀνάγεσθαι λόγον, οὐκ εἰς κατὰ μέρος αὐτό. πάνυ γὰρ ἐστὶ

σπάνιον ἐν ὅλῳ τῷ σώματι δύο τινὰ μόρια παραπλησίως ἔχειν ἀσθενῇ. τοῖς πλείστοις γὰρ ἐν γε τοιοῦτον φαίνεται γινόμενον, εἰς ὃ κἂν πληθώρα κἂν κακοχυμία τις ἐν τῷ σώματι γένηται, πάντα σύρρει τὰ περιττά. φθάσαντος δ' ἐνὸς αὐτὰ δέξασθαι, τὰ λοιπὰ κατὰ φύσιν ἔχοντα διαμένει. οὐ μόνον οὖν τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς τῶν ἀναπνευστικῶν τι μορίων ἢ τῶν κατὰ νεφρούς καὶ ἥπαρ ἢ κοιλίαν ἀσθενὲς ἔχουσι φύσει, μᾶλλον ἐκεῖνο πάσχον εὖροις ἂν ἢ τὸν σπλῆνα. τούτου δὲ ὄντος κοινοῦ καὶ καθόλου, προσθεῖη ἂν τις ἴδιον τῶν νῦν λεγομένων, ἐφ' ὧν ἀθροίζεται φλεγματῶδες ὑγρὸν ἢ λεπτὸν καὶ ὑδατῶδες, οἷοι πέρ εἰσι καὶ οἱ ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεις, τούτοις μὴ πάνυ τι τοὺς παρὰ φύσιν ὄγκους ἐν σπληνὶ συνίστασθαι, παχέσι καὶ μελαγχολικοῖς ἐπομένους χυμοῖς.

Chapter 6.2

Section 6.2.47

Ἦ περὶ τὸν νοσέοντα οἰκονομία καὶ αἰ ἐς τὴν νοῦσον

ἐρωτήσεις, ἃ διηγείται, οἷα, ὡς ἀποδεκτέον οἱ λόγοι, τὰ πρὸς τὸν νοσέοντα, τὰ πρὸς τοὺς παρεόντας καὶ τὰ ἔξωθεν.

Ἐξεῦρεν οἰκεῖον ὄνομα τῶν μελλόντων ρηθήσεσθαι λόγων, οἰκονομίην εἰπών. οὐ γὰρ ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις σχεδὸν ἅπασι συγγράμμασιν, ἦτοι διαγνώσεις παθῶν ἢ θεραπείας ἢ προγνώσεις τῶν ἐσομένων ἔγραψεν, οὕτω καὶ νῦν. ἀλλ' ὅπως ἂν τις ἐπιδεξίως, οἷς ἐμάθομεν ἱατρικοῖς θεωρήμασι χρῶτο, διέρχεται κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν, οὐ κατὰ μέρος ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ τὰ καθόλου κεφάλαια μόνον γράφων. καὶ πρώτου γε μέμνηται κατὰ ταῦτα τῶν ἐρωτήσεων, ἃς ὁ ἰατρός δηλονότι ποιεῖται πρὸς τὸν κάμνοντα, δευτέρου δὲ τῶν διηγήσεων αὐτοῦ. πολλὰ γὰρ εἰώθασιν οἱ κάμνοντες διηγέισθαι, δυνάμενα τὴν γνώμην ἐνδείξασθαι τοῦ λέγοντος. ὡς εἴ γε μὴ πρότερον εἰδείημεν αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ὧν ἂν διηγῆσάτο, συνήσομεν, ὅποῖός τις ἐστίν, οὕτως αὐτῷ προσφέρεσθαι. φρόνιμον μὲν γὰρ εἰ γνωρίσας εἶναι τόνδε τινὰ

τὸν ἄνθρωπον, ἔτι τε μὴ δειλὸν, ἀληθεύειν πειραθήσῃ μηδὲν ὑποστελλόμενον τῶν κατὰ τὴν νόσον ἐσομένων. ἄφρονα δὲ καὶ δειλὸν ὧν ἂν εὐθυμότερος

γένοιτο, πάντα ταῦτα ἐρεῖν μετὰ τοῦ μηδὲν μέγα ψεύδεσθαι. κἂν ἀναγκασθῇς δὲ ποτε διὰ δειλίαν ἐσχάτην τοῦ κάμνοντος ἐπαγγεῖλασθαι σωτηρίαν αὐτῷ βεβαίαν. ἀλλ' ἐξελθὼν γε τοῖς κηδομένοις αὐτοῦ τάληθ' ἠφράζε. πειρῷ δὲ καὶ αὐτοῖς τοῖς κάμνουσι, κἂν ἄκρως εἰσὶ δειλοὶ, μὴ καθάπερ οἱ προχείρως ψευδόμενοι τὴν σωτηρίαν ἐπαγγέλλεσθαι χωρὶς τοῦ προσθεῖναι σε τὴν ἀρχὴν ἔσεσθαι ταύτην, ἅπαντα πράττοντος αὐτοῦ καλῶς καὶ πειθομένου τοῖς προστάγμασι τῶν ἰατρῶν. οὕτω γὰρ οὐτ' ἐκεῖνος ἀθυμήσει καὶ σὺ πολλάκις ἀληθεύσεις. τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν ἐπισφαλῶν νοσημάτων ἀνατρέπουσι τοὺς κάμνοντας ἀπειθοῦντας τοῖς ἰατροῖς. ὥς ὀλίγα πάνυ τὰ πάντως ἀναιρεθήσεται, ἐὰν μὴθ' ὁ ἰατρὸς ἀμαρτάνοι μὴθ' ὁ νοσῶν μὴθ' οἱ ὑπηρεται, μὴτ' ἄλλο τι τῶν ἔξωθεν ἐκ τύχης γένηται βλαβερόν. ὅσοι γὰρ ἐν σφαλεροῖς

νοσήμασι πλέον ἢ προσῆκεν τοὺς κάμνοντας εὐθύμους ποιοῦσι, πολλαπλασίαν αὐτοῖς ἀθροίζουσι δυσθυμίαν ἐν ταῖς ἐξῆς ἡμέραις, ὅταν ἤτοι χεῖρον φαίνεται τὸ νόσημα γινόμενον ἢ χρονίζῃ παρὰ τὴν ἐπαγγελίαν τῶν ἰατρῶν. ἀλλὰ καὶ θαρρήσαντες, ὡς ἀκινδύνως νοσοῦντες οἱ πλείους τῶν ἀνθρώπων, οὐ πάνυ κατήκοοι γίνονται τῶν ἰατρῶν. ἄμεινον μὲν οὖν ἐπίστασθαι τὸ τοῦ κάμνοντος ἥθος, ἐμπροσθεν ὅθ' ὑγίαινε πεπειραμένον. εἰ δὲ νῦν αὐτῷ πρῶτον ἐτυγχάνομεν, ἐξ ὧν διηγείται συνήσομεν ὁποῖός τις ἐστίν. ἐφ' ὧν δὲ προγινώσκομεν, ἐξὸν μὲν τι πρὸς τὴν νόσον ἐξευρίσκειν. εἰ γὰρ κόσμιος ὧν φύσει θρασέως ἀποκρίνεται καὶ φρόνιμος ὧν ἄφρων φαίνεται κατὰ τὴν διήγησιν, ἐνδείξεις ἡμῖν ἐντεῦθεν ἔσται τοῦ βεβλάφθαι τὴν διάνοιαν αὐτῷ. καθάπερ εἰ καὶ νήφων καὶ φρονιστῆς ἢ ἀγρυπνητικὸς εἴη καὶ φύσει χαίρων τῷ διηγέσθαι μακρὰ, νωθρὸς φαίνεται περὶ τὰς διηγήσεις ἢ τὰς ἀποκρίσεις, κἄξ αὐτῆς δὲ τῆς φωνῆς ἐνεστί τι τεκμήρασθαι περὶ τῆς νόσου. τινὲς μὲν γὰρ μόγις φθέγγονται, τινὲς δὲ βραγχῶδες ἢ ὀξύ περὶ τὸν

τῆς νόσου καιρόν. ἔνιοι δὲ ψελλίζουσιν τε καὶ τραυλίζουσιν, ὧν ἕκαστον ὁποῖόν τι σημαίνει μεμάθηκας ἐν ἑτέροις. ἐκ μὲν δὴ τῶν τοιούτων ὁ ἰατρὸς γινώσεται τι περὶ τοῦ νοσοῦντος, ὁποῖος τὴν γνώμην καὶ τὸ ἥθος, αὐτῆς δὲ τῆς νόσου τίς θ' ἡ ἰδέα. πάλιν δ' αὐτὸς ἐπιδείξεται τῷ τε κάμνοντι καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ὁποῖός τις ἐστὶ τὴν τέχνην ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων. καὶ ῥῖνα μὲν γὰρ ὠξυμένην καὶ ὀφθαλμοὺς κοίλους καὶ κροτάφους συμπεπτωκότας ἰδὼν τις ἐν ὀξεί νοσήματι πυνθάνεται μὴ τις κένωσις αὐτῷ γέγονεν ἢ ἀγρυπνία καὶ λύπη, μὴ σιτίων ἐνδεια καὶ κόπος ἰσχυρός. εἰ δ' ἀσύμπτωτον θεασάμενος, ἐρήσεται μὴ τις συνήθων ἐκκρίσεων ἐπίσχεσις ἢ παρὰ τὸ ἔθος ἀργῶς καὶ πλησμονῆς διηλήθη. δυνήσεται δὲ καὶ περὶ ψύξεως, ἐγκαυσεώς τε καὶ οἰνοπόσεως πολλῆς, ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα πυνθάνεσθαι κατὰ τρόπον, ὥστε ἐν αὐτῷ τούτῳ πρῶτον ἐπαινεθῆναι πρὸς τῶν παρόντων. ἐὰν γὰρ τὰ προγεγονότα καὶ τὰ προγινωσκόμενα τῷ τε κάμνοντι καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ὁ ἰατρὸς

πυνθάνηται, θαυμάζουσιν εὐθέως αὐτὸν, ὥσπερ εἰ καὶ τινα τῶν ἐναντίων τοῖς γεγονόσιν ἐρωτᾷ, καταγινώσκουσιν. ἀλλὰ καὶ τῶν συμβεβηκότων τοῖς κάμνουσιν ἔνια, πρὶν ἀκοῦσαι παρ' αὐτῶν, ἐν μέσῳ σχήματι λέξεως,

ἐρωτήσεώς τε καὶ ἀποφάσεως, ἐὰν εἰπὼν ἐπιτύχη, θαυμάζεται. λέλεκται δ' ἅπαντα ταῦθ' ἡμῖν ἐτέρωθι καὶ νῦν, ὡς ἔφην, Ἱπποκράτους αὐτὰ μόνα, τὰ τε πρῶτα κεφάλαια διερχομένου καὶ ἡμεῖς κατὰ τινα πρώτην τομὴν αὐτὰ διήλθομεν. εἰ δὲ τὰ κατὰ μέρος ἅπαντα λέγοιμι, τὰ τε εἰς τὸ προγνωστικὸν ὑπομνήματα καὶ τὰ περὶ κρίσεων, ἐνταῦθα μεταφέρειν ἀναγκασθήσομαι. τούτων δ' ἕξωθέν ἐστιν εἰς τὴν οἰκονομίαν τε καὶ χρῆσιν ὠφελοῦντα καὶ τῶν ὑφ' Ἡροδότου γραφέντων ἓνια κατὰ τὸ βιβλίον ὃ ἐπέγραψεν αὐτὸς ἰατρὸν. εἴρηται δὲ καὶ πρὸς ἡμῖν ἐν οἷς καὶ περὶ τοῦ προγινώσκειν διερχόμεθα. ἀναλαβόντες οὖν αὐθις ἐξ ἀρχῆς τὰ κεφάλαια τοῦ λόγου μεταβῶμεν ἐπὶ τι τῶν ἐξ ἀρχῆς γεγραμμένων. ὥσπερ ἐν τῷ βίῳ τὸ κτᾶσθαι τὰ προσήκοντα πάντα, λέγω δὲ

ἐσθῆτα καὶ σκεύη καὶ οἰκέτας, ὑποζυγία τε καὶ ἄλλα θρέμματα καὶ οἰκείας καὶ σῖτον καὶ χέδροπα καὶ τραγήματα καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον, ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, διαφέρει πάμπλου τοῦ χρῆσθαι τούτοις προσηκόντως, ὅπερ ὀνομάζουσιν οἰκονομίαν. οὕτω καὶ κατὰ τὴν ἰατρικὴν οὐ ταύτῃ ἐστι τὸ μαθεῖν τὴν τέχνην τῷ χρήσασθαι προσηκόντως οἷς ἔμαθέ τις, ἐπιστάμενος ἐν καιρῷ μὲν αὐτὸς ἐρωτήσιν καὶ εἰπεῖν, ἐν καιρῷ δ' ἀκοῦσαί τι τοῦ κάμνοντος ἢ τῶν οἰκείων αὐτοῦ διαλεχθῆναι τε αὐτοῖς, ὅπως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ὡς χρησιμώτατοι γίνονται, προνοήσασθαι τε τῶν ἕξωθεν, ἃ παρορᾶται τοῖς ἰατροῖς καὶ τοῖς οἰκείοις τοῦ κάμνοντος. ὦν μάλιστα χρήσιμα τὰ περὶ τὰς κατακλίσεις εἰσὶν ἢ τῶν οἰκιῶν ὅλην μοχθηρῶν οὐσῶν ἢ τῶν οἴκων ἐν οἷς οἱ νοσοῦντες κατάκεινται δι' ὁσμὴν μοχθηρὰν ἢ ἀέρα θερμόν ἢ ψυχρόν ἰσχυρῶς ἢ εὐρώτος πλήρη. καὶ περὶ τῆς ἐνοχλήσεως δὲ τῆς ἐκ τῶν γειτνιώντων ἢ τῆς τῶν παρόντων κατὰ τὰς δημοσίας ὁδοὺς προνοήσασθαι χρὴ τὸν ἰατρὸν, διαλεχθῆναι δὲ περὶ τούτων ἀπάντων τοῖς οἰκείοις τε καὶ φίλοις

νοσοῦντος. αὕτη γάρ ἐστι καὶ τοιαύτη τις ἢ περὶ τοὺς κάμνοντας οἰκονομία.

Chapter 6.2

Section 6.2.48

Ὅτι ἐν θερμωτέρῳ στερεωτέρῳ, ἐν τοῖσι δεξιόσι καὶ μέλανες διὰ τοῦτο καὶ ἔξω αἱ φλέβες καὶ χολωδέστεροι μᾶλλον.

Οὐδὲν θαυμαστόν ἐστι κἀνταῦθα παραλελειφθαι τὸ συνέχον μάλιστα τὸν ὅλον λόγον. οὐ γὰρ σύγγραμμα ἐστὶ τὸ βιβλίον τοῦτο πρὸς ἔκδοσιν γεγρονός, ἀλλὰ παρασκευαί τινες ἢ ὑποτυπώσεις ὁποίας ἑαυτοῖς εἰώθαμεν ποιεῖσθαι, ὡς εἴ γε σύγγραμμα ἦν, οὕτως ἂν ἀρχόμενος ὡς ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ἔγραψε, προσέθηκε τὰ ἐφεξῆς, τὸν ὅλον λόγον ποιησάμενος τοιοῦτον. ἔμβρυα τὰ μὲν ἄρρενα ἐν τοῖσι δεξιόσι μέρεσι τῆς μήτρας μᾶλλον εὐρίσκεται συνιστάμενα, τὰ δὲ θήλεα κατὰ τὸν ἕτερον κόλπον αὐτῆς τὸν ἀριστερόν. εἰκός γάρ ἐστιν ἐν τῷ θερμωτέρῳ μέρει τῆς μήτρας τὸ θερμότερον συνίστασθαι, θερμότερον δὲ ἐστὶ τὸ ἄρρεν, ὡς

δηλοῖ καὶ τὸ τῶν φλεβῶν μέγεθος ἐν αὐτῷ καὶ ἡ χροῖα. μελάντεροι γὰρ τοῦπίπαν οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν. οὕτω μὲν εἰ σύγγραμμα ἔγραφεν ὁ Ἱπποκράτης, ὁμοίως τῷ περὶ ἀγμῶν καὶ ἄρθρων καὶ προγνωστικῷ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιοῦτοις ἐπεποιήτο τὴν ἐρμηνείαν. ἐπεὶ δ', ὡς ἔφην, ἑαυτῷ μόνῳ ταῦτα ὑπετυπώσατο, διὰ τοῦτο περιέλειπται τὸ κεφάλαιον τοῦ λόγου, μὴ δηλώσαντος αὐτοῦ περὶ τῶν κατὰ τὴν κύησιν ἀρρένων λέγεται ταῦτα. τὸ μέντοι ἄρρην ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τῆς μήτρας κυΐσκεσθαι καὶ ἄλλοι τῶν παλαιοτάτων ἀνδρῶν εἰρήκασιν. ὁ μὲν γὰρ Παρμενίδης οὕτως ἔφη, δεξιτεροῖσι μὲν κούρους, λαιοῖσι δ' αὖ κούρας. ὁ δ' Ἐμπεδοκλῆς οὕτως·

ἐν γὰρ θερμότερῳ τὸ κατ' ἄρρην ἐπλετο γαίης.

καὶ μέλανες διὰ τοῦτο καὶ ἀνδρωδέστεροι ἄνδρες καὶ λαχνήεντες μᾶλλον. ὅτι δὲ ἀληθές ἢ περὶ τῆς κράσεως τοῦ ἄρρηνος ὡς θερμότερου δόξα, τελέως ὁ λόγος ἐν τοῖς περὶ κράσεως ὑπομνήμασιν ἐξείργασται. νυνὶ δ' ὡς πολλάκις εἶπον, οὐκ ἀποδεικνύναι

τὰ δόγματα πρόκειται τὰ Ἱπποκράτεια, ὅτι μὴ πάρεργον, ἀλλὰ τὴν λέξιν ἐξηγεῖσθαι. καὶ ταύτην οὖν τινες τῶν νεωτέρων ἐξηγητῶν ἐτόλμησαν μεταγράψαι τὸ στερεωτέρων καὶ ποιῆσαι στερεώτεροι. δοκεῖ γὰρ αὐτοῖς ἄλογον εἶναι τὸ δεξιὸν μέρος τῆς μήτρας ὡς περ θερμότερον, οὕτω καὶ στερεώτερον λέγεσθαι. φαίνεται γὰρ ὁμοίως ἔχον ὅσον ἐπὶ στερεότητι καὶ διὰ τοῦτο χρῆναι γράφειν φασίν, ὅτι θερμότεροις στερεώτερον ἐν τοῖσι δεξιούσι καὶ μέλανες διὰ τοῦτο, δηλούσης τῆς λέξεως ἐν τῷ θερμότερῳ τῆς μήτρας μέρει κυΐσκεσθαι στερεώτερον, ἐν ἴσῳ τῷ ἰσχυρότερον καὶ εὐρωστότερον, ἐπειδὴ καὶ θερμότερόν ἐστι φύσει. περὶ δὲ τῆς ἀληθείας τοῦ δόγματος οὐ νῦν ὡς ἔφην εἶναι λέγειν καιρός. ἐπεὶ δ' ἐνιοὶ πρὸς τοὺς εἰπόντας ἅπαντα δεξιὰ μέρη τῶν ἀριστερῶν εἶναι θερμότερα καὶ ἰσχυρότερα διὰ τὴν τοῦ ἥπατος θέσιν, ἀντιλέγοντες ἔφασαν, ἀλλ' ἐκ τε τῶν ἀριστερῶν ἢ καρδία κεῖται καὶ φαίνεται μήθ' ὁ δεξιὸς ὀφθαλμὸς τοῦ ἀριστεροῦ μᾶλλον βλέπων μήτε τὸ οὖς ἀκοῦον ἢ τὸ σκέλος βαδίζον, ἀλλ' ἐπὶ τῆς χειρὸς μόνης τὸ

τοιοῦτον δοκεῖ πιθανὸν εἶναι, διὰ τοῦτο ὀλίγα πρὸς αὐτοὺς εἰρήσεται. μεγίστη γὰρ ἀπόδειξις τοῦ τὰ πλεῖστα τῶν ἀρρένων ἐν τοῖς δεξιούσι μέρεσι κυΐσκεσθαι τὸ ἐκ τῆς ἀνατομῆς τῶν ζώων φαινόμενον. δύο γοῦν ἐχούσης κόλπους τῆς μήτρας συναπτομένους, κατὰ τὸν αὐχένα κοινὸν ἀμφοῖν ὄντα, τὰ μὲν ἄρρην τοῦπίπαν ἐν τῷ δεξιῷ φαίνεσθαι κυΐσκόμενα, τὰ θήλεα δ' ἐν θατέρῳ, κάλλιον ἢν τούτου φαινομένου ζητῆσαι τὴν αἰτίαν, οὐκ ἀνατρέπειν πειρᾶσθαι τὸ ἀληθές, ἀγνοίᾳ τῆς αἰτίας. ἀλλ' ὑμεῖς γε καὶ τὴν αἰτίαν ἐν ταῖς ἀνατομικαῖς ἐγχειρήσεσιν ἐμάθετε, θεασάμενοι πρὸς μὲν τὸ δεξιὸν μέρος τῆς μήτρας, μετὰ τὸ καθαρθῆναι τὸ αἷμα, κατὰ τοὺς νεφροὺς ἀφικνούμενον, εἰς δὲ τὸ ἀριστερὸν ἀκάθαρτόν ἐστι καὶ ὀρρώδες. ἐθεάσασθε δὲ καὶ τὴν καρδίαν ἐν τῷ μέσω τοῦ θώρακος κειμένην, οὐκ ἐν τοῖς ἀριστεροῖς. οἰηθῆναι δὲ τινὰς ἐνταῦθα κεῖσθαι μᾶλλον αὐτὴν εἰκός ἐστιν ἐκ τοῦ διασημαίνειν τὸν σφυγμὸν κατὰ τοῦτο τὸ μέρος, ὡς ἂν τῆς ἀριστερᾶς ἐν αὐτῇ κοιλίας σφυζούσης.

Chapter 6.2

Section 6.2.49

Συνεκρίθη, συνέστη ὀξύτερον, κινηθὲν ἐμολύνθη καὶ βραδύτερον αὖξεται καὶ ἐπὶ πλείῳ χρόνον.

Πολλάκις εἶπον ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ μυρίας εἶναι γραφάς, διὰ τὴν ἀσάφειαν ἄλλων ἄλλως αὐτὰς ῥυθμιζόντων, ὥς ἂν ἐκάστῳ δόξη τὸ τῆς ἐξηγήσεως ἔσεσθαι πιθανόν. ἀλλ' ἐγὼ τὰς παλαιὰς γραφάς προαιροῦμαι, καὶ ἂν ἀπίθανοι δοκῶσιν εἶναι καὶ μείζονα τὴν ἀπορίαν ἔχουσιν. δι' αὐτὸ γὰρ πιστεύοι ἂν τις αὐτὰς οὕτως εἰρησθαι. διότι καίτοι γ' ἀπορίας οὐσης περὶ τὴν ἐξήγησιν, ὅμως οἱ παλαιότατοι τῶν ἐξηγητῶν ἐν ταύταις ὁμολογοῦσιν. εἰ δέ γ' ἐτόλμων αὐτὰς μεταγράφειν, εἰς εὐπορωτέραν ἂν ὑπήλλαττον λέξιν ὥστε πιθανὴν γενέσθαι τὴν ἐξήγησιν. εἰ τοίνυν τῆς προκειμένης ῥήσεως οὕτως νῦν γεγραμμένης ἐν τοῖς παλαιοῖς ἀντιγράφοις. εἰδόντων δὲ καὶ τῶν παλαιῶν ἐξηγητῶν οὕτως αὐτὴν ἔχουσιν ἐξεῖλον οἱ πλείστοι τῶν νεωτέρων τὸ ἐμολύνθη. τινὲς δὲ καὶ τῷ κινηθὲν προσέθηκαν τὸ βραδύτερον, ὥς γενέσθαι

τὴν λέξιν τοιαύτην, συνεκρίθη, συνέστη ὀξύτερον, κινηθὲν βραδύτερον αὖξεται. τινὲς δὲ τὸ καὶ διὰ τοῦτο προὔταξαν τῆς λέξεως ὥς γενέσθαι τοιάνδε. καὶ διὰ τοῦτο συνεκρίθη, συνέστη. τό γε μὴν τῆς διανοίας οὐ μέγα παραλλάττοι κατὰ πάσας τὰς γραφάς, βούλονται γὰρ οἱ ἐξηγηταὶ συγκριθῆναι καὶ συστῆναι διὰ τοῦτο θάττον τὸ ἄρρην τοῦ θήλεος, ὅτι θερμότερόν ἐστι, καὶ κινηθῆναι δὲ θάττον αὐτὸ διὰ τοῦτό φασιν. καὶ μέντοι καὶ ὠμολόγηται σχεδὸν ἅπασιν τοῖς ἰατροῖς οὐ μόνον διαπλάττεσθαι θάττον, ἀλλὰ καὶ κινεῖσθαι τὸ ἄρρην τοῦ θήλεος. εἴρηται δὲ περὶ τούτων σαφῶς καὶ τῷ περὶ φύσεως παιδίου, ὡς περὶ γε καὶ παρὰ Διοκλεῖ κατὰ τὰ περὶ γυναικείων συγγράμματα. Ροῦφος δὲ φησι Διογένη τὸν Ἀπολλωνιάτην μόνον ἐναντίως ἀποφύνασθαι κατὰ τὸ περὶ φύσεως δεύτερον· ἐγὼ δὲ οὐκ ἐνέτυχον τῷ βιβλίῳ. μαρτυρεῖται γε μὴν καὶ πρὸς αὐτῶν τῶν κυουσῶν καὶ θάττον ἀρχόγενα κινεῖσθαι καὶ πλείονας καὶ σφοδροτέρας κινήσεις φαίνεσθαι κινούμενα τὰ ἄρρην. λέγεται δ' ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει, ὅτι μὲν θάττον ἐκινήθη τε καὶ

συνέστη, τουτέστιν ἐπάγη τε καὶ ἐστερεώθη. μετὰ ταῦτα δ' αὖξεται βραδύτερον τοῦ θήλεος τὸ ἄρρην, αὖξησιν δὲ πότερον ἢ ἦν κινούμενον ἴσχει μόνην ἢ τὴν ἐφεξῆς λέγει νῦν ἄδηλον. ἀληθὲς δὲ ἐστὶν ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀποκύησιν αὖξεται τό τε θῆλυ θάττον καὶ ἴσταται πρότερα τὰ τῆς αὖξήσεως αὐτῷ. τοῦ μὲν αὖξεσθαι θάττον μαλακότης αἰτία τοῦ σώματος. ῥῆον γὰρ ἐπιδίδωσι διατεινόμενα τὰ τοιαῦτα σώματα πρὸς τὰς τρεῖς διαστάσεις, μήκος, βάθος καὶ πλάτος. ἴστασθαι δὲ καὶ παύεσθαι τὴν αὖξησιν αὐτοῖς προτέροις τῶν ἄρρηνων, οὐκέτι διὰ τὴν μαλακότητα τοῦ σώματος, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσθένειαν ὑπάρχει. δύναμις γὰρ ἐστὶν ἐν τοῖς ζώοις φυσικὴ, τὴν αὖξησιν αὐτῶν ἐργαζομένη, δι' ἣν ἀρρώστοτέρα μὲν οὖσα ἐπὶ πλέον αὖξεται, θάττον δὲ παύεται τῆς αὖξήσεως, ἀσθενοῦς ὑπαρχούσης. εἶπερ οὖν ὁ Ἱπποκράτης αὐτὸς ἔγραψε τὸ ἐμολύνθη,

τοιούτον ἂν φαίνοιτο σημαίνειν, οἷον κἂν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ἔνθα φησὶν· ἀριστερόν παρ' οὓς οἶδημα, τῇ δ' ὑστεραίῃ καὶ δεξιόν. ἥσσον δὲ τοῦτο καὶ συνελειαίνετο ταῦτα καὶ ἐμωλύνθη καὶ οὐκ ἀπεπυήσατο. τὸ γὰρ τῆς ὀξείας κινήσεως καὶ μεταβολῆς παυσάμενον καὶ ἀποψυχθὲν οὕτως ὠνόμασεν.

Chapter 6.2

Section 6.2.50

Ὅτι ἐστερεώθη καὶ χολωδέστερόν τε καὶ ἐναιμότερον, τοῦτο θερμότερόν ἐστι τὸ χωρίον τῷ ζώῳ.

Διὰ τοῦτό φησι τὸ ἄρρὲν στερεώτερόν τε καὶ χολωδέστερον καὶ ἐναιμότερον γενέσθαι, διότι καὶ τὸ χωρίον ἐν ᾧ κυῖσκεται τοιοῦτον ὑπάρχει. λέγει δὲ δηλονότι τὸν δεξιὸν κόλπον τῆς μήτρας, καὶ ταύτην τὴν ῥῆσιν ἄλλος ἄλλως γράφει. πάντες μέντοι τὴν αὐτὴν διάνοιαν φυλάττουσι, διότι καὶ τὸ λίαν ἀκριβῶς ζητεῖν ὅποια τίς ἐστὶν ἡ ὄντως Ἱπποκράτους λέξις περιττόν. ἄμεινον γὰρ οὐ τοῦτο σκοπεῖν, ἀλλ' εἰ τὸ λεγόμενον ἀληθές. ἡ δ' ἀλήθεια διὰ τῶν ἀνατομῶν,

ὥς ἔφην, εὐρίσκεται, τῶν ἀρρένων τοῦπίπαν ἐν τῷ δεξιῷ κόλπῳ τῆς μήτρας κυῖσκομένων. εἴρηται δὲ καὶ ἡ αἰτία τοῦ θερμότερον εἶναι τοῦτο καὶ αὐτὴ διὰ τῆς ἀνατομῆς ἐγνωσμένη.

Chapter 6.3

Section 6.3.1

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΣΤ. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Γ.

Ἡ δέρματος ἀραιότης, ἡ κοιλίης πυκνότης, ἡ δέρματος ξύνδεσις, ἡ σαρκῶν αὔξησις, ἡ κοιλίης νάρκωσις, ἡ τῶν ὅλων σύγχυσις· ἡ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσία, ἡ ἐγκεφάλου ἀνάλωσις, διὸ καὶ φαλακρότης· ἡ τῶν ὀργάνων τρίψις.

Ἐνιοὶ μὲν ἡγοῦνται κατάλογον εἶναι τῶν γνωστέων τοῖς ἰατροῖς. φαίνεται δὲ μᾶλλον ἐν συζυγίᾳ λελέχθαι τινὰ τῶν

ἐξευγμένων ἀλλήλοις πραγμάτων καὶ πρώτη μὲν εἰρῆσθαι συζυγία, καθ' ἣν φησιν ἡ δέρματος ἀραιότης, ἡ κοιλίης πυκνότης. ἔνιοι γὰρ διὰ τοῦτο πυκνὴν ἔχουσι τὴν κοιλίαν, τουτέστιν ἐπεχομένην τε καὶ στεγνὴν, ὅτι διὰ τοῦ δέρματος ἐκκενοῦται πολλά. καθάπερ αὖ πάλιν ἕτεροι δυσδιαφόρητοι κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν ὄντες οὐροῦσί τε πολλά καὶ διαχωροῦσι κάτω. ἑτέρα δὲ πάλιν ἐφεξῆς γέγραπται συζυγία, ἡ δέρματος σύνδεσις, ἡ σαρκῶν αὔξησις, ἔνθα δηλοῦται τὴν συναγωγὴν καὶ σφίγξιν τοῦ δέρματος αἰτίαν γίνεσθαι πολλάκις ἀμέτρου σαρκῶν αὐξήσεως. ἄλλη δὲ ταύτης ἐχομένη συζυγία γέγραπται κατὰ τήνδε τὴν λέξιν. ἡ κοιλίης

νάρκωσις, ἡ τῶν ὅλων σύγχυσις. νάρκωσιν δ' ἀκούσωμεν τὴν περὶ τὸ πέττειν τὰς τροφὰς ἀρρώστίαν τῆς γαστρὸς, ἀπάντων δὴ ταύτην τῶν κατὰ τὸ σῶμα παθῶν αἰτίαν γίνεσθαι. τὸ δ' ἐφεξῆς εἰρημένον, ἡ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσία, δύναται μὲν καὶ ταύτῃ τῇ συζυγίᾳ συνάπτεσθαι. τὸ γὰρ μὴ καλῶς πεφθὲν ἐν τῇ γαστρὶ τῆς τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσίας πολλάκις αἴτιον γίνεται. δύναται

δὲ καὶ χωρὶς τοῦ συνάπτεσθαι τῇ νάρκώσει τῆς κοιλίας ἀκούεσθαι τῆς κατὰ τὰς φλέβας μοχθηρᾶς πέψεως, ἢν' ὥσπερ ἡ κατὰ τὴν γαστέρα πέψις οὐ καλῶς ἐπιτελουμένη πολλὰ συγχεῖ καθ' ὅλον τὸ ζῶον, οὕτω καὶ ἡ κατὰ τὰς φλέβας ἀποτυγχανομένη πρῶτον μὲν ἀκαθαρσίαν ἐν ταῖς φλεψὶ ποιεῖ, τουτέστι μοχθηρῶν χυμῶν πλεονεξίαν, εἴτα δὴ καὶ βλάβην μεγάλην, ὥστε τὸ μεταξὺ τῆς τε κοιλίας νάρκωσις καὶ τοῦ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσία κοινὸν ἀμφοῖν εἶναι, ὅπερ αὐτὸς ὠνόμασε τῶν ὅλων σύγχυσιν. τὸ δ' ἐφεξῆς εἰρημένον ἡ ἐγκεφάλου ἀνάλωσις, διὸ καὶ φαλακρότης, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ τοιόνδε τι δηλοῦν, ὅταν ὁ ἐγκέφαλος ἐλάττων ἑαυτοῦ γένηται κατὰ πολὺ, συμβαίνει δὲ τοῦτο τοῖς ξηρότερον αὐτὸν ἔχουσι φύσει, τότε ἀφίσταται τῶν ὑπερκειμένων ὁστών, ἃ καλοῦσιν οἱ ἀνατομικοὶ βρέγματα. ἔστι δὲ δύο ταῦτα, περιγραφόμενον ἑκάτερον δὲ εὐθείαις γραμμαῖς τέτταρσι, μία μὲν τῇ κατὰ τὸ μῆκος ραφῇ, κοινῇ οὕσῃ ἀμφοτέροις τοῖς ὀστοῖς, ὀπισθεν δὲ ταῖς πλευραῖς τοῦ λαμβδοειδοῦς, ἔμπροσθεν δὲ ταῖς τῆς στεφανιαίας, ἐκατέρωθι

δὲ ταῖς λεπιδοειδέσι. τῶν δ' ἄλλων μερῶν τοῦ κρανίου μάλιστα μὲν οὐδ' ἀφίσταται πλέον ὁ ἐγκέφαλος, εἰ δὲ καὶ ἀποσταίῃ ποτὲ, διὰ τοῦν τὰς ὑποκειμένας τοῖς ὀστοῖς τὰς σάρκας οὐκ ἀπόλλυται παντάπασις ἡ τοῦ δέρματος ὑγρότης, ὡς οὐδὲ τρίχες. ἐμάθετε γὰρ ἐν τοῖς περὶ κράσεων ὑπομνήμασι μήτ' ἐκ τοῦ ἐνυγροῦ δέρματος φύεσθαι τρίχας μήτ' ἐκ τοῦ ξηρανθέντος σφοδρῶς. ὑγρὸν μὲν οὖν ἔστι τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν δέρμα παισὶ καὶ γυναιξὶ καὶ τοῖς εὐνούχοις, ξηρὸν δ' ἀμέτρως τοῖς φαλακροῖς. ὅτι δὲ ἐγκέφαλος ἐπὶ μὲν τῶν νέων ψαύει τοῦ κρανίου, μαλακὸς ὢν καὶ ὑγρὸς ἅπασάν τε τὴν ἔνδον εὐρυχωρίαν κατεῖληφε, τοῖς γηρῶσι δ' ἀφίσταται, ξηραίνόμενός τε καὶ συνιζάνων, ἐθεάσασθε πολλάκις ἐν ταῖς τῶν ζώων ἀνατομαῖς. νυνὶ δ' οὐκ ἀπόδειξις πρόκειται γράφειν τῶν Ἱπποκράτους δογμάτων, ὅτι μὴ παρ' ἔργον, ἀλλ' ἐξηγεῖσθαι τὴν ἀσαφῆ λέξιν, ἅμα δὲ τῷ διὰ κεφαλαίων ἐνίοτε τὰς αἰτίας προστιθέναι κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἀποδεδειγμένων δογμάτων. ὅτι δ' ἀνάλωσιν ἐγκεφάλου τὴν τελείαν ἀπώλειαν, ὡς ἐκδαπανηθῆναι παντάπασις

αὐτὸν, οὐδ' ἐπινοῆσαι δυνατόν ἐν ζῶντι ζῶν γενέσθαι παντὶ πρόδηλον. καὶ μὴν εἰ μὴ τοῦτο, λείποιτ' ἂν ἀκούειν ἀνάλωσιν ἐγκεφάλου τὴν μείωσιν, ἣν διὰ ξηρότητα γίνεσθαι τοῖς φαλακρομένοις ἔφην, ὥστε τὰ τοῦ βρέγματος ὅστ' αὖ χαυνότερα καὶ ἀπαλότερα τῶν ἄλλων ὄντα καὶ ἄνωθεν ἐπικείμενα γίνεσθαι ξηρὰ διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ ἐγκεφάλου, μηκέτ' ἐξικνουμένου πρὸς αὐτὰ μήτ' ἄπτεσθαι δυναμένου. συνιζάνει τε γὰρ καὶ καταπίπτει ταπεινούμενος ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ βάσιν. ἀκόλουθον δὲ ἔστι τοῦ ὁστών τούτων ξηρανθέντων ξηραίνεσθαι καὶ τὸ περιτεταμένον

αὐτοῖς δέρμα καὶ φαίνεται γε καὶ αὐτῇ τῇ αἰσθήσει πάνυ ξηρὰ ἐπὶ τῶν φαλακρῶν, ὥς μηδὲ δεῖσθαι ἀποδείξεως λογικῆς. ὅταν γε μὴν ἐπὶ πλέον τύχη ξηρανθεὶς ὁ ἐγκέφαλος, ὥς ἐπὶ τινων ἐν ἐσχάτῃ γῆρᾳ συμβαίνει καὶ τὰς τῶν νεύρων ἐκφύσεις ἀναγκαῖον ἀποξηραίνεσθαι τήνικαυτα. διὰ τοῦτο μὴθ' ὀρᾷν ὁμοίως ἐστὶ μὴτ' ἀκούειν μὴτ' ἄλλο τι τοῦ κατὰ τὰς αἰσθήσεις ἢ τὰς καθ' ὁρμὴν κινήσεις ἐρρωμένως ἐπιτελεῖν, ἀλλ' ἔκλυτα πάντα καὶ ἀμυδρὰ καὶ ἄρρωστα γίγνεται

τὰ κατὰ ταύτας ὀργανα, δι' ὧν ἐπετέλουν τὸ πρότερον, ὅπερ εἰκὸς αὐτὸν ὠνομακέναι κατὰτριψιν ὀργάνων ἐκ μεταφορᾶς τῶν τριβομένων ἱματίων καὶ σκευῶν, χρησάμενον τῇ προσηγορίᾳ. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα φαίνεται ξηρότερα σφῶν αὐτῶν γινόμενα, μετὰ τὰς πολυχρονίους χρήσεις, ἡνίκα κατατετρίφθαι λέγομεν αὐτά. τινὲς μέντοι τὸ κατὰ συζυγίαν ἀκούειν τῶν γεγραμμένων οὐκ ἐννοήσαντες ὅλως ἕκαστόν τε τῶν προειρημένων ἰδίᾳ προχειριζόμενοι συμβουλευεῖν ἐν τῇ ῥήσει ταύτῃ τὸν Ἱπποκράτην φασὶ τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἐπισκοπεῖσθαι, οἷς εὐθέως ἢ τοῦ δέρματος ἀραιότης, πρώτη γὰρ αὕτη γέγραπται, γινώσκειν φασὶ προσήκειν τί δύναται, χάριν τοῦ καὶ ποιεῖν αὐτὴν ὁπότε χρεῖαν ἔχομεν, ἀναιρεῖν δ', ὁπότε οὐκ εἶη χρεῖα. γέγραπται γοῦν, φασὶ, καὶ τῷ περὶ τροφῆς, ἀραιότης σώματος ἐς διαπνοὴν οἷς πλεῖστον ἀφαιρεῖται ὑγιεινότεροι, οἷς δ' ἔλαττον νοσερώτεροι. ἀλλὰ τούτοις γε μάχεται τὸ μεταξὺ γεγράφθαι τὸ κοιλίης πυκνότης, τοῦ δέρματος σύνδεσις, εἴπερ ἦν κατάλογος πραγμάτων εἰς γνῶσιν χρησίων ἱατρῶν. καὶ μέντοι καὶ τὸ τούτων

ἐφεξῆς οὕτως εἰρημένον, ἢ κοιλίης νάρκωσις, ἢ τῶν ὅλων σύγχυσις, ἐνδεικτικόν ἐστι τοῦ γράφειν αὐτὸν ὅσα συνυπάρχειν ἀλλήλοις πέφυκεν, οὐχ ἀπλῶς τινὲς εἰσι διαθέσεις ἐν τῷ σώματι συνιστάμεναι, γινώσκεσθαι δεόμεναι. τὸ γὰρ ἢ τῶν ὅλων σύγχυσις οὐ διαθέσεως ἐστὶ δηλωτικόν, ἀλλὰ τῶν ἐπὶ διαθέσει μοχθηρᾷ γινομένων κακῶν.

Chapter 6.3

Section 6.3.2

Καθαίρεσις δρόμοις, πάλησιν, ἡσυχίῃσι, πολλῇσι περιπάτοις ταχέσιν, οἷσιν ἐφθῇ μᾶζα, τὸ πλεῖστον ἄρτος ὀλίγος.

Τὸ μὲν τῆς κενώσεως ὄνομα κατὰ μόνων τῶν ὑγρῶν λέγεται, τὸ δὲ τῆς καθαιρέσεως μᾶλλον μὲν ἐπὶ τῶν στερεῶν, ἐνίστε δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὑγρῶν. καὶ μέντοι καὶ τὰ νῦν εἰρημένα κοινὰ τῆς τε τῶν ὑγρῶν καὶ τῆς τῶν στερεῶν μειώσεως ἐστίν, ὅταν ἄνευ καθάρσεως ἢ κενώσεως αἷματος

αὐτὰς ποιήσασθαι βουλευθῶμεν, ἐπὶ τῶν ὑγιαιόντων δηλονότι. νοσοῦντα γὰρ οὐδεὶς δρόμοις καὶ πάλαις θεραπεύσει. κοινὸν γὰρ καὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων ἐστὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς τὸ τῶν γυμνασίων γένος, ἐκτεταμένον ἐπὶ τε δίσκων καὶ ἀκοντίων βολὰς, ἄλματά τε καὶ ἀλτῆρας, ὅπλομάχας τε καὶ πάντα τὰ κατὰ τὸν βίον ἔργα καὶ μάλισθ' ὅσα κατὰ γεωργίαν πονοῦσιν ἀροῦντές τε καὶ θερίζοντες καὶ σκάπτοντες. ἅπαντ' οὖν

τὰ γυμνάσια καὶ τῶν σαρκῶν καὶ πιμελῶν καὶ χυμῶν πλῆθος μειοῖ. χρῆσθαι δ' ἐφ' ἐνὸς σώματος αὐτοῖς ἀδύνατον, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἔξεις καὶ κατὰ τὰς ἡλικίας καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὸ ἔθος, ἐξευρίσκειν ἐκάστω προσήκει τὸ ἐπιτήδειον γυμνάσιον, ὥς ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς ἐμάθετε. νυνὶ γὰρ ἐκ τῆς τῶν Ἱπποκράτους συγγραμμάτων ἐξηγήσεως οὐ τὰ τῆς ἱατρικῆς θεωρήματα μανθάνετε, προμεμαθηκότες ταῦτα κατὰ τάξιν ἐν ταῖς οἰκείαις πραγματείαις, ἐν αἷς ἀπάσαις τὰ τε δόγματα αὐτοῦ μετὰ ἀποδείξεως ἔγνωτε καὶ τὰ τοῖς δόγμασιν ἀκόλουθα κατὰ μέρος ἅπαντα. βουληθέντες δὲ τῶν εἰρημένων παρ' αὐτοῦ τὴν ἱστορίαν

προσκτήσασθαι, ταῦτα ἠξιώσατέ με τὰ ὑπομνήμαθ' ὑμῖν ποιήσασθαι, καίτοι μὴ προηρημένον. αἱ γὰρ ἀσαφεῖς λέξεις ἐπιστημονικὴν ἐξήγησιν οὐ προσίενται. νῦν γοῦν εὐθέως ἐφεξῆς γεγραμμένου τοῦ ἡσυχίησιν, οὐκ ἔστι γινῶναι σαφῶς ὃ βούλεται δηλῶσαι διὰ τῆς φωνῆς ταύτης ὁ Ἱπποκράτης. στοχάζεσθαι δὲ χρή, καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις ἀσαφέσι λέξεσιν, οὕτως κἂν ταύτῃ, τὸ μὲν τι τῷδε φαίνεσθαι πιθανώτερον εἶναι, τὸ δὲ τῷδε. καὶ γὰρ καὶ πέφηνε καὶ ἄλλος ἄλλως ἐξηγεῖται τὴν ἡσυχίαν. ἐγχωρεῖ γοῦν ἐπὶ τε τῶν μεταξὺ διαναπαύσεων ἐν τοῖς γυμνασίοις εἰρήσθαι, καθάπερ ἐν ἀφορισμοῖς εἶπεν· ὁκόταν ἀρξῇται πονεῖν τὸ διαναπαύειν εὐθὺς ἄκοπον. ἐγχωρεῖ δὲ κἂπὶ τῶν ταῖς ὅλαις ἡμέραις ἐσομένων ἡσυχιῶν ἐν τοῖς μεταξὺ λελέχθαι. δύναται δὲ καὶ τελείαν ἡσυχίαν ἐπὶ τινων σωμάτων συμβουλευεῖν. εἰ γὰρ οὕτως αὐτὸς εἶπε, κίνησις κρατύνει, ἀργίῃ τήκει, δύναιτ' ἂν ποτε καὶ βίος ἀργὸς λεπτύναι τὸ σῶμα. καὶ γὰρ τεθεάμεθ' αἰσιν οὕτω συμβῆναι ἐκ μεταστάσεως εἰς ἀργίαν τῶν γυμνασίων. ἀλλὰ διορισμῶν ἀκριβῶν ἔστι

χρεία, τίνες εἰσὶν οἱ τούτων δεησόμενοι λεπτύνσεως ἕνεκεν. οὐ γὰρ δεῖ κενώσεως γε πλεοναζόντων ὑγρῶν. οὐδέποτε γὰρ ἀργία τοῦτο ποιεῖν πέφυκεν. εἰκότως οὖν ἐνιοὶ περὶ καθαιρέσεως σαρκῶν τὸν λόγον αὐτῷ νῦν εἶναι φασιν, οὐ κενώσεως ὑγρῶν ὥς ἐν πληθύνουσιν τε καὶ ταῖς ὑδαρώδεσιν ἔξεσι γίνεται. δυνατόν γε μὴν ἐπ' ἀμφοτέρων αὐτοῦ τὸν λόγον πεποιημένου κατάλογον εἶναι πάντων τῶν βοηθημάτων, ὅσα τε κοινὰ τῶν καθαιρέσεων ἀμφοτέρων ἔστι καὶ ὅσα τε καθ' ἑτέραν αὐτῶν ἴδια. δύναται δὲ μετὰ τὰ γυμνάσια τὴν ἡσυχίαν γεγραφέναι περὶ τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν γυμνασίων καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἡσυχίας ποιούμενος τὸν λόγον, ἵνα γυμνασάμενοι μὴ προσφέρωνται τὰ σιτία εὐθέως, καθάπερ ἔθος ἔστι, διασώζοντες ἐν τῷ σώματι τὴν ἐκ τῶν γυμνασίων θερμασίαν, ἀλλὰ τελέως ἀπεψυγμένοι. καὶ γὰρ τοῦτ' ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς ἐμάθετε λελεγμένον ὀρθῶς, ἄλλοις τε καὶ τῷ Ἐρασιστράτῳ, ὥστε καὶ τούτου δῆλον γίνεσθαι, πολὺ τὸ στοχαστικὸν ἐν ταῖς ἐξηγήσεσιν εἶναι τῶν διὰ συντομίαν ἀσαφῶς ἡρμηνευμένων. ὅταν δὲ καὶ γράφειν τὴν

λέξιν ὥς ἂν ἐθέλῃ τις ἐξῆ, πολὺ δὴ που μᾶλλον ἄδηλον γίνεται τὸ τῆς γνώμης τοῦ παλαιοῦ. νῦν γοῦν ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει γράφουσιν ἐνιοὶ, ἡσυχίησι πολλῇσι, οὔτε τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων, οὔτε τῶν πρῶτον ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον ἐπισταμένων τὴν γραφὴν ταύτην. εἰ δ' ἀναγκάζει τις ἡμᾶς αὐτὴν ἐξηγήσασθαι τὴν μετὰ τὰ γυμνάσια γινομένην

ἡσυχίαν, φήσομεν ἀξιοῦν αὐτὸν ποιεῖσθαι πολλήν. ἀλλὰ ταύτην μὲν ἑατέον, τὴν δ' ὁμολογουμένην ἅπασι γραφήν ἐξηγούμενοι, συμβουλεύειν αὐτὸν ἐροῦμεν πολλοῖς περιπάτοις καὶ ὀξέσι χρῆσθαι. παχύνουσι γὰρ οἱ βραδεῖς, ὥσπερ καὶ τὰ βραδέα γυμνάσια. καὶ θαυμάζω γε πῶς ἐπ' ἐκείνων παρέλιπε τοῦ ταχέσι. καὶ γὰρ δρόμοι ταχεῖς καὶ γυμνάσια τοιαῦτα καὶ σαρκῶν ὄγκον καθαιρεῖ καὶ χυμῶν πλῆθος κενοῖ καὶ σχεδὸν ἅπασιν ὁμολογεῖται τοῦτο καὶ γυμνασταῖς καὶ ἰατροῖς. ὁ δ' οὖν Ἱπποκράτης ἐφεξῆς ἔγραψε περὶ τῆς ἐπιτηδείου τροφῆς τοῖς καθαιρέσεως δεομένοις, ὡς εἰώθεν, ἐκ τοῦ παραδείγματος ἐνὸς ἐαυτῷ ὑπόμνησιν

ποιησάμενος τοῦ καθόλου πᾶσιν ἀρμόττοντος. ἔστι δὲ τούτοις καθόλου τροφᾶς διδόναι μὴ τροφίμους, ὅποῖόν ἐστι τὸ χοίρειον κρέας, ἀλλ' ὀλιγοτρόφους, ὅποῖόν ἐστι τὸ τῆς οἴας, ὅπερ ἐστὶ τοῦ προβάτου. καὶ ἡ μᾶζα δὲ τῶν ὀλιγοτρόφων ἐστί. διὰ τοῦτ' οὖν ταύτης μὲν τὸ πλεῖστον, ὀλίγον δὲ τοῦ ἄρτου λαμβάνειν κελεύει.

Chapter 6.3

Section 6.3.3

Καθαιρέσεως σημεῖον τὴν· αὐτὴν ὥρην τῆς ἡμέρης φυλάσσειν, ἐξαπίνης γὰρ εἰρύεται.

Οὐκ ἄδηλόν ἐστι συνῆφθαι τὴν ῥῆσιν ταύτην τῇ προγεγραμμένῃ, καθ' ἣν ἐδίδασκεν ὄντινα τρόπον χρῆ ποιεῖσθαι τὴν καθαίρεσιν. ὅπως οὖν γινώμεν εἰ τοῦ ποσοῦ τοῦ κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς ἐστοχασάμεθα, σημεῖον νῦν γράφει τοῦτου. γέγονε δὲ ὁ λόγος οὗτος ἀσαφής, ὡς πρὸς ἡμᾶς διὰ τὸ, καθάπερ ἔφην ἤδη πολλάκις, οὐ πρὸς ἑκδοσιν αὐτῷ

γεγράφθαι τὴν βίβλον ταύτην, ἀλλ' εἰς ὑποτύπωσιν τε καὶ παρασκευὴν ἐαυτῷ πρὸς ἑκδοσιν δὲ γράφων οὕτως εἶπεν ἂν πάντως ἦντινα λέγει τῆς ἡμέρας ὥραν, τὴν αὐτὴν ἐν ἣ τὸ τῆς καθαιρέσεως σημεῖον ἐπιτηρεῖν χρῆ. μὴ γράψαντος οὖν αὐτοῦ τί ἂν ἄλλο τις ἀκούειν ἔχοι πιθανώτερον ἢ ὅτι τὴν αὐτὴν ὥραν τῆς ἡμέρας, ἄγοντες ἐπὶ τὰ γυμνάσια τὸν τῆς καθαιρέσεως χρῆζοντα, παραφυλάζωμεν ὡς ἐκέλευε; μὴ τι γὰρ ἐξαπίνης εἰρύεται, τουτέστι συμπίπτειν μὲν τὸν ὄγκον τοῦ σώματος, καταπίπτειν δὲ καὶ ἀρρώστειν τὴν δύναμιν. ἀντικρυς μὲν γὰρ ἔλκεσθαι σημαίνει τὸ εἰρύεσθαι. δύναται δ' ἀπ' ἐκείνου κἀπὶ ταῦτα μεταφέρεισθαι, διὰ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν, ὑπὲρ ὧν ὁ λόγος ἐστίν. οἷς, ὡς ἔφην πολλάκις, ἐν ταῖς ἀσαφέσιν ἐρμηνείαις, ἃ φθάνομεν αὐτοῖς γινώσκειν ἐφαρμόττομεν. ἐνίοι δ' ἀντὶ τοῦ εἰρύεται γράφουσιν ἐρείπεται, σαφεστέραν τὴν δῆλωσιν τοῦ πράγματος ἐκ τῆς λέξεως ταύτης ἐλπίσαντες ἔσεσθαι. ἀλλ' ἢ γε παλαιὰ γραφὴ τὴν εἰρύεται φωνὴν ἔχει.

Chapter 6.3

Section 6.3.4

Ἀφεῖναι τῶν πόνων, ἢ ῥυήσεται. Κάνταῦθα γράφουσί τινες ὑφεῖναι τῶν πόνων, ἢ ῥυήσεται.

ἢ δ' οὖν τοῦ λόγου δύναμις ἐστὶ τοιάδε. πᾶσα κένωσις ἐὰν μὴ κατὰ βραχὺ γένηται, τὴν τε δύναμιν καταλύει καὶ τὴν τοῦ σώματος ἔξιν ἀθρόως διαφορεῖ. διὰ τοῦτ' οὖν ἔνιοι μὲν ἔγραψαν ὑφεῖναι τῶν πόνων, ἢ ῥυήσεται, τὴν ἀθρόαν κένωσιν ἐκ τοῦ ῥυήσεσθαι γε δηλοῦσθαι βουλόμενοι. τινὲς δὲ ἢ εἰρύεται γράφουσι, προστιθέντες τὸ ἦτα καὶ περισπῶντες καὶ μετὰ ἰ ὑπογράφοντες, ἵνα σημαίνεται τῶν πόνων ὑφεῖναι ἢ ὑφίεναι, καθότι ἂν εἰρύηται ὁ ἄνθρωπος. αὐτὸ δὲ τὸ εἰρύεσθαι κατὰ τε τῆς τοῦ σώματος συμπτώσεως καὶ κατὰ τῆς ἐν τῇ δυνάμει καταπτώσεως εἰρηκέναι φασίν, ὥς γενέσθαι τὸν λόγον τοιοῦτον. ὑφεῖναι τῶν πόνων, ὁπόταν ἢ τε δύναμις καταπίπτῃ καὶ τὸ σῶμα διαφορῇται. καὶ μέντοι καὶ οἱ τὸ ἐρείψεται γράφοντες,

ἐπὶ τὴν τῆς δυνάμεως κατάπτωσιν φέρουσι τὸν λόγον.

Chapter 6.3

Section 6.3.5

Ὅμοίως γὰρ ὅλον συμπίπτει.

Τῇ προγεγραμμένη ῥήσει ταύτην ἐφεξῆς εὗρον ἐν τοῖς παλαιοῖς ἀντιγράφοις πάλιν. ἴσασι δὲ αὐτὴν οὕτως ἔχουσιν καὶ οἱ παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν. καὶ μέντοι καὶ τῶν νεωτέρων οἱ περὶ Σαβῖνον, οὐ μὴν εἰρήκασί γε τίνα ἐξήγησιν εἰς αὐτήν. ὅλην γὰρ τὴν προκειμένην ῥῆσιν προσγράψαντες, εἴτ' ἐξηγησάμενοι τὰ κατὰ μέρος ἐν αὐτῇ, ταύτης τῆς λέξεως τὴν ἐξήγησιν οὐκ εἶπον, ὥσπερ οὐδὲ Ζεῦξις ἐκ τῶν παλαιῶν ἐξηγητῶν εἰς ὧν καὶ αὐτός. ἔνιοι δὲ φασιν εἰρησθαι πρὸς Ἱπποκράτους. τὸ ὁμοίως γὰρ συμπίπτει, τοιοῦτόν τι δηλοῦν βουλομένου, ὥσπερ ἢ πλήρωσις βλάπτει καὶ διὰ τοῦτο δεῖ καθαιρεῖν αὐτήν, οὕτω καὶ ἡ περαιτέρω τοῦ προσήκοντος κένωσις ἐστὶ βλαβερὰ,

παραπλησίως τῇ πληρώσει. συμπίπτει γὰρ ὑπ' αὐτῆς τὸ σῶμα βλαβερῶς, ὥς ἐπὶ τῆς πληρώσεως εἰς ὄγκον αἴρεται. μεμψάμενοι δ' ἔνιοι τὴν ἐξήγησιν ταύτην ὥς ἀπίθανον, ἥτοι οὐδ' ὅλως ἔγραψαν τὸ μέρος τοῦτο τῆς ῥήσεως ἢ μετέγραψαν εἰς τήνδε τὴν λέξιν, ἀθρόως γὰρ ἂν ῥυήσεται, παρακελεύεσθαι βουλόμενοι τὸν Ἱπποκράτην προσέχειν ἡμᾶς ἀκριβῶς τῇ καθαιρέσει τοῦ σώματος. ἀθρόως γὰρ αὐτοῖς γίνεσθαι διαφορεῖσθαι καὶ ρεῖν ἐν τοῖς γυμνασίοις, ὅταν ἐφεξῆς ἡμέραις πολλαῖς ἐπιμεῖνῃ τις γυμνάζων μὲν αὐτὸν ἀξιολόγως, διαιτῶν δὲ λεπτῶς.

Chapter 6.3

Section 6.3.6

Ὅταν δ' ἤδη συμπέσωσι προσάγειν ὕεια ὀπτά.

Διὰ τῶν προειρημένων ἀξιοῖ φυλάττεσθαι τὴν ἄμετρον καθαίρεσιν. ἐπεὶ δ' ἔσθ' ὅτε συμβαίνει περιπίπτειν ἀκουσίως, βούλεται καὶ πρὸς ταῦτα χρῆν παρεσκευάσθαι τὸν ἰατρόν. ἐάν ποτε καθαίρεσις ἀθρόα γένηται, διδόναι τήνικαῦτα

συμβουλευεῖ κρέα ὕεια ὀπτά· κρέα μὲν ὕεια, διότι πολύτροφα, τὰ δὲ ὀπτά, διότι στερεὰν καὶ συνηγμένην εἰς ὀλίγον ὄγκον, οὐχ ὑγρὰν οὐδὲ πλαδαρὰν ἐργάζεται τὴν σάρκα. τινὲς δὲ ἀντὶ τοῦ προσάγειν προσφέρειν ὕεια ὀπτά γράφουσι, τὴν αὐτὴν μὲν φυλάττοντες ἔννοιαν, ὡς κυριωτέρῳ δὲ ῥήματι τῷ προσφέρειν ἀντὶ τοῦ προσάγειν χρώμενοι.

Chapter 6.3

Section 6.3.7

Ὅταν δὲ πληρῶνται, σημεῖον αὖθις, τὸ σῶμα ἀνθηρὸν γίνεται.

Καὶ τοῦτ' αὐτὸ διὰ βραχέων ὑπεγράψατο, κοινὸν ἀπάσης ἀνατρέψεως ὑπάρχον σημεῖον. ἀνθηρὸν γὰρ γίνεται τὸ σῶμα κατὰ τε τὰ γυμνάσια καὶ ἄλλως τοῖς ἐξ αἵματος χρηστοῦ τὴν ἀνάτρεψιν ἰσχοῦσιν.

Chapter 6.3

Section 6.3.8

Ἐν γυμνασίοις σημεῖον ὁ ἰδρῶς ὁ στάγδην ῥέων ἔξεισιν ὥσπερ ἐξ ὀχετῶν ἢ σύμπτωσις ἐξ ἐπάρσιος.

Λεῖπει κἀνταῦθα τῇ λέξει τὸ συμπτώσεως ἢ καθαιρέσεως ἢ τι τοιοῦτον. διὸ καὶ τινες οὐκ ὥκνησαν αὐτὸ προσθέντες ὡς γεγραμμένον οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐξηγεῖσθαι, τοιάνδε τὴν λέξιν ποιήσαντες. ἐν γυμνασίοις σημεῖον συμπτώσεως ὁ ἰδρῶς ὁ ῥέων ὥσπερ ἐξ ὀχετῶν, ἐφεξῆς δ' ἄλλο σημεῖον γίνεσθαι τὴν ἀθρόαν σύμπτωσιν ἐξ ἐπάρσεως. χρὴ γὰρ κἀνταῦθα προσυπακοῦσαι τὸ ἀθρόον, εἰ καὶ μὴ γέγραπται νῦν, ἔμπροσθεν εἰρηκότος αὐτοῦ, ἐξαπίνης γὰρ εἰρύεται. ὅτι δὲ ταῦτα διαφορουμένου τοῦ σώματος ἀμέτρως γίνεται πρόδηλον.

Chapter 6.3

Section 6.3.9

Ἡ γυνή, ἣν τὸ πρῶτον ἐθεράπευσα ἐν Κρανῶνι, ὁ σπλὴν

μέγας φύσει, πυρετὸς καυσώδης, ἐξέρυθρος, πνεῦμα δεκάτη, ἰδρῶς, τὰ πολλὰ ἄνω, ἀτάρ τοι καὶ κάτω ἰδ'.

Οὐδὲν ἀξιόλογον ἐκ ταύτης τῆς ῥήσεως ἔνεστιν ἡμῖν μαθεῖν. θαυμάσαιμι δ' ἂν εἰ καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης οὕτως ἔγραψεν ἄνευ τοῦ προσγράψαι τὰ οὖρα, ὥς εἴ γε προσεγέγραπτο πλέον ἂν ἐκ τούτου εἰς ἀνάμνησιν ἔσχε τι, πρὸς ἡμᾶς δ' ἐξ ἐπιμέτρου. καὶ τοῦτ' ἔστιν ἀσαφές τό τε κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ῥήσεως γεγραμμένον, ἣν τὸ πρῶτον ἐθεράπευσα. ζητήσεως γὰρ ἄξιόν ἐστι πότερον ἑαυτοῦ χάριν ὥς ὀνομάτων καὶ τόπων ἐν οἷς οἱ νοσοῦντες κατέκειντο μνημονεύειν εἴωθεν, οὕτω καὶ νῦν προσέγραψεν, ἣν τὸ πρῶτον ἐθεράπευσα, διὰ τὸ μεμνησθαι τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς, ἣ δηλωτικόν ἐστι τοῦ νῦν ἐξ ὑποστροφῆς νοσῆσαι τὸν ἄνθρωπον, οὕτω δὲ καὶ τὸ πνεῦμα, τὸ τῇ δεκάτῃ τῶν ἡμερῶν γεγονέναι γεγραμμένον, ἀσαφές ἐστιν εἴτε δύσπνοιαν ἀπλῶς σημαίνει ἡντινοῦν εἴτε μόνον τὸ δεδιωγμένον καὶ

μέγα πυκνὸν εἶδος τῆς δυσπνοίας. ἔνιοι δὲ καὶ τὸ κατὰ τὴν γαστέρα πνεῦμα πλέον ἡθροῖσθαι νομίζουσιν ἐκ τῆς λέξεως δηλοῦσθαι. ταῦτα μὲν οὖν κατὰ τὴν λέξιν ἔχει τὴν ἀσάφειαν, ἄλλα δὲ κατὰ μόνην τὴν διάνοιαν. πότερον γὰρ ἐπὶ μόνῳ τῷ σπληνὶ πάσχοντι συνέβη τὴν γυναῖκα καὶ πυρετὸν καυσώδη ἔχειν καὶ τὴν δύσπνοιαν ἢ τὴν ἐμπνευμάτων τῆς γαστρὸς, ἐξέρυθρόν τε τὴν χροάν, ἢ καὶ τις ἄλλη πυρετώδης αὐτῇ διάθεσις ἐγένετο, δι' ἣν ταῦτα συνέπεσεν, ἀδηλόν ἐστι. μέγιστον δ', ὥς ἔφην, τὸ μὴ γινώσκειν ἡμᾶς ὅποια τὰ οὖρα μέχρι κρίσεως ἐγένετο καὶ διὰ τί κατὰ τὴν δεκάτην ἡμέραν. ἐπεσήμηναν οἱ ἰδρῶτες. εἴωθε γὰρ αὐτὸς ἐν αἷς ἡμέραις οἱ παροξυσμοὶ σφοδρότεροι γίνονται προσγράφειν, ἵν' εἰδῶμεν ὥς ἐκ πολλῆς τῆς τῶν κατὰ μέρος πείρας ἡθροίσε τὴν ἐμπειρίαν, ἀφ' ἧς ἀπεφώνητο καθόλου περὶ πάντων νοσημάτων, ὧν οἱ παροξυσμοὶ ἐν περισσაῖς ἡμέραις γίνονται, τούτων καὶ τὰς κρίσεις ἐν περισσაῖς ἡμέραις ἀποτελεῖσθαι. ὁ δὲ πάντων ἐστίν

ἀτοπώτατον ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει καὶ δὴ φράσω, πότερον ἀπέθανεν ἢ ὑγιάνεν ἢ γυνή, παραλελείφθαι. διὸ καὶ τὸ μεταξὺ ταύτης τε καὶ τῆς μετὰ ταύτην γεγραμμένης τὸ ἥσσον, ἔνιοι μὲν ταύτῃ προστιθέασιν, ἔνιοι δὲ ἐκείνης ἡγούμενον ποιοῦσιν. εἰ μὲν οὖν ἐγέγραπτο κατὰ τὴν ἰδ' ἐπ' ἀγαθῷ κεκρίσθαι τὴν γυναῖκα, λόγον ἂν εἶχε μὴ προσγράφειν ταύτῃ τῇ ῥήσει τὸ ἥσσον. εἰρηκῶς γὰρ ἐν τῇ δεκάτῃ ἡμερῶν ἰδρώτας γεγονέναι τῇ γυναικὶ τὰ πολλὰ ἄνω, κἄπειθ' ἐξῆς ἐπιφέρων, ἀτάρ τοι καὶ κάτω τεσσαρεσκαίδεκάτῃ, πῶς ἂν ἔτι προσέγραψε τὸ ἥσσον, εἴπερ ὅλως ἐσώθη τὸ γύναιον. εὐλογον οὖν ἐστὶ μᾶλλον ἐκταθῆναι δι' ὅλου τοῦ σώματος τοὺς ἰδρῶτας, ἀγαθῆς τῆς κρίσεως γενομένης. ἐάν τ' αὖ πάλιν ὑπόθηταί τις ἐπὶ κακῷ γεγονέναι τοὺς ἰδρῶτας, ἀποθανούσης τῆς γυναικὸς, τὸ ἥσσον εὐλόγως ἐπὶ τῇ τελευτῇ τάξει τῆς προκειμένης ῥήσεως, ἵν' ἢ τὸ λεγόμενον, ἰδρωσε μὲν καὶ τῇ δεκάτῃ τὰ ἄνω μᾶλλον, ἀτάρ τοι καὶ κάτω, ἰδρωσε δὲ καὶ τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ ἥσσον τὰ

κάτω. ἐπὶ τὴν ἐξῆς οὖν ῥῆσιν ἥδη μεταβῶμεν. ἴσως γὰρ ἐν ἐκείνῃ τι σαφέστερον εὐρήσομεν ὁποτέρᾳ χρὴ συντάσσειν τὸ ἥσσον, εἴτε τῇ νῦν

προκειμένη κατὰ τὴν τελευταίην εἴτε τῇ μετ' αὐτὴν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς.

Chapter 6.3

Section 6.3.10

Ἦσσον τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσι καὶ βραγχώδεσιν, ἐπιπυρετήνασιν, ὡς οἶμαι, ὑποστροφαί.

Ὑπακοῦσαι χρὴ παυσαμένου τοῦ πυρετοῦ. πῶς γὰρ ἂν ἄλλως ἦττον αὐτοῖς εἶναι νομίσωμεν ὑποστροφᾶς, ἣν μὴ παύσαιτο πρότερον; εἰ δ' ἀφέλοιμεν τὸ ἦσσον ἀπὸ ταύτης τῆς ῥήσεως, ὡς ἐνίοις ἔδοξεν, ὕστατον τοῖς προηγουμένοις αὐτὸ τάξασι, τὴν ἐναντίαν τῇδε διάνοιαν ὁ λόγος ἔξει τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσι καὶ βραγχώδεσιν ἐπὶ πυρετήνασιν ὑποστροφᾶς γίνεσθαι νοσοῦντων ἡμῶν. ὅπερ οὖν ἐν ἅπασιν ποιοῦμεν, οὐ τῇ τοῦ λόγου πιθανότητι τὰ ζητούμενα διορίζοντες,

ἀλλὰ τοῖς ἐναργῶς ἐπὶ τῶν ἀρρώστων ὀρωμένοις, ἐὰν καὶ νῦν ποιήσωμεν, εὐρήσομεν ὀρθῶς προτεταγμένον τῆς ῥήσεως τῆσδε τὸ ἦσσον. ὁ γὰρ πυρετὸς ἐπιγενόμενος κορύζαις καὶ βράγχοις βεβαιότεραν αὐτῶν ποιεῖται πέψιν, ὡς μηκέτ' αὐτὸ ὑποστροφὴν γίνεσθαι ῥαδίως, μηδ' ἂν ἀμάρτωσί τι, τῶν ἄλλως τοῦ πυρέττειν ἄνευ τοιαύτης αἰτίας ὑποστροφαῖς ἀλίσκομένων ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασι. διὰ τί δὲ πρόσκειται τῷ λόγῳ τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσιν; οὐ γὰρ δὴ ἀπ' ἄλλου τινὸς γίνονται μορίου κορυζώδεις. ἐγχωρεῖ μὲν οὖν καὶ οὕτως εἰρησθαι τὸν λόγον ὡς κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν εἴρηται, σπόνδυλοι δὲ οἱ κατὰ ῥάχιν, ἐγχωρεῖ δὲ, διότι τῶν βραγχωδῶν ἐν αὐτοῖς ἐμνημόνευσε, προσθεῖναι τὸ ἀπὸ κεφαλῆς, ἐπειδὴ καὶ ἄλλως γίνονται βράγχοι. δυνατὸν δὲ καὶ τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς εἰρησθαι, γράψαντος αὐτοῦ πρὸς ἀνάμνησιν ἑαυτῷ συντόμως, ἔνεκα διορισμοῦ πρὸς τὰς ἀπὸ τινος ἔξωθεν αἰτίας μικρὰς γινομένας

κορύζας, ἵν' ἐνδείξῃται περὶ τούτων εἶναι τὸν λόγον, ὅσοι διὰ φυσικὴν ἀσθένειαν τῆς κεφαλῆς ἐτοιμῶς ἀλίσκονται τῷ παθήματι. τούτους γὰρ ἂν τις εἰκότως ἀπὸ κεφαλῆς ὀνομάζοι κορυζώδεις οὐκ ἀπὸ ψύξεως ἢ ἐγκαύσεως ἢ τινος ἀπλῶς ἔξωθεν αἰτίας. τὸ δ', οἶμαι, κατὰ τινὰ τῶν ἀντιγράφων πρόσκειται δηλοῦν ἐπαμφιβάλλειν αὐτὸν ὑπὲρ ὧν ἀπεφάνητο. λόγον δ' ἔχει καὶ χωρὶς τοῦ, οἶμαι, γράφειν, ἀληθοῦς γε ὄντος τοῦ λεγομένου. διὰ δὲ τῆς ἐφεξῆς γεγραμμένης ῥήσεως ἀπόδειξιν ὧν ὀρθῶς ἀπεφάνητο προσέθηκεν. ἐπ' αὐτὴν οὖν ἤδη μεταβῶμεν.

Chapter 6.3

Section 6.3.11

Πᾶν τὸ ἐκπυέον ἀνυπόστροφον. ἐωυτὸς γὰρ πεπασμὸς καὶ κρίσις ἅμα καὶ ἀποστασία.

Οὐκ ἀσαφής ἡ ῥῆσις τοῖς μεμνημένοις ὑπὲρ ὧν ἤδη πολλάκις εἶρηκε πεπασμόν. ἐμνημόνευσε δὲ καὶ νῦν αὐτῶν ἔνεκα τῶν προειρημένων, ὡς ἔφην, ἵνα ὁ σύμπας λόγος γένηται

τοιοῦτος, καὶ τοῖς κορυζώδεσι καὶ βραγχώδεσιν ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς κεφαλῆς κατάρρων, ὅταν ἐπιγενομένου τοῦ πυρετοῦ πεφθῇ, τὸ ψυχρόν ἅμα καὶ ὑγρὸν ῥεῦμα καὶ πεφθὲν ἐκκριθῇ, βεβαίαν ἐλπίζει τὴν κρίσιν τοῦ νοσήματος γεγονέναι καὶ μηκέθ' ὑποτροπιάσαι τὸν ἄνθρωπον.

Chapter 6.3

Section 6.3.12

Οἷσιν, ὅταν ἀφροδισιάζωσι, φυσαῖται ἡ γαστήρ ὡς Δαμαγόρα, οἷσι δ' ἐν τούτοις ψόφος ὡς Ἀρκεσιλάω.

Ταύτην τὴν ῥῆσιν ἄλλος ἄλλως γράφει καὶ τινες προστιθέασιν αὐτῇ τὸ, ὅταν ἄρχωνται, τὸ κατὰ τὴν ἀρχὴν εἰρημένον, οἷσιν, ἀφαιροῦντες καὶ ποιοῦντες τὴν λέξιν τοιαύτην· ὅταν ἄρχωνται ἀφροδισιάζειν, φυσαῖται ἡ γαστήρ, βουλόμενοι τοὺς ἀρχομένους ἀφροδισίων, τουτέστι τοὺς πρῶτον ἐπιχειροῦντας τῷ ἔργῳ τούτῳ πάσχειν τὰ τῆς ῥήσεως ἐφεξῆς δηλούμενα. καίτοι τὴν γραφὴν ταύτην οὔτε βιβλίον

τι παλαιὸν οὐτ' ἐξηγητῆς οἶδεν. ἀλλ' ὅμως οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον ἐπὶ τῶν ἀρχομένων ἀφροδισιάζειν τὸν λόγον αὐτῷ εἶναι φασιν, καίτοι μνημονεύσαντος αὐτονομαστὶ τοῦ Ἱπποκράτους ἑνὸς ἀνθρώπου τοῦ Δαμαγόρου. τοῦτο δ' εἶωθε ποιεῖν ὅταν ὀλίγοις τισὶ γενόμενον πρᾶγμα διέρχεται. καὶ χωρὶς δὲ τοῦ γεγραφέναι τι περὶ τούτων Ἱπποκράτει τὸ φαινόμενον ἔχρῃν ἐκ τῆς πείρας μαθεῖν. οὐ γὰρ συμβαίνει τοῖς ἀρχομένοις ἀφροδισίων ἐμφυσᾶσθαι τὴν κοιλίαν ἢ ψόφον ἴσχειν ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνίοις ἐν τῷ σπανίῳ τῶν παρακμαζόντων τε καὶ τὸ καλούμενον πάθημα φυσῶδές τε καὶ ὑποχονδριακὸν καὶ μελαγχολικὸν ἐχόντων, ἐμφυσᾶσθαι συμβαίνει μᾶλλον τὴν γαστέρα, ὅταν ἀφροδισίοις χρήσωνται. τοῖς δ' αὐτοῖς τούτοις ὑπάρχει καὶ τὸ συνεχές ὀρέγεσθαι μίξεως. ὅπερ οὖν πολλάκις ἤδη πρόσθεν εἶπον, ἐάν τε παραλείπω τὰς γραφὰς ἃς ἐποιήσατο κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν ἐάν τ' εἶπω πάσας, ἐκατέρως μέμψονται πολλοί, ταῖς ἑαυτῶν ἐπιθυμίαις κρίνοντες τὸ σύμμετρον ἐν τοῖς λόγοις, οὐ τῇ τῶν πραγμάτων φύσει. καὶ μέντοι κἂν

τινα μὲν εἶπω τῶν εἰρημένων τε καὶ γεγραμμένων, τινὰ δὲ παραλείπω, καὶ οὕτως ἔσονται τινες οἱ μεμψόμενοι τινὰ μὲν τῶν εἰρημένων, ὡς ἔχρῃν παραλελειφθαι καὶ ταῦτα ληρώδη γε ὄντα, τινὰ δὲ τῶν παραλελειμμένων, ὡς ἔχρῃν εἰρῇσθαι, μὴ χεῖρω τῶν εἰρημένων ὄντα. κατὰ μὲν γὰρ τὰς ὁσημέραι γινομένας συνουσίας, ὁποῖαν τινὰ βούλωνται τὴν ἐξήγησιν ἀκούειν οἱ παρόντες, αὐτῶν ἐκείνων πυθόμενοι, ἀρμόττεσθαι πειρῶνται ταῖς βουλήσεσιν αὐτῶν. ἐν βιβλίῳ δ' οὐκ ἔστι πρᾶξαι τοῦτο. διόπερ εἰδόμην ἐν μὲν ταῖς πλείσταις τῶν ῥήσεων ἢ μὴδ' ὅλως μνημονεύειν τῶν ὑπαλλαττόντων τὴν ἀρχαίαν γραφὴν, ἢ παντάπασιν ἀλλοκότως

ἐξηγησαμένων. ἐπὶ τινων δ' ἦτοι τὰ μὴ παντάπασιν ἀπιθάνως εἰρημένα μεμνησθαι χρὴ τοὺς ἀναγινώσκοντας τὰ ὑπομνήματα, καθ' ἑκάστην τὴν ῥῆσιν ἀναμιμνήσκειν αὐτῶν ἐπαχθές. ὅπερ οὖν ἔλεγον, οἱ μὲν περὶ τὸν Σαβῖνον ὡς πρώην τοῖς τῶν ἀφροδισίων πειρωμένοις συμβαίνει τὰ κατὰ τὴν ῥῆσιν εἰρημένα πάσχειν ὡς ἀληθές ὑποθέμενοι πειρῶνται λέγειν τὴν αἰτίαν αὐτοῦ, τινὲς δ'

ἔμπαλιν τοῖσδε τὴν γραφὴν τῆς λέξεως ἐποιήσαντο τοιάνδε· εἰσὶν οἷσιν ὅταν ἀφροδισιάζωσι φυσᾶται ἢ γαστήρ. οἱ μὲν περὶ τὸν Σαβῖνον οὐκ ἀλόγως φασὶ τοῖς ἀφροδισιάζειν ἀρχομένοις τοῦτο συμβαίνειν· πρῶτον μὲν, ὅτι μέγας ὁ ξενισμὸς γίνεται περὶ τὸ σῶμα. γράφουσι γὰρ οὕτως αὐτοὶ, δι' ὃν ξενισμὸν, φύσιν, ἐπιληψίαν τε καὶ νεφρίτιδας αὐτοῖς, ἕτερά τε χρόνια γίνεσθαι. ἔπειτα δὲ καὶ ὅτι Δημόκριτος εἶπεν, ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπου ἐν ταῖς συνουσίαις ἐκθόρνυται. καὶ μέντοι καὶ διότι φασὶ πολὺν ὁδαξησμὸν διὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ θερμοῦ καὶ τὴν δριμύτητα πάσχουσι καὶ κοινοῦ γε, ὡς λέγουσιν, ὄντος τοῦ λόγου θηλειῶν τε καὶ ἀρρένων, ἐπὶ θηλειῶν φασὶ σαφῆ τὴν αἰτίαν εἶναι. τῇ γὰρ ὑστέρα τὸ μὲν ἔντερον ὑπεστώρεσται, ἢ κύστις δ' ἐπίκειται. εἰκὸς οὖν ἐντεινομένην αὐτὴν καὶ σφριγῶσαν ἐπέχειν τὴν ἀμφοτέρων ἀπόκρισιν. ἐναπολαμβανομένης οὖν τῆς φύσης συνεχῶς ἐμπνευματοῦσθαι καὶ τοῦ οὖρου δὲ κατεχομένου τὸ ἐπιγαστριον οἰδεῖν. ταῦτα μὲν οὖν οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον λέγουσιν, ἀπιθάνους αἰτίας ἀποδιδόντες τῶν μὴ γινομένων.

οὐ γὰρ συμβαίνει ταῦτα τοῖς ἀρχομένοις ἀφροδισίων μεираκίοις, ἀλλὰ τοῖς μελαγχολικοῖς καὶ φυσώδεσιν ὀνομαζομένοις, οἱ καὶ μετὰ τὴν παρακμαστικὴν ἡλικίαν τὰ τοιαῦτα πάσχουσιν. ὅλως γὰρ τὸ φύσης ἐμπίπλασθαι δι' ἀσθένειαν γίνεται τῆς ἐμφύτου θερμασίας. ἐρρώμενης γὰρ ταύτης τῶν τοιούτων οὐδὲν συμβαίνει. Ἀριστοτέλης δ' ἐν τοῖς προβλήμασι καὶ τὴν αἰτίαν ζητεῖ, δι' ἣν ἀφροδισιαστικούς συμβαίνει γίνεσθαι τοὺς μελαγχολικούς. ἀθροίζεσθαι τε πνεῦμά φησιν αὐτοῖς ἐν ὑποχονδρίοις φυσῶδες οὐκ ὀλίγον, διὸ πνευματώδη τε καὶ ὑποχονδριακὰ προσαγορεύεσθαι τὰ τοιαῦτα πάθη καὶ Διοκλῆς τε καὶ Πλειστόνικος, ἕτεροί τε πολλοὶ τῶν ἰατρῶν οὕτως ὀνομάζεσθαι φασιν αὐτὰ, οὐ χεῖρον δὲ καὶ λέξιν τινὰ τῶν τῷ Ἀριστοτέλει γεγραμμένων εἶπεῖν ἔχουσαν ὥδε· διὰ τί οἱ μελαγχολικοὶ εἰσὶν ἀφροδισιαστικοί; ἢ ὅτι πνευματώδεις; τὸ γὰρ σπέρμα πνεύματος ἔξοδος ἐστί. διότι οὖν πολὺ τὸ τοιοῦτον, ἀνάγκη πολλάκις ἐπιθυμεῖν καθαίρεσθαι, κουφίζονται γάρ. διὰ τοῦτ' οὖν καὶ Ροῦφος ἔλεγεν ἀντὶ τοῦ ψόφου, εἵλετο γράφειν

φόβος, ἵνα ὁ λόγος ἦ τῷ Ἱπποκράτει περὶ τῶν μελαγχολικῶν, οἷς ἐστὶν ἰδιαίτατος ὁ φόβος, ἄλλω μὲν γὰρ ἄλλο φοβερόν. ἐν γοῦν τι πάντως καθ' ἕκαστον αὐτῶν, ὅταν γε τὰ μέτρια δυσθυμοῦσιν. εἰ δὲ μὴ καὶ δύο καὶ πλείω καὶ πάνυ πολλὰ, καὶ τισιν αὐτῶν ἅπαντα. γενήσεται οὖν κατὰ μὲν τὸν Ροῦφον ἢ λέξεις οὕτως ἔχουσα. οἷσιν, ὅταν ἀφροδισιάζωσι, φυσᾶται ἢ γαστήρ ὡς Δαμαγόρα, ὅθεν τούτοις ὁ φόβος. κατὰ δὲ τοὺς παλαιούς ἐξηγητάς, ὡς ἐν ἀρχῇ γέγραπται, τὴν γὰρ ἐκείνων γραφὴν ἀεὶ προστίθημι, κᾶν ἡμαρτησθαι δοκεῖ κατὰ τοὺς πρώτους ἀντιγραψαμένους. ἄμεινον

γάρ, ὡς εἶπον ἤδη πολλάκις, ὅπως εὐρέθη γεγραμμένον εἰπόντας οὕτως ἤδη προσεπινοεῖν αὐτούς τι δηλοῦντας αὐτὸ τοῦτο. λέλεκται δὲ καὶ ἡ περὶ τὸν Σαβῖνον ἐξήγησις. Καπίτων δὲ οὕτως ἔγραψεν, οἷς ἔστιν, ὅταν ἀφροδισιάζωσι, φυσᾶται ἡ γαστήρ, ὡς Δαμαγόρα, οἷσι δ' ἐν τούτοις, ψόφος. Διοσκορίδης δὲ οὕτως· οἷσι μὲν ὅταν

ἀφροδισιάζωσι, φυσᾶται ἡ γαστήρ ὡς Δαμαγόρα, οἷσιν ἐν τούτοις ψόφος. ἀφεῖλε γὰρ οὗτος τὸ δ', οὐ μὴν οὐδὲ κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ ψόφος ὀνόματος ὠμολόγησαν ἀλλήλοις οἱ ἐξηγηταί, τινὲς μὲν βορβορυγμὸν δηλοῦσθαι λέγοντες, ἔνιοι ἐρυγὴν, ἔνιοι δὲ τὰς κάτω διεξιούσας φύσας, ἔνιοι δ' ὅ τι ἂν ἦ τούτων ἀπλῶς. εἰ τις οὖν ἐν τοῖς ἐντέροις κίνησις αἰσθητὴ ταῖς ἀκοαῖς, εἰσὶ γὰρ καὶ ἄλλαι τινὲς, ἔξωθεν τῶν βορβορυγμῶν ἐν τοῖς ἐντέροις κινήσεις τε καὶ ψόφοι, τινὲς μὲν ἤχοις ἐοικότες, τινὲς δὲ συριγμοῖς, ἢ τινι τοιούτῳ τρόπῳ ψόφῳ. Ἀρκεσίλαος δὲ φησιν οὐ μόνον ἐφυσᾶτο ἡ γαστήρ, ἀλλὰ καὶ ὥδει, τουτέστιν οἶδημα εἶχεν. εἴρηκα δὲ ἤδη πολλάκις οἶδημα καλεῖν αὐτὸν ἅπαντα τὸν παρὰ φύσιν ὄγκον, εἴτε φλεγμονῶδες εἴτ' ἐρυσιπελατώδης εἴτε σκιδρόωδης εἴη, τῶν νεωτέρων μόνων τὸν χαῦνον ὄγκον οἶδημα καλοῦντων. ἀλλὰ γε ποῖόν τινα λέγει τὸν ὄγκον γενέσθαι τῷ Ἀρκεσιλάῳ ζήτημᾶ ἐστὶν οὐ σμικρόν. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ τὸν ἰδίως ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὀνομαζόμενον εἰρηκέναι.

οὐκ ἔστι δ' ἀπίθανον ἐρυσίπελας ἢ φλεγμονὴν ἢ σκιδρόν ἢ τι τῶν τοιούτων γενέσθαι περὶ τὸν τῶν ἀφροδισίων καιρὸν ἢ σμικρόν ὕστερον, αὐθὶς τε μετ' οὐ πολὺ καθίστασθαι τοῦτο. τοῖς δ' ἐξηγηταῖς ὅλον τοῦτο παραλέλειπται τὸ σκέμμα. τοῦ μέντοι Ἀρκεσιλάου τούτου καὶ καθ' ἕτερον τόπον τοῦ βιβλίου μέμνηται ὁ Ἱπποκράτης, ἐνθα φησὶν· ἐν τοῖσι προσόδοισιν οἷς ψοφοῦσιν, ὡς Ἀρκεσίλαος. εὐδελον οὖν ὅτι τοῖς τοιούτοις φύσης ἐστὶν ἡ γαστήρ μεστὴ καὶ ταύτην ὑπὸ τῆς γινομένης συντονίας ἐν τοῖς ἀφροδισίοις ἐκκρίνεσθαι συμβαίνει. Διοσκορίδης δὲ οὕτως ἔγραψε τὴν ῥῆσιν· Ἀρκεσιλάῳ δὲ κακὸν ὥδει τὸ φυσῶδες, ἀντὶ τοῦ κακὸν ὥζετο τὸ φυσῶδες, ὡδὶ γεγράφθαι βουλόμενος, οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἀρχὴν τῆς δευτέρας ῥήσεως ἐποιήσαντο τὸ φυσῶδες, ὡς ἐφεξῆς γέγραπται.

Chapter 6.3

Section 6.3.13

Τὸ φυσῶδες συναίτιον ἐν τοῖς πιτυρώδεσι. καὶ γὰρ εἰσὶ φυσῶδεις.

Τίνας λέγει πιτυρώδεις ἄπορον εὐρεῖν, ἐάν τέ τις μὴ καθάπερ Ἡροδότου καὶ Κτησίου μόνον ὡς ἱστορίαν ἀναγινώσκη τὰ βιβλία τῶν παλαιῶν ἱατρῶν, ἀλλ' ἐνεκα τοῦ πλεῖον τι ἔχειν εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα. πολλοὶ δὲ τῶν ἐξηγητῶν ἀμελήσαντες τούτου καὶ μάλισθ' ὅσοι τὸ σοφιστικὸν εἶδος ζηλώσαντες ἐπὶ τὸ πρόχειρον ἀφικνοῦνται τῆς ἐξηγήσεως, ὃ κατὰ τὴν τῆς λέξεως ἐνδειξὴν ἐστὶν, οὐκέτι βασανίζοντες ἐπὶ τῶν νοσούντων τὴν τῶν λεγομένων ἀλήθειαν. οὕτω γοῦν καὶ νῦν πιτυρώδεις λελέχθαι

δεξάμενοι τοὺς πίτυρα συνεχῶς ἐν τῇ κεφαλῇ γεννῶντας, ἀποδιδόναι τούτου τὴν αἰτίαν πειρῶνται, λέγοντες ὑπὸ περιττώματων ἐν τῇ κεφαλῇ ἀναφερομένων γίνεσθαι τὰ πίτυρα, φέρεσθαι τε αὐτὰ φασὶ πρὸς τὰ μετέωρα ὑπὸ πνεύματος θερμοῦ καὶ διὰ τοῦτο φυσῶδεις τοὺς τοιοῦτους. μοχθηρὸς δ' ὁ λόγος αὐτῶν ἐστὶ, πρῶτον μὲν ὅτι τὸ φαινόμενον οὐκ ἔχει μαρτυροῦν· μυρίους γὰρ οἶδαμεν ἥκιστα φυσῶδεις, οἷς ἐν τῇ κεφαλῇ συνεχῶς γίνεται πίτυρα· δεύτερον δὲ εἰ καὶ τὸ φαινόμενον αὐτοῖς ἐμαρτύρει, πάντων τῶν περιττώματα τρεφόντων

θερμὰ, κοινὸς ὁ λόγος ἐγένετο καὶ τρίτον πρὸς τούτοις, ὅτι τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ὡς τὰ πολλὰ διὰ τὴν οἰκίαν κρᾶσιν ἔστι σύμπτωμα τὸ γεννᾶν πίτυρα κατὰ φύσιν ἐχόντων τῶν χυμῶν. εἰκότως οὖν ἔνιοι τὴν παλαιὰν γραφὴν ὑπαλλάξαντες ἔγραψαν τὸ φυσῶδες συναίτιον τοῖσι πτερυγῶδεσι. ἐμάθετε δ' ὅτι πτερυγῶδεις ἔθος ἐστὶ τοῖς ἰατροῖς ὀνομάζειν τοὺς ὁμοίως ὀρνίθων πτέρυξι τὰς ὠμοπλάτας ἔχοντας ἐκκειμένας τε καὶ προηκούσας εἰς τοῦπίσω. τούτοις οὖν φασὶ συναίτιον εἶναι τὸ φυσῶδες ἐμπίπτειν εἰς τὸ πάθος ὥσπερ ἐμπίπτουσι, τουτέστιν εἰς τὴν ἀναγωγὴν τοῦ αἵματος· καὶ γὰρ εἶναι φυσῶδεις αὐτούς. ὅτι μὲν οὖν εἰς τὸ ῥαγῆναί τι κατὰ τὸν πνεῦμονα συναίτιον ἐστὶ τὸ φυσῶδες οὐκ ἄδηλον. εἰ δὲ καὶ φυσῶδεις εἰσὶν οἱ στενοθώρακες, τοῦτο διὰ τῆς πείρας βασανιστέον ἡμῖν ἐπιμελῶς. ἔμοι μὲν γὰρ ἐφάνησαν ὀλίγου δεῖν ἅπαντες τοιοῦτοι καὶ τάχα διὰ τὴν ἔνδειαν τῆς ζωτικῆς θερμασίας, ἣν ἐκ τῆς καρδίας ὀρμᾶσθαι μεμαθήκατε. μικρὰν οὖν ἔχοντες οἱ πτερυγῶδεις τὴν καρδίαν ἀκολούθως ταύτῃ καὶ τὴν ἅπαντι

τῷ σώματι θερμασίαν ἐξ αὐτῆς ἐπιρρέουσιν ἔχουσιν ἀσθενῆ. διὰ γὰρ τοι τὴν ἀσθένειαν ταύτης ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ἡ καρδία γέγονεν, ὡς ἐμάθετε, μικρά· τινὲς δ' οὐ πτερυγῶδεσιν, ἀλλὰ πυρετώδεσιν γράφουσι, τὴν λέξιν ποιοῦντες τοιάνδε· τὸ φυσῶδες συναίτιον τοῖς πυρετώδεσι· καὶ γὰρ εἰσι φυσῶδεις. οὐκ ἀληθεύουσι δ' οὐδ' αὐτοὶ πάντας τοὺς πυρετώδεις φυσῶδεις εἶναι νομίζοντες. ὁ γε μὴν Διοσκορίδης, ὡς ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔφην, ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως γράψας τὸ φυσῶδες, ὥδε πως ἔγραψε τὴν νῦν προκειμένην ῥῆσιν· συναίτιον οἱ πτερυγῶδες, ὡς εἶναι τὸ συνεχὲς ὅλως αὐτῆς τοιόνδε. Ἀρκεσιλάῳ δὲ κακὸν ᾧδαι τὸ φυσῶδες. εἴθ' ἐξῆς ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς· συναίτιον οἱ πτερυγῶδες· καὶ γὰρ εἰσι φυσῶδες. ἅλις δ' οὖν ἤδη καὶ τῶν φυσῶδων, ἵνα μὴ τῷ λόγῳ νῦν ἀεὶ παραιτῶμαι τοῦ γράφειν πολλὰ, τῷ δ' ἔργῳ κατάφωρος γίνωμαι μηκύνειν περιττῶς.

Chapter 6.3

Section 6.3.14

Τὸ ψυχρὸν πάνυ φλεβῶν ῥηκτικὸν καὶ βηχῶδες, οἷς χιῶν, κρύσταλλος καὶ συστρεπτικὸν, οἷον τὰ φήρεα καὶ αἱ γογγρῶναι, συναίτιον καὶ αἱ σκληρότητες.

Εἴρηται μὲν ἐπὶ πλεόν ἔν τε τῷ περὶ ὑγρῶν χρήσιος κἂν τοῖς ἀφορισμοῖς ὅποια τίς ἐστὶν ἡ δύναμις τοῦ ψυχροῦ. λέλεκται δέ τινα καὶ νῦν αὐτοῦ τῶν ἔργων ὡς ἐν ὑποτυπώσει χρήσιμα πρὸς τὴν τῆς καθόλου δυνάμεως εὕρεσιν. ὅσον μὲν γὰρ ἐφ' ἑαυτῷ συνάγει καὶ πυκνοῖ καὶ πιλεῖ καὶ σφίγγει τὸ ψυχρὸν ἅπανθ' ὅσοις ἂν πλησιάζῃ, καὶ διὰ τοῦτο τὰς τε ἀδήλους αἰσθήσει διαπνοὰς τῶν σωμάτων καὶ τὰς αἰσθητὰς ἐκροὰς κωλύει. οὕτω γοῦν κἂν ἀφορισμοῖς ἔγραψεν· ἐν τούτοισι δὲ τῷ ψυχρῷ χρῆσθαι, ὅταν αἰμορράγῃ μελλῇ, μὴ ἐπ' αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ, ὅθεν ἐπιρρεῖ. καὶ ὅσα τούτων ἐφεξῆς εἴρηκεν ἔργα τοῦ ψυχροῦ τῆς οἰκείας δυνάμεως, ὅταν διὰ μέσου μηδενὸς ἐνεργῇ. πάλιν δ' ὅταν εἴπῃ, τὰ ψυχρά, οἷον χιῶν, κρύσταλλος, στήθῃ

πολέμια, βηχέων κινητικὰ, αἰμορροϊκὰ καὶ καταρροϊκὰ, τὸ μὲν στήθους πολέμια κατὰ τὴν τοῦ αὐτοῦ τοῦ ψυχροῦ δύναμιν εἶπεν, τὸ δὲ βηχέων κινητικὰ αἰμορροϊκὰ διὰ μέσων ἐτέρων. ἐπειδὴ γὰρ εἰς ἑαυτὰ συνάγεται καὶ σφίγγεται τὰ σώματα τῶν περιεχόντων ἀγγείων τὸ αἷμα, διὰ τοῦτο ἐνίοτε συμβαίνει ῥήγνυσθαι τοὺς χιτῶνας αὐτῶν, ἵν' ὅπερ ὑπὸ πολλοῦ τοῦ περιεχομένου γίνεται ἐν τοῖς χαλαροῖς ἀγγείοις, τοῦτο ὑπὸ τοῦ μὴ πολλοῦ, συμβαίνει τοῖς τεταμένοις. διὰ τοῦτο οὖν οὐχ ἁπλῶς εἶπεν ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει τὸ ψυχρὸν εἶναι φλεβῶν ῥηκτικόν, ἀλλὰ τὸ πάνυ ψυχρὸν ἔφη. ταῦτο δὲ τοῦτο δυνάμει κἂν τοῖς ἀφορισμοῖς ἔγραψεν ἐν τῷ φάναι, τὰ ψυχρά, οἷον χιῶν κρύσταλλος, ἐξηγησάμενος διὰ τῶν παραδειγμάτων τίνα τ' ἐστὶ τὰ πάνυ ψυχρά. πάλιν δ' ἐν ἀφορισμοῖς εἰπὼν· ἔλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περισκληρύνειν, νῦν εἶπε τὸ ψυχρὸν συστρεπτικόν, ἐν ἴσῳ τῷ συναπτικόν. οὕτως οὖν ἐργάζεται καὶ τοὺς ἐν τοῖς νευρώδεσι μορίοις ὄγκους. καὶ κατὰ γε τὰ νεῦρα τὰ τε γαγγλία καλούμενα καὶ τινὰς ἄλλας τάσεις

τὰς μὲν προμηκεστέρας, τὰς δὲ στρογγυλωτέρας. καὶ μοι δοκεῖ τὰς προμηκεστέρας ὀνομακέναι φήρεα, τὰς δὲ στρογγυλωτέρας γογγρώνας, φήρεα μὲν εἰπὼν τὰ μὲν ἐμφέρειαν ἔχοντα φηρέων, οὕτω γὰρ ὀνομάκασιν ἐνιοι τῶν Ἰώνων σατύρους, οὓς γράφουσι τε καὶ πλάττουσι προμήκεις ἐξοχὰς ἔχοντας παρὰ τοῖς ὤσι, γογγρώνας δὲ τὰς περιφερεστέρας ἐξοχὰς μετὰ σκληρότητος, οἷα περ εἰσὶν αἱ γινόμεναί τισι τῶν δένδρων ἐπιφύσεις, ἃς καλοῦσι γόγγρους, ὡς καὶ Θεόφραστος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν περὶ φυτῶν ἔγραψε λέξιν οὕτως· ἐνία δὲ ἴσχει τοὺς καλουμένους ὑπὸ τινῶν γόγγρους ἢ τὸ ἀνάλογον, οἷον ἐλαία. λέγουσι δ' ἐνιοι καὶ νῦν ἔτι κατὰ Θετταλίαν ἀκηκοέναι τινῶν γογγρώνας ὀνομαζόντων τὰς τοιαύτας σκληρότητας, ὅταν ἐν τραχήλῳ συστῶσιν, οὐ μὴν τὰ γε φήρεα λέγοντός τινος οὐτ' αὐτὸς ἤκουσα κατὰ τι τῶν ἐθνῶν οὔτε τινὸς ἀκηκοότος ἐπυθόμην. καίτοι τινὲς τῶν ἐξηγητῶν φασὶ τὸν Ἱπποκράτην φήρεα καλεῖν τὰ ἐν Φηραῖς τῆς Πελοποννήσου πλεονάζοντα. τινὲς δὲ διὰ τοῦ ἐ τὴν πρώτην συλλαβὴν γράφοντες ἅμα τῷ φ δηλονότι,

φήρεα φασιν αὐτὸν ὀνομάζειν τὰ ἐν Φεραῖς τῆς Θετταλίας πολλάκις γινόμενα. τοῦ μέντοι τὰς προμήκεις ἐξοχὰς ὀνομάζειν φήρεα μαρτύριον εἶναι δοκεῖ καὶ τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ τῶν ἐπιδημιῶν ἐβδόμῳ κατὰ

λέξιν οὕτως· ἐπεδήμησαν βῆχες, μάλιστα δὲ παιδίοις, τὰ περὶ τὰ ὦτα πολλοῖσιν, οἷα τοῖς σατύροις. τὸ δὲ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς προκειμένης ῥήσεως, συναίτιον καὶ αἱ σκληρότητες, τοιοῦτον σημαίνει. ταῖς τῶν εἰρημένων παθῶν γενέσεσιν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ συναίτιόν ἐστι καὶ ἡ σκληρότης τοῦ σώματος, ἐν ᾧ συνίσταται τὰ πάθη, τουτέστιν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἢ φύσει σκληρὸν ἔχων τὸ δέρμα. διὰ γὰρ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τό τε ψυχρὸν αἰτίον ἐστὶ τῆς τῶν εἰρημένων παθῶν γενέσεως τό τε δέρμα τὸ σκληρόν. ὅτι γὰρ, ὡς αὐτὸς ἔφη, τὸ ψυχρὸν δέρμα περισκληραίνει, διὰ τοῦτο τὰ τοιαῦτα πάθη γεννᾷ, διεξέρχασθαι δι' αὐτοῦ τῶν ὑπ' αὐτῷ συναθροισμένων χυμῶν μὴ δυναμένων. οἷς οὖν ἐστὶ φύσει σκληρὸν τὸ δέρμα, τούτοις συναίτιον καὶ αὐτὸ γίνεται τοῦ μήτε διαφορεῖσθαι τοὺς παχεῖς καὶ γλίσχρους χυμοὺς,

ἀθροισμένους δ' ὑπ' αὐτῷ τοὺς εἰρημένους σκληροὺς καὶ σκιδρόωδεις ὄγκους ἐργάζεσθαι. ὅτι δὲ καὶ φλεβῶν ῥῆξις ἐν τοῖς φύσει σκληροτέροις ἐστὶ διὰ τὴν τοῦ ψυχροῦ βίαν οὐκ ἄδηλόν ἐστιν. εἰ γὰρ ὑπὸ τοῦ περιεχομένου κατὰ τὰς φλέβας αἵματος ἡ ῥῆξις γίνεται τῶν ἀγγείων, ἐν τοῖς τοιούτοις ἐστὶ μᾶλλον, ὅσα διὰ σκληρότητα δυσχερῶς καὶ μόγις ἀνευρύνεται. τὰ γὰρ ἐπὶ πλέον ἐκτείνεσθαι πεφυκότα, κἂν πολὺ τὸ περιεχόμενον ἐν αὐτοῖς ἦ, στέγει τοῦτο μὴ ῥηγνύμενα, καὶ βῆχες δ' ἂν εἰκότως ἐν τοῖς φύσει σκληροτέροις σώμασι γίνοντο. λέλεκται γὰρ ὅτι τῶν μαλακῶν ῥᾶον ταῦτα τραχύνεται. γεγραφότων δὲ τινων κατὰ τὴν ῥῆσιν ἀντὶ τοῦ, βηχῶδες, φυσῶδες, εἰπεῖν τι καὶ περὶ τούτου προσήκει. φαίνεται γὰρ ὁσημέραι τὰ κατὰ τὴν γαστέρα πνεύματος φυσώδους ἐμπιπλάμενα τοῖς ψυχθεῖσιν, ἀλλ' ἢ γε παλαιὰ γραφὴ τῆς ῥήσεως οὐ τὸ φυσῶδες, ἀλλὰ τὸ βηχῶδες ἔχει καὶ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς, ὡς ἔφην ἄρτι, τῶν ψυχροτάτων ὑλῶν ἐν παραδείγματι μνημονεύσας,

οὐ προσέθηκεν αὐταῖς τὸ φυσῶδες. τὰ γὰρ ψυχρὰ, φησὶν, οἷον χιῶν, κρύσταλλος, στήθει πολέμια, βηχῶν κινητικὰ, αἰμοβρόικα καὶ καταβρόικα. διδάσκει τε καὶ τὴν νῦν προκειμένην ἡμῖν ῥῆσιν καὶ κατὰ τὸν εἰρημένον ἀφορισμόν, οὐχ ἀπλῶς γίνεται διὰ τὸ ψυχρὸν, ἀλλ' ὅσα διὰ τὸ λίαν ψυχρὸν. ἐνταῦθα μὲν εἰπὼν, τὸ ψυχρὸν πάνυ φλεβῶν ῥηκτικόν, ἐν δὲ τοῖς ἀφορισμοῖς τὸ, οἷον χιῶν, κρύσταλλος. ὅτι δὲ μετέχειν τινὸς δεῖται θερμασίας τὰ φυσώμενα, καθάπερ γε καὶ τὰ.

Chapter 6.3

Section 6.3.15

Τὸ μετ' οὖρησιν σύναγμα παιδίοισι μᾶλλον, ἄρα ὅτι θερμότερα;

Ὅτι μὲν ὁ λόγος ὅδε περὶ τῶν λιθίωντων παιδίων ἐστὶν ἅπαντες εἰρήκασιν οἱ ἐξηγησάμενοι τὸ βιβλίον, οὐ μὴν τὸ διὰ τί προσέθηκε τὸ μετ' οὖρησιν, ἐνὸν ἀπλῶς γράψαι τὸ σύναγμα παιδίοισιν, ἐπεσκέψαντο, καθάπερ οὐδὲ διὰ

τί τὸν ἀπορητικὸν σύνδεσμον προσέθηκεν, οὐχ ἀπλῶς εἰπὼν τὸ σύναγμα

παιδίοισιν ὅτι θερμότερα. τὸ γὰρ ἄρα γε θερμότερα, τοῦ μὴ τολμῶντος ἀποφήνασθαι βεβαίως ἐστὶν ἐνδεικτικόν. καίτοι γε ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ἀπλῶς ἔφη, τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. τὸ μὲν οὖν ὄνομα τοῦ συνάγματος ἐν μόνῳ τῷ ἐβδόμῳ τῶν ἐπιδημιῶν εὖρον, εἰπόντος τοῦ γράψαντος αὐτὸ καὶ συνάγμα ἐφαίνετο ἐν τῷ χερνίβῳ. διὰ τί δὲ τὸ μετ' οὖρησιν ἢ διὰ τί τὸ ἄρα προσέθηκεν ἐξῆς ἐπισκεψόμεθα, καὶ πρῶτόν γε τὸ περὶ τῆς ἀπορίας, εἰ καὶ δεύτερον γέγραπται. ἦτοι τοίνυν ἔτι μὲν ἀπορῶν ἔγραψε ταῦτα, τῷ χρόνῳ δὲ εὖρων τινα ἀπόδειξιν ἀπεφώνησε περὶ τῆς τῶν αὐξανόμενων κράσεως, ἢ, ὅπερ ἄμεινόν ἐστι, διώριστα πρὸς ἡμῶν ἐν τε τοῖς περὶ κράσεων ὑπομνήμασι κὰν τοῖς εἰς τοὺς ἀφορισμούς. οὐχ ἀπλῶς ἐστὶ θερμότερος ὁ παῖς τοῦ ἀκμάζοντος, ἀλλὰ τῷ συμφύτῳ θερμῷ θερμότερος. ἐδείχθη δὲ τούτου θερμότερον ἀπλῶς τὸ μὴ σύμφυτον, ὃ πλέον κτῶσιν οἱ ἀκμάζοντες. ὥστ' εἰκὸς ἦν μᾶλλον ὑπὸ τούτου τοῦ θερμοῦ πηγνυσθαι τὸν ἐν

τῇ κύστει λίθον. διὰ τοῦτο μὲν οὖν εἰκότως ἀπορεῖ· τὸ δ' ἀληθές ἐστι, λίθους τοῖς παιδίοις ἐν τῇ κύστει, διὰ τὸ πάχος τῶν οὖρων. ὅτι μὲν οὖν οὐρεῖται παχύτατα τοῖς παιδίοις οὖρα καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν ἅπασιν ἰατροῖς ὠμολόγηται. διὰ τί δὲ οὐρεῖται τοιαῦτα, καθ' αὐτὸ μὲν ἄξιον ἐπισκέψεως ἐστίν, εἰς δὲ τὸ προκείμενον οὐδὲν συντελεῖ. τὸ γὰρ οὐρεῖσθαι παχέα καὶ φαινόμενον σαφῶς καὶ πράγμασιν ὠμολογημένον. τὸ γὰρ τοι πάχος τοῦτο συνιστάμενόν τε καὶ ἀθροιζόμενον, ὅταν ἅπαξ ποτὲ μὴ κατὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν ἐκκριθὲν ἐνδον ἐπὶ πλέον μείνῃ; συστάσεως τε καὶ πήξεως ἀρχὴν λαμβάνει. γενομένης δὲ τοιαύτης ἀρχῆς, ἐτοιμῶς λοιπὸν ὅσον ἅπαν αὐθις εἰς τὴν κύστιν ἀφικνεῖται παχὺ, προσπλάττεται τούτῳ καὶ γίνεται μείζων ὁ πωρώδης λίθος, ὥσπερ ἐκτὸς ἐν τε τοῖς αὐτοφυέσι θερμοῖς ὕδασι ὁρᾶται συνιστάμενος ἐν τε τοῖς ἀγγείοις, ἐν οἷς ὕδωρ ὀσημέραι θερμαίνεται. τὸ τοίνυν πάχος τῶν οὖρων τὴν πρώτην τε καὶ μεγίστην αἰτίαν ἔχει τῆς τῶν λίθων γενέσεως.

ἢ δὲ θερμότης ἀρκεῖ καὶ σύμμετρος οὔσα πρὸς τὴν τῆς τοιαύτης ὕλης γένεσιν, ἀμέλει κὰν τοῖς θερμοῖς αὐτοφυέσι ὕδασι, κἂν χλιαρώτερα τῶν συμμέτρων ἦ, φαίνονται συνιστάμενοι πῶροι. διὰ τοῦτ' οὖν μοι δοκεῖ καὶ ὁ Ἱπποκράτης προσθεῖναι τὸ ἄρα, διότι καὶ ἡ τοσαύτη θερμότης, ἣν ἔχει παιδία φύσει, συνεργεῖ τι πρὸς τὴν πήξιν, οὐ μὴν αὐτῆς γε τὸ πλεῖστον, ἀλλ' ἡ τῆς ὕλης ποιότης ἐξῆς ὁ λίθος γίνεται, τῆς συστάσεως αὐτῆς τὴν αἰτίαν ἔχει. διὰ τί οὖν προσέθηκε τὸ μετ' οὖρησιν, καὶ οὐχ ἀπλῶς εἶπε, τὸ συνάγμα παιδίοισιν; ὅτι περὶ τῶν ἐν τῇ κύστει λίθων τὸν λόγον ποιεῖται νῦν, οὐ τῶν ἐν τοῖς νεφροῖς. γίνεται δὲ ἡ σύστασις τῶν μὲν ἐν τῇ κύστει μετὰ τὴν οὖρησιν, τῶν δ' ἐν τοῖς νεφροῖς πρὸ τῆς οὐρήσεως. ἴσμεν δὲ τὰ μὲν παιδία τοὺς ἐν τῇ κύστει λίθους γεννῶντας, τοὺς παρακμάζοντας δὲ τοὺς ἐν τοῖς νεφροῖς, ὅπερ οὖν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔφην, ὅτι μὲν οὕτως ἔχει ταῦτα, μαρτυρεῖ τὸ φαινόμενον αὐτό. τίς δὲ ἐστὶν ἡ αἰτία κατὰ σχολὴν ἔξεστι ζητεῖν. ὥσθ' ἢ μὲν ἐξήγησις ἤδη πεπέραται· τὴν δ' αἰτίαν

ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἔμπροσθεν, οὕτω καὶ νῦν ἐκ περιουσίας ἐρῶ, πρότερόν γε μεμψάμενος τοῖς εἰποῦσι διὰ τοῦτο γίνεσθαι τοῖς παιδίοις τοὺς λίθους,

ὅτι στενόπορα διὰ μικρότητα τῶν ἀγγείων εἰσίν. ἔχρῃν γάρ, ὅσον ἐπὶ τοῦτο, τοὺς ἐν τοῖς νεφροῖς λίθους μᾶλλον γίνεσθαι τοῖς παιδίοις. στεναὶ γὰρ αἱ κατ' ἐκείνους διέξοδοι. τῆς κύστεως δ' ὁ τράχηλος εὐρύς ἐστὶν εἰς τοσοῦτον τοῖς παιδίοις, ὥς πάσης ὕλης πάχος ἐτοίμως αὐτοῦ διεξέρχεσθαι. μή ποτ' οὖν οὐδὲ ἐπὶ τῶν προηκόντων κατὰ τὴν ἡλικίαν ἢ στενότης τῶν ἐν νεφροῖς πόρων αἰτία τῆς τῶν λίθων γενέσεώς ἐστίν, ἀλλὰ τό τε τῶν ἐνεργειῶν ἀσθενὲς καὶ τὸ τῶν παχέων χυμῶν ἀκατέργαστον. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν παιδίων, ἰσχυρῶν ἀπασῶν τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν οὐσῶν, κέχυται τε καὶ διαλέλνται τὸ πάχος τῶν χυμῶν, ἐπὶ δὲ τῶν προηκόντων κατὰ τὴν ἡλικίαν συνῆκται. φαίνεται δὲ κάπτι τῶν ἐκτὸς ὅσα παχέα φύσει διὰ τινων λεπτῶν διηθεῖν βουλόμεθα, τὰ μὲν ὑπὸ θερμασίαν χυθέντα διεξερχόμενα ῥαδίως, τὰ δὲ ἄτηκτά τε καὶ ἄχυτα μὴ διεξιόντα. παραδείγματα δὲ τῶν

τοιούτων ὑλῶν πίττα καὶ ῥητίνη καὶ στέαρ καὶ κηρὸς καὶ μέλι. τῶν παίδων οὖν ἐχόντων τὸ πολὺ τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ τὰς ἐνεργείας ἰσχυρὰς, τὸ πάχος τῆς ὕλης κεχυμένον, εἰς τοὺς νεφροὺς ἀφικνεῖται καὶ διὰ τοῦτο διαθεῖται ῥαδίως εἰς τὴν κύστιν, οὐ μικρὸν οὐδὲ τῆς τῶν ἐνεργειῶν ῥώμης εἰς τὸ τάχος τῆς διεξόδου συντελούσης. ἄτε δὲ τῆς κύστεως οὐσης ψυχρᾶς, ὅτι τε νευρώδης ἐστὶ καὶ ὀλίγαιμος, ὅτι τε πλείστην εὐρυχωρίαν ἐντὸς ἑαυτῆς ἔχει, συνίσταται πάλιν ἐνταῦθα καὶ πηγνύται τὸ διεξεληθὸν εἰς αὐτὴν πάχος, ὥς ἔμπροσθεν εἶπον, ἀρχὴν λαμβάνον τῆς τοιαύτης συστάσεως, ὅταν ἐπὶ πλεον ἐν τῇ κύστει χρονίζῃ. καὶ μὴν καὶ γλίσχρον εἶκος αὐτὸ μᾶλλον εἶναι τοῖς παιδίοις, τῷ κατειργάσθαι μᾶλλον ὑπὸ τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ὅσα γὰρ ὑπὸ τῆς θερμότητος ἀλλοιοῦνται πεττόμενα προσλαμβάνει τινὰ τῷ χρόνῳ γλισχρότητα, κἂν ἐξ ἀρχῆς μηδεμίαν ἔχῃ, καὶ διὰ τοῦτο δὴ μᾶλλον ἐνοῦται τε καὶ συνίσταται καὶ πηγνύται. τῶν γὰρ ἴσων ἐχόντων πάχος ἐπιτηδειότερον εἰς ἔνωσιν καὶ σύστασιν καὶ πῆξιν ἐστὶ τὸ γλισχρότερον. ἐπεὶ

τοίνυν ἔνια τῶν οὐκ ἀναγκαίων εἰς τὴν προκειμένην ῥῆσιν αἰτιολογεῖται, προσθῶ ἔτι τὴν περὶ τοῦ πάχους τῶν οὕρων ἐν τοῖς παιδίοις αἰτίαν. ἔστι δὲ ἡδε τό τ' ἀδηφάγον αὐτῶν καὶ τὸ μετὰ τροφὴν κινεῖσθαι παίζοντα καὶ σκιρτώντα, τοῖς δὲ θηλάζουσι καὶ ἡ ὕλη συντελεῖ. παχὺ γὰρ φύσει τὸ γάλα καὶ πρὸς λίθων γένεσιν ἐπιτηδειότατον, ἀμέλει καὶ τῶν τελείων τοῖς πλεονάζουσιν ἐν τυρῶν ἐδωδῇ λίθους ἐν νεφροῖς γεννωμένους ἔγνωμεν πολλάκις.

Chapter 6.3

Section 6.3.16

Τὰ σχήματα τὰ ῥηίζοντα μᾶλλον, οἷον ὁ τὰ κλήματα τῇ χειρὶ πλέκων ἢ στρέφων, ὑπὲρ ὀδυνάων κατακείμενος, λαβόμενος πασσάλου ἄκρον ὑπερπεπηγότος, εἶχετο καὶ ἐρήϊσεν.

Αὐτὸ μὲν τὸ λεγόμενον εὐδηλὸν ἐστίν. αἰτίαν δὲ αὐτοῦ χαλεπὸν εἰπεῖν, ὅτι μήτε ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψε, καίτοι δυνάμενος, ἥτοι γε ἐξαιφνίδιον αὐτῷ

γενέσθαι τὴν ὁδύνην

εἰπὼν ἢ κατὰ βραχὺ λαβεῖν τὴν αὔξησιν, ἄρξασθαι τε ἐνεργοῦντι περὶ τὴν τῶν κλημάτων πλοκὴν ἢ μετ' αὐτὴν εὐθέως ἢ κατ' ἄλλον τινὰ χρόνον τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νυκτός. ἀλλ' οὐδὲ τί μόνιον ἦν, ὥπερ ἡ ὁδύνη, λέλεκται. τὴν χεῖρα δὲ ἡγοῦνται διὰ τὸ τοῦ παττάλου λαμβανόμενον αὐτὸν ὠφελθῆναι. εἰ μὲν οὖν ἐκοπώθη στρέφων αὐτὸς τὰ κλήματα, ἀπίθανον οὐκ ἂν εἶη διὰ σχήματος αὐτὸν τοιοῦτου ῥαῖσαι. τὸ γὰρ ἀνώδυνον τῆς χειρὸς σχῆμα διὰ τε τοῦ περὶ ἀγμῶν καὶ τοῦ κατ' ἰητρείον, ὅποιον ἐστίν. εἰ δέ τις ἐν τῷ περιστρέφειν τὴν χεῖρα διαστροφῇ μυὸς ἐγένετο περὶ τὸν ἄνθρωπον ἢ καὶ πνεῦμα φυσῶδες ἐναπελείφθη μεταξὺ δυοῖν μυῶν οὐκ ἔχον διέξοδον, εἰκὸς ἦν ἐν ἐπιτηδείῳ σχήματι, καθ' ὃ κενωθῆναι συνέβη τὸ πνεῦμα, ῥαῖσαι τὸν περιωδυνῶντα.

Chapter 6.3

Section 6.3.17

Ὅν ἐξ ὀρειτυπίας περὶ τὴν γέφυραν εἶδον ἐγὼ ῥίπτοῦντα τὰ σκέλεα, κνήμην ἐτέραν ἥκιστα ἐλεπτύνετο, μηροὺς δὲ κάρτα, οὖρα καὶ γονὴ οὐκ ἴσχετο.

Ὅρειτύπους ὀνομάζουσιν οἱ Ἕλληνες τοὺς ὅτιοῦν ἐκ τῶν ὀρῶν εἰς τὴν πόλιν καταφέροντας, οἷον ξύλα καὶ λίθους ἢ τι τοιοῦτον. γεγραφότος δὲ τοῦ Ἱπποκράτους οὐχ ἀπλῶς οὕτω, τὸν ὀρειτύπον ἐθεασάμην ῥίπτοῦντα τὰ σκέλη, προσθέντος δὲ τῷ λόγῳ τὴν ἐξ πρόθεσιν καὶ γράψαντος τοῦ ἐξ ὀρειτυπίας, ἐμφαίνεται πως ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς τῆς κατὰ τὴν ὀρειτυπίαν ἐνεργείας, πληγῆναι τὸν κατὰ τὴν ὁσφὺν νωτιαῖον ὁ ἄνθρωπος, ἀφ' οὗ πέφυκε τὰ κινούμενα τὰ σκέλη νεῦρα. καίτοι γε τὸ περὶ τὴν γέφυραν ἱκανὸν ἦν γεγράφθαι μόνον εἰς ἀνάμνησιν αὐτῷ τοῦ παθόντος, ὡς μηδὲν δεῖσθαι τῆς τέχνης. περιττὸν δὲ ἴσως ζητεῖν ἐκ τίνος αἰτίας ἔπαθεν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος τὰ σκέλη, καθάπερ γε καὶ τὸ τί δηλοῦται διὰ τοῦ φάναι σκέλεα ῥίπτοῦντα,

πότερα ἀκίνητα ἀλγεῖν, μὴ πάσχοντα, καὶ γὰρ τοῦτ' εἴρηται τισιν ἀπίθανως, ὅπερ ἐστὶ πιθανώτερον, ἀκρατῶς ἔχοντα τῶν σκελῶν ἐν τῷ βαδίζειν, ὁμοίαν γίνεσθαι τὴν περιφορὰν αὐτῶν τοῖς ῥίπτουσι πρὸς τὴν ἑξω χώραν, οὐκ ἰσχυρῶς αὐτά. ἀλλ' οὐδ' ὅτι κνήμας μέντοι γε ἀμφοτέρως ἢ τὴν ἐτέραν ἥκιστα λελέπτυντο, μηροὺς δὲ κάρτα φέρειν τινὰ τοῖς ἀκούσασιν ἡμῖν ὠφέλειαν, ὥπερ οὐδὲ αὐτῷ τῷ Ἱπποκράτει πρὸς ἀνάμνησιν. οὐ γὰρ σπανίως, ἀλλὰ πολλάκις φαίνεται τὰ τοιαῦτα γινόμενά τε καὶ γινωσκόμενα σαφῶς τοῖς ἰατροῖς ἅπασι. τί δὴ οὖν ἐστὶ δι' ὃ τοῦτο ἔγραψεν ἐγὼ πειράσομαι δηλῶσαι τὴν ὅλην ῥῆσιν εἰπὼν πρότερον ἐτέρα λέξει σαφεστέρα τε καὶ συντομωτέρα, τῶν περιττῶν ἀφαιρεθέντων. παραλυόμενός τις τὰ σκέλη, τὰ μὲν κατὰ μηροὺς ἐλεπτύνετο μᾶλλον τῶν κατὰ τὰς κνήμας. οὖρα μέντοι καὶ γονὴ οὐκ ἐπεσχέθησαν αὐτῷ. τοῦτ' οὖν ἐστὶ χρήσιμον εἰς τὸ γινώσκειν ἡμᾶς, ἀλλ' ἴσως ἐρήσεται τις, τί φησιν

ὁ γέγραπται κατὰ τὸ περὶ τῶν ἄρθρων βιβλίον, ἐπεὶ οἱ πολὺ πλέονες σκελέων τε καὶ χειρῶν ἀκρατέες

γίνονται καὶ καταναρκοῦνται τὸ σῶμα καὶ οὖρα ἴσχεται αὐτέοισιν οἷς ἂν μὴ ἐκστῇ μὲν τὸ ὕβωμα μήτε εἴσω μήτε ἔξω, σεισθῶσι δὲ ἰσχυρῶς εἰς τὴν εὐθυωρίαν τῆς ράχεως. ἐκ ταύτης τῆς ῥήσεως ὀρμηθέντες τινὲς ἀπεφάναντο διὰ τῶν νεύρων παράλυσιν ἐπὶ τοῦ νωτιαίου πάθει γίνεσθαι ταῦτα τὰ συμπτώματα, μὴ προσέχοντες ὅτι τῶν σπονδύλων μετακινήθοντων ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἑδρας καὶ τῷ τῆς συμπαθείας λόγῳ, φλεγμονᾶς μὲν τὸ πρῶτον, ὕστερον δὲ καὶ σκιρρώδεις ὄγκους ἐργασαμένων περὶ τὴν κύστιν καὶ τὸ καλούμενον ἀπευθυσμένον ἔντερον, αἱ φυσικαὶ τῶν ὀργάνων τούτων ἐνέργειαι βλάπτονται, δι' ἃς ἴσχεται τὰ πρότερον ὑπ' αὐτῶν ἐκκρινόμενα, τῶν μέντοι νεύρων βλαβέντων μόνων ἄνευ τοῦ συμπαθῆσαί τι τῶν εἰρημένων ὀργάνων, οὐ τὰς φυσικὰς ἐνεργείας, ἀλλὰ τὰς προαιρετικὰς συμβαίνει κακοῦσθαι. καὶ διὰ τοῦτο χωρὶς προαιρέσεως ἐκρεῖ τὸ οὖρον αὐτοῖς καὶ ἡ κόπρος, ὅταν γε συντελεσθῇ τῶν νεύρων ἢ παράλυσις, ὅσα φέρεται πρὸς τοὺς ἐπὶ τοῖς πέρασι τῆς κύστεως καὶ ἀπευθυσμένου μῦς, ὑφ' ὧν κλείεται τε καὶ

σφίγγεται τὸ στόμιον ἐκατέρου τῶν ὀργάνων. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἐπεσχέθη τῷ ὀρειτύπῳ τὰ οὖρα, λέλεκται κατὰ τὴν ῥῆσιν· εἰ δ' ἀπροαιρέτως ἢ κατὰ προαίρεσιν ἀπεκρίνετο, τοῦτ' οὐκέτι προσέθηκεν. εἰ μὲν οὖν σύγγραμμα πρὸς ἑκδοσιν ἦν τὸ βιβλίον, ἐκ τοῦ προσγεγράφθαι δῆλον ἦν ὡς οὐδὲ ἐγένετο, πάντως γὰρ ἂν ἐδήλωσεν αὐτὸ, μὴ γεγραμμένου δ' οὕτως, ἀλλ' ὡς εἴρηται πολλάκις ἐν ὑπογραφαῖς πρὸς ἀνάμνησιν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ περὶ τῶν διαχωρημάτων ἔγραψε τι. καίτοι καὶ ταῦτα ἀναγκαῖον ἔστιν ἢ οὐδ' ὅλως ἐπεσχῆσθαι, ἀλλὰ τοῖς οὖροις ὡσαύτως ἀκουσίως ἐκρεῖν, ἢ κατὰ προαίρεσιν ἀποκρίνεσθαι. ἀλλ' εἰκὸς αὐτὸν εἰς ἀνάμνησιν ὧν εἶδεν ἀρκεσθῆναι τῷ περὶ τῶν οὖρων ῥηθέντι. τῆς γὰρ τῶν ἀποπατημάτων κενώσεως ὡσαύτως τοῖς οὖροις γινομένης, εἰ μὲν ἐναντίον τι περὶ τῆν ἑτέραν αὐτῶν ἐγεγόνει, πάντως ἂν ἐπεσημήνατο, τῶν δ' αὐτῶν αὐτοῖς ἀκολουθησάντων οὐκ ἦν ἀναγκαῖον ἀμφοτέρων μνημονεύειν,

ἀλλ' οὐδὲ γονὴ φησὶν, ἴσχετο. φυσικὴ γάρ ἐστι καὶ ἡ ταύτης κένωσις, ὥπερ καὶ ἡ τῶν οὖρων τε καὶ σκυβάων. διὰ τί δὲ βουληθέντες μὲν ἀφροδισιάζειν ἐπ' αὐτὴν ἀφικνοῦνται, μὴ βουληθέντες δ' οὐκ ἔρχονται, μακροτέρῳ λόγῳ καὶ ἐν τοῖς περὶ τῶν ἀπόρων κινήσεων λογισμοῖς εἴρηται.

Chapter 6.3

Section 6.3.18

Ὅσαι πτερυγώδεις φύσεις πλευρέων δι' ἀδυναμίαν τῆς ἀφορμῆς ἐπὶ τοῖσι κατάρροισι τοῖσι κακοηθέσι, ἔκκρισις εἴη, μὴ εἴη, κακόν.

Τίνας μὲν ὀνομάζουσιν οἱ ἱατροὶ πτερυγώδεις ἔμπροσθεν εἴρηται. μεμαθήκατε δὲ καὶ ὅτι πρὸς φθίσιν ἐπιτήδαιοι τυγχάνουσιν ὄντες οἱ

τοιούτοι διὰ τοῦ τρίτου τῶν ἐπιδημιῶν, ἀφορμὴν δὲ λέγειν εἴωθεν ὁ Ἱπποκράτης καὶ σχεδὸν ἅπαντες οἱ παλαιοὶ πᾶσαν ὕλην πράγματος, ἀφ' ἧς ὁρμὴ γίνεται πρὸς τὰς ἐφεξῆς ἐνεργείας, εἴτε ἀργύριον

εἴτε τις ἄλλη κτῆσις, εἴτε δύνამις εἴη τις, εἴτε χωρίον, εἴτε πίστις, εἴτε πρᾶξις, εἴτε αἷτιον, εἴθ' ὅτι οὖν ἀπλῶς ἄλλο. τινὲς δ' οἴονται τοὺς πρωτοπαθοῦντας τόπους ἄλλων ἀφορμὰς ὀνομάζειν αὐτὸν, ἀποδείκνυσθαι τε καὶ τοῦτο φασὶν διὰ τῆσδε τῆς ῥήσεως. τὰς ἀφορμὰς ὁκόθεν ἤρξατο κάμνειν σκεπτέον. εἰ δὲ καὶ τοῦτο τὸ σημαινόμενον, ὡς πρόσθεν εἶπον, ὄντι καθόλου πολλῶν τοιούτων κατὰ μέρος. οἱ μὲν γὰρ ῥήτορες, ὥσπερ γε καὶ οἱ ἱστορικοὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι ἀφορμὰς τῶν ἀνθρώπων ἐνεργείας εἰρήκασιν, ὡς ἂν καὶ περὶ τούτων διαλεγόμενοι. μετενήνεκται δ' ὑφ' Ἱπποκράτους τοῦνομα, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα πολλὰ τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν τε καὶ παθῶν. ἐν οἷς ἅπασιν κοινόν ἐστι τὸ ὁκόθεν ἤρξατο γενέσθαι. νῦν μὲν γὰρ ἐπὶ τῆς εἰρημένης ῥήσεως ὁ Ἱπποκράτης ὁκόθεν ἤρξατο κάμνειν ἔφη, δύναται δὲ ὡσαύτως λέγεσθαι καὶ τὸ ὁκόθεν ἤρξατο πληίζεσθαι, πολεμεῖν, εἰρηνεύειν, μάχεσθαι, φιλεῖν ἀλλήλους, μισεῖν, τυραννεῖν καὶ πᾶν ὅτι οὖν ἄλλο τοιοῦτο. καὶ νῦν οὖν τὴν πρώτην ἀρχὴν τοῦ πτερυγώδη τινὰ γίνεσθαι λέλεκται

πρὸς Ἱπποκράτους. ἀφορμὴν δ' οὐκ ἂν τις ἀπὸ τρόπου φαίη. τίς οὖν ἐστὶν αὕτη; τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ἥτις ἐκ τῆς καρδίας ἔχει τὴν ἀρχήν, ἢ ἀρρώστια. μεμάθηκας ὥσπερ ἐγκεφάλῳ μεγάλῳ μὲν ὑπάρχοντι κεφαλὴ συναύξεται, μικρῷ δ' ὄντι συσμικρύνεται, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τῇ καρδίᾳ συναύξεσθαι τε καὶ συμμειοῦσθαι τὸν θώρακα, τὴν καρδίαν δὲ αὐτὴν σμικρὰν γίνεσθαι πρὸς τῆς ἀρρώστιας τῆς ζωτικῆς δυνάμεως, ἧς οὐσίαν εἶναι τὸ ἐμφυτον θερμόν. ὅταν οὖν ἀρρώστος αὕτη φύσει τινὶ γένοιτο, τουτέστιν ἐξ ἀρχῆς, ἐκ τῆς πρώτης διαπλάσεως ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ τὴν καρδίαν γενέσθαι μικρὰν καὶ τὸν θώρακα. τοῦ δὲ τρεῖς ἀρχὰς εἶναι τὰς διοικούσας τὸ ζῶον ἔμαθες τὰς ἀποδείξεις ἐν τῇ περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων πραγματείᾳ. τοὺς δ' οἰηθέντας ἀφορμὰς λέγεσθαι τοὺς πρωτοπαθοῦντας τόπους, πολλόν τε περὶ τὴν ἐξηγήσιν τῆς προκειμένης ῥήσεως εὐρήσεις ἀμαρτάνοντας, κἂν τῷ προσυπακούειν οὐ λέξιν τινὰ μίαν, ἀλλὰ λόγον ὅλον, ὡς εἰ καὶ οὕτως ἡ ῥῆσις εἴρητο· ὅσαι πτερυγώδεις φύσεις

πλευρέων δι' ἀδυναμίαν τῆς ἀφορμῆς ἐν τοῖσι κατάρροισι τοῖσι κακοήθεσι, μάλιστα φθίσειν ἀλίσκονται καὶ ἢ ἐκκρίσις εἴη καὶ ἢ μὴ εἴη κακόν. πολλῶν εἰρημένων τοῖς ἐξηγηταῖς εἰς τὴνδε τὴν ῥῆσιν αὐταρκές ἐστι τὸ δοκοῦν ἀληθέστατόν γ' ἐμοὶ καὶ ὠφελιμώτατον εἶναι τοῖς μανθάνουσι τὴν ἰατρικὴν τέχνην, ὑποτυπῶσαι μόνον ὡς οἶόν τε διὰ βραχυτάτων. τοὺς τοίνυν ἀπὸ κεφαλῆς εἰς τὸν πνεῦμονα γινομένους κατάρρους τῆνικαῦτα νομιστέον εἶναι κακοήθεις, ὅταν λεπτὰ καὶ βρωτικά ταῖς δυνάμεσιν ἢ τὰ κατάρρέοντα. ταῦτ' οὖν οὔτε μένειν ἐν τῷ πνεύμονι προσήκει μέχρι περ ἂν πεφθέντα παχυνθῇ, καθάπερ τὰ ἄλλα ρεύματα τὰ λεπτὰ μὲν, οὐκ ἔχοντα δὲ τὸ διαβρωτικόν τε καὶ δύσπεπτον, οὔτ' εὐθέως ἐκκρίνεσθαι. μένοντα γὰρ ἔνδον οὐ πέττεται ῥαδίως καὶ φαίνεται γε τὸ

σπλάγχχνον ἔλκοῦν, ἐκκρινόμενα δὲ βήχας ἐργάζεται συντόνους, ἐφ' αἷς ἢ τε κεφαλὴ πληροῦται, αὐτὴ τε πάλιν καταπέμπει τῷ πνεύμονι κατάρρουν, εἰς κίνδυνόν τε τοῦ ῥαγῆναι τι τῶν κατ' αὐτὸν ἀγγείων ἀφικνεῖται διὰ τὴν ἐπὶ βηχὶ συντονίαν. εἰωθυῖαν

γίνεσθαι τοῖς μὴ ῥαδίως ἀναπτύουσι τὰ ἐκ τοῦ πνεύμονος ὑγρὰ, λεπτὰ καὶ ὑδατώδη κατὰ τὴν σύστασιν ὄντα. γίνεται μὲν γὰρ ἡ ἀνοδος αὐτοῖς ἀναφερομένοις ὑπὸ τοῦ κατὰ τὰς βήχας ἐκπεμπομένου πνεύματος, ὅταν δ' ἢ λεπτὰ καὶ ὑδατώδη, περισχίζεται τε ταῦτα καὶ ἀντικαταφέρεται, μὴ φθάνοντα διεξελθεῖν ὅλην τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν. ἀληθὲς οὖν ἐστὶ τὸ βλάβην ἔπεσθαι καὶ μένουσι κατὰ τὸν πνεύμονα τοῖς τούτοις ὑγροῖς καὶ κενουμένοις.

Chapter 6.3

Section 6.3.19

Ῥίγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν μᾶλλον ἀπὸ ὀσφύος καὶ διὰ νώτου τότε ἐς κεφαλὴν. ἀτὰρ καὶ ἀνδράσιν ὀπισθεν μᾶλλον ἢ ἔμπροσθεν. φρίσσουσι γὰρ τὰ ἐξωθεν μᾶλλον ἢ τὰ ἐνδον τοῦ σώματος, οἷον πῆχων, μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιότερον, δηλοῖ δὲ ἡ θρίξ. ἀφ' ὧν δὲ ἄλλων ῥιγοῦσιν ἴσως ἐλκῶν ἄρχεται ἐκ τῶν ἀγγείων.

Τὰ μὲν ἄλλα τῆς ῥήσεως ἐξηγησάμεθα κατὰ τε τοὺς ἀφορισμοὺς καὶ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ προσκείμενον οὐκ ὀλίγα πράγματα παρέσχηκε τοῖς ἐξηγησαμένοις τὸ βιβλίον. ἄλλος γοῦν ἄλλως αὐτὰ γράφει, δηλοῦντες ἅπαντες ὡς οὐχ οἷόν τ' ἐστὶ πιθανῶς ἐξηγήσασθαι τὴν ῥῆσιν, ἐάν γε τὴν ἀρχαίαν φυλάττη γραφὴν. ἐκείνη μὲν οὖν ἐστὶ τοιάδε, ἐξ αὐτῆς δὲ τινες τὸ ἴσως ἐλκῶν ὑπαλλάξαντες ἔγραψαν ὡς ἐλκῶν, ἴν' ἢ παράδειγμα τοῦτ' αὐτὸ τῶν ἄλλων. οὐ γὰρ ἀφ' ἐλκῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀποστημάτων εἰς πῦον μεταβαλλόντων ῥιγοῦσι. καὶ μέντοι καὶ καυθέντες τινὲς καὶ τμηθέντες ἐρρίγωσαν ἐπὶ τε τῇ καύσει καὶ τῇ τομῇ. τινὰς δ' ἐθεασάμην διὰ δριμύ φάρμακον ἐπιτεθὲν ἔλκει ῥιγώσαντας. ἀλλὰ πάντα τὰ τοιαῦτα ῥίγη φαινόμενον ἔχει τὸ προκατάρχον αἷτιον. ἑτέρα δ' ἐστὶν ἐν τριταίοις καὶ τεταρταίοις πυρετοῖς καὶ πολλάκις ἅμα κρίσει γινόμενα, χωρὶς αἰτίας φανεράς, ἐφ' ὧν φασιν εἰρῆσθαι τὸ ῥίγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν μᾶλλον καὶ τὰ ἄλλα ἐφεξῆς. καίτοι γε τοῦτο πρῶτον αὐτὸ θαυμάσειν ἂν τις ὅπως ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς,

ἐνθα μάλιστα τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἐνδείκνυται καὶ τὸν περὶ τοῦ ῥίγος λόγον ἔγραψεν ἀποφηνάμενος καθόλου, χωρὶς διορισμοῦ τοῦ νῦν ἐν τῇ προκειμένη ῥήσει διδασκομένου. φαίνεται γὰρ εἰ ταύτη τις προσέχη τὸν νοῦν, οὐ πάντα μόνον τὰ ῥίγη καθ' ἓνα τρόπον γίνεσθαι δοξάζων ἐν τῷ λέγειν· ἀφ' ὧν δὲ ἄλλων ῥιγέουσιν, οἷον ἐλκῶν, ἄρχεται ἐκ τῶν ἀγγείων, πρὸς τῷ καὶ αὐτὸ τοῦτο, ἐκ τῶν ἀγγείων ἄρχεσθαι φάναι τὸ ῥίγος, οὐτ' ἔχειν ἀντιδιαίρεσιν τοῖς προειρημένοις. ἔνεστι γοῦν λέγειν ὡς ἐκ τῶν ἀγγείων μὲν ἄρχεσθαι τὰ ῥίγη πάντα, τουτέστι τῆς ἐν αὐτῇ κακοχυμίας,

ἀλλὰ φρίττει πρῶτα μὲν ὁσφύς καὶ τὰ κατὰ νῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ τὰ ἄλλα. διὰ τοῦτ' οὖν ἔνιοι μὲν μεταγράψαντες τὴν παλαιὰν γραφὴν οὕτως ἐτύπωσαν τὴν λέξιν. ἀφ' ὧν δὲ ἄλλων ῥιγέουσιν, ὡς ἐλκέων, ἄρχεται ἐκ τῶν ἀγγείων, ἵν' ὁ λόγος ᾗ τοιοῦτος. ὅσα μὲν ἄνευ τόπου πεπονθότος γίνεται ῥίγη, τὴν ἀρχὴν ἐξ ὁσφύος τε καὶ νώτου λαμβάνει. τὰ δ' ἄλλα τῶν πεπονθότων ἀφορμᾶται μορίων, ἅπερ δὴ καὶ αὐτοῦ τοῦ ῥίγους ἐστὶν ἡ αἰτία. τινὲς δ' ἀντὶ

τῶν ἀγγείων ἔγραψαν ἐναντίων, ἵν' ἐφ' ὧν ὁ πεπονθὼς τόπος αἴτιος γίνεται τοῦ ῥίγους, ἔλκων ἐφ' ἑαυτὸν, ὡς φασι, κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἐν ᾧ ῥιγοῦσι τὸ ἐκ παντὸς τοῦ σώματος αἷμα φανεῖται τὸ ῥίγος ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς πεπονθόσι μορίοις ἀρχόμενον, ἐναντία καλοῦντος αὐτοῦ τοῖς μὲν ἄνω τὰ κάτω, τοῖς δ' ἀριστεροῖς τὰ δεξιὰ. δῆλον οὖν γέγονε τοῖς γε προσέχουσι τὸν νοῦν ὡς ἐξ αὐτῶν ὧν μεταγράφουσιν, ἐπ' ἐναντιωτάτας ἀποφάσεις ἄγουσι τὸν λόγον, ἔνιοι μὲν ἐκ τῶν πεπονθότων μορίων ἄρχεσθαι τὰ ῥίγη λέγοντες, ἔνιοι δ' ἐκ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς, ἅπερ, ὡς αὐτοὶ φασι, τὰ πορρώτάτω. περὶ μὲν οὖν αἰτίας, ὡς εἴρηται πολλάκις, ἔξεστι τῷ βουλομένῳ λέγειν ὡς ἂν θέλῃ, τὰ φαινόμενα δὲ ἐναργῶς οὐκ ἔξεστιν. ἀνατραπήσονται γὰρ οὕτως αἱ τέχναι πᾶσαι καὶ τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος. φαίνεται δ', ὡς ἐν ἀφορισμοῖς ἐδίδαξε, τὰ ῥίγη πάντα τὴν ἀρχὴν ἐξ ὁσφύος τε καὶ νώτου λαμβάνοντα καὶ τουτὶ τὸ νῦν προκειμένον ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς ῥήσεως. εἰ μὲν οὖν ὁ συνθεὶς τὸ βιβλίον, ὡς λέγουσι, Θέσσαλος ὁ τοῦ

Ἱπποκράτους υἱός, ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς ὑπομνήμασιν εὐρὼν ἐξεγράψατο, κακῶς ἐποίησεν ἐγγράψας αὐτὸ τῷ βιβλίῳ. τὰ γὰρ ὑπὸ τοῦ πατρὸς κεκριμένα χρόνῳ πολλῷ καὶ διὰ τῶν ἀφορισμῶν εἰς ἀπόφασιν καθολικὴν ἡγμένα βεβαιότερα νομίζειν αὐτὸν ἐχρῆν εἶναι τῶν, ὅπῃ ἐζήτει, πρόσθεν οὐδέπω γινωσκομένων. εἰ δ' αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ προσέγραψε τοῦτο, πολὺ χεῖρον ἔπραξε, τὴν τοῦ πατρὸς ἀπόφασιν καθολικὴν διαστρέψας ἐπὶ τὸ φαῦλον. εἰ δ' ἄλλος τις τῶν μετὰ Θέσσαλον ἔγραψε τὸ βιβλίον τοῦτο, κακῶς ἐκείνος ἐποίησεν. καὶ γὰρ ὡς εἴρηται πολλάκις ἡ πεῖρα κρείττων ἐστὶ τῶν ἐναργῶς φαινομένων, οὐχ ὁ λόγος, ὃν ἂν ἕκαστος ἑαυτῷ πιθανῶς ἀναπλάσῃ. τοῦ γὰρ ὅτι δὴ γίνεται τόδε τι συμφωνηθέντος ὁ λόγος ζητεῖ καὶ διατείνεται· τοῦ δ' ὅλως φαινομένου γίνεσθαι ληρῶδές ἐστιν ὡς γενομένου λέγειν αἰτίαν. εἴρηται δὲ καὶ ἄλλα τινὰ τοῖς ἐξηγηταῖς εἰς τὴν προκειμένην ῥῆσιν. ἀλλ' ἔγωγε πολλάκις ἤδη παρητησάμην ἀπάντων μεμνησθαι καὶ μάλισθ' ὅταν αὐτῶν

τὰ πιθανώτατα δόξαντα εἶναι βασανιζόμενα φαίνεται ψευδῆ.

Chapter 6.3

Section 6.3.20

Κεφάλαιον ἐκ τῆς γενέσεως καὶ ἀφορμῆς καὶ πλείστων λόγων καὶ κατὰ μικρὸν γινωσκομένων συνάγοντα καὶ καταμανθάνοντα, εἰ ὁμοιά ἐστιν

ἀλλήλοισιν καὶ εἰ μὴ ὅμοια ἀλλήλοισιν εἰσιν, ὥς ἐκ τῶν ἀνομοιοτήτων ὁμοιότης γένηται μία, οὕτως ἂν εἴη ὁδός. οὕτω καὶ τῶν ὀρθῶς ἐχόντων δοκιμασίη καὶ τῶν μὴ ἐχόντων ἔλεγχος.

Οὐ τὸ προστάττειν ἃ νῦν εἶπεν, ἀλλὰ τὸ πράττειν ἐπὶ τῶν νοσοῦντων αὐτὰ δύσκολον, ὅλως γοῦν τῆς τέχνης τὸ κεφάλαιον ἐν αὐτοῖς ἐστίν. ἐάν γάρ τις ἀκριβῶς εἰδῇ τὴν τ' ἐκ πρώτης γενέσεως φύσιν τοῦ νοσοῦντος, ἐκ τίνος τε νῦν αἰτίας νοσεῖ καὶ διὰ πολλῶν λόγων κατὰ μικρὸν γινωσκομένων, ἐπισκοπούμενος τὰς τε φαινόμενας ὁμοιότητας

καὶ τὰς δοκούσας ἀνομοιοτήτας εἶναι καὶ τᾶλλα τὰ διὰ τῆς ῥήσεως εἰρημένα καλῶς εὐρίσκει, θεραπεύειν οὕτως δυνήσεται κάλλιστα. σκεψώμεθα οὖν ἅπαντα τὰ κατὰ μέρος, ἀναμνησκόντες μὲν ὅσα δι' ἄλλων ἐπὶ πλέον ἐξεργάσμεθα, προστιθέντες δ' αὐτοῖς εἴ τι λείποι. τὸ μὲν οὖν ἐπίστασθαι τὴν ἐκ τῆς πρώτης γενέσεως ἐκάστῳ τῶν θεραπευομένων φύσιν εἴρηται καὶ δέδεικται πολλάκις ὅπως ἂν τις κάλλιστα πράττη. δέδεικται δ' οὐδὲν ἥττον ἢ χρὴ περὶ τῶν πεπονθότων τόπων καὶ τῶν συμπαθούντων αὐτοῖς ἐπίστασθαι τε καὶ διαγινώσκειν ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν νοσοῦντων. ὥσπερ γε καὶ περὶ τῶν αἰτίων ὅσα γε προκατάρχοντα καλοῦσι καὶ ὅσα προηγούμενα καὶ ὅσα συνεκτικά. δέδεικται δὲ καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ βιβλίον, ἥνικα ἔλεγεν ἢ περὶ τὸν κάμνοντα οἰκονομία, τίνα χρησίμως ἂν τις ἐκ τῶν τοῦ κάμνοντος λόγων ἀθροίσειεν εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα. καὶ μέντοι καὶ ὥς ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἐν αὐτῇ θεωρουμένων ἐπισκοπούμενον τὰς ἀνομοιοτήτας εἰς μίαν ἄγειν καθόλου τε καὶ κοινὴν ὁμοιότητα προσηκεί. τὰ πλεῖστα

δὲ τῶν ἐν τούτοις τοῖς βιβλίοις γεγραμμένων ἐστὶ χρήσιμα, τὸ δ' ἐφεξῆς εἰρημένον αὐθις ἀνομοιοτήτας τούτοις τὴν ἀπὸ τῶν καθόλου καὶ κοινῶν καὶ ὁμοίων εἰς τὰς διαφορὰς τομὴν ἐνδείκνυται. δέδεικται δ' ἡμῖν καὶ τοῦτο κατὰ πάντα τὰ μέρη τῆς τέχνης. ἐν μὲν τῷ περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν συμπτωμάτων, ἐπὶ τῆς τοῦ γενικοῦ συμπτώματος. οὕτως δὲ καὶ τοῖς περὶ διαφορᾶς τῶν σφυγμῶν καὶ τοῦ σφυγμοῦ. ἀλλὰ καὶ κατὰ ταύτας τὰς διαφορὰς πάλιν ὁμοιότης ἐστὶ καὶ τέμνεται γε πάλιν ἐκάστη διαφορὰ, καθάπερ ἐδιδάξαμεν, εἰς ἄλλας μερικωτέρας διαφορὰς, καὶ αὗται πάλιν ἔχουσιν ὁμοιοτήτας τινάς. κατὰ τοῦτ' οὖν εἰπὼν αὐθις, τὰς ἀνομοιοτήτας τούτοις, ἐπήνεγκε καὶ εἰ ὅμοια ἀλλήλοισιν, ἵν' ἀκούσωμεν περισπασθέντος τοῦ κατὰ τί. βούλεται γὰρ ἡμᾶς γινώσκειν τὰς ὁμοιότητας, αἵπερ εἰσὶ διαφοραί, κατὰ τί πάλιν ὁμοιαί εἰσιν ἀλλήλαις, ὥς ἐκ τῶν ὁμοιοτήτων ὁμοιότης γένηται μία. καὶ γὰρ αὕτη καθ' ἑαυτὴν ἐκάστη διαφορὰ κοινὴν ἔχει ὁμοιότητα καὶ πάσας ἢ γενικὴ περιλαμβάνει.

καλῶς οὖν εἶπεν αὕτη. ἢ γὰρ ὁδός, ὀρθὴ κατὰ πᾶσαν δηλονότι τέχνης σύστασιν ἐστίν, ὥς ἔμαθες. κεκλήκασι δὲ οὐχ ὁδὸν, ἀλλὰ μέθοδον οἱ μεθ' Ἱπποκράτην τὴν τοιαύτην ὁδὸν, ἔξ ἧς καὶ τῶν ὀρθῶς εὐρισκομένων τε καὶ γινομένων ἐν ταῖς τέχναις δοκιμασία καὶ τῶν οὐκ ὀρθῶς ἐχόντων ὁ ἔλεγχος γίνεται.

Chapter 6.3

Section 6.3.21

Αἱμορράγιῃ ἐκ ῥινῶν ἢ τοῖσιν ὑποχλωρομέλασιν ἢ τοῖσιν ἐρυθροχλώροις ἢ τοῖσιν ὑποχλώροιςιν.

Οὐ πρόσκειται τῷ λόγῳ πότερον γίνεται μᾶλλον ἐν ταῖς νόσοις ἐκ ῥινῶν αἱμορράγια τοῖς εἰρημένοις ἢ μᾶλλον τῶν ἄλλων ὠφελεῖ τούτους. ἀλλ' οὐδὲ τίνας λέγει τοὺς ὑποχλωρομέλανας εὐδηλὸν ἐστίν. ὥς γὰρ εἶπον ἤδη πολλάκις, εἰώθασιν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τῶν φυτῶν τὸ χλωρὸν λέγειν ἀπὸ τῆς χλόης καὶ τοῦ ταύτης χρώματος ὥς τὰ πολλὰ, καταχρῶμενοι

δὲ καὶ πᾶν τὸ εὐσθενοῦν καὶ τὴν οἰκείαν ἔχον εὐεξίαν οὕτως ὀνομάζουσιν. ἔστι δ' ὅτε καὶ τοὺς ὥχρους προσαγορεύουσι χλωρούς, καὶ νῦν οὕτω δοκεῖ τισὶ τῶν ἐξηγητῶν ὁ Ἱπποκράτης εἰρηκέναι χλωρομέλασιν, ὥς εἰ καὶ ὥχρομέλασιν εἶπεν. αὐτοὺς δὲ τούτους ἔνιοι μὲν ἐπιτηδειοτέρους εἶναι πρὸς αἱμορράγιαν φασὶ διὰ τὴν ἐπιμιξίαν τῆς ὥχρᾶς χολῆς, ὥς ἀναστομῶσαι δυναμένης ἀγγεῖον διὰ τὴν δριμύτητα. τινὲς δὲ ὠφελεῖσθαι μᾶλλον διὰ τὸ μοχθηροὺς ἔχειν χυμοὺς κενώσεως δεομένους. ὡσαύτως δὲ καπὶ τῶν ἐρυθροχλῶρων διέστησαν, οἱ μὲν ἐτοιμοτέρους εἰρῆσθαι πρὸς αἱμορράγιαν αὐτοὺς φάσκοντες, οἱ δὲ ὠφελεῖσθαι μᾶλλον. ἐπ' ἀμφοτέρων δὲ κοινὸν μὲν τὸ πλεονάζειν τὴν ὥχραν χολήν, οὐ κοινὸν δὲ τὸ μελαγχολικώτερον μὲν αὐτῇ μεμίχθαι χυμὸν ἐν τοῖς χλωρομέλασιν, αἱματικώτερον δ' ἐν τοῖς ἐρυθροχλώροις. ἔνιοι δὲ ἐρυθροχρόους γράφουσι διὰ τοῦ ρ, τοὺς τὴν ἐρυθρὰν ἔχοντας χροᾶν δηλοῦσθαι βουλόμενοι. τρίτων δὲ εἰρημένων τῶν ὑποχλῶρων

ἀκούουσι μὲν κἀνταῦθα τοὺς ὑπώχρους, ἐνδεικνυμένης δὲ τῆς φωνῆς τοὺς βραχίους ἔχοντας ὥχρότητα, τίνι ταύτην μεμίχθαι βούλονται παραλείπουσιν. εἰ μὲν γὰρ μελανότητα, τούτους πρῶτους αὐτῷ λελέχθαι φασίν, εἰ δ' ἐρυθρότητα, δευτέρους, μήποτ' οὖν, ὅταν λευκότητι μιχθῇ, καλεῖ τούτους ὑποχλῶρους. ὁ δὲ λευκόχροος οὐθ' ἐτοιμός ἐστιν εἰς αἱμορράγιαν οὔτε τῶν προειρημένων ὠφελεῖται μᾶλλον.

Chapter 6.3

Section 6.3.22

Βραχέα ὑφέντα παχῦναι ξηρά.

Αὕτη μὲν ἡ παλαιὰ γραφή· οἱ δὲ περὶ τὸν Σαβῖνον οὐ βραχέα γράφουσιν, ἀλλὰ βραχίονα, καὶ φασιν ἀντισπάσεως ἕνεκεν ἐπὶ τῆς ἐκ ῥινῶν αἱμορράγιας ὀνινάναι τὴν ἀπὸ βραχίονος φλεβοτομίαν, οὐ μόνον ἰδίαν ἐξηγούμενοι γραφήν, ἀλλὰ καὶ πιθανῶς ἀξιοῦντες ἡμᾶς ἀκούειν τὸν βραχίονα

ὑφέντα λελέχθαι περὶ τῆς ἀπ' ἀγκῶνος φλεβοτομίας. ἐγὼ δὲ τὴν μὲν τοιαύτην φλεβοτομίαν ὠφελοῦσαν ἱκανῶς οἶδα τὴν ἐκ ῥινὸς αἱμορράγιαν

ἀμέτρως γινομένην, ἀντισπᾶ γὰρ αὐτὴν καὶ κωλύει γίνεσθαι. οὐ μὴν τὴν γε τοῦ Ἱπποκράτους ῥῆσιν ὁρῶ τοῦτο δηλοῦσαν, ἀλλὰ τὸ βραχέα ὑφέντα λέγειν ἔοικεν, ὥς οἱ πλείστοι τῶν ἐξηγητῶν ἤκουσαν, ἐπὶ τοῦ συγχωρήσαντος βραχέα τῇ ῥύσει τοῦ αἵματος, οὕτως καὶ ἐπὶ τὸ παχύνειν αὐτὸν μεταβαίνειν. ἐπεὶ δ' οὐχ ἀπλῶς εἶπε παχύναι, οὐ μεθ' ὑγρότητος, ἀλλὰ μετὰ ξηρότητος τὸ αἷμα τινὲς παχύναι ξηρῷ κατὰ δοτικὴν πτῶσιν γράψαντες ὑπακοῦσαί φασι χρῆναι τῷ φαρμάκῳ. τοῦτο γὰρ κᾶκ τῶν ἐπιφερομένων δηλοῦσθαι τοῖς διηγουμένοις συμβουλήν εἶναι περὶ τῶν συνεχῶς αἰμορράγούντων οὐκ ἐν νόσοις, ἀλλὰ ἀνορθωκόσιν ἐπὶ τῆς διαίτης ὁ λόγος ἀναφαίνεσθαι δοκεῖ, κελεύσαντος αὐτοῦ ἐκ τῶν παχυνόντων μετὰ ξηρότητος εὐχυμον τούτοις ἐργάζεσθαι, χόνδρον καὶ ἄμυλον εἶναι λέγουσι

ταῦτα καὶ γάλα καὶ τυρὸν νέον καὶ χοίρεια κρέα καὶ μάλιστα τῶν γαλαθηνῶν ἄρνων, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἐρίφων. οἱ δὲ περὶ τῶν ἐν νόσοις αἰμορράγούντων εἰρῆσθαι βουλόμενοι τὸν λόγον, συμβουλεύειν αὐτὸν φασι παχύνειν τὸ αἷμα χωρὶς τροφῆς. τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ξηρῶς, ἐπειδὴ συμπέπτειν βούλεται τὴν κακοχυμίαν, εἰς τὴν πέψιν δὲ συντελεῖ καὶ τὴν τῶν πεπτικῶν φαρμάκων χρῆσιν ἔστιν ὅτε τὰ στύφοντα. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα παχύνουσι τὸ αἷμα, καθάπερ καὶ ἡ πέψις. εἴρηται δ' ἐφεξῆς αὐτῷ τῶν τοιούτων φαρμάκων παράδειγμα. τινὲς δ' οὐ ξηρῶς εἰς τὸ σ' τελευτώσης τῆς λέξεως, ἀλλ' εἰς τὸ ὦ γράφουσι ξηρῷ, φάσκοντες αὐτὸν κελεῦν παχύνειν τὸ διὰ τῆς ῥίνος ἐκκενούμενον ἐν τῇ αἰμορραγίᾳ αἷμα ξηρῷ τῷ φαρμάκῳ.

Chapter 6.3

Section 6.3.23

Τοῖσι δ' ἐτέροις ἦσσαν παχυσμόν.

Ἐτέρους φασὶ λέγειν αὐτὸν τοὺς χωρὶς κακοχυμίας αἰμορράγουντας συνεχῶς, οἷς οὐτ' ὥχρᾱς οὔτε μελαίνης χολῆς ἐπιμέμικται. τινὲς δὲ κάνταῦθα γράφουσιν οὐ παχυσμόν, ἀλλὰ παχύναι τὴν λέξιν σαφεστέραν ἐργάσασθαι βουλόμενοι, τὴν μέντοι διάνοιαν φυλάττουσι τὴν αὐτὴν, εἰ γε καὶ αὐτοὶ κελεύειν αὐτὸν φασὶ τοὺς ἐτέρους οἱ διὰ πλῆθος αἵματος κακοχύμου αἰμορράγουσιν ἥττον παχύνειν, ἀκουομένου δηλονότι τοῦ παχύνειν αὐτοῦ πάλιν διττῶς, τινῶν μὲν κατὰ τὴν διαίταν, τινῶν δὲ κατὰ τὰ προσφερόμενα τῇ ῥινὶ φάρμακα τὸν παχυσμόν τοῦ αἵματος ἀξιούντων γίνεσθαι, τινῶν δὲ κατ' ἀμφότερα. βεβαίως δ' ὅτι γινώσιν οὐδεμίαν τῶν τοιούτων ἔχει λέξεων εἴρηται μοι πολλάκις.

Chapter 6.3

Section 6.3.24

Ξηρῷ δὲ δεῖ λευκῷ, οἷον κηκίς, στυπτηρίη.

Αὕτη μὲν ἡ παλαιὰ γραφή, δυσεξήγητον δὲ οὖσαν αὐτὴν ἔνιοι μετέγραψαν, οἱ μὲν ἐπ' ὀλίγον, οἱ δ' ἐπὶ πλεόν ὑπαλλάττοντες. ἐπὶ πλεόν μὲν οὖν ὑπήλλαξαν οὕτως γράψαντες, ξηρῷ δὲ λευκῷ ἀπὸ ῥινῶν, οἶον κηκίς, στυπτηρίη. διάνοιαν δ' αὐτῆς εἶναι βούλονται τοιάνδε, τοὺς αἰμορράγοῦντας ἀμετρῶς ἀπὸ ῥινῶν πρὸς τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις ἔτι καὶ τοπικοῖς βοηθήμασι θεραπευτέον ἐστί. παράδειγμα δὲ τῶν τοπικῶν βοηθημάτων εἰρησθαί φασι ξηρὸν φάρμακον λευκὸν ἐντιθέμενον τῇ ῥινί. τῆς κηκίδος δὲ οὐκ οὔσης λευκῆς, ἔνιοι προσέθεσαν αὐτῇ καὶ τὴν στυπτηρίαν, γράψαντες οἶον κηκίς, στυπτηρίη. τὸ δὲ τῇ ἢ τῇ περιεῖλον εἰκότως, ὥς μικρὸν ὄν καὶ οὐκ ἄξιον Ἱπποκράτους, εἴ γε δὴ σημαίνειν αὐτὸ φασιν, ὁπότερος ἂν μυκτῆρ αἰμορράγῃ, τοῦτω τὸ ξηρὸν φάρμακον ἐντιθέναι. φυλαττομένης δὲ τῆς παλαιᾶς γραφῆς αἰνιγματώδης ἡ λέξις γίνεται. τίνα γὰρ ἀπὸ ῥινῶν ἀξιοῖ λευκὰ κενοῦν ἢ καθαίρειν ἢ συμπέττειν ἢ αὐτόματα φερόμενα θεάσασθαι, παντάπασιν ἄπειρον εὐρεῖν, αὐτοῦ γε τοῦ Ἱπποκράτους μηδὲν προσθέντος τῷ λευκῷ.

κατ' τοῦτ' οὖν εἰκότως ἐν αὐτῷ τοῦτω πρώτον οἱ ἐξηγηταὶ διηνέχθησαν, ὑπακούειν ἀξιούντες ἄλλος ἄλλο καὶ ὅτι πᾶσιν αὐτοῖς τὸ, οἶον ἢ κηκίς ἐναντιοῦται. προσῆκον γὰρ ἦν εἰρησθαι τὸ οἶον κηκίδι. τοῦτο μὲν οὖν κοινῇ πᾶσι μάχεται καὶ φυγεῖν οὐχ οἶόν τε τὸ τῆς ἐρμηνείας ἀλλόκοτον, οὐδ' ἐπανορθῶσαι μεταγράφοντα. λέγουσι δ' ἔνιοι τὸν ὅλον λόγον αὐτῷ καὶ νῦν ἔτι περὶ τῆς ἐκ ῥινῶν αἰμορράγίας εἶναι. χρῆσθαι δὲ συμβουλευεῖν ἐπὶ τῶν τοιούτων στύφοντι φαρμάκῳ, κατὰ τὸν αἰμορράγοῦντα μυκτῆρα τὴν ἐνθῆσιν ποιούμενον, ἄχρις ἂν ἔλθῃ λευκὰ παυσαμένης τῆς αἰμορράγίας. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα μοχθηρῶς λέγουσιν εἰς τὴν ῥῆσιν ἡμαρτημένην, ὥς ἐμοὶ φαίνεται, σχεδὸν δὲ καὶ παρεγκειμένην ὑπὸ τινος. θαυμάσαι δ' ἐστὶν ὥσπερ ἐν ἄλλοις πολλοῖς, οὕτω κάνταῦθα τοὺς (περὶ) ἐτοιμῶς μεταγράφοντας ἐς ὃ τι ἂν αὐτοῖς δόξη τὰς Ἱπποκράτους λέξεις. ἀπάντων γὰρ τῶν ἐξηγητῶν ἐπισταμένων ἐν τῇ ῥήσει γεγραμμένον, ἀπὸ ῥινῶν λευκὰ, μεταγράψαντες αὐτοὶ γράφουσιν, ἀπὸ

ῥινῶν τῷ λευκῷ. πολλάκις δ' εἶπον ὡς ἐν ταῖς αἰνιγματώδεσι λέξεσι τὸ μὲν πιθανῶς μεταγράφειν ἔξεστιν, εἰπόντα δὲ πρότερον αὐτὸ τοῦτο τηνικαῦτα προσήκει μεταλλάττειν τὴν γραφήν.

Chapter 6.3

Section 6.3.25

Ὅταν ἀφροδισιάζειν ἄρχωνται ἢ τραγίζειν, αἰμορράγέουσιν.

Αἰμορράγέουσιν ἐκ ῥινῶν ἐτοιμῶς οὐ μόνον νοσοῦντες, ἀλλὰ καὶ οἱ ὑγιαίνοντες, οἱ τὴν ἡλικίαν ἄγοντες ταύτην, ἐν ἣ συμβαίνει τὸ καλούμενον τραγίζειν. οὗτοί γε καὶ ἀφροδισιάζειν ἤδη δύνανται. καὶ πρότερον μὲν οὖν εἶχον αἷμα πολὺ, παῖδες ὄντες, ἀλλ' εἰς τὴν αὐξῆσιν οὐκέθ' ὁμοίως πολὺ. τὸ δ' αἷμα θερμότερον αὐτοῖς γίνεται, διὰ τοῦτ'

οὖν αἰμορράγουσιν. μεμνησθαι δ' ὑμᾶς οἶμαι τὰς μὲν ἐξ ἄλλων μορίων γινομένης αἰμορράγιας μετὰ τῆς τοῦ τόπου προσηγορίας λεγομένης αἰεὶ, τὰς δ' ἐκ τῆς ῥινὸς ἔσθ' ὅτε καὶ χωρὶς τοῦ μέρους.

Chapter 6.3

Section 6.3.26

Ἐν τῇσι δὲ προσόδοισιν ἔστιν οἱ ἀποψοφέουσιν, ὡς Ἀρκεσίλαος. οἱ δὲ μέλλοντες φρικώδεις, ῥικνώδεις. οἱ δ' ἐπὶν προσέλθωσι, φυσῶντες κοιλίην, οἶον Δαμαγόρας.

Εἶρηκα πολλάκις ὡς εἰ μὲν τὰ πάνυ κακῶς εἰρημένα πολλοῖς τῶν ἐξηγητῶν ἐλέγχοιμι, δυσχεραίνουσιν ἅπαντες τῷ μήκει τῶν ὑπομνημάτων. εἰ δ' ἀνέλεγκτα παραλείποιμι τῶν μετριωτέρων μνημονεύων, οἱ νῦν ἔχοντες ἐξ ἑαυτῶν ὀρμώμενοι καὶ τὰ παραλείμμενα κρῖναι δυνήσονται. καὶ νῦν οὖν οὕτω πράξω. τὸ μέντοι προσόδοισιν ἅπαντες σχεδὸν ἤκουσαν ἐπὶ τὸ πρὸς γυναιῖκα μίξεως, ὡς περ γε καὶ τὸ ἀποψοφέουσιν, ἐπὶ τοῦ φύσας προῖεσθαι. καὶ περὶ μὲν τούτου καὶ μικρὸν ἐμπροσθεν εἴρηται, τὸ δ' ἐφεξῆς γεγραμμένον, οἱ δὲ μέλλοντες φρικώδεις, ῥικνώδεις, τοιόνδε τι δηλοῖ. τινὲς τῶν ἐπιχειρούντων ἀφροδισίοις ἐν τῷ

διαθερμαίνεσθαι φρικώδεις γίνονται, καθ' ὃν λόγον ἤδη πολλάκις ἐμάθετε τοὺς κακοχύμους ἅπαντας, ὅταν ἀθροώτερον θερμαίνωνται, τοῦτο πάσχοντας. ἐνιοὶ δ' ἀντὶ τοῦ φρικώδεις ῥιγῶσι γράφουσιν, ὃ δοκεῖ μοι πάνυ σπάνιον εἶναι καὶ μεγίστης κακοχυμίας σημεῖον, ὥστ' οὐδ' ἔγνωσαν τινὰ ῥιγοῦντα κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς μίξεως. ἀλλὰ καὶ τὸ ῥικνώδεις ἐνιοὶ κακώδεις γράφουσιν. ἐξηγοῦνται δὲ τινες ἐπὶ τοῦ κακοῦσθαι τὸ σῶμα λελέχθαι τοὺς κακώδεις, ἐνιοὶ δ' ἐπὶ τοῦ κακὸν ὄζειν. περὶ δὲ τοῦ κατὰ τὴν κοιλίαν τινὰς ἐμφυσᾶσθαι πρόσθεν εἴρηται. Διοσκορίδης δὲ καὶ ταύτην τὴν ῥῆσιν ὡς μυρίας ἄλλας μετέγραψεν εἰς ἣν αὐτὸς ἐβούλετο λέξιν, ὡς εἶναι τὴν ὅλην ῥῆσιν τοιάνδε· ἐν τοῖσι προσόδοισιν ἔστιν οἶον ἀποψοφέοντες, οἶον Ἀρκεσίλαος, ἵνα δυσώδεις εἶναι τὰς φύσας αὐτοῦ νοήσωμεν. ὃ γε μὴν Καπίτων καὶ αὐτὸς εἰς πολλὰ πάνυ μεταγράφων τήνδε τὴν λέξιν τοιαύτην ἐποίησεν. ἐν τῇσι προσόδοισιν οἱ ἀποψοφέουσιν, οἶον Ἀρκεσίλαος, οἱ δὲ μέλλοντες ῥιγοῦσι ῥικνώδεις.

Chapter 6.3

Section 6.3.27

Αἱ μεταβολαὶ φυλακτέαι.

Ἀσφαλέστερον ἐν ἄλλοις τέ τισι καὶ τοῖς ἀφορισμοῖς εἴρηκε τοῦτο, προκειμένου τοῦ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης. οὐτε γὰρ αἱ κατὰ τὸ περιέχον ἡμᾶς οὐθ' αἱ πρὸς ἡμῶν αὐτῶν γινόμεναι κατὰ βραχὺ μεταβολαὶ τὸ σφαλερῶς ἔχουσι. μόναι δ' αἱ ἀθρόαι σφαλεραὶ πρὸς ὑγείαν εἰσὶ καὶ

διὰ τοῦτο τοιαύτας χρή φυλάττεσθαι. φυλαξώμεθα δὲ τὰς μὲν κατὰ τὸ περιέχον ἔνδον τε διατρίβοντες τὰ πλεῖστα καὶ τῇ τῶν ἐναντίων προσαγωγῇ, ξηραίνοντες μὲν τὸ σῶμα κατὰ τὰς ὑγρὰς μεταβολὰς, ὑγραίνοντες δὲ κατὰ τὰς εἰς ξηρότητα, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον θερμαίνοντές τε καὶ ψύχοντες, ὅποτε τούτων ἑκατέρου καιρός. ἐν δὲ τῇ διαίτῃ τὰς μεταβολὰς ἐφ' ἡμῖν αὐτοῖς ἐστὶ φυλάττεσθαι, μήτ' ἐκ γυμνασίων ἀθρόως εἰς ἀργίαν μήτ' ἐξ ἀργίας εἰς γυμνάσια μεθισταμένοις, ἀλλὰ μηδ' ἐξ ἀλousίας ἐπὶ λουτρὸν, μηδ' ἐκ λουτρῶν εἰς ἀλousίαν, μηδ' ἐξ ὑδροποσίας εἰς οἴνου πόσιν

ἢ ἐξ οἴνου πόσεως εἰς ὑδροποσίαν, ἐπὶ τε τῶν ἄλλων ἀπάντων ὡσαύτως. οὗτος μὲν οὖν ὁ λόγος ἀληθής· ἐστὶν ἅμα καὶ πολλάκις ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένος. οὐκ οἶδα δὲ τί παθόντες ἔνιοί φασι χρῆν προσυπακοῦσαι τῷ, αἱ μεταβολαὶ φυλακτέαι, τὸ τῶν ἡλικιῶν. ἐν ἀφορισμοῖς γὰρ αὐτὸς εἰπὼν τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν ἢ πληροῦν ἢ θερμαίνειν ἢ ψύχειν ἢ ἄλλως ὅπως οὖν τὸ σῶμα κινεῖν σφαλερὸν, καὶ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον, οὐκ ἐμνημόνευσεν ἡλικιῶν. οὔτε γὰρ τὸ πολὺ τῇ φύσει κατ' αὐτὰς ἐστὶ κατὰ βραχὺ μεθισταμένας, οὔτε φυλακῆς τινος δέονται περιττοτέρας περὶ τὰ κοινὰ τῶν ὑγιεινῶν παραγγελμάτων, καθάπερ οὐδ' ὅταν αἱ ὥραι κατὰ βραχὺ τὴν μεταβολὴν ποιοῦνται, ταύτας μὲν οὖν ὁρῶμεν ἐνίοτε μεγάλας ἀθρόως τὰς ὑπαλλαγὰς εἰς τάναντία ποιουμένας. ἡλικίαν δ' οὐδεμίαν ἀθρόως πεσοῦσαν ἴσμεν, ὥστε τὸν παῖδα κατὰ τὴν ὑστεραίαν ἄνδρα γενέσθαι μὴ κατὰ βραχὺ, διὰ τε τῆς τῶν ἐφήβων καὶ τῶν μειρακίων ἡλικίας ὁδοιπορήσαντα.

Chapter 6.3

Section 6.3.28

Ὀλιγοσιτίη ἄκοπον, ἄδιψον.

Εἰρηκῶς καθόλου φυλάττεσθαι χρῆναι τὰς μεταβολὰς, ἐν τι τῶν εἰς φυσικὴν διαφερόντων ἔγραψεν ἐφεξῆς εἰς ἀνάμνησιν ἑαυτῷ. κατὰ γὰρ τὰς ἀμφοτέρας μεταβολὰς, τὰς τε τοῦ περιέχοντος καὶ τὰς τῶν ἡμετέρων ἐπιτηδευμάτων τε καὶ τῆς ὅλης διαίτης, ὀλιγοσιτίην τε καὶ τὸ ἄδιψον καὶ τὸ ἄκοπον ἐν ἅπασιν οἷς πράττομεν ἔχειν σκοπόν. οἱ δ' ἐξηγηταὶ τὴν ὀλιγοσιτίαν ἔφασαν ἄδιψόν τε καὶ ἄκοπον εἶναι. ψεῦδος δὲ ἐστὶν, ἐὰν ὡς καθόλου λέγεται, τοῖς μὲν γὰρ φλεγματώδεις ἔχουσι χυμοὺς ἢ χρηστὸν αἷμα πολὺ, ἄκοπόν ἐστὶ καὶ ἄδιψον ἢ ὀλιγοσιτία, τοῖς δὲ χολώδεσιν ἢ ἐνδεέσιν οὔτε ἄκοπον οὔτε ἄδιψον, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς περὶ διαίτης ὀξέων ἐδίδαξεν. ἔτι δὲ χεῖρον ὑπελήφασιν οἱ γράψαντες ἀσιτία ἄκοπον, ἄδιψον. ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐσχάτως

ἀμαθεῖς, ἀγνοῦντες ἂ μὴδὲ τῶν ιδιωτῶν τις ἀγνοεῖ. τινὲς δὲ κατὰ τὸ τέλος τῆς ῥήσεως προστιθέασιν τὸ πεινῶντι καὶ φασὶ τὴν ὀλιγοσιτίαν ἄκοπον καὶ ἄδιψον εἶναι τῷ πεινῶντι. πεινῶντα δ' εἰρῆσθαί φασὶ τὸν τῆς ἐνδείας αἰσθανόμενον, καίτοι βέλτιον εἶη λέγειν τῷ μὲν ἐνδείας αἰσθανομένῳ

τὴν ὀλιγοσιτίαν οὐκ ἐν καιρῷ παραλαμβάνεσθαι, τῷ δ' οὐκ αἰσθανομένῳ χρήσιμον εἶναι, δῆλον γάρ ἐστιν ὅτι πληθωρικῶς διάκειται.

Chapter 6.3

Section 6.3.29

Πᾶς λεπτυσμός χαλᾷ τὸ δέρμα, ἔπειτα περιτείνεται, ἀνάτρεψις τάναντία, χρωτὸς ρίκνωσις ζυμπίπτοντος, ἔκτασις ἀνατρεφομένου. τὸ φρικῶδες τὸ λεῖον, ἐκατέρου σημεῖον, τὸ ὑπόχολον, τὸ ὑπέρυθρον. οὕτω τὸ κατεσπᾶσθαι μαζοὺς, ἰσχνοὺς δὲ ἀνεσπᾶσθαι καὶ περιτετάσθαι. καίτοι οὐκ ἂν τις οἶοιτο διὰ τοῦτο, ἀλλὰ σαρκωθέντος τοῦτο γίνεται.

Θαυμάζω τῶν ἐξηγητῶν τὰς μὲν αἰνιγματώδεις ῥήσεις, ἃς οὐδεὶς ἀνθρώπων νοεῖ, μόνων ἐπαγγελλομένων νοεῖν, ὅσαι δὲ ἡμῖν ἅπασι σαφεῖς εἰσιν, ἐκείνων μόνων μὴ νοοῦντων. τὴν γοῦν προκειμένην οὐκ οὔσαν αἰνιγματώδη διασπῶσι πολυειδῶς, ἄλλος ἄλλοθεν περιγράφων τὰς κατὰ ταύτην ἀποφάσεις, ἐξηγοῦνταί τε παρὰ τὰ φαινόμενα ἅπασιν ἐναργῶς, ἃ μάλιστα πάντων ἔχρῃν φυλάττειν αὐτοὺς. ἔστι μὲν γάρ ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει περὶ τῶν ἐν τοῖς σώμασιν ἡμῶν ὀρωμένων, κατὰ τε τοὺς λεπτυσμοὺς καὶ τὰς ἀνατρέψεις. οἱ δὲ οὐδὲ τί ποτ' ἐστὶν ὁ λεπτυσμός εὐοικασιν ἐπίστασθαι, τοσοῦτου δέουσιν ἢ τὰ φαινόμενα πάντα κατ' αὐτοὺς ἢ τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐγνωκέναι. γίνεσθαι γοῦν τὸν λεπτυσμόν ἀποφαίνονται διὰ κένωσιν. ἐνιοὶ δ' ὥς οὐ διαφέρει εἴτε κένωσιν ἢ λεπτυσμόν εἰπεῖν ὑπολαμβάνουσιν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ὥς ἔφην, οὐ μεγάλης τινὸς ἐπιστήμης ἐστὶ γινῶναι. πολλοὶ γοῦν αἵματος μὲν οὐκ ὀλίγον ἔχουσι πληθός, ἐσχάτως δ' εἰσὶ λεπτοὶ, καθάπερ ἄλλοι πα-

χεῖς μὲν, ὀλίγαιμοι δέ. καὶ τὴν γε ἐπεσχημένην ὀκτῶ μηνσὶν ἤδη τὰ καταμήνια, λεπτοτάτην οὔσαν ἀφελὼν αἵματος οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν οἰκείαν ἔξιν ἐπανήγαγον ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ, καθάπερ καὶ ἄλλας οὐκ ὀλίγας. ἀλλὰ τὸ κατ' ἐκείνην, οὐ γὰρ ἦν ἀφανής, ἐνδοξον ἐγένετο. γεγονυίας μὲν αὐτῇ τῆς φλεβοτομίας, εὐλαβουμένων δὲ καὶ τῶν ἰατρῶν ἐπαγγεῖλαισθαι βεβαίως τὴν ἐπὶ τῷ βοηθήματι γεννησομένην ὠφέλειαν· ἐνιοὶ δὲ καὶ ἡμῖν ἀντιλέγειν ἐτόλμησαν, οὐ μόνον διὰ τὴν ἰσχνότητα τῆς γυναικὸς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνορεξίαν, ὑπὸ τῆς φλεβοτομίας αὐτὴν βλαβήσεσθαι λέγοντες. καὶ τὰ γε τοιαῦτα κάλλιον ἐστὶ μακρολογεῖν τοῦ ζητεῖν ἀκριβῶς εὑρεῖν ὁποτέρου τῶν Προδίκων Ἱπποκράτης μνημονεύει. ἀλλ' ὥς εἶπον ἤδη πολλάκις, οἱ νεώτεροι τῶν ἰατρῶν ἐπὶ τὸ σοφιστικώτερον εἶδος ἀπεχώρησαν, ἀμελήσαντες μὲν τοῦ παραφυλάττειν μὲν ἀκριβῶς τὰ γινόμενα περὶ τοὺς ἀρρώστους, ζητεῖν δὲ αὐτῶν τὰς διαθέσεις καὶ τὰς αἰτίας ἐξ ὧν ἡ τῆς θεραπείας εὐρεσις γίνεται, κρινομένης καὶ αὐτῆς

τῇ πείρᾳ τῆς γυναικὸς, ἧς ἐμνημόνευσα, τῇ μὲν πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἀφεῖλον τοῦ αἵματος, ὥς μίαν καὶ ἡμίσειαν λίτραν, αὐθις δὲ τῇ δευτέρᾳ μίαν, τῇ τρίτῃ δ' οὐ πολλῷ πλέον ἡμίσεως μιᾶς λίτρας, οὐγκίαι γὰρ ἦσαν ὀκτῶ. σοφιστῆς μὲν οὖν ταῦτα ἀναγνοὺς ζητεῖν ἄρξεται τίς τῶν

Ἑλλήνων ὠνόμασε λίτρας ἢ τίς οὐγκίας· ἱατρὸς δ' ἐπιθυμήσει γινῶναι τίνα σημεῖα καὶ ἄλλα τὴν φλεβοτομίαν ἐνεδείκνυτο, περὶ τὴν ἐπίσχεσιν τῶν καταμηνίων. ἐκεῖνα τοίνυν ἐρῶ κἀγώ, τοῖς σοφισταῖς οἰμώζειν εἰπὼν, ὡς αἱ φλέβες ἐξεῖχον αὐτῆς αἵματος μεσταὶ φαινόμεναι, πελιδναὶ τῇ χροῇ, διαιρεθέντος δὲ τοῦ ἀγγείου παραπλήσιον ἦν ὑγρᾷ πίττῃ καὶ τῷ πάχει. δι' αὐτὸ γε τοῦτο πολὺ μᾶλλον ἔδοξε κενωτέον εἶναι δαψιλῶς. ταῦτα μὲν ἐν παρέργῳ παρ' ἡμῶν εἴρηται τοῖς ἱατροῦν ὀρθῶς βουλομένοις· ἐπὶ δὲ τὸ προκείμενον αὐθις ἀφικόμενος οὐκ ὀρθῶς φήσω τοὺς ἐξηγητὰς ἀπλῶς ἀποφύνασθαι τὸν λεπτυσμὸν τοῦ σώματος ἐπὶ κενώσει γίνεσθαι. διορισμοὺς γὰρ ἔχρην εἰπεῖν ὡς ὁ μὲν, λεπτυσμὸς ὅλου τοῦ ὄγκου καθαίρεσις τίς ἐστι καὶ σύμπτωσις

ἢ συνίησις ἢ ὅπως ἂν θέλωσιν αὐτὸν καλεῖν, ὁ δὲ παχυσμὸς ἔμπαλιν εἰς ὄγκον ἐπίδοσις. ἐνίοτε μὲν οὖν ἀρρώστουσης τε τῆς ἐν τῷ σαρκῶδει γένει δυνάμεως, αἱματός τε μοχθηροῦ περιεχομένου κατὰ τε τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰς φλέβας ὁ λεπτυσμὸς γίνεται. πολλάκις δ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ὁ παχυσμὸς ὡς ἐν μὲν τοῖς ἀγγείοις ὀλίγον εἶναι τὸ αἷμα δαπανώμενον εἰς τὴν θρέψιν τῶν σαρκῶν, εὐτροφεῖν δ' ἐκείνας καὶ δι' αὐτὰς τὸν ὅλον ὄγκον τοῦ σώματος. ἴσασι δὲ καὶ τοῦτο καὶ οἱ ἀνδραποδοκάπηλοι πάντες ὡς περιτείνεται τὸ δέρμα τοῖς σαρκῶδεσι μέρεσι καὶ φύσεις τέ τινες σωμάτων γνωρίζουσι μὴ δυναμένας εἰς ὄγκον ἐπιδοῦναι τῇ περιτάσει τοῦ δέρματος. ἀνατείναντες γὰρ αὐτὸ τοῖς δακτύλοις ἄκροις, σκοποῦσιν ἐπὶ πόσον ἀφίσταται τῆς ὑποκειμένης σαρκὸς, ἀνατρέψειν τε τοσοῦτον ἐλπίζουσιν ἕκαστον τῶν ἰσχνῶν σωμάτων, ὅσον ἂν ἐπιδῷ τὸ δέρμα, τὸ μὲν χαλαρὸν ἐπὶ τοῖς λελεπτυσμένοις τὸ δὲ τεταμένον ἐπὶ τοῖς παχυνθεῖσι φαίνεται γινόμενον. οἱ μὲν οὖν λεπτυσμοὶ διὰ πολλὰς αἰτίας συμβαίνουσι, καὶ γὰρ ἐνδεια τροφῆς

καὶ γυμνάσια πλείω καὶ ἀγρυπνία καὶ φροντίδες, ἀλγήματά τε καὶ νόσοι συντηκτικαὶ καὶ διαφορητικαὶ καὶ κένωσις πολλή διὰ γαστρὸς ἢ ἐμέτων ἢ ἰδρώτων ἢ αἱμορραγιῶν αἰτία γίνονται λεπτυσμῶν. τῆς δ' ἀνατρέψεως εἷς τρόπος ἢ συμμετρία πάντων ὧν ὑγιαίνοντες δεόμεθα. ταῦτα δ' ἐστὶν, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἐρεῖ, πόνοι, ποτὰ, ἀφροδίσια. πολλῶν οὖν ὄντων τῶν τρόπων καθ' οὓς λεπτύνεται τὸ σῶμα κοινὸν ἀπάντων ἐστὶ, πρῶτον μὲν χαλᾶσθαι τὸ δέρμα, μετὰ ταῦτα δὲ περιτείνεσθαι, μένοντος δηλονότι τοῦ λεπτυσμοῦ καὶ εἰ διαδεχομένη αὐτὸν ἀνάθρεψις γένοιτο, τούναντίον συμβήσεται, ταθήσεται γὰρ τὸ δέρμα, τὰς δ' αἰτίας τούτων ἤδη μὲν ἠκούσατε πολλάκις, εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν ἐν κεφαλαίοις. ἀναμνησθέντων δὲ ἡμῶν ἃ πολλάκις ἐπὶ τῶν ἀσκῶν καὶ τῶν κύστεων ἐωράκατε. πληρουμένης μὲν γὰρ τῆς ἐνδον χώρας περιτείνεται τὸ δέρμα, κενουμένης δὲ χαλᾶται. τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον ἐπὶ τῶν ζώων εὐτροφούντων μὲν ὁρᾷτε τεινόμενον τὸ δέρμα, χαλαρὸν δὲ ἐπὶ τῶν λεπτυνομένων γινόμενον. ὡς γὰρ τὸ ἐγγεόμενον

ὕγρὸν εἰς τοὺς ἀσκούς ἐκτείνει τοὺς χιτῶνας αὐτῶν, οὕτως αἱ σάρκες πολλὰι γινόμεναι, τὸ ἡμέτερον δέρμα περιτείνουσιν ἑαυταῖς. καὶ θεάσασθαι σαφῶς ἐστὶ τοὺς μὲν παχεῖς τεταμένον οὕτως ἔχοντας τὸ

δέρμα πάντας, ὥς μὴ δύνασθαι τινα λαβόμενον αὐτοῦ μὴδ' ἐπὶ βραχὺ, τῶν ὑποκειμένων ἀποστῆσαι σαρκῶν, τοὺς δ' ἰσχνοὺς οὕτως χαλαρὸν ὥστ' ἐπὶ πλεῖστον ἀνατείνας τις αὐτὸ διεκβάλλειν δύναται βελόνην ἄνευ τιτρώσαι τι τῶν ὑποκειμένων. ἄχρι μὲν δὴ τοῦδε σχεδὸν ἅπαντες ὀρθῶς ἤκουσαν τῆς λέξεως, ἐταράχθησαν δὲ ἐκ τοῦ προκειμένου τῷ πᾶσι λεπτυσμὸς χαλᾷ τὸ δέρμα, τοῦναντίον οὖν ἂν ἐπ' αὐτῷ γενέσθαι φασί. διό τινες ἐπὶ τὸ ἀναθρέψεως εἰρησθαι τὸ ἔπειτα περιτείνεται νομίζουσι, μὴ συνορῶντες ἐναντιούμενον αὐτοῖς τὸ ἐπιφερόμενον, ἔνθα φησὶν, ἀνάτρεψις τάναντία. γενήσεται γάρ, ἐὰν ἐπηταί τις αὐτῶν τῇ κατὰ τὴν ἐξήγησιν γνώμῃ, τοιοῦτος ὁ νοῦς τῆς ῥήσεως· ἅπας λεπτυσμὸς χαλᾷ τὸ δέρμα. περιτείνεται δ' ἔμπαλιν ἀνατρεφομένων, ἀνάθρεψις δὲ τάναντία πέφυκε ποιεῖν. ἀλλὰ πρῶτον μὲν οὐκ ἐναντία τὴν ἀνάθρεψιν εἰκὸς

ἦν εἰπεῖν αὐτόν, ἀλλ' ἐναντίον. ἐνὸς γὰρ ἐπὶ τοῦ λεπτυσμοῦ λελεγμένου, καὶ τὴν ἀνάθρεψιν, ἐνὸς ἐναντίαν εὐλογὸν ἐστὶν εἰπεῖν. εἴπερ οὖν ὁ λεπτυσμὸς χαλᾷ τὸ δέρμα, περιτείνεται δεήσει τὴν ἀνάθρεψιν. ἔπειτα δ' ἐφεξῆς ταύτην εἰρηκῶς φαίνεται, ὄντος ἐτοιμοτέρου τε καὶ σαφεστέρου καὶ συντομωτέρου τοῦ τοιοῦτου λόγου, πᾶς λεπτυσμὸς χαλᾷ τὸ δέρμα, ἀνάθρεψις δὲ περιτείνει. τί ποτ' οὖν ἐστὶ τὸ δηλούμενον ὑπὸ τῆς λέξεως, ἐν ᾗ φησὶν, ἔπειτα περιτείνεται; οὐδὲν ἄλλο παρὰ τὸ σαφῶς ὑπὸ πάντων νοούμενον, ὅτι χαλᾶται μὲν πρῶτον ἐν τοῖς λεπτυσμοῖς τὸ δέρμα, τείνεται διαμένοντος τοῦ λεπτυσμοῦ δηλονότι καὶ μεταπεσόντος εἰς ἀνάθρεψιν. ἐπὶ δὲ τῆς ἀνατρέψεως ἔμπαλιν ἐν ἀρχῇ μὲν περιτείνεται τὸ δέρμα, τῷ χρόνῳ δὲ χαλαρώτερον γίνεται. ταῦτα δ' εἴπερ ἐπιμελῶς οὕτως προσεσχέκασιν τὸν νοῦν τοῖς φαινομένοις, ὥς Ἱπποκράτης, ἑώρων ἂν τὰ γινόμενα. πρῶτον οὖν ἀναμνήσας ἡμᾶς ὧν ἐναργῶς ἐθεάσασθε, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τῶν φαινομένων τὰς αἰτίας ἐρῶ. γινέσθω τοίνυν ἀναμνήσις τῶν μαρνανθέντων ἐν νόσοις καὶ μάλιστα

τὸν περιφρυγῇ καλούμενον μαρασμόν. ἐφ' ᾧ ἀναμνήσθητε τοῦ δέρματος ὁμοίως βύρση ξηρῇ τεταμένου, καὶ τί θαυμαστὸν ἐπ' ἐκείνων ἐν χρόνῳ πλείονι ξηρανθέντων, φαίνεσθαι τὸ δέρμα τεταμένον, ὅπου γε καὶ περὶ τὰς πρώτας ἡμέρας ἐνίοτε συμβαίνει τοῦτο. λέγει γοῦν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐν προγνωστικῷ περὶ τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς νόσου συμβαινόντων διηγούμενος ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς κατὰ τὸ πρόσωπον σημείοις καὶ τοῦτο. δέρμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον σκληρὸν καὶ περιτεταμένον. ὅτι δ' ὑπὸ κενώσεως γίνεται τοῦτο διδάσκων αὐτὸς ἐφεξῆς ἔγραψεν, ἐπανερέσθαι μὴ ἡγρύπνηκεν ὁ ἄνθρωπος ἢ τὰ τῆς κοιλίας ἐξυγρασμένα ἢ ἰσχυρῶς, ἢ λοιμῶδες τι ἔχει αὐτόν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὠμολόγηται πᾶσι τοῖς μεθ' Ἱπποκράτην, καθάπερ ἐξ ἐνὸς στόματος εἰποῦσιν, ὥς ἐν κενώσει πολλῇ ποτὲ μὲν αἰσθητῶς γινόμενῃ, ποτὲ δὲ οὐκ αἰσθητῶς, τοιοῦτο συμβαίνει γίνεσθαι τὸ πρόσωπον οἷον ἔγραψε κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν, ῥίς ὀξεῖα, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, κρόταφοι συμπεπτωκότες, ὤτα ψυχρὰ καὶ συνεσταλμένα καὶ οἱ λοβοὶ τῶν ὠτων ἀπεστραμμένοι καὶ τὸ

δέρμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον σκληρὸν καὶ περιτεταμένον, ὥστε τοῦ φαινομένου σαφῶς ἡμᾶς διδάσκοντος τὴν ἰσχυρὰν κένωσιν ἐναντίαν

τῇ μετρίῳ περὶ τὸ δέσμα διάθεσιν ἐργαζομένην, ὁ λόγος αὐτῶν πιθανὸς μὲν, οὐκ ἀληθὴς δὲ φαίνεται, καθ' ὃν φασί, μενόντων τῶν τὴν διάθεσιν ἐργαζομένων αἰτίων οὐκ ἐνδέχεται μεταπεσεῖν αὐτὸ πρὸς τοῦναντίον. ἐναργῶς γὰρ ὁράται μεταπίπτον ἐπὶ ταῖς ἀμέτροις κενώσεσιν, ἐάν τε αἰσθητῶς αὐταὶ φαίνωνται περιμένουσαι μέχρι χρόνου πλείονος, ἐάν τε κατὰ τὸ ἄδηλον, ἥτοι συντηκομένων ἢ διαφορουμένων τῶν νοσοῦντων. πρὶν μὲν οὖν ἐπ' αὐτὴν τοῦ δέσματος τὴν οἰκίαν οὐσίαν ἐξικέσθαι τὴν κένωσιν, ὁμοίως τοῖς κενουμένοις ἀσκοῖς καὶ σάκκοις καὶ κύστεσι χαλᾶται τὸ δέσμα. χρονιζούσης δὲ τῆς κενώσεως ὁμοίως γίνεται ταῖς ξηραῖς κύστεσι τε καὶ διφθέραις, ἃς οὐκ ἔστιν ἐκτεῖναι διὰ τὴν σκληρότητα. τοσοῦτον δὲ φαίνεται καὶ τὸ τῶν ἀσκῶν καὶ τὸ τῶν κύστεων δέσμα γινόμενον, ὅταν ἱκανῶς ξηρανθῇ, μέχρι δ' ἂν ὑπάρχῃ ὑγρὸν καὶ μαλακόν, εἰς τὴν ἐντὸς ἑαυτοῦ χώραν δέχηται τι καὶ πάλιν μεθεῖν, δεχόμενον μὲν,

ὅταν ἱκανῶς πληρωθεῖν, τείνεται, κενούμενον δὲ χαλᾶται. καλῶς οὖν εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης, πᾶς λεπτυσμὸς χαλᾷ τὸ δέσμα, ἔπειτα περιτείνεται. καὶ γὰρ καὶ φαίνεται γινόμενον οὕτως καὶ ἡ αἰτία λέλεκται, καλῶς δὲ προσέθηκε καὶ τὸ τὴν ἀνάθρεψιν τάναντία ποιεῖν. ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ ἀνατείνεται τὸ δέσμα, τῷ χρόνῳ δὲ χαλαρώτερον ἐργάζεται. σκληρότερον γὰρ ὃν φύσει καὶ ξηρότερον τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ σαρκῶν, ὕστερον ἐκείνων καὶ σκληρύνεται κατὰ τοὺς λεπτυσμοὺς καὶ μαλακύνεται κατὰ τὰς ἀνατρέψεις. ὁπότεν οὖν σκληρὸν αὐτὸ καὶ ξηρὸν ἤδη γεγονὸς ἢ ἀνάθρεψις διαδέχεται, πρῶτον αὐξάνουσα τὰς σάρκας εἰκότως περιτείνει. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου τῆς τροφῆς ὑπολαμβάνομενον, ὑγρότερον τε καὶ μαλακώτερον γίνεται, καὶ διὰ τοῦτο πάλιν χαλᾶται, καθάπερ αἱ ξηραὶ διφθεραὶ τε καὶ βύρσαι τε βρεχθεῖσαι ὕδατι, λιπανθεῖσαι δὲ ἐλαίῳ καὶ στέατι. ταῦτα μὲν οὖν ἀληθῶς τε ἅμα καὶ σαφῶς εἰρημένα τῷ Ἱπποκράτει κακῶς ἐξηγήσαντο, διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἄγνοιαν ὑπὲρ ὧν ὁ λόγος ἔστιν αὐτῷ. τὰ δ' ἐφεξῆς οὐχ ὁμοίως

ὄντα σαφῇ, τάχα δὲ καὶ παραγεγραμμένα, σαφῇ τ' εἶναι νομίζουσι, καίτοι διαφωνοῦντες ἐν ταῖς ἐξηγήσεσιν αὐτῶν οὐδὲν ἥττον ἢ κατὰ τὰς πρόσθεν, ὑπαλλάττουσί τε τὰς παλαιὰς γραφάς. ἵνα δ' ἢ σαφέστερος ὁ λόγος, ἕκαστον μέρος τῆς ῥήσεως ἰδίᾳ προχειριούμαι. χρωτὸς ῥίκνωσις συμπύπτοντος, ἕκτασις ἀνατρεφομένου. ὅτι μὲν οὖν ἐν τοῖς λεπτυσμοῖς χαλᾶται τὸ δέσμα, πρὶν αὐτὸ τι παθεῖν κατὰ τὴν οἰκίαν οὐσίαν, ἀνατρεφομένων δὲ τείνεται, καὶ ὅτι ξηραινόμενον τῷ χρόνῳ εἰς τάναντία μεταπίπτει, δεδήλωται πρόσθεν. ἐν δὲ τῷδε τῷ λόγῳ συμπύπτοντος μὲν αὐτοῦ ῥίκνωσιν γίνεσθαι φησιν, ἀνατρεφομένου δ' ἕκτασιν. ῥικνὸν μὲν ὀνομάζουσιν οἱ Ἕλληνες σῶμά τε καὶ δέσμα τὸ ῥυτιδούμενον ἅμα συστολῇ, καθάπερ ἐπὶ τῶν γερόντων ὁράται καὶ δηλονότι τὴν ἐν αὐτῷ διάθεσιν, ῥίκνωσις δὲ τις φαίνεται καὶ τοῖς νέοις σώμασι γινόμενῃ, λυμαινόμενων τῶν φλεβῶν, καὶ μάλισθ' ὅταν διαφορηθέντος τοῦ κατ' αὐτὰς πλεονάζοντος αἵματος ἐπιθῇ τις φάρμακον αὐστηρᾶς καὶ στυφούσης μετέχον δυνάμεως. γίνεσθαι δὲ καὶ τὴν τοιαύτην ἐν τῷ

δέρματι κατάστασιν φησι συμπίπτοντι, τουτέστιν ὅταν τοῖς ἐν ἑαυτῷ περιεχομένοις ἐλάττωσι γινομένοις ἐπιπίπτῃ συνιζάνον εἰς ἑαυτόν· τὴν δ' ἐναντίαν κατάστασιν, ὅταν εἰς μῆκός τε καὶ πλάτος ἐπιδιδῶ, προσαγορεύουσιν ἔκτασιν οἱ ἄνθρωποι. συμβαίνει μὲν οὖν ποτε κατὰ τὸ μῆκος μόνον ἢ τὸ πλάτος αὐτοῦ τείνεσθαι τε καὶ συνιζάνειν. ἀλλὰ καὶ νῦν περὶ τῆς κατ' ἄμφω τὰς διαστάσεις αὐτοῦ γινομένης συστολῆς τε καὶ τάσεως, ἀκούειν σε χρὴ τῆς λέξεως. ὃ γε μὴν τὴν προγεγραμμένην τήνδε νοήσας ῥῆσιν, οὐ πάνυ τι ταύτης ἐδείκτο. τὸ φρικῶδες, τὸ λεῖον ἑκατέρου σημεῖον, τὸ ὑπόχολον, τὸ ὑπέρυθρον. ἔνιοι γράφουσι τὸ ῥικνῶδες, λεῖον τὸ ἑκατέρου σημεῖον. ἐπεὶ δ' ἐν τῇ πρὸ ταύτης ῥῆσει περὶ τῆς ῥικνώσεως ἔγραψεν, εὐλογώτερον εἶναι δόξει τὸ φρικῶδες εἰρησθαι νῦν, ἐνδεικνυμένου τοῦ Ἱπποκράτους τὴν γινομένην ιδέαν ἐν τοῖς ῥικνουμένοις ἐοικυῖαν εἶναι τοῖς φρίττουσιν. ἢ δ' ὁμοιότης κατὰ τὴν ἀνωμαλίαν καὶ οἷον τραχύτητα τοῦ δέρματος γίνεται, ἐνίων μὲν αὐτοῦ μορίων κοιλοτέρων φαινομένων, ἐνίων δ' ἐξεχόντων, ὅταν γὰρ κατὰ

σμικρὰ πάνυ διαστήματα, γένηται τοῦτο δι' ὅλου τοῦ δέρματος, ὀνομάζεται τὸ σύμπτωμα φρίκη τε καὶ φρίξ. καὶ μοι νόει γαλήνη μὲν ἀκριβεῖ τὴν τοῦ λείου σώματος ἐοικέναι κατάστασιν. ἄρτι δ' ἀρχομένης τῆς κατ' αὐτὴν ἀνωμαλίας τὴν φρίκην οὕτως γοῦν καὶ ὁ ποιητὴς ἔφη,

Οἷη δὲ ζεφύριοι ἐχεύατο πόντον ἐπὶ φρίξ, ὀρνυμένοιο νέον.

τὸ μὲν οὖν λεῖον ὑπάρχει τοῖς ἀνατρεφομένοις σώμασι, τὸ δ' οἷον φρικῶδες τοῖς ἐναντίοις σώμασιν. ἑκάτερον δὲ αὐτῶν ἑκατέρου σημεῖον ὑπάρχει, οὔτε δ' ἑκάτερον ἀμφοτέρων οὔτε συναμφότερον ἑκατέρου. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ ὑπόχολον καὶ τὸ ὑπέρυθρον, ἑκάτερον ἑκατέρου σημείον ἐστὶ, τὸ μὲν ὑπόχολον τοῦ λεπτυνομένου, τὸ δὲ ὑπέρυθρον τοῦ ἀνατρεφομένου. χολωδέστερον μὲν γὰρ τὸ σῶμα τοῖς λεπτυνομένοις γίνεται, διὰ τὰς ποιούσας αἰτίας τὴν λεπτότητα, περὶ ὧν ἔμπροσθεν ἤκουσας, αἱματωδέστερον δὲ τοῖς ἀνατρεφομένοις. οὐδὲ γὰρ οὐδ' εὐτροφῆσαι δύναται

χωρὶς αἵματος χρηστοῦ, προσκειμένου δ' ἐν τῇ τελευτῇ τῆς ῥήσεως τοῦ, οὕτως, ἔνιοι μὲν ἀρχὴν αὐτὸ ποιοῦσι τῆς ἐπομένης, ἔνιοι δὲ ταύτης πέρας. ἑκατέρως γὰρ ἐγχωρεῖ γενέσθαι τὴν ἐξήγησιν, ὥστε περὶ τούτου μὲν οὐ χρὴ φιλοπόνως ζητεῖν, ἐπὶ τὰ συνεχῆ δὲ μεταβῶμεν ἀρχὴν τῆς ἐπομένης ῥήσεως ποιησάμενοι τὸ οὕτως. ἐπειδὴ τοῖς πλείστοις τῶν ἐξηγητῶν ἔδοξεν ἐκεῖνο αὐτὸ τὸ πράττειν. οὕτως τὸ κατασπᾶσθαι μαζοὺς, ἰσχνοὺς δὲ ἀνεσπᾶσθαι καὶ περιτετάσθαι, καίτοι οὐκ ἂν τις οἶοιτο διὰ τοῦτο, ἀλλὰ σαρκωθέντος τοῦτο γίνεται, αὕτη μὲν ἡ παλαιὰ ῥῆσις. μετεποίησαν δὲ αὕτην οἱ μὲν μετ' ὀλίγον, οἱ δὲ ἐπὶ πλεον, ὥσπερ καὶ Σαβίνος ὧδέ πως γράψας, οὕτως τὸ κατεσπᾶσθαι μακροὺς ἰσχνοὺς, τοὺς δ' ἀνεσπᾶσθαι, ἵνα τοὺς μὲν ἰσχνοὺς καὶ χαλᾶσθαι καὶ μακροὺς φαίνεσθαι σημαίνεται, τοὺς δ' εὐτροφοῦντας ἀνεσπᾶσθαι. Ροῦφος δὲ καὶ τὴν παλαιὰν ἐφύλαξε γραφὴν καὶ τὴν ἐξήγησιν τῶν παλαιότερων ἐξηγητῶν ἐναντίον τι διδάσκουσιν τῇ Σαβίνου. κατεσπᾶσθαι μὲν γὰρ τοὺς εὐτροφοῦντας, ἀνεσπᾶσθαι δὲ

τούς ισχνούς βούλεται. τούτοις δὲ φαίνεται καὶ τὸ ἐπιφαινόμενον μαρτυρεῖν, εἰπόντος τοῦ Ἱπποκράτους, καίτοι οὐκ ἂν τις οἶοιτο. προειρηκώς γὰρ ἐν τῇ λεπτότητι χαλᾶσθαι, περιτείνεται δὲ εὐτροφούντων τὸ δέρμα, τῷ μὲν προτέρῳ τὸ κατεσπᾶσθαι τοὺς μασθοὺς, τῷ δὲ δευτέρῳ τὸ ἀνεσπᾶσθαι συνεπόμενον εὐρίσκεις, καὶ διὰ τοῦτο φασι, καίτοι οὐκ ἂν τις οἶοιτο, τοῦτο δὴ ὡς ἔρμαιον ἔλαβον οἱ παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν ὄντες ἐμπειρικοὶ, Γλαυκίας τε καὶ ὁ Ταραντῖνος Ἡρακλείδης. ἡγοῦνται γὰρ ἐκ τούτου καὶ τὸν Ἱπποκράτην δεικνύειν ὁμόψηφον ἑαυτοῖς, ὡς μὴ πιστεῦειν ταῖς δογματικαῖς πιθανότησιν, ἀλλὰ μόνῳ τῷ διὰ ἐμπειρίας φαινομένῳ, καίτοι καὶ τὸ φαινόμενον αὐτὸ χωρὶς διορισμοῦ ῥηθὲν ἐκατέρως ἐστὶ ψεῦδος, ἐάν τε κατεσπᾶσθαι τε καὶ χαλᾶσθαι τοὺς τοιοῦτους εἴπωμεν ἐν τοῖς λεπτυσμοῖς, ἐάν τ' ἀνεσπᾶσθαι. τοῦτ' οὖν ἐχρῆν αὐτοῖς πρῶτον ἀκριβῶς ἐξητάσθαι, τοῖς μὲν ἐμπειρικοῖς, ἐπειδὴ τοῦ φαινομένου τῇ ῥητορικοῖς τέ εἰσι καὶ μνημονευτικοῖς, τοῖς δὲ δογματικοῖς,

ἐπειδὴ τῶν ὄντων αὐτοὺς χρὴ τὰς αἰτίας οὐ τῶν οὐκ ὄντων ἀποδιδόναι. τί δὴ οὖν ἐστὶ τὸ φαινόμενον ἐγὼ φράσω. παραφυλάξας ἐπὶ πολλῶν πάνυ γυναικῶν, οὐκ ὀλίγων δὲ καὶ πυθόμενος οὐ μόνον τῶν μαιευτριῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν οὐδὲν ἐπισταμένων τοιοῦτον. μᾶλλον γὰρ αὐταὶ τὰ φαινόμενα λέγουσιν ἀληθῶς τῶν διὰ δόγμα τυφλωττόντων ἀμφ' αὐτά. τὸ τοίνυν συμβαῖνόν ἐστὶ τοιοῦτον. γάλακτος μὲν ὅταν οἱ τιτθοὶ πληρωθῶσιν, αὐξάνονται κατὰ πᾶσαν διάστασιν. εἰς ὕψος γὰρ αἵρονται καὶ πλάτος καὶ μακρότεροι φαίνονται. κενωθέντος δὲ τοῦ γάλακτος, αὐθις ἑαυτῶν ἐλάττους γίνονται, μειούμενοι κατὰ τὰς τρεῖς διαστάσεις. ἐάν δὲ χωρὶς τοῦ γάλακτος ὑπαλλάττωνται, κατὰ τὸ λεπτύνεσθαι τε καὶ παχύνεσθαι μόνον, ὥσπερ τὰ ἄλλα μόρια, παραπλησίως ἐκείνων διατίθενται, χαλῶμενοι μὲν πρῶτον ἐν τῷ λεπτύνεσθαι, τεινόμενοι δ' ἐν τῷ παχύνεσθαι. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου τὴν ἐναντίαν λαμβάνουσι κατάστασιν, βραχύτεροι μὲν γινόμενοι ξηρανθέντος τοῦ δέρματος, μακρότεροι δ' ὑγρανθέντος ἐν ταῖς ἀτροφίαις, ὡς ἐμπροσθεν εἴρηται-

οὕτω γοῦν καὶ ταῖς γηρώσαις χαλῶνται μὲν πρῶτον, ὕστερον δ' ἀνασπῶνται, ἐμοὶ μὲν δὴ καὶ τὰ φαινόμενα περὶ τοὺς τιτθοὺς εἴρηται καὶ τὰς αἰτίας αὐτοῖς προσέθηκα. τῶν δ' ἐξηγητῶν οὐδεὶς τοῦτ' ἔπραξεν, ἀλλ' ὡς ἂν ἕκαστος ἐθελήσῃ γράψας ἐξηγεῖται τὴν ἑαυτοῦ λέξιν. εἰκότως δὲ καὶ ἐξηγήσεις ἐναντίας ἐποίησάν τε καὶ τὰς γραφὰς ἐλλειπῶς ἡρμηνευμένας καὶ ἀδιορίστως τῆς λέξεως, ὅπως ἂν τις εἴποι κατὰ τι μὲν ἀληθεύσει, κατὰ τι δὲ ψεύσεται, τῶν τιτθῶν ἐν μὲν τοῦ γάλακτος πληροῦσθαι μειζόνων γινομένων, ἐλαττόνων δ' ἐν τῷ κενοῦσθαι. χωρὶς δὲ τοῦ γάλακτος ἐν μὲν ταῖς λεπτότησι κατ' ἀρχὰς μὲν χαλωμένων, ὕστερον δ' ἀνασπωμένων, ἐν δὲ ταῖς παχύνσεσιν ἐν ἀρχῇ μὲν ἀνασπωμένων, ὕστερον δ' ἡρέμα χαλωμένων, ὄντος καὶ κατὰ τοῦτο τὸ ἀνατρέφεσθαι διορισμοῦ, διὰ τὸ τινὰς μὲν ἀνατρέφεσθαι, πρὶν εἰς τοσαύτην ἀφικέσθαι λεπτότητα, καθ' ὅσον ξηραινόμενον τείνεται τὸ δέρμα, τινὰς δὲ, πρὶν ξηρανθῆναι πρὸς εὐτροφίας ἐπιδιδόναι.

Chapter 6.3

Section 6.3.30

Κλεῖς περιφανέες, φλέβες διαφανέες.

Αἱ τοιαῦται τῶν ῥήσεων οὐκ εὐδηλον ἔχουσι τὴν τοῦ γράψαντος διάνοιαν ὡς ἂν μὴ προσκειμένου κατὰ τὴν λέξιν αὐτῶν ἐπὶ τίνων βούλεται φαίνεσθαι ταῦτα. πολλοὶ μὲν τῶν ἰσχνῶν φύσει τὰς τε κλεῖς ἔχουσι σαφεῖς καὶ τὰς φλέβας ἐκκειμένας τε καὶ μεστὰς αἵματος, ὥσπερ αὖ πάλιν ἕτεροι οὐτε τὰς κλεῖς οὐτε τὰς φλέβας ἐκκειμένας, οὐτε δὲ φύσει τοιαύτη διαφορὰ τῶν σωμάτων ὁρᾶται. κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῶν παρὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς φύσιν ἥτοι λεπτυνομένων ἢ παχυνομένων καὶ πληθος ἢ ἔνδειαν ἔχόντων χυμῶν. εὐδηλον γὰρ ὅτι πεπληρωμένοι φλέβες ἐν τῷ ἰσχνῷ σώματι πληθος ἐνδείκνυνται κατὰ ταύτας εἶναι τοῦ αἵματος ὡς τὰ πολλὰ μοχθηροῦ, καθάπερ ἐπὶ τῆς γυναικὸς ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔλεγον, ἧς ἐπέσχητο τὰ καταμήνια. θαυμάσαι δ' ἐστὶ τοῦ Καπίτωνος μόνου γράψαντος τὴν ῥῆσιν ἐν τῇδε τῇ λέξει. ἢ ἄγαν πλήρωσις περιφανῆς, φλέβες

διαφανεῖς. εἴπερ γὰρ οὕτως εὖροιτο γεγραμμένον, τίς ἦν ἀνάγκη μεταγράψαι πάντας αὐτὴν τοὺς ἐξηγητὰς ἐπὶ τὸ σαφέστερον; ἐν οἷον γὰρ ἀποροῦνται, μεταγράφουσιν εὐπορίας ἔνεκεν. ἀλλ' οὐδ' ἀντίγραφον εὔρον οὕτως ἔχον, οὐκ ὀλίγοις ἐντυχῶν, δι' αὐτὸ τοῦτο βούλεσθαι γινῶναι τὰς τε παλαιὰς γραφὰς καὶ τὰς ἅπασιν ὁμολογουμένας ἢ διαφωνουμένας, ἀπάντων τε οὖν τῶν ἐξηγητῶν καὶ πάντων τῶν ἀντιγράφων τὴν αὐτὴν ἔχόντων γραφὴν, οὐκ ὀρθῶς ὁ Καπίτων μετέγραψεν. ἴσως δὲ κάγω αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἐμνημόνευσα, προειρηκῶς ἀπάσας τὰς τοιαύτας ἐν ταῖς γραφαῖς ῥαδιουργίας ὑπερβήσεσθαι κατὰ τὴν ἐξήγησιν. ἐπὶ τῶν ἐξῆς οὖν ῥήσεων αὐτὸ ποιήσω, μήκους φειδόμενος.

Chapter 6.3

Section 6.3.31

Πρόδικος τοὺς πυρεταίνοντας ἔκτεινε δρόμοισι, πάλησι, πυρίησι. κακὸν τὸ πυρετῶδες πολέμιον λιμῷ, περιόδοισι

πολλῇσι, δρόμοισιν, ἀνατρίψει, πόνον πόνῳ αὐτοῖσι.

Καὶ ταύτην τὴν ῥῆσιν ἄλλος ἄλλως γράφει. τινὲς μὲν ὑπαλλάττοντες τὴν λέξιν τοιάνδε, περιόδοισι, πάλησιν, ἔνιοι δ' ἐν ἀρχῇ πάλησι. τινὲς δ' ἐξαίροντες τὸ πάλησιν, ἔνιοι δ' ἐν ἀρχῇ προστιθέντες λιμῷ. περιόδους μὲν οὖν καλεῖ τοὺς βραδεῖς περιπάτους ἐπὶ πλείονα χρόνον ἐκτεινομένους, ὡς ἐν τῷ περὶ διαίτης ὁξέων αὐτὸς ἔφη. βραδεῖαν συχνὴν περίοδον πλανηθῆναι, καὶ Πλάτων μὲν μέμνηται τοῦ Προδίκου ὡς πολλοῖς περιπάτοις χρωμένου. τίνος δὲ νῦν Προδίκου μνημονεύει, πότερον τοῦ Λεοντίου ἢ τοῦ Σηλυβριανοῦ περιττὸν ζητεῖν. ἐν ἄλλῳ γὰρ λόγῳ τὰ

τοιαῦτα πάντως διέρχομαι. νυνὶ δ' οὐ που καιρὸς ἱστορικῶν ζητημάτων, ὅπου καὶ τῶν γεγραμμένων τισὶν ἐξηγήσεων οὐκ ὀλίγας περιλιπόντες ἀγαπῶμεν, ἐὰν ἐν ὀκτῶ βιβλίοις συμπληρώσωμεν τὴν ἐξήγησιν. διὰ τί δὲ μέμφεται τὸν Πρόδικον

αὐτὸς ἐδήλωσεν εἰπὼν, τὸ πυρετῶδες πολέμιον εἶναι περιόδοισιν ἢ λιμῶ. δῆλον δ' ὅτι καὶ τοῖς ἄλλοις ἃ κατέλεξε, καὶ γὰρ ταῖς πάλαις καὶ τῇ πυρίᾳ καὶ τῇ ἀνατρίψει τὸ πυρετῶδες ἐναντίον ἐστίν. οὕτω γὰρ ἀκουστέον τοῦ πολέμιον, ἐπεὶ καὶ φίλιον ἐκ μεταφορᾶς εἰώθασι λέγειν τὸ οἰκεῖον. μεταξὺ δὲ τῶν λέξεων ἀμφοτέρων εἰρημένον τὸ κακὸν ἐνιοὶ μὲν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς προτέρας ἔγραψαν, ἐνιοὶ δ' ἐν ἀρχῇ τῆς δευτέρας, ὡς ἐνα γενέσθαι τὸν λόγον τοιόνδε· τὸ πυρετῶδες πολέμιον περιόδοισιν, ὅτι δὲ βλάπτει τοὺς πυρέττοντας καὶ περίπατος καὶ δρόμος καὶ πυρία καὶ πάλη, πάντοθεν τὴν ἐν τῷ σώματι θερμασίαν αὐξάνοντα, οὐδεὶς ἀγνοεῖ τῶν ὠμιληκῶν τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης. Πρόδικος δ' ἔοικεν οὐ μόνον λογικὴν εὐρεσιν βοημάτων ἀγνοεῖν, ἀλλὰ καὶ τήρησιν ἐμπειρικὴν. ὁ μὲν γὰρ λόγος ἀπαγορεύει πόνῳ πόνον ἰᾶσθαι, τουτέστι τῇ βλάβῃ τὴν βλάβην καὶ τῷ κακῷ τὸ κακόν. ἐναντία γὰρ, οὐχ ὅμοια τῇ λυπούσῃ διαθέσει προσφέρειν χρὴ βοηθήματα.

φαίνεται δ' ἐκεῖνος ὅμοια προσάγων, εἴ γε καὶ περιπάτοις καὶ πάλῃ καὶ ἀνατρίψει καὶ πυρίᾳ καὶ λιμῶ. πυρίαν δὲ πᾶσαν ἀκουστέον τὴν ἐξωθεν ἡμῖν προσπίπτουσαν θερμασίαν εἶτ' ἀπὸ πυρὸς εἶτ' ἐν λουτροῖς γένοιτο. καὶ μὴν καὶ ὁ λιμὸς ἐναντίον ἐστὶ τοῖς εἰρημένοις, ὅκου γὰρ λιμὸς οὐ δεῖ πονεῖν. οὐ μόνον δὲ τὴν ἀρχὴν τῆς ῥήσεως, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀρχὴν ἄχρι τελευτῆς ὡς ἂν ἐθέλωσι γράφουσιν. ἀλλ' ἐγὼ τὰς παλαιὰς ἐροῦμαι, κἄν χαλεπωτέραν ἔχωσι τὴν ἐξήγησιν. ὁ δὲ ἔσχατον ἐστὶ γεγραμμένον ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει, τὸ αὐτοῖσι, τινὲς μὲν τῆς ἐπομένης ἀρχὴν ποιοῦσι, τινὲς δ' ὅλως ἀφαιροῦσι. καὶ γὰρ φαίνεται μηδὲν ἐξ αὐτῶν πλέον τῶν εἰρημένων διδασκόμενον.

Chapter 6.3

Section 6.3.32

Φλεβῶν ἔρευθος, πελίωσις, χλωρότης, πλευρέων ὀδύναι λαπαραί.

Εἶπον ὅτι τὸ κατὰ τὴν τελευτὴν τῆς προκειμένης ῥήσεως τούτοις προτάττεσθαι δύναται ταύτης, ἵν' ὁ λόγος ἢ τοιοῦτος· τούτοις οἷς προσεῖπον, ἦσαν δὲ οἱ πυρεταίνοντες μὲν οὐκ ὀρθῶς ὑπὸ Προδίκου πρὸς κινήσεις ὑγιαίνουσιν οἰκείας ἀγόμενοι, συμβαίνει ταῦτ' ἴσχειν ἃ νῦν εἶπεν, οὐχ ἅπαντα δηλονότι καθ' ἕκαστον ἄνθρωπον. οὐ γὰρ οἷόν τε συνυπάρξαι τὸ ἔρευθος τῇ πελίωσει καὶ τῇ χλωρότητι, καὶ γὰρ ἀναιρετικόν ἐστὶν ἕκαστον τούτων τῶν λοιπῶν δύο καὶ διαθέσεις οὐχ ὁμοίαις ἔπεται. τοῖς μὲν γὰρ τὴν τε δύναμιν ἔχουσι μετρίως καὶ χρηστὸν τὸ αἷμα γυμνασθεῖσιν ἢ πυριασθεῖσιν ἐρεύθεται τὸ σῶμα. τοῖς δ' ἀρρώστοτερον ἢ κακοχυμότερον πελιοῦται καὶ χλωρὸν γίνεται.

προτάττουσιν ἔνιοι τῆς προκειμένης ῥήσεως τὸ ὄγκοι, τοιάνδε ποιοῦντες τὴν λέξιν· ὄγκοι, φλεβῶν ἔρευθος, πελίωσις, χλωρότης. ὁ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς ῥήσεως εἶπε πλευρέων ὀδύναι λαπαραὶ, πιθανῶς τινὲς μετέγραψαν εἰς τὸ λαπάρας, ὀδύνας, γίνεσθαι βουλόμενοι τοῖς ἀκαίρως γυμνασθεῖσιν. οἱ γε μὴν ἐξηγηταὶ πάντες ἴσασι τὴν πλευρέων

ὀδύναι λαπαραὶ γραφὴν, ἀκούουσί τε λαπαρὰς τὰς ἄνευ φλεγμονῆς καὶ τάσεως ὀδύνας.

Chapter 6.3

Section 6.3.33

Ἄδιψος, συνέχειν στόμα, σιγᾶν, ἄνεμος σὺν τῷ ποτῷ ψυχρὸν εἰσάγειν.

Ἐν τι τῶν εἰς ἀνάμνησιν ἄγειν δυναμένων τῆς ὅλης ἐπὶ τῶν πυρεττόντων ἀγωγῆς ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης τοῦτο, δυνάμενον ἐνδείκνυσθαι καὶ αὐτὸ τὴν μοχθηρίαν τῆς Προδίκου προνοίας πυρεττόντων. οὐ γὰρ ἐξ ὧν διψῶν οἱ ἐνθερμανθέντες εὐλογὸν ἐστὶ πράττειν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἄδιψοι γενήσονται. ταῦτα δ' ἐστὶ πρώτη μὲν ἡ ταῖς κινήσεσιν ἀντικειμένη τοῦ κάμνοντος σώματος ἡσυχία. δευτέρα δὲ τᾶλλα, δι' ὧν ἂν πραῦνοιτο, μᾶλλον οὐκ ἐξάπτοιτο τὰ κατὰ τὴν πυρετώδη διάθεσιν, ὧν ἐν ἐστὶ καὶ ἄδιψος τηρεῖν. δι' ὧν δ' ἄδιψος ἂν τις γένοιτο προσέθηκεν, ἐκπιὼν ἔχειν τὸ

στόμα καὶ σιγᾶν, ἄνεμόν τε ψυχρὸν σὺν τῷ ποτῷ εἰσάγειν, ὅπερ ἐστὶν ἐπισπᾶσθαι τῷ ποτῷ τὸν ψυχρὸν ἄνεμον. εἰ δὲ ποτῷ, πρόδηλον ὅτι καὶ χωρὶς τούτου κατὰ μόνην τὴν εἰσπνοὴν, ὥστε καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἀναπνοὴν ἀέρος προνοητέον ἐστίν, ὅπως μὴ θερμὸς ἢ μᾶλλον τοῦ προσήκοντος καὶ μᾶλλον θέρους ὦρα. τολμηρότερον δὲ κἀνταῦθα Καπίτων τε καὶ Διοσκορίδης ὑπαλλάξαντες τὴν παλαιὰν γραφὴν ἔγραψαν οὕτως τὴν λέξιν. ἄνεμον ἐν τῷ ποτῷ ψυχρὸν μὴ εἰσάγειν. ἀλλ' ὁ μὲν Διοσκορίδης δευτέραν γραφὴν, ὡς εἶωθε, προσέθηκεν, ἐξ ὧν ἄνεμον ψυχρὸν εἰσάγειν. Καπίτων δὲ οὐδὲ τῶν δευτέρων ἠξίωσε τὴν ἐν ἅπασί τε τοῖς ἀντιγράφοις εὕρισκομένοις γραφὴν, ἅπασί τε τοῖς ἐξηγηταῖς ὁμολογουμένην, ἀλλὰ προσθεὶς αὐτῇ τὴν μὴ συλλαβὴν, ἀντὶ τοῦ ψυχρὸν εἰσάγειν, ψυχρὸν μὴ εἰσάγειν ἔγραψεν, ὡς οὐδέποτε δεὸν ἀναπνεῖν ψυχρὸν ἀέρα τὸν πυρέττοντα.

Chapter 6.3

Section 6.3.34

Τὰς ἀφορμὰς, ὁκόθεν ἥρξαντο κάμνειν, σκεπτέον, εἴτε κεφαλῆς ὀδύνης, εἴτε ὠτός, εἴτε πλευροῦ. σημεῖον οἱ ὀδόντες καὶ ἐφ' οἷσι βουβῶνες.

Ταύτην τὴν ῥῆσιν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐξηγήμεθα κατὰ τὸ πρῶτον ὑπόμνημα.

Chapter 6.3

Section 6.3.35

Τὰ γινόμενα ἔλκεα καὶ φύματα, κρίνοντα πυρετοὺς, οἷσι ταῦτα μὴ παραγίνηται, ἀκρισίαι, οἷς ἐγκαταλείπεται, βεβαιόταται καὶ τάχιστα ὑποστροφαί.

Καὶ αὕτη ἡ ῥῆσις ἐφεξῆς τῇ πρὸ αὐτῆς κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν γεγραμμένη τῆς προσηκούσης ἐξηγήσεως ἔτυχεν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν εἰς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ὑπομνημάτων.

Chapter 6.3

Section 6.3.36

Τὰ στρογγυλουμενά πτύελα παρακρουστικά, οἷα ἐν Πληνῶ.

Τῶν πτυέλων τὸ μὲν οἶον ὑλικὸν αἷτιον ἢ πάχος καὶ γλισχρότης τῶν χυμῶν ἐν τοῖς τοῦ πνεύμονος βρογχίοις ἀθροιζομένων, τὸ δ' οἶον ποιητικὸν ἢ ἐν τῷ χωρίῳ θερμότης. καὶ τισι καὶ τῶν ἀπυρέτων ἐθεασάμην τοῦτο γινόμενον, ἐν πάνυ πολλῷ χρόνῳ δοκοῦσι μηδὲν ἔχειν κακὸν ὕστερον μέντοι πάντες οὗτοι φθινωδῶς συνετάκησαν. εἰ δὲ μετὰ πυρετοῦ ποτὲ γένοιτο, σὺν ἄλλοις σημείοις παρακρουστικοῖς συντελέσει τι καὶ αὐτὰ πρὸς τὴν τοῦ παρακρουστικοῦ πρόγνωσιν, ἄλλως δὲ οὐχί. μὴ τοίνυν αὐτῷ θαρρήσης μόνῳ ποτὲ, ἐπὶ προρρήσει παρασκοπῆς. τό γε μὴν ἴδιον παραφροσύνης σημεῖον πολλάκις ἠκούσατε. λέλεκται δὲ κἂν εἰς τὸ προρρήτικὸν ὑπομνήμασιν ὡς ἡ θερμότης προσγινομένη ἐκείνοις δύναται τι συντελεῖν εἰς παραφροσύνην, τῷ πληροῦν κατὰ κεφαλὴν. αὐτὴ δὲ καθ' ἑαυτὴν οὐδαμῶς ἐστὶν ἰκανή

σημεῖον γενέσθαι παραφροσύνης καὶ μάλιστα φρενιτικῆς. ἔπειτα καὶ μετὰ τὰς ἀκμὰς τῶν πυρετῶν ὑποπαραφέρονται πολλοί, τῷ λόγῳ τῆς κατὰ τὴν κεφαλὴν πληρώσεως. ἐν δὲ τῇ προκειμένη ῥήσει πρόσκειται τισὶ τῶν ἀντιγράφων ἐπὶ τῇ τελευτῇ τὸ οἶον ἐν Πληνῶ, καθ' ἕτερον δὲ τὸ ὡς ὁ σπλὴν οἶω. καὶ ὅσοι τῶν ἐξηγητῶν προσήκαντο τὴν γραφὴν, ὥσπερ καὶ ὁ Σαβῖνος, τόπου τινὸς ὄνομά φασιν εἶναι τὸ Πλήν. οὐ μὴν τίνος γε πόλεως ὁ τόπος οὗτός ἐστι προσέθεσαν τῷ λόγῳ.

Chapter 6.3

Section 6.3.37

Οἱ αἰμορροΐδας ἔχοντες οὔτε πλευρίτιδι οὔτε περιπνευμονίῃ οὔτε φαγεδαίνῃ οὔτε δοθιῇσιν οὔτε τερμίνθοισιν, ἴσως δὲ οὐδὲ λέπρησιν, ἴσως δὲ οὐδὲ ἄλλοισιν.

Ἐλλείπει δηλονότι τὸ ἀλίσκονται καὶ χρή προσυπακούειν αὐτό. διὰ τί οὐχ ἀλίσκονται δῆλον. ἐκκρινομένης γὰρ τῆς

κακοχυμίας διὰ τῶν αἱμορροΐδων, καχεξίαι μὲν τινες ἔπονται ἐνίοτε καθ' ὅλον τὸ σῶμα καὶ ἄχραιοι καὶ ὕδριοι, νόσημα δ' οὐδὲν τοιοῦτον. φαγεδαίνας δ' ὅτι λέχει τὰ διαβιβρωσκόμενα τῶν ἐλκῶν, ἃ καὶ φαγεδαινικά καλοῦσιν οἱ παλαιοὶ τῶν ἰατρῶν, εἴρηται κἂν τῷ πρώτῳ τῶν εἰς τὰ περὶ χυμῶν ὑπομνημάτων. καὶ γὰρ κατ' ἐκεῖνο διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως ἢ ῥῆσις γέγραπται. τινὲς γε μὴν ἤκουσαν φαγεδαίνας, τὰς τῶν πολλῶν βρωμάτων ἐδωδᾶς. ἃς καὶ αὐτὰς ὑπὸ κακοχυμίας γίνεσθαι ἀμέτρους ὀρέξεις σιτίων, ὁμολογεῖται καὶ πρὸς ἡμῶν. οὐ μὴν τοιαύτης γε κακοχυμίας κινούσης ἄκος εἶναι τὰς αἱμορροΐδας, ἀλλὰ τῆς μελαγχολικῆς μᾶλλον. ὁξύτης δὲ χυμῶν ψυχρὰ, τὴν τοιαύτην ἐργαζομένη τῶν σίτων ὀρεξιν, ἥδη τισὶ καὶ τῶν τὰς αἱμορροΐδας ἐχόντων ἐγένετο. καὶ τὸ τῶν τερμίνθων δ' ὄνομα μελάνων τινῶν ἐκφυμάτων ἐν ταῖς κνήμαις μάλιστα γινομένων ἐστὶ δηλωτικόν, ἀπὸ τῆς κατὰ σχῆμα καὶ χροῖαν καὶ μέγεθος ὁμοιότητος τῷ καρπῷ τῶν τερμίνθων γεγονός· τὸ δ'

ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ῥήσεως γεγραμμένον. ἴσως δὲ οὐδὲ ἄλλοισιν, ἐνιοὶ γράφουσιν ἴσως δ' οὐδ' ἀλφοῖσιν. ἐπειδὴ καὶ οἱ ἀλφοὶ κακοχυμίας τινός εἰσιν ἐκγονοὶ, παρὰ τῷ δέρματι συνισταμένης.

Chapter 6.3

Section 6.3.38

Τητρευθέντος γε μὴν ἀκαίρως συχνοί, τοῖσι τοιουτέοισιν οὐ βραδέως ἐάλωσαν καὶ ὀλέθρια οὕτω.

Ἀκαίρως θεραπεύονται τὰς αἱμορροΐδας οἱ μήτε φλεβοτομούμενοι κατὰ περιόδους μήτε δι' ὑψηλᾶτων ἢ γυμνασίων κενούμενοι, μήτε καταλιπόντες ἐξ αὐτῶν κἂν μίαν, ἀλλὰ πάσας ἀθρόως ἐξαιροῦντες.

Chapter 6.3

Section 6.3.39

Καὶ ὅσαι ἄλλαι ἀποστάσεις οἷον σύριγγες, ἐτέρων ἄκος

Πολλάκις ἢ λιτὰς ἀποστάσεις εὐρομεν αὐτὸν οὐκ ἐπὶ μόνων τῶν κατὰ ἀπόθεσιν, ἀλλὰ κάπιν τῶν ἐκκρίσεων ὀνομάζοντα. τῶν οὖν τοιούτων παθημάτων ἔν τισι καὶ σύριγγές εἰσιν ἐκκαθαίρονται δι' αὐτῶν τὰς περιουσίας τῶν χυμῶν. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῶν αἱμορροΐδων, οὕτω κάπιν τούτων οὐχ ἀπλῶς οὐδ' ὥς ἔτυχε τὴν θεραπείαν ποιητέον ἐστὶ.

Chapter 6.3

Section 6.3.40

Σκῆψις μὲν ἐφ’ οἷσι γινόμενα ῥύεται, τούτων προγενόμενα κωλύει.

Τῆς παλαιᾶς γραφῆς οὐσης ταύτης, ἐπὶ τὸ σαφέστερον αὐτὸν μετατεθείκασι πολλοὶ τῶν ἐξηγητῶν, ἀντὶ τοῦ γενόμενα καὶ προγενόμενα γενομένη γράψαντες, ἵν’ ἐπὶ τὴν ἀποσκήψιν ὁ λόγος ἀναφέρηται, πάντες δὲ ἤκουσαν τὴν σκῆψιν ἐπὶ τῆς ἀποσκήψεως εἰρησθαι. τάχα καὶ σφαλέντος τοῦ πρώτου γράψαντος βιβλιογράφου, ὡς ταῖς διανοίαις τὰ

αὐτὰ κατὰ πάσας τὰς γραφὰς ἐστι. βούλεται γὰρ ὁ Ἱπποκράτης λέγειν τὰς ἀποσκήψεις, ἐφ’ οἷς ἂν πάθουσι γινόμενα λύνειν αὐτὰ δύνανται, τούτων προγενομένης κωλύειν γενέσθαι. δοκεῖ δέ μοι δύνασθαι καὶ οὕτως ἀκούειν τῆς ῥήσεως, εἴ γε κατὰ τήνδε τὴν λέξιν εἴρητο. σκέψις μὲν ἐστι, πάντα ἐφ’ οἷσι γινόμενα ῥύεται, τούτων προγενομένων κωλύειν. γράφοντων γὰρ τῶν παλαιῶν τὸν τε τοῦ ἡ δίφθογγον καὶ τὸν τοῦ ε δι’ ἑνὸς χαρακτῆρος, ὃς νῦν μόνος σημαίνει τὸν ἕτερον φθόγγον τὸν η, πολλὰ γέγονεν ἀμαρτήματα τῶν ἐγγραφομένων, οὐ κατὰ τὴν γνώμην τῶν γραψάντων τὴν μετάθεσιν τῶν γραμμάτων ποιησαμένων. διὸ καὶ προσέχειν ἀκριβῶς χρὴ ταῖς τοιαύταις γραφαῖς ἐν αἷς δυνατόν ἐστι τὸν τοῦ ἡ φθόγγον εἰς τὸν τοῦ ε μεταθέντας, ἢ τοῦμπαλιν γράψαντας ἐπανορθώσασθαι τὴν γραφὴν. ὁμοίως δὲ κάπὶ τοῦ ο’ καὶ ὡ’ ποιητέον, ἐπειδὴ καὶ τούτων ἀμφοτέρων οἱ φθόγγοι δι’ ἑνὸς χαρακτῆρος ἐγράφοντο.

Chapter 6.3

Section 6.3.41

Ἄλλου τόπου, τόποι δεξάμενοι ἢ πόνῳ ἢ βάρει ἢ ἄλλῳ τινὶ ῥύονται ἢ ἄλλοισιν αἱ κοινωνίαι.

Ἡ αὕτῃ ῥῆσις ἥδε κὰν τῷ περὶ χυμῶν ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ βιβλίου γέγραπται, καθάπερ καὶ αἱ πρὸ αὐτῆς ἀπὸ τῆς πρώτης, ἐν ἧ φησιν, οἱ αἰμορροΐδας ἔχοντες. ἐξηγήμεθα οὖν ἐκεῖ τελεώτερον αὐτὰς, εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν κεφάλαιον. ἡ γὰρ τοι διάνοια τῆς προκειμένης ῥήσεώς ἐστι τοιάδε. ἐξ ἄλλων τόπων εἰς ἄλλους διαδοχαὶ γίνονται νοσημάτων, κατὰ μετάστασιν τῶν ποιούντων αὐτὰ χυμῶν, ἥτοι διὰ τόνον τινὰ τοῦ μέρους, εἰς ὃ μεθιστάμενοι κατασκήπτουσιν ἢ διὰ τὸ σφῶν αὐτῶν βάρος ἢ καὶ δι’ ἄλλην τινὰ αἰτίαν οἷον φάρμακον ἐρεθίσαν δριμύ καὶ τρίψιν ἢ τινα θερμασίαν ἔξωθεν προσγενομένην. ἀλλὰ καὶ διὰ κοινωνίαν τῆς φύσεως τῶν μορίων γίνονται μεταστάσεις. ὄρχις γοῦν οἰδήσας ἀπὸ βηχέων ὑπόμνημα κοινωνίας, στήθεσι, μαζοῖς,

γονῆς, φωνῆς. ἔνιοι δὲ τὸ, ἄλλοισιν αἱ κοινωνίαι, γράψαντες, ἄλλοιαι κοινωνίαι τῆς ἐπομένης ῥήσεως ἀρχὴν αὐτὸ ποιοῦσι, φάσκοντες ἐπ’ ἄλλο κοινωνίας εἶδος αὐτὸν μετεληλυθέναι τὸ κατὰ τὴν τῶν χυμῶν συγγένειαν.

αὐτὸς γοῦν, φασί, λέγει, διὰ τὴν ῥοπὴν οὐκέτι αἷμα ἔρχεται, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ χυμοῦ συγγένειαν τοιαῦτα πτύουσιν. οὕτω δὲ καὶ ὁ Ροῦφος ἔγραψέ τε καὶ διεῖλε τὴν λέξιν οἷον προσγραφὴν μὲν τινα νομίζων εἶναι τὸ, ἀλλοῖαι κοινωνία. τὴν δ' ὥσπερ ἐξήγησιν τῆς προγραφῆς τὰ ἐπιφερόμενα. φησὶ γὰρ εἶναι κοινωνίαν τῷ αἵματι πρὸς τὸ πῦον. οἷς οὐκέτι αἷμα πτύεται, τῆς ῥοπῆς ἐπὶ τάναντία γενομένης αὐτῷ, τοῦτοις τὰ συγγενῇ τοῦ αἵματος γίνεσθαι πτύσματα πυώδη. διὸ καὶ τὴν λέξιν οὕτω γράφει, ἀλλὰ διὰ τοῦ χυμοῦ τὴν συγγένειαν πτύα πτύουσιν. οἱ δὲ περὶ τὸν Σαβῖνον φυλάξαντες τὴν παλαιὰν γραφὴν ἰδίαν ἀρχὴν ἐποίησαντο τῶν λεγομένων τὸ διὰ τὴν ῥοπὴν, ἐφ' ἣν ἤδη μεταβήσομαι.

Chapter 6.3

Section 6.3.42

Διὰ τὴν ῥοπὴν οὐκέτι αἷμα ἔρχεται, ἀλλὰ κατὰ τοῦ χυμοῦ τὴν συγγένειαν τοιαῦτα πτύουσιν.

Ἐξήγημαι μὲν ἤδη τελέως τὴν ῥῆσιν ταύτην ἐν τῷ τρίτῳ τῶν εἰς τὸ περὶ χυμῶν ὑπομνήματι. καὶ νῦν δ' ἐρῶ συντομώτερον αὐτήν. ὅταν αἷμα διὰ τινος μέρους ἐκκενούμενον, οἷον ἔδρας ἢ ῥινὸς ἢ μήτρας ἢ κατὰ περιόδους ἐκ γαστροῦς ἢ σύριγγος ἢ ὀθενοῦν ἐτέρωσε ἐπ' ἄλλα μόρια ποιήσεται τὴν ῥοπὴν, οὐκέτ' ἐκκενοῦται τοῦτο διὰ τοῦ πρόσθεν χωρίου, παράδειγμα δὲ τοῦτο μερικόν ἐστιν ἐπὶ τοῦ τὴν ῥοπὴν εἰς θώρακα καὶ πνεύμονα ποιησαμένου. πτύεται γὰρ ἐντεῦθεν ἄλλοις ἄλλο κατὰ τὴν τῶν χυμῶν συγγένειαν· ἀφρώδες μὲν, ὅταν ᾗ φλεγματικός, ὡχρὸν δ' ὅταν πικρόχολος, μέλαν δ', ὅταν μελαγχολικός· ὥσπερ γε ἐρυθρόν, ὅταν τὸ αἷμα κατασκήπτον ᾗ καθαρόν. εἰκότως οὖν ἔνιοι τὸ τ γράμμα προσθέντες, οὐ ῥοπὴν, ἀλλὰ τροπὴν

ἔγραψαν, διὰ τὴν τροπὴν τοῦ αἵματος ἀξιοῦντες πτύεσθαι τὸ συγγενὲς τῇ τροπῇ. τρέπεται γὰρ ἐνίοτε μὲν ἐπὶ τὸ πικρόχολον, ἐνίοτε δ' ἐπὶ τὸ μελαγχολικόν.

Chapter 6.3

Section 6.3.43

Ἔστιν οἷσιν αἷμα ἀφαιρεῖσθαι ἐν καιρῷ ἐπὶ τοῖσι τοιούτοις. ἐπ' ἄλλοισι δὲ ὥσπερ ἐπὶ τοιούτοις οὐκ εἰκός.

Συμφέρει, φησὶν, αἵματος ἀφαιρεῖσθαι τινὰς τούτων, εἷς δηλονότι πλέον ἐστὶ τοῦτο καὶ μηδέπω τροπὴν ἀξιόλογον εἰς ἄλλον χυμὸν πεποιημένον, οὐκ ἀφαιρεῖσθαι δὲ οἷς ἤδη τέτραπται, προηγουμένου τοῦ κατὰ τὴν δύναμιν σκοποῦ, κἂν παραλείπηται ποτε κατὰ τοὺς λόγους, ἐν οἷς τὰς ἀπὸ τῶν διαθέσεων μόνον ἐνδείξεις διερχόμεθα.

Chapter 6.3

Section 6.3.44

Κώλυσις ἐπὶ τοῖσιν αἱματώδεα πτύουσιν, ὥρη, πλευρίτις, χολή.

Καὶ ταύτην μὲν τὴν ῥῆσιν ἐφεξῆς ταῖς προγεγραμμέναις ἐν τοῖς τελευταίοις τοῦ περὶ χυμῶν ἄλλος ἄλλως καὶ γράφει καὶ ἐξηγεῖται. πασῶν μὲν οὖν τῶν γραφῶν καὶ τῶν ἐξηγήσεων ἀπιθάνων οὐσῶν, ἢ μετριωτέως ἔχειν μοι δόξασα τῶν ἄλλων ἐστὶν ἢ μὲν γραφή κατὰ τὴν ἀντιλεγομένην δόξαν λέξιν, ἢ δ' ἐξήγησις, ἵνα τοῖς αἱματώδεα πτύουσιν ἢ φλεβοτομία κωλύηται διὰ τὴν ὥραν ἀντιπράττουσαν ἢ διὰ τὸ πάθος ὃν πλευριτικὸν ἢ διὰ τὸν πλεονάζοντα χυμὸν ὄντα χολώδη. τὸ μὲν οὖν διὰ τὴν ὥραν εὐδηλον. ἐν γὰρ ταῖς πάνυ θερμαῖς ὥραις, οἷά περ ἐστὶν ὑπὸ κύνα, φυλάττομεν φλεβοτομίαν, ὡσαύτως δὲ καὶ χολώδης ἱκανῶς ὁ ἄνθρωπος ἦ. τὸ δ' ἐπὶ τῆς πλευρίτιδος δοκεῖ μάχεσθαι μόνον. οὐ γὰρ ἀντιπράττει φλεβοτομία τὸ πάθος, ἀλλὰ

δεῖται μὴ κωλυούσης τῆς δυνάμεως ἢ τῆς ὥρας ἢ τῆς ἡλικίας. ἔοικεν οὖν τοιοῦτόν τι τὸ λεγόμενον εἶναι τοὺς αἱματώδεα πτύοντας φλεβοτομητέον ἐστὶ, πάντως ὅσον ἐπὶ τούτῳ, πλὴν εἰ μὴ διὰ πλευρίτιν πτύειεν τοιαῦτα. τούτους γὰρ οὐ πάντως φλεβοτομήσεις, ὡς αἷμα πτύοντας, ἀλλὰ τοῖς ἰδίους τῆς πλευρίτιδος ὑγιάσεις διορισμοῖς, καθ' οὓς ἤτοι φλεβοτομητέον ἐστὶ τοὺς οὕτω πάσχοντας ἢ μὴ. τοῦτο δὲ μοι προσεπινοῆσαι συνέβη ἐξηγουμένῳ τὸ περὶ χυμῶν, ἐν τῷ μεταξὺ θεασαμένῳ τινὰ ἄρρωστον, ὃς ὡς αἰμοποϊκὸς ἐκάλεσέ με, πτύσας αἱματώδες ἀπὸ πλευροῦ. θεασάμενος οὖν ἐγὼ τὸ πτυσθὲν ἠρόμην αὐτὸν εἴ τινα αἰσθησιν ὀδυνηρὰν ἔχει κατὰ τὴν πλευρὰν, ὃ δ' ὠμολόγησεν εἶναι μικράν. ἦν δ' οὕτως ἔχων καὶ τῆς ἔξεως καὶ τῆς δυνάμεως, ὡς εἰ μὲν ἐπτικῶς ἦν αἷμα, διὰ τὸ κατεπείγειν τὸ τῆς φλεβοτομίας βοήθημα, τολμῆσαι παραλαβεῖν αὐτό. πλευρίτιδος δ' οὐσης ἐπεικοῦς οὐκ ἀναγκαῖον

εἶναι, διόπερ οὐδὲ παρέλαβεν αὐτὸ καὶ σαφῶς ἐφάνη πλευριτικὸς τε ὁ ἄνθρωπος, ὑπακούσας τε τοῖς ἄλλοις τῆς πλευρίτιδος βοηθήμασιν ἄνευ τῆς φλεβοτομίας. καὶ γὰρ καὶ μετριώταται τυγχάνουσιν ἐφ' ὧν αἱματώδες πτύεται. ἐνιοί γε μὴν τῶν ἐξηγητῶν τὸ κώλυσις ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως τάξαντες, ἀναγινώσκουσι τήνδε τὴν νῦν προκειμένην οὕτως. ἐπὶ τοῖσιν αἱματώδεα πτύουσιν, ὥρη, πλευρίτιδι, χολῇ, καὶ φασὶ τὴν ὥραν εἰρῆσθαι κατὰ τῶν ἐν καιρῷ καὶ προσηκόντως γινομένων. βούλεσθαι γὰρ αὐτὸν δηλοῦν ἐν ταῖς πλευρίτισιν, ὅταν ἐν ἀρχῇ πτύουσιν αἱματώδη. καὶ γὰρ καὶ συμβαίνει οὕτω τοῦπίπταν ἐν καιρῷ γίνεσθαι μετὰ ταῦτα τὴν εἰς τὸ χολώδες μεταβολήν. τάξιν γὰρ εἶναι καλῶς προοιούσης τῆς πλευρίτιδος, ἐπὶ τὴν κρίσιν ἐφεξῆς τοῖς αἱματώδεσι τὰ χολώδη πτύεσθαι. λέλεκται δὲ καὶ ἄλλα τοῖς ἐξηγησαμένοις τὴν λέξιν ταύτην οὐκ ἄξια μνήμης. ἐγὼ δ' αὖ εἰ

παραίνῳ, καθάπερ ἴστε, τὸ μὴ χρονίζειν ἐν ταῖς αἰνιγματώδεσιν, ἔχοντας ἄλλα πολλὰ κατὰ τὴν τέχνην, ἐν οἷς δυνάμεθα χρῆσίμως γυμνάζεσθαι.

Chapter 6.4

Section 6.4.1

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΣΤ. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Δ.
ΤΜΗΜΑ Δ.

Τὰ παρ' οὓς οἴσιν ἀμφὶ κρίσιν γινόμενα μὴ ἐκπύση, τουτέων λαπασσομένων ὑποστροφή γίνεται. κατὰ λόγον τῶν ὑποστροφέων τῆς ὑποστροφῆς γινομένης, αὐθις αἴρεται καὶ παραμένει, ὥσπερ αἱ τῶν πυρετῶν ὑποστροφαὶ ἐν ὁμοίᾳ περιόδῳ. ἐπὶ τούτοις ἐλπίς εἰς ἄρθρα ἀφίστασθαι.

Τοὺς παρὰ τοῖς ὥσιν ὄγκους παρὰ φύσιν ἐπὶ τῶν νοσούντων γινομένους εἴωθεν ὀνομάζειν ἐπάρματα, ἐνίοτε μὲν ὀλοκλήρῳ τῇ λέξει χρώμενος, ἐνίοτε δ' ἔλλιπεῖ, καθάπερ καὶ νῦν. ἦν γὰρ ἂν ὀλόκληρος εἰ οὕτως εἴρητο, τὰ παρ' οὓς ἐπάρματα γινόμενα τοῖς νοσοῦσιν, ὥσπερ ἀμέλει κὰν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν εὐθέως ἐν ἀρχῇ τῆς πρώτης καταστάσεως ἔγραψεν· ἐπάρματα δὲ κατὰ τὰ ὅτα πολλοῖσιν ἐτερόρροπα καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τοῖς πλείστοις ἀπύροις ὀρθοστάδην. ἴσμεν δ' ὅτι καθάπερ ἐπάρματα κατὰ τήνδε τὴν λέξιν εἴρηκεν, οὕτως οἰδήματα καλεῖ πολλάκις αὐτά. πάντα γὰρ ἐδείξαμεν ὑπ' αὐτοῦ καλουμένους οὕτω τοὺς παρὰ φύσιν ὄγκους, οὐχ ὥς οἱ μετ' αὐτὸν μόνους τοὺς χαύνους τε καὶ ἀνωδύνους, οἷς τοῦπίπαν ὑπάρχει κατὰ χωρὶς φλογώσεως συνίστασθαι. μεμνήμεθα δ' ὅτι καὶ τὰς φλογώσεις ἀπάσας ὀνομάζει φλεγμονάς, κὰν χωρὶς ὄγκου παρὰ φύσιν εἶεν. οἱ γὰρ μετ' αὐτὸν καὶ τὸ τῆς φλεγμονῆς ὄνομα κατὰ τῶν παρὰ φύσιν ὀγκῶν ἐπιφέρουσιν,

ἐπειδὴ μετὰ φλογώσεώς τε καὶ ἀντιτυπίας καὶ σφυγμώδους ὀδύνης συστῶσιν. ὅταν οὖν, φησὶν, ἐπὶ νοσήματός τινος ἐν τῷ τῆς κρίσεως χρόνῳ γινόμενα τὰ παρ' οὓς πρὶν ἐκπύση λαπάσσηται, τουτέστι προστέλληται καὶ ἀφανίζεται, προσδέχεσθαι χρὴ τοῖς πάσχουσιν οὕτως ὑποστροφὴν ἔσεσθαι. πολλάκις δ' ἤδη μεμαθήκατε τὸ ἔθος αὐτοῦ, τὴν κατὰ τὸ λαπάσσεσθαι φωνὴν ἐπὶ πάντα τὰ ὅπως οὖν προστελλόμενα φέροντος, ἐπειδὴ κενώτερα γίνεται. συμβαίνει οὖν φησὶν ὑποστροφὴν τοῦ νοσήματος οἷς ἂν αἱ παρωτίδες μὴ ἐκπύσωσι, καὶ ποτε καὶ αὐτάς. οὐ γὰρ δὴ διὰ παντός γε πάλιν ὑποστρέφειν αὐξάνεσθαι τε καὶ κρίνεσθαι κατὰ λόγον τῶν ὑποστροφῶν, ὅπερ ἐστὶν ὁμοίως αὐταῖς καὶ κατὰ τὰς αὐτάς περιόδους τῶν ἡμερῶν. ἐλπίς δὲ αὐτοῖς καὶ εἰς ἄρθρα τινὰς γενήσεσθαι ἀποστάσεις. εἴρηται γὰρ πολλάκις ἐπὶ τῶν χρονιζόντων νοσημάτων τοῦτο συμβαίνει. ἐξηγησάμεθα δὲ τὴν ῥῆσιν τήνδε κὰν τῷ τρίτῳ τῷ εἰς τὰ περὶ χυμῶν ὑπομνήματι γεγραμμένην ἐπὶ τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου. ἐπεὶ δὲ προειπὼν τὰ παρ' οὓς ἐπήνεγκε,

τούτου λαπασσομένου, διὰ τοῦτο δοκεῖ μοι Διοσκορίδης προσθεῖς τὴν ἐκ πρόθεσιν ἔγραψεν ἐκ τούτου λαπασσομένου, καὶ φησι χρῆναι προσυπακοῦσαι τοῦ χρόνου ἢ ἀντὶ τοῦ μετὰ ταῦτα τὸ ἐκ τούτου λελέχθαι. εἰ δ' ὅλως ἔξει τις ὑπαλλάττειν τὰς παλαιὰς γραφάς, ἐνῆν αὐτῷ τὸ τούτου μεταποιήσαντι ταῦτα ἀπηλλάχθαι πραγμάτων.

Chapter 6.4

Section 6.4.2

Οὔρον παχὺ, λευκόν, οἶον τὸ τοῦ Ἀρχιγένεος, ἐπὶ τοῖσι κοπιώδεσι τεταρταίοις ἔστιν ὅτι ἔρχεται καὶ ῥύεται τῆς ἀποστάσιος. ἦν δὲ πρὸς τούτῳ καὶ αἰμορράγησι ἀπὸ ῥινῶν ἱκανῶς καὶ πάνυ.

Εἰ μὲν τῷ τοῦ Ἀρχιγένεος εἶη γεγραμμένον, ὑπακούσομεν ἥτοι οἰκέτῃ ἢ φίλῳ ἢ οἰκείῳ· ἐάν δὲ, τῇ τοῦ Ἀρχιγένεος, ἥτοι δούλῃ ἢ γυναικὶ ἢ καθ' ὄντινα τρόπον οἰκεία· παρητησάμην δὲ μεμνήσθαι τῆς ἐν ταῖς γραφαῖς

διαφωνίας, ὅταν ἡ αὐτὴ φυλάττεται διάνοια, καὶ νῦν αὖθις ἀναμεμνήσθω τοῦτο πρὸς τὰ μέλλοντα καὶ μέντοι καὶ ὅτι κοπιώδεις ὀνομάζει πυρετοὺς οὐ πάντως ἐκείνους ὧν προηγήσατο συχνὴ κίνησις, ἀλλὰ πάντας ὅσοις ἂν ἡ κοπιώδης αἰσθησις. αὐτὸς γοῦν ἐν ἀφορισμοῖς ἔγραψε, κόποι αὐτόματοι φράζουσι νούσους. καὶ νῦν γε μᾶλλον ἡγητέον αὐτῷ περὶ τῶν οὕτω κοπιωδῶν εἶναι τὸν λόγον ἐπὶ πλήθει παχέων τε καὶ φαύλων χυμῶν ὡς τὸ πολὺ γινομένων, διὸ καὶ δι' οὕρων ἐκκενωθέντων αὐτῶν ἡ νόσος παύεται. πιστοτέρα δ' ἡ λύσις γίνεται, τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς κενώσεως ἐν ἡμέρᾳ κρισίμῳ λαβούσης. ὅσοι δ' οὔτε δι' οὕρων οὔτε δι' αἰμορραγίας ἐκρίθησαν, εἰς ἀπόσκημμα τούτοις ἡ νόσος εἴωθε τελευτᾶν.

Chapter 6.4

Section 6.4.3

Ὡς τὸ ἔντερον ἐπὶ δεξιᾷ, ἀρθριτικὸς ἐγένετο, ἦν ἡσυχώτερος. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἰητρεύθη, ἐπιπονώτερος.

Διττὴ κάνταῦθ' ἔστιν ἡ γραφὴ τὴν διάνοιαν ὑπαλλάττουσα, παλαιότερα μὲν ἢ μετὰ τοῦ ν κατὰ τὴν πρώτην συλλαβὴν τοῦ ἔντερον ὀνόματος. ὕστερον δὲ προστεθεῖσα ἡ ἄνευ τοῦ ν βουλομένων τῶν οὕτω γραψάντων, ἐπὶ τῶν παρ' οὓς συνισταμένων εἰρήσθαι τὸ ἕτερον, ὥσπερ γε πάλιν τῶν τὸ ἔντερον ἥτοι γ' ἐπὶ τῶν ἀλγησάντων τὸ ἔντερον ἢ κάπὶ τῶν τεινομένων τὸ ἔντερον. ἔντερον δ' εἰρήσθαι ἐνικῶς, ἔνιοι μὲν τὸ κῶλον ἐνόμισαν, ἔνιοι δὲ τὸ τυφλόν. ὁ δὲ καὶ ῥῆον ὀλισθαίνει εἰς τὸν ὄσχεον ὡς ἂν ἀπολελυμένον. ὅτι μὲν οὖν ἀπολέλυται τοῦτο μόνον τὸ ἔντερον, ἀπάντων τῶν ἄλλων ὑπὸ τοῦ μεσεντερίου δεδεγμένων τε καὶ συνεχομένων, ἀληθεύουσιν. εἰ δὲ διὰ τοῦτο κατενεχθὲν εἰς τὸ ὄσχεον ὁ ἀρθριτικὸς ἐρράστωνησεν, εἴτ' αὖθις αὐτοῦ θεραπευθέντος ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐγένετο μαντείας δεῖται. πιθανώτερον γοῦν ἔστιν ἐπὶ τοῦ τὸ κῶλον ἀλγήσαντος εἰρήσθαι τὸν λόγον. εἰκὸς γὰρ ἦν κουφισθῆναι τῶν ἀρθριτικῶν ἀλγημάτων αὐτόν.

ἐνὶ μὲν λόγῳ καθ' ὃν αὐτὸς ἔφη πόνων ἅμα γινομένων, μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἄμαυροῖ τὸν ἕτερον. ἐτέρῳ δ' ὅτι τῶν εἰς ἄρθρα ῥεόντων χυμῶν, ἐπὶ τὸ κῶλον ἐγένετο μετάστας. ἔνιοι δὲ τῶν

ἐξηγητῶν τὸν ἀρθριτικὸν τοῦτον ἰσχιαδικὸν εἶναι φασὶ καὶ διὰ τοῦτο κατελθόντος τοῦ τυφλοῦ ἐντέρου ῥαστωνῆσαι, μηκέτι θλιβομένου τε καὶ βαρυνομένου τοῦ ἰσχίου, παρὰ τὸ τῶν Ἑλλήνων ἔθος ὀνομάζειν βουλόμενοι τὸν ἰσχιαδικὸν ἀρθριτικόν. ἄχρι μὲν οὖν αἱ δεῦρο ῥήσεις ἅπασαι κὰν τῷ περὶ χυμῶν, ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ βιβλίου γεγραμμέναι εἰσί. μεταβήσομαι δ' ἤδη πρὸς τὰς ἐν μόνῳ τῷ προκειμένῳ πράγματι ἐγκειμένας.

Chapter 6.4

Section 6.4.4

Ἡ Ἀγήσιος, κόρη μὲν ἐοῦσα, πυκνοπνεύματος ἦν. γυνὴ δὲ γενομένη, ἐκ τόκου οὐ πάλαί ἐπίπονος ἐοῦσα οὐ πάνυ

ἐπὶ πλέον ἦρον ἄχθος μέγα, αὐτίκα μὲν ἐδόκεε ψοφῆσαί τι κατὰ τὸ στηθος, τῇ δ' ὑστεραία ἄσθματα εἶχε καὶ ἤλγεεν ἰσχίον τὸ δεξιόν. ὁκότε τοῦτο πονέοι, τότε καὶ τὸ ἄσθμα εἶχε, παυσαμένου δὲ ἐπαύσατο, ἔπτυσεν ἀφρώδεα. ἀρχομένη δὲ ἀνθηρά. κατασταθὲν δὲ ἐμέσματι χολῶδει ἐώκει λεπτῷ, οἱ πόνοι δὲ μάλιστα ὁκότε πονοίῃ τῇ χειρί.

Πνεῦμα τὴν ἀναπνοὴν ὀνομάζοντος αὐτοῦ πολλάκις ἠκούσαμεν, ὥστε καὶ τὴν πυκνοπνεύματον ἡγητέον εἰρησθαι τὴν πυκνὴν ἀναπνεύσαν. οἷς δ' ἂν ἱκανῶς αὐξηθῇ τὸ τοιοῦτο τῆς δυσπνοίας εἶδος, ἄσθμα καὶ ὀρθόπνοια τὸ πάθος ὀνομάζεται, χωρὶς πυρετοῦ δηλονότι γενόμενον, ἦτοι παχέων καὶ γλίσχρων χυμῶν καταλαμβάνόντων τὰς ὁδοὺς τοῦ πνεύματος ἢ τινος ἀπέπτου φύματος ἐν τῷ πνεύμονι συστάντος. οὔσα δὲ καὶ πρόσθεν αὐτῇ δύσπνοος, ἐπίπονος ἐγένετο μετὰ τὸν τόκον. εἰ μὲν οὖν μηδὲν εἰρηκὼς

περὶ τῆς δυσπνοίας, ἐπίπνον ἐφησεν αὐτὴν γεγονέναι, πιθανὸν ἂν ἦν ἀκοῦσαι τῷ παντὶ σώματι κοπῶδη σχεῖν αἰσθησιν τὴν γυναῖκα ταύτην. ἐπεὶ δὲ πυκνοπνεύματον αὐτὴν εἶπεν εἶναι, προσηκόντως ἂν τις ἀκούσειεν ἐπὶ τοῦ θώρακος εἰρησθαι τὸν πόνον γεγονέναι. μετρίου δ' ὄντος αὐτοῦ συνέβη τι καὶ ἄλλο σύμπτωμα τοιόνδε. βάρος τι διὰ τῶν χειρῶν ἀραμένη παραχρῆμα μὲν ἦσθετό τινος ἐν τῷ στηθεὶ ψόφου, ῥαγέντος ὡς εἰκὸς τοῦ φύματος, τῇ δ' ὑστεραία διαδοθέντος ἕως τῆς τραχείας ἀρτηρίας, τοῦ περιεχομένου κατὰ τὸ φῦμα χυμοῦ, τὴν τε τοῦ πνεύματος πυκνότητα ἐπισταθῆναι συνέβη καὶ μηκέθ' ἀπλῶς εἶναι πυκνόπνοιαν, ἀλλ' ἤδη τὸ καλούμενον ἄσθμα. κατὰ βραχὺ δ' ἀναπτυσθέντος τούτου, τελέως ἐπαύσατο τῇ γυναικὶ ταύτῃ τὰ τὰς δυσπνοίας. ἄχρι μὲν δὴ τούτου ζήτημ' οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' εὐλόγως ἅπαντα γέγονε. διὰ τί δὲ συνεπετάθη τε καὶ συνεῤῥαστῶνησε τοῖς κατὰ θώρακα τὸ ἰσχίον εἰκότως

ἂν τις ζητήσκειν, οὐκ οὔσης τινὸς κοινωνίας ἰσχύϊ πρὸς θώρακα, καθάπερ ἐστὶ τοῖς γεννικοῖς μορίοις. ἴσως οὖν ἀσθενέστερον ἔχουσα τὸ ἰσχίον ἤλγησε, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀφικομένων τινῶν χυμῶν εἰς αὐτὸ περιττῶν. οὐ γὰρ ἀναφαίνεται τοῖς κοινωνίαν ἔχουσι φυσικὴν μορίοις

ἡ συμπάθεια γινομένη, φθασάντων ἐνίοτε δέξασθαι τῶν ἀσθενῶν τὴν περιουσίαν, τῶν λυπούντων χυμῶν φύσιν ἐνδεικνυμένη. τὰ μὲν γὰρ ἀφρώδη φλεγματικὸν εἶναι δηλοῖ τὸν χυμὸν, τὰ δὲ ἀνθηρὰ τὸ αἷμα πλεονάζειν, ὥσπερ γε τὰ ὠχρὰ τὴν ὠχράν καὶ ξανθὴν ὀνομαζομένην χολὴν, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ μέλανα τὴν μέλαιναν. λέλεκται δ' ἤδη πολλάκις ὡς ὅταν ἀπλῶς εἴπῃ χολώδη, τὴν ὠχράν τε καὶ ξανθὴν ὀνομαζομένην σημαίνει χολὴν, ἣ πλεον τῶν ἄλλων χολῶν τὴν χροάν προσγράφει. καὶ γὰρ ἰώδης ἐμεῖται χολή καὶ ὑπέρυθρος καὶ μέλαινα καὶ ὀρφνώδης. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς ῥήσεως προσγεγραμμένον ὡς ἐπόνει μᾶλλον ἐν ταῖς τῆς χειρὸς ἐνεργείαις, πρὸς ἐνδειξιν τῆς συμπαθείας

εἴρηται. ἀκηκόατε δ' ἤδη καὶ κατ' ἄλλον λόγον, ὅποτε τὰ τοῦ θώρακος ἄνω πάσχοι, κατὰ τὸ πρῶτόν τε καὶ δεύτερον μεσοπλευρίον, εὐλόγως τὰς χεῖρας εἰς συμπάθειαν ἔρχεσθαι νεύρων εἰς αὐτὰς ἀφικνουμένων ἐκ τούτων τῶν μεσοπλευρίων. εἰκὸς δὲ ἐστὶ καὶ ῥαγῆναι κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ θώρακος, ἥνίκα τὸ ἄχθος ἀνηρεῖτο καὶ διὰ τοῦτο κατ' εὐθυωρίαν ἰσχίον παθεῖν τὸ δεξιόν. καὶ εἴπερ τῷ γενομένῳ πάθει τῶν νεύρων, ἐν τῷ βάρει ἄραι τὴν γυναῖκα, συνέπαθεν ὁ θώραξ τῇ χειρὶ, πιθανόν ἐστὶ κατ' ἐκεῖνα μάλιστα τὰ μέρη παθεῖν αὐτὸν ὅθεν ἡ τῶν νεύρων ἐστὶν ἔκφυσις ἐπὶ τὰς χεῖρας.

Chapter 6.4

Section 6.4.5

Ταύτην εἶργεσθαι σκορόδου; χοίρου, ὄϊος, βοός. ἐν δὲ τοῖσι πνευμένοιαι βοῆς, ὄξυθυμίας.

Διάφοροι καὶ κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν αἱ γραφαὶ γεγόνασιν, ἐνίων μὲν γραψάντων ἐν ἀρχῇ κατὰ δοτικὴν πτῶσιν

τὸ ταύτη καὶ ποιησάντων τὴν γραφὴν τοιάνδε. ταύτη εἶργεσθαι χοίρου, σκορόδου, ὄϊος, βοός. ἐνίων δὲ χωρὶς τοῦ ταύτην, ἀρξαμένων δ' ἀπὸ τοῦ εἰργάσθαι. ὑπακούειν δ' ἀξιοῦσιν ἅπαντες τὸ ἐδοξεν ἡμῖν τοῖς ἰωμένοις αὐτὴν ἢ συνεβουλεύσαμεν αὐτῇ συμφέρειν ὅτιοῦν τοιοῦτον καὶ διὰ τοῦτο περὶ τῆς γραφῆς οὐ προσήκει σπουδάζειν, ἀλλ' ὅπερ ἂν τις ἐθέλῃ, γράφειν ἐπιτρέπειν, ἐπειδὴ τὰ τῆς διανοίας φυλάττεται κοινά. ἔασαντες οὖν τὴν ἐν λέξει λεπτολογίαν, ἐπὶ τὰ διδασκόμενα πράγματα μεταβαίνοντες τοιαῦτα τῇ προειρημένη γυναικὶ καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ δηλονότι τοῖς οὕτω διακειμένοις συμφέρει χοιρείων τε κρεῶν ἐδωδῆς καὶ βοείων καὶ προβατείων ἀπέχεσθαι, τούτων μὲν ὡς ἰσχυρῶν τε καὶ δυσπέπτων, σκορόδου δὲ ὡς δριμέος τε καὶ διαβρωτικοῦ, βοῆς δὲ, ὡς οὐ μόνον τὰ προερίρωγτα τῶν ἀγγείων ἐπιδρίπτειν δυναμένης, ἀλλὰ καὶ τὰ μήπω πρότερον πεπονθότα τοῖς ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ἀδικεῖν, τὰς τινὰ καὶ θερμασίαν καὶ πνευμάτωσιν ἐν αὐτοῖς ἐργαζομένης. δῆλον δ' ὅτι ταῦτα μὲν ὡς παραδείγματα εἴρηται

τῷ Ἱπποκράτει, συμβουλεύει δ' ἀπέχεσθαι πάντων μὲν τῶν δυσπέπτων, πάντων δὲ τῶν δριμέων, ἀπάντων δὲ τῶν κακοχύμων καὶ προσέτι τῶν βιαίαν τινὰ τάσιν ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ἐργαζομένων.

Chapter 6.4

Section 6.4.6

Ὡς ἐν τῇ κεφαλῇ ἐνέμετο ἔπαρμα, πρῶτος ἢ στυπτηρίη ἢ κεκαυμένη ἐνήρμοσεν, εἶχεν ἄλλην πρώτην ἀπόστασιν, ἴσως ὅτι ὁστέον ἐμελλεν ἀποστήσεσθαι, ἀπέστη ἐξηκοσταῖον, ὑπὲρ τοῦ ὠτός ἄνω πρὸς κορυφὴν τὸ πρᾶγμα ἦν.

Ἔνια τῶν οὕτως γεγραμμένων ἴσως μὲν αὐτῷ τῷ γράψαντι πρὸς ἀνάμνησιν ἦν ὠφέλιμα. τοῖς δ' ἐντυγχάνουσιν ἡμῖν οὐ πάνυ σαφὴς ἐστὶν ἢ ἐξ αὐτῶν ὠφέλεια. διηγεῖται γάρ τινος ἐν τῇ κεφαλῇ νομῶδες ἔλκος ὠφελεῖσθαι τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς κεκαυμένης στυπτηρίας. εἶναι μέντοι αὐτῷ καὶ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον ἀπόστασιν, ἐνθα καὶ ὁστοῦν ὕστερον ἀπέστη. προσγέγραπται δὲ καὶ τὸ πεπονθὸς μέρος

τῆς κεφαλῆς, ἀλλ' οὕτω σπάνιον τὸ πρᾶγμα καὶ συμβουλὴν οὐδεμίαν ἔγραψε, μόνα τὰ γινόμενα διηγησάμενος.

Chapter 6.4

Section 6.4.7

Τὰ κῶλα ἔχει οἷα κυνὸς, μείζω δὲ ἥρτηται ἐκ τῶν μεσοκώλων. ταῦτα δὲ ἐκ νεύρων ἀπὸ τῆς ῥάχιος ἐπὶ τὴν γαστέρα.

Εὐδηλον ὅτι καὶ ταῦτα ἔγραψεν εἰς ἀνάμνησιν ἑαυτῷ, τῶν ἀνατομικῶν ὄντα θεωρημάτων. ὁ γὰρ ἄνθρωπος ὁμοίαν ἔχει κυνὶ τὴν τῶν κώλων φύσιν, ἀλλὰ καὶ μείζω φησὶν εἶναι αὐτὰ καὶ ἥρτησθαι ἐκ τῶν μεσοκώλων ὥς εἰ τὴν μεσεντερίων εἰρήκει, γενικώτερον μὲν γὰρ ὄνομα τὸ τῶν μεσεντερίων ἐστὶν, εἰδικώτερον δὲ τὸ τῶν μεσοκώλων. τοιοῦτον δὲ ἄλλο περὶ τῶν κατὰ τὴν νῆστιν ἐντέρων ἢ τῶν ἄλλων λεπτῶν οὐκ ἔστιν ὄνομα. μεσονήστιον γὰρ ἢ τι τοιοῦτον οὐδεὶς εἴρηκεν. ἔστι μὲν οὖν συνεχῇ τὰ μεσεντέρια τὰ τε τῶν λεπτῶν καὶ τῶν παχέων· ὅμως δὲ περιγραφάς

τινας ἰδίας ἔχειν φαίνεται καὶ χωρίζεσθαι μάλιστα κατὰ τὰς ἐν αὐτοῖς φλέβας. ἰδίᾳ μὲν γὰρ μία φλεψ εἰς τὸ τῶν λεπτῶν ἐντέρων μεσεντέριον, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὸ τῶν παχέων, ἃ δὴ κῶλα προσαγορεύουσι, κατασχίζεται, συγκατασχιζομένης ἑκατέρᾳ τῇ φλεβὶ δηλονότι καὶ ἀρτηρίῃς. τὸ δ' ἄρτημα τοῦ μεσεντερίου, καθάπερ καὶ τὸ τοῦ μεσοκώλου, συνεχὲς γὰρ ὅλον ὄν, ὥς ἔφην, εἰς ἕνα τινὰ τῶν κατὰ τὴν ὀσφὺν ἀνήκει σπονδύλων μετὰ τὸ διάφραγμα κείμενον. ὑπόκειται δ' οὗτος τῇ γαστρὶ, τότε μὲν ἄρτημα τοῦτο πᾶν ὁμοιότατόν ἐστι νεύρῳ, καίτοι σύνδεσμος ὢν τὴν οὐσίαν. ὅσα γὰρ ἐξ ὀστέων πέφυκεν ἄναιμα σώματα, παραπλήσια τοῖς

νεύροις ἐστὶ, νεῦρα συνδετικὰ προσαγορεύουσιν αὐτὰ πολλοὶ τῶν ἱατρῶν ἀντιδιαιροῦμενοι τοῖς προαιρετικοῖς. εἴρηται δὲ καὶ νῦν ἐν τῇδε τῇ ῥήσει κατὰ τὴν τῶν νεύρων προσηγορίαν, διὰ τὴν ὁμοιότητα.

Chapter 6.4

Section 6.4.8

Αἱ τοῖσι κάμνουσι χάριτες, οἷον τὸ καθαρῶς δρῆν ἢ ποτὰ ἢ βρωτὰ, ἃ ὀρῇ μαλθακῶς ὅσα ψαύειν, ἀλλ' ἃ μὴ μεγάλα βλάβπη ἢ μὴ εὐανάληπτα, οἷον τὸ ψυχρὸν, ὅκου τοῦτο δεῖ.

Τίνα χρὴ χαρίζεσθαι τὸν ἱατρὸν τοῖς κάμνουσι καὶ τίνα μὴ, κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον ἐπισκεψάμενοι τελέως ἀρκεσθῆσόμεθα. καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων εἰώθαμεν ποιῆσθαι τι τελέως τῆς διδασκαλίας αὐθις ἐν ἐτέροις μηκέτι διέρχεσθαι τὸ σύμπαν, ἀλλὰ μόνον τὸ κεφάλαιον. εἴρηται μὲν οὖν κἂν τοῖς ἀφορισμοῖς εἰς τόδε τὸ σκέμμα γράψαντος αὐτοῦ τὸ μικρῶ χειρὸν καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν ἀηδεστέρων δὲ μᾶλλον μὲν προχείρῳ φαντασίᾳ χαριζόμενός τι τοῖς κάμνουσιν εἰς ἡδονήν, οὐ μὴν τῇ γ' ἀληθείᾳ τοῦτο πράττων, ὅσα γὰρ ἥδιον προσφερόμενα τῶν ὀλίγων χεῖρωνα τὴν φύσιν ἐχόντων, ἄμεινον

ταῦτα πέπτομεν. ἔτι δὲ συμφορώτατον τοῖς νοσοῦσι καλῶς πεφθῆναι τὸ ληφθέν. ἐν δὲ τῷ νῦν προκειμένῳ λόγῳ γένους ἐτέρου καὶ πράγματος ἐμνημόνευσεν, ἐν ᾧ κεχαρισμένον τε καὶ ἡδὺ τοῖς νοσοῦσιν ὁ ἱατρὸς πράττει μὴδὲν τῇ νόσῳ λυμαινόμενος, ὥσπερ ὅταν ἐπιτρέψῃ πρὸ τοῦ καιροῦ λούσασθαι καὶ πιεῖν καὶ φαγεῖν ὁπώρας τινὰς ἢ ψυχρὸν ὕδωρ πιεῖν. ἐνίοτε μὲν γὰρ ὠφέλιμος καιρὸς ἐκάστου τῶν εἰρημένων ἐπὶ τῆς ὑστεραίας ἐστὶ. καταναγκάζουσι δὲ τοὺς ἱατροὺς οἱ κάμνοντες ὥστε προλαβεῖν ἡμέρα μιᾶ. συγχωροῦσι τὰ πολλάκις ἐνιοὶ τοῖς νοσοῦσιν ἐτοίμως αὐτὰ ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν ὑπηρετοῦντες, ἔνεκα τοῦ πλείονα λαβεῖν μισθόν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐ κατὰ τὸν λόγον τῆς τέχνης γίνεσθαι, τὸ δ' ἐν ἀφορισμοῖς εἰρημένον, ὅσα τε νῦν διεξέρχεται χρησίμως τοῖς κάμνουσι, συγχωροῦσιν οἱ ἄριστοι τῶν ἱατρῶν. ἡ χρεια δὲ τῶν νῦν ἐφεξῆς ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένων εἰς τὴν εὐπείθειαν ἀναφέρεται τῶν καμνόντων, οὓς γὰρ ἂν ἡδέως ὀρώσι, τούτοις μᾶλλον πείθονται. καὶ κατὰ τοῦτο μήτηρ καὶ πατήρ ἐπεισαν τέκνον ἀνόρεκτον

καὶ αὐτὸ βιάσασθαι προσενέγκασθαι σιτίον, οὐδενὸς ἄλλου πεῖσαι δυνηθέντος. οὕτω καὶ τέκνον ἐπεισε πατέρα καὶ μητέρα καὶ ἀδελφὸς ἀδελφὸν καὶ φίλος φίλον. οὓς δ' ἂν ἀηδῶς ὀρώσιν οἱ ἄνθρωποι, κἂν τὰ συμβουλευώσιν, οὐ πείθωσι. πρὸς τὴν τοιαύτην οὖν εὐπείθειαν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἔλεγε καὶ τὰς προρρήσεις ὠφελεῖν ἡμᾶς καὶ ὅλως τὸ θαυμάζεσθαι τὸν ἱατρὸν ὑπὸ τοῦ κάμνοντος. οὕτω γέ τοι καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Περγᾶμῳ τοὺς θεραπευομένους ὑπὸ τοῦ θεοῦ πειθομένους ὀρώμεν αὐτῷ πεντεκαίδεκα πολλάκις ἡμέραις προστάξαντι μὴδ' ὅλως πιεῖν, οἱ τῶν ἱατρῶν μὴδενὶ προστάττοντι πείθονται. μεγάλην γὰρ ἔχει ῥοπήν εἰς

τὸ πάντα ποιῆσαι τὰ προσταττόμενα τὸ πεπεῖσθαι τὸν κάμνοντα βεβαίως ἀκολουθήσειν ὠφέλειαν ἀξιόλογον αὐτῷ. τούτων ἕξωθέν ἐστι τὰ κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν εἰρημένα, περὶ ὧν ἤδη λέγωμεν ἕκαστον, ἰδίᾳ προχειριζόμενοι κατὰ τὴν προγεγραμμένην λέξιν, οἷον τὸ καθαρίως δρᾶν ποτὰ ἢ βρωτά. πολλὰ πολλάκις ὁ ἰατρός τῷ κάμνοντι προσφέρει ποτὰ καὶ βρωτά συντιθεὶς ἐναντίον αὐτοῦ.

ἀξιοῖ δὲ ταῦτα καθαρῶς ἐργάζεσθαι καὶ γέγραπται γε κατ' ἓνια τῶν ἀντιγράφων ἀντὶ τοῦ καθαρῶς τὸ καθαρίως. ἐστὶ δὲ τοῦτο πρῶτον μὲν εἰ μὴδὲν ῥύπον ἔχει τὰ σκεύη, δι' ὧν προσφέρεται τὰ ποτὰ καὶ βρωτά. δεύτερον δὲ, εἰ μὴδὲ τῶν ἄλλων τι δι' ὧν ὑπηρεσία γένηται. πολλάκις γὰρ αὐτὸ μὲν ἐν ᾧ περιέχεται τὸ προσφερόμενον ἔδεσμα καὶ πόμα καθαρὸν ἐστίν, ἐν ᾧ δὲ ψυχρὸν ὕδωρ ἢ θερμὸν ὁ ὑπηρετούμενος ἔχει ῥυπαρὸν, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων τι σκευῶν, ἐνίοτε τῶν πρὸς ὑπηρεσίαν ἀνηκόντων οὐ καθαρὸν φαίνεται. καὶ πρὸς τούτοις γε καὶ αὐτὸς ὁ ἰατρός, ὃν πρῶτόν τε καὶ μάλιστα τὰς τε χεῖρας ἔχειν δεῖ καθαρωτάτας καὶ τὸ πρόσωπον τὰς τρίχας ἐπὶ τε τοῦ γενείου καὶ κεφαλῆς. ἐφεξῆς δὲ καὶ τὰ ἄλλα μόρια τοῦ σώματος, ὥσπερ γε καὶ τὴν ἐσθῆτα λαμπράν, ἃ βλέπει, φησὶν, ὁ κάμνων. καὶ τοῦτ' αὐτὸ καὶ τοὺς ἐπισκοπούμενους καὶ τὰ κατὰ τὸν οἶκον, ἐν ᾧ νοσεῖ. τούτων τε οὖν οὐδὲν αὐτὸν ἀηδῶς ὀρᾶν χρή καὶ τῶν ὑπηρετουμένων ἐκείνους παρεῖναι διὰ παντός, οἷς μάλισθ' ἥδεται. καὶ τῶν ἐπισκοπούμενων

τοὺς μὲν φιλτάτους χρονίζειν παρ' αὐτῷ, τοὺς δ' ἄλλους δυοῖν θάτερον, ἢ μὴδ' ὅλως εἰσιέναι πρὸς αὐτὸν ἢ μὴ μέχρι πλείονος ὀρᾶσθαι. ταῦτα δὲ πολυπραγμονήσας ὁ ἰατρός αὐτὸς ἐργάζεται τε καὶ διατάξει. τινὰ δὲ καὶ χωρὶς πολυπραγμοσύνης αὐτόματα γινώσκεται. πολλάκις γοῦν ἐπισκεπτομένους τὸν κάμνοντα καὶ θεραπεύοντος τοῦ ἱατροῦ δοῦλός τις ἐπεισελθὼν ἤγγειλεν ἀφῖχθαι τόνδε τινὰ ἄνθρωπον ἐπισκέψασθαι βουλόμενον αὐτόν. εἴτα παραχρῆμα ποτὲ μὲν ἡσθεὶς ἐφάνη πρὸς τὴν ἀκοὴν ὁ νοσῶν, ἐστὶ δ' ὅτε μεγάλως ἀνιαθεὶς, ὡς ἐνοχλεῖσθαι μέλλων ὑπ' ἀνθρώπου μὴ φιλοῦντος αὐτὸν ἀληθῶς, ἀλλὰ προσποιουμένου. καὶ χρή τηνικαῦτα τὸν ἱατρόν, ὅταν εἰσέλθῃ τις ὃν ὁ κάμνων οὐχ ἡδέως ὀρᾷ, μετὰ βραχὺ κελεύειν ἀξιοπίστως, ἡσυχάσαι συμφέρειν τῷ κάμνοντι καὶ κατὰ ταύτην τὴν πρόφασιν ἐξελθεῖν ἀξιῶσαι καὶ ἐξ αὐτοῦ πάντας. εὐδελον γὰρ ὅτι συνεξελθόντες ἐν τῷ παραυτίκα τοῖς μὴ φίλοις οἱ φίλοι μετ' ὀλίγον εἰσελθεῖν δυνήσονται. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα θεάματα

τὴν γνώμην τοῦ κάμνοντος ἡδέως τε καὶ ἀηδῶς διατίθῃσιν, οὐ κατ' αὐτὴν ἰδίως τὴν αἴσθησιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν διάνοιαν. ἓνια δὲ ἐστὶν ἡδέα τῶν ὁρατῶν κατ' αὐτὴν τὴν ὄψιν, ὥσπερ γε καὶ τῶν ὁσφρητῶν καὶ γευστῶν καὶ ἀκουστῶν καὶ ἀπτῶν. οὐ μὴν ἅπασί γε ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἡ ἴση τέρψις. ἄλλος γὰρ ἄλλα καὶ χρώματα καὶ σχήματα καὶ ἄνθη καὶ φυτὰ καὶ βλαστήματα καὶ ζωφραφήματα θεᾶται, τὰ μὲν ὡς ἀηδῆ, τὰ δὲ ὡς ἡδέα. χρή τοίνυν παρὰ τῶν οἰκείων τοῦ κάμνοντος τὸν ἱατρόν πυνθανόμενον οἷσιν οἱ κάμνοντες ἡδονται, ταῦτα κελεύειν εἰσφέρεισθαι τοῖς οἰκοῖς

ἐν οἷς κατάκεινται. μαλακῶς ὅσα ψαύει κατ' αὐτὴν μόνην ψιλὴν τὴν ἀπτικήν αἴσθησιν, ἡδέα ταῦτ' ἐστίν, ὥσπερ αὖ πάλιν ἄνθη τε καὶ φυτὰ καὶ ποικίλα καὶ τᾶλλα ὅσα προεῖρηται τὴν ὄψιν μόνην τέρπει. προσθήσομεν οὖν ὅσα ταύτου γένους ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, παραλέλειπται δὲ ὡς σαφῆ. δυοῖν γὰρ αἰσθήσεων ἐμνημόνευσεν ὁψεὶς τε καὶ ἀφῆς. σὺ δὲ καὶ τὴν ὁσφρησιν προσθήσεις δηλονότι καὶ τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ἀκοήν, καὶ κατὰ γε τὴν ἀκοὴν διαιρεῖν ὥσπερ

ἐπὶ τῆς ὁψεως, ἔνια μὲν αὐτὴν τὴν αἴσθησιν μόνην τέρποντα, καθάπερ αἱ ἡδεῖαι φωναί, τινὰ δὲ τὴν ἀκοὴν λυποῦντα, καθάπερ αἱ ἀηδεῖς ἀγγελίαι. τούναντίον δὲ ἄλλ' ἅττα τέρπει τε καὶ ἡδεῖ. τοῦτό γε καὶ οἱ ἰδιῶται πάντες ἴσασιν, ὡς οὐδὲν ὦν ἀηδῶς ὁ κάμνων ἀκούσεται προσήκει λέγειν αὐτῷ, καθάπερ γε καὶ τὰ μέλλοντα μεγάλως ἥσιν αὐτόν, ἀγγέλλειν πάντα μετὰ τοῦ καὶ προσεπιψεύδεσθαί τι. κατὰ μέντοι τὴν ἐφεξῆς ῥῆσιν ἔνια καὶ τῶν ἐνταῦθα παραλελειφθαι δοκούντων ἐπαναλαμβάνων προστίθωσιν, ἄλλαι. πρόγραμμα τοῦτ' ἐστίν ἄλλων χαρίτων μελουσῶν λέγεσθαι. προειρηκῶς γὰρ αἱ τοῖσι κάμνουσι χάριτες, εἴτ' εἰπὼν τὸ καθαρῶς δρᾶν ποτὰ ἢ βρωτὰ. καὶ τούτων ἐφεξῆς, πάντων ὀρωμένων διελθὼν, εἴθ' ἐξῆς ὑπὲρ τῶν πρὸς τὴν ἀφῆν ἡδέων, ἐπαγγέλλεται πρὸς ταῖς εἰρημέναις ἐτέρας ἐρεῖν χάριτας ὧν ἐφεξῆς ἀκούσῃ. τινὲς μὲντοι τελέως ἐξέλιον τῶν ἀντιγράφων. τὸ πρόγραμμα τοῦτο τὸ, ἄλλαι, τινὲς δ' οὐ θηλυκῶς μετὰ τοῦ ἰῶτα γράφουσιν, ἀλλὰ χωρὶς τοῦ ι, κατὰ τὸ καλούμενον οὐδέτερον

γένος, ἄλλα μὴ μεγάλα βλάβπη ἢ μὴ εὐανάληπτα, οἷον τὸ ψυχρὸν, ὅκου τοῦτο δεῖ. καὶ τὰ μὴ μεγάλως βλάπτοντα δοτέον ἐστὶν ἐνίοτε τοῖς ἐπιθυμοῦσιν αὐτῶν σφόδρα καὶ μέλλουσι μισεῖν τε τὸν ἰατρὸν ἐκ τοῦ μὴ λαβεῖν, ἀποστρέφεσθαί τε καὶ μὴδὲν αὐτῷ προστάττοντι πείθεσθαι. διδόναι τοίνυν ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐνίοτε τοῦτοις ἔνια τῶν ἐπιθυμουμένων, ἐὰν μὴ μεγάλως ὑπ' αὐτῶν μέλλωσι βλάπτεσθαι, προλέγοντα μὲν ὅτι βλαβήσονται καὶ δίδωσιν αὐτὰ χαρίζεσθαί τι βουλόμενος τῷ κάμνοντι, πρὸς δὲ τὸ μέλλον αὐτόν ἀνταποῦντα παρ' αὐτοῦ τὴν ἐν τοῖς ἄλλοις εὐπείθειαν. οἶδα γὰρ ἐνίους ἐκ τοῦ λαβεῖν πεισθέντας. οὕτω γοῦν κάγῳ πόλλ' ἔδωκα ψυχρὸν ὕδωρ ἐν ἐκείνοις τοῖς νοσήμασιν ἐν οἷς μετὰ μίαν ἡμέραν ἦν αὐτοῦ χρεῖα, τοῦτο μόνον τῷ κάμνοντι χαρισάμενος ὡς μὴ περιμεῖναι τὸν ἄριστον καιρόν. ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ βαλανείου καὶ οἴνου καὶ πάντων τῶν τοιούτων οἶδα πράξας. εἰ μὲντοι μὴδ' ὅλως δέοιτο μὴδὲ μετὰ μίαν ἡμέραν τὸ νόσημα μὴδενὸς τούτων, οὐ χρὴ χαρίζεσθαι τῷ κάμνοντι. βραχεῖαν γὰρ βλάβην ἐπανορθώσασθαι

δυνατόν ἐστι τὴν μετὰ ταῦτα τοῦ κάμνοντος εὐπείθειαν. τὴν δ' οὕτως μεγάλην ὡς ἦτοι κίνδυνον ἔσχατον ἐπιφέρειν ἢ χρόνου μῆκος, οὐκέθ' οἷόν τε πρὸς τὸ δέον πάλιν ἐπαναγαγεῖν. γράφεται δὲ καὶ κατ' ἄλλας λέξεις ἢ προκειμένη ῥῆσις, μίαν μὲν τοιάνδε· ἀλλὰ καὶ μεγάλα βλάπτειν, οἷον ψυχρὸν ὅκου δεῖ, τοῦ δὲ τοῦ βλάπτειν ῥήματος ἐπὶ τοῦ τέλους ἔχοντος τὸ ν, καὶ ταύτην γε τὴν γραφὴν οἱ παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν ἴσασιν. ἐτέραν δὲ γραφὴν εὐρήσεις ἐν ἄλλοις ἀντιγράφοις χωρὶς τοῦ ν τοιαύτην· ἃ μὴ μεγάλα βλάβπη ἢ μὴ εὐανάληπτα, οἷον ψυχρὸν ὅκου τοῦτο δεῖ. βούλεται

δ' ἢ προκειμένη λέξις ἢ μὴ εὐανάληπτα σημαίνειν τὰ μὴ ταχέως ὑπεῖξαι δυνάμενα τοῖς βοηθήμασιν, ὥς ἐπανορθωθῆναι τὴν γεγонуῖαν ἤδη βλάβην. ἀλλὰ περὶ τούτου τοῦ πράγματος ὅσα περὶ τοῦ πρόσθεν εἶπον ἀναμνησθέντας, [χρη] μηδεμιᾶς ἐστὶ δεηθῆναι νεωτέρας ἐξηγήσεως.

Chapter 6.4

Section 6.4.9

Εἴσοδοι, λόγοι, σχῆμα, ἐσθῆς τῷ νοσοῦντι, κουρή, ὄνυχες, ὄσμαι.

Τούτων τὰ μὲν ἄλλα πάντα προφανῶς ἐπὶ τὸν ἱατρὸν ἀναφέρεται, μεταξὺ δ' αὐτῶν παρεγκείμενον, τῷ νοσοῦντι, παρέχει τινὰ ζήτησιν, ὅθεν ἔνιοι παντάπασιν ἐξελόντες αὐτὸ προσεποιήσαντο μὴδ' ὅλως εὐρηκῆναι γεγραμμένον. ἀλλ' οἱ γε παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν ἴσασι καὶ ταύτην τὴν γραφὴν. ἴσως δ' ἂν τινος εὐπορήσαιμεν εἰς αὐτὴν πιθανοῦ, προσεπισκεψάμενοι τῶν εἰρημένων ἕκαστον ἰδίᾳ. καὶ πρῶτας γε τὰς πρὸς τὸν κάμνοντα τῶν ἱατρῶν εἰσόδους ὅσαι κεχαρισμένως αὐτοῖς γίνονται. τινὲς μὲν γὰρ ἐνοχλεῖσθαι νομίζουσιν ὑπὸ τῶν πολλάκις αὐτοὺς ὀρώντων, ἔνιοι δὲ πάνυ τούτῳ σφόδρα χαίρουσιν. ἱατροὶ δὲ τινὲς εἰσιν οἱ μέχρι τοσούτου μωραίνουσιν, ὥς καὶ τοῖς κοιμωμένοις ἐπεισιέναι μετὰ ψόφου ποδῶν, φωνῆς μείζονος, ὑφ' ᾧ ἐνίοτε διεγερθέντες

οἱ νοσοῦντες ἀγανακτοῦσιν τε πρὸς αὐτοὺς καὶ βεβλάφθαι τὰ μέγιστα φασί. ἅπαντ' οὖν ταῦτα προορᾶσθαι χρὴ ἱατρὸν, ὥς μήτε κατὰ καιρὸν ὃν οὐ χρὴ παραγίνεσθαι μήτε προπετῶς μετὰ ψόφου πολλῶν καὶ φωνῆς μεγάλης ἢ βαδίσματος ἀσχήμονος ἢ βλέμματος ἢ ὅλως οὐτινοσοῦν τοιούτου. λόγοι. τῶν μεγίστων ἐστὶ καὶ τοῦτο πρὸς τοὺς κάμνοντας ὑπὸ τῶν ἱατρῶν ἥτοι προσηκόντως ἢ οὐ προσηκόντως τι γινόμενον. ἔνιοι μὲν γὰρ αὐτῶν ἐσχάτως εἰσὶν ἀβέλτεροι, τοιοῦτοί τινες ὄντες οἷον ὁ Ζεῦξις φησὶ ὑπὸ Βακχείου γεγράφθαι Καλλιάνακτα γεγονέναι τὸν Ἡροφίλειον ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασιν Ἡροφίλου τε καὶ τῶν ἀπὸ τῆς οἰκείας αὐτοῦ νοσοῦντος γὰρ τινος, εἴτ' εἰπόντος τῷ Καλλιάνακτι, τεθνήσομαι, φασὶν αὐτὸν ἐπιφωνῆσαι τότε τὸ ἔπος

Εἰ μή σε Λητὼ καλλίπαις ἐγείνατο.

Ἐτέρῳ δὲ ταῦτό τοῦτ' εἰπόντι φάναι

Κάτθανε καὶ Πάτροκλος, ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων.

ἔνιοι δὲ τῶν νῦν ἱατρῶν, εἰ καὶ μετριώτεροι Καλλιάνακτός εἰσιν, ἀλλὰ τραχέως καὶ αὐτοὶ προσφέρονται τοῖς νοσοῦσιν ὥς μισηθῆναι, καθάπερ ἄλλοι τινὲς ἐξ ὑπεναντίου δουλοπρεπῶς κολακεύοντες ἐξ αὐτοῦ τούτου κατεφρονήθησαν. ὥσπερ δὲ οὐ χρὴ μίσους ἄξιον φαίνεσθαι τῷ κάμνοντι τὸν ἱατρὸν, οὕτως οὐδ' εὐκαταφρόνητον, ἀλλ' ἐν τῷ φιλανθρώπῳ καὶ μετρίῳ καὶ ἡδεῖ σεμνὸν φυλάττειν. εἰ μὴ γὰρ ὥσπερ θεὸν τινα ὁ κάμνων

θαυμάσειεν, οὐκ ἂν ὁ κάμνων εὐπειθὴς γένοιτο. βέλτιον οὖν ἐστὶ μήτε κολακεύειν εἰς τοσοῦτον ὥστε καταφρονεῖσθαι μήτε ἄγροικόν τε καὶ τραχὺν ὁμοίως Καλλιάνακτι. γενήσεται δὲ τοῦτο φυλάττοντος μὲν ἐν τε τῷ βλέμματι καὶ τῷ φλέγματι καὶ τῷ παντὶ τοῦ σώματος σχήματι τὸ σεμνὸν τοῦ ἱατροῦ, ἐκδιδάσκοντος δὲ τὸν κάμνοντα πείθεσθαι τοῖς πραττομένοις ὑφ' ἑαυτοῦ. πολλοὶ δ' εἰσὶ λόγοι καὶ σοὶ παραδείγματος ἔνεκεν οὐκ ὀκνήσω παραθέσθαι τινά. δυνήσεται γὰρ ὁ ἱατρὸς ἐπὶ προοιμίῳ πιθανῶ μετὰ ταῦτα πρὸς τὸν κάμνοντα διελθεῖν ὅσα περὶ

τῶν τοιούτων Ἱπποκράτης ἔγραψε, πρῶτον μὲν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς εἰπὼν· δεῖ δὲ οὐ μόνον ἐωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα καὶ τοὺς παρεόντας ἔξωθεν. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἢ τέχνη διὰ τριῶν, τὸ νόσημα, ὁ νοσέων, ὁ ἱατρὸς, ὑπεναντιοῦσθαι τῷ νοσήματι τὸν νοσέοντα μετὰ τοῦ ἱατροῦ. καὶ ὡς τριῶν ὄντων, ἱατροῦ καὶ νοσήματος καὶ κάμνοντος, ἐὰν ὁ νοσῶν ἐάσῃ μόνον πολεμεῖν τῷ νοσήματι τὸν ἱατρὸν ἢ καὶ πρὸς αὐτὸ μεταστὰς ἐναντιοῦται τῷ ἱατρῷ, συμβήσεται νικηθῆναι τὸν ἱατρὸν ὑπὸ τοῦ νοσήματος. ἐὰν δὲ καταλιπὼν τὸ νόσημα σύμμαχος κατ' αὐτοῦ γένηται τῷ ἱατρῷ, μεγάλην ἐλπίδα τῆς νίκης ἔσεσθαι δυοῖν ἀνθρώπων πρὸς ἐν νόσημα μαχομένων, ὡς τό γε ἐναντίον ἔμπαλιν οὐδεμιᾶς ἐλπίδος ἔσται παρεκτικόν, ἐὰν ὁ κάμνων μετὰ τοῦ νοσήματος γενόμενος ἐναντιῶτο τῷ ἱατρῷ· μονωθεὶς γὰρ ἂν οὗτος ὑπὸ τῶν δυοῖν νικηθεῖν ἂν. ἀρκεῖ σοὶ τὸ παράδειγμα τοῦτο, νοῆσαι δυναμένῳ κατὰ τὸ παραπλήσιον ἕτερα πολλὰ τοιαῦτα τῷ νοσοῦντι γίνεσθαι πρὸς τῶν ἱατρῶν. οὐ μόνον δὲ τῶν λεχθησομένων

λόγων τοῖς κάμνουσιν ὑπὸ τῶν ἱατρῶν τοιαύτην εἶναι προσήκει τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγεθος τῆς φωνῆς καὶ τὸν τόνον καὶ τὴν ὄλην ἀπόκρισιν ἀνάλογον εἶναι τῇ διανοίᾳ τῶν λόγων. εἰ δὲ καὶ πεπαιδευμένῳ διαλέγοιτό τις ἀνδρὶ, καὶ μετὰ τοῦ μὴ σολοικίζειν τε καὶ βαρβαρίζειν. καὶ γὰρ ἐκ τῶν τοιούτων εὐκαταφρόνητοι τοῖς κάμνουσιν οἱ ἱατροὶ φαίνονται. σχῆμα. καὶ τὸ σχῆμα τοῦ σώματος ὅλου κατὰ τε τὴν εἴσοδον καὶ τὴν καθέδραν ὁ ἱατρὸς ἔχέτω, μήτε ταπεινόν, ὡς εὐκαταφρόνητον εἶναι, μήτε χαυνότητά τινα καὶ ἀλαζονεῖαν ἐνδεικνύμενον. ἔνιοι μὲν γὰρ ἀνατεταμένοι καὶ πλατεῖς εἰσίσιασι τε καὶ καθέζονται, ἔνιοι δὲ διατεθρυμμένοι, τινὲς δὲ ἐγκεκυφότες καὶ ταπεινοί. φεύγειν οὖν ἀπάσας δεῖ τὰς ὑπερβολὰς καὶ πειρᾶσθαι μέσον αὐτῶν εἶναι. εἰ δὲ ποτε κατὰ τὸ σπάνιον ὁ κάμνων φαίνοιτό σοι φιλοτάπεινός τις, ἀπὸ τοῦ μέσου βραχὺ πρὸς τὸ ταπεινότερον ἄμεινόν ἐστι σχηματίζειν ἑαυτόν. εἰ δ' ἐναντίως ἔχοι, καὶ σὺ τάναντία ποιήσεις ἐπὶ βραχὺ, τοῦ μέσου τε καὶ παρὰ φύσιν ἐφ' ἑκάτερα παραχωρῶν.

ἐσθής. καὶ αὕτη κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἔστω μέση, μήτε πολυτελής, ὡς ἀλαζονεῖαν ἐμφαίνειν, μήτε ῥυπαρά καὶ πάνυ ταπεινή· πλὴν εἴ ποθ' ὁ κάμνων αὐτὸς εἴη τῶν ἀμετρότερον ἢ τὰ πολυτελῆ φιλοῦντων ἢ τοῖς ῥυπαροῖς ἡδομένων. ἐπὶ τούτων γὰρ ἀπὸ τῆς μεσότητος ἐπὶ τὸ τῷ κάμνοντι φίλτερον ἀποχωρήσεις, ὅσον ἂν εἰκάσῃς ἔσεσθαι τι σύμμετρον τῷ νοσοῦντι. διὰ μέσου τοῦτ' ἔφην ἐγκείμενον ἀπορίαν παρέχειν· εἰ δὲ γε

κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὅλης ῥήσεως ἢ τὴν τελευτὴν εἴρητο, σαφὲς ἂν ᾦν ὡς ἅπαντα ταῦτα τῷ νοσοῦντι κεχαρισμένως προσήκει πράττειν τὸν ἱατρὸν, εἰσόδους, λόγους, σχῆμα τοῦ παντὸς σώματος, ἐσθῆτα, κουρὰν τριχῶν, ὀνύχων συμμετρίαν, ὁσμὴν. ἐπὶ τε γὰρ εἰσόδων ἄλλη πρὸς ἄλλον ἐστὶ τῶν νοσοῦντων ἢ συμμετρία, καθότι πρόσθεν εἶπεν, ἐν δὲ τοῖς λόγοις ὡσαύτως· οἱ μὲν γὰρ μυθολογοῦσι τοῖς ἱατροῖς ᾗδονται, τινὲς δὲ ἀνιώνται, καὶ τινὲς μὲν σεμνοῖς λόγοις, τινὲς δ' εὐτραπέλοις χαίρουσι. καὶ περὶ τῶν σχημάτων τε καὶ τῆς ἐσθῆτος ἀρτίως εἴρηται

τίνα τρόπον ἐστοχάσθαι χρὴ τῶν ἡδέων τῷ νοσοῦντι. κουρὴ τῶν τριχῶν. ἢ κουρὰ φύσει μὲν ἀρίστη γένοιτο ἂν, εἰ στοχάζοιτο τῆς κατὰ τὴν κεφαλὴν ὑγείας. ἄλλοις γὰρ ἄλλο προσήκει. τοῖς νοσοῦσι δὲ τὸ τῆς κουρᾶς εἶδος οὐ ταῦτόν ἅπασιν ἡδύ. στοχάζεσθαι τοίνυν σε χρὴ καὶ τούτου, πρὸς τὸν ἱατρευόμενον ἀποβλέποντα, καθάπερ ἐπ' Ἀντωνίνου τοῦ Κομμόδου πατρὸς ἐποίουν οἱ συνόντες ἅπαντες ἐν χρῷ κειρόμενοι. Λούκιος δὲ μιμολόγους αὐτοὺς ἀπεκάλει. καὶ διὰ τοῦτο πάλιν ἐκόμων οἱ μετ' ἐκείνου ὄνυχες. πηλίκους εἶναι χρὴ τοὺς ὄνυχας τοῖς ἱατροῖς αὐτὸς ἐδίδαξεν ἐν τῷ κατ' ἱητρεῖον, συνάπτων αὐτῶν τὴν συμμετρίαν ἡδεῖαν εἶναι τοῖς ὀρώσι. περὶ δὲ τῶν χώραν ἐχόντων ὀνύχων ἢ τι τοιοῦτο, καθάπερ γε καὶ περὶ τῆς ἐν κεφαλῇ τῶν τριχῶν ἁλωπεκίας ἢ ὀφιάσεως οὐδὲ λόγου δεῖται. ταῦτα γὰρ ὡς ἡδη παρὰ φύσιν αἰσχιστόν ἐστιν ἔχειν ἱατρῷ, καθάπερ γε καὶ ἀρθρῖτιν ἰσχυρὰν ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον. ὁδμή. καὶ τῆς

ὁδμῆς τοῦ σώματος ὅλου καὶ τοῦ στόματος ἢ μὲν τίς ἐστὶν ἐνίοις φύσει μοχθηρὰ, καθάπερ γε καὶ ἄλλοις τισὶν ἄμεμπος, ἢ δ' ἐξ ἀμελείας ἐγγίνεται, μηδὲν ἡγουμένων ἀμαρτάνειν τῶν ἱατρῶν, ἐὰν ᾗτοι σκόροδον ἢ κρομμύων ὄζοντες ἐπισκοποῦνται τοὺς νοσοῦντας. ἐπὶ δὲ Κοῖντου τοῦ κατὰ τὴν πατρίδα ἡμῶν ἱατρευόντος ἐν Ρώμῃ καὶ τοιοῦτό τι συνέβη. μετ' ἄριστον ἐπεσκέπτετό τινα τῶν πλουσίων τε καὶ πολὺ δυναμένων ἀνδρῶν, ὄζων οἴνου σφοδρῶς. πυρέττων οὖν ἱκανῶς ὁ κάμνων ἅμα κεφαλαλγίας καὶ διὰ τοῦτο μὴ φέρων τὴν ἐκ τοῦ οἴνου προσπίπτουσαν ὁσμὴν ἡξίου προσωτέρω χωρήσειν τὸν Κόϊντον, ἀνιᾶν αὐτὸν ἐξόζοντα σφοδρῶς οἴνου. ταῦτα μὲν οὖν ὁ κάμνων ἐφαίνετο μετρίως λέγειν· ὁ Κόϊντος δ' ἀβελτέρως αὐτῷ προσενεχθεὶς ἐκέλευσεν ἀνέχεσθαι τῆς ὁσμῆς. καὶ γὰρ ἑαυτὸν ἔφη τοῦ κάμνοντος ἀνέχεσθαι πυρετοῦ ὄζοντος, εἶναι δ' οὐκ ἴσον ἢ πυρετὸν ἢ οἶνον ὁσμᾶσθαι. ἕτερον δ' ἱατρὸν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας Ἀσίας οἶδα δυσώδεις ἔχοντα τὰς μάλας

ὡς διὰ τοῦτο μὴ φέρειν αὐτοῦ τὴν εἴσοδον ἄνθρωπον νοσοῦντα μηδένα καθάριον. ἐχρῆν οὖν αὐτὸν ἑαυτοῦ πρῶτον ἰᾶσθαι τὸ σύμπτωμα καὶ οὕτως ἐπιχειρεῖν ἐτέρους θεραπεύειν. ἐγχωρεῖ γὰρ, εἰ καὶ σύμφυτον ὥσπερ καὶ τοῖς τράγοις ἐστὶν, ἀλλὰ τοι μετρίωτερόν γ' αὐτὸ ποιήσαντα τὸ μέτριον αὐθις τοῦτοπραῦνειν ἐκάστης ἡμέρας διαπάσματος ἀμβλυντικοῖς δυσωδίας. ἄλλος γοῦν τις ἔχων δυσώδεις φύσει τὸ στόμα προὔνοήσατο μετρίωτερον αὐτὸ ποιήσασθαι διὰ τε καθάρσεως καὶ φαρμάκων πόσεως ἐπιτηδεῖν εἰς τοῦτο, καὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ὀλίγιστόν τι λαμβάνων

εἰς αὐτὸ ποτὲ μὲν ἀμώμου, ποτὲ δὲ μαλαβάθρου φύλλου, ποτὲ δ' ἄλλου τινὸς τῶν εὐωδῶν οὕτως ἐκ τῆς οἰκίας προήρχετο.

Chapter 6.4

Section 6.4.10

Ὑδωρ ἀφεψηθὲν τὸ μὲν ὡς δέχεται τὸν ἀέρα, τὸ δὲ μὴ ἔμπλεον εἶναι καὶ ἐπίθεμα ἔχειν.

Ἐπὶ τίνων παθῶν ἢ τίνος ἔνεκα χρειᾶς ἀφεψεῖν προσήκει τὸ ὕδωρ, εἴτ' οὖν ἅπαν εἴτε μόνον τὸ μοχθηρὸν, οὐκ εἴρηται κατὰ τὴν ῥῆσιν, ὥστ' οὐδ' ὠφέλειά τις ἐξ αὐτῆς ἡμῖν ὑπάρχει. φαίνεται γὰρ ὥσπερ ἄλλα πολλὰ τοῦ ζητῆσαι χάριν ἢ καὶ συγγράψαι πρὸς ἐκδοσιν ὁ Ἱπποκράτης ἐν τούτοις τοῖς βιβλίοις ὑποτυπούμενος, οὕτω καὶ τοῦτον γράψαι τὸν λόγον ἐλλιπῶς μὲν ἡμῖν, ἑαυτῷ δ' εἰς ἀνάμνησιν οὐκ ἐλλιπῶς. εἰ δὲ πρόβλημα θέντες ἤμεν ἡμῖν αὐτοῖς εὐρεῖν ὅποια τῶν ὑδάτων ἀφεψεῖν χρή πρότερον, εἴτα ψύξαντας πίνειν, εἰ γε δὴ ψυχρὰ πίνειν ἐθέλοιμεν αὐτὰ καὶ κατὰ τὸναντίον αὐτὰ θερμὰ βουλόμενοι πίνειν οὐχ ὁμοίως ἐψήσωμεν. ἀλλὰ τῷ μὲν ἐπίθεμα ποιήσαντες ἀρμόττον τῷ σκεύει καθ' ὃ θερμαίνεται, τῷ δὲ μηδὲν ἐπιθέντες, ἀλλ' ἐπιτρέψαντες διὰ γυμνοῦ καὶ ἀστεγάστου τοῦ ἀγγείου τὸ θερμαινόμενον ὕδωρ ὁμιλεῖν τῷ περίξ ἀέρι· ζητήσωμεν δὲ ἀκολουθῶς καὶ τίνα παθήματα δεῖται θερμῶν ἢ ψυχρῶν ὑδάτων· αὐτοὶ μέντοι τι χρήσιμον εὐρίσκομεν,

οὐ μὴν ἐκ τῆς προκειμένης ῥήσεως εἰς τὴν εὕρεσιν ὠφελῆθησόμεθα, τὴν ἀρχὴν γὰρ ὅλως οὐδὲν ἀποσοβεῖ. διὸ καὶ τινὲς μὲν αὐτὴν συνάπτουσι τῇ προγεγραμμένῃ, καθάπερ Ἀρτεμίδωρος ἐπικληθεὶς Καπίτων, οἱ πλείστοι δ' ἀποχωρίσαντες ἰδίᾳ σκοποῦνται μόνην. ἐὰν οὖν συνάπτηται τῇ προκειμένῃ, τοιόνδε τινὰ τὸν νοῦν ἔξει, αἱ τοῖσι κάμνουσι χάριτες οἷον τὸ καθαρίως δρᾶν ἢ ποτὰ ἢ βρωτὰ, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τούτοις ἐφεξῆς εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης. εἴτ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ καὶ τὸ ὕδωρ δὲ δοτέον αὐτοῖς ἐνίοτε ψυχρὸν, ὅταν ἦτοι μὴδ' ὅλως ἐλπίσωμεν ἐκ τῆς πόσεως αὐτοῦ γενήσεσθαι τίνα βλάβην ἢ παντάπασιν ὀλίγην, εἴθ' ἑαυτῷ πρὸς ἀνάμνησιν, ὡς φασιν, ἐφεξῆς ἔγραψε τὸν τρόπον τῆς παρασκευῆς αὐτοῦ· τάχα μὲν οὐδέποτε βουλόμενος ἀπὸ πηγῆς ὕδωρ διδόναι, πρὸ τοῦ θερμανθῆναι, τάχα δὲ διορισμόν τινα εὐρηκῶς, οἷς τε χρή διδόναι θερμανθέν τε καὶ ψυχθὲν, οἷς τε χωρὶς τοῦ θερμανθῆναι. τάχα δὲ τὸ μὲν ἄμεμπτον ὕδωρ ἄνευ τῆς ἐψήσεως, τὸ δὲ μοχθηρὸν ἐψήσας ἐβούλετο

δίδοσθαι, τάχα δὲ καὶ ψύξιν ὕδατος ἀπέπτου γράφει διττὴν, ἐτέραν μὲν ἐκ τοῦ περιέχοντος ἀέρος γινομένην. κατὰ γοῦν Ἀλεξάνδρειάν τε καὶ πᾶσαν Αἴγυπτον ἐθεασάμην ἀποψύχοντας αὐτοὺς τὸ ὕδωρ ἐν ἀγγείοις τισὶν ὀστρακίνοις τρόπῳ τοιῷδε· δύναντος ἡλίου προθερμήναντες αὐτὸ τοῖς ἀγγείοις ἐνέβαλον, εἴτα μετέωρον ἐκρέμων ὅλον τοῦτο τὸ ἀγγεῖον ἐν θυρίσιν ἐστραμμέναις πρὸς ἄνεμον, ὡς δι' ὅλης νυκτὸς ψύχεσθαι,

κῶπεται πρὶν ἀνατεῖλαι τὸν ἥλιον ἐπὶ τῆς γῆς ἐτίθεσαν ὕδατι ψυχρῷ κατερράμμενης, ἐν κύκλῳ φύλλα ψυχρὰ περιετίθεσαν ὅλῳ τῷ ἀγγεῖῳ, ποτὲ μὲν ἀμπέλων ἢ θριδακίνης, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἄλλων τινῶν ὁμοίων, ὡς διαμένειν ἐπὶ πλεῖστον ἦν κατὰ τὸν νυκτερινὸν ἀέρα τὸ ὕδωρ ἐπεκτίσατο ψύξιν. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἤρχοντο παρασκευὴν οἱ ἄνθρωποι μὴ παρόντος αὐτοῖς ὕδατος ἀμέμπτου. λέγω δ' ἄμεμπτον τὸ μὴτ' ἰλύος ἔχον τι μῆτε φυσῶδες, ἀποιότατόν τε γευομένοις. ἔνια γὰρ ἀτόπους ἐπιμεμιγμένας ἔχει ποιότητος, ἁλῶν ἢ λίτρου ἢ θείου τε καὶ ἀσφάλτου καὶ στυπτηρίας ἐτέρων τε τοιούτων. ἐφ' ὧν

ἀπάντων ἁμεινόν ἐστιν, ὥσπερ ὁσπριά τε πολλὰ προέψοντες ἐπιτήδεια πρὸς ἐδωδὴν ἐργαζόμεθα λάχανά τε καὶ καρπούς καὶ ζώων μόρια, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τὸ ὕδωρ ἐψῆσει πρῶτον ἀλλοιοῦντες ἐπὶ τὸ βέλτιον, οὕτω προσφέρεσθαι. καὶ καθ' ἐτέραν δὲ χρεῖαν ὕδωρ προθερμαίνοντες ψύχομεν, εἴ γε μῆτε γεῦσιν ἔχοι μῆτ' ὀδμὴν μοχθηράν, ἀκριβῶς δ' εἴη καθαρὸν, ὅταν αὐτοῦ πειραθῶμεν, ἥτοι γε πλεόν ἐν τῇ γαστρὶ διαμένοντος ἢ πληττοντος αὐτὴν ἢ ἐκφυσῶντος ἢ βαρύνοντος. ἔστι γὰρ ἀμέλει καὶ τοιαῦτα πολλὰ περὶ ὧν μάλιστα μοι δοκεῖ γεγραφέναι τὴν διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἀρίστων ὑδάτων ὁ Ἱπποκράτης, ἔνθα φησὶν· ὕδωρ τὸ ταχέως ψυχόμενον κουφότατον. οὐ γὰρ ἐπὶ τῶν βορβορωδῶν ἢ δυσωδῶν ἢ φαρμακῶδες τι κατὰ τὴν γεῦσιν ἐμφαινόντων ἢ τοιαύτη διάγνωσις ἐστι χρήσιμος, ἃ γε προδήλως ἐμφαίνεται πᾶσιν, ἀλλ' ἐφ' ὧν οὐδὲν μὲν τούτων ἐστίν, ἐτέρα δὲ τις ἥτοι δι' ἐπιμιξίαν ἀέρος μοχθηροῦ κακία περὶ τὸ ὕδωρ ἐστίν, ἢ τις ἄλλη σύμφυτος αὐτῷ τῷ ὕδατι διαλεληθυῖαν

ἔχουσα τὴν αἰτίαν. ἐπὶ τούτων γὰρ ἡ εἰρημένη διάγνωσις ἄριστον κριτήριον, οὕτε γὰρ θερμαίνεται ταχέως οὔτε ψύχεται τὰ τοιαῦτα τῶν ὑδάτων· ἐτέρα τε παραπλησία τῇδε διὰ τῶν ἐψομένων ἐν αὐτῷ λαχάνων ἢ ὁσπρίων ἢ καρπῶν ἢ κρέων ἢ ριζῶν. τάχιστα μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἀρίστοις ὕδασι, βραδύτατα δὲ ἐν τοῖς μοχθηροῖς ἔψεται. καὶ κεκλήκασι γε τὰ οὕτω μοχθηρὰ τῶν ἀρχαίων τινὲς ἀτέραμνά τε καὶ ἀτεράμονα, παραπλησίως αὐτοῖς ὁσπρίοις ὅσα δυσχερῶς ἔψεται. διὰ τοιαύτας μὲν οὖν χρεῖας ἐνίοτε προθερμαίνοντες ὕδωρ ψύχομεν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ θερμόν αὐτὸ πίνειν μέλλοντες, ὅταν ἢ βορβορώδες ἢ ἰλυῶδες ἢ δυσώδες, οὕτω προπαρασκευάζομεν. ὅταν γὰρ προθερμανθὲν ψυχθῇ, κατὰ τὴν αἴσθησιν ἀποτίθεται τὴν δυσωδίαν ἣν ἐκ σηπεδόνοιο τοῦπίπαν ἐπικτᾶται, τό τε γεῶδες ἅπαν ἐφιστάμενον ἴσχει ῥαδίως, ὃ πρὶν θερμανθῆναι κατὰ σμικρὰ μόρια μεμιγμένον ἅπαντι τῷ ὕδατι πινόμενον, ἅμα αὐτῷ βλάβην οὐ σμικρὰν ἐργάζεται, καὶ μάλιστ' ἐφ' ὧν τὰ κατὰ νεφροὺς

ἢ κύστιν ἐπιτήδεια πρὸς λίθων γένεσιν ἐστι καὶ τό γε ἐξαιθριάζειν οὐ μόνον τὸ ὕδωρ τὸ θερμανθὲν, ἀλλὰ καὶ ἄλλ' ἅττα δοκεῖ μοι τοὺς ἰατροὺς ἐπινοεῖσθαι, τῆς τοιαύτης διακρίσεως ἔνεκεν. ὅσα γὰρ ἐξ ἑτερογενῶν οὐσιῶν σύγκειται, κατὰ σμικρὰ μόρια τὴν μίξιν ἐσχηκότα, ταῦτα ψυχόμενα μετὰ τὸ θερμανθῆναι ῥαδίως διακρίνεται. πρὶν δὲ ψυχθῆναι, μετὰ τὴν ἔψησιν ἔτι κονιᾶται καὶ διὰ τοῦτο ἀναμέμικται πάντ' αὐτοῦ τὰ μόρια. ψυχομένων δὲ τὸ μὲν βαρὺ καὶ γεῶδες ἐν αὐτοῖς ὑφίζανει,

τὸ δὲ κοῦφον ἐπιπολῆς ἴσταται. εἰ μὲν συνάπτοιτο τοῖς προειρημένοις ἐν οἷς ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης τὰς τοῖς κάμνουσι χάριτας, ὁ περὶ τῶν ὑδάτων ἐψήσεως λόγος ἢ τε χρεῖα σαφὴς ἐστὶν αὐτοῦ, τὸ τε λεγόμενον αὐτὸ τάχ' ἂν εὐροιμεν ἀκριβῶς ὁποῖόν ἐστιν. εἰ δ' ἀποσχίσαντες ἀπὸ τῆς τῶν προειρημένων συνεχείας τὴν ἄρτι προκειμένην ῥῆσιν ἐπισκοποίμεθα, μεστὸς ἀποριῶν λόγος ἔσται. πρότερον οὖν αὐτὸν ὥς συνημμένον ἐξηγησόμεθα, λέγοντες ὕδατος ἐν αὐτῷ δηλοῦσθαι παρασκευὴν ἀβλαβῆ τοῖς μέλλουσι πίνειν ψυχρὸν, ἣν

κἀγὼ ποιοῦμαι πολλάκις, ὅταν μέλλω τινὶ διδόναι τῶν νοσοῦντων ὕδωρ ψυχρὸν, ἀπορῶν πηγῆς ἄμεμπτον ἐχούσης. ἐν Ῥώμῃ γὰρ ὥσπερ ἄλλα πολλὰ πλεονεκτήματα ἐν τῇ πόλει ἐστὶν, οὕτω καὶ τὸ τῶν πηγῶν κάλλος τε καὶ πληθος οὐδεμιᾶς οὔτε δυσῶδες οὔτε φαρμακῶδες οὔτε θολερὸν οὔτ' ἀτέραμνον ἐχούσης ὕδωρ, ὥσπερ οὐδ' ἐν Περγὰμῳ παρ' ἐμοί. κατ' ἄλλας δὲ πόλεις πολλὰς οὐκ ὀλίγα μοχθηρὰ τῶν ὑδάτων ἐστί. τὰ γε μὴν ἐκ τῶν Τιβουρτίνων ὁρῶν ὕδατα διὰ τῶν λιθίνων ἀγωγῶν εἰς τὴν Ῥωμαίων πόλιν ἀγόμενα τῆς μὲν ἄλλης ἀπήλλακται κακίας, ἀτέραμνα δὲ πῶς ἐστὶν, ὥς μῆτε θερμαίνεσθαι ταχέως, ὥσπερ αἱ κατὰ τὴν πόλιν πηγαί, μῆτε ψύχεσθαι μῆτε ἔψεσθαι διὰ ταχέων ἐν αὐτοῖς ὥσπερ ἐν πηγαίοις, ὅσαπερ ἂν ἐμβάλλῃ τις ὄσπριά τε καὶ λάχανα καὶ κρέα. τούτων δ' ἄλλα κατ' ἄλλας χώρας πολὺ μᾶλλον ἐστὶν ἀτέραμνα καὶ πρὸς αὐτῶν τῶν ἐπιχωρίων ὀνομαζόμενα σκληρὰ καὶ βαρέα, διὰ τὸ πλήττεσθαι τε καὶ γαστέρα καὶ μετὰ τὴν πόσιν αἰσθάνεσθαι βάρους τοὺς πλείονας. εἰώθασι γὰρ ἀμέλει καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν

ποιούντων αἰτίων ὅτιοῦν ἀπὸ τοῦ γινομένου παρονομάζειν, οὕτω γοῦν καὶ τούναντίον ὕδωρ τῷδε τὸ κάλλιστον ἐπαινοῦντες ὀνομάζουσι κοῦφόν τε καὶ μαλακόν. ἀλλὰ ταῦτα γε πάντα τὰ λελεγμένα χρήσιμα μὲν ἐστὶ γινώσκεσθαι, διδάσκεται δ' οὐδὲν αὐτῶν ἐκ τῆς προκειμένης ῥήσεως. οὔτ' οὖν ἀναποδείκτως οὔτε μετ' ἀποδείξεως οὔτε διὰ βραχέων ἀσαφέστερον οὔτε διηρθρωμένως μακρότερον. ἄμεινον οὖν ἐστὶ, κατὰ γε τὴν ἐμὴν γνώμην, ὑπερβαίνειν ὅλας τοιαύτας λέξεις. ἐὰν μὲν ὅπως χρή παρασκευάζειν ὕδωρ εἰς πόσιν ψυχρὸν ὁ Ἱπποκράτης προὔθετο γράφειν, ὁ νοῦς αὐτῆς ἐστὶ τοιοῦτος· ἐὰν ἔψωμεν ὕδωρ ἔνεκεν τῆς προειρημένης χρεῖας, ἥτοι γ' οὐδὲν ἐπιθήσομεν τοῖς ἀγγείοις ἐν οἷς ἔψομεν, ἀλλ' ἐπιτρέψομεν ὁμιλεῖν τῷ πέριξ ἀέρι τὸ ἐψόμενον, ἢ τούναντίον ἀποκλείσομεν τὸν ἀέρα, στεγνώσαντες πώματι τὸ ἀγγεῖον. αὐτὰ δὲ δὴ ταῦτα πάλιν ἥτοι κατὰ τὴν ἔψησιν αὐτὴν ἢ κατὰ τὴν ἐπ' αὐτῇ γενησομένην ψύξιν εἰρησθαι δυνατόν ἀκούειν ἐστί. πιθανώτερον μὲν ἐπὶ τῆς ψύξεως,

ἀπιθάνως δ' ἐπὶ τῆς ἐψήσεως. οὐ γὰρ ἔχομεν εἰπεῖν ἥντινα χρεῖαν ἡμῖν παρέξει κατὰ τὴν ἔψησιν ὁ περιέχων ἀήρ ἢ κωλυόμενος ἐμπίπτειν τοῖς ἐψόμενοις ὕδασιν. ἐπὶ δὲ τῆς μετὰ τὴν ἔψησιν ψύξεως, ἔνθα μὲν ἀποροῦμεν, ἥτοι φρέατος ἐν ᾧ τὸ ἀγγεῖον ὑποθήσομεν ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐπίθεμά τε ποιῆσαι τῷ ἀγγεῖῳ καὶ πάντοθεν ἀκριβῶς αὐτὸ στεγνῶσαι·

ἐνθα δ' οὐδέν τὸ ἀγγεῖον ἀπώμαστον ὡς δέχεται τὸν ψυχρὸν ἀέρα. τινὲς δὲ τῶν ἐξηγητῶν ὅσοι γε χωρὶς τοῦ συνάψαι τοῖς προειρημένοις ἀναγινώσκειν ἀξιοῦσι τὴν προκειμένην λέξιν, εἶναι μὲν αὐτῷ τὸν λόγον φασὶ περὶ τῶν μοχθηρῶν ὑδάτων καὶ μάλισθ' ὅσα διὰ γεώδη τινὰ οὐσίαν ἐμφερομένην, τοιαῦτ' ἐστί. μέτρον δ' εἰρησθαι τῆς ἐψήσεως, ἄχρι τοσούτου αὐτὰ δεῖν ἔψειν, ὡς ἂν γένηται καθαρὰ καὶ διαυγῇ, δεξάμενα τὸν ἔξωθεν ἀέρα. διὰ γὰρ τὴν τούτου μίξιν, οὐ δι' ἑαυτὰ λαμπρὰ φαίνεσθαι τὰ κάλλιστα τῶν ὑδάτων, εἰς φυσιολογίαν ἑαυτοῦς ἐμβάλλοντες, ὑπὲρ ἧς οὐδένα λόγον ἀποδοῦναι δύνανται. λαμπρὸν γὰρ

φαίνεται τὸ καθαρὸν ὕδωρ οὐκ αὐγῆς τινος ἔξωθεν ἐμπιπτούσης εἰς αὐτὸ λαμπρᾶς, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀλλοίωσιν, ἣν ἐκ τοῦ προσπίπτοντος ἔχει φωτὸς, ὥσπερ γε καὶ αὐτὸς ὁ ἥρ. οὐδὲ γὰρ οὐδ' οὗτός ἐστι κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν λαμπρὸς, πάντως ἂν ἦν καὶ νύκτωρ τοιοῦτος, ἀλλὰ τοῖς ἄνω πέρασιν αὐτοῦ προσπιπτούσης τῆς ἡλιακῆς αὐγῆς ὅλος ἀλλοιοῦται τε καὶ μεταβάλλεται συνεχῆς ὢν ἑαυτῷ. τὸ δὲ κενὰ εἶναι τινος χώρας ἢ κατὰ τὸ ὕδωρ ἢ κατὰ τὸν ἀέρα, τῇ μὲν Ἐπικούρου τε καὶ Ἀσκληπιάδου δόξῃ περὶ τῶν στοιχείων ἀκόλουθόν ἐστι· τῇ δ' Ἀριστοτέλους τε καὶ Στοιχικῶν ἐναντίον οὐδαμῶθι κενὸν οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ πεπεισμένων ὑπάρχειν, ἀλλ' ἐκπεπληρῶσθαι πάντα σώμασιν. οὐδὲ γὰρ κατὰ τὴν κίσσηριν αἱ μεταξὺ τῶν γεωδῶν σωμάτων χώραι παντάπασιν αὐτοῖς εἶναι δοκοῦσι κεναί. περιέχεσθαι γοῦν ἐν αὐταῖς τὸν ἀέρα φασί. κατὰ μέντοι τὸ ὕδωρ οὐκ εἶναι τινος ποροποιῶν τοιαύτην ὁποία κατὰ τὴν κίσσηριν ἐστίν, ἀλλὰ συνεχῆς ἑαυτῷ παντοίως ὑπάρχειν αὐτό. βέλτιον οὖν εἰρησθαι νομίζειν ὁ φησιν, ὡς δέχεται τὸν ἀέρα

περὶ τοῦ μὴ πωμασθέντος ἀγγεῖου. καὶ γὰρ τὸ γεγραμμένον ἐφεξῆς οὐ προσίεται τὴν εἰρημένην ἐξήγησιν ἔχον οὕτως· τὸ δὲ μὴ ἐμπλεον εἶναι καὶ ἐπίθεμα ἔχειν, ἀντιδιήρηται τοι τῇ προκειμένῃ λέξει, καθ' ἣν φησιν ὕδωρ ἀφεψηθὲν, τὸ μὲν ὡς δέχεται τὸν ἀέρα. τοῦ γὰρ ἐπιφερομένου τῷδε τῷ λόγῳ τοῦ δευτέρου, κατὰ τὴν ῥῆσιν ἀξιοῦντος ἐπίθεμα ἔχειν τὸ ἀγγεῖον, ὁ ἀντιδιηρημένος αὐτῷ, τὸ μὴδ' ὅλως ἔχει τὸ ἐπίθεμα κωλύει, καὶ τοῦτο ἐσήμηνεν ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῷ γράψαι, τὸ μὲν ὡς δέχεται τὸν ἀέρα. τὸ δ' οὐκ ἔχον ἐτοιμῶς δέχεται δηλονότι. τοῦτο δὲ φαμεν ἐπὶ τῶν ἀέρος ψυχροῦ ψυχομένων ὑδάτων γίνεσθαι, καθάπερ ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας εἰώθασι πράττειν. ἐνθα δὲ μὴ κρουνοῖς ὑποβάλλουσι τὸ ἀφεψηθὲν ὕδωρ, ἐνταῦθα βέλτιον ἐστὶν ἀπόκενον εἶναι τὸ ἀγγεῖον, ὅπως μεταξὺ τοῦ ἐπιθέματος καὶ τοῦ κατὰ τὸ ἀγγεῖον ὕδατος ἡρ ψυχθεὶς αὐτὸς πρότερον οὕτω τῇ ψαύσει ψύξῃ τὸ πλησιάζον ὕδωρ. ὥσπερ γὰρ ὕδωρ ἐτοιμότερον ἀπάντων τῶν γεωδῶν σωμάτων θερμαίνεται τε καὶ ψύχεται, διότι λεπτομερέστερον αὐτῶν ἐστὶ, κατὰ τὸν

αὐτὸν λόγον ὕδατος ἡρ καὶ θαυμάζοιμι ἂν εἴ τις οὐκ ἔχει τούτου πείραν ὁσημέραι γινομένου. τῶν γὰρ τὸν οἶνον ἐχόντων ἀγγείων ὁ τί περ ἂν ἐστὶν ἄνευ πώματος, ὁξύνεται ῥαδίως, ὥσπερ γε πάλιν αὐτὸ πωμασθὲν ἥττον τοῦτο πάσχει, ἔτι δ' ἥττον τὰ πεπληρωμένα. τὰ γὰρ ἀπόκενα διότι περιέχει ἐν αὐτοῖς ἀέρα, δι' ἐκείνου μέσου θάπτον ὑπὸ

τοῦ περιέχοντος ἔξωθεν ἀλλοιοῦται πεπληρωμένα μέχρι τοῦ ψαύειν τῶν ἐπιθεμάτων, δι' ἐκείνων μὲν ἴσχει τὴν ἀλλοίωσιν ἀσθενῇ τε καὶ ἀμυδρὰν εἰς τοσοῦτον εἰς ὅσον ἂν ἦκε τοῦ ἐπιθέματος πυκνότητος. εὐρήσεις γοῦν τὰ μὲν ὑπὸ πίττης ἢ γύψου στεγνωθέντα μονιμώτερα γινόμενα, τὰ δ' ὑπὸ μόνου δέρματος ἦττον, ὥσπερ καὶ τὰ τοῖς τυφλοῖς πωμασθέντα· καὶ διὰ τοῦτο προὔποβάλλοντες ἢ τοιούτους ἢ δέρματος, καταγυψοῦσί τε καὶ καταπιττοῦσι τὰ κεράμια. κατὰ τοῦτον οὖν λόγον ὅταν ἐργάζεσθαι βουληθῶμεν ὕδωρ ψυχρότατον, ἔχοντες μὲν χιόνα, προθερμήναντες αὐτὸ περιτίθεμεν ἔξωθεν ἐκείνην· ἀποροῦντες δὲ χιόνος ἐκ

φρέατος ἢ κρουνῶν αὐτῷ ποριζόμεθα τὴν ψύξιν, προθερμαίνοντες μὲν, ἵν' εὐαλλοιώτον γένηται. δέχεται γὰρ ἐτοιμότερον εἰς ὅλον ἑαυτὸ τὴν ἐκ τῶν ὁμιλούντων ἀλλοίωσιν ἕκαστον τῶν προθερμανθέντων ὑπὸ θερμότητος. ἄερα δὲ ψυχρὸν αὐτοῦ ψαύειν ἐπιτεχνώμενοι διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν. εἰ μὲν οὖν ἔνεκα τοῦ ψυχρὸν ἐργάσασθαι τὸ ἐψηθὲν ὕδωρ ὑφ' Ἱπποκράτους εἴρηται ταῦτα, πιθανῆς εὐπορήσαμεν ἐξηγήσεως· εἰ δ' ἔνεκα τοῦ τὸ μοχθηρὸν ἐπανορθώσασθαι, σκεπτέον ἐφεξῆς ἀρξαμένους αὐθις ἀπὸ τῆς ἐψήσεως, ἥτις ὅλον ὁμαλῶς χέουσα τὸ ὕδωρ ἐπιτήδειον ἐργάζεται εἰς διάκρισιν. διαμενούσης μὲν οὖν ἐν αὐτῷ τῆς ἐκ τοῦ τεθερμάνθαι κινήσεως ἀνάγκη μετεωρίζεσθαι τινα τῶν ἐμφερομένων αὐτῷ παχυμερῶν σωμάτων. Ἀπολλυμένης δὲ τελέως αὐτῆς τὰ μὲν γεώδη τῷ συμφύτῳ βάρει καταφερόμενα πρὸς τὸν πυθμένα τοῦ περιέχοντος ἀγγείου παραγενήσεται, τὸ δ' ὕδωρ ἐποχήσεται τούτοις, ὅπερ ἀτρέμα ἀποχέοντες εἰς ἕτερον ἀγγεῖον ἀβλαβῶς ἔξομεν χρῆσθαι. Ζεῦξις δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου μορίου τῆς ῥήσεως οὕτως ἐξηγήσατο. βούλεται, φησὶν,

ὁ Ἱπποκράτης, μὴ ἐμπλέειν τῇ γαστρὶ τὸ ὕδωρ. ὁξύνει δὲ δηλονότι τὴν δευτέραν συλλαβὴν τοῦ ἐμπλεον ὀνόματος, οὐχ ὥσπερ οἱ ἄλλοι τὴν πρώτην ἀκούεσθαι βουλόμενοι, οὐ τὸ πληρὲς ἀγγεῖον ἐξ αὐτῆς, ὥσπερ ἐκείνοις ἔδοξεν, ἀλλὰ τὸ κατὰ τὴν κοιλίην ἐμπλεον, ὅπερ ἐστὶ μετέωρον. ἀλλ' ἐπεὶ τυφλώττει τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον, διὰ τοῦτο ἡ φιλαυτία πολλάκις ἐργάζεται τυφλοὺς ἡμᾶς ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις μόνοις, εἰ καὶ τὰ ἀλλότρια βλέπομεν ἀκριβέστατα.

Chapter 6.4

Section 6.4.11

Ὅτι ἐξ αἰμορράγιων ἐξυδεροῦνται.

Τῆς αὐτῆς δυνάμεως ἔσται ὁ λόγος τῷ κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν εἰρημένῳ, ὅτι αἵματος ῥυέντος ἐκλύονται, γίνεται γὰρ ἀμφότερα ψυχομένου τοῦ σώματος.

Chapter 6.4

Section 6.4.12

Ἦν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται καὶ εὐφύρως φέρουσιν.

Ἦνιοι μὲν ἄνευ τοῦ καὶ συνδέσμου γράφουσι τὴν ῥῆσιν ὡσαύτως τῇ κατὰ τοὺς ἀφορισμούς· οἱ πλεῖστοι δὲ μετὰ τοῦ καὶ βουλόμενοι τὸ μὲν, ὅτι συμφέρει, προσυπακούειν ἡμᾶς, ὅπερ ἄντικρυς εἴρηται κατὰ τὴν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ῥῆσιν ἔχουσιν οὕτως. ἦν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, συμφέρει τε καὶ εὐφύρως φέρουσιν. ἐνδείκνυσθαι δ' ἐνταῦθα τὸν καὶ σύνδεσμον προσκείμενον ὅτι πρὸς τῷ συμφέρειν, εὐφύρως φέρειν αὐτοῖς ὑπάρχει τὴν ἐκ τῆς καθάρσεως κένωσιν. εἴτ' οὖν ἡμῶν δόντων τὸ φάρμακον εἴτε καὶ τῆς φύσεως αὐτῆς ἐκκαθαίρουσης τὸ σῶμα, τῶν λυπούντων χυμῶν ἢ κένωσις γίνοιτο. καθάρσεις γὰρ εἴωθεν ὀνομάζειν οὐ μόνον τὰς ὑπὸ φαρμάκων γινομένας, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑπὸ τῆς φύσεως. ὁ δὲ Θουκυδίδης καὶ τὰς

κατὰ σύμπτωμα τῷ λόγῳ τοῦ νοσήματος ὁρμὰς τῆς φύσεως γινομένας κενώσεις ἐν νόσοις καθάρσεις καὶ ἀποκαθάρσεις ὠνόμασεν εἰπών· καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι ὅσαι ὑπὸ ἰατρῶν ὠνομασμέναι εἰσὶν ἐπήεσαν. εἴρηται δὲ ταῦτα ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν λοιμικὴν διήγησιν ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἱστοριῶν.

Chapter 6.4

Section 6.4.13

Ἐν Αἴνῳ ὀσπριοφαγέοντες ξυνεχέως, θήλεα, ἄρρενα, σκελέων ἀκρατέες ἐγένοντο καὶ διετέλεον, ἀτὰρ καὶ ὀροβοφαγέοντες, γονυαλγέες.

Chapter 6.4

Section 6.4.14

Ἐμφανῶς ἐγρηγορῶς θερμότερος τὰ ἔξω, τὰ εἴσω δὲ ψυχρότερος, καθεύδων τάναντία.

Τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ τῆς ῥήσεως εἰρημένον ἐμφανῶς ἴσον δύναται τῷ φανερῶς καὶ ἐπιδήλως· ἃ δ' ἐφεξῆς τούτῳ συνῆπται τῷ ἐγρηγορότι, προδήλως ἔχει, ἡγουμένου τοῦ Ἱπποκράτους τὰ ἔξω θερμότερα, τὰ δ' ἐνδον ψυχρότερα, τάναντία δὲ συμβεβηκέναι τῷ καθεύδοντι. καὶ γὰρ καὶ φαίνεται τοῦτο μὲν ἐπιβλημάτων πλειόνων δεόμενος, τοῦτο δὲ καὶ σκεπάσματος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅταν ἡ τὸ περιέχον ψυχρὸν ὡς ἐν χειμῶνι, καίτοι διὰ τῆς ἡμέρας οὐ δεόμενοι τούτων. ἀλλὰ καὶ τὸ μεῖζον ἀναπνεῖν ἐνδεικτικόν ἐστὶ τοῦ πλείονα θερμασίαν ἡθοῖσθαι κατὰ τὸ βάθος τοῦ σώματος. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ τὰς πέψεις τοῖς κοιμηθεῖσι γίνεσθαι μᾶλλον τῶν ἀγρυπνησάντων οὐ μόνον τὰς κατὰ τὴν κοιλίαν τῶν ἐδηδεσμένων σιτίων, ἀλλὰ καὶ τὰς

ἐν ἥπατι καὶ ταῖς φλεψὶ τῶν χυμῶν, ἐνδεικτικόν ἐστὶ τοῦ θερμότερα τοῖς κοιμωμένοις ἀποτελεῖσθαι τὰ κατὰ βάθος τοῦ σώματος, ὁμολογουμένου γε ἡμῖν καὶ προαποδεδειγμένου τοῦ τὸν ἔμφυτον θερμὸν αἰτιώτατον εἶναι πασῶν τῶν κατὰ τὸ σῶμα πέψεων. οὕτως γε καὶ τοῖς ἀφορισμοῖς ἔγραψεν, ἐπὶ τε τῶν ἡλικιῶν

καὶ τῶν ὥρων καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ἔνθα φησὶν, αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἥρος θερμότεραι φύσει καὶ ὕπνοι μακρότατοι. ἐν ταύτησιν οὖν τῇσιν ὥρησι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πολὺ τροφῆς οὖν πλείονος δέονται, σημεῖον αἱ ἡλικίαι καὶ οἱ ἀθληταί. ἐν τούτοις μὲν οὖν συντόμως ἔγραψε περὶ τῶν ἡλικιῶν, ἐν ἄλλῳ ἀφορισμῷ μακρότερόν τε καὶ διὰ τοῦτο σαφέστερον εἰπὼν ὡδί· τὰ αὐξανόμενα πλείστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμὸν, πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς, εἰ δὲ μὴ, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται. γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμὸν, διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δεῖται. κατὰ μὲν οὖν τὰς ἡλικίας οὐ μεθισταμένης ἔσω τε καὶ ἔξω τῆς ἔμφυτου θερμασίας, ἀλλὰ μαραινομένης ἐπὶ προήκοντι τῷ χρόνῳ, ψυχροτάτη πασῶν ἢ τῶν γερόντων ἀποτελεῖται. κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα μεθισταμένης εἰς τὸ βάθος ἢ μὲν κοιλία καὶ τὰ σπλάγχνα θερμότερα· τὰ δ' ὑπὸ τῷ δέρματι ψυχρότερα γίνεται, καθ' ὃνπερ τρόπον καὶ τῆς γῆς φαίνεται τὸ βάθος. ἐν τῷ χειμῶνι θερμὸν ὑπάρχον, ὥς καὶ τὰς πηγὰς γίνεσθαι διὰ τοῦτο θερμότερας, ὀρύττοντάς τε τινὰς ἄχρι βάθους αἰσθάνεσθαι σαφῶς τῆς θερμασίας, ὅταν ἀποχωρήσωσι πόρῳ τῆς ἐπιφανείας.

Chapter 6.4

Section 6.4.15

Ἐνθέρμῳ φύσει ψύξις, ποτὸν, ὕδωρ, ἐλινύειν.

Τὸ ἀξιούμενον ἐν τῇ ῥήσει πρόδηλον. ὅσοι γὰρ θερμότεροι τοῦ προσήκοντός εἰσι, τὸ κεφάλαιον αὐτῆς τῆς διαίτης εἰς ψύξιν ἀνάγεσθαι συμφέρει. τὰ τε οὖν ψυχρότερα τῇ κράσει δοτέον αὐτοῖς σιτία καὶ πίνειν κελευστέον, ἥτοι γ' ὕδαρες ἢ ὕδωρ αὐτὸ καὶ μὴ πολλὰ γυμνάζεσθαι. μόναι γὰρ αὐτοῖς ἀρκέσουσιν αἱ κατὰ τὰς ἀναγκαίας πράξεις κινήσεις. εὐδηλον δ' ὅτι καὶ θυμοῦ καὶ φροντίδων συντόνων ἀπέχεσθαι χρή τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ λουτροῖς χρῆσθαι ποτίμων ὑδάτων ἐκάστης ἡμέρας, μὴ μόνον ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, εἰ βούλονται. καὶ μὴν καὶ τῶν σιτίων ἃ προσφέρονται τὴν δύναμιν εἶναι ψυχρότεραν καὶ μάλιστα

ἐν θέρει. μεμνησθαι δὲ χρή πρὸ πάντων ἐν τοῖς τοιούτοις λόγοις ὅτι τὰς ἐνθέρμους φύσεις ὀνομάζειν ἔθος ἐστὶν αὐτῷ ταύτας καθ' ἃς οὐ τὸ σύμφυτον πλεονάζει θερμὸν, ἀλλὰ τὸ δριμὺ καὶ δακνῶδες, ὅπερ ἐπικτητὸν τε καὶ οὐ κατὰ φύσιν εἶναι νομίζει.

Chapter 6.4

Section 6.4.16

Ὑπνος ἐμψύχει ἐπιβεβλημένῳ.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον ἰδίᾳ ταύτην ἐξηγοῦνται τὴν ῥῆσιν. ἐμοὶ δ' ἄμεινον εἶναι δοκεῖ συνάπτειν αὐτὴν τῇ προγεγραμμένῃ καὶ ποιεῖν ἓνα λόγον ἅπαντα τόνδε. ἐν θερμῷ φύσει ψύξις, ποτὸν ὕδωρ, ἐλινύειν, ὕπνος ἐν ψυχῇ ἐπιβεβλημένῳ. τῆς ἐμψύχει λέξεως τὴν πρώτην συλλαβὴν διὰ τοῦ μ γραφόντων τε καὶ λεγόντων ἡμῶν διὰ τοῦ ν, γενήσεται γὰρ οὕτως ἄρθρον ὡς εἰ καὶ ἐν τῷ ψυχῇ τις ἔφη. τοὺς γὰρ ἀμετρώτερον ἔχοντας θερμὴν τὴν κρᾶσιν, ἄμεινόν ἐστιν ἐν χωρίῳ ψυχρῷ κοιμωμένους ἔλκειν

εἴσω διὰ τῆς εἰσπνοῆς τὸν ἀέρα, ψυχρὸν ὄντα δηλονότι καὶ μάλισθ' ὅτι κατὰ τοὺς ὕπνους εἴσω τοῦ σώματος ὑποχωρεῖ τὸ θερμόν. ἀλλ' ἐὰν ὥσπερ ἐν τοῖς ὕπνοις ἀπολιπόντος τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν αὐτοῦ τὸ βάθος τοῦ σώματος γένεται θερμότερον, οὕτω καὶ διὰ τὸ περιέχον, ἐμψυχομένων τῶν κατὰ τὸ δέρμα θερμαίνεται τὰ διὰ τοῦ βάθους, οὐ τελέως ὁ ἄνθρωπος ἐμψυχθήσεται διὰ τῆς εἰσπνοῆς. ἄμεινον οὖν ἐστὶν ἀντισπᾶν μὲν εἰς τὸ δέρμα τὴν θερμασίαν, ἐπιβλήμασι θερμαίνουσιν, εἰσπνεῖν δὲ ψυχρὸν ὡς ἐκατέρωθεν εἰς μετριότητα κράσεως ἄγεται τὸ θερμόν σῶμα. κάλλιστον μὲν οὖν ἐστὶν, ὡς ἔφην, συνάπτειν τοῖς προειρημένοις κατὰ τήνδε τὴν λέξιν εἰρημένην. χωρίζοντες δὲ αὐτὴν οἱ πολλοὶ τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον οὐ μόνον ταῖς ἐνθέρμοις φύσεσιν, ἀλλὰ πᾶσιν ἀνθρώποις οἷονται κοινῇ συμφέρειν ὑπνοῦν μὲν ἐν ἀέρι ψυχροτέρῳ, χάριν τοῦ τὴν ἀθροισμένην ἐν τῷ βάθει θερμασίαν ἐμψύχεσθαι, περιβεβληθῆναι δ' ἔνεκα τοῦ μὴ πᾶσαν ἀμέτρως εἴσω συννεύειν, προσερχομένης τῆς ἐκ τοῦ καταψύχεσθαι τὰ κατὰ τὸ δέρμα

μόρια, διὰ τὸν ἔξωθεν ἀέρα θερμασίας τῇ κατὰ τοὺς ὕπνους ἀθροισμένη. τοῦτο δ' ἀληθὲς ἐπὶ πολλῶν ἐστὶ φύσεων, οὐ μὴν ἐπὶ πασῶν γε. καθάπερ γὰρ, ὅσοι τοῦ συμμέτρου θερμότεραν ἔχουσι τὴν κρᾶσιν, ἄμεινον ἐμψύχειν αὐτοὺς, οὕτως ὅσοι ψυχροτέραν ἔχουσι τὴν κρᾶσιν ἐκθερμαίνειν. ἔνιοι δὲ οὐ μόνον ἀπὸ τῆς γεγραμμένης ῥήσεως ἐχώρισαν τὴν νῦν ἡμῖν προκειμένην, ἀλλὰ καὶ διελόντες αὐτὴν ταύτην ἰδίᾳ μὲν ἀνέγνωσαν, ὕπνος ἐμψύχει τὴν πρώτην συλλαβὴν τῆς ἐμψύχει φωνῆς διὰ τοῦ μ γράψαντες, ὡς ἐν γενέσθαι ῥῆμα τὸ ἐμψύχει, παραπλησίως εἰρημένον τῷ καταψύχει καὶ μὴ δύο μέρη τοῦ λόγου, πρόθεσιν μὲν τὸ πρότερον, ὄνομα δὲ τὸ δεύτερον. οὗτοι δὲ τὴν ἐφεξῆς ῥῆσιν ἀναγκαίως ἐνώσαντες τῷ τέλει τῆς προκειμένης ἀναγινώσκουσιν ὥδι πως, ἐπιβεβλημένῳ ὕπνος ἐδραῖος, ὀρθῶν νυσταγμός· ἐπιβεβλημένῳ φάσκοντες ἀντὶ τοῦ κατακειμένῳ λελέχθαι. τοῦτο δὲ πρὸς τὸ βιαίως μετενηνέχθαι τὴν κατακειμένῳ φωνὴν εἰς τὴν ἐπιβεβλημένῳ καὶ ἄλλως ἐστὶν εὐτελές τε καὶ ἄχρηστον,

ἀκούειν ἡμᾶς ἀξιούντων αὐτῶν τὴν ὑπνώδη τοῦ σώματος διάθεσιν, ἐν μὲν τῷ κατακεῖσθαι τὴν ἐδραῖον τε καὶ βέβαιον ὕπνον, ἐστῶσι δὲ νυσταγμὸν ἐργάζεσθαι.

Chapter 6.4

Section 6.4.17

Ὑπνος ἐδραῖος, ὀρθῷ νυσταγμός.

Ἄ μὲν οἱ πλείστοι τῶν ἐξηγητῶν ἔγραψαν εἰς τήνδε τὴν λέξιν ἄμεινον σιωπᾶν, ἃ δὲ οἱ μᾶλλον αὐτῶν ἔχεσθαι τοῦ πιθανοῦ δόξαντες εἶπον, ἐστὶ τοιαῦτα. τὴν ἀγρυπνίαν ψύχειν φασὶ τὸ σῶμα, καὶ τούτου τεκμήριον τίθεσθαι τὴν ἐπομένην ἄχρoιαν τοῖς ἀγρυπνήσασιν. ὅταν οὖν, φασίν, ἐνθερμον κρᾶσιν ἐμψῦξαι βουλόμεθα, πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς εἶπεν ἔμπροσθεν ὁ Ἱπποκράτης, ἔτι καὶ τοῦτο προσθετέον, ὥς ἦτοι προφροντίζοντές τι καὶ πράττοντες ἀγρυπνεῖν, ἢ εἰ μὴ τοῦτο ποιεῖν δύνανται, κωλυτέον αὐτοὺς κατακλινομένους ὑπνοῦν, ἀναγκάζονται δυοῖν θάτερον πράττειν, ἢ καθῆσθαι

ἢ ἐστάναι. τὸν γὰρ τῶν καθημένων ὕπνον ἐδραῖον ὠνομάσθαι φασὶν ἀπὸ τῆς ἕδρας, ἴσον δὲ δύνασθαι τὸν τούτων ὕπνον τῷ τῶν ἐστῶτων νυσταγμῷ, καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν αὐτὸς, ὕπνος ἐδραῖος, ὀρθῷ νυσταγμός, ὥς εἰ καὶ οὕτως εἶρητο ὁ σύμπας λόγος. τὰς ἐνθέρμους φύσεις κωλύειν προσήκει πλείστοις ὕπνοις χρῆσθαι. βέλτιον γὰρ αὐταῖς ἐγρηγορέναι τε καὶ πράττειν τι, μάλιστα μὲν αὐτοὺς εἶργειν καὶ τοῦ καθίζειν· εἰ δὲ μὴ, τοῦτο μὲν συγχωρεῖν παραπλήσιον ὑπάρχον τῷ τῶν ἐστῶτων νυσταγμῷ, κατακλίνεσθαι δὲ κωλύειν. τινὲς δὲ τὸν ἐδραῖον ὕπνον ἀντὶ τοῦ βαθὺν εἰρῆσθαι νομίζοντες, ὅσοι περ ἂν οὕτως ἔχωσιν ἐστῶτες ἤδη νυστάζειν. ἀλλὰ τίνας ἕνεκα χρεῖας ἔγραψαν ταῦτα μὴ προσθέντες ἀτελεῖ τὸν λόγον εἰργάσαντο. ταῦθ' ὑπ' αὐτοῦ συμβουλευόντος ἡμῖν ὅσους ἐδραῖως, ὅπερ ἐστὶ βαθέως κοιμηθῆναι βουλόμεθα, τούτους ἐπὶ τοσοῦτον ἐγρηγορότας φυλάττειν, ὥς μὴ στήναι δύνασθαι χωρὶς τοῦ νυστάζειν. ἐὰν γὰρ εἰς τοῦτο ἀφίκωνται, βαθέως κοιμηθήσωνται.

πολλοὺς γὰρ ἐγὼ διὰ τὸ ταχέως ἐπὶ τὸν ὕπνον ἰέναι βιασάμενος ἀγρυπνήσαι μέχρι πλείονος, ἀμέμπτως ὑπνῶσαι παρεσκεύασα, καθάπερ καὶ τῶν ἀνορεξίαν μεμφομένων, ἐνίους ἀναγκάσας ἀσιτῆσαι μέχρι πολλοῦ τῆς ἡμέρας ἐποίησα πεινῆσαι. πρὸ γὰρ τοῦ δεῖσθαι τὴν φύσιν ὕπνων ἢ σιτίων ἐπ' αὐτὰ παραγινόμενοι τοῖς εἰρημένοις συμπτώμασι περιπίπτουσι. χρή δὲ μὴ περιβιάζεσθαι τὴν φύσιν ἀκαίρως, ἀλλ' ὥς ὑπηρετεῖν εὐκαίρως. ἐγὼ μὲν οὖν ἃ μοι δοκεῖ πιθανῶς τις εἰς τὴν τῆς προκειμένης λέξεως ἐξήγησιν εἶπεῖν εἶρηκα. τοὺς δ' οἰομένους τὸν ὕπνον ἀεὶ ψύχειν ἐπικαιρόν τι τῆς τέχνης ἀγνοεῖν ἡγοῦμαι. διὰ παντὸς μὲν γὰρ ὕπνος ὑγραίνει, καθάπερ ἀγρυπνία ξηραίνει. καὶ τοῦθ' ἡμᾶς αὐτὸς ἐδίδαξεν, οὐ διὰ παντὸς δὲ θερμαίνειν ἢ ψύχειν πέφυκεν. ἀλλ' ὅταν μὲν ἀπυρέτων ὄντων, ἦτοι φλεγματώδεις ἢ ὠμούς ἢ ὀπωσοῦν ψυχροὺς

χυμούς εύρων ἐν τῷ σώματι κατεργάσῃται τε καὶ πέψη, χρηστὸν ἐξ αὐτῶν ἐργασάμενος αἷμα, θερμαίνει τὸν ἄνθρωπον αὐξήσει τῆς

ἐμφύτου θερμασίας, ὅταν δ' ἤδη πυρέττοντας ἐπὶ σηπεδόνι τοιούτων χυμῶν, ἐμψύχει, τὴν μὲν πυρετώδη θερμασίαν σβεννύς, αὐξάνων δὲ τὴν οἰκείαν. ἡνίκα δὲ πυρετοῦ χωρὶς ἢ καὶ σὺν πυρετῷ χολώδεις πλεονάζωσι χυμοὶ, διακρίναι μὲν αὐτοὺς εἴτ' ἐκκρίναι δυνηθεῖς, εἰς συμμετρίαν ὑγιεινῆς κράσεως ἐπανάγει τὸ σῶμα. μὴ δυνηθεῖς δὲ ταῦτα ἐργάσασθαι τὴν αὐτὴν φυλάττει κρᾶσιν. εἰ δ' ἐπὶ φλεγμονῇ σπλάγχνου πυρέττων τις ἐν ἀρχῇ τοῦ παροξυσμοῦ καθυπνώσειεν, αὐξήσας τὴν φλεγμονὴν ὁ ἄκαιρος οὗτος ὕπνος, ἅμ' αὐτῇ καὶ τὸν πυρετὸν αὐξήσει, κάκ τοῦδε θερμότερον ἐργάσεται τὸ σῶμα, θερμῷ παρὰ φύσιν. ἐγχωρεῖ μέντοι καθ' ἓνα τρόπον ἐνίοτε θερμότερόν τε καὶ ψυχρότερον ἅμα γίνεσθαι τὸ σῶμα διὰ τὸν ὕπνον, ἐπειδὴ τῆς κατὰ τὸ σῶμα θερμασίας διττόν ἐστι τὸ γένος, ἐν μὲν οἰκεῖόν τε καὶ σύμφυτον, ἕτερον δὲ ἀλλότριόν τε καὶ παρὰ φύσιν. ὅταν οὖν αὐτῶν τὸ μὲν αὐξήσῃ τε καὶ ῥώσῃ, τὸ δὲ καθάρῃ τε καὶ μαράνῃ, πῶς οὐκ ἂν τις εὐλόγως φαίῃ καθ' ἓνα χρόνον ἐξ ὕπνου θερμότερον ἅμα καὶ ψυχρότερον ἑαυτοῦ γεγενέναι

τὸ σῶμα. ταῦτα δὲ οὐδὲ γινώσκουσι τὴν ἀρχὴν οἱ πολλοὶ τῶν ἐξηγησαμένων τὰ Ἱπποκράτους βιβλία. μάθοις δ' ἂν οὕτως ἔχον ὁ λέγω καθ' ὧν ἐγκαλεῖ Λύκος λόγων ἐν ἀφορισμοῖς αὐτῷ γράψαντι, τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχειν τὸ ἐμφυτον θερμόν. ἀλλ' ὅτι γε δι' ἄγνοιαν ὧν ὁ Ἱπποκράτης ὀρθῶς ἔγραψε περὶ τῆς κατὰ τὰς θερμασίας διαφορᾶς ἐπηρεάζειν αὐτὸν ἐτόλμησε, δι' ἐνὸς ὅλου βιβλίου δέδεικται τὴν ἐπιγραφὴν ἔχοντος ὅτι μηδὲν ἡμάρτηται κατὰ τὸν ἀφορισμόν οὐ ἢ ἀρχῇ, τὰ αὐξανόμενα, πλεῖστον ἔχει τὸ ἐμφυτον θερμόν, πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς.

Chapter 6.4

Section 6.4.18

Αἱ ἀσθενέες δίδαιται ψυχραὶ, αἱ δὲ ἰσχυραὶ θερμαί.

Διαίτας ἀσθενεῖς ἦτοι τὰς δι' ἀσθενῶν ἐπιτηδεύματων ἐδεσμάτων τε καὶ πομάτων, ἢ τὰς ἀσθενὲς ἐργαζομένας τὸ

ζῶον εἴρηκεν. αἱ ψυχραὶ δὲ εἴτε κατὰ τὴν ἑαυτῶν κρᾶσιν εἴτε κατὰ τὴν ἐν ἡμῖν διάθεσιν ἣν ἐργάζονται λέγοντο, διοίσουσιν ἀλλήλων οὐδέν. ἀσθενῇ μὲν οὖν ἐπιτηδεύματα λέγοιτ' ἂν τὰ διὰ βραχέων κινήσεων τοῦ σώματος γινόμενα, καθάπερ ἰσχυρὰ τὰ διὰ σφοδρῶν ἐδέσματα. ἀσθενῇ μὲν ὅσα μήτε ὁδμὴν ἰσχυρὰν ἔχει μήτ' ἐν τῇ γεύσει ποιότητα σφοδρὰν ὀξύτητος ἢ γλυκύτητος ἢ ἀλυκότητος ἢ πικρότητος ἢ στρυφνότητος ἢ δριμύτητος, ἀλλ' ἦτοι μετρίως εἴη γλυκάζοντα τὴν γεῦσιν ἢ μετρίαν στύψιν ἐμφαίνοντα καὶ θερμασίαν ὁμοίως ὀλίγην, ἰσχυρὰ δὲ

τὰ τούτων ἐναντία. ἐὰν μὲν οὖν ἀσθενῇ πάντα τὰ τε ἐπιτηδεύματα καὶ τὰ διαιτήματα προσάγεται τῷ σώματι, ψυχθήσεται σφόδρα, καθάπερ γε κἂν ἰσχυρὰ θερμανθήσεται γενναίως. ἐὰν δὲ τὰ μὲν, τὰ δὲ μὴ, τῷ τὴν ἀναλογίαν τῆς μίξεως, ἥτοι γ' ἐγγυτέρω θατέρου τῶν ἄκρων ἢ πορρώτέρω παραγενήσεται.

Chapter 6.4

Section 6.4.19

Υδάτων ἀτεχνέων τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ αἰθέρος ἀποκριθὲν ἢ βροντιαῖον ὥραϊον, τὸ δὲ λαιλαπῶδες κακόν.

Οἷς χρώμεθα κατὰ τὴν ἱατρικὴν, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν νοσοῦντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑγιαίνοντων σωμάτων, ὕλαι τῆς τέχνης εἰκότως ὀνομάζονται καὶ γέγραπταί γε τισι τῶν ἱατρῶν βιβλία τὴν ἐπιγραφὴν ἔχοντα περὶ ὕλης. ἐνίοτε μὲν οὖν τοῖς αὐτοφύεσι σώμασι χρώμεθα πρὸς γε τὰς ἰάσεις καὶ τὴν ὑγιεινὴν δίαιταν, ἐνίοτε δ' αὐτοὶ τι πράττομεν ἐν τῇ παρασκευῇ τῆς ὕλης, τὰ μὲν ἔψοντες, τὰ δὲ καίοντες, ἔνια δὲ πλύνοντες, οὐ προαρτύοντες ἢ προὑγραίνοντες ἢ ψύχοντες, ἢ τι τοιοῦτον ποιοῦντες ἕτερον. οὕτως οὖν καὶ περὶ τῶν ὑδάτων παρασκευὴν ἔστιν ὅτε πράττομέν τι τεχνικόν, ὥσπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔλεγεν αὐτὸς ὕδωρ ἀφεψηθὲν, τὸ μὲν ὡς δέχεται τὸν ἀέρα. καὶ γὰρ ἡ ἔψησις αὐτὴ καὶ ἡ μετὰ ταῦτα ψύξις, ἥτοι διὰ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος

ἢ ἀνέμου τινὸς ἢ οἴκου, ψυχρὸν ἀέρα καθ' ἑαυτὸν ἔχοντος. εἰσὶ γὰρ ἀμέλει τινὲς ἐοικότες σπηλαιοῖς ψυχροῖς, ἔστι δ' ὅτε καὶ ὑγροῖς, εἴτε διὰ τῆς περιπλαττομένης χιόνος ἢ ὑπὸ κρουνοῦ θέσις ἢ ἐν φρέατι διττῶς γινομένη, ποτὲ μὲν ἐν αὐτῷ τῷ ὕδατι κατατιθεμένων ἡμῶν τὸ ἀγγεῖον, ἐν ᾧ τὸ θερμομασμένον ὕδωρ, ἐνίοτε δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ κρεμώντων, ὥσπερ γε καὶ διὰ κεράμων ἀραιῶν ἔστιν ὅτε τὸ θολερὸν ὕδωρ διηθούντων ὡς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τε καὶ κατ' Αἴγυπτον ἡθεῖται διὰ τινων οὐχ ἀπλῶς κεραμευθέντων, ἀλλὰ τεχνικῶς κατασκευασθέντων εἰς ἀραιότητα, καθάπερ γε καὶ δι' ὀθονίου, μὴ παρόντος ἀγγείου τοιούτου. ταῦτα πάντα τεχνικὴν ἔχει τὴν παρασκευὴν, ὥσπερ γε καὶ ὅσα κατὰ τοὺς ἀγωγοὺς τῶν πηγαίων ὑδάτων πράττομεν, οὐκ ἐκ τοῦ τυχόντος λίθου παρασκευάζοντες αὐτοὺς καὶ κρίνοντες ἐνδοθεν ἐνίοτε. διαφορὰ γὰρ οὐ σμικρὰ κατὰ γε τὴν ἀλοιφήν αὐτὴν ἔστιν ἢ πίτταν ἢ γύψον οὔσαν ἢ χωρὶς ταύτης πλίνθον ὀπτὴν ἢ λίθον ἔχοντά τινα ποιότητα μοχθηρὰν ἢ

ἀγαθὴν ἢ μηδεμίαν ὅλως ἔχοντα σαφῆ. καὶ μέντοι καὶ φρέατα πολλάκις ὀρύττομεν ἐν διαφερούσῃ γῇ καὶ δι' ὀχετῶν ἢ σωλήνων ἄγομεν ὕδωρ ἐκ πηγῆς, ἥτοι βέλτιον ἢ χεῖρον ἐργάζεσθαι δυναμένων ἢ καὶ μηδ' ὅλως ἀλλοιούντων αὐτό. ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα τεχνικῶς γίνεται περὶ τὴν παρασκευὴν τοῦ ὕδατος. ὅταν δ' ἀπὸ τῆς γῆς κατὰ τόπον οὔσης ἐν ᾧ διαιτώμεθα λαμβάνωμεν ἢ ἐκ λίμνης ἢ ποταμοῦ παραρρέοντος ἢ τὸ καλούμενον ὄμβριον, οὐδὲν ἐνταῦθα προστίθεμεν ἐκ τῆς τέχνης. διὰ τοῦτ'

οὖν ὁ Ἱπποκράτης εἶπεν, ὑδάτων ἀτεχνέων ἀντιδιαιρούμενος αὐτὰ τοῖς τεχνικῇ ἔχουσι τὴν παρασκευὴν, ἃ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἀτέχνων ὀνομάζομεν τεχνικά. καθάπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν οὐ περὶ πάντων ὑδάτων ὅσα τεχνικῶς παρασκευάζομεν ἔγραψεν, ὥς εἰ καὶ σύγγραμμα πρὸς ἔκδοσιν ἐποιήσατο, μόνου δ' ἐνὸς ἐμνημόνευσε τρόπου παρασκευῆς, ἑαυτῷ γράφων ἐν ὑπομνήματι πρὸς ἀνάμνησιν, οὕτως καὶ νῦν οὐ περὶ πάντων ὑδάτων ἀτέχνων, ὅπερ ἐστὶν αὐτοφυῶν, ἀλλ' ἐνὸς εἰδους

μόνου διηλθεν, ὃ καλοῦμεν, ὥς ἔφην, ὄμβριον. ἔγραψε δ' αὐτοῦ διαφορὰς δύο, τὴν μὲν ἐτέραν, ἣν καὶ προδήλως ψέγει, κακὸν εἶναι λέγων τὸ λαιλαπῶδες, ἐτέραν δ' ἐφεξῆς ἄδηλον εἶτε μόνον ἄψεκτον εἶτε καὶ τινος ἐτέρου τύχη, ἐνόμιζε δὲ σκαιὸν αὐτό. τὸ γὰρ ἀπὸ τοῦ ἀέρος ἀποκριθὲν ἢ βροντιαῖον, ὥραϊον εἶναι φησι. ὥραϊον δὲ ἐγχωρεῖ μὲν καὶ τὸ κατὰ τὴν προσήκουσαν ὥραν γινόμενον ὥς ἐπαινοῦντα λέγειν αὐτόν, ἐγχωρεῖ δὲ καὶ μόνον οὕτως ὀνομάζειν, τὸ κατὰ τὸ μέσον θέρος ὀνομαζόμενον, ἐπειδὴ μάλιστα τὸν καιρὸν τοῦτον ὥραν ἔτους ὀνομάζουσιν οἱ Ἕλληνες. ἐπιφέρουσι μὲν γὰρ τὸ τῆς ὥρας ὄνομα καὶ φθινοπώρῳ καὶ χειμῶνι καὶ ἡρι. κατ' ἐξοχὴν δὲ ἐνίστε καλοῦσιν ὥραν ἔτους ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐν ᾧ τοὺς ὥραίους ὀνομαζομένους καρποὺς τελειοῦσθαι συμβαίνει. τοῦτ' οὖν ἄδηλόν ἐστιν, ὅσον ἐπὶ τῇ ῥήσει, πλὴν εἰ προσθεῖημεν αὐτοῖ τι περὶ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας ἢ φυσικῆς τῶν πραγμάτων ἐνδείξεως.

καὶ προσέτι διὰ τί τὸ λαιλαπῶδες μὲν ἔψεξεν, οὐκ ἔψεξε δὲ τό τ' αἰθέριον καὶ τὸ βροντιαῖον. ἄδηλον δὲ καὶ πότερον εἰς πόσιν αὐτὸ παρασκευάζειν ἡμᾶς ἠξίωσεν ἢ πρὸς τὰς ἱατρικὰς χρεῖας. εἷς τε γὰρ ὀφθαλμῶν φαρμάκων κατασκευὴν ὑδατι τοιοῦτῳ χρώμεθα καὶ τὸ καλούμενον ὑδάτινον ἐξ αὐτοῦ σκευάζομεν. ὥραϊον μὲν ἀκούειν ἄμεινον οὐ τὸ κατὰ τὸ ἔαρ εὐσθενῶς, ὥς ἠκουσάν τινες. οὕτε γὰρ ἐξαιρέτως τις ὥραν ἔτους ὠνόμασε τὸ ἔαρ, ἀλλ' ἀπλῶς ὥραν, ὥσπερ καὶ τὰς ἄλλας, οὕτε φαίνεται τινα ἀρετὴν ἔχειν ἐξαιρετον ὃ τηνικαῦτα γενόμενος ὄμβρος, ἀλλὰ πολὺ βέλτιον ἡγεῖσθαι λέγει αὐτόν ὥραϊον, ὅπερ ἂν ὑῆται κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὃν ὀνομάζουσιν ὥραν ἔτους. ὁμολογοῦν γὰρ αὐτὸ φανεῖται καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ αἰθέρος ἀποκριθὲν αὐτῷ λελέχθαι. καλεῖν γὰρ ἔθος τοῖς παλαιοῖς, ὅταν μὲν ἀκριβῶς καθαρὸν ᾖ τὸ περιέχον ἡμᾶς, αἰθέρα, τὸ δ' ἀχλυῶδες

ἢ νεφῶδες ἀέρα. κατὰ τοῦτο γοῦν αὐτὸ καὶ τὸν ὑπὲρ τὰ νέφη τόπον, προσαγορεύουσιν αἰθέρα καὶ σαφῶς ἐδήλωσε καὶ ὁ ποιητὴς εἰπὼν

Εἰς ἐλάτην ἀναβάς περιμήκετον, ἢ τότ' ἐν Ἰδῇ Μακροτάτῃ πεφυκυῖα δι' ἡέρος αἰθέρ' ἴκανεν.

ἔμπαλιν δ' ὅταν εἴπη.

ἡέρα δ' Ἥρη Πότνια πρόσθε βαθεῖαν ἐρυκέμεν,

ἐνδείκνυσθαι φαίνεται τόνδε τοῖς ἔπεσι. καὶ πάλιν ὅταν εἴπη

Ἀῆρ γὰρ παρὰ νηυσὶ βαθεῖη, οὐδὲ σελήνῃ Οὐρανόθεν προύφαινε,

κατείχετο δ' ἐν νεφέεσιν.

ὅταν οὖν ἐν τῷ θέρει λεπτυνόμενον ὕδωρ ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν ὥραν θερμότητος εἰς ἀτμοὺς ἀοράτους λυθῇ καὶ διὰ τοῦτο ἀδήλως ἡμῖν ἀνενεχθῇ πρὸς τὴν ὑπὲρ γῆς ἀέρα, κᾶπεται συμβῇ διὰ τινὰ μεταβολὴν ἐπὶ τὸ ψυχρὸν ἢ ἀνέμων ἀντιπνευσάντων ἀλλήλοις καὶ πυκνωθέντος τοῦ περιέχοντος

ἐνουμένους τοῖς λελεπτυσμένους ἀτμοὺς, αἰσθητὸν ὕδωρ γίνεσθαι τινι καὶ τὸν ὄμβρον ἐροῦμεν ὡραῖον εἶναι, λελεπτυσμένου τε καὶ προκατειργασμένου τοῦ ὕδατος ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν ἀέρα θερμότητος, εἶναι τε διὰ τοῦτο βέλτιον αὐτὸ τῶν λαιλαπῶδων ἀκατεργάστων τε καὶ ἀμεπαβλήτων ὄντων, ὅποια κατὰ τινὰς πηγὰς ὕδατα γίνεται τὰ καλούμενα πρὸς τῶν ἀρχαίων ἀτεραμνώδη. διὰ τί δὲ καὶ τὸ βροντιαῖον ἀποδέχεται μᾶλλον ἢ τὸ λαιλαπῶδες ἐφεξῆς ἴδωμεν. ἐμοὶ μὲν δοκεῖ διότι τὰς βροντὰς οἶδε γινομένης, ἥτοι διὰ πυρὸς ἐναπόληψιν, ὅταν ἐκκρινόμενον οἶον ῥῆξιν τινὰ ποιήσῃ τοῦ περιέχοντος αὐτὸ νέφους, ἥνικα καὶ κεραυνοὶ πίπτουσιν ἢ παρατριβομένων ἀλλήλοις τῶν νεφῶν, ὧν οὐδέτερον ὑπάρχει τῷ λαιλαπῶδει. πεπύκνωται γὰρ ὁ ἀήρ ἐν τῇ τοιαύτῃ καταστάσει συνεχοῦς καὶ μέλανος ἐνὸς νέφους ἅπαντα αὐτὸν κατελιηφότος. εἰκότως οὖν οὐ γίνονται βρονταὶ κατὰ τὴν τοιαύτην διάθεσιν τοῦ περὶ τὴν γῆν ἀέρος. ἐν γὰρ τοῖς διεσπασμένοις καὶ κατὰ τὴν περιγραφὴν ἰδίαν

φερομένοις νέφεσιν, ὃ τ' ἀλλήλοις ἐντύχη, τὴν παράτριψιν εὖλογον γίνεσθαι. τοῦ δ' ὅλου συνεχοῦς τε καὶ ἠνωμένου παράτριψις οὐκ ἂν γένοιτο. διὰ τοῦτο οὐδὲ κεραυνοὶ πίπτουσιν ἐν τῇ τοιαύτῃ καταστάσει, μήτ' ἀέρος ἐν τοῖς νέφεσι περιλαμβανομένου θερμοῦ μήτε περιτρίψεως ἰσχυρᾶς γενομένης. ὅταν γὰρ ἀλλήλοις ἀπατῶντα τὰ νέφη, τὸ μεταξὺ πυρῶδες εἰς ἑαυτὰ συνελαύνοντα καὶ σφίγγοντα πυκνώσει τελέως ἐκθλίβηται, τηνικαῦτα ποτὲ μὲν εἰς τὴν ἄνω χώραν ὁ κεραυνὸς ἢ τὴν εἰς τὸ πλάγιον, ἐνίοτε δ' ἐπὶ τὴν γῆν. ταύτην μὲν τὴν φορὰν αὐτοῦ ὀρώμεν μόνην, αἱ δ' ἄλλαι λανθάνουσιν ἡμᾶς. ἐμοὶ μὲν οὖν εἴρηται διὰ συντόμων εἰς τὴν ῥῆσιν ὅπως τε γίνονται βρονταὶ καὶ διὰ τί τὸ βροντιαῖον ὕδωρ ἄμεινον ἔφησεν εἶναι τοῦ λαιλαπῶδους. ἄκρως δὲ καθαρὸν καὶ λελεπτυσμένον ἐστὶ τὸ κατεργασμένον ὡραῖον. ἐν δὲ τῷ μεταξύ τούτου τε καὶ τοῦ λαιλαπῶδους, τὸ βροντιαῖον, ὅσον ἀπολείπεται τοῦ ὡραίου, τοσοῦτον πλεονεκτεῖ

τοῦ λαιλαπῶδους. ἔτοιμον οὖν ἤδη τοῖς ἅπαντα μερμαιρομένοις οὐ προσῆκον ἱατρῷ φέρειν τοσαύτης ἁπτεσθαι φυσιολογίας. εἰ δέ γε μηδένα λογισμὸν εἰπὼν ἀπεφηνάμην ἀπλῶς βέλτιον μὲν εἶναι τὸ ὡραῖον τοῦ λαιλαπῶδους, μέσον δ' ἀμφοῖν τὸ βροντιαῖον, ἐκέλευον ἂν με προσθεῖναι τινὰ ἀπόδεξιν οἷς εἶπον, οὔτε γὰρ με πιστεύειν αὐτοῖς ὡς νόμοις δίκαιον οὔτε ἀνάγκην ἔχειν ὡς τυραννικοῖς προστάγμασι πείθεσθαι. εἰ τοίνυν ἐκφεύγειν ἀδύνατόν ἐστι τὴν γλῶτταν τῶν ἀπαιδευτῶν τε ἅμα καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων, ἄμεινον δ' ἐπὶ τοῖς βελτίοις ὑπ' αὐτῶν ψέγεσθαι, καλῶς ἂν εἴημεν εἰρηκότες τὴν περὶ γενέσεως βροντῶν φυσιολογίαν. τὸ

μὲν γὰρ ἀναπόδεικτον ἄπιστον εἶναι δοκεῖ πᾶσιν ἀνθρώποις, τὸ δὲ μηδὲ ἄπτεσθαι φυσιολογίας ἱατρὸν, οὐ παντάπασιν ὀρθῶς λέγεσθαι φαίνεται, δεικνυσί τε τούτους ἀποφνημένους αὐτοὺς ἡμῖν ὥς τυράννους, οἷς προστάττουσι πείθεσθαι κελεύοντες. ἄμεινον δ' ἦν ἄρα μὴ τυραννικῶς

προσάττειν, ἀλλὰ διδάσκειν ἡμᾶς ἥτοι γε ὥς χωρὶς ἀποδείξεως ὁ λόγος πιστότερός ἐστι τοῦ μετ' ἀποδείξεως ἢ ὥς οὐκ ἀληθῶς εἴρηται τι κατὰ τὴν αἰτίαν ἀπόδοσιν. οἱ δὲ γε τούτων μὲν οὐδέτερον πράττουσιν, ἐκατέρως δὲ ψέγουσιν. εἰ μὲν δὴ μηδεμίαν ἀπόδειξιν εἵπομεν, ὥς ἀναπόδεικτα φλυαροῦντας, εἰ δὲ προσθεῖημέν τινά λόγον, ὥς οὐκ εἴη πρέπον ἱατρῷ φυσιολόγῳ ὥς ἀληθοῦς ἄπτεται.

Chapter 6.4

Section 6.4.20

Ὑδωρ βορὸν, ἀγρυπνίη βορὸν.

Ἀφ' ὧν πεφύκασιν ἀγρυπνία τε καὶ ὕδωρ ἐργάζεσθαι, τὴν προσηγορίαν αὐτοῖς ἔθετο, βορὸν ὀνομάσας ἐκάτερον, ἐπειδὴ βοροὺς ἡμᾶς ἐργάζεται. καλοῦσι γὰρ καὶ νῦν ἔτι συνήθως οἱ κατὰ τὴν ἡμετέραν Ἀσίαν ἅπαντες Ἕλληνες ἀνθρώπους βοροὺς τοὺς πολλὰ δυναμένους ἐσθίειν. ἐμάθετε δὲ τὰς περὶ τὴν τροφὴν ὀρέξεις ἐξ ὑδροποσίας αὐξανομένης,

ὧ λόγῳ καὶ ψυχρὸν ὕδωρ πινόντων ἢ ἔδεσμα ψυχρὸν ἢ στῦφον. ὅσα μὲν γὰρ εἰς ὀλίγον συνάγει τὸ κατὰ τοὺς χιτῶνας τῆς κοιλίας αἷμα, τὰς ὀρέξεις αὐξάνοντά τε καὶ γεννῶντα δέδεικται. τὰ δὲ θερμαίνοντα καὶ χέοντα τὸ αἷμα καθαιροῦντα καὶ παύοντα τὰς ὀρέξεις. κατὰ τοῦτ' οὖν καὶ ὕδωρ γίνεται βορὸν, ἢ δὲ ἀγρυπνία τῷ διαφορεῖν. ἐμάθετε γὰρ ἤδη καὶ περὶ ταύτης, ὥσπερ γε καὶ περὶ ὕπνου. πέττει μὲν οὖν ὁ ὕπνος ὥς ἂν ἔσω ῥέποντος ἐν αὐτῷ τοῦ θερμοῦ, διαφορεῖ δ' ἢ ἀγρυπνία, συνυπάγοντος ἑαυτῷ τοῦ συμφύτου θερμοῦ κατὰ τὴν ἐπὶ τ' ἐκτὸς κίνησιν οὐκ ὀλίγα μόρια τῆς τοῦ σώματος οὐσίας. διὰ ταῦτα μὲν οὖν εἴρηται βορὰ τό θ' ὕδωρ καὶ ἡ ἀγρυπνία, σὺ δὲ μὴ παρακούσης καὶ νομίσης ταύτων εἶναι τὰ πολλὰ προσφέρειν τῷ πέττειν τε καὶ κατεργάζεσθαι πολλά. βελτίων γὰρ ὕδατος οἶνος, οὐ μόνον εἰς τὴν γαστέρα πέψιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τῶν πεφθέντων ἀνάδοσιν αἱμάτωσιν τε καὶ θρέψιν, οὔρησιν τε καὶ διαπνοῇ, ἐπὶ τῶν ὑγιαινόντων

σωμάτων. εὐδηλον δὲ ὥς ἐπὶ τούτων ὁ λόγος εἴρηται νῦν ὑφ' Ἱπποκράτους, οὐδενὸς ἀγνοοῦντος ἡνίκα βλάπτει τοὺς πλείστους τῶν νοσοῦντων οἶνος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγρυπνία κατὰ διττὸν τρόπον γινομένη διττὴν ἔχει καὶ τὴν ἐπὶ ταῖς ἐδωδαῖς τελευτήν. εἰ μὲν γὰρ πράττοντές τι διὰ νυκτός, ὥς ἐν ταῖς παννυχίαις, ἐγρηγορότερες διατελέωσι, κενοῦται μὲν τὸ σῶμα, βλάβη δ' οὐδεμία σαφὴς γίνεται δυνάμεως. ἐὰν δὲ κατακείμενοι μέρη μὲν τινά τῆς νυκτός ὑπνώσωμεν, ἀγρυπνήσωμεν δὲ τὰ λοιπὰ, κωλύεται μὲν ἡ δύναμις.

οὔτε γὰρ ὀρεγόμεθα βέλτιον οὔτε πέττομεν οὔτε τὰς ἐφεξῆς τῇ πέψει φυσικὰς ἐνεργείας ἀμέμπτους ἔχομεν, ἅπαντες χεῖρους γενόμενοι τῶν καλῶς κοιμηθέντων.

Chapter 6.4

Section 6.4.21

Ἐνθέρμῳ φύσει θερμῇ ὥρῃ, κοίτη ἐν ψύχει παχύνει, ἐν δὲ θερμῷ λεπτύνει.

Τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ τῆς ῥήσεως εἰρημένον ἐνθέρμῳ δῆλόν ἐστιν ἀπὸ τῆς, ἐνθερμος εὐθείας κλινόμενον, τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ δύναιτ' ἂν τις ἀκούειν ὥς ἐκ τε προθέσεως τῆς ἐν καὶ πτώσεως δοτικῆς τῆς θερμῷ συγκείμενον, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ἤκουσαν ὀλίγου δεῖν ἅπαντες οἱ ἐξηγηταί. τινὲς μὲν εἰς δύο μέρη διελόντες τὴν ῥῆσιν, ὥς ἐκάτερον ἰδίας ἐξηγήσεως δεόμενον, ἔνιοι δ' ὅλην ὡς μίαν ἐξηγησάμενοι. Διοσκορίδης δὲ καὶ μετέγραψεν ἐπὶ τὸ σαφέστερον αὐτὴν, ὥσπερ εἶωθε ποιεῖν ἐπὶ τῶν ἀσαφῶν ῥήσεων ἰδίᾳ μὲν ἔγραψε τὸ ἐνθέρμῳ φύσει θερμῇ ὥρῃ, προσθεὶς αὐτῇ τὸ λεπτύνειν, βουλόμενος ἡμᾶς ἀκούειν τὴν ἐνθερμον φύσιν, ὅπερ ἐστὶ πολὺθερμον ἐν ὥρᾳ θερμῇ, τουτέστι θερμῇ λεπτύνεσθαι, διαφορουμένην ὑπὸ τῆς ὀνομαζομένης ἤδη συνήθως ἅπασιν τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς λόγῳ θεωρητῆς διαπνοῆς, ἣν καθ' ἑτέραν λέξιν τινὰ ἄλλοι τινὲς ἀδηλον αἰσθήσει διαπνοὴν ὀνομάζουσι, γενομένην μὲν ἅπασιν

ἡμῖν ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ, διαφέρουσιν δὲ κατὰ τε τὰς ἡλικίας καὶ τὰς ὥρας ἐπιτηδεύματά τε καὶ συνελόντι φάναι τὴν ὅλην δίαίταν ἣν διαιτώμεθα. ἀλλ' ἐν ἅπασί γε ταῖς διαφοραῖς κοινόν ἐστιν ἐπὶ μὲν ταῖς θερμότεραις ὥραις τε καὶ χώραις, ἡλικίαις τε καὶ φύσεσι καὶ διαίταις, ἀπορρεῖν ἕξω τοῦ σώματος οὐκ ὀλίγην μοῖραν ἐκ τῆς οὐσίας ἡμῶν, ἐπὶ δὲ ταῖς ψυχροτέραις πυκνουμένου τοῦ δέρματος ἴσχεσθαι μὲν τὸ πλεῖστον, ὀλίγον δ' ἐκκενοῦσθαι. κατὰ τοῦτ' οὖν ἀληθές ἐστι τὴν πολὺθερμον φύσιν ἐν ὥρᾳ θερμῇ λεπτύνεσθαι, διπλασιαζομένης τῆς ἀπορροῆς, ἣν ἐκ τῆς οἰκείας θερμότητος ἔχοντες σύμφυτον ἐπικτῶνται τὴν προγινομένην ἕξωθεν ἀπὸ τῆς θερμῆς ὥρας. ἀλλ' οὔτε τῶν ἄλλων ἀντιγράφων εὖρον ἐν τινι ταύτην τὴν γραφὴν οὔτε τις τῶν ἐξηγητῶν οἶδεν αὐτὴν, πλὴν ὅτι Διοσκορίδης αὐτὸς ἐν τῷ μετώπῳ τοῦ βιβλίου προσέγραψεν, ἐν δύο μόνοις ἀντιγράφοις εὖρηκώς ὥδι πως ἔχουσιν τὴν λέξιν. ἐνθέρμῳ φύσει θερμῇ ὥρῃ ἐν ψύχει κοίτη παχύνει, ἐνθέρμῳ λεπτύνει. οὐ μὴν ἡμεῖς γε ἐν δυοῖν, ἀλλ' ἐν πᾶσιν οἷς ἀνέγνωμεν,

οὕτως ἔχουσιν εὖρομεν τὴν λέξιν, ἐξεπίτηδες ἅπασας μὲν ἰδόντες τὰς κατὰ τὰς δημοσίας βιβλιοθήκας, ἅπαντα δὲ τὰ παρὰ τοῖς φίλοις. ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτῆς ἤδη τραπώμεθα, παραλιπόντες ὅσα κακῶς εἴρηται τοῖς ἐξηγησαμένοις. ἔμοι μὲν γὰρ δοκεῖ τὸ μὲν πρότερον μέρος τῆς ῥήσεως οὕτως συμπληροῦσθαι δεῖν· ἐνθέρμῳ φύσει, θερμῇ ὥρῃ, ἐν ψύχει κοίτη παχύνει. τὸ μὲν θερμῇ ὥρῃ κατὰ τὰς δοτικὰς πτώσεις ἀναγνόντων

ἡμῶν, ὡς εἰ καὶ ἐν τῇ θερμῇ ὥρῃ λέλεκται. τὸ δὲ ἐν ψύχει καθάπερ καὶ οὕτως εἶπεν. ἐν ἀέρι ψυχρῷ, συγκειμένης τῆς λέξεως ἐκ δυοῖν τοῦ λόγου στοιχείων, προθέσεως μὲν τῆς ἐν, ὀνόματος δὲ τοῦ ψύχει. γενήσεται γὰρ ὁ σύμπαρ νοῦς τοιοῦτος, ὡφέλιμόν ἐστι τῇ πολυθέρμῳ φύσει κατὰ θερμὴν ὥραν ἐν ψυχρᾷ κοίτῃ κοιμᾶσθαι, παχυνθήσεται γὰρ οὕτως. εἰκότως δὲ ταῦτα ποιεῖν ἡμᾶς ἐπὶ τῶν πολυθέρμων φύσεων ἐκέλευσεν ὁ Ἱπποκράτης. ἐτοίμως γὰρ οὕσης τῆς θερμῆς φύσεως λεπτύνεσθαι διὰ τὸ

πληθος τῆς ἀπορρόης, ἐὰν καὶ τῆς ὥρας αὐτῇ προγινομένης θερμῆς ἢ κένωσις διπλασιασθῇ, προσέλθῃ δὲ τρίτη τις ἄλλη κένωσις ἐν θερμῷ χωρίῳ καὶ στρωμνῇ θερμῇ κατακειμένου τοῦ ἀνθρώπου, συμβήσεται διαφορηθῆναι καὶ λεπτυνθῆναι τὸ σῶμα τρίτην ὑπομεῖναν κένωσιν. ἐὰν δὲ ἐπὶ ταῖς ἀναγκαίαις σὺν τῇ τ' ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς ὥρας, ἃς οὐκ ἔστι φυγεῖν, ἢ γοῦν τρίτη πρὸς τὸνναντίον ἀχθῇ, οὐ διαφορεῖν, ἀλλ' ἐπέχειν δυναμένη τὰς ἀπορροάς, οὐκ ἂν εἰς ἔσχατον ἀφίκοιτο κενώσεως ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ παχυνθείη μᾶλλον ἢ περ λεπτυνθείη. τῆς γὰρ ψυχρᾶς κοίτης σημαινούσης οὐ μόνον ὑποστορέσματα ψυχρὰ καὶ περιβλήματα, ἅπερ ἐκ σινδόνων πυκνῶν καὶ τριβάκων ἱματίων τε τοιούτων γίνεται, προσέρχεται τι μέγιστον ἕτερον ἐπανόρθωμα τῆς τε κατὰ τὴν ὥραν καὶ τὴν φυσικὴν κρᾶσιν ἀμετρίας, διὰ τῆς εἰσπνοῆς ψυχρᾶς οὕσης ἐμψύχεσθαι τὸ σῶμα. τοῦτο μὲν οὖν ἤδη καὶ πρόσθεν ἡμῖν εἶρητο, πρόσκειται δὲ νῦν τὸ κατὰ τὴν στρωμνὴν, ἵνα πανταχόθεν ἀναψύχεται τὸ σῶμα καὶ τὸ τῆς διαπνοῆς ἀμετρον εἰς συμμετρίαν

ὑγιεινὴν ἐπανάγῃται. τὸ μὲν οὖν ἕτερον μέρος τῆς ῥήσεως τὸ πρότερον οὕτως ἂν μοι δοκεῖ μάλιστ' αἰετὶ ἐξηγήσασθαι. τὸ δ' ὑπόλοιπον ἐνθα φησὶν, ἐν θερμῷ λεπτύνει, σαφὲς ἂν ἦν εἰ τῷ θερμῷ τὸ ἀέρι προσεγέγραπτο, τῆς ὅλης ῥήσεως ἐν τοιαύτῃ λέξει σαφῶς ἂν ἐρμηνευθείσης. τῇ πολυθέρμῳ φύσει ἐν ὥρᾳ θερμῷ κοίτῃ προσελθοῦσα ἐν ἀέρι ψυχρῷ παχύνει, ἐν θερμῷ δ' ἀέρι γινομένη λεπτύνει. κατὰ μὲν οὖν τὰς εὐθείας πτώσεις, οὕτως ἂν μάλιστ' αἰετὶ σαφῶς, ὡς εἶρηται. νυνὶ δ' εἰ καὶ κατὰ δοτικὰς βουληθείμεν ἐρμηνεῦσαι, γένοιτ' ἂν ἡ λέξις τοιαύτη. τῇ πολυθέρμῳ φύσει ἐν ὥρᾳ θερμῇ καὶ τῇ ἐν ἀέρι ψυχρῷ κοίτῃ παχύνεσθαι συμβαίνει, τῇ δ' αὐτῇ τοιαύτῃ ἐν ἀέρι θερμῷ λεπτύνεσθαι συμβήσεται.

Chapter 6.4

Section 6.4.22

Ἀσκησις ὑγιῆς, ἀκορίη τροφῆς, ἀοκνίη πόνων.

Τὸ μήτε ἐμπίπλασθαι μέχρι κόρου μήτε ὀκνεῖν γυμνάζεσθαι, κεφάλαιον ὑγιεινῆς διαίτης εἶναι ὑπέιληφεν.

Chapter 6.4

Section 6.4.23

Ἐν τῷ ἐγρηγορέναι δίψῃ ἐπιπολαίῳ, ὕπνος ἄκος. τῇ δ' ἐξ ὕπνου ἐγρήγορσις ἐνίοις.

Ἐπιπόλαιον δίψαν ἀκουστέον ἐστὶ τὴν πάνυ σμικρὰν, ἥτις οὐτ' ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος οὐτ' ἀπὸ μεγάλης διαθέσεως γίνεται τῶν κατὰ γαστέρα μορίων, ἀλλ' ὡς Ἑρασίστρατος ἔφη, ξηραينوμένων ἢ ἐκθερμαινομένων τῶν τόπων δι' ὧν φέρεται τὸ ὑγρὸν ἐκ τοῦ στόματος τὴν κοιλίαν. ταύτης οὖν τῆς δίψης ἱαμὰ ἐστὶν ὁ ὕπνος ὑγραιομένου τοῦ βάθους, ὡς ἂν εἴσω ρέποντος ἐν τοῖς ὕπνοις τοῦ αἵματος. ἔμπαλιν δὲ τοῖς ἐξ ὕπνου διεγερθεῖσιν, ὅταν ἐπιπόλαιος ἦ δίψα, παύεται ῥαδίως ἐγρηγορόσι, τὸ γὰρ τοιοῦτον δίψος γίνεται, θερμαινομένων ἐνίοτε τῶν μορίων, ὧν

ἔφην Ἑρασίστρατον ἐμνημονεύκεναι. θερμαίνεται δὲ κατὰ τὴν τῶν σιτίων πέψιν ἐν τῇ γαστρὶ. γινομένης γὰρ αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ παραπλησίως τοῖς ἐφομένοις, ὥσπερ ἐκείνοις ἀναφέρεται τι ἀτμὸς θερμὸς, οὕτω συμβαίνει ποτὲ καὶ κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ μάλιστα τοῖς ἀκρατέστερον οἶνον πεπωκόσιν. ἀλλ' ἐὰν ἐγρηγορότων αὐτῶν ἢ γαστήρ κενωθείσα μηκέτ' ἀναπέμψῃ τοὺς ἀτμοὺς, ἢ τ' ἐν τοῖς τεθερμασμένοις μέρεσι θερμασία διαφορηθῇ, παύονται διψῶντες. ἐνιοὶ μέντοι διψῶδεις ἐξ ὕπνου γίνονται, διὰ τὴν τῶν ἐδηδεσμένων ἢ πεπομένων θερμότητα τῆς γαστρὸς ἐκθερμανθείσης, ἥτις οὐ καθίσταται χωρὶς τῆς ἐξωθεν ἐπικουρίας. οὕτως γοῦν οἱ πολλοὶ τῶν ἔθος ἐχόντων ψυχροποτεῖν ὦνηντό ποτε πίνοντες ὕδωρ ψυχρὸν ἐν τοιούτῳ καιρῷ, πρὸ τοῦ λούσασθαι τε καὶ τροφήν προσενέγκασθαι. διὰ τοῦτ' οὖν ἐν τῇ δευτέρᾳ διαφορᾷ τοῦ δίψους προσέθηκε τὸ ἐνίοις. οὐ γὰρ ἅπασιν, ὡς ἐπιδέδεικται, τοῖς ἐξ ὕπνου διψῶσιν ἢ αὐτὴ διάθεσις γίνεται. ταύτην δ' οἱ τε

παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν ἐπίστανται τὴν γραφὴν, ἐν τε τοῖς ἀκριβέσιν ἀντιγράφοις εὐρίσκεται.

Chapter 6.4

Section 6.4.24

Αὐθις οἷσι πλεῖστον τὸ θερμὸν μεγαλοφωνότατοι· καὶ γὰρ ψυχρὸς ἀὴρ πλεῖστος. δυοῖν δὲ μεγάλων μέγала καὶ τὰ ἔγγονα γίνεται.

Προεῖπον ἄρτι τῆς ῥήσεως ταύτης τὴν γραφὴν τὴν ἀρχαίαν οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἐν οἷσι πλεῖστον τὸ θερμὸν ἐκεῖνοι τῶν ἐξηγητῶν ὅσοι τοῦ τέλους τῆς προτέρας ἀφείλοντο τὸ ἐνίοις. λέγωμεν οὖν ἤδη περὶ τῆς κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν ἀληθείας. οἷς γὰρ πλεῖστόν ἐστι τὸ θερμὸν ἐν τῇ καρδίᾳ δηλονότι, ταύτην γὰρ ἐδείξαμεν οἶον ἐστίαν εἶναι τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ τὸν εἰσπνεόμενον ἀέρα πλεῖστον εἶναι·

καὶ γὰρ καὶ τοῦτ' ἐδείχθη κατὰ τὸ περὶ χρείας ἀναπνοῆς. εἰ δ' ἐστὶ πλεῖον τὸ θερμὸν

ταῖς τοιαύταις φύσεσιν, εἰσπνεῖται τε καὶ πάλιν ἀντεκπνεῖται. διὰ τοῦτ' εἰ τὴν φωνὴν ἐροῦμεν γίνεσθαι μεγάλην, ἀδιορίστως ἀποφηνάμενοι σφαλῆσόμεθα. δέδεικται γὰρ ἐν τοῖς περὶ φωνῆς ὑπομνήμασι ἀδύνατον εἶναι γενέσθαι τὴν φωνὴν μεγάλην, ἄνευ τοῦ πολὺν ἀέρα ταχέως ἐκπνεῖσθαι. γίνεται δὲ τοῦτο τῆς τραχείας ἀρτηρίας καὶ τοῦ λάρυγγος εὐρέων ὑπαρχόντων. ἐὰν δὲ καὶ ὁ θώραξ ὅλος ἢ μέγας, οὐ μόνον μεγαλοφώνους ἐργάζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ πλεῖστον φωνεῖν δυναμένους, ὥσπερ οἱ κήρυκες, ὅταν τὸν καλούμενον πόδα λέγουσιν. ἐπεὶ τοίνυν ἢ τε καρδία εὐρύνεται τε καὶ αὐξάνεται κατὰ τὴν ἐν τῇ μήτρᾳ διάπλασιν εὐθέως ἐξ ἀρχῆς, ἐφ' ὧν ἐστὶ τὸ ἐμφυτον θερμὸν πλεῖστον, ἀνάλογον δὲ ταύτῃ καὶ ὁ θώραξ, ὡς τὸ πολὺ μέγας γίνεται καὶ τούτῳ πάλιν ἐξ ἀνάγκης ἔπεται τοῦ πνεύμονος μέγεθος, ὃ πάλιν ἀκολουθεῖ τὸ τῆς τραχείας ἀρτηρίας ὡς τὸ πολὺ καὶ ταύτῃ τὸ τοῦ λάρυγγος. εἰκότως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμβαίνει τοὺς πολυθέρμους φύσει μεγαλοφώνους

ὑπάρχειν. εἰ γὰρ δὴ πάντῃ τε καὶ πάντως ἀνάλογον τῷ μεγέθει τῆς καρδίας ὁ θώραξ ἡϋξάνετό τε καὶ οὐ παρενέπιπτε ποτε μοχθηρὰ διάπλασις, οὐκ ἂν ὡς τὸ πολὺ τοὺς πολυθέρμους ἔφην γενέσθαι μεγαλοφώνους, ἀλλὰ διὰ παντός. οὐ μὴν οὐδ' ὥσπερ ἀνάλογον τῷ θώρακι τὸ μέγεθος αἰεὶ τοῦ πνεύμονος εὐρίσκεται, οὕτω καὶ τῷ τούτου μεγέθει τὰ τρία γένη τῶν κατ' αὐτὸν ἀγγείων ἀνάλογον αὐξάνεται. φαίνεται δὲ κἂν ταῖς ἀνατομαῖς τῶν ζώων οὐκ ἀκριβῶς ἢ ἀναλογία φυλαττομένη. ἀλλ' ἐν μὲν δὴ τούτοις τοῖς μορίοις ὀλίγον τι τὸ μὲν ὑπερβάλλον εὐρίσκεται, τὸ δὲ ἐλλείπον. ἀξιόλογον δ' ἐν τῇ καρδίᾳ πρὸς τὸν θώρακα καὶ τουτέστι τὸ μάλιστα ποιοῦν τοῖς ἐπίσης θερμοῖς ἀνθρώποις ὀλιγάκις διαφορὰν ἀξιόλογον ἐν τῷ τῆς φωνῆς μεγέθει. ὁ μὲν οὖν Ἱπποκράτης τῷ πλήθει τοῦ ἀέρος ἀναφέρει μόνῳ τὸ μέγεθος τῆς φωνῆς. ἔστι δ' οὔτε μόνον οὔτε πρῶτον ἀξίωμα τοῦτο τῶν τὴν φωνὴν μεγάλην ἐργαζομένων αἰτίων. ὕλη γὰρ ἐστὶ μεγάλης φωνῆς ὡς ἐν τοῖς περὶ τούτων ὑπομνήμασιν ἐδείχθη.

Chapter 6.4

Section 6.4.25

Οἱ θερμοκοῖλιοι, ψυχρόσαρκοι καὶ λεπτοὶ, οὔτοι ἐπίφλεβοι καὶ ὀξυθυμότεροι.

Ὅτι διττὸν οἶδε κατὰ τὸ σῶμα ζώων τὸ θερμὸν ὁ Ἱπποκράτης, ἕτερον μὲν ὅπερ αὐτὸς ἐμφυτον ὀνομάζει, τὴν οὐσίαν ἔχον ἐν αἵματι τε καὶ ἐν τοῖς ἐναίμοις σπλάγχνοις, ἕτερον δὲ δριμὺ καὶ δακνῶδες καὶ πυρῶδες, ἐν ᾧ γένει καὶ ὁ πυρετός ἐστίν, ἐν πολλοῖς ἤδη τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ δέδεικται. γέγραπται δέ μοι καὶ καθ' ἐν ὑπόμνημα τελέως περὶ τοῦδε, καθ' ὃ τὴν ἐπιγραφὴν ἐποίησάμην, ὅτι μηδὲν ἡμάρτηται κατὰ τὸν ἀφορισμὸν, οὔ ἢ ἀρχὴ τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἐμφυτον θερμὸν. ἀπολογοῦμαι δ' ἐν αὐτῷ ὑπὲρ τοῦ Ἱπποκράτους, λύων τὰ Λύκου πρὸς

τὸν ἀφορισμὸν ἐγκλήματα καὶ δεικνὺς διὰ τὴν τῶν ἀρίστων δογμάτων ἄγνοιαν ἐπηρεάζοντα τῷ Ἱπποκράτει τὸν Λύκον. ἀλλὰ

ταύτης γε τῆς θερμασίας τὴν διαφορὰν οὔτε Λύκος οὔτε ἄλλος τις ἢ Ἐρασιστράτειος ἢ Ἡροφίλειος ἢ ἐμπειρικός ἐγίνωσκε καὶ διὰ τοῦτο κακῶς ἐξηγήσαντο πάμπολλα τῶν ὑφ' Ἱπποκράτους γεγραμμένων. οὐ μὴν τοὺς γε Ἱπποκρατεῖους ἄνδρας ἐχρῆν ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν δογμάτων αὐτοῦ τὰς ἐξηγήσεις ποιουμένους, ὡς μιᾶς οὔσης τῷ γένει τῆς ἐν τοῖς ζώοις θερμασίας. ἀλλ' ὅταν ἀκούσωσιν ἢ Ἱπποκράτους ἢ τινος ἄλλου θερμοκοιλίου ὀνομάζοντός τινος, ἐπισκέψασθαι βέλτιον ἢ ὅπως εἴρηται τοῦνομα, πότερον τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἐν τῇ γαστρὶ δαψιλὲς ὑπάρχειν ἀποφνημαμένου τοῦ τὴν λέξιν εἰπόντος ἢ γράψαντος ἢ τὸ ἕτερον, ὃ πολλάκις μὲν ἐπικτήτον, ἐνίοτε δ' οὐ φύσει, καὶ ποτε καὶ παρὰ φύσιν ὀνομάζομεν, ὃ θερμῷ τοὺς θερμότερους συμβέβηκε δακνῶδη τε καὶ θερμὴν ἔχειν τὴν ἀναπνοὴν καὶ διὰ τοῦτο πυρέττειν εὐθέως, ἐπειδὴν τύχη τὸ δέρμα στεγνῶθῃ ὡς οἱ γε τὸ ἕτερον θερμὸν ἔχοντες πλεῖστον, ἐπισχεθείσης τῆς διαπνοῆς, πληθωρικώτεροι μὲν γίνονται, πυρετῷ δ' οὐχ ἀλίσκονται. διὰ ..... καὶ τοίνυν καὶ ὅτε κατὰ τὴν γαστέρα

τουτὶ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεονάζον ἀρίστας ἐργάζεται τὰς πέψεις τῶν σιτίων, ὡς αὐτὸς ἐν ἀφορισμοῖς ἐδήλωσεν εἰπὼν, αἱ κοιλῖαι χειμῶνος καὶ ἥρος θερμόταται φύσει καὶ ὕπνοι μακρότατοι. ἐν ταύτησιν οὖν τῆσιν ὥρησιν καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πολὺ, τροφῆς οὖν πλείονος δεῖται, σημεῖον αἱ ἡλικίαι καὶ οἱ ἀθληταί. καθάπερ οὖν τῶν τοιούτων κοιλιῶν ἐστὶ γνώρισμα τὸ πέττειν ἀμέμπτως τὰς τροφάς, οὕτως τῶν ψυχροτέρων μὲν τὸ εἰς ὀξύτητα τρέπειν, τῶν θερμότερων δ' εἰς κνισώδη ποιότητα. τοῖς μὲν οὖν καλῶς πέττουσι τὰ σιτία τὸ θ' αἷμα χρηστὸν ἐστὶ καὶ σύμμετρος ἔπεται σάρκωσις ἢ καὶ πλείων ἐνίοτε τοῦ δέοντος, ὅταν ἀργότερον αὐτοῖς διαιτωμένοις καὶ λουομένοις, τὸ δ' ἦττον εἰς εὐσαρκίαν τῇ τοῦ σώματος ἔξει. ἐπειδὴν δὲ φθάσῃ πλῆθος ἀθροισθῇ, εἰς νόσους ἐμβάλλει ὅλον τὸ σῶμα. τοῖς δὲ διὰ τὴν δυσκρασίαν τῆς γαστρὸς ἀπεπτοῦσί τε καὶ διαφθεύουσιν εἰς καπνώδη καὶ κνισώδη ποιότητα τὰ σιτία μοχθηρὸν μὲν ἀθροίζεται κατὰ τὰς φλέβας αἷμα, μοχθηρὰ δὲ ἡ

τοῦ σώματος ὅλου γίνεται θρέψις. ἐπὶ τούτων οὖν ἀκούειν σε χρή τοῦ προκειμένου λόγου. τῷ μὲν γὰρ ἥπατι καὶ τῇ καρδίᾳ τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχει πολὺ, ταῖς σαρκὶ δὲ ἐκ τοῦ αἵματος ἐπείσέρχεται, καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκαῖόν ἐστι ψυχρὰς αὐτὰς εἶναι κατὰ τὰς τοιαύτας φύσεις τῶν σωμάτων, ὅποια καὶ νῦν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης, ὡς ἂν μὴ χορηγουμένης αἷμα δαψιλὲς, ἀλλ' ὀλίγον τε καὶ μοχθηρὸν. ἀμφοτέρω γὰρ γίνεται τοῖς δυσκράτοις τὴν γαστέρα κατὰ τὴν πυρώδη θερμασίαν, ὑπέρχεσθαι μὲν τὰ σιτία διαφθειρόμενα καὶ διὰ τοῦτο ὀλίγης ἐξ αὐτῶν ἀπολαβεῖν τὸ σῶμα τροφῆς, εἶναι δὲ καὶ αὐτὴν ταύτην οὐκ ἀγαθὴν διὰ τὸ μὴ πεπέφθαι καλῶς. οὐ γὰρ οἷόν τε γεννηθῆναι χρηστὸν αἷμα κατὰ τὸ ἥπαρ τε καὶ τὰς φλέβας, ἀπεπτηθέντων τε καὶ διαφθαρέντων ἐν τῇ γαστρὶ τῶν σιτίων. εἰ μὲν οὖν

ὀλίγον, οὐ μὴν μοχθηρὸν ἦν τὸ κατὰ τὰς φλέβας αἷμα, συνέβαινεν ἂν ἐλκύσαι αὐτὸ τὰς σάρκας, αὐτὰς μὲν ἦττον τρέφον, ἐκκενοῦν δ' ἐκείνας, ὥς συνεστάλθαι τε καὶ φαίνεσθαι μόγις- ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον ὀλίγον, ἀλλὰ καὶ μοχθηρὸν

ἐστίν, οὐδὲ τόθ' ἐλκύσουσι, κἂν δέωνται, καθάπερ οὐδ' ἡμεῖς αὐτοὶ προσιέμεθα τὰ κεκνισωμένα καὶ τινὰς ἐτέρας μοχθηρὰς ἔχοντα ποιότητας ἐδέσματα, κἂν πάνυ σφόδρα τροφῆς ὀρεγόμεθα. καὶ γὰρ καὶ ἡ ὀρεξις αὐτῇ παύεται γευσσαμένων ἡμῶν τοιούτου σιτίου. κατὰ τοῦτ' οὖν αἱ σάρκες ἐκ τῶν φλεβῶν ὀλίγον ἔλκουσιν εἰς τρέψιν αὐτὸ τὸ ἀναγκαιότατον, ὥς κατὰ βραχὺ χρόνῳ πλείονι κατὰ τὰς φλέβας ἀθροίζεσθαι μοχθηρὸν αἷμα. καὶ διὰ τοῦτ' ἐν ταῖς φλεβοτομίαις οὐκ ἂν ἴδοις ποτὲ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων ἐρυθρὸν αἷμα ῥέον, ἀλλ' ὥς ἂν εἴποι τις ἐτέραν ἔχον χροῖαν εὐρίσκεται τοῦτο, εὐθύς δὲ καὶ δυσῶδες. καὶ εἰ ἐκ πολλοῦ χρόνου μὴ εἷη κεκενωμένος ὁ ἄνθρωπος, μέλαν φαίνεται τὸ αἷμα τὸ κατὰ τὴν φλεβοτομίαν ἐκκενούμενον, ἄλλοτ' ἄλλην ἔχον ἐν πάχει τε καὶ λεπτότητι σύστασιν, ἐνίοτε μὲν ὀρρώδες καὶ λεπτότερον, ἐνίοτε δὲ παχύτερον ὥσπερ δὴ καὶ λίαν παχὺ καὶ μέλαν φαίνεται ποτε, παραπλήσιον ὑγρᾷ πίττῃ. ταῦτ' οὖν ἅπαντα τὰ νῦν ἐπικεφαλαίως εἰρημένα

κατ' ἄλλα μὲν τινὰ τῶν εἰρημένων ὑπομνημάτων καὶ μάλιστα τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου τελέως ἐξείργασται, νυνὶ δὲ διὰ συντόμων εἴρηται παραλείμενα τοῖς ἐξηγηταῖς. εἰώθασιν γὰρ πλεονάζειν μὲν ἐν τοῖς ἀχρήστοις, ἐκλείπειν δ' ἐν τοῖς χρησιμωτάτοις. ἐγὼ γοῦν ἐπειδὴ πάνυ χρήσιμός ἐστιν ὁ προκειμένος λόγος, ἀναλαβὼν αὐτὸν ἐπὶ κεφαλαίων αὐθις ἐρῶ, συνάψας τῇ τῆς προκειμένης ῥήσεως ἐξηγήσει. θερμοκοιλίους μὲν ἡγητέον αὐτὸν λέγειν, οὐχ ὥσπερ τοὺς παῖδας εἶπε καὶ τοὺς ἀθλητὰς πολὺ τὸ ἔμφυτον ἔχειν θερμὸν, οὐδ' ὥς ἐν χειμῶνι τὰς κοιλίας τῷ φυσικῷ θερμοτάτας θερμῷ ὑπάρχειν, ἀλλ' ὥς τὸ δακνῶδες τε καὶ μοχθηρὸν θερμὸν οὐκ ὀλίγον ἔχοντας ἐν τῇ δυσκράτῳ γαστρί. τοὺς τοιούτους δὲ ψυχροσάρκους εἰκότως ὠνόμασεν, ἀτροφοῦντας ἀπορία χρηστῆς τε ἅμα καὶ δαψιλοῦς τροφῆς, ἦν ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν αἵματος ἔχουσιν ἐν τοῖς εὐκράτοις σώμασιν. ἔπεται δὲ τῇ τοῦ αἵματος ἐνδείᾳ ψυχρὰς γίνεσθαι τὰς σάρκας, ἐπίκρητον δὴ τὴν θερμασίαν ἐξ αἵματος ἐχούσας,

οὐκ οἰκείαν, οὐδ' ἔμφυτον ὥς ἥπαρ τε καὶ καρδία. λεπτοὶ δὲ ἐξ ἀνάγκης οὗτοι γίνονται διὰ τὴν ἐνδειαν τῶν σαρκῶν, ὧν αἱ μειώσεις τε καὶ αὐξήσεις εἰς λεπτότητα καὶ παχύτητα τὸ σῶμα προάγουσι. λέγει δὲ τοὺς αὐτοὺς τούτους ἐπιφλέβους ὑπάρχειν ὥσπερ εἰ καὶ οὕτως εἶπε· τοῖς τοιούτοις ἐπιφανεῖς αἱ φλέβες εἰσὶ, τουτέστιν ἐκκείμεναι, ὥς ἂν αὐταὶ γε πλήρεις αἵματος οὔσαι καὶ γεγυμνωμέναι διὰ τὴν ἐνδειαν τῶν σκεπουσῶν αὐτὰς σαρκῶν. ἀλλὰ καὶ ὀξυθυμότερους αὐτοὺς εἶναί φησι, οὐχ ἀπλῶς ὀξυθύμους ἢ υπερβολικῶς ὀξυθυμοτάτους, ὅπερ ἂν ἐπαθον εἰ τὸ κατὰ τὴν καρδίαν θερμὸν ἦν πάμπολυ. τὸ δ' ἐν τῇ γαστρὶ τῇ κακώσει τοῦ στόματος αὐτῆς ὀξυθυμότερους ἐργάζεται. δέδεικται γὰρ ὥς καὶ τοῦτο τὸ μῦθον ἑαυτῷ συνδιατίθησι τὴν ψυχὴν, ἀργαλεωτέρους μὲν ἐργαζόμενον εἰς τὸ νοῆσαι καὶ πρᾶξαι, καθ' ὃν ἂν χρόνον ἑαυτοῦ γένηται

ψυχρότερον. ἐτοιμοτέρους δὲ καὶ ὀργιζομένους ἐπὶ μᾶλλον θερμανθέν, οὐ τῇ κατὰ φύσιν δηλονότι θερμασίᾳ, τῇ δ' ἐπικτήτῳ τε καὶ παρὰ φύσιν, περὶ ἧς ὁ λόγος ὁδε σύμπας

ἡμῖν διήνυται. τοῖς δ' Ἱπποκρατεῖους μὲν ἑαυτοὺς ὀνομάσασιν, ἀγνοοῦσι δὲ τὰ κυριώτατα δόγματα τῆς Ἱπποκράτους τέχνης, οἷς καὶ τὰ διὰ τῆς ἐμπειρίας φαινόμενα μαρτυρεῖ, μέμψασθαι δίκαιον, οὐχ ὥς ἡμεῖς εἰρήκαμεν, ἀλλ' ἐτέρως ποιησαμένοις τὴν ἐξήγησιν. οἶονται γὰρ ἐπὶ τῶν θερμότερων κοιλιῶν τὰ τοῦ συμφύτου θερμοῦ ῥέπειν εἰς τὸ βάθος, ἀπολείπειν δὲ τὰ ἐκτὸς μέρη, καὶ διὰ τοῦτο ψυχροσάρκους ἐργάζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους. ἀλλ' αἱ τοιαῦται ῥοπαὶ κατὰ μὲν τὰς ὥρας καὶ τὰς χώρας καὶ ὅλως τὰς καταστάσεις τοῦ περιέχοντος καὶ ἐγρηγόρσεις τε καὶ ὕπνους γίνονται, καθάπερ γε κἂν τοῖς ψυχικοῖς πάθεσι, λύπαις καὶ φόβοις, ἡδοναῖς τε σωματικαῖς καὶ χαραῖς ψυχικαῖς. οὕτε δὲ φυσικὴ κατασκευὴ σώματος οὐθ' ἡλικία ἐργάζεται τοιαύτην μετὰστασιν ἐμφύτου θερμασίας, ἀλλ' εἰσὶν, ὥς κἂν τοῖς ὑγιεινοῖς ἐδείχθη, μοχθηραὶ κατασκευαὶ σώματος, ἓνα μὲν ἐν ὅλῳ τῷ ζῳῳ δυσκρασίαν ἔχουσαι, τινὲς δ' ἐν τῇ τῶν μορίων ἀνωμάλῳ κατασκευῇ, καθάπερ καὶ ἡ κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν εἰρημένη, περὶ τῶν ἐν μοχθηρᾷ καταστάσει

τὴν κοιλίαν ἐχόντων, οὐκ ἐν ἀρίστη καθάπερ, αἱ τὸ ἐμφυτον ἔχουσαι θερμὸν πολὺ. καὶ διὰ τοῦτο εἰς εὐσαρκίαν συντελοῦσαι τὰ μέγιστα καὶ παχύνουσι τὴν ἔξιν, οὐ καθαιροῦσι καὶ λεπτύνονται ταῖς δυσκράτοις ὁμοίως.

Chapter 6.4

Section 6.4.26

Αὐχμῶν ἐπὶ γῆς, οἰωνῶν γένος εὐθενεῖ.

Οἱ γὰρ ὄρνιθες, ὥς ἂν ξηρότεροι τὴν κρᾶσιν ἡμῶν ὄντες, ἐν τοῖς αὐχμοῖς ὑγιαίνουσι μᾶλλον. ἴσμεν δὲ καὶ τροφαῖς αὐτοὺς ξηροτέραις ὀλίγῳ τε ποτῷ χρωμένους, οὐχ ὥσπερ οἱ σύες ὕδατι συνεχῶς λούεσθαι ποθοῦντες, ἐμπύπασθαι τε συνεχῶς οὐκ ὀλίγου ποτοῦ.

Chapter 6.4

Section 6.4.27

Τράγος ὁκότερος ἂν φανῇ ἔξω ὄρχης, ἣν μὲν δεξιὸς, ἄρρην, εὐώνυμος δὲ θῆλυ.

Ἐν τῇ μεταβολῇ τῆς τῶν παιδων ἡλικίας εἰς τὴν τῶν μειρακίων, ὥσπερ ἡ τε τοῦ σπέρματος αὐτοῖς γένεσις ἄρχεται καὶ τριχῶν τῶν ἐπὶ τοῖς αἰδοίοις, οὕτω καὶ ἡ τῶν ὄρχεων αὐξήσις ἀθρόα, καθάπερ γε ταῖς παρθένους

ἡ τῶν τιτθῶν ἅμα τῇ τῶν καταμηνίων φορᾷ. τηνικαῦτα τοίνυν καὶ ἡ τῆς φωνῆς γίνεται μεταβολὴ τοῖς ἄρρεσι μάλιστα, πρότερον γὰρ ὄντες ὀξύφωνοι, τελέως μὲν ἡβήσαντες ἀποτελοῦνται βαρύφωνοι, κατὰ δὲ τὸν μεταξὺ χρόνον οἶονεὶ βραγχώδης αὐτοῖς ἡ φωνὴ γίνεται. διὰ τί μὲν οὖν ἐπιφαίνεται ταῦτα πάντα κατὰ τὴν εἰρημένην ἡλικίαν, ὁ παρῶν οὐ χρήζει λόγος ἀναζητεῖν· ὅτι δ' ἐπιφαίνεται ταῦτα πάντα καὶ ἡ ἐμπειρία δείκνυσιν, ὥσπερ γε καὶ ὅτι τῶν ὄρχων εἰ μὲν ὁ δεξιὸς πρότερον εἰς ὄγκον ἀρθείη, τὰ τοιαῦτα μειράκια τελεωθέντα καὶ ἀνδρωθέντα παῖδας ἄρρενας ἰσχύει μᾶλλον ἢ περ θηλείας. εἰ δ' ὁ ἀριστερὸς ἔμπαλιν, οὕτω δὲ καὶ περὶ τῆς μήτρας φρονεῖ. κατὰ γοῦν τοὺς ἀφορισμοὺς ἔγραψεν, ἔμβρυα τὰ μὲν ἄρρενα ἐν τοῖς δεξιῷ, τὰ δὲ θήλεια ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσι μᾶλλον. ἅπερ

οὖν εἴρηται μοι περὶ τοῦδε κατὰ τὴν τῶν ἀφορισμῶν ἐξήγησιν, ἐπὶ τὸν ἐνεστώτα μετοίσεις λόγον, αἰτίας μιᾶς οὕσης κοινῆς, ἐπὶ τε τῶν ἄρρένων καὶ τῶν θηλειῶν δι' ἣν τὰ μὲν ἀριστερὰ μέρη τῶν θηλειῶν ἐστὶ γεννητικά, τῶν δ' ἄρρένων τὰ δεξιὰ. λέλεκται δὲ περὶ τούτου κἂν τοῖς περὶ χρεῖας μορίων.

Chapter 6.4

Section 6.4.28

Ὁφθαλμοὶ ὡς ἂν ἰσχύωσιν, οὕτω καὶ γυῖον καὶ χροὴ ἐπὶ τὸ κάκιον ἢ βέλτιον ἐπιδίδωσιν.

Εὐδηλον δὲ ὅτι προσυπακοῦσαι χρὴ τὸ ὡς ἂν ἰσχύος τε ἔχωσιν, ὅπερ ἔνιοι καὶ προσέγραψαν. ἡ γοῦν διάνοια τῆς ῥήσεως, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ κάλλιστά τις ἐξηγήσασθαι, παραλιπὼν τὴν μοχθηρῶς εἰρημένην τοῖς πλείστοις, ἢ δ' ἂν μάλιστα γένοιτο· ἡγοῦμαι τὸν Ἱπποκράτην διδάσκειν ὅπως ἂν τις ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν διαγινώσκῃ περὶ τῆς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι διαθέσεως. ἐπεὶ δὲ μάλισθ' οὗτοι τὴν βεβαιωτάτην

ἐνδείκνυνται διάγνωσιν, ἐπὶ γοῦν τῶν λειποθυμησάντων ἢ ἄλλως ἐκλυθέντων τὴν δύναμιν οὕτε θεασάμενος χεῖρά τις ἢ σκέλος ἢ τοῦ προσώπου τᾶλλα μόρια χωρὶς τῶν ὀφθαλμῶν ἐξευρεῖν τι δυνήσεται, περὶ τῆς κατὰ δύναμιν ἀρρώστιας τε καὶ ῥώμης, ὥσπερ εἰ τοὺς ὀφθαλμοὺς θεάσαιτο, προδήλως γὰρ ἐν αὐτοῖς εὐτονία τε καὶ ἀτονία φαίνεται, τινῶν μὲν οὖν ὀξυδερκότων ἀναπεπταμένων τῶν βλεφάρων, ἐνίων δὲ μηδὲ διοῖσαι τελέως αὐτὰ δυναμένων. καὶ ἡ χροὰ δ' αὐτῶν καὶ ὁ ὄγκος ἐνδείκνυται τι περὶ τῆς δυνάμεως. ἀρρώστουσης μὲν γὰρ αὐτῆς οἱ ὀφθαλμοὶ κοῖλοι τε καὶ αὐχμηροὶ καὶ κακόχροοι φαίνονται. ῥωσθείσης δ' εὐχροοῦσι τε καὶ εἰς ὄγκους αἴρονται καὶ στιλπνὴν ἔχουσιν ὑγρότητα. ταῦτα μὲν οὖν ἐναργῶς φαίνεται γινόμενα καὶ χωρὶς τοῦ τὴν αἰτίαν ἐπίστασθαι, δι' ἣν γίνεται. δῆλη δὲ καὶ ἡ αἰτία τοῖς ἐπισταμένοις ὁποῖα ἐστὶν ἡ φύσις τῶν ὀφθαλμῶν, ὅπερ ἐν ἄλλοις τε καὶ τοῖς ὀπτικοῖς λόγοις ἀπεδείξαμεν, ὡς αὐγοειδὲς πνεῦμα ψυχικὸν ἐξ ἐγκεφάλου πλεῖστον εἰς ὀφθαλμοὺς παραγίνεται. τοῦτ'

οὖν ὅταν ἄρρωστον ἢ ὀλίγον ᾗ, κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς τὰ ἄρτι λελεγμένα συμπτώματα συμβαίνουσι καὶ ἡ χροίη δέ, φησί, τουτέστι τὸ χρῶμα, μεταβάλλει πρὸς τὸ βέλτιον ἢ χεῖρον. εὐδηλον δὲ εἶτε περὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἔτι ποιεῖται τὸν λόγον εἶτε περὶ τῆς καθ' ὅλον τὸ σῶμα χροίης, ἐκάτερον γὰρ αὐτῶν ἀληθές ἐστι, τῶν μὲν ὀφθαλμῶν ὥσπερ ἰσχὺν καὶ ἀσθένειαν, οὕτω καὶ εὐχροίαν τε καὶ δύσχροιαν ὑπαλλαττομένων, ἀκολουθοῦσης δὲ τούτοις καὶ τῆς καθ' ὅλον τὸ σῶμα διαθέσεως. ἐὰν μὲν γὰρ εὐχροῶσιν οἱ ὀφθαλμοί, τὸ γυῖον ὑγιεινῶς ἔχειν δηλοῦσι, τουτέστι τὸ σῶμα ὅλον. κακόχροιαν δὲ τινα ἔχοντες καὶ εὐθύς τὸ πᾶν βεβλάφθαι δηλοῦσι. θάττον δὲ τῶν ἄλλων μορίων ἐν ὀφθαλμοῖς ἢ μεταβολὴ φαίνεται τῶν χρωμάτων διὰ τὸ καθαρὸν τε καὶ λαμπρὸν αὐτῶν, οὐ μόνον δὲ τοῦτο δύναται σημαίνειν ἢ λέξις, ἀλλὰ τὴν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολὴν τῆς χροίας ἔπεσθαι τοῖς κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν σημείοις. ἀπὸ μὲν οὖν τῶν ὀφθαλμῶν οὕτως ἢ διάγνωσις ἐφ' ὅλον τὸ σῶμα μετάγεσθαι δύναται, καθ' ἑαυτὴν δὲ τὴν λέξιν ἐξηγεῖσθαι δυνατόν

ἄνευ τῶν ὀφθαλμῶν, ἐὰν συνάπτῃ τις αὐτῇ τὴν ἐπιφερομένην. ἐξῆς οὖν ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς οὕτως αὐτὴν ἐξηγήσομαι.

Chapter 6.4

Section 6.4.29

Καὶ χροίη ἐπὶ τὸ κάκιον ἢ βέλτιον ἐπιδίδωσι. δίκαιον δὲ ὡς ἂν ἔχη ἡ τροφή, οὕτω καὶ τὸ ἔξω ἔπεσθαι.

Τὴν χροάν ἀνάλογον τῇ τροφῇ, τουτέστι τῷ αἵματι, πρὸς τὸ κάκιον ἢ βέλτιον ἐπιδιδόναι φησί. αἷμα δὲ λέγει νῦν ὅλον τὸν ἐν τοῖς ἀγγείοις χυμὸν, ἐν ᾧ καὶ φλέγματός τε καὶ χολῶν καὶ ἰχώρων περιέχεται. τοῦτο γὰρ ἁμεινόν τε καὶ χεῖρον γίνεται. τὸ δ' ἐν αὐτῷ περιεχόμενον, ὃ κυρίως αἷμα λέγεται καὶ κατὰ τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ τὸ σύμπαν ὀνομάζεται, μοχθηρὸν εἶπεῖν ἀδύνατον, ὥσπερ οὐδ' ἄλλην τινὰ χροάν ἔχον, ὅτι μὴ τὴν ἐρυθράν.

Chapter 6.4

Section 6.4.30

Σημεῖα θανατώδεα ἀνὰ δέρμα, θερμὸς ἀτμός. πρότερον δὲ ρίς ψυχρὸν πνεῦμα ἀφίησιν.

Ἐάν τε κατ' αἰτιατικὰς πτώσεις γεγραμμένον ᾗ, θερμὸν ἀτμόν, ἐὰν τε κατ' εὐθείας θερμὸς ἀτμός, ἐκατέρως δὲ προσυπακούεται. βούλεται γὰρ ὁ νοῦς τῆς λέξεως εἶναι τοιοῦτος, ἐκ τῶν θανατωδῶν σημείων ἐστὶ καὶ ταῦτα, θερμὸν ἀτμόν ἐκκενοῦσθαι διὰ τοῦ δέρματος ἐπὶ προηγησαμένῳ ψυχρῷ πνεύματι κατὰ τὴν ἐκπνοήν. εἰ δὲ καὶ κατ' εὐθείας πτώσεις

θέλεις ἐρμηνεύσαι τὴν αὐτὴν διάνοιαν, οὕτως ἂν εἴποις, μάλιστα σημεῖα θανατώδη, διὰ τοῦ δέρματος θερμὸς ἀτμὸς ἐκκενούμενος ἐπὶ προηγησαμένῳ ψυχρῷ πνεύματι κατὰ τὴν ἐκπνοήν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν αὐτὸ τῆς ψυχρᾶς ἐκπνοῆς, ὅτι τῶν ὀλεθριωτάτων ἐστὶ καὶ κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἶρητο κατὰ τήνδε τὴν λέξιν, ψυχρὸν δὲ ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος ὀλέθριον

κάρτα ἤδη γίνεται. νυνὶ δὲ προσέθηκέ τι σύμπτωμα τοῖς οὕτως ἔχουσιν, οὐκ αἰεὶ γινόμενον. ἐκρεῖ γὰρ ἀτμὸς θερμὸς ἀθρόως ἐκ τοῦ δέρματος, ἀλλ' οὔτε πᾶσιν, ὡς ἔφην, οὔτ' ἐν παντὶ καιρῷ καὶ ταῦτ' ἐχρῆν διδάσκειν τοὺς ἅ μὴ δεῖ φλυαροῦντας ἐξηγητάς. ἐπ' ἐκείνων γὰρ μόνων εὐρήσεις τὸ τοιοῦτον γινόμενον, ἐφ' ὧν προηγήσατο τοῦ θανάτου θερμότητος πυρετὸς ἐκφύξας τὸ τῆς καρδίας σῶμα καὶ διὰ τοῦτο καταψύξας αὐτὴν ἐπὶ τῇ τελευτῇ. λυθέντος οὖν τοῦ ζωτικοῦ τόνου, νεκρουμένης τῆς καρδίας, ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ἰδρώτων γίνονται συγκοπτικοί, περιουσίας ὑγρῶν οὔσης κατὰ τὸ σῶμα. τοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ διακαοῦς πυρετοῦ προεξηρασμένοις ἀντὶ τῶν ἰδρώτων ἀτμὸς θερμὸς ἀπτομένῳ σοι φανεῖται διαπνεόμενος, οὐ μὴν οὐδ' οὕτως ἐν παντὶ καιρῷ τοῦ νοσήματος, ἀλλ' ὅποτε τῷ χρόνῳ προήκοντι καταψύχεται τὸ δέρμα, κενωθείσης τῆς ἀτμώδους οὐσίας, ἣτις ὑπὸ τοῦ διακαοῦς πυρετοῦ λεπτυνομένων τῶν χυμῶν ἡθροιστο κατὰ τὸν νοσοῦντα χρόνον. οὐ γὰρ δὴ κατ' ἐκείνόν γε τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ συμβαίνει νεκροῦσθαι τὴν καρδίαν,

οἷόν τε γεννηθῆναι μὴ ὅτι θερμὸν ἀτμὸν, ἀλλὰ μηδὲ ψυχρὸν ἢ χλιαρόν. ἅπαντα μὲν οὖν καρδία πλησίον τοῦ θανάτου ψυχρὰν ἴσχει δυσκρασίαν, οὐ μὴν ἐν ἀπάσῃ γε νόσῳ θανατῶδει τοιαύτη διὰ παντός ἐστιν, ἀλλ', ὡς εἶρηται, θερμωτάτῃ πολλάκις ἐν τοῖς περικαεστάτοις. ὅταν οὖν νοσῇ ψυχρὰν δυσκρασίαν ἢ καρδία, τὸν θερμὸν ἀτμὸν οὐκ ἂν εὖροις ἐκκενούμενον, ὅταν ἐγγὺς τοῦ θανάτου γενόμενος ὁ κάμνων ἄρξηται ψυχρὸν ἐκπνεῖν, οὐδὲ προλελέπτυνται τοῖς οὕτως ἔχουσι τὰ ὑγρά, μήτε πυρετὸν διακαῇ πυρέξασι μήτε χυμοὺς ἔχουσι χολώδεις, θερμοὺς μὲν τῇ κράσει, λεπτοὺς δὲ τῇ συστάσει. ἐν γὰρ ταῖς ψυχραῖς δυσκρασίαις οἱ φλεγματώδεις καὶ ὡμοὶ καὶ παχεῖς καὶ ὅλως ψυχροὶ χυμοὶ πλεονάζουσιν, οὐχ οἱ χολώδεις καὶ θερμοὶ καὶ λεπτοί.

Chapter 6.4

Section 6.4.31

Τὰ δὲ ζωτικά ἐναντία.

Μάχεται τοῦτο φανερώς τοῖς εἰρῆσθαι νομίζουσι θανατῶδες σημεῖον ἐν τῇ ῥινὶ τὸν θερμώτατον πυρετόν. ὡς γὰρ ἀνταποδιδούς τῷ κατ' ἀρχὴν εἰρημένῳ σημεῖα θανατῶδεα νῦν ἔγραψε, τὰ δὲ ζωτικά ἐναντία. καίτοι κατὰ τὴν ἐκείνων ἐξήγησιν οὐ συνῆπται τῷ, θανατῶδη σημεῖα, τὸ κατὰ ταῦτα γεγραμμένον, ἀνὰ ῥίνα θερμώτατον, καίτοι τὸ ἀνὰ ῥίνα θερμώτατον οὐκ ἔχει αὐτῷ προκείμενον, εἴτε θανατῶδές ἐστιν εἴτε μή. οὐ

γάρ ἐστι θανατώδεις, εἰ μὴ προηγήσαιο τὸ εἰρημένον ὑφ' Ἱπποκράτους, πρότερον δὲ ῥίς ψυχρὸν πνεῦμα ἀφίησιν. ἐὰν γὰρ ἄνευ τούτου γένηται θερμότητος ἀτμός κατὰ τὸ δέρμα, δύναται λεπτομερῶν χυμῶν ἐν θερμῷ πυρετῷ σύμπτωμα γεγονέναι, μὴ πάντως θανάτου σημεῖον. ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ πρὸς ἀγαθοῦ διαπνεομένων τῶν λελεπτυσμένων χυμῶν, οὓς ὅταν ὥσι παχυμερέστεροι, δι' αἰσθητῶν ἐκκρίσεων ἢ φύσις ἐκκενοῖ τοῦ σώματος, ἰδρῶτάς τε κενούσα καὶ πλῆθος οὖρων ἢ διαχωρημάτων ἢ ἔμετον ἐπάγουσα. ἔσται τοιγαροῦν τὰ πάντα τῶν εἰρημένων θανατωδῶν σημείων ζωτικά, τὸ μῆτε

ψυχρὸν ἐκπνεῖν, μῆτ' ἐκκενοῦσθαι διὰ τοῦ δέρματος ἀτμὸν θερμόν. εἰκότως δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ζεῦξιν ἰδίᾳ τὰ σημεῖα θανατώδεα προεξηγησάμενοι, περιεῖλον ὅλην τήνδε τὴν λέξιν ἐν ἧ φησι, τὰ ζωτικά ἐναντία πρὸς ὑγίειαν.

Chapter 6.5

Section 6.5.1

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΣΤ. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ Ε. ΤΜΗΜΑ Ε.

Νούσων φύσις ιητροί.

Εἴρηται δὲ πολλάκις ὡς τὰς τοιαύτας γραφὰς, ἐν αἷς ὑπαλλάττεται τὸ λεγόμενον, ἀλλ' ἡ διάνοια μένει κατὰ πᾶν ἢ αὐτὴ, κρίνειν οὐ πρόκειται μοι, φυλαττομένῳ τὸ μῆκος τῶν ὑπομνημάτων, ἀλλὰ καὶ νῦν αὐτὸ τοῦτο χάριν ἀναμνήσεως

εἶπον, ἐπεὶ καὶ κατὰ τὰς μελλούσας λέγεσθαι ῥήσεις οὐδὲν ἐρῶ περὶ τῶν τοιούτων γραφῶν. ὁ τοίνυν τῆς λέξεως νοῦς, εἰ μὲν ἀπλῶς τις ἀκούει τοῦ λεγομένου σαφές ἐστι, δηλοῦντος τοῦ Ἱπποκράτους τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ὡς οὐκ εἴη τοῦ χοροῦ τῶν ἄτεχνον ἡγουμένων εἶναι τὴν φύσιν, ἀλλὰ τεχνικὴν καὶ προνοητικὴν τοῦ ζώου. — δύναμιν δὲ προσήκει νῦν ἀκούειν ἐκ τοῦ τῆς φύσεως ὀνόματος ἐνοικοῦσαν αὐτοῖς τοῖς σώμασι τοῖς διοικουμένοις ὑπ' αὐτῆς, ἥς τὴν οὐσίαν ἥτις ἐστὶν οὐκ ἀναγκαῖον ἐν τῷ παρόντι ζητεῖν, ὥσπερ οὐδὲ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἢ τοῦ κατ' αὐτὴν ἡγεμονικοῦ. δεῖται γὰρ οὐδενὸς αὐτῶν ἐνεσθηκῶς λόγος, ἀλλὰ μόνον ὅτι καλῶς ὑπελάμβανεν ὁ Ἱπποκράτης τὴν φύσιν ἱατρὸν εἶναι τῶν νοσημάτων. ἴσως γὰρ τις οἰήσεται τὴν ἱατρικὴν τέχνην ἀναιρεῖσθαι τῷ λόγῳ τούτῳ. διὰ τοῦτ' οὖν οὐχ ἀπλῶς ἀκούειν χρή, νούσων δὲ φύσις ἱατροί. βαθύτερον γὰρ νόημα κατὰ τὴν λέξιν τήνδε περιέχεται, διαρθρώσιος ἀκριβεστέρας δεόμενον, ἣν (οὐ) πρόσθεν ἐποίησάμην

ἐτέρωθι. γινώσκοντας δέ μου τὴν προαίρεσιν τοὺς ἐταίρους, οἷς χαριζόμενος ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν ἀφίγμαι τοῦ προκειμένου γράμματος, ἀναμνήσω καὶ νῦν, ὡς ἕκαστον τῶν δογμάτων τῶν ἀποδείξεως δεομένων ἅπαξ που διελθὼν τελέως, οὐκ ἐν ἐτέρῳ βιβλίῳ γράφω, μακρολόγον περιττὴν εἰδὼς γινομένην, εἰ περὶ τῶν αὐτῶν λέγει τις τὰ αὐτὰ, καθάπερ

ἐνιοι πεποιήκασι τῶν νεωτέρων ἰατρῶν, οὐ δις μόνον ἢ τρίς, ἀλλὰ καὶ τετράκις ἢ πλεονάκις ἔτι περὶ τῶν αὐτῶν τὰ αὐτὰ γράψαντες ἐν πολλοῖς ὑπομνήμασί τε καὶ συγγράμμασιν. ἐγὼ δὲ ἅπαξ ἀποδείξας τι, χρῶμαι τοῦ λοιποῦ κατὰ τὰ ἄλλα βιβλία, τὸ κεφάλαιον μόνον ἀναμινήσκων, ὥς ἀποδέδεικταί μοι κατὰ τόδε γράμμα καὶ νῦν οὖν ἅπαξ ποιήσομαι τὸν περὶ τῆς φύσεως λόγον. ὅπως τέ φησιν αὐτὴν ἰατρὸς εἶναι τῶν νοσημάτων ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι τὴν ἰατρικὴν τέχνην οὐδαμῶς ἀναιρεῖσθαι συμβέβηκεν ὑπὸ τοῦ δόγματος τούτου. σὺ δὲ ὁ τοῖσδε τοῖς ὑπομνήμασιν ὁμιλῶν, ἥδη μοι πρόσεχε τὸν νοῦν ἀρχομένῳ τοῦ λόγου, τὰς νόσους

ὑπὸ τροφῆς ἐν καιρῷ δοθείσης ποιᾶς καὶ ποσῆς, αἰονήσεώς τε καὶ καταπλασμάτων καὶ κλυστήρων καὶ φλεβοτομίας, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα θεραπεύεσθαι τις λέγων οὐκ ἂν ψεύσαιτο, καθάπερ οὐδ' ὁ φάσκων ὑπὸ τῶν ἰατρῶν θεραπεύεσθαι τὰς νόσους, οὐδ' ὁ τὴν ἰατρικὴν τέχνην θεραπευτικὴν εἶναι τῶν νοσοῦντων. ὥσπερ δὲ ὁ ταῦτα λέγων οὐκ ἂν ὥς ψευδόμενος ἐλεγχθεῖη, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδ' ὁ τὴν φύσιν ἐπὶ σωτηρία τοῦ ζώου πράττειν πάνθ' ἡγούμενος. ἔπεται δὲ τούτῳ καὶ τὸ τὰς νόσους ἐκείνην πρώτην ἰᾶσθαι καὶ μάλισθ' ὅταν ἐναργῶς ὑγιᾶζῃ τὸν ἄνθρωπον, ἰδρῶτας χεῖρας πολλοὺς ἢ δι' οὖρων ἢ διὰ γαστρὸς ἢ δι' ἐμέτων κενώσασα τοὺς λυποῦντας χυμούς. τί τοίνυν τούτων ἀπάντων ἀξιώματι πρῶτόν ἐστιν, ἢ τί δεύτερον ἢ τί τρίτον, ὅσα ποιεῖν ὑγίειαν ἔφαμεν, ἐπισκέψασθαι προσήκει. καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ ἄλλα τινὰ προσέρχεται δι' ὧν αἱ νόσοι θεραπεύονται, περὶ ὧν ἀπάντων τῆς κατὰ τὴν ἀξίαν τάξεως ἄμεινον ἐγνώσθαι. δοκεῖ

γὰρ ἡμῖν ἄμεινον μὲν λέγεσθαι καὶ ἡ φύσις ἰᾶσθαι τὰς νόσους. ὀρθῶς δὲ καὶ ἡ ἰατρικὴ καὶ ὁ ἰατρός. ἀληθῶς δὲ καὶ ὁ ὑπηρέτης αὐτοῦ καὶ ἡ φλεβοτομία καὶ δι' αὐτὴν γενομένη ῥύσις τοῦ αἵματος. ἴσως δ' ἀξιώσει τις καὶ τὸν μάγειρόν τι συντελεῖν καὶ τὸν ὑφάντην καὶ τὸν οἰκοδόμον καὶ τὸν χαλκέα καὶ τινὰς ἄλλους τεχνίτας, ὧν τοῖς ἔργοις εἰς ὑπηρεσίαν χρώμεθα τῶν παρασκευαζομένων τοῖς ἀνθρώποις ὑγείας ἕνεκα. ἀλλὰ τῶν τοιούτων ἕνια μὲν ὕλαι βοηθημάτων, οὐ βοηθήματά εἰσιν, ἕνια δ' ὄργανα τοῖς βοηθοῦσιν ἐπιτήδεια. βοηθήματα δὲ γίνεται διὰ τοῦ ἐν καιρῷ δέοντι καὶ ὥς προσήκει χρωμένους αὐτοῖς. ὅταν μὲν γὰρ ὠφελῆσαι δοθῇς αὐτοῖς οἶνος, ἢ δόσις αὐτοῦ βοήθημά ἐστι. κἂν δ' ἀκαίρως προσενεχθεῖς παραφροσύνην ἢ φρενίτιν ἐργάσῃται, νοσῶδες αἵτιον, οὐχ ὑγιεινὸν οὐδὲ βοήθημα γίνεται. τίς οὖν αἰτιὸς ἐστὶ τῆς γενέσεως τοῦ βοηθήματος; ὁ τὸν καιρὸν εὐρίσκων δηλονότι. τίνα δὲ τοῦτον οἱ Ἕλληνες ὀνομάζουσιν; ἢ καὶ τοῦτο πᾶσιν εὐδηλον ὁ ἰατρός οὗτος καλεῖται; ὥστε ἰατρός οἶνου κυριώτερος εἰς

ὑγίειαν φυσικὴν τε καὶ ποιήσιν. ὑγιαίνουσί τε γὰρ ὠφέλιμος οἶνος γίνεται καιρῷ καὶ μέτρῳ πινόμενος, ἰᾶται τε τὰς νόσους ὅτε χρή προσφερόμενος. ἀλλ' ὁ γε ἰατρός οὐχ ὅτι ζῶν ἐστὶ ἢ ὅτι πεζὸν ἢ ὅτι δίπουν ἢ ὅτι λογικὸν ἢ πολιτικόν, ἐπίσταται καιρὸν καὶ μέτρον ἐκάστης τῶν ὑλῶν, ἀλλ' ὅτι

τέχνην μεμάθηκεν ὑγιεινῶν τε καὶ νοσῶδων γνωστικὴν. εἰ γὰρ δι' ἐκείνων ταῦτ' ἐπίστατο, πάντες ἄνθρωποι τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην εἶχον, ὥστε προτέρα κατὰ τὸ ἀξίωμα τῶν ἱατρῶν ἐστὶν ἡ τέχνη, δι' ἣν ἱατροὶ γίνονται. τῇ γὰρ ἐκείνης δυνάμει χρώμενοι τὰς νόσους θεραπεύομεν. ἀλλ' ὃν ἔχει λόγον ὕλη καὶ τὰ ὄργανα πρὸς ἱατρόν τε καὶ τὴν τέχνην αὐτοῦ, τοῦτον αὖ πάλιν αὐτός τε καὶ ἡ τέχνη πρὸς τὴν ἐν τῷ θεραπευομένῳ φύσιν. ἐκείνη γάρ ἐστιν ἡ πάντα τὰ δέοντα πράττουσα κατὰ τὰ τῶν ζῶν σώματα καὶ τρέφουσα μὲν, ἡνίκα θρέψεως δεῖται, παρασκευάζουσα δ' αὐτὴ τὸ αἷμα δι' οὗ θρέψει τὰ τροφῆς δεόμενα μόρια. τῷ δ' αἵματι πάλιν αὐτῷ πρὸς τὸ γεννηθῆναι παρασκευάζουσα

τὴν ἐν τῇ γαστρὶ πεπτομένην τροφήν. εἰ δέ γε καταποθέντα τὰ σιτία μήτε πεφθίη καλῶς μήτ' ἀναδοθείη μήθ' αἱματωθείη μήτε τὴν τῶν τροφησομένων δύναμιν εὖροι, τὴν ἀρχὴν οὐδ' ἂν τροφή λέγοιτο γεγονέναι τοῦ σώματος ἡμῶν. ὥσπερ δ' εἰς τὸ τραφῆναι τὰ θρέψεως δεόμενα μόρια κυριωτάτη τῶν αἰτιῶν ἐστὶν ἡ τρέφουσα δύναμις αὐτά, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ μὲν ἐν τῇ γαστρὶ πρὸς τὴν τῶν σίτων πέψιν, ἡ δ' ἐν ἥπατί τε καὶ φλεψὶ πρὸς τὴν τοῦ πεφθέντος αἱμάτωσιν. οὐ μὴν οὐδ' ἀναγκαῖον ἅπαντά με τὰ κατὰ μέρος ἔργα τῆς φύσεως διέρχεσθαι νῦν. ἀρκεῖ γὰρ ἀναμνησάμενον, ὡς ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν ἐδείχθησαν αἱ καθόλου δυνάμεις αὐτῆς, αἷς ἅπαντα τὰ κατὰ τὸ ζῶον ἐργάζεται, τέτταρες οὖσαι. πρώτη μὲν ἡ τῶν οἰκείων ἐλκτική, δευτέρα δὲ ἡ τούτων αὐτῶν ἀλλοιωτική τε καὶ πεπτική καὶ τρίτη ἡ καθεκτική τῶν οἰκείων καὶ τετάρτη τῶν οὐκ οἰκείων ἀποκριτική. ταύταις οὖν ταῖς δυνάμεσιν οὐ μόνον ὑγιεινὸν φυλάττει τὸ ζῶον, ἀλλὰ νοσήσαν ὑγιάζει, κακὰ τῶνδε

δῆλον, ὅσον ἀξιώματι προύχει τῶν ποιητικῶν ὑγείας αἰτίων. ἅπαντα γὰρ τὰλλα παρασκευάζει τὴν οἰκείαν ὕλην αὐτῇ, καθάπερ ἐκτὸς ὁρώμεν ἄλλην τέχνην ἄλλῃ ὑπουργοῦσαν. ὑφάντη μὲν γὰρ κερκίδας καὶ ἱστοὺς καὶ κτένας ὁ τέκτων παρασκευάζει. τούτῳ δὲ ξύλα μὲν ὁ ὕλοτόμος, ἀξίνην δὲ καὶ σκέπαρνον ὁ χαλκεὺς, τῷ χαλκεῖ δ' αὐτῷ τὸν σίδηρον ὁ μεταλλεύς. καὶ σπάνιόν ἐστιν εὐρεῖν τέχνην ποιητικὴν οὐδεμιᾶς ἐτέρας δεομένην ἢ ὄργανα παρασκευαζούσης ἢ ὕλην ἐπιτήδειον εἰς τὸ δημιουργοῦμενον. οὕτως οὖν καὶ τῷ ἱατρῷ πολλαὶ τέχναι παρασκευάζουσι τὰς ἐπιτηδείους ὕλας, ὥσπερ αὐτὸς αὖ πάλιν τῇ φύσει μετὰ τινων ὑπηρετῶν. ἀνάλογον γὰρ ἐστὶν ὡς ἀρχιτέκτων πρὸς οἰκοδόμους καὶ τέκτονας καὶ τοὺς ἄλλους τεχνίτας, ὧν ἐστὶν ἀρχικός ὁ ἱατρός πρὸς ὑπηρετάς. εἰσὶ δ' οὗτοι ῥιζοτόμοι, μυρεψοί, μάγειροι καταπλάττοντες, ἐπιβρέχοντες, κλύζοντες, ἀποσχάζοντες, φλεβοτομοῦντες, σικυάζοντες. εἰ δ' ἡμεῖς καὶ

ταῦτα μεμαθήκαμεν τε καὶ πράττομεν, ὅμοιόν τι ποιοῦμεν ἐρέσσειν ἐπισταμένῳ κυβερνήτῃ καὶ ῥαδίως ἐπ' ἄκρου ἀναβῆναι δυναμένῳ τοῦ ἱστοῦ, ὅσα τ' ἄλλα τῶν ναυτῶν ἐστὶν ἔργα γινώσκοντί τε καὶ πράττοντι. καὶ γὰρ στρατηγοὶ πολλοὶ πολλάκις καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν καὶ μάχεσθαι διὰ ξιφῶν τε καὶ δοράτων ἐπίστανταί τε καὶ πράττουσι καὶ βασιλεῖς ὡσαύτως, ἀλλ' οὐκ ἡ βασιλεὺς ἢ στρατηγὸς ἦν Ἀλέξανδρος ὁ

Μακεδῶν ἢ Φίλιππος ὁ πατὴρ αὐτοῦ ταῦτα τὰ τῶν στρατιωτῶν ἔπραττον, ἀλλὰ καθ' ἑτέρας τέχνας ὑπηρετικὰς τῇ στρατηγικῇ τε καὶ βασιλικῇ. καὶ τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἢ μὲν ἰατροὶ γινώσκομεν ἐκάστου βοηθήματος ποιότητά τε καὶ ποσότητα καὶ καιρὸν καὶ τρόπον χρήσεως, ἢ δ' ὑπηρεταὶ φλεβοτομοῦμεν καὶ σικυάζομεν καὶ τᾶλλα διὰ τῶν χειρῶν ἐνεργοῦμεν. ἀξιῶματι τοιγαροῦν ἢ μὲν ἰατρικὴ πρώτη τῶν ἰατρῶν ἐστίν, ὃ δ' ἰατρὸς τῆς ὑπηρετικῆς τέχνης, ἐκείνη δὲ τῶν ὑπηρετῶν, οἱ δ' ὑπηρεταὶ τῶν παρασκευαζουσῶν αὐτοῖς τὰ τε ὄργανα καὶ τὰς ὕλας τῶν τεχνῶν, ἐκείναι δὲ ἐργαζομένων τὰ κατὰ ταύτας τεχνιτῶν,

αὐτοὶ δ' οἱ τεχνῖται τῶν παρασκευαζομένων ὑλῶν τε καὶ ὀργάνων. ἀνάπαλιν τοίνυν ἔνεκα μονιμωτέρας γνώσεώς τε καὶ μνήμης τῷ καταλόγῳ τῶν τεχνῶν ἀκόλουθον, ἐσχάτους μὲν εἰς ὑγείας φυλακὴν καὶ ποίησιν εἶναι τοὺς κατασκευάζοντας ἡμῖν κλυστήρας καὶ φλεβότομα καὶ σμίλας καὶ ψοιλίδας καὶ κλυστήρας καὶ τᾶλλα τῆς ἰατρικῆς τέχνης ὄργανα, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τοὺς τὰς ὕλας προπαρασκευάζοντας, οὓς ὀνομάζουσι ῥιζοτόμους καὶ βοτανικοὺς καὶ τὰ ἐκ τῶν μετάλλων ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα παρέχοντας. ἀνωτέρω δὲ τούτων τὰς τέχνας αὐτῶν, ὡς ἀνωτέρω τοὺς ὑπηρετάς τῶν ἰατρῶν καὶ τούτων ἀνωτέρω τὴν τέχνην αὐτῶν, ἐφ' ἣ τοὺς ἰατροὺς, εἴτα τὴν ἰατρικὴν αὐτὴν, ἣτις πάλιν ὑπηρετεῖ τῇ φύσει. καὶ τῶν γε τῆς φύσεως αὐτῆς δυνάμεων ἐνταῦθα μὲν εἰσι πρώται, καθ' ἃς τὸ ζῶον ἐν τῇ ζωῇ διαμένει, τὸ τελεώτατον ἀξίωμα πρὸς τὴν ἀρίστην ζωὴν τοῦ σώματος ἔχουσαι. καλῶ δὲ ἀρίστην ζωὴν τὴν ἐν ὑγιείᾳ δηλονότι, μοχθηρὰ γὰρ ἢ ἐν νόσοις. ἕτεραι δ' εἰσὶ τούτων ὑπηρετικαὶ δυνάμεις, εἴτ' ἐκείνων πάλιν ἄλλαι. καὶ τοίνυν

ἐπειδὴ τὸν κατάλογον ἅπαντα τῶν πρὸς ὑγείαν τε καὶ ζωὴν ἀναγκαίων τεχνῶν τε καὶ δυνάμεων ἐν τῷδε τῷ λόγῳ προϋθέμην εἰπεῖν ἐτέρωθι γε μηδαμῶθι διεληλυθώς, οὐκ ὀκνήσω καὶ τὰ τῶν διηκουσῶν ἡμᾶς δυνάμεων ἀξιῶματα προσθεῖναι. πρῶτον μὲν οὖν εἰσὶν αἱ τὴν ὑγιεινὴν συμμετρίαν φυλάττουσαι τῷ ζῷῳ κατὰ ποσόν τε καὶ ποιόν. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔστι μόνιμος ἢ οὐσία τοῦ σώματος ἡμῶν, οὔτε κατὰ τὸ ποσόν οὔτε κατὰ τὸ ποιόν, ἀλλ' ἢ μὲν ποσότης μειοῦται κατὰ τὴν ἄδηλον αἰσθήσει διαπνοήν, ἢ δὲ ποιότης ὑπαλλάττεται τρεπομένης ἀεὶ τῆς κράσεως, οὐ μόνον ἐκ τοῦ περιέχοντος, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν, ὡς ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς ἐπιδέδεικται. πρὸς μὲν τὴν τῆς ποσότητος ἐπανόρθωσιν ἡ θρεπτικὴ δύναμις ἡμῖν ἐστὶ, πρὸς δὲ τῆς ποιότητος ἢ τε ἀναπνοὴ καὶ ἡ καθ' ὅλον τὸ σῶμα διαπνοή. δεομένων δὲ ὕλης οἰκείας τῶν τρέφεσθαι μελλόντων, ἕτερα τίς ἐστὶν ἡμῖν δύναμις, ἣν οὐ χεῖρον ὀνομάσαι συντόμου καὶ σαφοῦς ἔνεκα διδασκαλίας αἱματοποιητικῆς· ἢ πάλιν ἐπιτήδειος ἕτερα δύναμις ἐστίν, ἡ κατὰ τὴν γαστέρα πεπτική.

κοιναὶ δὲ ἀπασῶν τῶν εἰρημένων δυνάμεων ἕτεραι τέτταρες εἰσιν, ὧν ἔμπροσθεν ἐμνημόνευσα, κληθεισῶν ὑπ' ἐμοῦ σαφηνείας ἔνεκεν, ἐλκτικῆς, καθεκτικῆς, ἀλλοιωτικῆς καὶ ἀποκριτικῆς. τούτων οὖν ἡμᾶς ἀξίῳ μεμνησθαι, γινώσκοντας ἐνταῦθα μόνον εἰρησθαι μοι τὸν λόγον

τόνδε, δεικνύντα τὴν φύσιν ἀπασῶν τεχνῶν πρώτην τε καὶ κυριωτάτην ἰάσεως.

Chapter 6.5

Section 6.5.2

Ἀνευρίσκει ἡ φύσις ἑαυτῇ τὰς ἐφόδους οὐκ ἐκ διανοίης. τὰ μὲν οἷον τὸ σκαρδαμύσσειν, τὰ δὲ καὶ ἡ γλῶσσα ὑπουργεῖ καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. ἀπαίδευτος ἡ φύσις ἐοῦσα καὶ οὐ μαθοῦσα τὰ δέοντα ποιέει.

Ἐφόδους ὠνόμασε φύσεως ὡς εἰ καὶ ὁδοὺς ἢ ὁρμὰς ἐπὶ τὰς ἐνεργείας εἶπεν, οὐχ ὡς ἡμεῖς διανοοῦμενοί τε καὶ προαιρούμενοι πράττομεν οὕτως γινομένης. τὸ γοῦν σκαρδαμύσσειν,

ὀνομάζεται δ' οὕτως τὸ κλείσαντα τὰ βλέφαρα διὰ ταχέων αὐθις ἀνοῖξει, παραχρῆμα τοῖς γεννηθεῖσιν εὐθέως ὑπάρχει ζώοις ἀδιδάκτως. δῆλον δ' ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο μεγίστην ὠφέλειαν παρέχει τοῖς ὀφθαλμοῖς. ἔκαμνέ τε γὰρ ἀνεωγμένα τὰ βλέφαρα παντὶ τῷ χρόνῳ τῆς ἐγρηγόρσεως, ἐνέπιπτε τ' ἂν ἔξωθεν αὐτοῖς πολλὰ λυμαινόμενα τοῖς χιτῶσιν αὐτῶν. τούτου δ' ἔτι θαυμασιώτερόν ἐστιν ἔργον τῆς φύσεως, ὃ παρορῶσιν οὐχ οἱ πολλοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱατρῶν οἱ πλείονες καίτοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν γινόμενον. ἐὰν γοῦν παιδίῳ διετεῖ δείξας ἄρτον ὀνομάσης αὐτόν τοῦτο τοῦνομα τὸν ἄρτον ἅμα τῷ δεῖξαι καὶ ποιήσης οὕτω δῖς που καὶ τρίς, ὅτι τε τοῦ δεικνυμένου σώματος ἡ ἄρτος φωνὴ σημείον ἐστιν ἐνόησε τὸ παιδίον αὐτό τε μιμησάμενον αὐτὴν φθέγγεται μὴ διδαχθὲν ὅπως χρή κινήσαι τὴν γλῶτταν. ἀνάλογον δὲ τούτῳ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας κινήσεις, ὥς ὀνομάζουσι προαιρετικὰς, ὑπὸ πάντων γίνεται τῶν ζώων. ἐὰν γοῦν ἐθελήσῃ κάμψαι τι τῶν κώλων, αὐτίκα τοῦτο ποιεῖ, καίτοι μὴ γινώσκον ἐκεῖνον τὸν

μῦν ὑφ' οὗ κάμπτεται. κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐκτεῖναι βουληθὲν ἐκτείνει δι' ἐτέρου μυός, ἀλλ' οὐθ' ὅστις ὁ μῦς οὗτός ἐστιν οὔτε κατὰ τίνα τρόπον ἐνεργεῖν δύναται δῆλόν ἐστι τῷ κινουμένῳ ζῳῷ. πῶς γὰρ οἷόν τε γινώσκειν αὐτὰ, ἃ μὴδὲ τοῖς πολλοῖς τῶν ἱατρῶν ἐστι πρόδηλα; καίτοι τί λέγω πολλοῖς; ἐνίους γὰρ τῶν μυῶν οὐδὲ τῶν ἀνατομικωτάτων τις ἔγνω πρὸ ἡμῶν, ὥσπερ καὶ τὸν κάμπτοντα τὴν ἰγνύην, ἐγκατακεκρυμμένον τῇ διαρθρώσει, ἀλλ' ὅμως ἅπαντες ἄνθρωποι κάμπτουσι τὴν κατὰ γόνυ διάρθρωσιν ἅμα τῷ βουληθῆναι. καὶ μὴν οὐ μόνον τοῖς ἀνθρώποις ὑπάρχει τὸ τοιοῦτον τῆς ἐνεργείας εἶδος, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις ἅπασιν. οὕτως ἄρα τῆς φύσεως ἡ δύναμις ἰσχυροτέρα ἐστὶ πρὸς τὸ πράττειν ἀπάσης τέχνης βέλτιον, ἢ συμφέρει τοῖς ζώοις. καὶ τοίνυν Ἱπποκράτης τῆς μὲν τῶν βλεφάρων κινήσεως, ἧς κινούμεν αὐτὰ καὶ πρὸς ἄλλην τινὰ πρᾶξιν ἔχομεν τὸν νοῦν, ἐμνημόνευσεν ἐν τῷ φάναι, οἷον τὸ σκαρδαμύσσειν. τῆς δὲ κατὰ γλῶτταν ἐν τῷ φθέγγεσθαι διὰ τοῦ φάναι καὶ ἡ γλῶσσα

δὲ ὑπουργεῖ. προελομένων γὰρ ἡμῶν ἠντιναοῦν φθέγγασθαι φωνήν, ἡ

γλώσσα πρὸς τὴν διάρθρωσιν αὐτῆς ἐτοίμως ὑπηρετεῖ. τὰ γοῦν παιδιά τὰ νῦν πρῶτον ἀκούσαντα τῶν δυσκρίτων φωνῶν οἷον τῆς στράξ καὶ σφίγξ, εὐθέως αὐτὰς φθέγγονται μιμούμενα, μήθ' οὔστινας μὺς τῆς γλώσσης δεῖ κινῆσαι γινώσκοντα μήθ' ὅπως αὐτὴν ἀνατείνειν ἢ κλᾶν ἢ περιάγειν ἢ στηρίζειν ἄνω πρὸς τὴν ὑπερώαν ἢ τοὺς προσθίους ὀδόντας ἢ τι μέρος ἄλλο τοῦ στόματος. ὅταν δ' εἴπῃ, καὶ ὅσα ἄλλα, τῶν προαιρετικῶν ἀναμιμνήσκει σε κινήσεων, ἐφ' ὧν, ὡς ἔφην, τὰ ζῶα πάντα μὴ ὅτι τὰς κινήσεις τῶν μυῶν, ἀλλὰ μὴδ' αὐτοὺς γινώσκοντα τοὺς μὺς, ὅμως ἅμα τῷ προελέσθαι κάμψαι τὸ μόριον ἢ ἐκτείνειν, παραχρῆμα τοῦτο ποιεῖ, καθάπερ γε κἂν εἰς τὸ πλάγιον ἀπάγειν ἐθελήσῃ καὶ περιτρέψαι καὶ ἐλελίσσαι, κἂν ὅπως οὖν ἐτέρως κινῆσαι. διὸ καὶ τούτοις αὐτοῖς ἐπεφώνησεν, ἀπαίδευτος ἢ φύσις οὔσα οὐ μαθοῦσα τὰ δέοντα ποιεῖ. καλοῦνται μὲν οὖν οἱ μαθόντες ὅτι οὖν μάθημα πεπαιδεῦσθαι κατ' ἐκείνο, τῇ φύσει δ' ὑπάρχει πεπαιδευμένα τὰ μέγιστα

εἶναι χωρὶς τοῦ μαθεῖν, ὥσπερ ὁ Θουκυδίδης ἐπὶ τοῦ Θεμιστοκλέους εἶπεν. οἰκεία γὰρ συνέσει καὶ οὔτε προμαθῶν εἰς αὐτοὺς οὐδὲν οὔτε ἐπιμαθῶν, τῶν δὲ παραχρῆμα, δι' ἐλαχίστης βουλῆς κάλλιστος γνῶμων καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής.

Chapter 6.5

Section 6.5.3

Δάκρυα, ῥινῶν ὑγρότης, πταρμοὶ, ὠτὸς ῥύπος, στόματος σιάλου ἀναγωγή, πνεύματος εἴσοδος, ἔξοδος, χάσμη, βήξ, λυγμὸς, οὐ τοῦ αὐτοῦ παντάπασιν τρόπου.

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τήνδε τῆς ῥήσεως ὅσα δοκεῖ μοι κάλλιστ' ἂν τις εἰπεῖν ἐγὼ διεξελθὼν πρότερον οὕτω μεταβήσομαι πρὸς τοὺς ἐξηγησαμένους τὸ βιβλίον, ἅπαντας μὲν οἰομένους ἀφωρίσθαι τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως τὴν νῦν ἡμῖν προκειμένην, ἐξηγουμένους τε τὰς λέξεις αὐτοῖς ἀπάσας

ὡς εἰς πρόγνωσιν διαφερούσας. ἐμοὶ δὲ φαίνεται τὸ προκείμενον ἐξ ἀρχῆς ἔτι καὶ νῦν διὰ ταύτης ὅλης κατασκευάζειν ὁ Ἱπποκράτης· προὔκειτο δὲ αὐτῷ δεῖξαι τὴν φύσιν πάντα ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἀνθρώπου πράττουσαν. ἀρξάμενος οὖν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτῆς, ὅσα κατὰ τὰ σώματα τῶν ζώων ὑγαινόντων ἐργάζεται καὶ διελθὼν αὐτὰ κατὰ τὴν πρὸ ταύτης ῥῆσιν, ἐξῆς ὅσα κατὰ τὰς νοσώδεις διαθέσεις ἢ κοινὰς ὑγαινόντων καὶ νοσούντων σωμάτων, ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ζώου ποιεῖ κατὰ τὸν ἐνεστῶτα λόγον ἐδήλωσεν, ὧν ἕκαστον ἐγὼ κατὰ μέρος προχειριζόμενος ἐπιδείξω, τινὰ μὲν, ὡς ἔφην, ὄντα ἴδια νοσώδων διαθέσεων, ἕνια δὲ κοινὰ νοσοῦσί τε καὶ ὑγαινοῦσι, καὶ νοσοῦσι γίνεται ποτὲ μὲν ἐπόμενα τῷ πρώτῳ τῆς κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς νοσώδους διαθέσεως, ὥσπερ ὅταν φλεγμαίνουσι, ποτὲ δὲ τῆς φύσεως ἀποκρινούσης τὸ πλεονάζον ὑγρὸν ἢ γεννώσης τὸ

λεῖπον ἐν τοῖς κατ' αὐτοὺς ἀδέσιν. οὕτω δὲ καὶ ἡ τῆς ῥινὸς ὑγρότης, ἐκκενουμένων δι' αὐτῆς τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον

ἀθροιζομένων περιττωμάτων γίνεται. καὶ οἱ πταρμοὶ δὲ φύσεως μὲν ἔργον ὑπάρχουσιν ἀεὶ, γίνονται δὲ ἐπὶ νοσώδεσι διαθέσεσιν. ὀνομάζω δὲ νοσώδεις διαθέσεις οὐ μόνον ὅταν ἤδη νοσῶσιν, ἀλλὰ κάπειδ' ἀρχηταὶ τις αὐτῶν συνίστασθαι. οἷον γὰρ ἐπ' ὀφθαλμῶν ἐστὶν ἡ τάραξις ἰδίως ὀνομαζομένη, φλεγμονῆς ἀρχὴ τις οὕσα, τοιαῦται πολλαὶ νοσώδεις διαθέσεις ἀρχόμεναι συνίστασθαι λύονται τῆς φύσεως ἐκκρινούσης τοὺς γεννῶντας αὐτὰς ἀτμούς τε καὶ χυμούς. εἴρηται δὲ περὶ πάντων τῶν τοιούτων ἐν ταῖς περὶ τῶν συμπτωμάτων αἰτίαις. ἓν μὲν γὰρ αὐτῶν ἀεὶ ὑπὸ τῆς φύσεως γίνεται, κωλυτικά δ' ἐστὶ νοσώδων διαθέσεων, ἧτοι γεννωμένων ἢ γεννᾶσθαι μελλουσῶν, ὥσπερ ἓν τῶν ἤδη γεγεννημένων τε καὶ συμπεπληρωμένων θεραπευτικά, καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ τοὺς ἐξηγητὰς ἀπατήσαν, ὡς οὐκ εἶη νῦν ὁ λόγος Ἱπποκράτους περὶ τῶν τῆς φύσεως ἔργων, ἀλλ' ἐν γε τοῖς τρισὶν ὑπομνήμασιν ἐν οἷς διέρχομαι περὶ τῶν ἐν τοῖς συμπτώμασιν αἰτίων, ἅπας οὗτος ὁ λόγος ἐξείργασταί μοι δεικνύντι τῆς φύσεως ἐνεργούσης γίνεσθαι τοιαῦτα πάντα

συμπτώματα, περὶ ὧν νῦν ὁ λόγος ἐνέστησε. καὶ γὰρ ὁ τῶν ὥτων ῥύπος ὑπ' ἐκείνης γίνεται καθαιρούσης ἐγκεφάλου τὰ περιττώματα, καὶ ἡ βῆξις ἔνεκα τοῦ καθαρὰς ἐργάζεσθαι τὰς ὁδοὺς τῆς ἀναπνοῆς ἐδείχθη γενομένη, καθάπερ γε καὶ ὁ λυγμὸς καὶ χάσμη καὶ σκορδονισμὸς, ἐκκρίσεως ἔνεκεν περιττωμάτων. ἓν δὲ τῶν εἰρημένων κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν οὐδὲ συμπτώματα ὅλως ἐστὶν, ὡς καὶ ἡ τε ἀναπνοὴ καὶ ἡ καθ' ὅλον τὸ σῶμα διαπνοή. δεδῆλωται δὲ ὑπ' αὐτοῦ περὶ μὲν τῆς ἀναπνοῆς, ἐνθα φησὶν· πνεύματος εἰσοδος, ἐξοδος. περὶ δὲ τῆς διαπνοῆς ἐφεξῆς, ἐνθα πάλιν ἔγραψε, τροφῆς καὶ πνοῆς. σιάλου δὲ γένεσις ἐν τῷ στόματι τῶν προνοητικῶς ὑπὸ τῆς φύσεως ἐστὶ γενομένων, ὥσπερ γε καὶ ἡ ἐκ θώρακος τε καὶ πνεύμονος ἀναγωγὴ τῶν πτυέλων. εἴρηται δὲ καὶ περὶ τούτων ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει κατὰ τὴνδε τὴν λέξιν, στόματος σιάλου ἀναγωγὴ. καὶ χρὴ τὸ μὲν, στόματος σιάλου, καθ' ἑαυτὸ προενέγκασθαι, τὸ δ' ἀναγωγὴ μετ' αὐτὸ προσθέντας τοῦ πτυέλου, τάχα μὲν ἀμαρτηθέντος εὐθύς ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου τῶν ἀντιγράφων

ὑπὸ τοῦ πρώτου βιβλιογράφου, τάχα δὲ αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους παραλιπόντος, ὡς ἂν ἑαυτῷ τινα ὑποτύπωσιν γράφοντος, οὐ πρὸς ἐκδοσὶν σύγγραμμα. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς προκειμένης ῥήσεως γεγραμμένον οὐ τοῦ αὐτοῦ παντάπασιν τρόπου τοιόνδ' ἐστὶ. πάντα τὰ εἰρημένα πᾶσι τοῖς εἰρημένοις οὐ τοῦ αὐτοῦ τρόπου ἐστὶν. ὡς γὰρ ἐδείξαμεν, ἓν μὲν ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν ἐχόντων μόνων γίνεται, τινὰ δὲ ἐπὶ μόνων τῶν νοσώδων διαθέσεων, ὥσπερ δ' αὖ πάλιν ὑπ' ἀμφοτέρων ἓν, καὶ τινὰ μὲν αὐτῶν μόνης τῆς φύσεως ἐστὶν ἔργα. γραφόντων δὲ τὴνδε τὴν λέξιν τῶν ἐξηγητῶν πολυειδῶς ὀλίγον ὕστερον αἱ γραφαὶ λεχθήσονται. νυνὶ δὲ πρότερον, ὅσον ἔθ' ὑπόλοιπόν ἐστὶν ὅλης τῆς ῥήσεως, ἐν ἧ τὰ φύσεως ἔργα κατέλεξεν, ἐξηγήσομαι.

Chapter 6.5

Section 6.5.4

Οὔρου ἄφοδος καὶ φύσης καὶ ταύτης τῆς ἐτέρης τροφῆς καὶ πνοῆς καὶ τοῖσι θήλεσι, τούτοις καὶ κατὰ τὸ ἄλλο σῶμα ἰδρώτες, κνησμοὶ, σκορδονισμοὶ καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Γράφουσι μὲν καὶ ταύτην τὴν λέξιν ἄλλοι ἄλλως, ἀλλ' ἐγὼ καὶ νῦν τὴν τοῖς πλείστοις ὁμολογουμένην γραφὴν, ὅλη τε τῇ κατὰ τὴν ῥῆσιν διανοία συμφωνοῦσαν, ἐν τε τοῖς ἀκριβέσι τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων εὐρισκομένην εἰλόμην. ἔστι δ' ὁ νοῦς αὐτῆς τοιοῦτος, ὥσπερ ἐπὶ τῶν προειρημένων συμπτωμάτων ἔργα φύσεως αὐτοδιδάκτου διήλθεν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ζώου γεγόμενα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ νῦν οὔρου καὶ ἀφόδου καὶ φύσης διττῆς ἐμνημόνευσε καὶ τροφῆς καὶ διαπνοῆς καὶ τῶν τοῖς θήλεσι ζώοις ὑπαρχόντων μόνοις, εἴτ' ἐφεξῆς ἰδρώτων τε καὶ κνησμῶν καὶ σκορδονισμῶν. ἢ τε γὰρ δι' οὔρων διάκρισις ἐὰν ἀναμνησθῆς ὅπως γίνεται, θαυμαστὴν ἐνδείξεταί σοι πρόνοιαν εἰς τὰ ζῶα, τῆς τε τῶν νεφρῶν κατασκευῆς ἔνεκα καὶ τῆς τῶν οὐρητῆρων ἐκφύσεως, ἣν ἐκ τῆς κοιλίας τῶν νεφρῶν ἴσχουσιν, ἔτι τε ἐπιθεμάτων, ἃ τοῖς εἰς τὴν κύστιν ἐμφυομένοις στόμασιν αὐτῶν ἐπίκειται, τοῦ τε μυδός, ὃς ἀνάλογον τῷ κατὰ τὴν ἔδραν σφιγκτῆρι περιβέβληται τῷ τραχήλῳ τῆς κύστεως, ἐπὶ τούτοις τε τῶν ἄλλων ὅσα μικρότερα μὲν ἐστὶ

τούτων καὶ ἥττον θαυμαστὰ, τοσαύτην δ' ἔχοντα χρείαν εἰς τοῦργον, ὥστε εἰ μὴ τὸν τρόπον τοῦτον ἅπαντα κατεσκεύαστο, μοχθηρῶς ἂν ἢ οὐδ' ὅλως ἐγένετο τὰ περὶ τὴν τῶν οὔρων διάκρισιν τε καὶ κένωσιν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν ἄφοδον, ὅπερ ἐστὶν ἀπόκρισιν τῶν περιττῶν τῆς τροφῆς, παρεσκευασμένα τῇ φύσει κατὰ τὴν τῶν τροφίμων ὀργάνων κατασκευὴν, ἐνδείκνυται τὴν εἰς τὰ ζῶα πρόνοιάν τε καὶ σοφίαν αὐτῆς, ἃ σύμπαντ' ἔχεις ἐν τοῖς περὶ χρείας μορίων εἰρημένα. νυνὶ δ' ἄρκεϊ τῶν κεφαλαίων ἀναμιμνήσκειν μόνον. ἔνιοι μὲν οὖν ἐκάτερον τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς προκειμένης ῥήσεως γεγραμμένων ἀναγνόντες αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μόνον οὔρων, αὐτὸν ἐνταῦθα καὶ ἀποπαθημάτων μνημονεύειν φασίν. ἔνιοι δὲ συνάψαντες ἀμφοτέρω τὴν ἄφοδον τῶν οὔρων, ὅπερ ἐστὶ τὴν κένωσιν, ἐκ τῆς λέξεως δηλοῦσθαί φασιν, ὥς εἰ καὶ οὔρου ἔκκρισιν εἶπεν. οὗτοι τοίνυν ἐν ἀρχῇ τῆς ῥήσεως ἔγραψαν κόπρου καὶ οὔρου ἄφοδος, ὥς εἰ καὶ οὕτως εἴρητο, κόπρου καὶ οὔρου κένωσις, ὥσπερ δὲ

τῆς τροφῆς περιττώματα θαυμαστὴν οἰκονομίαν ἔχει κατὰ τὴν διάκρισιν, οὕτω καὶ περὶ τὴν τῆς φύσης ἀπόκρισιν ἐκατέρας, τῆς τε κατὰ τὸ ἀπευθυσμένον ἔντερον καὶ τῆς διὰ τοῦ στομάχου γινομένης, ἣν ἐρυγὴν ὀνομάζουσιν, ἣτις φύσεως ἐμφαίνεται τις πρόνοια πρὸς ἔκκρισιν ἐκατέρας τῆς φύσης ὁρμώντων τῶν ὀργάνων ἐν οἷς ἀθροίζονται. φαίνονται ἐκκρινόμεναι, κἂν ὑπνοῦντες τύχωσιν οἱ ἔχοντες αὐτάς, κἂν ἐν καταφορᾷ καὶ καταλήψει καὶ ληθάργῳ καὶ κάρῳ καὶ παραφροσύνῃ καὶ βαθεῖ κώματι. παραπλησίως δ' ἂν εὔροις τέχνην τῆς φύσεως, εἰ μάθοις ὅσα περὶ τὴν τῆς τροφῆς οἰκονομίαν καὶ τοῦ πνεύματος

ἐργάζεται καὶ τούτων ἔτι μᾶλλον θαυμάσεις, εἰ γνοίης ὅσα τοῖς θήλεσιν ἔνεκα τῆς κυήσεως ἐτεχνήσατο. παραπλήσια δὲ αὐτοῖς ἐστὶ καὶ τὰ καθ' ὅλον τὸ σῶμα, περὶ τε τὴν τῶν ιδρώτων ἔκκρισιν καὶ κνησμούς καὶ σκορδονισμούς. ὀνομάζουσιν μὲν οὖν κνησμὸν τὴν διὰ τῶν ὀνύχων ἐπιβολὴν τε καὶ κίνησιν, ἣν ἐπὶ τῶν ὀδαζομένων μορίων ποιεῖται τὰ ζῶα φύσει καὶ τούτου πᾶσιν ὑπάρχοντος αὐτοῖς. ἐθεάσασθε

οὖν καὶ πρώην, ἥνίκα τὴν αἶγα ζῶσαν ἀνετέμνομεν ἐγκύμονα οὖσαν, τὸ καταδεδεμένης αὐτῆς ἐξαιρεθὲν ἔμβρυον, ὅπως ἐπὶ τὴν γῆν κατατεθὲν πρῶτον ἐπὶ τῶν τεττάρων ποδῶν βαδίζειν ἐπεχείρησεν, οὐδενὸς αὐτὸ διδάξαντος ἔνεκα βαδίσεως ὑποτεθεῖσθαι ταῦτα τὰ μόρια, καὶ μικρὸν ὕστερον ἀποσεισάμενον τὴν περικειμένην ἔξωθεν ἑαυτῷ περιττὴν κατὰ τοῦ δέρματος ὑγρότητα, καὶ μετ' ὀλίγον αὖθις ἐνὶ τῶν ποδῶν τὰς πλευρὰς κνησάμενον, ἐφ' ᾧ καὶ πάντες οἱ παρόντες ἀνεκράγετε, πρῶτον μὲν ὅτι τὴν ἴασιν εὗρεν αὐτὸ τοῦ συμπτώματος ἄνευ τοῦ διδαχθῆναι, δεύτερον δὲ ὅτι διὰ τοῦδε τοῦ μορίου δύναται μόνου γενέσθαι, καὶ τρίτον ὅτι κατὰ τόνδε τὸν τρόπον. ὁ δὲ σκορδονισμὸς τοιοῦτον μὲν ἐστὶ σύμπτωμα κατὰ πάντας οἶμαι τοὺς μῦς, οἷόν περ ἐπὶ τῆς χάσμης γίνεται μόνοις τοῖς περὶ τὴν κάτω γένυν, ἐδείχθη δ' ἐν ταῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίαις, εἴ τί γε μέμνησθε, καὶ τοῦτο κενώσεως ἔνεκα τῶν ἐν τοῖς μυσὶν ἀτμωδῶν περιττωμάτων ὑπὸ τῆς φύσεως γινόμενον. ὁρᾶται δὲ ἀδιδάκτως αὐτὸ καὶ τὰ βρέφη καὶ τὰ ἄλλα ζῶα

ποιοῦντα. ταῦτ' οὖν ἅπαντα καὶ ὅσα σὺν αὐτοῖς εἵπομεν, ὥσπερ καὶ τὸ ἀποσεισάσθαι τὴν ὑγρότητα, μικρὸν ἔμπροσθεν ἐπὶ τοῦ κατὰ τὴν ἀνατομίαν ἐρίφου λέλεκται, θαυμαστὴν τινα τῆς φύσεως ἐνδείκνυται πρόνοιαν εἰς τὰ ζῶα, καθ' ἣν ὑγιαίνοντά τε φυλάττεται καὶ νοσοῦντα θεραπεύεται.

Chapter 6.5

Section 6.5.5

Ἀνθρώπου ψυχὴ ἀεὶ φύεται ἄχρι θανάτου. ἣν δ' ἐκπυρωθῇ ἅμα τῇ νούσῳ καὶ ἡ ψυχὴ, τὸ σῶμα φέρβεται.

Μαντείας δεῖ μᾶλλον ἢ τινος μεθόδου, καθ' ἣν εὕρησει τις ὃ τί ποτε σημαίνειν βουλευθεὶς ἔγραψε τὸ φύεται. δύναται μὲν γὰρ ἀκούεσθαι καὶ τὸ γεννᾶται, καθάπερ ὁ Ἀσκληπιάδης ὕστερον ὑπέλαβε, δύναται δὲ καὶ τὸ αὐξάνεται, δύναται δ' ὥσπερ τινὲς ἤκουσαν, ἀντὶ τοῦ διασώζεται, τροφῇ καὶ ἀναπνοῇ χρωμένων ἡμῶν. ὅσοι γὰρ οἶονται τὴν ψυχὴν εἶναι πνεῦμα, διασώζεσθαι λέγουσιν αὐτήν

ἔκ τε τῆς ἀναθυμιάσεως τοῦ αἵματος καὶ τοῦ κατὰ τὴν εἰσπνοὴν ἐλκομένου διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας εἶσω τοῦ σώματος, οὐκ ἄδηλον δ' ἐστὶ καὶ ὡς οὐδὲν ὣν εἶπον ἀποφύνασθαι δυνατόν ἡμῖν ἐστὶ διατεινομένοις, ὡς

ἀληθὲς εἶη, μὴ πρότερον οὐσίαν ψυχῆς ἀκριβῶς ἐξευροῦσιν. εἰ μὲν οὖν ὥσπερ ἐν τῷ περὶ ἐβδομάδων ὁ γράψας τὸ βιβλίον ἐκεῖνο σαφῶς ἀπεφήνατο περὶ ψυχῆς οὐσίας, οὕτως καὶ κατ' ἄλλο τι τῶν ὁμολογουμένων γνησίων Ἱπποκράτους συγγραμμάτων ἦν εἰρημένον, εἶχον ἂν τι κάγῳ λέγειν περὶ τοῦ φύεται ῥήματος. ἐπεὶ δ' οὐδαμῶθι τῶν γνησίων βιβλίων Ἱπποκράτης ἀπεφήνατο σαφῶς, ὃ τί ποτε σημαίνει τὸ φύεται ῥήμα. πρὸς δὲ τὸ τοῦτ' ἀγνοεῖν οὐδ' αὐτὸς ἐμαυτὸν πέπεικα ψυχῆς οὐσίαν ἐπίστασθαι βεβαίως. ὅτι μὲν γὰρ ὁ ἐγκέφαλος αἰσθήσεως τε καὶ κινήσεως τῆς καθ' ὁρμὴν ἡγεμών ἐστι τοῖς τοῦ ζώου μορίοις ἅπασιν, ἐν τοῖς περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων ἀποδέδειγμα. πέπεισμαι καὶ πρὸς γε τοῦτω τὸ κατὰ τὰς κοιλίας αὐτοῦ

πνεῦμα πρῶτόν τι τῶν ὀργάνων εἶναι τῶν ψυχικῶν, ὅπερ ἦν μοι προπετέστερον ἀποφνηαμένῳ ψυχῆς οὐσίαν εἰπεῖν. εἴτε δὲ ἡ ὅλη τοῦ ἐγκεφάλου φύσις ἐκ τῆς τῶν τεττάρων στοιχείων κράσεως εἰς τοιαύτην οὐσίαν ἦλθεν, ἡ ιδιότητος, καθ' ἣν αἰσθήσεως τε καὶ κινήσεως τῆς καθ' ὁρμὴν ἀρχηγὸς ἔσται τῷ ζῳῳ καὶ δηλονότι καὶ μνήμης τε καὶ νοήσεως, εἴτε τις ἄλλη δύναμις ἀσώματος ὑπὸ τοῦ δημιουργήσαντος ἡμᾶς ἐντέθεται τε τῷ ἐγκεφάλῳ καὶ χωρίζεται πάλιν ἀποθνησκόντων, οὐδεμίαν ἔχω ἀπόδειξιν βεβαίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀποφνηαμένους τι τούτων ἡγοῦμαι πλεονεκτεῖν ἐμοῦ προπετεῖα μᾶλλον ἢ σοφία, καὶ μέντοι καὶ περιττόν εἶναι νομίζω τοῖς ἰατροῖς ἐπίστασθαι ψυχῆς οὐσίαν. ἀρκεῖ γὰρ γινώσκεισθαι τοῖς τὴν ἰατρικὴν τέχνην λογικῶς μεταχειριζομένοις ὡς ἡ κατὰ φύσιν κρᾶσις αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ κατὰ τὰς κοιλίας αὐτοῦ πνεύματος ἄχρι περ ἂν διασώζηται, ζῆν δυνάμενον τὸ ζῶον. ἐάν δὲ ἦτοι τὸ κατὰ τὰς κοιλίας πνεῦμα διαφθαρή παντάπασιν ἢ τῆς κατὰ φύσιν κρᾶσεως

ἐπὶ πλεῖστον ἐκτραπῇ, μετὰ τῆς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἀκολουθήσαι. ταῦτα γὰρ γινώσκων ὁ ἰατρὸς τῆς τ' εὐκράσεως καὶ τῆς ὑπάρξεως προνοήσεται ἀεὶ κατὰ τὰς εἰρημένας μεθόδους ὑπ' ἡμῶν, ἐν τε τοῖς ὑγιεινοῖς καὶ τοῖς θεραπευτικοῖς ὑπομνήμασι, ἃς ἔδειξα πάσας Ἱπποκράτην πρῶτον εἰρηκότα. διὰ τοῦτ' οὖν οὐδὲ γνησίαν νομίζω τὴν προκειμένην ῥῆσιν εἶναι, παρεγγεγράφθαι δ' ὑπὸ τινος ὥσπερ καὶ ἄλλας οὐκ ὀλίγας. ἴσως δὲ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεσσαλὸν ἀθροῖσαί φασι τὰς ὑπογραφὰς τοῦ πατρὸς εὐρόντα γεγραμμένας ἐν χάρταις τε καὶ διφθέραις καὶ δέλτοις, καὶ τοιαύτας τινὰς παρεντεθεικέναι ῥήσεις. τῶν μέντοι γραψάντων ὑπομνήματα τοῦ προκειμένου βιβλίου τινὲς ἀντὶ τοῦ βελτίων γίνεται τὸ φύεται φασιν εἰρησθαι. γίνεσθαι δ' αὐτὴν ἐν τῷ χρόνῳ βελτίονα νομίζουσι τοῖς προνοοῦμένοις ἐπιστήμης τε καὶ σοφίας, ἀλλ' οὔτε ἰατρικὸς ὁ λόγος οὔθ' ὁμολογῶν τοῖς ἐπιφερομένοις. ὅτι γὰρ ἐπὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς εἴρηται τὸ φύεται δῆλον ἐκ τοῦ φάναι· ἦν δ' ἐκκυρωθῇ,

ἅμα τῇ νούσῳ καὶ ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα φέρβεται. καὶ δόξειε δ' ἂν ἐκδείκνυσθαι τὸ ἐκκυρωθῇ ῥήμα τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς ἡγεῖσθαι τὸν Ἱπποκράτην τὸ ἔμφυτον εἶναι θερμόν, ὃ καὶ τῶν φυσικῶν ἔργων αἰτιᾶται πολλαχόθι. μέγιστα δ' ἐνταῦθα κινεῖται δόγμα διαπεφωνημένον καὶ αὐτοῖς τοῖς

φιλοσόφοις. ἔνιοι μὲν ἡγοῦνται οὐσίαν εἶναι ψυχῆς τε καὶ φύσεως, οἱ μὲν ἐν τῷ πνεύματι τιθέμενοι τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν, οἱ δ' ἐν τῇ τοῦ σώματος ιδιότητι. τινὲς δὲ οὐ μίαν, ἀλλ' ἰδίαν ἑκατέρω τὴν οὐσίαν εἶναι φασὶ καὶ οὐ σμικρῷ δέ τινι διαφερούσας, ἀλλ' ὅλῳ τῷ γένει, ὅπου γε καὶ τὴν μὲν τῆς φύσεως φθαρτὴν εἶναι ἡγοῦνται, τὴν δὲ τῆς ψυχῆς ἀφθαρτον. Ἀριστοτέλης μὲν οὖν καὶ Πλάτων ὑπὸ μίαν προσηγορίαν ἀμφοτέρας ἄγουσι τὰς δυνάμεις, οὐ μόνον ἣ λογίζομεθα καὶ μεμνήμεθα ψυχὴν καλοῦντες, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τοῖς φυτοῖς, ἣ τρέφεται τε καὶ αὔξεται καὶ διασώζεται, μέχρι περ ἂν ἐν τῷ χρόνῳ ξηρανθῇ. τοῖς Στωικοῖς δ' ἔθος ἐστὶ φύσιν μὲν ὀνομάζειν,

ἣ τὰ φυτὰ διοικεῖται, ψυχὴν δὲ ἣ τὰ ζῶα, τὴν οὐσίαν ἀμφοτέρων μὲν τίθενται τὸ σύμφυτον πνεῦμα καὶ διαφέρειν ἀλλήλων οἴονται ποιότητι. ξηρότερον μὲν γὰρ πνεῦμα τὸ τῆς ψυχῆς, ὑγρότερον δὲ τὸ τῆς φύσεως εἶναι, δεῖσθαι δ' ἅμφω πρὸς διαμονὴν οὐ τροφῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀέρος. καὶ ὅσοι γε τοῦ δόγματος τούτου νομίζουσιν ἡγεμόνα τὸν Ἱπποκράτην γεγενῆσθαι, καθάπερ ἐν τῷ περὶ ἑβδομάδων εἴρηται, τὸ φύεσθαι λέγουσιν εἰρησθαι κατὰ τῆς γινομένης ἐν αὐτοῖς προσθέσεως ἐξ ἀμφοτέρων τῶν οὐσιῶν, τῆς τε τροφῆς καὶ τοῦ ἀέρος ὡς ἐναργῶς φαίνεται, κατὰ τὴν ἑκατέρου χρεῖαν ἐπιστάμεθα. δέδεικται γὰρ ἡ μὲν ἀναπνοὴ τὴν συμμετρίαν τῆς ἐμφύτου θερμασίας φυλάττειν, ἡ δὲ τῶν σιτίων προσφορά τὸ διαρρέον τῆς σωματικῆς οὐσίας ἀναπληροῦν, καὶ εἴπερ εἰδὸς τι τοῦ σώματός ἐστιν ἡ ψυχὴ, προσηκόντως ἂν λέγοιτο φύεσθαι μέχρι τοῦ θανάτου. εἰ δὲ ἐστὶν ἕτέρα τις αὐτῆς οὐσία τῆς φύσεως, ἣν Ἀριστοτέλης μὲν ὀνομάζει θρεπτικὴν, ἐπιθυμητικὴν δὲ Πλάτων, ἀληθὲς ἂν εἴη τὸ εἰρημένον, οὐκ ἀληθὲς δὲ ἐπὶ τῆς διανοητικῆς

ψυχῆς. ὅτι μέντοι τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ὃ μάλιστα ἀναφέρει τὰ σωματικὰ τῶν ἔργων ὁ Ἱπποκράτης, ἐκπυρωθὲν οὐ μόνον οὐκ ἐστὶ δυνάμενον τὰς ἐμπροσθεν ἐνεργείας ἐπιτελεῖν, οὐδὲ τρέφειν ἡμᾶς, ὅπερ ἦν αὐτῷ κυριώτατον, ἀλλὰ διαφθείρει τε καὶ τήκει καθάπερ τὸ πῦρ, εὐδηλὸν ἐστὶ τῷ λόγῳ σκοποῦμένοις ἡμῖν καὶ τὰς ὑπὸ τῶν διακαῶν πυρετῶν συντήξεις τοῦ σώματος ἐναργῶς ὁρῶσι. περιλειμμένης δὲ κατὰ τὸν εἰρημένον λόγον ἅπαντα τῆς τρίτης ψυχῆς ἢ δυνάμεως ἢ ὅπως ἂν ἐθέλης ὀνομάζειν αὐτήν, ἣν ὁ Πλάτων ἐκάλει θυμοειδῆ, καὶ περὶ ταύτης ἁμεινὸν ἐστὶν εἰπεῖν ἔνεκα τοῦ μηδὲν εἶναι ὑπολείπεσθαι κατὰ τὸν περὶ ψυχῆς λόγον. θερμασία μὲν τις ἐμφυτος ἐν ἥπατι περιέχεται, καθ' ἣν αἷμα γεννᾶται· θερμασία δὲ ἕτέρα πλείων ἐστὶ, κατὰ τὴν καρδίαν εἰς θυμοῦ γένεσιν ἡμῖν δοθεῖσα. καὶ γὰρ χρεῖα τούτου τις ἐστὶν, ὡς ἐν τοῖς περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων ἐπιδέδεικται. δεῖται μὲν αὕτη ἡ θερμασία τῆς τροφῆς, ἢ δ' ἕτέρα τῆς ἀναπνοῆς. οὕτω γὰρ ὀνομάζειν ἔθος ἐστὶ τοῖς ἰατροῖς τὴν διὰ τῶν ἀρτηριῶν

γινομένην καθ' ὅλον τὸ σῶμα διττὴν ἐνέργειαν, ἐκπεμπουσῶν αἰθαλῶδες περίττωμα κατὰ τὴν συστολὴν, ἐλκουσῶν δὲ τὸν πέριξ ἀέρα κατὰ τὴν διαστολὴν.

Chapter 6.5

Section 6.5.6

Νοῦσοι ξύντροφοι ἐν γήραϊ λείπουσιν καὶ διὰ πεπασμόν καὶ λύσιν καὶ ἀραίωσιν.

Οὐ περὶ πασῶν ὁ λόγος αὐτῷ νῦν τῶν συντρόφων νόσων. ὀνομάζουσι δ' οὕτως τὰς ἐκ πολλοῦ χρόνου κατὰ τὸ σῶμα τῶν ἀνθρώπων διαμενούσας, οὔτε γὰρ φαίνεται τοῦτο γινόμενον οὔτε αὐτὸς ἀγνοεῖ σαφῶς ἐν ἀφορισμοῖς εἰπών· οἱ πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν πλεῖστα νοσέουσιν ἥσσον, ὅσα δὲ αὐτοῖς χρόνια νοσήματα γίνεται, τὰ πολλὰ συναποθνήσκει. προσθεῖς δ' ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ τὸ τὰ πολλὰ καὶ μὴ καθόλου ποιησάμενος τὴν ἀπόφασιν, ὡς ὅσα χρόνια νοσήματα γίνεται [τὰ πολλὰ] συναποθνήσκει, δῆλός ἐστιν

εἰδὼς ἔνια λυόμενα πρὸ τοῦ θανάτου. τίνα τοίνυν ἐστὶ ταῦτα, καθάπερ γε καὶ τίνα τὰ μὴ λυόμενα πρὸ τοῦ θανάτου, διὰ τῶν ἀφορισμῶν αὐτὸς ἐνεδείξατο γράφων ὧδε· βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖς σφόδρα πρεσβυτέροις οὐ πεπαίνονται. ψυχρῶν οὖν ἐνταῦθα μνημονεύσας δῆλός ἐστιν ἔνια τῶν θερμῶν συγχωρῶν λυθῆναι δύνασθαι κατὰ τὴν τῶν πρεσβυτέρων ἡλικίαν, εἴ γε τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἰάματα. σπάνια γάρ ἐστι ταῦτα καὶ τὰς γε κεφαλαίας τὰς θερμὰς, ἑτεροκρανίας τε καὶ νεφρίτιδας τὰς τοιαύτας, ἔτι τε ἀρθρίτιδας, ὅσαι πάνυ θερμὴν ἔχουσι τὴν διάθεσιν. οὗτος μὲν οὖν ἐκ τῆς τοῦ γήρως κράσεως γινόμενος ὁ τρόπος τῆς λύσεως ἐν τῷ μέρει τῶν πεπασμῶν ἐστὶ, δηλοῦντος τοῦ πεπασμοῦ πᾶσαν ἀγωγὴν εἰς τὴν σύμμετρον κρᾶσιν, ὡς ἐπὶ τῶν πεπαινομένων ἐδείχθη καρπῶν. ἑτέρους δὲ δύο τρόπους προστίθῃσιν ἔτι σπανιωτέρους τοῦ πεπασμοῦ, τὸν τε κατὰ τὴν ἀραίωσιν καὶ τὸν ἀμφιβόλως εἰρημένον, εἴτε κατὰ τὴν διάλυσιν εἴτε κατὰ λύσιν ἀκούσαι χρή γίνεται δὲ οὗτος ἐξ αὐτῆς τῆς σωματικῆς οὐσίας κοινῆς

ἅπασιν οὔσης, μὴ ὅτι τοῖς ἐμψύχοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀψύχοις, ἀπορρεῖ μὲν γάρ τι πάντως αὐτῶν, ἀλλὰ πλεῖστον μὲν τῶν μαλακωτέρων, ἔλαττον δὲ τῶν ἥττον μαλακῶν. οὕτως γοῦν ἔνιοι τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων λύονται, διαφορουμένης τῆς οὐσίας αὐτῶν κατὰ βραχὺ χρόνῳ πλείονι, καὶ γίνεται τοῦτο τοῖς καλῶς διαιτωμένοις, ὡς ὅσοι γε πληρωτικῇ διαίτῃ χρῶνται, τὴν ἐπιρροὴν τοῖς πεπονθόσι μέρεσιν ἴσην τῇ διαφερομένῃ ποιούμενοι φυλάττουσι τὰ πάθη. τρίτον δὲ τρόπον εἴρηκε λύσεως τὴν ἀραίωσιν τοῦ σώματος, ὑπὸ μὲν τῶν ἰατρῶν ἐκ προνοίας γινομένην, ὑπὸ δὲ τῆς γεροντικῆς ἡλικίας σπανίως, ὅταν ἀσθενεστέρας γινομένης τῆς δυνάμεως ἰσχυοτέρας τε τῆς ἔξεως, ἀτροφωτέρου δὲ καὶ τοῦ δέρματος ἀραιωθῶσιν οἱ πόροι. ἡμεῖς μὲν οὖν οὕτως ἐξηγούμεθα τὴν ῥῆσιν, ἀεὶ πειρώμενοι τοῖς ἀπὸ τῶν ἀρρώστων ὀρωμένοις ὁμολογούσας ἐπιδεικνύναι τὰς λέξεις αὐτοῦ, τῶν δ' ἐξηγητῶν οἱ πλεῖστοι πάντα μᾶλλον ἢ τοῦτο πράττουσιν, οἳ γε καὶ νῦν ὡς ἐπὶ πάντων τῶν νοσημάτων εἰρημένου τοῦ λόγου τὰς αἰτίας ἀποδιδόναι πειρῶνται. τούτων

δ' ἀτοπώτερα λέγουσιν οἱ τὰ τοιαῦτα πάθη φάσκοντες ἐν τῷ γήρῳ λύεσθαι, τῆς ψυχῆς μὲν οὖν ὀργᾶς, φιλαργυρίας, δεισιδαιμονίας, τοῦ δὲ σώματος ἐρωτικὰς διαθέσεις.

Chapter 6.5

Section 6.5.7

Ἰησις, ἀντίνοον, μὴ ὁμονοέειν τῷ πάθει.

Οὗτος ὁ λόγος ὁ αὐτός ἐστι τῇ δυνάμει, τῷ τάναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα, περὶ οὗ πολλάκις ἤδη διείλεγμαί.

Chapter 6.5

Section 6.5.8

Τὸ ψυχρὸν καὶ ἐπικουρέει καὶ κτείνει ὁκόσα ἐκ θερμοῦ.

Εἰς ἀνάμνησιν ἑαυτῷ καὶ τοῦτ' ἔγραψε τῆς προειρημένης ἀποφάσεως καθόλου μέρος ὑπάρχον. τὸ γάρ τοι ψυχρὸν ἐπικουρεῖ μὲν τοῖς ψυχροῖς πάθεσι, κτείνει δὲ τοὺς

θερμοὺς νοσοῦντας. ἀφ' ἑνὸς γὰρ ὡς ἐπὶ παραδείγματος ἐπὶ πάντα τάναντία μετὰγειν χρὴ τὸν λόγον.

Chapter 6.5

Section 6.5.9

Ὁξυθυμὴ ἀνασπᾷ καὶ καρδίην καὶ πνεύμονα ἐς ἑωυτὰ καὶ ἐς κεφαλὴν καὶ τὰ θερμὰ καὶ τὸ ὑγρὸν. ἡ δὲ εὐθυμὴ ἀφίησι καρδίην.

Ἀνιγματωδέστερον ἢ λέξις σύγκειται καὶ διὰ τοῦτο καὶ γραφὰς αὐτῆς πλείονας ἐποίησαντο καὶ ταῖς γραφαῖς οἰκείας ἐξηγήσεις, ἀληθέστερον δ' ἂν εἴποι τις, οὐ ταῖς γραφαῖς τὰς ἐξηγήσεις, ἀλλὰ ταῖς ἐπινοηθείσαις ἐξηγήσεσι προσαναπεπλάκασι τὰς γραφάς. εὐθὺς οὖν ἡ ἀνασπᾷ ῥῆσις τί ποτε σημαίνει κατὰ τὴν λέξιν; ἀνασπᾷσθαι τὴν καρδίαν καὶ τὸν πνεύμονα λέγειν αὐτὸν ὑπὸ τῆς ὀξυθυμίας ἐξηγησόμεθα, προσκειμένου δὲ τοῦ, ἐς ἑωυτὰ καὶ ἐς κεφαλὴν,

διανοίας ἐτέρας ἔμφασις γίνεται τοιαύτης, ἡ καρδία καὶ ὁ πνεύμων ἀνασπᾷ καὶ εἰς ἑαυτὰ καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ θερμὰ καὶ τὸ ὑγρὸν, ὄντος καὶ τοῦ θερμὰ πλησίον ἀδιανοήτου. θερμὸν γὰρ ἐχρῆν ἢ θερμὰ εἰρῆσθαι μᾶλλον. ἄμεινον οὖν ἐστὶν ἴσως ἀπογνόντα τῆς κατὰ μέρος ἐν τῇ ῥήσει λέξεως, ὡς συγκεχυμένης, ἔκφρασιν αὐτῆς μᾶλλον ἢ παράφρασιν ἢ ὅπως ἂν τις ὀνομάζειν ἐθέλῃ ποιήσασθαι. τοῦτο δ' ἀδύνατον γενέσθαι, μὴ

κῶν ἐν γ' ἐτι τῶν ὀνομάτων ἐξηγησαμένων ἡμῶν, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἀνασπᾶν. δυοῖν γὰρ θάτερον ἐν ταῖς ὀξυθυμίαις, ἥτοι τὸν πνεῦμονα καὶ τὴν καρδίαν εἰς τὴν κεφαλὴν ἀνασπᾶσθαι φάναι ἢ τὴν καρδίαν καὶ τὸν πνεῦμονα καὶ τὴν κεφαλὴν ἀνασπᾶν εἰς ἑαυτὰ τό τε θερμὸν καὶ τὸ ὑγρὸν. πιθανὸν γὰρ ἐκ τῶν κατὰ τὸ ἥπαρ χωρίων, ὅθεν ἡ χορηγία τοῦ αἵματός ἐστιν, ἀνασπᾶσθαι τὴν τε θερμασίαν καὶ τὴν ὑγρότητα. φαίνεται οὖν ἐναργῶς ἐν ταῖς ὀξυθυμίαις μείζονά τε καὶ σφοδρότερον ἢ καρδία ποιουμένη τὸν σφυγμὸν ἅμα ταῖς καθ' ὅλον τὸ ζῶον ἀρτηρίαις. εὐλογον δὲ καὶ τὰ πληρώσαντα τὴν διαστολὴν

αὐτῆς ἔλκεσθαι τήνικαυτα πλείω. τοῦ δὲ πρὸς τὴν κεφαλὴν ἀναφέρεσθαι τό τε ὑγρὸν καὶ τὴν θερμασίαν πλείονα σημείον ἐστὶ τὸ κατὰ τοὺς ὀφθαλμούς τε καὶ τὸ πρόσωπον ὅλον ἔρευθος. ἀλλὰ καὶ εἰ ἄψαιο, θερμότερα ταῦτα φανεῖται σοι γεγονότα. προδήλως τε καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ λάμπουσί τε ἅμα καὶ προπετέστεροι δηλοῦσι γεγονέναι καὶ ἡ σύμπασα κεφαλὴ θερμότερα, κατὰ δὲ τὴν εὐθυμίαν, φησὶν, ἀφίησι τὴν καρδίαν, τουτέστι καταλείπει τὰ προειρημένα. χρήσιμος δὲ τῶν εἰρημένων ἡ γνώσις εἰς τὸ ποτὲ μὲν φυλάττεσθαι τὴν ὀξυθυμίαν, ποτὲ δ' αὐτὸν ἐπιτηδεύειν, φυλάττεσθαι μὲν ὅταν ἡ καρδία καὶ ἡ κεφαλὴ θερμότεραι τοῦ προσήκοντος ὑπάρχουσι κατὰ φυσικὴν δυσκρασίαν, ἢ τι πάθος θερμὸν ἐπικτητον, ἐπιτηδεύειν δ' ἐν τοῖς πάθεσι ψυχικοῖς καὶ τῇ φύσει ψυχροτέρᾳ κεφαλῇ. ὡσαύτως δὲ ἢ καθ' ὅλον τὸ σῶμα κρᾶσις, εἰ μὲν εἴη θερμότερα τοῦ δέοντος, ἥτοι κατὰ πάθος ἢ φύσει, βλαβήσεται μεγάλως ὑπὸ τῆς ὀξυθυμίας. ἢ δ' ἐναντία τῇδε μεγάλως ὀνήσεται. τοῦτο γάρ τοι καὶ κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν ἐδείκνυμεν ὑπ'

αὐτοῦ δεδιδαγμένον, ἡνίκ' ἔλεγεν, ἐπιτηδεύειν ὀξυθυμίην ἐμποιέειν καὶ χροῖς ἀναλήψιος ἔνεκα καὶ χυμάσιος.

Chapter 6.5

Section 6.5.10

Πόνος τοῖσιν ἄρθροισι καὶ σαρξί, σῖτος, ὕπνος σπλάγχνοισι.

Ἐπειδὴ τὸ πόνος ὄνομα πολλάκις μὲν εἴωθεν ὁ Ἱπποκράτης ἀντὶ τοῦ γυμνασίου λέγειν, ἐνίοτε ἀντὶ τῆς ὀδύνης ἢ ἀπλῶς ἡστινοσοῦν βλάβης, ὡς ἐν πολλοῖς ὑπομνήμασιν ἤδη μεμαθήκατε. διὰ τοῦτο τοίνυν ἄλλος ἐπ' ἄλλο τῶν τριῶν σημαινόμενων ἦκε τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον, ὁ μὲν τις ἡγούμενος αὐτὸν λέγειν τὸ γυμνάσιον, τοῖς ἄλλοις τε καὶ ταῖς σαρξίν, οἷόν περ σῖτον εἶναι, τουτέστι τροφήν καὶ ῥώμην καὶ ὠφέλειαν· αὐξάνεσθαι γὰρ αὐτίκα καὶ κρατύνεσθαι καὶ ῥώννυσθαι διὰ τῶν γυμνασίων οὐδὲν ἥττον ἢ διὰ τῶν τροφῶν. ὁ δὲ τις ἄλγημα καὶ ὀδύνην τοῖς ἄρθροις τε καὶ ταῖς σαρξί τὸν πολὺν σῖτον ἤκουσεν εἰρησθαι. τὴν

γὰρ πληθώραν οὐ μόνον δυσκίνητα ποιεῖν τὰ τε ἄρθρα καὶ τὰς σάρκας, ὅπερ ἐστὶ τοὺς μῦς. ἐν τούτοις γὰρ τὸ τῶν σαρκῶν γένος, ἀλλὰ καὶ

ῥευματίζειν ὡς ὀδύνας ἐργάζεσθαι. ταύτη δ' ἔπεται τῇ γνώμῃ καὶ τὸ κατὰ τὸ τρίτον σημαινόμενον, ἡγουμένων τινῶν τὸν πολὺν σίτον, ὅπερ ἐστὶ τὴν πληθώραν, βλάβην εἶναι τοῖς τε ἄρθροις καὶ ταῖς σαρκὶν, οὐ μόνον δὲ σαρκὶ καὶ ἄρθροις, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς μορίοις τοῦ σώματος ἢ πληθώρα καὶ βλάβην εἶωθε καὶ ὀδύνας ἐπιφέρειν. καὶ μέντοι καὶ τὸ δεύτερον μέρος τῆς ῥήσεως, ἐν ᾧ φησιν, ὕπνος σπλάγχνοις, τὴν μὲν διάνοιαν ἔξει τοιαύτην. ὥσπερ ὁ πόνος τοῖς ἄρθροις καὶ ταῖς σαρκὶν, οὕτως ὁ σίτος τοῖς σπλάγχνοις, ἥτοι γυμνάσιον ἔσται φέρον εὐεξίαν ἢ ὀδύνην ἢ βλάβην οἴσει. γυμνάζεσθαι μὲν ἐν τοῖς ὕπνοις τὰ σπλάγχνα, καθ' ὅσον ἐνεργεῖ μάλιστα τηνικαῦτα καὶ κατεργάζεται τὴν τροφήν, ἀκούειν ἂν τις δύναται. βλάβην δὲ τινα καὶ ὀδύνην ἐπιφέρειν οὐκ ἀληθές, ἀνωδυνίαν τε γὰρ καὶ ὠφέλειαν μᾶλλον ὁ ὕπνος, οὐ τούναντίον πέφυκεν ἐργάζεσθαι, πλὴν εἴ τις ἐν ἀρχαῖς παροξυσμῶν λέγοι

ταῦτα ποιεῖν αὐτόν. ἀλλὰ νῦν γε χωρὶς διορισμοῦ τῆς ῥήσεως γεγραμμένης οὐκ ἀληθές ὁ λόγος ἔσται. μήτοι τοίνυν ἄμεινόν ἐστιν οὕτως ἀναγινώσκειν, πόνος τοῖς ἄρθροις καὶ ταῖς σαρκὶν· εἴτ' ἂφ' ἐτέρας ἀρχῆς, σίτος ὕπνος σπλάγχνοις, ἵν' ὁ λόγος γένηται τοιόσδε, τὸ μὲν γυμνάσιον τοῖς ἄρθροις καὶ ταῖς σαρκὶν ὠφέλειαν παρέχει, σίτος δὲ καὶ ὕπνος τοῖς σπλάγχνοις. τοῦ γὰρ ἐμφύτου θερμοῦ συννεύοντος εἰς τὸ βάθος, ὡς αὐτὸς ἐδίδαξεν, αἱ τε πέψεις τῶν σιτίων ἄμεινους γίνονται καὶ τρέφεται τηνικαῦτα τὰ σπλάγχνα. κατὰ δὲ τὴν ἐγρήγορσιν ἀποτειναμένου πρὸς τὸ δέρμα τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, τὰ σπλάγχνα ψυχρότερα γίνονται σφῶν αὐτῶν. ἅπερ δὲ ἐκείνοις ὑπῆρχεν ἐν τοῖς ὕπνοις, ταῦτα τοῖς κώλοις τε καὶ πᾶσι τοῖς ἐκτὸς ἐν ταῖς ἐγρηγόρσεσιν.

Chapter 6.5

Section 6.5.11

Ψυχῆς περίπατος, φροντίς ἀνθρώποισι.

Τὸν περίπατον ἀντὶ τοῦ γυμνασίου πάντες ἤκουσαν οἱ ἐξηγησάμενοι τὸ βιβλίον, ἵν' ὁ λόγος ᾗ τοιόσδε. τοῖς ἀνθρώποις αἱ φροντίδες γυμνάσιον προσηγορία κεχρησθαι τῇ τοῦ περιπάτου δηλοῦσης τῆς φωνῆς ταύτης εἰδός τι γυμνασίου. κακοζήλου δὲ τῆς ἐρμηνείας οὔσης, εἰκότως αὐτὴν ὁ Διοσκορίδης φυλαττόμενος, οὐ περίπατον ἔγραψεν, ἀλλὰ προσθεὶς τὸ ν γράμμα, περὶ παντός, ὥστε γενέσθαι τὴν λέξιν τοιάνδε· ψυχῆς περὶ παντός φροντίς ἀνθρώποις, ἵν' ᾗ δηλούμενον ἐξ αὐτῆς, περὶ παντός τοῖς ἀνθρώποις, ἀσκητέον ἐστὶ τὸν λογισμὸν. αἱ γάρ τοι διανοήσεις ὀνομάζονται φροντίδες, ὅθεν καὶ τὸν Σωκράτην φροντιστὴν ἐκάλουν καὶ φροντίδας τὰ σοφὰ βουλευμάτα τάνδρὸς ὠνόμαζον, ὡς καὶ ταῖς Ἀριστοφάνους Νεφέλαις ἔστιν εὐρεῖν, ἔνθα κωμῶδεϊ καὶ σκώπτει τὸν Σωκράτην ὡς ἀδολέσχην. εἰ δὲ τῷ δόξῃ φιλοσόφου θεωρίας, οὐκ ἰατρικῆς, ὁ λόγος ἔχεσθαι, πρῶτον μὲν ἐνθυμείτω κοινὸν ἀπασῶν εἶναι τῶν

λογικῶν αὐτὸ τεχνῶν ἐν αἷς τὸν λογισμὸν χρή γυμνάζειν, ὥς ἄλλοις
 τε πολλοῖς εἴρηται τῶν ἱατρῶν, Ἐρασιστράτῳ τ' οὐκ ὀλιγάκις. ἔπειτα
 δὲ καὶ πάθη τινὰ γίνεται τὰ μὲν οἷον ναρκοῦντα τὸ λογιστικὸν καὶ
 τὸ μνημονευτικὸν τῆς ψυχῆς, τὰ δὲ καρῶδη καὶ καταφορικά. τούτοις
 οὖν ἡγητέον ὠφελίμους εἶναι τὰς φροντίδας, ὥς ἐν ἄλλοις ἐδίδαξε, τὰς
 ὀξύθυμίας εἶναι χρήσιμους εἰς εὐχυμίαν τε καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἔξεως
 ἀνάκτησιν.

Chapter 6.5

Section 6.5.12

Ἐν τοῖσι τρώμασι τὸ αἷμα συντρέχει, βοηθητέον ὥς τὸ κενὸν πλησθῆναι.
 Αἰνιγματώδης καὶ ἥδε ἡ ῥῆσίς ἐστιν. οὔτε γὰρ τί τὸ συντρέχειν δηλοῖ
 σαφές ἐστιν οὔτε τί κενὸν πλησθῆναι. διὰ τοῦτ' οὖν ἔνιοι μὲν τῶν
 ἐξηγητῶν εἰρήσθαι τὸν λόγον φασὶ περὶ τῆς ἐπὶ τραύμασιν αἰμορραγίας,
 ἔνιοι δὲ περὶ τῆς ἐπιγινομένης φλεγμονῆς. ἑκάτεροι γὰρ ἀξιούσιν εἰς τὸ
 τετρωμένον μέρος ἐπιρρεῖν αἷμα καὶ μέντοι καὶ τούτου γινομένου
 κενουῖσθαι τὰς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι φλέβας, ὧν προνοητέον εἶναί
 φασιν, ὥς ἂν πλησθῶσιν αὐθις. εἶναι δὲ τὴν πλήρωσιν αὐτῶν διττὴν,
 ἀναστελλομένου μὲν ὑπὸ τῶν ψυχόντων καὶ στυφόντων φαρμάκων, καὶ
 σχήματος δὲ ἐπιτηδείου τοῦ συρρέοντος αἵματος ἐπὶ τοῦ τετρωμένου
 τραυματίου. τινὲς δὲ οὐκ ἐπὶ τραυμάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν σφοδρῶς
 συντριβέντων ὁσίων, μάλιστ' ἐφ' ὧν ἔξω τοῦ δέρματος ἀνέσχε τι μέρος
 αὐτῶν, ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν τοιούτων ἐξαρθημάτων, ἀπασῶν τε τῶν
 μεγάλην θλάσιν ἐν τῷ σώματι ποιουσῶν πληγῶν τὸν λόγον εἰρήσθαι φασί.
 τρώματα γὰρ ὀνομάζει Ἱπποκράτης τὰς μεγάλας βλάβας ἔκ τινος τῶν
 ἔξωθεν γενομένας, εἰ καὶ χωρὶς τραύματος. τῇ δὲ περὶ τοῦ συντρέχειν εἰς
 ταῦτα τὸ αἷμα καὶ πληροῦν τὸ ἐκκενωθὲν, αὕτη καὶ τοῖς ταῦτα λέγουσιν
 ἐξήγησις. ὅτι μὲν οὖν ὁ Ἱπποκράτης εἴθισται τρώματα καλεῖν τὰς τοιαύτας
 βλάβας ἐν πολλοῖς ἤδη τῶν βιβλίων αὐτοῦ μεμαθήκαμεν. εἰ δὲ καὶ νῦν
 ἐκείνων μέμνηται, προπετὲς εἰπεῖν. ἔνιοι δ'

ἐπὶ τῶν αἰμορραγούντων τρωμάτων πληροῦν ἐνθέσει φαρμάκων τε τῶν
 ἐπιτηδείων καὶ μοτῶν.

Chapter 6.5

Section 6.5.13

Ἦν οὖς ἀλγέη, εἶριον περὶ τὸν δάκτυλον ἐλίξας ἐγγεῖν ἄλειφα θερμὸν,
 ἔπειτα ὑποθεῖς ἔσω ἐν τῷ θέναντι τὸ εἶριον ὑπὸ τὸ οὖς ἐπιθεῖναι, ὥς δοκέη
 τι οἱ ἐξίέναι, ἔπειτα ἐπὶ πῦρ ἐπιβάλλειν ἀπάτη.

Ταύτην τὴν ῥῆσιν ὑπώπτευσάν τινες ὡς παρεγγεγραμμένην, οὐχ ἥκιστα διὰ τὸ προσκείμενον ἐπὶ τῷ τέλει λεξίδιον, τὴν ἀπάτην. ὁ μὲν γὰρ πρὸ αὐτῆς λόγος τοιοῦτός τις ἐστὶν ἐὰν οὖς ἀλγῇ τις, εἴριον περὶ τὸν δάκτυλον ἐλίξας δηλονότι τὸν λιχανόν· ἐγγωρεῖ δὲ καὶ περὶ τὸν ἀντίχειρα, βρέχων ἄλειφα, τουτέστιν ἥτοι ἐλαίῳ ἢ πιμελῇ τετηκυῖα τὸ εἴριον ἐνστάζειν εἰς τὸ οὖς, ὡς καὶ νῦν εἰώθαμεν ποιεῖν διὰ τῆς ἡμφιεσμένης εἰρίῳ μολωτίδος, οὐ μόνον ἄλειφα, καθάπερ αὐτὸς ὠνόμασεν, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἄλλο φάρμακον

ὕγρὸν ἐγγέοντες. ἔστω δὲ δηλονότι τὸ φάρμακον ἐν ᾧ τέγγουσι, θερμαινόμενον ἐπὶ πολυχνιαίας φλογός ἢ ἐπὶ τοῦ καλουμένου κηρίωνος. ἐγγεῖν δ' οὐχ ἅπαξ ἢ δις, ἀλλὰ πολλάκις ὡς ἀπορρέειν τι πρὸς τὴν ἐκτὸς χώραν τοῦ πόρου τοῦ ἀκουστικοῦ. τὸ δ' ἀπορρέον τοῦτο μὲν ἡμεῖς ἀπλῶς εἴριον ὑποτιθέντες δεχόμεθα. κελεύει δ' ὁ Ἱπποκράτης ἐπὶ τῷ θένари τῆς χειρὸς ἡμῶν ἐπικεῖσθαι τοῦτο, τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς δηλονότι τὸ ἀπορρέον ἐκ τοῦ ὠτὸς ὑγρὸν ἀποδεχόμενον, ᾧ καὶ δῆλον ὡς οὐχ ἅπαξ ἢ δις, ἀλλὰ καὶ πλεονάκις ἐγγεῖν κελεύει· τούτοις δ' ἐφεξῆς, εἰ μὲν ἀπλῶς ἦν γεγραμμένον, ἔπειτα ἐπὶ πῦρ ἐπιβάλλειν, εὐλόγως ἂν ἔφαμεν ἐξηγεῖσθαι τοὺς εἰπόντας ἔνεκα τούτου κατὰ τοῦ πυρὸς ἐπιβάλλειν ἀξιοῦν αὐτὸν, ὡς δοκιμάσαι διὰ τῆς ὁδμῆς ὁποῖόν ἐστιν. αὐτὸς γὰρ οὕτω καὶ τὸ μετὰ βηχὸς ἀναπτύομενον ἐκ πνεύμονος ἐδοκίμασεν. ἐπεὶ δὲ πρόσκειται κατὰ τὸν λόγον, ὡς δοκέη τι οἱ ἐξιέναι, καὶ φαίνεται τὸ δοκέη συμφωνεῖν τῷ κατὰ τὸ τέλος εἰρημένῳ τῆς ῥήσεως ὅλης τῷ, ἀπάτη, διὰ τοῦτο ἀποστάντες οἱ δοκιμώτεροι

τῶν ἐξηγητῶν ἐπὶ τῇ τοῦ κάμνοντος ἀπάτῃ πρὸς τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν ἀφίχθαι φασὶ τὸν Ἱπποκράτην· παρηγορεῖσθαι γὰρ ἐνίοτε κᾶκ τῶν τοιούτων τοὺς κάμνοντας, ἡγεῖσθαι τε θεραπείαν ἑαυτῶν ἐπιμελεστέραν γίνεσθαι καὶ μέντοι καὶ μείζονα τῶν ὄντων τὰ πάθη φαίνεσθαι τοῖς κάμνουσι χρήσιμόν εἶναι φασὶν εἰς τὸ μὴ μέμφεσθαι τοῖς προνοουμένοις, ὡς οὐ ταχέως ἰωμένοις καὶ πρὸς τὸ πείθεσθαι τῇ κατὰ τὴν δίαιταν ἀκριβείᾳ. τινὲς δὲ προστιθέασιν ὅτι καὶ μισθοὺς μείζονας καὶ δῶρα θεραπευθέντες δώσουσι τοῖς ἰατροῖς οἱ μεγάλων παθῶν ἀπηλλάχθαι νομίζοντες. ὅπερ αὐτὸ πάλιν ἐνίοις οὐ κατὰ τὴν Ἱπποκράτους προαίρεσιν εἶναι φαίνεται καὶ διὰ τοῦτο τὴν ῥῆσιν ὅλην ὑποπτεύουσιν ὡς παρεγγεγραμμένην. οὐδὲ τοῦτό ἐστιν εἰπεῖν περὶ τῆς προκειμένης ῥήσεως, ὅπερ ἐνιοὶ πιθανῶς ἔδοξαν εὐρηκέναι, τὴν παρηγορίαν τῆς ὁδύνης ἀπάτην εἰρησθαι νομίζοντες, ὡς οὐ ταῦτόν ὃν ἰάσασθαι τε τὴν νοσώδη διάθεσιν, ἐκκόπταντας τὴν οἶον ῥίζαν αὐτῆς, ὁδύνην τε πραῦναι

παρηγορήσαντας. ἐνίοτε γοῦν αὐτὸ τοῦτο χεῖρονα τὴν ὅλην διάθεσιν ἐργάζεται, καθάπερ ἐπὶ τῶν κωλικῶν, αἱ δι' ὀπίου καὶ ὑοσκυάμου καὶ μανδραγόρας καὶ στύρακος συντιθέμεναι ἀντίδοτοι. περιψύχουσαι γὰρ αὗται τὰ μόρια καὶ πρὸς τὸ δεύτερον ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτίων παθεῖν ἐτοιμότερα παρασκευάζουσιν, ἀλλ' οὐδὲ διὰ τὸ πραῦναι τὴν ὁδύνην, ὡς ἔφην, οἶόν τ' ἐστὶ δέξασθαι προσγεγράφθαι τὴν ἀπάτην. ἐναντιοῦται γὰρ τῷ, ὡς δοκέη τι οἱ ἐξιέναι, τοῦ γράψαντος οὕτως ἐνδεικνυμένου τῶν

καμνόντων ἀπάτης ἔνεκεν, ἐπὶ τὴν τοιαύτην χειρουργίαν ἀφικνεῖσθαι τοὺς ἰατροὺς. ἄμεινον οὖν ὑπολαμβάνειν οὐδ' ὅλως εἶναι τὴν ῥῆσιν Ἱπποκράτους.

Chapter 6.5

Section 6.5.14

Γλῶσσα οὖρον σημαίνει, γλῶσσαι χλωραὶ, χολώδεες. τὸ δὲ χολώδεες ἀπὸ πίονος, ἐρυθραὶ δὲ ἀφ' αἵματος, μέλαιναι δὲ ἀπὸ μελαίνης χολῆς. αὗται δὲ ἀπὸ λιγνυδөөс ἐγκαύσιος καὶ μητρώου μορίου, λευκαὶ δὲ ἀπὸ φλέγματος.

Τὴν γλῶτταν φησι σημαίνειν ὁποῖον ἐστὶ τὸ οὖρον, ἥτοι τὸ κυρίως οὕτως ὀνομαζόμενον, ὃ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀποκρίνομεν, ἢ τὸν τῶν χυμῶν ὀρρόν. ἐκάτερος δ' ἂν ὁ λόγος ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἤκει διάνοιαν. ἡ γάρ τοι γλῶττα τῆς ἐν τοῖς χυμοῖς διαθέσεως ἐστὶ δηλωτικὴ, καθάπερ καὶ τὰ οὔρα, καὶ τό τε χρήσιμον ἐκ τῆς ῥήσεως ἔχοντες, ἐκ περισσοῦ ζητήσομεν ὃ τι ποτὲ σημαίνει τὸ οὖρον. ἐστὶ δὲ τὸ χρήσιμον, ὃ καθ' ὅλην τὴν ῥῆσιν διδάσκει, τὰς μὲν τινὰς γλῶττας χολῆς πλεονεξίαν ἐνδείκνυσθαι, τὰς δ' αἵματος ἢ τινος ἄλλου τοιοῦτου, περὶ ὧν ἐφεξῆς ἀπάντων ἐπισκεπτέον. ἐν γὰρ τοῖς χρησίμοις εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα διατρίβειν ἀξιῶ, παρατρέχοντας ὅσα σοφιστικῶς ἐζήτῃται. χλωρὰς οὖν γλῶττας εἶρηκεν, ὡς ἐν τῷ βίῳ συνήθως ὀνομάζουσιν ἄνθρωποι, χλωροὺς τινὰς ἑωρακέναι φάσκοντες, οἷς ἂν ἐπὶ τὸ χολωδέστερον ἢ χροῖα μεταβάλῃ, τῆς ὥχρᾶς δηλονότι χολῆς. ταύτην γὰρ ἀπλῶς ὀνομάζουσιν, οὐχ ὥσπερ τὰς ἄλλας μετὰ προσθήκης, ἥτοι μέλαιναν ἢ ἰώδη καλοῦντες ἢ ἐρυθράν ἢ ξανθὴν ἢ λεκιθώδη. ἐγγυτάτω μὲν οὖν

ἐστὶ καὶ τοῦ αὐτοῦ σχεδόν τι γένους ἢ ξανθὴ χολὴ τῇ ὥχρᾳ. λέγουσι δὲ τοῦπίπαν ἄνευ τοῦ προσθεῖναι τὴν ὥχραν ἀπλῶς οὕτως χολὴν ἐμεμηκέναι τὸν ἄνθρωπον. ἐπὶ δὲ τῆς ξανθῆς σπανίως ἔστιν εὐρεῖν ἀπλῶς τινα λέγοντα. προστιθέασι γὰρ εὐθέως αὐτῇ τὸ τοῦ χρώματος ὄνομα, ξανθὴν χολὴν ἐμεμηκέναι τόνδε τινὰ λέγοντες ἢ ἄκρατον χολήν. ἰώδη δὲ καὶ μέλαιναν χολὴν οὗτ' ἰατρός τις οὗτ' ἰδιώτης ὠνόμαζεν ἄνευ προσθήκης, ὥσπερ οὐδὲ ἰσατώδη καὶ πρασοειδῆ καὶ λεκιθώδη. καὶ γὰρ ταῦτα χολῶν ὀνόματά ἐστιν ὑπὸ τινων ἰατρῶν εἰρημένα, παρωνύμως ταῖς χροαῖς, ἃς ἔχουσιν. οὕτως δὲ καὶ τὴν ἐρυθράν χολὴν ὀνομάζουσιν, αἵματος οὔσαν ὀρρόν. ἡ δὲ λεκιθώδης τῆς ξανθῆς παχυνθείσης γίνεται χολῆς, καθάπερ ἡ ὥχρᾳ, προσλαβούσης ὕδατώδη τινὰ οὐσίαν. αἱ τοίνυν χλωραὶ γλῶτται νῦν εἶρηνται σαφῶς ἀντὶ τῶν ὥχρων, ὑπὸ τῆς ὥχρᾶς χολῆς βαπτόμεναι. μεγάλας τε γὰρ ἔχουσα φλέβας ἢ γλῶττα καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν οὔσα χαύνη τε καὶ σπογγοειδῆς, ἐτοιμοτέρα τῶν ἄλλων ἐστὶ μορίων, ὅσα σκληρὰ καὶ πυκνὰ, δέξασθαι τε τοὺς

ὀρρώδεις χυμοὺς εἰς αὐτήν, βαφῆναί τε πρὸς αὐτῶν ὥσπερ τὰ ἔρια. παρέγκειται δὲ τῷ λόγῳ τὸ χολῶδες, ἀπὸ πίονος ἐνδεικνυμένου τάνδρως

τὴν γένεσιν τῷ χολώδει πλείστην ἐκ τοῦ πίονος ἐν τῇ τροφῇ γίνεσθαι. πίονα δὲ ἀκουστέον οὐ μόνον τὸ λιπαρὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ γλυκὺ καὶ ὅλως τὸ ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσιν ἡδύ. μόνοι γὰρ οἱ παρὰ φύσιν διακείμενοι, πικροῖς καὶ στρυφνοῖς καὶ ὀξώδεσιν ἐδέσμασι χαίρουσιν. οἱ δὲ κατὰ φύσιν ἔχοντες καὶ ἀπεριττότατοι τὰ τε λιπαρὰ καὶ τὰ γλυκέα καὶ τὰ γε μηδεμίαν ἔχοντα ἰσχυρὰν ποιότητα, μεθ' ἡδονῆς προσφέρονται. πάντ' οὖν τὰ τοιαῦτα τὸ πῖον ἐστὶν ἐν τροφῇ καὶ διὰ τοῦτο καὶ πίονα ἄρουραν καὶ λιπαρὰν χώραν εἰρήκασι πολλοὶ τῶν παλαιῶν, εὐφορον ἐνδεικνύμενοι διὰ τῶν προσηγοριῶν τούτων ὑπάρχειν αὐτὴν, τῶν ὑγιαίνουσιν ἡμῖν ἀμέμπτως ἐσθιομένων καρπῶν. ὅτι δ' ἐκ τε μέλιτος καὶ ὅλως τῶν γλυκῶν, ὅταν ἐπὶ πλεον ἠερμανθῶσιν, ὁ πικρόχολος γεννᾶται χυμὸς, ἐν τῷ περὶ τῶν ἀπλῶν φαρμάκων δυνάμεως ἐπιδέδεικται κατὰ

τὸ τέταρτον ὑπόμνημα, μετὰ τοῦ καὶ φαίνεσθαι σαφῶς ὅταν ἐν τῇ γαστρὶ πλείονι χρόνῳ τὰ τοιαῦτα μείνῃ, μήτ' ἀναδοθῆναι φθάσαντα μήτε πεφθῆναι τὴν χώραν ἐξ αὐτῶν γεννωμένην χολήν. ὅσοι γοῦν ἤμεσαν τηνικαῦτα, τὴν τοιαύτην ἤμεσαν. περὶ μὲν οὖν τῆς χώρας γλώττης ἱκανὰ καὶ ταῦτα. τὰς δ' ἐρυθρὰς ἀφ' αἵματος γίνεσθαι φησιν. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐπινοῆσαι δυνατόν ἀφ' ἑτέρου χυμοῦ πλεονεκτοῦντος, ἐρυθρὰν γενέσθαι χροῖαν ἐν τινι μορίῳ. τὸ γὰρ χρῶμα τῶν χυμῶν ἐστὶ τῶν ἐπικρατούντων δηλονότι καὶ πλεονεκτούντων, οὐ τῶν ἐλλειπόντων. οὕτως δὲ καὶ τὰς μελαίνας γλώττας ἀπὸ μελαίνης χολῆς γίνεσθαι φησιν, ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος κἀνταῦθα. τὰς δὲ αὔας, ὅπερ ἐστὶ ξηρὰς, ἱκανῶς ἐκ πυρετοῦ διακαοῦς, ὃς οἶον πῦρ κατακαίων τὸ αἷμα λιγνύει μᾶλλον ἢ περ ἀτμῷ παραπλήσιον ἀναθυμίασιν ἐργάζεται· διὸ καὶ μέλαιναί πολλαὶ αἱ τοιαῦται φαίνονται γλώτται. γίνονται δὲ τοιαῦται γλώτται καὶ ἀπὸ μητρώου μορίου, τῆς ὑστέρας δηλονότι. καὶ γὰρ καὶ ταύτη φλεγμαινούση πυρετοὶ θερμότατοι συνεδρεύουσιν. ὥσπερ δὲ ὠχραὶ μὲν ἀπὸ

τῆς χώρας, μέλαιναί δ' ἀπὸ τῆς μελαίνης, ἐρυθραὶ δ' ἀπὸ τοῦ αἵματος, οὕτως ἀπὸ φλέγματος αἱ λευκαὶ γίνονται γλώτται. τοῖς μὲν οὖν εἰρημένοις σημείοις ἀκολουθεῖ διὰ παντὸς τὰ δηλούμενα, τοῖς δὲ πράγμασιν οὐκ ἐξ ἀνάγκης τὰ σημεία, φλεγμαινούσης γὰρ τῆς μήτρας οὐ διὰ παντὸς οἱ πυρετοὶ διακαεῖς γίνονται, καθάπερ οὐδ' αἵματος πλεονάζοντες ἐρυθραίνονται γλώτται. καὶ μέντοι καὶ χολῆς μελαίνης ἐν σπληνὶ περιεχομένης ἢ κατὰ τινος κάτω φλεβῶν, ἢ γλώτται τὴν χροῖαν οὐ μεταβάλλει, καθάπερ οὐδ' ἐπὶ τῆς χώρας, οὐδ' ἐπὶ τοῦ φλέγματος, ἀλλ' ὅταν ἦτοι κατὰ τὴν γαστέρα περιέχηται τι τούτων ἢ θερμασίας πολλῆς χεοῦσης τε καὶ πνευματοῦσης τοὺς χυμοὺς, ἢ φορὰ γίνεται πρὸς τὸ μετέωρον. καθόλου τοίνυν ἐστὶ ῥητέον ὥς ἕκαστον τῶν εἰρημένων ἐπὶ τῆς γλώττης σημεῖον ἐνδεικτικόν ἐστίν, ἦτοι πυρετοῦ περικαοῦς, ἅμα τῷ καθ' ἕκαστον αὐτῶν ὑφ' Ἱπποκράτους γεγονέναι χυμοῦ πλεονάζειν ἢ τοῦ περὶ τὴν γαστέρα περιέχεσθαι τὸν τοιοῦτον.

Chapter 6.5

Section 6.5.15

Οὔρον ὁμόχρουν βρώματι καὶ πόματι καὶ ὡς εἴωθεν ἐὸν, ὅπου τοῦ ὑγροῦ σύντηξις.

Τὸ οὔρον ποτὲ μὲν ὁμόχρουν τῷ πεπωμένῳ φαίνεται, μὴ μεταβαλλομένων μηδ' αἵματουμένων καλῶς τῶν σιτίων, οἷς καὶ τὸ ποθὲν αὐτὸ συμμεταβάλλεται. ποτὲ δὲ συντήξεώς τινος ἐν τῷ σώματι μορίῳ γεννωμένης, ὡς ὁ Σαβῖνος ἔγραψε. ταῦτα μὲν οὖν ἀμφότερα παρὰ φύσιν διοικουμένου τοῦ σώματος γίνεται, κατὰ φύσιν δ' ἔχοντος, ἅμα τῇ τῶν χυμῶν γενέσει τὸ ποτὸν μεταβαλλόμενόν τε καὶ χροϊζόμενον ἐργάζεται τὰς διαφορὰς τῶν οὔρων, οὔτε κατὰ τὰς τῶν πεπωμένων ποιότητας οὔτε κατὰ τὰς τῶν συντακέντων ἐν τῷ σώματι μορίων, ἀλλὰ κατὰ τὰς ιδέας τῶν γεννηθέντων χυμῶν, ὡς ἔμπροσθεν ἤδη δέδεικται. ὁπότε μὲν οὖν διασώσει τὸ οὔρον τῶν πεπωμένων τὴν χροάν, εἰ μὲν ὕδωρ εἴη τὸ ποθὲν, ἢ τις οἶνος λευκὸς καὶ λεπτὸς, ὑδατώδες φαίνεται καὶ λευκόν· εἰ δὲ παχὺς καὶ μέλας εἴη ὁ οἶνος, μελάντερόν

τε καὶ παχύτερον, ὥσπερ γε καὶ ξανθότερον, εἰ παλαιὸς καὶ κιρρὸς ὁ οἶνος. τῶν δὲ συντακέντων μορίων ἐνδείκνυται τὴν χροάν, ὅταν οἶον ὀροβοειδῇ τε καὶ κριμνοειδῇ συνεξέρχηται τινα αὐτοῖς. ἀφ' ἥπατος γὰρ ἐστὶ τὰ τοιαῦτα, καθάπερ γε τὰ σαρκωδέστερα τῶν νεφρῶν, οὕτω δὲ καὶ τὰ πεταλώδη τῆς κύστεως, τὰ δὲ λιπαρὰ πιμελῆς, τὰ δὲ κριμνώδη μὲν τῷ τε μεγέθει καὶ τῇ σκληρότητι, μὴ μέντοι λευκὰ, σαρκὸς συντετηγμένης γνωρίσματα, καθάπερ γε καὶ τὰ μέλανα τῆς σπληνὸς μᾶλλον. οὐ μέντοι τά γε τοῖς τῶν ὑποζυγίων ἐοικότα συντήξεώς ἐστὶ σημεῖον, ὥσπερ ὁ Σαβῖνος ὤτετο. δέδεικται γὰρ ἐν τῷ εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς ὑπομνήματι τὰ τοιαῦτα γινόμενα τοῖς τὸν καλούμενον ὠμὸν χυμὸν ἡθροϊκόσι πλεῖστον, ὅταν ὑπὸ θερμῆς χυθῇ. τηνικαῦτα γὰρ αὐτῷ συμβαίνει πνευματουμένῳ πρὸς τὴν κεφαλὴν ἀναπέμπειν πνεῦμα φυσῶδες, ὅθεν αἱ κεφαλαλγίαι γίνονται.

Chapter 6.5

Section 6.5.16

Γλῶσσα ὁμόχρους τῇσι προστάσεσι, διόπερ ταύτησι γινώσκομεν τοὺς χυμούς.

Ἄσαφής ἐστὶν ἐνταῦθα ἡ προστάσει φωνή, τινῶν μὲν οἰομένων προστάσεις χυμῶν εἰρῆσθαι ἐκ τῆς γαστρὸς ὁρμώντων, ἐνίους δὲ τοὺς ἐπιπηγνυμένους τῆς γλώττης τινῶν καὶ τοὺς διαβρέχοντας αὐτὴν. ἄμεινον δὲ τούτους ἅπαντας ἀκούειν, ἵνα ἐπὶ τῶν ὅπως οὖν ψαυόντων τῆς γλώττης χυμῶν ὁ λόγος ἦ γινόμενος. ὁμόχρους γὰρ αὐτοῖς φαίνεται, κἂν ἐκ τῆς γαστρὸς ἄνω φέρονται, κἂν διὰ τῶν φλεβῶν ἤκωσι τῶν τρεφουσῶν, κἂν ἐξ ἀτμῶν τινων ἀναφερομένων ἔξωθεν αὐτὴν ἐπιπήγνυνται τε καὶ περιπήγνυνται χωρὶς τοῦ διαβρέχειν τὸ βάθος, διὰ τοῦτο οὖν αὐτὸ

καὶ τοὺς χυμοὺς διαγινώσκομεν· ἐὰν μὲν γὰρ χλωρὰ γένηται, τοὺς πικροχόλους, ἐὰν δὲ μέλαινα, τοὺς μελαγχολικοὺς, ἀνάλογον δὲ τοῖσδε τοὺς ἄλλους ὑπὲρ ὧν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἶπον,

ἐξηγούμενος τὴν ῥῆσιν, ἐν ᾗ φησι γλῶσσαι χλωραὶ, χολώδεες.

Chapter 6.5

Section 6.5.17

Ἦν ἄλμυραὶ σάρκες γευομένων, περισσώσιος σημείου.

Οὐ μόνον ἡ χροὰ τῆς γλώττης ἐνδείκνυται τοὺς πλεονάζοντας χυμοὺς, ἀλλὰ καὶ ἡ γευστική κατ' αὐτὴν δύναμις. οὕτω γοῦν ἐνίοις μὲν ἔχουσι πικρὸν χυμὸν ἐν τῇ γλώττῃ πάντα φαντάζεται πικρὰ, κἂν ἢ γλυκύτατα, καθάπερ τοῖς ἰκτεριώσιν, ἐνίοις δ' ἄλμυρὰ διὰ τὸν ἄλυκὸν ὀνομαζόμενον χυμὸν. ἐναργὲς δὲ τούτου τεκμήριον ἐπ' αὐτῶν τῶν ὑγαινόντων ἐστίν. ἐὰν γοῦν τις ἀψιθίου γευσάμενος εὐθέως ἐπ' αὐτῷ γεύηται τινος ἄλλου, πικρὸν αὐτὸ φανεῖται, κἂν ἅλας μασησάμενος ἄλλο τι μετ' αὐτὸ αὐτίκα προσενέγκηται, καὶ τοῦτο φανεῖται τὸ γευσθὲν ἄλμυρόν. οὕτως οὖν κἂν ταῖς νοσώδεσι διαθέσεσιν, ὅταν μὴ καθαρὰ καὶ ἀπέρिटτος

ἢ κατὰ τὴν φύσιν τοῦ περιττώματος ὁ τῶν σίτων τῶν ἐν αὐτῇ πλεοναζόντων χυμὸς, ἐὰν τὸ προσφερόμενον οὐ γεύσεται τις ἐξω πάσης ἢ σφοδρᾶς ποιότητος. εἰ δὲ μὴ, μικτὴ τις. αἴσθησις ἐστὶ τῇ γλώττῃ δυοῖν χυμῶν, αὐτοῦ τε τοῦ κατ' αὐτὴν πλεονάζοντος καὶ τοῦ κατὰ τὸ προσφερόμενον ἐπικρατοῦντος. ἔνια μὲν γὰρ ἱκανῶς ἐστὶν ἄλμυρὰ, τινὰ δὲ πικρὰ, τινὰ δὲ δριμύα, καθάπερ ὀξέα μὲν ἄλλα, γλυκέα δ' ἄλλα. μικτὴ τοιγαροῦν, ὡς ἔφην, εἰ τῶν τοιούτων τις γεύοιτο, γενήσεται τῶν χυμῶν αὐτῶν ἡ διάγνωσις, ἔκ τε τοῦ κατὰ τὴν γλῶτταν ὑπάρχοντος ἤδη καὶ τοῦ ψαύοντος ἔξωθεν αὐτῆς. διὰ τοῦτ' οὖν ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῇ τοιούτων ἔγγραφεν εἰς ἀνάμνησιν ἑαυτῷ, καθάπερ εἶωθε ποιεῖν ἐν τούτοις τοῖς ὑπομνήμασι.

Chapter 6.5

Section 6.5.18

Ἦν τῶν μασθῶν αἱ θηλαὶ καὶ τὸ ἐρυθρὸν χλωρὸν εἶη, νοσῶδες τὸ ἄγγος.

Οὐ κατὰ τὴν Ἱπποκράτους ἐρμηνείαν ἐστὶν ἄγγος ὀνομάσαι τὴν ὑστέραν, τὸ γοῦν λεγόμενον εὐδηλὸν ἐστίν. ἐὰν γάρ τι τῶν εἰρημένων σημείων περὶ τοὺς τιτθοὺς γένηται, νοσῶδη διάθεσιν εἶναι κατὰ τὴν ὑστέραν δηλοῖ. πολλάκις γὰρ ἤδη μεμαθήκατε περὶ τῆς κοινωνίας τῶν τιτθῶν πρὸς τὴν μήτραν.

Chapter 6.5

Section 6.5.19

Ἀνθρώποισιν ὁ ἐν τοῖς ὡσὶ ῥύπος ὁ μὲν γλυκὺς θανάσιμος, ὁ δὲ πικρὸς οὐ.

Τάχ' ἂν αὐτός τις ἕκαστος νοσῶν ὑπομείνειε γεύσασθαι τοῦ κατὰ τὸ οὗς ῥύπου. τῷ δ' ἰατρῷ βδελυρὸν ἂν εἴη τὸ πρόσταγμα. πρόδηλον δ' ὡς οὐκ ἐν ἄλλῳ καιρῷ δύναται γενέσθαι ὁ ῥύπος γλυκὺς ἢ καθ' ὃν ὁ ἐγκεφάλος νοσεῖ. κατὰ φύσιν γάρ ἐστιν αὐτῷ τὸ πικρῷ φαίνεσθαι, διὸ καὶ τὸ γλυκὺ ἐγκεφάλου συντηκομένου φασὶ γίνεσθαι.

Chapter 6.5

Section 6.5.20

Γῆν μεταμείβειν σύμφορον ἐπὶ τοῖσι μακροῖσι νοσήμασιν.

Εἴτε πλέων εἴτε πεζῶν τις εἰς ἑτέραν ἀφίκοιτο γῆν, εἴτε κίνησις ἢ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ἢ τὸν πλοῦν, ἢ δ' ὑπαλλαγή τοῦ ἀέρος ὀνήσει καὶ μάλισθ' ὅταν εἰς ἐναντίαν ἔχοντα κράσιν ἀέρα μεταστῇ· λέγω δ' ἐναντίαν οὐ μόνῳ τῷ κατὰ τὴν οἰκείαν τοῦ κάμνοντος χώραν, ἀλλὰ καὶ τῇ κράσει τοῦ νοσήματος. εἰ μὲν γὰρ ὑγρὸν εἴη, ξηροτέρου τοῦ ἀέρος εἰς ὃν μεταβαίνει δεήσεται· εἰ δὲ ξηρὸν, ὑγροτέρου. κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ καὶ ψυχροτέρου μὲν εἰ θερμὸν, θερμότερου δὲ εἰ ψυχρὸν. κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ὑγροτέρου καὶ ψυχροτέρου εἰ θερμὸν εἴη καὶ ξηρὸν· οὕτω δὲ καὶ κατὰ συζυγίαν. ἔτι δὲ μᾶλλον ὠφελήσει τὸν μετανιστάμενον, ἐὰν κατὰ τὰ μέτρα τῆς εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκτροπῆς τοῦ νοσήματος ἢ πρὸς τὸν ἀέρα τὸν ἐναντίον γίνηται μεταβολή. τὸ μὲν γὰρ ἐπ' ὀλίγον ἐκ τῆς κατὰ φύσιν

κράσεως εἰς ψυχροτέραν μεθιστάμενον, ὀλίγῳ τοῦ συμμέτρου κατὰ τὴν κρᾶσιν ἀέρος θερμότερου, τὸ δ' ἐπὶ πολὺ πολλῆς καὶ τῆς εἰς τὸ ἐναντίον ὑπερβολῆς δεῖται. καὶ περὶ χωρίων δὲ τὸν αὐτὸν εἰρῆσθαι σοὶ νόμιζε λόγον. ἀκριβῶς γὰρ ἀλλήλοις ἐστὶν ἐναντία τὰ τοῦ συμμέτρου τε καὶ μέσου παραχωροῦντα τὸ ἴσον ἐκατέρωσε.

Chapter 6.5

Section 6.5.21

Τὰ ἀσθενέστερα σιτία ὀλιγοχρόνιον βιοτὴν ἔχει.

Σιτίον ἀσθενὲς οὐκ ἄλλο τι δυνατόν ἐστιν ἀκούειν τοῦ βραχεῖαν τροφήν διδόντος τῷ σώματι, τοιαῦτα δ' ἐστὶ τὰ τε λάχανα καὶ τῶν ἀκροδρύων τὰ πλεῖστα. ταῦτ' οὖν, φησιν, ὀλιγοχρόνιον βιοτὴν ἔχει, τουτέστι τοὺς χρωμένους αὐτοῖς ὀλιγοχρονίους ἐργάζεσθαι πέφυκεν, ἣν αὐτὰ τὰ σιτία

ταχέως ἐκ τοῦ σώματος κενοῦνται. κακόζηλον δ' ἐστὶ τὴν ἐν τῷ σώματι μονὴν τῶν σιτίων ζωὴν ἀκούειν αὐτόν.

Chapter 6.5

Section 6.5.22

Κεδμάτων τὰς ἐπὶ τοῖς ὥσιν ὀπισθεν φλέβας σχάζειν.

Κέδματα λέγει τὰ εἰς τὰ σκέλη κατασκήπτοντα ρεύματα, καὶ μάλιστα γ' αὐτῶν τὰ εἰς τὴν πρώτην διάρθρωσιν ἥτις ἐστὶ κατ' ἰσχίον, οὐ μὴν ἀληθῆ γε τὰ περὶ τῆς φλεβοτομίας εἶναι πειθομένης, καθάπερ οὐδὲ αὐτῶν τῶν προσιεμένων αὐτὴν οὐδεὶς ἀκριβῶς ἐπέισθη. δηλοῦσι γὰρ ἔργῳ τοῦτο, μηδέποτε ἐπὶ τῶν ἀρρώστων χρώμενοι. κατὰ μέντοι τὴν ῥῆσιν αὐτὴν ἡ λέξις οὐκ ἀκριβῶς ἐρμηνεύεται γράψαντος αὐτοῦ τὰς ἐπὶ τοῖς ὥσι φλέβας. οὐ γὰρ τὰς ἐπὶ τοῖς ὥσιν ἐχρῆν, ἀλλὰ τὰς περὶ τὰ ὦτα λελέχθαι. φλέβες γὰρ τινὲς εἰσιν ὀπισθεν τῶν ὠτων ἀξιόλογοι. κατ' αὐτὰ δὲ τὰ ὦτα πάνυ σμικραὶ καὶ δυσθεώρητοι καὶ τὰ πολλὰ μηδὲ φαινόμεναι.

Chapter 6.5

Section 6.5.23

Λαγνείη τῶν ἀπὸ φλέγματος νόσων ὠφέλιμον.

Οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἰσχυροῖς τὴν δύναμιν ὠφέλιμός ἐστιν ἡ λαγνεία νοσοῦσιν ἀπὸ φλέγματος. οἱ γὰρ ἀσθενεῖς εἰς ἔσχατον ἀρρώστιας ὑπ' αὐτῆς ἀφικόμενοι βλαβήσονται μεγάλως, οἱ δ' ἰσχυρὰν ἔχοντες τὴν δύναμιν οὔτε καταλυθήσονται καὶ ὠφελήθῃσονται, ξηραίνουσης τῆς λαγνείας τὴν τοῦ φλέγματος περιουσίαν. μεμαθήκατε γὰρ ὅτι λαγνεία ξηραίνει, καθάπερ ἀγρυπνία, κατὰ τὸ διαφορεῖν ἐπὶ πλεον τοὺς χυμούς. ἀλλὰ καὶ θερμαίνει τὸ σῶμα τοῖς ἐρρωμένῃν ἔχουσι τὴν δύναμιν ἡ λαγνεία, τοῖς δ' ἀσθενέσιν ἐν μὲν τῷ παραχρῆμα θερμαίνει, ψύχει δὲ μετὰ ταῦτα γενναίως.

Chapter 6.5

Section 6.5.24

Θερμοκοιλίοισιν ἰσχυρὰ ποτὰ καὶ βρωτὰ ταρακτικά. μελαίνης χολῆς ὡς ὁμοιον αἱμορροῖδι.

Οὐχ ὡς ἔμπροσθεν ἰσχυρὰν δίαιταν ἔφαμεν εἶναι τὴν τῶν πολυτρόφων σιτίων, οὕτω καὶ νῦν ἀκουστέον ἐστὶν ἰσχυρὰ ποτὰ καὶ βρωτὰ τὰ πολλὴν διδόντα τῷ σώματι τροφήν, ἀλλὰ τὰ τὴν δύναμιν ἔχοντα, κρόμμυα δηλονότι καὶ σκόροδα καὶ σίλφιον καὶ ὀπὸν οἶνόν τε παλαιότατον, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα τὴν φυσικὴν δυσκρασίαν αὐξάνοντα, τῇ δὲ ταύτης ἐναντία

χρησιμώτατα. πολλάκις γὰρ ἤδη μεμαθήκαμεν ὡς τὰς μὲν ἀμέμπτους φύσεις ὠφελεῖ τὰ ὅμοια, τὰς δὲ δυσκράτους ὥσπερ καὶ τὰς νόσους, τὰς τῆς καθεστώσης αὐταῖς κράσεως ἐναντία. τινὲς δὲ τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον τῆς ἐχομένης ῥήσεως τὴν ἀρχὴν τέλος ἐποίησαντο τῆς νῦν προκειμένης, ὡς γίνεσθαι τοιαύτην, θερμοκοιλίοισιν ἰσχυρὰ ποτὰ καὶ βρωτὰ ταρακτικά μελαίνης χολῆς. ὅτι μὲν οὖν ταρακτικά τῶν κατὰ τὴν γαστέρα μάλιστα ἐστὶ τοῖς θερμοκοιλίοις τὰ τοιαῦτα πρόδηλον, οὐ μὴν ὁμοίως γε τὰ καθ' ὅλον τὸ σῶμα ταραττει πᾶσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς τὴν ἐν τούτοις κρᾶσιν ἤτοι θερμὴν ἢ ξηρὰν ἔχουσιν ἢ

κατ' ἄμφω δύσκρατον, ὡς οὐ μόνον χολῆς μελαίνης ἐστὶ ταρακτικά τὰ τοιαῦτα τῶν ἐδεσμάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς ξανθῆς. ἴσως δ' ἐπεὶ μείζονα βλάβην ἢ μέλαινα χολὴ ταραχθεῖσα φέρει διὰ τοῦτ' ἐπ' αὐτῆς ἠξίωσαν ἀκούειν τοῦ λόγου κατὰ ἐξοχήν. οἱ πλεῖστοι δὲ περιγράψαντες αὐτὴν κατ' αὐτὴν τὴν προκειμένην ῥῆσιν ἀρχὴν τῆς ἐπομένης ἐποίησαντο.

Chapter 6.5

Section 6.5.25

Μελαίνης χολῆς ὡς ὅμοιον αἱμορροΐδι.

Τὸ μὲν οὖν τὰς μελαγχολίας ὑπὸ τῶν αἱμορροΐδων ὠφελεῖσθαι τῶν ἐναργῶς φαινομένων ἐστὶ καὶ πολλοὺς κατ' ἐπιστάσεις αὐτῆς ἐθεασάμεθα μελαγχολήσαντας. ἐνίους δ' οὐ μόνον ἅπαξ ἢ δις, ἀλλὰ καὶ τρίς καὶ τετράκις εἰς μελαγχολίαν ἐμπεσόντας, ἅμα τῷ στῆναι τὴν αἱμορροΐδα, τινὰς δὲ καὶ καθ' ἕκαστον ἔτος εἰς τὸ πάθος ἐπιφερομένους, εἰ μὴ φθάσειεν, ἤτοι δι' αἱμορροΐδος ἢ διὰ τοῦ καθαρθῆναι μέλαιναν χολὴν ὠφελθέντες· οἱ πλεῖστοι μὲν οὖν αὐτῶν

αἷμα μέλαν ἐκκενοῦνται διὰ τῆς αἱμορροΐδος, οὐ μὴν ἅπαντές γε. γίνεται οὖν οὐ κατὰ μίαν αἰτίαν αἱμορροΐς, ἀλλ' ἐνίοτε μὲν οὖν αὐτῆς τῆς φύσεως ἐκκαθαίρουσης τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν, ἐνίοτε δὲ πληθὺς ἐκκενούσης, ὡς καὶ τοῖς διὰ ῥινῶν αἱμορροῶσιν. ἐστὶ δ' ὅτε φλεβὸς ἀναστομωθείσης τῇ βίᾳ τοῦ κατασκήψαντος εἰς αὐτήν, ἄνευ τοῦ τὴν φύσιν ἐργάζεσθαι τοῦτο προνοητικῶς, διὸ καὶ τὸ κενούμενον ἐνίοτε μέλαν οὐκ ἐστὶ καὶ μέντοι καὶ τῆς φύσεως ἔνεκα τοῦ τὸ μέλαν ἐκκενωῖν τὴν ἀναστόμωσιν ἐργαζομένης. συμβαίνει δὲ ποτε κενωθέντι τῷ μοχθηρῷ τὸ χρηστὸν συνακολουθεῖν, ὅταν μὴ φθάσῃ μῦσαι τὸ ἀγγεῖον, ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἀνεστομωμένων διαμένη. κατὰ τὴν προκειμένην οὖν ῥῆσιν (οὐ) τοῦτο λέγειν αὐτὸν ἡγετέον, ὅτι πᾶσα τὴν χολὴν μέλαιναν αἱμορροΐς ἐκκενοῖ καὶ διὰ τοῦτο τοὺς μελαγχολικοὺς ὠφελεῖ μὲν γινομένη, βλάπτει δ' ἐπισχεθεῖσα καὶ ὡς ἀναστομωτέον αὐτὴν ἐστίν, εἰ μύσειεν.

Chapter 6.5

Section 6.5.26

Τὰς ἐπαυξέας νόσους μίξις.

Πότερον ὠφελεῖ μίξις αὐτὰς ἢ βλάπτει παραλέλειπται. πάντων δὲ τῶν ἐξηγητῶν οὐκ οἶδ' ὅπως ὑποθεμένων αὐτὰς ὠφελεῖσθαι καὶ μίξιν ἀκουσάντων τὴν πρὸς γυναῖκα, χωρὶς Ἡρακλέος τοῦ Ἐρυθραίου. πάντων δὲ διαφερομένων ἐν τῷ κατὰ τὰς ἐπαυξέας σημαινομένῳ, ὃ μοι δοκεῖ πιθανώτατον ὡς ἐν αἰνίγμασιν εἶναι, τοῦτο μόνον ἔρῳ. νόσους τὰς ἐπαυξεῖς, τὰς αὐξανόμενας ἐν τῷ χρόνῳ καὶ χείρονας ἀεὶ γινομένας, εἰ μὴ φθάσειε λυθῆναι, οἷον ἀπὸ ποδάγρας, ἀρθρίτιδας, νεφρίτιδας, ἐπιλήψιας, μελαγχολίας ἀπάσας βλαπτομένας ὑπ' ἀφροδισίων. Σαβῖνος δ' ἐπαυξεῖς ἀκούει νόσους τὰς τοῖς παιδίοις γενομένας καὶ συναυξανόμενας ἄχρι τοῦ δύνασθαι, ὡς αὐτὸς ὀνομαστί φησι, μίγνυσθαι, ἐπιληψίαν τε εἶναι καὶ φρενίτιδας καὶ τεταρταίους πυρετοὺς καὶ κεφαλαλγίαν, οὐ μὴν φαίνεται γε πᾶσι

τὰ πάθη ταῦτα γενόμενα, πλὴν τῆς ἐπιληψίας, ἢ καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο πρὸς τῶν παλαιῶν ὀνομασθῆναι συνέβη παιδίων πάθος. γίνεται δὲ καὶ ὁ κατὰ τὴν κύστιν λίθος παισὶν, ἀλλ' οὐχ οὕτως πολλοῖς ὡς ἐπιληψία. ταύτην μὲν οὖν ἐν τῇ μεταβολῇ τῆς τῶν παίδων ἡλικίας, ὡς τὰ πολλὰ συμβαίνει λύεσθαι, τοῖς μὴ μέγιστα πλημμελοῦσι περὶ τὴν δίαιταν. ὁ δ' ἐν τῇ κύστει λίθος οὐχ ὑπὸ μεταβολῆς τῆς ἡλικίας, ἀλλ' ὑπὸ χειρουργίας μόνης θεραπεύεται. γινώσκοντες οὖν ἡμεῖς καὶ χωρὶς τῆς προκειμένης ῥήσεως, ὅτι τε τὴν ἐπιληψίαν καὶ τὰ ἄλλα ὅσα φλεγματικὰ νοσήματα μέγας ὀνίνησιν ἢ μεταβολῇ τῆς τῶν παίδων ἡλικίας εἰς τὴν τῶν μεираκίων, εἰ καὶ χωρὶς τῶν ἀφροδισίων χρήσεως γίνοιτο. πρὸς τοῦτ' ἐπιστάμενοι καὶ ὡς οὔτε νεφρίτις οὔτε πυρετὸς τεταρταῖος οὔτε ἀρθρίτις παύεται δι' ἀφροδισίων, ὑπὸ μὲν τῆς προκειμένης ῥήσεως ἀνιγματοῦ οὐσης οὐδὲν διδασκόμεθα, καθάπερ οὐδ' ὑπ' ἄλλης οὐδεμιᾶς τῶν τοιούτων. καὶ γὰρ τὴν ὠφέλειαν ποτε τῷ ψύχειν ἐργάζεται, μόνους ἐκείνους ὀνινᾶσα τοὺς αἰθαλώδεις ἢ καπνώδεις

διαπνοὰς ἴσχοντας, διὰ φυσικὴν δυσκρασίαν. οὗτοι γὰρ ὅταν ἐπισχεθῶσιν αὐτὰς, βλάπτονται μέγας, οὗτοι καὶ πρὸς τῶν ἀφροδισίων ἐν καιρῷ καὶ μέτρῳ γινομένων ὠφελοῦνται.

Chapter 6.5

Section 6.5.27

Ψύξις τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύνει.

Καὶ κατὰ ταύτην τὴν ῥῆσιν τὸ μὲν τι χρήσιμόν ἐστιν ἅπασιν τοῖς τὴν τέχνην μετιοῦσιν, ἂν τ' οὖν ἐμπειρικοὶ τύχῳσιν ὄντες ἂν τε δογματικοί. τὸ δὲ τι μόνους τοῖς τὰς αἰτίας ἐκάστου τῶν γινομένων ἐπίστασθαι προηρημένους.

ἐρῶ δὲ περὶ προτέρου τοῦ χρησίμου πᾶσιν. ἐν τοίνυν τῇδε τῇ λέξει, ψύξις τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύνει. κοινῇ μὲν ἐδέξαντο πάντες, οὓς κἀγὼ γινώσκω περὶ τῶν διαχωρουμένων αὐτῷ τὸν λόγον εἶναι, τὸν αὐτὸν ὄντα δυνάμει τῷ κατὰ τοὺς ἀφορισμούς. ἦν δὲ βόρειον ἦ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλία

σκληραί. πότερον δὲ τὴν ἐκ τῶν ἐκτὸς μερῶν τοῦ σώματος λέγει ψύξιν μόνον, ἥτις κἂν ταῖς βορείαις γίνεται καταστάσεις, ἢ τῶν ἔνδον, ἐν οἷς ἐστὶ καὶ τὰ κατὰ τὴν κοιλίαν, ἐπισκέψασθαι παρέλιπον οἱ ἐξηγηταί, καίτοι διαφορὰν ἐχούσας οὐ σμικράν. τὴν μὲν γὰρ τῶν ἔξω ψύξιν ἴσμεν οἱ γε παραφυλάττοντες τὰ συμβαίνοντα τοῖς ἀνθρώποις αἰεὶ σκληρύνουσιν τὴν γαστέρα· τὴν δὲ τῶν ἔνδον ἔμπαλιν ὑγραίνουσιν, ἢ γε καὶ τὰς καλουμένας κοιλιακὰς διαθέσεις ἐργάζεται, ἐνίοτε καθ' ὃν καιρὸν αὐτὰ μὲν τὰ σώματα τῶν ἔνδον μορίων ἐνδέχεται γίνεσθαι σκληρότερα, διαχωρεῖσθαι δ' ὑγρὰ, μήτε πεττομένων καλῶς τῶν σιτίων μήτ' ἀναδιδομένων. ταῦτα μὲν οὖν ἀναγκαῖα γινώσκεσθαι τοῖς ἰατροῖς ἅπασι, τὰς δ' αἰτίας αὐτῶν μόνοις τοῖς ἀρίστοις. οὐ γὰρ ὅπερ οἱ ἐξηγησάμενοι τὴν ῥῆσιν ταύτην ἀληθὲς ἐστὶν εἰπεῖν, ὡς τὸ ψυχρὸν συνάγον καὶ πηγνύον οἷς ἂν ὁμιλήσῃ, σκληρότερα κατὰ τοῦτο ποιεῖ αὐτά. τοῦτο γὰρ ἐπὶ μὲν αὐτῶν τῶν ψυχομένων σωμάτων, ὅσα μὴ κατὰ βάθος ἐστὶ, ὀρθῶς ἂν λέγοιτο, τὰ δὲ κατὰ τὴν κοιλίαν

ἀδύνατον εἰς τοσαύτην ψύξιν ἐλθεῖν, ὥστε βρωτὰ καὶ ποτὰ παγέντα σκληρυνθῆναι, καθάπερ τὰ ἐκτὸς ἐν χειμῶνι. τεθνήξεται γὰρ θάπτον ὁ ἄνθρωπος, εἰ τοσαύτην ἔξει ψύξιν, ἀλλὰ μόνον ὅταν ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ψύχῃται τὰ ἔξωθεν μέλη τοῦ σώματος, ἀβλαβῶν ὄντων τῶν κατὰ τὴν γαστέρα, φαίνεται σκληρυνόμενα τὰ διαχωρήματα, θερμότερας γινομένης τῆς κοιλίας, ὥσπερ αὐτὸς ἔλεγεν, αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἥρος θερμόταται φύσει. καὶ τοὺς γ' ἐξηγητὰς εὖροις ἂν αἰεὶ λέγοντας ἀντιπεριῖστασθαι τὸ θερμὸν τῷ ψυχρῷ, πρὸς τὸ βάθος τοῦ σώματος ὑποχωροῦν, ὅποταν ψυχθῇ τὰ ἐκτὸς. οὕτως οὖν καὶ νῦν φημί, τῆς μὲν γαστρὸς θερμότερας γινομένης, τῆς δὲ ὑποχωρήσεως ἐπεχομένης δι' ἣν ὀλίγον ὕστερον αἰτίαν ἐρῶ, πέττεσθαι τε ἅμα κάλλιστα καὶ ἀναδίδοσθαι τὸν ἐκ τῆς τροφῆς χυλὸν ἅπαντα. τούτου δὲ συμβαίνοντος ἀκόλουθόν ἐστὶ ξηραίνεσθαι τὰ διαχωρήματα, τούτῳ δ' ἔπεται τὸ σκληρύνεσθαι. δυοῖν γὰρ τούτων αἰτίων σκληρυνόντων, οἷς ἂν ὁμιλήσῃ σώμασιν, ὧν τὸ μὲν ψυχρὸν ἐστὶ, τὸ δὲ ξηραῖνον. ἢ μὲν ἐκ τῆς ψύξεως αἰτία τοῖς

περιεχομένοις κατὰ τὴν κοιλίαν οὐκ ἂν ποτε συμβαίῃ ζῶσιν ἡμῖν. ἢ δὲ διὰ τὴν πολυχρόνιον ἔνδον μόνην, ὅταν χωρὶς τοῦ τὴν πέψιν ἢ τὴν ἀνάδοσιν βεβλάφθαι γένηται, πάντως ἀκολουθήσει. λείποι δ' ἂν οὖν ἔτι τὸ ἀναβληθὲν ἐπιδείξαι, διὰ τίνα αἰτίαν, ὅταν ψυχρὸς ὁ περιέχων ἡμᾶς ἀὴρ γένηται, χρονίζει τὰ κατὰ τὴν κοιλίαν. ἐστὶ δὲ τὸ συμβαῖνον τοιοῦτον. φυσικὸν μὲν γὰρ ἔργον ἐστὶν ἢ τοῦ σιτίων διὰ τῶν ἐντέρων φορὰ καὶ δέδεικται κατὰ τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήματα γινομένη τῇ περιστολῇ τῶν ἐντέρων. ἐπικεῖνται δὲ κατὰ τὸ κάτω πέρας οἱ κλείοντες τὴν ἑδραν μῦες, οἵτινες ἐν τῷ κρύει συνάγονταί τε καὶ σφίγγονται, τὴν

έναντίαν λαμβάνοντες διάθεσιν ἢ ὅταν αἰονεῖ τις αὐτοὺς ὕδατι θερμῷ. χαλῶνται μὲν γὰρ τηνικαῦτα καὶ δέχονται τὰ καταφερόμενα τῇ θλίψει τε καὶ περιστολῇ τῶν ἐντέρων, ἐπὶ τὴν ἔδραν περιττώματα καὶ μάλισθ' ὅταν προκαλεῖται τὸ θερμὸν, ὡμολόγηται γὰρ καὶ τοῦτο προκλητικὸν ἀποκρίσεως εἶναι. τῶν δὲ κατὰ τὴν ἔδραν ψυχομένων καὶ διὰ τοῦτο συναγομένων τε καὶ σφιγγομένων τούναντίον ἀκολουθεῖ

σύμπτωμα, τὸ τὴν περισταλτικὴν τῶν ἐντέρων ἐνέργειαν ἀπὸ τῶν κάτω μερῶν ἀρχομένην, ἄνω προωθεῖν τὰ περιεχόμενα, καθάπερ ἐναργῶς ὁρᾶται πολλάκις, ὅταν ἦτοι χολῆς καὶ διαχωρημάτων δακνωδῶν ἀφικομένων ἐπὶ τὴν ἔδραν ἐκόντες αὐτὰ κατασχῶμεν, ἦτοι διὰ τινὰ πρᾶξιν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ διαπραττομένην ἢ πόρρωθεν κοπρῶνος ὄντες. ἀνατρέχει γὰρ ἄνω ταχέως ὡς μηδὲ βιαζομένης αὐθις ὑπακούειν ἐτοιμῶς. ἢ μὲν οὖν αἰτία δι' ἣν χρονίζει κατὰ τὴν γαστέρα τὰ σιτία καὶ τὰ ποτὰ, ψυχροῦ τοῦ πέριξ ἀέρος γινομένου καὶ δὴ λέλεκται. ταύτῃ δ' ἐδείχθη ξηρότης αὐτῶν ἐπομένη, καθάπερ γε ἐναργῶς τῇ ξηρότητι σκληρότης. εἰ δὲ τὰ σώματα τῶν κατὰ τὴν γαστέρα μορίων ψυχθείη, τὴν τε πέψιν ἀνάγκη βλάπτεσθαι καὶ δι' αὐτὴν ὑγραίνεσθαι μᾶλλον ἢ ξηραίνεσθαι τὰ διαχωρήματα. συμπληρωμένου δ' ἡμῖν ἤδη τοῦ λόγου παντὸς, ἐπὶ τῇ προτέρᾳ γραφῇ μεταβῶμεν ἐφ' ἐτέρας ὑπογεγραμμένας.

Chapter 6.5

Section 6.5.28

Μίξις τὰ κατὰ τὴν γαστέρα σκληρύνει.

Ὅτι μὲν ἡ λαγνεία ξηραίνει τὸ σύμπαν σῶμα, τῶν ὁμολογουμένων ἐστίν. οὐ μὴν ἀεὶ γε τὰ κατὰ τὴν κοιλίαν περιττώματα φαίνεται ξηραίνειν, ἀλλ' ὅταν μεγάλως ὑπ' αὐτῶν βαρυνθῇ, διὰ τὴν κατάλυσιν τε τῆς δυνάμεως καὶ ψύξιν τῶν μορίων, ὑφ' ὧν ἡ τροφή πέττεται καὶ ἀναδίδεται τὰ κατὰ τὴν κοιλίαν, μίξις τὰ κατὰ τὴν κοιλίαν ψύχει καὶ σκληρύνει. βούλονται μὲν γὰρ ὑπὸ τῆς μίξεως τὴν ψύξιν γίνεσθαι τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν, ὑπὸ δὲ τῆς ψύξεως τὴν ξηρότητα, καίτοι μὴ γινομένην τῷ λόγῳ τῆς ψύξεως ἐδείξαμεν, ἀλλὰ τῷ τῆς σκληρότητος. ὁ δὲ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις οὐκ εἶπον ἴσως ἄμεινόν ἐστι νῦν προσθεῖναι. τὴν γὰρ τῶν ἐκτὸς ψύξιν ἐπιδείξαντός μου σκληρύνειν τὰ διαχωρούμενα τάχα τις οἰήσεται μόνην ταύτην αἰτίαν εἶναι τοῦ ξηραίνεσθαι τὰ κατὰ τὴν κοιλίαν. ἔστι δ' οὐχ αὕτη μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς περισταλτικῆς τῶν

ἐντέρων δυνάμεως ἀρρώστια καὶ προσέτι ρώμη τῆς καθεκτικῆς καὶ καθ' ἣν ἀναδίδεται τὰ τῆς γαστρὸς εἰς ἥπαρ, ἔτι τε πρὸς τοῦτοις ἡ δυσαισθησία τῶν ἐντέρων καὶ τὸ τῆς τροφῆς ἄδηκτον. εἰ δὲ τις οἰήσεται παραλεῖσθαι τὰ στύφοντα βρώματά τε καὶ πόματα κακῶς ὑπολήψεται. περιέχεται γὰρ ἐν τοῖς ρώμην ἐργαζομένοις τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως.

Chapter 6.5

Section 6.5.29

Ἐλλέβορον πίνοντα θάσσον καθαίρειν ἢ ἐθέλης, λούειν ἢ φαγεῖν.

Ὁ μὲν καθόλου τε καὶ κοινὸς λόγος ἀπάσης καθάρσεως κατὰ τόνδε τὸν ἀφορισμὸν εἴρηται, τὰ σώματα ὅκου τις βούλεται καθαίρεσθαι εὖροα ποιέειν. ἐνταυθοῖ δ' ἐφ' ἐνὸς τῶν καθαιρόντων τοῦ σφοδροτάτου παρασκευῆς μιᾶς εἰς εὖροϊαν ἐμνημόνευσε τῆς ἐκ λουτροῦ, χέοντος μὲν τοὺς

χυμούς, χαλῶντος δ' εἰ πού τι συντέταται καὶ κατεσκήρυνται τὸ σῶμα. λούειν οὖν συμφέρει τοὺς ἐλλεβορίζομένους, οὔτε πρὸ πολλοῦ τοῦ λαβεῖν τὸν ἐλλέβορον οὔτε μετὰ πολὺν χρόνον, ἀλλὰ μάλιστα μὲν πρὶν λαμβάνειν. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν εὐθέως. εἰ δὲ τῆς καθάρσεως ἦτοι γε ἀρχομένης ἢ ὅσον οὐπω μελλούσης ἄρχεσθαι, λούοις τὸν ἄνθρωπον, ἀντισπάσεις τὴν ἔσω ροπὴν τῶν ὑπὸ τοῦ καθαιρόντος φαρμάκου χυμῶν ἐλκομένων. ὥσπερ οὖν ἐφ' ὧν παχὺ τὸ αἷμα λούοντας ἡμᾶς ἐκέλευσε φλεβοτομεῖν, οὕτως ἐφ' ὧν μέλλομεν καθαίρειν, χρῆσθαι λουτροῖς πρὸς τὸ θάττον ἅμα καὶ ἀλυπότερον καθαρθῆναι, αὐτὸς δ' ἐνταῦθα μόνου τοῦ θάττον ἐμνημόνευσεν. ἅμεινον δὲ δὴ οὐ μόνον ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος τὸ φάρμακον, λούειν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἔμπροσθεν ἡνίκα παρεσκευάζετο πρὸς τὴν κάθαρσιν. αὐτὸς γὰρ ὁ Ἱπποκράτης καὶ τοῦτο κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἐκέλευσεν, ἡνίκα ἔγραψε πρὸς τοὺς ἐλλεβόρους, τοῖς μὴ ῥαδίως καθαιρομένοις προὔγραίνειν χρή τὸ σῶμα πρότερον τροφῇ καὶ ἀναπαύσει

τε καὶ τροφῇ καὶ ὅλως ὑγραίνειν κελεύει, δηλονότι καὶ λουτροῖς χρῆσθαι πλείοσιν ἐν ὕδασι ποτίμοις, ὑγραίνει γὰρ καὶ ταῦτα. καὶ νῦν δὲ προσέθηκε τῇ ῥήσει τὸ φαγεῖν, ἦτοι καθ' ὃν χρόνον τὸν ἐλλέβορον ὁ ἄνθρωπος ἢ καὶ κατὰ τὴν ἔμπροσθεν δίαιταν, ἥς καὶ ἄλλο τι κεφάλαιον ἔφαμεν εἶναι τὸ λεπτύνειν τοὺς χυμούς καὶ τὰς ὁδοὺς τοῖς ἐπὶ τὴν κατὰ γαστέρα καταφερομένοις χυμοῖς εὐπετεῖς παρασκευάζειν. ἐν γὰρ τῷ εὖροα ποιεῖν, ὃ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἐκέλευσε, περιέχεται ταῦτα.

Chapter 6.5

Section 6.5.30

Τὸ αἷμα ἐν ὕπνῳ εἴσω μᾶλλον φεύγει.

Καὶ κατὰ τὸν ἔμπροσθεν λόγον αὐτὸς ἔγραψε τήνδε τὴν λέξιν ὁ ἐγρηγορῶς, θερμότερος τὰ ἔξω, τὴν ἔσω δὲ ψυχρότερος, καθεύδων τάναντία. καὶ νῦν οὖν νόμιζε τῆς προκειμένης εἶναι κοινὴν ἐκείνην τὴν ἐξήγησιν. ἃ γὰρ ἐπὶ

τοῦ θερμοῦ τῆς κινήσεως καὶ τῆς μεταστάσεως ἤκουσαν ἐγρηγορότων τε καὶ κοιμωμένων, ταῦτα νόμιζε καὶ περὶ τοῦ αἵματος ἀκηκοέναι. τὸ γὰρ ἔμφυτον θερμὸν ἐν τούτῳ τε καὶ τοῖς ἐκ τούτου τρεφομένοις ἐπὶ πλεῖστον.

Chapter 6.5

Section 6.5.31

Ῥίγος ἀπὸ τῆς ἄνω κοιλίης, πῦρ δὲ μᾶλλον ἀπὸ τῆς κάτω.

Τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν μορίων τὸ μὲν ἄνω ρίγους μᾶλλον ἐστὶ, τὸ δὲ κάτω πυρετοῦ γεννητικὸν ἢ αἰσθητικὸν ἢ ἀρκτικὸν, ὅπερ καὶ πιθανώτατόν ἐστι, καὶ δι' αὐτό γε τοῦτο προσκεῖσθαι νομίζω τὸ μᾶλλον, ὡς ἀλλήλοις περιλαμβανομένων μόνων τῶν εἰρημένων. ἀλλ' εἰ καὶ τοῦτο συγχωρήσαιμεν, ἐπέρχεται τις ἄλλη ζήτησις οὐκ εἰδότην ἡμῶν πότερον, ὅταν ἐν φλεγμονῇ γένηται τὰ εἰρημένα μόρια, τοῦτο αὐτοῖς ἔπεσθαί φησι ἢ ὅταν εἰς αὐτὰ συρρέυσωσι χυμοὶ τινες ἐκ τοῦ σώματος δακνώδεις, ἢ ὅταν ἡ τροφή φθαρῇ. καὶ μοι

δοκεῖ βέλτιον εἶναι τὸν λόγον αὐτῷ νομίζειν ἡμᾶς γεγονέναι περὶ τε τῆς ἐκ χυμῶν βλάβης καὶ τῆς ἐπομένης αὐτῇ διαφθορᾶς τῶν σιτίων. ὅταν γὰρ ἦτοι ψυχρὸς ἢ δακνώδης ἐν τῷ στόματι τῆς κοιλίας ἀθροισθῇ χυμὸς, ἐκ διαφθορᾶς τῶν σιτίων ἢ μοχθηρᾶς ποιότητος ἢ καὶ συρρόης τοῦ σώματος, ἀρχὴ ρίγους ἐντεῦθεν γίνεται. δέδεικται γὰρ ἐν τῷ περὶ ρίγους λόγῳ, διὰ ψυχρὸν αἷτιον ἢ δακνώδες τὸ ρίγος γινόμενον, ὅταν γε τὸ αἷτιον τοῦτο διὰ σωμάτων αἰσθητικῶν κινῆται καὶ φέρηται σφοδρότερον· ὥσπερ δὲ τοῦτο φαίνεται συμβαῖνον, οὕτως ἐνίοτε πυρετὸς ἐπὶ διαφθορᾶς τροφῆς ὁρᾶται γινόμενος, ἐπειδὴν εἰς τὴν κάτω κοιλίην ἢ διεφθαρμένη κατενεχθῇ, μὴ προηγουμένου τῆνικαῦτα ρίγους, ὥσπερ ὅποτε τὰ κατὰ τὸ στόμα τῆς κοιλίας ἐδάκνετο.

Chapter 6.5

Section 6.5.32

Ἐπισπασμός, πνεύμων, ξηρὸν καῦμα, ὑπέρρινον ξηραίνει ὕπνος πολὺς.

Τὸν γὰρ κεκενωμένον ὅτι ὁ πολὺς ὕπνος ξηραίνει καὶ τῇ πείρᾳ μὲν εἴση δι' ἧς ἅπαντες λόγοι κρίνονται καὶ πρὸ τῆς πείρας δὲ ποδηγηθείης ἂν εἰς τὴν τοῦ λεγομένου πίστιν ἐξ ὧν προμεμάθηκας. εἰ μὲν ἐν τοῖς ὕπνοις εἴσω συννεύει τὸ αἷμα καὶ δηλονότι τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἐν δὲ ταῖς ἐγρηγόρσεσιν ἐκτὸς ἀποτείνεται, πεφθῆσεται μὲν ἐν τοῖς ὕπνοις τὰ κατὰ τὴν γαστέρα τε καὶ ἥπαρ, ὅλον δὲ τραφήσεται τὸ σῶμα κατὰ τὰς ἐγρηγόρσεις. εἰ τοίνυν τοῖς κεκενωμένοις ἔσω μὲν συννεύει τὸ θερμὸν, οὐδὲν δὲ ἔχον ὁ πέψη μαραίνεται. πρῶτον γὰρ τοι τῶν ἄλλων ὑπὸ τῆς τροφῆς αὐτὸ τρέφεται, καθάπερ τὸ πῦρ ὑπὸ τῶν ξύλων, ἀσφαλῶς δὲ προσέθηκε τὸ πολὺς. ὁ γὰρ ὀλίγος ἰᾶται τὸν προγεγονότα κάματον, ἡνίκα

ὁ ἄνθρωπος ἐκκενῶ διὰ τῆς γαστρού. εἴτ' εἰ καθ' ἥπαρ καὶ τὰς πρώτας φλέβας εἴη τι χυμῶν ἀπέπτων ὑπολειπόμενον, ἐκπέπτει πᾶν αὐτό. τοῦτο μὲν οὖν τὸ δεύτερον μέρος τῆς ῥήσεως οὐδὲν ἔχει ἰσχυρὸν κατὰ τὴν λέξιν ἀμάρτημα. τὸ δὲ πρότερον, ὃ κατὰ τὴνδε γέγραπται τὴν λέξιν, ἐπισπασμός, πνεύμων, ξηρὸν καῦμα, πάμπολυ

τοῦ τῶν Ἑλλήνων ἔθους ἀποκεχώρηκεν. ἐχρῆν γὰρ εἰρησθαι κατὰ τὴνδε τὴν λέξιν αὐτὸ, ἐπισπασμός γίνεται, διότι ξηρὸν καῦμα κατὰ τὴν πνεύμονος κρᾶσιν ἐστίν, ἐπισπασμὸν ἀκουόντων ἡμῶν δηλονότι τὴν εἰσπνοήν. ὁ δὲ Κόϊντος οὐδ' ὅτι ξηρὸς καὶ θερμὸς ἐστὶν ὁ πνεύμων, διὰ τοῦτο ἔφη γίνεσθαι τὴν ταχεῖάν τε καὶ πυκνὴν ἀναπνοήν, ἀλλὰ διὰ τοῦ τοιαύτην ξηραίνεσθαι τε καὶ θερμαίνεσθαι τὸν πνεύμονα. τὸν γὰρ ἐπισπασμὸν οὐχ ἀπλῶς ἀναπνοήν ἄπασαν, ἀλλὰ μόνην τὴν ταχεῖάν τε καὶ πυκνὴν ἐβούλετο δηλοῦν. ὅτι δὲ ὑπὸ τῆς πυκνῆς ὁ πνεύμων καταξηραίνεται καὶ τῷ περὶ διαίτης ὀξέων ὑπ' αὐτοῦ λέλεκται.

Chapter 6.5

Section 6.5.33

Ψυχρότατον βρῶμα, φακοὶ, κέγχροι, κολοκύνθαι.

Κέγχροι καὶ κολοκύνθαι ψυχρὰ βρώματα σαφῶς εἰσιν, εἰ καὶ μὴ ψυχρότατα. φακὴν δὲ οὐκ ἂν ὁμολογήσαιμι ψυχρὸν εἶναι βρῶμα. φαίνεται γὰρ σαφῶς ὥσπερ αἱ κολοκύνθαι

καὶ σὺν αὐταῖς ἀτράφαξις τε καὶ βλίτα καὶ θριδακίνη καὶ χονδρίλη καὶ τῶν σιτηρῶν ἔδεσμάτων ἢ κριθή καὶ κέγχροι ψύχοντα. κατὰ τὸν ἐναντίον δὲ τρόπον ἢ φακὴ μηδεμίαν ἐνδεικνυμένη ψύξιν ἢ παραχρῆμα μετὰ τὸ βρωθῆναι περιεχομένη κατὰ τὴν ἄνω κοιλίαν ἢ ὕστερον ἐν τοῖς λεπτοῖς ἐντέροις ἢ παχέσι γενομένη. τάχα δ' ἐπειδὴ ψυκτικὸν ἔχειν τι τὸν στόφοντα χυμὸν ἐδείξαμεν ἐν τῇ περὶ τῶν ἀπλῶν φαρμάκων πραγματείᾳ, τὴν φακὴν οἰήσεται ψύχειν, ἐπιλελησμένος ἐν τοῖς αὐτοῖς ὑπομνήμασιν εἰρημένον, ὡς ἕκαστον τῶν τοιούτων, ἀπλοῦν μὲν φαίνεται καὶ λέγεται, παραβαλλόμενον τοῖς ὑφ' ἡμῶν ἐκ συνθέσεως κατασκευαζομένοις, οὐ μὴν ἀκριβῶς γε ἀπλοῦν ἐστίν. ἐδείχθη γοῦν καὶ ἡ φακὴ κατὰ τὸ πρῶτον γράμμα περὶ τῶν ἐν ταῖς τροφαῖς δυνάμεων, ἐξ ἐναντίων οὐσιῶν συγκειμένη τῆς μὲν ἐπεχούσης τὰ κατὰ τὴν γαστέρα, τῆς δὲ εἰς ἀπόκρισιν αὐτὴν ἐπεγειρούσης. τούτων οὖν ἡ μὲν ἐπέχουσα ψυχρὰ καὶ γεώδης ἐστίν, ἡ δ' ἐπεγείρουσα θερμή. καὶ διὰ τοῦτο

ξηραντικὸν μὲν ἔδεσμα φακὴ, ψυχρὸν δ' οὐδαμῶς ὥσπερ οὐδὲ θερμὸν, ἀλλ' ἐξ ἀμφοῖν μικτὸν καὶ μέσον, εἰ καὶ βραχὺ τι πρὸς τὸ θερμότερον ἀποκεχωρηκὸς ἀπὸ τοῦ μέσου. ὁπότε οὖν οὐδὲ ψυχρὸν ἀπλῶς συνχωρήσειεν ἂν τις εἶναι τὴν φακὴν, ἥ πού γε ψυχρότατον ὑπερβολικῶς. καὶ μέντοι καὶ καταπλαττομένη τοῖς φλεγμαίνουσιν ἔλκεσι

φακή φαίνεται μὲν ἀναστέλλουσα καὶ ἀποκρουομένη τοὺς ἐπιρρέοντας χυμοὺς τῷ πεπονθότι μέρει, τῷ σύφειν δηλονότι ποιοῦσα. φαίνεται δὲ καὶ πεπτικὸν ἔχειν τὸ καὶ πυοποιόν, ὅπερ ἤκιστα τοῖς ψυχροῖς ὑπάρχει. εἴτ' οὖν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης οὕτως ἔγραψεν, εἴτε τις ἄλλος ἐστὶν ὁ παρεγγράψας τήνδε τὴν ῥῆσιν, οὐκ ὀρθῶς ἐγίνωσκε περὶ φακῶν δυνάμεως.

Chapter 6.5

Section 6.5.34

Ἐλκεα ἐκφύουσιν, ἣν ἀκάθαρτος ἐὼν πονήσῃ.

Ἐμάθομεν γὰρ ἐν τοῖς πόνοις, τουτέστιν ἐν τοῖς γυμνασίοις, τὴν θερμασίαν πλείονα γινομένην, ἐκ τοῦ βάθους

ἄγειν ἐπὶ τὸ δέρμα καὶ διαφορεῖν τοὺς χυμούς. ὅταν οὖν οὗτοι φθάνωσιν ἡθροῖσθαι κατὰ τὸ σῶμα μοχθηροὶ, διαβιβρώσκουσι τῇ δριμύτητι τὸ δέρμα καὶ γεννώσιν ἔλκη καθάπερ ὅταν παχεῖς καὶ κολλώδεις ὦσιν, ἐμφράττουσιν ἥπαρ τε καὶ νεφρούς. κατὰ δὲ τὸ δέρμα τὰ μετ' ὄγκου ἐργάζεται παθήματα.

Chapter 6.5

Section 6.5.35

Γυνή, αἷξ ἐλατήριον ἢ σίκυον ἄγριον βεβρωκυῖαι, παιδίοισι κάθαρσις.

Οὐκ ἐλατήριον μόνον ὅπερ ἐστὶ σίκυου ἀγρίου χυλός, ὥσπερ δὲ οὐδὲ σίκυον μόνον αἱ προσενεγκάμεναι καθαρτικὸν ἴσχουσι τὸ γάλα τῶν θηλαζόντων παίδων, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι ὑψηλῶν ὀνομαζομένων φαρμάκων. εἴτε δὲ τὴν μὲν γυναῖκα τὸ ἐλατήριον, τὴν δὲ αἷγα τὸν αἷγα τὸν σίκυον αὐτὸν, εἴτε δὲ ἀμφοτέρω βεβρωκυίας, καθαίρειν τὰ παιδία

τῷ γάλακτι φησιν, οὐδὲν διαφέρει, καθάπερ οὐδ' εἰ βεβρωκυῖα γράψῃ τις ἢ φαγοῦσα. χρήσιμος δ' ὁ λόγος εἰς τε χρεῖαν ἰατρικὴν καὶ δόγμα φυσικόν. ὅταν γὰρ βουληθῶμεν ὑποκαθᾶραι βρέφη, διδόντες τι τῶν τοιούτων φαγεῖν, ἥτοι τῇ θηλαζούσῃ μητρὶ τὸ παιδίον ἢ αἰγί, δι' ἐκείνων αὐτὸ καθαιροῦμεν, εἰς τε δόγματος ἐπὶ κρῖσιν διαπεφωνημένου χρήσιμον τοῦτο. τινὲς δ' ἡγοῦνται μηδεμίαν δύναμιν ἔχειν τῶν ἐν ταῖς τροφαῖς ἐξ ἀρχῆς οὐσῶν διαφυλάττεσθαι μετὰ τὸ πεφθῆναι καὶ αἱματωθῆναι, τινὲς δὲ διαμένειν ἄχρι πολλοῦ τὰς ἰσχυρὰς δυνάμεις, ὥστε καὶ τοὺς ἰδρώτας αὐτῶν ὄζειν, ὅπερ ἐκ τοῦ νῦν εἰρημένου μαρτυρεῖται. φαίνεται γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων φυλαττομένη ἐδεσμένων ἢ δύναμις. ἀλλὰ καὶ παρ' ἡμῖν κατὰ τὸ ἔαρ ὅταν τῆς σκαμμωνίας τὰ βλαστήματα φάγωσιν αἷγες, καθαρτικὸν αὐταῖς γίνεται τὸ γάλα, καὶ τιθυμάλλου δὲ προσενέγκωνται, ταῦτο συμβαίνει. καὶ μέντοι καὶ περὶ τὴν Δωρίδα καὶ Βοιωτίαν καὶ

Θετταλίαν ὅσα τ' αὐτῇ γειτνιᾷ χωρία τάσεσι τῶν μυῶν ἐάλωσαν πολλοὶ φαγόντες ὄρτυγας,

ἐπειδὴ τὸν ἐλλέβορον ἐσθίουσιν οὗτοι. ταῦτ' οὖν καὶ κατὰ τὰς Ἀθήνας οἶδ' αἱ σὺμβάν ὀρτύγων δαψιλέστερον ἐδηδοκόσι.

Chapter 6.5

Section 6.5.36

Ἐνθέρμῳ βρωθὲν, ἔνδοθεν ψύξις, ἔξωθεν πόνος, ἥλιῳ, πυρὶ, ἐσθῆτι, ἐν ὥρῃ θερινῇ, τῷ δὲ ἐναντίῳ ὡς ἐναντίως.

Τῷ ἐνθέρμῳ φύσει ψύξιν φησὶ καὶ ποτὸν ὕδωρ συμφέρειν καὶ πρὸς τοῦτοις ἐλινύειν, ὅπερ ἐστὶν ἀπέχεσθαι σφοδρῶν γυμνασίων. πῶς οὖν νῦν κελεύει γυμνάζεσθαι, ὥς τινες ἐξηγοῦνται; πῶς δ' ἐν ἥλιῳ καὶ πυρὶ θερμαίνεσθαι; λουτρὰ μὲν γὰρ ἐδείχθη ψύχοντα τὰς τοιαύτας κράσεις, ἀπολύσει μὲν τοῦ καπνώδους καὶ λιγνυώδους, ὃ ταῖς θερμαῖς κράσεσι συμβαίνει γεννᾶν, ὑγρότητι δὲ ψυχούσῃ τὰ στερεὰ διαβρέχοντα. πῦρ δὲ καὶ ἥλιος θερμαίνει καὶ τοῦτοις

ὁμοίως ἐσθῆς τε καὶ ὥρα θερινή. λέγει δ' οὖν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ὥδε· κατὰ μὲν τὰς ὥρας τοῦ ἥρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος οἱ παῖδες καὶ οἱ τοῦτων ἐχόμενοι τῆσιν ἡλικίῃσιν ἄριστα διάγουσι καὶ ὑγιαίνουν μάλιστα. τοῦ δὲ θέρεος καὶ τοῦ φθινοπώρου μέχρι μὲν τινος οἱ γέροντες, τὸ δὲ λοιπὸν καὶ τοῦ χειμῶνος οἱ μέσοι τῆσιν ἡλικίῃσιν. εἴπερ οὖν ἡ θερμὴ ἡλικία τοῦ χειμῶνος, ἡ ψυχρὰ δὲ τοῦ θέρους ἄμεινον, οὐκ ὠφέλειαν ἐξ ἡλίου καὶ πυρὸς καὶ ὥρας θερινῆς τοῖς ἐνθέρμοις φύσει γίνεσθαι νομίζειν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ βλάβην. καὶ τοίνυν τὸ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ῥήσεως εἰρημένον τὸ ἐνθέρμῳ δεόμενον ἔχειν ἑαυτῷ τι προσυπακουόμενον, ἥτοι κράσει ἢ φύσει ἢ σώματι ἢ ἀνθρώπῳ, ὃ διὰ τῆς ἀντιθέσεως ἐγνώσθη, σώματι καὶ ἀνθρώπῳ λελεγμένον μᾶλλον ἢ κράσει καὶ φύσει. πάντως γὰρ ἂν εἴπε, τῇ δ' ἐναντία τάναντία, τὸ τοῦ θήλεος γένους ἄρθρον, τὸ τῇ προτάξας τοῦ τοῖς ἀρρέσιν. γένοιτ' ἂν οὖν ὁ σύμπας λόγος τοιοῦτος· τῇ πολυθέρμῳ σώματι, διὰ μὲν τῶν βρωμάτων καὶ τῶν πομάτων ἢ ἔνδοθεν ψύξις οἰκεία,

βλαβερὰ δ' ἢ ἔξωθεν θερμασία δι' ἡλίου καὶ πυρὸς καὶ ὥρας θερινῆς καὶ ἱματίων, ἐν οἷς ἅπασιν ἡ ξηρὰ θερμασία δηλοῦται. τὴν γὰρ ὑγρὰν καὶ σύμμετρον, ὅποια τῶν βαλανείων, ψύχειν ἐδείξαμεν τῇ δυνάμει. πρόδηλον δ' ὅτι τὰ συνήθη ταῦτα βαλανεῖα λέγομεν ἐν τοῖς τοιοῦτοις αἰεὶ λόγοις, ἔνθα μὴ προστίθεμεν ὑδάτων αὐτοφυῶν ἢ θαλαττίων ἢ θειωδῶν ἢ στυπτηριωδῶν, ἐκεῖνα μὲν γὰρ ξηραίνει τε καὶ θερμαίνει, οὐ ψύχει, τῷ δ' ἐναντίῳ φύσει σώματι τὰ ἐναντία προσυπακοῦσαι πάλιν ἐνταῦθα δεῖ, τῶν μὲν ὠφελούντων τὰ ὠφελήσαντα, τῶν δὲ βλαπτόντων τὰ βλάπτοντα, τὰ μὲν ὥσθ' αἰρεῖσθαι, τὰ δὲ ὥστε φυγεῖν. εἰ γὰρ τὰς πολυθέρμους φύσεις ἐδέσμασί τε καὶ πόμασιν ἐκέλευσε ψύχειν, τὰς

ψυχροτέρας δηλονότι τοῖς ἐναντίοις ἀξιώσει θερμαίνειν. καὶ μέντοι καὶ εἰ τὰς θερμότερας φύσεις ἔλεγεν ὑφ' ἡλίου καὶ πυρὸς καὶ θέρους βλάπτεσθαι, τὰς ψυχροτέρας δηλονότι διὰ μὲν τούτων ὠφελήσεσθαι, διὰ δὲ τῶν ἐναντίων βλαβήσεσθαι δηλοῖ.

Chapter 6.5

Section 6.5.37

Βρώματα τὰ μὲν ταχέως κρατέεται, τὰ δὲ βραδέως.

Μόνος ὢν οἶδα Καπίτων ἔγραψεν ἀντὶ τοῦ βραδέως, ἐναντίως τὴν λέξιν ποιήσας τοιάνδε. βρώματα μὲν ταχέως κρατεῖται, τὰ δ' ἐναντίως. ἡ γοῦν διάνοια καθ' ἑτέραν λέξιν ἢ αὐτῇ. τὰ γὰρ ἐσθιόμενα διαφέρειν ἀλλήλων φησί, τῷ τὰ μὲν ταχέως κρατεῖσθαι ὑπὸ τοῦ σώματος, τὰ δὲ βραδέως. ἀκουστέον δὲ κρατεῖσθαι τὸ μεταβάλλεσθαι καὶ πέττεσθαι καὶ προστίθεσθαι καὶ ἐξομοιοῦσθαι τῷ σώματι. τῶν δὲ κατὰ μέρος ἐδεσμάτων τινὰ μὲν ἐστὶ ταχέως πεττόμενα καὶ αἵματούμενα καὶ τρέφοντα, τινὰ δὲ βραδέως ἃ ἐν τρισὶν ὑπομνήμασιν, ἐν οἷς περὶ τῶν τῆς τροφῆς δυνάμεων διήλθον ἀκριβῶς ἅπαντα.

Chapter 6.6

Section 6.6.1

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΣΤ. ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΣΤ. ΤΜΗΜΑ ΣΤ.

Σάρκες ὅλκοι ἐκ κοιλίης καὶ ἔξωθεν. δηλοῖ ἡ αἴσθησις ὡς ἔκπνουν καὶ εἴσπνουν.

Ἐλκεῖν εἰς ἑαυτὰς φησι τὰς σάρκας ἔκ τε κοιλίας καὶ ἔξωθεν. ἐκ μὲν τῆς κοιλίας δηλονότι τὸν ἐκ τῶν σιτίων τε καὶ ποτῶν χυλὸν, ὑφ' οὗ τρέφεται, ἔξωθεν δὲ οὐκέθ'.

ὁμοίως ἄδηλον δ' εἶτε τροφήν εἴτ' ἀέρα λέγει. δυνατόν μὲν γὰρ τροφήν ἔλκεῖν τὰς σάρκας ὥσπερ ἐκ τῆς κοιλίας, οὕτω καὶ τῶν ἔξω μερῶν εἰς τὸ βάθος ἀντεπισπᾶσθαι. δυνατόν δὲ καὶ τὸν ἀέρα, διὰ δὲ τῶν καθηκουσῶν ἀρτηριῶν εἰς τὸ δέρμα φέρεσθαι πρὸς τὰς σάρκας, ἐλκόμενον ὑπ' αὐτῶν, ὃ καὶ μᾶλλον ἔχεται τῆς κατὰ τὴν ὅλην ῥῆσιν ἀκολουθίας, διαπεφωνημένου δὲ τοῦ περὶ τῆς ὀλκῆς δόγματος. ἔνιοι μὲν γὰρ τῶν ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων οὐδ' ὅλως ὀλκὴν ἔφασαν εἶναι, τινὲς δ' εἶναι μὲν φασιν, ἐν ταῖς σαρκὶ δ' οὐκ εἶναι. τὸ γράφειν δ' ἀποδείξεις ἀπάντων τῶν τοιούτων ἐν ἐξηγητικοῖς ὑπομνήμασιν ἀδύνατον ἔφην εἶναι. πολλάκις τε γὰρ ἀναγκασθήσεται λέγειν τὰ αὐτὰ, πληθὺς τε καὶ μῆκος ὑπομνημάτων ἔσεσθαι μὴδ' ἀριθμηθῆναι ῥαδίως δυνάμενον, ἀλλ' οὐδὲ τὸν τῆς ζωῆς χρόνον ἱκανὸν ἔσεσθαι πρὸς τὴν τῶν Ἱπποκράτους βιβλίων ἐξήγησιν, ἥτις ἐκάστου δόγματος ἀεὶ τὰς ἀποδείξεις γράφει καθ' ἐκάστην ῥῆσιν.

ἔτι τε τοῖς ἀναγνωσομένοις ὀχληρὸν τὸ πρᾶγμα καὶ τοῖς κατασκευάσαι βουλομένοις τὰ ὑπομνήματα σὺν χρόνῳ

πολλῷ καὶ δαπανήμασί τε γραφήσεσθαι. βέλτιον οὖν ἔδοξεν ἐξηγεῖσθαι μὲν ἐν τούτοις τοῖς ὑπομνήμασι τὴν διάνοιαν ἐκάστης ῥήσεως, ὅπερ ἰδιὸν ἐστὶν ἐξηγητοῦ. προστιθέναι δὲ καὶ τὰς αἰτίας, ἐνίοτε τοῖς εἰρημένοις ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἀποδεδειγμένων δογμάτων, αὐτὰ δὲ τὰ δόγματα μὴ κατασκευάζειν μὲν ἐνταῦθα, μόνον δ' ἀναμνησκείν ἐν τίσιν ἤδη βιβλίοις τῶν ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένων ἀποδέδεικται καθάπερ καὶ νῦν, ὅτι μὲν ἐλκόντων τὸν οἰκτεῖον χυμὸν ἐφ' αὐτὰ τῶν τρεφομένων ἢ πρὸς αὐτὰ γίνεται φορὰ τῆς τροφῆς ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν ἀποδέδεικται. τὸ δ' ἐκπνουν τε καὶ εἴσπνουν ὅλον τὸ σῶμα διὰ τε τοῦ περὶ χρείας ἀναπνοῆς ὑπομνήματος καὶ τοῦ περὶ χρείας σφυγμῶν, ὧν ἐν μὲν τῷ προτέρῳ λεχθέντι τὴν χρείαν τῆς ἀναπνοῆς ἐδείξαμεν εἶναι φυλακὴν τῆς συμμετρίας τοῦ κατὰ τὴν καρδίαν θερμοῦ. κατὰ δὲ τὸ περὶ χρείας σφυγμῶν τὴν καθ' ὅλον τὸ σῶμα μετριότητα τῆς θερμοσίας ἐκ τοῦ τῶν ἀρτηριῶν ἔργον φυλάττεσθαι. ταῦτ' οὖν ἐστὶν ἱκανὰ μόνον πρὸς τὴν τοῦ προτέρου μέρους τῆς

ῥήσεως ἐξηγησιν. ἐπὶ δὲ τὸ δεύτερον αὐτῆς ἤδη μετέλθωμεν, ἐν ᾧ τὸ δηλοῖ ἢ αἰσθησις, ὡς οὐ κατὰ συνήθειαν οὕθ' Ἱπποκράτους οὔτε καθόλως Ἑλληνικῶς ἐρμηνευόμενον. ἐπὶ νουθώσαντο δὲ τινες, οἱ μὲν κατὰ δοτικὴν πτώσιν αἰσθήσει γράψαντες, ἔν' ἢ τὸ λεγόμενον ὑπ' αὐτοῦ τοιόνδε· δηλὸν ἐστὶ τῇ αἰσθήσει ὡς ἐκπνουν καὶ εἴσπνουν εἶη τὸ σῶμα τῷ ζῳ ὅλον, ἐπενηνέχθαι δὲ τούτοις τὸ σῶμα ὅλοι ἐκ κοιλίας καὶ ἐξωθεν ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως μαρτυρούμενον, ὅπερ ταυτόν ἐστιν τῷ λέγειν, ὑπὸ τῶν ἐναργῶς φαινομένων ἡμῖν διὰ τῶν αἰσθήσεων. ἰδιωτῶν γε μὴν ἐνίων ἤκουσα θαυμάζόντων τὸ συμβᾶν αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς τῶν ποτίμων ὑδάτων λουτροῖς. ἔμπροσθεν γὰρ ἐξ ἡλίου θερμοῦ καὶ ὁδοιπορίας ἤκοντες ἀύχμηρόν τε τὸ σῶμα καὶ τὸ στόμα ξηρότατον ἔφασαν ἔχειν, ἀμηχάνῳ τε δίψει συνέχεσθαι, μετὰ δὲ τὸ λουτρὸν ἄδιψοί τε γενέσθαι καὶ τὸ σῶμα σχεῖν ὑγρόν. ὁμοίως δὲ αὐτῷ καὶ τὸ σύμπαν σῶμα μαλακόν τε καὶ ὑγρὸν ἀπεργασθῆναι, τὸν ἔμπροσθεν ἀύχμὸν ἀποθέμενον. ἐνιοὶ δὲ καὶ σαφῶς ἡσθῆναι τοῦ σώματος ἔφασκον, ἔλκοντος εἰς

ἑαυτοὺς κατὰ τὰς δεξαμενὰς ὕδωρ. τοιαῦτα μὲν οὖν τινα, ἃ καὶ τοῖς ἰδιώταις φαίνεται, μαρτύρια τοῦ δόγματος ἐξ αἰσθήσεως λαμβανόμενα. τινὰ δ' ἐκ λογικωτέρων ἀποδείξεων εὐρίσκεται τοῖς ἰατροῖς, ὧν ἐστὶ μία καὶ ἦν ἐφεξῆς αὐτὸς εἶπεν, ἣν γνώσεσθε κατὰ τὴν ἐχομένην ῥῆσιν. εἰς γὰρ τὴν προκειμένην ἀρκέσει καὶ ταῦτα, δυναμένων ἡμῶν ἐκ τῶν ὀρθῶς εἰρημένων φωρᾶσαι τὰ κακῶς τοῖς ἐξηγηταῖς γεγραμμένα.

Chapter 6.6

Section 6.6.12

Ἐνθερμότερον φλέβιον αἵματος πλήθει ἀνίσχει τὸ καυσῶδες καὶ εὐθύς ἀποκρίνει.

Φλέβιον ἐνθερμότερον ἀκουστέον ἐστὶ τὴν ἀρτηρίαν, ὁμολογούντων ἀπάντων τῶν ἐξηγησαμένων τὰ Ἱπποκράτεια βιβλία φλέβας οὐχ ὑπὸ τούτου μόνου, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων παλαιῶν ὀνομάζεσθαι καὶ τὰς ἀρτηρίας. τοῦτ' οὖν

φησι τὸ φλέβιον, τὸ τοῦ αἵματος πλήθει θερμαινόμενον, ἀνίσχει τὸ καυσῶδες καὶ ἀποκρίνει. καυσῶδες δὲ λέγων τὸ γεννώμενον ἐκ τῆς θερμασίας, ὅπερ οἶον λίγνυς τίς ἐστὶ τοῦ θερμαινόμενου χυμοῦ σφοδρότερον. τοῦτο δ' ὥς ἂν θερμὸν τῇ κράσει καὶ λεπτὸν ὑπάρχον τῇ συστάσει, ῥαδίως ἀποκρίνεται. ταύτην ἐγὼ νομίζω πιθανωτέραν εἶναι τὴν ἐξήγησιν, εἴπερ γε δεῖ τὸ ἀληθές ἅμα καὶ τοῖς Ἱπποκράτους δόγμασιν ἀκόλουθον ἔχειν σκοπόν· ὅτι μὲν οὖν ἀληθές ἐστὶ τὸ νῦν εἰρημένον ὑπ' ἐμοῦ δόγμα δέδεικται μὲν καὶ τῷ περὶ χρείας ἀναπνοῆς, δέδεικται δὲ καὶ διὰ τοῦ περὶ χρείας σφυγμῶν. ἐν μὲν γὰρ ταῖς εἰσπνοαῖς, ἃς διὰ τε τοῦ στόματος καὶ παντός τοῦ δέρματος ἴσχει τὰ ζῶα, διττὴν ἀπεδείξαμεν ὠφέλειαν γίνεσθαι, τονοῦσθαι μὲν αἰεὶ ἐμψυχόμενον τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ὅπως μὴ διαφορηθὲν ἀπόλοιτο, καὶ μάλισθ' ὅταν αὐξηθῇ ποτὲ καθ' ἡντινοῦν αἰτίαν. ἐπεγείρεσθαι δὲ καὶ ῥώννυσθαι ποτε βαρυνόμενον ὑπὸ πλήθους ὕλης ψυχρᾶς, ὃν τρόπον καὶ τὸ πῦρ ἐν τῷ ῥιπίζεσθαι. καὶ μέντοι καὶ αὐτὴν αὐτῷ τήνδε τὴν διπλὴν

κίνησιν, οἰκεῖόν τε καὶ σύμφυτον εἶναι γυμνάσιον εἰς εὐτονίαν ἄγον. αὕτη γὰρ χρεία τε καὶ φύσις γυμνασίων ἐστίν. ἐπεὶ τοίνυν ἔμπροσθεν εἰπὼν ὁ Ἱπποκράτης, σάρκες ὅλκοι καὶ ἔξωθεν, εἴτ' ἐπὶ τούτῳ προσθεῖς, ὥς ἔκπνουν καὶ εἰσπνουν ἐστὶ τὸ σῶμα. τῆς μὲν οὖν εἰσπνοῆς αὐτῆς τὴν γένεσιν καὶ τὴν χρείαν ἐνεδείξατο διὰ τοῦ σάρκες ὅλκοι, περὶ δὲ τῆς ἐκπνοῆς οὐδὲν εἰπὼν εἰκότως ἐν τῇ νῦν προκειμένη ῥήσει περὶ αὐτῆς διῆλθε, ἐπὶ τῶν ἀρτηριῶν ποιησάμενος τὸν λόγον, ὄντα μὲν κοινὸν καὶ πρὸς τὴν καρδίαν, ἀμυδρότερον δὲ φαινόμενον. ὅτι δὲ κοινός ἐστὶ δῆλον ἐνθένδε, διὰ τὴν ἔμφυτον θερμασίαν ἐδείξαμεν γεννᾶσθαι τὸ λιγνυῶδες περίττωμα κατὰ τὸ αἷμα, καὶ μάλισθ' ὅταν ᾗ θερμότερον. ἀποκρίσεως οὖν αὐτῷ χρεία δηλονότι καὶ ταύτην ἡ φύσις ἐτεχνήσατο, τοῖς μὲν ἐκ τῆς καρδίας ἐκκριθησομένοις διὰ τῆς ἐκπνοῆς, τοῖς δὲ καθ' ὅλον τὸ σῶμα διὰ τῆς τῶν ἀρτηριῶν συστολῆς. τὰ μὲν οὖν ἐκ τούτων τε καὶ τῶν φλεβῶν, ἐδείχθησαν γὰρ αὐταῖς συναναστομωμέναι, διὰ τοῦ δέρματος εὐθέως ἐκκρίνεται τῇ συστολῇ τῶν ἀρτηριῶν

ἐκθλιβόμενα. τὰ δ' ἐκ τῆς καρδίας ὁ πνεύμων ὑποδέχεται πρότερος οἶόν τι ταμιεῖον τοῦ πνεύματος αὐτῇ παρεσκευασμένος, ἐλκούσῃ μὲν ἐν τῇ διαστολῇ, ἐκπεμπούσῃ δὲ ἐν ταῖς συστολαῖς. αὕτη μὲν ἡ ἡμετέρα γνώμη

περὶ τῆς προκειμένης ῥήσεως καὶ δειχθήσεται μικρὸν ὕστερον ἢ ἐξῆς αὐτῇ γεγραμμένη φυλάττουσα τὴν ἀκολουθίαν καὶ πρὸς ταύτην μὲν αὐτὴν, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ τὴν προτεταγμένην αὐτῆς. ὅσοι δὲ περὶ καύσου γενέσεως ὑπέλαβον αὐτὸν ἐνταῦθα ποιεῖσθαι τὸν λόγον, πρῶτον μὲν εἶασαν ἐλλιπῶς εἰρημένον τὸν περὶ τοῦ σάρκες ὅλκοι λόγον. οὐ γὰρ ἔλκουσι μόνον εἰς ἑαυτὰς τὸ οἰκεῖον, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ τοιοῦτον ἐκκρίνουσι. τοῦ μὲν οὖν ἔλκειν ἢ χρεῖα προδηλοτέρα, τοῦ δ' ἐκκρίνειν ἀδηλοτέρα, καὶ δεῖται τινος εἰς πίστιν λόγου. μεταβῶμεν οὖν ἐπὶ τὴν ἐχομένην ῥῆσιν ἥδη συντελοῦσαν τι καὶ αὐτὴν, ὡς ἔφην ἀρτίως, εἰς διάκρισιν τῆς ἀμείνονος ἐξηγήσεως.

Chapter 6.6

Section 6.6.3

Καὶ οἷσι τὸ μὲν πῖον, χολὴ ξανθὴ, τὸ δ' αἷμα μέλαινα.

Ἀναμνησθῆναι χρή περὶ τῶν δύο δοξῶν τῆς προεξηγουμένης ῥήσεως. ἡμεῖς γὰρ ἐλέγομεν αὐτὸν ἐπιδεικνύναι τὴν χρεῖαν τῆς διαπνοῆς, ὀνομαζομένης οὕτω τῆς δι' ὅλου τοῦ σώματος ἐκ τῶν ἀρτηριῶν εἰς τοῦκτὸς φορᾶς τοῦ πνεύματος, ὡσπερ τῆς διὰ τοῦ στόματος ἐκπνοῆς. ἐνιοι δὲ περὶ καύσου γενέσεως ἐνόμισαν εἶναι τὸν λόγον, οἷς οὐ πάνυ τι μαρτυρεῖν ἔφαμεν, τὸ ἀνίσχει τὸ καυσῶδες καὶ εὐθύς ἀποκρίνει. μήτε γὰρ εὐθέως ἀποκρίνεσθαι κατὰ τοὺς καύσους, ἅπερ αὐτοὶ φασὶ δι' ἐμέτων ἢ τῆς κάτω γαστρὸς ἐκκενοῦσθαι, μήτ' ἀναγκαῖον εἶναι προσκεῖσθαι τι τῶν τοῦ καύσου συμπτωμάτων τῷ περὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ λόγῳ, τὴν δ' ἡμετέραν ἐξήγησιν ἀμείνονα τῆσδε φαμέν εἶναι, πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ τῶν ἐγκλημάτων τούτων ἐκτὸς εἶναι, δεύτερον δὲ καὶ τὸ δόγμα πᾶν φαίνεσθαι διδασκόμενον ἐν τῷ λόγῳ

περὶ τῆς εἴσω τε καὶ ἔξω φορᾶς τοῦ πνεύματος, ἣν ἀπεδείξαμεν ἐν τισὶν ἡμετέροις ὑπομνήμασιν, οὐ μόνον ἐν ταῖς διὰ τοῦ στόματος ἀναπνοαῖς, ἀλλὰ καὶ ταῖς καθ' ὅλον τὸ σῶμα διαπνοαῖς γίνεσθαι, τινῶν μὲν ἔνεκα γενέσεως πνεύματος ψυχικοῦ, καθάπερ Ἀσκληπιάδης, ἐνίων δ', ὡς Ἑρασίστρατος, οὐ τούτου μόνου, ἀλλὰ καὶ ζωτικοῦ, τινῶν δ' ἔνεκα θρέψεως τῶν πνευμάτων τούτων τὰς εἰσπνοὰς γίνεσθαι λεγόντων, ἀπορουμένων δ' ἐν τῷ τὴν χρεῖαν ἀποδιδόναι τῆς ἐκπνοῆς ὁ Ἱπποκράτης, ὡς ἐδείξαμεν ἐν τοῖς προειρημένοις ὑπομνήμασιν, ἀληθὴ χρεῖαν οὐ μόνον τῆς διὰ τοῦ στόματος ἐκπνοῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς καθ' ὅλον τὸ σῶμα διηλθεν ἐν τῷ προκειμένῳ λόγῳ. τοὺς δ' ἐξηγησαμένους ἐτέρως μέμψασθαι δίκαιον, ἐπιλανθανομένους τίνος ἐξηγοῦνται βιβλίον. οὐ γὰρ ἂν εἰς ἄλλων ἀνδρῶν ὑπέσυρον τὸ δόγμα, τὴν ἀκολουθίαν ἀπολιπόντες ὧν Ἱπποκράτης ἡβουλήθη. σαφῶς γοῦν εἰπόντος αὐτοῦ τὰς σάρκας ὀλκοὺς ἐκ κοιλίας καὶ ἔξωθεν, ὃ διαφέρει πάμπολυ τοῦ νομίζειν, τῇ πρὸς τὸ κενούμενον ἀκολουθίᾳ τὴν ἐκ τῆς κοιλίας ἀνάδοσιν

τῆς τροφῆς ἐν τῷ σώματι γίνεσθαι. πρῶτον μὲν ἐχρῆν ἐννοῆσαι μὴ μόνον ἐλκτικὴν τῶν οἰκείων εἶναι δύναμιν ἐν αὐταῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἀποκριτικὴν. ἔπεται γὰρ τοῦτο τοῖς ὑποθεμένοις προνοητικὴν εἶναι τὴν φύσιν τῆς τοῦ ζώου διαμονῆς, ὧν εἷς ἦν καὶ Ἑρασίστρατος, δεύτερον δὲ τί ποτέ ἐστι τὸ τῆς ἐκκρίσεως δεόμενον εἰπεῖν. οὐ γὰρ δήπου τὸ αἷμα φήσουσιν ἐξ οὗ τρέφεται τὸ σῶμα. τούτων οὖν ἐκεῖνοι μὲν οὐδέτερον ἔπραξαν, ὁ δὲ Ἱπποκράτης ὡς ὑπὸ τῶν αἰσθήσει φαινομένων ἐκάτερον ἐναργῶς μαρτυρεῖται προειπὼν, ἐφεξῆς ἐπὶ τὴν χρεῖαν μετέβη τῆς καθ' ὅλον τὸ σῶμα διαπνοῆς, τὴν τῆς γενέσεως ἀναγκαίαν αἰτίαν εἰπὼν τῶν λιγνυωδῶν περιττωμάτων. ἡ γὰρ τοι κατὰ τὸ σῶμα τῶν ζώων θερμασία περιττώματα ποιεῖ τοιαῦτα συνεχοῦς κενώσεως δεόμενα. καὶ τοίνυν ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει τὴν ὕλην τῆς τῶν περιττωμάτων γενέσεως ἐδείξαμεν. ὡς γὰρ ἡ πλείων θερμασία γεννᾷ αὐτὰ πέφυκεν, οὕτως καὶ ὕλαι τινες εἰσιν ἐπιτήδαιοι πρὸς τὴν γένεσιν αὐτῶν, εὐλόγως οὖν ἐμνημόνευσε τῆς μελαίνης χολῆς. ἐμάθετε

γὰρ τὴν γένεσιν αὐτῆς εἶναι διττὴν, ἕκ τε παχέος αἵματος καὶ τῆς ξανθῆς ὑπεροπτηθείσης. εἰ δὲ γε περὶ καύσου γενέσεως ὁ λόγος ἦν αὐτῷ, μάτην ἂν ἐμέμνητο μελαίνης χολῆς, ὥστε καὶ τούτου δῆλον εἶναι τὴν ἡμετέραν ἐξηγήσιν ἀληθεύειν τε ἅμα καὶ ὁμολογεῖν τοῖς Ἱπποκράτους δόγμασιν, τὴν δ' ἐκείνων διαφέρεισθαι. τὴν δ' αὐτὴν ταύτην ῥῆσιν εἶρηκε κατ' ἄλλο μέρος τοῦ βιβλίου, ἡμεῖς αὐτοὶ προεξηγησάμεθα, καθ' ἣν καὶ τοῦτο ἐλέγομεν, ὅτι τὸ πῖον, οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ λιπαροῦ καὶ πιμελώδους εἰρησθαι χρὴ νομίζειν, ἀλλὰ καὶ πὶ τοῦ γλυκέος παντός, ὡς περιλαμβάνεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τὸ μέλι καὶ τὸ σίραιον, ὅπερ ἔψημα καλοῦσιν οἱ κατὰ τὴν ἡμετέραν Ἀσίαν Ἕλληνες.

Chapter 6.6

Section 6.6.4

Γνώμης, μνήμης, ὁδμῆς, τῶν ἄλλων καὶ πείνης, ὀργάνων ἄσκησις. πόνοι, σιτία, ποτὰ, ἀφροδίσια, μέτρια πάντα. ὁ ἐμψυχρότερος ἐν ψυχρῇ ὥρῃ καὶ χῶρῃ ἐνθερμότερος ἔσται.

Ὅτι μὲν οὐθ' ὁ κατὰ πάθος ψυχρότερος οὐθ' ὁ δι' ἡλικίαν ἐν ψυχρᾷ χώρῃ καὶ ὥρᾳ δύναται γενέσθαι θερμότερος συμπεφώνηται πᾶσι, καὶ διὰ τοῦτό γε οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον ἐπὶ τῶν φύσει ψυχροτέρων ἀληθῆς τὸν λόγον εἶναι φασιν. οὐ μὲν οὐδ' ἐπὶ τούτων ἀπλῶς ῥηθεὶς ἀληθὴς ἐστίν, ἄνευ διορισμοῦ τοιοῦδε. τὸ περιϋστάμενον ἔξωθεν ψυχρὸν ὅτι μὲν πυκνοῖ καὶ ψύχει τὰ κατὰ τὸ δέρμα τῶν ἐναργῶς φαινομένων ἐστὶ, οὐ μὲν ὡσαύτως γε ἂν διατίθῃσι τὸ βάθος τοῦ σώματος, ἀλλ' ὥσπερ ἐν ἀφορισμοῖς διώρισται κατ' ἐκεῖνον τὸν λόγον ἔνθα φησὶ, ἔστι δ' ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἔλκεος νέω εὐσάρκω, θέρεος μέσου ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσιν ἐπανάκλησιν θέρμης ποιεῖται, οὕτω καὶ νῦν ἐστὶν ἡμῖν διωριστέον. τὸ γὰρ τοι καταχεόμενον τοῦ σώματος ἡμῶν ψυχρὸν, ἥτοι δεικνύεται περὶ τὸ βάθος, ὡς καὶ τὰ κατὰ τοῦτο μόρια παραπλησίως ψύξαι τοῖς ἐπιπολῆς,

ἢ μόνα ψύχει τὰ κατὰ τὸ δέρμα. πρὸς μὲν οὖν τὸ βάθος ἐξικνούμενον ἐμψύχει τὰ κατὰ τοῦτο μόρια καὶ βλάβην οὐ σμικρὰν ἐργάζεται καθ' ὅλον τὸ ζῶον. ἐκλυθείσης δ' αὐτοῦ

τῆς δυνάμεως ἐν τοῖς ἐπιπολῆς τοῦ σώματος μέρεσιν, οὐ μόνον οὐκ ἂν ἔτι ψύξει τὰ κατὰ βάθος, ἀλλὰ καὶ θερμότερα πολλῶ τῆς ἔμπροσθεν αὐτοῖς ὑπαρχούσης κράσεως ἀποδείξει. ὅσοι δὲ περὶ ἀραιὸν ἐχόντων τὸ δέρμα καὶ τὰς ὑπ' αὐτὸ σάρκας, ἡγοῦνται τὸν λόγον αὐτῶ γεγονέναι πυκνουμένης τῆς ἐπιφανείας καὶ κατεχομένου τοῦ πρότερον ἐκκενουμένου θερμοῦ, λέγουσι μὲν τι τῶν ἀληθῶν, οὐ μὴν ἐχρῆν αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν εἰρησθαι τοὺς οὕτω διαπνεομένους καὶ ψυχροτέρους. μάλιστα μὲν γάρ, ὡς ἐμάθετε, τοῖς ὑγροῖς καὶ θερμοῖς σώμασιν ὑπάρχει ταῦτα, δεύτερον δὲ τοῖς θερμοῖς, κἄν χωρὶς ὑγρότητος ἢ τοιαῦτα. τῶν ψυχρῶν δ' οὐδὲν εὐδιαφόρητόν ἐστι, ἀλλ' ἥττον μὲν τοῦτο πέπονθε τὰ ὑγρά, μᾶλλον δὲ τὰ ξηρὰ πλεονεκτεῖ δ' ἀμφοῖν τὰ φύσει θερμά. κατὰ τοῦτο οὖν μοι δοκοῦσιν ἀμαρτάνειν.

Chapter 6.6

Section 6.6.5

Ὅδυνέων τὴν ἐγγύτατα κοιλίην καθαίρειν, αἵματός τε κοιλίην διαιρεῖν, καῦσις, τομή, θάλψις, ψύξις, παταρμός, φυτῶν χυμοί, ἐφ' ὧν τὴν δύναμιν ἔχουσιν καὶ κυκεῶν. κακοῦργων, γάλα, σκόροδα, οἶνος ἀπεζεσμένος, ὄξος, ἄλες.

Βοηθημάτων κατάλογον ἐνταῦθα πεποιήται καὶ σμικραῖς καὶ μεγάλας ὁδύνας ἀρμοσπόντων, ὥσπερ ἐν ἀφορισμοῖς ἔγραψε τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς μόνον, ἐνθα φησὶν, ὁδύνας ὀφθαλμῶν ἀκρητοποσίη ἢ λουτρόν ἢ πυρίην ἢ φλεβοτομίην ἢ φαρμακείην λύει. προσέθηκέ τινα νῦν βοηθήματα ταῖς ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν ὁδύναις ἀνάρμοστα. τὸ μὲν οὖν ἀπάντων πρῶτον εἰρημένον ἐν τῷ προκειμένῳ λόγῳ κάθαρσις ἐστίν, ἣν φιλονίκην ἐρεθίζουσι, μήτ' ἀνοήση βοηθήματα τελέως ἐξηγησάμεθα καθ' ὃν τινα τρόπον ἔγραψεν. περὶ δὲ τῶν ἐφεξῆς λεγομένων πρῶτη καῦσις ἐστὶ παραλαμβανομένη κατὰ τὰ μεγάλα πεπονθότα

διὰ κακοχυμίαν πολλήν, ὡς ἐπὶ τῶν κακοηθεστάτων ἐλκῶν γίνεται, ποτὲ μὲν ἄντικρυς διαπύροις σιδήροις καιόντων ἡμῶν αὐτὰ, ποτὲ δὲ φαρμάκοις καυστικοῖς. ἐφεξῆς δὲ τῇ κατακαύσει γέγραπται τομή, παύουσα καὶ αὐτὴ τὰς ὁδύνας, τῶν ἤδη πῦρον ἐχόντων πολὺ μορίων ἐπὶ φλεγμοναῖς μεγάλας προηγησάμεναις, εἴθ' ἐξῆς θάλψις, ἐν λουτροῖς τε δηλονότι καὶ πυριάσει γινομένη. προηγηκόατε δ' ἤδη τὰς ὕλας τῶν πυριάσεων, ἐφ' ὧν τε προσήκει κεχρῆσθαι διαθέσεων ὁδύνῃ ἐπιφερουσῶν, οἷον ἐπὶ μὲν τῶν κατὰ θώρακα, δι' ὧν αὐτὸς εἶπεν ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων. ἐπὶ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν διὰ σπόγγου μαλθακοῦ, μὴ φέροντος τοῦ μορίου τὰς διὰ τῶν μαρσίππων τε καὶ καταπλασμάτων θάλψεις, ἀλλὰ καὶ ἡ δι' ἐλαίου

κατάντλησις ἐπὶ τε τῶν μέσων τοῦ σώματος καὶ τῆς κεφαλῆς ἴαμα πόνων ἐστὶ θάλψις οὖσα, καὶ ἡ δι' ὕδατος ἐπὶ τῶν κώλων, καὶ συνεχεστάτη καὶ πλείστη χρῆσις ἐπὶ τῶν ὀδυνωμένων μορίων, ἢ διὰ τῆς θάλψεως γίνεται τοῖς ἰατροῖς, ἐπειδὴ καὶ τὰ τεταμένα χαλᾷ καὶ τὰ πεπληρωμένα κενοῖ καὶ τὰ κατεψυγμένα θερμαίνει.

τῇ ψύξει δὲ σπανιώτερον ἐπὶ τῶν ὀδυνωμένων χρώμεθα, πυκνούση μὲν τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο τὰς διαπνοὰς εἰργούση, τεινούση δὲ μᾶλλον τὰ τεταμένα. μόνας οὖν τὰς θερμὰς δυσκρασίας, ὅσαι χωρὶς πλήθους συνίστανται, ψύξις ἰάσεται, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐξ ἐγκαύσεως ὀδυνωμένων τὴν κεφαλὴν ἢ διακαιομένων ὑπὸ πυρετοῦ. καταντλοῦντες οὖν αὐτὴν ῥοδίνῳ ψυχρῷ θεραπεύομεν τὸ σύμπτωμα καὶ τῶν ἐρυσιπελάτων τὰ δι' ὑπερβάλλουσαν θερμασίαν ὀδυνῶντα καὶ ποδάγρας ὡσαύτως ἐφ' ὧν τὸ ῥεῦμα χολῳδές τε ἢ θερμόν. ἐφεξῆς δὲ τοῖς εἰρημένοις γέγραπται, φυτῶν χυμοὶ ἐφ' ὧν τὴν δύναμιν ἔχουσιν. ἥς πάλιν λέξεως ἡ διάνοιά μοι δοκεῖ τοιαύτη τις ὑπάρχειν, ὀδυνῶν ἰαματά σοι γενήσεται ποτε καὶ οἱ τῶν φυτῶν χυμοί. ταῦτα δ' ἐστὶ πάμπολλα, τὰ μὲν ὑγρὰ διαμένοντα, τὰ δὲ πηγνύμενα. πρῶτον μὲν τὸ ἔλαιον ἥδη παμπόλλον χρεῖαν ἡμῖν εἰς τὰς ὀδυνομένων ἰάσεις τε καὶ παρηγορήσεις παρέχει θερμόν προσφερόμενον, εἴθ' ἐξῆς ἄλλα πολλὰ τούτου πολὺ μᾶλλον θερμαίνοντα, δάφνινον, κέδρινον,

κίκινον, σινάπινον, ῥαφάνινον, ὑγρὰ μὲν ταῦτα, πεπηγότα δὲ τὰ μὲν μᾶλλον τὰ δὲ ἥττον, αἶ τε ῥητίναι καὶ μάλιστ' αὐτῶν αἱ αὐτόρρυτοι καλούμεναι, θαψία τε καὶ εὐφόρβιον, οἷ τε ὅποι πάντες, ὁ Κυρηναῖος, ὁ Παρθικός, ὁ Ἀσσύριος, ὁ σαγαπηνός, ὁ ἐκ τῶν τιθυμάλλων, ὁ ἐκ τοῦ πάνακος ὁ ἰδίως ὀποπάναξ καλούμενος. ἐκ τοῦδε τοῦ γένους ἐστὶ καὶ ἡ χαλβάνη καὶ ἄλλα πολλὰ περὶ ὧν ἔμαθες ἐν ταῖς τῶν ἀπλῶν φαρμάκων δυνάμεσιν. ἐάν τε γὰρ ὅπως ἢ τινος, ἐάν τε χυλός, ἐν τῇ τῶν χυμῶν προσηγορίᾳ περιλαμβάνεται. τούτου τοίνυν τοῦ γένους ἐστὶ καὶ ἡ ὑγρὰ πίττα καὶ τὸ πίσσανον ὀνομαζόμενον, ἔτι δὲ καὶ τὸ κατὰ τὴν Κιλικίαν καπέλαιον, ἕτερά τε μυρία τὰ μὲν ἐκ βοτανῶν, τὰ δ' ἐκ θάμνων, οὗ νῦν Ἱπποκράτης ἐμνημόνευσε, φυτῶν χυμοί. προσέθηκε δ' αὐτοῖς, ἐφ' ὧν δύναμιν ἔχουσιν, ἀσαφῆ διὰ συντομίαν τὸν λόγον ἐργασάμενος. εἰκότως τοιγαροῦν οἱ ἐξηγηταὶ διηνέχθησαν, ἄλλοι ἄλλως οὐ μόνον ἐξηγησάμενοι τὴν λέξιν, ἀλλὰ καὶ μεταγράψαντες. ὅπως

οὖν μὴ γράφοιμι πολλὰ, καταλιπὼν αὐτοὺς ἃ δοκεῖ μοι πιθανώτατα εἶναι, ταῦτα ἐρῶ μόνα. τῶν τοίνυν φαρμάκων ὅσα πραῦναι τὰς ὀδύνας πέφυκεν, ὥσπερ ἄλλο πρὸς ἄλλην διάθεσιν, οὕτω καὶ πρὸς μόριον ἄλλο δύναμιν ἔχει. μακροτέρου δ' ὄντος ἢ καθ' ὑπόμνημα τοῦ λόγου, διὰ παραδειγμάτων ὀλίγων αὐτὸν ἐπιδραμεῖν ἐγνώκα. τὸ μὲν οὖν τὰς ὀδυνηρὰς διαθέσεις μὴ πάσας δεῖσθαι τῶν αὐτῶν φαρμάκων, ἔστω σοι παράδειγμα τόδε. δακνωδῶν ὑγρῶν ἐν μὲν τοῖς ἐντέροις περιεχομένων, τὰ περικλύζοντα πρότερον ἐνιέντες, ὧν ἐστὶ καὶ μελίκρατον καὶ πτισσάνης χυλός, ὅταν ἐκκριθῇ ταῦτα, τὰ πραῦνοντα

τὰς δῆξεις ἐπενίεμεν, ὅσα τε ἐμπλάττεσθαι καὶ περιπλάττεσθαι δύναται τῇ τῶν ἐντέρων ἐπιπολῇ, ἃ κωλύουσιν προσπίπτειν τοὺς καταφερομένους ἄνωθεν εἰς αὐτὰ δάκνοντας χυμούς, ἐδέσματά τε δίδομεν αὐτοῖς εὐχυμά τε καὶ ὅσα δύσφθαρτα. κατὰ δὲ τὴν ἄνω κοιλίαν καὶ μάλιστ' αὐτῆς κατὰ τὸ στόμα τοιούτων περιεχομένων χυμῶν ἐμεῖν μὲν πρῶτον αὐτοὺς κελεύομεν. εἰ δὲ δυσεμεῖς εἴεν, ἔλαιον ἢ ὑδρέλαιον ἢ τι τοιοῦτον καταρρόφῃσαι

δίδομεν, ἐφ' ᾧ τῶν ἐμέτων γενομένων ἐξωθεν μὲν ἐπιτίθεμεν τῶν στυφόντων τί καὶ δυσωδῶν, ἐνδοθεν τροφὰς εὐχύμους τε ἅμα καὶ δυσφθάρτους καὶ τι καὶ στυφον ἐχούσας. τοῖς δ' ὀφθαλμοῖς τοιούτων ἐν ὄλῳ τῷ σώματι προκαθαίρομεν. εἰ δ' αἵματος πληθος, ἐπὶ τὴν ἐν ἀγκῶνι φλέβα τὴν ἐξωθεν ἥν ὠμιαίαν καλοῦσιν ἤκομεν, εἴθ' ἐξῆς φαρμάκῳ χρώμεθα τῶν ἀπαλωτάτων τέ τινα καὶ ἀδηκτοτάτων, ἐφ' ᾧ νηστεύσαντα δι' ὅλης τῆς ἡμέρας εἰς ἐσπέραν ἐπὶ λουτρὸν ἄγομεν. εἰ δὲ μήτε καθάρσεως δέοιτο μήτε φλεβοτομίας, τοῖς τ' εἰρημένοις φαρμάκοις καὶ τῷ λουτρῷ μετ' αὐτὰ, καθάπερ ἴστε, τὰς τοιαύτας ὁδύνας ἐξιώμεθα, μήτε ταῖς κατὰ γαστέρα δῆξεισι τῶν κολλυρίων ἐνιέντες τι, μήτε τοῖς ὀφθαλμοῖς τράγου χυλὸν ἢ στέαρ αἰγὸς ἢ κηρωτὴν ἄδηκτον ἢ τι τῶν ἄλλων ὅσα διὰ τῆς ἑδρας ἐνίεμεν. ἀρκέσει ταῦθ' ὥς ἐπὶ παραδείγματος εἰρησθαι πρὸς ἐνδειξιν τοῦ τὴν αὐτὴν διάθεσιν οὐ τῶν αὐτῶν δεῖσθαι

βοηθημάτων, ὅταν ἐν διαφέρουσι γένηται αὐτοῖς. ἐπιδειξαι γὰρ πρόκειται κατὰ τίνα διάνοιαν ὁ Ἱπποκράτης εἶπε, φυτῶν χυμοὶ ἐφ' ὧν δύναμιν ἔχουσι. τὸ γὰρ ἐφ' ὧν ἦτοι μορίων ἢ διαθέσεων ἢ τρόπων χρήσεως ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀκοῦσαι. λέγω δὲ τρόπους χρήσεως, ὅταν ἦτοι τὴν αἰτίαν αὐτὴν τις ἐκκόπτῃ, δι' ἣν ὁδυνᾶται τὸ πεπονθὸς μόριον, ἦτοι τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς φυσῶδες πνεῦμα διαφορῇ. καὶ τοῦτ' αὐτὸ ποιεῖ διττῶς, ἢ λεπτύνων αὐτοῦ τὸ παχὺ καὶ φυσῶδες ἢ ἀραιῶν τὸ περιέχον αὐτὸ σῶμα. καὶ μέντοι καὶ περὶ ταῦτα τρόπος ἕτερός ἐστιν ἀνωδυνίας ποιητικὸς ἐκ τοῦ ναρκοῦσθαι τὴν αἴσθησιν γινόμενος, ἐφ' οὗ καὶ συνέσεως ἐστιν οὐ τῆς τυχοῦσης μίξαι τῷ ναρκωτικῷ τᾶλλα καὶ μὴ μόνῳ χρήσασθαι. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ἐν τῷ Φιλωνεῖ φαρμάκῳ τὴν μὲν τῆς ὁδύνης παῦλαν ἢ τῆς αἰσθήσεως νάρκη ποιεῖ, τὰ δὲ ἐργαζόμενα ταύτην ἐστὶν ὅτε τοῦ μήκωνος ὁπὸς καὶ τὸ τοῦ ὑοσκυάμου σπέρμα, ταῦτα δ' εἰ μόνον προσενεχθεῖν, παντάπασιν μὲν ὀλίγα δοθέντα τὴν ὁδύνην οὐ δυνήσεται παύειν· εἰ δ' ἐν ᾧ μέτρῳ ληφθέντα

παῦσαι δύναται, τοῦτ' ἔχει τὸ μέτρον, οὐ σμικρὰν βλάβην ἐργάζεται κατὰ τὸ πάσχον μόριον. ἴν' οὖν μήτε μεγάλως αὐτὸ βλάβῃ καὶ ναρκώσει τὴν αἴσθησιν, ἢ τῶν ἄλλων φαρμάκων μίξις εὐρέθῃ τῷ Φίλωνι. τίς δὲ ἐστὶν ἢ μέθοδος ἢ χρώμενος ἂν τις ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἦκοι κατασκευὴν τῶν φαρμάκων, ἐν τοῖς περὶ συνθέσεως αὐτῶν εἴρηται. περὶ μὲν δὴ τούτων ἱκανὰ καὶ ταῦτα, θεασώμεθα δὲ περὶ τῶν ἐφεξῆς εἰρημένων ὧν ἡγείται πρῶτος γεγραμμένος ὁ κυκεών. ὅτι μὲν οὖν οἶνος ὁδύνας ὀφθαλμῶν ὅσαι δι' ἔμφραξιν γίνονται παύει, διὰ τῶν εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς ὑπομνημάτων

ἐμάθετε. νῦν δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅσαι κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον γίνονται, ποτὲ μὲν διὰ πάχος αἵματος, ποτὲ διὰ ψύξιν, ἀναμνήσθητε πολλάκις ἑωρακότες ἐπὶ τε τῶν κατὰ κοιλίαν ὁδυνῶν, ἐπὶ τε τῆς καλουμένης ἡμικραίρας, οἶνον ἀκρατέστερον αὐτίκα μὲν ὠφελήσαντα σαφῶς, ὕπνου δὲ ἐπιγενομένου τελέως παύσαντα· τεθέασθέ με διδόντα οἶνον οὐκ εὐθέως νήστει, ἀλλ' ἐπὶ τροφῇ. νῦν

δὲ ὁ Ἱπποκράτης ἔμιξεν ἀμφότερα καὶ τὴν τροφήν καὶ τὸ πόμα. τοιοῦτον γάρ τι πρῶμά ἐστιν ὁ κυκεῶν, ὡς καὶ παρ' Ὀμήρου μεμαθήκατε. μινύντων μὲν ἄλλα τῷ οἴνῳ, κοινὸν δ' ἐχόντων ἀπάντων αὐτόν. ἴσως καὶ τι τὸ μετ' ἀλφίτων μὲν εἶναι τὸν οἶνον. ἐξ ἀνάγκης δὲ καὶ τι ἄλλο ἐκ τοῦ κυκεῶν ὀνόματος ἀξιώσει τις δηλοῦσθαι τοὺς παλαιούς, οὕτω μᾶλλον ἐπιδεικνὺς κεχρησθαι τῇ προσηγορίᾳ. χρησθαι δέ ποτε καὶ τροφῆς χωρὶς οἴνῳ τῶν οὕτως ἀλγούντων τινὰ κελεύσας ἔνεκα τοῦ βεβαιῶσαί μου τὴν ὑπόληψιν, ἐθεασάμην ὡς προσεδόκησα παροξυνθέντα θερμῶν ἀτμῶν πολλῶν ἀθρόως ἀναδραμόντων ἐπὶ τὸν πεπονθότα τόπον, ἐφ' οἷς ἀνώμαλός τε ἅμα δυσκρασία καὶ πλήρωσις ἠκολούθησε τοῦ μέρους. ἐπιδέδεικται δὲ ἡμῖν ἢ μὲν πλήρωσις τῷ διατείνειν πάντῃ τὰ σώματα ὀδύνας ἐργαζομένη τοῖς ἀσθενέσιν, ἢ δ' ἀνώμαλος δυσκρασία διὰ τὸ τινα μὲν ἔτι κατὰ φύσιν ἔχειν μόρια, τινὰ δὲ ὁμιλεῖν αὐτοῖς ἐψυγμένα. γίνεται γὰρ ἐν τούτοις ἐκ τῶν παρὰ φύσιν ἐχόντων εἰς τὰ κατὰ φύσιν ἔχοντα διάδοσις τῆς ψύξεως ἀνιαρά. τὰ δὲ

ὅλα ψυχθέντα καὶ ὡς ἂν εἴποι τις ἐκτικὴν κτησάμενα τὴν τοιαύτην κράσιν, οὐκ ὁδυνᾶται. τὴν γὰρ φύσιν, φησὶ, διαλασσανένοισι καὶ διαφθειρομένοισιν αἱ ὀδύνη γίνονται, οὐ διηλλαγμένοις οὐδὲ διεφθαρμένοις ἤδη. τὸν μὲν οἶνον αὐτός τε προσεδόκησα βλάψειν ἀνευ τῆς τροφῆς πινόμενον, ἢ τε πείρα μαρτυρήσασα βεβαιότεραν μοι τὴν πίστιν εἰργάσατο. κυκεῶν δ' οὐκ ἂν βλάψειεν ἔχων ἐν αὐτῷ τὴν τροφήν. ἐκ γὰρ τῆς ἀμφοῖν συμέτρου μίξεως ὁμαλὴ κατὰ βραχὺ θάλψις ἐν τοῖς πεπονθόσι μορίοις αὐξανομένη χωρὶς ἀτμῶν πολλῶν ἐκθερμαίνει τε τὰ κατεψυγμένα καὶ διαφορεῖ τὰ ἐμπεφραγμένα. διέρχεται γὰρ ὅσα πρότερον ἐν τισιν ἐσφίγγησαν διὰ πάχος, αὐτὰ τε λεπυνόμενα καὶ χεόμενα τῶν τε περιεχόντων αὐτὰ σωμάτων ἀραιωτέρων ἀποτελουμένων, ἅπερ ἐπὶ τῶν θερμαινόντων ὁμαλῶς γίνεσθαι φιλεῖ. καὶ οἱ παρμακοὶ δέ, καὶ γὰρ τούτους ἐφεξῆς ἔγραψεν, ἐναργῶς φαίνονται κεφαλαλγίας ἰώμενοι, τὰς ἐπὶ πλήθει φυσώδει πνεύματος γινομένης ταυτὶ μὲν οὖν ἅπαντα μέχρι τῶν παρμακῶν ἐπιδέδεικται μοι τοῦ προτεθέντος ἐξ

ἀρχῶν ἔχεσθαι, κακῶς ὑπὸ τῶν ἐξηγησαμένων εἰς πλείους λόγους τεμνόμενα. ἐπὶ δὲ τὴν ἐξῆς λέξιν μεταβῶμεν, ἀπέχεσθαι δοκοῦσαν ἔτι τε καὶ μᾶλλον ἀπασῶν τῶν ἐμπροσθεν ἥπερ ἀλλήλων ἐκεῖναι. δύναται δ', ὡς ἐγὼ φημι, καὶ αὐτὴ περὶ μὲν ὁδυνῶν εἰρῆσθαι καθάπερ ἐκεῖναι, διαφέρειν δ' αὐτῶν τῇ κακίᾳ. γίνονται γὰρ τινες ὀδύνη κακοήθεις ὑπὸ τῶν κακούργων εἴτ' οὖν φαρμάκων ἢ δηλητήρια καλοῦσιν, εἴτε θηρίων ἰοβόλων, εἴτε καὶ χυμῶν τινων ἐκ διαίτης μοχθηρᾶς ἢ λοιμώδους ἀέρος ἐν τῷ σώματι γεννηθέντων. ἐπὶ τούτων οὖν φημὶ λελέχθαι ταῦτα

τὰ βοηθήματα, γάλα, σκόροδα, οἶνος ἀπεξεσμένος ὄξος, ἄλες. γάλα μὲν ἐπὶ τῶν κατὰ διάβρωσιν ἀναιρούντων· ἐπικράσεως γὰρ δεῖται· σκόροδον δ' ἐπὶ τῶν κατὰ σφοδρὰν ψύξιν, οἶνος δ' ἐπὶ τῶν κατὰ μετρίαν προσκειμένου δὲ αὐτῷ τοῦ ἀπεξεσμένου δυνατόν ἐστιν ἀκούειν τὸν ἱκανῶς θερμὸν, ἐγχωρεῖ δὲ καὶ τὸν οὕτως ἀφεψημένον, ὥς γίνεσθαι τὸ καλούμενον σίραιον. ἐπικρατικὸν γάρ τοι καὶ τοῦτ' ἔστι καὶ δριμυτήτων

διαβρωτικόν. ὄξος δ' ἔνεκα τοῦ τέμνειν χυμοὺς κολλώδεις, ὥς ἐπὶ τῶν μυκήτων ἢ καὶ ψύξεως ἔνεκεν, ὥς ἐπὶ θαψίας. τοὺς δ' ἄλας, ὥς ἐκδαπανῆσαι δυναμένους ὅλην τὴν οὐσίαν τῶν κακούργων χυμῶν τε καὶ φαρμάκων. ἀλλ' ἐπεὶ μὴ μόνον ὠφέλειαι καὶ βλάβαι τοῖς σώμασιν ἡμῶν γίνονται κατὰ τὰς τῶν κακούργων χυμῶν τε καὶ φαρμάκων, ἀλλ' ἐπεὶ μὴ μόνον ὠφέλειαι καὶ βλάβαι τοῖς σώμασιν ἡμῶν γίνονται κατὰ τὰς τῶν ὁμιλούντων ἀπλᾶς ποιότητας, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλην τὴν οὐσίαν, ἐμάθετε γὰρ καὶ τοῦτο δι' ἐτέρων ὑπομνημάτων, προσηκόντως ἂν εἰρημένον εἴη τὸ φυτῶν χυμοὶ ἐφ' ὧν τε δύναμιν ἔχουσιν. καὶ γὰρ καθ' ὅλην τὴν οὐσίαν ιδιότητες ἤτοι οἰκεῖται τοῖς σώμασιν ἡμῶν ἢ ἀλλότριάς κατὰ τέτταρας ὕλας εἰσὶ καθαδικὰ φάρμακα καὶ τροφαὶ καὶ τρίτα πρὸς αὐτοῖς ἃ νῦν Ἱπποκράτης ὠνόμασε κακούργα καὶ τέτταρα τὰ τούτων ἰάματα. τεμνομένου δὲ τοῦ τρίτου γένους τῆς ὕλης εἰς τε τὰ δηλητήρια καλούμενα φάρμακα καὶ τοὺς ἰοὺς τῶν θηρίων, διττὴ καὶ τῶν ταῦτα θεραπευόντων ἐστὶν ἡ ὕλη. καλεῖται δὲ ἀλεξιφάρμακα

μὲν, ὅσα τοῖς δηλητηρίοις ἀνθίσταται, θηριακὰ δὲ ὅσα τὰς τῶν θηρίων ἰᾶται δήξεις. ἴσως δὲ τις ἀξιώσει καὶ τὴν τῶν καθαιρόντων φαρμάκων ὕλην ἐν τοῖς τῶν δηλητηρίων περιέχεσθαι, διαφθείρει γὰρ ἡμᾶς καὶ ταῦτα, πλείω τῶν συμμέτρων δοθέντα. τοῦτο δ' εἰ συγχωρήσαιομεν, ἀκόλουθον ἡμῖν ἔσται τὰ τ' ἀλεξιφάρμακα καὶ τὰ θηριακὰ ἐν τοῖς δηλητηρίοις συγκαταριθμεῖν, ἐπειδὴ καὶ ταῦτα ἀναιρεῖν πέφυκεν, εἰ μὴ τις αὐτῶν βραχὺ προσενέγκοιτο παντάπασιν. ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτό μοι δοκοῦσιν ἰατροὶ θανάσιμα μὲν πολλὰ φάρμακα καλεῖν, ὧν ἀναγκαῖον ὄφελος τι κατὰ καιροὺς γίνεται, δηλητήρια δὲ τὰ μηδέποτε μηδὲν ὀνοῦντα μήτε νοσοῦντας ἀνθρώπους μήθ' ὑγιαίνοντας· οὔτε γὰρ ἀκόντιον οὐθ' ὑδράργυρος οὔτε λιθάργυρος οὔτε λαγωγὸς θαλάττιος εἴσω τοῦ σώματος λαμβανόμενος παρέχει τινὰ ἡμῖν ὠφέλειαν, ὥσπερ καὶ τᾶλλα πολλὰ, περὶ ὧν ἐν τοῖς κατὰ τὴν ιδιότητα τῆς ὅλης οὐσίας ὠφελοῦσί τε καὶ βλάπτουσιν εἴρηται.

Chapter 6.6

Section 6.6.6

Ἄνθρωπος ἐκ κόπων ἐξ ὁδοῦ, ἀδυναμὴ βάρους ἀνέπτυνεν, ἔβηξε γὰρ ἐκ κορυφῆς, πυρετὸς ὅξυνος πρὸς χεῖρα ὑποδάκνων· δευτεραίῳ δὲ καρηβαρία, γλῶσσα ἀπεκαύθη, ρίς ὀνυχογραφηθεῖσα, οὐχ ἡμορράγησεν, ἀριστερὸς

σπλήν μέγας καὶ σκληρὸς ὠδυνᾷτο.

Τὰ μὲν γενόμενα τῷ κάμνοντι διηγῆσατο, εἴτε δ' ἂν ἀπέθανεν εἴτ' ἐσώθη παρέλιπεν, ὧν χάριν ἅπαντα γράφεται τᾶλλα. τί ἂν οὖν ἐγὼ παρὰ τοῦ νοσοῦντος οὕτως ἔσεσθαι προεῖπον ἴσως ἀκοῦσαι ποθεῖ τις, ᾧ τάληθῃ ῥητέον ἐστίν. ὥς εἰ μοί τις ἔδειξεν αὐτοῦ τὰ οὖρα, σαφῶς ἂν ἀπεφηνάμην ὁποῖόν τι φρονῶ περὶ τοῦ κάμνοντος, ὅσον μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ὀλεθρίως εἶχεν. εἰ δὲ ἦν καὶ τὰ οὖρα ἄριστα, σωθήσεσθαι μὲν, ὁξέως δὲ νοσῆσαι τὸν ἄνθρωπον ἀπεφηνάμην ἂν· εἰ δὲ ἦν καὶ τὰ οὖρα μοχθηρὰ, διὰ ταχέων τεθνήξεσθαι. μέσον δὲ αὐτῶν, ὥς μήτ' ἐπαινέσθαι

μήτε ψέγεσθαι πλείονα χρόνον ζήσαντα τεθνήξεσθαι. τὰ μὲν οὖν ἄλλα συμπτώματα μεταξύ πως ἐστὶν ὀλέθρου καὶ σωτηρίας, ἡ δὲ ὄνυχογραφήθῃσα ῥίς. εἴτα μὴ μεθεῖσα τοῦ αἵματος, οὕτω γὰρ ἔγραψε Ζεῦξις, ῥίς ὄνυχογραφήθῃσα, οὐχ ἡμορράγησεν, ὀλέθριον μὲν καὶ οὕτως, ἦττον δὲ τοῦ μηδ' ὅλως αἷμα μεθεῖναι. πρόδηλον δ' ὅτι τῆς χειρουργίας καλῶς γενομένης ὁμῶς οὐκ ἐρρύη τὸ αἷμα. τὴν ἀρχὴν γὰρ οὐκ ἂν ἔγραψε κατὰ τὴν διήγησιν, ὄνυχογραφήθῃν μὲν τὴν ῥίνα, μὴ γενέσθαι δὲ τὴν αἰμορραγίαν, εἰ περὶ τὴν χειρουργίαν τοῦτο συμβεβήκει. λέγουσι δὲ τοὺς παλαιοὺς οὐ μόνον τοῖς ἰδίῳις ὄνυξι τὴν ῥίνα διαιρεῖν, ἀλλὰ καὶ σιδήρῳ τινὶ πρὸς αὐτὸ τοῦτο παρεσκευασμένῳ, καὶ ἐοίκασιν, κατὰ γε τὸ ἐν τῷ λόγῳ τῷδε προκείμενον, ἄρρωστον διὰ τὴν καρηβαρίαν ἐπὶ τὴν διαιρέσιν αὐτῆς οἱ θεραπεύοντες τὸν ἄνθρωπον ἰατροὶ παραγενέσθαι· τὸ δ' ἐπὶ τοῦ σπληνὸς εἰρημένον, ἀριστερὸς σπλὴν μέγας, οἱ μὲν

οὕτως προσκεῖσθαι νομίζουσιν ὥς τῷ γάλα τὸ λευκὸν ὁ ποιητὴς προσέθηκε καὶ τῷ σῦες τὸ χαμαιευνάδες, οὐκ ὄντος οὔτε γαλακτός τινος, ὃ μὴ λευκὸν ἐστίν, οὔτε σῶν * * * αἷ * * * μὴ χαμαιευνάδες εἰσίν. τάχα δὲ * * * ἐκούσης τῆς ῥήσεως τοῦ γέροντος οὕτως ῥίς ὄνυχογραφήθῃσα οὐχ ἡμορράγησεν ἀριστερὴ ἐν ἴσῳ τῇ τῶν ἀριστερῶν μυκτῆρων καὶ κατ' ἴξιν ἐστὶν οὗτος τῷ σπληνί, καὶ πιθανὸν ἐπὶ τούτων ὁρμῆσαι τὸν χειρουργοῦντα. διαμαρτόντος δὲ πρώτου βιβλιογράφου συνέβη φυλαχθῆναι τὸ ἀμάρτημα. ἐγκειμένου δὲ τῇ ῥήσει καὶ τοῦ βήσσειν αὐτὸν ἐκ κορυφῆς ἐγένετο καὶ περὶ τούτου τοῖς ἐξηγησαμένοις τὸ βιβλίον ἀμφισβήτησις, ἐνίων μὲν ἐκ τῆς κεφαλῆς τὴν βῆχα γίνεσθαι λεγόντων, οὐχ ὥς εἶωθε πολλάκις ἐκ τοῦ θώρακος τε καὶ πνεύμονος καὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ὅταν ταῦτα πρῶτον πάθῃ. τινῶν δὲ τὸ ἐκ κορυφῆς κυρίως λελέχθαι νομίζόντων, ἵνα μὴ μόνον ἐκ τῆς κεφαλῆς κατάρρος τις αἴτιος εἶναι τῆς βηχὸς, ἀλλὰ καὶ κεφαλῆς αὐτῆς ἐκείνου τοῦ μέρους ὃ κορυφὴν ὀνομάζομεν.

Chapter 6.6

Section 6.6.7

Οἱ ὑπὸ τεταρταίου ἀλίσκόμενοι ὑπὸ τῆς μεγάλης νόσου οὐχ ἀλίσκονται, ἣν δ' ἀλίσκονται πρότερον καὶ ἐπιγίνηται τεταρταῖος, παύονται.

Τὴν ἐπιληψίαν οἱ παλαιοὶ καὶ μεγάλην νόσον ἐκάλουν καὶ πάθος παιδίων, ὥσπερ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῷ περὶ ὑδάτων καὶ ἀέρων καὶ τόπων, ἐπειδὴ κατὰ τὴν τῶν παιδίων ἡλικίαν πλεονάζει, τινὲς δὲ Ἡρακλείαν αὐτὴν ἐκάλεσαν, οὐχ ὥς ἐπιλήπτου τοῦ Ἡρακλέους ὄντος, ἀλλ' ἐοίκασιν οὗτοι ἐπονομάζειν ἐλλογίμοις ὀνόμασιν αὐτὴν, ὡσαύτως γε γνόντες ἐνδεικτικὸν μεγέθους ὄνομα ποιῆσαι τὴν Ἡρακλείαν. ἱερὰν δὲ νόσον ἔνιοι κατὰ ψευδῆ δόξαν ὠνόμασαν, ὥς κὰν τῷ περὶ ἱερῆς νούσου συγγράμματι δεδήλωται. γίνεται μὲν οὖν καὶ ἀπ' ἄλλων μορίων πασχόντων ἐνίοτε τὸ πάθος τοῦτο. τοῖς πλείστοις δὲ πρῶτος αὐτὸς ὁ ἐγκέφαλος ἐστὶν ὁ πάσχων οὐχ ἑτέρῳ συμπάσχων. αἴτιον δὲ τοῦ νοσήματος παχὺς καὶ ψυχρὸς χυμὸς, ἀθροιζόμενος μὲν ἐν ταῖς

κοιλίαις τοῦ ἐγκεφάλου, καταλαμβάνων δὲ καὶ τὰς ἐκφύσεις καὶ μάλιστα τὴν πρώτην ἀρχὴν τοῦ νωτιαίου. τοῦτον οὖν τὸν χυμὸν καὶ οἱ ἄλλοι μὲν ὠνήσασι πυρετοῖ, μάλιστα δὲ οἱ χρόνιοι καὶ τούτων πάντων ὁ τεταρταῖος μάλιστα, καὶ αὐτοῦ τούτου πάλιν ὁ χρονιώτατός τε καὶ μετὰ ῥίγους παροξυνόμενος. αὐτὸ τε γὰρ τὸ ῥίγος * * * *μοχλεῖς*. * * * τοῦ ἐγκεφάλου μὲν τὴν ἀρχὴν τούτων ἐμφράττοντος χυμοῦ. ἡ δὲ τοῦ πυρετοῦ θερμασία λεπτύνουσα ἔμπροσθεν καὶ διαφορεῖν αὐτόν ἐστιν ἱκανὴ καὶ πρὸς τούτῳ τὴν κρᾶσιν ὅλην σφοδροῖς ῥίγεσι μεταβοῦσι πυρετῶν παροξυσμοῖς βάλλειν τε καὶ ἀλλοιοῦν ἐπὶ τὸ θερμότερον ὑγρὰν καὶ ψυχράν. ταύτῃ γὰρ ἐπὶ ἐνίοτε ὁ φλεγματώδης γεννᾶται χυμὸς. ἀλλὰ καὶ τοῖς τὸ σῶμα κατὰ ἐκκρίσεις ἔπονται διὰ μὲν τῶν ἰδρώτων, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σπασμοὺς ἢ ἐμέτων ἢ γαστρὸς ἐπαγωγῆς, ὥστε καὶ διὰ τούτων ἐκκαθαίρεται, ὁ πρὸς μὲν τοὺς ἀφορισμοὺς ἔφη, πυρετὸν ἐπὶ σπασμῶν βέλτιον γενέσθαι ἢ καὶ ἐπὶ πυρετῷ. σπασμὸς δ' ἐστὶ καὶ ἡ ἐπιληψία παντὸς τοῦ σώματος.

ἐν δὲ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν οὕτως ἔγραψεν· ἀσφαλέστατος δὲ πάντων καὶ ῥῆϊστος, μακρότατος ὁ τεταρταῖος. οὐ γὰρ μόνος αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ τοιοῦτός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ νοσημάτων ἑτέρων μεγάλων ῥύεται. πρόδηλον δ' ὅτι τοῖς ὑπὸ τεταρταίου πυρετοῦ φθάνουσιν ἐνοχλεῖσθαι, γενέσθαι τὴν ἐπιληψίαν ἀδύνατον. ὅπου γὰρ καὶ οὔσαν ἤδη τεταρταῖος πυρετὸς εἶωθε παύειν, πολὺ δὴ πού μᾶλλον οὐκ ἂν ἐπιτρέπειν γενέσθαι τὴν μηδέπω πρόσθεν οὔσαν.

Chapter 6.6

Section 6.6.8

Ἄνθ' οἴων αἱ νοῦσοι.

Τοῦτο τοῖς προγεγραμμένοις ἐπεφώνησε, δύναμιν ἔχον τοιαύτην, ἀνθ' οἴων νούσων οἷαι νοῦσοι γίνονται καλὸν ἐπίστασθαι. προσυπακοῦσαι γὰρ δεῖ τοιοῦτον ὥσπερ γὰρ ὁ τεταρταῖος ἐπιληψίαν ἰᾶται καὶ πυρετὸς ὅστισοῦν σπασμὸν ἢ καὶ κατάρρουν καὶ ἄσθμα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον

ὀφθαλμίαν μὲν διάρροια, λειεντερίαν δὲ ὄξυρεγμία καὶ πλευριτίς περιπνευμονίαν, λήθαργον φρενίτις. ἔμπαλιν δὲ οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ φρενίτις

μὲν εἰς λήθαργον, πλευριτὶς δὲ εἰς περιπνευμονίαν μεταπίπτει. καὶ μὴν καὶ μελαγχολίαν αἱμορροῖς ὥφθη πολλάκις ἀρχομένην γε κωλύουσα καὶ ἤδη γεγεννημένην ἰασαμένη καὶ σπλῆνα σκιρρόνμενον, ἀλλὰ καὶ οἱ κίρσοι τὰ αὐτὰ τοιαῦτα θεραπεύουσι, ποδάγρας τε καὶ ἀρθρίτιδας.